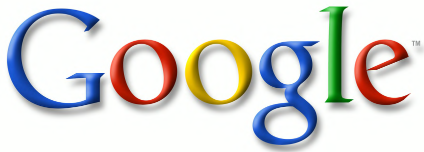
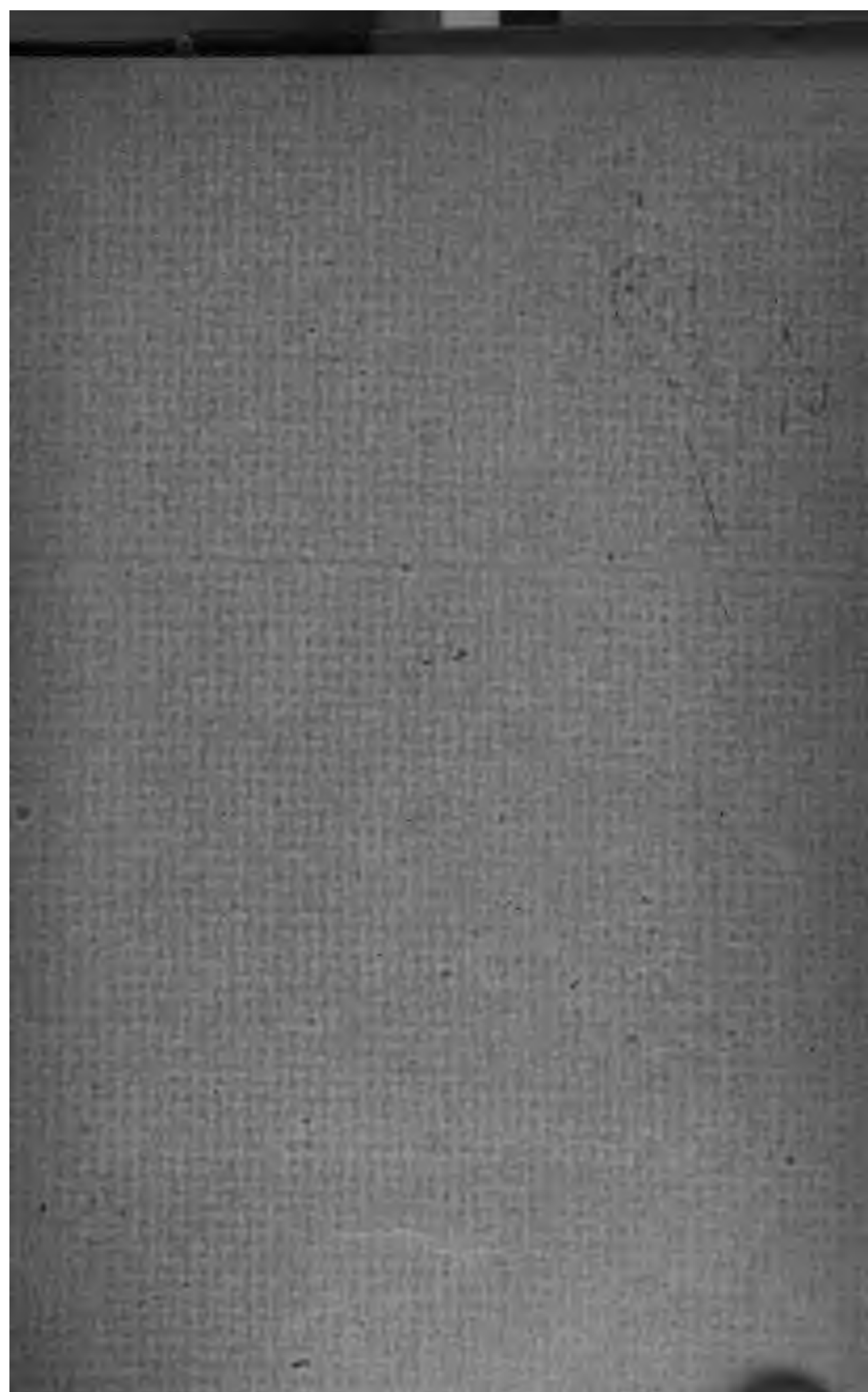

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΠΑΛΛΑΣ ΑΘΗΝΗ
ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ
ΜΟΥ Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ
1821
1833

B. PALIO AS

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY
1989

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΥΠΟ ΜΟΜΜΙΟΥ

ΜΕΤΑ 181 ΕΙΚΟΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΚΕΙΜΕΝΩι

17 ΟΛΟΣΕΛΙΔΩΝ ΚΑΙ ΠΕΝΤΕ ΧΑΡΤΩΝ, ΩΝ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΕΓΧΡΩΜΟΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΡΑ ΤΩι ΕΚΔΟΤΗι ΚΑΡΟΛΩ ΜΠΕΚ

1888

Γ'

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

α'

Ἀθῆναι καὶ Κόρινθος.

Αἱ ἐν ἔτει 445 π. Χ. μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ὁμολογηθεῖσαι τριακονταετεῖς σπονδαὶ ἐπήνεγκον πρὸς ὥραν τὴν κατάπαυσιν τῶν μεταξὺ Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων ἀγώνων. Ἀλλ' ἡ συμφωνηθεῖσα εἰρήνη, ἀκριβέστερον ἐξεταζομένη, οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἢ ἀνακωχή, εἰς μὲν τοὺς Ἀθηναίους παρέχουσα τὸν ἀναγκαῖον χρόνον, ὅπως παγιώσωσι τὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ ἀναδείξωσι τὴν πόλιν ὡραίαν καὶ μεγάλην διὰ τῶν ἔργων ἐκείνων, ἅτινα μόνον ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς εἰρήνης δύνανται νὰ προκόψωσιν, εἰς δὲ τοὺς Πελοποννησίους δίδουσα ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρίαν νὰ ὀξύνωσι καὶ συγκεντρώσωσι τὸ κατὰ τῶν Ἀθηναίων μῖσος αὐτῶν, ὅπερ ἔμελλεν ἡμέραν τινὰ νὰ ἐκραγῇ βαρύτερον καὶ ἀπειλητικώτερον. Αὐταὶ αὗται αἱ σπονδαὶ ἐδείκνυον τὸ βαθὺ χάσμα, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὴν Ἑλλάδα, παραδεχόμεναι οὕτως εἰπεῖν δύο τμήματα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ κυροῦσαι τὴν διαίρεσιν εἰς δύο συστάδας, εἰς τὰς πόλεις τὰς τασσομένας ὑπὸ τὴν παλαιὰν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης καὶ εἰς τὰς πόλεις τὰς τελούσας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ χωρισμὸς οὔτε τότε τὸ πρῶτον παρουσιάζετο, οὔτε τυχαῖος ἦτο. Ἀπ' ἐναντίας τὰ κατὰ τὰς τριακονταετεῖς σπονδὰς συμβληθέντα δύο τμήματα τῆς Ἑλλάδος ἐχωρίζοντο ἐκ λόγων γεωγραφικῶν, φυλετικῶν, πολιτικῶν. Ἡ Σπάρτη ἡγεῖτο πόλεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠπειρωτικῶν, ὧν οἱ κάτοικοι ἦσαν ἐπιδεδομένοι ἰδίως εἰς τὴν γεωργίαν, αἱ δὲ Ἀθῆναι πόλεων παραλίων καὶ νησιωτικῶν, ἀσχολουμένων μάλιστα περὶ τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐμπορίαν. Ἐν τῇ σπαρτιατικῇ ἡγεμονίᾳ, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος πλὴν τῆς Ἀχαΐας καὶ τοῦ Ἄργους, ἐπεκράτει τὸ δωρικὸν στοιχεῖον, ἐν δὲ τῇ ἀθηναϊκῇ ἀρχῇ τὸ ἰωνικόν. Ἐν ταῖς

πόλεσι ταῖς συμμαχούσαις μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεκράτει τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐπροστάτευον καὶ εἰσῆγον τὴν δημοκρατίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη σύστασις ἑκατέρας τῶν συμμαχιῶν εἶχε διάφορον βάσιν καὶ διάφορον τύπον. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, μετατρέψαντες, ὡς εἴδομεν, τοὺς συμμάχους εἰς ὑποτελεῖς, εἶχον ἱδρύσει μεγάλην ἀρχὴν, ἐκτεταμένον κράτος, ἔχον ὀλίγους μόνον ἀνεξαρτήτους συμμάχους, πλείστους δὲ ὑπηκόους πληρόνοντας φόρους, δικαζομένους ἐν Ἀθήναις, ὑπείκοντας εἰς τὰς θελήσεις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ πρὸς τὴν ἀθηναϊκὴν ἀρχὴν ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης εἶχε τύπον ὁμοσπονδίας, ἐν ᾗ οἱ σύμμαχοι οὐ μόνον ἐν εἰρήνῃ δὲν ἐπλήρονον φόρους, ἀλλὰ καὶ ἦσαν ὁμόψηφοι, κοινῇ ἀποφάσει προβαίνοντες εἰς κοινὰς ἐνεργείας καὶ ὁρίζοντες ἐν παρουσιαζομένῃ ἀνάγκῃ πολέμου τὰς εἰς ἕκαστον τῶν συμμάχων ἀναλογούσας χρηματικὰς εἰσφορὰς καὶ τὸ ἐπιβάλλον μέρος στρατοῦ.

Ὑπὸ τοιαύτας περιπτώσεις αἱ τριακονταετεῖς σπονδαὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσωσι διαρκῆ εἰρήνην ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ. Ὁ δὲ ὅρος, καθ' ὃν αἱ πόλεις ὅσαι εἰς οὐδετέραν τῶν συμμαχιῶν ἦσαν ἤδη τεταγμέναι ἀφίνοντο ἐλεύθεραι νὰ προσέλθωσιν εἰς ὁποτέραν αὐτῶν ἤθελον, ἐδείκνυε σαφῶς, ὅτι ἀμφότεραι αἱ συμμαχίαι, διατυπόνουσαι τὰς βάσεις τῶν σπονδῶν, διελογίζοντο ἤδη περὶ τῶν τρόπων τῆς αὐξήσεως τῆς δυνάμεως αὐτῶν διὰ τὴν περίπτωσιν πολέμου, ὃν ἐθεώρουν ἀναπόφευκτον ἐν τῷ μέλλοντι. Εἶνε δὲ ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ προσέλευσις τοιαύτης τινὸς οὐδετέρας πόλεως εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ ἐξ ἧς ἐπῆλθεν ἡ ἄφευκτος ῥῆξις.

Ἡ Κέρκυρα, κτίσμα οὖσα τῶν Κορινθίων, ἐνωρὶς εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, ἤδη ἐπὶ τῶν Κυψελιδῶν, καὶ, ἐπιδιώκουσα ἴδια συμφέροντα καὶ ἀνεξαρτησίαν, εἶχε παραμελήσει τὰς πρὸς τοὺς οἰκιστὰς εἰθισμένας παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑποχρεώσεις. Διὰ δὲ τῆς ἐν τῇ δυτικῇ θαλάσσῃ κινήσεως καὶ ἰδίως διὰ τῆς μετὰ τῶν ἠπειρωτικῶν καὶ ἰλλυρικῶν παραλίων ἐμπορίας οἱ Κερκυραῖοι εἶχον ἀποκτήσει ἰσχυρὸν ναυτικὸν καὶ μέγαν πλοῦτον. Χάριν τοῦ μετὰ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἰλλυρίας ἐμπορίου αὐτῶν οἱ Κερκυραῖοι ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους εἶχον κτίσει ἐν ταῖς ἰλλυρικαῖς ἀκταῖς, οὐκ ἄνευ τῆς συμπράξεως τῶν Κορινθίων, τὴν Ἐπίδαμνον, ἧς τὴν θέσιν κατέχει σήμερον τὸ Δυρράχιον. Ἡ Ἐπίδαμνος προώδευσε ταχέως καὶ ἔγεινε πόλις πολυάνθρωπος καὶ

πλουσία. 'Αλλ' οἱ μετὰ τοῦ προσοικοῦντος ἰλλυρικοῦ ἔθνους τῶν Ταυλαντίων ἀγῶνες καὶ ἡ πάλη τῶν ἀριστοκρατικῶν πρὸς τὸν δῆμον συνεκλόνησαν δεινῶς τὴν εὐτυχίαν τῆς 'Επιδάμνου. Τέλος δὲ περὶ τὸ 438 π. Χ., ἐπελθούσης στάσεως ἐμφυλίου, ὁ δῆμος τῆς πόλεως ἐξεδίωξε τοὺς δυνατούς, οἵτινες κατέφυγον πρὸς τοὺς 'Ιλλυριούς, μεθ' ὧν ἐληΐζοντο κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν τοὺς τὴν πόλιν κατέχοντας δημοκρατικούς. Οὗτοι δὲ πιεζόμενοι ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Κέρκυραν ὡς οὖσαν μητρόπολιν αὐτῶν, παρακαλοῦντες τοὺς Κερκυραίους νὰ συνδιαλλάξωσιν αὐτοὺς πρὸς τοὺς φυγάδας συμπολίτας καὶ νὰ βοηθήσωσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγῶνα. 'Αλλ' εἰς μάτην οἱ 'Επιδάμνιοι ἐκάθησαν ἱκέται ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας. Οἱ Κερκυραῖοι δὲν εἰσήκουσαν τῆς δεήσεως αὐτῶν, οὐδ' ἐδέχθησαν τὴν ἱκετείαν. Τότε δὲ οἱ 'Επιδάμνιοι, ἀποπεμφθέντες ἄπρακτοι ἐκ Κερκύρας, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Κορίνθου ὡς μητροπόλεως τῆς Κερκύρας, τῆς ὁποίας ἦσαν ἄποικοι. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, θεωροῦντες τὴν περίστασιν κατάλληλον πρὸς ἐπαύξησιν τῶν ἐν τῷ ἰονίῳ πελάγει ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν καὶ πρὸς ταπείνωσιν τῆς Κερκύρας, ἔπεμψαν εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει 'Επιδαμνίους ἐπίκουρον φρουρὰν καὶ ἐθελοντὰς ἐποίκους.

'Αλλ' ἐπειδὴ οἱ Κερκυραῖοι οὐδαμῶς ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι τὸ ἴδιον ἑαυτῶν κτίσμα παραδεδομένον εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν, τὸ διάβημα τῶν Κορινθίων ὑπῆρξε τὸ σύνθημα σφοδροῦ πολέμου μεταξὺ Κορίνθου καὶ Κερκύρας. Οἱ Κερκυραῖοι, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν ἐξορίστων 'Επιδαμνίων καὶ τῶν 'Ιλλυριῶν καὶ στείλαντες τεσσαράκοντα ναῦς ἐκ τῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα αἵτινες ἀπετέλουν τὸν στόλον τῆς νήσου, ἐπολιόρκησαν τὴν 'Επίδαμνον. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, εὑρόντες καὶ συμμάχους, ἔπλευσαν μετὰ νηῶν ἑβδομήκοντα καὶ πέντε, ὅπως λύσωσι τὴν πολιορκίαν. 'Αλλ' ἀφ' οὗ, πλέοντες πρὸς τὴν 'Επίδαμνον, ἔφθασαν κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀμβρακικοῦ κόλπου παρὰ τὸ Ἄκτιον, ἀνεχαιτίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, συνισταμένου ἐκ τῶν ὑπολοίπων ὀγδοήκοντα πλοίων τῶν Κερκυραίων, καὶ ναυμαχήσαντες ἐνικήθησαν. Αὐθημερὸν δὲ ἠναγκάζετο ἡ 'Επίδαμνος νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τοὺς πολιορκητάς, καὶ ἔπιπτεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Κερκυραίων (435 π. Χ.).

'Η Κόρινθος δὲν ἐθάρρησε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ἧτταν αὐτῆς ἀμέσως διὰ νέας ἀποπείρας, πρὶν ἢ παρασκευασθῇ δεόντως. 'Επὶ δύο ὅλα ἔτη νέα πλοῖα ἐναυπηγοῦντο ἐν τοῖς νεωρίοις τῆς Κορίνθου, καὶ συνηθροίζοντο ἐπὶ μισθῷ ἐρέται ἔκ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκ τῆς ἄλλης 'Ελλάδος.

Ἐπὶ ταῖς παρασκευαῖς ταύταις τῶν Κορινθίων φοβηθέντες οἱ Κερκυραῖοι, ἀπεφάσισαν νὰ εὕρωσιν ἰσχυροὺς συμμάχους πρὸς τὸν ἐπικείμενον δεινὸν ἀγῶνα, καὶ ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Σοβαρὰ ὑπῆρξεν ἡ διάσκεψις τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου, ὅτε παρέστη πρὸ αὐτοῦ τὸ ζήτημα τῆς μετὰ τῶν Κερκυραίων συμμαχίας. Διὰ λόγου πειστικοῦ κατέδειξαν οἱ πρέσβεις τῶν Κερκυραίων τὰς ὠφελείας ἃς ἔμελλε νὰ συνεπιφέρῃ ἡ μετ' αὐτῶν συμμαχία. Ἰσχυρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντιλογία τῶν πρέσβεων τῆς Κορίνθου. Δὶς συνῆλθεν εἰς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος, περίφροντις περὶ τῆς λύσεως ζητήματος συνδεομένου πρὸς ὕψιστα συμφέροντα τῶν Ἀθηνῶν. Ἂν ἀπεδέχετο τὴν μετὰ τῶν Κερκυραίων συμμαχίαν, θὰ ἐφαίνετο ἀγνώμων πρὸς τοὺς Κορινθίους, οἵτινες ἄλλοτε κατὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Σάμου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἶχον ὑποστηρίξει ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν Πελοποννησίων τὴν ἀρχήν, ὅτι δὲν πρέπει οὗτοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Σαμίους, ἀφίνοντες τὴν τιμωρίαν τῶν ἀποστατῶν εἰς τοὺς προσήκοντας συμμάχους. Καὶ οὐ μόνον ἀγνώμονες θἀπεδεικνύοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔλεγον οἱ Κορίνθιοι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἔχθραν φανερὰν θὰ περιήρχοντο πρὸς τὴν Κόρινθον, μεθ' ἧς εὑρίσκοντο ἐν σπονδαῖς, βοηθοῦντες χάριν πολέμου κειμένου ἀκόμη ἐν ἀφανεῖ ἐχθροὺς τῶν Κορινθίων κεκηρυγμένους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδέχθησαν τοὺς λόγους τῶν Κορινθίων κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν. Ἀλλ' ὅτε ἐστάθμησαν σοβαρώτερον κατὰ τὴν δευτέραν ἐκκλησίαν τοὺς λόγους τῶν Κερκυραίων, μετέβαλον γνώμην. Καὶ ἀληθῶς πῶς ἠδύναντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ παραβλέψωσι τὰ ἐπιχειρήματα τῶν νησιωτῶν, οἵτινες ὑπεμίμνησκον μὲν τὴν λαμπρὰν θέσιν τῆς Κερκύρας διὰ τὸν παράπλουν πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, κατεδείκνυον δὲ εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμιν τοῦ στόλου αὐτῶν καὶ τὴν ἐκ τῆς συμπράξεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ σπουδαίαν ὠφέλειαν τῶν Ἀθηναίων ἐν μέλλοντι πολέμῳ; Ταῦτα λαβόντες ὑπ' ὄψιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπείσθησαν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Περικλέους, καί, ἀποδεχθέντες μέσην τινὰ ὁδόν, ὅπως μὴ φανῶσι προστατεύοντες ἐχθροὺς τῶν Κορινθίων καὶ μὴ θεωρηθῶσι διαλύοντες τὰς ὑφισταμένας σπονδάς, συνῆψαν μετὰ τῶν Κερκυραίων ἐπιμαχίαν ὑποχρεοῦσαν τὰς συμβαλλομένας πόλεις εἰς ἄμυναν ἀλλήλων κατὰ κοινῶν ἐχθρῶν (433 π. Χ.). Ἄμεσος δὲ συνέπεια τῆς συνθήκης ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς Κέρκυραν ἀποστολὴ δέκα νηῶν ὑπὸ τρεῖς στρατηγούς, ὧν εἷς ἦτο Λακεδαιμόνιος ὁ υἱὸς τοῦ Κίμωνος.

Ἡ συνθήκη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κερκύρας οὐδαμῶς ἀνεχαίτισε τὰς παρασκευὰς τῆς Κορίνθου, ἥτις κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 432

π. Χ. ἠδυνήθη νὰ ἐξαποστείλῃ ἐκ τῶν λιμένων αὐτῆς, βοηθουμένη ὑπὸ διαφόρων συμμαχικῶν πόλεων, ἰσχυρὸν στόλον ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα τριήρων. Ὁ κορινθιακὸς στόλος προςωρμίσθη κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἠπείρου εἰς τὸ Χειμέριον πρὸς νότον τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος (Μαυροποτάμου) καὶ τῆς σημερινῆς Πάργας. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι, μαθόντες, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προςέπλεε πρὸς τὴν νῆσον αὐτῶν καὶ πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα ναῦς, ἐστρατοπέδευσαν ἐν μιᾷ τῶν νησίδων, αἵτινες, κείμεναι μεταξὺ τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Κερκύρας καὶ τῆς ἀπέναντι ἠπειρωτικῆς γῆς, ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Σύβοτα.

Κρατερὰ ὑπῆρξεν ἡ σύγκρουσις τῶν δύο ἐχθρικῶν στόλων. Ἡ μάχη ὑπῆρξε πεζομαχία μᾶλλον ἢ ναυμαχία, καθότι ἀμφότεροι, ἔχοντες ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων πλῆθος πολὺ ὁπλιτῶν, τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν, ἐθάρρουν μᾶλλον εἰς τὴν ῥώμην καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἢ εἰς τὴν ναυτικὴν ἐμπειρίαν. Οὕτω δὲ δὲν ἐπεδιώκετο ἡ δι' εντέχνων κινήσεων τῶν τριήρων ἔκβασις τῆς ναυμαχίας, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ συστάδην σύγκρουσις τῶν ὁπλιτῶν ἐπὶ τῶν εἰς ἄλληλα προςκολλωμένων πλοίων. Οἱ Κερκυραῖοι ἐπολέμησαν γενναίως καὶ μέχρι τινὸς ὑπερεῖχον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν Κορινθίων, εἰ καὶ ἐβοήθησαν αὐτοὺς ἐν τέλει τοῦ ἀγῶνος αἱ δέκα ἀθηναϊκαὶ τριήρεις, αἱ ὁποῖαι μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου ἀπεῖχον, περιοριζόμεναι εἰς τὸ νὰ παρουσιάζωνται ὅπου ἐπιέζοντο οἱ Κερκυραῖοι καὶ νὰ παρέχωσι φόβον εἰς τοὺς ἐναντίους. Ἑβδομήκοντα κερκυραϊκαὶ τριήρεις διεφθάρησαν, καὶ ἡ θάλασσα ἐπληρώθη νεκρῶν. Ἡ ναυμαχία ὑπῆρξεν ἡ μεγίστη τῶν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου γενομένων μεταξὺ Ἑλλήνων. Οἱ Κορίνθιοι, καταδιώξαντες τοὺς Κερκυραίους εἰς τὴν νῆσον, ἐτράπησαν πρὸς τὰ ναυάγια καὶ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, ὧν τοὺς πλείστους προςεκόμισαν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτήν. Παρεσκευάζοντο δὲ νὰ ἐπιπλεύσωσι καὶ πάλιν κατὰ τῶν Κερκυραίων, ὅτε αἴφνης ὑπεχώρησαν καὶ διελύθησαν. Αἰτία δὲ τῆς αἰφνιδίας αὐτῶν τροπῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐμφάνισις εἴκοσι νέων ἀθηναϊκῶν τριήρων, τὰς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐκπέμψει μετὰ τῶν δέκα ὡς βοηθούς, φοβηθέντες μὴ νικηθῶσιν οἱ Κερκυραῖοι. Ταύτας ἰδόντες πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι καὶ φοβηθέντες μήπως ἦσαν περισσότεραι τῶν ὅσας ἔβλεπον, ὑπεχώρησαν, ἐν ᾧ ἤδη ἐπήρχετο τὸ νύκτιον σκότος.

Οἱ Κερκυραῖοι, ἀναθαρρήσαντες ἐκ τῆς ἀνελπίστου ταύτης ἐπικουρίας, ἐπέπλευσαν τὴν ὑστεραίαν μετὰ τῶν τριάκοντα ἀθηναϊκῶν τριήρων ἐπὶ τὸν ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ ἀκτῇ λιμένα, ὅπου ἐναυλόχουν οἱ Κ

ἀλλ' οὗτοι ὑπεξέφυγον τὸν ἀγῶνα. Οὕτω δὲ ἡ συμβᾶσα μάχη οὐδὲν ἔσχεν ἐπακόλουθον. Ἀλλὰ τὰ γενόμενα ἤρκουν ὅπως προκαλέσωσι νέας καὶ σπουδαιοτέρας περιπλοκάς, καθότι ἤδη αἱ τριακονταετεῖς σπονδαὶ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς διαλελυμέναι ἀπὸ τῆς προτεραίας, ἀφ' οὗ πλοῖα ἀθηναϊκὰ εἶχον ἔλθει εἰς μάχην πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν. Νέαι δὲ διαφοραὶ κατέστησαν ἔτι ὀξυτέραν τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων.

Ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς δυτικῆς ἐκ τῶν τριῶν γλωσσῶν, αἵτινες προεκβάλλουσιν ἀπὸ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἔκειτο ἡ Ποτίδαια, τὸ κτίσμα τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Περιάνδρου. Ἡ Ποτίδαια ἦτο ἡ σπουδαιοτάτη τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ εἶχε δείξει ἤδη τὴν ἀνδρείαν τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τοῦ Ἀρταβάζου καὶ ἐν Πλαταιαῖς, κατεῖχε δὲ θέσιν λίαν σπουδαίαν διὰ τοὺς Ἀθηναίους, καθ' ἃς μάλιστα ἡμέρας οὗτοι, συμμαχήσαντες πρὸς τὸν Φίλιππον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα, καὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἐλιμιωτῶν Δέρδαν, καὶ ἀποστείλαντες τριάκοντα τριήρεις καὶ χιλίους ὁπλίτας, ἔμελλον νὰ εἰςβάλωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως προστατεύσωσι τὰ δικαιώματα τοῦ Φιλίππου κατὰ τοῦ Περδίκκα. Ἡ Ποτίδαια εἶχεν ἤδη πρὸ τεσσαρακονταετίας καὶ ὑπερέκεινα προςχωρήσει εἰς τὴν ἀττικὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχε διαρρήξει πάντα δεσμὸν πρὸς τὴν μητρόπολιν αὐτῆς, τὴν Κόρινθον, ἥτις ἐξηκολούθει στέλλουσα κατ' ἔτος εἰς τὴν ἀποικίαν αὐτῆς Κορινθίους ἄρχοντας καλουμένους *ἐπιδημιουργούς*. Καὶ πρότερον μὲν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εὕρισκον τοῦτο προςκροῦον εἰς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς πίστιν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρὰ τὰ Σύβοτα ναυμαχίαν, φοβηθέντες ἀποστασίαν τῆς Ποτιδαίας καὶ σύμπραξιν αὐτῆς μετὰ τοῦ Περδίκκα, διέταξαν τοὺς Ποτιδαιάτας νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Κορινθίους ἐπιδημιουργούς, νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη τῆς πόλεώς των καὶ νὰ στείλωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁμήρους. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ποτιδαιᾶται, στείλαντες πρέσβεις, τοὺς μὲν Ἀθηναίους δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταπείσωσι, παρὰ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἔλαβον ἐνθάρρυνσιν καὶ ὑποσχέσεις, ἐκήρυξαν τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀποστασίαν. Μετ' αὐτῶν δὲ συναπέστησαν καὶ ἄλλαι τινὲς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς καὶ οἱ κατὰ τὸν κόλπον τῆς Θεσσαλονίκης κατοικοῦντες Βοττιαῖοι. Καὶ ὁ μὲν Περδίκκας παρεκίνει τοὺς ἀσθενεῖς κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Χαλκιδικῆς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς πόλεις των καὶ νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐν Ὀλύνθῳ, οὐ μακρὰν τῆς Ποτιδαίας κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Τορωναίου κόλπου. Ἐν

τοσούτῳ δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι, μετὰ γοργότητος ἐνεργοῦντες, ἔστειλαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ποτιδαίας δισχιλίους στρατιώτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀριστέα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀδειμάντου, οἵτινες ἔφθασαν εἰς τὴν θρακικὴν παραλίαν τεσσαράκοντα μόλις ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀποστασίας τῶν Ποτιδαιατῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον στείλει καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τεσσαράκοντα νέας τριήρεις καὶ στρατὸν ἐκ δισχιλίων ὁπλιτῶν. Οὗτοι τὸ μὲν πρῶτον, ἑνωθέντες μετὰ τῶν ἤδη ἐν Μακεδονίᾳ πολεμούντων χιλίων Ἀθηναίων, εἰσέδυσαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας καὶ ἔβλαπτον τὰς κτήσεις τοῦ Περδίκκα· εἶτα δὲ, συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ Περδίκκα, κατῆλθον ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἐκ τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν Κορινθίων κίνδυνον. Τρισχίλιοι Ἀθηναῖοι ὁπλῖται μετὰ πολλῶν συμμάχων καὶ ἑξακοσίων Μακεδόνων ἱππέων τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Δέρδα ἐβάδιζον κατὰ τῆς Ποτιδαίας. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς ἐστρατοπέδευον ἤδη πλησίον τῆς Ὀλύνθου οἱ Κορίνθιοι μετὰ τῶν συμμάχων ὑπὸ τὸν Ἀριστέα, ἔχοντες συνεργὸν τὸν καὶ πάλιν ἀποστάντα ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων Περδίκκαν, ὅστις εἶχε διακοσίους ἱππεῖς. Ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 432 π. Χ. μάχῃ οἱ Κορίνθιοι ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλ' ἡ νίκη ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, εἰ καὶ οὗτοι ἀπώλεσαν ἑκατὸν πεντήκοντα ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Καλλίας. Ἀλλ' ἡ νίκη τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐπέφερε τὴν ἀποχώρησιν τῶν Κορινθίων καὶ τὴν ἄμεσον παράδοσιν τῆς Ποτιδαίας, ἥτις ἀντεῖχε καρτερικῶς καὶ ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, ἐνισχυθέντες ὑπὸ νέων δυνάμεων, ὧν ἦρχεν ὁ στρατηγὸς Φορμίων, ὑπέταξαν μὲν τὰς ἄλλας ἀποστάσας πόλεις, περιέβαλον δὲ τὴν Ποτίδαιαν ἐκ πάντων τῶν μερῶν διὰ στενῆς πολιορκίας.

Διὰ τῶν συμβάντων παρὰ τὴν Κέρκυραν καὶ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κόρινθος εἶχον πλέον περιέλθει εἰς ῥῆξιν φανερὰν καὶ εὑρίσκοντο ἐν ἐμπολέμῳ ἤδη καταστάσει, εἰ καὶ αἱ τριακονταετεῖς σπονδαὶ δὲν εἶχον λυθῆ ἐπισήμως.

ϐ'

Νέα ἀντιπολίτευσις κατὰ τοῦ Περικλέους.

Ἐν ᾧ διὰ τῆς περιπλοκῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κορίνθου ὁ πόλεμος ἐπεφαίνετο ἤδη, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Περικλέους, προσφερόμενος

ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις ἀνεκινοῦντο κατὰ τοῦ Περικλέους παλαιοὶ καὶ νέοι ἐχθροί. Οἱ συντηρητικοί, οἵτινες ἄλλοτε ἐτάσσοντο ὑπὸ τὸν Κίμωνα, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἶχον συσσωματωθῇ περὶ τὸν Θουκυδίδην τὸν υἱὸν τοῦ Μελησίου, οὐ μόνον δὲν εἶχον παύσει ἀντιπολιτευόμενοι τὸν Περικλέα, ἀλλὰ καὶ ἐγίνοντο δραστηριώτεροι καθ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἤδη ὁ χρόνος ὅτε ἐτελείονεν ἡ προθεσμία τοῦ δεκαετοῦς ἐξοστρακισμοῦ τοῦ Θουκυδίδου. Ἀλλ' ἐν' ᾧ οὗτοι ἐν τῇ καταπολεμήσει τοῦ Περικλέους ἐβασίζοντο εἰς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς καὶ τοὺς γαιοκτήμονας, οὓς μάλιστα εἶχε ζημιώσει ἡ νέα ἐπὶ τὴν θάλασσαν τροπὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἐπαύξησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ παντοειδὴς προστασία τῶν κατωτέρων τάξεων, πλὴν τῆς ἐκ τῆς μερίδος ταύτης προερχομένης ἀντιπολιτεύσεως ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν καὶ ἄλλη τάξις πολιτῶν, ἥτις, ὑπὸ ἐπιδεξίων δημαγωγῶν παρορμωμένη, ἀπῄτει ἀκόμη μεγαλείτερα δικαιώματα, ἀκόμη περισσοτέρας παροχὰς διὰ τὰ πλήθη. Εἶχε δὲ ἡ φατρία ἀρχηγὸν δραστήριόν τινα καὶ εὔγλωττον βιομήχανον, ἰδιοκτήτην βυρσοδεψείου, Κλέωνα τὸν υἱὸν τοῦ Κλεαινέτου.

Τὰς δύο ταύτας ἄλλως ἄντικρυς ἀντιθέτους φατρίας μόνον ἡ πεποίθησις περὶ τῆς δυσκλονήτου θέσεως τοῦ Περικλέους καὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ὑπεροχῆς ἠδύνατο νὰ ἑνώσῃ. Ἡ συνεννόησις δὲν ἤργησε νὰ ἐπέλθῃ ἀναγκαίως, καὶ εἰς ταύτην ἠκολούθησεν ἡ νίκη κατὰ τὴν πρώτην τῶν συνεδριῶν τοῦ δήμου, ὅτε συνεζητήθη ἡ ἀποδοχὴ τῆς κερκυραϊκῆς συμμαχίας ἢ ἡ ἀπόρριψις αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ὑπῆρξεν, ὡς εἴδομεν, βραχεῖα. Εὐθὺς τὴν ὑστεραίαν ὑπερίσχυσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ γνώμη τοῦ Περικλέους, προτείναντος μέσον τινὰ ὅρον, τὴν ἀποδοχὴν μόνης τῆς ἐπιμαχίας μετὰ τῶν Κερκυραίων.

Ἡ νέα αὕτη ἔνδειξις τῆς ἰσχύος τοῦ δημοκρατικοῦ μονάρχου δὲν ἀπεθάρρυνε τοὺς συνησπισμένους ἀντιπάλους, οὓς οὐκ ὀλίγον ἐβοήθουν αἱ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τοῦ Περικλέους ἐπελθοῦσαι συγχύσεις ἕνεκα τῶν ἀναξίων αὐτοῦ δύο υἱῶν τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου. Τούτων μάλιστα ὁ πρεσβύτερος Ξάνθιππος, ὢν φύσει δαπανηρὸς καὶ παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς νέας αὐτοῦ καὶ πολυτελοῦς γυναικὸς εἰς ἀκόμη μεγαλειτέρας δαπάνας, ὑπερβαινούσας τὰς γλίσχρους καὶ κατὰ μικρὸν διδομένας χορηγίας τοῦ Περικλέους, ἐδανείσθη χρήματα ὡς ἐξ ὀνόματος τοῦ πατρός. Τοῦ δὲ Περικλέους μὴ ἀναγνωρίσαντος τὸ δάνειον, ὁ Ξάνθιππος ἐτράπη κατὰ τοῦ πατρὸς εἰς λοιδορίας, καὶ περιέφερεν ἀνὰ τὴν πόλιν κατὰ τοῦ γεννήτορος

σκώμματα καὶ συκοφαντίας, αἵτινες ἔδιδον ὕλην εἰς τὴν κωμῳδίαν καὶ ἐπιχειρήματα εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἐξ οἰκείων προήρχοντο τὰ βέλη. Ἀλλ' ἡ φάλαγξ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Περικλέους ηὐξήθη τέλος καὶ διὰ νέων ἐπικούρων. Ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ εὐσεβεῖς καὶ δεισιδαίμονες οἱ πιστῶς ἐμμένοντες εἰς τὰς πατροπαραδότους θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, οὓς ἐτάρασσον τὰ νέα δόγματα τῶν φιλοσόφων καὶ σοφιστῶν τῶν τυγχανόντων τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ μεγάλου διανοητικοῦ. Συνωθοῦντο δὲ οἱ παλαιότροποι οὗτοι θιασῶται τῆς ἀρχαίας πίστεως περὶ τὸν μάντιν Διοπείθην, ἄνδρα ὅστις διὰ μὲν τῆς μαντικῆς αὐτοῦ τέχνης ἐνέπνεεν εἰς τοὺς πολλοὺς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐγνώριζε τἀρέσκοντα εἰς τοὺς θεούς, διὰ δὲ τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ δεινότητος εἵλκυε τὰ πλήθη.

Ὅ τι ἡ κατὰ τοῦ Περικλέους ἡνωμένη ἀντιπολίτευσις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ καταπολεμοῦσα αὐτὸν ἀπ' εὐθείας, τοῦτο ἀπεπειράθη νὰ κατορθώσῃ διὰ πλαγίων τρόπων, προςβάλλουσα τοὺς ἐγγύτατα αὐτοῦ ἱσταμένους καὶ δοκιμάζουσα οὕτω τὰς δυνάμεις ἑαυτῆς κατ' αὐτοῦ τοῦ Περικλέους ἐν ταῖς περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ ἀποφάσεσι τοῦ δήμου. Καὶ πρῶτον ἐστράφησαν τὰ βέλη κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὅςτις οὐ μόνον φίλτατος ἦτο τοῦ Περικλέους, ἀλλὰ καὶ ὁ κυριώτατος αὐτοῦ συνεργάτης ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ μεγάλου προγράμματος τοῦ καλλωπισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τοῦ Φειδίου. Εἷς τῶν συνεργῶν τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου, ὁ Μένων, πεισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Περικλέους, ἐκάθησεν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἱκέτης, ἐξαιτούμενος ἀσφάλειαν ἐπὶ μηνύσει καὶ κατηγορίᾳ τοῦ Φειδίου. Ὁ Φειδίας εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ἦλιν, ὅπου εἶχε κληθῆ, ὅπως κατασκευάσῃ τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς τὸ προωρισμένον διὰ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ναὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ Φειδίας κλητευθεὶς ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ προεφυλακίσθη. Ἡ καταγγελία ἀνεφέρετο εἰς χρηματικὰς καταχρήσεις γενομένας δῆθεν κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς, ἰδίως περὶ τὸν χρυσὸν αὐτοῦ. Ὁ ἀγὼν δὲν ἦτο περὶ μικροῦ. Ὁ Φειδίας καταδικαζόμενος συμπαρέσυρεν εἰς τὸν ὄλεθρον τὸν φίλον αὐτοῦ καὶ προστάτην, τὸν Περικλέα, ὅςτις ἦτο συνυπεύθυνος ἅτε ὑπάρξας πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ ἀξιώμασιν ἐπιστάτης τῶν δημοσίων ἔργων καὶ ὢν ὑπαίτιος διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν εἰς τὰ κτίρια δαπανωμένων χρημάτων. Ἀλλ' οἱ κατήγοροι εὐκόλως ἀπεδείχθησαν ψευδόμενοι. Τὸ χρυσίον τοῦ

ἀγάλματος, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἶχε κατασκευασθῆ περιαιρετὸν, ἀφηρέθη καὶ ἐζυγίσθη· ὁ δὲ σταθμὸς αὐτοῦ ἀπέδειξε τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φειδίου, ὅςτις ἀθωωθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἦλιν, ὅπου ἀπέθανεν ἐν γήρατι βαθεῖ τιμώμενος ὑπὸ τῶν Ἠλείων.

Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Περικλέους δὲν ἀπηύδησαν βλέποντες ματαιωθεῖσαν τὴν κατὰ τοῦ Φειδίου καταγγελίαν. Μὴ δυνηθέντες νὰ μεταχειρισθῶσι χάριν τῶν ἰδίων σκοπῶν τὸ συνήθως ἐμφωλεῦον παρὰ τοῖς πολλοῖς φιλύποπτον πρὸς τοὺς διαχειριζομένους τὰ κοινὰ χρήματα, ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Περικλέους δι' ἄλλου πλαγίου τρόπου. Ἐπενόησαν δὲ κατηγορίαν ἐφαπτομένην ἀντικειμένου, ὅπερ τὰ πλήθη περιφρουροῦσι ζηλοτύπως ὅσον καὶ τὸν δημόσιον θησαυρόν. Καὶ ὡς ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ πρόσχημα τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὑπῆρξεν ἡ καταδίωξις τῶν καταχραστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος, οὕτως ἐν τῇ δευτέρᾳ ὕψωσεν αὕτη τὴν σημαίαν τῆς θρησκομανίας καὶ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἑτεροδόξων. Ὁ μάντις Διοπείθης προέτεινε ψήφισμα νὰ καταγγέλλωνται ὡς ἔνοχοι κατὰ τῆς πολιτείας οἱ μὴ πιστεύοντες εἰς τὰ θεῖα ἢ διδάσκοντες λόγους περὶ τῶν οὐρανίων φαινομένων. Τοιοῦτο γενικὸν ψήφισμα ἤνοιγε τὴν ὁδὸν εἰς προςβολὴν ἁπάντων τῶν φιλοσόφων καὶ αὐτοῦ τοῦ φιλοσοφικῶς πεπαιδευμένου Περικλέους. Ὅτε δὲ τὸ ψήφισμα ἔγεινε δεκτὸν ὑπὸ τοῦ δήμου, ὡς πρῶτον θῦμα ἐξελέχθη ὁ Ἀναξαγόρας, οὗ ἡ πτῶσις προητοίμαζε καὶ προανήγγελλε καὶ αὐτοῦ τοῦ Περικλέους τὴν πτῶσιν. Ἀλλ' ὁ Περικλῆς, προβάλλων εἰς τὸν δῆμον τὴν φιλίαν τοῦ θεοπνεύστου Λάμπωνος, ἐκθέτων εἰς δημόσιον ἔλεγχον τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ βίον, ἔπεισε τὰ πλήθη, ὅτι ἦτο ἄδικος ἡ περὶ ἀσεβείας τοῦ στενοῦ αὐτοῦ φίλου καταγγελία, καὶ ἔσωσε τὸν φιλόσοφον ἀπὸ τοῦ μεγίστου τῶν κινδύνων. Ὁ Ἀναξαγόρας, καταδικασθεὶς μόνον εἰς πληρωμὴν πέντε ταλάντων, ἐσώθη εἰς Λάμψακον τῇ φροντίδι τοῦ Περικλέους, ὅςτις ἔμενεν ἔρημος ἑνὸς ἀκόμη πιστοῦ φίλου, ἐν ᾧ περὶ αὐτὸν ἀκοίμητος ἡ ἔχθρα ἐβυσσοδόμει νέας ἐπιθέσεις.

Ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου οἱ ἐχθροὶ προςέβαλλον ἄνδρας φιλτάτους εἰς τὸν Περικλέα, ἄνδρας μεθ' ὧν καὶ δι' ὧν οὗτος ἐφαντάσθη μέγαν ἑαυτὸν καὶ ὕψωσε μεγάλας τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' ὅτε τὰ πολέμια βέλη εὗρον ἀντίστασιν εἰς τὸν ἀδιαπέραστον θώρακα τοῦ Ὀλυμπίου, προασπίζοντος τοὺς φίλους διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ στήθους, οἱ ἀντίπαλοι δὲν ὤκνησαν νὰ προςβάλωσιν αὐτὸ τὸ οἰκιακὸν ἄσυλον τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ πλήξωσιν αὐτὴν αὐτοῦ τὴν καρδίαν. Ὁ κωμῳδοποιὸς

Ἕρμιππος κατήγγειλε τὴν Ἀσπασίαν ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ ὡς εἰςάγουσαν ὑπὸ τὴν ἱερὰν τοῦ οἴκου στέγην χάριν τοῦ Περικλέους γυναῖκας Ἀθηναίων πολιτῶν. Ἐν τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ τὸ κατὰ τοῦ Περικλέους μῖσος ἐχθρῶν ἀμειλίκτων προςελάμβανε τὴν εἰδεχθεστάτην μορφήν, καὶ ἡ τιμὴ τοῦ οἴκου του ἐλακπατεῖτο ὑπὸ τοῦ ἐμβάτου τῆς κωμῳδίας. Παρελθὼν τότε πρὸ τῶν δικαστῶν αὐτὸς ἐκεῖνος συνήγορος τῆς ὑπερηφάνου Μιλησίας, ἐξεφώνησεν ἕνα τῶν δεινοτάτων αὐτοῦ λόγων, διακοπτόμενον ὑπὸ τῶν δακρύων ἅτινα ἔχυσεν ὑπὲρ τῆς πεφιλημένης ὁ ἄλλως ἄκαμπτος ἐκεῖνος ἄρχων, ὅςτις δὲν συνείθιζεν οὔτε νὰ μειδιᾷ οὔτε νὰ δακρύῃ. Ἡ Ἀσπασία ἠθωώθη.

Οὕτως αἱ ἔμμεσοι κατὰ τοῦ Περικλέους προςβολαὶ τῶν ἀντιπάλων ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. Ὁ ἀπροςπέλαστος κολοσσὸς δὲν ἐσαλεύθη, ἀλλ' αἱ βάσεις αὐτοῦ ἐκλονήθησαν οὐχ ἧττον, ὥςτε ἠπειλεῖτο πτῶσις κατὰ τὸν πρῶτον κλονισμόν, ὅςτις ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἐν μέσῳ τῆς φοβερᾶς καταιγίδος ἥτις μοιραίως ἔμελλε νὰ καταρραγῇ ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

γ΄

Διασκέψεις καὶ πρεσβεῖαι.

Δὶς ἤδη ἐν χρόνῳ βραχυτάτῳ, χωρὶς νὰ κηρυχθῇ ἡ διάλυσις τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν, ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι εἶχον περιέλθει εἰς ῥῆξιν ἐν δυσὶν ἀπομεμακρυσμένοις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος, παρὰ τὴν Κέρκυραν ἐκ δυσμῶν καὶ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἐξ ἀνατολῶν. Ἡ πρώτη ναυτικὴ δύναμις τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας συνεκρούσθη πρὸς τὴν πρώτην ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Κορίνθιοι δὲν ἠδύναντο νὰ συγχωρήσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους οὔτε τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, ἥτις ἐπῆλθε διὰ τῆς εἰς τὰς Ἀθήνας προςχωρήσεως τῆς Κερκύρας, οὔτε τὴν ἀποτυχίαν ἣν ὑπέστησαν αἱ κορινθιακαὶ τριήρεις παρὰ τὰ Σύβοτα, οἱ ὁπλῖται τῆς Κορίνθου ἐν Ποτιδαίᾳ. Ἡ Κόρινθος δὲν ἠδύνατο νὰνεχθῇ τὸν μερικὸν τοῦτον πόλεμον ἐν πλήρει εἰρήνῃ τῆς ἀθηναϊκῆς πρὸς τὴν σπαρτιατικὴν συμμαχίαν. Χάριν τῶν ἐν Ποτιδαίᾳ πολιορκουμένων Κορινθίων, χάριν τοῦ ἰδίου ἑαυτῆς συμφέροντος, χάριν τῆς ἰδίας ἑαυτῆς τιμῆς ἀπεφάσισε νὰ ὠθήσῃ τὰ πράγματα εἰς τὰ ἔσχατα. καθιστάνουσα τὸν ἀγῶνα αὐτῆς ἀγῶνα ὅλης τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀντιτάσσουσα εἰς

τὰς Ἀθήνας ἀντὶ τῶν δυνάμεων ἑαυτῆς μόνης ὅλην τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν. Ἂν ἡ Κόρινθος ἐπετύγχανεν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῆς, ἂν ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἐτάσσετο μετ' αὐτῆς καὶ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐχωρίζετο εἰς δύο στρατόπεδα ἀντιπολεμούμενα ἀμειλίκτως, καὶ τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ὑπέβοσκεν ἤδη, θὰ ἐξηπλόνετο ἐφ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Κορίνθιοι δὲν ἐδίστασαν νὰ περιαγάγωσι τὸν δαυλὸν τῆς φοβερᾶς πυρκαϊᾶς ἁπανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχεν εὔφλεκτος ὕλη. Περιφερόμενοι ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον, παρεκίνουν τοὺς συμμάχους νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Λακεδαίμονα. Ἐκεῖ δὲ κατεβόων τῶν Ἀθηναίων, ὅτι εἶχον λύσει τὰς σπονδὰς καὶ ὅτι ἀδικοῦσι τὴν Πελοπόννησον. Οἱ ἔχοντες παράπονα κατὰ τῶν Ἀθηνῶν παραστάντες ἐξέθηκαν αὐτὰ πρὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Πλὴν δὲ τούτων οἱ Αἰγινῆται, οἵτινες ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἤδη ἐτῶν ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἔστειλαν μὲν πρεσβείαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ κρυφίως συμπαρώρμων καὶ αὐτοὶ πρὸς πόλεμον, δισχυριζόμενοι, ὅτι δὲν εἶνε αὐτόνομοι κατὰ τὰς σπονδάς. Ἐκ δὲ τῶν συμμάχων τῶν συνελθόντων ἐν Σπάρτῃ τὰς κυριωτάτας κατηγορίας κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀπήγγελλον οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Κορίνθιοι. Ἤδη ἀπό τινος χρόνου μεταξὺ Μεγαρέων καὶ Ἀθηναίων ὑπῆρχον διαφοραὶ καὶ ἔριδες, προςλαμβάνουσαι χαρακτῆρα ὀξύτερον ἕνεκα τῆς γειτονίας τῶν δύο πόλεων. Οἱ Μεγαρεῖς κατέλαβον ἀγροὺς ἀφιερωμένους εἰς τὰς θεὰς τῆς Ἐλευσῖνος, καὶ ὑπεδέχοντο ἀνδράποδα φεύγοντα ἐξ Ἀθηνῶν. Τότε ψήφισμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου, προκληθὲν ὑπὸ τοῦ Περικλέους, ἀπέκλεισε τοὺς Μεγαρεῖς ἐκ τῶν λιμένων τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας καὶ ἐκ τῆς ἀττικῆς ἀγορᾶς, ἐν ᾗ πωλοῦντες τὰ προϊόντα αὐτῶν, οὐκ ὀλίγα ἀπεκόμιζον κέρδη. Οἱ Μεγαρεῖς ἀντεκδικούμενοι ἐφόνευσαν κήρυκα τῶν Ἀθηναίων, ὅςτις διέβαινεν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς, ὅπως πορευθῇ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέταξαν εἰς τὸν ἱερόσυλον τοῦτον φόνον τὴν ἀπειλήν, ὅτι θὰ φονεύσωσι πάντα Μεγαρέα εἰςερχόμενον εἰς τὴν Ἀττικήν. Τὰς διαφορὰς ταύτας ἐξέθετον οἱ Μεγαρεῖς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ τὸ ἴδιον συμφέρον, παριστάνοντες κυρίως ὡς παράσπονδον τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀττικῆς ἀγορᾶς.

Ἡ Σπάρτη ἐδίσταζεν, ἀναλογιζομένη τὴν μεγάλην εὐθύνην καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον πολέμου, ὅςτις ὑπῆρχε μὲν φόβος νἀποβῇ ὀλέθριος, ἀλλὰ πάντως ἦτο φανερόν, ὅτι ἔμελλε νὰ ὑπάρξῃ καταστρεπτικὸς καὶ μακρός. Τὴν ὁρμὴν τῶν φιλοπολέμων, οἵτινες εἶχον ἀντιπροσώπους καὶ ἐν

αὐτῷ τῷ συνεδρίῳ τῶν ἐφόρων, ἀνέστελλεν ἰσχυρὰ καὶ μεγάλη μερὶς πολιτῶν φίλων τῆς εἰρήνης, ὧν προΐστατο ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὁ γηραιὸς Ἀρχίδαμος. Διὰ τοῦτο οἱ Κορίνθιοι ἠναγκάσθησαν πρὸ τοῦ συγκληθέντος συλλόγου τῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἐκθέσωσιν ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης, ὅστις ἐξιστόρησε διὰ μακρῶν τὰ κατὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην συνεδρίαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἀνέγραψε καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐκφωνηθέντας λόγους, τηρῶν ὅσον ἦτο δυνατὸν πιστῶς τὴν σύμπασαν γνώμην τῶν ἀληθῶς λεχθέντων, ἀλλ' ἐκθέτων αὐτὰ οὕτως ὡς ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἕκαστοι τῶν ῥητόρων εἰπόντες περὶ τοῦ ἑκάστοτε προκειμένου ζητήματος τὰ πρέποντα. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην οἱ Κορίνθιοι ἐν τῷ ἐκφωνηθέντι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας λόγῳ παρέστησαν ζωηρῶς τὴν ἄοκνον δραστηριότητα τῶν Ἀθηναίων, τὴν ἔκτακτον αὐτῶν τόλμην, τὸ φιλοκίνδυνον, τὸ εὔελπι, τὸ ταχὺ ἐν τῇ ἐπινοήσει καὶ τῇ ἐπιτελέσει τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν βραδὺν καὶ νωθρὸν καὶ ἀναβλητικὸν χαρακτῆρα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἠγωνίσθησαν νὰ καταδείξωσιν, ὅτι οἱ ἐχθροί, πεπλασμένοι ἐκ φύσεως οὕτως, ὥστε μήτε αὐτοὶ νὰ ἔχωσιν ἡσυχίαν, μήτε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ ἀφίνωσιν ἡσύχους, ἐποφθαλμιῶσιν εἰς νέας κατακτήσεις, καὶ κατέληξαν παρακινοῦντες τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς νάρκης καὶ νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν τε ἄλλων ὑπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς τόλμης ἀπειλουμένων καὶ τῶν Ποτιδαιατῶν, εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Ἀττικήν, ὅπως μὴ ἀφήσωσιν ἄνδρας φίλους καὶ ὁμοφύλους ἕρμαιον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀναγκάσωσι καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τραπῶσι πρὸς ἑτέραν τινὰ συμμαχίαν.

Τὸν ῥήτορα τῶν Κορινθίων διεδέχθη εἷς τῶν Ἀθηναίων πρέσβεων οἵτινες ἔτυχον παρόντες ἐν Σπάρτῃ χάριν ἄλλης τινὸς ὑποθέσεως. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέμνησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τοὺς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνας τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Πέρσου, τὰ δικαιώματα ἅτινα εἶχεν ἡ πόλις ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν συμμάχων, τὴν ἐπιεικῆ καὶ μετρίαν χρῆσιν τῆς ἀρχῆς, καί, ἐπιδείξαντες τὴν ἄδηλον τύχην τῶν πολέμων, συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ μὴ προβῶσιν εἰς ἀπόφασιν ἐσπευσμένην, νὰ μὴ λύσωσιν ἐν βίᾳ τὰς σπονδάς, μηδὲ νὰ παραβῶσι τοὺς ὅρκους, ἀλλὰ νὰ ἐξομαλύνωσι τὰς διενέξεις διὰ δίκης κατὰ τὰς συνθήκας.

Οἱ Σπαρτιᾶται εὑρίσκοντο ἐν ὥραις κρισίμοις. Μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων τῶν συμμάχων καὶ τῶν Ἀθηναίων, ἀπομακρύναντες πάντας τοὺς ξένους, ἔμειναν μόνοι, καὶ ἤρχισαν διασκεπτόμενοι κατ' ἰδίαν περὶ

ἀκούσασα τοὺς λόγους τοῦ Περικλέους, ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους συμφώνως πρὸς τὰς προτάσεις τοῦ Περικλέους, ἐν γένει δὲ ὅτι εἰς οὐδεμίαν παραχώρησιν θὰ προβῶσι διατασσόμενοι, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἄλλως πρόθυμοι νὰ διαλύσωσι τὰς διαφορὰς διὰ δίκης κατὰ τὰς συνθήκας ὡς ἰσότιμοι καὶ ὅμοιοι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις ἀπεχώρησαν, ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πατρίδα. Ἦσαν οἱ τελευταῖοι πρέσβεις οὓς ἔστειλεν ἡ Σπάρτη. Ὁ πόλεμος δὲν ἠδύνατο πλέον νἀποσοβηθῇ.

δ'

Ἡ ἔναρξις τοῦ πολέμου.

Αἱ Ἀθῆναι ἀνέμενον καὶ ἡ Πελοπόννησος ὡπλίζετο, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα ἀκόμη, ὅτε γεγονὸς ἀπροςδόκητον, ἐπελθὸν ἐκεῖ ὅπου δὲν ἀνεμένετο, ἐπέσπευσε τὴν ἔκρηξιν τοῦ μοιραίου πολέμου.

Αἱ Θῆβαι, προϊστάμεναι ἤδη τῆς Βοιωτίας ἄνευ ἀνταγωνισμοῦ, ἀνεχαιτίζοντο ἐν τῇ αὐξήσει αὐτῶν ὑπὸ μόνων τῶν Πλαταιῶν. Τὴν πιστὴν ταύτην σύμμαχον τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις, κατέχουσα τὴν πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα ὁδὸν, ἦτο ὡςεὶ κάρφος ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν Θηβαίων, πλὴν τῆς φιλίας τῶν Ἀθηναίων ἐπροστάτευον μόνον αἱ συνθῆκαι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες τὴν ὑστεραίαν τῆς κατὰ τῶν Περσῶν μεγάλης νίκης εἶχον καθιερώσει εἰς τοὺς θεοὺς τὴν γῆν τῶν Πλαταιέων. Ἀλλ' ἐν αἷς ἡμέραις αὐταὶ αἱ ἰσχυρόταται πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἀπεδεικνύοντο οὐδεμίαν ἱερότητα προςγράφουσαι εἰς τὰς συνθήκας, οἱ Θηβαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβωσι τὰς Πλαταιὰς ἐξ ἐφόδου. Καὶ δὴ μετὰ προηγηθεῖσαν μυστικὴν συνεννόησιν πρός τινας τῶν ἐν Πλαταιαῖς ὀλιγαρχικῶν, νύκτα τινὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου τοῦ 431 π. Χ. ἀνοιχθεισῶν τῶν πυλῶν τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τῶν ἐν αὐταῖς φίλων τῶν Θηβῶν, τριακόσιοι Θηβαῖοι ὑπὸ δύο βοιωτάρχας εἰςῆλθον κρυφίως εἰς τὴν πόλιν· κατόπιν δ' ἔμελλε νὰ εἰςελάσῃ εἰς τὰς Πλαταιὰς τὸ ὅλον στράτευμα τῶν Θηβαίων. Ἐν τούτοις δὲ οἱ τριακόσιοι, παραταχθέντες ἐν τῇ ἀγορᾷ, προςεκάλουν διὰ κήρυκος τοὺς Πλαταιεῖς νὰ προςέλθωσιν εἰς τὴν βοιωτικὴν συμμαχίαν καὶ νὰ καταθέσωσι παρ' αὐτοὺς τὰ ὅπλα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Πλαταιεῖς, νομίσαντες ἕνεκα τοῦ νυκτίου σκότους πολὺ περισσοτέρους τοὺς εἰςελθόντας,

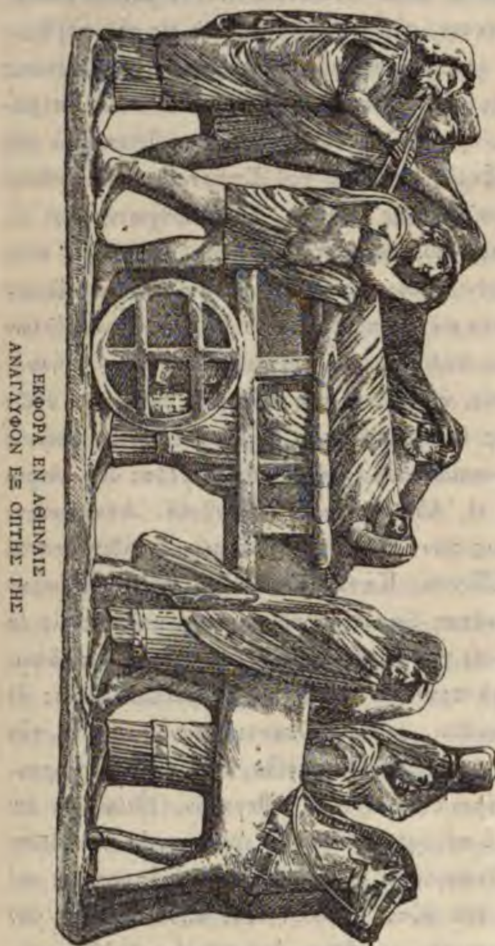
προςήρχοντο· ἀλλ' ἔπειτα, ἐννοήσαντες, ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἦσαν ὀλίγοι, παρεσκευάσθησαν κατ' αὐτῶν· κατὰ δὲ τὸ περίορθρον, προςβαλόντες αὐτοὺς μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν οἰκετῶν, πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἐφόνευσαν, ἑκατὸν δὲ καὶ ὀγδοήκοντα συνέλαβον ζῶντας. Ἐν τούτοις οἱ ἄλλοι Θηβαῖοι, ἕνεκα πλημμύρας τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, προελθούσης ἐκ ῥαγδαίων ὑετῶν, κωλυθέντες νὰ ἔλθωσιν ἀμέσως εἰς βοήθειαν τῶν εἰς τὰς Πλαταιὰς τὸ πρῶτον εἰςελθόντων τριακοσίων, ἔσπευσαν κατόπιν, καὶ ἔβλαπτον τοὺς ἔξω τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν. Οἱ Πλαταιεῖς, ἀπαιτήσαντες παρὰ τῶν Θηβαίων νὰποχωρήσωσιν ἐκ τῆς πλαταϊκῆς γῆς, ὑπεσχέθησαν νὰποδώσωσιν εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τούτῳ τῷ ὅρῳ τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν συμπολίτας. Ἀλλ' ὅτε ἐκεῖνοι πεισθέντες ἀνεχώρησαν, οἱ Πλαταιεῖς ἐφόνευσαν τοὺς αἰχμαλώτους, ἀνταποδίδοντες ἀνοσιουργίαν εἰς τὴν παράσπονδον κατάληψιν τῆς πόλεώς των ὑπὸ τῶν τριακοσίων Θηβαίων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, μαθόντες τὰ γενόμενα πρὸ τοῦ φόνου τῶν αἰχμαλώτων, ἐμήνυσαν μὲν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς νὰ μὴ βλάψωσιν αὐτούς, πρὶν ἢ καὶ αὐτοὶ σκεφθῶσι περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν προέφθασαν αὐτοὺς ζῶντας. Μετὰ δὲ ταῦτα, στρατεύσαντες εἰς τὰς Πλαταιάς, εἰςήγαγον σῖτον, ἐγκατέλιπον αὐτόθι φρουρούς, καὶ ἐξεκόμισαν εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς ἀσθενεῖς καὶ γέροντας τῶν Πλαταιέων μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων.

Διὰ τοῦ δράματος τῶν Πλαταιῶν ἐπῆλθεν ἐπιφανὴς πλέον λύσις τῶν σπονδῶν. Μετὰ δύο μῆνας, τελευτῶντος τοῦ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 431 π. Χ., ἑξήκοντα χιλιάδες Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν εὑρίσκοντο ἐν τῷ ἰσθμῷ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γηραιοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου. Ὁ Ἀρχίδαμος, συγκαλέσας τότε τοὺς στρατηγοὺς τῶν πόλεων πασῶν καὶ τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν ἀξιωματικῶν, παρώρμησεν αὐτοὺς καὶ ἐνέπνευσε θάρρος εἰς τὴν στρατιάν. Μετὰ δὲ ταῦτα, διαλύσας τὸ συνέδριον, ἔστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας κήρυκα, ὅπως κάμη τελευταίαν ἀπόπειραν συνδιαλλαγῆς. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν, ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προεχώρησε πρὸς τὴν Ἀττικήν.

Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ Περικλῆς ὡς στρατηγὸς τῆς πόλεως ἀνέλαβε διὰ στιβαρᾶς χειρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν κατὰ τὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους ἦτο νὰ μὴ ἀντεπεξέλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῶν Πελοποννησίων, ἀλλὰ νὰ τηρήσωσι θέσιν ἁπλῶς ἀμυντικὴν ἐντὸς τῶν ὀχυρῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς δηώσεως τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀγρῶν καὶ τῶν ἐξοχικῶν οἴκων. Πρὸς τοῦτο συνε-

μαχία μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκα καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Θρᾳκῶν Σιτάλκου.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ εἶνε ἐν γένει δυσηρεστημένοι ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῶν ἀγώνων κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου. Ἐπανῆλθε λοιπὸν ἡ πρὸς τὸν Περικλέα πεποίθησις καὶ εὔνοια. Διὰ τοῦτο ὅτε κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα, ἡσυχάσαντες ἐκ τῶν πολέμων πλὴν τῆς πολιορκίας τῆς Ποτιδαίας, ἥτις ἐξηκολούθει ἀκόμη, ἔκαμον δημοσίᾳ κατὰ τὸν πάτριον νόμον ταφὰς τῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου ἀποθανόντων, εἰς τὸν Περικλέα ἀνέθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἐπιταφίου λόγου.

ΕΚΦΟΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΞ ΟΠΤΗΣ ΓΗΣ

Ἡ ταφὴ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πιπτόντων ἐγίνετο ἐν Ἀθήναις πανηγυρική. Μετὰ τριήμερον ἔκθεσιν τῶν ὀστῶν τῶν ἀποθανόντων ἐπηκολούθει ἡ εἰς τὸ ἐν τῷ Κεραμεικῷ νεκροταφεῖον ἐκφορὰ ἐντὸς λαρνάκων κυπαρισσίνων, μιᾶς δι' ἑκάστην φυλὴν, φερομένων ἐπὶ ἁμαξῶν. Παρηκολούθουν δὲ οἱ βουλόμενοι τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων καὶ αἱ συγγενεῖς τῶν πεσόντων γυναῖκες ὀλοφυρόμεναι. Κατὰ τὴν προκειμένην περίστασιν οἱ νεκροὶ δὲν ἦσαν πολλοί. Οὕτως ὁ Περικλῆς, μὴ ἔχων πολλὰ πένθη νὰ παραμυθήσῃ, ἠδυνήθη νὰ δημηγορήσῃ πολὺ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ζώντων ἢ περὶ τῶν προκειμένων νεκρῶν, καὶ δὲν ἐθεώρησεν ἀπρεπὲς νὰ ἐξαρθῇ, παρέχων

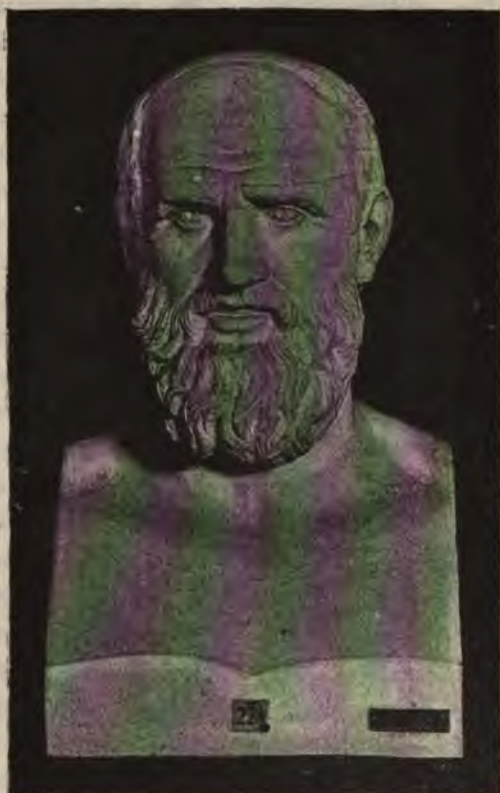
Ο ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

ἐνώπιον τοῦ τάφου λαμπρὰν καὶ ἀπαράμιλλον εἰκόνα τῆς μεγάλης πόλεως, ὑπὲρ ἧς μαχόμενοι ἔπεσον ἐκεῖνοι.

ε΄

Ὁ λοιμὸς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους.

Ὅτε ἐπῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 430 π. Χ., οἱ Πελοποννήσιοι, ἡγουμένου τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου, εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικήν. Καὶ ἐκ δευτέρου οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν ἐνεκλείσθησαν ἐντὸς τῶν τειχῶν ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἀλλὰ τὰ διὰ δευτέραν ἤδη φορὰν ἐπαναλαμβανόμενα δεινὰ τῆς δῃώσεως τῆς χώρας καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει στενοχωρίας οὐδὲν ἦσαν παραβαλλόμενα πρὸς τὸ νέον φοβερὸν κακὸν ὅπερ ἐνέσκηψε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν.

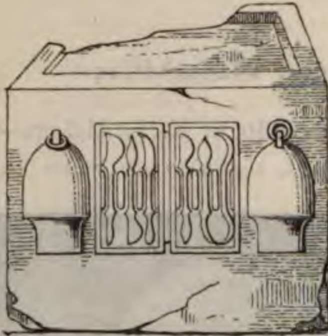

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Πελοποννησίων παρουσιάσθησαν τὰ πρῶτα κρούσματα φοβερᾶς νόσου, ἥτις, τὸ πρῶτον ἐμφανισθεῖσα ἐν Ἀφρικῇ, εἶχεν ἔπειτα διαδοθῇ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην καὶ τὰς πλείστας χώρας τῆς Περσίας. Ὁ λοιμὸς οὗτος, εἶδος ἐξανθηματικοῦ πυρετοῦ, διὰ τοῦ Πειραιῶς, ὅπου τὸ πρῶτον παρετηρήθη, μετεδόθη ἐν Ἀθήναις ταχέως εἰς ἁπάσας τὰς τάξεις ἕνεκα τῆς μεγάλης συμπυκνώσεως τῶν κατοίκων

καὶ τῆς ἐν ὑπαίθρῳ ἐν μέσῳ πολλῶν στερήσεων διαβιώσεως μεγάλου πλήθους τῶν ἐκ τῶν ἀγρῶν προςφυγόντων.

Ἐμάνη δὲ ἡ ἐπιδημία ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη, προξενήσασα μεγάλην φθοράν. Οἱ ἰατροὶ οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ παράσχωσι βοήθειαν, θεραπεύοντες κατ' ἀρχὰς τοὺς ἀσθενεῖς ἐν ἀγνοίᾳ τῆς φύσεως τῆς νόσου. Μόνον δὲ ὅτε ἡ ἐπιδημία εἶχεν ἤδη προχωρήσει, παρέστη χρήσιμος βοηθὸς ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἰατρὸς Ἱπποκράτης, ὅςτις ἔγεινε διάσημος ἑνώσας ἐν τῇ ἰατρικῇ τὴν θεωρίαν μετὰ τῆς ἐμπειρίας. Οὗτος, μελετήσας τὴν νόσον, συνέστησε τὴν διὰ τοῦ πυρὸς ἀπολύμανσιν τοῦ ἀέρος, καθότι παρετήρησεν, ὅτι ὀλιγώτερον πάντων τῶν πολιτῶν προςεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ οἱ σιδηρουργοί. Τὸ νόσημα παρουσιάζετο τὸ πρῶτον διὰ θέρμης ἰσχυρᾶς τῆς κεφαλῆς καὶ ἐρυθημάτων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ φλογώσεως, ἔπειτα δὲ τὸ πάθος κατελάμβανεν ὅλον τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο ὑπέρυθρον καὶ πελιδνὸν καὶ ἐπληροῦτο μικρῶν φλυκταινῶν καὶ ἑλκωδῶν ἐξανθημάτων. Φοβερὸν ἦτο τὸ ἐντὸς καῦμα, προκαλοῦν ἄπαυστον δίψαν. Δειναὶ δὲ καὶ ποικίλαι ἦσαν αἱ συνέπειαι τῆς νόσου, εἰς ἣν δὲν ἠδύναντο νἀνθέξωσιν οἱ πλεῖστοι τῶν προςβαλλομένων, ἀλλ' ἀπέθνησκον ἐξ αὐτῆς τὴν ἑβδό-

ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ
ΕΠΙ ΑΡΧΑΙΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ ΣΤΗΛΗ
ΤΟΥ ΕΞ ΑΧΑΡΝΩΝ ΙΑΤΡΟΥ ΙΑΣΩΝΟΣ

μην ἢ ἐνάτην ἡμέραν. Ἡ πόλις ἅπασα μετεβλήθη εἰς εὐρὺ νοσοκομεῖον ἢ μᾶλλον εἰς φοβερὸν νεκροταφεῖον. Ἀκόσμως ἔκειντο νεκροὶ ἐπὶ νεκρῶν, ἄλλοι δ' ἐκυλινδοῦντο ἡμιθνῆτες ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ περὶ τὰς κρήνας τῆς πόλεως, πρὸς ἃς ὤθει αὐτοὺς ἡ κατακαίουσα τὰ ἐντόσθιά των ἀκατάσχετος δίψα. Ἐν τῇ φρικτῇ συγχύσει καὶ τῇ γενικῇ ἀπελπισίᾳ, ἐν τῇ ἀποτυχίᾳ πάσης ἀνθρωπίνης θεραπείας καὶ πάσης ἀπὸ τῶν θεῶν ἐλπίδος πάντες οἱ ἀνθρώπινοι καὶ θεῖοι νόμοι ἔμειναν ἀργοί, καὶ ἐπῆλθε γενικὴ ἔκλυσις τῶν ἠθῶν. Πάντες ἐτράπησαν πρὸς τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀπολαύσεις, ἀφροντιστοῦντες περὶ τῆς αὔριον.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Περικλῆς, παραλαβὼν στόλον ἑκατὸν πεντήκοντα νηῶν ἀθηναϊκῶν, λεσβιακῶν καὶ χιακῶν, περιέπλεε τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἀθηναῖοι προεχώρησαν μέχρι τῆς Λακωνικῆς, δῃώσαντες τὴν Ἐπίδαυρον, τὴν Τροιζηνίαν καὶ τὴν Ἑρμιονίδα καὶ κυριεύσαντες καὶ πορθήσαντες τὰς ἐν τῇ Λακεδαίμονι Πρασιάς. Ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι ταχέως εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐπειδὴ ἡ ἀπαισία νόσος ἐδεκάτιζε τοὺς ἐν τῷ στόλῳ οὐχ ἧττον τῶν ἐν τῇ πόλει. Ὁ ἐχθρὸς ἐκ φόβου πρὸς τὸν λοιμὸν εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ τῆς οἰκτρῶς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον ἐν αὐτῇ διαμονὴν δῃωθείσης Ἀττικῆς. Τότε ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἀνεχώρησεν ὑπὸ τοὺς συστρατήγους τοῦ Περικλέους Ἅγνωνα καὶ Κλεόπομπον εἰς τὴν Ποτίδαιαν, ἥτις ἀκόμη ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν οἱ ἐκπεμφθέντες νέοι στρατηγοί, καθότι ἡ νόσος ἐστενοχώρησεν αὐτοὺς δεινῶς, φθείρουσα τὴν στρατιὰν καὶ μεταδοθεῖσα καὶ εἰς τοὺς προτέρους στρατιώτας. Ὁ Ἅγνων ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἄπρακτος καὶ τεθλιμμένος. Ἐκ χιλίων τετρακοσίων ὁπλιτῶν εἶχεν ἀπολέσει ἐκ τῆς νόσου ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα.

Αἱ ἡμέραι ἦσαν λίαν πονηραὶ διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὡς εἰ μὴ ἤρκει ἡ διπλῆ ἐντὸς ἑνὸς μόλις ἔτους δῄωσις τῆς χώρας καὶ τὰ ἄλλα δεινὰ τοῦ πολέμου, ἐπῆλθεν ὁ λοιμὸς βροτοφθόρος καὶ ἀπηνής, ἐπιφέρων πικρὸν θάνατον καὶ καθιστάνων διὰ τοὺς ἐπιζῶντας ἀλγεινὴν καὶ ἐπώδυνον τὴν ζωήν. Οἱ Ἀθηναῖοι, βεβαρημένοι ὑπὸ τῶν δεινῶν, ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι. Ὡς συμβαίνει πολλάκις ἐν τοιούτοις δεινοῖς, ὁ λαὸς ἐζήτει τινὰ αἴτιον τῆς συσσωρεύσεως ταύτης τῶν συμφορῶν. Ἡ ὀργὴ τοῦ πλήθους ἐστράφη κατὰ τοῦ Περικλέους, ὅστις δι' ἀγερώχου καὶ τολμηρᾶς ἀγορεύσεως κατώρθωσε νὰ πραΰνῃ τοὺς

Ἀθηναίους καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτοὺς νέον θάρρος καὶ νέαν πολεμικὴν ὁρμήν. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἦσαν ἀκούραστοι ὅσον δυςπαραμύθητοι οἱ πολλοὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ οἰκοδομῶν ἐξ αἰτίας τῶν εἰςβολῶν τῶν Πελοποννησίων. Οὕτω δὲ, καταγγελθεὶς ἐκ μικρῶν ἀφορμῶν ὑπὸ τοῦ Κλέωνος, Σιμμίου καὶ Λακρατίδα, ἐτιμωρήθη διὰ μεγάλης χρηματικῆς ζημίας καὶ συγχρόνως ἐστερήθη τῆς στρατηγίας.

Ἡ θλῖψις ἐπὶ τῇ στερήσει τῆς ἀρχῆς καὶ τῇ θέᾳ τῆς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ὑπὸ χειρῶν ἀναξίων πηδαλιουχουμένης πολιτείας ηὐξάνετο ὑπὸ τῆς ὀδύνης ἣν ἐγέννα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Περικλέους ὁ ἐκ τῆς νόσου θάνατος ἀγαπητῶν φίλων καὶ συγγενῶν. Ἀλλ' ὅμως ἐγκαρτερῶν εἶδε θνήσκοντας περὶ αὐτὸν πλείστους τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, χρησιμωτάτους βοηθοὺς ὑπάρξαντας ἐν τῷ πολιτικῷ αὐτοῦ σταδίῳ, καὶ διετήρησε τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν μεγαλοψυχίαν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ξανθίππου καὶ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς. Αἱ συμφοραὶ ἐφαίνοντο μὴ δυνάμεναι νὰ κάμψωσι τὸ ἀλύγιστον ἐκεῖνο φρόνημα τοῦ ἀνδρὸς μηδὲ ἰσχύουσαι νὰ καταρρίψωσι τὸ μέγεθος τῆς ἀρρενωπῆς αὐτοῦ ψυχῆς. Ἀλλ' ὅτε τέλος ἡρπάγη καὶ ὁ δευτερότοκος αὐτοῦ υἱὸς Πάραλος καὶ ᾐσθάνθη πλέον ἄκληρον τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, πικρὸν αἴσθημα ἀπομονώσεως κατεκυρίευσε τὴν ψυχήν του, καὶ, ἐπιθέτων ἐπὶ τοῦ νεκροῦ του τέκνου τὸν νενομισμένον στέφανον, κατέβρεξεν αὐτὸν διὰ πυκνῶν δακρύων.

Μετὰ βραχὺν χρόνον ὁ δῆμος ἐπείσθη, ὅτι ὁ ἐγκαταλελειμμένος ἐκεῖνος γέρων, ὅςτις εἶχεν ὡς νύμφην στολίσει τὰς Ἀθήνας καὶ εἶχε φαντασθῆ αὐτὰς ὑπὲρ τὴν Ἑλλάδα ὅλην μεγάλας, ἦτο ὁ μόνος Ἀθηναῖος, εἰς οὗ τὰς στιβαρὰς χεῖρας ἠδύναντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐμπιστευθῶσι τοὺς οἴακας τῆς κλυδωνιζομένης πολιτείας.

Ὁ Περικλῆς ἐξελέχθη καὶ πάλιν στρατηγὸς καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν. Πρὸς παραμυθίαν δὲ τῆς συντετριμμένης αὐτοῦ καρδίας ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου προταθέντος νόμου, καθ' ὃν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων μετεῖχον ἐν Ἀθήναις μόνοι οἱ ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες Ἀθηναῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἐθεωροῦντο νόθοι. Ἀνεπληροῦντο οὕτως αἱ ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἀραιωθεῖσαι τάξεις τῶν πολιτῶν, καὶ ἐνεγράφετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολίτας ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας υἱὸς τοῦ Περικλέους.

Ἀλλ' οὐχ ἧττον οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναμένωσι πλέον παρὰ τοῦ γηραιοῦ καὶ τεθλιμμένου Περικλέους, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν

ἀρχηγίαν στρατοῦ ἢ στόλου ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλοι στρατηγοὶ ἠγωνίζοντο ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ, ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ. Ἤδη μετὰ πολιορκίαν, διαρκέσασαν ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη, ἔπιπτε κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 430 π. Χ. ἡ Ποτίδαια. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἠναγκάζοντο ὑπὸ τῆς πείνης νὰ παραδοθῶσι, λαμβάνοντες παρὰ τῶν οὐχ ἧττον τεταλαιπωρημένων πολιορκητῶν τὴν ἄδειαν νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων. Καὶ οἱ μὲν Ποτιδαιᾶται ἐξήρχοντο εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ἢ ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο, ἡ δὲ πόλις κατῳκίζετο ἐκ νέου ὑπὸ ἐποίκων Ἀθηναίων. Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ Ἀθηναῖοι ἐμάχοντο κατὰ τῶν Πελοποννησίων ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ὅπου κατώρθουν νὰ ματαιώσωσι τὴν κατὰ τῆς Στράτου ἐπίθεσιν τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ Λακεδαιμονίων, καὶ ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ, ὅπου ὁ στρατηγὸς Φορμίων, ἡγούμενος ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἐπετύγχανε διὰ μεγάλης δεξιότητος καὶ ἀνδρείας νὰ διατηρήσῃ ἀμείωτον τὴν ἐν ταῖς θαλάσσαις ἐκείναις δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, ἣν σθεναρῶς ἠγωνίζοντο νὰ καταρρίψωσιν οἱ πολέμιοι.

Ταῦτα συνέβαινον ἔξω τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει οἱ βέλτιστοι τῶν πολιτῶν καὶ οἱ περισωζόμενοι τῶν φίλων τοῦ Περικλέους περιεστοίχιζον τεθλιμμένοι τὴν κλίνην ἐφ' ἧς ἔκειτο νοσῶν καὶ καταβεβλημένος ὁ στρατηγός. Ὁ λοιμός, ὅςτις εἶχεν ἀποδεκατίσει τὰς τάξεις τῶν Ἀθηναίων, ὡς εἰ μὴ ἤρκει ἡ πληθὺς τῶν θυμάτων, εἶχε προςβάλει καὶ τὸν Περικλέα. Ἀλλὰ δὲν ἐπῆλθεν ὀξὺς καὶ σύντονος ὡς συνήθως, ἀλλ' ἔλαβε χαρακτῆρα νόσου κρυφίας καὶ μακρᾶς, ἐχούσης ποικίλας μεταβολὰς καὶ καταβαλλούσης μὲν βραδέως καὶ κατ' ὀλίγον τὸ σῶμα, ὑποσκαπτούσης δὲ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. Ὁ ἀσθενὴς Περικλῆς δὲν ἦτο πλέον ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος. Αἱ περὶ αὐτὸν δεισιδαίμονες γυναῖκες εἶχον κρεμάσει ἀπὸ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ περίαπτον, καὶ ὅμως ὁ Περικλῆς ὁ ἀνώτερος πάσης προλήψεως ἀνείχετο αὐτό, ἀλλ' ἐθαύμαζε καὶ αὐτὸς τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν ἑαυτῷ μεταβολήν, καί, δεικνύων τὸ περίαπτον εἴς τινα τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὸν φίλων, ὑπεσήμαινεν, ὅτι εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὰ ἔσχατα, ἀφ' οὗ ὑπέμενε καὶ ταύτην τὴν ἀβελτερίαν. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἔβαινεν ἤδη πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιθανατίου κλίνης διετήρει ἡ καταβεβλημένη ἐκείνη ψυχὴ λείψανα τῆς παλαιᾶς ἐξάρσεως, διέσωζεν ἡ ἐσκοτισμένη ἐκείνη διάνοια τελευταίας τινὰς ἀκτῖνας τῆς παλαιᾶς λαμπηδόνος. Ἤδη οἱ φίλοι περικαθήμενοι περὶ τὴν κλίνην τοῦ θνήσκοντος ἐποιοῦντο λόγον περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ

ἀνδρὸς καὶ τῆς δυνάμεως εἰς ἣν εἶχεν ἀνέλθει, καὶ ἀνεμετροῦν πράξεις αὐτοῦ καὶ τῶν τροπαίων τὸ πλῆθος. Διελέγοντο δὲ πρὸς ἀλλους νομίζοντες ὅτι δὲν ἀντελαμβάνετο πλέον ὁ Περικλῆς, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις αὐτοῦ εἶχον ἐκλίπει. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅμως προςεῖχεν εἰς πάντα ταῦτα, καὶ, ὁμιλήσας αἴφνης, εἶπεν, ὅτι ἐπαινοῦσι μὲν καὶ μνημονεύουσιν ἐκείνας τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἃς ἡ τύχη καὶ εἰς ἄλλους παρεχώρησε καὶ ὧν ἀπήλαυσαν ἤδη πολλοὶ στρατηγοί, δὲν λέγουσι δὲ τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον, ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἀθηναίων περιεβλήθη μέλαν ἱμάτιον ἐξ αἰτίας αὐτοῦ.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ μελλοθανάτου στρατηγοῦ εἶνε ὁ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειλέων ἐξενεχθεὶς λαμπρὸς αὐτοῦ ἐπιτάφιος. Ἐν τῇ καμπῇ τοῦ ἐπερχομένου θανάτου οἱονεὶ παρέστη εἰς τὴν ἄδολον καὶ ἀνυπόπτευτον περὶ αὐτοῦ ὡς ἤδη θανόντος κρίσιν τῶν μεταγενεστέρων. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὡς κυριώτατον τοῦ βίου του ἔπαινον δὲν ἐθεώρησε τὴν αἴγλην τῆς δυνάμεως δι' ἧς περιεβλήθη, τὴν ἰσχὺν ἣν ἐνεποίησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰ ἐννέα τρόπαια ἅτινα ἔστησε νικῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως, οὐδὲ τὸν ἀμάραντον στέφανον τῶν ἀθανάτων καλλιτεχνημάτων, δι' ὧν περιεκόσμησε τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρίδα, ἀλλὰ τὴν πρὸς τοὺς συμπολίτας ἐπιείκειαν ἐν τῷ πολιτικῷ αὐτοῦ βίῳ, τὴν φειδὼ τοῦ ἀθηναϊκοῦ αἵματος ἐν τοῖς πολέμοις.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν τὸν ὑπερεξηκοντούτη πρεσβύτην ἐν τῷ Κεραμεικῷ πλησίον τῶν ὑπὲρ πατρίδος θανόντων. Ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἔμελλε νὰ διδάξῃ αὐτοὺς ἐν χρόνῳ βραχεῖ, ὁποῖον ἦτο τὸ μέγα κενὸν τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν ἐν τῇ πόλει θνήσκων ὁ Ὀλύμπιος βασιλεὺς τοῦ δήμου.

ς'

Μυτιλήνη καὶ Πλαταιαί.

Ἐν ἔτει 428 π. Χ. κατὰ τὸ ἔαρ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος εἰςέβαλε τὸ τρίτον εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ἐδῄουν τὴν χώραν καὶ ὁ λοιμὸς ἐξηκολούθει ἄπαυστος, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἴδησις τῆς ἐπικειμένης ἀποστασίας τῆς Μυτιλήνης. Οἱ Μυτιληναῖοι εὑρίσκοντο ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ καὶ μετὰ πολλῆς δραστηριότητος ἐπεδίωκον τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ καὶ ἐν τῇ ἀπέναντι ἠπείρῳ πόλεων. Ἡ αἰολικὴ αὐτῶν

ὑπερηφάνεια παρώρμα αὐτοὺς εἰς τὴν ἵδρυσιν ἰδίου κράτους, ἀντίθετα ἔχοντος τὰ συμφέροντα καὶ τὴν πολιτείαν ἀντικειμένην πρὸς τὴν τῶν ἰωνικῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν αὔξησιν ταύτην τῆς Μυτιλήνης μεγάλα προσκόμματα παρενέβαλλον οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἡ ἀρχὴ ἐξετείνετο εἰς τὰς χώρας ἃς ἐπωφθαλμίων καὶ οἵτινες καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς νήσου εἶχον πιστοὺς συμμάχους, τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Μηθύμνης. Διὰ τοῦτο ἤδη πρὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Μυτιληναῖοι ἀπεπειράθησαν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν σπαρτιατικὴν συμμαχίαν, ἀλλ' ἀποτυχόντες ἐξηκολούθουν καὶ ἄκοντες νὰ μένωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐλεύθεροι αὐτῶν σύμμαχοι, ὑποχρεούμενοι μόνον νὰ παρέχωσι πλοῖα καὶ ἄνδρας ἐν ἡμέραις πολέμου καὶ νὰ ὑποβάλλωσι τὰς δίκας αὐτῶν ἐνώπιον τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων. Μετὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, ὑποκινηθέντες ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν Θηβαίων, ἐθεώρησαν τὴν περίστασιν κατάλληλον πρὸς ἀποστασίαν, βλέποντες τὴν δεινὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχον ἐμβάλει τοὺς Ἀθηναίους αἱ εἰσβολαὶ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὁ λοιμὸς καὶ ἀναμετροῦντες τὰς δαπάνας, ἃς ἐπέφερεν ὁ πόλεμος εἰς τὴν πόλιν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡ εἴδησις τῆς μελλούσης ἀποστασίας τῆς Λέσβου ἐτάραξε μεγάλως τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσεπάθησαν διὰ πρέσβεων νὰ καθησυχάσωσι τοὺς Μυτιληναίους· μὴ εἰσακουόμενοι δὲ, κατέσχον μὲν τὰς μετὰ τοῦ ἰδίου στόλου εὑρισκομένας δέκα συμμαχίδας τῶν Μυτιληναίων ναῦς, ἔπεμψαν δὲ στόλον ἐκ τεσσαράκοντα τριήρων ὑπὸ τὸν Κλεϊππίδην, ὅπως καταπνίξωσι τὴν ἀποστασίαν διὰ τῆς βίας. Μὴ πειθομένων δὲ τῶν Μυτιληναίων νὰ καθαιρέσωσι τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ νὰ παραδώσωσι τὸν στόλον αὐτῶν, μετά τινας ἄλλας πρεσβείας καὶ βραχεῖαν ἀνακωχὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκησαν τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης καὶ ἐτείχισαν δύο στρατόπεδα ἑκατέρωθεν τῆς πόλεως.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ πρέσβεις τῶν Λεσβίων, παραστάντες ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐνώπιον τῶν διὰ τὴν ἑορτὴν συνηγμένων Πελοποννησίων, κατώρθωσαν διὰ θερμῆς ἀγορεύσεως νὰ προσληφθῶσιν εἰς τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν. Χάριν ἀντιπερισπασμοῦ οἱ Πελοποννήσιοι συνήθροιζον ἤδη μεσοῦντος τοῦ θέρους τὸν στρατὸν αὐτῶν κατὰ τὸν ἰσθμὸν, ὅπως ἐπέλθωσι καὶ πάλιν κατὰ τῆς Ἀττικῆς, ἐξ ἧς εἶχον ἀποχωρήσει ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῆς παρελθούσης ἀνοίξεως. Πᾶς ἄλλος λαὸς θὰ ἐδειλία ἐνώπιον τοιούτων κινδύνων, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον δὲν

ἀπέσυρον τὸν ἐν Λέσβῳ στόλον, ἀλλ' ἀνέπτυξαν καταπληκτικὴν δραστηριότητα καὶ καρτερίαν. Καὶ ἐν ᾧ ναυτικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀσώπιον ἐστέλλετο εἰς τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς, ἀφ' ἑτέρου ἐξησφάλιζον τὰ ἴδια ἑαυτῶν παράλια μέχρι τῆς Εὐβοίας, καὶ διὰ στόλου ἐξ ἑκατὸν τριήρων, σταλέντος εἰς τὸν ἰσθμὸν, διεσκόρπιζον τὸν συναθροιζόμενον πελοποννησιακὸν στρατὸν καὶ ἐματαίονον τὰ σχέδια τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ συγχρόνως ἔπεμπον εἰς τὴν Λέσβον νέας ἐπικουρίας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάχητα. Οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διακόσιαι πεντήκοντα ἀθηναϊκαὶ τριήρεις διέσχιζον τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἀπὸ τῆς Ποτιδαίας μέχρι τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς μέχρι τῆς Λέσβου. Μεγάλαι ἦσαν αἱ δαπάναι τοιούτου στόλου, προςτιθέμεναι εἰς ὅσα ἐξώδευεν ἡ πόλις χάριν τῆς δαπανηροτάτης πολιορκίας τῆς Ποτιδαίας, ἀλλ' ὁ ἀκατάβλητος ἀθηναϊκὸς λαὸς δὲν ὠπισθοχώρει, καὶ συνεπλήρονε προθύμως τὰ ἐλλείμματα τοῦ δημοσίου ταμείου τότε τὸ πρῶτον δι' ἑκουσίας εἰςφορᾶς τῶν πολιτῶν, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐξεπέμποντο πρὸς τοὺς συμμάχους νῆες ἀργυρολόγοι.

Διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ Πάχητος εἰς Λέσβον οἱ Μυτιληναῖοι ἐστενοχωρήθησαν ἔτι μᾶλλον. Εἰς μάτην ἤλπιζον, ὅτι θὰ ἔλθῃ ταχέως πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῶν ὁ πελοποννησιακὸς στόλος ὃν ἀνέμενον. Αἱ τεσσαράκοντα καὶ δύο τριήρεις ἃς εἶχον ἀποστείλει οἱ Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀλκίδαν, ἐνδιατρίψασαι περὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐν βραδύτητι ἔπειτα πλέουσαι ἀνὰ τὰς Κυκλάδας, δὲν ἐφαίνοντο ἀκόμη. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι Μυτιληναῖοι διά τε τὴν ἀργοπορίαν τοῦ ἐπικούρου στόλου καὶ τὴν ὀλιγόστευσιν τοῦ σίτου ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἔξοδον. Ἀλλ' ὅτε πρὸς τοῦτο ὡπλίσθη καὶ ὁ δῆμος, ὅςτις ἕως τότε ἦτο ἄοπλος, οὗτος ἐστασίασε κατὰ τῶν ἀρχόντων, ζητῶν τὴν εἰς ἅπαντας διανομὴν τοῦ ἐναπολειπομένου σίτου ἢ ἄλλως ἀπειλῶν ὅτι θὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πρὸ τοιούτου κινδύνου εὑρεθέντες οἱ ἐν τοῖς πράγμασι, παρεδόθησαν εἰς τὸν Πάχητα καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἀνοίξαντες τὰς πύλας τῆς πόλεως ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι οὐδεὶς τῶν Μυτιληναίων θὰ δεσμευθῇ, ἀνδραποδισθῇ ἢ φονευθῇ, πρὶν ἐπιστρέψωσιν ἐξ Ἀθηνῶν οἱ σταλησόμενοι πρέσβεις. Ἐν βραχεῖ δὲ χρόνῳ συνεπλήρωσεν ὁ Πάχης τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὑποτάξας ὅλην τὴν Λέσβον καὶ ἀποκαταστήσας τὴν ἀθηναϊκὴν ἀρχὴν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, ὅπου ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος Ἀλκίδας, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Πέρσου Πισσούθνου, εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐργασθῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐπιδείξας

ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ.

πολλὴν ἀπανθρωπίαν, ἀλλὰ καὶ ἀδεξιότητα πολλήν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Πάχης, ἀποπέμψας εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ πλεῖστον μέρος τῆς στρατιᾶς καὶ μετ' αὐτῆς χιλίους ἐκ τῶν Μυτιληναίων, ἔμεινεν ἐν Μυτιλήνῃ, ἀναμένων ὁδηγίας ἐξ Ἀθηνῶν.

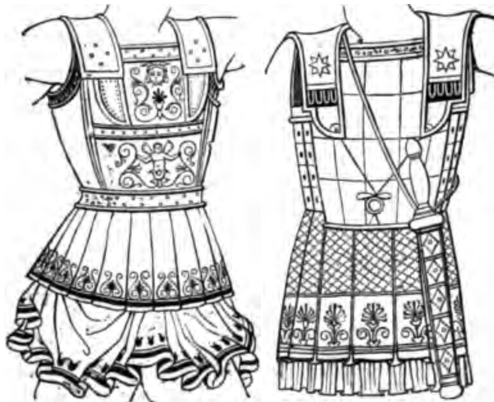
Σκληρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, θέλοντος νὰ πατάξῃ ἅπαξ διὰ παντὸς ὁμοίας πρὸς τὴν ἀποστασίαν τῆς Λέσβου ἐπαναστατικὰς ἀποπείρας καὶ συνδαυλιζομένου ὑπὸ ἀκράτων δημαγωγῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Κλέωνος. Τὸ ψηφισθὲν ἦτο θάνατος ἁπάντων τῶν ἐν ἡλικίᾳ Μυτιληναίων, οὐ μόνον τῶν ἐν Ἀθήναις χιλίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Μυτιλήνῃ, καὶ ἀνδραποδισμὸς τῶν γυναικῶν καὶ παίδων. Κατὰ τάχος δ' ἐπέμφθη ἐκ τοῦ Πειραιῶς τριήρης εἰς τὴν Λέσβον, ὅπως ἀγγείλῃ εἰς τὸν Πάχητα τὴν φρικτὴν ἀπόφασιν. Ἀλλὰ τὴν ὑστεραίαν κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους μετάνοια ἐπὶ τῇ ὠμότητι τοῦ βουλεύματος. Συνελθόντες δὲ καὶ πάλιν εἰς ἐκκλησίαν, δὲν παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν βιαίων παρακελεύσεων τοῦ ὁρμητικοῦ Κλέωνος, ἀλλ' ἐπείσθησαν εἰς τὰς ἐπιεικεῖς καὶ φιλανθρώπους συμβουλὰς τοῦ συνετοῦ Διοδότου. Ἄλλη τριήρης ἀπεστάλη τότε ἐν σπουδῇ, ἀγγέλλουσα εἰς τὸν Πάχητα τὰ δεύτερα πραότερα βουλεύματα τῶν Ἀθηναίων. Εἶχον δ' ἀποφασίσει οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν θάνατον μόνον τῶν ὑπὸ τοῦ Πάχητος εἰς Ἀθήνας ἀποσταλέντων χιλίων Μυτιληναίων τῶν αἰτιωτάτων τῆς ἀποστασίας, τῶν δὲ λοιπῶν ἐφείσθησαν, ψηφίσαντες μόνον τὴν καθαίρεσιν τῶν τειχῶν τῆς Μυτιλήνης καὶ τὴν παράδοσιν τῶν νηῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι παρέλαβον καὶ τὰς λοιπὰς ἐπὶ τῆς Λέσβου πόλεις καὶ τὰ ἐν τῇ ἀπέναντι ἠπείρῳ πολίσματα, ὧν ἦσαν κύριοι οἱ Μυτιληναῖοι. Εἰς δὲ τοὺς Λεσβίους δὲν ἔταξαν φόρους, ἀλλ' αἱ γαῖαι τῆς νήσου, μοιρασθεῖσαι εἰς τρισχιλίους κλήρους πλὴν τῶν τῆς πιστῆς Μηθύμνης, διενεμήθησαν εἰς Ἀθηναίους κληρούχους.

Τὸ αἷμα τῶν ἀποφάσει τοῦ δήμου φονευθέντων χιλίων Μυτιληναίων δὲν ἔμεινεν ἀνεκδίκητον. Ὁ κατακτητὴς τῆς Λέσβου, ὅστις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Ἰωνίας δίωξιν τοῦ Ἀλκίδα δὲν ἔδειξε παντελῶς ἀνεπίληπτον διαγωγήν, ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἀθήνας, κατηγορήθη ἐν τῇ ἀποδόσει τῶν εὐθυνῶν πρὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου, καί, ὡς εἰ ἐζητεῖτο αἷμα ἀντὶ αἵματος, γυμνώσας ὁ Πάχης τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐφόνευσεν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδείχθησαν σκληροὶ πρὸς τοὺς Μυτιληναίους, ἀλλὰ δὲν ἦσαν δυστυχῶς οἱ μόνοι ἀνηλεεῖς τιμωροὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀντιτασσομέ-

νων. Τὸ οἰκτρὸν τέλος τῶν Πλαταιέων τὸ ἐπελθὸν ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Μυτιλήνης μαρτυρεῖ τὴν ἀνάλγητον ὠμότητα ἥτις εἶχε καταλάβει καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται εἶχον ἐρεθισθῆ ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐφαίνοντο διαγωνιζόμενοι ὁπότεροι νὰ φανῶσι μᾶλλον ἀπάνθρωποι.

Ἤδη τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου (429 π. Χ.), ὅτε ὁ λοιμὸς ἐμαίνετο ἐν Ἀθήναις, οἱ Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον ἀντὶ νὰ εἰςβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπορεύθησαν κατὰ τῶν Πλαταιέων. Μετὰ δέ τινας διαπραγματεύσεις ματαιωθείσας, ὧν διαρκουσῶν εἶχον φύγει εἰς τὰς Ἀθήνας αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες τῶν Πλαταιέων, ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων, μετὰ ταχύτητος ἐργασθεὶς ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας συνεχῶς, περιέκλεισε τὰς Πλαταιὰς διὰ χαρακώματος ἐκ ξύλων τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ χώματος. Οἱ Πλαταιεῖς δὲν ἔμειναν ἀργοί, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἤρετο τὸ πρόχωμα τῶν Πελοποννησίων, ὕψονον καὶ αὐτοὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως διὰ ξυλίνου περιτειχίσματος καὶ πλίνθων λαμβανομένων ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκιῶν. Συγχρόνως δ' ἐματαίονον καὶ δι' ἄλλων τρόπων τὰ πολιορκητικὰ ἔργα τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ κτίσωσι περὶ τὰς Πλαταιὰς διπλοῦν τεῖχος μετὰ διπλῆς τάφρου. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀφήσαντες φύλακας τοῦ τείχους, ἀπεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις. Ἐντὸς δὲ τῆς πολιορκουμένης πόλεως ἦσαν μόνον τετρακόσιοι Πλαταιεῖς καὶ ὀγδοήκοντα Ἀθηναῖοι καὶ ἑκατὸν δέκα γυναῖκες ἀρτοποιοί.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΘΩΡΑΚΕΣ

Δώδεκα ὅλους μῆνας ἀντέσχον οἱ Πλαταιεῖς καρτερικῶς εἰς τοὺς πολιορκοῦντας Πελοποννησίους καὶ Θηβαίους. Ἀλλ' ὅτε ἦλθεν ὁ χειμὼν καὶ ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐκλείπῃ ὁ σῖτος, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἔξοδον. Ἀλλὰ μόνον οἱ ἡμίσεις ἐπέμειναν εἰς τὴν τολμηρὰν ταύτην ἰδέαν. Ἐν νυκτὶ χειμερίᾳ καὶ ἀσελήνῳ, ἐν μέσῳ βροχῆς καὶ ἀνέμου, ὡπλισμένοι ἐλαφρῶς καὶ ὀλίγοι μόνον φέροντες θώρακας πάντες δ' ἔχοντες

ὑποδεδεμένον τὸν ἕνα μόνον πόδα, ὅπως ἀσφαλέστερον πατῶσιν ἐν τῷ πηλῷ, κατώρθωσαν οἱ τολμηροὶ οὗτοι Πλαταιεῖς, πρᾶγμα ἀπίστευτον, νὰ ἐξέλθωσι σῶοι. Οὐδεμία δυσχέρεια ἠδυνήθη νὰναχαιτίσῃ αὐτούς, οὔτε τὸ βάθος τῶν τάφρων τῶν περιβαλλουσῶν τὸ διπλοῦν τεῖχος τῶν πολεμίων, οὔτε τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῦ τείχους, ὅπερ ἀνέβησαν διὰ κλιμάκων ἐκ τῶν προτέρων παρασκευασθεισῶν, οὔτε ὁ ἄνεμος, οὔτε ἡ βροχή, οὔτε ἐν τέλει ἡ καταδίωξις τῶν παρ' ὅλων αὐτῶν τὴν προφύλαξιν ἐκ τύχης ἐννοησάντων αὐτοὺς πολιορκητῶν.

Καρτερικῶς ὑπέμενον οἱ ὑπολειφθέντες Πλαταιεῖς τὴν πολιορκίαν μέχρι τοῦ ἑπομένου θέρους (427 π. Χ.). Οἱ Πελοποννήσιοι ἀποπειραθέντες εἶδον, ὅτι δὲν ἦτο πλέον δυσχερὴς ἡ ἅλωσις τῆς πόλεως, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ κυριεύσωσιν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, ἔχοντες ἐντολὴν νὰ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν εἰς παράδοσιν, ὅπως, γινομένων ποτὲ σπονδῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, μὴ ἀποδώσωσι τὴν χώραν τῶν Πλαταιέων ὡς ἑκουσίως προσχωρησάντων. Οὕτως ἡ πεῖνα ἠνάγκασε τοὺς γενναίους Πλαταιεῖς νὰ παραδοθῶσιν, οὐδὲν πλέον ἐλπίζοντας, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδείκνυον ἀδικαιολόγητον ἀποχὴν καὶ ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς ἐπὶ ἐνενήκοντα καὶ τρία ὅλα ἔτη διατελέσαντας πιστοὺς αὐτῶν συμμάχους. Παρεδόθησαν δ' ἐπὶ τῇ ῥητῇ ὑποσχέσει τῶν Πελοποννησίων, ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν θὰ τιμωρηθῇ ἄνευ δίκης. Ἀλλ' ὅτε μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασαν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος πέντε ἄνδρες δικασταί, ἡ διαδικασία ὑπῆρξε λίαν σύντομος. Ἕκαστος δῆλα δὴ τῶν παραδοθέντων ἠρωτᾶτο ἂν κατὰ τὸν καθεστῶτα πόλεμον εἶχε πράξει τι ἀγαθὸν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους. Ἀπαρνουμένους δὲ ἢ σιωπῶντας ἐφόνευσαν πάντας, διακοσίους μὲν περίπου Πλαταιεῖς, εἴκοσι καὶ πέντε δὲ Ἀθηναίους μετ' αὐτῶν πολιορκουμένους. Αἱ ἀρτοποιοὶ γυναῖκες ἠνδραποδίσθησαν. Ἡ πόλις τὸ μὲν πρῶτον παρεδόθη πρὸς ἐγκατοίκισιν εἴς τινας Μεγαρεῖς καὶ τοὺς περισωζομένους τῶν φίλα πρὸς αὐτοὺς φρονούντων Πλαταιέων, ὕστερον δ' ἐκρημνίσθη ἐκ θεμελίων,

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΔΙΛΛΑ

μόνον μέγας ξενὼν κτισθεὶς χάριν τῶν ὁδοιπόρων πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ἐδείκνυε τὴν θέσιν τῆς πόλεως, ὅπου πρὸ ἡμίσεος αἰῶνος ἡ ἡνωμένη Ἑλλὰς ἐψήφιζε νὰ τελῶνται τὰ Ἐλευθέρια ἐπὶ τῇ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἀπαλλαγῇ.

ς´

Τὰ ἐν Κερκύρᾳ.

Ὅλως ἀντιθέτως εἰς τὴν ἐσπευσμένην καὶ ἀσύνετον ὠμότητα τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μυτιληναίους καὶ τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς προςηνέχθησαν οἱ Κορίνθιοι πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Κερκυραίους, οὓς ἐκράτουν παρ' ἑαυτοῖς ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν. Ἀντὶ νὰ κακοποιήσωσι τοὺς αἰχμαλώτους ἐφάνησαν ἀπ' ἐναντίας πρὸς αὐτοὺς φιλόφρονες καὶ ἐκέρδησαν τὴν ἀγάπην αὐτῶν, οὕτως ὥςτε, ὅτε μετά τινα ἔτη ἀπέλυσαν αὐτούς, οὗτοι, ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Κέρκυραν, ἐνήργουν τὰ πάντα, ὅπως ἡ πατρία αὐτῶν πόλις ἀποστῇ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, προςχωροῦσα εἰς τοὺς Κορινθίους.

Ἐπολιτεύετο δὲ τότε ἡ Κέρκυρα δημοκρατικῶς, εἰ καὶ ἀκουσίως ἠνείχετο τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δήμου ἡ ἐμπορικὴ ἀριστοκρατία τῆς νήσου, ἥτις εἶχε τὰς οἰκίας αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως, ὅπου εὑρίσκοντο παρὰ τὸ νεώριον καὶ αἱ πλούσιαι ἀποθῆκαι τῶν μεγαλεμπόρων. Τῆς ἀριστοκρατικῆς ταύτης τάξεως, συνεργούσης μετὰ τῶν ἐκ Κορίνθου ἐπιστρεψάντων αἰχμαλώτων, ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις τῶν Κερκυραίων, καθ' ἣν διετηρεῖτο μὲν κατὰ τὰς συνθήκας ἡ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συμμαχία, ἀλλ' ἐψηφίζετο συνάμα καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν προτέραν μετὰ τῶν Πελοποννησίων φιλίαν, ἤτοι ἐγκαθιδρύετο εὔσχημος οὐδετερότης τῶν Κερκυραίων. Ἀλλὰ τοιαύτη ἀπόφασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε ἀρεστὴ εἰς τοὺς δημοκρατικοὺς καὶ φίλους τῶν Ἀθηνῶν, ὧν προΐστατο ὁ Πειθίας, βουλευτὴς τῆς βουλῆς τῶν Κερκυραίων καὶ ἅμα πρόξενος τῶν Ἀθηναίων. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν ἦλθον οἱ πλουσιώτατοι τῶν ἀριστοκρατικῶν εἰς ἀντεγκλήσεις, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὸν ἐν αὐτῇ τῇ βουλῇ ὑπὸ τῶν πλουσίων αἰφνίδιον φόνον τοῦ Πειθίου καὶ ἄλλων βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν περὶ τοὺς ἑξήκοντα.

Ἡ φρικτὴ αὕτη κακουργία ὑπῆρξε τὸ σύνθημα μακροῦ ἐν Κερκύρᾳ καὶ ὠμοτάτου ἐμφυλίου ἀγῶνος μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν,

ἐκείνου μὲν ὑποστηριζομένου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, τούτων δὲ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων. Οἱ Κερκυραῖοι ἐχωρίσθησαν εἰς δύο στρατόπεδα, ἀντιμαχόμενα κατ' ἀλλήλων μετὰ πάθους ἀμειλίκτου. Οἱ ἀριστοκρατικοί, θέλοντες νὰ ἐπικρατήσωσι τοῦ δήμου, ἐθεώρησαν ὡς κατάλληλον εὐκαιρίαν τὴν ἄφιξιν τριήρους Κορινθίας καὶ πρέσβεων ἐκ Λακεδαίμονος, καὶ κατέλαβον τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν πλησίον αὐτῆς λιμένα τὸν βλέποντα πρὸς τὴν ἤπειρον, ἤτοι τὸν κατὰ τοὺς σημερινοὺς Καστράδες. Ὁ δὲ δῆμος κατέφυγεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς πόλεως, ἥτις ἐξετείνετο περὶ τὴν θέσιν ὅπου σήμερον κεῖται ἡ βασιλικὴ ἔπαυλις, καὶ κατέλαβον τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἤτοι τὴν λεγομένην λίμνην τοῦ Χαλικιοπούλου. Ἐν δὲ τῇ γενομένῃ μάχῃ ὑπερίσχυσαν οἱ τοῦ δήμου, βοηθούμενοι καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔρριπτον ἀπὸ τῶν οἰκιῶν κεράμους κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ ἀριστοκρατικοί, στενοχωρηθέντες καὶ φοβηθέντες τὴν κατὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ νεωρίου ἔφοδον τοῦ δήμου, ἔβαλον πῦρ εἰς τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς οἰκίας. Ἡ νὺξ ἐπελθοῦσα ἐπήνεγκεν ἀνάπαυλαν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ἐμφυλίου ἀγῶνος, καθ' ὃν μικροῦ δεῖν ἡ ὅλη πόλις ἐγίνετο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Τὴν δὲ ὑστεραίαν ἔφθασε μετὰ δώδεκα νηῶν καὶ πεντακοσίων ἐκ Ναυπάκτου Μεσσηνίων ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Νικόστρατος, ὅστις συνεβίβασε μὲν τοὺς διαμαχομένους, ἐπανήγαγε δὲ τὴν Κέρκυραν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν.

Ἀλλ' ἡ συμφιλίωσις τῶν ἀντιπάλων ὑπῆρξε βραχεῖα. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἐπαπειλούμενος καὶ ἤδη ἐκρηγνύμενος νέος ἀγὼν μόνον ὑπὸ τῆς συνέσεως τοῦ Νικοστράτου συνεκρατεῖτο, καὶ οἱ ἀριστοκρατικοί, ἀποφεύγοντες τὴν καταδίωξιν τῶν ἐκ τοῦ δήμου, ἔτρεχον ὡς ἱκέται ἀπὸ ἱεροῦ εἰς ἱερόν, ἐπεφάνη εἰς τὰ κερκυραϊκὰ παράλια στόλος πελοποννησιακός. Ἦσαν πεντήκοντα καὶ τρεῖς τριήρεις, ἐρχόμεναι ἐκ τῆς Ἰωνίας. Ἦρχε δὲ αὐτῶν ὁ Ἀλκίδας, ἔχων παρ' αὐτῷ ὡς σύμβουλον τὸν Λακεδαιμόνιον Βρασίδαν, ὅστις ἤδη εἶχε διαπρέψει ἐν τοῖς κατὰ τοῦ Φορμίωνος ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ ἀγῶσι καὶ εἶχε σώσει τὴν Μεθώνην ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου.

Ἐν βίᾳ καὶ ἐν μέσῳ πολλοῦ θορύβου ὥπλισαν οἱ Κερκυραῖοι ἑξήκοντα ναῦς καὶ ἀπέστελλον αὐτὰς καθ' ὅσον ἐπληροῦντο ἐναντίον τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου. Μόνον δὲ ἡ παρουσία καὶ ἡ εἰς τὸν ἀγῶνα συμμετοχὴ τοῦ μικροῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἔσωσε τοὺς Κερκυραίους ἀπὸ ἐντελοῦς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ

ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ νίκης, καθότι, ἀγγελθείσης τῆς ἐλεύσεως ἑξήκοντα τριήρων, ἃς ἔστελλον οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Εὐρυμέδοντα, ἀπέπλευσαν οἴκαδε τὴν ὑστεραίαν. Ἡ ἀναχώρησις τῶν Πελοποννησίων καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ νέου ἀθηναϊκοῦ στόλου ἔδωκε θάρρος εἰς τὸν δῆμον τῶν Κερκυραίων ἢ μᾶλλον προεκάλεσε τὴν φιλέκδικον αὐτοῦ ὠμότητα κατὰ τῶν πλουσίων. Φοβερὰ σφαγὴ ἤρχισε τότε ἐν Κερκύρᾳ. Ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας ἔρρεε τὸ αἷμα. Καὶ δὲν ἐφόνευον μόνον τοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντιπάλους, ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ σφαγῇ ἐθανάτονον οἱ ἰδίας ἔχθρας ἔχοντες τοὺς ἑαυτῶν ἀντιθέτους, οἱ χρεωφειλέται τοὺς δανειστάς, οἱ δοῦλοι τοὺς προτέρους κυρίους, οἱ πατέρες τοὺς υἱούς. Οὐδὲν ἐσέβοντο ἐν τῇ μέθῃ τοῦ αἵματος οἱ φονεῖς. Καὶ αὐτὰ τὰ ἱερά, συνήθως ἀπαραβίαστα ἄσυλα διὰ τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἠδυνήθησαν κατὰ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἐμφύλιον ἀγῶνα νὰ σώσωσι τοὺς καταφυγόντας.

Ἀλλ' οὐδ' ἡ ἐξολοθρευτικὴ αὕτη πάλη ἐπέφερε τὴν τελείαν ἐπικράτησιν τοῦ δήμου. Οἱ ὑπολειφθέντες τῶν ἀριστοκρατικῶν, πεντακόσιοι περίπου ὄντες τὸ κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δ' αὐξηθέντες εἰς ἑξακοσίους, τὸ μὲν πρῶτον κατέφυγον εἰς τὴν ἀπέναντι ἤπειρον, ὁπόθεν ἐλπίζοντο τοὺς ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δέ, ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν νῆσον, ἀνέβησαν εἰς τὴν Ἰστώνην, τὸ σημερινὸν ὄρος τῶν Ἁγίων Δέκα, καί, τειχίσαντες αὐτήν, ἐκράτουν τῆς γῆς καὶ ἔβλαπτον τοὺς ἐν τῇ πόλει.

Πολὺς χρόνος παρῆλθεν οὕτω, καὶ ὁ ἐν τῇ πόλει κερκυραϊκὸς δῆμος εἰς μάτην προσεπάθει νἀπαλλαγῇ τῶν νέων τούτων κακουχιῶν, ὅτε τῷ 425 π. Χ., δύο ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐν τῇ νήσῳ στάσεως, ἀθηναϊκὸς στόλος, πλέων εἰς Σικελίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἑνωθέντες μετὰ τοῦ κερκυραϊκοῦ δήμου, προσέβαλον τοὺς ἐν Ἰστώνῃ, καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ παραδοθῶσιν ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θἀποφασίσῃ περὶ αὐτῶν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ Πτυχίᾳ, τῷ σήμερον καλουμένῳ νησίῳ τοῦ Βίδου, τινὲς αὐτῶν, δολίως πεισθέντες ὑπὸ τῶν τοῦ δήμου, ἀπέδρασαν ἐπὶ πλοίου. Καὶ συνελήφθησαν μὲν ἐν τῷ ἐκπλέειν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνεργησάντων τὴν ἀπόδρασιν· ἀλλά, ἐπιτυχόντος τοῦ μηχανήματος, οἱ ὑπὸ φύλαξιν ἀριστοκρατικοὶ ἐθεωρήθησαν ὡς παραβάντες τὰς συνθήκας. Οἱ αἰχμάλωτοι παρεδόθησαν πάντες εἰς τοὺς Κερκυραίους, καὶ ἔλαβον οἰκτρὸν τέλος, οἱ μὲν σκληρῶς φονευθέντες, οἱ δὲ αὐτοκτονήσαντες. Αἱ δὲ γυναῖκες τῶν ὀλιγαρχικῶν αἱ ἐν τῷ τειχίσματι τῆς Ἰστώνης συλληφθεῖσαι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλαι. Οὕτως ἐπὶ ποταμῶν αἱμάτων ἵδρυσε τὸ κράτος αὐτῆς

ἡ κερκυραϊκὴ δημοκρατία, ἧς ἡ ἀκόλαστος ἐλευθερία κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ παροιμιώδης. Αἱ ἀπαίσιαι σκηναὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ φοβερᾶς στάσεως ἀποβαίνουσιν ἔτι μᾶλλον τρομερώτεραι, ὅταν ἀναλογισθῶμεν τὰς θλιβερὰς συνεπείας, ὧν δι' αὐτῶν οὕτως εἰπεῖν ἐδόθη τὸ σύνθημα. Ἐν τῇ μανίᾳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅςτις ἐχώριζε τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο τμήματα λυσσωδῶς ἀντιπολεμούμενα, εἶχον ἤδη πρὸ καιροῦ λησμονηθῇ οἱ κοινοὶ δεσμοὶ οἱ συνδέοντες τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀδελφούς. Ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν ἐσταμάτησεν ἐκεῖ· ἡ διαίρεσις προεχώρησε περαιτέρω, τὸ χάσμα ἔγεινε βαθύτερον. Ἐπειδὴ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπάλαιεν ἀκόμη ἡ ὀλιγαρχία, στήριγμα ἔχουσα τὴν Σπάρτην, πρὸς τὴν δημοκρατίαν, εὐνοουμένην ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν, ὁ μεταξὺ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων πόλεμος ὤξυνε τὰ πολιτικὰ πάθη, καὶ ὁ γενικὸς ἀγὼν, μεταφερόμενος εἰς τὸν περίβολον μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, μετεβάλλετο πολλάκις εἰς πάλην ἀδελφοκτόνον. Τὰ δ' ἐπακόλουθα τῶν τοιούτων στάσεων ὑπῆρξαν φοβερὰ ἐν Ἑλλάδι. Ἀσέβεια καὶ παρανομία, πλεονεξία καὶ ἐπιβουλὴ, ἀδικία καὶ ἐπιορκία ἐμόλυνον πᾶν ὅ τι εἶχεν ἱερὸν ἡ πόλις, ὁ οἶκος, ὁ βίος. Ὡς δὲ συμβαίνει ἐν ἡμέραις τοιαύτης κοινωνικῆς διαφθορᾶς καὶ ἠθικῆς ἀναρχίας, αἱ ἀρεταὶ ἐσαρκάζοντο ἢ ἐψέγοντο ὡς κακίαι, ἐν ᾧ τοὐναντίον πᾶσα μοχθηρία ἐπῃνεῖτο, καὶ αἱ λέξεις αἱ δηλοῦσαι τὰς ἀρετὰς καὶ κακίας ἀπώλεσαν τὴν ἔννοιαν αὐτῶν τὴν ἀληθῆ.

Τὰ θλιβερὰ ταῦτα συμπτώματα τῆς ἐπερχομένης ἠθικῆς παρακμῆς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ δὲν διέλαθον τὴν ὀξυδέρκειαν φιλοπατρίδων παρατηρητῶν. Οὕτω δὲ βλέπομεν τὸν μέγαν ἱστοριογράφον τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸν Θουκυδίδην, γράφοντα σκιερὰν, ἀλλὰ θαυμασίαν εἰκόνα τῆς καταπληκτικῆς ἐκείνης παραλυσίας.

η'

Οἱ διάδοχοι τοῦ Περικλέους.

Ὁ Περικλῆς θνήσκων ἀφῆκε μέγα κενὸν οὐ μόνον ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ οἴκῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ μόνος υἱὸς ὃν κατέλιπε ζῶντα, ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας Περικλῆς, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τὰ τέκνα μεγάλων ἀνδρῶν, δὲν ἦτο προωρισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ διαπρέψῃ. Οὕτω δὲ μετὰ τὸν μέγαν οἶκον τῶν Φιλαϊδῶν, ὅςτις εἶχεν ἐκλίπει ἐκ τοῦ θεάτρου τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας σὺν τῷ Κίμωνι, ἐξέλειπε καὶ τὸ

ἐπιφανὲς γένος τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν σχεδὸν ὁλοτελῶς, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος. Νέοι δὲ ἄνθρωποι παρουσιάζονται πλέον ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, ἥτις οὐκ ὀλίγον εἶχε μεταβληθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Διὰ τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἐχορηγήθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῇ πλήρει ἀναπτύξει τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, μετεῖχον ἤδη τῶν κοινῶν οἱ πολῖται πάντες, καὶ ἡ πρὸς τὰ ἀξιώματα ἄγουσα ἦτο ἀνοικτὴ εἰς πάντας. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς δὲν ἐσύρετο πλέον ὄπισθεν τοῦ ἅρματος ὀλίγων εὐπατριδῶν, ἀλλ' ἦτο ἕτοιμος νὰ παραδώσῃ τὰ τῆς πολιτείας εἰς οἱονδήποτε, ὅςτις κατώρθου νὰ κηλήσῃ τὰ ὦτα αὐτοῦ διὰ λόγων πειστικῶν, νὰ κολακεύσῃ τὰς ἀδυναμίας του, νὰ ἐκκαύσῃ τὰ πάθη του. Ὁ λόγος ἔγεινεν ἡ μεγάλη δύναμις ἡ συγκλονοῦσα τοὺς στοίχους τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἡ πειθὼ ἡ ἀναβιβάζουσα καὶ καταβιβάζουσα, ἡ μηχανὴ ἡ οἰκοδομοῦσα ἢ καθαιροῦσα. Ἐν ὅσῳ προΐστατο τῶν κοινῶν ὁ Περικλῆς, ὁ δαιμόνιος αὐτοῦ λόγος, κάτοπτρον τῆς διαυγοῦς διανοίας καὶ τῆς ἰσχυρᾶς θελήσεως τοῦ ἀνδρὸς, συνεκράτει καὶ καθωδήγει τὰ πλήθη. Ὁ Περικλῆς δὲν ὑπετάσσετο, ἀλλ' ὑπέτασσε πάντας καὶ πάντα εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Νικῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου καὶ πείθων, ἐνίκα συγχρόνως διὰ τοῦ ξίφους ὡς στρατηγός. Ἀλλ' ἡ γενεὰ τῶν πολιτευτῶν ἥτις διεδέχθη τὸν μέγαν ῥήτορα καὶ στρατηγὸν δὲν ἦτο ἀνταξία τοῦ ἀποιχομένου.

Ὁ Περικλῆς θνήσκων ἀφῆκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς κληρονομίαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης, ὃν ἔφερεν αὐτὴ ἡ ἀναπόδραστος ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, ὃν ἠθέλησαν αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀλλὰ τίνες ἦσαν οἱ ἄνδρες οἵτινες ἔμελλον νὰ διεξαγάγωσι τὴν φοβερὰν ταύτην πάλην; Τίνες ἦσαν οἱ δυνάμενοι νὰ συνδυάσωσι τὴν κοπίδα τοῦ λόγου πρὸς τὴν κοπίδα τοῦ ξίφους; Ὅσῳ παρήρχετο ὁ χρόνος, τὰ πράγματα καθίσταντο δυσχερέστερα ἢ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, δυσχερέστερα ἢ κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔτη. Τὸ ταμεῖον δὲν ἦτο πλέον ὡς τότε πλῆρες· τρεῖς εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰςβολαὶ τῶν Πελοποννησίων εἶχον προξενήσει μεγάλας ζημίας εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ὁ λοιμὸς εἶχεν ἀραιώσει αὐτὰς τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν, ἁφαρπάσας ἐντὸς τριῶν ἐτῶν καθ' ἃ διήρκεσε τετρακιςχιλίους μὲν καὶ τετρακοσίους ὁπλίτας, τριακοσίους δὲ ἱππεῖς· τοῦ δὲ ἄλλου πλήθους τῶν θητῶν, μετοίκων καὶ δούλων ἀνεξεύρετον ἀριθμόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε νὰ πάσχῃ ἕνεκα τῆς συστάσεως μυστικῶν πολιτικῶν ἑταιριῶν, αἵτινες δὲν ἀπέβλεπον εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκ τῶν πολλαπλασιασθεισῶν

δικῶν καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὠφέλειαν τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰς συνωμοτῶν, ἐν οἷς ἐκρύπτοντο πολλάκις κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος.

Οὐδ' ἔπαυσεν ἐν τῇ σωρεύσει ταύτῃ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν δεινῶν ἡ πάλη τῶν φανερῶς διαμαχομένων ἀντιθέτων πολιτικῶν φατριῶν, τῆς τῶν δημοκρατικῶν καὶ τῆς τῶν ἐπιφανῶν καὶ πλουσίων. Ἑκατέρα τῶν φατριῶν τούτων ἠγωνίζετο νὰ ὑπερισχύσῃ ἐπιδιώκουσα τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἰδίων ἑαυτῆς ἀρχῶν. Καὶ οἱ μὲν ἀριστοκρατικοί, εἰς οὓς ἐτάσσοντο οἱ ἔχοντες ἐπιφάνειαν γένους ἢ οἱ ἐκ τῆς μέσης τάξεως κεκτημένοι πλοῦτον, δὲν ἐπεζήτουν τὴν ἐπάνοδον τῆς ἀρχαίας ὀλιγαρχίας, ἀλλ' εἰργάζοντο κατὰ τὸ ἐνὸν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ ἀντεπάλαιον πρὸς τὴν πολιτικὴν βιαιότητα καὶ ἀκρασίαν. Πρὸς τὴν πολιτείαν ταύτην τῶν σωφρόνων καὶ εἰρηνικῶν ἀντέκειτο ἡ τῶν ἄκρων δημοκρατικῶν. Τούτους δὲν ἀπήλπιζεν ἡ δυσχέρεια τῶν περιστάσεων καὶ ἡ ἀχρηματία τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ταμείου. Ἐπιμένοντες εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, ὅστις σὺν τοῖς ἄλλοις παρεῖχε διατροφὴν εἰς μέγα πλῆθος τῶν ἀπορωτέρων πολιτῶν, νομίζοντες ἀκίνδυνον τὴν πρὸς πορισμὸν χρημάτων πίεσιν τῶν ὑποτελῶν, δελεάζοντες τὸν δῆμον διὰ μεγάλων παροχῶν καὶ διὰ μεγαλειτέρων ὑποσχέσεων, εἷλκυον εὐκόλως περὶ ἑαυτοὺς τὰ πλήθη, τῶν ὁποίων ἐλάλουν τὴν γλῶσσαν καὶ ὑπέθαλπον τὰς ὀρέξεις.

Οὕτω τὸ πρόγραμμα τοῦ Περικλέους μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱονεὶ ἐσχίσθη εἰς δύο. Ἡ μὲν φατρία τῶν σωφρόνων ἀπεδέχθη τὴν ἐφεκτικὴν διατήρησιν τῶν κεκτημένων καὶ ἤδη ἐπὶ Περικλέους μεγάλως προηγμένων δικαιωμάτων τοῦ δήμου, καὶ ἀνέλαβε τὴν καταπολέμησιν τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τῶν ἀντιπάλων, ἀλλὰ δὲν συνεμερίζετο τὴν πολιτικὴν τοῦ πολέμου. Ἡ δὲ ἀντίθετος δημοτικὴ φατρία δὲν ἀπέστη μὲν τῶν ἀρχῶν τοῦ Περικλέους ὡς πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπεδέχετο, ὅτι ἤρκουν τὰ ἤδη χορηγηθέντα εἰς τὰ πλήθη. Ἀλλ' ὁ χωρισμὸς οὗτος δὲν ἦτο ὁ μόνος ἐπελθὼν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ μετὰ τὸν Περικλέα. Ὡς ὁ εἷς ἐκεῖνος καὶ κραταιός, ὡσεὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀντικατασταθῇ δι' ἑνὸς ἄλλου ἰσοτίμου, ἀνεπληρώθη ὑπὸ πολλῶν ὁμοῦ, ὡς τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ τὸ ἑνιαῖον διεσπάσθη, οὕτω καὶ αἱ ἐν τῷ ἐπιφανεῖ αὐτοῦ προσώπῳ συλλειτουργοῦσαι πολιτικαὶ ἐξουσίαι διεκρίθησαν.

Ὁ Περικλῆς ἦτο ῥήτωρ ἅμα καὶ στρατηγός. Ὡς ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐπεκράτει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, οὕτω καὶ ἡ στρατηγικὴ αὐτοῦ δεινότης ἀνεδεικνύετο ἐν τοῖς πολέμοις. Ἀλλ' αὐτοῦ θανόντος ἡ στρα-

ὅστις διεκρίνετο ἐπ' ἄκρᾳ εὐσεβείᾳ, θύων καθ' ἡμέραν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἔχων ἐν τῇ οἰκίᾳ ὡς καθημερινὸν σύντροφον μάντιν προσέχοντα εἰς τὰς διοσημίας καὶ ἑρμηνεύοντα τὰς θελήσεις τῶν ἀθανάτων. Οὕτως ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἦτο ἀναγκαία σύνεσις καὶ χρηστότης μετὰ τόλμης, ὁ Νικίας εἶχε μὲν τὴν σύνεσιν καὶ τὴν χρηστότητα, ἀλλ' ἐστερεῖτο τῆς τόλμης. Διὰ τοῦτο ἡ μερὶς τῶν σωφρόνων, ἥτις ἐπεζήτει τὴν συντήρησιν τῶν καθεστώτων καὶ τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης εἰρήνην ἄνευ βλάβης τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἀθηνῶν, ἡ μερὶς εἰς ἣν ἐτάσσοντο πλὴν τοῦ Νικίου ὁ ῥήτωρ Ἀντιφῶν καὶ στρατηγοὶ οἷοι ὁ Φορμίων, ὁ Δημοσθένης καὶ ἄλλοι δὲν ἠδυνήθη νἀποκτήσῃ τὴν προσήκουσαν δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ. Καὶ ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι τῶν στρατηγῶν ἔπιπτον θύματα τοῦ καθήκοντος ἐν πολέμῳ ὀλεθρίῳ διά τε τοὺς νικητὰς καὶ τοὺς ἡττωμένους, ἐθριάμβευον ἐν τῇ πόλει οἱ συκοφάνται καὶ οἱ δημαγωγοί, ὁ στυππειοπώλης Εὐκράτης καὶ ὁ προβατοκάπηλος Λυσικλῆς, Κλέων ὁ βυρσοδέψης καὶ Ὑπέρβολος ὁ λυχνοποιός.

θ'

Πύλος καὶ Σφακτηρία.

Ἤδη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόησαν ὁποίαν σημασίαν θὰ εἶχε δι' αὐτοὺς ἡ κατάληψις ἐπικαίρου τινὸς σημείου ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Λακωνικῆς, ἐξ οὗ θὰ ἠδύναντο νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς Σπαρτιάτας, ἐπιφέροντες ἀντιπερισπασμὸν κατὰ τῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰςβολῶν τῶν Πελοποννησίων. Τοιοῦτον σκοπὸν εἶχεν ἡ τότε γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου προςβολὴ κατὰ τῆς Μεθώνης, ἣν ἔσωσεν ἡ γοργὴ ἐνέργεια τοῦ Λακεδαιμονίου Βρασίδα. Ἀλλ' ὅ τι δὲν ἐπετεύχθη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου ἐπεχειρήθη κατὰ τὸ ἕβδομον ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς Δημοσθένους τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλκισθένους.

Ὁ Δημοσθένης εἶχεν ἤδη κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (426 π. Χ.) διακριθῇ ὡς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐν Αἰτωλίᾳ. Ἐκεῖ προέκειτο ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν φίλων τῶν Ἀθηναίων καὶ συμμάχων, τῶν Μεσσηνίων τῆς Ναυπάκτου καὶ τῶν Ἀκαρνάνων, κατὰ τῶν Πελοποννησίων, συμμαχούντων πρὸς τοὺς Αἰτωλούς. Ἡ τόλμη καὶ γενναιότης τοῦ Δημοσθένους παρέσυραν αὐτὸν τὸ πρῶτον μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Λευκαδίων εἰς παρακεκινδυνευμένην προχώρησιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας τῶν Αἰτωλῶν·

τὸ διάβημα δὲ τοῦτο ἐπήνεγκε μεγάλας ζημίας εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν στρατόν. Ἀλλὰ τὴν ἧτταν ταύτην ἐξεδίκησεν ἔπειτα ὁ γενναῖος στρατηγός, νικήσας ἐν Ὄλπαις εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους, τοῦ σημερινοῦ Καρβασαρᾶ, τοὺς Σπαρτιάτας καὶ συμπληρώσας ἔπειτα τὴν νίκην διὰ τῆς κατατροπώσεως τῶν ἐξ Ἀμβρακίας εἰς τοὺς ἤδη νικηθέντας Πελοποννησίους καὶ Αἰτωλοὺς προσερχομένων ἐπικούρων.

Ὁ Δημοσθένης, ὅστις μετὰ τὴν ἐν Αἰτωλίᾳ πρώτην συμφορὰν ἐφοβεῖτο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐπέστρεψεν ἤδη μετὰ θάρρους, ἄγων εἰς τὰ ἀττικὰ ἱερὰ τριακοσίας πανοπλίας, τὰ λάφυρα τῶν μεταγενεστέρων νικῶν. Ἀλλ' ἐν τούτοις κατὰ τὰς νέας ἀρχαιρεσίας τῶν στρατηγῶν τὰς γενομένας τὴν ἄνοιξιν τοῦ 426 π. Χ. ὁ Δημοσθένης δὲν εἶχεν ἐκλεχθῇ μεταξὺ τῶν νέων στρατηγῶν. Τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ νικηφόρου στρατηγοῦ εἰς τὴν πόλιν παρεσκευάζετο ἀθηναϊκὸς στόλος ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ τὸν Σοφοκλέα, ὅπως ἐκπλεύσῃ εἰς τὴν Σικελίαν, νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὸν Δημοσθένην, καίπερ ὄντα ἰδιώτην, νὰ ἐκπλεύσῃ μετὰ τοῦ στόλου καὶ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτόν, ἂν θελήσῃ, περὶ τὴν Πελοπόννησον.

Τὸν στόλον τοῦτον, μεθ' οὗ ἔδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Δημοσθένην τὸ δικαίωμα νὰ συνεκπλεύσῃ, γνωρίζομεν ἤδη. Συνέκειτο ἐκ τῶν τριήρων, ἃς εἴδομεν προσορμιζομένας κατὰ τὸν πρὸς τὴν Σικελίαν πλοῦν εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ἐμαίνετο ἡ ἀδελφοκτόνος πάλη. Πρὶν ἢ δὲ φθάσῃ εἰς τὴν Κέρκυραν, πρὸς ἣν ἔσπευδον οἱ στρατηγοί, τρικυμία ἐπελθοῦσα ἠνάγκασε τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον νὰ προσορμισθῇ εἰς τὴν Πύλον παρὰ τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Τοῦτο συνέπιπτε θαυμασίως μετὰ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Δημοσθένους, ὅστις καὶ πρότερον παρεκίνει τοὺς στρατηγοὺς νὰ σταματήσωσιν εἰς τὴν Πύλον. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἦτο νὰ καταλάβωσι τὴν Πύλον, οὖσαν ἔρημον καὶ ὀχυράν, καί, τειχίσαντες τὸ χωρίον, νὰ μεταφέρωσιν ἐκεῖ ἐκ Ναυπάκτου τοὺς Μεσσηνίους, ἀποκτῶντες οὕτως ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων σπουδαῖον ὁρμητήριον πλησίον αὐτῆς τῆς Σπάρτης. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ δὲν εἶχον ἀποδεχθῇ τὰς προτάσεις αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτε ἡ τρικυμία ἀνεχαίτισε τὸν στόλον ἀπὸ τοῦ περαιτέρω πλοῦ, οἱ στρατιῶται, ἡσυχάζοντες ἐν Πύλῳ ἕνεκα τῆς ἀπλοίας καὶ ὡς ὑπὸ ὁρμῆς τινος καταληφθέντες, ἐξετείχισαν ἐντὸς ἓξ ἡμερῶν τὸ χωρίον μετὰ ταχύτητος καὶ προθυμίας καταπληκτικῆς. Καὶ ὁ μὲν στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐξηκολούθησεν ἔπειτα ἐν βίᾳ τὸν πρὸς τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Σικελίαν πλοῦν, ὁ δὲ Δημοσθένης, τειχισθείσης τῆς Πύλου, παρέ-

μεινεν ἐν τῷ λιμένι μετὰ πέντε τριήρων πρὸς φύλαξιν τοῦ ἄλλως ἐρήμου ἐκείνου τόπου.

Τότε κατεδείχθη ὁπόσον ἦτο ἐσκεμμένον τὸ σχέδιον τοῦ Δημοσθένους. Οἱ Πελοποννήσιοι εἶχον εἰςβάλει εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ πέμπτον ἤδη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἄγιδος τοῦ Β', ὅςτις εἶχε διαδεχθῆ ἤδη ἀπὸ τοῦ 427 π. Χ. τὸν πατέρα Ἀρχίδαμον, θανόντα βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐκ τῶν πολιορκουμένων Πλαταιῶν ἐπιστροφήν του. Ἀλλ' ἅμα μαθόντες τὴν κατάληψιν τῆς Πύλου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, πιεζόμενοι καὶ ὑπὸ ἐλλείψεως τροφῶν καὶ ἐκτάκτου ἐν ἔαρι κακοκαιρίας, ἔσπευσαν νἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ἐν ᾗ ἔμειναν μόνον δεκαπέντε ἡμέρας. Καὶ οἱ μὲν Σπαρτιᾶται καὶ οἱ ἐγγὺς τῶν περιοίκων ἔσπευδον εἰς τὴν Πύλον, προςήρχοντο δὲ καὶ οἱ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι βραδέως. Συγχρόνως δ' ἐδόθη διαταγὴ καὶ εἰς τὰς ἐν Κερκύρᾳ ἑξήκοντα ναῦς τῶν Πελοποννησίων νὰ σπεύσωσι βοηθοί. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δημοσθένης δὲν ἤργει ἐν τῷ μεταξὺ, ἑτοιμασθεὶς νἀποκρούσῃ κατὰ δύναμιν τὴν ἔφοδον τῶν Λακεδαιμονίων, παραγγείλας δὲ εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον, ὅςτις εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν Ζακύνθῳ, νὰ πλεύσῃ πρὸς βοήθειάν του. Ὁ Δημοσθένης, καίπερ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ μόνους τοὺς ἐπιβάτας τῶν πέντε ἀθηναϊκῶν τριήρων καὶ περὶ τοὺς τεσσαράκοντα Μεσσηνίους ὁπλίτας, προςελθόντας εἰς αὐτὸν, ἀντέταξεν εἰς τοὺς Πελοποννησίους ἔκτακτον δραστηριότητα καὶ τόλμην. Ἀπέναντι τῆς Πύλου κεῖται ἐπιμήκης ἡ νῆσος Σφακτηρία, κλείουσα τὸν πρὸς νότον τῆς Πύλου σχηματιζόμενον μικρὸν κόλπον καὶ ἀφίνουσα κατὰ τοὺς ἑκατέρωθεν στενοὺς εἴςπλους πρόςοδον εἰς ὀλιγίστας μόνον τριήρεις. Τὴν νῆσον ταύτην κατέλαβον τετρακόσιοι εἴκοσι Σπαρτιᾶται μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς εἱλώτων· εἰςπλεύσαντος δὲ τοῦ στόλου εἰς τὸν λιμένα, ἐκλείσθησαν οἱ εἴςπλοι διὰ νηῶν, οὕτως ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἔμειναν ἀποκεκλεισμένοι πανταχόθεν ἀπό τε γῆς καὶ θαλάσσης. Ὁ Δημοσθένης τοὺς μὲν ἄλλους τῶν περὶ αὐτὸν μαχητῶν ἔταξε κατὰ τὰ πρὸς τὴν ξηρὰν ὀχυρώματα, αὐτὸς δὲ, καταβὰς εἰς τὴν παραλίαν μεθ' ἑξήκοντα ὁπλιτῶν καὶ ὀλίγων τοξοτῶν, ἠμύνετο γενναίως κατὰ τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἐφορμώντων Πελοποννησίων. Ἀλλ' ἡ ἀπόβασις ἦτο δυσχερὴς καὶ ἐπικίνδυνος, καθότι ἡ ἀκτὴ εἶνε δύσβατος καὶ πετρώδης. Εἰς μάτην ἐπειρῶντο οἱ Λακεδαιμόνιοι. Εἰς μάτην ἠγωνίζετο ἡρωικῶς ὁ ἀκαταπόνητος Βρασίδας, ὅςτις μόνον ὅτε ἐτραυματίσθη καὶ ἔπεσεν ἡ ἀσπὶς αὐτοῦ ἀπεχώρησε τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ διήμερον ἄγονον πάλην οἱ Πελοπον-

νήσιοι ἀνέστειλαν τὰς ἐφόδους, παρασκευαζόμενοι εἰς τακτικὴν διὰ πολιορκητικῶν μηχανῶν πολιορκίαν, ὅτε κατέφθασεν ἐκ Ζακύνθου ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος. Ἐκβιασθεισῶν τῶν εἰς τὸν λιμένα εἰςόδων, δεινὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐν αὐτῷ ναυμαχία, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ Σφακτηρία περιεζώσθη ὑπὸ τοῦ στόλου, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Λακεδαιμόνιοι μετεβλήθησαν ἀπὸ πολιορκητῶν εἰς πολιορκουμένους.

Ἡ εἴδησις τῆς περὶ τὴν Πύλον ἀτυχίας τῶν Λακεδαιμονίων συνετάραξε τοὺς ἐν Σπάρτῃ. Ἕνεκα τῆς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λυκούργου παρατηρουμένης μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γνησίων Σπαρτιατῶν ἡ ἀπώλεια τετρακοσίων τῆς Σπάρτης τέκνων ἦτο τραῦμα δεινόν. Διὰ τοῦτο ἔσπευσαν εἰς τὴν Πύλον οἱ ἔφοροι, καὶ συνωμολογήθη ἀνακωχὴ μέχρι τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστροφῆς πρέσβεων στελλομένων πρὸς συνθηκολογίαν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ μεταξὺ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους πάσας τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ναῦς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔμελλον νὰ ἐπιτρέπωσιν ὅπως ἀποστέλλωνται ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτῶν εἰς τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ παρὰ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ Λακεδαιμονίων τεταγμέναι καθ' ἑκάστην ἡμέραν μερίδες τροφῆς καὶ οἴνου.

Τεταπεινωμένοι καὶ ἔμφοβοι παρέστησαν ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων οἱ πρέσβεις τῆς Σπάρτης, προςφέροντες τὴν εἰρήνην καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ περίστασις ἦτο λαμπρὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως τύχωσιν ἐντίμου εἰρήνης, ἥτις ἔμελλε νὰ εἶνε εἰς μὲν τὴν πόλιν ἐπικερδής, σωτήριος δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλην. Ἀλλ' ὁ Κλέων ἐπέμενε καὶ ἔπεισε τοὺς συμπολίτας νἀπαιτήσωσι πρῶτον τὴν παράδοσιν τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ μετὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν καὶ τὴν παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπόδοσιν τῶν τόπων, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον παραιτήσει κατὰ τὰς τριακονταετεῖς σπονδάς, ἤτοι τῶν δύο ἐπινείων τῶν Μεγάρων, τῆς Νισαίας καὶ τῶν Πηγῶν, τῆς Τροιζῆνος καὶ τῆς Ἀχαίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων ἐζήτησαν νὰ ἐκλεχθῇ ἐπιτροπή, ἥτις νὰ ἔλθῃ εἰς συνδιάσκεψιν μετ' αὐτῶν, ὁ Κλέων παρέστησεν αὐτοὺς εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐπιθυμοῦντας νὰ συνεργασθῶσι μετ' ὀλίγων φίλα πρὸς αὐτοὺς φρονούντων ἀνδρῶν. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ἐπιμονῆς ταύτης τοῦ Κλέωνος ὑπῆρξεν ἡ παῦσις τῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἡ ἀναχώρησις τῶν πρεσβευτῶν.

Διὰ τῆς ἀποτυχίας τῶν ἐν Ἀθήναις διαπραγματεύσεων ἔλαβε πέρας ἡ ἀνακωχή. Οἱ περὶ Πύλον Ἀθηναῖοι, ἐγκαλοῦντες παραβάσεις τινὰς τῶν σπονδῶν, δὲν ἀπέδιδον τὰς ναῦς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτι-

[illegible] τῶν [illegible]στεφάνων. Ἀλλ' εἰς [illegible] [illegible] Σφακτηρίᾳ [illegible]. Οἱ πολιορκούμενοι δὲν [illegible] [illegible] τῆς [illegible] κατὰ τὴν [illegible] [illegible] τῶν [illegible] τῶν ἐν τῇ νήσῳ [illegible] ἐν Πύλῳ ἤρχισαν νὰ [illegible] ἕνεκα τῶν [illegible] μάλιστα δ' [illegible] τοῦ χειμῶνος.

Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις, μανθάνοντες τὰ γινόμενα [illegible] κατελήφθησαν ὑπὸ [illegible] καὶ ἤρχισαν [illegible] τὴν ἀπο[illegible] τῶν σπονδῶν καὶ [illegible] κατὰ τοῦ Κλ[illegible]. Ἀλλ' οὗτος [illegible] θέσιν, [illegible] κατὰ τῶν στρατηγῶν λέγων ὅτι ἂν οὗτοι ἦσαν ἄνδρες, [illegible] διὰ [illegible] παρασκευῆς [illegible] νὰ συλλάβωσι τοὺς ἐν τῇ [illegible] καὶ προσέθηκεν ὅτι αὐτὸς τοῦτο ἤθελε ποιήσει, ἂν εἶχε τὴν [illegible] Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Κλέων [illegible] τὸν Νικίαν. [illegible] νὰ [illegible] τῆς [illegible] καὶ νὰ [illegible] τὸν Κλέωνα [illegible], ἀφ' οὗ [illegible] τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐκεῖνοι δὲ [illegible] καὶ ἐκφεύγοντες [illegible] εἰς τὸν Κλέωνα τὴν [illegible], ἐπιβοῶντος τοῦ πλήθους. [illegible] ὁ Κλέων [illegible] νὰ ἐκπλεύσῃ, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ [illegible] ἑκατοντάδας [illegible] καὶ ὑποσχεθεὶς ἐντὸς [illegible] ἢ νὰ φέρῃ τοὺς Λακεδαι[illegible] ζῶντας ἢ νὰ φονεύσῃ αὐτοὺς ἐκεῖ.

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπε[illegible] ἐν μέρει μετὰ γέλωτος ὡς κενὴν [illegible] τοῦ δημαγωγοῦ [illegible] κατὰ γράμμα ὡς ἐκεῖνος ὑπεσχέθη. Ἡ μᾶλλον οὐδαμ[illegible] παράδοξον τὸ πρᾶγμα, καθότι ὁ Κλέων, [illegible] τὴν [illegible], ἐγνώριζεν οὐχ ἧττον καλῶς τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων ἐν [illegible] καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς συνάδελφον ἐν τῇ [illegible]τηγίᾳ τὸν Δημοσθένην, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε παρασκευάσει [illegible] ἔφοδον κατὰ τῆς Σφακτηρίας. Ὅτε ἔφθασεν ὁ Κλέων εἰς τὸ πε[illegible] ἀγῶνος, πυρκαϊά, ἀποτεφρώσασα ἐκ τύχης τὰς λόχμας ὑφ' [illegible]

φυτος ἡ Σφακτηρία καὶ ἀποψιλώσασα τὴν νῆσον, εἶχε καταστήσει πόβασιν πολὺ εὐχερεστέραν. Διὰ τῶν ἐπικουριῶν ἃς ἔφερε μεθ' ἑαυ- ὁ Κλέων, καὶ ἰδίως τῶν πελταστῶν καὶ τοξοτῶν, τὸ ἔργον τῆς τα- ωρήσεως τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ τὴν εἰς τὴν Σφακτηρίαν ἀπόβα- ὑκολύνετο ἔτι μᾶλλον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀποβιβασθέντες αἴφνης κατέ- τὸ πρῶτον διὰ τῶν ψιλῶν στρατιωτῶν τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς ου. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, κυκλωθέντες ἁπανταχόθεν ὑπὸ τῶν πολυα- τέρων ἐχθρῶν, ἐπολέμησαν μὲν γενναίως καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, δεινῶς βαλλόμενοι ὑπὸ λίθων καὶ τοξευμάτων καὶ ἀκοντίων καὶ ούμενοι ὑπὸ τοῦ ὑψουμένου κονιορτοῦ τοῦ νεωστὶ κεκαυμένου δάσους, ἐπὶ τέλους παρεδόθησαν μετὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν εἰς τοὺς νικητὰς ἑβδομηκοστὴν δευτέραν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας.

Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ἣν εἶχε τάξει εἰς ἑαυτὸν ὁ Κλέων ἤχθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ παραδοθέντες διακόσιοι ἐνενήκοντα καὶ δύο Λακεδαιμόνιοι, ὧν ἑκατὸν εἴκοσιν ἦσαν Σπαρτιᾶται ἐκ τῶν πρώτων τῆς πόλεως γενῶν. Ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ εἶχον φονευθῆ ἐν τῇ μάχῃ, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν πολιορκουμένων Ἐπιτάδας.

ΕΛΛΗΝ ΠΕΛΤΑΣΤΗΣ
ΕΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΥ ΑΓΓΕΙΟΥ

Βαρέως ᾐσθάνθησαν οἱ Σπαρτιᾶται τὴν ἐν Πύλῳ ἧτταν. Δι' ἐπανειλημμένων πρεσβειῶν προςεπάθουν νὰ λάβωσι παρὰ τῶν Ἀθηναίων τοὺς ἐν Ἀθήναις αἰχμαλώτους. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, γενόμενοι ὑπέρφρονες μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ ἐπιτυχίαν, ἀντέτασσον μεγάλας ἀπαιτήσεις καὶ ἀπέπεμπον τοὺς πρέσβεις ἀπράκτους. Ἀναθαρρήσαντες δ' ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ μὴ φοβούμενοι νέαν εἰςβολὴν τῶν Πελοποννησίων ἐφ' ὅσον εἶχον παρ' ἑαυτοῖς δίκην ὁμήρων τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ παραδοθέντας, ἐπεδίωκον τὸν πόλεμον μετὰ μεγάλης ἐνεργείας. Καὶ ἐν ᾧ οἱ ἐν Πύλῳ ἐναπολειφθέντες Ἀθηναῖοι μετὰ Μεσσηνίων προσδραμόντων ἐκ Ναυπάκτου καὶ εἱλώτων αὐτομολούντων ἐλῄζοντο τὴν Λακωνικὴν καὶ

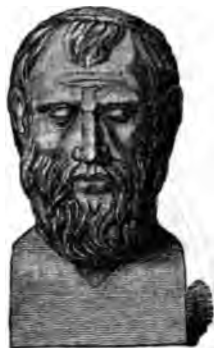
μεγάλως ἔβλαπτον τὴν χώραν, ὁ Νικίας, παραλαβὼν στόλον ἀθηναϊκὸν, ἐξεστράτευε κατὰ τῶν Κορινθίων, καὶ συνεκρότησε μάχην, οὐκ ὀλίγας ἐπενεγκοῦσαν εἰς αὐτοὺς ζημίας, ἔπειτα δ' ἐδήωσε τὴν Τροιζηνίαν, τὰ Μέθανα καὶ τὴν Ἐπιδαυρίαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον θέρος (424 π. Χ.) ὁ Νικίας, στρατηγῶν νέου στόλου, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Κυθήρων, ἅτινα, κείμενα πρὸς νότον τῆς Λακωνικῆς, ἦσαν ἐπιτηδειότατον ὁρμητήριον κατ' αὐτῆς. Τὰ Κύθηρα κατῳκοῦντο μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων περιοίκων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς θέσεως τῆς νήσου οἱ Σπαρτιᾶται κατέβαλλον μεγάλην προσοχὴν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῶν, στέλλοντες κατ' ἔτος ἴδιον ἄρχοντα, καλούμενον Κυθηροδίκην καὶ διαπέμποντες διαρκῆ φρουρὰν ὁπλιτῶν. Ὁ Νικίας, ἀποφασίσας νὰ προσβάλῃ τὰ Κύθηρα, εἶχεν ἔλθει ἤδη πρότερον εἰς συνεννόησιν μετά τινων Κυθηρίων, φίλα φρονούντων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐντεῦθεν ἡ ἀντίστασις τῶν κατοίκων τῶν δύο πόλεων τῶν Κυθήρων πρὸς τὰς πολὺ ὑπερτέρας δυνάμεις

ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ

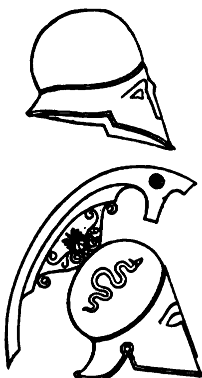
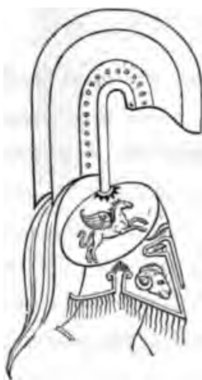
τοῦ Νικίου ὑπῆρξε μικρὰ καὶ ἀσθενής, ἡ δὲ νῆσος ὑπετάγη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔταξαν εἰς τοὺς Κυθηρίους ἐτήσιον φόρον τεσσάρων ταλάντων. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Κυθήρων οἱ Ἀθηναῖοι, πλεύσαντες εἰς τὴν Θυρέαν τῆς Κυνουρίας, ἔνθα οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ἐγκαταστήσει τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκ τῆς ἑαυτῶν νήσου ἐκδιωχθέντας Αἰγινήτας, κατέκαυσαν μὲν τὴν πόλιν, τοὺς δ' ἐν αὐτῇ Αἰγινήτας μέρος μὲν ἐφόνευσαν, μέρος δὲ ἤγαγον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Διὰ τῶν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου ἐπιδρομῶν, μάλιστα δὲ διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Πύλου, τῶν Κυθήρων καὶ τῆς Θυρέας οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον περιεζωσμένην τὴν Σπάρτην ὡς ἐν ἀποκλεισμῷ. Τοιαύτη σειρὰ ἐπιτυχιῶν κατέστησεν ἀκράτητον τὴν φατρίαν τῶν φιλοπολέμων. Ὑπὲρ πάντα δ' ἄλλον μέγα ἐν τῇ πόλει ἀξίωμα εἶχεν ὁ Κλέων, ὅςτις διὰ τῆς ἐν Πύλῳ νίκης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς νέας ταύτης εὐτυχοῦς τροπῆς τῶν πραγμάτων, καίπερ δρέψας καρποὺς ἤδη πρότερον καὶ διὰ τῆς ἐργασίας ἄλλων ὡριμάσαντας, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ πλήθους ὡς ὁ ἥρως τῆς ἡμέρας. Ἀλλ' ἐν τούτοις τὸν μανιώδη τοῦτον καὶ ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοηθέντα δημεγέρτην μετὰ παρρησίας ἔπλησσεν, ἐπικροτούντων τῶν σωφρόνων πολιτῶν, ἡ κωμῳδία, ἥτις εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς περιωπὴν διὰ τοῦ Ἀριστοφάνους. Μετὰ μεγίστης κωμικῆς δυνάμεως καὶ ἀκράτου ἐλευθερίας λόγου ἐσάρκαζεν ὁ κωμῳδοποιὸς πᾶν ὅ τι ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ πολιτείᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἔβλεπε τὸ μεμπτὸν καὶ ἀπόβλητον. Ἡ μάστιξ αὐτοῦ κατεφέρετο ἀμείλικτος κατὰ τῆς ἀπερισκέπτου μέθης τῶν φιλοπολέμων καὶ τοῦ ἐκλελυμένου βίου τῆς νεολαίας, κατὰ τῆς πρὸς τὴν θρησκείαν ἀδιαφορίας καὶ τῶν παρεκτροπῶν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, κατὰ τῆς περὶ τὰς δίκας καὶ τὰς ἐκκλησίας ἀδιαλείπτου σπουδῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ἀδικίας πρὸς τοὺς συμμάχους, ὧν ὁσημέραι ηὐξάνοντο οἱ φόροι διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ δημοσίου ταμείου. Τέλος ἡ δαιμονία μοῦσα τοῦ Ἀριστοφάνους περιεγέλα διὰ τοῦ πικροῦ αὐτῆς γέλωτος τὴν σκοτοδίνην, ἥτις εἶχε καταλάβει τοὺς Ἀθηναίους, μὴ ἐννοοῦντας, ὅτι φέρουσι κατὰ κρημνῶν τὴν πόλιν τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Κλεισθένους, τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Περικλέους. Τοιοῦτον ἄνδρα δὲν ἐπτόει τὸ ἀξίωμα τοῦ Κλέωνος παρὰ

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

τῷ πλήθει, ἀλλ' ἐξεκένου ἄφοβος τὴν σατυρικὴν αὐτοῦ φαρέτραν κατὰ τοῦ δημαγωγοῦ, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει λυμαινόμενον τὰς Ἀθήνας. Ἤδη τῷ 425 π. Χ., κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καθ' ὃ ὁ Κλέων ἔφερε θριαμβεύων εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Σφακτηρίας καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ ὑπεροψία ἀπέκρουε τὰς συμβιβαστικὰς προτάσεις τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ Ἀριστοφάνης ἀπτόητος ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοὺς *Ἀχαρνεῖς*. Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ταύτῃ ὁ χρηστὸς Δικαιόπολις παρίσταται ἐν φανερᾷ ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πολυπράγμονας καὶ φιλοπολέμους ἀνθρακεῖς τῶν Ἀχαρνῶν καὶ τὸν στρατηγὸν Λάμαχον, ὅςτις διψᾷ πολέμους καὶ γαυριᾷ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ κράνει καὶ τῷ φοβερῷ στρατιωτικῷ ὁπλισμῷ ὃν περιβάλλεται. Ἔτι δ' ἐρρωμενέστερον ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ τοῦ Κλέωνος ὁ κωμικὸς τὸ ἑπόμενον ἔτος (424 π. Χ.) διὰ τῶν *Ἱππέων*, δριμυτάτης σατύρας καθ' ὅλου τοῦ ἀκόσμου πολιτικοῦ βίου τοῦ δεινοῦ δημαγωγοῦ. Ἐν τοῖς Ἱππεῦσιν ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων παρίσταται ὡς ἀπομεμωραμμένος οἰκοδεσπότης, ὃν σύρει ἀπὸ τῆς ῥινὸς μετὰ καὶ τῶν δύο αὐτοῦ δούλων, τῶν στρατηγῶν Νικίου καὶ Δημοσθένους, ὁ τρίτος πονηρὸς δοῦλος Παφλαγών, ἤτοι ὁ Κλέων, ἕως βάναυσός τις καὶ σκαιὸς ἀλλαντοπώλης κερδαίνει τὴν εὔνοιαν τοῦ γηραιοῦ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΝΗ

Δήμου, καταβάλλων διὰ τῆς ὑπερμέτρου αὐτοῦ ἀναισχυντίας τὸν ἀναιδῆ Παφλαγόνα.

Τὰ ἀθηναϊκὰ πλήθη, καθ' ὧν ἐφήρμοζε τὸν καυστῆρα ἡ κωμῳδία, ἐχειροκρότουν ἐν τῷ θεάτρῳ τὸν ποιητὴν καὶ ἔστεφον τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ στεφάνου τῆς νίκης. 'Αλλ' ὁ Δῆμος ἐξηκολούθει ἀκόμη δουλεύων εἰς τὸν Παφλαγόνα.

ε'

Οἱ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θράκῃ ἀγῶνες.

Περιζωσθείσης τῆς Πελοποννήσου μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πύλου διὰ διαφόρων ὁρμητηρίων, συμφέρον τῶν 'Αθηναίων ἦτο νὰ ταπεινώσωσι καὶ ἐξασθενίσωσι καὶ τοὺς ἐν τῇ βορείᾳ 'Ελλάδι συμμάχους τῶν Πελοποννησίων, τοὺς Μεγαρεῖς καὶ μάλιστα τοὺς Βοιωτούς. Ταχέως δ' ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς 'Αθηναίους νὰ καταλάβωσι τὰ ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἀγώνων σπαρασσόμενα Μέγαρα, κληθέντες ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δημοκρατικῶν. Οἱ στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ 'Ιπποκράτης, εἰσελάσαντες εἰς τὴν Μεγαρίδα, ἐκυρίευσαν τὴν Νίσαιαν καὶ τὰ μακρὰ τείχη τὰ συνδέοντα τὸ ἐπίνειον τοῦτο πρὸς τὰ Μέγαρα. 'Αλλ' οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι, μαθόντες, ὅτι ὁ Βρασίδας εἶχε συναθροίσοι παρὰ τὸν ἰσθμὸν μεγάλην στρατιὰν καὶ μὴ θέλοντες νὰ συγκρουσθῶσι μετ' αὐτῆς χάριν τῆς καταλήψεως τῶν Μεγάρων, ὧν ἄλλως ἡ δύναμις περιεκόπη μεγάλως διὰ τῆς ὑπὸ τῶν 'Αθηναίων κατοχῆς τῆς Νισαίας.

Οὐχ ἧττον, εἰ καὶ ἡ κατὰ τῶν Μεγάρων ἐκστρατεία δὲν ἐπέτυχεν ὁλοσχερῶς, οἱ 'Αθηναῖοι βραχὺν μετὰ ταῦτα χρόνον ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιπέσωσι τὸν χειμῶνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους 424 π. Χ. κατὰ τῆς Βοιωτίας, ἐν ᾗ πρότερον εἶχον ἔλθει εἰς συνεννοήσεις πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι δημοκρατικοὺς οἱ στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ 'Ιπποκράτης. ῞Οπως δὲ ἡ εἰσέλασις γείνῃ ἀποτελεσματικωτέρα, διαιρουμένων τῶν δυνάμεων τῶν Βοιωτῶν, οἱ 'Αθηναῖοι ἔμελλον νὰ εἰσέλθωσιν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ τριῶν συγχρόνως μερῶν, ἐκ τοῦ κορινθιακοῦ κόλπου, ἐφορμῶντες ἐπὶ τὴν παραλίαν πόλιν Σίφας, διὰ τοῦ Παρνασσοῦ, καταλαμβάνοντες τὴν Χαιρώνειαν, καὶ διὰ τοῦ 'Ωρωποῦ, εἰσβάλλοντες εἰς τὴν ταναγραϊκὴν χώραν καὶ τειχίζοντες κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ εὐβοϊκοῦ κόλπου τὸ Δήλιον. 'Αλλ' ὅτε ἐπέστη ὁ ὡρισμένος χρόνος, γενομένου κακοῦ ὑπολογι-

σμοῦ τῶν ἡμερῶν, ἡ μὲν ἐπὶ τὰς Σίφας καὶ τὴν Χαιρώνειαν στρατεία τοῦ Δημοσθένους ἀπέτυχεν, οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἠδυνήθησαν οὕτω νὰ συγκεντρώσωσιν ὅλας αὐτῶν τὰς δυνάμεις κατὰ τῶν περὶ τὸ Δήλιον στρατοπεδευομένων Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Ἱπποκράτην, ὅςτις εἶχεν εἰςελάσει παραλαβὼν περὶ τοὺς εἰκοσακιςχιλίους πολίτας καὶ μετοίκους. Γενομένης δὲ μάχης, οἱ Βοιωτοὶ ὑπὸ τὸν βοιωτάρχην Παγώνδαν, ἀνερχόμενοι ἐν ὅλῳ εἰς εἰκοσακιςχιλίους περίπου, ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, ὧν οἱ ὁπλῖται δὲν ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν εἰς τοὺς πυκνοὺς στοίχους τῶν Θηβαίων. Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἐν αὐτοῖς ἦτο καὶ ὁ γενναῖος, ἀλλ' ἀτυχὴς στρατηγὸς Ἱπποκράτης. Δεκαεπτὰ ὅλας ἡμέρας ἔμειναν ἄταφοι οἱ νεκροὶ τῶν Ἀθηναίων, τότε μόνον ἀποδοθέντες ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον τὸ Δήλιον, παραιτήσαντες τὴν ἰδέαν τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἐγκαταστάσεως αὐτῶν.

Ἀλλ' ἡ ἐν Βοιωτίᾳ ἀτυχία δὲν ἦτο ἡ μόνη συμφορὰ τῶν Ἀθηναίων. Ταὐτοχρόνως θλιβεραὶ εἰδήσεις ἔφθασαν ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς. Βρασίδας ὁ υἱὸς τοῦ Τέλλιδος, οὗ ἡ γενναιότης καὶ ἡ σύνεσις εἶχον καταδειχθῆ ἤδη πολλάκις ἐν διαφόροις στρατείαις διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, βλέπων τὴν Σπάρτην πολλαχόθεν περικεκλεισμένην διὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀθηναϊκῶν ὁρμητηρίων, εἶχε προτείνει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους σχέδιον εὐφυὲς ἅμα καὶ τολμηρὸν, νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὰς ἐν ταῖς παραλίαις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾴκης ἀποικίας τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἐδείκνυον μεγάλας διαθέσεις πρὸς ἀποστασίαν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι μετά τινος ἐνδοιασμοῦ προςεχώρησαν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Βρασίδου, καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν μόνον ἑπτακοσίους εἵλωτας, οὐδένα δὲ Σπαρτιάτην. Πρόσφατος ἦτο ἀκόμη ἐν Σπάρτῃ ὁ λαθραῖος φόνος διςχιλίων εἱλώτων, δολίως φονευθέντων μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκ φόβου ἀποστασίας. Διὰ τοῦτο προθύμως ἔδιδον οἱ Σπαρτιᾶται ἔξω τῆς Σπάρτης τοιούτους βοηθοὺς εἰς τὸν Βρασίδαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἔχων ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ αὐτοὺς, καὶ, παραλαβὼν διὰ μισθοῦ ἑτέρους χιλίους στρατιώτας ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἔσωσε μὲν, ὡς εἴδομεν, τὰ Μέγαρα, κινδυνεύοντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, διελθὼν δὲ τὴν Βοιωτίαν, προεχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπως δι' αὐτῆς εἰςέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔχων συνεννόησιν μετὰ τοῦ βασιλέως Περδίκκα, ὅςτις ἤθελε διὰ τῆς βοηθείας τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ὑποτάξῃ τὸν βασιλέα τῶν Λυγκηστῶν Ἀρριβαῖον. Ἀφ' οὗ δὲ κατώρθωσε νὰ διέλθῃ ἀκινδύνως τὴν Θεσσαλίαν, τὸ

μὲν διὰ συνεννοήσεως πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ φίλους τῆς Σπάρτης ἀριστοκρατικούς, τὸ δὲ διὰ δόλου, ἠρκέσθη νὰ λύσῃ τὰς μεταξὺ Περδίκκα καὶ Ἀρριβαίου διαφορὰς διὰ συμβιβασμοῦ οὐκ ὀλίγον δυςαρεστήσαντος τὸν Περδίκκαν, καὶ προεχώρησεν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ σχεδίων. Ἤδη δὲ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 424 π. Χ., πρὶν ἢ συμβῇ τὸ ἐν Δηλίῳ πάθημα τοῦ Ἱπποκράτους, εἶχον προςχωρήσει εἰς τὸν Βρασίδαν ἡ Ἄκανθος καὶ ἡ Στάγειρος, ἀποστατήσασαι τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μείνωσιν αὐτόνομοι.

Ἀλλ' ἰδίως βαρὺ τραῦμα κατὰ τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀθηναϊκῆς κυριαρχίας ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα γενομένη ὑπὸ τοῦ Βρασίδου κατάληψις τῆς Ἀμφιπόλεως ἐν τῇ πλουσίᾳ χώρᾳ, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὑποστῆ μεγάλας ἐν τῷ παρελθόντι θυσίας. Τὴν πόλιν ταύτην, προδιδομένην ὑπὸ τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ἰδίων αὐτῆς μιγάδων κατοίκων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερασπίσῃ κατὰ τοῦ αἰφνιδίως ἐπιφανέντος Βρασίδου ὁ φυλάττων αὐτὴν Ἀθηναῖος στρατηγὸς Εὐκλῆς μετὰ τῆς ἀνεπαρκοῦς αὐτοῦ φρουρᾶς. Ἀλλ' οὐδ' ἄλλος δεύτερος στρατηγός, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στείλει εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, καὶ ὅςτις διέμενε τότε περὶ τὴν νῆσον Θάσον, ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὴν Ἀμφίπολιν. Παραγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐκλέους, ἔσπευσε μὲν μετὰ τῶν ἑπτὰ τριήρων ἃς εἶχε παρούσας, ἀλλὰ δὲν προέφθασε νὰ σώσῃ τὴν Ἀμφίπολιν, ἣν κατέλαβε ταχέως ὁ Βρασίδας, προτείνας ὅρους ἐπιεικεῖς, προέλαβε δὲ μόνον νὰ σώσῃ τὴν παράλιον Ἠιόνα.

Ὁ δεύτερος οὗτος στρατηγὸς ἦτο ὁ Θουκυδίδης, ὁ υἱὸς τοῦ Ὀλόρου, ἐκ μητρὸς ἀπόγονος Θρᾳκῶν βασιλέων καὶ στενὸς συγγενὴς τοῦ Μιλτιάδου. Ὁ Θουκυδίδης, ἔχων γυναῖκα Θρᾷσσαν καὶ κεκτημένος μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐν τῇ θρᾳκικῇ ἀκτῇ, ἦτο ἀνὴρ πλούσιος καὶ εἶχε μεγίστην δύναμιν παρὰ τοῖς ἠπειρώταις ἐκείνοις, οὕτως ὥστε μείζων δραστηριότης καὶ ταχυτέρα συνεννόησις τοῦ Εὐκλέους μετὰ τοῦ Θουκυδίδου ἠδύνατο νὰ σώσῃ ὅ τι ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀθηναϊκῶν δυνάμεων καὶ τῶν σφαλμάτων αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἀπωλέσθη. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ Κλέωνος, δὲν ὤκνησε νὰ ζητήσῃ ἐνόχους συμφορᾶς, ἥτις ὑπῆρξε κατὰ μέγα μέρος πταῖσμα αὐτοῦ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ὡς τοιούτους δὲ κατεδίκασε τὸν Εὐκλέα καὶ τὸν Θουκυδίδην εἰς ἐξορίαν. Κατὰ τὰ εἴκοσιν ἔτη

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ὁ Θουκυδίδης εὗρε μακρὰν τῆς πατρίδος ἡσυχίαν, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ πολέμου. Ὁ νεανίας, ὃν ἡ παράδοσις συνέδεε πρὸς τὸν Ἡρόδοτον, παριστάνουσα αὐτὸν δακρύοντα ὑπὸ συγκινήσεως κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, ἐν τῇ ἀκμῇ ἤδη τῆς ἡλικίας, σχεδὸν πεντηκοντούτης ὤν, ἀνέλαβε νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν εἰκόνα τῆς ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν σπαρασσομένης Ἑλλάδος, τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης, ἣν εἶχεν εἰκονίσει ὁ Ἡρόδοτος κραδαίνουσαν ἑνιαῖον δόρυ κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων. Ὡς ἡ γῆ ἐν ᾗ ἐτελέσθησαν τὰ ἡρωικὰ ἆθλα τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος μετεβλήθη εἰς θέατρον ἐμφυλίων σπαραγμῶν, οὕτω καὶ τὴν ἀφελῆ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικὴν ἐποποιίαν διεδέχθη ἡ δραματικὴ σκηνογραφία τῆς θουκυδιδείου συγγραφῆς. Καὶ ἐν ἐκείνῃ μὲν ὁ γέρων τῆς Ἁλικαρνασοῦ λογοποιὸς ἀφηγεῖται διὰ γλώσσης ἀπερίττου μετὰ πλατειασμοῦ σχεδὸν παιδικοῦ καὶ μεθ' ἁπλότητος μονονοὺ λαϊκῆς τὴν σύρραξιν τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἐκθέτει μὲ ἄνεσιν καὶ ἠρεμίαν μυθολόγου τοὺς ἀγῶνας τῆς ἡνωμένης Ἑλλάδος, τὰ θαυμάσια τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας, ἀνάγων εἰς τὴν θείαν δύναμιν τὰ πολυποίκιλα φαινόμενα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς ἱστορίας. Ὁ δὲ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς ἐξέθηκεν ὡς ἐν δράματι τὴν περὶ ἡγεμονίας φοβερὰν πάλην τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, περὶ ἃς συνηθροίζετο ὁ λοιπὸς ἑλληνικὸς κόσμος σχεδὸν σύμπας. Ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἣν ἐξεικονίζει τὸ ἔργον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀλόρου οὐδὲν κρύπτεται ὄπισθεν τῆς αὐλαίας. Αἱ πράξεις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν δὲν παρουσιάζονται ὡς ἐνέργειαι κεκρυμμένης τινὸς ἀνωτέρας, ὑπερανθρώπου δυνάμεως, ἀλλ' εἶνε πορίσματα αὐτῆς τῆς θελήσεως καὶ δράσεως τῶν ἀνθρώπων, ἧς τὰ ψυχικὰ αἴτια ἀναλύονται καὶ ἑρμηνεύονται φυσικῶς διὰ τῶν δημηγοριῶν, ἃς παριστάνονται ἐκφωνοῦντες πρὸ τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ ἢ πρὸ τῶν τάξεων τῶν στρατιωτῶν οἱ πρέσβεις, οἱ πολιτευόμενοι, οἱ στρατηγοί. Ὡς δὲ τὰ καθ' ἕκαστα γεγονότα δὲν ἀναγράφει ὁ ἱστορικὸς ὡς συμβεβηκότα τυχαῖα καὶ μεμονωμένα, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ συμπλέξῃ εἴς τινα ἑνότητα καὶ νὰ ἐξηγήσῃ αὐτῶν τὴν σχέσιν καὶ ἀλληλουχίαν, οὕτω πειρᾶται νὰ δείξῃ καὶ καθόλου ἐν τῷ φθαρτῷ καὶ παροδικῷ τὸ πάντοτε ἀληθὲς καὶ τὸ αἰώνιον, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀναδεῖξαν τὴν συγγραφὴν τοῦ Θουκυδίδου, ὁποίαν ἐκεῖνος ἐφαντάσθη καὶ ἠγωνίσθη νὰ καταστήσῃ, κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἐς ἀεί.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἅλωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἥτις

ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς καταδίκης τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Εὐκλέους, ὁ Βρασίδας προεχώρει ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν. Αἱ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πόλεις προςεχώρουν εἰς αὐτὸν ἡ μὲν μετὰ τὴν δὲ, καὶ ἐδέχοντο αὐτὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν των ὡς ἐλευθερωτὴν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀνθιστάμεναι ἠναγκάζοντο νὰ ὑποταχθῶσιν. Οὕτως ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πλὴν ἄλλων ἡ Μύρκινος καὶ ἡ Γαληψὸς καὶ ἅπασαι αἱ πόλεις αἱ κατὰ τὴν λεγομένην Ἀκτὴν, ἥτις ἀπολήγει εἰς τὸ ὄρος τὸν Ἄθω, καὶ τέλος ἡ Τορώνη. Τότε πλέον οἱ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι ἔτι μεγαλειτέραν ἐξάπλωσιν τῆς ἐπὶ τοσοῦτον διαδιδομένης ἐπαναστάσεως τῶν συμμάχων, ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσι κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 423 π. Χ. ἐνιαύσιον ἀνακωχὴν δι' ἑαυτοὺς καὶ τοὺς συμμάχους.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἀποστασία ἐξηκολούθει ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ἀνακωχῆς ὁ Βρασίδας εἰςήρχετο εἰς τὴν Σκιώνην, ἧς οἱ κάτοικοι ἐστεφάνουν αὐτὸν δημοσίᾳ διὰ χρυσοῦ στεφάνου, ἐταινίουν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐτίμων ὡς ἀθλητὴν νικήσαντα ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήτησαν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Σκιώνης, ἀλλ' ὁ Βρασίδας δὲν ἐπείθετο. Ὑπερισχυσάντων λοιπὸν καὶ πάλιν τῶν φιλοπολέμων ἐν Ἀθήναις, ἐστάλη εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης στόλος ἀθηναϊκὸς ἐκ πεντήκοντα τριήρων ὑπὸ τὸν Νικίαν καὶ Νικόστρατον, οἵτινες περιέζωσαν μὲν τὴν Σκιώνην, ὑπέταξαν δὲ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους προςχωρήσασαν Μένδην, ἐν ᾧ ὁ Βρασίδας ἀπετύγχανεν ἐν τῇ τολμηρᾷ αὐτοῦ κατὰ τῆς Ποτιδαίας προςβολῇ καὶ ὁ Περδίκκας, δυςαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ Βρασίδου, συνεμάχει πάλιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ διενήργει τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ παρακώλυσιν νέων ἐπικουριῶν σταλεισῶν ἐκ Σπάρτης.

Οὕτω παρῆλθε τὸ ἔτος τῆς ἀνακωχῆς, ἥτις πράγματι δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῆ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι σχετικαὶ ἐπιτυχίαι τῶν Ἀθηναίων ἔδωκαν θάρρος εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις φιλοπολέμους, οἵτινες μετὰ θλίψεως ἔβλεπον τὴν ἀποξένωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, καὶ ἤλπιζον ἐκ νέας δραστηριωτέρας ἐπιδιώξεως τοῦ πολέμου ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τὴν ἧτταν τοῦ ἀπομεμονωμένου Βρασίδου. Ὁ δῆμος ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν νέου στόλου, καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀνετέθη εἰς τὸν Κλέωνα, ὅστις μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ εὐτυχίαν ἐφαντάζετο, ὅτι ἠδύνατο νὰ φανῇ στρατηγικώτερος τοῦ Νικίου. Ὁ Κλέων ἀνεχώρησε, παραλαβὼν ὁπλίτας Ἀθηναίους χιλίους καὶ διακοσίους καὶ πλείονας συμμάχους. Φθάσας δὲ εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, ὡς κύριον [illegible] σκοπὸν ἐθεώρει τὴν ἅλωσιν τῆς

τῶν τειχῶν αὐτοῦ καθαιρεθέντων ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ αἰχμαλωτισθέντας συμπολίτας αὐτῶν, ἀπέσυρον ἐκ τῆς Πύλου τὴν ἐκ Μεσσηνίων καὶ αὐτομολησάντων εἱλώτων συνισταμένην φρουράν.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰ σπέρματα τῆς νέας διχονοίας, ἥτις ἠπείλει τὴν Πελοπόννησον, εἶχον προςτεθῆ νέοι κίνδυνοι ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἄργους. Δύο σχεδὸν ἤδη δεκάδας ἐτῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου τὸ Ἄργος εἶχεν ἀναγκασθῇ τῷ 450 π. Χ. νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς Σπάρτης τριακονταετεῖς σπονδάς. Ἡ οὐδετερότης, ἣν ἐτήρησε τὸ Ἄργος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου μέχρι τῆς Νικιείου εἰρήνης, εἶχεν ἀπαλλάξει τοὺς Ἀργείους τῶν δεινῶν καὶ κινδύνων οὓς ὑφίσταντο αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις. Οἱ Ἀργεῖοι ἠδυνήθησαν οὕτω, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐξησθένουν καὶ ἡ Σπάρτη ἔχανε τὸ γόητρον αὐτῆς, νὰ συντάξωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις, ὅπως δυνηθῶσι νὰ διεκδικήσωσιν ἡμέραν τινὰ τὴν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὑποτεταγμένην Θυρεᾶτιν καὶ αὐτὴν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, ἀξιώσεις ἃς οὐδέποτε εἶχον παραιτήσει. Ἡ δὲ σύμπτωσις τῆς λήξεως τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν μετὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς Νικιείου εἰρήνης, ἥτις εἶχεν ἐξάψει τὴν ὀργὴν τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης, ἐφαίνετο ὑποσχομένη εἰς τοὺς Ἀργείους τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν προαιωνίων αὐτῶν πόθων. Ἡ στιγμὴ ἐφάνη κατάλληλος εἰς τοὺς Κορινθίους, ὅπως ὑποκινηθῇ ἡ ἵδρυσις ἰδίας συμμαχίας ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἄργους, ἥτις θὰ ἀπετέλει ἰδίαν δύναμιν, ἀντιτασσομένη εἰς τὰς ἀπορροφητικὰς διαθέσεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Πράγματι δὲ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Κορινθίων κατωρθώθη νὰ προσέλθωσιν εἰς ταύτην τὴν συμμαχίαν ἅπαντες οἱ δυςηρεστημένοι καὶ οἱ ἔχοντες διαθέσεις ἀναπτύξεως, ἣν ἐχθρικῶς προσέβλεπεν ἡ Σπάρτη. Τοιοῦτοι ἦσαν πλὴν τῶν Ἀργείων καὶ Κορινθίων οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Μαντινεῖς καὶ αἱ πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς. Διὰ τῆς συμμαχίας δὲ ταύτης ἐπῆλθε ῥῆγμα σπουδαῖον εἰς τὴν σπαρτιατικὴν ἡγεμονίαν, ὅπερ θὰ ἦτο μεγαλείτερον ἀκόμη, ἂν ἐπ' ἴσης προςήρχοντο εἰς τὴν νέαν συμμαχίαν οἱ Τεγεᾶται τῆς Ἀρκαδίας, οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Βοιωτοί. Ἀλλ' οἱ μὲν Τεγεᾶται, οἵτινες ἐφοβοῦντο τὴν αὔξουσαν δύναμιν τῆς Μαντινείας, ἐτήρησαν τὴν εἰς τὴν Σπάρτην πίστιν, οἱ δὲ Βοιωτοὶ καὶ Μεγαρεῖς ἔμειναν ἐφεκτικοί. Οὐχ ἧττον καὶ ἄνευ αὐτῶν ἡ δύναμις τῆς νέας συμμαχίας δὲν ἦτο μικρά, τὸ δὲ Ἄργος ἀπέβη σύμμαχος ἐπίζηλος, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τούς τε Σπαρτιάτας καὶ τοὺς Ἀθηναίους καταβάλλοντας πολλὰς προςπαθείας, ὅπως ἑλκύσωσι τὴν φιλίαν καὶ

συμμαχίαν τῶν Ἀργείων. Τέλος δὲ οἱ Ἀργεῖοι καὶ πρέσβεις ἔστειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας, παρακινηθέντες ὑπὸ Ἀλκιβιάδου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κλεινίου. Ἡ Σπάρτη, φοβηθεῖσα μὴ οἱ Ἀθηναῖοι συνάψωσι συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀργείων, δὲν ὤκνησε νἀποστείλῃ καὶ αὐτὴ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πρέσβεις, ὅπως ἄρῃ πᾶσαν ἀφορμὴν παραπόνων, ἐξομαλύνουσα τὰς ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων τῆς Νικιείου εἰρήνης ὑφισταμένας ἀκόμη διαφοράς. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης, διὰ πανουργίας ἥκιστα εὐσχήμου ἐπιτυχὼν νὰ παραστήσῃ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων διπροσώπους τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Σπάρτης, κατώρθωσε νἀναχωρήσωσιν οὗτοι ἄπρακτοι. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀλκιβιάδου, συνωμολόγουν μετὰ τῶν Ἀργείων συνθήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἐπὶ ἔτη ἑκατὸν (420 π. Χ.). Ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ Ἄργους συνυπέγραψαν τὴν συνθήκην μόνοι οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ Ἠλεῖοι. Οἱ δὲ Κορίνθιοι προςῆλθον πάλιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Βοιωτοὺς, οἵτινες πρὸ ὀλίγου εἶχον συνδεθῆ μετὰ τῆς Σπάρτης δι' ἰδίας μυστικῆς συνθήκης συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς μετὰ τοῦ Ἄργους συμμαχίας παρέβαινον τὴν Νικίειον εἰρήνην κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον παραβῆ αὐτὴν πρὸ ὀλίγου διὰ τῶν πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς χωριστῶν σπονδῶν. Ἡ Ἑλλὰς σύμπασα ᾐσθάνετο, ὅτι ἐπέκειντο πάλιν ἐκ νέου τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, εἰ καὶ ἡ εἰρήνη κατὰ τύπους δὲν εἶχε λυθῆ. Ἀλλ' ἰδίως ἐκραδάνθη ἡ Πελοπόννησος ὅλη. Κατὰ τοὺς πρώτους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, οἵτινες συνέπεσον ἀμέσως μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἀργείων, οἱ Ἠλεῖοι ἀπέκλεισαν τοὺς Λακεδαιμονίους τῆς θυσίας καὶ τῶν ἀγώνων, ἐν ᾧ παρίσταντο ἐν αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι· ἀλλὰ τὰ Ὀλύμπια ἐκεῖνα ἐτελέσθησαν ἐκ φόβου ἐν μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων τῶν συμμάχων φρουρῶν, ὡςεὶ μὴ ὑφίστατο κατὰ τὴν πανελλήνιον ἑορτὴν ἡ ἱερὰ ἐκεχειρία. Ἡ μὲν Σπάρτη παρουσιάζετο ἐν Πελοποννήσῳ μειονεκτοῦσα καὶ παραγκωνιζομένη, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐπάτουν τὴν γῆν τοῦ Πέλοπος δίκην κυρίων. Μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ἄργους συνθήκης ἡ Σπάρτη ἕνεκα τῆς οὐδετερότητος τοῦ Ἄργους καὶ τῶν κεντρικῶν τῆς Πελοποννήσου χωρῶν δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ εἰςβολὴν τῶν Ἀθηναίων διὰ ξηρᾶς, οὐδὲ ὑπέστη τοιαύτην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην ἡ θέσις τῆς Σπάρτης ἦτο παντελῶς ἀλλοία, καθότι διέτρεχε τὸν κίνδυνον νἀπομονωθῇ, ἂν κατωρθοῦτο ἡ ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπιδιωκομένη ἕνωσις τῆς Ἤλιδος καὶ τοῦ

Ἄργους διὰ τῆς προςλήψεως τῆς μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν κειμένης Ἀρκαδίας. Ἔτι δὲ μᾶλλον ηὔξησεν ὁ κίνδυνος τῆς Σπάρτης, ὅτε, ὑπερισχυσάσης ἐν Ἀθήναις τῆς φιλοπολέμου μερίδος, ἧς τώρα ἡγεῖτο ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης, οὗτος ἐξελέχθη στρατηγὸς, καὶ, λαβὼν μικρὰν ἀθηναϊκὴν στρατιὰν, εἰςῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπέτυχε νὰ προςελκύσῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τὰς Πάτρας, ὧν ἡ θέσις ἦτο ἀξία λόγου διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ, καὶ νὰ ἐνισχύσῃ ἐκ νέου τὴν Πύλον, καὶ παρώρμησε τοὺς Ἀργείους νὰ εἰςελάσωσιν εἰς τὴν Ἐπιδαυρίαν, ἧς ἡ κατοχὴ ἔμελλε νὰ παραλύῃ ἐξ ἀνατολῶν πᾶσαν ἐνέργειαν τῆς Κορίνθου.

Ἡ πρόοδος αὕτη τῶν Ἀργείων ἐξήγειρε τέλος ἐκ τοῦ ληθάργου τοὺς Σπαρτιάτας. Ὁ βασιλεὺς Ἆγις ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, παραλαβὼν πάντας τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς εἵλωτας ὡς καὶ τοὺς ἀπομείναντας πιστοὺς εἰς τὴν Σπάρτην συμμάχους. Προχωρήσας δὲ μέχρι σχεδὸν αὐτοῦ τοῦ Ἄργους, δὲν ἐπωφελήθη τῆς στενοχωρίας εἰς ἣν ἤγαγε τὸ στράτευμα τῶν Ἀργείων, ἀλλὰ συνωμολόγησε μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν τετράμηνον ἀνακωχήν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ Σπαρτιᾶται, οὓς μεγάλως ἐξώργισεν ἡ διαγωγὴ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ἐξῆλθον καὶ πάλιν πανδημεὶ κατὰ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ, μεταπεισθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ χιλίων Ἀθηναίων ὁπλιτῶν καὶ τριακοσίων ἱππέων, ὧν ἐστρατήγουν ὁ Λάχης καὶ ὁ Νικόστρατος, εἶχον στρατεύσει κατὰ τοῦ ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ. Τὰ δύο ἐχθρικὰ στρατόπεδα συνηντήθησαν παρὰ τὴν Μαντίνειαν κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 418 π. Χ. Οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐχώρησαν ἐντόνως καὶ μετ' ὀργῆς, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βραδέως καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν αὐλητῶν, ὅπως προχωρήσωσι βαίνοντες ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ καὶ μὴ διασπασθῇ αὐτῶν ἡ τάξις. Ἡ συγκροτηθεῖσα μεγάλη καὶ δεινὴ μάχη ἀπέληξεν εἰς ἐπιφανῆ νίκην τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐκ τῶν Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων μετὰ τῶν συμμάχων ἀπέθανον χίλιοι καὶ ἑκατὸν, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο τῶν Ἀθηναίων στρατηγοί.

Ἡ αἴγλη τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης ἀπέπλυνεν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν Λακεδαιμονίων τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Σφακτηρίᾳ ἥττης καὶ ἐπανήγαγε τὸ παλαιὸν γόητρον τῆς Σπάρτης. Οἱ Ἀργεῖοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Μαντινεῖς ἀπεσπάσθησαν πάλιν ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας καὶ προςῆλθον εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ συνέπεια τῆς ἐν Μαντινείᾳ νίκης τῶν

Σπαρτιατῶν δὲν ὑπῆρξε μόνον ἡ νέα ἐπικράτησις τῆς Σπάρτης ἐν Πελοποννήσῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς ὑπεροψίας καὶ ὠμότητος τῶν ὑπὸ τῆς Σπάρτης προστατευομένων ὀλιγαρχικῶν, ἥτις ἐπήγαγε νέας μεταβολὰς καὶ ἐνιαχοῦ προεκάλεσε σκηνὰς θλιβεράς, αἵτινες μαρτυροῦσι τὴν ἀγριότητα τῶν ἠθῶν, ἥτις ἀνεφάνη ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐν Κερκύρᾳ ἀδελφοκτονίαν. Οἱ ἐν Ἄργει ὀλιγαρχικοί, στηριζόμενοι εἰς τῆς Σπάρτης τὴν προστασίαν, κατέλυσαν δι' αἱματηρᾶς ἐπαναστάσεως τὸ ὑφιστάμενον ἐν τῇ πόλει δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς ὀλίγους τινὰς ἀριστοκρατικούς, οἵτινες μετὰ τοιαύτης αὐθαιρεσίας καὶ ὑπεροψίας ἐφέροντο πρὸς τὸν λαόν, ὥστε οὗτος στασιάσας ἐπανέφερε καὶ πάλιν τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀνενέωσε τὴν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συμμαχίαν (417 π. Χ.). Οἱ Σπαρτιᾶται, εἰσελάσαντες εἰς τὴν Ἀργολίδα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσι τὸ Ἄργος, καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις εἶχε πλεύσει μετὰ στόλου ἀθηναϊκοῦ, ἀπήγαγεν εἰς τὰς ἐγγὺς νήσους τριακοσίους Ἀργείους ἐκ τῶν ὑπόπτων, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους φιλίαν τῶν Ἀργείων.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΑΥΛΗΤΗΣ

Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ἄργος πορείαν αὐτῶν οἱ Σπαρτιᾶται, κυριεύσαντες τὰς Ὑσιάς, ἀπέκτειναν ἅπαντας τοὺς ἐλευθέρους αὐτῶν κατοίκους ὅσους συνέλαβον. Ἀλλὰ καὶ οἱ δημοκρατικοὶ Ἀργεῖοι ἀντεξεδικήθησαν κατά τε τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ τῇ πρὸς τοὺς Ὑσιάτας ὠμότητι καὶ

σμοῦ τῶν ἡμερῶν, ἡ μὲν ἐπὶ τὰς Σίφας καὶ τὴν Χαιρώνειαν στρατεία τοῦ Δημοσθένους ἀπέτυχεν, οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἠδυνήθησαν οὕτω νὰ συγκεντρώσωσιν ὅλας αὐτῶν τὰς δυνάμεις κατὰ τῶν περὶ τὸ Δήλιον στρατοπεδευομένων Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Ἱπποκράτην, ὅςτις εἶχεν εἰςελάσει παραλαβὼν περὶ τοὺς εἰκοσακιςχιλίους πολίτας καὶ μετοίκους. Γενομένης δὲ μάχης, οἱ Βοιωτοὶ ὑπὸ τὸν βοιωτάρχην Παγώνδαν, ἀνερχόμενοι ἐν ὅλῳ εἰς εἰκοσακιςχιλίους περίπου, ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, ὧν οἱ ὁπλῖται δὲν ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν εἰς τοὺς πυκνοὺς στοίχους τῶν Θηβαίων. Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἐν αὐτοῖς ἦτο καὶ ὁ γενναῖος, ἀλλ' ἀτυχὴς στρατηγὸς Ἱπποκράτης. Δεκαεπτὰ ὅλας ἡμέρας ἔμειναν ἄταφοι οἱ νεκροὶ τῶν Ἀθηναίων, τότε μόνον ἀποδοθέντες ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον τὸ Δήλιον, παραιτήσαντες τὴν ἰδέαν τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἐγκαταστάσεως αὐτῶν.

Ἀλλ' ἡ ἐν Βοιωτίᾳ ἀτυχία δὲν ἦτο ἡ μόνη συμφορὰ τῶν Ἀθηναίων. Ταὐτοχρόνως θλιβεραὶ εἰδήσεις ἔφθασαν ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς. Βρασίδας ὁ υἱὸς τοῦ Τέλλιδος, οὗ ἡ γενναιότης καὶ ἡ σύνεσις εἶχον καταδειχθῆ ἤδη πολλάκις ἐν διαφόροις στρατείαις διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, βλέπων τὴν Σπάρτην πολλαχόθεν περικεκλεισμένην διὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀθηναϊκῶν ὁρμητηρίων, εἶχε προτείνει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους σχέδιον εὐφυὲς ἅμα καὶ τολμηρὸν, νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὰς ἐν ταῖς παραλίαις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾴκης ἀποικίας τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἐδείκνυον μεγάλας διαθέσεις πρὸς ἀποστασίαν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι μετά τινος ἐνδοιασμοῦ προςεχώρησαν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Βρασίδου, καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν μόνον ἑπτακοσίους εἵλωτας, οὐδένα δὲ Σπαρτιάτην. Πρόσφατος ἦτο ἀκόμη ἐν Σπάρτῃ ὁ λαθραῖος φόνος διςχιλίων εἱλώτων, δολίως φονευθέντων μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκ φόβου ἀποστασίας. Διὰ τοῦτο προθύμως ἔδιδον οἱ Σπαρτιᾶται ἔξω τῆς Σπάρτης τοιούτους βοηθοὺς εἰς τὸν Βρασίδαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἔχων ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ αὐτοὺς, καὶ, παραλαβὼν διὰ μισθοῦ ἑτέρους χιλίους στρατιώτας ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἔσωσε μὲν, ὡς εἴδομεν, τὰ Μέγαρα, κινδυνεύοντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, διελθὼν δὲ τὴν Βοιωτίαν, προεχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπως δι' αὐτῆς εἰςέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔχων συνεννόησιν μετὰ τοῦ βασιλέως Περδίκκα, ὅςτις ἤθελε διὰ τῆς βοηθείας τῶν Λακεδαιμονίων νὰ ὑποτάξῃ τὸν βασιλέα τῶν Λυγκηστῶν Ἀρριβαῖον. Ἀφ' οὗ δὲ κατώρθωσε νὰ διέλθῃ ἀκινδύνως τὴν Θεσσαλίαν, τὸ

μὲν διὰ συνεννοήσεως πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ φίλους τῆς Σπάρτης ἀριστοκρατικούς, τὸ δὲ διὰ δόλου, ἠρκέσθη νὰ λύσῃ τὰς μεταξὺ Περδίκκα καὶ Ἀρριβαίου διαφορὰς διὰ συμβιβασμοῦ οὐκ ὀλίγον δυςαρεστήσαντος τὸν Περδίκκαν, καὶ προεχώρησεν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ σχεδίων. Ἤδη δὲ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 424 π. Χ., πρὶν ἢ συμβῇ τὸ ἐν Δηλίῳ πάθημα τοῦ Ἱπποκράτους, εἶχον προςχωρήσει εἰς τὸν Βρασίδαν ἡ Ἄκανθος καὶ ἡ Στάγειρος, ἀποστατήσασαι τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μείνωσιν αὐτόνομοι.

Ἀλλ' ἰδίως βαρὺ τραῦμα κατὰ τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀθηναϊκῆς κυριαρχίας ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν προσεχῆ χειμῶνα γενομένη ὑπὸ τοῦ Βρασίδου κατάληψις τῆς Ἀμφιπόλεως ἐν τῇ πλουσίᾳ χώρᾳ, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ὑποστῆ μεγάλας ἐν τῷ παρελθόντι θυσίας. Τὴν πόλιν ταύτην, προδιδομένην ὑπὸ τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ἰδίων αὐτῆς μιγάδων κατοίκων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερασπίσῃ κατὰ τοῦ αἰφνιδίως ἐπιφανέντος Βρασίδου ὁ φυλάττων αὐτὴν Ἀθηναῖος στρατηγὸς Εὐκλῆς μετὰ τῆς ἀνεπαρκοῦς αὐτοῦ φρουρᾶς. Ἀλλ' οὐδ' ἄλλος δεύτερος στρατηγός, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στείλει εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, καὶ ὅςτις διέμενε τότε περὶ τὴν νῆσον Θάσον, ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὴν Ἀμφίπολιν. Παραγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐκλέους, ἔσπευσε μὲν μετὰ τῶν ἑπτὰ τριήρων ἃς εἶχε παρούσας, ἀλλὰ δὲν προέφθασε νὰ σώσῃ τὴν Ἀμφίπολιν, ἣν κατέλαβε ταχέως ὁ Βρασίδας, προτείνας ὅρους ἐπιεικεῖς, προέλαβε δὲ μόνον νὰ σώσῃ τὴν παράλιον Ἠιόνα.

Ὁ δεύτερος οὗτος στρατηγὸς ἦτο ὁ Θουκυδίδης, ὁ υἱὸς τοῦ Ὀλόρου, ἐκ μητρὸς ἀπόγονος Θρᾳκῶν βασιλέων καὶ στενὸς συγγενὴς τοῦ Μιλτιάδου. Ὁ Θουκυδίδης, ἔχων γυναῖκα Θρᾷσσαν καὶ κεκτημένος μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐν τῇ θρᾳκικῇ ἀκτῇ, ἦτο ἀνὴρ πλούσιος καὶ εἶχε μεγίστην δύναμιν παρὰ τοῖς ἠπειρώταις ἐκείνοις, οὕτως ὥςτε μείζων δραστηριότης καὶ ταχυτέρα συνεννόησις τοῦ Εὐκλέους μετὰ τοῦ Θουκυδίδου ἠδύνατο νὰ σώσῃ ὅ τι ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀθηναϊκῶν δυνάμεων καὶ τῶν σφαλμάτων αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἀπωλέσθη. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ Κλέωνος, δὲν ὤκνησε νὰ ζητήσῃ ἐνόχους συμφορᾶς, ἥτις ὑπῆρξε κατὰ μέγα μέρος πταῖσμα αὐτοῦ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ὡς τοιούτους δὲ κατεδίκασε τὸν Εὐκλέα καὶ τὸν Θουκυδίδην εἰς ἐξορίαν. Κατὰ τὰ εἴκοσιν ἔτη

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ὁ Θουκυδίδης εὗρε μακρὰν τῆς πατρίδος ἡσυχίαν, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ πολέμου. Ὁ νεανίας, ὃν ἡ παράδοσις συνέδεε πρὸς τὸν Ἡρόδοτον, παριστάνουσα αὐτὸν δακρύοντα ὑπὸ συγκινήσεως κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, ἐν τῇ ἀκμῇ ἤδη τῆς ἡλικίας, σχεδὸν πεντηκοντούτης ὤν, ἀνέλαβε νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν εἰκόνα τῆς ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν σπαρασσομένης Ἑλλάδος, τῆς Ἑλλάδος ἐκείνης, ἣν εἶχεν εἰκονίσει ὁ Ἡρόδοτος κραδαίνουσαν ἑνιαῖον δόρυ κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων. Ὡς ἡ γῆ ἐν ᾗ ἐτελέσθησαν τὰ ἡρωικὰ ἆθλα τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος μετεβλήθη εἰς θέατρον ἐμφυλίων σπαραγμῶν, οὕτω καὶ τὴν ἀφελῆ τοῦ Ἡροδότου ἱστορικὴν ἐποποιίαν διεδέχθη ἡ δραματικὴ σκηνογραφία τῆς θουκυδιδείου συγγραφῆς. Καὶ ἐν ἐκείνῃ μὲν ὁ γέρων τῆς Ἁλικαρνασοῦ λογοποιὸς ἀφηγεῖται διὰ γλώσσης ἀπερίττου μετὰ πλατειασμοῦ σχεδὸν παιδικοῦ καὶ μεθ' ἁπλότητος μονονοὺ λαϊκῆς τὴν σύρραξιν τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἐκθέτει μὲ ἄνεσιν καὶ ἠρεμίαν μυθολόγου τοὺς ἀγῶνας τῆς ἡνωμένης Ἑλλάδος, τὰ θαυμάσια τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας, ἀνάγων εἰς τὴν θείαν δύναμιν τὰ πολυποίκιλα φαινόμενα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς ἱστορίας. Ὁ δὲ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς ἐξέθηκεν ὡς ἐν δράματι τὴν περὶ ἡγεμονίας φοβερὰν πάλην τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, περὶ ἃς συνηθροίζετο ὁ λοιπὸς ἑλληνικὸς κόσμος σχεδὸν σύμπας. Ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἣν ἐξεικονίζει τὸ ἔργον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀλόρου οὐδὲν κρύπτεται ὄπισθεν τῆς αὐλαίας. Αἱ πράξεις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν δὲν παρουσιάζονται ὡς ἐνέργειαι κεκρυμμένης τινὸς ἀνωτέρας, ὑπερανθρώπου δυνάμεως, ἀλλ' εἶνε πορίσματα αὐτῆς τῆς θελήσεως καὶ δράσεως τῶν ἀνθρώπων, ἧς τὰ ψυχικὰ αἴτια ἀναλύονται καὶ ἑρμηνεύονται φυσικῶς διὰ τῶν δημηγοριῶν, ἃς παριστάνονται ἐκφωνοῦντες πρὸ τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ ἢ πρὸ τῶν τάξεων τῶν στρατιωτῶν οἱ πρέσβεις, οἱ πολιτευόμενοι, οἱ στρατηγοί. Ὡς δὲ τὰ καθ' ἕκαστα γεγονότα δὲν ἀναγράφει ὁ ἱστορικὸς ὡς συμβεβηκότα τυχαῖα καὶ μεμονωμένα, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ συμπλέξῃ εἴς τινα ἑνότητα καὶ νὰ ἐξηγήσῃ αὐτῶν τὴν σχέσιν καὶ ἀλληλουχίαν, οὕτω πειρᾶται νὰ δείξῃ καὶ καθόλου ἐν τῷ φθαρτῷ καὶ παροδικῷ τὸ πάντοτε ἀληθὲς καὶ τὸ αἰώνιον, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀναδεῖξαν τὴν συγγραφὴν τοῦ Θουκυδίδου, ὁποίαν ἐκεῖνος ἐφαντάσθη καὶ ἠγωνίσθη νὰ καταστήσῃ, κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἐς ἀεί.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἅλωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἥτις

ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς καταδίκης τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Εὐκλέους, ὁ Βρασίδας προεχώρει ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν.—Αἱ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πόλεις προσεχώρουν εἰς αὐτὸν ἡ μὲν μετὰ τὴν δέ, καὶ ἐδέχοντο αὐτὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν των ὡς ἐλευθερωτὴν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀνθιστάμεναι ἠναγκάζοντο νὰ ὑποταχθῶσιν. Οὕτως ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πλὴν ἄλλων ἡ Μύρκινος καὶ ἡ Γαληψὸς καὶ ἅπασαι αἱ πόλεις αἱ κατὰ τὴν λεγομένην Ἀκτήν, ἥτις ἀπολήγει εἰς τὸ ὄρος τὸν Ἄθω, καὶ τέλος ἡ Τορώνη. Τότε πλέον οἱ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι ἔτι μεγαλειτέραν ἐξάπλωσιν τῆς ἐπὶ τοσοῦτον διαδιδομένης ἐπαναστάσεως τῶν συμμάχων, ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσι κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 423 π. Χ. ἐνιαύσιον ἀνακωχὴν δι' ἑαυτοὺς καὶ τοὺς συμμάχους.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἀποστασία ἐξηκολούθει ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς ἀνακωχῆς ὁ Βρασίδας εἰσήρχετο εἰς τὴν Σκιώνην, ἧς οἱ κάτοικοι ἐστεφάνουν αὐτὸν δημοσίᾳ διὰ χρυσοῦ στεφάνου, ἐταινίουν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐτίμων ὡς ἀθλητὴν νικήσαντα ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπῄτησαν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Σκιώνης, ἀλλ' ὁ Βρασίδας δὲν ἐπείθετο. Ὑπερισχυσάντων λοιπὸν καὶ πάλιν τῶν φιλοπολέμων ἐν Ἀθήναις, ἐστάλη εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης στόλος ἀθηναϊκὸς ἐκ πεντήκοντα τριήρων ὑπὸ τὸν Νικίαν καὶ Νικόστρατον, οἵτινες περιέζωσαν μὲν τὴν Σκιώνην, ὑπέταξαν δὲ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους προσχωρήσασαν Μένδην, ἐν ᾧ ὁ Βρασίδας ἀπετύγχανεν ἐν τῇ τολμηρᾷ αὐτοῦ κατὰ τῆς Ποτιδαίας προσβολῇ, καὶ ὁ Περδίκκας, δυσαρεστηθεὶς κατὰ τοῦ Βρασίδου, συνεμάχει πάλιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ διενήργει τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ παρακώλυσιν νέων ἐπικουριῶν σταλεισῶν ἐκ Σπάρτης.

Οὕτω παρῆλθε τὸ ἔτος τῆς ἀνακωχῆς, ἥτις πράγματι δὲν εἶχεν ἐκτελεσθῆ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι σχετικαὶ ἐπιτυχίαι τῶν Ἀθηναίων ἔδωκαν θάρρος εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις φιλοπολέμους, οἵτινες μετὰ θλίψεως ἔβλεπον τὴν ἀποξένωσιν τῆς Ἀμφιπόλεως, καὶ ἤλπιζον ἐκ νέας δραστηριωτέρας ἐπιδιώξεως τοῦ πολέμου ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τὴν ἧτταν τοῦ ἀπομεμονωμένου Βρασίδου. Ὁ δῆμος ἀπεφάσισε τὴν ἀποστολὴν νέου στόλου, καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀνετέθη εἰς τὸν Κλέωνα, ὅστις μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ εὐτυχίαν ἐφαντάζετο, ὅτι ἠδύνατο να φανῇ στιτηρικώτερος τοῦ Νικίου. Ὁ Κλέων ἀνεχώρησε, παραλαβὼν ὁπλ Ἀθηναίους χιλίους καὶ διακοσίους καὶ πλείονας συμμάχους. Φθάσ εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, ὡς κύριον μὲν αὐτοῦ σκοπὸν ἐθεώρει τὴν ἅλωσι

Ἀμφιπόλεως, ἣν κατεῖχον οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ἥτις ἦτο ἡ ἀφετηρία τοῦ Βρασίδου· ἀλλὰ πρὶν πειραθῇ αὐτῆς, ἐτράπη ἐπὶ τὰς ἀσθενεστέρας τῶν ἀποστασῶν πόλεων, καὶ ἐκυρίευσε τὴν Τορώνην καὶ τὴν Γαληψόν. Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 422 π. Χ. ἔφθασε πρὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, ἣν ἐνόμιζεν ὅτι θὰ κυριεύσῃ ἀμαχητί, ἐσφάλη τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ, καθότι οἱ ἐν αὐτῇ Λακεδαιμόνιοι, ἐξελθόντες μετ' ἀνηκούστου θάρρους κατὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ καὶ πολεμήσαντες ἡρωικῶς, ἐνίκησαν καὶ ἔτρεψαν τοὺς Ἀθηναίους εἰς φυγὴν μέχρι τῆς Ἠιόνος. Ἡ νίκη τῶν Λακεδαιμονίων ὑπῆρξεν οὕτω τελεία ἕνεκα τῆς αἰφνιδίας αὐτῶν ἐξόδου, ὥστε ἐλέγοντο φονευθέντες ἐν τῇ μάχῃ μόνον ἑπτά· ἀπ' ἐναντίας δ' ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἀπέθανον περὶ τοὺς ἑξακοσίους. Καὶ ὁ μὲν Κλέων, φονευθεὶς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς φυγῆς τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἐπέζησεν, ὅπως ἴδῃ τὴν ἧτταν τῶν συμπολιτῶν του, ἧς ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἔνοχος. Ὁ δὲ γενναῖος Βρασίδας, πληγωθεὶς ἐν τῇ μάχῃ θανασίμως, ἐκομίσθη ἔτι ζῶν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν, ὅπου ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον ἐκ τοῦ τραύματος, προφθάσας νὰ μάθῃ τὴν νίκην τῆς Σπάρτης. Περὶ τὸ φέρετρον τοῦ νεκροῦ στρατηγοῦ συνήχθησαν οἱ ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς σύμμαχοι πάντες, ἀκολουθήσαντες ἐν ὅπλοις τὴν δημοσίαν αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ταφήν. Οἱ δὲ Ἀμφιπολῖται ἐτίμων ἐν τῷ μέλλοντι δι' ἀγώνων καὶ ἐτησίων θυσιῶν ὡς οἰκιστὴν τὸ ἀνδρεῖον τέκνον τῆς Σπάρτης, ἥρωα ἀντάξιον καλλιτέρων ἡμερῶν καὶ ἐθνικωτέρων ἀγώνων.

ια΄

Ἡ Νικίειος εἰρήνη.

Ὁ θάνατος, ἁρπάσας τὸν Κλέωνα καὶ τὸν Βρασίδαν ἐν τῷ περὶ Ἀμφιπόλεως ἀγῶνι, ἀφήρεσεν ἀπὸ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν τὰ δύο κυριώτατα στηρίγματα τῆς μερίδος τῶν φιλοπολέμων. Ἐκείνων ἐκλιπόντων, αἱ δύο πόλεις, βεβαρημέναι ὑπὸ τῶν δεινῶν δεκαετοῦς πολέμου, δὲν ἦτο δύσκολον νὰ συνεννοηθῶσιν. Ἀμφότεραι εἶχον ὑποστῇ διὰ τοῦ πολέμου ἀπωλείας· ἀμφότεραι ἠδύναντο νὰ κερδήσωσι διὰ τῆς εἰρήνης. Τὴν Σπάρτην ἔθλιβε μάλιστα ἡ κατοχὴ τῆς Πύλου, τῶν Κυθήρων, τῶν Μεθάνων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις κράτησις τῶν ἐκ Σφακτηρίας αἰχμαλώτων. Τὰς δὲ Ἀθήνας ἐπίεζεν ἡ ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν κατοχὴ τοῦ παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς κειμένου φρουρίου

Πανάκτου καὶ κυρίως ἡ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους προςχώρησις τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς. Συνεννόησις λοιπὸν, βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐκχωρήσεως τῶν τόπων τούτων εἰς τοὺς προτέρους κυρίους καὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν αἰχμαλώτων, θὰ ἦτο εἰς ἀμφότερα τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὠφέλιμος. Καὶ ἀπεδείχθη μὲν ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ συνομολόγησις τῆς εἰρήνης δὲν ἦτο εὔκολος ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνετο ἕνεκα τῶν ἐνστάσεών τινων ἐκ τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης, εἰς οὓς δὲν συνέφερον δι' ἕνα ἢ ἄλλον λόγον τοιοῦτοι ὅροι· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, γενομένη δεκτὴ διὰ πλειονοψηφίας τῶν συμμάχων τούτων, συνωμολογήθη, ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 421 π. Χ., ὁρισθείσης πεντηκονταετοῦς τῆς διαρκείας αὐτῆς. Ἡ εἰρήνη αὕτη φέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Νικίου, ὅςτις ἐκθύμως εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῆς, ἐπικληθεῖσα ἔκπαλαι Νικίειος.

Ἡ Νικίειος εἰρήνη δὲν ηὐχαρίστησεν ἅπαντας τοὺς συμμάχους. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτησαν ἐν Ἀκαρνανίᾳ τὸ Σόλλιον καὶ τὸ Ἀνακτόριον, ἀποικίας τῶν Κορινθίων, καὶ τὴν Νίσαιαν, τὸ ἐπίνειον τῶν Μεγαρέων, καὶ ἀπελάμβανον τὸ Πάνακτον, τὸ μόνον κέρδος τῶν Βοιωτῶν ἐκ τῆς ἐν Δηλίῳ νίκης. Κορίνθιοι λοιπὸν, Μεγαρεῖς καὶ Βοιωτοὶ οὐδένα εἶχον λόγον νὰ χαίρωσιν ἐπὶ τῇ συνομολογήσει τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τῶν συμμάχων δυςαρέστως εἶδον τὴν μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν συνθήκην, ὡς οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Μαντινεῖς. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ἄλλαι δυσκολίαι παρουσιάσθησαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐβίαζον τοὺς Ἀμφιπολίτας νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν πόλιν αὐτῶν, οὐδ' ἐξηνάγκαζον τοὺς Βοιωτοὺς νἀποδώσωσι τὸ Πάνακτον, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ταῦτα βλέποντες δὲν ἀπέδιδον τὴν Πύλον. Οὕτως ἡ εἰρήνη ἀπέβαινε μερικὴ, πολλαχοῦ δὲ εἰκονικὴ, ὡς ἐν τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης, ὅπου ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτιμώρουν σκληρῶς τὴν ἀποστασίαν τῆς Σκιώνης, σφάζοντες μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς πόλεως ὅλους τοὺς ἄρρενας αὐτῆς κατοίκους. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἀπειλητικὴ στάσις τῶν συμμάχων καὶ ἡ ἐν γένει ἐπισφαλὴς θέσις τῆς Σπάρτης, ἧς οἱ Πελοποννήσιοι κατεῖδον ἐν τῇ συνομολογήσει τῆς συνθήκης τὸ ἐγωιστικὸν πνεῦμα, ἠνάγκασε τοὺς Σπαρτιάτας ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ συνομολογήσωσιν ἰδίαν συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐκκρεμῶν ὅρων τῆς συν[illegible] [illegible]τοι, παραλαβόντες παρὰ τῶν Βοιωτῶν τὸ Πάνακτ[illegible] [illegible]Πανάκτου,

τῶν τειχῶν αὐτοῦ καθαιρεθέντων ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ αἰχμαλωτισθέντας συμπολίτας αὐτῶν, ἀπέσυρον ἐκ τῆς Πύλου τὴν ἐκ Μεσσηνίων καὶ αὐτομολησάντων εἱλώτων συνισταμένην φρουράν.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰ σπέρματα τῆς νέας διχονοίας, ἥτις ἠπείλει τὴν Πελοπόννησον, εἶχον προστεθῆ νέοι κίνδυνοι ἐκ τῆς στάσεως τοῦ Ἄργους. Δύο σχεδὸν ἤδη δεκάδας ἐτῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου τὸ Ἄργος εἶχεν ἀναγκασθῆ τῷ 450 π. Χ. νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τῆς Σπάρτης τριακονταετεῖς σπονδάς. Ἡ οὐδετερότης, ἣν ἐτήρησε τὸ Ἄργος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου μέχρι τῆς Νικιείου εἰρήνης, εἶχεν ἀπαλλάξει τοὺς Ἀργείους τῶν δεινῶν καὶ κινδύνων οὓς ὑφίσταντο αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις. Οἱ Ἀργεῖοι ἠδυνήθησαν οὕτω, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐξησθένουν καὶ ἡ Σπάρτη ἔχανε τὸ γόητρον αὐτῆς, νὰ συντάξωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις, ὅπως δυνηθῶσι νὰ διεκδικήσωσιν ἡμέραν τινὰ τὴν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὑποτεταγμένην Θυρεᾶτιν καὶ αὐτὴν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, ἀξιώσεις ἃς οὐδέποτε εἶχον παραιτήσει. Ἡ δὲ σύμπτωσις τῆς λήξεως τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν μετὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς Νικιείου εἰρήνης, ἥτις εἶχεν ἐξάψει τὴν ὀργὴν τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης, ἐφαίνετο ὑποσχομένη εἰς τοὺς Ἀργείους τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν προαιωνίων αὐτῶν πόθων. Ἡ στιγμὴ ἐφάνη κατάλληλος εἰς τοὺς Κορινθίους, ὅπως ὑποκινηθῇ ἡ ἵδρυσις ἰδίας συμμαχίας ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἄργους, ἥτις θὰ ἀπετέλει ἰδίαν δύναμιν, ἀντιτασσομένη εἰς τὰς ἀπορροφητικὰς διαθέσεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Πράγματι δὲ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Κορινθίων κατωρθώθη νὰ προσέλθωσιν εἰς ταύτην τὴν συμμαχίαν ἅπαντες οἱ δυσηρεστημένοι καὶ οἱ ἔχοντες διαθέσεις ἀναπτύξεως, ἣν ἐχθρικῶς προσέβλεπεν ἡ Σπάρτη. Τοιοῦτοι ἦσαν πλὴν τῶν Ἀργείων καὶ Κορινθίων οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Μαντινεῖς καὶ αἱ πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς. Διὰ τῆς συμμαχίας δὲ ταύτης ἐπῆλθε ῥῆγμα σπουδαῖον εἰς τὴν σπαρτιατικὴν ἡγεμονίαν, ὅπερ θὰ ἦτο μεγαλείτερον ἀκόμη, ἂν ἐπ' ἴσης προςήρχοντο εἰς τὴν νέαν συμμαχίαν οἱ Τεγεᾶται τῆς Ἀρκαδίας, οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ Βοιωτοί. Ἀλλ' οἱ μὲν Τεγεᾶται, οἵτινες ἐφοβοῦντο τὴν αὔξουσαν δύναμιν τῆς Μαντινείας, ἐτήρησαν τὴν εἰς τὴν Σπάρτην πίστιν, οἱ δὲ Βοιωτοὶ καὶ Μεγαρεῖς ἔμειναν ἐφεκτικοί. Οὐχ ἧττον καὶ ἄνευ αὐτῶν ἡ δύναμις τῆς νέας συμμαχίας δὲν ἦτο μικρά, τὸ δὲ Ἄργος ἀπέβη σύμμαχος ἐπίζηλος, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τούς τε Σπαρτιάτας καὶ τοὺς Ἀθηναίους καταβάλλοντας πολλὰς προςπαθείας, ὅπως ἑλκύσωσι τὴν φιλίαν καὶ

συμμαχίαν τῶν Ἀργείων. Τέλος δὲ οἱ Ἀργεῖοι καὶ πρέσβεις ἔστειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας, παρακινηθέντες ὑπὸ Ἀλκιβιάδου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κλεινίου. Ἡ Σπάρτη, φοβηθεῖσα μὴ οἱ Ἀθηναῖοι συνάψωσι συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀργείων, δὲν ὤκνησε νἀποστείλῃ καὶ αὐτὴ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πρέσβεις, ὅπως ἄρῃ πᾶσαν ἀφορμὴν παραπόνων, ἐξομαλύνουσα τὰς ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων τῆς Νικιείου εἰρήνης ὑφισταμένας ἀκόμη διαφοράς. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης, διὰ πανουργίας ἥκιστα εὐσχήμου ἐπιτυχὼν νὰ παραστήσῃ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων διπροσώπους τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Σπάρτης, κατώρθωσε νἀναχωρήσωσιν οὗτοι ἄπρακτοι. Μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ἀλκιβιάδου, συνωμολόγουν μετὰ τῶν Ἀργείων συνθήκην συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἐπὶ ἔτη ἑκατὸν (420 π. Χ.). Ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ Ἄργους συνυπέγραψαν τὴν συνθήκην μόνοι οἱ Μαντινεῖς καὶ οἱ Ἠλεῖοι. Οἱ δὲ Κορίνθιοι προςῆλθον πάλιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Βοιωτούς, οἵτινες πρὸ ὀλίγου εἶχον συνδεθῇ μετὰ τῆς Σπάρτης δι' ἰδίας μυστικῆς συνθήκης συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς μετὰ τοῦ Ἄργους συμμαχίας παρέβαινον τὴν Νικίειον εἰρήνην κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον παραβῆ αὐτὴν πρὸ ὀλίγου διὰ τῶν πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς χωριστῶν σπονδῶν. Ἡ Ἑλλὰς σύμπασα ᾐσθάνετο, ὅτι ἐπέκειντο πάλιν ἐκ νέου τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, εἰ καὶ ἡ εἰρήνη κατὰ τύπους δὲν εἶχε λυθῇ. Ἀλλ' ἰδίως ἐκραδάνθη ἡ Πελοπόννησος ὅλη. Κατὰ τοὺς πρώτους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, οἵτινες συνέπεσον ἀμέσως μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἀργείων, οἱ Ἠλεῖοι ἀπέκλεισαν τοὺς Λακεδαιμονίους τῆς θυσίας καὶ τῶν ἀγώνων, ἐν ᾧ παρίσταντο ἐν αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι· ἀλλὰ τὰ Ὀλύμπια ἐκεῖνα ἐτελέσθησαν ἐκ φόβου ἐν μέσῳ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων τῶν συμμάχων φρουρῶν, ὡςεὶ μὴ ὑφίστατο κατὰ τὴν πανελλήνιον ἑορτὴν ἡ ἱερὰ ἐκεχειρία. Ἡ μὲν Σπάρτη παρουσιάζετο ἐν Πελοποννήσῳ μειονεκτοῦσα καὶ παραγκωνιζομένη, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐπάτουν τὴν γῆν τοῦ Πέλοπος δίκην κυρίων. Μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ἄργους συνθήκης ἡ Σπάρτη ἕνεκα τῆς οὐδετερότητος τοῦ Ἄργους καὶ τῶν κεντρικῶν τῆς Πελοποννήσου χωρῶν δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ εἰςβολὴν τῶν Ἀθηναίων διὰ ξηρᾶς, οὐδὲ ὑπέστη τοιαύτην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν συμμαχίαν ταύτην ἡ θέσις τῆς Σπάρτης ἦτο παντελῶς ἀλλοία, καθότι διέτρεχε τὸν κίνδυνον [illegible] [illegible]θῇ, ἂν κατωρθοῦτο ἡ ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπιδιωκομέ[illegible] τοῦ

Ἄργους διὰ τῆς προςλήψεως τῆς μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν κειμένης Ἀρκαδίας. Ἔτι δὲ μᾶλλον ηὔξησεν ὁ κίνδυνος τῆς Σπάρτης, ὅτε, ὑπερισχυσάσης ἐν Ἀθήναις τῆς φιλοπολέμου μερίδος, ἧς τώρα ἡγεῖτο ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης, οὗτος ἐξελέχθη στρατηγὸς, καὶ, λαβὼν μικρὰν ἀθηναϊκὴν στρατιὰν, εἰςῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπέτυχε νὰ προςελκύσῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τὰς Πάτρας, ὧν ἡ θέσις ἦτο ἀξία λόγου διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ, καὶ νὰ ἐνισχύσῃ ἐκ νέου τὴν Πύλον, καὶ παρώρμησε τοὺς Ἀργείους νὰ εἰςελάσωσιν εἰς τὴν Ἐπιδαυρίαν, ἧς ἡ κατοχὴ ἔμελλε νὰ παραλύῃ ἐξ ἀνατολῶν πᾶσαν ἐνέργειαν τῆς Κορίνθου.

Ἡ πρόοδος αὕτη τῶν Ἀργείων ἐξήγειρε τέλος ἐκ τοῦ ληθάργου τοὺς Σπαρτιάτας. Ὁ βασιλεὺς Ἆγις ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, παραλαβὼν πάντας τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς εἵλωτας ὡς καὶ τοὺς ἀπομείναντας πιστοὺς εἰς τὴν Σπάρτην συμμάχους. Προχωρήσας δὲ μέχρι σχεδὸν αὐτοῦ τοῦ Ἄργους, δὲν ἐπωφελήθη τῆς στενοχωρίας εἰς ἣν ἤγαγε τὸ στράτευμα τῶν Ἀργείων, ἀλλὰ συνωμολόγησε μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν τετράμηνον ἀνακωχήν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ Σπαρτιᾶται, οὓς μεγάλως ἐξώργισεν ἡ διαγωγὴ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ἐξῆλθον καὶ πάλιν πανδημεὶ κατὰ τῶν Ἀργείων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, οἵτινες ἐν τῷ μεταξὺ, μεταπεισθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ χιλίων Ἀθηναίων ὁπλιτῶν καὶ τριακοσίων ἱππέων, ὧν ἐστρατήγουν ὁ Λάχης καὶ ὁ Νικόστρατος, εἶχον στρατεύσει κατὰ τοῦ ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ. Τὰ δύο ἐχθρικὰ στρατόπεδα συνηντήθησαν παρὰ τὴν Μαντίνειαν κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 418 π. Χ. Οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐχώρησαν ἐντόνως καὶ μετ' ὀργῆς, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι βραδέως καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν αὐλητῶν, ὅπως προχωρήσωσι βαίνοντες ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ καὶ μὴ διασπασθῇ αὐτῶν ἡ τάξις. Ἡ συγκροτηθεῖσα μεγάλη καὶ δεινὴ μάχη ἀπέληξεν εἰς ἐπιφανῆ νίκην τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐκ τῶν Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων μετὰ τῶν συμμάχων ἀπέθανον χίλιοι καὶ ἑκατὸν, ἐν οἷς καὶ οἱ δύο τῶν Ἀθηναίων στρατηγοί.

Ἡ αἴγλη τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης ἀπέπλυνεν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν Λακεδαιμονίων τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Σφακτηρίᾳ ἥττης καὶ ἐπανήγαγε τὸ παλαιὸν γόητρον τῆς Σπάρτης. Οἱ Ἀργεῖοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Μαντινεῖς ἀπεσπάσθησαν πάλιν ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας καὶ προςῆλθον εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ συνέπεια τῆς ἐν Μαντινείᾳ νίκης τῶν

Σπαρτιατῶν δὲν ὑπῆρξε μόνον ἡ νέα ἐπικράτησις τῆς Σπάρτης ἐν Πελοποννήσῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς ὑπεροψίας καὶ ὠμότητος τῶν ὑπὸ τῆς Σπάρτης προστατευομένων ὀλιγαρχικῶν, ἥτις ἐπήγαγε νέας μεταβολὰς καὶ ἐνιαχοῦ προεκάλεσε σκηνὰς θλιβεράς, αἵτινες μαρτυροῦσι τὴν ἀγριότητα τῶν ἠθῶν, ἥτις ἀνεφάνη ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐν Κερκύρᾳ ἀδελφοκτονίαν. Οἱ ἐν Ἄργει ὀλιγαρχικοί, στηριζόμενοι εἰς τῆς Σπάρτης τὴν προστασίαν, κατέλυσαν δι' αἱματηρᾶς ἐπαναστάσεως τὸ ὑφιστάμενον ἐν τῇ πόλει δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν εἰς ὀλίγους τινὰς ἀριστοκρατικούς, οἵτινες μετὰ τοιαύτης αὐθαιρεσίας καὶ ὑπεροψίας ἐφέροντο πρὸς τὸν λαόν, ὥςτε οὗτος στασιάσας ἐπανέφερε καὶ πάλιν τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀνενέωσε τὴν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συμμαχίαν (417 π. Χ.). Οἱ Σπαρτιᾶται, εἰςελάσαντες εἰς τὴν Ἀργολίδα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσι τὸ Ἄργος, καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅςτις εἶχε πλεύσει μετὰ στόλου ἀθηναϊκοῦ, ἀπήγαγεν εἰς τὰς ἐγγὺς νήσους τριακοσίους Ἀργείους ἐκ τῶν ὑπόπτων, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους φιλίαν τῶν Ἀργείων.

ΑΡΧΑΙΟΣ ΑΥΛΗΤΗΣ

Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ἄργος πορείαν αὐτῶν οἱ Σπαρτιᾶται, κυριεύσαντες τὰς Ὑσιάς, ἀπέκτειναν ἅπαντας τοὺς ἐλευθέρους αὐτῶν κατοίκους ὅσους συνέλαβον. Ἀλλὰ καὶ οἱ δημοκρατικοὶ Ἀργεῖοι **ἀντεξε[illegible]** κατά τε τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ τῇ πρὸς τοὺς **Ὑσιάτας**

κατὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν ὀλιγαρχικῶν συμπολιτῶν. Ἐπειδή τινες αὐτῶν μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς δημοκρατίας εἶχον εὕρει διὰ τῆς προστασίας τῶν Σπαρτιατῶν ἄσυλον ἐν Ὀρνεαῖς, πόλει τῆς Ἀργολικῆς κειμένῃ πρὸς τὴν Φλιασίαν καὶ τὴν Σικυωνίαν, ὅπου σήμερον τὸ Παληολεόντι, οἱ Ἀργεῖοι ἐπιπεσόντες κατέσκαψαν τὰς Ὀρνεὰς τὸν χειμῶνα τοῦ 416 π. Χ. φονεύσαντες ἢ ἐξανδραποδίσαντες τοὺς κατοίκους.

Ἀφ' οὗ δ' ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ Δωριεῖς πρὸς Δωριεῖς, Ἀργεῖοι πρὸς Ἀργείους ἐμάχοντο μετὰ τοιαύτης λύσσης καὶ ἔσφαζον ἀλλήλους ἀνηλεῶς, ἕκαστος δύναται νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι καὶ εἰς πολὺ μεγαλείτερον βαθμὸν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἀπανθρωπία ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς γενικῆς ὠμότητος, ἂν συνέπιπτεν ἀφορμὴ ἐκδικήσεως ἢ τιμωρίας ἐν πολέμῳ μεταξὺ Ἑλλήνων ἀνηκόντων εἰς φυλὰς διαφόρους. Τὸ οἰκτρότατον δὲ παράδειγμα τοιαύτης ἀναλγησίας παρέχει ἡ ἀνελεήμων διαγωγὴ τῶν Ἰώνων Ἀθηναίων κατὰ τῶν Δωριέων κατοίκων τῆς Μήλου.

Ἡ Μῆλος, καίπερ οὖσα μία τῶν Κυκλάδων καὶ ὡς τοιαύτη κειμένη ἐν μέσῳ τοῦ ἀττικοῦ κράτους, μόνη αὐτὴ μετὰ τῆς Θήρας δὲν εἶχε προςέλθει εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἐξηκολούθει τηροῦσα πίστιν πρὸς τοὺς Δωριεῖς τῆς Πελοποννήσου, παρ' ὧν καὶ εἶχε κατοικισθῇ πρὸ ἑπτὰ ἤδη αἰώνων. Εἰ καὶ οἱ Μήλιοι ὁπωςδήποτε δὲν μετέσχον τῶν κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἀγώνων τῶν Πελοποννησίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ μὴ προςέλευσις αὐτῶν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν παρέβλαπτε τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἤδη τῷ 426 π. Χ. εἶχον ἀποπειραθῇ νὰ ἐκβιάσωσι τοὺς Μηλίους. Καὶ τότε μὲν ἀπέτυχον, καὶ ὁ στόλος αὐτῶν ἀπῆλθεν ἄπρακτος ἐκ τῆς δῃωθείσης νήσου, ἀλλὰ νῦν, μάλιστα μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ ἧτταν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ὑποταγὴν τῆς Μήλου, ἣν ἀπὸ τοῦ ἔτους 424 π. Χ., ἤτοι δύο ἔτη μετὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἐκστρατείαν, ἀνέγραφον τακτικῶς εἰς τοὺς καταλόγους τῶν φόρων. Ἰσχυρὸς ἀθηναϊκὸς στόλος μετὰ στρατιᾶς τριςχιλίων ἀνδρῶν, Ἀθηναίων καὶ συμμάχων, ἐξεπέμφθη κατὰ τῆς νήσου. Ἅμα δὲ τῇ ἀφίξει αὐτῶν οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν Μηλίων, ἀπαιτοῦντες τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν. Ὅτε δὲ οἱ Μήλιοι μετὰ μακρὰν συζήτησιν πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοπέδου ἐδήλωσαν μετὰ παρρησίας τὴν ἐμμονὴν αὐτῶν εἰς τὴν οὐδετερότητα, καὶ ἀντέστησαν εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Ἀθηναίων, κηρυττόντων ὡς λόγον τῆς καθυποτάξεως τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, σκληρὰ ἐπῆλθεν ἡ τι-

μωρία τῶν εὐθαρσῶν νησιωτῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν πιστῶν καὶ γενναίων ὁμοφύλων, ὡς οὐδ' οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ ἐτῶν ἕνδεκα ἐβοήθησαν τοὺς Πλαταιεῖς. Πολύμηνος ὑπῆρξεν ἡ πολιορκία τῆς νήσου. Μόνον δὲ ὅτε ἡ πεῖνα ἐστενοχώρησε τοὺς πολιορκουμένους ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε ὁ *Μήλιος λιμὸς* κατέστη παροιμιώδης, παρεδόθησαν οἱ Μήλιοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν χειμῶνα τοῦ 416 π. Χ. ἐπὶ τῷ ὅρῳ νἀποφασίσωσι περὶ αὐτῶν ὅ τι θελήσωσιν οἱ νικηταί. Ἀλλ' οἱ νικηταὶ οὐδὲν ἔδειξαν ἔλεος πρὸς τοὺς ἡττημένους, ὡς οὐδ' οἱ Σπαρτιᾶται πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς. Πάντες οἱ συλληφθέντες ἐν ἡλικίᾳ ἄνδρες ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Πεντακόσιοι δὲ Ἀθηναῖοι ἄποικοι ἐστάλησαν ὕστερον, ὅπως κατοικίσωσι τὴν ἐρημωθεῖσαν νῆσον.

Ἐν τῇ ὑπεροψίᾳ τῆς ἰσχύος καὶ τῷ θριάμβῳ τῆς νίκης οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ᾐσθάνοντο ὁπόσον μεγάλη ἦτο ἡ σκληρότης αὐτῶν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη, κατὰ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην καὶ ἄϋπνον νύκτα, καθ' ἣν ἔλαβον τὴν εἴδησιν ἥττης περιαγούσης τὴν ἰδίαν αὐτῶν πόλιν εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, ἐν μέσῳ τῶν οἰμωγῶν καὶ τοῦ πένθους ἀνεμνήσθησαν πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ὠμότησι καὶ τῶν παθῶν τῶν Μηλίων, καὶ ἐφόβιζεν αὐτοὺς τὸ φάσμα τῆς συμφορᾶς, ἧς ὑπῆρξαν ἐργάται.

ιβ'

Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου.

Ὀλίγον μόνον χρόνον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους ἔμεινε τὸ γένος τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν ἄνευ ἀντιπροσώπου ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ἤδη ζῶντος τοῦ μεγάλου Ἀλκμαιωνίδου ἐτρέφετο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὁ σκύμνος, ὅςτις ἔμελλεν ἡμέραν τινὰ νἀποβῇ λέων ἐν τῇ πόλει, ἥτις, ἐκθρέψασα αὐτόν, ἠναγκάζετο ἔπειτα νὰ ὑπηρετῇ εἰς τοὺς τρόπους αὐτοῦ.

Ἀλκιβιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου ἀνῆκεν ἔκ τε πατρὸς καὶ μητρὸς εἰς ἀρχαῖα καὶ ἐπιφανῆ τῆς πόλεως γένη. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ μετέσχεν ἐπ' ἰδίας τριήρους τῆς ἐν Ἀρτεμισίῳ κατὰ τῶν Περσῶν ναυμαχίας ὡς ἥρως· ὅτε δ' ἐκεῖνος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κορωνείας ὡς μάρτυς, ὁ ἀπορφανισθεὶς παῖς ἔμεινεν ἐμπεπιστευμένος εἰς τὰς φροντίδας τοῦ Περικλέους, ὅςτις ἦτο συγγενὴς τῆς γυναικὸς τοῦ Κλεινίου Δεινομάχης,

θυγατρὸς τοῦ Ἀλκμαιωνίδου Μεγακλέους. Ἀλλ' ὁ περίπου πενταετὴς παῖς δὲν ἦτο εὔκολον νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ πολυφρόντιδος ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν, εἰ καὶ ὁ Περικλῆς δὲν ἠμέλησε νὰ παραλάβῃ αὐτὸν καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπί τινα χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἀληθῶς δὲν ἦτο εὔκολον νὰ δαμασθῇ ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ὀρφανὸς, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν σῶμα εἶχε στολίσει ἡ φύσις διὰ τῶν καλλίστων αὐτῆς δώρων, τὴν δὲ ψυχὴν περιεδίνει ἀλλόκοτον κρᾶμα ἀρετῶν καὶ κακιῶν. Περιώνυμον ἦτο τὸ κάλλος τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅπερ διετηρήθη ἐράσμιον καὶ γλυκὺ μέχρις αὐτῆς τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας, προκαλοῦν τοὺς καλλιτέχνας νὰ λαμβάνωσι τὴν νεανικὴν αὐτοῦ μορφὴν ὡς πρότυπον τοῦ Ἑρμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἔρωτος καὶ φέρον εἰς πειρασμὸν καὶ αὐτὰς τὰς σεμνοτάτας τῶν γυναικῶν. Ἡ συνείδησις τῆς θαυμαζομένης αὐτοῦ καλλονῆς, ἡ συναίσθησις τῆς περιφανείας τοῦ γένους καὶ τοῦ μεγάλου πλούτου, ἡ ἀναγνώρισις τῶν ποικίλων σωματικῶν καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων, ἅτινα ἐναπεταμίευσεν ἐν αὐτῷ ἡ φύσις, ἀνέπτυξαν ἐν ἑαυτῷ ἐνωρὶς τὸ φιλόπρωτον καὶ τὸ φιλόνεικον, ἅτινα χαρακτηρίζουσιν ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Νὰ εἶνε πανταχοῦ καὶ πάντοτε πρῶτος, νὰ ἐπιδεικνύηται, νὰ θαυμάζηται, νὰ γίνηται ὁπωσδήποτε τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς ὁμιλίας καὶ συγχρόνως νὰ διέρχηται τὸν βίον ἐν φαιδρότητι καὶ χαρμοσύνῃ, ταῦτα ἐθήρευεν ἀπὸ παίδων ὁ Ἀλκιβιάδης. Εἰς δὲ τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ τούτου μετήρχετο πάντα τρόπον. Ἐν ᾧ τὰ νεαρά του ἔτη διήρχοντο φαιδρὰ ἐν μέσῳ τῶν ἑταιρῶν καὶ τῶν συμποσίων, ὁ νοῦς του δὲν ἔπαυε νὰ εἶνε ἐστραμμένος πρὸς τὰ πλήθη. Ὅταν δὲν εἵλκυε τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, καταφέρων κονδύλους εἰς γραμματοδιδάσκαλον μὴ ἔχοντα τὸν Ὅμηρον, συνεφώνει μετὰ τῶν φίλων νὰ ῥαπίσῃ χάριν γέλωτος τὸν πλούσιον Ἱππόνικον, ὅστις ἔπειτα ἐγίνετο πενθερός του, δίδων αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα Ἱππαρέτην καὶ προῖκα δέκα ταλάντων. Ὅταν δὲν ἐγίνετο λόγος περὶ τῶν ἱπποτροφιῶν αὐτοῦ καὶ τῶν λαμπρῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ στεφάνων, ἠρκεῖτο ἀκούων τὸν ἀθηναϊκὸν λαὸν δίδοντα τὸ ὄνομά του εἰς ἴδιον εἶδος ὑποδημάτων ἢ

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

λαλοῦντα περὶ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ κλινῶν, ταπήτων, προςκεφαλαίων. Ὅταν τέλος ἔβλεπεν, ὅτι ἔπαυεν ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, ἔκοπτε τὴν ὡραίαν οὐρὰν βαρυτίμου κυνός του, ὅπως δώσῃ αἰτίαν ὁμιλίας.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ, ὅτι ἡ περὶ τὰς ἡδονὰς διατριβὴ καὶ τὰ νεανιεύματα, ὅτι ἡ ἰδιότροπος συμπεριφορὰ καὶ τὸ δημόσιον σκάνδαλον ἦσαν ἡ μόνη ἀσχολία, ἡ μόνη ἱκανότης τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ ἀλλόκοτος ἐκεῖνος νεανίας, ὅςτις ἠκρωτηρίαζε τὸν κύνα του διὰ νὰ παρέχῃ γέλωτα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ ὑπερήφανος ἐκεῖνος ἱπποτρόφος, ὅςτις ἐπεδείκνυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ μεγαλοπρέπειαν βασιλικὴν, ἐγνώριζεν εἴπερ τις καὶ ἄλλος νὰ μάχηται γενναίως ὡς στρατιώτης τῆς πατρίδος. Εἰκοσαέτης μόλις ὢν ἠγωνίσθη ἐν Ποτιδαίᾳ, σύσκηνον καὶ παραστάτην ἔχων ἐν τοῖς ἀγῶσι τὸν φιλόσοφον Σωκράτη, ὅςτις καὶ ἔσωσεν αὐτὸν τραυματισθέντα. Εἰςηγήσει δὲ τούτου ἠξιώθη ὁ Ἀλκιβιάδης παρὰ τῆς πόλεως τοῦ ἀριστείου. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν τῇ κατὰ τὸ Δήλιον πανωλεθρίᾳ μαχόμενος ὡς ἱππεὺς ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὸν μεταξὺ τῶν φευγόντων εὑρισκόμενον πεζὸν Σωκράτη. Ἀπέδιδεν οὕτως οὐ μόνον τὴν ἀπὸ τῶν ἐν Ποτιδαίᾳ ἀγώνων ὀφειλομένην εἰς αὐτὸν χάριν, ἀλλὰ καὶ μικρὸν φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν πεφιλημένον ἐκεῖνον ἄνδρα, πρὸς ὃν συνε-

ΣΚΗΝΗ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΕΠΙ ΑΡΧΑΙΟΥ ΑΓΓΕΙΟΥ

δέετο διὰ δεσμῶν ἀρρήκτου ἀγάπης. Ἀληθῶς τοῦ Σωκράτους ἡ μεγάλη καὶ ἄδολος ψυχὴ εἶχεν ἐνωρὶς διαγνώσει τὴν διαλάμπουσαν ἐν τῷ νεαρῷ Ἀλκιβιάδῃ εὐφυίαν· ἀγαπήσας δ' ἐνθέρμως τὸν περικαλλῆ καὶ μεγαλοπράγμονα ἐκεῖνον νεανίαν, εἶχεν ἀποπειραθῆ νὰ περιφρουρήσῃ καὶ προφυλάξῃ τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο φυτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ φθαρῇ ἐν αὐτῇ τῇ ἀνθήσει του. Τὸν ἠγάπησε καί τον ἐνουθέτησε, τὸν ἔσωσεν ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς μάχης καί τον ἐδίδαξε τὰ μυστήρια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ δὲν ἔπαυσε νάγαπᾷ αὐτόν, ὅτε εἶδεν, ὅτι δὲν ἴσχυε νὰ καταδαμάσῃ τὴν ἀδάμαστον φύσιν τοῦ παραδόξου ἐκείνου γόητος. Ὅ τι δὲ συνέβαινεν εἰς ἄνδρα ἔξοχον οἷος ὁ Σωκράτης πολὺ μᾶλλον ἔμελλον νὰ αἰσθάνωνται τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο μὲν βεβαίως πάντοτε νὰ ἐπιδοκιμάζωσι τοὺς τρόπους τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν ὡς ὑπό τινος γοητείας. Ὁποῖα τὰ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην αἰσθήματα τῶν Ἀθηναίων ἐκφράζει ἄριστα ὁ στίχος τοῦ Ἀριστοφάνους, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς

καί τον ποθεῖ καί τον μισεῖ καὶ θέλει νά τον ἔχῃ.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ τοιοῦτον ἔχων χαρακτῆρα, ὑπεδεικνύετο οὕτως εἰπεῖν ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ὡς ἀρχηγὸς τοῦ δήμου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος. Ὁ λυχνοποιὸς Ὑπέρβολος, ὅστις παρουσιάζεται μετὰ τὸν βυρσοδέψην ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς ἀθηναϊκῆς ἱστορίας ἐπί τινα χρόνον, ἦτο λίαν κοινὸς ἄνθρωπος, οὐ μόνον ἐστερημένος τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν προσόντων, ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἐξασφαλίσωσιν αὐτῷ δύναμιν καὶ ἀξίωμα ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κακοηθείας αὐτοῦ καὶ πονηρίας ἐνωρὶς ἀποβαλὼν τὴν θέσιν, ἣν ἐπὶ βραχὺ μόνον ἠξίωσε νὰ διαμφισβητήσῃ. Ἐντεῦθεν δὲν ἦτο δύσκολον εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην νάποκτήσῃ ταχέως ἀξίωμα ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ἡ δὲ θέσις αὐτοῦ ὡρίζετο ὑπό τε τοῦ χαρακτῆρός του καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ δήμου καὶ ἐν τῇ ἀντιπολιτεύσει τῶν περὶ τὸν Νικίαν. Ὅτε ἦλθον τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ αἰχμάλωτοι τῆς Σφακτηρίας, ὁ Ἀλκιβιάδης, φίλα φρονῶν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, ὧν ἦτο καὶ πρόξενος, περιεποιήθη τοὺς ἀτυχεῖς αὐτῶν συμπολίτας. Ἀλλ' ὅτε ἔπειτα ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη διὰ τοῦ Νικίου, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἕνεκα αὐτῆς ὑπερηγάπων αὐτόν, ὁ φιλολακωνισμὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου μετέστη εἰς ἄσπονδον ἔχθραν, ἥτις ἐξεδηλώθη φανερὰ εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην πολιτικὴν ἐμφάνισίν του ἐνώπιον τοῦ δήμου. Ἦτο νεανίας μόλις ὑπερβὰς τὴν τρίτην τοῦ βίου δε-

κάδα, ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων, ζητοῦντες τὴν ἀπόδοσιν τῆς Πύλου ἐπ' ἀνταλλαγῇ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Πανάκτου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ Ἀθηναίων αἰχμαλώτων. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀντέστη, κατηγορῶν τὴν Σπάρτην ἐπὶ παραβάσει τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν πειθόμενοι εἰς τὴν εὐγλωττίαν τοῦ νεαροῦ ἀγορητοῦ, ἣν καθίστανεν εὐαρεστοτέραν καὶ πειστικωτέραν ἐπίχαρίς τις τραυλότης τῆς φωνῆς. Εἴδομεν δ' αὐτὸν κατόπιν ὑποκινοῦντα τὴν ἀποστολὴν πρέσβεων τοῦ Ἄργους εἰς τὰς Ἀθήνας, διενεργοῦντα τὴν συνομολόγησιν συμμαχίας μεταξὺ Ἄργους καὶ Ἀθηνῶν καὶ μεταβαίνοντα εἰς τὴν Πελοπόννησον ὄχι μόνον ὅπως νικήσῃ μεγαλοπρεπῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ δίκην βασιλέως, ὄχι μόνον ὅπως προσθέσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας νέους συμμάχους, ἀλλὰ καὶ ὅπως συναγωνισθῇ κατὰ τῆς Σπάρτης μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ νίκη τῶν Σπαρτιατῶν ἠλάττωσε τὴν γοητείαν ἣν ἐξήσκει ὁ Ἀλκιβιάδης ἔν τε Ἀθήναις καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἕνεκα τῶν διπλωματικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν του, ἀλλὰ δὲν κατέρριψε τὴν ἰσχὺν τοῦ λαοπλάνου. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον τὸ Ἄργος, ἀποτασσόμενον εἰς τὴν πρόςκαιρον μετὰ τῆς Σπάρτης συμφιλίωσιν, ἐρρίπτετο πάλιν εἰς τοὺς κόλπους τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὑποκινηθεῖσα ἐκστρατεία τῆς Μήλου ἀπέληγεν εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τῆς δυσπειθοῦς νήσου, ἐθριάμβευσε τότε πάλιν ἡ ἀντιλακωνικὴ καὶ πολεμικὴ πολιτεία τοῦ υἱοῦ τοῦ Κλεινίου.

Ἀλλὰ τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρόν. Αἱ συνθῆκαι τῶν Ἑλλήνων ἐνεπαίζοντο· ἐνεπαίζοντο ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐπιδιωκόντων τὸν πόλεμον ἐν πλήρει εἰρήνῃ, ἐνεπαίζοντο ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Νικίαν, ὑποκρινομένων τὴν εἰρήνην ἐν μέσῳ πολέμῳ. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ συνυπάρχωσιν ἐν Ἑλλάδι, ὡς δὲν ἠδύναντο νὰ συνυπάρχωσιν ἐν Ἀθήναις οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἀντιμαχομένων φατριῶν. Ἡ εἰρήνη ἢ πόλεμος· ἢ Νικίας ἢ Ἀλκιβιάδης. Ἡ κρίσις ἀνετέθη εἰς τὴν διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ ἀπόφασιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἐγράφησαν τὰ ὄστρακα, ἡ ἐτυμηγορία τοῦ δήμου κατ' οὐδετέρου τούτων ἐξηνέχθη, ἀλλ' ἔπληξε παραδόξως τρίτον τινά. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Ὑπέρβολος, ὅςτις καὶ πάλιν ἐκινεῖτο ἐν τῇ πολιτείᾳ· κατὰ τούτου ἐστράφησαν τὴν ἡμέραν τῆς ὀστρακοφορίας αἱ ψῆφοι ἀμφοτέρων τῶν φατριῶν, συνεννοηθεισῶν. Ὁ ἐξοστρακισθεὶς ἦτο ἀνάξιος τῆς χορηγηθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου τιμῆς· διότι, ὡς ὀρθῶς εἶπεν εἷς τῶν ἀρχαίων κωμικῶν, τὸ ὄστρα-

κον δὲν εὑρέθη ἕνεκα τῶν τοιούτων. Ὁ ἐξοστρακισμὸς μετὰ τοιαύτην αὐτοῦ χρῆσιν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν ἣν εἶχεν ὅτε ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐδίκαζε δι' αὐτοῦ μεταξὺ τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Ἐφιάλτου, τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Θουκυδίδου. Καὶ δὲν κατελύθη μὲν κατὰ τύπους, ἀλλ' οὐδένα ἔκτοτε ἐξωστράκισαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι, οἱονεὶ αἰσχυνόμενοι καὶ συνειδότες ὁποίου προνομίου ἐστέρησαν ἑαυτούς, ὅτε ἔγραφον ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τὸ ὄνομα τοῦ μοχθηροῦ λυχνοποιοῦ, ὅςτις μετὰ ἓξ ἔτη ἐφονεύετο ἐν Σάμῳ (411 π. Χ.).

Ὁ πολιτικὸς ἀγὼν ἤρχισε πάλιν ἐκ νέου μεταξὺ τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον οἱ δύο ἀνταγωνισταὶ ἀντεκρούσθησαν ἀντιμέτωποι, ὅτε ὁ ἀνήσυχος νοῦς τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀνέλαβε καὶ ὑπερήσπισεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου τὴν ἐπαγωγὸν ἰδέαν τῆς κατακτήσεως τῆς Σικελίας.

ιγ'

Ἡ Σικελία μετὰ τὴν ἐν Ἱμέρᾳ μάχην.

Ἡ κατὰ τῶν Καρχηδονίων νίκη ἐν Ἱμέρᾳ προσέθηκε μὲν ἕνα στέφανον περιπλέον εἰς τοὺς ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων, ἐπηύξησε δὲ τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν καὶ τοῦ τυράννου αὐτῶν Γέλωνος, ὅςτις ὀλίγα μόνον ἔτη ἔζησεν ἀκόμη. Οἱ Συρακούσιοι προςήνεγκον κατὰ τὴν θανὴν αὐτοῦ (476 π. Χ.) τὸν σεβασμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὸν γενναῖον ἄνδρα ὅςτις ἀνέδειξε τὰς Συρακούσας πόλιν μεγάλην καὶ νικηφόρον. Διεδέχθη δὲ τὸν Γέλωνα θανόντα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἱέρων, ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ μεγαλοπρεπής. Ὁ Ἱέρων, κληθεὶς εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐν Καμπανίᾳ Κύμης, πιεζομένων ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν καὶ Καρχηδονίων, ἀνενέωσε τὰ κατὰ τῶν βαρβάρων τρόπαια τοῦ ἀδελφοῦ, νικήσας ἐν λαμπρᾷ ναυμαχίᾳ τοὺς ἐπιφόβους τούτους πολεμίους τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας καὶ κάτω Ἰταλίας. Ἐν ᾧ δὲ διὰ τῶν ἀναθημάτων αὐτοῦ ἐκόσμει τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου ἠξιοῦτο λαμπρῶν στεφάνων, εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ ἔδιδεν ἰδιάζουσάν τινα αἴγλην ἡ συρροὴ τῶν ἐπιφανεστάτων ἐκ τῶν συγχρόνων ποιητῶν, τοῦ Πινδάρου καὶ Αἰσχύλου, τοῦ Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου, τοῦ Ἐπιχάρμου καὶ Ξενοφάνους. Ἀλλὰ μετὰ τῆς μεγαλοπρεπείας συνέδεεν ὁ Ἱέρων σκληρότητα καὶ

πλεονεξίαν, ἥτις ἤρχισε κλονοῦσα τὴν πρὸς τὸν τυραννικὸν οἶκον ἀγάπην τῶν Συρακουσίων. Ὅτε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἱέρωνος (467 π. Χ.) ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀδελφὸς αὐτοῦ Θρασύβουλος, ὁ νεώτατος τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Δεινομένους, ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ τὴν ἀρχὴν τοῦ τυραννικοῦ αὐτοῦ οἴκου εἰς ἀκόμη μεγαλειτέρας πιέσεις, οἱ Συρακούσιοι δὲν ἠνέχθησαν ἐπὶ πλέον τὴν βίαν τῆς τυραννίδος. Μετὰ δέκα μόνον μῆνας ὁ Θρασύβουλος, μάτην ἀγωνισθεὶς κατὰ τῶν Συρακουσίων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Γέλας, τοῦ Ἀκράγαντος, τοῦ Σελινοῦντος καὶ τῆς Ἱμέρας, ἠναγκάζετο νἀπέλθῃ τῆς πόλεως μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ τῶν μισθοφόρων (466 π. Χ.). Οἱ Συρακούσιοι καθίδρυσαν ἐπὶ τῇ ἀπὸ τῶν τυράννων ἀπαλλαγῇ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἐλευθερίων καὶ εἰςήγαγον τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καταλύοντες τὴν βασιλείαν, πρὶν ἢ συμπληρωθῶσι δύο ὅλαι ἐτῶν δεκάδες ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔγεινε κύριος τῶν πραγμάτων ὁ Γέλων.

Ἡ πτῶσις τῶν τυράννων ἐν Συρακούσαις ὑπῆρξε τὸ σύνθημα γενικῆς ἐν Σικελίᾳ ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς βασιλείας. Αἱ πόλεις ἀπεδέχθησαν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ οἱ φυγάδες οἱ μένοντες μακρὰν αὐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τυραννίδος ἐπανήρχοντο εἰς τὰς πατρίδας. Ἀλλ' αἱ πόλεις κατείχοντο κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ νέων ἀποίκων, οὓς εἶχον ἐγκαταστήσει οἱ τύραννοι, μετακαλέσαντες ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἡ δὲ κάθοδος τῶν φυγάδων προεκάλεσεν ἐν ταῖς σικελικαῖς πόλεσιν ἔριδας καὶ ἀγῶνας μεταξὺ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων πολιτῶν. Τότε δὲ μόνον ἡσύχασεν ἡ νῆσος, ὅτε κοινῷ δόγματι τῶν πόλεων εἰς τοὺς ξένους ἐγκαθέτους τῶν τυράννων ἐδόθη χῶρος πρὸς ἐνοίκησιν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μεσσήνης καὶ ἐν Καμαρίνᾳ.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΚΑΜΑΡΙΝΑΣ

Ἐν μέσῳ τούτων τῶν ταραχῶν νέα ἀπόπειρα ἔγεινεν ἐν Συρακούσαις πρὸς παλινόρθωσιν τῆς τυραννίδος ὑπὸ τοῦ πλουσίου Τυνδαρίωνος. Καὶ ἡ μὲν ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχεν· ἀλλ' ὁ ἐξ αὐτῆς καὶ ἄλλων ὁμοίων καταλαβὼν τοὺς πολίτας φόβος ἔπεισε τὸν δῆμον νὰ μιμηθῇ τοὺς Ἀθηναίους, εἰςάγων τὸν ὀστρακισμόν, ὅςτις ἐν Συρακούσαις ὠνομάσθη *πεταλισμός*, καθότι τὸ ὄνομα τοῦ ἐξοριστέου ἐπιφόβου πολίτου δὲν ἐγράφετο ἐπὶ ὀστράκου, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἐχαράσσετο ἐπὶ φύλλου ἐλαίας. Ἡ

εἰςαγωγὴ τοῦ πεταλισμοῦ ἀπεσόβησε μὲν τὸν ἐκ τῆς τυραννίδος φόβον, ἀλλ' ἕνεκα τῆς φυγαδεύσεως τῶν ἀρίστων καὶ ἰσχυροτάτων καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀποχῆς τῶν ἐπιφανεστέρων πολιτῶν ἡ πολιτεία ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν δημαγωγῶν καὶ συκοφαντῶν. Ἐντεῦθεν δὲ προήρχοντο παρεκτροπαὶ τοῦ πλήθους καὶ στάσεις, ἀφ' ὧν δυσχερῶς

ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΟΥ ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ

καὶ μετὰ χρόνον μόνον ἀπηλλάχθησαν οἱ Συρακούσιοι, καταργήσαντες πάλιν τὸν πεταλισμόν. Ἄλλως δ' αἱ ἐσωτερικαὶ αὗται στάσεις οὐδόλως ἐμείωσαν τὴν δύναμιν τῶν δημοκρατουμένων Συρακουσῶν. Καὶ ἐν ᾧ οἱ στόλοι τῶν Συρακουσίων ἐπολέμουν τοὺς Τυρρηνοὺς πειρατὰς ἐν τῷ τυρρηνικῷ πελάγει καὶ κατελάμβανον νικηφόροι τὴν νῆσον Αἰθαλίαν

(Ἔλβαν) καὶ τὴν Κύρνον (453 π. Χ.), αἱ στρατιαὶ αὐτῶν, ἡνωμέναι μετὰ τῶν δυνάμεων τῶν Ἀκραγαντίνων, κατίσχυον τῶν ἐγχωρίων Σικελῶν, οἵτινες ἐπὶ μίαν ἤδη δεκαετίαν ὑπὸ τὸν γενναῖον καὶ τολμηρὸν αὐτῶν ἀρχηγὸν Δουκέτιον παρηνώχλουν τοὺς Ἕλληνας τῆς Σικελίας (461—451 π. Χ.). Ἀλλὰ καὶ αἱ καλαὶ τέχναι καὶ τὰ γράμματα ἤνθησαν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν ταῖς σικελικαῖς πόλεσιν. Ὁ Σελινοῦς καὶ ὁ Ἀκράγας ἐκοσμοῦντο ὑπὸ μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ ἄλλων κτιρίων. Ὡς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν τυράννων ἤκμασεν ἐν Σικελίᾳ μάλιστα ἡ ποίησις, οὕτω κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας τῶν Σικελιωτῶν ἐκαλλιεργήθησαν αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ὁ πεζὸς λόγος. Τότε ἔζησεν ὁ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος. Τότε ἐν μὲν Συρακούσαις ὁ Κόραξ καὶ ὁ Τισίας, ἐν δὲ Λεοντίνοις ὁ Γοργίας ἀνέπτυξαν τὴν σοφιστικὴν ἐκείνην δεινότητα, ἥτις ἔμελλεν ἔπειτα νὰ στήσῃ τὸν θρόνον αὐτῆς ἐν μέσαις Ἀθήναις.

Ἐν τῇ γενικῇ δὲ ταύτῃ ἀκμῇ τῆς Σικελίας ἐπρωτοστάτουν οἱ Συρακούσιοι, οἵτινες ἐξήσκουν ἐκτεταμένον ἐμπόριον καὶ εἶχον ἕνα τῶν μεγίστων ἑλληνικῶν στόλων καὶ κραταιὰς κατὰ γῆν δυνάμεις. Οὗτοι μετὰ τὸν εὐτυχῆ αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀκράγαντος πόλεμον καὶ τὸν θάνατον τοῦ Δουκετίου (440 π. Χ.), ἀπαλλάξαντα τοὺς Σικελιώτας παντὸς ἀπὸ τῶν ἐγχωρίων Σικελῶν φόβου, διενοήθησαν νὰ γείνωσι κύριοι ἁπάσης τῆς νήσου, ἱδρύοντες ἡγεμονίαν ὁποία ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῶν Συρακουσῶν οὐκ ὀλίγα ἐμπόδια παρενετίθεντο ἐκ τοῦ φυλετικοῦ χωρισμοῦ, ὅςτις ἐδίχαζε τὰς σικελικὰς πόλεις, καίπερ μὴ μετασχούσας τῶν ἀγώνων τῆς μητρὸς Ἑλλάδος κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον παρ' ὅλας τὰς παρακελεύσεις τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς ἐν Σικελίᾳ ὁμοφύλους Δωριεῖς. Αἱ ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν διῃρημέναι οὕτως εἰπεῖν εἰς δύο στρατόπεδα. Καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν ἐτάσσοντο αἱ δωρικαὶ ἀποικίαι, αἱ Συράκουσαι, ἡ Γέλα, ὁ Ἀκράγας, ὁ Σελινοῦς, ἡ Ἱμέρα καὶ ἡ Μεσσήνη, μεθ' ὧν συνέπραττον οἱ κατὰ τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς Ἰταλίας Λοκροὶ οἱ Ἐπιζεφύριοι· ἐξ ἑτέρου δὲ συνεμάχουν αἱ πόλεις αἱ ὑπὸ Ἰώνων ἀποικισθεῖσαι, ἤτοι ἡ Νάξος, ἡ Κατάνη καὶ οἱ Λεοντῖνοι μετὰ τῆς δωρικῆς Καμαρίνας, ἣν ἐχώριζεν ἀπὸ τῶν ὁμοφύλων παλαιὰ πρὸς τοὺς Συρακουσίους ἔχθρα, καὶ τοῦ ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ Ῥηγίου. Ἐκ τῶν δύο δὲ τούτων συμμαχιῶν ἡ τῶν χαλκιδικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἀσθενεστέρα, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῶν δωρικῶν πόλεων, ἃς ἐνίσχυεν ἡ μεγάλη δύναμις τῶν Συρακουσῶν.

Τὴν δύναμιν δὲ ταύτην τῶν Συρακουσῶν ἠσθάνθησαν μάλιστα οἱ Λεοντῖνοι, ἐλθόντες εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Συρακουσίους. Πιεζόμενοι δὲ ἀπό τε γῆς καὶ θαλάσσης, ἔστειλαν οἱ Λεοντῖνοι πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ζητοῦντες τὴν βοήθειαν αὐτῶν ὡς ὁμοφύλων (427 π. Χ.). Προΐστατο δὲ τῆς πρεσβείας τῶν Λεοντίνων ὁ συμπολίτης αὐτῶν Γοργίας, ὅςτις διὰ τῶν ῥητορικῶν αὐτοῦ τεχνασμάτων καὶ τῆς σοφιστικῆς δεινότητος θὰ ἠδύνατο νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους εὐκόλως καὶ περὶ ὀλιγώτερον ἑλκυστικῆς ἐκστρατείας ἂν προέκειτο. Ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ πρεσβείᾳ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σοφιστοῦ οὐδαμῶς ἦτο δυσχερής, καθότι οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες, ἤδη ὅτε ἀπεδέχοντο τὴν εἰς τὴν ἀττικὴν συμμαχίαν προςέλευσιν τῶν Κερκυραίων, εἶχον ἐν νῷ τὴν Σικελίαν, ἐνόμιζον τὴν τώρα παρουσιαζομένην εἰς αὐτοὺς εὐκαιρίαν ὡς λίαν κατάλληλον διὰ τοὺς κατακτητικοὺς αὐτῶν σκοποὺς καὶ τὰ ὄνειρα περὶ τῆς μεγάλης καὶ πλουσίας καὶ εὐφόρου νήσου. Εὐχερῶς λοιπὸν πεισθέντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξέπεμψαν στόλον εἴκοσι τριήρων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λάχην, ὅςτις ἐπεχείρησε διαφόρους ἐπιτυχεῖς ἀποβάσεις ἐν Σικελίᾳ καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Μεσσήνην ὑποτάξας ἠνάγκασε νὰ προςέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν ἰωνικῶν πόλεων (426 π. Χ.). Τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος (425 π. Χ.) ἐστάλησαν ἐξ Ἀθηνῶν αἱ τεσσαράκοντα νῆες τοῦ Εὐρυμέδοντος καὶ Σοφοκλέους, ἃς εἴδομεν κατὰ τὸν πλοῦν ἐπὶ μακρὸν κρατηθείσας ὑπὸ τῶν ἐν Πύλῳ καὶ Κερκύρᾳ συμβάντων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ στόλου τούτου εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἡ Μεσσήνη εἶχεν ἤδη καὶ πάλιν περιπέσει εἰς τοὺς Συρακουσίους, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν δυνάμεων αὐτῶν δὲν κατώρθωσαν νὰ πράξωσί τι γενναῖον. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἠναγκάσθησαν νἀπέλθωσιν ἄπρακτοι ἐκ τῆς νήσου, ὅτε οἱ Σικελιῶται, βλέποντες τὰ δεινά, εἰς ἃ ἐνέβαλλεν αὐτοὺς ὁ ἐμφύλιος ἀγὼν καὶ τὸν ἐκ τῶν Ἀθηναίων κοινὸν κίνδυνον, συνῆλθον εἰς Γέλαν, καί, πεισθέντες εἰς τοὺς συνετοὺς λόγους τοῦ Συρακουσίου Ἑρμοκράτους, ἀνδρὸς φιλοπάτριδος καὶ χρηστοῦ, παρορμῶντος αὐτοὺς εἰς ὁμόνοιαν, ἔπαυσαν τὰς ἔριδας καὶ ἐψήφισαν τὴν συνδιαλλαγήν (424 π. Χ.).

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποτυχόντες τῶν μεγάλων ἐλπίδων, ἃς συνέδεον πρὸς τὴν σικελικὴν ἐκστρατείαν, ἐτιμώρησαν τοὺς ἐπιστρέψαντας στρατηγούς, ἀλλὰ δὲν παρῃτήθησαν τῶν ὀνείρων αὐτῶν, ἀναμένοντες περίστασιν καταλληλοτέραν, ἥτις δὲν ἤργησε μὲν νὰ ἐπέλθῃ, ἀλλ' ἥτις ἀντὶ ὠφελείας καὶ δόξης ἐπήνεγκε καταστροφήν.

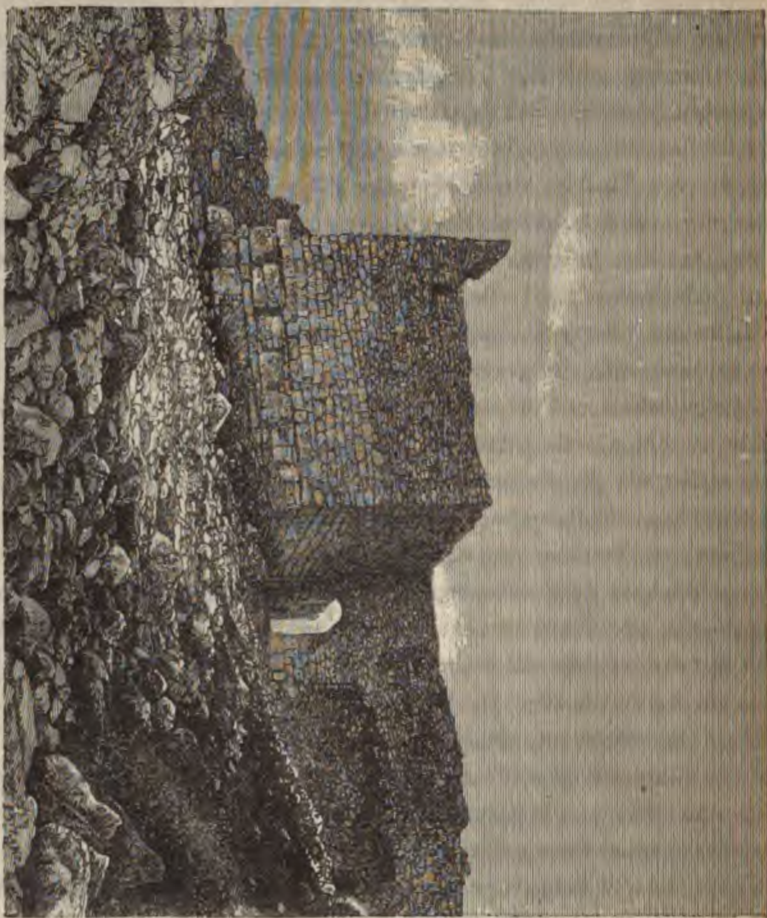
ιδ΄

Ὁ εἰς Σικελίαν ἔκπλους τοῦ μεγάλου στόλου.

Ἡ εἰρήνη τῆς Γέλας δὲν εἶχε μακρὰν διάρκειαν. Μετὰ βραχὺν χρόνον τὴν συνδιαλλαγὴν, ἥτις ὠφείλετο εἰς τὴν σύνεσιν τοῦ Ἑρμοκράτους, διεδέχθησαν νέαι ἔριδες τῶν σικελικῶν πόλεων, νέαι στάσεις καὶ νέοι ἀγῶνες τῶν νησιωτῶν κατ' ἀλλήλων. Τὸ πνεῦμα τῆς διχονοίας διήρεσε τοὺς Λεοντίνους εἰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας· ἡ δὲ στάσις αὕτη τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ δήμου ἀπέβη ὀλεθρία εἰς τὴν πόλιν, παραδοθεῖσαν ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς τοὺς Συρακουσίους. Κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν ἄκραν τῆς Σικελίας δεινὸς ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ τοῦ ἀκμάζοντος καὶ πλουσίου Σελινοῦντος, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, καὶ τῆς Ἐγέστας, εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ βορειοδυτικοῦ ἄκρου τῆς νήσου βραχώδης πόλις Ἔρυξ. Οἱ Ἐγεσταῖοι ἀπετάθησαν εἰς τοὺς Ἀκραγαντίνους καὶ τοὺς Καρχηδονίους, ζητοῦντες βοήθειαν, ἀποτυχόντες δ' ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἡ πρεσβεία τῶν Ἐγεσταίων ἔδιδεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ πάλιν εὔλογον ἀφορμὴν ἀναμίξεως εἰς τὰ σικελικὰ πράγματα. Παρέστη τότε καὶ πάλιν πρὸ τῆς ἐξημμένης αὐτῶν φαντασίας τὸ ἐπαγωγὸν ὄνειρον τῆς κατακτήσεως τῆς μεγάλης καὶ πλουσίας νήσου. Οἱονεὶ μεθυσκόμενοι ἐφαντάζοντο τὴν Σικελίαν ὑποχείριον εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ γινομένην οἱονεὶ σταθμὸν πρὸς καθυπόταξιν τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Λιβύης καὶ ἀφετηρίαν τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους μέχρις αὐτῶν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Οἱ ὀνειροπόλοι τῆς μεγάλης ἰδέας, τασσόμενοι περὶ τὸν νεαρὸν Ἀλκιβιάδην, εἰς τὴν μακρυνὴν ἐκείνην ἐκστρατείαν διέβλεπον δόξαν τῆς πόλεως καὶ πλουτισμὸν τῶν πολιτῶν, ἐν δὲ τῇ ἐκπεπληγμένῃ αὐτῶν διανοίᾳ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ μυθικὴ χώρα τῶν Σειρήνων καὶ τῶν ἁρματοτρόφων τυράννων ἐζωγραφεῖτο μεθ' ὅλων τῶν φαεινῶν ἐκείνων θελγήτρων, ὅσα παρέχει τὸ ἄγνωστον καὶ τὸ ξένον. Ἡ πόλις ἅπασα ἀντήχει ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Σικελίας. Τὴν Σικελίαν ἐσχεδίαζον ἐπὶ τῆς ἄμμου νέοι καὶ γέροντες ἐν ταῖς παλαίστραις καὶ τοῖς ἐργαστηρίοις, καὶ ἐν πυκνοῖς ὁμίλοις συνηθροίζοντο οἱ πολῖται περὶ τοὺς πρεσβυτέρους, ἀκροώμενοι αὐτῶν, πολλὰ θαυμάσια διηγουμένων περὶ τῆς στρατείας. Ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ μέθῃ ὑπῆρχον καὶ οἱ συνετοὶ οἱ μὴ φανταζόμενοι τὴν καθυπόταξιν τῆς Σικελίας οὕτως εὔκολον ὡς ἡ τῆς Νάξου καὶ ἡ τῆς Μήλου καὶ ἀναλογιζόμενοι τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἔμελλε νὰ περι-

πέση ἡ πόλις, ἐπιδιώκουσα κατακτήσεις δυσεπιτεύκτους καὶ ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους ἐν χώραις, ὧν ἡ διατήρησις ἔμελλε νὰ εἶνε δυσχερεστάτη, καὶ ταῦτα ἐν ᾧ ἡ μὲν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους εἰρήνη δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλής, ἐν δὲ αὐτῷ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει οἱ παλαιοὶ ὑπήκοοι τῶν Ἀθηναίων ἔδακνον δυσήνιοι τὸν ἀττικὸν χαλινὸν καὶ ἡ Χαλ-

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΕΡΥΚΟΣ

κιδικὴ εὑρίσκετο ἀκόμη κατὰ μέγα μέρος ἐν ἀποστασίᾳ. Σύμφωνοι δὲ μετ᾿ αὐτῶν ἦσαν οἱ πλούσιοι, οὓς κυρίως ἔμελλον νὰ ἐπιβαρύνωσιν αἱ χάριν τοῦ πολέμου χορηγίαι. Ἀλλ᾿ οἱ κατακτητικοὶ ὑπερίσχυσαν, καὶ μόνη αὐτῶν συγκατάβασις ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς Σικελίαν ἀποστολὴ πρέσβεων πρὸς ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων. Οἱ πρέσβεις, ἀπατηθέντες ἐν

ικελίᾳ ὑπὸ τῶν Ἐγεσταίων, ἀπήγγειλαν κατὰ τὴν εἰς τὰς Ἀθήνας πιστροφὴν των θαυμάσια περὶ τῶν θησαυρῶν, οὓς ἐπείσθησαν ὅτι εἶδον τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς δημοσίοις ταμείοις τῶν μελλόντων συμμάχων ῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἤκουσαν τὰ τοιαῦτα καὶ εἶδον ἐρομένους μετὰ τῶν πρέσβεων Ἐγεσταίους, ἄγοντας ἐξήκοντα τάλαντα σήμου ἀργυρίου ὡς μισθὸν μηνιαῖον δι' ἐξήκοντα ναῦς, οἱονεὶ τὴν πρώην δόσιν σικελικοῦ φόρου, ἀμελλητὶ ἐψήφισαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ νὰ ἐκέμψωσιν εἰς Σικελίαν ἑξήκοντα τριήρεις, καὶ ὥρισαν στρατηγοὺς αὐτοκάτορας τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Λάμαχον καὶ τὸν Νικίαν.

Διὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης τῶν στρατηγῶν, εἰς οὓς ἀνετίθετο ἡ σικεκὴ ἐκστρατεία, ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς ἥνονεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τρεῖς ἄνδρας αφόρου ἡλικίας, διαφόρου ἀξίας καὶ διαφόρων ἰδεῶν. Ὁ Λάμαχος το στρατιώτης γενναῖος, ἄξιος νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ μετὰ θάρους πᾶσαν ἀνατιθεμένην αὐτῷ πολεμικὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ στερούμενος πινοητικοῦ πνεύματος, πρωτοβουλίας καὶ διοικητικῆς ἐμπειρίας, ἐφοδίων ῆς στρατηγικῆς τέχνης ἀπαραιτήτων. Τοὺς δὲ δύο ἄλλους στρατηγοὺς νωρίζομεν ἤδη· εἴδομεν καὶ τοῦ γηραιοῦ Νικίου τὴν προφυλακτικὴν καὶ έχρι σχεδὸν δειλίας διστακτικὴν φύσιν καὶ τοῦ νεαροῦ Ἀλκιβιάδου τὸν ρμητικὸν καὶ ἀκάθεκτον χαρακτῆρα.

Ὁ Νικίας διετάσσετο ὑπὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ νὰ συμπράξῃ ἐν ἐπιειρήσει ῥιψοκινδύνῳ, ἣν αὐτὸς ἀπέστεργε καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐπιβολὴ το οὕτως εἰπεῖν γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ ἀντιπάλου. Ο ἀνὴρ, ὅςτις ἐδίσταζεν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τοσοῦτον, ὥςτε οἱ ποῖται, παίζοντες ἐν τῷ ὀνόματί του, ἔλεγον περὶ αὐτοῦ προσφόρως, ὅτι ***ελλονικιᾶ***, οὐδέποτε ἐμελλονικία περισσότερον καὶ εὐλογώτερον. Ἐελλονικία καὶ ὅτε ἀκόμη ἡ πόλις εἶχεν ἤδη ψηφίσει τὸ ἐμπρὸς καὶ ὁ ῆμος συνήρχετο διὰ δευτέραν φορὰν εἰς ἐκκλησίαν, ὅπως σκεφθῇ περὶ ῆς ὅσον ἔνεστι ταχυτέρας παρασκευῆς τοῦ στόλου καὶ προςεπιψηφίσῃ πὲρ τῶν στρατηγῶν τὰ τυχὸν ἀκόμη χρειαζόμενα διὰ τὸν ἔκπλουν.

Ἐν ᾧ δ' οἱ ἐκκλησιασταὶ ἀνέμενον νὰ παρουσιασθῶσιν οἱ στρατηοὶ ζητοῦντες τὴν ἀπαιτουμένην συμπλήρωσιν τῶν πρὸς τὴν ἐκστραείαν χρειωδῶν, οὐκ ὀλίγον ἐξεπλάγησαν, ὅτε, ἰδόντες ἀναβαίνοντα ἐπὶ ὸ βῆμα τὸν Νικίαν, ἤκουσαν αὐτὸν ἀποτρέποντα τοὺς Ἀθηναίους καὶ αραινοῦντα. Ὁ στρατηγὸς κατέκρινεν ἀπροκαλύπτως τὴν ἄκαιρον ρὸς κατακτήσεις σπουδὴν τῶν συμπολιτῶν ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ εἰρήνη ἦτο πισφαλής, ἐν ᾧ οἱ ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῖς, καίπερ ἔτη τοσαῦτα ἀφεστῶ-

τες ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν ἀκόμη ἀχείρωτοι, ἐν ᾧ καὶ ἄλλοι τῶν συμμάχων ἦσαν ὕποπτοι. Κατέδειξεν ὁπόσον δυσχερὴς ἦτο καὶ ἐν περιπτώσει νίκης ἡ διατήρησις τῆς Σικελίας. Ὑπέμνησεν, ὅτι ἡ πόλις νεωστὶ μόλις εἶχε συνέλθει μικρὸν ἀπὸ νόσου μεγάλης καὶ τοῦ πολέμου καὶ ὅτι δίκαιον ἦτο τὰ ἐν τῷ μεταξὺ αὐξηθέντα χρήματα καὶ σώματα νὰ καταναλωθῶσιν ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τῶν ξένων φυγάδων τῶν ζητούντων ἐπικουρίαν. Τέλος δέ, ψέξας μετὰ δριμύτητος ὡς ἰδιοτελῆ τὴν φιλοπόλεμον προθυμίαν τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ συστρατήγου, τοῦ Ἀλκιβιάδου, κατέπαυσε τὸν λόγον, παρορμῶν τὸν προεδρεύοντα τῆς ἐκκλησίας νὰ θέσῃ πάλιν εἰς ψηφοφορίαν τὸ ζήτημα τῆς σικελικῆς ἐκστρατείας.

Σφοδρὸς ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Νικίου ὁ Ἀλκιβιάδης. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐδικαιολόγησε τὴν περὶ τὰς ἱπποτροφίας καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας σπατάλην, ἧς καθήψατο ὁ Νικίας, καὶ ἐπειράθη νἀποδείξῃ, ὅτι τὰ τοιαῦτα φέρουσιν εἰς μὲν ἑαυτὸν καὶ τοὺς προγόνους δόξαν, ὠφέλειαν δὲ εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἠρίθμησε τὰς πρὸς τὴν πόλιν ἰδίας ὑπηρεσίας· ἀφ' ἑτέρου δὲ παρέστησεν, ὅτι ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπιτυχία τῶν Ἀθηναίων δὲν ἦτο δυσχερὴς ἕνεκα τῆς διαιρέσεως τῶν νησιωτῶν καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀττικοῦ στόλου.

Τὸν Νικίαν δὲν κατεπόνησαν οἱ λόγοι τοῦ Ἀλκιβιάδου, οὐδ' ὅσα ὁ νεαρὸς συνάρχων εἶπεν, εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενος, περὶ τῆς ἀναγκαίας συμπράξεως τοῦ γήρατος καὶ τῆς νεότητος, ὅπως μὴ ἡ πόλις ἡσυχάζουσα καὶ ἀπραγμονοῦσα κατατριβῇ. Ὁ γέρων δευτερολογήσας ἐπειράθη νὰ ἐκφοβίσῃ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοῦ πλήθους τῆς παρασκευῆς, διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν μεγάλων δυνάμεων, τῶν ἀμέτρων ἐφοδίων, τῶν πολλῶν χρημάτων ὅσα ἐθεώρει ἀναγκαῖα πρὸς καταπολέμησιν τῶν Σικελιωτῶν. Ὄχι ὀλιγωτέρας τῶν ἑκατὸν τριήρων ἐκήρυξεν ἀναγκαίας πρὸς τὴν ἐκστρατείαν ὁ Νικίας, πλὴν δὲ τούτων ὅσον τὸ δυνατὸν πλείστας ναῦς ὁπλιταγωγοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων, καὶ τοὐλάχιστον πεντακισχιλίους Ἀθηναίους ὁπλίτας ἐζήτησε παρὰ τῆς πόλεως καὶ ἀνάλογον ἀριθμὸν τοξοτῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Κρήτης καὶ σφενδονητῶν καὶ ὅ τι ἄλλο ἤθελε θεωρηθῇ ἀναγκαῖον. Ὁ δῆμος, ἀντὶ νὰ ἐκφοβισθῇ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ζητουμένων παρασκευῶν, ἐψήφισε προθύμως πάνθ' ὅσα ἀνέλεξεν ὁ Νικίας, καὶ περιπλέον ἔδωκεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς πλήρη ἐλευθερίαν νὰ πράξωσι περί τε τοῦ πλήθους τῆς στρατιᾶς καὶ περὶ τοῦ παντὸς πλοῦ πᾶν ὅ τι ἐκεῖνοι ἤθελον νομίσει ἀναγκαῖον καὶ συμφέρον εἰς τὴν πόλιν.

Μετ' ὀλίγους μῆνας, τελευτῶντος τοῦ Ἰουνίου τοῦ 415 π. Χ., ἐξέπλεεν ἐκ Πειραιῶς ὁ στόλος, εἷς τῶν μεγίστων οὓς ἔστελλον αἱ Ἀθῆναι, ἀλλὰ βεβαίως ὁ λαμπρότατος πάντων ὅσους ἐξέπεμψεν ἡ πόλις. Τό τε δημόσιον καὶ οἱ τριήραρχοι εἶχον ἁμιλληθῇ νὰ καταρτίσωσι τὰς τριήρεις ἀρίστας καὶ εὐπρεπεστάτας, διὰ μεγάλων μισθῶν εἶχον στρατολογηθῇ οἱ ἐκλεκτότατοι τῶν ναυτῶν καὶ διὰ μεγάλης ἐπιμελείας εἶχον ἐκλεχθῇ οἱ ἄριστοι τῶν στρατιωτῶν. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν συμμάχων ἀνέμενον ἐν Κερκύρᾳ, ἥτις εἶχεν ὁρισθῇ ὡς τόπος συναθροίσεως. Αὐτοὶ δ' οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅσοι τῶν συμμάχων ἦσαν παρόντες κατέβησαν τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τὸν Πειραιᾶ. Συγκινητικὸν ἦτο τὸ θέαμα, καθότι μετὰ τῶν μελλόντων νὰ ἐκπλεύσωσι κατῆλθεν εἰς τὸν λιμένα οὕτως εἰπεῖν ἡ πόλις ὅλη, οἱ μὲν ξένοι καὶ ὁ ἄλλος ὄχλος ὅπως παραστῶσι θεαταὶ τοῦ ἐκτάκτου ἐκείνου ἔκπλου, οἱ δ' ἐπιχώριοι, προπέμποντες ἕκαστος τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν καὶ οἰκείους. Ἡ ἀκτὴ τοῦ Πειραιῶς ἐπληρώθη λαοῦ, ὅςτις διεπνέετο ὑπὸ χρηστῶν ἐλπίδων ἐπὶ ταῖς ἀναμενομέναις κατακτήσεσιν. Ἀλλ' αἱ ἐλπίδες αὗται διεκόπτοντο ὑπὸ τῶν ὀλοφυρμῶν τῶν προπεμπόντων, ἀναλογιζομένων, ὅτι ἴσως δὲν θὰ ἐπανίδωσι πλέον τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους τοὺς ἀναχωροῦντας δι' οὕτω μακρὸν πλοῦν καὶ οὕτως ἐπικίνδυνον ἐκστρατείαν. Τότε πρῶτον, καθ' ἃς στιγμὰς ἔμελλον νὰ χωρισθῶσιν ἀλλήλων ἐν μέσῳ ἐπικειμένων κινδύνων, ἀνελογίζοντο τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνεμέτρουν ὅτε ἐψήφιζον τὸν πλοῦν. Καὶ μόνον ἀνεθάρρουν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς λαμπρᾶς καὶ ἰσχυρᾶς παρασκευῆς τῆς ἑτοιμοπολέμου πόλεως.

Αἱ νῆες ἐπληρώθησαν ἤδη τῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπεβιβάσθησαν ἐπ' αὐτῶν πάντα ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα πρὸς τὸν ἔκπλουν. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ σάλπιγξ ὑπεσήμανε σιωπήν, ἀπὸ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἐκπωμάτων ἐσπένδοντο αἱ κεκανονισμέναι σπονδαὶ καὶ βροντόφωνος κήρυξ ἀνεφώνησε τὰς νενομισμένας εὐχάς, ἃς ἐπανέλαβε συγχρόνως ἅπαν τὸ ἐπὶ τοῦ στόλου στράτευμα, συνεπευχομένων ἐκ τῆς γῆς ἁπάντων τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ ἄλλου πλήθους τοῦ παρισταμένου. Ὁ παιὰν ἀντήχησεν, αἱ σπονδαὶ ἐτελειώθησαν, καὶ τὰ πλοῖα κατέλιπον τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Ἐπὶ μιᾶς δὲ γραμμῆς τὸ πρῶτον ταχθέντα, ἐξέπλευσαν ἐν ἁμίλλῃ τῶν κωπῶν πρὸς τὴν Αἴγιναν, παρακολουθούμενα ὑπὸ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν δακρύων τῶν Ἀθηναίων.

ια΄

Οἱ Ἑρμοκοπίδαι καὶ ἡ ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Ὁ στόλος ἔπλευσε πρὸς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ἀνέμενε τὸ ἄλλο στράτευμα τῶν συμμάχων, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεραιώθη εἰς τὴν Σικελίαν. Ἦτο στόλος μέγας, φέρων λίαν ἀξιόμαχον στρατόν. Αἱ νῆες ἠριθμοῦντο εἰς ἑκατὸν τριάκοντα ἑπτὰ ἐν ὅλῳ, συμπεριλαμβανομένων τῶν ὁπλιταγωγῶν καὶ μιᾶς ἱππαγωγοῦ· τούτων ἑκατὸν μὲν ἦσαν ἀθηναϊκαί, τὰς δὲ λοιπὰς εἶχον παράσχει οἱ Χῖοι, οἱ Ῥόδιοι καὶ ἄλλοι σύμμαχοι. Συνέπλεον δ' ἑκατὸν τριάκοντα ὁλκάδες καὶ πλοῖα φέροντα τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τὰ πρὸς τειχισμὸν ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα μετὰ τῶν καταλλήλων τεχνιτῶν· συνηκολούθει δὲ πληθὺς ἄλλη πλοίων ἰδιωτικῶν ἕνεκα ἐμπορίας. Τὸ δὲ στράτευμα ἀπετελεῖτο ὑπὸ ἑξακισχιλίων περίπου καὶ πεντακοσίων στρατιωτῶν, ὧν πεντακισχίλιοι καὶ ἑκατὸν ὁπλῖται, οἱ δὲ λοιποὶ τοξόται καὶ σφενδονῆται καὶ ψιλοὶ καὶ ὀλίγοι ἱππεῖς. Ὑπολογιζομένων δὲ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν τῶν ἀκολουθούντων τοὺς στρατιώτας καὶ τοῦ ἄλλου πλήθους, ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τῶν κατὰ τῆς Σικελίας στρατευομένων ἀνήρχετο εἰς τριάκοντα καὶ ἓξ περίπου χιλιάδας.

Ὁ στόλος, διαιρεθεὶς εἰς τρία μέρη, διηυθύνθη πρὸς τὴν Ἰταλίαν, πλέων εἰς Σικελίαν. Ἀλλ' οἱονεὶ ἐκ προκαταβολῆς ἐξεδηλώθη ὁποία ἀποτυχία ἀνέμενε δυστυχῶς τὴν ἄλλως λαμπράν, ἀλλ' ἀσυλλόγιστον ἐκείνην παρασκευήν. Αἱ μὲν πόλεις τῶν Ἰταλιωτῶν ἐδείχθησαν ἀπρόθυμοι νἀνοίξωσι τὰς πύλας αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τὰ δὲ πρῶτα ἐκ Σικελίας ἀγγέλματα ἔπεισαν αὐτούς, ὅτι αἱ πόλεις τῆς νήσου δὲν παρεῖχον αὐτοῖς πρὸς τὸν σικελικὸν ἀγῶνα τὸν πλοῦτον ὃν ἐφαντάζοντο, κυριώτατα δὲ κατεφάνη ἅμα τῇ εἰς Σικελίαν ἀφίξει ἡ ἔλλειψις ἑνιαίου σχεδίου τῶν στρατηγῶν. Καὶ τοῦ μὲν Νικίου γνώμη ἦτο νὰ πλεύσωσι μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς εἰς τὸν Σελινοῦντα καὶ νὰ συνδιαλλάξωσι διὰ βίας ἢ συμβάσεως τοὺς Σελινουντίους μετὰ τῶν Ἐγεσταίων, ἔπειτα δέ, παραπλεύσαντες τὰς ἄλλας πόλεις καὶ ἐπιδείξαντες τὴν δύναμιν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων καὶ δηλώσαντες τὴν εἰς τοὺς φίλους καὶ συμμάχους προθυμίαν, νἀποπλεύσωσιν οἴκαδε, περιοριζόμενοι νὰ ὠφελήσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τοὺς Λεοντίνους ἢ νὰ ὑποτάξωσί τινα τῶν ἄλλων πόλεων. Ὁ δὲ Λάμαχος προέτεινε τὸν ἄμεσον πλοῦν κατὰ τῶν Συρακουσῶν ἐφ' ὅσον ἀκόμη οἱ Συρακούσιοι ἦσαν ἀπαράσκευοι καὶ ἐκπεπληγμένοι.

'έλος δ' ὁ 'Αλκιβιάδης εἶχεν ὅλως ἀντίθετον γνώμην, θέλων νὰ ἀναπτυχθῇ κτὰ πρῶτον ἐν Σικελίᾳ ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως, ;ρὶν γείνῃ ἡ κατὰ τοῦ Σελινοῦντος καὶ τῶν Συρακουσῶν ἐπίθεσις. 'Αλλ' Λάμαχος, καίπερ προτείνας ἄλλο σχέδιον, προςεχώρησεν ἔπειτα εἰς ὴν γνώμην τοῦ 'Αλκιβιάδου.

Ἤρξαντο λοιπὸν οἱ 'Αθηναῖοι ἐνεργοῦντες ἐν Σικελίᾳ συμφώνως πρὸς ὰς προτάσεις τοῦ 'Αλκιβιάδου. Ἡ Μεσσήνη δὲν ἐπείσθη νὰ συμμαχήσῃ, Νάξος ὑπεχώρησεν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ἡ Κατάνη κατελήφθη αἰφνιίως, ἐν μέρει διὰ δόλου, ὁ δὲ λιμὴν αὐτῆς ἔγεινεν ὁρμητήριον τοῦ ἀθηαϊκοῦ στόλου. 'Αλλ' ἐν μέσῳ τούτων τῶν ἐπιχειρήσεων οἱ 'Αθηναῖοι, πιστρέφοντες εἰς τὴν Κατάνην μετ' ἀνεπιτυχῆ ἔκπλουν εἰς Καμάριναν, ὑρίσκουσι τὴν ἱερὰν ἀττικὴν ναῦν, τὴν Σαλαμινίαν, ἐλθοῦσαν ἐξ 'Αθηῶν καὶ φέρουσαν τὴν διαταγὴν τῆς ἀνακλήσεως τοῦ 'Αλκιβιάδου καί ινων τῶν μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν.

Ἤδη ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου ἐκ Πειραιῶς, ν ᾧ τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα πρὸς τὸν ἔκπλουν, ἡμέραν τινὰ τοῦ Μαίου :οῦ 415 π. Χ., οἱ 'Αθηναῖοι, ἐγερθέντες ἐκ τοῦ ὕπνου, εἶδον περικεκομιένους τὸ πρόσωπον τοὺς πλείστους τῶν τετραγώνων λιθίνων 'Ερμῶν, ιἵτινες, ἱδρυμένοι καὶ ἐν ἰδίοις :ροθύροις καὶ ἐν ἱεροῖς, ἦσαν ιὐ μόνον κόσμημα τῆς πόεως, ἀλλὰ καὶ δεῖγμα τῆς ὐσεβείας τῶν πολιτῶν, ἔχον'ές τι τὸ ἱερὸν καὶ τυγχάοντες πολλῆς λατρείας. Ὁ :θηναϊκὸς λαὸς ἐθορυβήθη ιὰ τὸ νυκτερινὸν τοῦτο συμὰν, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο ὰ θεωρηθῇ ὡς τυχαία αὐάδεια μεθύσων κωμαστῶν, :λλ' ἐνομίσθη ὡς προμεμεετημένον ἀσέβημα, κρινόιενον ὡς κακὸς οἰωνὸς διὰ

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΕΡΜΟΓΛΥΦΟΣ
ΕΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΥ ΑΓΓΕΙΟΥ

ὴν ἐπικειμένην ἐκστρατείαν καὶ χρησιμεῦον εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ πόλις νέκλειεν ἀσεβεῖς καὶ θρασεῖς στασιαστὰς, δυναμένους νὰ τολμήσωσι καὶ ιὐτῆς τῆς δημοκρατίας τὴν κατάλυσιν. Τὸ μάλιστα δὲ ταράσσον τοὺς

'Αθηναίους ἦτο τὸ ἐπικαλύπτον τὴν πρᾶξιν μυστήριον, καθότι οὐδεὶς ἐγνώριζε τοὺς δράστας.

Πρὸς ἀνακάλυψιν δὲ τῶν περικοψάντων τοὺς Ἑρμᾶς, οἵτινες ἐκλήθησαν Ἑρμοκοπίδαι, ὡρίσθησαν μεγάλα μήνυτρα, καὶ πρὸς τούτοις ἐψηφίσθη νὰ μηνύῃ ἀφόβως ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων καὶ τῶν δούλων καὶ εἴ τι ἄλλο ἀσέβημα ἐγίνωσκε πραχθέν. Τότε λοιπὸν μέτοικοι καὶ δοῦλοι παρουσιασθέντες κατεμήνυσαν προτέρας τινὰς περικοπὰς ἀγαλμάτων γενομένας ὑπὸ νέων ἐν μέθῃ καὶ τὴν ἐν οἰκίαις ἱερόσυλον ἐφ' ὕβρει ἀπομίμησιν τῶν μυστηρίων. Πολλὰ ὑπῆρξαν τὰ θύματα τῆς ἐμπαθείας κεκηρυγμένων ἐχθρῶν τοῦ πολιτεύματος καὶ φανατικῶν συμμετόχων τῶν μυστικῶν ἑταιριῶν, εἰς οὓς ἡ περικοπὴ τῶν Ἑρμῶν παρεῖχε κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ ποιήσωσιν ἐκποδὼν τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ἐπ' ὀνόματι τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος. 'Αλλὰ κυρίως μεταξὺ τῶν μηνυθέντων ἀνεμίχθη τὸ ὄνομα τοῦ 'Αλκιβιάδου· οἱ δ' ἐχθροὶ αὐτοῦ, ἀναδεχόμενοι τὰς κατ' αὐτοῦ καταγγελίας, ὅπως ἐκβάλωσιν ἐκ τοῦ μέσου τὸν ἄνδρα, ἐμεγάλυνον τὰ πράγματα καὶ κατεβόων αὐτοῦ ὡς μελετῶντος διά τε τοῦ περὶ τοὺς Ἑρμᾶς ἀσεβήματος καὶ τῆς γελοιοποιήσεως τῶν μυστηρίων τὸν ἐκφαυλισμὸν τῶν ἱερωτάτων καὶ τὴν καθαίρεσιν τῆς δημοκρατίας. Ὁ δὲ 'Αλκιβιάδης οὐ μόνον ἀπελογεῖτο πρὸς τὰς ἐναντίον ἑαυτοῦ καταγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἀπήτει νὰ κριθῇ ἀμέσως, καθαιρούμενος μὲν τῆς στρατηγίας καὶ τιμωρούμενος, ἂν ἀποδειχθῇ ἔνοχος, ἀποπλέων δὲ μετὰ θάρρους καὶ ἐν ὅλῳ αὐτοῦ τῷ γοήτρῳ, ἂν εὑρεθῇ ἀθῷος. 'Αλλ' εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ δὲν συνέφερε νὰ γείνῃ ἡ δίκη πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στόλου. 'Εγνώριζον τὰς ὑπὲρ τοῦ ὑποδίκου συμπαθείας τοῦ φιλοπολέμου πλήθους τῶν ναυτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τὸν 'Αλκιβιάδην ὡς ψυχὴν τῆς ἐκστρατείας· ἔβλεπον τοὺς συμμαχοῦντας 'Αργείους καὶ Μαντινεῖς ἑτοίμους νἀπέλθωσιν, ἂν ἤθελέ τι πάθει ὁ ἀνὴρ, χάριν τοῦ ὁποίου συνεστρατεύοντο. Οὕτω καὶ οἱ διστάζοντες ἐχθροὶ καὶ οἱ σπεύδοντες φίλοι ἐψήφισαν, ἄκοντος τοῦ 'Αλκιβιάδου, τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ μηνυθεὶς ἀπέπλεεν ἄκριτος μετὰ τῶν συστρατήγων εἰς Σικελίαν.

Οἱ ὀλοφυρμοὶ μεθ' ὧν προέπεμπον οἱ 'Αθηναῖοι τοὺς ἀποπλέοντας αὐτῶν συμπολίτας ἐδείκνυον τοὺς φόβους, οἵτινες συνεδέοντο πρὸς τοὺς πόθους αὐτῶν καὶ τὰς ἐλπίδας. Ὅτε δὲ μετὰ τοσαῦτα προηγηθέντα παθήματα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου δεκαετίαν, τὸ μέγα ἐκεῖνο πλῆθος τῶν συμπολιτῶν ἀφῆκε τὰς 'Αθήνας, ἀποπλέον

ἰς στρατείαν διαπόντιον καὶ μακρὰν, ὅτε ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμὸς παρῆλθε, χωρὶς νὰ συνδαυλίσωσιν αὐτὸν ταχεῖαι καὶ ἄμεσοι περὶ τῶν αναμενομένων θριάμβων εἰδήσεις, ὅτε ἐν τοῖς οἴκοις τῶν Ἀθηναίων καὶ τῇ πόλει ἔγεινεν αἰσθητὸν τὸ ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν οἰκείων μέγα κενὸν, τότε κατέλαβε τοὺς πολίτας ἀλλόκοτός τις ταραχὴ, παγερός τις φόβος, νευρική τις ἀνησυχία. Ἔβλεπον τοὺς Ἑρμᾶς τεθραυσμένους, ἀνελογίζοντο τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τοῦ φιλοσόφου Σωκράτους καὶ τοῦ ἀστρολόγου Μέτωνος, οἵτινες οὐδὲν χρηστὸν ἤλπιζον περὶ τῆς ἐκστρατείας, ἐνεθυμοῦντο τὰς παραινέσεις τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ προςεδέχοντο πλεοι φόβου ἅπαντα τὰ γινόμενα. Τὸ μυστήριον, δι' οὗ περιεκαλύπτετο ἀκόμη τὸ ἀσέβημα τῶν Ἑρμοκοπιδῶν, ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς ανακρίσεις καὶ μηνύσεις, συκοφαντίας καὶ ψευδομαρτυρίας, συλλήψεις καὶ φυλακεύσεις, δημεύσεις καὶ φόνους, ὧν θύματα ἔπιπτον ἀναμὶξ χρηστοὶ καὶ κακοὶ, ἔνοχοι καὶ ἀθῶοι. Καὶ τὸ μὲν μυστήριον οὐδαμῶς διεφωτίζετο ἐν τῇ κοινῇ συγχύσει καὶ τῇ γενικῇ κατ' ἀλλήλων ὑποψίᾳ· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀνερρίπιζον τὰς κατ' αὐτοῦ ὑποψίας τοῦ πλήθους. Συγχρόνως δὲ στρατιωτικαί τινες κινήσεις τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Βοιωτῶν πλησίον τῆς Ἀττικῆς, στασιαστικαί τινες ἐνέργειαι κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἄργει ἡρμηνεύοντο ὑπὸ τοὺς τεταραγμένους Ἀθηναίους ὡς ἐνδείξεις τῶν τεκταινομένων κατ' αὐτοῦ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος καὶ ἀπεδίδοντο εἰς τὸν ἀπόντα Ἀλκιβιάδην, ὑποδαυλίζοντα ἐκ Σικελίας τοὺς ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἐχθροὺς τῆς δημοκρατίας.

Οὕτως ἐκορυφώθη ἡ ὑποψία τοῦ δήμου κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὡς ἐνόχου τῆς περικοπῆς τῶν Ἑρμῶν καὶ συνωμότου κατὰ τῆς δημοκρατίας. Ἡ δὲ Σαλαμινία διετάχθη νὰ πλεύσῃ εἰς Σικελίαν, ὅπως καλέσῃ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ μηνυθέντας, ἵνα ἔλθωσιν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπολογηθῶσιν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐγνώριζεν εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὸν ἀλλοπρόςαλλον χαρακτῆρα τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου καὶ τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν ἐν περιπτώσει καταδίκης βεβαίας ὑστάτην ποινὴν, τὸν θάνατον. Ὅτε δ' ἔφθασε τὸ μήνυμα τῆς ἀνακλήσεως, οὐδεμίαν ἐφάνη παρέχων ἀντίστασιν εἰς τὰ κελεύσματα τῆς πόλεως, καὶ, ἐπιβὰς τῆς ἑαυτοῦ νηὸς μετὰ τῶν συγκατηγορουμένων, ἠκολούθησε κατὰ τὰ διατεταγμένα τὴν Σαλαμινίαν, πλέουσαν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς τοὺς Θουρίους τῆς κάτω Ἰταλίας, ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τῶν συντρόφων αὐτοῦ ἀπελθὼν κρύφα ἀπὸ τοῦ πλοίου ἐξέφυγεν. Ἡ Σαλαμινία μετὰ ματαίαν ζήτησιν

τῶν φυγάδων ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, μαθόντες τὴν φυγὴν τοῦ ὑποδίκου στρατηγοῦ, κατεδίκασαν αὐτὸν ἐρήμην εἰς θάνατον, ἐδήμευσαν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ διέταξαν τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας νὰ καταρασθῶσιν αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς κατάρας μία μόνη ἱεροφάντις, ἡ εὐσεβὴς Θεανώ, δὲν ἐξετέλεσε τὸ ψήφισμα τῆς πόλεως, εἰποῦσα, ὅτι ἦτο ἱέρεια εὐχῶν καὶ ὄχι καταρῶν. Ἐν τούτοις δ' ὁ ἀρνησίπατρις υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ἀναφαίνων ὀλιγωτέραν τῆς Θεανοῦς ἀνασκοπήν, διεπεραιοῦτο ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, λέγων πρὸς τοὺς ἀγγέλλοντας αὐτῷ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην· «ἀλλ' ἐγὼ θὰ δείξω εἰς αὐτοὺς ὅτι ζῶ.» Ὁ Ἀλκιβιάδης, ταῦτα λέγων, ἐσήμαινε τὰ κακὰ ἅτινα παρεσκεύαζεν ἤδη κατὰ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ πατρίδος, βυσσοδομῶν προδοσίαν.

ιϛ'

Ὁ σικελικὸς πόλεμος.

Ἡ ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου ὑπῆρξε τραῦμα βαρὺ διὰ τὸν ἐν Σικελίᾳ ἀθηναϊκὸν στρατόν, καθότι ἔλειψεν ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος, ὅστις, ὢν αὐτὸς ἔμπλεως ζωῆς, ἠδύνατο νὰ συγκρατῇ καὶ νὰ ἐμψυχόνῃ τοὺς στρατευομένους, νὰ ἑλκύῃ ἢ καταπλήσσῃ τοὺς Σικελιώτας καὶ νὰ κατευοδώσῃ τὴν δυσχερῆ ἐπιχείρησιν ἣν ἀνέλαβεν ἡ πόλις. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τοὺς ἐπακολουθήσαντας εἰς τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ ἐν ἀπολειφθέντες δύο στρατηγοὶ οὐδὲν πλὴν χρηματολογίας διέπραξαν ἄξιο λόγου, οὐδὲ ἓν βῆμα προεχώρησαν περαιτέρω, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν κατά τινα περίπλουν τῶν βορείων τῆς νήσου ἀκτῶν κατάληψιν μικρᾶς τινος πόλεως, τῶν Ὑκκάρων, ὧν οἱ κάτοικοι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Βλέποντες δὲ ταύτην τὴν ἀπραξίαν οἱ Συρακούσιοι, ἀνέλαβον τοιοῦτο θάρρος, ὥστε ἱππεῖς αὐτῶν κατάσκοποι προεχώρουν μέχρις αὐτοῦ τοῦ παρὰ τὴν Κατάνην στρατοπέδου τῶν Ἀθηναίων, ὑβρίζοντες αὐτούς. Ἀλλ' ὅτε ἐπλησίαζεν ἤδη ὁ χειμών, ὁ Νικίας, θέλων νὰ κατασιγάσῃ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ δυσαρεσκείας δι' ἐνεργείας δραστηριωτέρας, ἠναγκάσθη νἀποδεχθῇ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ Λαμάχου καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Συρακουσῶν. Ἀφ' οὗ δὲ κατώρθωσε διὰ στρατηγήματός τινος νὰ ἀπασχολήσῃ ἔξω τῆς πόλεως τοὺς Συρακουσίους καὶ μάλιστα τὸ ἱππικόν, οὗτινος ἡ ἀντίστασις ἤθελε καταστήσει τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἀθηναίων

τχερεστάτην, ἐκπλεύσας νύκτωρ ἐκ Κατάνης, εἰςῆλθεν εἰς τὸν μέγαν
ιένα τῶν Συρακουσῶν καὶ ἀπεβίβασε τὴν στρατιὰν εἰς τόπον τινὰ
έναντι τοῦ Ὀλυμπιείου, ἤτοι τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὅπου
ρατοπέδευσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐν τοσούτῳ δὲ οἱ Συρακούσιοι, οἵτινες,
ατηθέντες ὑπὸ τοῦ Νικίου, εἶχον ἐκδράμει μέχρι Κατάνης, ἰδόντες τὴν
ῖθεν ἀναχώρησιν τῶν πολεμίων, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Συρακούσας. Γε-
μένης δὲ μάχης, ἐνίκησαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐπείσθησαν, ὅτι δὲν
έπει νὰ μείνωσιν ἐκεῖ περιπλέον πολιορκοῦντες τὰς Συρακούσας διά τε
ι χειμῶνα καὶ τὴν ἔλλειψιν ἱππικοῦ. Ἀπέπλευσαν λοιπὸν εἰς τὴν Κατά-
ι καὶ τὴν σικελικὴν Νάξον, ὅπως διαχειμάσωσι, θεωρήσαντες ἀναγκαῖον
φροντίσωσιν ἐν τῷ μεταξὺ περὶ μετακλήσεως ἱππέων καὶ χρημάτων
Ἀθηνῶν καὶ περὶ προςελκύσεως σικελικῶν τινων πόλεων ὡς συμμάχων.
ιθ' ὅπερ ἐφαίνετο εὔκολον μετὰ τὴν παρὰ τὰς Συρακούσας νίκην.
Ἡ κατὰ τῶν Συρακουσῶν πρώτη ἀπόπειρα τῶν Ἀθηναίων ὠφέλη-
ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι συνεῖδον τάς τε
λας αὐτῶν ἐλλείψεις καὶ ἰδίως τὴν τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ Ὀλυμ-
ίου δὲν ἦτο εὔκολον νὰ πολιορκηθῶσιν αἱ Συράκουσαι ἕνεκα τοῦ με-
ξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως ῥέοντος ποταμοῦ Ἀνάπου. Οἱ δὲ Συρα-
ισιοι ἔλαβον πεῖραν τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπείσθησαν περὶ τῆς
ρ' αὐτοῖς πολυαρχίας καὶ ἀταξίας. Ἡ συναίσθησις δὲ αὕτη οὐ μικρὸν
ετέλεσεν εἰς τὸ νάκουσθῇ τώρα ἡ φωνὴ τοῦ ἀνδρός, ὅςτις καὶ πρὸ
γων ἤδη μηνῶν, ὅτε ἀνεμένετο ὁ κατὰ τῆς νήσου ἐπίπλους τοῦ ἀθη-
κοῦ στόλου, εἶχε προίδει καὶ συμβουλεύσει τὰ δέοντα. Ὁ ἀνὴρ δὲ
ος ἦτο ὁ Ἑρμοκράτης, ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος συνετὸς ἅμα καὶ γενναῖος
ρακούσιος, ὅςτις ὑπῆρξε πρωτουργὸς τῆς ἐν Γέλᾳ εἰρήνης. Ἐπὶ τῇ
γγήσει τοῦ Ἑρμοκράτους περιώρισαν οἱ Συρακούσιοι τοὺς στρατηγοὺς
; πόλεως ἀπὸ δεκαπέντε εἰς τρεῖς καὶ μόνους, περιβληθέντας μεγί-
ιν ἐξουσίαν, ἐν οἷς ὑπέροχον θέσιν ἔσχεν αὐτὸς ὁ Ἑρμοκράτης. Πλὴν
τούτου τοῦ ὀλιγαρχικοῦ νεωτερισμοῦ ἐμερίμνησαν σπουδαίως περὶ τῆς
τάξεως τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ τοῦ τειχισμοῦ τῶν
ρακουσῶν καὶ ἐφρόντισαν περὶ συμμάχων. Καὶ ἐζήτησαν μὲν τὴν βοή-
κν τῶν Κορινθίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, κατώρθωσαν δὲ νάναρριπί-
σιν ἐν Σικελίᾳ τὸ φυλετικὸν πνεῦμα κατὰ τῶν Ἀθηναίων, νὰ μα-
ώσωσι τὴν εἰς τούτους προςχώρησιν τῆς Καμαρίνας καὶ νὰ κρατήσωσιν
τῇ οὐδετερότητι τοὺς Ἀκραγαντίνους καὶ τοὺς Γελώους. Οἱ δ' Ἀθη-
οι ἐν τούτοις, ἕως ἔλθωσιν ἐξ Ἀθηνῶν χρήματα καὶ ἡ ζητηθεῖσα

ἐπικουρίᾳ, εἰργάζοντο ἐν Σικελίᾳ, ὅπως διὰ παντὸς τρόπου προσπορισθῶσι συμμάχους ἐκ τῶν ἐγχωρίων, ἀπετάθησαν δὲ καὶ πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς καὶ Καρχηδονίους, ὅπως λάβωσι και ἐκεῖθεν βοηθείας κατὰ τῶν Συρακουσίων.

Ὅτε δ' ἦλθε τὸ θέρος τοῦ 414 π. Χ. καὶ ἔφθασαν ἐξ Ἀθηνῶν οἱ ἀναμενόμενοι ἱππεῖς καὶ τριακόσια τάλαντα, ἔπλευσαν ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος κατὰ τῶν Συρακουσῶν, καί, ἀποβιβάσαντες τὴν στρατιὰν εἰς τὴν προέχουσαν μικρὰν χερσόνησον Θάψον, προέφθασαν νὰ καταλάβωσι τὴν ὑψηλὴν θέσιν τῶν Ἐπιπολῶν, ἥτις ἐδέσποζε τῆς πόλεως ἀπὸ δυσμῶν καὶ ἐφ' ἧς ἔκειτο τὸ φρούριον Εὐρύαλος. Κατέχοντες δὲ τὰς Ἐπιπολὰς οἱ Ἀθηναῖοι, μετ' ἐκπληκτικῆς ταχύτητος ἔκτισαν κατὰ τὴν λεγομένην Συκῆν κυκλικὸν περίβολον, ἐξ οὗ ἤρχισαν παρεκτείνοντες δύο τείχη, τὸ μὲν πρὸς τὸν μικρὸν λιμένα τὸν καλούμενον Τρωγίλον καὶ κείμενον πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ τῶν Ἐπιπολῶν, τὸ δὲ κατὰ νοτίαν διεύθυνσιν πρὸς τὸν μέγαν τῶν Συρακουσῶν λιμένα. Διὰ τῶν τειχῶν τούτων ἔμελλε νὰ κοπῇ πᾶσα διὰ ξηρᾶς ἐπικοινωνία τῶν Συρακουσῶν, αἵτινες ἀπετελοῦντο ἐκ δύο τμημάτων, τῆς παλαιᾶς πόλεως ἐν τῇ νησῖδι Ὀρτυγίᾳ καὶ τῆς νέας ἐν τῇ ἠπείρῳ κατὰ τὴν Ἀχραδινήν, ἔξω τῆς ὁποίας εὑρίσκοντο τὰ δύο προάστεια, ἡ Τύχη καὶ ὁ Τεμενίτης, ἡ ἔπειτα κληθεῖσα Νεάπολις. Οἱ δὲ Συρακούσιοι, βλέποντες τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς προεχώρουν τὰ ἔργα τῶν Ἀθηναίων, προσεπάθησαν μὲν κατ' ἀρχὰς νἀντιστῶσιν, ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἀπεφάσισαν νὰ τειχίσωσιν ἐγκάρσιον τεῖχος, ὅπως κωλύσωσι τὸν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιτειχισμὸν τῆς πόλεως. Καὶ ὁ μὲν στρατὸς τῶν Ἀθηναίων ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὸ ἀντιτείχισμα τοῦτο τῶν πολιορκουμένων, ἀλλ' ἐν τῷ πρὸς ἅλωσιν αὐτοῦ ἀγῶνι ἔπεσεν ὁ γενναῖος Λάμαχος. Βοηθούμενοι δὲ ἤδη οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῆς Θάψου εἰς τὸν μέγαν λιμένα εἰσπλεύσαντος στόλου, προέβησαν περαιτέρω εἰς τὴν ἀποτελείωσιν τοῦ πρὸς τὸν λιμένα τοῦτον νοτίου τείχους. Οὕτως ὁ ἐπιτειχισμὸς τῶν Συρακουσῶν προεχώρει, καὶ τὰ πάντα ἤδη ἔβαινον καλῶς διὰ τοὺς Ἀθηναίους, πρὸς οὓς συνέρρεον ζωοτροφίαι καὶ ἐπικουρίαι ἐκ τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Τυρρηνίας· Ἀπ' ἐναντίας δ' οἱ Συρακούσιοι ἤρχισαν ἀποθαρρυνόμενοι καὶ ἐσκέπτοντο ἤδη περὶ παραδόσεως, καθ' ὅσον μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κύριοι καὶ αὐτῶν τῶν ἀγωγῶν, οἵτινες δι' ὑπονόμων καὶ σωλήνων ἔφερον τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ἐπῆλθεν ἀνέλπιστος τροπή, μεταβαλοῦσα καθ' ὁλοκληρίαν τὴν θέσιν τῶν Ἀθηναίων.

ΧΑΡΤΗΣ
τῶν
ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ
καὶ τῶν περιχώρων
Θάψος
Τρωγίλος
Λαβδαλον
ΕΠΙΠΟΛΑΙ
Συκῆ
ΤΥΧΗ
ΤΕΜΕΝΙΤΗΣ
ΑΧΡΑΔΙΝΗ
Ἄναπος
Ὀλυμπιεῖον
Ἐλάσσων
λιμήν
Ὀρτυγία
Μέγας
λιμήν
Πλημμύριον

Ἡ νέα αὕτη τροπὴ τῶν πραγμάτων ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἐν Σπάρτῃ ργειῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὅτε οὗτος, ἐκφυγὼν τοὺς ἐν τῇ Σαλαμινίᾳ τὰ τοὺς Θουρίους, διεπεραιώθη ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ πρῶτον διέτριψεν ἐν Ἤλιδι, ἔπειτα δ' ἐν Ἄργει. Ἀλλὰ μαθὼν, ὅτι τεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐρήμην εἰς θάνατον, ἀπεφάσισε νὰ δείξῃ τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας, ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ τιμωρήσῃ πικρῶς ἀστασίαν τοῦ δήμου, καὶ δὲν ὤκνησε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ μέσον τῶν ἰρῶν τῆς ἰδίας πατρίδος, πορευθεὶς εἰς τὴν Σπάρτην. Ταχέως δὲ κα-ρθωσεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ γείνῃ ἀγαπητὸς παρὰ τοῖς τέως ἀμειλίκτοις τοῦ ἐχθροῖς, ὑπομνήσας τὰς παλαιὰς αὐτοῦ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους ; Σφακτηρίας ὑπηρεσίας καὶ μετὰ θαυμασίας ἐπιτυχίας ἀσπασθεὶς λακωνικὴν δίαιταν καὶ δίκην χαμαιλέοντος συνεξομοιωθεὶς πρὸς τὰ η τῶν νέων φίλων.

Ἡ φιλία τοῦ ἀσπόνδου ἐκείνου τῆς Σπάρτης ἐχθροῦ ἐθεωρήθη ἀπό-;μα ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ ὑπῆρξεν οὐ μόνον ἰποπτος, ἀλλὰ καὶ περιζήτητος. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν ἀρτην οἱ πρέσβεις τῶν Κορινθίων καὶ Συρακουσίων, ζητοῦντες τὴν ;θειαν τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἀθηναίων, ἡ φωνὴ ; Ἀλκιβιάδου διέλυσε πάντα τῶν Σπαρτιατῶν δισταγμόν. Πεισθέν--δὲ εἰς τὰς προτάσεις αὐτοῦ, κηρύξαντος ἀναγκαῖον τὸν κατὰ τῶν ηναίων πόλεμον ἔν τε τῇ Ἀττικῇ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Δεκε-ς καὶ ἐν Σικελίᾳ δι' ἀποστολῆς ἐπικουρίας εἰς τοὺς Συρακουσίους, ταξαν Γύλιππον τὸν υἱὸν τοῦ Κλεανδρίδου, τὸν δεξιώτατον τῶν ατηγῶν τῆς Σπάρτης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βρασίδου, νὰ παρα-υασθῇ, ὅπως ἀπέλθῃ εἰς Σικελίαν.

Ὁ Γύλιππος ἔμελλε νὰ πλεύσῃ εἰς Σικελίαν μετὰ σπαρτιατικῆς ατιᾶς καὶ στόλου κορινθιακοῦ, ὅστις ἤδη ἠθροίζετο ἐν Λευκάδι. Ἀλλ' ἡ ιεμπεσοῦσα βραδύτης καὶ αἱ ἐκ Σικελίας ἀφικνούμεναι εἰδήσεις ἠνάγκα-αὐτὸν νὰ κινήσῃ ταχύτερον μετὰ τεσσάρων μόνον νηῶν καὶ ἑπτακο-ν ἀνδρῶν. Πλεύσας δὲ πρῶτον εἰς Ἰταλίαν, μετὰ πολλὰς περιπετείας ασεν εἰς τὴν Ἱμέραν, καί, αὐξήσας τὸ μικρὸν αὐτοῦ στράτευμα διὰ ιλίων καὶ ὑπερέκεινα ἐπικούρων ἐξ Ἱμέρας, Γέλας, Σελινοῦντος καὶ ἐνδοτέρων τῆς νήσου, ἔφθασεν εἰς τὰς Ἐπιπολὰς διὰ τοῦ Εὐρυάλου, ιἶχεν ἀφήσει ἀφρούρητον ὁ Νικίας. Ἐκεῖθεν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὰς Συ-ούσας καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέμενον τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Γυλίππου ἐνέπνευσε νέον θάρρος εἰς

σίους. Σὺν τῇ ἀφίξει τοῦ Σπαρτιάτου στρατηγοῦ ἐπανῆλθεν ἡ τάξις, ἡ πειθαρχία καὶ ἡ τόλμη, ἐν ᾧ ἐξ ἑτέρου ὁ μόνος τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς, ὁ Νικίας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαμάχου ἐπανέπεσεν εἰς τὴν προτέραν ἀπραξίαν. Ὁ Γύλιππος ἔστειλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους κήρυκα, προτείνων εἰς αὐτοὺς νἀναχωρήσωσιν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἐκ τῆς Σικελίας. Βλέπων δὲ τὴν ἐκείνων ὀλιγωρίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ κατ' αὐτῶν, καὶ, στείλας μέρος τῆς στρατιᾶς, κατέλαβε τὸ ἐπὶ τῶν κρημνῶν τῶν Ἐπιπολῶν κείμενον φρούριον Λάβδαλον, ἐφόνευσε δὲ τοὺς ἐν αὐτῷ φρουροῦντας Ἀθηναίους. Μετὰ δὲ ταῦτα διὰ νέου τείχους ἠγωνίσθη νὰ ματαιώσῃ τὸν ἐπιτειχισμὸν τῶν Ἀθηναίων, καὶ κατ' ὀλίγον κατώρθωσε νὰ περιστείλῃ αὐτοὺς εἰς θέσιν πολιορκουμένων μᾶλλον ἢ πολιορκούντων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν ἤρχισαν νἀναλαμβάνωσιν οἱ Συρακούσιοι μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ καθυστερήσαντος στολίσκου τῶν Κορινθίων, οὕτως ὥςτε ἐκρίθη ἀσύμφορος ἡ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ στενὸν ἔχοντος τὸ στόμιον μεγάλου λιμένος περαιτέρω προςόρμισις ὅλου τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ ἐπισφαλὲς τὸ ἀνυπεράσπιστον τοῦ εἰς τὸν λιμένα εἴςπλου. Διὰ τοῦτο ὁ Νικίας ἐθεώρησε καλὸν νὰ γείνῃ κύριος τῆς εἰςόδου τοῦ λιμένος, καταλαμβάνων τὴν πρὸς νότον αὐτοῦ κειμένην ἄκραν, τὸ Πλημμύριον, καὶ τειχίσας αὐτὴν διὰ τριῶν φρουρίων πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ αὐτόθι ναυλοχήσαντος μεγίστου μέρους τοῦ στόλου. Ἀλλ' ὁ νέος οὗτος ὅρμος ἐξησφάλιζε μὲν περισσότερον τὸν στόλον, ἀλλ' ἐξέθετεν εἰς νέους κινδύνους τοὺς ναύτας, ἀναγκαζομένους νἀπέρχωνται μακρὰν πρὸς ἄντλησιν ὕδατος καὶ φρυγανισμὸν καὶ κακουμένους ὑπὸ τῶν ἱππέων τῶν Συρακουσίων.

Ὁ Νικίας, συνορῶν τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν ἀδυναμίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πολεμίων, ἔγραψε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 414 π. Χ. εἰς τοὺς Ἀθηναίους, παριστάνων διὰ μελανῶν χρωμάτων τὴν κακὴν θέσιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ στόλου, ζητῶν ἢ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου ἢ τὴν ἀποστολὴν γενναίας ἐπικουρίας καὶ καταθέτων τὴν ἀρχὴν ἕνεκα τῆς νεφρίτιδος, ὑφ' ἧς ἐταλαιπωρεῖτο.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Νικίου οὔτε παρώργισεν οὔτε ἀπήλπισε τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης τὴν πόλιν ἐν τοῖς δεινοῖς εὐθαρσίας ἀπεφάσισαν τὴν ἀποστολὴν νέων δυνάμεων ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Δημοσθένην καὶ Εὐρυμέδοντα, διατηρηθέντος καὶ τοῦ Νικίου ἐν τῇ ἀρχῇ. Ἐκ δὲ τῶν νέων στρατηγῶν ὁ μὲν Εὐρυμέδων ἀπέπλευσεν εὐθὺς περὶ τὰς χειμερινὰς τροπὰς μετὰ δέκα νηῶν καὶ χρημάτων, ὅπως ἀγγείλῃ εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ τὴν μέλλουσαν ἀποστολὴν βοηθείας, ὁ δὲ

Δημοσθένης ἔμελλε νὰ ἐκπλεύσῃ βραδύτερον μετὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀποσταλησομένων μεγάλων ἐπικουριῶν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ οἱ Συρακούσιοι δὲν ἔμειναν ἄπρακτοι. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χειμῶνα ὁ Γύλιππος, περιελθὼν τὰς σικελικὰς πόλεις, ἠνάγκασε μὲν νὰ προςέλθωσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀγῶνα ἐκείνας τῶν σικελικῶν πόλεων ὅσαι ἀφίσταντο ἀκόμη, συνέλεξε δὲ στρατιὰν καὶ δραστηρίως ἐπελήφθη τῆς συντάξεως στόλου, οὕτως ὥςτε, ἐπανερχόμενος τὸ ἔαρ εἰς Συρακούσας, ἠδύνατο νἀντεπεξέλθῃ εὐθαρσῶς κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ προςοχὴ τοῦ Γυλίππου καὶ τοῦ Ἑρμοκράτους ἐστράφη κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 413 π. Χ. εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ μεγάλου λιμένος καὶ τῆς εἰςόδου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηναίων. Πρὶν ἢ ἀκόμη δὲ φθάσωσιν εἰς τοὺς πολεμίους αἱ ἀναμενόμεναι βοήθειαι ὑπὸ τὸν Δημοσθένην, διὰ τῆς ἐξόδου πλοίων τῶν Συρακουσίων, ἐκπλευσάντων ἄλλων μὲν ἐκ τοῦ μεγάλου λιμένος, ἄλλων δ' ἐκ τοῦ παρὰ τῇ Ὀρτυγίᾳ ἐλάσσονος, κατωρθώθη ἡ κατάληψις τοῦ Πλημμυρίου καὶ περιωρίσθη ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ μεγάλου λιμένος. Κατὰ δὲ τὰς ἐπακολουθησάσας ἐπανειλημμένας ναυμαχίας, ὧν κυριωτάτη ἀφορμὴ ὑπῆρξεν ἡ προςπάθεια τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐξέλθωσι τοῦ λιμένος, ἐπεδείχθη μὲν ἡ πατροπαράδοτος τόλμη καὶ ἀνδρεία τῶν ἀττικῶν ναυτῶν, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὑπερίσχυσαν οἱ Συρακούσιοι.

Τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τῶν πραγμάτων, ὅτε ἐπεφάνη ὁ Δημοσθένης μετὰ λαμπροῦ στόλου ἐξ ἑβδομήκοντα καὶ τριῶν νηῶν, οὗ ἐπέβαινον πεντακιςχίλιοι ὁπλῖται καὶ περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδες τοξοτῶν, σφενδονητῶν καὶ ἀκοντιστῶν. Ὁ εἴςπλους αὐτοῦ εἰς τὸν λιμένα εἶχέ τι τὸ θεατρικὸν ὡς ἐκ τοῦ λαμπροῦ καταρτισμοῦ τῶν καινουργῶν τριήρων καὶ ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν κελευστῶν καὶ αὐλητῶν. Ἡ νέα δὲ αὕτη παρασκευὴ τῶν ἀκατανικήτων Ἀθηνῶν κατέπληξε τοὺς Συρακουσίους.

Ὁ Δημοσθένης, βλέπων τὴν κατάπληξιν ταύτην τῶν πολεμίων καὶ τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν κατὰ τὰ ἕλη παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ μεγάλου λιμένος στρατοπεδευομένων Ἀθηναίων, οἵτινες τέως ἦσαν λίαν καταβεβλημένοι ἐκ τῆς ἀπραξίας καὶ τῶν νόσων, ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἣν προεκάλεσεν ἡ ἄφιξις αὐτοῦ, καὶ προέτεινε, μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων, τὴν ἄμεσον ἔφοδον κατὰ τῶν Ἐπιπολῶν. Ἤθελε δῆλα δὴ ὁ Δημοσθένης δραστηρίαν ἐνέργειαν, ἵνα οἱ Ἀθηναῖοι ἀνακτήσωσι τὴν προτέραν θέσιν, ἣν εἶχον ἀπολέσει διὰ τῶν νυ-

Γυλίππου, ὅπως ἐπιδιωχθῇ ταχέως ἡ ἅλωσις τῶν Συρακουσῶν, ἢ ἄλλως μὴ καταταλαιπωρῆται ἀσκόπως ἡ ἀθηναϊκὴ στρατιά. Ὑπερνικήσας δὲ τοὺς δισταγμοὺς τοῦ Νικίου, ἐπεχείρησε τὸ ἔργον μετὰ τόλμης κατά τινα νύκτα σεληναίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκων, προςβαλόντες τὸν Εὐρύαλον, καὶ προεχώρουν μετὰ θάρρους. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν, ὥςτε, καὶ ὅτε οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι καὶ ὁ Γύλιππος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐξῆλθον ἐκ τῶν προτειχισμάτων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἐκπλαγέντες διὰ τὸ νυκτερινὸν τόλμημα τῶν Ἀθηναίων καὶ στενοχωρηθέντες ἐν τῷ ἀγῶνι. Ἀλλ' ἡ πολλὴ τόλμη τῶν Ἀθηναίων, προχωρούντων ἤδη ἐν ἀταξίᾳ διὰ τὴν γενομένην νίκην, ἀπέβη δι' αὐτοὺς εἰς κακόν. Πρῶτοι τῶν συμμάχων τῶν Συρακουσίων οἱ Βοιωτοί, ἀντιστάντες καὶ προςβαλόντες αὐτούς, ἔτρεψαν εἰς φυγήν. Γενικὴ τότε ἐπεκράτησε ταραχὴ καὶ σύγχυσις. Ὑπὸ τὸ ἀμφίβολον φῶς τῆς σελήνης οἱ φίλοι δὲν ἐγνώριζον τοὺς φίλους, οὐδ' οἱ συμπολῖται τοὺς συμπολίτας. Τὰ χάριν ἀναγνωρίσεως συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενα συνθήματα ἔγειναν γνωστὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς, τὸ δὲ παραπλήσιον δι' ἅπαντας τοὺς μαχομένους Δωριεῖς πολεμικὸν ᾆσμα ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μὴ διακρίνοντας ἂν ἀλαλάζωσιν οἱ σύμμαχοι αὐτῶν Ἀργεῖοι καὶ Κερκυραῖοι ἢ οἱ ἐχθροὶ Συρακούσιοι καὶ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ ἄλλοι πολέμιοι Δωριεῖς. Ἡ ἧττα τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξε δεινή. Περὶ τοὺς διςχιλίους ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην νυκτομαχίαν, τῶν δὲ περισωθέντων οἱ πλεῖστοι ἔφυγον ἄνευ ὅπλων εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ὁ Νικίας ἀνέμενε τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης.

Μετὰ τὴν τοιαύτην πανωλεθρίαν ὁ Δημοσθένης, ὅςτις ἦτο ἀνὴρ τῶν γενναίων μέτρων καὶ τῶν ἀμέσων ἀποφάσεων, προέτεινε τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας καὶ τὴν ἐκ Σικελίας ἀναχώρησιν, ἐφ' ὅσον ἀκόμη τὸ πέλαγος ἦτο ἀνοικτόν. Ἀλλ' ὁ Νικίας ἀντέστη, τὸ μὲν ἐλπίζων εἰς κρυφίας ἐν Συρακούσαις συνεννοήσεις περὶ παραδόσεως, τὸ δὲ φοβούμενος τὴν ὀργὴν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Οὐδ' ἐδέχθη ὁ γηραιὸς στρατηγὸς τὴν ἄλλην τοὐλάχιστον γνώμην τοῦ Δημοσθένους, εἰς ἣν συνετάχθη καὶ ὁ Εὐρυμέδων, περὶ τῆς εἰς Θάψον ἢ Κατάνην ὑποχωρήσεως πρὸς ὥραν. Ἀλλ' ὅτε μετά τινας ἑβδομάδας οἱ μὲν Συρακούσιοι ἔλαβον νέας ἐπικουρίας, ἡ δ' ἐπιδημία τῶν ἑλωδῶν πυρετῶν ἐπίεζε τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καθ' ἡμέραν χαλεπώτερον, ἠναγκάσθη ὁ Νικίας νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἀναχώρησιν. Ἀλλ' ἔκλειψις σελήνης συμβᾶσα κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν διὰ τὸν ἀπόπλουν νύκτα (15 Αὐγούστου 413) μετέστρεψε τὴν ἀπόφασιν τοῦ

κίμονος στρατηγοῦ, ὅςτις ἐπεδόθη εἰς θυσίας, ἵνα κατευνάσῃ τὴν
ισμένην ὀργὴν τῶν θεῶν.

τοσούτῳ δὲ οἱ Συρακούσιοι, ἐννοήσαντες τὴν μελετωμένην ἀπό-
τῶν Ἀθηναίων, ἀπεφάσισαν διὰ παντὸς τρόπου νὰ προκαταλά-
αὐτὴν, καὶ ἐπέπεσον μετὰ τρεῖς ἡμέρας κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπό τε
αἰ θαλάσσης. Καὶ ἀπεκρούσθησαν μὲν κατὰ ξηρὰν, ἀλλ' ἐν τῇ
χίᾳ ἐνίκησαν, συλλαβόντες δεκαοκτὼ ἀθηναϊκὰς τριήρεις καὶ φο-
τες τοὺς ἐν αὐταῖς ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Εὐρυμέδων.
ιίνοντες δὲ θαρραλεώτερον καὶ ἐπιμονώτερον εἰς τὸ ἔργον τῆς κατα-
ῆς, ἔκλεισαν διὰ πλοίων τὸν εἴςπλουν τοῦ λιμένος, ὅπως μὴ ἀφή-
διέξοδον εἰς τοὺς πολεμίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, θέλοντες νὰ δια-
ισι τὸν ἀποκλεισμὸν, παρεσκεύασαν ἅπαντα αὐτῶν τὸν στόλον,
ιύμενον εἰς ἑκατὸν δέκα περίπου πλοῖα, καὶ ἐπιβιβάσαντες τὴν
ιὰν, ἔσπευσαν πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ λιμένος. Λυσσώδης ὑπῆρξεν ὁ
τὸν ὁποῖον καθίστανον ἀκόμη ἀγριώτερον αἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν
ῶν τοῦ λιμένος προςβολαὶ παρὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ τῶν
ουσίων. Διακόσιαι περίπου τριήρεις συνεπλέκοντο ἐν τῷ μεγάλῳ
μετὰ μανίας. Ἑκατέρωθεν αἱ ζημίαι ὑπῆρξαν μεγάλαι καὶ πολλοὶ
οί. Ἀλλὰ μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην μάχην, εἰς τῆς ὁποίας τὴν
αφὴν ἀφιέρωσεν ἀθανάτους σελίδας ὁ μέγας ἱστοριογράφος τοῦ
οννησιακοῦ πολέμου Θουκυδίδης, οἱ στήσαντες τὸ τρόπαιον τῆς
ὑπῆρξαν οἱ Συρακούσιοι. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀπέλπιδες καὶ συντε-
ίνοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ λιμένος.

καταστροφὴ ἐπέκειτο βεβαία, ἂν ἔμενον οἱ Ἀθηναῖοι ἀποκεκλει-
ἐν τῷ λιμένι. Οἱ στρατηγοὶ δὲν ὤκνησαν νὰ διατάξωσι νέαν καὶ
αίαν ἀπόπειραν ἐξόδου τοῦ στόλου διὰ τὴν ἐπιοῦσαν. Καὶ ἐσκέ-
ι ὀρθῶς, βλέποντες, ὅτι παρ' ὅλην τὴν ζημίαν τῶν Ἀθηναίων
ἀκόμη ἑξήκοντα νῆες, ἐν ᾧ οἱ ἐναντίοι εἶχον μετὰ τὴν μεγάλην
ν, ἣν καὶ αὐτοὶ ὑπέστησαν, ὀλιγωτέρας τῶν πεντήκοντα. Ἀλλ'
ται, καταπεπληγμένοι ὑπὸ τῆς ἥττης καὶ στερούμενοι θάρρους,
ησαν, μὴ θέλοντες νὰ ἐπιβῶσι τῶν νηῶν.

ι λοιπὸν καὶ μόνη ὑπελείπετο ὁδὸς σωτηρίας, ἡ κατὰ ξηρὰν ἀνα-
ης, καὶ ταύτην τὴν ἀπόφασιν ἔλαβον σύμπαντες οἱ Ἀθηναῖοι.
ἀντὶ νἀπέλθωσιν ἀμέσως, ἡ ἀναχώρησις καθυστέρησεν ἕνεκα ψευ-
γγελιῶν, ἃς διεβίβασαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐκ δόλου τοῦ Ἑρμο-
υς ἄνδρες προςποιούμενοι τοὺς φίλους καὶ συμβουλεύοντες νὰ μὴ

ἀπέλθωσι τὴν νύκτα ἐκείνην ὡς τῶν Συρακουσίων φυλασσόντων ἤδη τὰς ὁδούς, ἀλλὰ νἀποχωρήσωσι καθ' ἡσυχίαν ἐν καιρῷ ἡμέρας. Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ Ἑρμοκράτης τοῦτο τὸ ψευδῶς ἀγγελθὲν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἶχε συμβουλεύσει εἰς τοὺς Συρακουσίους, νὰ μεριμνήσωσι δῆλα δὴ περὶ τῆς ἀμέσου παρακωλύσεως τῆς φυγῆς τῶν Ἀθηναίων διὰ καταλήψεως τῶν ὁδῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι προετίμησαν νὰ πανηγυρίσωσι τὴν νίκην τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ σπεύσωσιν. Οὐχ ἧττον οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηπατήθησαν ὑπὸ τοῦ τεχνάσματος τοῦ Συρακουσίου στρατηγοῦ, καὶ μόλις τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐξεκίνησαν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακούσιοι προφθάσαντες εἶχον καταλάβει ἀληθῶς τὰς διαβάσεις.

Ἀλγεινὸν ἦτο τὸ θέαμα τῶν ἀναχωρούντων. Ἐστερημένοι τῶν νηῶν ἃς εἶχεν ἡ πόλις παραδώσει εἰς αὐτοὺς λαμπρὰς καὶ αἵτινες ἤδη εἶχον βυθισθῆ ἢ καῆ ἢ πέσει εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἀφίνοντες ἀτάφους τοὺς νεκροὺς αὐτῶν συμπολίτας καὶ ἐγκαταλείποντες ἀβοηθήτους ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς, ἀπήρχοντο πρὸς ἄδηλον πορείαν χάριν σωτηρίας ἀμφιβόλου τεσσαρακοντακισχίλιοι ἄνδρες, ἐφ' οὓς ἡ μακρυνὴ πατρὶς εἶχε στηρίξει τὰς παραβολωτάτας τῶν ἐλπίδων. Ἡ πορεία ὡμοίαζε πρὸς ἔξοδον ὁλοκλήρου πόλεως ἐκπεπολιορκημένης. Θλιβεραὶ ἦσαν αἱ οἰμωγαὶ τῶν εἰς τὴν ἰδίαν τύχην ἢ τὴν ὠμότητα τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαταλειπομένων τραυματιῶν ἢ ἀσθενῶν, οἵτινες ἐξεκρεμάννυντο ἀπὸ τῶν ἀπερχομένων αὐτῶν συσκήνων, ἐκλιπαροῦντες νὰ συμπαραληφθῶσι, ἐπακολουθοῦντες δ' ἐφ' ὅσον διάστημα ἠδύναντο, ἔπειτα κατέπιπτον ἐξησθενημένοι.

Τὸ στράτευμα ἀνεχώρησεν ἐν κατηφείᾳ καὶ ἀθυμίᾳ, διαιρεθὲν εἰς δύο μοίρας, ὧν τῆς μὲν ἦρχεν ὁ Νικίας, τῆς δ' ἐφεπομένης ὁ Δημοσθένης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπορεύθησαν κατὰ πρῶτον τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν Κατάνην. Ἀλλὰ κατὰ πᾶν αὐτῶν βῆμα παρεκωλύοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, προςβάλλοντος αὐτοὺς ἁπανταχόθεν. Τέλος τὴν πέμπτην ἡμέραν, βλέποντες ἀδύνατον τὴν πρὸς τὴν Κατάνην διάβασιν, ἀπεφάσισαν νὰ τραπῶσι πρὸς νότον, διευθυνόμενοι κατὰ τὴν Καμάριναν ἢ τὴν Γέλαν. Καὶ ἠπάτησαν μὲν κατ' ἀρχὰς τοὺς Συρακουσίους, ἀνάψαντες διὰ νυκτὸς πυρὰ εἰς ἔνδειξιν τῆς δῆθεν ἐν ᾧ χώρῳ ἔτυχον ἐξακολουθούσης στρατοπεδεύσεως καὶ συγχρόνως ἀπαγαγόντες τὴν στρατιάν. Ἀλλ' ἔπειτα ἐννοήσαντες οἱ Συρακούσιοι τὴν φυγὴν τῶν Ἀθηναίων, τὸν μὲν Νικίαν μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς στρατιᾶς δὲν κατέλαβον, προχωρήσαντα ἤδη πολύ, ἀλλ'

ἐπέπεσον ἐν καιρῷ κατὰ τῆς ὑπὸ τὸν Δημοσθένην ὀπισθοφυλακίας. Κυκλώσαντες δ' αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑξακισχιλίους ἄνδρας ἔν τινι κτήματι, ὅπερ ἐκαλεῖτο Πολυζήλειος αὐλή, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γέλωνος, ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσιν, ἀφ' οὗ εἰς μάτην οἱ κυκλωθέντες ἠγωνίσθησαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ταλαιπωρούμενοι ὑπὸ τῶν τραυμάτων καὶ τῆς ἄλλης κακώσεως. Παρεδόθησαν δ' οἱ γενναῖοι ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ φονευθῇ μηδείς, μηδὲ νὰ δεσμευθῇ, μηδὲ νὰ στερηθῇ τῆς ἀπολύτως ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ κατέθεσαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὰ μόνα χρήματα ἅπερ εἶχον, βαλόντες αὐτὰ ἐντὸς ἀνεστραμμένων ἀσπίδων. Τὸ κοῖλον τεσσάρων μόνον ἀσπίδων ἤρκεσε νὰ περιλάβῃ τὸ πενιχρὸν ἀργύριον, ὅπερ εἶχεν ἐναπολειφθῆ ἐκ τῶν πολλῶν ταλάντων, ὅσα ἐδαπάνησεν ἡ πόλις εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν. Ὁ Δημοσθένης, μὴ ἀνεχόμενος τὴν καταισχύνην, ἀνείλκυσε τὸ ξίφος, ὅπως φονευθῇ, ἀλλά, κρατηθεὶς ταχέως ὑπὸ τῶν πολεμίων, συνελήφθη ζῶν.

Ὁ Νικίας εἶχεν ἤδη φθάσει παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐρινεόν, ὅτε ἔμαθε τῇ ὑστεραίᾳ τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους. Οἱ δὲ Συρακούσιοι, καταλαβόντες τὸ ἀθηναϊκὸν στράτευμα, ἦλθον μετὰ τοῦ Νικίου εἰς λόγους περὶ παραδόσεως. Ἀλλ' ὅτε οὗτοι δὲν ἀπεδέχθησαν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προταθέντας ὅρους, ἤρχισε τὴν ἐπιοῦσαν ἡ ὑπὸ τοῦ Γυλίππου καὶ τῶν Συρακουσίων καταδίωξις τῶν Ἀθηναίων. Πεινῶντες καὶ διψῶντες, φθάνουσιν εἰς τὸν ποταμὸν Ἀσσίναρον, καὶ κατέρχονται εἰς τὴν κοίτην αὐτοῦ, ὅπως κορέσωσι τὴν καταφλέγουσαν αὐτοὺς δίψαν. Ἀλλ' ἤδη οἱ ἐχθροὶ κατέλαβον τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Τὰ τοξεύματα τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων ἵπτανται πυκνὰ κατὰ τοῦ ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἀσσινάρου διψαλέου πλήθους. Ὁ ποταμὸς βάπτεται ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' οἱ ἐπιζῶντες συνωθοῦνται ἀκόμη καὶ διαγωνίζονται, ὅπως πίωσι τὸ βορβορῶδες καὶ ᾑματωμένον ὕδωρ. Οἱ φεύγοντες συλλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ἱππέων τῶν Συρακουσίων, οἱ μένοντες φονεύονται ἀγεληδὸν ὑπὸ τῶν εἰς τὸν ποταμὸν ἐπικαταβάντων Πελοποννησίων. Τότε ὁ Νικίας, βλέπων, ὅτι οὐδεμία πλέον ὑπῆρχεν ἐλπὶς σωτηρίας, παρεδόθη, οὐδὲν ζητήσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐπικαλεσθεὶς μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Γυλίππου, ὅπως παύσῃ ὁ φόνος τῶν στρατιωτῶν (30 Αὐγούστου 413 π. Χ.).

Ἐκ τῶν τεσσαρακοντακισχιλίων ἀνδρῶν ὅσοι ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν ἄπελπιν πορείαν ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, τινὲς δὲ κατώρθωσαν νὰ ἐκφύγωσιν εἰς τὴν Κατάνην ἢ ἀλλαχοῦ τῆς Σικελίας, ἄλλοι δὲ ἰδίᾳ συλληφθέντες ἐπωλή-

θησαν ὡς δοῦλοι. Οἱ δὲ λοιποὶ ἤχθησαν ἐν θριάμβῳ εἰς τὰς Συρακούσας. Καὶ ὁ μὲν Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων εἰς θάνατον, μάτην ἀντιστάντος τοῦ Γυλίππου, ὅςτις βεβαίως προετίμα νὰ φέρῃ τοὺς ἀτυχεῖς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ζῶντας εἰς Σπάρτην. Οἱ δ' ἄλλοι αἰχμάλωτοι κατεβιβάσθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων εἰς τὰ λατομεῖα τῆς πόλεως, ὅπου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐργάζωνται δίκην καταδίκων ἐν μυρίαις στερήσεσιν, ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν πνιγηρὸν ἥλιον τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὰ φθινοπωρινὰ ψύχη τῆς νυκτός. Ἑβδομήκοντα ὅλας ἡμέρας ἐταλαιπωροῦντο οὕτως ἐν ταῖς λιθοτομίαις τῶν Συρακουσῶν ὡς ἐν εἱρκτῇ οἱ ἀπόκληροι τῆς τύχης. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ οἱ Συρακούσιοι, ἐλεήσαντες τὴν συμφορὰν τῶν ἑπτακιςχιλίων ἐκείνων αἰχμαλώτων, ἐθεώρησαν ἐλάφρυνσιν τῆς δυστυχίας αὐτῶν νὰ πωλήσωσι τοὺς πλείστους ὡς δούλους.

ΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

Ἐστιγμένοι μὲ εἰκόνα ἵππου ἐπὶ τοῦ μετώπου, περιήρχοντο τὴν νῆσον, μνήμονες τῆς πατρίδος, ἐν θέσει ἀνδραπόδων ἐκεῖνοι οὓς ἀπέστειλεν ἡ ἀγέρωχος πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὡς κατακτητὰς τῆς Σικελίας. Ἐνεθυμοῦντο

τὴν πατρίδα καὶ τοὺς οἰκείους, τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰ ἀθάνατα ποιήματα τῶν πατρίων ποιητῶν. Καὶ ἂν δὲν ἐδόξασεν αὐτοὺς καὶ τὰς Ἀθήνας τὸ ναυτικὸν μεγαλεῖον καὶ ἡ στρατιωτικὴ παρασκευὴ τῆς θαλασσοκράτορος πατρίδος, ἀλλὰ πολλοὺς ἔσωσεν ἡ ἀπομνημόνευσις τῶν περιπαθῶν στίχων τοῦ συμπολίτου τραγῳδοποιοῦ Εὐριπίδου.

Ὁ Εὐριπίδης κατεῖχεν ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ σκηνῇ, τασσόμενος μετὰ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γνήσιον τέκνον τῆς ἐποχῆς τῆς μετὰ τὸν Περικλέα. Ὡς ὁ Αἰσχύλιος ἀντιπροσωπεύει τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγῶνος, ὧν τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον περιεβλήθη ἡ τραγικὴ αὐτοῦ μοῦσα, ὡς τὰ ἔργα τοῦ Σοφοκλέους ἀντικατοπτρίζουσι τὸ κάλλος τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, οὕτως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Εὐριπίδου ἀπετυπώθησαν τὰ αἰσθήματα τῶν Ἀθηναίων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, αἱ σφοδραὶ συγκινήσεις οὐχ ἧττον ἢ ἡ σοφιστεία περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς δράμασιν αὐτοῦ ἐπικρατεῖ τὸ πάθος μετὰ καί τινος φιλοσοφικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Εὐριπίδης ζητεῖ νὰ συγκινήσῃ διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς ἀνθρωπίνης συμφορᾶς, διὰ τῆς παραστάσεως τῶν διακατεχόντων τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν παθῶν. Ζητεῖ νὰ πείσῃ διὰ τῆς ἐξεικονίσεως τῶν ἀντιθέτων πόθων, διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν συγκρουομένων γνωμῶν, διὰ τῆς ἀνελίξεως τῶν ἀντιπάλων χαρακτήρων. Ἐντεῦθεν αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ ἔχουσί τι τὸ ἀνθρωπινώτερον, τὰ πρόσωπα αὐτῶν

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

ἔχουσί τι τὸ πραγματικώτερον καὶ παραπλήσιον πρὸς τὰ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Καὶ αὐτοὶ οἱ μυθικοὶ ἥρωες καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί του ἐνθυμίζουσιν ἐνίοτε τοὺς συγχρόνους τῷ ποιητῇ 'Αθηναίους τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐκκλησίας. Οὕτως ἡ δραματουργία τοῦ Εὐριπίδου ἐστερεῖτο μὲν τοῦ ὀγκώδους μεγαλείου τῆς τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἤθους τῆς τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ συνεκίνει τὰς καρδίας τῶν 'Αθηναίων, τὰς συνεκίνει πολύ. Οἱ δὲ στίχοι, οἵτινες ὕγραναν τὰ ὄμματα αὐτῶν μυρτοστεφῶν κατὰ τὰς πανηγυρικὰς ἐν τῷ πατρίῳ θεάτρῳ διδασκαλίας ἔκαμψαν κατὰ τὰς πικρὰς τῆς αἰχμαλωσίας ἡμέρας καὶ τὰς καρδίας τῶν Σικελιωτῶν. Ἡ πάτριος ποίησις, ἣν οἱ ἀτυχεῖς ἡττημένοι εἶχον ἄλλοτε στεφανώσει ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν 'Αθηνῶν, ἀπέδιδεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ ξένῃ· ὁ δὲ γηραιὸς ποιητὴς ἐδέχετο συγκεκινημένος τὰς εὐχαριστίας τῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστρεφόντων ἀπελευθέρων τῆς ἐστεμμένης αὐτοῦ μούσης.

ις'

Κατάληψις τῆς Δεκελείας. 'Αποστασία τῶν συμμάχων.

'Ολίγοι ἀπὸ πολλῶν ἦσαν οἱ ἐπιστρέψαντες ἐπ' οἴκου ἐκ Σικελίας. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς 'Αθήνας αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῆς πανωλεθρίας, τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελον οἱ 'Αθηναῖοι νὰ πιστεύσωσι τὰ θλιβερὰ ἀγγέλματα περὶ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς, ἔπειτα δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς δεινὴ θλῖψις καὶ μετάμελος ἐπὶ τοῖς γενομένοις. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, ζητῶν ὑπευθύνους ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, ὡς πολλάκις ἐφάνη πράξας, ἐτράπη κατὰ πάντων τῶν παρακινησάντων αὐτὸν εἰς τὴν σικελικὴν ἐκστρατείαν, ῥητόρων, μάντεων καὶ χρησμολόγων. Τὸ πάθημα ἦτο ἀληθῶς δεινὸν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις. Οὐ μόνον ἡ πόλις εἶχεν ἀπολέσει μέγαν στόλον καὶ μυριάδας ἀνδρῶν, οὐ μόνον τὸ γόητρον τῶν 'Αθηνῶν εἶχε καταπέσει, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο οἰκτρά. Τριήρεις δὲν εἶχον πλέον ἱκανὰς ἐν τοῖς νεωςοίκοις, τὸ ταμεῖον ἦτο κενόν, τὸ πένθος εἶχε συντρίψει πάντα οἶκον, τὰ πνεύματα ἦσαν καταβεβλημένα, πάντες συνείχοντο ὑπὸ καταπλήξεως καὶ φόβου. 'Απὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐνόμιζον, ὅτι θὰ ἴδωσιν ἐρχομένους εἰς τὸν Πειραιᾶ τούς τε ἀπὸ τῆς Σικελίας πολεμίους, πλέοντας διὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν μετὰ τοιαύτην μάλιστα νίκην, καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τῶν 'Αθηνῶν, καὶ τὴν 'Αττικὴν περιστοιχιζομένην ἤδη ὑπὸ πολεμίων δυνάμεων ἔκ τε γῆς

καὶ θαλάσσης καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐν ἀποστασίᾳ συνεργαζομένους μετὰ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον ἄδικον, φοβούμενοι ἐπὶ τοσοῦτον τὰς συνεπείας τῆς σικελικῆς συμφορᾶς. Μὴ ὁ ἐχθρὸς δὲν εὑρίσκετο ἤδη ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς; Ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε προτείνει εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὅτε παρώρμα αὐτοὺς νὰ στείλωσι βοήθειαν εἰς τὰς Συρακούσας, συμβουλεύσας νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ καὶ ὡς τοιοῦτον σταθμὸν ὑποδείξας τὴν Δεκέλειαν, ἀπέχουσαν ὀλίγας μόνον ὥρας ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, εἶχεν ἤδη τελεσθῆ. Μετὰ προηγηθείσας τινὰς ἀποβάσεις τῶν Ἀθηναίων ἐν Πελοποννήσῳ, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς διάλυσις τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν καὶ ὡς νέα ἀκήρυκτος ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν, στρατιὰ σπαρτιατικὴ ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἆγιν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρχιδάμου, κατέλαβε τὴν Δεκέλειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡςεὶ λησμονήσαντες τὰ κακὰ ἅτινα εἶχον πάθει ἐκ τῶν ἐτησίων εἰςβολῶν τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀφ' ὧν εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἡ χώρα ἐπὶ δώδεκα ἔτη, οὐ μόνον δὲν ἀπεπειράθησαν νὰ παρακωλύσωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἀφροντιστοῦντες ἔστειλαν εἰς Σικελίαν τὴν παρασκευαζομένην στρατιὰν τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλ' ὅτε πλέον ἡ πόλις ὑπέστη τὸ σικελικὸν πάθημα, τότε κατεφάνη ἡ ἐκ τῆς διαρκοῦς τῶν Σπαρτιατῶν ἐν Ἀττικῇ ἐγκαταστάσεως ἐπερχομένη εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολλαπλῆ ζημία. Πρότερον, ὅτε αἱ εἰςβολαὶ διήρκουν βραχὺν χρόνον, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐκωλύοντο νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῆς γῆς τὸν ἄλλον χρόνον. Ἀλλὰ τότε, ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ οἱ πολέμιοι ἐπέτρεχον τὴν χώραν καὶ ἐποιοῦντο λῃστείας ὁτὲ μὲν διὰ τῆς τακτικῆς φρουρᾶς, ὁτὲ δ' ἐπερχομένων καὶ περισσοτέρων καὶ παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως Ἄγιδος, ἡ βλάβη τῶν Ἀθηναίων ἦτο μεγάλη. Οὐ μόνον ἡ καλλιέργεια ἔπαυσεν ἐξ ἀνάγκης καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ πλέον ἢ δύο μυριάδες ἀνδραπόδων, ἐν οἷς πλεῖστοι χειροτέχναι, εἶχον αὐτομολήσει, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ πρόβατα καὶ τὰ ὑποζύγια εἶχον ἀπολεσθῆ, ἐκ δὲ τῶν ἵππων τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰς πρὸς τὴν Δεκέλειαν καταδρομὰς ἄλλοι μὲν ἀπεχωλοῦντο διὰ τὸ δύσβατον τῶν τόπων, ἄλλοι δ' ἐτραυματίζοντο. Ἕνεκα τούτων ἡ πόλις, ἥτις καὶ ἄλλοτε εἶχε χρείαν νὰ συμπληρόνῃ τὰ τρόφιμα δι' εἰςαγωγῆς ἔξωθεν, μάλιστα ἐξ Εὐβοίας, κατέστη τώρα πολὺ μᾶλλον ἐπιδεής. Ἐν ᾧ δὲ πρότερον ἡ ἐξ Εὐβοίας εἰςκομιδὴ τῶν ἐπιτηδείων ἐγίνετο προχειρότερον καὶ ταχύτερον διὰ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τῆς Δεκελείας, μετὰ

σίας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐπενόησαν ἄλλον τρόπον ἀργυρολογίας τῶν ὑπηκόων, ἐπιβαλόντες εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τῶν φόρων τὴν εἰκοστὴν, ἤτοι εἰςαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν τέλος πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀνὰ πάντας τοὺς λιμένας τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας. Διὰ τῆς ἐκμισθώσεως τοῦ νέου τούτου τέλους, εἰ καὶ ἡ εἴςπραξις αὐτοῦ δὲν διήρκεσε πολλὰ ἔτη, εἰςαχθέντων ἔπειτα ἐκ νέου τῶν φόρων, τὸ δημόσιον ταμεῖον τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε καὶ πάλιν πληρούμενον καὶ ἐπαρκοῦν εἰς τὰς πολλὰς τῆς πόλεως ἀνάγκας χωρὶς νὰ θιχθῶσιν ἀκόμη τὰ διὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν ἐπιφυλασσόμενα χίλια τάλαντα. Τὸ Σούνιον ἐτειχίζετο, ὅπως αἱ σιταγωγοὶ νῆες περιπλέωσιν ἀσφαλῶς τὸ ἀκρωτήριον· αἱ βεβλαμμέναι τριήρεις ἐπεσκευάζοντο καὶ νέαι ἐναυπηγοῦντο.

Οὕτως ἀμφοτέρωθεν οἱ ἀντίπαλοι ἡτοιμάζοντο καὶ πάλιν εἰς πόλεμον διὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ. Τὸ δὲ θέατρον τοῦ πολέμου ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ Ἰωνία, διότι καὶ τὸ προκείμενον ἀγώνισμα ἦτο ἡ ἀποστασία ἢ διατήρησις τῆς Ἰωνίας.

Ὅτε δ' ἐπέστη τὸ ἔαρ τοῦ 412 π. Χ., οἱ Πελοποννήσιοι ἡτοιμάζοντο νὰ πέμψωσι στόλον πρὸς βοήθειαν τῶν Χίων, οἵτινες παρεσκευάζοντο νἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὅτε μετὰ πολλὰς περιπετείας περὶ τὰ εἴκοσι πλοῖα ἠθροίσθησαν εἰς τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν Ἰσθμίων, οἱ Ἀθηναῖοι, μαθόντες τὸν μελετώμενον αὐτῶν ἀπόπλουν, ἔπλευσαν ἐγκαίρως κατ' αὐτῶν, καὶ, καταδιώξαντες μέχρι λιμένος τινὸς τῆς Κορινθίας, ἐπήγαγον εἰς αὐτὰ οὐ μικρὰν βλάβην. Ἡ πρώτη αὕτη ἧττα ἔφερεν ἀθυμίαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἤδη διενοοῦντο νὰ μὴ πέμψωσι βοήθειαν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ἡ ἀποστασία τῆς Χίου ἔμελλε λοιπὸν νἀποσοβηθῇ, ἂν μὴ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπειθε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλωσιν αὐτὸν μετὰ πέντε νηῶν δῆθεν ὡς προάγγελον τοῦ στόλου τῶν Πελοποννησίων, ὑποσχόμενος νἀποστήσῃ τοὺς Ἴωνας καὶ νὰ διενεργήσῃ τὴν μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, πλεύσας μετὰ πέντε νηῶν εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἐπιτυγχάνει τὴν ἀποστασίαν τῆς Χίου. Ἡ ὡραία πόλις, ἥτις κατὰ τοὺς κωμικοὺς ἔστελλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἄνδρας ὁσάκις ἦτο ἀνάγκη, καὶ πάντοτε ἐπειθάρχει καλῶς ὥςπερ ἵππος ἄπληκτος, ἀποτινάσσουσα ἤδη τὸν χαλινὸν τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς, ἔδιδε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας εἰς τὰς Ἐρυθρὰς καὶ τὴν Τέων, τὰς Κλαζομενὰς, τὴν Μίλητον καὶ τὴν Λέβεδον. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνεπτεροῦντο αἱ ἐλπίδες τῶν Λακεδαιμονίων ἕνεκα τῶν ὑποσχέσεων τῶν Περσῶν μετὰ

ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ.

ἀπέλθωσι τὴν νύκτα ἐκείνην ὡς τῶν Συρακουσίων φυλασσόντων ἤδη τὰς ὁδούς, ἀλλὰ νἀποχωρήσωσι καθ' ἡσυχίαν ἐν καιρῷ ἡμέρας. Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ Ἑρμοκράτης τοῦτο τὸ ψευδῶς ἀγγελθὲν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἶχε συμβουλεύσει εἰς τοὺς Συρακουσίους, νὰ μεριμνήσωσι δῆλα δὴ περὶ τῆς ἀμέσου παρακωλύσεως τῆς φυγῆς τῶν Ἀθηναίων διὰ καταλήψεως τῶν ὁδῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι προετίμησαν νὰ πανηγυρίσωσι τὴν νίκην τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ σπεύσωσιν. Οὐχ ἧττον οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηπατήθησαν ὑπὸ τοῦ τεχνάσματος τοῦ Συρακουσίου στρατηγοῦ, καὶ μόλις τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐξεκίνησαν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακούσιοι προφθάσαντες εἶχον καταλάβει ἀληθῶς τὰς διαβάσεις.

Ἀλγεινὸν ἦτο τὸ θέαμα τῶν ἀναχωρούντων. Ἐστερημένοι τῶν νηῶν ἃς εἶχεν ἡ πόλις παραδώσει εἰς αὐτοὺς λαμπρὰς καὶ αἵτινες ἤδη εἶχον βυθισθῆ ἢ καῆ ἢ πέσει εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἀφίνοντες ἀτάφους τοὺς νεκροὺς αὐτῶν συμπολίτας καὶ ἐγκαταλείποντες ἀβοηθήτους ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς, ἀπήρχοντο πρὸς ἄδηλον πορείαν χάριν σωτηρίας ἀμφιβόλου τεσσαρακοντακισχίλιοι ἄνδρες, ἐφ' οὓς ἡ μακρυνὴ πατρὶς εἶχε στηρίξει τὰς παραβολωτάτας τῶν ἐλπίδων. Ἡ πορεία ὡμοίαζε πρὸς ἔξοδον ὁλοκλήρου πόλεως ἐκπεπολιορκημένης. Θλιβεραὶ ἦσαν αἱ οἰμωγαὶ τῶν εἰς τὴν ἰδίαν τύχην ἢ τὴν ὠμότητα τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαταλειπομένων τραυματιῶν ἢ ἀσθενῶν, οἵτινες ἐξεκρεμάννυντο ἀπὸ τῶν ἀπερχομένων αὐτῶν συσκήνων, ἐκλιπαροῦντες νὰ συμπαραληφθῶσι, ἐπακολουθοῦντες δ' ἐφ' ὅσον διάστημα ἠδύναντο, ἔπειτα κατέπιπτον ἐξησθενημένοι.

Τὸ στράτευμα ἀνεχώρησεν ἐν κατηφείᾳ καὶ ἀθυμίᾳ, διαιρεθὲν εἰς δύο μοίρας, ὧν τῆς μὲν ἦρχεν ὁ Νικίας, τῆς δ' ἐφεπομένης ὁ Δημοσθένης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπορεύθησαν κατὰ πρῶτον τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν Κατάνην. Ἀλλὰ κατὰ πᾶν αὐτῶν βῆμα παρεκωλύοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, προςβάλλοντος αὐτοὺς ἁπανταχόθεν. Τέλος τὴν πέμπτην ἡμέραν, βλέποντες ἀδύνατον τὴν πρὸς τὴν Κατάνην διάβασιν, ἀπεφάσισαν νὰ τραπῶσι πρὸς νότον, διευθυνόμενοι κατὰ τὴν Καμάριναν ἢ τὴν Γέλαν. Καὶ ἠπάτησαν μὲν κατ' ἀρχὰς τοὺς Συρακουσίους, ἀνάψαντες διὰ νυκτὸς πυρὰ εἰς ἔνδειξιν τῆς δῆθεν ἐν ᾧ χώρῳ ἔτυχον ἐξακολουθούσης στρατοπεδεύσεως καὶ συγχρόνως ἀπαγαγόντες τὴν στρατιάν. Ἀλλ' ἔπειτα ἐννοήσαντες οἱ Συρακούσιοι τὴν φυγὴν τῶν Ἀθηναίων, τὸν μὲν Νικίαν μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς στρατιᾶς δὲν κατέλαβον, προχωρήσαντα ἤδη πολύ, ἀλλ'

ἐπέπεσον ἐν καιρῷ κατὰ τῆς ὑπὸ τὸν Δημοσθένην ὀπισθοφυλακίας. Κυκλώσαντες δ' αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑξακισχιλίους ἄνδρας ἔν τινι κτήματι, ὅπερ ἐκαλεῖτο Πολυζήλειος αὐλή, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γέλωνος, ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσιν, ἀφ' οὗ εἰς μάτην οἱ κυκλωθέντες ἠγωνίσθησαν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ταλαιπωρούμενοι ὑπὸ τῶν τραυμάτων καὶ τῆς ἄλλης κακώσεως. Παρεδόθησαν δ' οἱ γενναῖοι ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ φονευθῇ μηδείς, μηδὲ νὰ δεσμευθῇ, μηδὲ νὰ στερηθῇ τῆς ἀπολύτως ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ κατέθεσαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὰ μόνα χρήματα ἅπερ εἶχον, βαλόντες αὐτὰ ἐντὸς ἀνεστραμμένων ἀσπίδων. Τὸ κοῖλον τεσσάρων μόνον ἀσπίδων ἤρκεσε νὰ περιλάβῃ τὸ πενιχρὸν ἀργύριον, ὅπερ εἶχεν ἐναπολειφθῇ ἐκ τῶν πολλῶν ταλάντων, ὅσα ἐδαπάνησεν ἡ πόλις εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν. Ὁ Δημοσθένης, μὴ ἀνεχόμενος τὴν καταισχύνην, ἀνείλκυσε τὸ ξίφος, ὅπως φονευθῇ, ἀλλά, κρατηθεὶς ταχέως ὑπὸ τῶν πολεμίων, συνελήφθη ζῶν.

Ὁ Νικίας εἶχεν ἤδη φθάσει παρὰ τὸν ποταμὸν Ἐρινεόν, ὅτε ἔμαθε τῇ ὑστεραίᾳ τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους. Οἱ δὲ Συρακούσιοι, καταλαβόντες τὸ ἀθηναϊκὸν στράτευμα, ἦλθον μετὰ τοῦ Νικίου εἰς λόγους περὶ παραδόσεως. Ἀλλ' ὅτε οὗτοι δὲν ἀπεδέχθησαν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προταθέντας ὅρους, ἤρχισε τὴν ἐπιοῦσαν ἡ ὑπὸ τοῦ Γυλίππου καὶ τῶν Συρακουσίων καταδίωξις τῶν Ἀθηναίων. Πεινῶντες καὶ διψῶντες, φθάνουσιν εἰς τὸν ποταμὸν Ἀσσίναρον, καὶ κατέρχονται εἰς τὴν κοίτην αὐτοῦ, ὅπως κορέσωσι τὴν καταφλέγουσαν αὐτοὺς δίψαν. Ἀλλ' ἤδη οἱ ἐχθροὶ κατέλαβον τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Τὰ τοξεύματα τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων ἵπτανται πυκνὰ κατὰ τοῦ ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἀσσινάρου διψαλέου πλήθους. Ὁ ποταμὸς βάπτεται ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' οἱ ἐπιζῶντες συνωθοῦνται ἀκόμη καὶ διαγωνίζονται, ὅπως πίωσι τὸ βορβορῶδες καὶ ἡματωμένον ὕδωρ. Οἱ φεύγοντες συλλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ἱππέων τῶν Συρακουσίων, οἱ μένοντες φονεύονται ἀγεληδὸν ὑπὸ τῶν εἰς τὸν ποταμὸν ἐπικαταβάντων Πελοποννησίων. Τότε ὁ Νικίας, βλέπων, ὅτι οὐδεμία πλέον ὑπῆρχεν ἐλπὶς σωτηρίας, παρεδόθη, οὐδὲν ζητήσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐπικαλεσθεὶς μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Γυλίππου, ὅπως παύσῃ ὁ φόνος τῶν στρατιωτῶν (30 Αὐγούστου 413 π. Χ.).

Ἐκ τῶν τεσσαρακοντακισχιλίων ἀνδρῶν ὅσοι ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν ἄπελπιν πορείαν ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, τινὲς δὲ κατώρθωσαν νὰ ἐκφύγωσιν εἰς τὴν Κατάνην ἢ ἀλλαχοῦ τῆς Σικελίας, ἄλλοι δὲ ἰδίᾳ συλληφθέντες ἐπωλή-

θησαν ὡς δοῦλοι. Οἱ δὲ λοιποὶ ἤχθησαν ἐν θριάμβῳ εἰς τὰς Συρακούσας. Καὶ ὁ μὲν Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων εἰς θάνατον, μάτην ἀντιστάντος τοῦ Γυλίππου, ὅςτις βεβαίως προετίμα νὰ φέρῃ τοὺς ἀτυχεῖς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ζῶντας εἰς Σπάρτην. Οἱ δ' ἄλλοι αἰχμάλωτοι κατεβιβάσθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων εἰς τὰ λατομεῖα τῆς πόλεως, ὅπου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐργάζωνται δίκην καταδίκων ἐν μυρίαις στερήσεσιν, ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν πνιγηρὸν ἥλιον τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὰ φθινοπωρινὰ ψύχη τῆς νυκτός. Ἑβδομήκοντα ὅλας ἡμέρας ἐταλαιπωροῦντο οὕτως ἐν ταῖς λιθοτομίαις τῶν Συρακουσῶν ὡς ἐν εἱρκτῇ οἱ ἀπόκληροι τῆς τύχης. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ οἱ Συρακούσιοι, ἐλεήσαντες τὴν συμφορὰν τῶν ἑπτακιςχιλίων ἐκείνων αἰχμαλώτων, ἐθεώρησαν ἐλάφρυνσιν τῆς δυστυχίας αὐτῶν νὰ πωλήσωσι τοὺς πλείστους ὡς δούλους.

ΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

Ἐστιγμένοι μὲ εἰκόνα ἵππου ἐπὶ τοῦ μετώπου, περιήρχοντο τὴν νῆσον, μνήμονες τῆς πατρίδος, ἐν θέσει ἀνδραπόδων ἐκεῖνοι οὓς ἀπέστειλεν ἡ ἀγέρωχος πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὡς κατακτητὰς τῆς Σικελίας. Ἐνεθυμοῦντο

τὴν πατρίδα καὶ τοὺς οἰκείους, τὰς λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰ ἀθάνατα ποιήματα τῶν πατρίων ποιητῶν. Καὶ ἂν δὲν ἐδόξασεν αὐτοὺς καὶ τὰς Ἀθήνας τὸ ναυτικὸν μεγαλεῖον καὶ ἡ στρατιωτικὴ παρασκευὴ τῆς θαλασσοκράτορος πατρίδος, ἀλλὰ πολλοὺς ἔσωσεν ἡ ἀπομνημόνευσις τῶν περιπαθῶν στίχων τοῦ συμπολίτου τραγῳδοποιοῦ Εὐριπίδου.

Ὁ Εὐριπίδης κατεῖχεν ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ σκηνῇ, τασσόμενος μετὰ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γνήσιον τέκνον τῆς ἐποχῆς τῆς μετὰ τὸν Περικλέα. Ὡς ὁ Αἰσχύλιος ἀντιπροσωπεύει τὰς ἐνδόξους ἡμέρας τοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγῶνος, ὧν τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον περιεβλήθη ἡ τραγικὴ αὐτοῦ μοῦσα, ὡς τὰ ἔργα τοῦ Σοφοκλέους ἀντικατοπτρίζουσι τὸ κάλλος τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, οὕτως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Εὐριπίδου ἀπετυπώθησαν τὰ αἰσθήματα τῶν Ἀθηναίων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, αἱ σφοδραὶ συγκινήσεις οὐχ ἧττον ἢ ἡ σοφιστεία περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς δράμασιν αὐτοῦ ἐπικρατεῖ τὸ πάθος μετὰ

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

καί τινος φιλοσοφικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Εὐριπίδης ζητεῖ νὰ συγκινήσῃ διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς ἀνθρωπίνης συμφορᾶς, διὰ τῆς παραστάσεως τῶν διακατεχόντων τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν παθῶν. Ζητεῖ νὰ πείσῃ διὰ τῆς ἐξεικονίσεως τῶν ἀντιθέτων πόθων, διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν συγκρουομένων γνωμῶν, διὰ τῆς ἀνελίξεως τῶν ἀντιπάλων χαρακτήρων. Ἐντεῦθεν αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ ἔχουσί τι τὸ ἀνθρωπινώτερον, τὰ πρόσωπα αὐτῶν

ἔχουσί τι τὸ πραγματικώτερον καὶ παραπλήσιον πρὸς τὰ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Καὶ αὐτοὶ οἱ μυθικοὶ ἥρωες καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί του ἐνθυμίζουσιν ἐνίοτε τοὺς συγχρόνους τῷ ποιητῇ Ἀθηναίους τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐκκλησίας. Οὕτως ἡ δραματουργία τοῦ Εὐριπίδου ἐστερεῖτο μὲν τοῦ ὀγκώδους μεγαλείου τῆς τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἤθους τῆς τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ συνεκίνει τὰς καρδίας τῶν Ἀθηναίων, τὰς συνεκίνει πολύ. Οἱ δὲ στίχοι, οἵτινες ὕγραναν τὰ ὄμματα αὐτῶν μυρτοστεφῶν κατὰ τὰς πανηγυρικὰς ἐν τῷ πατρίῳ θεάτρῳ διδασκαλίας ἔκαμψαν κατὰ τὰς πικρὰς τῆς αἰχμαλωσίας ἡμέρας καὶ τὰς καρδίας τῶν Σικελιωτῶν. Ἡ πάτριος ποίησις, ἣν οἱ ἀτυχεῖς ἡττημένοι εἶχον ἄλλοτε στεφανώσει ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἀπέδιδεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν ἐν τῇ ξένῃ· ὁ δὲ γηραιὸς ποιητὴς ἐδέχετο συγκεκινημένος τὰς εὐχαριστίας τῶν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστρεφόντων ἀπελευθέρων τῆς ἐστεμμένης αὐτοῦ μούσης.

ιζ'

Κατάληψις τῆς Δεκελείας. Ἀποστασία τῶν συμμάχων.

Ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἦσαν οἱ ἐπιστρέψαντες ἐπ' οἴκου ἐκ Σικελίας. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς Ἀθήνας αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῆς πανωλεθρίας, τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς δὲν ἤθελον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πιστεύσωσι τὰ θλιβερὰ ἀγγέλματα περὶ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς, ἔπειτα δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς δεινὴ θλῖψις καὶ μετάμελος ἐπὶ τοῖς γενομένοις. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, ζητῶν ὑπευθύνους ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, ὡς πολλάκις ἐφάνη πράξας, ἐτράπη κατὰ πάντων τῶν παρακινησάντων αὐτὸν εἰς τὴν σικελικὴν ἐκστρατείαν, ῥητόρων, μάντεων καὶ χρησμολόγων. Τὸ πάθημα ἦτο ἀληθῶς δεινὸν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις. Οὐ μόνον ἡ πόλις εἶχεν ἀπολέσει μέγαν στόλον καὶ μυριάδας ἀνδρῶν, οὐ μόνον τὸ γόητρον τῶν Ἀθηνῶν εἶχε καταπέσει, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦτο οἰκτρά. Τριήρεις δὲν εἶχον πλέον ἱκανὰς ἐν τοῖς νεωσοίκοις, τὸ ταμεῖον ἦτο κενὸν τὸ πένθος εἶχε συντρίψει πάντα οἶκον, τὰ πνεύματα ἦσαν καταβεβλημένα, πάντες συνείχοντο ὑπὸ καταπλήξεως καὶ φόβου. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐνόμιζον, ὅτι θὰ ἴδωσιν ἐρχομένους εἰς τὸν Πειραιᾶ τούς τε ἀπὸ τῆς Σικελίας πολεμίους, πλέοντας διὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῶν μετὰ τοιαύτην μάλιστα νίκην, καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὴν Ἀττικὴν περιστοιχιζομένην ἤδη ὑπὸ πολεμίων δυνάμεων ἔκ τε γῆς

καὶ θαλάσσης καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐν ἀποστασίᾳ συνεργαζομένους μετὰ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον ἄδικον, φοβούμενοι ἐπὶ τοσοῦτον τὰς συνεπείας τῆς σικελικῆς συμφορᾶς. Μὴ ὁ ἐχθρὸς δὲν εὑρίσκετο ἤδη ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς; Ὅ τι ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε προτείνει εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ὅτε παρώρμα αὐτοὺς νὰ στείλωσι βοήθειαν εἰς τὰς Συρακούσας, συμβουλεύσας νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ καὶ ὡς τοιοῦτον σταθμὸν ὑποδείξας τὴν Δεκέλειαν, ἀπέχουσαν ὀλίγας μόνον ὥρας ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, εἶχεν ἤδη τελεσθῇ. Μετὰ προηγηθείσας τινὰς ἀποβάσεις τῶν Ἀθηναίων ἐν Πελοποννήσῳ, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς διάλυσις τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν καὶ ὡς νέα ἀκήρυκτος ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν, στρατιὰ σπαρτιατικὴ ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἆγιν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρχιδάμου, κατέλαβε τὴν Δεκέλειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡςεὶ λησμονήσαντες τὰ κακὰ ἅτινα εἶχον πάθει ἐκ τῶν ἐτησίων εἰςβολῶν τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀφ' ὧν εἶχεν ἀπαλλαγῇ ἡ χώρα ἐπὶ δώδεκα ἔτη, οὐ μόνον δὲν ἀπεπειράθησαν νὰ παρακωλύσωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἀφροντιστοῦντες ἔστειλαν εἰς Σικελίαν τὴν παρασκευαζομένην στρατιὰν τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλ' ὅτε πλέον ἡ πόλις ὑπέστη τὸ σικελικὸν πάθημα, τότε κατεφάνη ἡ ἐκ τῆς διαρκοῦς τῶν Σπαρτιατῶν ἐν Ἀττικῇ ἐγκαταστάσεως ἐπερχομένη εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολλαπλῆ ζημία. Πρότερον, ὅτε αἱ εἰςβολαὶ διήρκουν βραχὺν χρόνον, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐκωλύοντο νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῆς γῆς τὸν ἄλλον χρόνον. Ἀλλὰ τότε, ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ οἱ πολέμιοι ἐπέτρεχον τὴν χώραν καὶ ἐποιοῦντο λῃστείας ὁτὲ μὲν διὰ τῆς τακτικῆς φρουρᾶς, ὁτὲ δ' ἐπερχομένων καὶ περισσοτέρων καὶ παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως Ἄγιδος, ἡ βλάβη τῶν Ἀθηναίων ἦτο μεγάλη. Οὐ μόνον ἡ καλλιέργεια ἔπαυσεν ἐξ ἀνάγκης καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ πλέον ἢ δύο μυριάδες ἀνδραπόδων, ἐν οἷς πλεῖστοι χειροτέχναι, εἶχον αὐτομολήσει, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τὰ πρόβατα καὶ τὰ ὑποζύγια εἶχον ἀπολεσθῇ, ἐκ δὲ τῶν ἵππων τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰς πρὸς τὴν Δεκέλειαν καταδρομὰς ἄλλοι μὲν ἀπεχωλοῦντο διὰ τὸ δύσβατον τῶν τόπων, ἄλλοι δ' ἐτραυματίζοντο. Ἕνεκα τούτων ἡ πόλις, ἥτις καὶ ἄλλοτε εἶχε χρείαν νὰ συμπληρόνῃ τὰ τρόφιμα δι' εἰςαγωγῆς ἔξωθεν, μάλιστα ἐξ Εὐβοίας, κατέστη τώρα πολὺ μᾶλλον ἐπιδεής. Ἐν ᾧ δὲ πρότερον ἡ ἐξ Εὐβοίας εἰςκομιδὴ τῶν ἐπιτηδείων ἐγίνετο προχειρότερον καὶ ταχύτερον διὰ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τῆς Δεκελείας, μετὰ

σίας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐπενόησαν ἄλλον τρόπον ἀργυρολογίας τῶν ὑπηκόων, ἐπιβαλόντες εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τῶν φόρων τὴν εἰκοστὴν, ἤτοι εἰςαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν τέλος πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀνὰ πάντας τοὺς λιμένας τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας. Διὰ τῆς ἐκμισθώσεως τοῦ νέου τούτου τέλους, εἰ καὶ ἡ εἴςπραξις αὐτοῦ δὲν διήρκεσε πολλὰ ἔτη, εἰςαχθέντων ἔπειτα ἐκ νέου τῶν φόρων, τὸ δημόσιον ταμεῖον τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε καὶ πάλιν πληρούμενον καὶ ἐπαρκοῦν εἰς τὰς πολλὰς τῆς πόλεως ἀνάγκας χωρὶς νὰ θιχθῶσιν ἀκόμη τὰ διὰ τὴν ἐσχάτην ὥραν ἐπιφυλασσόμενα χίλια τάλαντα. Τὸ Σούνιον ἐτειχίζετο, ὅπως αἱ σιταγωγοὶ νῆες περιπλέωσιν ἀσφαλῶς τὸ ἀκρωτήριον· αἱ βεβλαμμέναι τριήρεις ἐπεσκευάζοντο καὶ νέαι ἐναυπηγοῦντο.

Οὕτως ἀμφοτέρωθεν οἱ ἀντίπαλοι ἡτοιμάζοντο καὶ πάλιν εἰς πόλεμον διὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ. Τὸ δὲ θέατρον τοῦ πολέμου ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ Ἰωνία, διότι καὶ τὸ προκείμενον ἀγώνισμα ἦτο ἡ ἀποστασία ἢ διατήρησις τῆς Ἰωνίας.

Ὅτε δ' ἐπέστη τὸ ἔαρ τοῦ 412 π. Χ., οἱ Πελοποννήσιοι ἡτοιμάζοντο νὰ πέμψωσι στόλον πρὸς βοήθειαν τῶν Χίων, οἵτινες παρεσκευάζοντο νἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὅτε μετὰ πολλὰς περιπετείας περὶ τὰ εἴκοσι πλοῖα ἠθροίσθησαν εἰς τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν Ἰσθμίων, οἱ Ἀθηναῖοι, μαθόντες τὸν μελετώμενον αὐτῶν ἀπόπλουν, ἔπλευσαν ἐγκαίρως κατ' αὐτῶν, καὶ, καταδιώξαντες μέχρι λιμένος τινὸς τῆς Κορινθίας, ἐπήγαγον εἰς αὐτὰ οὐ μικρὰν βλάβην. Ἡ πρώτη αὕτη ἧττα ἔφερεν ἀθυμίαν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἤδη διενοοῦντο νὰ μὴ πέμψωσι βοήθειαν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ἡ ἀποστασία τῆς Χίου ἔμελλε λοιπὸν νἀποσοβηθῇ, ἂν μὴ ὁ Ἀλκιβιάδης ἔπειθε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλωσιν αὐτὸν μετὰ πέντε νηῶν δῆθεν ὡς προάγγελον τοῦ στόλου τῶν Πελοποννησίων, ὑποσχόμενος νἀποστήσῃ τοὺς Ἴωνας καὶ νὰ διενεργήσῃ τὴν μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, πλεύσας μετὰ πέντε νηῶν εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἐπιτυγχάνει τὴν ἀποστασίαν τῆς Χίου. Ἡ ὡραία πόλις, ἥτις κατὰ τοὺς κωμικοὺς ἔστελλεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἄνδρας ὁσάκις ἦτο ἀνάγκη, καὶ πάντοτε ἐπειθάρχει καλῶς ὥςπερ ἵππος ἄπληκτος, ἀποτινάσσουσα ἤδη τὸν χαλινὸν τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς, ἔδιδε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας εἰς τὰς Ἐρυθρὰς καὶ τὴν Τέων, τὰς Κλαζομενὰς, τὴν Μίλητον καὶ τὴν Λέβεδον. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀνεπτεροῦντο αἱ ἐλπίδες τῶν Λακεδαιμονίων ἕνεκα τῶν ὑποσχέσεων τῶν Περσῶν μετὰ

τὰς διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου γενομένας συνθήκας τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τὸν Τισσαφέρνην. Κατὰ ταύτας παρεδίδοντο μὲν εἰς τοὺς Πέρσας οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅσων εἶχον οὗτοι πρότερον δεσπόσει, ἀνελάμβανε δ' ὁ Τισσαφέρνης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ χορηγήσῃ μισθὸν εἰς τοὺς Πελοποννησίους ναύτας καὶ νἀποστείλῃ ἀργότερον εἰς αὐτοὺς ἐπίκουρον φοινικικὸν στόλον. Οὕτω δὲ ἡ μὲν Μίλητος παρεδίδετο εἰς τὸν Τισσαφέρνην, ἡ δὲ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐπανάστασις οὐ μόνον συνετηρεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἐξήπλουτο, ἀποστάσης καὶ τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Μυτιλήνης καὶ αὐτῆς τῆς ἄλλως πιστοτάτης εἰς τοὺς Ἀθηναίους λεσβιακῆς πόλεως Μηθύμνης.

Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἡσύχαζον, ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἀφίκετο ἡ ἀγγελία τῆς ἀποστασίας τῆς Χίου, ἀνέπτυξαν ἔκτακτον δραστηριότητα, ψηφίσαντες μὲν τὴν χρῆσιν τῶν ἐν παρακαταθήκῃ χιλίων ταλάντων, ἀποστείλαντες δὲ ἀλληλοδιαδόχως διαφόρους στολίσκους εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ἰωνίας. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος, ἀλλ' εἰργάσθη δραστηρίως πρὸς ἀνάκτησιν τῶν Κλαζομενῶν καὶ τῆς Μυτιλήνης, προσέβαλε τὴν Χίον, ἤθελε δὲ κυριεύσει καὶ αὐτὴν τὴν Μίλητον, καίπερ κατεχομένην ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἂν μὴ ἔφθανε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 412 π. Χ. νέος στόλος ὑπὸ τὸν Συρακούσιον Ἑρμοκράτην. Ἐπὶ δὲ τῇ ἀφίξει ταύτης τῆς ἐπικουρίας εἰς τοὺς πολεμίους, οἱ Ἀθηναῖοι, πεισθέντες εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ συνετοῦ στρατηγοῦ Φρυνίχου, ἔκριναν ὀρθὸν νἀποσυρθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς Σάμον.

Ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς σχεδὸν ἀναστατώσεως τῆς Ἰωνίας ἡ Σάμος δὲν εἶχεν ἀκολουθήσει τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων ἀποστατῶν, ἀλλ' ἔμεινε πιστὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἔγειναν μὲν ἐνέργειαί τινες παρὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν τῆς νήσου, τῶν γεωμόρων, ἀλλὰ φοβερὰ ἐπανάστασις τοῦ δήμου, ὑποστηριζομένου ὑπὸ τριῶν ἐν τῷ λιμένι παρατυχουσῶν ἀθηναϊκῶν νηῶν, οὐ μόνον κατέπνιξε τὴν ἀποστασίαν ἐν σπέρματι, ἀλλὰ καὶ ἐτιμώρησε σκληρῶς τοὺς παρασκευάζοντας τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν διὰ τῶν Λακεδαιμονίων ὑποδούλωσιν τῆς νήσου εἰς τοὺς Πέρσας. Διακόσιοι τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐφονεύθησαν, τετρακόσιοι δ' ἐξεδιώχθησαν καὶ ἀπώλεσαν τὰ κτήματα αὐτῶν δημευθέντα. Ἀπηγορεύθη δ' ἐν τῷ μέλλοντι πᾶσα μετὰ τῶν γεωμόρων ἐπιγαμία τῶν δημοκρατικῶν. Ὁ δὲ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, ἐπαινῶν τὴν πίστιν τοῦ δήμου τῶν Σαμίων καὶ θεωρῶν αὐτοὺς ἀσφαλεῖς φίλους, ἐκήρυξε διὰ ψηφίσματος αὐτονόμους.

Θ Ε

LΔΟΧΣΕΝΤΕΙΒΟLΕΙΚΑΙΤΟΙΔΕΜΟΙΑΚΑΜΑΝΤΙΣΕΠΡΥ
ΙΜΕΝΔΕΜΟΙΤΟΙΣΑΜΙΟΝΕΠΑΙΝΕΣΑΙΟΤΙΣΦΑΣΑΥΤΟΣ
ΑΜΙΟΝΤΟΣΕΠΑΛΟΝΤΑΣΠΕLΟΠΟΝΝΕΣΙΟΣΕΠΙΣΑΜΟΝΚ
ΤΟΜΜΕΝΤΟΝΑΛΡΟΝΤΟΝΚLΕΟΜΕΔΕΟΣΤΟΝΕΛΚLΑΜΑΔΟ
ΠΟΔΙΔΟΝΤΟΝΣΑΜΙΟΙΤΑΛΙΛΝΟΜΕΝΑΕΧΣΑΥΤΟΑΠΑΛ
ΕΜΟΣΟΣΑΜΙΟΝΘΑΝΑΤΟΝΕΦΥΛΕΝΕΔΕΜΕΥΣΙΝΧΡΕ
ΤΟΙΑΘΕΝΑΙΟΝΦΥΛΕΝΑΥΤΟΝΚΑΙΘΑΝΑΤΟΝΚΑ·
ΜΙΟΙΑΠΟΠΕΜΦΣΑΝΤΟΝΑΘΕΝΑΙΣΕΚΑΙΠΑΡΑ
ΜΠΟLΕΙΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΜΕΡΟΝΓ

Θε[οί]. *Ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. Ἀκαμαντὶς ἐπρυ*[τάνευε, ὁ δεῖνα ἐγραμμάτευε, ὁ δεῖνα ἐπεστάτει, ὁ δεῖνα εἶπε· τῷ]*ι μὲν δήμῳ τῷ Σαμίων ἐπαινέσαι, ὅτι σφᾶς αὐτοὺς* [ἠλευθέρωσαν ..... Σ]*αμίων τοὺς ἐπάγοντας Πελοποννησίους ἐπὶ Σάμον κ*[..... ... μισθούν]*των μὲν τὸν ἀγρὸν τὸν Κλεομήδεος τὸν ἐγ Κλαμάδο* [....... ἀ]*ποδιδόντων Σάμιοι τὰ γιγνόμενα ἐξ αὐτοῦ ἀπάγ*[οντες .... ὁ δ]*ῆμος ὁ Σαμίων θάνατον ἢ φυγὴν ἢ δήμευσιν χρη*[μάτων ...... τῷ δήμῳ] *τῷ Ἀθηναίων φυγὴν αὐτῶν καὶ θάνατον καὶ* [δήμευσιν χρημάτων .... Σά]*μιοι ἀποπεμψάντων Ἀθήναζε καὶ παρα*[δόντων .... ἐ]*μ πόλει τριάκοντα ἡμερῶν γ* ......

ΜΕΡΟΣ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΑΥΤΟΥ

Οἱ Ἀθηναῖοι, πλέοντες εἰς τὴν πιστὴν Σάμον ὡς εἰς προςωρινὸν ταθμὸν, δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι ἡ ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου διατριβὴ των ιελλε νὰ γείνῃ ἡ ἀφετηρία σπουδαιοτάτης τροπῆς τῶν πραγμάτων ἐν ε τῇ Ἰωνίᾳ καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, καὶ ταῦτα ἕνεκα αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ νδρὸς, ὅςτις ὑπῆρξεν ὁ συντελέσας εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν συμμάχων, ·εκα τοῦ Ἀλκιβιάδου.

ιη΄

Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὀλιγαρχικοί.

Αἱ ἐν Ἰωνίᾳ ἐπιτυχίαι τῶν Λακεδαιμονίων ἦσαν κατόρθωμα τοῦ λκιβιάδου πολὺ μᾶλλον ἢ τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀθηναῖος φυγὰς διὰ τῆς ; τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἰδίας πατρίδος μεταστάσεως εἶχε τρέψει καθ' ὁλοιηρίαν τὴν τύχην τῶν σπαρτιατικῶν ὅπλων. Ἄγων καὶ φέρων τοὺς ισιλεῖς, πείθων καὶ μεταπείθων τοὺς ἐφόρους, καθιστάμενος ἀγαπητὸς ; τὰ πλήθη, διευθύνων τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Σπάρτης, ἠδύ:το νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτὸς ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὰς ἡνίας τοῦ κράτους τῶν ακεδαιμονίων. Καὶ οὐ μόνον εἰς τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν ἡγε;νων οὕτως εἰπεῖν ὑποκατέστη ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ιζυγικὰ τοῦ βασιλέως Ἄγιδος, ἀποπλανήσας διὰ τῶν θελγήτρων τῆς εριλαλήτου αὐτοῦ καλλονῆς τὴν βασίλισσαν Τιμαίαν, καὶ ἐκαυχᾶτο :ὶ τούτῳ, λέγων, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης δὲν θὰ γωνται ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ἀλλ' ἐκ ῆς τοιαύτης αὐτοῦ ὑπεροχῆς καὶ εὐδοκιμήσεως ἀπέκτησεν ὁ Ἀλκιβιάδης Σπάρτῃ οὐκ ὀλίγους ἐχθροὺς, ἐν οἷς πρῶτος αὐτὸς ὁ ἀπατηθεὶς βασικὸς σύζυγος τῆς Τιμαίας. Ἡ θέσις λοιπὸν αὐτοῦ ἀπέβη ἐπικίνδυνος ἐν ῷ στρατοπέδῳ τῶν Λακεδαιμονίων· αὐτὴ ἡ ζωή του ἐκινδύνευεν. Ἐνιήσας δὲ τοῦτο ἐγκαίρως, ἔφυγε κρυφίως καὶ μετέβη εἰς Μαγνησίαν ρὸς τὸν Τισσαφέρνην, ὅςτις ἐδεξιώθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν καὶ γάπησε ταχέως, βλέπων τὴν πολύτροπον αὐτοῦ φύσιν εὐκόλως ἐθιθεῖσαν εἰς τὴν δίαιταν τῶν Περσῶν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης συνεβούλευσε τὸν Τισσαφέρνην νὰ μὴ σπεύδῃ εἰς τὴν ιάλυσιν τοῦ πολέμου διὰ τῆς εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους συγκεντρώσεως ῆς εὐνοίας αὐτοῦ καὶ τῶν περσικῶν βοηθημάτων, ἀλλὰ νὰ παρέχῃ εἰς οὺς Σπαρτιάτας γλισχροτέρους τοὺς μισθοὺς καὶ νὰ μὴ στείλῃ εἰς

βοήθειαν αὐτῶν τὸν ἀναμενόμενον φοινικικὸν στόλον. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ ἀντιπολεμούμενοι ἑλληνικοὶ λαοί, ἔχοντες οὕτως ἰσορρόπους τὰς δυνάμεις, ἔμελλον νὰ κατατρίβωνται καὶ καταπονῶνται ὑπ' ἀλλήλων καὶ οὕτω νὰ γείνωσι κατ' ὀλίγον χειροήθεις εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ σατράπης ἐπείσθη εἰς τὸν φιλοπόνηρον Ἀθηναῖον καὶ ἔπραξε κατὰ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ συμβουλαὶ αὗται, καίπερ παρεχόμεναι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ συμφέροντος τῆς Περσίας, εἶχον ἀληθῶς ἄλλον σκοπόν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπεζήτει δι' αὐτῶν νὰ καταστῇ πάλιν ἀγαπητὸς ἅμα καὶ φοβερὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους, παρέχων εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ τρώσας δύναται καὶ νὰ ἰατρεύσῃ, ἀλλὰ συγχρόνως ὅτι αὐτὸς ὁ ἰατρεύσας δύναται καὶ πάλιν νὰ τρώσῃ. Προβάλλων τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρνους καὶ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἀγῶνος διὰ περσικῶν χρημάτων, ἂν κατελύετο ἐν Ἀθήναις τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐνήργει ὁ Ἀλκιβιάδης τὴν κάθοδόν του εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία τῶν σχεδίων τούτων ἀπῄτει δι' αὐτὸν ἔδαφος στερεὸν ἐν Ἀθήναις. Τοιοῦτο δὲ δὲν παρεῖχεν ἡ πόλις ἐν ὅσῳ ἦρχεν ἐν αὐτῇ τὸ κυμαινόμενον καὶ ἄστατον ἐκεῖνο πλῆθος, τὸ ὁποῖον εἶχε ψηφίσει κατ' αὐτοῦ καὶ ἐκβάλει αὐτὸν ἐκ τῆς πατρίδος, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προλειανθῇ ἡ ὁδὸς διὰ τοῦ σάλου ὃν ἔμελλον νὰ προκαλέσωσιν αἱ ἐνέργειαι πρὸς καθαίρεσιν τῆς δημοκρατίας.

Τοιαῦτα διεβίβαζον εἰς τὸ ἐν Σάμῳ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων μυστικοὶ ἀπόστολοι τοῦ Ἀλκιβιάδου. Προθύμως δ' ἐπελαμβάνοντο τῶν λόγων οἱ ἐν τῷ στόλῳ τριήραρχοι καὶ ἄλλοι πλούσιοι, ὧν τὴν τάξιν κυρίως ἐταλαιπώρουν τὰ ἐκ τοῦ πολέμου βάρη. Οὗτοι, ἀνέκαθεν ἔχοντες ἀπεχθῶς πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, καθίσταντο νῦν προθυμότεροι, βλέποντες, ὅτι ἡ ποθουμένη ὀλιγαρχικὴ μεταβολὴ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ εὐχερέστερον συνδεομένη πρὸς τὰς ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὑποσχέσεις καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐλπιζομένην ἀνακούφισιν τῆς πόλεως. Διεδίδοντο λοιπὸν μετ' ἐπιτάσεως αἱ τοιαῦται ἰδέαι ἐν τῷ στόλῳ καὶ παρεσκευάζοντο τὰ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Μόνος δ' ἀνθίστατο ὁ Φρύνιχος, ἀνὴρ ἐκ τῶν κατωτάτων τάξεων τοῦ λαοῦ ἀνελθὼν κατ' ὀλίγον εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις διὰ παντὸς τρόπου ἐπειρᾶτο νὰ ματαιώσῃ τὰ τεκταινόμενα. Ὁ Φρύνιχος διισχυρίζετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἠδιαφόρει πράγματι περὶ ὀλιγαρχίας ἢ δημοκρατίας, μόνον δὲ καὶ κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν διὰ τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς κάθοδόν του εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι οὔτε εὔκολον ἦτο

εἰς τοὺς Πέρσας, οὔτε συμφέρον νὰ προτιμήσωσι τῆς σπαρτιατικῆς συμμαχίας τὴν φιλίαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τέλος ὅτι ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς ὀλιγαρχίας ἐν ταῖς νῦν δημοκρατουμέναις τῶν συμμαχίδων ἔμελλε νὰ βλάψῃ μᾶλλον τοὺς Ἀθηναίους, κινδυνεύοντας νὰ ἴδωσι τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν παραδιδομένους εἰς τὴν Σπάρτην ὑπὸ τῶν ἐγκατασταθησομένων ἐν ταῖς πόλεσιν ὀλιγαρχικῶν. Ἀλλ' αἱ ἐνστάσεις τοῦ συντηρητικοῦ στρατηγοῦ δὲν ἔπεισαν τοὺς ἐν Σάμῳ κατὰ τοῦ καθεστῶτος συνωμότας, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν εἰς Ἀθήνας πρέσβεις, ὅπως διενεργήσωσι τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου, τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους φιλίαν.

Τὸν Πείσανδρον ἐγνώριζον ἤδη οἱ Ἀθηναῖοι. Καταγόμενος ἐξ Ἀχαρνῶν, εἶχεν ἐκτεθῆ ἐνωρὶς εἰς τὰ βέλη τῆς κωμῳδίας, σκωπτούσης τὴν ἔμφυτον αὐτῷ ῥαδιουργίαν, ἣν ἀνέπτυξεν ὡς ἑταῖρος τῶν μυστικῶν πολιτικῶν ἑταιριῶν, καὶ τὴν μεγάλην δειλίαν, ἥτις ἔγεινε παροιμιώδης. Ἡ συγκίνησις ἡ καταλαβοῦσα τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ τολμήματι τῶν Ἑρμοκοπιδῶν εἶχε δώσει εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ ἐπιδιώξῃ τοὺς ἰδίους ἑαυτοῦ φατριαστικοὺς σκοποὺς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς προστασίας τῶν συμφερόντων τοῦ δήμου. Ὁ Ἀχαρνεὺς δημαγωγὸς οὐδαμῶς ὤκνησεν, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν περιστάσεων πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ποθητῆς εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἑταίρους του ἀνατροπῆς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, νὰ παρουσιασθῇ τώρα συνεργῶν μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐκείνου, ὃν πρό τινων ἐτῶν εἶχε καταδιώξει παντὶ σθένει. Ὁ Πείσανδρος, μεταβὰς μετὰ τῶν συμπρέσβεων εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν χειμῶνα τοῦ 412 πρὸς τὸ 411 π. Χ., εὗρε πολλοὺς τοὺς ἀντιλέγοντας εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν συνδεομένην κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ προγεγραμμένου διεβόων, ὅτι θὰ ἦτο φοβερὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα ὁ φυγὰς διὰ τῆς παραβιάσεως τῶν κειμένων νόμων. Τὰ μεγάλα ἱερατικὰ γένη τῆς Ἐλευσῖνος, οἱ Εὐμολπίδαι καὶ οἱ Κήρυκες, διεμαρτύροντο ἐπὶ τῷ μελετωμένῳ πραξικοπήματι τοῦ περὶ τὰ θεῖα ἀσεβοῦς ἐξορίστου. Εἰς τὸν δῆμον τέλος ἐνεποίει δυςάρεστον αἴσθησιν τὸ ἄκουσμα περὶ τῆς ὀλιγαρχίας.

Ὁ Πείσανδρος ἐχρειάσθη νὰ καταβάλῃ πολλὰς ἐνεργείας, πείθων καθ' ἕνα τοὺς ἀντιλέγοντας, ὅτι αὐτὴ ἡ δεινὴ θέσις τῶν πραγμάτων, αὐτὴ ἡ σωτηρία τῆς πόλεως καθίστανον ἀναγκαίαν τὴν μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους φιλίαν, ἥτις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ὑπαρχούσης τῆς δημοκρατίας. Οὕτω δὲ καμφθέντες οἱ

'Αθηναῖοι ἐκ φόβου, ἐνέδωκαν καὶ ἐψήφισαν νὰ πλεύσῃ ὁ Πείσανδρος καὶ δέκα ἄνδρες μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἔλθωσι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἄριστα εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Τισσαφέρνην καὶ τὸν 'Αλκιβιάδην. Συγχρόνως δὲ ὁ δῆμος ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς τὸν στρατηγὸν Φρύνιχον, ὅςτις πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐν τῷ κατὰ τὴν Σάμον στρατοπέδῳ βυσσοδομουμένων δὲν εἶχε πτοηθῆ νὰ προβῇ μέχρι προδοσίας, καταγγείλας εἰς τὸν ναύαρχον τῶν Λακεδαιμονίων 'Αστύοχον τὰς μετὰ τοῦ 'Αλκιβιάδου συνεννοήσεις τῶν ἐν τῷ στόλῳ.

Ὅτε ὁ Πείσανδρος καὶ οἱ ἄλλοι πρέσβεις τῶν 'Αθηναίων ἔπλευσαν εἰς Μαγνησίαν πρὸς τὸν Τισσαφέρνην, ὁ 'Αλκιβιάδης συνεῖδεν, ὅτι δὲν εἶχε παρὰ τῷ σατράπῃ τὴν δύναμιν ἣν ἐφαντάζετο. Ὁ Τισσαφέρνης, τὸ μὲν φοβούμενος τοὺς Πελοποννησίους, τὸ δ' ἑπόμενος εἰς τὴν γνώμην τοῦ 'Αλκιβιάδου, προετίμα νὰ κατατρίβῃ δι' ἀλλήλων τοὺς ἀντιπολεμουμένους Ἕλληνας μᾶλλον ἢ νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν 'Αθηναίων. Ταῦτα βλέπων ὁ 'Αλκιβιάδης, παρέστησε τὸν Τισσαφέρνην προβάλλοντα εἰς τοὺς 'Αθηναίους πλὴν ἄλλων ἐπαχθῶν ὅρων τὴν ἀξίωσιν νὰ παραπλέῃ ἐλευθέρως τὰ παράλια τῆς χώρας ἐν ᾗ ἦρχεν. Οἱ 'Αθηναῖοι, ἀποδεχόμενοι τοιαύτην ἀξίωσιν τοῦ Πέρσου, οὐδὲν ἄλλο ἤθελον πράξει ἢ νὰ κηρύξωσι περσικὴν σύμπασαν τὴν ὑπὸ ἑλληνικωτάτων ἀποικιῶν περιστεφομένην παραλίαν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας καὶ νὰ μηδενίσωσι τὰ ἐκ τῆς ἐπ' Εὐρυμέδοντι μάχης ἀπορρεύσαντα πλεονεκτήματα. 'Αλλ' ἡ πρότασις ἀπερρίφθη μετ' ὀργῆς, καὶ οἱ πρέσβεις ἀπῆλθον ἄπρακτοι εἰς τὴν Σάμον. Ὁ δὲ Τισσαφέρνης εὐθὺς μετὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χειμῶνι, ἀρχομένου ἤδη τοῦ 411 π. Χ., ἀνενέωσε τὰς πρὸς τοὺς Πελοποννησίους συνθήκας.

'Αλλ' ἡ ἀποτυχία τῶν ἐν Μαγνησίᾳ διαπραγματεύσεων δὲν ἠδύνατο νὰ συνεπιφέρῃ πλέον τὴν παρὰ τῶν 'Αθηναίων ὀλιγαρχικῶν ἐγκατάλειψιν τῆς παρασκευαζομένης ἤδη καταλύσεως τῆς δημοκρατίας, εἰς ἣν ἠδύναντο νὰ προβῶσιν, ὡς εἶχον τὰ πράγματα, καὶ ἄνευ τοῦ 'Αλκιβιάδου. Ἤδη πρὸ τῆς ἐξ 'Αθηνῶν ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ὁ Πείσανδρος εἶχε παραγγείλει εἰς ἁπάσας τὰς καὶ πρότερον ὑφισταμένας μυστικὰς ἑταιρίας τῶν ἐπὶ ἀρχαῖς καὶ δίκαις συνωμοτῶν νὰ συμπράξωσιν ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος. Οἱ συνωμόται εἰργάσθησαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Πεισάνδρου μετὰ δραστηριότητος ἅμα καὶ περισκέψεως. Δὲν ἦσαν ἄλλως ἄνδρες τυχαῖοι οἱ προϊστάμενοι τῶν ὀλιγαρχικῶν σκευωριῶν. Μετὰ τοῦ γηραιοῦ, ἀλλ' ἀκαμάτου καὶ πρακτικωτάτου

ρήτορος Ἀντιφῶντος, μετὰ τοῦ εὐγλώττου καὶ νοήμονος Θηραμένους, τοῦ υἱοῦ τοῦ προβούλου Ἅγνωνος, εἶχον ταχθῆ ὁ ἔκπτωτος στρατηγὸς Φρύνιχος, Μελησίας ὁ υἱὸς τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ δεινοῦ ἀντιπάλου τοῦ Περικλέους, καὶ ὁ Ἀρχιπτόλεμος, ὅςτις εἶχε πατέρα Ἱππόδαμον τὸν φιλόσοφον τῶν πόλεων οἰκοδόμον. Τρόφιμοι ὑπάρξαντες τῶν σοφιστῶν καὶ συνάμα κοινωνοὶ τῶν μυστικῶν εταιριῶν, παρεσκεύασαν τὰ πλήθη κατὰ μικρὸν καὶ ἐπιτηδείως πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ὀλιγαρχίας τὸ μὲν διὰ τῆς πειθοῦς, τὸ δὲ διὰ τῆς βίας. Ὅ τι δὲν ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς σοφιστικῆς δεινότητος συνεπληροῦτο διὰ τῆς μετὰ τῶν προβούλων συνεννοήσεως, διὰ τοῦ φόνου τῶν ἀντιφρονούντων, διὰ τῆς τρομοκρατίας. Αὐτὸς ὁ ἐν Ἀθήναις ἡγέτης τῆς ἀντιστάσεως, ὁ τολμηρότατος προστάτης τοῦ πολιτεύματος Ἀνδροκλῆς, ὅςτις κατὰ τὸν χρόνον τοῦ τολμήματος τῶν Ἑρμοκοπιδῶν εἶχε θαρρήσει νὰ καταγγείλῃ εἰς τὸν δῆμον φανερὰ τὸν Ἀλκιβιάδην, ἔπιπτε κρύφα θῦμα χειρῶν δολοφόνων, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐν Σάμῳ ἐφονεύετο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ στόλῳ συνωμοτῶν ὁ Ὑπέρβολος ἐκεῖνος, ὅςτις παρ' ἀξίαν εἶχεν ἐξοστρακισθῆ πρὸ ἑξαετίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ὅςτις καὶ μακρὰν τῆς πατρίδος ἔμενε πιστὸς εἰς τὸ πολίτευμα δι' οὗ εἶχεν ἀναδειχθῆ δημαγωγός.

ιθ΄

Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ κατάλυσις τῶν τετρακοσίων.

Ὁ Πείσανδρος, ἐπιστρέφων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου, εὕρισκε τὰ πράγματα προκεχωρημένα καὶ σχεδὸν ἕτοιμον τὴν μεταβολήν, τὸν δὲ δῆμον πεπεισμένον ἢ ἐπτοημένον. Ἡ ἄφιξις τοῦ Πεισάνδρου, ὅςτις μεταξὺ πλέων εἰς τὸν Πειραιᾶ εἶχεν ἤδη καταλύσει ἔν τισι τῶν ὑπηκόων πόλεων τὴν δημοκρατίαν καὶ ἔφθασε συνωδευμένος ὑπὸ τριακοσίων ξένων ὁπλιτῶν, ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀνατροπῆς. Μετὰ προηγηθεῖσαν κατάργησιν τῆς *γραφῆς παρανόμων*, τοῦ δικαιώματος δῆλα δὴ ἐκείνου τῆς ἰσχυρᾶς καὶ βαρείας ἐνστάσεως κατὰ πάσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπικινδύνου προτάσεως, ὅπερ ὑπῆρξε πάντοτε ἐν ταῖς δημοκρατουμέναις Ἀθήναις τὸ φόβητρον τῶν ἐχθρῶν τῆς πολιτείας, αὐτὸς ὁ Πείσανδρος μετὰ μεγάλης προθυμίας καὶ ἀπροκαλύπτως προέτεινεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους κατὰ Μάρτιον τοῦ 411 π. Χ. τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος. Αὐτὸς ὁ τόπος τῆς συνεδρίας, ἐν ᾗ κατηργήθη ἡ γραφὴ πα-

νόμων καὶ ἔγειναν αἱ ἀνατρεπτικαὶ προτάσεις τοῦ Πεισάνδρου, ἐδείκνυε τὸ ἔκνομον τοῦ τολμήματος. Ἡ συνέλευσις δὲν συνεκλήθη ἐν τῇ Πνυκί, τῷ παλαιῷ καὶ σεμνῷ ἐντευκτηρίῳ τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὀλίγον τι μακρὰν τῆς πόλεως κατὰ τὸν Κολωνόν.

Αἱ προτάσεις τοῦ Πεισάνδρου ἔγειναν δεκταὶ ἐν τῇ συνελεύσει, οὐδενὸς ἀντειπόντος. Αἱ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους εἰςηγμέναι μισθοφοραὶ τῶν πολιτῶν κατηργήθησαν πλὴν τοῦ μισθοῦ τῶν στρατευομένων. πᾶσαι δὲ αἱ ὑφιστάμεναι δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ καθηρέθησαν ἐφεξῆς, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐξελέχθησαν πέντε ἄνδρες, κληθέντες πρόεδροι, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ ἐκλογὴ ἑτέρων συμποσουμένων μετὰ τῶν προέδρων εἰς ἑκατόν, ὧν ἕκαστος ἔμελλε νὰ προςεκλέξῃ τρεῖς. Κατηρτίσθη οὕτω βουλὴ ἐκ τετρακοσίων ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν ἦσαν οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, ἀλλ' οἱ συνεργοὶ καὶ φίλοι τῶν ἀνατροπέων. Εἰς τὴν βουλὴν δὲ ταύτην ἐδόθη τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῇ ὁπόταν θέλῃ τὴν ἐκκλησίαν, ἀποτελουμένην τὸ ἑξῆς ὑπὸ πεντακιςχιλίων μόνον πολιτῶν ἐκ τῶν εὐπορωτάτων.

Ἀφ' οὗ δὲ ἡ ἐν Κολωνῷ ἐκκλησία κυρώσασα ταῦτα διελύθη, εὐχερὴς ὑπῆρξε διὰ τοὺς τετρακοσίους ἡ διάλυσις τῆς ὑφισταμένης βουλῆς τῶν πεντακοσίων. Καλῶς περιφρουρούμενοι προεχώρησαν εἰς τὸ βουλευτήριον, ἔχοντες ἕκαστος ἀφανὲς ξιφίδιον, καὶ διέταξαν τοὺς βουλευτὰς νὰ ἐξέλθωσι, λαβόντες τὴν ἡμερησίαν δραχμήν, τὸν τελευταῖον αὐτῶν βουλευτικὸν μισθόν. Οἱ δὲ βουλευταί, πτήσσοντες πρὸ τοῦ ἐμφανοῦς κινδύνου, ὑπεξῆλθον ἔντρομοι, καὶ οἱ τετρακόσιοι, βλέποντες, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἀντίστασις ἢ ταραχή, εἰςῆλθον εἰς τὸ βουλευτήριον, ἐκλήρωσαν πρυτάνεις ἐξ ἑαυτῶν καὶ ἐτέλεσαν τὰς νενομισμένας ἐπὶ τῇ ἐγκαταστάσει εἰς τὴν ἀρχὴν εὐχὰς καὶ θυσίας εἰς τοὺς θεούς.

Οἱ τετρακόσιοι, ἀναλαβόντες τὴν ἀρχήν, μετήλλαξαν πολλὰ τῆς τοῦ δήμου διοικήσεως καὶ ἐκυβέρνων μετ' αὐστηρότητος τὴν πόλιν. Τινὲς τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἐφαίνοντο ἐπικίνδυνοι, ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἐδεσμεύθησαν καὶ ἄλλοι ἐξωρίσθησαν ἐκ τῆς χώρας. Μία τῶν πρώτων ἀποφάσεων τῶν ἀναμενομένων εἰκότως παρὰ τῶν νέων κυρίων τῆς πόλεως ἦτο ἡ ἀνάκλησις τῶν φυγάδων· ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ τούτων περιελαμβάνετο καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, οὗ τὴν ἐπιστροφὴν δὲν ἐπεθύμουν οἱ συνωμόται, ἀφ' οὗ καὶ ἄνευ αὐτοῦ ἐπέτυχον τοῦ σκοπουμένου, οὐδεὶς τῶν ἐξορίστων ἀνεκλήθη. Σπεύδοντες δὲ εἰς τὴν δήλωσιν τῶν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας φιλίων αἰσθημάτων, ἔστειλαν εἰς Δεκέλειαν πρὸς τὸν Ἆγιν κήρυκας περὶ

εἰρήνης. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, νομίζων ἀπίστευτον νὰ παραδώσῃ ἡ πόλις ἄνευ ἀντιστάσεως τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς καὶ πεποιθὼς, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ διχονοήσωσιν ἢ ὅτι ἄλλως ἐν τῇ ὑπαρχούσῃ ταραχῇ θὰ κυριεύσῃ τὰς Ἀθήνας, οὐδεμίαν ἀπόκρισιν ἔδωκεν εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν τετρακοσίων. Παρασκευασθεὶς δὲ καὶ μετακαλέσας ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατιὰν πολλὴν, ἐπέπεσε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ἀποτυχούσης τῆς ἐφόδου καὶ τινων ὁπλιτῶν φονευθέντων, ἠναγκάσθη νἀποχωρήσῃ, καὶ, δεχθεὶς τοὺς νέους τῶν τετρακοσίων λόγους, συνήνεσεν εἰς τὴν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποστολὴν πρέσβεων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες οὐδ' ἔφθασαν κἂν εἰς τὴν Σπάρτην, μεταβληθέντων ἐν τῷ μεταξὺ τῶν πραγμάτων.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ ΟΠΛΙΤΗΣ

Οἱ περὶ τὸν Πείσανδρον, ἀνατρέποντες ἐν Ἀθήναις τὴν δημοκρατίαν, ἀνέμενον παρὰ τῶν στρατηγῶν καὶ τριηράρχων τοῦ ἐν Σάμῳ στόλου ὁμοίας εἰδήσεις, καθότι καὶ ἐκεῖ εἶχε παρασκευάσει τὰ πράγματα ὁ Πείσανδρος. Ἀλλὰ τὰ σχέδια τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐματαιώθησαν, ἡ δὲ φιλοπατρία ἀνδρῶν, ὁποῖοι οἱ στρατηγοὶ Λέων καὶ Διομέδων, ὁ τριήραρχος Θρασύβουλος καὶ ὁ ὁπλίτης Θράσυλος, βοηθουμένων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν Σαμίων, ἔσωσε τὸ πολίτευμα. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον ἐξωγκωμέναι καὶ ὑπερβολικαὶ αἱ περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις μεταβολῆς εἰδήσεις, ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Θράσυλος ἐνέπνευσαν θάρρος εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ στόλου καὶ συνεκράτησαν τὴν ἐπὶ τοῖς γενομένοις ὀργὴν αὐτῶν, ἑτοίμην νὰ ἐκραγῇ κατὰ τῶν ἐν Σάμῳ ὁμοφρονούντων πρὸς τοὺς ἀνατροπεῖς. Οἱ δύο γενναῖοι πρόμαχοι τῶν πατρίων ἐλευθεριῶν ἐπέβαλον μεγίστους ὅρκους εἰς πάντας τοὺς στρατιώτας, ὅτι θὰ τηρήσωσι πίστιν εἰς

τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἀγογγύστως τὸν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους πόλεμον, μένοντες ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ τῶν τετρακοσίων. Καὶ τοὺς μὲν ὅρκους συνώμνυον καὶ οἱ Σάμιοι, συνδέοντες τὴν τύχην αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν Ἀθηναίων. Οἱ δὲ στρατιῶται, συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἔπαυσαν μὲν τοὺς προτέρους στρατηγοὺς καὶ τοὺς ὑπόπτους τῶν τριηράρχων, ἐξέλεξαν δ' ἄλλους ἀντ' αὐτῶν, ἐν οἷς ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Θράσυλος.

Οὕτως ἡ ἐν Ἀθήναις γενομένη ἀνατροπὴ ἐδίχασε τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν ὀλιγαρχουμένην πόλιν καὶ εἰς τὴν ἐν Σάμῳ ναυλοχοῦσαν δημοκρατίαν, εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν συνωμότας καὶ εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ στόλου ἐπαναστάτας. Ἐν δὲ τῇ ἐκρύθμῳ ταύτῃ καταστάσει δικαίως ἐφρόνουν οἱ μακρὰν τῆς πατρίδος ὑπὲρ αὐτῆς προκινδυνεύοντες, ὅτι δὲν ἀπέστησαν ἐκεῖνοι ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὅτι ἡ πόλις μετέστη ἀπ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ ἐν Ἀθήναις τετρακόσιοι ἐκραταιοῦντο ὁσημέραι, στηρίζοντες τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τὸν φόβον καὶ τὴν βίαν, καὶ διενήργουν ἤδη τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συνδιαλλαγήν, ἡ θέσις τῶν ἐν Σάμῳ φιλοπατρίδων ἦτο ἀληθῶς δεινή. Μένοντες μὲν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἔβλεπον ἑαυτοὺς περιστοιχιζομένους ὑπὸ πολεμίων δυςκαταγωνίστων καὶ ἐπέφερον ἐπιζήμιον ἀναβολὴν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν ἐν τῇ πατρίδι τυράννων. Φεύγοντες δ' ἐκεῖσε ἔνθα ἐκάλει αὐτοὺς ὁ ὑπὲρ τοῦ πατρίου πολιτεύματος ἐπίσημος ὅρκος, παρέδιδον τὴν φίλην Σάμον καὶ ὅλην τὴν Ἰωνίαν ἕρμαιον εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἡ φιλοπατρία τοῦ Θρασυβούλου δὲν ἤρκει εἰς ἐπίλυσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου διλήμματος. Ἐχρειάζετο ἀνὴρ πολυτροπώτερος, τολμηρότερος, μεγαλεπιβολώτερος. Ἐχρειάζετο ἀνὴρ ὅςτις νἀποθαρρύνῃ μὲν τοὺς τετρακοσίους, νὰ ἐξευμενίσῃ δὲ τοὺς Πέρσας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ χαλαρώσῃ τὴν ἐπὶ τῆς φιλίας μάλιστα τοῦ Τισσαφέρνους ἑδραζομένην δύναμιν τῶν Πελοποννησίων. Ὁ Θρασύβουλος παρέσχε μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἀναγνωρίσας, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, πείσας περὶ τῆς ἀνακλήσεως αὐτοῦ τὸν στόλον καὶ τείνας εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα χάριν τῆς σωτηρίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀνακληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐν Σάμῳ ἅμα τῇ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Τισσαφέρνους ἐπιστροφῇ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 411 π. Χ. ἐνέπλησε θάρρους τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ τῶν μεγάλων λόγων. Ἐκλεχθεὶς δὲ στρατηγὸς μετὰ τῶν ἤδη πρότερον ὑπαρχόντων καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἔκτακτον ἐξουσίαν, συνεκράτησε τὸ πρῶτον μετὰ συνέ-

σεως ἐκτάκτου τοὺς στρατιώτας, θέλοντας νὰ πλεύσωσιν ἀμελλητὶ εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸς κατάλυσιν τῆς ὀλιγαρχίας. Εἰπὼν δὲ ὅτι πρέπει πρῶτον νὰ διαρρυθμίσωσι τὰ τοῦ ἐφεστῶτος πολέμου διὰ τοῦ Τισσαφέρνους, ἔπλευσε πρὸς τὸν σατράπην καὶ κατώρθωσε τοὐλάχιστον τοῦτο, νὰ ψυχράνῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας, καί, καθιστάνων αὐτὸν ὕποπτον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον ναύαρχον Ἀστύοχον ὕποπτον εἰς τοὺς Πελοποννησίους καὶ τοὺς συμμάχους, νὰ σπείρῃ τὴν διχόνοιαν εἰς τὸν ἐχθρικὸν στόλον καὶ νὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς ἀποσύνθεσιν σχεδὸν ἐντελῆ, ἀναγκάσασαν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ στείλωσιν εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ἄλλον ναύαρχον, τὸν Μίνδαρον.

Ἐν τοσούτῳ δ' ἔφθασαν εἰς τὴν Σάμον πρέσβεις τῶν τετρακοσίων, βραχὺν μὲν χρόνον μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ πρὸ τῆς στάσεως τῶν ἐν Σάμῳ ἀποσταλέντες, μακρὸν δὲ καθυστερήσαντες κατὰ τὸν πρὸς τὴν νῆσον πλοῦν. Ἐντολὴν ἔχοντες νὰ παραμυθήσωσι τοὺς ἐν τῷ στόλῳ ἐπὶ τῇ γενομένῃ μεταβολῇ τοῦ πολιτεύματος καὶ νὰ μεταπείσωσιν αὐτούς, ἐξήγειραν τὴν ὀργὴν καὶ προεκάλεσαν τὰς ἀπειλὰς τῶν στρατιωτῶν, καὶ μόλις ἐσώθησαν διὰ τῆς ἐπιεικείας καὶ τῆς συνέσεως τοῦ Ἀλκιβιάδου. Οὗτος, καταπραΰνας τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ ὄχλου, ἦλθε πρὸς αὐτοὺς εἰς λόγους καὶ ἐμήνυσε δι' αὐτῶν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικούς, ὅτι ἐγκρίνει μὲν τὰ οἰκονομικὰ αὐτῶν μέτρα, ἀλλὰ προτρέπει νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν παλαιὰν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, νὰ δώσωσι πραγματικὴν ὕπαρξιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν πεντακισχιλίων καὶ νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὸν πόλεμον χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως καὶ ἐπ' ἐλπίδι μελλούσης συνδιαλλαγῆς τῶν διεστώτων αὐτῆς πολιτῶν.

Οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου προταθέντες ὅροι ἀποδεικνύουσι τὴν σύνεσιν, ἅμα δὲ καὶ τὸν πολιτικὸν νοῦν τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἀπαίτησις τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ἐκκλησίας τῶν πεντακισχιλίων, ψηφισθείσης μὲν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐν Κολωνῷ ἐκκλησίας, ἀλλὰ μὴ ἐκτελεσθείσης ὑπὸ τῶν τετρακοσίων, οὐ μόνον ἐδείκνυε σαφῶς, ὅτι ὁ στόλος ἐκήρυσσε τὴν ἐν τῇ πόλει ἀρχὴν ὡς ἐπαναστατικὴν καὶ παραβαίνουσαν τὰ ἐψηφισμένα, ἀλλ' ἐπηύξανε καὶ τὴν ἤδη ὑπεισελθοῦσαν μεταξὺ τῶν τετρακοσίων διχόνοιαν. Λόγοι φιλοτιμίας καὶ ἀξιώσεις διακρίσεως εἶχον ἐπιφέρει ἤδη διάστασιν τῶν περὶ τὸν Θηραμένην καὶ Ἀριστοκράτην, καλυπτόντων τὴν φιλαρχίαν αὐτῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ καὶ κυρίως ἐπιμενόντων εἰς τὴν ἀληθῆ συγκρότησιν τῆς ἐκ πεντακισχιλίων ἐκκλησίας. Πρὸς δὲ τὰς ἀξιώσεις ταύτας τῶν μετριοπαθε-

τῶν τετρακοσίων, τασσόμενοι περὶ τὸν Φρύνιχον καὶ Πείσανδρον, τὸν Ἀντιφῶντα καὶ τὸν Ἀρίσταρχον, ἀνεδεικνύοντο δυναστικώτεροι καὶ βιαιότεροι. Οὐ μόνον εἰς τὴν σύγκλησιν τῶν πεντακισχιλίων ἀντέτεινον καὶ διετέλουν δορυφορούμενοι ὑπὸ ξένων καὶ βαρβάρων μισθοφόρων καὶ δι' αὐτῶν ἐξασκοῦντες βίαν ἐπὶ τοὺς πολίτας, ἀλλὰ καὶ μετὰ σπουδῆς ἐτείχιζον τὴν ἐκ τῆς πειραϊκῆς χερσονήσου προέχουσαν ἄκραν Ἠετιώνειαν, ἥτις δεσπόζει ἀπὸ βορρᾶ τοῦ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς εἴσπλου καὶ ἐφ' ἧς σήμερον κεῖνται αἱ ἀποθῆκαι τῶν γαιανθράκων. Καὶ τῆς μὲν τειχίσεως τῆς Ἠετιωνείας κυριώτατος σκοπὸς ἦτο ἡ ἀπόκρουσις τῶν ἐκ Σάμου, ὧν ὁ φόβος ἠνάγκασε τοὺς τετρακοσίους νὰ στείλωσι καὶ εἰς τὴν Σπάρτην κατὰ τάχος πρεσβείαν περὶ συνδιαλλαγῆς ἐφ' ὁποιοισδήποτε ἀνεκτοῖς ὅροις.' Ἀλλ' ὅτε ὁ Φρύνιχος καὶ ὁ Ἀντιφῶν καὶ οἱ ἄλλοι πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι ἐκ τῆς Σπάρτης, ἀντὶ δὲ τῆς ἀναμενομένης εἰρήνης ἀνηγγέλθη, ὅτι πελοποννησιακὸς στόλος εὑρίσκετο ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ, κατέστησαν πιθανοὶ εἰς τὰ πλήθη οἱ λόγοι τοῦ Θηραμένους, ὅστις διέδιδεν, ὅτι τὸ τεῖχος τῆς Ἠετιωνείας κτίζεται χάριν τῶν πολεμίων, ὅπως ἐν αὐτῷ γείνῃ δεκτὸς στρατὸς τῶν Πελοποννησίων, πλεόντων κατὰ τοῦ Πειραιῶς.

Τοιαῦται διαδόσεις καὶ οἱ φόβοι περὶ προδοσίας ἐξήγειραν τὸν δῆμον, ἐρεθιζόμενον καὶ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Θηραμένην. Ὀλίγῳ μετὰ τὴν ἐκ Σπάρτης ἐπιστροφὴν αὐτοῦ φονεύεται ὁ Φρύνιχος ἐν τῇ ἀγορᾷ πληθούσῃ. Καὶ ὁ μὲν φονεὺς διέφυγεν, ὁ δὲ συλληφθεὶς συνεργὸς αὐτοῦ βασανιζόμενος δὲν προέδωκε μὲν τὸ ὄνομα τοῦ δράστου, ἀλλ' ὡμολόγησεν, ὅτι ὑφίστατο συνωμοσία διαδεδομένη, ἧς τὸ ἄκουσμα κατετάραξε τοὺς ὀλιγαρχικούς, ἀναστείλαντας πᾶσαν καταδίωξιν τὸ ἑξῆς.

Τότε οἱ περὶ τὸν Θηραμένην ἐνόμισαν τὸν χρόνον κατάλληλον πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς. Ἡ στάσις ἤρχισεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς, ὅπου οἱ ὁπλῖται οἱ οἰκοδομοῦντες τὸ τεῖχος τῆς Ἠετιωνείας συνέλαβον καὶ καθεῖρξαν τὸν ἐπ' αὐτῶν τεταγμένον στρατηγὸν Ἀλεξικλέα, ἔπειτα δέ, κατελθόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Θηραμένους, ἐκρήμνισαν καὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐν μὲν Ἀθήναις οἱ τετρακόσιοι συνελέγησαν, καίπερ τεθορυβημένοι, εἰς τὸ βουλευτήριον, οἱ δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ συνῆλθον ἐν τῷ παρὰ τὴν Μουνιχίαν διονυσιακῷ θεάτρῳ, ἔπειτα δ' ἔνοπλοι ἀνέβησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ζητοῦντες τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πεντακισχιλίων, ἥτις ἐσήμαινε τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς δημοκρατίας. Τότε δὲ μόνον ἡσύχασαν, ὅτε ἔλαβον παρὰ τῶν τετρακοσίων τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι οὗτοι θὰ

καθορίσωσι τοὺς πεντακισχιλίους καὶ ὅτι εἰς ῥητὴν ἡμέραν θὰ συγκληθῇ ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου ἐκκλησία περὶ ὁμονοίας.

Ὅτε δ' ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα τῆς κοινῆς ταύτης συνελεύσεως καὶ ἡ ἐκκλησία συνηθροίζετο ἤδη, ἀγγέλλεται, ὅτι ὁ στόλος τῶν Πελοποννησίων, συγκείμενος ἐκ τεσσαράκοντα καὶ δύο νηῶν παρέπλεεν ἀπὸ τῶν Μεγάρων τὴν Σαλαμῖνα. Ὡς δὲ ἠγγέλθησαν ταῦτα, οἱ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι, ὅτι ὁ ἐχθρικὸς στόλος πλέει κατὰ τῆς πόλεως ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἔτρεξαν εὐθὺς μετὰ σπουδῆς πανδημεὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ τινὲς μὲν ἐπέβησαν ἐν βίᾳ τῶν νηῶν ὅσαι ἔτυχον ἕτοιμοι, τινὲς δὲ καθεῖλκον ἄλλας εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοι ἔσπευδον ἐπὶ τὰ τείχη καὶ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Καὶ ὁ μὲν ναύαρχος τῶν Πελοποννησίων Ἀγησανδρίδας μετὰ τοῦ στόλου χωρὶς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ, παραπλεύσας καὶ περικάμψας τὸ Σούνιον, ἔφθασεν εἰς τὸν Ὠρωπόν, καθότι ἔσπευδε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν παρασκευαζομένην ἀποστασίαν τῆς Εὐβοίας ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἐννοήσαντες τοῦτο καὶ θέλοντες νὰ παρακωλύσωσιν αὐτὸν, ἔστειλαν κατὰ τάχος πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ εἰς Ἐρέτριαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θυμοχάρη νῆας, αἵτινες μετά τινων ἄλλων προϋπαρχουσῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀνῆλθον εἰς τριάκοντα καὶ ἕξ. Γενομένης δὲ ναυμαχίας τὰ συγκρότητα πληρώματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, προςβληθέντα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐξαίφνης διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν προδοσίαν τῶν Ἐρετριέων, ἀντέσχον μὲν ἐπ' ὀλίγην ὥραν, ἀλλ' ἔπειτα ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Εἴκοσι νῆες τῶν Ἀθηναίων συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, τῶν δὲ ἀνδρῶν τινὲς μὲν ἐφονεύθησαν, τινὲς δ' ἐζωγρήθησαν.

Ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ἔξωθεν τοῦ λιμένος τῆς Ἐρετρίας κατὰ θάλασσαν ἥττης τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξεν ἡ ἀποστασία ἁπάσης τῆς Εὐβοίας πλὴν τοῦ Ὠρεοῦ, ὃν κατεῖχον Ἀθηναῖοι κληροῦχοι. Ἡ ἀπώλεια τῶν νηῶν καὶ πολὺ μᾶλλον τῆς μεγάλης νήσου, ἥτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀποθήκη τῶν τροφίμων διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐξ ἧς ἡ πόλις ὠφελεῖτο πλειότερα ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀττικῆς, ἦτο τραῦμα δεινὸν διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ σπάνις νηῶν καὶ ναυτῶν, ἡ ἐν τῇ πόλει στάσις, ὁ φόβος ἀμέσου ἐπιθέσεως τῶν νικητῶν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἐκ τῆς Δεκελείας κατὰ τῶν ἀπροστατεύτων Ἀθηνῶν, ταῦτα πάντα παρέστησαν ἀμέσως εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἡ πόλις δικαίως ἐξεπλάγη καὶ ἐφοβήθη περισσότερον ἢ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Σικελίᾳ συμφορᾶς. Ἀλλὰ τὴν πόλιν ἔσωσε τότε ἀπροσδοκήτως ὁ **δισταγμὸς καὶ** ἡ ἀτολμία αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες, μὴ

καὶ ἐπικαίρως κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, παρέσχον εἰς τοὺς πολίτας εὐκαιρίαν, ὅπως συντάξωσι μὲν ἐκ νέου τὰς ὑπολειπομένας δυνάμεις, ὑψώσωσι δὲ τὸ φρόνημα τῶν πολιτῶν διὰ τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας.

Καὶ ἀληθῶς ἐπληρώθησαν μὲν ἐν τάχει ὁπωςδήποτε εἴκοσι νῆες, συνελέγη δὲ ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου ἐν τῇ Πνυκὶ ἐκκλησία, ἀνατρέψασα τοὺς τετρακοσίους καὶ παραδοῦσα τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς πεντακιςχιλίους. Ὡρίσθη δὲ νὰ ταχθῶσιν εἰς τοὺς πεντακιςχιλίους οἱ παρέχοντες ἀφ' ἑαυτῶν πλήρη τὴν πανοπλίαν. Πλὴν δὲ τούτου ἐνομοθετήθη ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ κατάργησις τῶν μισθοφορῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔγειναν καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐκκλησίαι, ἐν αἷς ἐψηφίσθησαν τὰ λοιπὰ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν πολιτείαν. Ὑπῆρξε δὲ τὸ νέον πολίτευμα μετρία τις δημοκρατία, ἐφελκύσασα τὸν ἀμέριστον ἔπαινον τοῦ Θουκυδίδου ὡς τὸ ἄριστον τῶν ἐπ' αὐτοῦ πολιτευμάτων τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ πόλις ἐφαίνετο διδαχθεῖσα ἐκ τῶν παθημάτων. Οὐ μόνον τὸ ἐγκατασταθὲν νέον πολίτευμα ἀπέβη κρᾶμα ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας, περιέχον καὶ διατάξεις ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἃς εἰςήγαγον οἱ πρὸ μηνῶν τεσσάρων καταλύσαντες τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἀξιόζηλος ὑπῆρξεν ἡ ἡσυχία, μεθ' ἧς διεξήχθη ἡ πολιτικὴ μεταβολή, καὶ ἡ πρὸς τοὺς τετρακοσίους πραότης τῶν πολιτῶν. Ἀντὶ δὲ τῆς ὠμότητος, ἣν ὁ ἐπισκοπῶν τὸν τότε ἑλληνικὸν κόσμον ἠδύνατο νἀναμένῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν τῆς ἐπιεικείας, ἥτις βεβαίως δὲν ἦτο φυσικὸν νὰ χαλαρωθῇ μέχρι παντελοῦς ἀτιμωρησίας. Οἱ μὲν περὶ τὸν Πείσανδρον καὶ Ἀλεξικλέα καὶ ἄλλοι τῶν ὀλιγαρχικῶν ἔφυγον κρυφίως πρὸς τοὺς ἐν Δεκελείᾳ Σπαρτιάτας, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος, ὅςτις καὶ ἔτυχεν ὢν στρατηγός, σπεύσας εἰς τὴν πολιορκουμένην Οἰνόην, παρέδωκε τὸ ἀττικὸν τοῦτο φρούριον διὰ προδοσίας εἰς τοὺς Βοιωτούς. Σκληρὸν δὲ μόνον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Ἀρχεπτολέμου καὶ τοῦ Ἀντιφῶντος, οἵτινες κατεδικάσθησαν ἀμφότεροι εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Τὸν γηραιὸν Ἀντιφῶντα, ὅςτις ἐκ παραδόσεως τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἐξ ἰδίας πεποιθήσεως εἶχε συνταχθῇ πάντοτε μετὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ οὔτε ἡ ὑπὸ τῶν ἀρίστων πολιτῶν ἀναγνωριζομένη αὐτοῦ ἀρετή, οὔτε τοῦ χαρακτῆρος τὸ εὐσταθές, οὔτε ἡ ῥητορικὴ δεινότης, ἣν ἐπέδειξε καὶ πρὸ τοῦ θανάτου δι' εὐγλώττου ἀπολογίας. Ἡ περιουσία τῶν φονευθέντων ἐδημεύθη, αἱ οἰκίαι αὐτῶν κατεσκάφησαν, καὶ ἐπὶ τῶν οἰκοπέδων ἐτέθησαν ὅροι, ἐφ' ὧν ἐπεγράφησαν αἱ λέξεις *Ἀρχεπτολέμου καὶ Ἀντιφῶντος τῶν προδοτῶν*. Τὰ πτώματα αὐτῶν δὲν ἐπετράπη

νὰ ταφῶσιν ἐν γῇ ἀττικῇ, ἐκηρύχθη δὲ ἄτιμον τὸ γένος αὐτῶν. Τὸ δὲ περὶ τῶν οὕτω καταδικασθέντων ψήφισμα τοῦ δήμου ἀνεγράφη ἐπὶ στήλης χαλκῆς εἰς γνῶσιν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εἶχεν ἤδη ἱδρυθῇ καὶ ἄλλη στήλη, ἀναγράφουσα ἄλλο ψήφισμα, τὴν καταδίκην τοῦ νεκροῦ Φρυνίχου καὶ τὰς τιμὰς ἃς ἀπένειμεν ὁ δῆμος εἰς τοὺς φονεῖς τοῦ κατὰ τοῦ νῦν ἐπανιδρυομένου ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος ἀλλοπροςάλλου συνωμότου.

κ'

Τὰ ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ ἡ κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Μία τῶν πρώτων ἀποφάσεων τῶν γενομένων ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τετρακοσίων ὑπῆρξεν ἡ ἀπόδοσις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἡ κάθοδος αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἐσκέπτετο νὰ ἐπιστρέψῃ οὕτω ταχέως εἰς τὰς Ἀθήνας. Οὐ μόνον ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ ἀφ' οὗ πρότερον καταστήσῃ κραταιοτέραν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα ἐπήτουν ἀκόμη τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς θαλάσσαις.

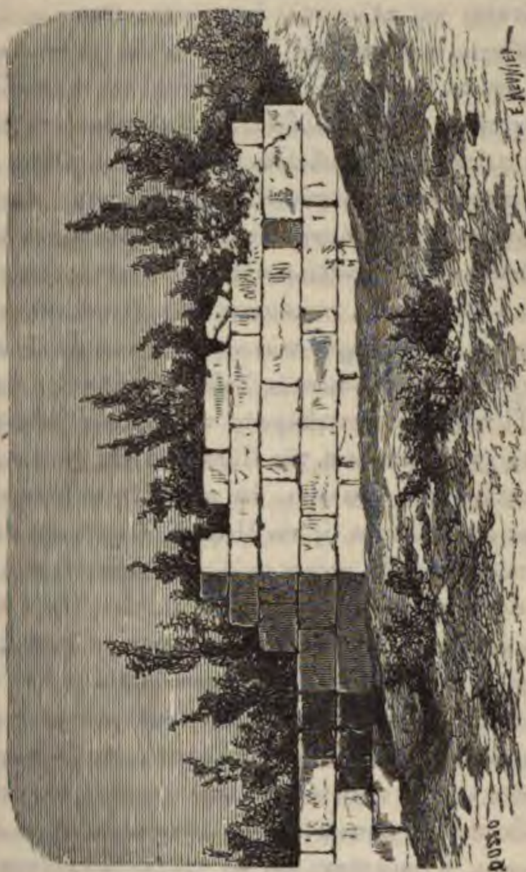
Ἡ ἀποστασία τῆς Εὐβοίας ὑπῆρξεν ἕνεκα τῆς δι' αὐτῆς ἐπελθούσης διακοπῆς τῆς εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκεῖθεν ἀποστολῆς τροφίμων ἀξία λόγου ἐνίσχυσις τοῦ ἔργου τῶν τὴν Δεκέλειαν κατεχόντων Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ὅπως τὸ κακὸν γείνῃ πλῆρες, ἔπρεπε νὰ κοπῇ κυρίως ἡ συγκοινωνία τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ Πόντου, ἐξ οὗ ἤρχετο εἰς τὴν πόλιν τὸ πλεῖστον τοῦ σίτου. Πρὸς τοῦτο δ' ἀναγκαιοτάτη ἐκρίθη ἡ ἀποστασία τῶν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα ὑπηκόων τῶν Ἀθηναίων. Λίαν εὐπρόςδεκτος ὑπῆρξε λοιπὸν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἡ συμμαχία τοῦ Πέρσου σατράπου τῶν κατὰ τὸν Ἑλλήςποντον χωρῶν Φαρναβάζου, ὅστις ἐν ἔδείχθη φίλος πολὺ τολμηρότερος τοῦ Τισσαφέρνους.

Ὁ Μίνδαρος, πεισθεὶς ἐκ τελευταίων τινῶν διαπραγματεύσεων πρὸς τὸν Τισσαφέρνην, ὅτι οὗτος οὔτε μισθὸν διενοεῖτο νὰ δίδῃ πλέον εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, οὔτε τὴν πολλάκις ἐπαγγελθεῖσαν ἐπικουρίαν τοῦ φοινικικοῦ στόλου νὰ πέμψῃ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἔπλευσεν ἐκ Μιλήτου κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 411 π. Χ. εἰς τὸν Ἑλλήςποντον, ὅπου ἤδη εἶχε προηγηθῆ αὐτοῦ μέρος τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Κλέαρχον. Ἤδη ἡ Ἄβυδος, ἡ Λάμψακος, τὸ Βυζάντιον εἶχον ἀποστῆ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων,

πολλῷ δὲ πλείονες ἐπιτυχίαι προςεδοκῶντο ἐκ τῆς συνεργασίας τοῦ Φαρναβάζου καὶ τῆς εἰς τὰ στενὰ συγκεντρώσεως ὅλου τοῦ στόλου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντες τὸν πόλεμον μεταφερόμενον εἰς τὸν Ἑλλήςποντον, ἔσπευσαν νἀκολουθήσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἤδη δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ὑπὸ τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θράσυλον ἐνίκησε παρὰ τὴν Ἄβυδον τὸν ἡνωμένον στόλον τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Συρακουσίων. Ὅτε δὲ μετ' οὐ πολὺ ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήςποντον μετὰ δεκαοκτὼ νηῶν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ὑπολειφθῇ ἀργυρολογῶν περὶ τὴν Καρίαν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν ἐν δευτέρᾳ ναυμαχίᾳ τοὺς Πελοποννησίους καὶ ἀποβάντας εἰς τὴν γῆν κατετρόπωσαν, καίπερ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φαρναβάζου γενναίως βοηθουμένους.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ὁ Τισσαφέρνης εἶχε μεταβῇ εἰς τὸν Ἑλλήςποντον, θέλων διὰ νέων πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὑποσχέσεων νὰ χαλαρώσῃ τὴν μετὰ τοῦ Φαρναβάζου στενὴν αὐτῶν φιλίαν, ἣν ἔβλεπε λίαν δυςαρέστως. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν πορευθεὶς ἠθέλησεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἐπιδείξῃ μετὰ τὰς γενομένας νίκας τὴν ἡγεμονικὴν αὐτοῦ αἴγλην, ἀλλ' ὁ Τισσαφέρνης, φοβούμενος τὰς παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων κατηγορίας καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως, συνέλαβε τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ καθεῖρξεν ἐν Σάρδεσιν, ὁπόθεν οὗτος ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ μετὰ τριάκοντα ἡμέρας εἰς Κλαζομενὰς καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων. Ἔφθασε δ' ἐκεῖ ἐπικαίρως, ὅπως ματαιώσῃ τὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων μετὰ τοῦ Φαρναβάζου κατάληψιν τῆς Κυζίκου κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 410 π. Χ. Ἐπιπλεύσας δὲ μετὰ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τοῦ Θηραμένους, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φέρει νέας ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικουρίας, κατὰ τοῦ πρὸ τῆς Κυζίκου σταθμεύοντος στόλου τῶν Πελοποννησίων, κατώρθωσε διὰ τῆς εἰς τρία μέρη διαιρέσεως τοῦ στόλου νἀπατήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους. Νομίζοντες δὲ οὗτοι, ὅτι ἐπέρχεται κατ' αὐτῶν μόνος ὁ ἐν Σηστῷ ἀθηναϊκὸς στόλος, ἐκπλέουσιν ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλὰ κυκλοῦνται ὑπὸ τῶν ἀθηναϊκῶν τριήρων. Μετὰ φοβερὸν ἀγῶνα ἡ νίκη ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἐχθρικὸς στόλος κατεστράφη ἢ ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν νικητῶν· μόνοι δὲ οἱ Συρακούσιοι σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐνέπρησαν αὐτῇ χειρὶ τὰ ἑαυτῶν πλοῖα. Πολλοὶ ἦσαν οἱ πεσόντες ἐν τῇ μάχῃ, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Μίνδαρος. Τὸ θλιβερὸν μήνυμα ἠγγέλθη εἰς τὴν Σπάρτην διὰ τῆς ἑξῆς λακωνικωτάτης ἐπιστολῆς Ἱπποκράτους, τοῦ γραμματέως τοῦ Μινδάρου· «Ἀπωλέσθη ὁ στόλος. Ὁ Μίνδαρος ἀπέθανε. Πεινῶσιν οἱ ἄνδρες. Ἀποροῦμεν τί πρέπει νὰ πράξωμεν.»

Τὴν ὑστεραίαν τῆς μεγάλης ταύτης νίκης οἱ Ἀθηναῖοι κατελάμβανον τὴν Κύζικον, ἀποκομίζοντες πλουσίαν λείαν. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις τῆς πόλεως ταύτης δὲν ὑπῆρξε τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς παρὰ τὴν Κύζικον νίκης τῶν Ἀθηναίων. Ἡ Σπάρτη φοβηθεῖσα ἔπεμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας προτάσεις περὶ εἰρήνης. Ἀλλ' ὁ ἀρχιπρεσβευτὴς τῶν Σπαρτιατῶν Ἔνδιος δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους πλὴν ὀλίγων τῶν ἐπιεικεστάτων. Αἱ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα πρόσφατοι νῖκαι καὶ ἡ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Κυζίκου ἐκ νέου γενομένη ἀποκατάστασις τῆς πλήρους δημοκρατίας ἐξήγειραν τὸ φρόνημα τοῦ πλήθους, ὑποκινουμένου ὑπὸ τοῦ τότε τὰ μέγιστα ἰσχύοντος δημαγωγοῦ Κλεοφῶντος, ὅστις εἶχέ τι τῆς θρασύτητος καὶ αὐθαδείας τοῦ Κλέωνος.

ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ ΤΗΣ ΚΥΖΙΚΟΥ

Καὶ αἱ μὲν προτάσεις τῶν Λακεδαιμονίων ἀπερρίφθησαν, ὁ δὲ πόλεμος κατὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ τοῦ Φαρναβάζου ἐξηκολούθει ὑπὸ τὴν δεξιὰν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ Θρασυβούλου, τοῦ Θρασύλου καὶ Θηραμένους. Εἰς μάτην ὁ Πέρσης σατράπης ὑπεστήριζε τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκθύμως καὶ διὰ πάσης θυσίας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπερνικῶντες πάντα τὰ ἐμπόδια καὶ ἀναθαρρήσαντες, ἀνεδεικνύοντο νικηταὶ σχεδὸν ἀπανταχοῦ ἀπὸ τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Ἰωνίας. Ἡ Πέρινθος ἤνοιγε τὰς πύλας αὐτῆς εἰς τοὺς προτέρους κυρίους.

Κατὰ τὸν Βόςπορον, ἐν Χρυσοπόλει, ἧς τὴν θέσιν ἐπέχει σήμερον τὸ Σκούταρι, κατεσκεύαζον οἱ Ἀθηναῖοι δεκατευτήριον, ὅπως συλλέγωσι τὴν δεκάτην παρὰ πάντων τῶν ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλεόντων ἢ εἰς αὐτὸν εἰςπλεόντων πλοίων καὶ οὕτω διὰ τῶν ἐκεῖθεν καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ἀργυρολογίας καὶ τῶν πλουσίων λαφύρων εἰςπραττομένων ἀντικαθιστάνωσι τοὺς καθυστεροῦντας φόρους τῶν συμμάχων. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Θρασύβουλος ὑπέτασσε καὶ πάλιν τοὺς ἀποστάντας Θασίους, ὁ μὲν Θράσυλος κατελάμβανεν ἐν Ἰωνίᾳ τὴν Κολοφῶνα καὶ τὸ ἐπίνειον αὐτῆς, τὸ Νότιον, καὶ ἔπειτα ἐνίκα παρὰ τὴν Ἄβυδον τὸν Φαρνάβαζον καὶ τοὺς Πελοποννησίους, ἡ δὲ Σηλυβρία, ἡ Καλχηδὼν, τὸ Βυζάντιον ἔπιπτον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλκιβιάδου (409 π. Χ.). Οὕτω πρὶν ἢ παρέλθωσι δύο ἔτη ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Κύζικον ναυμαχίας, ὅλος ὁ Ἑλλήςποντος, ἡ Προποντὶς καὶ ὁ Βόςπορος πλὴν τῆς Ἀβύδου κατείχοντο πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἦτο κατάφορτος λαφύρων, καὶ αὐτὸς ἤδη ὁ Φαρνάβαζος ἐπτοημένος ἐγκατέλειπε τὴν φιλίαν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ, κλίνων πρὸς τοὺς νικητὰς, ἤνοιγεν εἰς αὐτοὺς τὴν ὁδὸν φιλικῶν διαπραγματεύσεων ἐν Σούσοις μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Τί ἦτο, πρὸς κατορθώματα τοιαῦτα τῶν Ἀθηναίων παραβαλλομένη, ἡ σύγχρονος ἀπώλεια τῆς Πύλου καὶ τῆς Νισαίας; Τί ἐσήμαινεν αὐτὴ ἡ κατοχὴ τῆς Δεκελείας, ἀφ' οὗ ὁ Ἆγις, βλέπων πλοῖα πολλὰ σιτοφόρα καταπλέοντα εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἔλεγεν, ὅτι ματαιοπονοῦσιν οἱ μετ' αὐτοῦ πολὺν ἤδη χρόνον κωλύοντες ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς Ἀθηναίους ἀφ' οὗ εἶνε ἐλεύθερος ὁ Πόντος; Καὶ εἰς τίνα ἄλλον παρὰ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐχρεώστουν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ εὐημερήματα ἐκεῖνα, τὰ μόνα ἅτινα εἶδεν ἡ πόλις μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρίαν; Καὶ ὅμως ὁ ἀνὴρ ὁ εἴπερ τις καὶ ἄλλος συντελέσας εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν τετρακοσίων, ὁ ὑψώσας τὴν γοητείαν τῶν Ἀθηνῶν τὴν πεπτωκυῖαν, ὁ σώσας τὸν στόλον ἐκ τῆς πενίας καὶ τὴν πόλιν ἐκ τοῦ ἀπελπισμοῦ, ὁ νικητὴς τῆς Κυζίκου καὶ τοῦ Βυζαντίου, ὁ κατατροπώσας Σπαρτιάτας ὁμοῦ καὶ Συρακουσίους καὶ Πέρσας, ὁ τιμωρήσας καὶ εἰς ὑποταγὴν ἐπαναγαγὼν τοὺς ἀποστάτας ὑπηκόους, ὁ παρέχων ἤδη εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν κλεῖδα τῶν θησαυρῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως ἦτο ἀκόμη φυγὰς, ἐστερημένος τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, βεβαρημένος ὑπὸ τῆς ἀρᾶς τῶν πατρίων ἱερέων.

Τοιαῦτα ἐφρόνουν καὶ ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου μετὰ τὰς ἑλληςποντίους νίκας. Εἶχε λοιπὸν δίκαιον ὁ ἀνὴρ, μὴ ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα ἀμέσως μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τετρακοσίων. Τώρα οὐ

μόνον ἡ ἰδέα τῆς καθόδου αὐτοῦ εἶχεν ὡριμάσει, ἀλλὰ καὶ ἦτο ποθητὸς εἰς τοὺς συμπολίτας, οἵτινες εἶχον μετανοήσει ἐπὶ τῇ κατ' αὐτοῦ καταφορᾷ καὶ κατέκριναν ὡς συκοφάντας καὶ φθονεροὺς ἐκείνους οἵτινες εἶχον προκαλέσει τὴν καταδίκην καὶ ἔξωσιν αὐτοῦ. Ἐκλεχθεὶς λοιπὸν καὶ πάλιν στρατηγὸς καὶ πέμψας πρὸ αὐτοῦ τὸν Θράσυλον εἰς τὴν πόλιν, ἐπεφάνη ἐν ὅλῃ τῇ αἴγλῃ ἐκείνῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ δι' ἧς εἴξευρε νὰ διαπρέπῃ εἴπερ τις καὶ ἄλλος. Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἔφθασε, μία τῶν τελευταίων τοῦ Μαΐου τοῦ 408 π. Χ., καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι συνείθιζον νὰ τελῶσι τὰ Πλυντήρια τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς, ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν ἀποφράδων διότι ἦτο κατ' αὐτὴν κατακεκαλυμμένον τὸ ἄγαλμα τῆς πολιούχου θεᾶς· ἀλλ' ὅμως ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀλκιβιάδου μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἀληθῆ πανήγυριν τοῦ λαοῦ. Ἡ πόλις ὅλη εἶχε κατέλθει εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἵνα δεξιωθῇ τὸν νικηφόρον στρατηγὸν μετὰ ἑπταετῆ ἀπὸ τῆς πατρίδος ἀπουσίαν. Μεγαλοπρεπῶς εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα μετὰ τῶν ἀττικῶν τριήρων κεκοσμημένων κύκλῳ δι' ἀσπίδων καὶ λαφύρων καὶ στεφάνων, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἑκατοστύος ὅλης αἰχμαλώτων τριήρων καὶ ἔτι πλείονα κομίζων ἀκροστόλια τῶν ὑπ' αὐτοῦ διεφθαρμένων καὶ ἡττημένων ἐχθρικῶν πλοίων. Ὅτε δ' ἀπέβη εἰς τὴν γῆν, πρὸς ἐκεῖνον ἐστράφησαν ὅλων τὰ βλέμματα, ὑπὲρ ἐκείνου συνεκινήθησαν ὅλων αἱ καρδίαι, καὶ πρὸς ἐκεῖνον συντρέχοντες ἅπαντες, ὡς διηγεῖται ἡ ἀρχαία παράδοσις, ἐβόων, ἠσπάζοντο, παρέπεμπον, ἐστεφάνονον πλησιάζοντες, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι νὰ ἔλθωσι πλησίον ἐθεῶντο μακρόθεν καὶ εἰς τοὺς νέους ἐδείκνυον οἱ πρεσβύτεροι.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀνελθὼν ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς Ἀθήνας, ἐλάλησεν ἐν τῇ Πνυκὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἀπολογηθεὶς μέν, ὅτι δὲν εἶχεν ἀσεβήσει, ἀλλ' ὅτι ἀδίκως εἶχε κατηγορηθῆ καὶ καταδικασθῆ, πολλὰ δὲ διαλεχθεὶς περὶ τοῦ πολέμου καὶ ἐνθαρρύνας τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ δὲ συμπολῖται, ἀκούσαντες τῶν λόγων αὐτοῦ, οὐ μόνον οὐδὲν ἀντεῖπον, ἀλλ' ἐστεφάνωσαν μὲν διὰ στεφάνων χρυσῶν, ἀνεκήρυξαν δὲ στρατηγὸν αὐτοκράτορα κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ ἐψήφισαν τὴν εἰς αὐτὸν ἀπόδοσιν τῆς δημευθείσης οὐσίας καὶ τὴν ἄρσιν τῶν κατ' αὐτοῦ ἀρῶν τῶν Εὐμολπιδῶν καὶ Κηρύκων.

Ἡ πόλις ἀνεθάρρησεν ἔχουσα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸν Ἀλκιβιάδην· τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῶν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα νικῶν καὶ τοῦ νέου θάρρους τῶν Ἀθηναίων διετρανώθησαν κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριον, ὅτε, τελουμένων τῶν Ἐλευσινίων, ἡ ἱερὰ

πομπὴ ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ μετέβη εἰς τὴν Ἐλευσῖνα διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ μεθ' ὅλης τῆς συνήθους ἐν ἄλλοις χρόνοις μεγαλοπρεπείας, ἐν ᾧ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἕνεκα τοῦ φόβου τῶν ἐν Δεκελείᾳ πολεμίων ἡ τελετὴ, γινομένη διὰ θαλάσσης, ἀπέβαλλε πολὺ τοῦ σεμνοῦ αὐτῆς κόσμου.

κα'

Κῦρος καὶ Λύσανδρος.

Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπέπλεε πάλιν ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου ἐν Ἰωνίᾳ, ἡγούμενος στόλου ἐξ ἑκατὸν νηῶν καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ὁπλίτας μὲν χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἱππεῖς δὲ ἑκατὸν πεντήκοντα. Ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἐβράδυνε νἀναχωρήσῃ διότι κα τὰ πράγματα ἐβίαζον καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐπέσπευδον τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἀπομάκρυνσίν του, βλέποντες τὴν αὐξάνουσαν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν το λαοῦ καὶ καταλαμβανόμενοι ὑπὸ φόβου τυραννίδος. Τὰ πλήθη, προπέμποντα τὸν Ἀλκιβιάδην, ἀπεχωρίζοντο αὐτοῦ ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι ἦτο ἀήττητος καὶ ὅτι ἔμελλε νἀνορθώσῃ καὶ δοξάσῃ τὴν πόλιν καὶ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, ὡς εἶχε πράξει καὶ ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνεχώρει εὔελπις, πεποιθὼς, ὅτι θἀπολήξῃ αἰσίως ἡ ἤδη ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸ μηνῶν σταλεῖσα πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα πρεσβεία καὶ ὅτι διὰ τῆς περσικῆς συμμαχίας καὶ τῶν περσικῶν χρημάτων θἀπέβαινεν εὐκολώτερον τὸ ἔργον τῆς ἐκνικήσεως τῶν Πελοποννησίων.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τὰ πράγματα εἶχον μεταβληθῆ οὐσιωδῶς. Ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης, τιμωρήσας πρότερον τοὺς Ἀνδρίους, οἵτινες εἶχον ἀποστῆ τῶν Ἀθηνῶν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ὅπως συνεχίσῃ τὸν πόλεμον, εὗρεν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἀξιόμαχον καὶ ἄριστα συντεταγμένον πελοποννησιακὸν στόλον, ἔχοντα ἡγεμόνα ἄνδρα, ὅςτις ἐν χρόνῳ βραχεῖ εἶχε κατορθώσει ἀνέλπιστα διὰ τῆς ἀκαταπονήτου αὐτοῦ ἐνεργείας, τῆς ἀόκνου ἐπιμονῆς καὶ τῆς θαυμαστῆς εὐφυΐας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ Λακεδαιμόνιος Λύσανδρος, ὃν ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀποστείλει ναύαρχον μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Κρατησιππίδα.

Καίπερ ὢν υἱὸς γυναικὸς ἀνηκούσης εἰς τὴν τάξιν τῶν εἱλώτων, ὁ Λύσανδρος ἀνῆλθεν εἰς τὸ παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις μέγα ἀξίωμα τοῦ ναυάρχου ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας πολὺ μᾶλλον ἢ διὰ τὴν εὐκλεᾶ καταγωγὴν ἐκ τῶν Ἡρακλειδῶν, εἰς οὓς ἀνέφερε τὸ γένος ὁ πατὴρ Ἀριστόκριτος.

ινδυάζων θαυμασίως τὰς ἀρετὰς τῶν Σπαρτιατῶν τοῦ λυκουργείου μματος πρὸς τὰς νέας ἀπαιτήσεις καὶ ἰδέας τῶν χρόνων ἐν οἷς ἔζη, ἰνων τὸ ἀγέρωχον καὶ ἀδέκαστον, τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν πενίαν πρὸς ν θεραπείαν τῶν τε δυνατῶν τῆς ἡμέρας καὶ τῶν ἰδιωτῶν, κατεχόμενος ὁ ἄκρας φιλοδοξίας καὶ ἀκατανικήτου σθένους περὶ τὴν διὰ παντὸς όπου ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, ἐφαίνετο ὡς ὑπὸ τῆς φύσεως πε-.ασμένος ὅπως σώσῃ τὴν Σπάρτην ἐκ τῆς δεινῆς θέσεως εἰς ἣν εἶχε ριέλθει. Ἐπιδιώκων τὴν ὑπερνίκησιν τῆς σπαρτιατικῆς κυριαρχίας καὶ ' αὐτῆς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ δόξαν, οὐδενὸς ἠμέλει, πρὸς δὲν ἐπτοεῖτο, καὶ μετεχειρίζετο μετὰ τῆς αὐτῆς δεξιότητος καὶ τῆς τῆς ἀψηφησίας τὴν βίαν τῶν ὅπλων ἢ τὴν πολιτικὴν δεινότητα, τὴν λακείαν ἢ τὴν ἀπειλήν, τὴν πειθὼ ἢ τὸν δόλον, τὴν φιλοφροσύνην τὴν ἐπιορκίαν. Ὅπου δὲν ἐπήρκει ἡ λεοντῆ, προσέρραπτεν αὐτῇ τὴν .ωπεκῆν. Τὸν δὲ ὅρκον ἐθεώρει ὡς παιδιὰν πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ἀνδρῶν, ιρεμφερῆ πρὸς τοὺς ἀστραγάλους δι' ὧν παραπλανῶνται οἱ παῖδες.

Ὁ Λύσανδρος, ἐπισκοπῶν διὰ βλέμματος ἀσφαλοῦς τὴν κατάστασιν ὶν πραγμάτων, εἰς δύο τινὰ ἐπέστησε τὴν ἑαυτοῦ προσοχήν, εἰς τὴν ιρὰ τοῖς ὑπηκόοις τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς προτροπῆς αὐτοῦ καὶ παξύνσεως σύστασιν συνωμοτικῶν ἑταιριῶν κατὰ τῆς δημοκρατίας καὶ ; τὴν ἀπόκτησιν τῆς θερμῆς ὑποστηρίξεως τῶν Περσῶν.

Εἴδομεν ἤδη καὶ πρὸ τῆς ναυαρχίας τοῦ Λυσάνδρου τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων στραφέντα πρὸς τὰ Σοῦσα. Εἴδομεν Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθη-.ίους ἀμφισβητοῦντας τὴν φιλίαν τοῦ Τισσαφέρνους καὶ τοῦ Φαρναβάζου. ιλλ' οὐδέτερος τῶν ὑποχειρίων τούτων σατραπῶν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν :' οὐδενὸς ἐνδοιασμοῦ ἀναστελλομένην ἐκείνην πρωτοβουλίαν, ἥτις ρειάζετο ὅπως ἡ πλάστιγξ τῆς περσικῆς συμμαχίας κλίνῃ ὁριστικῶς ιὸς τὸν ἕτερον τῶν ἀντιζήλων. Τοῦτο ἠδύνατο νὰ πράξῃ μόνον ἀνὴρ ων εὐρύτερον τὸ βλέμμα καὶ μεγάλην ἐξουσίαν. Τοιοῦτος δὲ ὑπῆρξε ῦρος ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου. Ἡ μήτηρ ιτοῦ Παρύσατις ἤθελε νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν καθεζόμενον ἡμέραν τινὰ ἐπὶ τοῦ όνου τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἀντὶ τοῦ ἐξ ἄλλης μητρὸς πρωτοτόκου υἱοῦ ῦ Δαρείου, Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, γεννηθέντος πρὶν ἢ ὁ πατὴρ ίνῃ βασιλεύς. Προπαρασκευάζουσα δὲ ταύτην τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἰου υἱοῦ ἡ Παρύσατις, ἔπεισε τὸν ὑπὲρ τοῦ Ἀρταξέρξου προδιατεθειμένον σύζυγον νὰ διορίσῃ τὸν Κῦρον σατράπην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ὁποῖαι αἱ ἐν τῇ περσικῇ αὐλῇ περὶ τῶν σχέσεων πρὸς τοὺς Ἕλληνας κρα-

τοῦσαι ἤδη ἰδέαι καὶ ὑφ' ὁποίας ἐμπνεύσεις ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ
κατεφάνη εὐθὺς κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν Σούσων κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὴν
κρὰν Ἀσίαν. Ἡ θερμὴ μετὰ τῆς Σπάρτης φιλία καὶ ὁ ἐξαφανισμὸς
Ἀθηνῶν εἶχον ἤδη ἀποφασισθῆ. Οἱ εἰς τὰ Σοῦσα ἀνερχόμενοι πρέσβεις
Ἀθηναίων, οὓς εἶχε στείλει ἐξ Ἑλλησπόντου ὁ Ἀλκιβιάδης, συ-
σαντες τὸν Πέρσην βασιλόπαιδα καθ' ὁδὸν, συνελήφθησαν καὶ ἐκρατή-

Φανερώτατα δ' ἐδηλώθησαν αἱ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας συμ-
τοῦ Κύρου ἅμα τῇ εἰς Σάρδεις ἀφίξει. Ἤδη ὁ Λύσανδρος, κατα-
διὰ δραστηριωτάτης ἐνεργείας νὰ συναπαρτίσῃ στόλον ἐξ ἑβδομ-
τριήρων ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ῥόδου, τῆς Κῶ, τῆς Χίου
Μιλήτου, εἶχε καταπλεύσει εἰς Ἔφεσον, ἣν ἐξέλεξεν ὡς σταθμὸν
Ἐκεῖθεν δὲ ἤρχισεν ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος τὰς ἐν ταῖς πόλ-
σιαστικὰς ἐνεργείας, καλῶν εἰς Ἔφεσον τοὺς κατὰ τῆς δημ-
διατεθειμένους καὶ τρέφοντας δυναστικὰς ἰδέας, προτρέπων καὶ
νων αὐτοὺς εἰς σύστασιν ἑταιριῶν κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολι-
καὶ ὑπὲρ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ πλέκων
κτυον ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς συνωμοσίας, ἧς αὐτὸς ἦτο ὁ
καὶ πρωτεργάτης. Μεταβὰς δ' ἐξ Ἐφέσου εἰς Σάρδεις πρὸς τ
ὁ Λύσανδρος, συνέσφιγξεν ἔτι στενοτέρους τοὺς δεσμοὺς τῆς
Περσῶν φιλίας, καὶ ἔπεισε τὸν ἡγεμονίδην σὺν τοῖς ἄλλοις να
τέσσαρας ὀβολοὺς τὸν ἡμερήσιον μισθὸν τῶν ναυτῶν τοῦ πελοπον
στόλου. Οὕτω δὲ πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς ἀθηναϊκαῖς τριήρεσιν ὑπ
των, οἵτινες ἐλάμβανον μόνον τριώβολον, ἑλκυόμενοι ὑπὸ τοῦ
τέρου μισθοῦ, ἔφευγον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔβλεπεν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν βαίνουσι
Ἰωνίᾳ. Μάτην δ' ἀποπειραθεὶς νὰ μεταπείσῃ τὸν Κῦρον, ὁ
νὰ πλεύσῃ ἐκ τῆς Σάμου, ὅπου ἔμενεν ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, εἰ
λεις τῆς ἀσιατικῆς παραλίας, τὸ μὲν ὅπως καταστείλῃ τοὺς ἐκ
στασίας τῶν ὑπηκόων κινδύνους, τὸ δὲ ὅπως ἀργυρολογήσῃ.
ἀντικαταστάτην αὐτοῦ τὸν Ἀντίοχον, προστάξας αὐτὸν νὰ μὴ ἀ
θῇ κατὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ πολεμίων, μηδ' ἂν προκληθῇ. Ἀλλ'
χος δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἡ δ' ἐ
παρ' αὐτοῦ πρόκλησις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἔγεινεν ἀφορμὴ
τὸ Νότιον πλησίον τῆς Ἐφέσου ναυμαχίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἀ
τοὺς Ἀθηναίους. Αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐπνίγη, καταδυθείσης τῆ
ἐπέβαινεν, οἱ δὲ ἡττημένοι ἔφυγον εἰς τὴν Σάμον, ἀποβαλόντε

...εις. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἅμα μαθὼν τὴν ἧτταν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ...ον καὶ ἐκεῖθεν, παραλαβὼν τὸν στόλον, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἔφεσον ...ροεκάλει τοὺς ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς Πελοποννησίους. Ἀλλ' ὁ Λύ...ρος, ἀποφυγὼν τὴν ναυμαχίαν, ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπι...ωσιν εἰς τὴν Σάμον χωρὶς νὰ ἐκδικήσωσι τὴν ἐν Νοτίῳ ἀποτυχίαν. ... εἴδησις τῆς ἥττης τοῦ Ἀντιόχου, φθάσασα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξή... τὰ πλήθη κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, κατηγορουμένου ἐπὶ ἀμελείᾳ ...κρατείᾳ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, οὓς ὑπεβοήθουν καὶ τὰ παράπονα ... ἐκ τῶν συμμάχων. Οἱ Ἀθηναῖοι, καθαιρέσαντες ἀπὸ τῆς στρα...ίας τὸν Ἀλκιβιάδην, ἔστειλαν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν Σάμον τελευτῶν... τοῦ 407 π. Χ. δέκα νέους στρατηγούς, ἐν οἷς ὁ Θράσυλος, Περι...ς ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας υἱὸς τοῦ Περικλέους καὶ Κόνων ὁ υἱὸς τοῦ ...οθέου. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, φοβηθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, ...έβη εἰς τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον, ὅπου ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐν ...λλησπόντῳ πολέμου εἶχε καταλάβει μέρη τινὰ καὶ εἶχε κτίσει τρία ...ρὰ τείχη. Ἐκεῖ ἦρχεν ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου δίκην ἡγεμόνος, βλάπτων ... τοὺς ἀβασιλεύτους Θρᾷκας καὶ ὠφελῶν κατὰ δύναμιν τοὺς περιοί...ους Ἕλληνας, παρακολουθῶν δὲ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς ὁσημέ...αι φθινούσης πατρίδος.

κβ'

Ἀργινοῦσαι καὶ Αἰγὸς ποταμοί.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν εὗρον ἐνώπιον αὐτῶν ἐν Ἰωνίᾳ τὸν νικητὴν τοῦ Νοτίου. Παρελθόντος τοῦ τεταγμένου χρόνου, τὸν Λύσανδρον εἶχε διαδεχθῆ ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ Καλλικρατίδας. Ὁ νέος ναύαρχος τῆς Σπάρτης εἶχε χαρακτῆρα ὅλως διάφορον τοῦ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Πολλῷ ἀφιστάμενος τῆς εὐπροσηγόρου φιλοφροσύνης ἐκείνου καὶ τῆς εὐκαμψίας καὶ τοῦ φιλεταίρου ἤθους, εἶχέ τι τὸ ἁπλοῦν καὶ Δώριον καὶ ἀληθινόν. Ἀντὶ δὲ τοῦ στενοῦ σπαρτιατικοῦ προγράμματος τοῦ Λυσάνδρου ὁ διάδοχος αὐτοῦ εἶχεν αἰσθήματα φιλάνθρωπα καὶ πανελλήνια, μισῶν μὲν ἐνδομύχως τοὺς Πέρσας, θεωρῶν δ' ἀληθῆ εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν συμφιλίωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ἑνὶ λόγῳ δικαίως ἀπεκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀνὴρ πάντων ἄριστος καὶ δικαιότατος. Εἰς τοιοῦτον ἄνδρα δυσαρέστως παρέδωκε τὴν ναυαρχίαν ὁ Λύσανδρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ

τοῦσαι ἤδη ἰδέαι καὶ ὑφ' ὁποίας ἐμπνεύσεις ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ ὁ Κῦρος κατεφάνη εὐθὺς κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν Σούσων κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὴν Μικρὰν 'Ασίαν. 'Η θερμὴ μετὰ τῆς Σπάρτης φιλία καὶ ὁ ἐξαφανισμὸς τῶν 'Αθηνῶν εἶχον ἤδη ἀποφασισθῆ. Οἱ εἰς τὰ Σοῦσα ἀνερχόμενοι πρέσβεις τῶν 'Αθηναίων, οὓς εἶχε στείλει ἐξ 'Ελλησπόντου ὁ 'Αλκιβιάδης, συναντήσαντες τὸν Πέρσην βασιλόπαιδα καθ' ὁδὸν, συνελήφθησαν καὶ ἐκρατήθησαν.

Φανερώτατα δ' ἐδηλώθησαν αἱ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας συμπάθειαι τοῦ Κύρου ἅμα τῇ εἰς Σάρδεις ἀφίξει. Ἤδη ὁ Λύσανδρος, κατορθώσας διὰ δραστηριωτάτης ἐνεργείας νὰ συναπαρτίσῃ στόλον ἐξ ἑβδομήκοντα τριήρων ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, τῆς 'Ρόδου, τῆς Κῶ, τῆς Χίου καὶ τῆς Μιλήτου, εἶχε καταπλεύσει εἰς Ἔφεσον, ἣν ἐξέλεξεν ὡς σταθμὸν αὐτοῦ. 'Εκεῖθεν δὲ ἤρχισεν ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος τὰς ἐν ταῖς πόλεσι στασιαστικὰς ἐνεργείας, καλῶν εἰς Ἔφεσον τοὺς κατὰ τῆς δημοκρατίας διατεθειμένους καὶ τρέφοντας δυναστικὰς ἰδέας, προτρέπων καὶ παροτρύνων αὐτοὺς εἰς σύστασιν ἑταιριῶν κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ὑπὲρ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς τῶν 'Αθηναίων καὶ πλέκων μέγα δίκτυον ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς συνωμοσίας, ἧς αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχηγὸς καὶ πρωτεργάτης. Μεταβὰς δ' ἐξ 'Εφέσου εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Λύσανδρος, συνέσφιγξεν ἔτι στενοτέρους τοὺς δεσμοὺς τῆς μετὰ τῶν Περσῶν φιλίας, καὶ ἔπεισε τὸν ἡγεμονίδην σὺν τοῖς ἄλλοις ναὐξήσῃ εἰς τέσσαρας ὀβολοὺς τὸν ἡμερήσιον μισθὸν τῶν ναυτῶν τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου. Οὕτω δὲ πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς ἀθηναϊκαῖς τριήρεσιν ὑπηρετούντων, οἵτινες ἐλάμβανον μόνον τριώβολον, ἑλκυόμενοι ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μισθοῦ, ἔφευγον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους.

'Ο 'Αλκιβιάδης ἔβλεπεν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν βαίνουσι καλῶς ἐν 'Ιωνίᾳ. Μάτην δ' ἀποπειραθεὶς νὰ μεταπείσῃ τὸν Κῦρον, ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ ἐκ τῆς Σάμου, ὅπου ἔμενεν ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, εἰς τὰς πόλεις τῆς ἀσιατικῆς παραλίας, τὸ μὲν ὅπως καταστείλῃ τοὺς ἐκ τῆς ἀποστασίας τῶν ὑπηκόων κινδύνους, τὸ δὲ ὅπως ἀργυρολογήσῃ. 'Αφῆκε δ' ἀντικαταστάτην αὐτοῦ τὸν 'Αντίοχον, προστάξας αὐτὸν νὰ μὴ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐν 'Εφέσῳ πολεμίων, μηδ' ἂν προκληθῇ. 'Αλλ' ὁ 'Αντίοχος δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ 'Αλκιβιάδου, ἡ δ' ἐσπευσμένη παρ' αὐτοῦ πρόκλησις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς παρὰ τὸ Νότιον πλησίον τῆς 'Εφέσου ναυμαχίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἀτυχὴς διὰ τοὺς 'Αθηναίους. Αὐτὸς ὁ 'Αντίοχος ἐπνίγη, καταδυθείσης τῆς νηὸς ἧς ἐπέβαινεν, οἱ δὲ ἡττημένοι ἔφυγον εἰς τὴν Σάμον, ἀποβαλόντες πολλὰς

ιήρεις. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἅμα μαθὼν τὴν ἧτταν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἑμον καὶ ἐκεῖθεν, παραλαβὼν τὸν στόλον, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἔφεσον ἰ προεκάλει τοὺς ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς Πελοποννησίους. Ἀλλ' ὁ Λύνδρος, ἀποφυγὼν τὴν ναυμαχίαν, ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπιρέψωσιν εἰς τὴν Σάμον χωρὶς νὰ ἐκδικήσωσι τὴν ἐν Νοτίῳ ἀποτυχίαν. Ἡ εἴδησις τῆς ἥττης τοῦ Ἀντιόχου, φθάσασα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξήρε τὰ πλήθη κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, κατηγορουμένου ἐπὶ ἀμελείᾳ ἰ ἀκρατείᾳ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, οὓς ὑπεβοήθουν καὶ τὰ παράπονα ων ἐκ τῶν συμμάχων. Οἱ Ἀθηναῖοι, καθαιρέσαντες ἀπὸ τῆς στραγίας τὸν Ἀλκιβιάδην, ἔστειλαν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν Σάμον τελευτῶνς τοῦ 407 π. Χ. δέκα νέους στρατηγούς, ἐν οἷς ὁ Θράσυλος, Περιῆς ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας υἱὸς τοῦ Περικλέους καὶ Κόνων ὁ υἱὸς τοῦ μοθέου. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, φοβηθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, ιτέβη εἰς τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον, ὅπου ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ πολέμου εἶχε καταλάβει μέρη τινὰ καὶ εἶχε κτίσει τρία ρυρὰ τείχη. Ἐκεῖ ἦρχεν ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου δίκην ἡγεμόνος, βλάπτων ἐν τοὺς ἀβασιλεύτους Θρᾷκας καὶ ὠφελῶν κατὰ δύναμιν τοὺς περιοίους Ἕλληνας, παρακολουθῶν δὲ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς ὁσημέραι φθινούσης πατρίδος.

κβ'

Ἀργινοῦσαι καὶ Αἰγὸς ποταμοί.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν εὗρον ἐνώπιον αὐτῶν ἐν Ἰωνίᾳ τὸν κητὴν τοῦ Νοτίου. Παρελθόντος τοῦ τεταγμένου χρόνου, τὸν Λύσανδρον χε διαδεχθῇ ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ Καλλικρατίδας. Ὁ νέος ναύαρχος τῆς Σπάρης εἶχε χαρακτῆρα ὅλως διάφορον τοῦ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Πολλῷ φιστάμενος τῆς εὐπροσηγόρου φιλοφροσύνης ἐκείνου καὶ τῆς εὐκαμψίας αἰ τοῦ φιλεταίρου ἤθους, εἶχέ τι τὸ ἁπλοῦν καὶ Δώριον καὶ ἀληθινόν. Ἀντὶ δὲ τοῦ στενοῦ σπαρτιατικοῦ προγράμματος τοῦ Λυσάνδρου ὁ διάοχος αὐτοῦ εἶχεν αἰσθήματα φιλάνθρωπα καὶ πανελλήνια, μισῶν μὲν ἐνθυμύχως τοὺς Πέρσας, θεωρῶν δ' ἀληθῆ εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν συμφιλίωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ἑνὶ λόγῳ δικαίως ἀπεκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀνὴρ πάντων ἄριστος καὶ δικαιότατος. Εἰς τοιοῦτον ἄνδρα δυσαρέστως παρέδωκε τὴν ναυαρχίαν ὁ Λύσανδρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ

τοῦσαι ἤδη ἰδέαι καὶ ὑφ' ὁποίας ἐμπνεύσεις ἔμελλε νὰ κυβερνήσῃ ὁ Κῦρος κατεφάνη εὐθὺς κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν Σούσων κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ θερμὴ μετὰ τῆς Σπάρτης φιλία καὶ ὁ ἐξαφανισμὸς τῶν Ἀθηνῶν εἶχον ἤδη ἀποφασισθῆ. Οἱ εἰς τὰ Σοῦσα ἀνερχόμενοι πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οὓς εἶχε στείλει ἐξ Ἑλλησπόντου ὁ Ἀλκιβιάδης, συναντήσαντες τὸν Πέρσην βασιλόπαιδα καθ' ὁδὸν, συνελήφθησαν καὶ ἐκρατήθησαν.

Φανερώτατα δ' ἐδηλώθησαν αἱ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας συμπάθειαι τοῦ Κύρου ἅμα τῇ εἰς Σάρδεις ἀφίξει. Ἤδη ὁ Λύσανδρος, κατορθώσας διὰ δραστηριωτάτης ἐνεργείας νὰ συναπαρτίσῃ στόλον ἐξ ἑβδομήκοντα τριήρων ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ῥόδου, τῆς Κῶ, τῆς Χίου καὶ τῆς Μιλήτου, εἶχε καταπλεύσει εἰς Ἔφεσον, ἣν ἐξέλεξεν ὡς σταθμὸν αὐτοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ ἤρχισεν ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος τὰς ἐν ταῖς πόλεσι στασιαστικὰς ἐνεργείας, καλῶν εἰς Ἔφεσον τοὺς κατὰ τῆς δημοκρατίας διατεθειμένους καὶ τρέφοντας δυναστικὰς ἰδέας, προτρέπων καὶ παροτρύνων αὐτοὺς εἰς σύστασιν ἑταιριῶν κατὰ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ὑπὲρ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀθηναίων καὶ πλέκων μέγα δίκτυον ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς συνωμοσίας, ἧς αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχηγὸς καὶ πρωτεργάτης. Μεταβὰς δ' ἐξ Ἐφέσου εἰς Σάρδεις πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Λύσανδρος, συνέσφιγξεν ἔτι στενοτέρους τοὺς δεσμοὺς τῆς μετὰ τῶν Περσῶν φιλίας, καὶ ἔπεισε τὸν ἡγεμονίδην σὺν τοῖς ἄλλοις ναὐξήσῃ εἰς τέσσαρας ὀβολοὺς τὸν ἡμερήσιον μισθὸν τῶν ναυτῶν τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου. Οὕτω δὲ πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς ἀθηναϊκαῖς τριήρεσιν ὑπηρετούντων, οἵτινες ἐλάμβανον μόνον τριώβολον, ἑλκυόμενοι ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μισθοῦ, ἔφευγον πρὸς τοὺς Πελοποννησίους.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔβλεπεν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν βαίνουσι καλῶς ἐν Ἰωνίᾳ. Μάτην δ' ἀποπειραθεὶς νὰ μεταπείσῃ τὸν Κῦρον, ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ ἐκ τῆς Σάμου, ὅπου ἔμενεν ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, εἰς τὰς πόλεις τῆς ἀσιατικῆς παραλίας, τὸ μὲν ὅπως καταστείλῃ τοὺς ἐκ τῆς ἀποστασίας τῶν ὑπηκόων κινδύνους, τὸ δὲ ὅπως ἀργυρολογήσῃ. Ἀφῆκε δ' ἀντικαταστάτην αὐτοῦ τὸν Ἀντίοχον, προστάξας αὐτὸν νὰ μὴ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ πολεμίων, μηδ' ἂν προκληθῇ. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἡ δ' ἐσπευσμένη παρ' αὐτοῦ πρόκλησις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς παρὰ τὸ Νότιον πλησίον τῆς Ἐφέσου ναυμαχίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἀτυχὴς διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐπνίγη, καταδυθείσης τῆς νηὸς ἧς ἐπέβαινεν, οἱ δὲ ἡττημένοι ἔφυγον εἰς τὴν Σάμον, ἀποβαλόντες πολλὰς

ιτήρεις. Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἅμα μαθὼν τὴν ἧτταν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν
άμον καὶ ἐκεῖθεν, παραλαβὼν τὸν στόλον, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἔφεσον
:ὶ προεκάλει τοὺς ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς Πελοποννησίους. Ἀλλ' ὁ Λύ-
:νδρος, ἀποφυγὼν τὴν ναυμαχίαν, ἠνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπι-
ρέψωσιν εἰς τὴν Σάμον χωρὶς νὰ ἐκδικήσωσι τὴν ἐν Νοτίῳ ἀποτυχίαν.
Ἡ εἴδησις τῆς ἥττης τοῦ Ἀντιόχου, φθάσασα εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξή-
ιρε τὰ πλήθη κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, κατηγορουμένου ἐπὶ ἀμελείᾳ
:ὶ ἀκρατείᾳ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, οὓς ὑπεβοήθουν καὶ τὰ παράπονα
ίων ἐκ τῶν συμμάχων. Οἱ Ἀθηναῖοι, καθαιρέσαντες ἀπὸ τῆς στρα-
ιγίας τὸν Ἀλκιβιάδην, ἔστειλαν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν Σάμον τελευτῶν-
ς τοῦ 407 π. Χ. δέκα νέους στρατηγούς, ἐν οἷς ὁ Θράσυλος, Περι-
ῆς ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας υἱὸς τοῦ Περικλέους καὶ Κόνων ὁ υἱὸς τοῦ
μοθέου. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, φοβηθεὶς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας,
τέβη εἰς τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον, ὅπου ἤδη κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἐν
Ἑλλησπόντῳ πολέμου εἶχε καταλάβει μέρη τινὰ καὶ εἶχε κτίσει τρία
ῥυρὰ τείχη. Ἐκεῖ ἦρχεν ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου δίκην ἡγεμόνος, βλάπτων
ὲν τοὺς ἀβασιλεύτους Θρᾷκας καὶ ὠφελῶν κατὰ δύναμιν τοὺς περιοί-
ους Ἕλληνας, παρακολουθῶν δὲ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς ὁσημέ-
αι φθινούσης πατρίδος.

κβ'

Ἀργινοῦσαι καὶ Αἰγὸς ποταμοί.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν εὗρον ἐνώπιον αὐτῶν ἐν Ἰωνίᾳ τὸν
ικητὴν τοῦ Νοτίου. Παρελθόντος τοῦ τεταγμένου χρόνου, τὸν Λύσανδρον
χε διαδεχθῇ ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ Καλλικρατίδας. Ὁ νέος ναύαρχος τῆς Σπάρ-
ης εἶχε χαρακτῆρα ὅλως διάφορον τοῦ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Πολλῷ
φιστάμενος τῆς εὐπροσηγόρου φιλοφροσύνης ἐκείνου καὶ τῆς εὐκαμψίας
αὶ τοῦ φιλεταίρου ἤθους, εἶχέ τι τὸ ἁπλοῦν καὶ Δώριον καὶ ἀληθινόν.
Ἀντὶ δὲ τοῦ στενοῦ σπαρτιατικοῦ προγράμματος τοῦ Λυσάνδρου ὁ διά-
οχος αὐτοῦ εἶχεν αἰσθήματα φιλάνθρωπα καὶ πανελλήνια, μισῶν μὲν ἐν-
ομύχως τοὺς Πέρσας, θεωρῶν δ' ἀληθῆ εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν συμ-
φιλίωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Ἑνὶ λόγῳ δικαίως ἀπεκλήθη
ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀνὴρ πάντων ἄριστος καὶ δικαιότατος. Εἰς τοιοῦτον
ἄνδρα δυσαρέστως παρέδωκε τὴν ναυαρχίαν ὁ Λύσανδρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ

ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ὀλιγαρχικοὶ ἑταῖροι τοῦ Λυσάνδρου μετ' ἀθυμίας καὶ δακρύων εἶδον παραδιδομένην ὑπ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Καλλικρατίδαν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος, ἀχθεσθεὶς ἐπὶ τῇ μεταβολῇ, ἐδυσχέρανε τὸ ἔργον τοῦ νέου ναυάρχου διὰ πολλῶν ἐμποδίων καὶ διὰ κρατήσεως τοῦ παρεχομένου μισθοῦ τῶν ναυτῶν. Ἀλλ' ὁ μεγαλόψυχος καὶ ἀνδρεῖος Σπαρτιάτης δὲν ἐθορυβήθη ὑπὸ τῶν ἐπιπροσθούντων κωλυμάτων καὶ ἐπεδόθη ἀκαταπόνητος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων, ἣν ἐπεσφράγισε μετ' ὀλίγον ἡρωικῶς διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου.

Ματαίως κρούσας ἐν Σάρδεσι τὴν θύραν τοῦ Κύρου, ᾐσθάνθη ἀναφλεγομένην ἐν ἑαυτῷ τὴν ἑλληνικὴν φιλοτιμίαν, καὶ, δραστηρίως ἐργασθεὶς, ἀνεπλήρωσε διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Μιλησίων καὶ τῶν Χίων ὅ τι ἀπεποιεῖτο εἰς αὐτὸν ὁ Πέρσης βασιλόπαις. Συγκροτήσας δὲ ἀξιόμαχον στόλον ἐξ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πλοίων, ἔπλευσεν εἰς τὴν Λέσβον, καὶ ἐκυρίευσε κατὰ κράτος τὴν ὑπ' ἀθηναϊκῆς φρουρᾶς κατεχομένην Μήθυμναν, πρὶν ἢ ὁ Κόνων προφθάσῃ νὰ σώσῃ τὴν πόλιν. Ἔπειτα δὲ, διώξας τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον, φεύγοντα πρὸς τὴν Σάμον, ἐνέκλεισεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μυτιλήνης τὸν Κόνωνα μετὰ τεσσαράκοντα νηῶν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐν τῇ γενομένῃ ναυμαχίᾳ ἀπωλέσθησαν τριάκοντα τριήρεις τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε δ' ἔπειτα ἄλλος τις τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Διομέδων, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ πολιορκουμένου Κόνωνος μετὰ δώδεκα νηῶν, ὁ Καλλικρατίδας, ἐπιπλεύσας κατ' αὐτοῦ, συνέλαβε δέκα τῶν νηῶν, καὶ μόλις διεσώθη φυγὼν ὁ Διομέδων μετὰ τῶν ὑπολοίπων δύο.

Ἀλλ' ὁ Κόνων δὲν παρεδόθη, οὐδ' οἱ ἐν τῷ ἄστει Ἀθηναῖοι ἀπηλπίσθησαν, ὅτε μία τῶν ὑπ' αὐτοῦ κρυφίως σταλεισῶν δύο τριήρων, κατορθώσασα νὰ διαφύγῃ τοὺς πολιορκοῦντας, ἀνήγγειλε τὸ πάθημα τοῦ στόλου εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ ταμεῖον τῆς Ἀθηνᾶς ἐξεκενώθη. Τὰ μετάλλινα σκεύη τῶν θεῶν ἐκόπησαν εἰς νόμισμα. Αἱ ὑπάρχουσαι νῆες ἐξήχθησαν ἐκ τῶν νεωρίων. Ἡ πόλις, ὅπως παράσχῃ τὰ πληρώματα, ἠνέῳξε τοὺς κόλπους αὐτῆς εἰς τοὺς μετοίκους, ἀναγραφομένους εἰς τὰ μητρῷα τῶν πολιτῶν, καὶ εἰς τοὺς δούλους, ἀνακηρυσσομένους ἐλευθέρους. Ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἐξέπλεεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς στόλος ἑκατὸν δέκα νηῶν, ὅστις μεταξὺ πλέων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ηὐξήθη δι' ἄλλων ἐκ τῆς Σάμου καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν συμμάχων εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε ἐν ὅλῳ.

Μεταξὺ τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Κύμης, ἀπέχουσαι ἀπὸ τῆς ἠπείρου μικρὸν, κεῖνται τρεῖς νησῖδες, αἱ καλούμεναι Ἀργινοῦσαι. Πλησίον

αὐτῶν εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 406 π. Χ. οἱ δύο ἐχθρικοὶ στόλοι. Ὁ Καλλικρατίδας, μαθὼν τὴν ἄφιξιν τῶν Ἀθηναίων, εἶχε σπεύσει ἐκ τῆς Μυτιλήνης, ἀφήσας πρὸς φύλαξιν τοῦ πολιορκουμένου Κόνωνος πεντήκοντα νῆας. Ἡ θάλασσα ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν τριήρων. Ἑκατὸν εἴκοσι τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν συμμάχων εἶχεν ὁ Καλλικρατίδας. Αἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ πέντε ἐτάσσοντο ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Διομέδοντα καὶ Ἀριστοκράτην, Περικλέα καὶ Ἐρασινίδην, Πρωτόμαχον καὶ Θράσυλον, Λυσίαν καὶ Ἀριστογένην. Οὐδέποτε κατὰ τοὺς προτέρους χρόνους εἶχον ἀντιταχθῆ κατ' ἀλλήλων τοσαῦται ἑλληνικαὶ τριήρεις. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἡ μάχη ἀπέβη δεινή, καθότι οὐ μόνον οἱ πλεῖστοι τῶν ναυμάχων ἦσαν ἔμπειροι τῶν κινδύνων διὰ τὸ μῆκος τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ μετὰ ζήλου ἀνυπερβλήτου ἐμάχοντο, θεωροῦντες, ὅτι ἡ ναυμαχία ἔσται κρίσιμος καὶ ὅτι οἱ ἐν αὐτῇ νικήσαντες θὰ καταγάγωσι τὴν ὁριστικὴν νίκην ἐν τῷ πολέμῳ καὶ θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπιθήσωσι τέλος εἰς τὸν μέγαν καὶ μακρὸν ἀγῶνα, ὅστις ἐδίχαζε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐξήντλει τὰς ἀρίστας αὐτῆς δυνάμεις.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης ὁ κυβερνήτης τῆς ναυαρχίδος τῶν Λακεδαιμονίων, ἧς ἐπέβαινεν ὁ Καλλικρατίδας, συνεβούλευσεν αὐτὸν νὰ διατάξῃ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στόλου, βλέπων τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρικῶν τριήρων. Ἀλλ' ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης παρ' ὅλας ταύτας τὰς παρακελεύσεις καὶ παρὰ τὰς ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν σφαγίων προρρήσεις τοῦ μάντεως, προλέγοντος τὸν θάνατον τοῦ ναυάρχου, δὲν ἔκρινεν ἔντιμον νὰ ὑποχωρήσῃ, εἰπών, ὅτι ἡ Σπάρτη οὐδεμίαν μεγαλειτέραν ζημίαν θὰ πάθῃ αὐτοῦ ἀποθανόντος, ἐν ᾧ ἡ φυγὴ εἶνε αἰσχρά. Καὶ ὥρμησεν ὁ Καλλικρατίδας ἀκράτητος εἰς τὴν φοβερὰν πάλην. Ὁ γενναῖος ἀγωνιστὴς ὑπῆρξεν ἱκανῶς εὐτυχής, μὴ ἐπιζήσας ὅπως ἴδῃ τὴν οἰκτρὰν ἧτταν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου καὶ τὴν ἐπιφανῆ νίκην τῶν Ἀθηναίων. Ἡ ναυαρχίς του, ὁρμήσασα κατὰ τῆς τριήρους ἧς ἐπέβαινεν ὁ Περικλῆς, ὑπῆρξε μία τῶν πρώτων νηῶν αἱ ὁποῖαι προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Καλλικρατίδας εἷς τῶν πρώτων οἵτινες κατεδύθησαν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Αἰολίδος. Ἡ πτῶσις τοῦ ναυάρχου ἀπεθάρρυνε τὸν στόλον. Πρῶτοι ὑπεξέκλιναν οἱ τὸ δεξιὸν κέρας ἔχοντες Πελοποννήσιοι, μετ' οὐ πολὺ δ' ἠκολούθησαν αὐτοὺς οἱ Βοιωτοὶ τοῦ ἀριστεροῦ. Ἡ δίωξις τῶν φευγόντων ὑπῆρξε φοβερά. Ἡ θάλασσα ἐπληρώθη νεκρῶν καὶ ναυαγίων. Ἐκ τῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι πελοποννησιακῶν πλοίων περὶ τὰ ὀγδοήκοντα

ὑπῆρξαν τὰ συλληφθέντα ἢ βυθισθέντα, τὰ δὲ λοιπὰ ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν εἰς Χίον ἢ εἰς Κύμην.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀναδειχθέντες νικηταί, ἔσπευσαν νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μυτιλήνης ἀποκεκλεισμένον Κόνωνα, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῆς πολιορκούσης αὐτὸν μοίρας τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου. Ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς Ἐτεόνικος εἶχεν ἤδη προφθάσει νὰ φύγῃ εἰς Χίον, λύων τὴν πολιορκίαν. Ὁ δὲ Κόνων ἡνώθη μετὰ τῶν νικητῶν, οἵτινες ἔπλευσαν εἰς τὴν Σάμον.

Ἡ ἐν Ἀργινούσαις νίκη ὑπῆρξε μία τῶν ἐπιφανεστάτων διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀντὶ νὰ δοξάσῃ τὴν πόλιν, κατῄσχυνεν αὐτήν, οἱ δὲ νικηφόροι στρατηγοὶ ἀντὶ νὰ στεφανωθῶσιν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν εὐγνωμονούντων ἔπιον τὸ κώνειον τῆς ἀχαριστίας.

Ἔθος ἱερὸν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἕλλησι νὰ μὴ μένωσιν ἄταφα τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν. Ἡ περὶ τῶν ἀποιχομένων θρησκευτικὴ αὕτη φροντὶς ἦτο πολὺ ἐπιβλητικωτέρα ὅταν οἱ θανόντες εἶχον πέσει μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Πρῶτον ἔργον τῶν πολεμησάντων ὑπῆρχε μετὰ τὴν μάχην νὰ τύχωσι σπονδῶν πρὸς ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Ὁ Νικίας χάριν δύο μόνον νεκρῶν, διαλαθόντων κατὰ τὴν συναγωγὴν τῶν πεσόντων ἐν τῇ εἰς τὴν Κορινθίαν ἀποβάσει αὐτοῦ, ἐννοήσας, ὅτι ἔλειπον, ἐσταμάτησε κατὰ τὸν πλοῦν τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στόλον. Ὅτε δὲ οἱ ἐν Δηλίῳ νικήσαντες Βοιωτοὶ ἐπὶ δεκαεπτὰ ὅλας ἡμέρας δὲν ἀπέδιδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, ἐξαρτῶντες τὴν ἀπόδοσιν ἀπὸ τοῦ ὅρου τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Δηλίου. ἡ πρᾶξις αὐτῶν κατεκρίθη ὡς ἀσέβεια. Μετὰ τοιαύτης εὐλαβείας προσκειμένων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, ὀδυνηρὰν συναίσθησιν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ εἴδησις, ὅτι τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ναυαγοὺς τῆς λαμπρᾶς ἐν Ἀργινούσαις νίκης δὲν ἐκάλυψε κατὰ τὰ νενομισμένα ἡ γῆ, ἀλλ' ὅτι ἀφέθησαν ἕρμαιον τῆς θαλάσσης.

Τίς ἦτο ὁ ἔνοχος τῆς ἀνιέρου ταύτης ἀκηδείας; Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἀληθῶς ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῇ περισυναγωγῇ τῶν νεκρῶν. Ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν παρημέλησαν τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτοῖς καθήκοντος. Ἀπ' ἐναντίας δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης οἱ στρατηγοὶ διέταξαν δύο τῶν τριηράρχων, τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Θηραμένην, νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγοὺς καὶ περισυναγάγωσι τοὺς νεκρούς. Ἀλλὰ σφοδρὸς ἄνεμος ἐγείρων τρικυμίαν διεκώλυσεν αὐτούς· ὅτε δ' ἐκόπασεν, οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ γείνῃ λόγος περὶ ἐκτελέσεως τῆς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν δοθείσης διαταγῆς.

Καὶ ὅμως οἱ στρατηγοὶ πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὅςτις δὲν συνεπολέμησε κατὰ τὴν ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίαν, παύονται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀθηναίων καὶ καλοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας. Δύο αὐτῶν, ὁ Πρωτόμαχος καὶ ὁ Ἀντιγένης, δὲν ἐπανῆλθον, κατὰ δὲ τῶν ἐπιστρεψάντων ἓξ στρέφεται ἡ ὀργὴ τοῦ δήμου, ἐρεθιζομένου ὑπὸ τοῦ φιλάρχου Θηραμένους, ὅςτις, ἂν ὑπῆρχε πταῖσμα ἐν τῇ μὴ ἀναιρέσει τῶν ναυαγῶν καὶ τῶν νεκρῶν, ἦτο ὁ μάλιστα ἔνοχος, καὶ ὑπὸ δημαγωγῶν, οἷοι ὁ Ἀρχέδαμος, ὁ Κλεοφῶν, ὁ Κλειγένης. Οἱ στρατηγοί, ἐλθόντες εἰς τὰς Ἀθήνας, συλλαμβάνονται καὶ φυλακίζονται. Ἡ ἀπολογία αὐτῶν ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου φαίνεται πείθουσα τὰ πλήθη. Ἀλλ' οἱ κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐνεργοῦντες ἐπιτυγχάνουσι τὴν ἀναβολὴν τῆς ἀποφάσεως εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἦτο ἤδη ἀργά. Ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸ τῆς συγκλήσεως τῆς δευτέρας ἐκκλησίας ἐπελθοῦσαν οἰκογενειακὴν ἑορτὴν τῶν Ἀπατουρίων, ἐν ᾗ ἀναζωπυρουμένων τῶν συγγενικῶν αἰσθημάτων ἐγίνετο ζωηροτέρα καὶ ἡ τῶν θανόντων οἰκείων μνήμη καὶ ἐπιφανέστεραι καθίσταντο αἱ ἐνδείξεις τοῦ πένθους, οἱ περὶ τὸν Θηραμένην παρεσκεύασαν πολλοὺς ἀνθρώπους φοροῦντας ἱμάτια μέλανα καὶ ἐν χρῷ κεκαρμένους, ὡς συνείθιζον οἱ πενθοῦντες. Ἡ θέα τῶν οὕτω παρουσιαζομένων ὡς τεθλιμμένων συγγενῶν τῶν ἀτάφων θυμάτων τῆς ναυμαχίας παρώξυνε τοὺς Ἀθηναίους. Οὕτως, ὅτε καὶ πάλιν συνεκροτήθη ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, τὸ πλῆθος ἦτο ὠργισμένον, καὶ ἡ θέσις τῶν στρατηγῶν εἶχε μεταβληθῆ. Εὐθὺς ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς εἰς ἐκκλησίαν, ἐξ ἧς ἔλειπον οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν, ἀπόντες ἐν τῷ στόλῳ, εἰςήχθη ὑπὸ τῆς βουλῆς πρότασις τοῦ Καλλιξένου, καθ' ἣν ἡ μὲν κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία ἐκηρύσσοντο περατωθεῖσαι ἐν τῇ προηγηθείσῃ ἐκκλησίᾳ, ἐκαλοῦντο δὲ νῦν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ψηφίσωσι κατὰ φυλὰς, εἰς δύο δι' ἑκάστην τούτων ὑδρίας, ἂν ἐθεώρουν ἀδικήσαντας τοὺς στρατηγούς. Καταψηφιζόμενοι, ἔμελλον νὰ θανατωθῶσι, δημευομένης τῆς περιουσίας αὐτῶν. Εἰς μάτην ἀντέστησαν ὁ συγγενὴς τοῦ Περικλέους Εὐρυπτόλεμος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πολιτῶν, ἐλέγχοντες τὸ παράνομον τοῦ προβουλεύματος. Τὸ πλῆθος ἐβόα καὶ ἠπείλει, ἐξερεθισθὲν καὶ ὑπό τινος, διατεινομένου, ὅτι ἦτο ἐκ τῶν ναυαγῶν σωθεὶς ἐπὶ βυτίου ἀλφίτων, καὶ ὅτι εἶχεν ἀκούσει τῆς κραυγῆς τῶν ἀπολλυμένων, παρακαλούντων αὐτὸν, ἐὰν σωθῇ, νἀναγγείλῃ εἰς τὴν πόλιν, ὅτι οἱ στρατηγοὶ ἀφῆκαν νἀπολεσθῶσι τοὺς ἀνδραγαθήσαντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Καὶ αὐτοὶ οἱ πρυτάνεις, φοβηθέντες, ἐδέχθησαν νὰ προβάλωσιν εἰς ψήφισιν τὴν πρότασιν τοῦ Καλλιξένου. Μόν

νεων δὲν συγκατένευσε, λέγων, ὅτι θεωρεῖ πρέπον νὰ ποιήσῃ πάντα κατὰ νόμον. Ὁ μονοψηφήσας ἦτο Σωκράτης ὁ υἱὸς τοῦ Σωφρονίσκου.

Καὶ πάλιν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Εὐρυπτόλεμος, ὑπομιμνήσκων σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ γείνῃ χωριστὰ δι' ἕνα ἕκαστον τῶν στρατηγῶν. Ἀλλ' ἡ πρότασις αὐτοῦ ἀπορρίπτεται καὶ ἡ γνώμη τοῦ Καλλιξένου γίνεται δεκτή. Οἱ ἓξ στρατηγοὶ καταψηφίζονται καὶ πίνουσι τὸ κώνειον ἅπαντες κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 406 π. Χ., οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Διομέδοντος ἐξαιρουμένου, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην εἶχε προτείνει νὰ σπεύσῃ ἅπας ὁ στόλος πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν. Ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν μαρτύρων οὐδεμία ἠκούσθη μεμψιμοιρία κατὰ τοῦ ἀδίκου λαοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὅστις παρέδιδεν αὐτοὺς εἰς τοὺς δημίους ἀντὶ νὰ κοσμήσῃ διὰ τῶν προσηκόντων στεφάνων. Μόνος ὁ Διομέδων ἠνέῳξεν, ἀγόμενος ἐπὶ τὸν θάνατον, τὰ χείλη, ἀλλ' ἵνα προφέρῃ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ συστήσῃ εἰς τοὺς συμπολίτας νἀποδώσωσιν εἰς τοὺς θεοὺς τὰς θυσίας, ἃς οἱ στρατηγοὶ εἶχον τάξει αὐτοῖς πρὸ τῆς μάχης.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ἐν μέσῳ τῶν μεταμεληθέντων αὐτοῦ συμπολιτῶν περιφρονούμενος καὶ μισούμενος κατέστρεφεν ὁ Καλλίξενος ἑκουσίως τὸν βίον δι' ἀσιτίας. Ἀλλ' ἡ μετάνοια τῶν Ἀθηναίων δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀπώλειαν ἣν ὑπέστη ἡ πόλις, παραδοῦσα εἰς θάνατον τοὺς ἐν Ἀργινούσαις νικητάς. Οἱ διάδοχοι αὐτῶν, καίπερ ἔχοντες συμμαχητὴν τὸν ἀνδρεῖον Κόνωνα, τὸ μὲν ἕνεκα ἀνικανότητος, τὸ δ' ἕνεκα ἐλλείψεως συμπνοίας, τὸ δ' ἕνεκα προδοτικῶν διαθέσεων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἐν Ἀργινούσαις συμφορᾶς τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ μὲν ἐν Χίῳ ἐχθροί, στερούμενοι μισθοῦ καὶ τροφῶν, γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι, περιῆλθον εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε πρὸς συντήρησιν αὐτῶν μικροῦ δεῖν ἐπετίθεντο κατ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς φιλοξένου πόλεως, ἐν ᾗ εἶχον τραφῆ κατὰ τὸ θέρος, ἐργαζόμενοι ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς ἀντὶ μισθοῦ. Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον οὐδὲν ἄλλο ἐπεχείρησαν πλὴν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Λέσβου.

Οὕτως ἐδόθη καιρὸς εἰς τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων καὶ εἰς τὸν Κῦρον νἀπαιτήσωσι παρὰ τῆς Σπάρτης τὸν ἀναδιορισμὸν τοῦ Λυσάνδρου ὡς ναυάρχου. Καὶ τὰ μὲν νόμιμα τῆς Σπάρτης ἐκώλυον νὰ ναυαρχήσῃ δὶς ὁ αὐτὸς ἀνήρ, ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται, βλέποντες ὁποῖα ὠφελήματα ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς ὁ Λύσανδρος, εὗρον εὐκόλως διέξοδον. Ναύαρχον μὲν ἔστειλαν ἄλλον, τὸν

Ἄρακον, ἀλλ' ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, τὸν δὲ Λύσανδρον διώρισαν παρ' αὐτῷ ὡς ἐπιστολέα, ἤτοι ὑποναύαρχον, καὶ εἰς τοῦτον ἐδόθη ἀληθῶς ἡ ἀρχή. Ἅμα δὲ τῇ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων μεταβάσει αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 405 π. Χ. κατώρθωσεν ὁ Λύσανδρος, γενναίως ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Κύρου, νὰ συγκροτήσῃ πάλιν ἀξιόμαχον στόλον, νὰ φρονηματίσῃ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος εἰς τοὺς φίλους τῆς Σπάρτης. Παραδοὺς δὲ τὴν Μίλητον εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς αὐτοῦ φίλους μετὰ τὴν ἐξέγερσιν αἱματηρᾶς στάσεως, καθ' ἣν πλεῖστοι τῶν πολιτῶν ἐφονεύθησαν ἢ ἐφυγαδεύθησαν, καὶ ἐπιχειρήσας ἄλλας τινὰς προςβολὰς καὶ δῃώσεις, ἔπλευσεν ἔπειτα εἰς τὴν Λάμψακον, κατεχομένην ὑπὸ ἀθηναϊκῆς φρουρᾶς, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν κατὰ κράτος.

Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, κατὰ πόδας πλέοντες, ἔφθασαν ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ὄχθην τοῦ Ἑλληςπόντου, καὶ ἔπλευσαν εἰς Αἰγὸς ποταμούς, ἀκτὴν ἀναπεπταμένην καὶ ἀλίμενον, φέρουσαν τοῦτο τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ εἰς αὐτὴν ἐκβάλλοντος ποταμοῦ. Ἡ θέσις ἣν κατέλαβεν ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἀκατάλληλος διά τε τὴν στέρησιν ἀσφαλοῦς ὅρμου καὶ τὸ ἀκατοίκητον τοῦ τόπου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἠναγκάζοντο νὰ πορίζωνται τὰ τρόφιμα μακρόθεν, καὶ ἰδίως ἐκ Σηστοῦ. Μόνον δὲ λόγον διαμονῆς ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐξαναγκάσωσιν εἰς μάχην τὸν Λύσανδρον, οὗ ὁ στόλος ἦτο μικρότερος τοῦ τῶν Ἀθηναίων, ἐχόντων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα νῆας. Ἀλλ' αἱ μὲν προσπάθειαι τῶν Ἀθηναίων ἀπετύγχανον, ἀπ' ἐναντίας δ' ὁ Λύσανδρος κατώρθονε διὰ τῆς ἐπιφυλάξεως αὐτοῦ καὶ τῆς νομιζομένης δειλίας νὰ ἐμπνέῃ θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ παραλύῃ τὴν πειθαρχίαν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ὃν ἄλλως ἐπετήρει μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ἡμέρας.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, κατιδὼν ἐκ τῶν ἐγγὺς κειμένων τειχῶν αὐτοῦ, τὴν ἀπερισκεψίαν τῶν Ἀθηναίων, μετέβη πρὸς αὐτοὺς ἔφιππος καὶ παρήνεσε νὰ μεθορμισθῶσιν εἰς Σηστόν, ὅπου ἠδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ λιμένα κατάλληλον καὶ πόλιν μετὰ πάντων τῶν ἐπιτηδείων. Ἀλλὰ μὴ εἰςακουσθεὶς ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος εἰς τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐπιοῦσαν ἐτιμωροῦντο δεινῶς διὰ τὴν παρακοὴν πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅςτις, καίπερ αὐτοβούλως μένων ἐξόριστος ἀπὸ τῆς πατρίδος, εἶχε καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν πάσῃ δυνάμει.

Ἐπιστάσης δὲ τῆς πέμπτης ἡμέρας ὁ Λύσανδρος, ἀναμείνας νὰ ἐκβῶ-

σιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ διασκεδασθῶσι κατὰ τὴν χερσόνησο
πρὸς σιτισμόν, ὡς ἐποίουν συνήθως καθ' ἑκάστην, ἐπέπλευσε κατὰ τε
ἀθηναϊκοῦ στόλου. Ὁ Κόνων, ἰδὼν τὸν ἐπίπλουν τῶν ἐκ Λαμψάκο
πολεμίων, κατέβαλε πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖ
σπεύσωσιν εἰς τὰς τριήρεις. Ἀλλ' οἱ ἄνδρες ἦσαν διεσκορπισμένοι κι
ὀλίγοι προέφθασαν νὰ ἐπιβῶσι τῶν νηῶν. Ἄνευ ἀντιστάσεως ἀξίας λό
γου κατελήφθη ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων. Μόνον
Κόνων μετὰ ὀκτὼ πλήρων νηῶν ἠδυνήθη νὰ φύγῃ, πλεύσας εἰς Κύπρ
πρὸς τὸν φίλον τῶν Ἀθηναίων Εὐαγόραν, τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμῖνο
διεσώθη δὲ καὶ ἡ Πάραλος, ἥτις ἔσπευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τριςχίλι
Ἀθηναῖοι ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου. Οἱ αἰχμάλωτοι, καταγ
γελθέντες ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Λαμψάκῳ ἐνώπιον τῶν συμμάχω
ἐπὶ διαφόροις ὠμότησι τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῇ μελετωμέν
δῆθεν ἐν περιπτώσει νίκης ἀποτομῇ τῆς δεξιᾶς τῶν αἰχμαλωτισθησομέ
νων πολεμίων, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Μετὰ δὲ τῶν Ἀθηναίω
στρατιωτῶν συναπεσφάγησαν καὶ οἱ στρατηγοὶ πλὴν ἑνός, τοῦ Ἀδει
μάντου, οὗ ἠτιῶντο οἱ Ἀθηναῖοι ὡς προδότου.

Νύκτωρ ἔφθασεν ἡ Πάραλος εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀγγέλλουσα τὴν συμ
φοράν, ὡς διηγεῖται ὁ ἀρχαῖος Ξενοφῶν. Ὁ Ἀθηναῖος ἱστοριογράφο
προςθέτει, ὅτι ἠκούσθη τότε οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διήκουσα διὰ τῶ
μακρῶν τειχῶν εἰς τὸ ἄστυ, μεταβιβαζομένου τοῦ πικροῦ ἀγγέλματο
ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς ἄνδρα. Κατὰ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην νύκτα οὐδεὶς ἐκο
μήθη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπένθουν τοὺς ἀπολωλότας, ἀλλ' ἐπένθουν πολ
μᾶλλον αὐτοὶ ἑαυτούς, νομίζοντες, ὅτι θὰ πάθωσι κακὰ ὁποῖα ἐκεῖν
ἐποίησαν εἰς τοὺς Μηλίους καὶ τοὺς Ἱστιαιεῖς καὶ τοὺς Σκιωναίους κι
τοὺς Τορωναίους καὶ τοὺς Αἰγινήτας καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλή
νων. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνεκλήθη ἐκκλησία, ἐν ᾗ ἀπεφασίσθη νὰ ἐπιχώ
σωσι τοὺς λιμένας πλὴν ἑνὸς καὶ νὰ εὐτρεπίσωσι τὰ τείχη καὶ νὰ ἐπι
στήσωσιν ἐπ' αὐτῶν φύλακας καὶ κατὰ τἆλλα πάντα νὰ παρασκευά
σωσι τὴν πόλιν ὡς εἰς πολιορκίαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον δίκαιον οὕτω πράττοντες. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς
κατὰ τὸν Αὔγουστον τοῦ 405 π. Χ. πανωλεθρία ἐσήμαινε τὴν ἐπικει-
μένην πτῶσιν αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν.

ΧΑΡΤΗΣ
ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ
ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Λυκαβηττός
Θησεῖον
ΑΘΗΝΑΙ
Ἀκρόπολις
Ὀλυμπιεῖον
Στάδιον
Καλλιρρόη
Κηφισός
Ἱλισσός
τὰ μακρὰ τείχη
ὁδός
Φαληρικὴ
Φαληρικὸν τεῖχος
ΦΑΛΗΡΟΝ
Ἁλιπεδον
Φαληρικὸς κόλπος
Θέατρον
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ
Μουνύχιον φρούριον
Ἀφροδίτης ναός
Ζέας λιμήν
Θέατρον
Μουνιχίας λιμήν
Σταλίσα
Πηγή
Ἀκτή
Πειραιῶς λιμήν
Ἐμπόριον
Κάνθαρος
Κωλιάς ἄκρα
ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
μέτρα
στάδια

κγ΄

Ἡ ἅλωσις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ παρὰ τὰς Ἀργινούσας νίκη παρῆλθεν ἀνωφέλητος διὰ τοὺς Ἀθη-
.ίους ἕνεκα τῆς καταδίκης τῶν νικηφόρων στρατηγῶν καὶ τῆς ἀνικα-
τητος τῶν διαδόχων αὐτῶν. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς
κη τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Λύσανδρος οὐδαμῶς ἐπανεπαύθη εἰς τὴν
εμπρὰν ἐκείνην ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ μετ' αὐτὴν ἔσπευσε νὰ ὑποτάξῃ τὰς
.λησποντίους πόλεις καὶ τὰς ἐν Ἰωνίᾳ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων συμπαθού-
κς. Ἄνευ δυσχερείας οὐδεμιᾶς κατέλαβε τὸ Βυζάντιον, τὴν Σηστὸν,
ὰς θρᾳκικὰς πόλεις, τὴν Μυτιλήνην. Οἱ ἐν ταῖς κυριευομέναις πόλεσι
ρουροὶ καὶ ὅσοι ἄλλοι Ἀθηναῖοι εὑρίσκοντο παρὰ τοῦ Λυσάνδρου ἀπε-
:έμποντο εἰς τὰς Ἀθήνας, μόνον διὰ τὸν ἐκεῖσε πλοῦν παρεχομένης εἰς
:ὐτοὺς ἀσφαλείας. Ἔπραττε δὲ τοῦτο ὁ Λύσανδρος παρασκευάζων τὴν
ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς συγκεντρώσεως πολλοῦ πλήθους εἰς τὸ ἄστυ
ιαὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τῆς ἐντεῦθεν προκληθησομένης σιτοδείας μετὰ τὴν
ιατάληψιν μάλιστα τοῦ Ἑλλησπόντου δι' οὗ διήρχοντο τὰ ἐκ τοῦ Πόν-
του σιτοφόρα πλοῖα.

Ἐν ᾧ δ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεδιώκοντο ἁπανταχόθεν, κατέλυε συγχρόνως ὁ Λύσανδρος ἐν ταῖς πόλεσι τὴν δημοκρατίαν καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, καὶ κατέλειπεν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἕνα Λακεδαιμόνιον ἁρμοστὴν καὶ παρ' αὐτῷ δέκα ἄρχοντας ἐγχωρίους ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συγκεκροτημένων κατὰ πόλιν ἑταιριῶν, οὔτε εἰς τὴν ἀρετὴν οὔτε εἰς τὸν πλοῦτον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγομένων ἀφορῶν, ἀλλὰ παραδίδων τὴν ἀρχὴν εἰς τοὺς θρασυτάτους καὶ φιλονεικοτάτους τῶν πρὸς αὐτὸν διὰ φιλίας ἢ ξενίας συνδεομένων. Οὕτω δὲ ἦσαν διὰ τὰς πόλεις πικρὰ τὰ προεόρτια τῆς νέας ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀρχομένης ἡγεμονίας τῶν νέων αὐτῶν προστατῶν, καὶ εἶχε δίκαιον ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος κωμικὸς, ὅςτις ἀπείκαζε τοὺς Λακεδαιμονίους πρὸς καπηλίδας ἐγχεούσας ὄξος εἰς τὸ κιρνώμενον τοῖς Ἕλλησιν ἥδιστον ποτὸν τῆς ἐλευθερίας.

Ἐν τοσούτῳ δ' ἐπέστρεφον μὲν εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας οἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκδεδιωγμένοι Μήλιοι, Αἰγινῆται, Σκιωναῖοι, συνωθοῦντο δ' ἐν Ἀθήναις οἱ ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου ἐκπεμπόμενοι Ἀθηναῖοι φρουροὶ καὶ κληροῦχοι ἐκ τῶν πόλεων τῶν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καταλαμβανομένων. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἤρχισαν ἤδη αἰσθανόμενοι τὰ δεινὰ τῆς συμπυκνώσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐφοβοῦντο πολὺ δεινότ[illegible] ἀναμενομένης

οσημέραι πολιορκίας. Πράγματι δ' ολίγους μήνας από της εν Αιγός ποταμοίς μάχης, μετά προηγουμένην συνεννόησιν του Λυσάνδρου προς τους βασιλείς της Σπάρτης, αι Αθήναι περιεβάλλοντο από τε γης και θαλάσσης υπό των εχθρών. Και ο μεν βασιλεύς Άγις, όςτις επί εννέα ήδη έτη κατείχε την Δεκέλειαν, προχωρήσας, περιεκύκλωσε την πόλιν εκ βορρά και ανατολών, ο δ' Ευρυσθενίδης Παυσανίας ο υιός του προ δύο ήδη ετών θανόντος Πλειστοάνακτος, ηγούμενος μεγάλης στρατιάς Πελοποννησίων, εστρατοπέδευσεν εν τη Ακαδημία, πολιορκών τας Αθήνας από δυσμών. Τέλος δε ο Λύσανδρος ειςέπλευσεν εις τον Πειραιά μετά εκατόν πεντήκοντα νηών.

Τί είχον να ελπίσωσι πλέον οι Αθηναίοι; Το μέγα κράτος των Αθηνών είχε διαλυθή, των υπηκόων αποστάντων ή υποταχθέντων εις τον νικηφόρον στόλον του Λυσάνδρου, και μόνον εν Σάμω διετηρείτο ακόμη η προς τας Αθήνας πίστις και η δημοκρατία, κατισχύσασα των αντιπάλων εν μέσω αιμάτων και σφαγών. Αφ' ετέρου δε η Πελοπόννησος όλη πλην μόνου του Άργους ανέμενεν υπό τα τείχη των Αθηνών τον εξ ασιτίας θάνατον της μεγαλοψύχου πόλεως, ήτις επί εικοσιεπτά όλα έτη δεν κατεβάλλετο. Πώς τις ηδύνατο να φαντασθή, ότι εν τη ούτως ανισχύρω και στενώς πολιορκουμένη πόλει, παρά τοις απέλπισι και υπό της σιτοδείας ταλαιπωρουμένοις πολίταις μία και μόνη αμέσως ήθελεν ακουσθή φωνή, η υπέρ της παραδόσεως εις τον εχθρόν. Αλλ' όμως, ει και η θέσις των πραγμάτων ήτο δεινοτάτη, ει και οι ολιγαρχικοί, οίτινες πάντοτε είχον αποβλέψει εις την Σπάρτην και την δι' αυτής προαγωγήν των ιδίων συμφερόντων, είχον τώρα είπερ ποτέ συνηγορούσαν υπέρ εαυτών την ανάγκην της θυσίας, παρ' όλα ταύτα ευρίσκετο μερίς πολιτών, ήτις ουδένα εδέχετο λόγον περί ομολογίας. Αλλά βραχύν χρόνον μετά τον αποκλεισμόν του Πειραιώς, ότε κατέστη πλέον παντελώς αδύνατος η ειςαγωγή σίτου και ήρχισαν ήδη αποθνήσκοντες πολλοί υπό λιμού, η εκκλησία του δήμου έκυψε την κεφαλήν προ της ανάγκης, και εστάλησαν πρέσβεις εις τον Άγιν. Οι Αθηναίοι υπέσχοντο διά των πρέσβεων αυτών να γείνωσι σύμμαχοι των Λακεδαιμονίων, ήτοι ναναγνωρίσωσι την ηγεμονίαν της Σπάρτης, επί τω όρω της διατηρήσεως των τειχών και του Πειραιώς. Και ο μεν Άγις παρήγγειλεν εις τους Αθηναίους νάπευθυνθώσιν εις την Σπάρτην· αλλ' οι πρέσβεις αυτών, φθάσαντες εις την Σελλασίαν κατά τα όρια της Λακωνικής, απεπέμφθησαν υπό των εφόρων, προκαλούντων τους Αθηναίους

καλλιτέρους ὅρους, ἂν ἐπιθυμῶσι τὴν εἰρήνην, καὶ νὰ καθαιρέσωσι τὰ μακρὰ τείχη ἐπὶ δέκα σταδίους.

Αἱ προτάσεις τῶν Λακεδαιμονίων ἐφόρων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνωσι δεκταὶ ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων, νομιζόντων τι φοβερὸν τὸν κατακρημνισμὸν τῶν τειχῶν, ἅτινα ὑπῆρξαν τὸ κλέος καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς πόλεως ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς παρελθούσης δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων. Παρ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τῶν ὀλιγαρχικῶν, τὰ πλήθη ἐφυλάκισαν τὸν βουλευτὴν Ἀρχέστρατον, προτείναντα τὴν ἀποδοχὴν τῶν περὶ εἰρήνης προτάσεων τῆς Σπάρτης, καὶ ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Κλεοφῶντος, ὅστις ἀντεῖπεν, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἡ πόλις ἠδύνατο νὰ δεχθῇ ὡς ὅρον τὴν κατασκαφὴν τῶν τειχῶν· ψήφισμα δὲ τοῦ δήμου ἀπηγόρευσε τὸ συμβουλεύειν περὶ τούτων. Ἀλλ' ἡ γενναία αὕτη ἀπόφασις τῶν Ἀθηναίων οὐδαμῶς ἠλάττονε τὰ δεινά, ὑφ' ὧν ἔπασχεν ἡ λιμώττουσα πόλις. Οὕτω δ' ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἄνευ μεγάλων δυσχερειῶν ἔπεισεν ὁ Θηραμένης τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Λύσανδρον, ὅπως ἐξετάσῃ καὶ μάθῃ τοὺς ἀληθεῖς λόγους τῆς ἐπιμονῆς τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ, ὅπως μὴ ἀπαιτήσωσιν οἱ ἐχθροὶ οὔτε τὴν καθαίρεσιν τῶν τειχῶν, οὔτε ἄλλην τῆς πόλεως ζημίαν. Πλεύσας δὲ εἰς τὴν Σάμον, ὅπου εὑρίσκετο ἤδη ὁ Λύσανδρος πολιορκῶν τὴν νῆσον μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ στόλου, ἐν ᾧ τὸ ὑπόλοιπον ἐφρούρει τὸν εἰς τὸν Πειραιᾶ εἴσπλουν, διέτριψε παρὰ τῷ ναυάρχῳ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας καὶ πλέον. Μόλις δὲ κατὰ τὸν τέταρτον μῆνα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν, λέγων, ὅτι καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου, ἔπειτα δ' ἀπελύθη ὑπ' αὐτοῦ, παραπέμποντος τοὺς Ἀθηναίους εἰς τοὺς ἐν Σπάρτῃ ἐφόρους ὡς τοὺς μόνους κυρίους. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς μῆνας τῆς ἀπουσίας τοῦ Θηραμένους οὐ μόνον ἡ ὑπομονὴ τῶν πολιτῶν εἶχεν ἐπὶ μᾶλλον ἐξαντληθῇ διὰ τὴν αὐξάνουσαν σιτοδείαν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ λιμοῦ πολλαπλασιαζομένους θανάτους, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιστάσεως, ὁ δημαγωγὸς Κλεοφῶν, εἶχεν ἐκλίπει, καταδικασθεὶς παρὰ νόμον εἰς θάνατον ἐπὶ τῇ συκοφαντικῇ τῶν ὀλιγαρχικῶν κατηγορίᾳ. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Θηραμένους, οἱονεὶ παραδιδόμενοι εἰς τὸ μοιραῖον τέλος, ἐξέλεξαν αὐτὸν μετ' ἐννέα ἄλλων καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην ὡς πρεσβευτὰς αὐτοκράτορας, ἤτοι ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐξουσίαν νὰ διαπραγματευθῶσι τὰ τῆς εἰρήνης. Συνέδριον ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων τῶν Λακεδαιμονίων, συνελθὸν, ἀπεφάσισε τὰ περὶ τῆς τύχης τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε

ἔφθασαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων. Ἀγρία ἠκούσθη ἐκεῖ ἡ φωνὴ τοῦ κατὰ τῶν Ἀθηναίων μίσους τῶν Κορινθίων, τῶν Θηβαίων καὶ πολλῶν ἄλλων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες προέτεινον τὸν ἀνδραποδισμὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ὁ ἐξαφανισμὸς τῶν Ἀθηνῶν οὐδαμῶς συνέφερεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, φοβουμένους ἐν ἐλλείψει τῆς ἀντιζήλου πόλεως τὴν κατὰ γῆν ὑπεροχὴν τῶν Θηβαίων καὶ τὴν θαλασσοκρατίαν τῶν Κορινθίων. Εἰς τὴν ἄσπονδον αὐτῶν ἀσπλαγχνίαν ἀντέταξαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι δὲν θὰ στέρξωσι νἀνδραποδίσωσι πόλιν παρασχοῦσαν μεγάλας εὐεργεσίας ἐν τοῖς χρόνοις τῶν μεγίστων κινδύνων εἰς οὓς περιέστη ἡ Ἑλλάς. Δὲν ἐψηφίσθη λοιπὸν ὁ ἐξαφανισμὸς τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' οὐχ ἧττον βαρύτατοι ὑπῆρξαν οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης οἱ ἀνακοινωθέντες εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ δόγματος τῶν ἐφόρων. Ἡ Σπάρτη ἀπῄτει παρὰ τῶν τεταπεινωμένων ἀντιπάλων τὴν καθαίρεσιν τῶν μακρῶν τειχῶν καὶ τῶν τοῦ Πειραιῶς, τὴν παραίτησιν ἀπὸ πάσης κτήσεως ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς, τὴν ἀνάκλησιν τῶν φυγάδων, τὴν παράδοσιν τῶν νηῶν πλὴν ὀλίγων ὅσας ἤθελον ἀποφασίσει οἱ πολιορκηταὶ καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας. Αἱ Ἀθῆναι ὑπεχρεοῦντο νὰ παραιτήσωσι πάντα ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν ἐστήριζον ἐν ἡμέραις παρελθούσης εὐκλείας τὴν ἰσχὺν αὐτῶν καὶ τ[illegible] μεγαλεῖον, νὰ θεωρῶσι τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους πρὸς τοὺς τέ[illegible] πολεμίους καὶ νὰ ἕπωνται εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ κατὰ γῆν κ[illegible] κατὰ θάλασσαν συμφώνως πρὸς τὰς διδομένας εἰς αὐτοὺς διαταγάς.

Περίτρομος ἔσπευσεν εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως ὁ λιμώττων ὄχλ[illegible] τῶν Ἀθηναίων, ὅτε εἰςήρχετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Σπά[illegible]της μετὰ τῶν συμπρέσβεων ὁ Θηραμένης. Πεινῶντες ἐφοβοῦντο μὴ ἐ[illegible]στρέφωσιν ἄπρακτοι οἱ ἀπεσταλμένοι καὶ παραταθῇ ἡ ἐκ τοῦ λιμ[illegible] ἀγωνία καὶ αὐξήσῃ τὸ πλῆθος τῶν θυμάτων. Μικρὰ ὑπῆρξε τὴν ὑσ[illegible]ραίαν ἡ ἀντίστασις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅτε οἱ πρέσβεις ἀνεκοίνωσαν τ[illegible] ὅρους τῆς εἰρήνης. Ἡ ἑτοιμοθάνατος πόλις οὔτε τὴν δύναμιν εἶχεν ο[illegible] τὴν διάθεσιν ἔδειξε νἀντείπῃ. Τίς λόγος πλέον περὶ ἡγεμονίας καὶ π[illegible] τειχῶν καὶ περὶ τριήρων ἠδύνατο νἀνέλθῃ ἐπὶ τὰ χείλη τὰ πελιδνὰ [illegible] τῆς ἀσιτίας;

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὴν δεκάτην τοῦ ἀττικοῦ μηνὸς Μουνιχιῶνο[illegible] τοῦ 404 π. Χ., κατέπλεεν ὁ Λύσανδρος εἰς τὸν Πειραιᾶ. Καὶ ἐπέστρε[illegible]φον εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς συνθήκας οἱ φυγάδες· καὶ παρελάμβανεν ὁ νικητὴς τὰς τριήρεις πλὴν δώδεκα, δώδεκα μόνον ἐκ τῶν τετρακοσίων,

ἃς εἶχεν ἡ πόλις πρὸ εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν ἀρχομένου τοῦ πολέμου· καὶ ἐκρημνίζοντο τὰ νεώρια, ἐξ ὧν εἶχον καθελκυσθῆ τοσοῦτοι στόλοι νικηφόροι· καὶ κατεσκάπτοντο ἐν μέσῳ τῶν ἤχων τῶν αὐλητρίδων, παρόντων τῶν συμμάχων, ἐστεφανωμένων καὶ παιζόντων, τὰ τείχη, τὰ τείχη τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Περικλέους. Καὶ ἐπανηγύριζον οἱ Πελοποννήσιοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς ἄρχουσαν τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐν ᾧ ἐλακπατεῖτο ὑπὸ θριαμβευτῶν ὁμοφύλων ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῶν Ἀθηνῶν χάριν ἑνὸς βλωμοῦ ἄρτου.

ΙΑ′
Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

α′

Ἡ ἐν Ἀθήναις τριακονταρχία.

Μεταξὺ τῶν ὀλιγαρχικῶν φυγάδων τῶν κατελθόντων εἰς Ἀθήνας συμφώνως πρὸς τὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συνθήκας τῶν Λακεδαιμονίων ἦτο καὶ Κριτίας ὁ υἱὸς τοῦ Καλλαίσχρου. Ὁ οἶκος τοῦ Κριτίου ἀνῆκεν εἰς τοὺς παλαιοτάτους καὶ πλουσιωτάτους τῶν Ἀθηνῶν. Εἷς τῶν προπατόρων αὐτοῦ ἦτο ἐκ τῶν στενῶν φίλων τοῦ Σόλωνος. Ἐκ δὲ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ συγγενῶν ἐπιφανέστατος ἦτο ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πλάτων, ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. Ὁ δὲ Σωκράτης αὐτὸς ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι ὁ εὐφυέστατος υἱὸς τοῦ Καλλαίσχρου, ὅςτις καὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν ἱστοριογραφίαν καὶ αὐτὴν τὴν ποίησιν εἶχε καλλιεργήσει μετὰ δεξιότητος, εἶχεν ὑπάρξει ἐκ τῶν ὁμιλητῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς φιλόσοφος οὐδαμῶς ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὸν βίαιον καὶ ὠμὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀνατρεπτικὴν φύσιν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ μαθητοῦ. Ὁ Κριτίας παρουσιάζεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δίκης τῶν Ἑρμοκοπιδῶν, καὶ δὴ ὡς συγκατηγορούμενος τῶν περὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, οὗ ἦτο φίλος. Τῆς φιλίας δὲ ταύτης πάντως καρπὸς ἦτο ἡ ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τετρακοσίων, ὧν ἦτο δριμὺς πολέμιος, καταγγελία κατὰ τοῦ νεκροῦ Φρυνίχου καὶ ἡ πρότασις περὶ ἐξώσεως τῶν ὀστῶν αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς. Γενόμενος δ' ἔπειτα εἰσηγητὴς τοῦ ψηφίσματος περὶ ἀνακλήσεως τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἐξωρίσθη μετὰ τὴν κατὰ τούτου τροπὴν τοῦ δημοσίου πνεύματος ἐν Ἀθήναις, καὶ μέχρι τῆς καθόδου αὐτοῦ διέτριψεν ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου ἐτάχθη μετὰ τῶν πενεστῶν, στασιαζόντων κατὰ τῶν δεσποτῶν.

Ἡ ἄφιξις τοῦ Κριτίου εἰς Ἀθήνας συνέπεσε καθ' ὃν χρόνον οἱ ὀλιγαρχικοί, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν ε

τιάτας, ἣν ἐθεώρουν μόνον ὡς μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἰδίων ἑαυτῶν σχεδίων, εἰργάζοντο πρὸς ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας. Τὸ ἔργον ἦτο μετὰ τὰ προηγηθέντα παθήματα τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἤδη μόνον περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας ἐφρόντιζον, πολὺ εὐκολώτερον ἢ ἄλλοτε. Ἀλλ' οὐχ ἧττον προαπῃτεῖτο ἀκαταπόνητος δραστηριότης καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες, ἐμμένοντες εἰς τὴν πάτριον πολιτείαν, ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς οἱ πιστοὶ φρουροὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Ἤδη ἡ ἐγκαθίδρυσις πέντε ἀνδρῶν, καλουμένων ἐφόρων κατὰ τὰ ἐν Σπάρτῃ, γενομένη ἴσως καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς παραδόσεως τῶν Ἀθηνῶν, προελέαινε διὰ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τὴν ὁδόν. Ἀλλὰ τὸ διάβημα τοῦτο τῶν Ἀθηναίων, ἀναθετόντων ἐκτάκτως ἰδίαν ἐξουσίαν εἰς ὀλίγους τινὰς ἄνδρας ἕνεκα τοῦ ἐκρύθμου τῶν περιστάσεων, οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἑκουσία παραίτησις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Ὑπῆρχον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλεοφῶντος ἐν Ἀθήναις ἄνδρες μὴ διανοούμενοι νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν ἕρμαιον τῶν ὀλιγαρχικῶν. Κατὰ τῶν συντηρητικῶν τούτων πατριωτῶν ἐστράφησαν λοιπὸν τὰ βέλη τῶν στασιαστῶν, διὰ δὲ τῆς ψευδοῦς καταγγελίας τοῦ Ἀγοράτου ἔπεισαν οἱ ὀλιγαρχικοὶ τὰ πλήθη νὰ καταδικάσωσιν εἰς θάνατον ὡς προδότας τοῦ πολιτεύματος αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν οἱ κωλύοντες τὴν ἐλευθέραν δρᾶσιν τῶν ἀνατροπέων. Οὕτως ἐφέροντο πλέον ἀκράτητοι εἰς ἐκτέλεσιν τῶν προεσχεδιασμένων, ἀφ' οὗ μάλιστα εἰς τοὺς προτέρους ἐχθροὺς τῆς δημοκρατίας, ἐν οἷς ἐπρώτευεν ὁ Θηραμένης, προσῆλθεν ἡ ἐπικουρία τῶν μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως κατελθόντων, ὧν διασημότατος ἦτο ὁ Κριτίας.

Ἡ μὴ πλήρης ἐκτέλεσις τῶν ὅρων τῆς μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν συνθήκης παρέσχεν εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς ἀνατροπεῖς τὴν εὐκαιρίαν νὰ τύχωσι πρὸς εὐδοκίμησιν τῶν σχεδίων αὐτῶν τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ τοῦ Λυσάνδρου. Εἶχεν ἤδη ἀποχωρήσει ὁ ὑπὸ τὸν Παυσανίαν στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, χωρὶς κἂν νὰ προταθῇ ὡς πρὸ ἐτῶν κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν τετρακοσίων ἡ κατάργησις τῆς γραφῆς παρανόμων, προέτεινεν ὁ Δρακοντίδης νὰ ἀνατεθῇ ἡ πολιτεία εἰς τριάκοντα ἄνδρας. Οἱ πολῖται ἀκούσαντες ταῦτα ἐθορύβουν. Ἀλλ' ὁ Θηραμένης εἶπεν, ὅτι ἀδιαφορεῖ περὶ τοῦ θορύβου, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι πολλοὶ μὲν τῶν Ἀθηναίων εἶνε ὁμόφρονες πρὸς τὴν γενομένην πρότασιν, τυγχάνει δὲ αὕτη καὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῶν Λακεδαιμονίων. Μετ' ἐκεῖνον δ' αὐτὸς ὁ Λύσανδρος ἀναστὰς ἐκήρυξεν, ἵνα κατέλαβε [illegible] ασπονδοῦντας καὶ ὅτι, ἂν δὲν πράξω-

σιν ὅσα κελεύει ὁ Θηραμένης, δὲν θὰ ἔχωσι πλέον νὰ σκέπτωνται περὶ πολιτείας, ἀλλὰ περὶ σωτηρίας. Προςετάσσετο λοιπὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος. Τοῦτο γνόντες οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀγαθοὶ τῶν πολιτῶν, τινὲς μὲν ἔμειναν ἐν αὐτῇ ἡσυχάζοντες, τινὲς δ' ἀπεχώρησαν ἐξ αὐτῆς. Ὑπὸ δὲ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ἐψηφίσθησαν τὰ ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν παρεσκευασμένα καὶ ἐχειροτονήθησαν οἱ τριάκοντα, δέκα μὲν προταθέντες ὑπὸ τοῦ Θηραμένους, δέκα δὲ ὑποδειχθέντες ὑπὸ τῶν καθεστώτων ἐφόρων καὶ οἱ δέκα λοιποὶ ἐκλεχθέντες ἐκ τῶν παρόντων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Οἱ τριάκοντα ἐξελέχθησαν μὲν ὅπως συντάξωσι νόμους, ἀλλὰ ταχέως ἐλησμόνησαν τὸν προορισμὸν αὐτῶν. Οἱ μὲν παρ' αὐτῶν ἀναμενόμενοι νόμοι δὲν παρουσιάζοντο, ἀπ' ἐναντίας δ' ἔπραττον οἱ ἄνδρες τὰ πάντα, ὅπως συγκεντρώσωσι τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀποπνίξωσι πᾶσαν ἀντίστασιν, προβαίνοντες εἰς πράξεις ὁσημέραι βιαιοτέρας, αἵτινες ἐπέσυρον ἐπ' αὐτοὺς δικαίως τὴν ἐπωνυμίαν τυράννων. Τότε ἀξίωμα τοῦ βουλευτοῦ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ τῆς πόλεως περιῆλθον εἰς τοὺς φίλους αὐτῶν καὶ ὀπαδούς. Τὰ δικαστήρια καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος ἤργουν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα αὐτῶν διαβήματα ἐφαίνοντο γινόμενα ἐπὶ σκοπῷ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν τῇ πόλει καὶ διὰ τοῦτο ἐτύγχανον τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν πολιτῶν. Τοιοῦτο δὲ μέτρον ἦτο ἡ σύλληψις καὶ εἰς θάνατον καταδίκη τῶν εἰς πάντας γνωστῶν συκοφαντῶν, ὅσοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημοκρατίας διὰ τῶν συκοφαντικῶν αὐτῶν σκευωριῶν εἶχον καταστῆ ἐπικίνδυνοι καὶ μισητοὶ εἰς τοὺς ἐντίμους πολίτας. Ὑπὸ δὲ τὸ πρόσχημα τῆς προςκλήσεως βοηθῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς καταδιώξεως τῶν πονηρῶν καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πολιτείας ἐνήργησαν τὴν ἐκ Σπάρτης ἀποστολὴν φρουρᾶς. Ἐστάλη λοιπὸν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἁρμοστὴς ὁ Καλλίβιος μετὰ ἑπτακοσίων φρουρῶν, οἵτινες ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει.

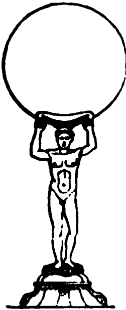
Ἀλλὰ σὺν τῇ ἀφίξει τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξεδηλώθησαν τἀληθῆ σχέδια τῶν τριάκοντα καὶ ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῆς ἐλεύσεως τῶν ἐκ Σπάρτης μετακλήτων. Δὲν κατεδιώκοντο τότε πλέον οἱ πονηροί, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ τῶν τυράννων, οἱ φιλόνομοι καὶ φιλοπάτριδες πολῖται, πάντες ἐκεῖνοι παρ' ὧν ἠδύνατο νὰ ληφθῇ χρῆμα πρὸς διατήρησιν τῶν ξένων ὁπλοφόρων. Αἱ συλλήψεις καὶ οἱ φόνοι ἦσαν τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας. Τὸ δὲ κακὸν ηὔξανεν ὁσημέραι, τῶν τυράννων οἱονεὶ μεθυσκομένων μᾶλλον μᾶλλον ὑπὸ τοῦ αἵματος τοῦ χυνομένου. Ὁ Καλ-

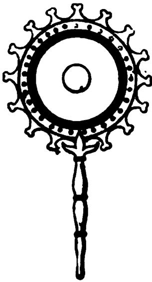
ιος καὶ οἱ φρουροί του ἔγειναν οἱ δορυφόροι καὶ συνεργοὶ τῶν τριάκοντα. ἐνέργεια τῶν ἕνδεκα, τῶν ἐκτελεστῶν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης, ἀπέβη κστικωτάτη, καὶ ἐν αὐτοῖς ὁ ὠμὸς Σάτυρος ἓν τῶν κυριωτάτων όργνων τῆς τυραννίδος, ἣν ὑπηρέτουν πιστῶς, παρασκευάζοντες τὰ θύτα, ἀναιδεῖς ψευδοκατήγοροι, ὁποῖοι ὁ Βάτραχος καὶ ὁ Αἰσχυλίδης, εραχοντίζοντες ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν μυσαρότητα τοὺς θανατωθέντας ομισήτους συκοφάντας. Ἡ καταγγελία ἦτο εὐχερὴς καὶ ἀκόμη εὐχερεέρα ἡ ὑπὸ τῆς φιλικῆς βουλῆς καταδίκη. Δὲν ὑπῆρχεν ἔλεος, δὲν ὑπῆρχε βος, δὲν ὑπῆρχε φειδώ. Ἐγκριτότατοι πολῖται τῶν Ἀθηνῶν ἔπιπτον ματα τῆς τυραννίδος, εἰς μάτην ἀγανακτούντων τῶν ἐν τῇ πόλει διαιβόντων ἀγαθῶν ἀνδρῶν, οἷος ὁ Σωκράτης. Καὶ ἐν ᾧ ἐφονεύοντο ὁ ιτρομβιχίδης καὶ ὁ Διονυσόδωρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Νικίου Εὐκράτης καὶ ὁ ἱὸς τοῦ μάρτυρος στρατηγοῦ Νικήρατος, ὁ Λέων καὶ ὁ Λυκοῦργος, ἐξωιίζετο ὁ Θρασύβουλος καὶ ὁ Ἄνυτος καὶ κατεδιώκετο ὁ Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἧτταν τῶν Ἀθηναίων, ιὴ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἀσφαλῆ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν θρακικὴν χερσόνηον κτήσεων αὐτοῦ, εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν Φαρνάβαζον εἰς τὴν Φρυίαν. Ἐμελέτα δὲ νἀπέλθῃ εἰς τὰ Σοῦσα πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ κατὰ ὁ ἔτος ἐκεῖνο ἀποθανόντος Δαρείου Ἀρταξέρξην Β΄ τὸν Μνήμονα, ἐλίζων, ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ τρέψῃ ἐκ νέου τὰ πράγματα τῶν Ἀθηνῶν διὰ ῆς ἐπεμβάσεως τοῦ μεγάλου βασιλέως, πρὸς ὃν διετίθετο ἤδη ἐχθρικῶς ὁμοπάτριος ἀδελφὸς Κῦρος. Ἀλλὰ δὲν προέφθασεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ιτελέσῃ τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ὅπερ ἴσως θὰ εἶχε συνεπείας ἀνυπολογίστους ιὰ τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος, καταληφθεὶς αἰφνιδίως ὑπὸ τοῦ θανάτου, ν παρεσκεύασαν αὐτῷ οἱ τριάκοντα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐν Σπάρτῃ χθρῶν καὶ τοῦ Κύρου, φοβουμένων αὐτὸν οὐχ ἧττον τοῦ ἄλλοτε φίλου ὑτοῦ Κριτίου. Ὁ Φαρνάβαζος, λαβὼν παραγγελίαν τοῦ Λυσάνδρου νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν τὸν Ἀθηναῖον φυγάδα, ἔστειλε κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν θεῖον, οἵτινες, καταλαβόντες αὐτὸν ἐν κώμῃ τινὶ τῆς Φρυγίας, περιεκύκλωσαν μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ διέμενε μετὰ τῆς ἑταίρας Τιμάνδρας καὶ ἔθηκαν εἰς αὐτὴν πῦρ. Ὁ Ἀλκιβιάδης, καλύψας τὸ πῦρ διὰ τῶν ἱματίων καὶ τῶν στρωμάτων, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας σῶος, ἀλλ' ἐξερχόμενος ἔπεσεν ὑπὸ τὰ ἀκόντια καὶ τὰ τοξεύματα τῶν ἔξωθεν βαρβάρων. Ἐν ἡλικίᾳ ἀκμαίᾳ ἀπέθανε θάνατον οἰκτρὸν μακρὰν τῆς πατρίδος ἐν γῇ ξένῃ καὶ βαρβάρῳ ὁ παράδοξος ἀνήρ, ὃν ἠγάπησαν ἐναλλὰξ καὶ ἐφοβήθησαν αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη, τὸ

Ἄργος καὶ ἡ Περσία, οἱ δημοκρατικοὶ καὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ ὅστις, δυνάμενος νὰ ὠφελήσῃ μέγιστα τὴν γενέτειραν, ἐκ τ— τῶν ἰδίων κακιῶν καὶ τῆς φορᾶς τῶν περιστάσεων μᾶλλον ἔβλαψεν αὐτήν. Μακρὰν τῶν οἰκείων καὶ συμπολιτῶν ὁ ὑπερήφανος Ὀλυμπιονίκης, ὁ νικητὴς τῆς Κυζίκου, ὁ φίλος τῶ Περσῶν σατραπῶν ἐξέπνευσε διάτρητος μ ὑπὸ τῶν βαρβαρικῶν βελῶν, ἀλλ' εἰς τ ἀγκάλας τοῦ ἔρωτος, κηδευθεὶς ὑπὸ τῆς λα τρευτῆς Τιμάνδρας, τῆς μητρὸς τῆς Λαΐδ ἐκείνης, τῆς περιωνύμου ἑταίρας, ἥτις, ὅ ἔπαυσεν οὖσα ὡραία, ἀνέθηκε τὸ κάτοπρ εἰς τὴν Παφίαν, μὴ θέλουσα μὲν νὰ φαίνητ ἐν αὐτῷ ὁποία ἦτο ἤδη γηράσασα, μὴ δυν μένη δὲ νὰ φαίνηται ὁποία ἦτο πρότερον ἐ τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος καὶ τοῦ κάλλους.

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΟΠΤΡΑ

Διὰ τῆς ἐξώσεως τοῦ Θρασυβούλου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλκιβιάδου οἱ τριάκοντα ἐφάνησαν ἀπαλλαγέντες ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον πολλῶν κινδύνων. Ἀλλ' ἤδη μεταξὺ αὐτῶν εἶχεν ὑπεισέλθει ἡ διχόνοια. Ὁ Θηραμένης εἶχεν ἤδη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τετρακοσίω δείξει ὁπόσον ἤχθαιρε τὰ βίαια μέτρα κα μεθ' ὁποίας τέχνης ἐξευρε νὰ προβλέπῃ τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους καὶ ἐν τῇ καταλλήλ ὥρᾳ νὰ παρουσιάζηται ὡς προστάτης αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ ἀδικουμένου λαοῦ, ὃν αὐτὸς εἶπε τις καὶ ἄλλος εἶχεν ἀδικήσει. Διὰ τὸν ἐπαμφοτερίζοντα τοῦτον αὐτοῦ χαρακτῆρα εἰ δοθῇ εἰς τὸν ἄνδρα ἡ ἐπωνυμία τοῦ κοθόρνου, ἤτοι τοῦ ὑποδήματος ἐκείνου τῶν τραγικῶν ὑποκριτῶν ὅπερ ἥρμοζεν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς πόδας. Ὁ Θηραμένης λοιπόν, βλέπων, ὅτι οἱ συνάδελφοι του, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν τοῦ Κριτίου, προέβαινο τὰ ἔσχατα, καὶ φοβούμενος τὴν ἀντίδρασιν τοῦ λαοῦ, ἀπήτησε νὰ νωσι παραχωρήσεις τινές. Οἱ περὶ τὸν Κριτίαν ἐδέχθησαν τότε νὰ κ

στήσωσι κοινωνοὺς τῆς πολιτείας τρισχιλίους τῶν πολιτῶν· καίπερ δὲ τοῦ Θηραμένους ἀντιλέγοντος ὡς πρὸς τοῦτον τὸν ἀριθμόν, καλέσαντες τοὺς πολίτας πάντας εἰς ἐξέτασιν, ἀφώπλισαν αὐτοὺς πλὴν τῶν τρισχιλίων, εἰς οὓς παρεχωρήθη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ μὴ φονεύωνται ἄκριτοι, ἐκτιθεμένου οὕτω τοῦ πολλοῦ καὶ ἀόπλου πλήθους εἰς μεγαλειτέρους καὶ προφανεστέρους κινδύνους.

Ἔτι δ' ἐπιμονώτερον ἠναντιώθη ὁ Θηραμένης εἰς ἄλλην ἀπόφασιν τῶν τριάκοντα, καθ' ἣν ἕκαστος αὐτῶν ἔμελλε νὰ ἐκλέξῃ ἕνα τῶν πλουσίων μετοίκων· καὶ οἱ μὲν μέτοικοι ἔμελλον νὰ φονευθῶσι, τὰ δὲ χρήματα αὐτῶν νὰ δημευθῶσιν. Ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τοῦ Θηραμένους δὲν ἀνέστειλε τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Μεταξὺ δὲ τῶν παθόντων μετοίκων ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ πλουσίου Κεφάλου, τοῦ φίλου τοῦ Περικλέους, ὁ ῥήτωρ Λυσίας, ὅστις ἀπέβαλε μὲν τὸ μέγιστον μέρος τῆς οὐσίας, ἀλλ' ἠδυνήθη νὰ σωθῇ φυγὼν ἐκ τῆς Ἀττικῆς, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πολέμαρχος, ὅστις ἐποτίσθη ἄκριτος τὸ κώνειον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ.

ΛΥΣΙΑΣ

Οὕτω δὴ πάντες ἔπτησσον ἐν τῇ πόλει πρὸ τοῦ Κριτίου καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Οὐδεμία δύναμις ἐφαίνετο ἀντιτασσομένη εἰς τὴν βίαν αὐτοῦ πλὴν τῆς ὀχληρᾶς ἐνστάσεως τοῦ συναδέλφου Θηραμένους. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν οἱ τριάκοντα τὸν ἀφανισμὸν τοῦ κοθόρνου. Ὁ Θηραμένης διεβλήθη ὑπὸ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ εἰς τοὺς βουλευτὰς ὡς λυμαινόμενος τὴν πολιτείαν. Ἀφ' οὗ δὲ παρεσκευάσθη στῖφος θρασυτάτων νεανίσκων, φερόντων ὑπὸ μάλης ξιφίδια, συνεκλήθη ἡ βουλή. Ὁ Κριτίας τότε ἀναστὰς κα-

τηγγειλε τὸν Θηραμένην ὡς προδότην τῆς βουλῆς καὶ τῶν τριάκοντ
καὶ προέτεινε τὴν εἰς θάνατον καταδίκην αὐτοῦ. Εὐθαρσῶς ἀπελογή
ὁ υἱὸς τοῦ Ἅγνωνος, προςβαλὼν μὲν τὸν Κριτίαν ὡς μισοδημότατον
τῇ δημοκρατίᾳ καὶ μισοχρηστότατον ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ, κηρύξας
ἑαυτὸν ἐχθρὸν τῶν θελόντων νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν καὶ εἰς αὐτ
τοὺς δούλους καὶ εἰς αὐτοὺς ἐκείνους οἵτινες δι' ἀπορίαν ἤθελον πωλή
τὴν πόλιν ἀντὶ δραχμῆς, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον πρὸς ἐκείνους οἵτινες μό
σκοπὸν προτίθενται τὸ νὰ ὑπαγάγωσι τὴν πόλιν εἰς τὴν τυραννίδα ὀ
γων ἀνδρῶν. Ἡ ἀπολογία τοῦ Θηραμένους συνεκίνησε τοὺς βουλευτ
Ὁ δὲ Κριτίας, ἀκούσας τὴν βουλὴν εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασαν, ἐφοβ
νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν καταδίκην τοῦ μισητοῦ ἀντιπάλου εἰς τὴν ἀμφίβο
ψῆφον τῶν βουλευτῶν. Εἰςαγαγὼν δὲ εἰς τὸ βουλευτήριον, μετὰ πρ
γουμένην συνεννόησιν πρὸς τοὺς τριάκοντα, τοὺς διὰ τῶν ἐγχειριδ
ὡπλισμένους, ἐκήρυξεν, ὅτι ἀποφάσει τῶν τριάκοντα ἐξαλείφει τὸν Θ
ραμένην ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν τριςχιλίων, τῶν μόνων ὅσοι δὲν ἠδύνα
νὰ θανατωθῶσιν ἄνευ τῆς ψήφου τῶν βουλευτῶν. Συνέπεια δὲ τῆς ἐ
λείψεως ταύτης ἦτο, ὅτι οἱ τριάκοντα ἠδύναντο νἀποφανθῶσι κατὰ β
λησιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἀληθῶς αὐθωρεὶ προςέθηκεν ὁ Κριτίας· «
τοῦτον ἡμεῖς θανατοῦμεν.» Εἰς μάτην ὁ Θηραμένης ἀνεπήδησεν ἐπὶ
βωμὸν τῆς Ἑστίας, ἱκετεύων τὴν βουλήν. Ὁ κῆρυξ τῶν τριάκο
ἐκάλεσε τοὺς ἕνδεκα, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ βουλευταί, μείναντες ἄφ
διὰ τὸν φόβον τῶν περιστοιχιζόντων αὐτοὺς ἐνόπλων, εἶδον ἑλκυόμε
ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τὸν ἱκέτην ὑπὸ τοῦ Σατύρου καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Πί
δὲ τὸ κώνειον ἔχυσε τὸ κατάλοιπον ὑπὲρ τοῦ Κριτίου, οἱονεὶ ἐπευ
μενος εἰς αὐτὸν ὅμοιον τέλος.

Ὁ θάνατος τοῦ Θηραμένους ἀπήλλαξε παντὸς χαλινοῦ τοὺς τρ
κοντα, οἵτινες προέβαινον πλέον ἀφόβως εἰς τὰς τυραννικωτάτας
πράξεων. Ὅσοι τῶν πολιτῶν δὲν ἦσαν ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸν κατάλο
τῶν τριςχιλίων ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὴν πόλιν, κατελαμβάνο
δὲ οἱ ἀγροὶ αὐτῶν χάριν τῶν τυράννων καὶ τῶν φίλων αὐτῶν. Πᾶν ὅ
συνείχετο πρὸς τὸ παρελθὸν μεγαλεῖον τῆς πόλεως ἀνετρέπετο. Τὰ νεώ
τοῦ Πειραιῶς καθῃροῦντο, τὸ βῆμα τῆς Πνυκὸς ἀπεστρέφετο πρὸς
ξηρὰν, ἐν ᾧ τέως ἀπέβλεπε πρὸς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἀνεμίμνησκεν
τοὺς Ἀθηναίους τῆς πόλεως τὴν δόξαν, ἡ παρρησία τοῦ λόγου κα
πνίγετο, ἡ διδασκαλία τῆς ῥητορικῆς ἀπηγορεύθη. Εἰς χιλίους καὶ τ
τακοσίους ἀνεβιβάζοντο οἱ ἐντὸς ὀκτὼ μηνῶν φονευθέντες ἄκριτοι ὑπὸ

ριάκοντα, ἐν ᾧ οἱ φυγάδες ἠθροίζοντο κατὰ χιλιάδας ἐν ταῖς ὁμόροις πόλεσι τῆς Μεγαρίδος καὶ τῆς Ἀργολίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Εὐβοίας. Οἱ τριάκοντα ἦρχον ὡς δεσπόται ἐν πόλει σχεδὸν ἐρήμῳ, ἐν ᾗ περιεπόλουν ὡς φάσματα φέροντα τὸν τρόμον οἱ φρουροὶ τοῦ Καλλιβίου.

ϛ'

Ἡ νέα τῶν Ἑλλήνων αὐτονομία.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἔπεσε καὶ ἡ Σάμος. Οἱ γενναῖοι νησιῶται παρεδόθησαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, λαβόντες τὴν ἄδειαν νὰ ἐξέλθωσι μετὰ ἑνὸς μόνου χιτῶνος. Ἡ δὲ πόλις παρεδόθη εἰς τοὺς ἐκπτώτους ὀλιγαρχικοὺς τῆς νήσου, οἵτινες, πανηγυρίζοντες τὴν νίκην τοῦ Λυσάνδρου, ἐψήφισαν νὰ καλῶνται Λυσάνδρια τὰ Ἡραῖα τὰ τελούμενα εἰς τιμὴν τῆς Ἥρας. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῆς ἡρωικῆς νήσου διαλύσας ὁ Λύσανδρος τὸν μέγαν στόλον, ὅστις εἶχε νικήσει ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, ἔπλευσε μετὰ τῶν λακωνικῶν πλοίων εἰς τὴν Λακεδαίμονα. Ἀλλ' ἤδη εἶχε προαποστείλει εἰς τὴν Σπάρτην τὰ χρήματα, τὰς δωρεὰς καὶ τοὺς στεφάνους, οὓς εἶχε λάβει παρὰ τῶν πόλεων, διὰ τοῦ Γυλίππου, ὅστις ἤσχυνε τὴν ἐκ τῶν σικελικῶν αὐτοῦ νικῶν δόξαν ὑπὸ φιλοχρηματίας, ἀφαιρέσας μέρος τῶν εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένων θησαυρῶν. Εἰς τετρακόσια καὶ ἑβδομήκοντα τάλαντα ἐλέγοντο ἀνερχόμενα τὰ χρήματα, ἅτινα ἔστελλεν ὁ Λύσανδρος εἰς τὴν πόλιν τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τοὺς θησαυροὺς εἰς τὴν πόλιν, ἀνώτερος ὢν χρημάτων. Πολὺ μεγαλειτέραν ἀξίαν εἶχον δι' αὐτὸν αἱ τιμαὶ ὧν εἶχε τύχει παρὰ τῶν ἑλληνίδων πόλεων ὡς ἐλευθερωτής, οἱ στέφανοι δι' ὧν ἐκοσμήθη, οἱ παιᾶνες οἵτινες ἐψάλησαν χάριν αὐτοῦ, οἱ στηθέντες ἀνδριάντες, οἱ βωμοὶ καὶ αἱ θυσίαι ἃς ἔθυσαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἕλληνες ὡς εἰς θεόν.

Ἀλλά, πρὶν ἢ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, οἱ Ἕλληνες ἐπείσθησαν, ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης νέα ἐλευθερία ἣν ἐπανηγύριζον τιμῶντες τὸν Λύσανδρον διὰ τρόπων ὅλως ἐξαιρέτων, ἦτο πολὺ βαρυτέρα τῆς ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς. Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν ἐγόγγυζον κατὰ τῆς Σπάρτης, μὴ κοινωνοῦντες τῶν λαφύρων, ἅτινα ἡ ἄλλοτε κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου διοικουμένη πτωχὴ πόλις, καταπληχθεῖσα νῦν ὑπὸ τοῦ νέου ἐκ τῶν νικῶν αὐτῆς πλούτου, ἐφύλαττε πάντα πλεονεκτικῶς ὑπὲρ ἑαυτῆς. Οἱ δὲ νέοι φίλοι συνεῖδον ταχέως πόσον

δεξιώτερον καὶ φιλανθρωπότερον καὶ ἑλληνικώτερον ἐφέρετο πρὸς αὐτοὺς ἀκόμη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἧς εἶχον ἀποβάλει τὴν ἡγεμονίαν. Αἱ Ἀθῆναι ἠξίουν νὰ εἰσπράττωσι παρὰ τῶν συμμάχων τοὺς τεταγμένους φόρους καὶ νὰ δικάζωσιν αὐτοὺς ἐν τῷ ἄστει, ἀλλ' ἀφινον εἰς αὐτοὺς πλήρη ἐλευθερίαν νὰ πολιτεύωνται οἴκοι κατὰ βούλησιν. Μόνον δὲ πρὸς τοὺς ἀποστάτας ὑπῆρξαν σκληροί. Ἀντὶ δὲ τοῦ παρ' αὐτῶν εἰσπραττομένου φόρου παρεῖχον εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ πλήρη ἀφοβίαν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἐχθροῦ, τῶν Περσῶν. Ἀλλ' ἡ Σπάρτη, ἐξερχομένη τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς πελοποννησιακῆς ἡγεμονίας, ἐδεικνύετο οὐ μόνον πάντη στερουμένη πάσης πανελληνίου ἰδέας, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνίκανος νὰ διοικῇ τὸ νέον εὐρύτερον κράτο ἐν τῷ πνεύματι τῆς κατὰ τόπους αὐτονομίας, ἣν εἶχον σεβασθῆ οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ Σπάρτη δὲν εἶχεν ὀκνήσει νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν Περσία μέγα μέρος τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως τύχῃ τῆς ἐναντίο τῶν Ἀθηναίων βοηθείας τῶν σατραπῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ δ τρόπος τῆς διοικήσεως τῶν συμμάχων, οὗ εἰσηγητὴς ἔγεινεν ὁ Λύσανδρος, ὁ διὰ τῶν ἁρμοστῶν καὶ τῶν δεκαρχιῶν, ἐφανέρονε τὴν πρόθεσ τῆς Σπάρτης νὰ ἐξαρτᾷ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐξ ἑαυτῆς, ἀποπνιγομένης τ ἐλευθέρας πολιτείας τῶν εἰς τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς τασσομένων, ὡσεὶ προ κειτο περὶ νέων περιοίκων τῶν παρὰ τὸν Εὐρώταν κυριαρχούντων.

Οἱ μὲν ἄνδρες οἱ ἀποτελοῦντες τὰς δεκαρχίας ἐν ταῖς πόλεσιν ἦσ ἐκ τῶν πλασμάτων τοῦ Λυσάνδρου, ἑταῖροι τῶν συνωμοτικῶν ἑταιριῶ ἄνθρωποι χάριν τῆς ἀπολαύσεως τοῦ ἀξιώματος τούτου ἐργασθέντες δ παντὸς μέσου κατὰ τῶν δήμων ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσι καὶ ἀντὶ πάσ θυσίας παραδόντες τὰς πόλεις αὐτῶν εἰς τὸν Λακεδαιμόνιον ναύαρχο. Παρ' ἀνδρῶν τοιούτων οὐδὲν ἠδύναντο, ὡς εἰκός, νἀναμένωσιν ἀγαθὸν α συμμαχίδες. Ἀλλὰ μὴ ἦσαν καλλίτεροι οἱ ἁρμοσταὶ οὓς ἀπέστελλε μετ φρουρῶν ἡ Σπάρτη ὡς ἀντιπροσώπους τῆς κυριαρχίας αὐτῆς; Τὸ λυκούργειον πολίτευμα δὲν εἶχεν ἐκθρέψει γενεὰν τοιούτων ἀρχόντων οἵους ἀπῄτει ἡ νέα τῶν πραγμάτων κατάστασις, ἀρχόντων μεμορφωμένων διὰ τῆς εἰς πάντας προσιτῆς συμμετοχῆς τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ ὑποκειμένων εἰς τὸν κοινὸν ἔλεγχον καὶ τὴν δημοσίαν κρίσιν παρὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, ὡς ἐν Ἀθήναις. Τὸ ὅλον πολίτευμα τῆς Σπάρτης εἶχέ τι τὸ δυναστικώτερον καὶ μυστηριωδέστερον. Ἐντεῦθεν δὲ ἦτο πολὺ εὐκολωτέρα ἡ εἰς τὴν ἀκολασίαν ἐκτροπή, λυομένων ποτὲ τῶν χαλινῶν. Ἡ ἐξουσία μετεβάλλετο εὐχερῶς εἰς δεσποτείαν καὶ ἦσαν πολὺ μεγα-

λεῖτεροι οἱ πειρασμοὶ πρὸς κατάχρησιν τῆς ἐμπεπιστευμένης ἀρχῆς, ἰδίως δ' ἐκινδύνευον νὰ ἐξοκείλωσιν εἰς πλεονεξίαν καὶ φιλοχρηματίαν ἄνδρες αἴφνης ἐκ τῆς ἀναργύρου Λακωνικῆς στελλόμενοι πρὸς διοίκησιν τῶν μακρὰν τῆς Σπάρτης κειμένων πόλεων τῶν νέων συμμάχων καὶ ἔχοντες ἔργον σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν εἴσπραξιν καὶ ἀποστολὴν χρημάτων, καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου συλλεγομένων χάριν τῆς διατηρήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου.

Ἡ τριακονταρχία τῶν ὀλιγαρχικῶν φίλων τῆς Σπάρτης ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ εἰς αὐτὴν παρεχομένη ὑπὸ τοῦ ἁρμοστοῦ Καλλιβίου ὑποστήριξις ἀμυδρὰν μόνον δύναται νὰ παράσχῃ ἰδέαν τῆς ὑπὸ τὰς δεκαρχίας καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἁρμοστὰς ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος σπαρτιατικῆς τυραννίας, ἧς μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων ἔλαβον πεῖραν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς Εὐβοίας μέχρι τῶν θρᾳκικῶν παραλίων καὶ ἀπὸ τῆς Μιλήτου μέχρι τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη καὶ ἐνιαχοῦ ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν δεκαετηρίδας. Εἴδομεν, ὅτι ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, ἐν τῷ κέντρῳ οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐξετράπησαν οἱ τριάκοντα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Σπάρτης εἰς βιαιότητας, ἥκιστα ἀναμενομένας παρ' ἀνδρῶν ἀνηκόντων εἰς τάξιν τυχοῦσαν ὑψηλῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀγωγῆς καὶ μάλιστα παρὰ τῆς ἐξόχου παιδεύσεως τοῦ λογίου Κριτίου. Ὅτε δὲ τοιαῦτα συνέβαινον ἐν Ἀθήναις, τί ἠδύναντο νἀναμένωσιν αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις, μάλιστα αἱ μακρὰν κείμεναι, ἐκ τῆς ἀδικίας καὶ ὕβρεως τῶν ὀλιγαρχικῶν αὐτῶν δεκάρχων καὶ τῆς πλεονεξίας καὶ ὠμότητος τῶν ἁρμοστῶν τῆς ὑπερφρόνος Σπάρτης, οἵτινες σπανίως ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτῆς πολιτῶν, ἐνίοτε δ' ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν εἱλώτων;

Εἰς τοιούτους ἄνδρας ἤρκουν ὡς ἀφορμὴ πιέσεως αὐταὶ αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ τειχισμὸς ἀκροπόλεων ἐν ταῖς συμμαχίσι διὰ τὰς σπαρτιατικὰς φρουράς, ἡ διατροφὴ τῶν φρουρῶν, ἡ ἀπότισις τῶν χρημάτων τῶν στελλομένων εἰς τὴν Σπάρτην, ἥτις συνέλεγε χίλια τάλαντα κατ' ἔτος παρὰ τῶν νέων συμμάχων. Ἀλλὰ τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας τῆς Σπάρτης ὑπερηκόντιζε πολὺ ἡ πλεονεξία καὶ ἡ βιαιότης τῶν ἁρμοστῶν. Ὑπὸ τὴν τυραννικὴν αὐτῶν διοίκησιν οὔτε ἡ ζωή, οὔτε ἡ περιουσία, οὔτε ἡ τιμὴ τῶν πολιτῶν ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ἀσφαλεῖς, ἀλλὰ τὰ πάντα ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἀκόρεστον αὐτῶν ἀσέλγειαν ἢ τὴν ὠμότητα ἢ τὴν φιλοχρηματίαν. Ὁ ἁρμοστὴς τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ Ὠρεοῦ Ἀριστόδημος ἀσελγῶν ἔμενεν ἀτιμώρητος ὑπὸ τῶν ἐφόρων. Οἱ

Χῖοι, οἱ πιστοὶ τῶν Σπαρτιατῶν σύμμαχοι, ἀπέβαλλον τὰς νῆας αὐτῶν. Ἐν Βυζαντίῳ ὁ ἁρμοστὴς Ἀρίσταρχος ἐπώλει μετ' ὀλίγα ἔτη ἄνευ ἀνασκοπῆς ὡς δούλους τετρακοσίους Ἕλληνας στρατιώτας. Ἐν Ἡρακλείᾳ δὲ τῇ περὶ τὴν Τραχῖνα γενομένης στάσεως ὁ Σπαρτιάτης Ἡριππίδας δὲν ὤκνησε νὰ φονεύσῃ περὶ τοὺς πεντακοσίους τῶν πολιτῶν, ἀναγκάσας πλῆθος τῶν περὶ τὴν Οἴτην κατοικούντων νὰ ἐκλίπωσι τὴν χώραν καὶ νὰ φύγωσι μετὰ τῶν τέκνων καὶ γυναικῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Κατὰ τῶν τοιούτων δὲ βιαιοπραγιῶν σπανίως μόνον ἀντετάσσετο ἡ ἐν Σπάρτῃ ἀρχή, ὡς ὅτε ἐστάλη στρατὸς κατὰ τοῦ ἁρμοστοῦ τοῦ Βυζαντίου Κλεάρχου, ὅστις διὰ μυρίων ὠμοτήτων παρεσκεύαζεν ἑαυτῷ τυραννίδα, καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν μετὰ πολλὴν ἀντίστασιν ἐκ τῆς ἀτυχοῦς πόλεως. Ἡ ἀλαζονεία δὲ αὕτη τῆς Σπάρτης καὶ ἡ ἀδιαφορία αὐτῆς πρὸς τὰ παράπονα τῶν συμμάχων ἢ ἡ σιωπηρὰ παρ' αὐτῆς ἐπιδοκιμασία τῆς δυναστικῆς διαγωγῆς τῶν παρεκτρεπομένων αὐτῆς ὀργάνων ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς ἐντὸς βραχέος χρόνου διαταράξεως τῶν πρὸς τοὺς συμμάχους σχέσεων τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῆς μεταμελείας ἐπὶ τῇ συμπράξει κατὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας, ἥτις ἀπεδεικνύετο ἐκ τῶν πραγμάτων πολὺ πρᾳοτέρα τῆς ἐλευθερίας, ἧς τὸ μέγα ὄνομα ἐπὶ δεκάδας ἤδη ἐτῶν ἔφερον ἀνὰ τὰ χείλη οἱ ἐξηλλαγμένοι ἀπόγονοι τοῦ Λυκούργου.

Τὰ πρῶτα δὲ συμπτώματα τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας φρονήματος τῶν Ἑλλήνων κατεφάνησαν ἐν τῇ καταλύσει τῆς ἐν Ἀθήναις τριακονταρχίας.

γ'

Ἡ κατάλυσις τῶν τριάκοντα.

Οἱ ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες τὴν τυραννίδα διεσκορπίσθησαν, ὡς εἴδομεν, εἰς τὰς ὁμόρους πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μεγαρίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Εὐβοίας. Ἡ Σπάρτη ἠθέλησε νὰ καταδιώξῃ καὶ εἰς τὰ νέα αὐτῶν κρησφύγετα τοὺς φυγάδας, ἀπαγορεύουσα διὰ κηρύκων τὴν ἀποδοχὴν αὐτῶν καὶ διατάσσουσα μετ' ἀπειλῶν τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἤδη εἰς τὸ Ἄργος καὶ τὰ Μέγαρα, τὰς Θήβας καὶ τὴν Χαλκίδα καταφυγόντων. Ἀλλ' αἱ πόλεις δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Σπάρτης. Εὕρισκον λοιπὸν οἱ φυγάδες ἀσφαλῆ ἄσυλα, ἰδίως ἐν Θήβαις, ὅπου

ολλοί τῶν λιποπατρίδων ἠθροίζοντο περὶ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ἐξο-
στων, τὸν πλούσιον βυρσοδέψην Ἄνυτον καὶ τὸν γενναῖον Θρασύβουλον,
ν πεπειραμένον στρατηγὸν τῶν χρόνων τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Ἐκεῖ λοιπὸν ἐν Θήβαις ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοιού-
ων ἀνδρῶν ἀπεφασίσθη ἡ πρὸς τὰς Ἀθήνας χάριν καταλύσεως τῶν
ιάκοντα πορεία. Ἀλλ' οἱ φυγάδες, ὄντες ὀλίγοι τὸ κατ' ἀρχάς, δὲν
ύναντο νὰ τολμήσωσιν ἄμεσον ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἦτο δὲ
ιεία νὰ καταλάβωσι πρότερον ὀχυράν τινα θέσιν πλησίον τῆς πόλεως, ἕως
γκεντρωθῶσι καὶ ἄλλοι τῶν ὁμοφρόνων ἐν τῇ ξένῃ Ἀθηναίων. Ἀλλ'
τριάκοντα εἶχον κρημνίσει τὰ περὶ τὴν Ἀττικὴν φρούρια, ἐν οἷς πιθα-
ώτατα καὶ τὸ τῶν Ἐλευθερῶν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος, οὗ τὰ παρὰ τὴν
ημερινὴν Κάζαν ἐρείπια καλεῖ νῦν Γυφτόκαστρον ὁ λαός. Τοῦτο ἂν
το σῶον, ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ προσφορώτερον παντὸς ἄλλου τούς τε
ι Βοιωτίας καὶ τοὺς ἐκ Μεγαρίδος καὶ Πελοποννήσου φυγάδας. Ἀλλ'
μενεν ὀχυρός τις τόπος, οὗ τὰ τείχη δὲν εἶχον κρημνισθῇ καὶ ὅστις ἠδύ-
ατο διὰ τοῦτο πολὺ σκοπιμώτερον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία τῶν φυ-
γάδων κατὰ τῶν ἐν Ἀθήναις. Ἦτο δὲ οὗτος τὸ φρούριον τῆς Φυλῆς,
πέντε ὥρας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος, τῆς χωριζούσης τὴν
Ἀττικὴν ἀπὸ τῆς Βοιωτίας.

Ἑβδομήκοντα μόνον ἦσαν οἱ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 404
π. Χ. καταλαβόντες ὑπὸ τὸν Θρασύβουλον καὶ τὸν Ἄνυτον τὴν ἀφρού-
ρητον Φυλήν. Οἱ τριάκοντα ἔσπευσαν κατὰ τῶν φυγάδων, ἀλλ' ἕνεκα
τοῦ ὀχυροῦ τῆς Φυλῆς καὶ τῆς ἐπιγενομένης χιόνος, ἠναγκάσθησαν οἱ
πολιορκηταὶ νἀπέλθωσιν ἄπρακτοι εἰς τὸ ἄστυ, ἀποβαλόντες πολλοὺς
τῶν σκευοφόρων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἧτταν μεγαλειτέραν ὑπέστη μετά
τινας ἡμέρας παρὰ τὰς εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Πάρνηθος κειμένας Ἀχαρ-
νὰς ὁ στρατὸς τῶν τριάκοντα ὑπὸ τῶν κατεχόντων τὴν Φυλήν, αὐξη-
θέντων ἤδη ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἑπτακοσίους. Αἱ νῖκαι δὲ αὗται τῶν περὶ
τὸν Θρασύβουλον ἐφόβησαν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς τριάκοντα, ὥστε, κρίνοντες
ὅτι δὲν εἶνε πλέον ἀσφαλεῖς ἐν τῷ ἄστει, ἐξέλεξαν ἤδη ὡς καταφύγιον
δι' ὥραν ἀνάγκης τὴν Ἐλευσῖνα, ἐξ ἧς ἦτο εὔκολος καὶ ταχεῖα ἡ συνεν-
νόησις μετὰ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλά, θέλοντες νὰ παρασκευάσωσιν
ἀσφαλῆ τὴν εἰς τὴν Ἐλευσῖνα καταφυγήν, μετέβησαν ἐκεῖσε, καὶ δια-
τάξαντες γενικὴν ἀπογραφὴν τῶν δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα, συνέλαβον
διὰ δόλου τοὺς ἐξ αὐτῶν θεωρουμένους ὑπόπτους, ἀνερχομένους εἰς τρια-
κοσίους. Τὴν δὲ ὑστεραίαν κατεδικάσθησαν οὗτοι πάντες ἐν Ἀθήναις εἰς

θάνατον ἐπὶ τῇ παρακελεύσει τοῦ Κριτίου ὑπὸ τῶν τρισχιλίων τοῦ καταλόγου καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱππέων ἀνηκόντων, οἵτινες ἐφρόνουν

ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΙΘΑΙΡΩΝΟΣ

τὰ τῶν τριάκοντα καὶ παρεῖχον εἰς αὐτοὺς πάντοτε τὴν συνδρομὴν αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ οἱ ἐκ Φυλῆς παρεσκευάσθησαν εἰς τὴν ἐπίθεσιν.

Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν μετὰ τὴν παρὰ τὰς Ἀχαρνὰς μάχην οἱ ἐλευθερωταὶ παρήλασαν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Κηφισοῦ καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Πειραιᾶ, οὗτινος τὰ τείχη εἶχον κρημνίσει οἱ τύραννοι καὶ ἐν ᾧ εἶχον συσσωρευθῆ πολλοὶ τῶν ἐκ τοῦ ἄστεος φευγόντων τὰς διώξεις τῶν τυράννων. Ὅτε δὲ οἱ τριάκοντα, παραλαβόντες τὴν λακωνικὴν φρουρὰν καὶ τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς ὁπλίτας, ἔσπευσαν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ συνετάχθησαν ἐν τῇ Ἱπποδαμείῳ ἀγορᾷ, οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον συνεσπειράθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Μουνιχίας, καταλαβόντες οὕτω τὰς ἀνωφερείας τὰς ὑπερκειμένας τῶν θέσεων ἃς κατεῖχεν ὁ ἐχθρός. Ἡ στρατηγικὴ θέσις τῶν ἐλευθερωτῶν, διευκολύνουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις τοὺς ἀκοντιστὰς αὐτῶν καὶ πετροβόλους νὰ βλάπτωσιν ἀπὸ ὑψηλοῦ τοὺς κάτωθεν κατ' αὐτῶν μαχομένους, καὶ ἡ πεποίθησις τοῦ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀγῶνος ἐξησφάλισαν τὴν νίκην εἰς τοὺς περὶ τὸν Θρασύβουλον, οἵτινες κατεδίωξαν τοὺς ἐναντίους μέχρι τῆς πεδιάδος. Οἱ πεσόντες ἦσαν περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα, ἐν οἷς δύο ἐκ τῶν τυράννων, ὁ Ἱππόμαχος καὶ αὐτὸς ὁ Κριτίας.

Οἱ ἡττημένοι ἀνῆλθον εἰς τὸ ἄστυ. Ἀλλ' ὅμως ἡ παρὰ τὴν Μουνιχίαν μάχη εἶχε συνταράξει τοὺς τυράννους, στερηθέντας τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν. Ἡ συνεδρία τῆς βουλῆς, ἥτις συνῆλθε τὴν ὑστεραίαν, ἔδειξεν, ὅτι ἡ δύναμις αὐτῶν εἶχε συντριβῆ. Οἱ μὲν τριάκοντα ἐκάθηντο ἐν αὐτῇ ὁμοῦ ταπεινοὶ καὶ ἔρημοι, οἱ δὲ τρισχίλιοι διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους. Τινὲς μὲν οἱ συμμετασχόντες τῶν βιαιοτέρων πράξεων τῶν τυράννων δὲν ἤθελον ἐκ φόβου νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοὺς ἐν Πειραιεῖ, οἱ δὲ λοιποὶ συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς συμφιλιώσεως καὶ ἀνθίσταντο κατὰ τῶν τριάκοντα. Ἡ δὲ συνέλευσις ἠκολούθησε μέσην τινὰ ὁδόν, παύσασα μὲν τοὺς τριάκοντα, παραδοῦσα δὲ τὴν πόλιν εἰς νέαν ἀριστοκρατικὴν ἀρχὴν ἐκ δέκα ἀρχόντων, ληφθέντων ἑνὸς ἀπὸ ἑκάστης φυλῆς. Τῶν ἐκλεχθέντων τούτων δεκαδούχων τινὲς ἦσαν ἐκ τῶν τριάκοντα οἱ ἐπιεικέστεροι· οἱ δὲ λοιποὶ οἱ παυθέντες ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἐλευσῖνα.

Οὕτως ἡ πόλις ἐχωρίσθη εἰς τρία μέρη, εἰς τοὺς ἐν Μουνιχίᾳ δημοκρατικούς, τοὺς ἐν Ἐλευσῖνι πεπαυμένους ἐκ τῶν τριάκοντα ὀπαδοὺς τοῦ Κριτίου καὶ τοὺς ἐν Ἀθήναις δεκαδούχους, θέλοντας καὶ αὐτοὺς τὴν συντήρησιν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συνεννόησιν καὶ κατέχοντας διὰ τῶν ἐνόπλων αὐτῶν ὑποστηρικτῶν τὸ ἐν τῷ ἄστει Ὠδεῖον. Τούτων οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον, αὐξανόμενοι ὁσημέραι κατὰ τὸ πλῆθος καὶ πολλὰς λαμβάνοντες βοηθείας εἰς ὅπλα καὶ χρήματα παρὰ τῶν φυγάδων ὁμοφρόνων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Μεγάροις Λυσίας, ἐξήρχοντο μὲν ἐκ

τοῦ Πειραιῶς, καὶ προεχώρουν μετά τινας ἡμέρας μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τείχους τῶν Ἀθηνῶν, ἀντιβλαπτόμενοι ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐξελαυνόντων ἱππέων, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων ἀκόμη νὰ ἐπιχειρήσωσιν ὁριστικὴν ἔφοδον κατὰ τῶν ἐν τῷ ἄστει.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ εἶχον ἀποσταλῆ εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβει[illegible] τῶν τριάκοντα ἐξ Ἐλευσῖνος καὶ τῶν δέκα ἐξ Ἀθηνῶν, ζητούντων ἐπικουρίας. Εἰς ταύτην δὲ τὴν αἴτησιν ἑπόμενος ὁ Λύσανδρος, εἶχε μὲ[illegible] ἐνεργήσει τὸν εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τῶν Ἀθηνῶν δανεισμὸν ἑκατὸν ταλάντων, εὑρίσκετο δὲ ἤδη ἐν Ἐλευσῖνι, συλλέγων ὁπλίτας πολλοὺς Πελοποννησίους, ὅπως ἐπέλθῃ ἀπὸ γῆς κατὰ τοῦ Πειραιῶς, ἐν ᾧ ὁ ἀδελφὸ[illegible] αὐτοῦ καὶ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Λίβυς πλεύσας ἐφύλασσε τὸν εἰ[illegible] τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς εἴσπλουν. Ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης οἵτινες εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ φοβῶνται τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Λυσάνδρου, λίαν δυσαρέστως ἔβλεπον τὴν προσδοκωμένην δευτέραν ὑπ' αὐτοῦ ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Διὸ ὁ ἕτερος αὐτῶν Παυσανίας, πείσα[illegible] τρεῖς ἐκ τῶν ἐφόρων, κατώρθωσε νὰ σταλῇ ἀμέσως κατόπιν τοῦ Λυσάνδρου μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀττικήν. Στρατοπεδεύσας δ' ὁ Παυσανία[illegible] κατὰ τὸ ἁλίπεδον μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, κατώρθωσε μετ' ο[illegible] πολὺν χρόνον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐσκόπει τὸ μὲν ἐκ μεγαλοψυχίας, τὸ δ[illegible] ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς νέους θριάμβους τοῦ Λυσάνδρου. Μετά τινα συμπλοκὴν πρὸς τοὺς ἐν Πειραιεῖ, ἀπολήξασαν εἰς μάχην ἀτυχῆ διὰ τοὺ[illegible] περὶ τὸν Θρασύβουλον, ἠδυνήθη νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς ἐν Πειραιεῖ πρ[illegible] τοὺς ἐν τῷ ἄστει, πείθων αὐτοὺς νὰ παύσωσι τὴν ἀδελφοκτόνον πάλη[illegible]. Πεμφθέντων δ' ἐκ Σπάρτης δεκαπέντε ἀνδρῶν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς ο[illegible] ἀνετέθη μετὰ καὶ τοῦ Παυσανίου τὸ ἔργον τῆς συνδιαλλαγῆς, ἐπῆλ[illegible] πλήρης συμφιλίωσις. Ἡ συνομολογηθεῖσα εἰρήνη ὥριζεν, ὅτι ἕκαστοι [illegible] ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν πλὴν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν ἕνδεκα ἐκτε[illegible]λεστῶν τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν ἐν Πειραιεῖ κατὰ τοὺς μῆν[illegible] τῆς τριακονταρχίας ἀρξάντων δέκα. Προσετέθη δὲ ὁ ὅρος, ὅτι ὅσοι τ[illegible] ἐν τῷ ἄστει τυχὸν φοβοῦνται δύνανται νἀπέλθωσιν εἰς τὴν Ἐλευσῖν[illegible]. Ἀφ' οὗ δὲ συνωμολογήθησαν ταῦτα, ὁ μὲν Παυσανίας ἀνεχώρησε με[illegible] τοῦ στρατεύματος, οἱ δ' ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἀνῆλθον εἰς τὸ ἄστυ τ[illegible] Σεπτέμβριον τοῦ 403 π. Χ.

Οἱ φυγάδες, ἀναβάντες εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔθυσαν εἰς τὴν Ἀθην[illegible] τὰ ἐλευθέρια. Ὅτε δὲ κατέβησαν ἐκ τοῦ οἴκου τῆς θεᾶς, εἶχεν ἤδη συνέλθ[illegible] ἀναμένουσα αὐτοὺς ἐν τῇ Πνυκὶ ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐλευ[illegible]

θερίας ἐκκλησία, καὶ ἠκούσθη ἐν αὐτῇ ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ γενναίου Θρασυβούλου, παρορμῶντος τοὺς πολίτας εἰς τὴν εὔορκον τήρησιν τῶν πατρίων νόμων.

δ'

Η ἐπάνοδος εἰς τοὺς ἀρχαίους θεσμοὺς ἐν Ἀθήναις.

Ἡ ἐν εἰρήνῃ ἐπιστροφὴ τῶν περὶ τὸν Θρασύβουλον εἰς τὰς Ἀθήνας ἐτελέσθη ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐπανόδου εἰς τοὺς ἀρχαίους θεσμούς, ἡ δ' ἐν τῷ μεταξὺ τυραννὶς τῶν τριάκοντα καὶ ἡ ὀλιγαρχικὴ διοίκησις τῶν δέκα ἐθεωρήθησαν ὡς ἐπαναστατικὴ διακοπὴ τοῦ καθεστῶτος. Ἡ ἀποτυχία τοῦ Λυσάνδρου καὶ τῶν τριάκοντα ἦτο συγχρόνως καὶ ἀποτυχία τῆς ὀλιγαρχίας, ἡ δὲ συμφιλίωσις τῶν ἐν Πειραιεῖ καὶ τῶν ἐν τῷ ἄστει ἐσήμαινε τὴν κατίσχυσιν τῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας. Ἀλλ' ὑπὸ τίνα τύπον ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ πάτριος δημοκρατία; Ὑπῆρχον οἱ φρονοῦντες ὅτι ἐν τῷ ἐγκαθιδρυθησομένῳ πολιτεύματι ἔπρεπε τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου νὰ περιορισθῇ εἰς ὀλίγους μόνον πολίτας, καὶ δὴ τοὺς ἔχοντας ἀκίνητα κτήματα. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πρότασις τοῦ ῥήτορος Φορμισίου, καίπερ μὴ ἀνήκοντος εἰς τοὺς ὀλιγαρχικούς. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη, δι' ἧς ἀφῃροῦντο τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἀπὸ πεντακισχιλίων περίπου ἀκτημόνων βιομηχάνων καὶ ναυτικῶν, δὲν ἔγεινε δεκτή, ἀντιστάντων ἄλλων τε καὶ μάλιστα τοῦ Λυσίου.

Ἐπανῆλθε λοιπὸν ἡ δημοκρατία ὁποία ἦτο πρὸ τῆς ἀνατροπῆς καὶ ἀποκατέστησαν πάλιν ἡ βουλὴ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ τὰ δικαστήρια ὁποῖα ἦσαν πρὸ τῶν τριάκοντα. Οἱονεὶ δὲ συνεχίζων τὴν σειρὰν τῶν ἐννόμων ἐπωνύμων ἀρχόντων τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἐθεωρήθη ὡς διακοπεῖσα ἐπὶ τῆς τριακονταρχίας, ἐξελέχθη πρῶτος ἄρχων ὁ Εὐκλείδης. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς δὲ τούτου ἐψηφίσθησαν διάφορα μέτρα συντελοῦντα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τοῦ ἐπανιδρυθέντος πολιτεύματος τῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ἐκλίπῃ πᾶς κίνδυνος παρὰ τῶν τριάκοντα. Οὗτοι μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν ἦσαν οἱ μόνοι τῶν πολιτῶν, οἵτινες οὐ μόνον δὲν εἶχον συνδιαλλαγῆ μετὰ τῶν περὶ τὸν Θρασύβουλον ὡς εἶχον πράξει οἱ ἐν τῷ ἄστει, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας εἶχον μετατρέψει τὸ καταφύγιον αὐτῶν, τὴν Ἐλευσῖνα, εἰς ὁρμητήριον κατὰ τῶν περιχώρων τῆς πόλ[illegible]νειοοῦντες

μετὰ μισθοφόρων ὑπ' αὐτῶν στρατολογουμένων θρασείας ἐπιδρομάς. Οἱ [illegible] ἐν τῇ πόλει λοιπὸν, ἐξελθόντες πανδημεὶ κατὰ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι, τοὺς [illegible] μὲν στρατηγοὺς αὐτῶν, ἐλθόντας πρὸς αὐτοὺς εἰς διαπραγματεύσεις, [illegible]ς, ἐφόνευσαν, τοὺς δ' ἄλλους ἔπεισαν νὰ συνδιαλλαγῶσιν, ἀποκαθισταμέ[illegible]έ-νης οὕτω πλήρους τῆς εἰρήνης.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξέλιπον οἱ τριάκοντα, περὶ τοῦ θανάτου τῶν ὁποίων [illegible]ων δὲν ἔχομεν λεπτομερεῖς εἰδήσεις, ἐνέχει τι τὸ μυστηριῶδες καὶ λίαν πι[illegible]-θανῶς τὸ προδοτικὸν καὶ ἀπάνθρωπον. Ἀλλ' εὐτυχῶς, ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτ[illegible]ὅτι ἡ νέα δημοκρατία ἐδείχθη ἐν τούτῳ ἀπηνὴς καὶ ὠμὴ, ἡ μνησικακία αὐτῆ[illegible]ῆς ὑπῆρξεν αὐτὴ μόνη, ἀναφερομένη εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ἐπὶ ὀκτὼ μῆνα[illegible]ας ἀνηλεῶς ποδοπατούντων ὡς πτῶμα τὴν πολιτείαν. Περὶ δὲ τἆλλα ἐφά[illegible]ά-νησαν οἱ ἐλευθερωταὶ ἀληθῶς ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἣν ἀπέδωκαν εἰς τὴ[illegible]ὴν πόλιν, ἥτις ἐτίμησε διὰ δωρεῶν καὶ στεφάνων τοὺς καταγαγόντας τὸ[illegible]ὸν δῆμον. Ἡ ψηφισθεῖσα γενικὴ ἀμνηστεία καὶ οἱ περὶ τηρήσεως αὐτῆς εἰ[illegible]εἰς τὸν ὅρκον τῶν βουλευτῶν καὶ ἡλιαστῶν προστεθέντες ὅροι δεικνύουσι τ[illegible]τὸ παρὰ τοῖς πολίταις ἐπικρατῆσαν γενικὸν πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς. Ἡ[illegible] Η αὐτὴ δὲ πραότης καὶ μεγαλοφροσύνη τοῦ δήμου καταφαίνεται καὶ ἐν τ[illegible] ἀναγνωρίσει καὶ ἀποτίσει τοῦ ἐξ ἑκατὸν ταλάντων δανείου, ὅπερ εἶχο[illegible] λάβει παρὰ τῆς Σπάρτης οἱ δεκαδοῦχοι, εἰ καὶ τὰ χρήματα ταῦτα εἶχο[illegible] δοθῇ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὀλιγαρχίας καὶ καταπολέμησιν τῶν ἐν Πειραιε[illegible].

Ἀλλ' ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ χρηστότης δὲν ἦσαν αἱ μόναι ἀρεταὶ, αἵτιν[illegible]ς ἀπῃτοῦντο ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπανερχόμενοι εἰς τ[illegible]ὸ πάτριον πολίτευμα μετὰ τὰς παρελθούσας ἥττας, μετὰ τὴν προηγηθεῖσα[illegible]ν ταπείνωσιν, μετὰ τὴν ἐκλιποῦσαν τυραννίδα, δὲν παρελάμβανον τὴν πόλ[illegible]ν μόνον τετραυματισμένην ἐκ τῶν δεινῶν καὶ ἀνίσχυρον, ἐστερημένην τ[illegible]ς προτέρας αὐτῆς δυνάμεως καὶ δόξης, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐσωτερικῇ ἀταξίᾳ, [illegible]ν συγχύσει, ἐν ἀνεμοζάλῃ. Οἱ φόνοι, αἱ δημεύσεις, αἱ ἐξορίαι τῶν τριά-κοντα εἶχον ἀναστατώσει τὰς Ἀθήνας. Ἰδίως δὲ φοβερὰ ἦτο ἡ περὶ τὰ[illegible]ς κτήσεις τῶν πολιτῶν ἐπιγενομένη ἀνωμαλία. Ὡς ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἰδιοκτησίαν ἡ τριακονταρχία εἶχε ῥήξει χάσμα μέγα ἐν τῇ πόλει. Ὅπως δ' ἐκλίπῃ τοῦτο καὶ ἐπανέλθωσι τὰ πράγματα εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν θέσιν, ἐκηρύχθησαν καὶ ὡς πρὸς τοῦτο αἱ ἀπο-φάσεις τῶν τριάκοντα ὡς ἐν ἀναρχίᾳ γενόμεναι καὶ οὐδεμίαν ἔχουσαι ἰσχὺν, ἀνεγνωρίσθησαν δὲ τὰ ἐπὶ τῆς δημοκρατίας καθεστῶτα καὶ οἱ πολῖται ἀνέλαβον τὰς προτέρας αὐτῶν κτήσεις.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν μεγάλη ἦτο ἡ

γγυσις ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐκ τῶν ξένων στοιχείων ἅτινα εἶχον ὑπεις-
θει εἰς αὐτὴν ἕνεκα τῶν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετίαν τυχῶν τῶν
Ἀθηναίων. Πολλοὶ τῶν μετὰ τὴν διὰ τοῦ Θηραμένους ψηφισθεῖσαν εἰ-
νην κατελθόντων εἰς τὰς Ἀθήνας φυγάδων εἶχον νυμφευθῆ γυναῖκας
ιας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν τῇ ξένῃ ἐξορίας. Τὰ δὲ τέκνα τῶν φυγά-
ν τούτων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐχθροὶ τῆς δημοκρατίας, ἐθεωροῦντο
οντα πλῆρες τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου παρὰ τὸν νόμον τοῦ
ρικλέους, ὃν ἡ πόλις εἶχεν ἀναστείλει, χαριζομένη εἰς αὐτὸν τὸν υἱὸν
ῦ Ξανθίππου. Ὁ ἐκ τῶν μιγάδων τούτων υἱῶν τῶν εἰς τὴν πατρίδα
τελθόντων ἐξορίστων φόβος παρεκίνησε τὸν Ἀριστοφῶντα νὰ προτείνῃ
ιον, δι' οὗ Ἀθηναῖος πολίτης ἐθεωρεῖτο ὁ ἔχων οὐ μόνον πατέρα
Ἀθηναῖον, ἀλλὰ καὶ μητέρα ἀστήν. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαός, ψηφίζων τὸν
ιον τοῦ Ἀριστοφῶντος, ἐφαντάζετο, ὅτι δι' αὐτοῦ προσθέτει μίαν ἐπὶ
έον ἐγγύησιν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κατεφάνη, ὅτι
αὐτοῦ δὲν ἐπλήσσετο μόνον ἡ τάξις τῶν ὀλιγαρχικῶν, ἀλλὰ καὶ πολ-
ὶ τῶν τοῦ λαοῦ, οἵτινες εἶχον ἐπὶ ἔτη πολλὰ ζήσει μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν
ἔμποροι ἢ ἐν ταῖς κληρουχίαις, καὶ ἤδη ἐπέστρεφον εἰς τὴν πόλιν
τὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἔξω τῆς Ἀττικῆς κτήσεων. Παρέστη λοιπὸν
ἀνάγκη νὰ τροποποιηθῇ ὁ νόμος, ἀναστελλομένης τῆς ὀπισθενεργοῦ
τοῦ ἰσχύος καὶ θεωρουμένων τὸ ἑξῆς νόθων μόνων τῶν μετ' Εὐκλείδην
χοντα μὴ γεννωμένων πατρόθεν τε καὶ μητρόθεν ἐξ ἀστῶν.

Καὶ ἄλλαι δὲ καταχρήσεις τῶν προτέρων χρόνων ἐψηφίσθη νὰ ἐκλί-
ωσι χάριν ἀποκαταστάσεως τῆς ἐννόμου τάξεως. Τοιοῦτον σκοπὸν εἶχε
κ τῶν κυριωτάτων ἀποφάσεων τοῦ δήμου, ἡ κατάργησις τῶν ἀγράφων
ιων καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ θεωρῆται οἱονδήποτε ψήφισμα τῆς
υλῆς ἢ τοῦ δήμου ἔχον μεγαλειτέραν ἰσχὺν νόμου τινός. Οἱ Ἀθηναῖοι,
φίζοντες ταῦτα, εἶχον βεβαίως ἀκόμη ζωηρὰν ἀνάμνησιν ἄλλων τε
ταχρήσεων καὶ τῆς ἐπὶ τῶν τετρακοσίων ἀνόμου καταργήσεως τῆς
θεστηκυίας γραφῆς παρανόμων, ἥτις ἦτο διὰ τὴν πόλιν ἐγγύησις τῆς
νονικῆς τοῦ πολιτεύματος λειτουργίας. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ
μου τούτου ἐχρειάσθη νὰ ληφθῇ γενικωτέρα φροντὶς περὶ τῆς ἀττικῆς
μοθεσίας, ἥτις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Κλεισθένους εἶχε
ίνει λίαν περίπλοκος διὰ τῆς προσθήκης καὶ μεταβολῆς νόμων, ἐν οἷς
ριελαμβάνοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αἱ μισθοδοτικαὶ διατάξεις τοῦ
ερικλέους, αἵτινες κατηργήθησαν, διατηρηθέντων μόνον τῶν θεωρικῶν
ημάτων. Ἐπὶ τῇ προτάσει λοιπὸν τοῦ Τι· · · πολι-

τεύωνται μὲν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰ πάτρια, ἔχοντες νόμους τοὺς το[illegible]οῦ Σόλωνος καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνου κανονισθέντα μέτρα καὶ σταθμὰ, νὰ διατη[illegible]ρηθῶσι δὲ καὶ τῶν θεσμῶν τοῦ Δράκοντος ἐκεῖνοι ὅσοι δὲν εἶχον καταρ[illegible]γηθῆ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ σολωνείου πολιτεύματος. Ἀλλ' ἐπειδ[illegible]δὴ οἱ θεμελιώδεις ἐκεῖνοι νόμοι δὲν ἐπήρκουν πρὸς τὰς τότε ἀνάγκας τη[illegible]ῆς πόλεως, ἀπεφασίσθη νἀνατεθῇ εἰς συμβούλιον ἐκ πεντακοσίων νομοθετῶ[illegible]ῶν ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγκαίων νέων νόμων καὶ ἡ πρὸ τῆς ἐν ἐκκλησί[illegible]ία τοῦ δήμου συζητήσεως αὐτῶν δημοσία ἔκθεσις καὶ δοκιμασία ὑπὸ τῶ[illegible]ῶν νομοθετῶν καὶ τῆς βουλῆς, δεχομένης καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν βουλομέ[illegible]νων ἰδιωτῶν. Τέλος δὲ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ψηφιζομένω[illegible]ων νόμων ἀνέθηκεν ὁ δῆμος εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον.

Οἱ κατὰ τὰς νέας ταύτας ἀποφάσεις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων κυ[illegible]ρούμενοι νόμοι ἀνεστηλοῦντο δημοσίᾳ ἐν γλώσσῃ σαφεῖ καὶ γεγραμμένο[illegible]ι ὄχι πλέον ἐν τῇ ἀπηρχαιωμένῃ γραφῇ τῶν παλαιῶν ἀττικῶν γραμμάτων, ἀλλὰ διὰ τοῦ πλουσιωτέρου καὶ κομψοτέρου ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.

Τ Α Δ Ε Ο Ι Τ Α Μ Ι Λ Ι Τ . . Ι ⊏ Ρ Ω Ν Χ Ρ
Ι Α Σ Κ Α Ι Τ Ω Ν Α Λ Λ Ω Ν Θ Ε Ω Ν Ο Ι Ε Π
Ο Σ Μ Ε Ι Δ Ω Ν Γ Υ Ω Ν Υ Μ Ε Υ Σ Σ Ο Φ Ο '
Κ Ι Δ Η Μ Ο Σ Μ Υ Ρ Ρ Ι Ν Ο Σ Ι Ο Σ Π Ε
. Ε Ρ Κ Υ Λ Ο . Π Ο Ρ Ι Ο . Γ Ο Λ Υ
Π Ι Θ Ε Υ Σ Λ Ρ . . . Ο Μ Η Δ Η Σ Λ
Ρ Α Μ Ν Ο Σ Ι Ο Σ Ι Ι Γ Ε Λ Ι/ Ω Σ Α
Χ Ο Σ Ο Ι Ν Α Ι Ο Σ Ε Γ Ρ Α Μ Μ
Ρ Α Τ Ω Μ Π Ρ Ο Τ Ε Ρ Ω Ν Τ Α Μ
Χ Ο Ν Τ Ο Σ < ν

Τάδε οἱ ταμίαι τ[ῶν] ἱερῶν χρ[ημάτων τῆς Ἀθηνα[ίας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν οἱ ἐπ[ὶ Λάχητος ἄρχον]τος Μείδων Εὐωνυμεὺς, Σοφο[κλῆς Κολωνῆθεν, Ἀλ]κίδημος Μυρρινούσιος, Πε.................Δ[ερκύλο[ς] Πόριο[ς], Πολυ...............

....Πιθεὺς, Ἀρ[ιστ]ομήδης [Λ..................] Ῥαμνούσιος, [Ἡ]γέλ[ε]ως Ἀ[λωπεκῆθεν. οἷς Θερσί[λοχος Οἰναῖος ἐγραμμ[άτευε, παραδεξάμενοι πα]ρὰ τῶμ προτέρων ταμ[ιῶν τῶν ἐπὶ Ξεναινέτου ἄρ]χοντος.........σχ.....................

ΤΕΜΑΧΙΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤ' ΕΥΚΛΕΙΔΗΝ ΧΡΟΝΩΝ (400—399 Π. Χ.)
ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΑΥΤΗΣ

ὅπερ ἀπεδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Εὐκλείδου, ὡσεὶ ἤθελον διὰ μιᾶς νὰ μεταρρυθμίσωσι τὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῆς καὶ δημοσίου βίου ἐπὶ βάσεων νέων.

ε'

Οἱ σοφισταὶ καὶ ὁ Σωκράτης.

τὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἐπηκολού-
εἰς τοὺς ἐθνικοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνας, οἱ Ἀθηναῖοι εἶδον
ομένην τὴν δύναμιν αὐτῶν, αὐξανόμενον τὸν πλοῦτον, ἀναπτυσσο-
τὴν φιλοτεχνίαν. Ἡ πόλις τοῦ Κέκροπος ἔγεινεν ἡ πρωτεύουσα
ου κράτους, ἀλλὰ καὶ ἡ μητρόπολις νέου κόσμου, ἐπὶ τοῦ λαμ-
αιῶνος τοῦ Περικλέους συγκεντρώσασα, τελειοποιήσασα καὶ ἀνα-
τα ὅ τι ἠδύνατο θαυμασιώτατον νὰ παραγάγῃ ὁ ἑλληνισμός. Ἡ
λήνιος πόλις ἡ ἔχουσα τὸ ἐλευθεριώτατον τῶν ἑλληνικῶν πολιτευ-
ν καὶ τοὺς μάλιστα μεμορφωμένους τῶν πολιτῶν, ἥτις οἱονεὶ διὰ
ν χειρῶν ἦρεν εἰς τὰ ὕψη καὶ ἐκάλλυνε τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀττικῆς
ας καὶ ὡς ἀπὸ μυρίων πόρων προςεδέχετο καὶ ἀπερρόφα πᾶν ὅ τι
ἦγεν εἰς αὐτὴν λυσιτελὲς καὶ πρόσφορον ἁπανταχόθεν ἡ ἑλληνικὴ
α, ἡ μεγάλη ἐκείνη πόλις δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ξένη πρὸς τὸ
α τῆς ζητήσεως καὶ ἐρεύνης τῶν ἀνθρωπίνων καὶ θείων καὶ ἠνέῳξε
κόλπους αὐτῆς πρόθυμος, ὅτε ἐκ πάσης γωνίας τῆς ἑλληνικῆς γῆς
ευσαν εἰς τὸ ἄστυ οἱ διδάσκαλοι τῆς τοιαύτης σοφίας.

πολυκίνητον ἑλληνικὸν πνεῦμα εἶχεν ἤδη ἀπὸ αἰώνων προςπαθήσει
ιηνεύσῃ τὰ τοῦ κόσμου. Ἀπὸ Θαλοῦ τοῦ Μιλησίου, προεξάρχοντος
ωνικῆς σχολῆς, ἥτις περιωρίζετο εἰς τὴν μελέτην τῆς φύσεως, μέχρι
πὶ τῶν ἀριθμῶν βασιζομένης κοσμολογίας τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς
φαινομένῃ μεταβολῇ ἑνότητος τῶν τοῦ κόσμου, ἣν ἐκήρυττεν ὁ
ράνης καὶ οἱ ἄλλοι εἰςηγηταὶ τῶν ἐλεατικῶν δοξασιῶν, ἡ ἑλληνικὴ
οφία εἶχε προβῇ ὡςεὶ δι' ἁλμάτων ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν τοῦ ἠθικοῦ
ου. Ἐνθυμούμεθα δ' ἔπειτα ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις παρὰ τὸ πλευ-
τοῦ μεγάλου Περικλέους τὸν Ἀναξαγόραν διδάσκοντα, ὅτι ὑπάρχει
ἄμικτος πάσης ἄλλης οὐσίας, ὁ διακοσμῶν τὰ πάντα καὶ πάντων
ς.

οινὸν γνώρισμα τῆς μέχρι καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου φιλοσοφίας τῶν
λήνων ἦτο, ὅτι οἱ φιλόσοφοι ὡς βάσιν τῆς ἐρεύνης αὐτῶν ἐλάμβανον
ἐξωτερικὸν κόσμον, ἐξ οὗ ἀφωρμῶντο εἰς τὰς θεωρίας αὐτῶν. Ἀλλ'
; ἄλλα ἐφρόνουν καὶ ἄλλον τρόπον ζητήσεως παρεδέχοντο οἱ ἄνδρες,
ες ἤδη ἐπὶ τοῦ Περικλέους καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνο
ννησιακοῦ πολέμου ἔσπευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς δ

σοφίας. Οὗτοι μέτρον πάντων τῶν πραγμάτων ἐθεώρουν τὸν ἄνθρωπον. Τοιοῦτον ἦτο τὸ δόγμα, ὅπερ πρῶτος ἐξέθηκεν ὁ ἐξ 'Αβδήρων Πρωταγόρας. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἀλήθειά τις καθ' ἑαυτὴν, κοινὸν ἔχουσα κῦρος, ἀλλ' ἕκαστος θεωρεῖ ἀληθὲς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αὐτὸς νομίζει τοιοῦτον. Ἕκαστον τῶν πραγμάτων παρουσιάζεται ἀλλοῖον εἰς ἄλλον ἄνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει μόνιμός τις καὶ καθολικὴ γνῶσις, ἀλλὰ πολλαπλαῖ καὶ δὴ καὶ ἀντίθετοι γνῶμαι καὶ παραστάσεις περὶ ἑκάστου ἀντικειμένου. 'Αφ' οὗ δὲ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶνέ τι πρᾶγμα τι ὑπαρκτὸν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ὑφιστάμενον, ἀλλ' ἐκ τῆς κρίσεως μόνον τοῦ ἀνθρώπου ἐξηρτημένον, δύνανται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος νὰ ὑποστηριχθῶσιν αἱ μάλιστα ἀντικρουόμεναι τῶν γνωμῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος καὶ μεθ' ὁμοίας ἀξιώσεως νὰ γείνωσι πιστευταὶ ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ θεωρίαι τῶν νέων τούτων φιλοσόφων, οἵτινες ἐκάλεσαν ἑαυτοὺς σοφιστὰς, ἤτοι διδασκάλους τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς. Καὶ ἀληθῶς παρεῖχον τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ μισθῷ πολλάκις ἁδροτάτῳ. 'Ο Πρωταγόρας εἰςέπραττεν ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν 'Αθήναις διὰ τὰ μαθήματα αὐτοῦ ἑκατὸν μνᾶς, ἤτοι περὶ τὰς ὀγδοήκοντα χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν, οὕτως ὥςτε ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀπέκτησεν ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας μόνος αὐτὸς περισσότερα χρήματα ἢ ὁ Φειδίας καὶ δέκα ἄλλοι τῶν ἀνδριαντοποιῶν. Οὐχ ἧττον δὲ ὀνομαστοὶ τοῦ Πρωταγόρου ἦσαν Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, ὁ συμπολίτης τοῦ Κόρακος καὶ τοῦ Τισίου, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ 'Ιππίας ὁ 'Ηλεῖος καὶ Εὐθύδημος ὁ Χῖος. 'Η πρὸς αὐτοὺς φοιτῶσα νεολαία δὲν ἔφευγεν ἀληθῶς μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. Οἱ σοφισταὶ ἦσαν ῥήτορες δεξιώτατοι καὶ καλλιτέχναι τοῦ λόγου, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτῶν ἠδύναντο νὰ καυχῶνται, ὅτι πολλὰς παρ' αὐτῶν ἐδιδάσκοντο πρακτικὰς γνώσεις, ὅτι πολλὴν ἐκαρποῦντο γραμματικὴν καὶ ῥητορικὴν ἐμπειρίαν, ὅτι πολλὰ ἐξεμάνθανον τεχνάσματα περὶ τὸ λέγειν, ὅτι μεγάλως ἠσκοῦντο περὶ τὴν δεινότητα τὴν διαλεκτικήν. 'Αλλ' ἡ πόλις, ἧς τὰ τέκνα παρεκάθηντο ὡς ἀκροαταὶ τῶν τοιούτων μαθημάτων, ἔβλεπεν, ὅτι μετὰ τῆς δι' αὐτῶν προςγινομένης εἰς τοὺς διδασκομένους διαλεκτικῆς καὶ ἀντιλογικῆς ἐμπειρίας ἐστρεβλοῦτο κατὰ μικρὸν ἡ διάνοια τῶν τροφίμων καὶ ἐπωροῦτο αὐτῶν ἡ καρδία ἐκ τῶν διδαγμάτων τῶν σοφιστῶν. Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐφρόνουν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀλήθεια, ὅτι δὲν ὑφίσταται ἀναμφήριστον δίκαιον, ὅτι οἱ ἠθικοὶ νόμοι δὲν εἶνέ τι αἰώνιον, ὅτι οἱ θεοὶ εἶνε πλάσματα τοῦ

ρώπου πρὸς ἔμπνευσιν φόβου καὶ δέσμευσιν τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας, τέλος πᾶν πρᾶγμα δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τῆς διαλεκτικῆς τέ-ς ὡς ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον ἐκείνου ὅπερ εἶνε ἀληθῶς, οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τῶν τοιούτων αὐτῶν διδαγμάτων ἀνέτρεπον πᾶν τὸ καθεστὼς καὶ σάλευον αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς θρησκείας, τῆς ἠθικῆς, τῆς οἰκογε-ας, τῆς πολιτείας.

Τὸν ὁρμητικὸν τοῦτον χείμαρρον τῆς ἠθικῆς καταστροφῆς, ὅστις ἠπεί-νὰ κατακλύσῃ τὰ πάντα, τὸν χείμαρρον, καθ' οὗ δὲν ἠδύναντο ἢ ἤθελον νἀμυνθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνέλαβε νἀναχαιτίσῃ εἷς ἀνήρ. κεῖνος ἐπάλαισε κατὰ τῶν διαφθορέων στῆθος πρὸς στῆθος, καὶ ἐπε-ράγισε τὸν τιτάνιον ἀγῶνα διὰ θανάτου μαρτυρικοῦ, πιὼν τὸ κώνειον ὲρ τῆς ἀληθείας.

Τὸν ἥρωα τοῦτον τοῦ πνεύματος γνωρίζομεν ἤδη. Εἶνε Σωκράτης ὁ ὸς τοῦ Σωφρονίσκου. Τὸν συνηντήσαμεν ἐπὶ οῦ πεδίου τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχῶν, ἐν Ποτιδαίᾳ σώζοντα τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐν Δηλίῳ ωζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Τὸν εἴδομεν ὡς πρύτανιν κατὰ τὴν δίκην τῶν ἐν Ἀργινού-σαις στρατηγησάντων ἀνθιστάμενον εἰς τὴν ἐπιψήφισιν παρανόμων προτάσεων καὶ μένοντα μόνον. Τὸν ἐπανεύρομεν ἐπὶ τῶν τριάκοντα μυ-σαττόμενον τὰς βδελυγμίας τῆς τυραννίδος.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Ἕκαστος φαντάζεται ἴσως γιγάντειόν τινα καὶ ἀθλητικὸν καὶ ἰσχυρὸν καὶ πλούσιον τὸν ἀκαταπόνητον πρόμαχον τῆς πατρίδος, τὸν εὐθαρσῆ φρουρὸν τῶν νόμων αὐτῆς, τὸν γεν-ναῖον ἀντίπαλον τῶν σοφιστῶν. Οὐδὲν τούτων εἶχεν ὁ Σωκράτης. Ὁ οἶκός του ἦτο οἶκος πτωχοῦ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Φαιναρέτη ἦτο μαῖα καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ λιθοξόος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σω-κράτης ἠκολούθησεν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς, καὶ ἐδεικνύετο ἀκόμη μέχρι τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν Ἀκρόπολιν ἓν τῶν ἔργων τῆς σμίλης αὐτοῦ, παρι-στάνον τὰς τρεῖς Χάριτας. Οὐ μόνον δ' ἐκ πλουσίου καὶ ἰσχυροῦ οἴκου δὲν κατήγετο ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ καὶ ἡ σωματικὴ αὐτοῦ κατασκευὴ οὐδὲν εἶχε τὸ ἀθλητικὸν, οὐδὲν τὸ ὡραῖον. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἦτο δύσμορφος, παχύς καὶ βραχύς. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο πλαδαρὸν καὶ ἡ ῥὶς

ἀνάσιμος καὶ ἐπικαμπής· οἱ ὀφθαλμοὶ προέβαλλον ἐκ τῆς κόγχης· τὰ χείλη ἦσαν ἐξωγκωμένα· ἡ γαστὴρ προεξεῖχε. Τὸ ὅλον αὐτοῦ σῶμα ὑπεμίμνησκε τοὺς συνοδοὺς ἐκείνους τοῦ θεοῦ Διονύσου, τοὺς Σιληνοὺς οἵους παρίστανεν αὐτοὺς ἡ ἀρχαία τέχνη καὶ πολλάκις ἔβλεπον οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θεάτρῳ. Ἄλλως δ' ἐν τῷ ὑπὸ τῆς φύσεως ἠδικημένῳ ἐκείνῳ σώματι ἐγκατῴκει πνεῦμα ὑπέρτερον καὶ ἔξοχος ἀρετή. Ὀρθῶς δ' ἐλέχθη, ὅτι ὁ Σωκράτης διέψευδεν ἐπιφανῶς τὸ ἀξίωμα τῶν Ἑλλήνων δυισχυριζομένων, ὅτι οἵα ἡ μορφὴ τοιάδε καὶ ἡ ψυχή.

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΧΑΡΙΤΕΣ
ΑΡΧΑΙΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Σωκράτης, ἐνωρὶς ἐγκαταλείψας τὸ ἐργαστήριον τοῦ γλύπτου χάριν τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης, ἐνέκυψεν εἰς τὴν μελέτην τῶν παλαιοτέρων φιλοσόφων, ἰδίως δὲ τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, καὶ εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν σοφιστῶν. Ἦτο νεανίας ἀκόμη, μόλις ὑπερβὰς τὴν δευτέραν τοῦ βίου δεκάδα, ὅτε εἵλκυσε καὶ αὐτὸν πρὸς τὸν οἶκον τοῦ δημοκρατικοῦ μονάρχου τῶν Ἀθηνῶν ἡ αἱμύλη λαλιὰ τῆς Ἀσπασίας. Ἀλλὰ τὰ διδάγματα ἐκεῖνα τῆς προγενεστέρας φιλοσοφίας καὶ αἱ δοξασίαι τῶν σοφιστῶν ἔπεισαν τὸν νεαρὸν Ἀθηναῖον περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν προτέρων θεωριῶν, τὸ δὲ δαιμόνιον αὐτοῦ πνεῦμα ἤγαγ

ν κατ' ὀλίγον εἰς νέας ὁδοὺς τῆς ζητήσεως τῆς ἀληθείας. Τῆς ἀλη- ; δὲ ταύτης καὶ σοφίας δὲν κατέστη, ὡς οἱ σοφισταί, ὑπομίσθιος δι- .αλος ἐν ἰδίᾳ σχολῇ, ἀλλ' ἐλεύθερος ἀπόστολος καὶ συζητητής. Ὁ ράτης δὲν ἐδίδασκεν ἀπὸ καθέδρας δόγματα, οὐδ' ἐξέθετεν ἴδιον φι- φικὸν σύστημα, ἀλλ' ἄνευ καθηγητικῶν ἀξιώσεων, ὁτὲ μὲν ὑπὸ τὸν ν ἁπλῆς περιεργείας, ὁτὲ δ' ἐπὶ τῇ εἰρωνικῇ προφάσει νὰ διδαχθῇ φωτισθῇ αὐτὸς πρῶτος, ἤρχετο συζητήσεων καὶ διαλόγων ἁπαντα- όπου ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἀντιλογίαν καὶ ἀκροατάς, ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ αῖς πλατείαις, ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, ἀνὰ τοὺς περι- ους καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις. Ὁ Σωκράτης δὲν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ μην, ἀλλ' ἐφαίνετο ζητῶν νἀρυσθῇ αὐτὸς μάθησιν. Ἀλλὰ τοιαύτη ἡ περὶ τὴν διαλεκτικὴν δεινότης αὐτοῦ, ὥςτε ἐξήγειρε τὰς ἐν τῷ ματι τῶν μετ' αὐτοῦ διαλεγομένων λανθανούσας γνώσεις, ἀφύπνιζε ἐν αὐτοῖς ὑπνώττουσαν ἀλήθειαν, καὶ λεληθότως ἐγίνετο ὁ διδάσκα- ἐκείνων οὓς ἠρώτα δῆθεν ἵνα μάθῃ, καὶ ἔπειθεν ἐκείνους, παρ' ὧν φίνετο ὅτι ἤθελε νὰ διδαχθῇ. Οὕτως ὁ εἴρων ἀριστοτέχνης τῆς δια- κῆς ἐξέβαλλεν εἰς τὸ φῶς αὐτὰς τὰς ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀκροωμένων μυχούσας ἰδέας καὶ γνώσεις, καὶ διὰ τοῦτο ἐνησμένιζε λέγων, ὅτι ευεν αὐτὰς ὡς γνήσιος υἱὸς τῆς Φαιναρέτης, καὶ τὴν τέχνην αὐτοῦ άλει μαιευτικήν.

οιοῦτος ἦτο ὁ ἀλλόκοτος ἐκεῖνος διδάσκαλος τῆς ἀληθείας. Δὲν εἶ- ἀνάγκην καθέδρας, διότι σχολεῖον αὐτοῦ ἦτο ὁλόκληρος ἡ πόλις. εἶχεν ἀνάγκην μισθοῦ, διότι ἦτο ὅλως ἀνεπιδεὴς καὶ ἔζη λιτότατα, ύμενος εἰς τροφὴν μετρίαν καὶ φέρων τὸ αὐτὸ ἱμάτιον θέρους τε χειμῶνος. Ἀπηλλαγμένος τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν, ἐλάχιστα ἐπι- όμενος ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ ἀδιαφορῶν ἐπὶ τῇ ἐντεῦθεν κλουμένῃ ἐν μέρει δικαίᾳ ἀγανακτήσει τῆς συζύγου του Ξανθίππης, φέρετο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ πόλει συζητῶν καὶ προσεταιρι- ιος ἀκροατὰς τῶν ἐπαγωγῶν διαλόγων, ὧν ἐγίνετο τὸ κέντρον. ανταχοῦ ἠκολουθεῖτο ὑπὸ ὁμάδος νεαρῶν φίλων ὁμιλητῶν, ἀνηκόν- ευρίως εἰς τὰς ἀνωτάτας κοινωνικὰς τάξεις τῶν Ἀθηνῶν, οἵτι- ροςεκολλήθησαν εἰς αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἐπὶ τριάκοντα ὅλα βλέπομεν παρ' αὐτῷ ἀλληλοδιαδόχως τοὺς εὐφυεστάτους ἀντιπρο- ις τοῦ ἀττικοῦ πνεύματος, ἄνδρας ὁποῖοι ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ ας, ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πλάτων. Ὅ τι καλὸν εἶχον οἱ δύο πρῶτοι .εθα νἀναφέρωμεν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Σωκράτους

ἀναστροφήν· εἶνε δὲ ἀληθὲς δυστύχημα διὰ τὰς τύχας τῶν Ἀθηνῶν ὅτι ὁ διδάσκαλος δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν διάστροφον φύσιν τοιούτων ἐπιφανῶν μαθητῶν. Οἱ δὲ δύο τελευταῖοι ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἐπιστηθίων μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀνέλαβον νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἑκάτερος κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον, τὰ διδάγματα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος οὐδέποτε περιέλαβεν ἐν συγγραφαῖς. Ὑπὸ τοιούτων δὲ μαθητῶν περικυκλούμενος, ᾐσθάνετο ὁ Σωκράτης ἔτι μᾶλλον κραταιουμένην τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ θέλησιν καὶ ἀπέκτα ἀκόμη μεγαλείτερον θάρρος ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ κατὰ τῶν σοφιστῶν. Καὶ ἀληθῶς ὁ ἀνὴρ εἶχεν ἀνάγκην τοιαύτης ὑποστηρίξεως, καθότι τὰ πλήθη δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι κατὰ βάθος τὴν διαφορὰν τοῦ φιλοσόφου ἀπὸ τῶν ψευδοδιδασκάλων τῆς σοφίας. Αὐτὸς ὁ Ἀριστοφάνης, ἀναβιβάζων ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῷ 423 π. Χ. τὰς Νεφέλας, δὲν εἶχεν ἀρκετὰ σαφῆ ἰδέαν ὁποία διαφορὰ ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς διδασκαλίας ἐκείνων καὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ συμπολίτου καὶ ἐκένωσε τὰ βέλη τῆς κωμικῆς αὐτοῦ φαρέτρας κατὰ τοῦ Σωκράτους, ἐν ᾧ ἤθελε νὰ σκώψῃ τοὺς σοφιστάς. Καὶ ὁ μὲν ἀμνησίκακος Σωκράτης ἐγέλασεν ἴσως πρῶτος αὐτὸς βλέπων ἑαυτὸν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ κρεμάμενον εἰς τοὺς ἀέρας ἀπὸ τοῦ καλάθου καὶ ζητοῦντα νὰ ἐνωτισθῇ τῆς φωνῆς τῶν νεφελῶν· τοὺς δὲ φίλους αὐτοῦ οὐδαμῶς ἐκλόνησεν ἡ εἰρωνεία τοῦ κωμῳδιοποιοῦ. Ἀλλ' εἰς τὰ θεώμενα πλήθη ἡ κωμῳδία ἐγκατέλιπε τὸ κέντρον αὐτῆς, καὶ ἐκ τῆς μνήμης τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐξηλείφθη ὁ Σωκράτης τῶν Νεφελῶν, εἰ καὶ ἦτο πάντη διάφορος τοῦ Σωκράτους τοῦ ἀληθινοῦ.

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΠΛΑΤΩΝ
ΠΡΟΤΟΜΗ ΕΝ ΤΩι ΜΟΥΣΕΙΩι ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

Εἴκοσι καὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη μετὰ τὴν παράστασιν τῆς ἀριστοφανείου κωμῳδίας ὁ Σωκράτης, ὅστις οὐδὲν εἶχε πάθει παρὰ τῶν τριάκοντα,

κλεῖτο ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν πρὸ τῆς ἡλιαίας ἐν τῇ ἀπὸ τῶν τυράνν ἀπαλλαγείσῃ πόλει. Κατήγοροι τοῦ φιλοσόφου ἦσαν ὁ Ἄνυτος, ὁ τὰ τοῦ Θρασυβούλου καταγαγὼν τοὺς φυγάδας εἰς τὴν Φυλὴν καὶ ν Πειραιᾶ, καὶ ὁ ποιητὴς Μέλητος καὶ ὁ ῥήτωρ Λύκων. Ἡ δὲ καταγλία ἔλεγεν, ὅτι ὁ Σωκράτης ἀδικεῖ, διαφθείρων τοὺς νέους διὰ τῆς δασκαλίας αὐτοῦ καὶ μὴ πιστεύων τοὺς θεοὺς τοὺς ὁποίους πιστεύει πόλις, ἀλλ' εἰςάγων νέους ψευδεῖς θεούς.

Ἀλλ' εἶχον ὑπόστασιν αἱ τοιαῦται κατηγορίαι; Ἦτο ἀληθῶς τοιαύτη διδασκαλία τοῦ Σωκράτους; Τί ἐδίδασκεν ὁ ἀνὴρ, ὅςτις βάσιν τῆς σοφίας ἐθεώρει τὸ *γνῶθι σαυτόν*, ὁ φιλόσοφος, τὸν ὁποῖον αὐτὸ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ὠνόμασε τὸν σοφώτατον ἀνδρῶν ἁπάντων; Ὁ Σωκράτης δὲν ἀπηρνεῖτο τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως. Εἰς πάντας ἦτο φανερὸς θύων πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δ' ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν. Γνωστὸν δὲ ἦτο ὅτι καὶ αὐτὸς ἐπίστευεν εἰς τὰς μαντείας καὶ ἐποιεῖτο χρῆσιν τῆς μαντικῆς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συνίστα αὐτήν. Οὐδεὶς δὲ εἶδεν αὐτὸν πώποτε πράττοντά τι ἀσεβὲς ἢ ἀνόσιον οὐδὲ ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος τοιαῦτα. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες μετὰ τῆς μεγίστης εὐκολίας ἀπεδέχοντο ἐν τῇ πόλει τὴν ὀργιαστικὴν λατρείαν τοῦ φρυγικοῦ Σαβαζίου καὶ τοῦ συρίου Ἀδώνιδος καὶ τῆς θρακικῆς Κοτυτοῦς, ἐσκανδαλίζοντο ἀκούοντες τὸν Σωκράτη λαλοῦντα περὶ τοῦ ἑαυτοῦ ***δαιμονίου***, ὡς ἐκάλει ὁ φιλόσοφος τὴν ἐνδιάθετον φωνὴν τῆς συνειδήσεως τὴν ὁδηγοῦσαν πάντα ἄνθρωπον. Ἐντεῦθεν δ' ἀφορμώμενοι κατήγγελλον οἱ κατήγοροι ὡς εἰςφέροντα εἰς τὴν πόλιν καινὰ δαιμόνια τὸν ἄνδρα, ὅςτις τοὺς μὲν θεοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔσεβεν εἴπερ τις καὶ ἄλλος, καίπερ δὲ μὴ θέλων νὰ πολυπραγμονῇ περὶ τὰ κατ' αὐτούς, ὅμως ὡμολόγει αὐτούς, οἵους ἔβλεπεν ἐκδηλουμένους ἐν τῇ φύσει καὶ διὰ τῶν μαντείων καὶ ἄλλων σημείων, αἰτίους τῆς σκοπίμου διατάξεως τῶν ὄντων, πανσόφους, παντοδυνάμους καὶ ἀγαθοὺς καὶ ἀνεύρισκεν ἐν τῷ πλήθει τῶν θεῶν τὴν ἑνότητα τοῦ θείου.

Ἀλλὰ μὴ ἠδύναντο νὰ στηρίξωσιν οἱ κατήγοροι τὴν ἄλλην αὐτῶν κατηγορίαν, ὅτι ὁ Σωκράτης διὰ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ διέφθειρε τοὺς νέους; Τί ἄλλο ἐσκόπει ὁ υἱὸς τῆς μαίας διὰ τῆς διαλεκτικῆς αὐτοῦ ἢ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον: Τίνα ἄλλην βάσιν πλὴν τῆς ἠθικῆς εἶχεν ἡ ἐξόχως πρακτικὴ αὐτοῦ φιλοσοφία; Ἐπιζητῶν τὴν ἐν τῷ νῷ τῶν ἀκροωμένων ἐξέγερσιν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν καὶ κατανόησιν τοῦ τί εἶνε πράγματι εὐσέβεια καὶ

τί ἀσέβεια, τί εἶνε ὡραῖον καὶ τί αἰσχρὸν, τί δίκαιον καὶ τί ἄδικον, τί σωφροσύνη καὶ τί μανία, τί ἀνδρεία καὶ τί δειλία, εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι τοῦτο πράττων ἐπιδιώκει ἅμα τὸν ἀσφαλέστατον τρόπον, ὅπως καταστήσῃ φίλους τῆς ἀρετῆς τοὺς σαφῶς γνωρίσαντας ὁποῖον τὸ ἀληθές.

Ποῦ λοιπὸν ἐναπέθετον οἱ ψευδοκατήγοροι τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας, ἀφ' οὗ ἀμφότερα τῆς κατηγορίας τὰ ἄρθρα ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ἐξελεγχθῶσι ψευδῆ; Τίς ἦτο ὁ κύριος λόγος τῆς ἐναντίον τοῦ Σωκράτους καταφορᾶς ἐκτὸς τῶν τυχὸν ὑπαρχουσῶν προσωπικῶν ἀφορμῶν; Ὁ φιλόσοφος ἦτο εἰς πολλοὺς μισητὸς καὶ εἰς πολλοὺς ὕποπτος. Ἦτο μισητὸς διὰ τὴν εἰρωνικὴν ἐξέλεγξιν τῆς γελοιότητος καὶ ἀμαθείας πολλῶν Ἀθηναίων· ἐκίνει τὴν ἀπέχθειαν τῶν φανατικῶν ἱερέων, οἵτινες δὲν ἀνείχοντο τὴν φιλοσοφικὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τοὺς θεούς· εἶχε κεκηρυγμένους κατ' αὐτοῦ ἐχθροὺς τοὺς σοφιστάς· ἦτο τέλος ὕποπτος εἴς τε τοὺς ὀλιγαρχικούς, οἵτινες οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν πλανόδιον σοφὸν ὡς ὄργανον τῶν σκοπῶν αὐτῶν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς δημοκρατικούς, ὧν πολλοὶ ἐθεώρουν αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας, ἐπειδὴ εἶχον ἀκούσει δυσαρέστως εὐθαρσεῖς τινας ἐκφράσεις αὐτοῦ κατὰ τῶν παρεκτροπῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος καὶ ἔβλεπον, ὅτι ἐπιφανέστατοι μαθηταὶ τοῦ φιλοσόφου, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Κριτίας, ὁ Θηραμένης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν τριάκοντα, ὑπῆρξαν πολέμιοι τῆς δημοκρατίας. Καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ ἐκεῖνοι τοῦ ὑπόπτου γεροντίου εἶχον ἤδη ἐκλείψει· ἀλλ' ὁ θρίαμβος δὲν ἦτο πλήρης διὰ τοὺς ὑπεράγαν ζηλωτὰς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐφ' ὅσον ἔμενεν ἐν τῇ ζωῇ ἐκεῖνος ὅστις ἐνομίζετο θρέψας τοὺς λυκιδεῖς διὰ τοῦ δηλητηριώδους γάλακτος τῶν ὀλιγαρχικῶν δοξασιῶν.

Παμπληθὴς ἦτο ἡ ἡλιαία, δικαζομένου τοῦ Σωκράτους τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 399 π. Χ. Εὐθαρσὴς καὶ ἀτρόμητος παρέστη πρὸ τῶν ἡλιαστῶν ὁ ἑβδομηκοντούτης, ὅπως ἀπολογηθῇ. Ἀλλ' ἡ ἀπολογία τοῦ ἀθώου, μεστὴ παρρησίας καὶ ἀληθείας, ἦτο πολὺ μᾶλλον διδασκαλία πρὸς τοὺς δικαστὰς ἢ ὑπεράσπισις κατηγορουμένου. Ἀπολογούμενος δὲ παρεκάλεσε, δὲν ἀπεπειράθη νὰ κινήσῃ εἰς οἶκτον τοὺς δικαστὰς διὰ τῆς παραστάσεως τῶν ὀλοφυρομένων οἰκείων, δὲν ἐζήτησεν ἔλεος καὶ συγγνώμην. Ἐξέθηκε τὸν ἑαυτοῦ βίον, διετράνωσε τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ, ὡμολόγησεν, ὅτι, ἂν ἀθωωθῇ, θὰ ἐξακολουθήσῃ πράττων ὅ τι κελεύει αὐτῷ τὸ δαιμόνιον. Ἡ ἀπολογία ἦτο οἱονεὶ συγκεφαλαίωσις τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου, ἀλλόκοτος, ἀλλ' ἀληθής, βαθεῖα, μεγαλόφρων ἐκδήλωσις πεποιθήσεων ἐνδομύχων, ὡς ὅλος αὐτοῦ ὁ βίος.

Ἡ δίκη ἐπερατώθη καὶ ἐμετρήθησαν αἱ ψῆφοι τῶν δικαστῶν. Πενκκόσιοι πεντήκοντα καὶ ἓξ ἦσαν οἱ παρόντες ἡλιασταί. Τούτων διακόοι ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἔκριναν τὸν κατηγορούμενον ἀθῶον. Διαϊσιοι ὀγδοήκοντα καὶ εἷς ὑπῆρξαν οἱ καταψηφίσαντες. Ὁ Σωκράτης :ηρύχθη ἔνοχος.

Οἱ κατήγοροι εἶχον προτείνει κατὰ τοῦ Σωκράτους ὡς ποινὴν τὸν θάιτον. Ἀλλ' ὁ καταδικασθεὶς εἶχε κατὰ τὸν ἀττικὸν νόμον τὸ δικαίωμα ἰντιπροτείνῃ εἰς τοὺς δικαστὰς τὴν ἐκλογὴν ποινῆς μετριωτέρας. Τῷ καιώματι, τούτῳ χρώμενος, ἐζήτησεν ὁ Σωκράτης τὴν διὰ βίου σίτιν ἐν τῷ πρυτανείῳ, ἤτοι τὴν ὑψίστην τῶν τιμῶν ἃς παρεῖχεν ἡ ἀθηιϊκὴ πολιτεία, θέλων διὰ τούτου νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἡλιαστάς, ὅτι καὶ ιταδικασθεὶς ἔχει συνείδησιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ὅτι εἶνε ἄξιος τιμῶν ιὶ ὄχι καταδίκης. Ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἐθεώρησεν αὐτὸν ὡς ἀπαυθαζόμενον κατὰ τῶν νόμων. Συνέπεια δὲ τούτου ὑπῆρξεν, ὅτι ὀγδοήντα ἡλιασταὶ προςετέθησαν εἰς τοὺς ἐναντίον αὐτοῦ κηρυχθέντας κατὰ ἡν πρὸς ὁρισμὸν τῆς ποινῆς δευτέραν ψηφοφορίαν, δι' ἧς ὁ Σωκράτης ιτεδικάσθη εἰς θάνατον.

Ἕνα μῆνα ἀνέμεινεν ὁ κατάδικος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὴν ἐπιστροφὴν ἰς Παράλου ἐκ τῆς Δήλου, ὅπου ἐπανηγύριζον οἱ Ἴωνες τὴν ἑορτὴν ιῦ Ἀπόλλωνος, καθ' ὃν χρόνον ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο νὰ μολυνθῇ διὰ ιῦ θανάτου τῶν καταδίκων. Φαιδρὸς διήνυσε τὰς τριάκοντα ταύτας λευταίας ἡμέρας ὁ γηραιὸς δεσμώτης ἐν μέσῳ τῶν τεθλιμμένων αὐτοῦ λων, οἵτινες ἔσπευδον εἰς τὴν εἱρκτήν, ὅπως πίωσιν ἀκόμη τὰ τελευεῖα νάματα ἀπὸ τῆς ἁγνῆς πηγῆς, ἥτις ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ στειύσῃ, ὅπως ἀκούσωσιν ὀλίγας ἀκόμη ἀθανάτους ἀληθείας ἀπὸ τῶν ρεσβυτικῶν ἐκείνων χειλέων, ἅτινα μετὰ βραχὺ ἔμελλον νὰ κλεισθῶσι ιὰ παντός.

Ἀγέρωχος ἀπέκρουσεν ὁ γέρων τὰς περὶ φυγῆς προτάσεις τῶν μαθητῶν, διδάσκων αὐτούς, ὅτι οὐδὲν τιμιώτερον τῆς πατρίδος καὶ τῆς τηρήσεως τῶν νόμων αὐτῆς. Καὶ ἐτήρησε τὰ δόξαντα εἰς τὴν πατρίδα, πιὼν ἀτάραχος τὸ κώνειον καὶ ἐνθυμίζων εἰς τὸν παριστάμενον Κρίτωνα νὰ θύσῃ εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν τὸν ὀφειλόμενον ἀλέκτορα, ὡς εὐχαριστίαν ἐπὶ τῇ ὑγιείᾳ ἣν εὕρισκεν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μέγας φιλόσοφος, ὅςτις ἀκόμη πρὸ μικροῦ διελέγετο μετὰ τῶν ὁμιλητῶν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

ς'

Ὁ Κῦρος καὶ οἱ Κύρειοι.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν, οἵτινες περιεστοίχιζον ἐν τῇ εἱρκτῇ τὸν θνήσκοντα Σωκράτη, δὲν παρίστατο εἷς τῶν ἐπιστηθίων αὐτοῦ, εἷς τῶν δύο, εἰς ὧν τὴν εὐλαβῆ γραφίδα χρεωστοῦμεν τὴν γνῶσιν τῶν κατὰ τὸν μέγαν αὐτῶν διδάσκαλον, Ξενοφῶν ὁ υἱὸς τοῦ Γρύλλου. Καθ' ὃν χρόνον ἀπέθνησκεν ὁ φιλόσοφος, ὁ Ξενοφῶν εὑρίσκετο μακρὰν τῆς πατρίδος, μόλις τότε ἀπαλλασσόμενος περιπλόκων περιπετειῶν, αἵτινες οὐχ ἧττον ἠνάγκασαν αὐτόν, ὡς θὰ ἴδωμεν, νὰ διαμείνῃ καθ' ὅλον τὸν βίον ἐν τῇ ἐξορίᾳ.

Τὴν προςοχὴν ἡμῶν ἑλκύει ἤδη ἡ ἀπωτέρα Ἀνατολή. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν στρέφονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸ κράτος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ εὔνοια ἀπετέλει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τὴν Περσίαν. Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀποθάνει τῷ 405, διεδέχθη δ' αὐτὸν Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων, μὴ δυνηθείσης τῆς Παρυσάτιδος νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κύρου, καίπερ γεννηθέντος ὅτε ἤδη ὁ Δαρεῖος ἦτο βασιλεύς, ἐν ᾧ ὁ πρεσβύτερος Ἀρταξέρξης εἶχε γεννηθῇ πρὶν ἢ ὁ Δαρεῖος ἀνέλθῃ εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Ὁ Κῦρος, κληθεὶς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Σοῦσα παρὰ τοῦ Δαρείου, ὅπως ἀπολογηθῇ διὰ τὸν φόνον δύο Περσῶν, παρέστη παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἑτοιμοθανάτου πατρός. Ὅτε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ὁ νέος βασιλεὺς περιεβλήθη κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐν Πασαργάδαις τὰ σήματα τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, ὁ Κῦρος παριστάμενος συνελήφθη, διαδοθείσης τῆς φήμης, ὅτι ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν ἀδελφὸν κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐπίσημον ὥραν. Διεσώθη δὲ μόλις ἀπὸ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς μητρὸς Παρυσάτιδος, ἥτις ἠδυνήθη ἔπειτα νὰ πείσῃ τὸν πρᾶον Ἀρταξέρξην νὰποστείλῃ καὶ πάλιν τὸν Κῦρον εἰς τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σατραπείαν.

Ὁ Κῦρος, ἀναχωρῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἔτρεφεν ἤδη τὸ μέγα σχέδιον τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ μεγάλη ἐξουσία, ἣν εἶχεν ὡς σατράπης τῆς Λυδίας, Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, καὶ ἡ πρὸς τὸν σατραπεύοντα τῆς Καρίας Τισσαφέρνην ἔχθρα παρεῖχον αὐτῷ τὰ μέσα νὰ κρύπτῃ τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς οὓς εἶχον αἱ στρατολογίαι αὐτοῦ καὶ αἱ δραστήριαι πολεμικαὶ ἐνέργειαι καὶ νὰποκοιμίζῃ τὸν ἀγαθὸν Ἀρταξέρξην, εἰς ὃν ἔστελλε

τακτικῶς τοὺς προςήκοντας φόρους, παρέχων δείγματα εὐλαβοῦς πρὸς τὸν βασιλέα εὐπειθείας καὶ ψευδοῦς ὑποταγῆς.

Ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς ἐνασκήσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ τοῦ κατὰ τοῦ Τισσαφέρνους ἀγῶνος κατώρθωσεν ὁ Κῦρος νὰ ἑλκύῃ πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς γλυκύτητος τοῦ ἤθους καὶ μεγάλων ὑποσχέσεων πολλοὺς φιλοπολέμους ἄνδρας ἔκ τε τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου πολλοί, συνειθισμένοι ἤδη εἰς τὴν κίνησιν καὶ τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, ἔμενον ἄεργοι καὶ εὐχαρίστως ἔσπευδον ἐκεῖ ἔνθα ὑπῆρχεν ἀγὼν καὶ ἐλπὶς τιμῶν καὶ κέρδους. Οὕτως ὁ ἐκ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκδιωχθεὶς Λακεδαιμόνιος ἁρμοστὴς Κλέαρχος ἔλαβε παρὰ τοῦ Κύρου μυρίους δαρεικοὺς ὅπως στρατολογήσῃ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁμοία δ' ἐντολὴ ἐδόθη εἰς τὸν Θεσσαλὸν Ἀρίστιππον, τὸν Ἀρκάδα Σοφαίνετον, τὸν Ἀχαιὸν Σωκράτη καὶ τὸν Βοιωτὸν Πρόξενον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μισθωτοὶ εἶχον συρρεύσει πρὸς τὸν Κῦρον ὑπὸ τὸν Ἀρκάδα Ξενίαν, τὸν Μεγαρέα Πασίωνα, τὸν Θεσσαλὸν Μένωνα, τὸν Συρακούσιον Σωσίαν καὶ ἄλλους. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Σπάρτη, κληθεῖσα ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ μνηστῆρος τοῦ περσικοῦ θρόνου, εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Ἀσίαν ἑπτακοσίους ὁπλίτας, ὧν ἦρχεν ὁ Χειρίσοφος. Μεταξὺ δὲ τούτων τέλος τῶν περὶ τὸν Κῦρον συλλεχθέντων το καὶ ὁ Ξενοφῶν, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Προξένου καὶ σπεύσας περὶ τὰς συμβουλὰς τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Σωκράτους.

Τὰ πλεῖστα τούτων τῶν στρατευμάτων συνήγαγεν ὁ Κῦρος ἐν Σάρδεσι, καί, προφασιζόμενος, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκβάλῃ παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τοὺς Πισίδας, ἐκστρατεύει κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 401 π. Χ., παραγγείλας εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν λοιπῶν μισθοφόρων νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ καθ' ὁδὸν καὶ καταρτίσας οὕτως ἐν ὅλῳ στρατιὰν ἐκ δεκατριῶν χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ ἑκατονταкιςχιλίων βαρβάρων.

Διὰ τῆς Λυδίας καὶ τῆς Φρυγίας ἐξεκίνησεν ἡ στρατιὰ βαίνουσα πρὸς τὴν Κιλικίαν. Οἱ Ἕλληνες ἐθαύμαζον τὰς πλουσίας χώρας, τὰς μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις, τοὺς χλοεροὺς παραδείσους τοὺς πλήρεις ἀγρίων θηρίων καὶ ὑπὸ καλλιρρόων ποταμῶν ἀρδευομένους, τὰ πολυτελῆ βασίλεια τοῦ Κύρου καὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἄνευ ἀντιστάσεως προεχώρουν, ὅτε μὲν θύοντες ἐν μέσῳ τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν τὰς ἑλληνικὰς αὐτῶν θυσίας καὶ ἀγωνιζόμενοι ἐπὶ πολυτελέσιν ἄθλοις τοὺς πατρίους ἀγῶνας, ὅτε δ' ἐν πλαστῇ μάχῃ ὑπὸ τοῦ Κύρου παραγγελθείσῃ ἐκπλήττοντες διὰ τῆς πολεμικῆς αὐτῶν ὁρμῆς τοὺς βαρβάρους καὶ

τὴν πρὸς τὸν Κῦρον σπεύσασαν καὶ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ ἐφ' ἁρμαμάξῃ παρακολουθοῦσαν βασίλισσαν τῆς Κιλικίας.

Ὁ σύνδεσμος ἐκεῖνος Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ὑπὸ τὸν ἑλληνοπρεποῦς τυχόντα ἀγωγῆς Πέρσην βασιλόπαιδα, ἡ πανηγυρικὴ πορεία διὰ χωρῶν νέων καὶ εἰς τοὺς πλείστους ἀγνώστων εἶχέ τι τὸ μυθιστορικόν, καὶ τοιοῦτον θελκτικὸν τύπον λαμβάνει ἡ διήγησις τῆς *ἀναβάσεως* ταύτης ἐν τῇ φερωνύμῳ συγγραφῇ τοῦ χαρίεντος Ξενοφῶντος.

Ἡ αὔξησις τοῦ μισθοῦ ἤμβλυνε τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων, πτοουμένων νὰ προχωρήσωσιν, ὅτε εἶδον, ὅτι ὁσημέραι ἔβαινον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς Κυρείους ἐνεθάρρυνεν ἡ παρατηρουμένη ἔλλειψις ἀντιστάσεως ἁπανταχοῦ ὅπου ἦτο φυσικὸν νἀπαντήσῃ τοιαύτην ὁ Κῦρος παρὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἢ τῶν ἡγεμόνων τῶν πιστῶν εἰς τὸν Ἀρταξέρξην, ὅστις εἶχεν ἐγκαίρως μάθει τὰ μελετώμενα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ παρὰ τοῦ Τισσαφέρνους, σπεύσαντος πρὸς αὐτόν. Οὕτω δὲ ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, διελάσας καὶ διὰ τῶν Συρίων πυλῶν κατὰ τὸ ὄρος Ἀμανόν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Θάψακον, κειμένην παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. Ἐκεῖ ὁ Κῦρος, καλέσας τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, ὅτι πορεύεται κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Οἱ Ἕλληνες, τυχόντες νέων ὑποσχέσεων παρὰ τοῦ Κύρου, ἐπείσθησαν νἀκολουθήσωσι, καί, διαβάντες πεζῇ τὸν μέγαν ποταμόν, ὅστις κατὰ συγκυρίαν ἔτυχε τότε εὐκόλως διαβατός, ἐν ᾧ ἄλλως θὰ ἦτο ἀνάγκη πλοίων, ἐξηκολούθησαν τὴν διὰ τῆς Συρίας πορείαν, εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἔχοντες ἐν δεξιᾷ τὸν Εὐφράτην καὶ μετὰ μακρὰν διὰ τῶν ἐρήμων ὁδοιπορίαν εἰσῆλθον τέλος εἰς τὴν Βαβυλωνίαν.

Ὁ Κῦρος ἦτο δῆλος σπεύδων εἰς τὰ πρόσω καὶ καταφρονῶν τὰς ἤδη ἐνίοτε ἀπαντωμένας ταλαιπωρίας, εἰ καὶ ἀντίστασις οὐδεμία παρουσιάζετο μέχρις οὗ ὁ στρατὸς μετὰ ἓξ ὅλων μηνῶν ὁδοιπορίαν ἀπὸ τῶν Σάρδεων ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος. Τότε ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Ἀρταξέρξης, ἡγούμενος τεσσαράκοντα μυριάδων ἀνδρῶν, ἐστρατοπεδεύετο οὐ μακράν. Παρὰ τὰ Κούναξα συνεκρούσθησαν οἱ στρατοὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Κλέαρχον Ἕλληνες οἱ κατέχοντες τὸ δεξιὸν κέρας τῆς στρατιᾶς τοῦ Κύρου, ὁρμήσαντες ἐν τάξει, ἐνίκησαν τοὺς πολεμίους, καὶ ἤδη ἐδίωκον αὐτούς. Ὁ Κῦρος βλέπει, ὅτι τὸ μέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ἐν ᾧ ἦτο τετα-

μένος αὐτὸς ὁ Ἀρταξέρξης, εὑρισκόμενον διὰ τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς τῶν ασιλικῶν στρατευμάτων ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος τοῦ Κύρου καὶ πηλλαγμένον ἀντιμετώπων ἐχθρῶν, ἐπέκαμπτεν ἤδη, ὅπως κυκλώσῃ ούς τὸ ἀριστερὸν κέρας τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς διώκοντας Ἕλληνας. αῦτα βλέπων ὁ Κῦρος ὁρμᾷ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου μετὰ τῶν ξακοσίων αὐτοῦ ἱππέων. Οἱ πρὸ τοῦ βασιλέως τεταγμένοι νικῶνται, αὶ οἱ ἑξακισχίλιοι σωματοφύλακες τοῦ Ἀρταξέρξου τρέπονται εἰς φυγὴν, διωκόμενοι ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κῦρον ἱππέων. Ὀλίγοι μένουσι παρὰ ὸν βασιλόπαιδα, ὅςτις, ἰδὼν τὸν βασιλέα, ἐπιπίπτει κατ᾽ αὐτοῦ ἐκφωῶν « ὁρῶ τὸν ἄνδρα. » Ὁ Ἀρταξέρξης πληγόνεται κατὰ τὸ στέρνον κινδύνως, ἀλλ᾽, ἐν ᾧ ὁ Κῦρος κατέφερε τὸ τραῦμα κατὰ τοῦ ἰδίου δελφοῦ, πλήσσεται ὑπό τινος τῶν περὶ τὸν Ἀρταξέρξην δι᾽ ἀκοντίου καίως ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ πίπτει νεκρός. Τὸ πτῶμα αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ τῶν πτωμάτων ὀκτὼ πιστῶν αὐτοῦ ὀπαδῶν.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Κύρου, ἀνδρὸς τολμηροῦ καὶ παραιόρου, φιλάρχου καὶ φιλοκινδύνου, ὅςτις κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ξενορῶντος ἦτο ὁ μετὰ τὸν πρεσβύτερον Κῦρον βασιλικώτατος καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος τῶν Περσῶν, ὡς ὡμολογεῖτο παρὰ πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτόν.

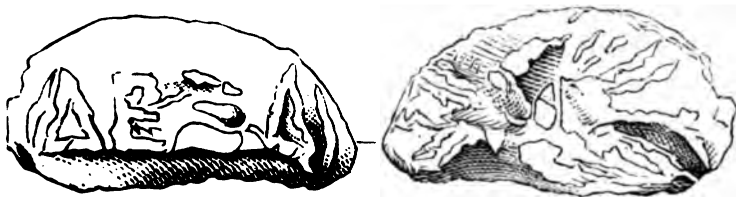
Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον ἀνεδείχθησαν νικηταὶ ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ὑπέστησαν ἀπώλειαν, ἑνὸς μόνον ἐκ πάντων τραυματισθέντος. Ἀλλ᾽ ὁ θάνατος τοῦ Κύρου ἦτο διὰ τοὺς Ἕλληνας ζημία μεγαλειτέρα πάσης ἄλλης, ἐπειδὴ ἔμενον μόνοι καὶ ἀπροστάτευτοι, ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ μέσων ἀπώτατα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Μαθόντες δὲ μόλις τὴν ὑστεραίαν τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν προέτειναν εἰς τὸν Ἀριαῖον, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ὑπὸ τὸν Κῦρον βαρβαρικοῦ στρατοῦ, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως ὑπ᾽ αὐτὸν καὶ χάριν αὐτοῦ. Ἐκείνου δ᾽ ἀποποιηθέντος, εὑρέθησαν ἐν ἀμηχανίᾳ, ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα εἰς τὸν Ἀρταξέρξην, ἐδέχθησαν δ᾽ ὅμως ἔπειτα τὰς παρ᾽ αὐτοῦ προταθείσας σπονδάς. Ἀκτὶς δὲ σωτηρίας ἐνόμισαν ὅτι ἐπεφάνη εἰς αὐτοὺς, ὅτε ὁ Τισσαφέρνης, ὅςτις ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀναρρηθεὶς ἐπὶ τὴν σατραπείαν ἣν τέως εἶχεν ὁ Κῦρος, προέτεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ὁπόσον δίκαιον εἶχον οἱ Ἕλληνες, ἀποδεχθέντες μετ᾽ ἐπιφυλάξεως τὰς προτάσεις τοῦ Τισσαφέρνους καὶ ἐν τῇ ἀρξαμένῃ πορείᾳ προ-

χωροῦντες μετὰ δέους, ἀπέδειξεν ἡ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἐν Ἀσσυρί
ποταμοῦ Ζαβάτου προδοτικὴ διαγωγὴ τοῦ Πέρσου σατράπου. Ὁ Τισ
σαφέρνης ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων χάρ
συνεννοήσεως εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν, ἐκεῖ δὲ οἱ μὲν λοχαγοὶ καὶ οἱ ἀκο
λουθήσαντες αὐτοὺς στρατιῶται κατεκόπησαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ συλλ
φθέντες ἐστάλησαν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα καὶ ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλά.

Μεγάλη ἀθυμία κατέλαβε τότε τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ἀναλο
γιζομένους, ὅτι ἦσαν ἀκόμη ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ
πλησιέστατα τῶν θυρῶν αὐτοῦ, κύκλῳ δὲ αὐτῶν πανταχόθεν ἔθνη πολλ
καὶ πόλεις πολέμιοι, καὶ ἀγορὰν οὐδεὶς πλέον ἔμελλε νὰ παρέξῃ εἰς αὐ-
τούς, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος πλέον ἢ μύρια στάδια, οὐδεὶς δ' ὑπῆρ-
χεν ὁδηγός, ἐν ᾧ ἐχώριζον αὐτοὺς ποταμοὶ ἀδιάβατοι ἀπὸ τῶν οἰκείων
χωρῶν καὶ ἦσαν μόνοι, ἐγκαταλελειμμένοι καὶ ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Κύρου
ἀναβάντων βαρβάρων. Ἐν τῇ τοιαύτῃ γενικῇ ἀθυμίᾳ ὀλίγοι αὐτῶν
ἐγεύθησαν σίτου ἐκείνην τὴν ἑσπέραν καὶ ὀλίγοι ἧναψαν πυρά, πολλοὶ
δὲ οὐδὲ μετέβησαν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλ' ἕκα-
στος ἀνεπαύθη ὅπου ἔτυχεν. Οἱ δυστυχεῖς δὲν ἠδύναντο νἀπολαύσωσιν
ὕπνου ἕνεκα τῆς λύπης καὶ τοῦ πόθου τῶν πατρίδων, τῶν γονέων, τῶν
γυναικῶν, τῶν παίδων, νομίζοντες, ὅτι δὲν θὰ ἴδωσι πλέον τοὺς προσ-
φιλεῖς οἰκείους.

Ἐκ τῆς ἀπέλπιδος ταύτης θέσεως ἐξήγαγε τὸ στράτευμα ὁ Ξενοφῶν.
Παρακινήσας πρώτους τοὺς λοχαγοὺς τοῦ Προξένου, ἔχυσεν οὕτως εἰπεῖν
νέον αἷμα εἰς τοὺς τέως ἀπεγνωκότας. Νέοι στρατηγοί, νέοι λοχαγοὶ ἐξε-
λέχθησαν. Μεταξὺ δὲ τῶν αἱρεθέντων ἀρχόντων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ξενο-
φῶν. Ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ τούτου ἀνετέθη ἡ γενικὴ ἀρχηγία εἰς τὸν Λακε-
δαιμόνιον Χειρίσοφον. Ἀφ' οὗ δ' ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς πορείας καὶ τῆ
πειθαρχίας, καὶ κατέκαυσαν τὰς ἁμάξας ἃς εἶχον, ὅπως πορεύωνται ἐλεύ-
θεροι καὶ μὴ καταναγκάζωνται ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων, ἐξεκίνησαν οἱ μύριοι
χωροῦντες διὰ τῆς Ἀσσυρίας καὶ ἔχοντες ἐκ δεξιῶν τὸν Τίγριν. Ἀλλ'
εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν διέβησαν τὸν ποταμὸν Ζάβατον,
κατενόησαν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Τισσαφέρνην δὲν ἤθελον νἀφήσωσιν αὐτοὺς
ἀνενοχλήτους. Ἀλλ' ἡ ἀκαταπόνητος δραστηριότης τοῦ Ξενοφῶντος,
παρασκευάσαντος ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ σῶμα ὀλίγων ἱππέων καὶ δια-
κοσίων Ῥοδίων σφενδονητῶν, οἵτινες ἠδύναντο νὰ κάμνωσιν ἐπιτηδείαν
χρῆσιν τῶν μολυβδίδων, ἀπήλλαξεν ἐπί τινας ἡμέρας τοὺς Ἕλληνας τῶν
ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Ἐν τούτοις δὲ ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν περὶ τὸν Τισ-

ταφέρνην, ἐπακολουθούντων πάντοτε εἰς τὸ στράτευμα, δὲν ἔπαυσε μέχρις οὗ οἱ Ἕλληνες, ὑπερβάντες τὴν μηδικὴν πόλιν Μέσπιλα, κατέχουσαν τὴν θέσιν, ὅπου ἔκειτό ποτε ἡ ἀσσυριακὴ Νινευί, ἔφθασαν εἰς τὰ ὅρια τῆς ὀρεινῆς καὶ ὑπερυψήλου χώρας τῶν Καρδούχων, ἤτοι τοῦ σημερινοῦ Κουρδιστάν. Ἐν μέσῳ μεγάλων ταλαιπωριῶν καὶ κινδύνων διέβησαν οἱ Ἕλληνες τὴν χώραν ταύτην, οἰκουμένην ὑπ' ἀνδρῶν πολεμικῶν, μὴ ὑποτασσομένων οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν μέγαν βασιλέα, ἐχθρικῶς δ' ἐχόντων πρὸς πάντα εἰσελαύνοντα εἰς τὴν γῆν αὐτῶν. Ὅτε δὲ τέλος εἰσῆλθον οἱ μύριοι εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἐφάνη, ὅτι ἀπηλλάγησαν πλέον παντὸς κινδύνου, καθότι ὁ ὕπαρχος τῆς χώρας Τιρίβαζος, προσελθὼν πρὸς αὐτούς, ὡμολόγησε μετ' αὐτῶν σπονδὰς ἐπὶ τῷ ὅρῳ μήτε αὐτὸς νὰ βλάψῃ τοὺς Ἕλληνας, μήτ' ἐκεῖνοι νὰ καύσωσι τὰς οἰκίας τῶν πόλεων ἐξ ὧν ἔμελλον νὰ διέλθωσιν, ἀλλὰ νὰ λαμβάνωσι τὰ ἐπι-

ΑΡΧΑΙΑ ΜΟΛΥΒΔΙΣ ΣΦΕΝΔΟΝΗΤΟΥ

τήδεια ὅσων θὰ εἶχον ἀνάγκην. Ἀλλὰ νέα δεινὰ παρουσιάσθησαν εἰς αὐτοὺς ἕνεκα τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς χιόνος ἥτις ἐκάλυπτε τὴν γῆν πυκνὴ καὶ ἀφ' ἧς μόλις που εὕρισκον σωτηρίαν ἐν ταῖς ὑπογείοις καλύβαις τῶν ἀρμενικῶν χωρίων, ὅπου ἐτύγχανον δεούσης φιλοξενίας καὶ ἐπαρκοῦς τροφῆς. Εἰς νέας δὲ ταλαιπωρίας καὶ νέους κινδύνους ἐνέτυχον οἱ μύριοι, ὅτε, διαβάντες τὸν ἀνατολικὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Φᾶσιν, εἰσῆλθον εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν τῶν Φασιανῶν, Ταόχων, Χαλύβων καὶ ἄλλων Καυκασίων λαῶν. Γενναιότατα ὑπερησπίσθησαν οἱ Τάοχοι τὴν χώραν αὐτῶν, κυλινδοῦντες ἀπὸ τῶν ἀκρωρειῶν λίθους ἐναντίον τῶν πολεμίων· καὶ αὐταὶ δ' αἱ γυναῖκες μετὰ τῶν παιδίων ἐπελαμβάνοντο τοῦ ἀγῶνος, καί, ὅτε μετὰ δεινὸν ἀγῶνα οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τὰ ὕψη, αἱ γυναῖκες, ῥίπτουσαι τὰ παιδία κατὰ τῶν βράχων, κατεκρήμνιζον ἔπειτα ἑαυτάς, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄνδρες. Οὐδ' ὑπῆρξε μικροτέρα ἡ ἀντίστασις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλύβων, οὓς ὁ Ξενοφῶν ὀνομάζει τὸν γενναιότατον τῶν λαῶν, δι' ὧν οἱ μύριοι διῆλθον.

Τέλος ἀφικνοῦνται οἱ Ἕλληνες μεταξὺ Ἐρζεροὺμ καὶ Τραπεζοῦντος

ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὄρος ὅπερ ὠνομάζετο Θήχης. Ὅτε δ' ἔφθασαν οἱ πρῶτο[ι] ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ κατεῖδον τὴν θάλασσαν, ἔγεινε πολλὴ κραυγή. Ἀκούσας δ' ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἐνόμισαν, ὅτι καὶ ἔμπροσθε[ν] ἐπιτίθενται ἄλλοι πολέμιοι, ἐπειδὴ καὶ ὄπισθεν εἶχον ἑπομένους ἐχθρούς. Ἔσπευσαν λοιπὸν ἅπαντες ἐπὶ τὸ ὄρος, ὅτε ἠκούσθη ἡ βοὴ ***θάλασσα θάλασσα,*** μεταδιδομένη δίκην συνθήματος ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Ὅτε δ' ἔφθασαν πάντες εἰς τὴν κορυφὴν, τότε πλέον ἐνηγκαλίζοντο οἱ στρατιῶται ἀλλήλους καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγοὺς, καὶ δάκρυα συγκινήσεως ἔβρεχον τοὺς ὀφθαλμούς των. Καὶ ὡς ἐκ συνθήματος φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι μέγα ὕψωμα ἐπὶ τοῦ ὄρους εἰς ἀνάμνησιν τῆς γλυκείας ἐκείνης καὶ ποθητῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἓν ὁλόκληρον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκ Σάρδεων ἀναχωρήσεως μετ' ἐλπίδας καὶ ἀγῶνας, μετὰ κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας, μετὰ στερήσεις καὶ ἀπελπισμὸν ἐν χώραις ἀπωτάταις καὶ ξενοφώνοις ἐπανέβλεπον τὰ γλαυκὰ ἐκεῖνα ὕδατα τοῦ Πόντου, ὧν ὁ ἀφρὸς περιέβρεχε πόλεις φίλας, ἐν αἷς ἐλατρεύοντο οἱ αὐτοὶ πάτριοι θεοὶ καὶ ἐλαλεῖτο ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἄφιξις εἰς τὸ ὄρος, ὅθεν ἐφαίνετο ἡ θάλασσα, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ τέρμα τῆς καθόδου τῶν μυρίων. Καὶ ὑπέστησαν μὲν ἐπὶ ὀλίγας ἀκόμη ἡμέρας ἀγῶνάς τινας ἐν τῇ ἐχθρικῇ χώρᾳ τῶν Μακρώνων καὶ τῶν Κόλχων, δι' ὧν διῆλθον, ἀλλὰ τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ὅπου ἔθυσαν εἰς τὸν Δία τὸν Σωτῆρα καὶ τὸν Ἡρακλέα κα[ὶ] ἐτέλεσαν ἀγῶνας ἑλληνικοὺς, χαίροντες, ὅτι εὑρίσκοντο πλέον ἐν πόλε[ι] ἑλληνίδι.

Μετὰ δὲ τριακονθήμερον ἐν Τραπεζοῦντι διατριβὴν, καθ' ἣν δὲ ἔπαυσεν ὁ πρὸς τοὺς περιοικοῦντας Κόλχους ἀγὼν, οἱ Ἕλληνες, μάτη[ν] ἀναμείναντες τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Χειρισόφου ἐκ Βυζαντίου, ὅπου εἶχε μεταβῆ, ὅπως πορισθῇ πλοῖα πρὸς μεταφορὰν τοῦ στρατεύματος, ἐξεκίνησαν πάλιν διὰ ξηρᾶς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ξενοφῶντος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔφθασαν εἰς τὴν Κερασοῦντα, πόλιν ἑλληνικὴν παραθαλασσίαν, ἄποικον τῶν Σινωπέων ὡς καὶ ἡ Τραπεζοῦς. Ἐκεῖ δ' ἀριθμηθέντες εὑρέθησαν ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. Οἱ λοιποὶ εἶχον ἀπολεσθῆ ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ τῆς χιόνος καί τινες ὑπὸ νόσων. Διελθόντες δὲ τὸ πλεῖστον ὡς πολέμιοι διὰ τῆς χώρας τῶν ἐν ξυλίνοις πύργοις κατοικούντων Μοσυνοίκων, ἔφθασαν εἰς τὴν Σινώπην ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ, ὅπου ἦλθε πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ Χειρίσοφος, εἰς ὃν εἰσηγήσει τοῦ Ξενοφῶντος ἀνετέθη πάλιν ἡ ἀρχηγία. Ἐκ δὲ Σινώπης ἔπλευσαν ἐντὸς δύο ἡμερῶν εἰς τὴν

Ἡράκλειαν τὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαρυανδηνῶν κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐδιχονόησαν οἱ Ἕλληνες καὶ προεχώρησαν κεχωρισμένοι εἰς τὴν Βιθυνίαν, ὅπου, δῃοῦντες τὴν γῆν, οὐκ ὀλίγα ἔπασχον καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν ἐγχωρίων, ἕως οὗ ἡνώθησαν πάντες εἰς τὴν Κάλπην, κειμένην μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, καὶ μετὰ διαφόρους περιπετείας ἔφθασαν εἰς τὴν Χρυσόπολιν ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλ' ὁ Φαρνάβαζος, θέλων νἀπομακρύνῃ τὸ ἐπικίνδυνον στράτευμα ἐκ τῆς ἑαυτοῦ σατραπείας, ἔπεμψε πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον τῶν Λακεδαιμονίων, ὅστις ἐτύγχανεν εὑρισκόμενος ἐν Βυζαντίῳ, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ διαβιβάσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν ἀντιπέραν ἀκτήν. Ἐκεῖνος δὲ μετεβίβασεν αὐτούς, ὑποσχόμενος μισθοφοράν. Ἀλλ' ὅτε οἱ στρατιῶται εἶδον, ὅτι ὁ ναύαρχος παρέβη τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐπέπεσον κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ἤθελον κυριεύσει καὶ δῃώσει τὸ Βυζάντιον, ἂν μὴ συνεκράτει αὐτοὺς ὁ Ξενοφῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ στράτευμα εὑρίσκετο ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ, ὁ Ξενοφῶν ἤγαγε τοὺς ὑπολοίπους τῶν μυρίων εἰς τὴν Θρᾴκην, ὅπου ὁ ἐξόριστος ἡγεμὼν Σεύθης ἤθελε διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν νἀνακτήσῃ τὴν πατρικὴν ἀρχήν, ὑποσχόμενος μεγάλους μισθοὺς καὶ πολλὰ δῶρα. Καὶ ὁ μὲν Σεύθης ἐπέτυχε τὸ ποθούμενον μετὰ διμήνους τῶν Ἑλλήνων ταλαιπωρίας καὶ ἀγῶνας κατὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἀλλ' ἀτελῶς ἐκπληρωθεισῶν τῶν πρὸς τὴν ἐπίκουρον στρατιὰν ὑποσχέσεων τοῦ Θρᾳκὸς ἡγεμόνος, ὁ Ξενοφῶν ἀπήγαγε πάλιν τὸ στράτευμα εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ παρέδωκεν ἐν Περγάμῳ τοὺς ὑπολειπομένους ἑξακισχιλίους Ἕλληνας εἰς τὸν Σπαρτιάτην Θίβρωνα, ὅστις εἶχε καλέσει αὐτοὺς δι' ἀγγέλων ὡς βοηθοὺς ἐν τῷ νέῳ τῆς Σπάρτης ἀγῶνι κατὰ τοῦ Τισσαφέρνους. Εἶχεν ἤδη τότε ἐπιστῆ τὸ ἔαρ τοῦ 399 π. Χ.

ς'

Τὰ ἐν Σπάρτῃ.

Ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἄλλοτε συμμάχοις τῶν Ἀθηναίων ἐπειρᾶτο νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν ἰδίαν δύναμιν διὰ τῶν ἁρμοστῶν καὶ τῶν δεκαδαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ τὴν αὐτὴν μετήρχετο πολιτείαν, θέλουσα τὰ πάντα νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτήν. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠνείχοντο τὴν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν ἡγεμονίας ὕπαρξιν ἰδίων συμμαχιῶν, τὴν ὑπὸ

τί ἀσέβεια, τί εἶνε ὡραῖον καὶ τί αἰσχρόν, τί δίκαιον καὶ τί ἄδικον, τί σωφροσύνη καὶ τί μανία, τί ἀνδρεία καὶ τί δειλία, εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι τοῦτο πράττων ἐπιδιώκει ἅμα τὸν ἀσφαλέστατον τρόπον, ὅπως καταστήση φίλους τῆς ἀρετῆς τοὺς σαφῶς γνωρίσαντας ὁποῖον τὸ ἀληθές.

Ποῦ λοιπὸν ἐναπέθετον οἱ ψευδοκατήγοροι τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας, ἀφ' οὗ ἀμφότερα τῆς κατηγορίας τὰ ἄρθρα ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ἐξελεγχθῶσι ψευδῆ; Τίς ἦτο ὁ κύριος λόγος τῆς ἐναντίον τοῦ Σωκράτους καταφορᾶς ἐκτὸς τῶν τυχὸν ὑπαρχουσῶν προσωπικῶν ἀφορμῶν; Ὁ φιλόσοφος ἦτο εἰς πολλοὺς μισητὸς καὶ εἰς πολλοὺς ὕποπτος. Ἦτο μισητὸς διὰ τὴν εἰρωνικὴν ἐξέλεγξιν τῆς γελοιότητος καὶ ἀμαθείας πολλῶν Ἀθηναίων· ἐκίνει τὴν ἀπέχθειαν τῶν φανατικῶν ἱερέων, οἵτινες δὲν ἀνείχοντο τὴν φιλοσοφικὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τοὺς θεούς· εἶχε κεκηρυγμένους κατ' αὐτοῦ ἐχθροὺς τοὺς σοφιστάς· ἦτο τέλος ὕποπτος εἴς τε τοὺς ὀλιγαρχικούς, οἵτινες οὐδέποτε κατώρθωσαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν πλανόδιον σοφὸν ὡς ὄργανον τῶν σκοπῶν αὐτῶν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς δημοκρατικούς, ὧν πολλοὶ ἐθεώρουν αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς δημοκρατίας, ἐπειδὴ εἶχον ἀκούσει δυσαρέστως εὐθαρσεῖς τινας ἐκφράσεις αὐτοῦ κατὰ τῶν παρεκτροπῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτεύματος καὶ ἔβλεπον, ὅτι ἐπιφανέστατοι μαθηταὶ τοῦ φιλοσόφου, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Κριτίας, ὁ Θηραμένης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν τριάκοντα, ὑπῆρξαν πολέμιοι τῆς δημοκρατίας. Καὶ οἱ μὲν μαθηταὶ ἐκεῖνοι τοῦ ὑπόπτου γεροντίου εἶχον ἤδη ἐκλείψει· ἀλλ' ὁ θρίαμβος δὲν ἦτο πλήρης διὰ τοὺς ὑπεράγαν ζηλωτὰς τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐφ' ὅσον ἔμενεν ἐν τῇ ζωῇ ἐκεῖνος ὅστις ἐνομίζετο θρέψας τοὺς λυκιδεῖς διὰ τοῦ δηλητηριώδους γάλακτος τῶν ὀλιγαρχικῶν δοξασιῶν.

Παμπληθὴς ἦτο ἡ ἡλιαία, δικαζομένου τοῦ Σωκράτους τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 399 π. Χ. Εὐθαρσὴς καὶ ἀτρόμητος παρέστη πρὸ τῶν ἡλιαστῶν ὁ ἑβδομηκοντούτης, ὅπως ἀπολογηθῇ. Ἀλλ' ἡ ἀπολογία τοῦ ἀθώου, μεστὴ παρρησίας καὶ ἀληθείας, ἦτο πολὺ μᾶλλον διδασκαλία πρὸς τοὺς δικαστὰς ἢ ὑπεράσπισις κατηγορουμένου. Ἀπολογούμενος δὲ παρεκάλεσε, δὲν ἀπεπειράθη νὰ κινήσῃ εἰς οἶκτον τοὺς δικαστὰς διὰ τῆς παραστάσεως τῶν ὀλοφυρομένων οἰκείων, δὲν ἐζήτησεν ἔλεος καὶ συγγνώμην. Ἐξέθηκε τὸν ἑαυτοῦ βίον, διετράνωσε τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ, ὡμολόγησεν, ὅτι, ἂν ἀθωωθῇ, θὰ ἐξακολουθήσῃ πράττων ὅ τι κελεύει αὐτῷ τὸ δαιμόνιον. Ἡ ἀπολογία ἦτο οἱονεὶ συγκεφαλαίωσις τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου, ἀλλόκοτος, ἀλλ' ἀληθής, βαθεῖα, μεγαλόφρων ἐκδήλωσις πεποιθήσεων ἐνδομύχων, ὡς ὅλος αὐτοῦ ὁ βίος.

Ἡ δίκη ἐπερατώθη καὶ ἐμετρήθησαν αἱ ψῆφοι τῶν δικαστῶν. Πενακόσιοι πεντήκοντα καὶ ἓξ ἦσαν οἱ παρόντες ἠλιασταί. Τούτων διακόσιοι ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἔκριναν τὸν κατηγορούμενον ἀθῶον. Διακόσιοι ὀγδοήκοντα καὶ εἷς ὑπῆρξαν οἱ καταψηφίσαντες. Ὁ Σωκράτης κηρύχθη ἔνοχος.

Οἱ κατήγοροι εἶχον προτείνει κατὰ τοῦ Σωκράτους ὡς ποινὴν τὸν θάνατον. Ἀλλ' ὁ καταδικασθεὶς εἶχε κατὰ τὸν ἀττικὸν νόμον τὸ δικαίωμα ἀντιπροτείνῃ εἰς τοὺς δικαστὰς τὴν ἐκλογὴν ποινῆς μετριωτέρας. Τῷ δικαιώματι τούτῳ χρώμενος, ἐζήτησεν ὁ Σωκράτης τὴν διὰ βίου σίτισιν ἐν τῷ πρυτανείῳ, ἤτοι τὴν ὑψίστην τῶν τιμῶν ἃς παρεῖχεν ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία, θέλων διὰ τούτου νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἡλιαστάς, ὅτι καὶ καταδικασθεὶς ἔχει συνείδησιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ὅτι εἶνε ἄξιος τιμῶν καὶ ὄχι καταδίκης. Ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἐθεώρησεν αὐτὸν ὡς ἀπαυθαδιζόμενον κατὰ τῶν νόμων. Συνέπεια δὲ τούτου ὑπῆρξεν, ὅτι ὀγδοήκοντα ἠλιασταὶ προςετέθησαν εἰς τοὺς ἐναντίον αὐτοῦ κηρυχθέντας κατὰ τὴν πρὸς ὁρισμὸν τῆς ποινῆς δευτέραν ψηφοφορίαν, δι' ἧς ὁ Σωκράτης κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Ἕνα μῆνα ἀνέμεινεν ὁ κατάδικος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Παράλου ἐκ τῆς Δήλου, ὅπου ἐπανηγύριζον οἱ Ἴωνες τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, καθ' ὃν χρόνον ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο νὰ μολυνθῇ διὰ τοῦ θανάτου τῶν καταδίκων. Φαιδρὸς διήνυσε τὰς τριάκοντα ταύτας τελευταίας ἡμέρας ὁ γηραιὸς δεσμώτης ἐν μέσῳ τῶν τεθλιμμένων αὐτοῦ φίλων, οἵτινες ἔσπευδον εἰς τὴν εἱρκτήν, ὅπως πίωσιν ἀκόμη τὰ τελευταῖα νάματα ἀπὸ τῆς ἁγνῆς πηγῆς, ἥτις ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ στειρεύσῃ, ὅπως ἀκούσωσιν ὀλίγας ἀκόμη ἀθανάτους ἀληθείας ἀπὸ τῶν πρεσβυτικῶν ἐκείνων χειλέων, ἅτινα μετὰ βραχὺ ἔμελλον νὰ κλεισθῶσι διὰ παντός.

Ἀγέρωχος ἀπέκρουσεν ὁ γέρων τὰς περὶ φυγῆς προτάσεις τῶν μαθητῶν, διδάσκων αὐτούς, ὅτι οὐδὲν τιμιώτερον τῆς πατρίδος καὶ τῆς τηρήσεως τῶν νόμων αὐτῆς. Καὶ ἐτήρησε τὰ δόξαντα εἰς τὴν πατρίδα, πιὼν ἀτάραχος τὸ κώνειον καὶ ἐνθυμίζων εἰς τὸν παριστάμενον Κρίτωνα νὰ θύσῃ εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν τὸν ὀφειλόμενον ἀλέκτορα, ὡς εὐχαριστίαν ἐπὶ τῇ ὑγιείᾳ ἣν εὕρισκεν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μέγας φιλόσοφος, ὅστις ἀκόμη πρὸ μικροῦ διελέγετο μετὰ τῶν ὁμιλητῶν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

ς΄

Ὁ Κῦρος καὶ οἱ Κύρειοι.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν, οἵτινες περιεστοίχιζον ἐν τῇ εἱρκτῇ τὸν θνή σκοντα Σωκράτη, δὲν παρίστατο εἷς τῶν ἐπιστηθίων αὐτοῦ, εἷς τῶ δύο, εἷς ὧν τὴν εὐλαβῆ γραφίδα χρεωστοῦμεν τὴν γνῶσιν τῶν κατὰ τ μέγαν αὐτῶν διδάσκαλον, Ξενοφῶν ὁ υἱὸς τοῦ Γρύλλου. Καθ' ὃν χρόνι ἀπέθνησκεν ὁ φιλόσοφος, ὁ Ξενοφῶν εὑρίσκετο μακρὰν τῆς πατρίδο μόλις τότε ἀπαλλασσόμενος περιπλόκων περιπετειῶν, αἵτινες οὐχ ἧττ ἠνάγκασαν αὐτόν, ὡς θὰ ἴδωμεν, νὰ διαμείνῃ καθ' ὅλον τὸν βίον τῇ ἐξορίᾳ.

Τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἑλκύει ἤδη ἡ ἀπωτέρα Ἀνατολή. Οἱ ὀφθαλμ ἡμῶν στρέφονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸ κράτος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ εἰ νοια ἀπετέλει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸν σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων, πρὶ τὴν Περσίαν. Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀποθάνει τῷ 405, διεδέχθη δ' αὐτὸ Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων, μὴ δυνηθείσης τῆς Παρυσάτιδος νὰ ἐπιτύχ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κύρου, καίπερ γεννηθέντο ὅτε ἤδη ὁ Δαρεῖος ἦτο βασιλεύς, ἐν ᾧ ὁ πρεσβύτερος Ἀρταξέρξης εἰχ γεννηθῇ πρὶν ἢ ὁ Δαρεῖος ἀνέλθῃ εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Ὁ Κῦρο κληθεὶς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς Σοῦσα παρὰ τοῦ Δαρείου, ὅπως ἀπο λογηθῇ διὰ τὸν φόνον δύο Περσῶν, παρέστη παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἑτοι μοθανάτου πατρός. Ὅτε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ὁ νέος βα σιλεὺς περιεβλήθη κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐν Πασαργάδαις τὰ σήματ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, ὁ Κῦρος παριστάμενος συνελήφθη, διαδοθείσ τῆς φήμης, ὅτι ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν ἀδελφὸν κατ' αὐτὴν ἐκείνην τ ἐπίσημον ὥραν. Διεσώθη δὲ μόλις ἀπὸ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐπεμβά σεως τῆς μητρὸς Παρυσάτιδος, ἥτις ἠδυνήθη ἔπειτα νὰ πείσῃ τὸν πρᾶ Ἀρταξέρξην νἀποστείλῃ καὶ πάλιν τὸν Κῦρον εἰς τὴν ἐν Μικρᾷ Ἀσ σατραπείαν.

Ὁ Κῦρος, ἀναχωρῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἔτρεφεν ἤδη τὸ μέγ σχέδιον τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἀδελφοῦ. Ἡ μεγάλη ἐξουσία, ἣν εἶχεν ὁ σατράπης τῆς Λυδίας, Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας καὶ ἀρχιστράτηγ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, καὶ ἡ πρὸς τὸν σατραπεύοντα τῆς Κα ρίας Τισσαφέρνην ἔχθρα παρεῖχον αὐτῷ τὰ μέσα νὰ κρύπτῃ τοὺς ἀλη θεῖς σκοποὺς οὓς εἶχον αἱ στρατολογίαι αὐτοῦ καὶ αἱ δραστήριαι πολεμ καὶ ἐνέργειαι καὶ νἀποκοιμίζῃ τὸν ἀγαθὸν Ἀρταξέρξην, εἰς ὃν ἔστελ

τακτικῶς τοὺς προσήκοντας φόρους, παρέχων δείγματα εὐλαβοῦς πρὸς τὸν βασιλέα εὐπειθείας καὶ ψευδοῦς ὑποταγῆς.

Ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς ἐνασκήσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ τοῦ κατὰ τοῦ Τισσαφέρνους ἀγῶνος κατώρθωσεν ὁ Κῦρος νὰ ἑλκύῃ πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς γλυκύτητος τοῦ ἤθους καὶ μεγάλων ὑποσχέσεων πολλοὺς φιλοπολέμους ἄνδρας ἔκ τε τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου πολλοί, συνειθισμένοι ἤδη εἰς τὴν κίνησιν καὶ τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, ἔμενον ἄεργοι καὶ εὐχαρίστως ἔσπευδον ἐκεῖ ἔνθα ὑπῆρχεν ἀγὼν καὶ ἐλπὶς τιμῶν καὶ κέρδους. Οὕτως ὁ ἐκ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκδιωχθεὶς Λακεδαιμόνιος ἁρμοστὴς Κλέαρχος ἔλαβε παρὰ τοῦ Κύρου μυρίους δαρεικοὺς ὅπως στρατολογήσῃ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁμοία δ' ἐντολὴ ἐδόθη εἰς τὸν Θεσσαλὸν Ἀρίστιππον, τὸν Ἀρκάδα Σοφαίνετον, τὸν Ἀχαιὸν Σωκράτη καὶ τὸν Βοιωτὸν Πρόξενον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μισθωτοὶ εἶχον συρρεύσει πρὸς τὸν Κῦρον ὑπὸ τὸν Ἀρκάδα Ξενίαν, τὸν Μεγαρέα Πασίωνα, τὸν Θεσσαλὸν Μένωνα, τὸν Συρακούσιον Σωσίαν καὶ ἄλλους. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Σπάρτη, κληθεῖσα ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ μνηστῆρος τοῦ περσικοῦ θρόνου, εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Ἀσίαν ἑπτακοσίους ὁπλίτας, ὧν ἦρχεν ὁ Χειρίσοφος. Μεταξὺ δὲ τούτων τέλος τῶν περὶ τὸν Κῦρον συλλεχθέντων ἦτο καὶ ὁ Ξενοφῶν, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Προξένου καὶ σπεύσας παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Σωκράτους.

Τὰ πλεῖστα τούτων τῶν στρατευμάτων συνήγαγεν ὁ Κῦρος ἐν Σάρδεσι, καί, προφασιζόμενος, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκβάλῃ παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τοὺς Πισίδας, ἐκστρατεύει κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 401 π. Χ., παραγγείλας εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν λοιπῶν μισθοφόρων νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ καθ' ὁδὸν καὶ καταρτίσας οὕτως ἐν ὅλῳ στρατιὰν ἐκ δεκατριῶν χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ ἑκατοντακισχιλίων βαρβάρων.

Διὰ τῆς Λυδίας καὶ τῆς Φρυγίας ἐξεκίνησεν ἡ στρατιὰ βαίνουσα πρὸς τὴν Κιλικίαν. Οἱ Ἕλληνες ἐθαύμαζον τὰς πλουσίας χώρας, τὰς μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις, τοὺς χλοεροὺς παραδείσους τοὺς πλήρεις ἀγρίων θηρίων καὶ ὑπὸ καλλιρρόων ποταμῶν ἀρδευομένους, τὰ πολυτελῆ βασίλεια τοῦ Κύρου καὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἄνευ ἀντιστάσεως προεχώρουν, ὁτὲ μὲν θύοντες ἐν μέσῳ τῶν βαρβαρικῶν χωρῶν τὰς ἑλληνικὰς αὐτῶν θυσίας καὶ ἀγωνιζόμενοι ἐπὶ πολυτελέσιν ἄθλ[illegible] πατρίους ἀγῶνας, ὁτὲ δ' ἐν πλαστῇ μάχῃ ὑπὸ τοῦ Κύρου [illegible] θείσῃ ἐκπλήττοντες διὰ τῆς πολεμικῆς αὐτῶν ὁρμῆς τοὺς β

τὴν πρὸς τὸν Κῦρον σπεύσασαν καὶ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ ἐφ' ἁρμαμάξης παρακολουθοῦσαν βασίλισσαν τῆς Κιλικίας.

Ὁ σύνδεσμος ἐκεῖνος Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ὑπὸ τὸν ἑλληνοπρεποῦς τυχόντα ἀγωγῆς Πέρσην βασιλόπαιδα, ἡ πανηγυρικὴ πορεία διὰ χωρῶν νέων καὶ εἰς τοὺς πλείστους ἀγνώστων εἶχέ τι τὸ μυθιστορικὸν, καὶ τοιοῦτον θελκτικὸν τύπον λαμβάνει ἡ διήγησις τῆς *ἀναβάσεως* ταύτης ἐν τῇ φερωνύμῳ συγγραφῇ τοῦ χαρίεντος Ξενοφῶντος.

Ἡ αὔξησις τοῦ μισθοῦ ἤμβλυνε τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων, πτοουμένων νὰ προχωρήσωσιν, ὅτε εἶδον, ὅτι ὁσημέραι ἔβαινον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς Κυρείους ἐνεθάρρυνεν ἡ παρατηρουμένη ἔλλειψις ἀντιστάσεως ἁπανταχοῦ ὅπου ἦτο φυσικὸν νἀπαντήσῃ τοιαύτην ὁ Κῦρος παρὰ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων ἢ τῶν ἡγεμόνων τῶν πιστῶν εἰς τὸν Ἀρταξέρξην, ὅςτις εἶχεν ἐγκαίρως μάθει τὰ μελετώμενα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ παρὰ τοῦ Τισσαφέρνους, σπεύσαντος πρὸς αὐτόν. Οὕτω δὲ ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, διελάσας καὶ διὰ τῶν Συρίων πυλῶν κατὰ τὸ ὄρος Ἀμανὸν, εἰςῆλθεν εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Θάψακον, κειμένην παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. Ἐκεῖ ὁ Κῦρος, καλέσας τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, ὅτι πορεύεται κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Οἱ Ἕλληνες, τυχόντες νέων ὑποσχέσεων παρὰ τοῦ Κύρου, ἐπείσθησαν νἀκολουθήσωσι, καὶ, διαβάντες πεζῇ τὸν μέγαν ποταμὸν, ὅςτις κατὰ συγκυρίαν ἔτυχε τότε εὐκόλως διαβατὸς, ἐν ᾧ ἄλλως θὰ ἦτο ἀνάγκη πλοίων, ἐξηκολούθησαν τὴν διὰ τῆς Συρίας πορείαν, εἰςήλασαν εἰς τὴν Ἀραβίαν, ἔχοντες ἐν δεξιᾷ τὸν Εὐφράτην, καὶ μετὰ μακρὰν διὰ τῶν ἐρήμων ὁδοιπορίαν εἰςῆλθον τέλος εἰς τὴν Βαβυλωνίαν.

Ὁ Κῦρος ἦτο δῆλος σπεύδων εἰς τὰ πρόσω καὶ καταφρονῶν τὰς ἤδη ἐνίοτε ἀπαντωμένας ταλαιπωρίας, εἰ καὶ ἀντίστασις οὐδεμία παρουσιάζετο μέχρις οὗ ὁ στρατὸς μετὰ ἓξ ὅλων μηνῶν ὁδοιπορίαν ἀπὸ τῶν Σάρδεων ἐπλησίασεν εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος. Τότε ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Ἀρταξέρξης, ἡγούμενος τεσσαράκοντα μυριάδων ἀνδρῶν, ἐστρατοπεδεύετο οὐ μακράν. Παρὰ τὰ Κούναξα συνεκρούσθησαν οἱ στρατοὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Κλέαρχον Ἕλληνες οἱ κατέχοντες τὸ δεξιὸν κέρας τῆς στρατιᾶς τοῦ Κύρου, ὁρμήσαντες ἐν τάξει, ἐνίκησαν τοὺς πολεμίους, καὶ ἤδη ἐδίωκον αὐτούς. Ὁ Κῦρος βλέπει, ὅτι τὸ μέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ἐν ᾧ ἦτο τετα-

μένος αὐτὸς ὁ Ἀρταξέρξης, εὑρισκόμενον διὰ τὸ μῆκος τῆς γραμμῆς τῶν ασιλικῶν στρατευμάτων ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος τοῦ Κύρου καὶ πηλλαγμένον ἀντιμετώπων ἐχθρῶν, ἐπέκαμπτεν ἤδη, ὅπως κυκλώσῃ οὺς τὸ ἀριστερὸν κέρας τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς διώκοντας Ἕλληνας. αῦτα βλέπων ὁ Κῦρος ὁρμᾷ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου μετὰ τῶν ακοσίων αὐτοῦ ἱππέων. Οἱ πρὸ τοῦ βασιλέως τεταγμένοι νικῶνται, εἰ οἱ ἑξακισχίλιοι σωματοφύλακες τοῦ Ἀρταξέρξου τρέπονται εἰς φυὴν, διωκόμενοι ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κῦρον ἱππέων. Ὀλίγοι μένουσι παρὰ ν βασιλόπαιδα, ὅςτις, ἰδὼν τὸν βασιλέα, ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ ἐκφωῶν « ὁρῶ τὸν ἄνδρα. » Ὁ Ἀρταξέρξης πληγόνεται κατὰ τὸ στέρνον κινδύνως, ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ Κῦρος κατέφερε τὸ τραῦμα κατὰ τοῦ ἰδίου δελφοῦ, πλήσσεται ὑπό τινος τῶν περὶ τὸν Ἀρταξέρξην δι' ἀκοντίου ιαίως ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ πίπτει νεκρός. Τὸ πτῶμα αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ τῶν πτωμάτων ὀκτὼ πιστῶν αὐτοῦ ὀπαδῶν.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Κύρου, ἀνδρὸς τολμηροῦ καὶ παραόρου, φιλάρχου καὶ φιλοκινδύνου, ὅςτις κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ξενοῶντος ἦτο ὁ μετὰ τὸν πρεσβύτερον Κῦρον βασιλικώτατος καὶ ἄρχειν ξιώτατος τῶν Περσῶν, ὡς ὡμολογεῖτο παρὰ πάντων τῶν γνωρισάνων αὐτόν.

Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον ἀνεδείχθησαν νικηταὶ ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ὑπέστησαν ἀπώλειαν, ἑνὸς μόνον ἐκ πάντων τραυματισθέντος. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Κύρου ἦτο διὰ τοὺς Ἕλληνας ζημία μεγαλειτέρα πάσης ἄλλης, ἐπειδὴ ἔμενον μόνοι καὶ ἀπροστάτευτοι, ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ μέσων ἀπώτατα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν. Μαθόντες δὲ μόλις τὴν ὑστεραίαν τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, κατ' ἀρχὰς μὲν προέτειναν εἰς τὸν Ἀριαῖον, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ὑπὸ τὸν Κῦρον βαρβαρικοῦ στρατοῦ, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως ὑπ' αὐτὸν καὶ χάριν αὐτοῦ. Ἐκείνου δ' ἀποποιηθέντος, εὑρέθησαν ἐν ἀμηχανίᾳ, ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν ἠθέλησαν νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα εἰς τὸν Ἀρταξέρξην, ἐδέχθησαν δ' ὅμως ἔπειτα τὰς παρ' αὐτοῦ προταθείσας σπονδάς. Ἀκτὶς δὲ σωτηρίας ἐνόμισαν ὅτι ἐπεφάνη εἰς αὐτούς, ὅτε ὁ Τισσαφέρνης, ὅςτις ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀναρρηθεὶς ἐπὶ τὴν σατραπείαν ἣν τέως εἶχεν ὁ Κῦρος, προέτεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰωνίαν. Ὁπόσον δίκαιον εἶχον οἱ Ἕλληνες, ἀποδεχθέντες μετ' ἐπιφυλάξεως τὰς προτάσεις τοῦ Τισσαφέρνους καὶ ἐν τῇ ἀρξαμένῃ πορείᾳ προ-

χωροῦντες μετὰ δέους, ἀπέδειξεν ἡ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἐν Ἀσσυρ[illegible] ποταμοῦ Ζαβάτου προδοτικὴ διαγωγὴ τοῦ Πέρσου σατράπου. Ὁ Τι[illegible]σαφέρνης ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων χάρ[illegible]ριν συνεννοήσεως εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν, ἐκεῖ δὲ οἱ μὲν λοχαγοὶ καὶ οἱ ἀκ[illegible]κολουθήσαντες αὐτοὺς στρατιῶται κατεκόπησαν, οἱ δὲ στρατηγοὶ συλλ[illegible]ληφθέντες ἐστάλησαν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα καὶ ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλ[illegible]άς.

Μεγάλη ἀθυμία κατέλαβε τότε τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ἀναλ[illegible]λογιζομένους, ὅτι ἦσαν ἀκόμη ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ μεγάλου βασιλέως [illegible] καὶ πλησιέστατα τῶν θυρῶν αὐτοῦ, κύκλῳ δὲ αὐτῶν πανταχόθεν ἔθνη πολ[illegible]λὰ καὶ πόλεις πολέμιοι, καὶ ἀγορὰν οὐδεὶς πλέον ἔμελλε νὰ παρέξῃ εἰς [illegible] αὐτούς, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος πλέον ἢ μύρια στάδια, οὐδεὶς δ' ὑπ[illegible]ῆρχεν ὁδηγὸς, ἐν ᾧ ἐχώριζον αὐτοὺς ποταμοὶ ἀδιάβατοι ἀπὸ τῶν οἰκε[illegible]ίων χωρῶν καὶ ἦσαν μόνοι, ἐγκαταλελειμμένοι καὶ ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Κύ[illegible]ρου ἀναβάντων βαρβάρων. Ἐν τῇ τοιαύτῃ γενικῇ ἀθυμίᾳ ὀλίγοι αὐ[illegible]ῶν ἐγεύθησαν σίτου ἐκείνην τὴν ἑσπέραν καὶ ὀλίγοι ἧναψαν πυρὰ, πολλοὶ δὲ οὐδὲ μετέβησαν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλ' ἕκαστος ἀνεπαύθη ὅπου ἔτυχεν. Οἱ δυστυχεῖς δὲν ἠδύναντο νἀπολαύσωσι[illegible] ὕπνου ἕνεκα τῆς λύπης καὶ τοῦ πόθου τῶν πατρίδων, τῶν γονέων, τῶ[illegible] γυναικῶν, τῶν παίδων, νομίζοντες, ὅτι δὲν θὰ ἴδωσι πλέον τοὺς προσφιλεῖς οἰκείους.

Ἐκ τῆς ἀπέλπιδος ταύτης θέσεως ἐξήγαγε τὸ στράτευμα ὁ Ξενοφῶν. Παρακινήσας πρώτους τοὺς λοχαγοὺς τοῦ Προξένου, ἔχυσεν οὕτως εἰπεῖν νέον αἷμα εἰς τοὺς τέως ἀπεγνωκότας. Νέοι στρατηγοὶ, νέοι λοχαγοὶ ἐξελέχθησαν. Μεταξὺ δὲ τῶν αἱρεθέντων ἀρχόντων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν. Ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ τούτου ἀνετέθη ἡ γενικὴ ἀρχηγία εἰς τὸν Λακεδαιμόνιον Χειρίσοφον. Ἀφ' οὗ δ' ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς πορείας καὶ τῆς πειθαρχίας, καὶ κατέκαυσαν τὰς ἁμάξας ἃς εἶχον, ὅπως πορεύωνται ἐλεύθεροι καὶ μὴ καταναγκάζωνται ὑπὸ τῶν ὑποζυγίων, ἐξεκίνησαν οἱ μύριο[illegible] χωροῦντες διὰ τῆς Ἀσσυρίας καὶ ἔχοντες ἐκ δεξιῶν τὸν Τίγριν. Ἀλλ[illegible] εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν διέβησαν τὸν ποταμὸν Ζάβατον κατενόησαν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Τισσαφέρνην δὲν ἤθελον νἀφήσωσιν αὐτοὺ[illegible] ἀνενοχλήτους. Ἀλλ' ἡ ἀκαταπόνητος δραστηριότης τοῦ Ξενοφῶντος παρασκευάσαντος ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ σῶμα ὀλίγων ἱππέων καὶ διακοσίων Ῥοδίων σφενδονητῶν, οἵτινες ἠδύναντο νὰ κάμνωσιν ἐπιτηδεί[illegible] χρῆσιν τῶν μολυβδίδων, ἀπήλλαξεν ἐπί τινας ἡμέρας τοὺς Ἕλληνας τ[illegible] ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Ἐν τούτοις δὲ ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν περὶ τὸν Τισ[illegible]

χφέρνην, ἐπακολουθούντων πάντοτε εἰς τὸ στράτευμα, δὲν ἔπαυσε μέρις οὗ οἱ Ἕλληνες, ὑπερβάντες τὴν μηδικὴν πόλιν Μέσπιλα, κατέχουιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔκειτό ποτε ἡ ἀσσυριακὴ Νινευί, ἔφθασαν εἰς τὰ ια τῆς ὀρεινῆς καὶ ὑπερυψήλου χώρας τῶν Καρδούχων, ἤτοι τοῦ σηιρινοῦ Κουρδιστάν. Ἐν μέσῳ μεγάλων ταλαιπωριῶν καὶ κινδύνων έβησαν οἱ Ἕλληνες τὴν χώραν ταύτην, οἰκουμένην ὑπ' ἀνδρῶν ποιμικῶν, μὴ ὑποτασσομένων οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν μέγαν βασιλέα, ἐχθριὸς δ' ἐχόντων πρὸς πάντα εἰσελαύνοντα εἰς τὴν γῆν αὐτῶν. Ὅτε δὲ λος εἰσῆλθον οἱ μύριοι εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἐφάνη, ὅτι ἀπηλλάγησαν λέον παντὸς κινδύνου, καθότι ὁ ὕπαρχος τῆς χώρας Τιρίβαζος, προσιθὼν πρὸς αὐτούς, ὡμολόγησε μετ' αὐτῶν σπονδὰς ἐπὶ τῷ ὅρῳ μήτε ὑτὸς νὰ βλάψῃ τοὺς Ἕλληνας, μήτ' ἐκεῖνοι νὰ καύσωσι τὰς οἰκίας ῶν πόλεων ἐξ ὧν ἔμελλον νὰ διέλθωσιν, ἀλλὰ νὰ λαμβάνωσι τὰ ἐπι-

ΑΡΧΑΙΑ ΜΟΛΥΒΔΙΣ ΣΦΕΝΔΟΝΗΤΟΥ

τήδεια ὅσων θὰ εἶχον ἀνάγκην. Ἀλλὰ νέα δεινὰ παρουσιάσθησαν εἰς αὐτοὺς ἕνεκα τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς χιόνος ἥτις ἐκάλυπτε τὴν γῆν πυκνὴ καὶ ἀφ' ἧς μόλις που εὕρισκον σωτηρίαν ἐν ταῖς ὑπογείοις καλύβαις τῶν ἀρμενικῶν χωρίων, ὅπου ἐτύγχανον δεούσης φιλοξενίας καὶ ἐπαρκοῦς τροφῆς. Εἰς νέας δὲ ταλαιπωρίας καὶ νέους κινδύνους ἐνέτυχον οἱ μύριοι, ὅτε, διαβάντες τὸν ἀνατολικὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Φᾶσιν, εἰσῆλθον εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν τῶν Φασιανῶν, Ταόχων, Χαλύβων καὶ ἄλλων Καυκασίων λαῶν. Γενναιότατα ὑπερησπίσθησαν οἱ Τάοχοι τὴν χώραν αὐτῶν, κυλινδοῦντες ἀπὸ τῶν ἀκρωρειῶν λίθους ἐναντίον τῶν πολεμίων· καὶ αὐταὶ δ' αἱ γυναῖκες μετὰ τῶν παιδίων ἐπελαμβάνοντο τοῦ ἀγῶνος, καί, ὅτε μετὰ δεινὸν ἀγῶνα οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τὰ ὕψη, αἱ γυναῖκες, ρίπτουσαι τὰ παιδία κατὰ τῶν βράχων, κατεκρήμνιζον ἔπειτα ἑαυτάς, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄνδρες. Οὐδ' ὑπῆρξε μικροτέρα ἡ ἀντίστασις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλύβων, οὓς ὁ Ξενοφῶν ὀνομάζει τὸν γενναιότατον τῶν λαῶν, δι' ὧν οἱ μύριοι διῆλθον.

Τέλος ἀφικνοῦνται οἱ Ἕλληνες μεταξὺ Ἐρζεροὺμ καὶ Ἰ

ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὄρος ὅπερ ὠνομάζετο Θήχης. Ὅτε δ' ἔφθασαν οἱ πρῶτοι ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ κατεῖδον τὴν θάλασσαν, ἔγεινε πολλὴ κραυγή. Ἀκούσας δ' ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἐνόμισαν, ὅτι καὶ ἔμπροσθεν ἐπιτίθενται ἄλλοι πολέμιοι, ἐπειδὴ καὶ ὄπισθεν εἶχον ἑπομένους ἐχθρούς. Ἔσπευσαν λοιπὸν ἅπαντες ἐπὶ τὸ ὄρος, ὅτε ἠκούσθη ἡ βοὴ *θάλασσα θάλασσα*, μεταδιδομένη δίκην συνθήματος ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Ὅτε δ' ἔφθασαν πάντες εἰς τὴν κορυφήν, τότε πλέον ἐνηγκαλίζοντο οἱ στρατιῶται ἀλλήλους καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγούς, καὶ δάκρυα συγκινήσεως ἔβρεχον τοὺς ὀφθαλμούς των. Καὶ ὡς ἐκ συνθήματος φέρουσι λίθους καὶ ποιοῦσι μέγα ὕψωμα ἐπὶ τοῦ ὄρους εἰς ἀνάμνησιν τῆς γλυκείας ἐκείνης καὶ ποθητῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἓν ὁλόκληρον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκ Σάρδεων ἀναχωρήσεως μετ' ἐλπίδας καὶ ἀγῶνας, μετὰ κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας, μετὰ στερήσεις καὶ ἀπελπισμὸν ἐν χώραις ἀπωτάταις καὶ ξενοφώνοις ἐπανέβλεπον τὰ γλαυκὰ ἐκεῖνα ὕδατα τοῦ Πόντου, ὧν ὁ ἀφρὸς περιέβρεχε πόλεις φίλας, ἐν αἷς ἐλατρεύοντο οἱ αὐτοὶ πάτριοι θεοὶ καὶ ἐλαλεῖτο ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἄφιξις εἰς τὸ ὄρος, ὅθεν ἐφαίνετο ἡ θάλασσα, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ τέρμα τῆς καθόδου τῶν μυρίων. Καὶ ὑπέστησαν μὲν ἐπὶ ὀλίγας ἀκόμη ἡμέρας ἀγῶνάς τινας ἐν τῇ ἐχθρικῇ χώρᾳ τῶν Μακρώνων καὶ τῶν Κόλχων, δι' ὧν διῆλθον, ἀλλὰ τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ὅπου ἔθυσαν εἰς τὸν Δία τὸν Σωτῆρα καὶ τὸν Ἡρακλέα καὶ ἐτέλεσαν ἀγῶνας ἑλληνικούς, χαίροντες, ὅτι εὑρίσκοντο πλέον ἐν πόλει ἑλληνίδι.

Μετὰ δὲ τριακονθήμερον ἐν Τραπεζοῦντι διατριβήν, καθ' ἣν δὲν ἔπαυσεν ὁ πρὸς τοὺς περιοικοῦντας Κόλχους ἀγών, οἱ Ἕλληνες, μάτην ἀναμείναντες τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Χειρισόφου ἐκ Βυζαντίου, ὅπου εἶχε μεταβῆ, ὅπως πορισθῇ πλοῖα πρὸς μεταφορὰν τοῦ στρατεύματος, ἐξεκίνησαν πάλιν διὰ ξηρᾶς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ξενοφῶντος. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔφθασαν εἰς τὴν Κερασοῦντα, πόλιν ἑλληνικὴν παραθαλασσίαν, ἄποικον τῶν Σινωπέων ὡς καὶ ἡ Τραπεζοῦς. Ἐκεῖ δ' ἀριθμηθέντες εὑρέθησαν ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. Οἱ λοιποὶ εἶχον ἀπολεσθῇ ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ τῆς χιόνος καί τινες ὑπὸ νόσων. Διελθόντες δὲ τὸ πλεῖστον ὡς πολέμιοι διὰ τῆς χώρας τῶν ἐν ξυλίνοις πύργοις κατοικούντων Μοσυνοίκων, ἔφθασαν εἰς τὴν Σινώπην ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ, ὅπου ἦλθε πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ Χειρίσοφος, εἰς ὃν εἰσηγήσει τοῦ Ξενοφῶντος ἀνετέθη πάλιν ἡ ἀρχηγία. Ἐκ δὲ Σινώπης ἔπλευσαν ἐντὸς δύο ἡμερῶν εἰς τὴν

Ιράκλειαν τὴν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαρυανδηνῶν κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ ...ράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐδιχονόησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ...οεχώρησαν κεχωρισμένοι εἰς τὴν Βιθυνίαν, ὅπου, δῃοῦντες τὴν γῆν, ...κ ὀλίγα ἔπασχον καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν ἐγχωρίων, ἕως οὗ ἠνώθησαν πάν...ς εἰς τὴν Κάλπην, κειμένην μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου, καὶ ...ετὰ διαφόρους περιπετείας ἔφθασαν εἰς τὴν Χρυσόπολιν ἀπέναντι τοῦ ...υζαντίου. Ἀλλ' ὁ Φαρνάβαζος, θέλων νἀπομακρύνῃ τὸ ἐπικίνδυνον ...ράτευμα ἐκ τῆς ἑαυτοῦ σατραπείας, ἔπεμψε πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρ...ον τῶν Λακεδαιμονίων, ὅςτις ἐτύγχανεν εὑρισκόμενος ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ...αρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ διαβιβάσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν ...ντιπέραν ἀκτήν. Ἐκεῖνος δὲ μετεβίβασεν αὐτούς, ὑποσχόμενος μισθο...ράν. Ἀλλ' ὅτε οἱ στρατιῶται εἶδον, ὅτι ὁ ναύαρχος παρέβη τὸν λό...ον αὐτοῦ, ἐπέπεσον κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ἤθελον κυριεύσει καὶ δηώ...σει τὸ Βυζάντιον, ἂν μὴ συνεκράτει αὐτοὺς ὁ Ξενοφῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ στράτευμα εὑρίσκετο ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ, ὁ Ξενοφῶν ἤγαγε τοὺς ὑπολοίπους τῶν μυρίων εἰς τὴν Θρᾴκην, ὅπου ὁ ἐξόριστος ἡγεμὼν Σεύθης ἤθελε διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν νἀνακτήσῃ τὴν πατρικὴν ἀρχήν, ὑποσχόμενος μεγάλους μισθοὺς καὶ πολλὰ δῶρα. Καὶ ὁ μὲν Σεύθης ἐπέτυχε τὸ ποθούμενον μετὰ διμήνους τῶν Ἑλλήνων ταλαιπωρίας καὶ ἀγῶνας κατὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἀλλ' ἀτελῶς ἐκπληρωθεισῶν τῶν πρὸς τὴν ἐπίκουρον στρατιὰν ὑποσχέσεων τοῦ Θρᾳκὸς ἡγεμόνος, ὁ Ξενοφῶν ἀπήγαγε πάλιν τὸ στράτευμα εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ παρέδωκεν ἐν Περγάμῳ τοὺς ὑπολειπομένους ἑξακισχιλίους Ἕλληνας εἰς τὸν Σπαρτιάτην Θίβρωνα, ὅςτις εἶχε καλέσει αὐτοὺς δι' ἀγγέλων ὡς βοηθοὺς ἐν τῷ νέῳ τῆς Σπάρτης ἀγῶνι κατὰ τοῦ Τισσαφέρνους. Εἶχεν ἤδη τότε ἐπιστῇ τὸ ἔαρ τοῦ 399 π. Χ.

ϛ'

Τὰ ἐν Σπάρτῃ.

Ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἄλλοτε συμμάχοις τῶν Ἀθηναίων ἐπειρᾶτο νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν ἰδίαν δύναμιν διὰ τῶν ἁρμοστῶν καὶ τῶν δεκαδαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ τὴν αὐτὴν μετήρχετο πολιτείαν, θέλουσα τὰ πάντα νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτήν. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠνεί... τὴν ἐκτὸς τῆς ἑαυτῶν ἡγεμονίας ὕπαρξιν ἰδίων συμμαχιῶν,

ἄλλων πόλεων καθυπόταξιν περιοίκων χωρίων πρὸς ἀποτέλεσιν κρατα[illegible]ς πολιτείας. Ἀφίνοντες δ' ἀνενοχλήτους διὰ τὴν μακρὰν ἀπόστασιν [illegible] τὴν ἰσχὺν τοὺς Ἀργείους, τοὺς Θηβαίους, τοὺς Θεσσαλοὺς, δὲν ἠδύ-ναντο ὅμως νἀνεχθῶσι τοὺς γείτονας αὐτῶν Ἠλείους. Οὗτοι, διὰ τῆς Σπάρτης γενόμενοι τὸ πρῶτον ἰσχυροὶ, ἀπελάκτισαν ἔπειτα τὴν προ-στασίαν αὐτῆς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ὅτε ἦγε καὶ ἔφερε τοὺς Πελοποννη-σίους ὁ Ἀλκιβιάδης, οὐ μόνον εἶχον ταχθῆ μετὰ τῶν πολεμίων τῆς ἄλ-λοτε προστάτιδος, ἀλλὰ καὶ ἀπετόλμησαν νἀποδιώξωσιν ἐκ τῶν ὀλυμ-πιακῶν ἀγώνων ἄνδρας Λακεδαιμονίους, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Ἆγιν ἐκώλυσαν ἔπειτα νὰ θύσῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Οἱ Σπαρτιᾶται, ἀποφασίσαντες νὰ σωφρονίσωσι τοὺς Ἠλείους, ἀπή-τησαν παρ' αὐτῶν νἀφήσωσιν αὐτονόμους τὰς περιοικίδας πόλεις. Ἀρ-νηθέντων δὲ τῶν Ἠλείων, εἰςέβαλεν ὁ Ἆγις εἰς τὴν Ἦλιν ἀπὸ τῆς Ἀχαΐας. Ἀλλὰ σεισμὸς ἐπελθὼν ἐφόβησε τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης, ὅςτις ἐξήγαγε πάλιν τὸ στράτευμα ἀπὸ τῆς ἱερᾶς χώρας (401 π. Χ.). Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ οἱ Ἠλεῖοι ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὰς πόλεις ἃς ἐγνώ-ριζον διακειμένας δυσμενῶς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἀλλὰ μόνοι ἔστειλαν βοήθειαν εἰς αὐτοὺς οἱ Αἰτωλοὶ, τῶν λοιπῶν φοβουμένων τὴν Σπάρτην. Πρὶν δὲ παρέλθῃ ὅλος ἐνιαυτὸς, ἐστράτευσε πάλιν κατὰ τῆς Ἤλιδος ὁ Ἆγις, παρακολουθούμενος ὑπὸ πάντων τῶν συμμάχων, οὐδ' αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἐξαιρουμένων, οἵτινες πρὸ ἐτῶν εἴκοσι καὶ δύο, εἰςηγουμένου τοῦ Ἀλκιβιάδου, εἶχον συνομολογήσει συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἠλείων, τῶν Μαντινέων καὶ τῶν Ἀργείων. Μόνοι τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης δὲν συνεστρατεύοντο οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Βοιωτοί. Οἱ περί-οικοι τῶν Ἠλείων προθύμως προςεχώρησαν εἰς τὸν Ἆγιν, ὅςτις προή-λασε διὰ τῆς Τριφυλίας, κόπτων καὶ καίων τὴν χώραν καὶ ὑπέρπολλα μὲν κτήνη, ὑπέρπολλα δὲ ἀνδράποδα αἰχμαλωτίζων. Ἡ εὔφορος καὶ πλουσία χώρα, ἥτις ἕνεκα τῆς μακρᾶς εἰρήνης μὴ παθοῦσα καὶ εὐημε-ροῦσα ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κῆπος καὶ ἡ ἀποθήκη τῆς Ἑλλάδος, ἀνεψύχθη εἰς τοὺς Πελοποννησίους, καὶ ἔσπευσαν εἰς αὐτὴν Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοὶ, ὅπως συμμετάσχωσι τῆς ἁρπαγῆς. Εἰς δὲ τὰ ἄλλα κακὰ προς-ετέθη καὶ ἡ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων σύμπραξις τῶν ἀριστοκρατικῶν τῆς χώρας, προέχοντος τοῦ πλουσίου Ξενίου. Καὶ προεκλήθη μὲν ἐκ τῆς προςχωρήσεως ταύτης καὶ τῶν μετ' αὐτῆς συνεχομένων σφαγῶν ἀντέ-δρασις τοῦ δήμου, ἀλλ' ἡ Ἦλις ὁπωςδήποτε δὲν ἠδυνήθη πλέον νἀντι-στῇ τελεσφόρως, καὶ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸ ἐπιὸν θέρος τοῦ 400 π. Χ.

τοὺς ὅρους τῶν Λακεδαιμονίων, κρημνίζουσα μὲν τὰ τείχη τῶν πόλεων, ἀφίνουσα δ' ἐλευθέρας τὰς περιοικίδας. Ἀλλ' ἡ προστασία τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἠλείους ὡς καὶ πρώην.

Διὰ τοῦ ἠλειακοῦ πολέμου οὐ μόνον ἡ Ἦλις ἀπέβαλε τὴν προτέραν αὐτῆς δύναμιν καὶ σημασίαν, καὶ οἱ λιμένες τῆς Τριφυλίας ἔγειναν οὕτως εἰπεῖν λιμένες σπαρτιατικοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ὠφελήθη ἡ Σπάρτη. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπεκτείνοντες τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ ὑψόνοντες τὴν γοητείαν τῆς Σπάρτης, ἐξέβαλον μὲν ἐκ Κεφαλληνίας καὶ Ναυπάκτου τοὺς αὐτόθι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐγκαθιδρυμένους Μεσσηνίους, ἀποκατέστησαν δὲ τὴν τάξιν διὰ τοῦ ὠμοῦ Ἡριππίδα ἐν τῇ κατὰ τὴν Τραχῖνα Ἡρακλείᾳ, τῇ στρατιωτικῇ ταύτῃ παρὰ τὴν Οἴτην ἀποικίᾳ τῆς Σπάρτης.

Βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς Ἤλιδος ἀπέθανεν ὁ Ἆγις ἐν Σπάρτῃ. Θνήσκων ὥρισεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς ὡς διάδοχον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Προκλειδῶν κατὰ τὰ νενομισμένα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λεωτυχίδην. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη διαδοχὴ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀρεστὴ εἰς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὅστις πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Σπάρτην κατάφορτος ἐκ τῶν στεφάνων οὓς εἶχον ἀπονείμει αὐτῷ αἱ ἑλληνίδες πόλεις καὶ εἰςῆγεν εἰς τὴν πτωχὴν πατρίδα θησαυροὺς ὅλους ἐκ λαφύρων καὶ φόρων. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ Λύσανδρος, ὅστις, καίπερ τοιούτων τυχὼν τιμῶν, καίπερ συγγενεύων πρὸς τὸν βασίλειον οἶκον, ἔβλεπεν ἤδη ἑαυτὸν παρηγκωνισμένον ἐν τῇ σπαρτιατικῇ πολιτείᾳ, ἐν ᾧ ἄλλοι ἔδρεπον τοὺς καρποὺς τῶν ἀγώνων αὐτοῦ. Ἡ φίλαρχός του ψυχὴ δὲν ἡσύχαζεν, ἡ μεγάλη του φιλοδοξία δὲν ἐκοιμᾶτο. Ὁ Λύσανδρος ἀνέμενε μόνον περίστασιν κατάλληλον, ὅπως, ἐμφανισθεὶς καὶ πάλιν, πρωταγωνιστήσῃ καὶ ἐπιτελέσῃ ὅσα ἀπὸ μακροῦ ἤδη ἐμελέτα νεωτερίζων. Μὴ δυνάμενος νὰναβῇ αὐτὸς τὸν θρόνον τῶν Ἡρακλειδῶν, ἐθεώρει ἐπαρκὲς νὰναβιβάσῃ ἐπ' αὐτοῦ πλάσμα τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ χειρῶν, ἄνδρα ἐνεργοῦντα κατὰ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ θελήσεις καὶ ἐμπνεύσεις. Τοιοῦτος δὲ παρουσιάζετο αὐτῷ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἄγιδος, Ἀγησίλαος. Αἱ θρυλούμεναι ἐρωτικαὶ σχέσεις τῆς γυναικὸς τοῦ Ἄγιδος Τιμαίας πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην καθ' ὃν χρόνον διέτριβε φυγὰς ἐν Σπάρτῃ καὶ αἱ ὑπόνοιαι αὐτοῦ τοῦ θανόντος βασιλέως περὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς τεχθέντος υἱοῦ ὑπεβοήθουν τὰ σχέδια τοῦ Λυσάνδρου πρὸς ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ νομιζομένου βασιλικοῦ ἐκείνου γόνου [illegible], πατὴρ ὠνόμαζε Λεωτυχίδην, ἀλλ' ἡ μήτηρ ἐλέγετο [illegible] Ἀλκιβιάδην. Ὁ Ἀγησίλαος παρέστη πρὸ τῶν Σπαρτι

ρησίας ζητῶν τὸν θρόνον τοῦ Ἄγιδος ὡς ἀδελφὸς τοῦ θανόντος βασιλέως ἀντὶ τοῦ νόθου υἱοῦ. Ὑποστηριχθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου, ἑρμηνεύοντος ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ Λεωτυχίδου τοὺς παλαιοὺς χρησμοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνεκηρύχθη δι' ἐκλογῆς τῶν πολιτῶν βασιλεὺς τῆς Σπάρτης (399 π. Χ.).

Ἡ Σπάρτη καθ' ὃν χρόνον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῶν Προκλειδῶν ὁ χωλὸς τοῦ Ἄγιδος ἀδελφὸς ἦτο ἐξωτερικῶς εἴπερ ποτὲ ἰσχυρά· Ἀλλ' ἐσωτερικῶς τὰ πάντα ἦσαν ἐν ἀναβρασμῷ. Διετηροῦντο μὲν ἀκόμη οἱ θεσμοὶ τοῦ Λυκούργου, ἀλλ' οἱ χρόνοι εἶχον ἐπιφέρει μεγάλας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολάς. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων εἶχε καταστῇ πανίσχυρος· ἐνώπιον δ' αὐτῆς καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεία εἶχεν ἀποβάλει τὸ μέγιστον μέρος τῆς δυνάμεως αὐτῆς. Οἱ κλῆροι τῆς γῆς οὔτε ἴσοι ἦσαν πλέον, οὔτε ἀμείωτοι, ἀναύξητοι καὶ ἀναπαλλοτρίωτοι ὡς τὸ κατ' ἀρχὰς πρὸ τεσσάρων ἤδη αἰώνων καὶ ὑπερέκεινα. Ὁ σεισμὸς τοῦ 464, ὁ τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ ἄλλα γεγονότα προεξένησαν μεγάλην διατάραξιν τῆς παλαιᾶς ἰσότητος. Πολλοὶ κλῆροι εἶχον μειωθῆ, ἄλλοι εἶχον γείνει μεγαλείτεροι, ἄλλοι εἶχον ἀπαλλοτριωθῆ. Οὕτω τινὲς μὲν τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον γείνει πλουσιώτεροι, ἄλλοι δὲ πενέστεροι. Ἄλλως δὲ τὸ χρῆμα, οὗ τὴν συσσώρευσιν ἐφοβεῖτο ὁ Λυκοῦργος, ἐπιτρέψας μόνον τὸ σιδηροῦν νόμισμα, συνέρρεεν ἤδη εἰς τὴν Σπάρτην ἕνεκα τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων καὶ τῆς ἐν Ἀσίᾳ μάλιστα ἰσχύος, καὶ ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ προφητικὴ ἡ παλαιὰ ῥῆσις τοῦ Τυρταίου, ὅτι ἡ φιλοχρηματία θὰ καταστρέψῃ τὴν Σπάρτην, ἀφ' οὗ ἐπιφανῆ τῆς πόλεως τέκνα εἶχον ἐξελεγχθῆ κατώτερα χρημάτων. Οὕτω δὲν εἶχον πλέον πάντες οἱ Σπαρτιᾶται τὰ μέσα νὰ ὑπομένωσι τὴν σπαρτιατικὴν ἀπὸ παίδων ἀγωγὴν καὶ νὰ ὑφίστανται τὴν δαπάνην τῶν κοινῶν *φιδιτίων*, ὅπως κοινωνῶσιν αὐτῶν, καὶ ἑπομένως νὰ μετέχωσι κατὰ τὰ πάτρια πλήρων τῶν τῆς πόλεως δικαίων. Ἄρα δὲν ἦσαν πάντες ὅμοιοι ὡς ἄλλοτε. Οἱ πολῖται διῃρέθησαν λοιπὸν εἰς *ὁμοίους* καὶ *ὑπομείονας*, ἤτοι κατωτέρους· οἱ δὲ ὅμοιοι, ἤτοι οἱ χαίροντες πλήρη τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἔμειναν ὀλιγοστοί. Καθ' οὓς χρόνους ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀγησίλαος, ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ τετρακισχιλίων ἀνδρῶν μόλις ἠριθμοῦντο εἰς τεσσαράκοντα οἱ ὅμοιοι πλὴν τῶν ἐφόρων καὶ τῶν ἀποτελούντων τὴν γερουσίαν. Ἐν τοιαύτῃ δ' ἐλαττώσει τῶν πολιτῶν ἡ πολιτεία ἠναγκάζετο νὰ μεταχειρίζηται πρὸς τοὺς πολέμους καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῆς ὑπηρεσίας οὐ μόνον ὑπομείονας, ἀλλὰ καὶ περιοίκους καὶ ὅση-

έραι πλείονας *νεοδαμώδεις*, ήτοι είλωτας άπελευθερουμένους, έπιβάλλουσα μεγάλας υποχρεώσεις άνευ της παροχής πολλών δικαιωμάτων. [Μ]ετετράπησαν ούτω λοιπόν κατ' ολίγον ουσιωδώς αυταί αι βάσεις της πολιτείας, ήτις έλαβε τύπον καταθλιπτικής ολιγαρχίας, εν ή απέναντι ολίγων μεγάλων και πλουσίων γαιοκτημόνων, εχόντων πλήρη τα πολιτικά δικαιώματα, ευρίσκοντο πλήθη ανήκοντα εις τάξεις κατωτέρας, ων αι μεν άλλαι είχον ολιγώτερα δικαιώματα, η δε των ειλώτων εστερείτο ως και άλλοτε καθ' ολοκληρίαν της ελευθερίας. Δεν είχε λοιπόν [ά]δικον ο Σπαρτιάτης εκείνος, όστις, υποδεικνύων πρός τινα συμπολίτην [ε]ν τη αγορά τους ολίγους ομοίους, εκείνους μεν εκήρυττε πολεμίους, τους [δ]ε λοιπούς πάντας συμμάχους. Ύφίστατο αληθώς εν μέση τη Σπάρτη [ακ]ήρυκτος πόλεμος μεταξύ των εχόντων εν χερσί τα πάντα και εκείνων [ο]ίτινες ήξίουν μηδενός να είνε κατώτεροι εν τη Λακεδαίμονι. Και τοι[ο]ύτον είχε πρόγραμμα η στάσις ήν υποβόσκουσαν εν τη πόλει ανέλαβε να [ε]νεργήση κατά το πρώτον έτος της βασιλείας του Άγησιλάου ο Λακεδαιμόνιος Κινάδων.

Ό Κινάδων ήτο νεανίας ωραίος και μεγαλόψυχος, εις όν πολλάκις ήδη οι έφοροι είχον αναθέσει διαφόρους υπηρεσίας. Άλλά μη ανήκων εις τους ομοίους, ήσθάνετο πιέζον αυτόν το βάρος της πολιτικής διαφοράς από της τάξεως των κρατούντων, και απεφάσισε να εξισώση ταύτην την διαφοράν διά στάσεως γενικής των πιεζομένων κατά των πιεζόντων. Έχων ολίγους συνωμότας ελκύει κατ' ολίγον εις το κήρυγμα της επαναστάσεως υπομείονας και περιοίκους, είλωτας και νεοδαμώδεις. Όπου εν μέσω τούτων ήθελε γείνει λόγος περί Σπαρτιατών, ουδείς ήδύνατο να κρύψη το κατ' αυτών πάθος. Οι ήδη συντεταγμένοι συνωμόται είχον ήδη πορισθή όπλα· ο δε όχλος έμελλε να οπλισθή κατά την ώραν της ενεργείας διά μαχαιρών και ξιφών, δι' οβελών και πελέκεων, δι' αξινών και δρεπάνων, διά παντός τέλος εργαλείου των ξυλουργών και λιθοκόπων και των άλλων τεχνιτών. Άλλά μαθόντες οι έφοροι παρά τινος των συνωμοτών τα μελετώμενα, συλλαμβάνουσι τον Κινάδωνα διά δόλου εκτός της πόλεως και αναγκάζουσιν αυτόν διά βασάνων να ομολογήση τους συμπράττοντας. Οι συνεργοί της στάσεως συλλαμβάνονται, και, δεδεμένοι τας χείρας και τον τράχηλον εντός κλοιού, περιάγονται ανά την πόλιν, μαστιγούμενοι και κεντούμενοι. Άπαντες οι συλληφθέντες φονεύονται μετά δεινάς βασάνους (399 π. Χ.)

η΄

Σπάρτη καὶ Περσία.

Ἡ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ στάσις τοῦ Κύρου ἀπέτυχε μὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἐπιφέρουσα τὴν ἐν μέσῳ μυρίων ταλαιπωριῶν κατάβασιν τῶν μυρίων, ἀλλ' εἶχεν ὅμως διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ τἀγαθὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα. Ἡ μὲν ἐπίσημος συμμετοχὴ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύρου κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου διέλυσε τὰς μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Περσίας ὑφισταμένας τέως ἀγαθὰς σχέσεις, ἡ δὲ νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ Κούναξα καὶ ἡ ὡς ἐκ θαύματος διάσωσις αὐτῶν ἐπὶ ἔκτασιν τετρακισχιλίων ὅλων χιλιομέτρων διὰ χωρῶν δυσβάτων καὶ πολεμίων ἔπεισαν αὐτούς, ὁποία ἦτο ἡ ἔκπτωσις καὶ διαφθορὰ τῆς περσικῆς μοναρχίας καὶ ὁπόση ἡ ὑπεροχὴ συντεταγμένων ἑλληνικῶν δυνάμεων πρὸς τὰ βαρβαρικὰ πλήθη. Ὁ πρῶτος οὗτος ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατ' αὐτῆς τῆς Περσίας διεφώτισεν αὐτοὺς περὶ τῆς ἀληθοῦς δυνάμεως τῶν διαδόχων τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Ξέρξου καὶ ἐξήλειψε τὸν φόβον καὶ ἠφάνισε τὴν γοητείαν.

Ἐν τοιαύτῃ θέσει τῶν πραγμάτων ἡ Σπάρτη, ἥτις τότε προΐστατο τῆς Ἑλλάδος, ἠδύνατο διὰ πολιτείας γενναίας νὰ δώσῃ νέαν ῥοπὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ νἀνυψώσῃ τὸν ἑλληνισμὸν διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῆς Περσίας. Ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες καὶ ἐσωτερικῶς ἐσπαράσσοντο, δὲν εἶχον τὸ ἀπαιτούμενον φρόνημα, οὐδ' ἔχαιρον τὴν κοινὴν ἀγάπην τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοσοῦτον ὅσον ἐχρειάζετο, ὅπως συναγερθῇ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν σύσσωμος ὁ ἑλληνισμὸς καὶ ἀνδρωθῇ καὶ μεγαλουργήσῃ. Τοῦτο δὲ κατεφάνη, ὅτε, δοθείσης ἀφορμῆς, παρέστη ἡ ὥρα τῆς δράσεως. Ὁ Τισσαφέρνης, ἐπακολουθήσας εἰς τοὺς μυρίους μέχρι τῆς χώρας τῶν Καρδούχων, ἐτράπη πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου, λαβὼν μετὰ τὴν εἰς Κούναξα μάχην πρὸς τῇ ἀρχῇ ἣν τέως εἶχε καὶ τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου. Πρῶτον δ' ἔργον ὅπερ ἀνέλαβεν ὁ νέος σατράπης ὑπῆρξεν ἡ καθυπόταξις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὅσαι εἶχον ὁπωσδήποτε συμμετάσχει τῆς ἀποστάσεως τοῦ Κύρου καὶ εἶχον παύσει παρέχουσαι εἰς τὸν μέγαν βασιλέα τοὺς τεταγμένους φόρους. Αἱ πόλεις δ' αὗται ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὴν Σπάρτην, εἰς ἣν παρείχετο οὕτως ἀφορμὴ νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τοῖς Ἕλλησι μεγαλουργοῦσα. Ἀλλ' ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε χλιαρῶς καὶ ἄνευ σθένους τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Περσίας καὶ ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν ἑλ-

ηνίδων ἐκείνων πόλεων, ἃς αὐτὴ ἐκείνη εἶχε πρότερον παραδώσει διὰ συνθηκῶν εἰς τὸν Πέρσην. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπὲρ ὧν ὁ ἀγὼν καὶ παρ' ὧν ἀνέμενον οἱ Λακεδαιμόνιοι σύμπραξιν δραστηρίαν, ἐφάνησαν ἔμπλεοι μαλθακότητος καὶ ἀδρανείας, ματαιοῦντες ἐν μέρει διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν χειρῶν τὸ ἔργον εἰς ὃ ἐκάλουν βοηθοὺς ἄλλους.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν ἁρμοστὴν τὸν Θίβρωνα, φέροντα χιλίους νεοδαμώδεις. Παρηκολούθουν δὲ τὸν Θίβρωνα καὶ Πελοποννήσιοι στρατιῶται περὶ τοὺς τετρακισχιλίους καὶ ἱππεῖς τῶν Ἀθηναίων τριακόσιοι, οὓς ἔστειλεν ἡ πόλις ἐπὶ ὑποσχέσει μισθοῦ, ἐκλέξασα ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν τῶν ἱππευσάντων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τριάκοντα, ὧν ἡ ἀποδημία ἢ καὶ ἀπώλεια ἐθεωρεῖτο κέρδος τοῦ δήμου. Ηὐξήθη δὲ ἡ στρατιὰ τοῦ Θίβρωνος καὶ δι' ἀνδρῶν προσδραμόντων ἐκ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ ἑλληνίδων πόλεων. Ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 399 π. Χ., ὅτε, κληθέντες ἐκ τῆς Θρᾴκης, προσῆλθον εἰς τὸν Θίβρωνα οἱ ὑπόλοιποι τῶν μυρίων, οὐδὲν σχεδὸν ἔπραξεν ὁ Λακεδαιμόνιος ἁρμοστής. Καὶ μετ' αὐτὴν δὲ τὴν προσέλευσιν τῶν Κυρείων μικρὰ καὶ ὅλως δυσανάλογα πρὸς τὸν ἤδη ἀξιόμαχον ἐκεῖνον στρατὸν ὑπῆρξαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτευχθέντα. Τινὲς μὲν πόλεις τῆς Αἰολίδος, κατεχόμεναι ὑπὸ δυναστῶν ἀπογόνων Ἑλλήνων μηδισάντων, εἰς οὓς εἶχον αὗται δοθῇ ὡς δῶρον ὑπὸ τοῦ Δαρείου, προσεχώρησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἑκουσίως· τινὰς δ' ἀσθενεῖς οὔσας ἐκυρίευσεν ὁ Θίβρων κατὰ κράτος. Τὴν δ' ἐν Αἰολίδι Λάρισαν μάτην ἠγωνίσθη νὰ κυριεύσῃ, πολιορκῶν αὐτὴν καὶ ὀρύττων ὑπὸ τὴν σκέπην ξυλίνης χελώνης ὑπόνομον πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ ὕδατος τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ οἱ Λαρισαῖοι ἐκδραμόντες νύκτωρ κατέκαυσαν τὴν χελώνην, ὁ Θίβρων ἠναγκάσθη νἀπέλθῃ ἄπρακτος ἐκ τῆς Αἰολίδος, διαταχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἐκ τῆς Σπάρτης νὰ στρατεύσῃ εἰς τὴν Καρίαν.

ΧΕΛΩΝΗ

Ὁ Θίβρων εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν Ἐφέσῳ, ἑτοιμαζόμενος νὰ πορευθῇ κατὰ τῆς Καρίας, ὅτε ἔφθασε, στελλόμενος ὡς διάδοχος αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ὁ Δερκυλίδας, ὅστις εἶχε φήμην ἀνδρὸς ἐπινοητικοῦ, διὸ καὶ ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος. Ὁ ἐμπειροπόλεμος καὶ δραστήριος Δερκυλίδας,

εννοήσας, ότι αί σχέσεις μεταξύ τοῦ Τισσαφέρνους καὶ τοῦ Φαρναβά
δὲν ἦσαν ἀγαθαί, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους, ὅςτις ὑ
σχέθη νὰ μένῃ ἄπρακτος, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα εἰς τὴν χώραν
Φαρναβάζου, οὗτινος ἦτο πολέμιος ἐκ προτέρων χρόνων. Ἐντὸς δὲ β
χέος χρόνου κατεφάνη ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τοῦ Δερκυλίδα πρὸς τὸν
βρωνα, διότι ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἐκυρίευσεν ἐννέα πόλεις τῆς Αἰολίδ
τινὰς μὲν προςχωρησάσας ἑκουσίως, τινὰς δ' ἐκπολιορκηθείσας. Θέ
δὲ ὁ Δερκυλίδας νὰ μὴ βαρύνῃ τοὺς νέους συμμάχους τῆς Σπάρτης,
εἶχε πράξει πρὸ αὐτοῦ ὁ Θίβρων, συνωμολόγησε σπονδὰς μετὰ
Φαρναβάζου, φοβουμένου μὴ ἐκ τῆς Αἰολίδος εἰςελάσωσιν οἱ Ἕλλ
εἰς τὴν ἕδραν αὐτοῦ, τὴν Φρυγίαν, καὶ ἀπῆλθεν ὅπως διαχειμάσῃ μ
τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Βιθυνίαν, ὅπου οὗτος ἐτρέφετο διὰ δηώσεων
ἀγώνων κατὰ τῶν Βιθυνῶν. Ἐξασφαλίσας δ' ἔπειτα καὶ τὰς ἐν
θρᾳκικῇ χερσονήσῳ ἑλληνικὰς πόλεις κατὰ παράκλησιν τῶν Χερσον
τῶν διὰ τείχους ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ, διήκοντος ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασ
ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Θρᾳκῶν, διεπέρασε πάλιν εἰς τὴν Μικρὰν
σίαν, καὶ μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν ὑπέταξε τὴν πόλιν Ἀταρνέα.
κατεῖχον Χῖοι φυγάδες, οἵτινες, ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι, ἦγον καὶ ἔφ
τὴν Ἰωνίαν.

Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ὁ Φαρνάβαζος καὶ ὁ Τισσαφέρνης συμφιλιωθέ
ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπέλθωσιν ὁμοῦ κατὰ τῆς Ἰωνίας. Ἐν τῇ πεδιάδι
Μαιάνδρου συνηντήθησαν οἱ δύο σατράπαι μετὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Δ
κυλίδα. Καὶ οἱ μὲν ἐκ Πελοποννήσου στρατιῶται τοῦ Δερκυλίδα ἦ
πρόθυμοι εἰς μάχην, ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ οἱ ἐξ Ἰωνίας. Ἀλλὰ καὶ
Τισσαφέρνην κατέλαβεν οὐχ ἧττον φόβος, ἀναλογιζόμενον, ὅτι
ἐνώπιόν του τοὺς Κυρείους καὶ νομίζοντα, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλλ
ὡμοίαζον κατὰ τὴν ἀνδρείαν πρὸς αὐτούς. Εὐχερὲς λοιπὸν ὑπῆρξ
ἔλθωσιν οἱ πολέμιοι εἰς λόγους, ἀποφεύγοντες τὴν μάχην. Καὶ ὁ
Δερκυλίδας ἀπῄτει τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἀνακήρυξιν
αὐτονομίας τῶν ἑλληνίδων πόλεων· οἱ δὲ σατράπαι ἐζήτησαν τὴν ἀ
μάκρυνσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος ἐκ τῆς χώρας καὶ τῶν Λ
δαιμονίων ἁρμοστῶν ἐκ τῶν πόλεων. Συνωμολογήθη λοιπὸν ἀνακω
ὅπως ἀπαγγελθῶσι τὰ λεχθέντα εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς τὰ Σ
(397 π. Χ.).

θ´

Ὁ Ἀγησίλαος ἐν Ἀσίᾳ.

Ἡ ἀνακωχὴ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Περσίας ὑπῆρξε βραχεῖα. Πρὶν παρέλθῃ πολὺς χρόνος, ἔμαθον ἐν Σπάρτῃ οἱ ἔφοροι παρ' ἐμπόρου Συρακουσίου, ὅτι ἐν Φοινίκῃ παρεσκευάζετο μέγας στόλος. Ἡ δὲ εἴδησις, ὅτι ἡ ἀρχηγία τοῦ στόλου ἐκείνου εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Ἀθηναῖον Κόνωνα, ἔπεισε τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι κατ' αὐτῶν ἐγίνοντο αἱ παρασκευαί. Ἀληθῶς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Φαρναβάζου ὁ Ἀρταξέρξης, παρακινούμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Παρυσάτιδος καὶ τοῦ Ἕλληνος ἰατροῦ αὐτῆς Κτησίου, ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν στόλου ἐκ τριακοσίων τριήρων. Θέλων δὲ δραστηριώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον νἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἀνέθηκε τὴν ναυαρχίαν εἰς τὸν Κόνωνα, ὅστις ἀπὸ τῆς ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίας, σωθείς, ὡς γνωστόν, μετὰ ἐννέα τριήρων, διέτριβεν ἐν Κύπρῳ παρὰ τῷ ἑλληνικωτάτῳ βασιλεῖ τῆς Σαλαμῖνος Εὐαγόρᾳ, ὅστις τὴν μὲν ἐκφοινικισθεῖσαν Κύπρον εἶχε καταστήσει πάλιν ἑλληνικήν, πρὸς δὲ τοὺς Ἀθηναίους εἶχεν ἐπιδείξει ἀγάπην εἰλικρινῆ.

Οἱ Σπαρτιᾶται, μαθόντες τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν Περσῶν παρασκευάς, συνεκάλεσαν τοὺς συμμάχους, ὅπως σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Λύσανδρος ἐνόμισε τότε, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὴν παλαιὰν ἑαυτοῦ περιωπὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐκείνῃ, ὅπου ἄλλοτε μεγάλως εἶχεν ἰσχύσει καὶ ὅπου ἠδύνατο νὰ περισυναγάγῃ καὶ πάλιν περὶ ἑαυτὸν τοὺς παλαιοὺς φίλους. Παρεκίνησε λοιπὸν τὸν Ἀγησίλαον νἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα, πεποιθώς, ὅτι ἤθελεν ἔχει αὐτὸν ἐξ εὐγνωμοσύνης πρόθυμον ὑπηρέτην τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Ὁ πόλεμος ἀποφασίζεται, ψηφισθεισῶν τῶν δυνάμεων ἃς ἐζήτησεν ὁ Ἀγησίλαος. Ὁ στρατός, ὃν ἐθεώρησεν ἀρκοῦντα ὁ βασιλεύς, ἀνήρχετο εἰς δισχιλίους νεοδαμώδεις καὶ ἑξακισχιλίους ἐκ τῶν συμμάχων. Ἠκολούθησαν δὲ τὸν βασιλέα Σπαρτιᾶται μόνον τριάκοντα ὡς σύμβουλοι αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ ὁ Λύσανδρος.

Ὁ Ἀγησίλαος ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τὸν τύπον ἐπιχειρήσεως πανελληνίου, ὡς ἀπέδειξεν αὐτὴ ἡ ἐκλογὴ τοῦ τόπου ὃν ὥρισε πρὸς συγκέντρωσιν τῶν στρατευμάτων καὶ ἀπόπλουν αὐτοῦ διὰ τὴν Ἀσίαν. Ὡς τοιαύτη δὲ ἀφετηρία ὡρίσθη ἡ Αὐλὶς τῆς Βοιωτίας, ἐξ ἧς ἐμυθεύετο ἀποπλεύσας ὁ Ἀγαμέμνων διὰ τὴν Τροίαν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἐφάνησαν ἅπαντες πρόθυμοι πρὸς τὴν νέαν ταύτην τρωι-

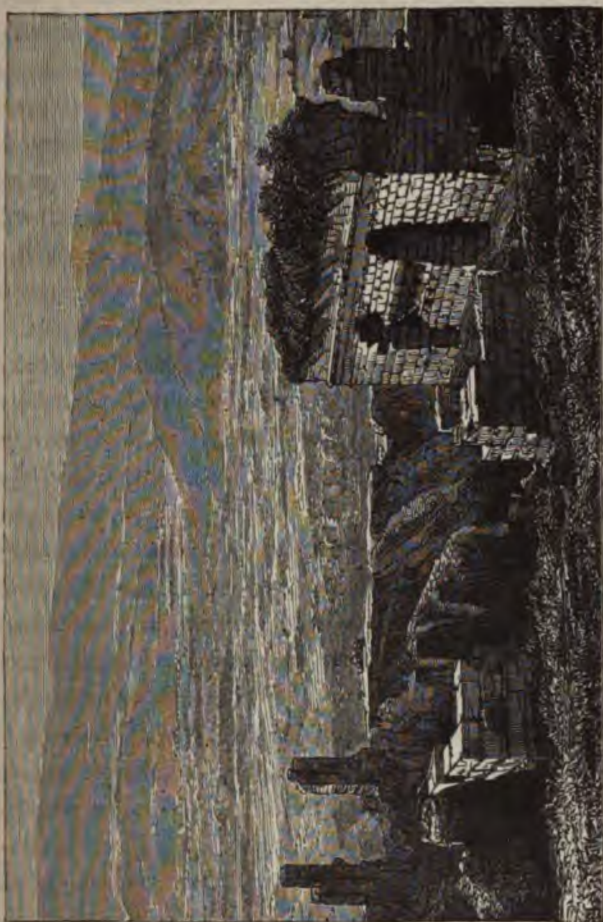
κὴν ἐκστρατείαν. Ἐκ διαφόρων προφάσεων δὲν συμμετέσχον τοῦ ἀ
νος οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι.

Ὁ Ἀγησίλαος ἀπεβιβάσθη εἰς Ἔφεσον. Πρώτη δ' αὐτοῦ πρ
ὑπῆρξεν ἡ μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους συνομολόγησις τριμήνου ἀνακω
ὅπως ἐρωτηθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ μέγας βασιλεὺς περὶ τῆς αὐτονομίας
ἑλληνίδων πόλεων, ἣν ἐζήτει ὁ Ἀγησίλαος. Ἀλλ' ὁ Πέρσης σατρά
οὐδαμῶς μεριμνῶν περὶ τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ, μετεκαλεῖτο ἀντὶ
του παρὰ τοῦ Ἀρταξέρξου πολὺν στρατὸν ἐκτὸς ἐκείνου τὸν ὁποῖον
τερον εἶχεν. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Λύσανδρος ταχέως ἐπανεῦρεν ἐν τῇ Ἰ
τὰς προτέρας σχέσεις καὶ τὰς παλαιὰς τιμάς. Πάντες ἀπέβλεπο
αὐτόν, καὶ ἠκολουθεῖτο πανταχοῦ ὑπὸ παμπληθοῦς ὄχλου θεραπεύο
αὐτόν, οὕτως ὥστε ἐκεῖνος μὲν ἐφαίνετο βασιλεύς, ὁ δὲ Ἀγησί
ἰδιώτης. Ταῦτα βλέπων ὁ βασιλεὺς καὶ κινηθεὶς εἰς ὀργὴν ὑπὸ
τριάκοντα, καταγγελλόντων τὸν Λύσανδρον διὰ τὴν μεγαλοπ
δίαιταν τὴν ἐπισκιάζουσαν τὴν βασιλείαν, ἤρχισε πρῶτον ἀποκρ
τὰ ὑπ' ἐκείνου προτεινόμενα, ἔπειτα δὲ φερόμενος ἀγερώχως πρὸς
φίλους τοῦ Λυσάνδρου καὶ κατόπιν πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον, ὃν ἐπὶ τέ
ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ αἰτήσει ἔστειλε μακρὰν τῆς βασιλικῆς του ὄψεως
τὸν Ἑλλήσποντον.

Ὁ Ἀγησίλαος, ἀντιτασσόμενος εἰς τὴν ἐπιορκίαν τοῦ Τισσαφέρ
παραβάντος τὰς σπονδάς, ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον. Προσποιηθεὶς δὲ
θὰ πορευθῇ μετὰ τοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Καρίαν καὶ οὕτως ἀπ
σας τὸν σατράπην, ἐτράπη ἐπὶ τὴν ἐναντίαν διεύθυνσιν καὶ εἰσήλ
εἰς τὴν Φρυγίαν. Κυριεύσας δὲ διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τῆς εἰσβολῆς π
πολλὰς καὶ λαβὼν λάφυρα παμπληθῆ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἔφ
βλέπων κυρίως τὴν ἀνάγκην νὰ καταρτίσῃ ἱππικὸν οὗ εἶχε κατ
ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις κατὰ τὴν εἰς τὴν Φρυγίαν στρατείαν.

Ἀξιοθαύμαστος εἶνε ἡ δραστηριότης ἣν ἀνέπτυξεν ὁ Ἀγησίλα
Ἐφέσῳ. Ἐκεῖ κατεφάνη ὁποῖος ἦτο ἀληθῶς ὁ ἀνὴρ ὃν ὁ Λύσα
εἶχε φαντασθῆ, ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ ὑποχείριον. Ἡ μήτηρ τοῦ Ἀ
σιλάου καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου ὑπῆρξε μικρά. Οἱ ἐ
ἐλέγοντο τιμωρήσαντες διὰ χρηματικῆς ζημίας τὸν Ἀρχίδαμον,
τεινόμενοι, ὅτι ἐκ τοιαύτης γυναικὸς ἔμελλε νὰ γεννήσῃ οὐχὶ βασ
ἀλλὰ βασιλείδια. Καὶ ἀληθῶς τοῦ Ἀγησιλάου τὸ σῶμα ἦτο ἀ
καὶ μικρὸν καὶ ἡ ὄψις εὐκαταφρόνητος καὶ τὸ σκέλος πηρόν. Ἀ
μὲν χωλότης, ἣν ἔφερε ῥᾳδίως καὶ ἱλαρῶς, πρῶτος αὐτὸς παίζω

σκώπτων ἑαυτὸν, ἀπ' οὐδενὸς κόπου οὐδὲ πράξεως ἐκώλυε τὸν ἀκαταπόνητον καὶ φιλότιμον βασιλέα. Ἡ δὲ ἱλαρότης καὶ τὸ ἐν παντὶ καιρῷ εὔθυμον καὶ παιγνιῶδες καὶ ἡ ἀποφυγὴ πάσης τραχύτητος καθίστανον αὐτὸν ἐράσμιον μέχρι τοῦ γήρατος. Θεραπεύων τὰ πλήθη, ἐγίνετο ἀρεστὸς εἰς αὐτά. Περιποιούμενος τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς γέροντας, ηὔξανε τὴν δύναμιν τῆς βασιλείας, ἣν δὲν ἐθεώρει ὁ Ἀγησίλαος ὡς τιμὴν μόνον καὶ ἀνάπαυσιν, ἀλλ' ὡς ἀφορμὴν δράσεως καὶ ἀγώνων, ἀνδραγαθιῶν καὶ κινδύνων ἐν τῷ πνεύματι τῆς λυκουργείου ἀγωγῆς, ἧς εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν Σπαρτιατῶν εἶχε τύχει ὁ γενναῖος βασιλεύς.

ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΦΕΣΟΥ

Διὰ τῆς δραστηρίας πρωτοβουλίας τοῦ Ἀγησιλάου ἡ Ἔφεσος μετεβλήθη κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 396 πρὸς τὸ 395 π. Χ. εἰς ἐργαστήριον πολέμου. Ἱππικὸν συνελέγετο. Ἆθλα προετίθεντο εἰς τοὺς ἀριστεύοντας ἐν ταῖς ἀσκήσεσι. Τὰ γυμνάσια τῆς πόλεως ἦσαν μεστὰ ἀνδρῶν γυμναζομένων καὶ ὁ ἱππόδρομος τῶν ἱππαζομένων, ἡ δὲ ἀγορὰ πλήρης ἵππων καὶ ὅπλων πωλουμένων. Πάν-

τες οἱ τεχνῖται κατεσκεύαζον ὅπλα πολεμικά, οὐδ' αὐτῶν τῶν σκυτ-
τόμων καὶ τῶν ζωγράφων ἐξαιρουμένων. Τίς δὲν θὰ ἐλάμβανε θάρρ-
βλέπων τὸν Ἀγησίλαον μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους στρ-
τιώτας ἐστεφανωμένους ἀπὸ τῶν γυμνασίων ἀπιόντας καὶ διαθέτοντ-
τοὺς στεφάνους εἰς τὴν Ἄρτεμιν; Καὶ δὲν ἦτο εὐστοχωτάτη ἡ ἐπίνο-
ἐκείνη τοῦ βασιλέως, διατάξαντος νὰ πωλῶνται γυμνοὶ οἱ βάρβαρ-
αἰχμάλωτοι; Οἱ στρατιῶται, βλέποντες τοὺς ἀγοραστὰς προθύμως μ-
σπεύδοντας ἐπὶ τὰς ἐσθῆτας τῶν αἰχμαλώτων, καταγελῶντας δὲ τ-
σωμάτων τῶν ἀνδραπόδων, ἅτινα ἔβλεπον λευκὰ καὶ ἁπαλὰ ἐκ τῆς σκι-
τραφίας, μετ' εὐχαριστήσεως ἐφαντάζοντο, ὅτι ὁ πόλεμος πρὸς ὃν παρ-
σκευάζοντο ἔμελλε νὰ ἔχῃ τι ὅμοιον πολέμου ἐναντίον γυναικῶν.

Ἀφ' οὗ δὲ παρεσκευάσθησαν ἐν Ἐφέσῳ ἐπαρκῶς τὰ τῆς ἐκστρατεία-
ὁ Ἀγησίλαος ἀπεφάσισε τὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Τισσαφέρνης ἀνέμενε τ-
ἑλληνικὴν στρατιὰν ἐν Καρίᾳ, ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος προεχώρησε πρὸς τ-
Σάρδεις, δηῶν τὴν χώραν εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἡμερῶν. Τὴν δὲ τετά-
την ἡμέραν ἔφθασαν οἱ ἱππεῖς τῶν πολεμίων. Τότε παρὰ τὸν Πακτωλ-
ποταμὸν ἡττήθησαν οἱ Πέρσαι, τοῦ Ἀγησιλάου ἐπιτεθέντος πρὶν φθά-
ὁ πεζὸς αὐτῶν στρατός. Τινὲς μὲν τῶν ἱππέων ἔπεσον ἐν τῷ ποταμ-
τινὲς δ' ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Οἱ Ἕλληνες ἐπακολουθοῦντες κυριεύου-
τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων. Πολλὰ ὑπῆρξαν τὰ λάφυρα, ἀνερχόμε-
εἰς πλέον ἢ ἑβδομήκοντα τάλαντα, ἐλήφθησαν δὲ καὶ κάμηλοι, ἃς ἔπει-
ὁ Ἀγησίλαος ἀπήγαγεν ὥς τι σπάνιον εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ παρὰ τὸν Πακτωλὸν μάχη ἔγεινεν αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Τι-
σαφέρνους, ὅςτις, διαμένων κατ' αὐτὴν ἐν Σάρδεσι, κατηγορήθη ὑ-
τῶν Περσῶν ὡς προδότης. Ὁ δὲ μέγας βασιλεύς, μαθὼν τὰ γενόμε-
καὶ παρορμώμενος ὑπὸ τῆς Παρυσάτιδος, ἥτις ἤθελε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τ-
ἐχθρὸν τοῦ Κύρου, στέλλει διάδοχον τοῦ Τισσαφέρνους τὸν Τιθραύστη-
Ὁ ἔκπτωτος σατράπης, συλληφθεὶς ἐν Κολοσσαῖς τῆς Φρυγίας, ἀποτέ-
μνεται τὴν κεφαλήν, ἥτις στέλλεται εἰς τὰ Σοῦσα πρὸς τὸν Ἀρταξέρξη-

Ἡ ἐν Λυδίᾳ νίκη τοῦ Ἀγησιλάου ὕψωσε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ. Οὐ μόνο-
ἡ Σπάρτη ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ναυαρχίαν, ἥτις οὐδέποτε ἄλλοτ-
πρότερον εἶχε συνενωθῇ μετὰ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ διάδο-
χος τοῦ Τισσαφέρνους προέτεινεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης νἀφήσ-
τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις αὐτονόμους ἐπὶ τῷ ὅρῳ νἀποφέρωσι τὸν ἀρχαῖο-
δασμόν. Ὁ Ἀγησίλαος, ἀποκριθεὶς εἰς τὸν Τιθραύστην, ὅτι οὐδὲν δύ-
ναται νὰ πράξῃ ἄνευ τῆς γνώμης τῶν ἐν Σπάρτῃ ἐφόρων, συνωμολ-

γησε μὲν μετ' αὐτοῦ ἀνακωχὴν ἑξάμηνον, ἐζήτησε δ' ἐν τῷ μεταξὺ τὰ πρὸς διατροφὴν τοῦ στρατοῦ. Λαβὼν δὲ τριάκοντα τάλαντα, ἐπορεύθη κατὰ τῆς Φρυγίας, ἐν ᾗ ἐσατράπευεν ὁ Φαρνάβαζος. Φθάσας δ' ἐκεῖ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 395 π. Χ., τὴν μὲν χώραν ἔκαιε καὶ ἐπόρθει, τὰς δὲ πόλεις προςελάμβανεν, ἄλλας μὲν διὰ τῆς βίας, ἄλλας δ' ἑκουσίως, διεχείμασε δ' ἐν Δασκυλείῳ, ὅπου ἦτο ἡ ἕδρα τοῦ σατράπου. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης διέτριβεν ἐκεῖ ὅπου ἦσαν τὰ βασίλεια τοῦ Φαρναβάζου καὶ κῶμαι περὶ αὐτὰ πολλαὶ καὶ μεγάλαι καὶ ἄφθονα ἔχουσαι τὰ ἐπιτήδεια καὶ παράδεισοι περιπεφραγμένοι καὶ θῆραι ἄφθονοι, ὁ Πέρσης σατράπης ἐπλανᾶτο ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὥςπερ οἱ νομάδες, στρατοπεδευόμενος τῇδε κἀκεῖσε, ἕως ἐνέπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὸ τὸ στρατόπεδον μετὰ πολλῶν θησαυρῶν καὶ σκευῶν καὶ ὑποζυγίων. Ἡττηθεὶς οὕτως ὁ Φαρνάβαζος ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους φιλίας πρὸς τὸν Ἀγησίλαον. Φορῶν στολὴν πολυτελεστάτην παρέστη ὁ σατράπης εἰς τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως, ὅπου ὁ Ἀγησίλαος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριάκοντα ἀνέμενον ἄνευ πομπῆς οὐδεμιᾶς, χαμαὶ κατακείμενοι ἐπὶ τῆς χλόης. Ὁ Φαρνάβαζος, μένων πιστὸς εἰς τὸν Ἀρταξέρξην, δὲν ἐδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Ἀγησιλάου, ζητοῦντος τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Ἀγησίλαος, συγκινηθεὶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτου τῶν θελήσεων τοῦ Πέρσου μονάρχου, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Φρυγίας, ἐλπίζων εἰς τὴν φιλίαν καὶ συμμαχίαν τοῦ Φαρναβάζου, ἣν ἐκεῖνος ἀνεπιφυλάκτως ὑπεσχέθη, ἂν ὁ Ἀρταξέρξης ἤθελε στείλει ἄλλον σατράπην ἀνώτερον αὐτοῦ.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης πολλὰ προςεδόκα ἐκ τῆς διασπάσεως τῶν δεσμῶν τῶν συνεχόντων τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τῆς περσικῆς μοναρχίας. Ἤδη πρότερον εἶχεν ἀποσπάσει διὰ τοῦ Λυσάνδρου τὸν ὑποτελῆ τοῦ Φαρναβάζου Σπιθριδάτην, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τοῦ Σπιθριδάτου εἶχε προςελκύσει τὸν ἡγεμόνα τῆς Παφλαγονίας Ὄτυν. Τοιαύτας δὲ σχέσεις ἐκαλλιέργει ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἄλλας καὶ μετὰ τὴν ἐκ Φρυγίας ἀποχώρησιν, καὶ ἡτοιμάζετο ἤδη κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 394 π. Χ. νὰ προχωρήσῃ ἐκ τῆς Τροίας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσιν, ὅτε γεγονότα ἀνέλπιστα καὶ δυςάρεστα ἠνάγκασαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἀνακαλέσωσι τὸν βασιλέα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καταλιπὼν δ' ἐν Ἀσίᾳ πρὸς διάσωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων Λακεδαιμόνιον ἁρμοστὴν καὶ τοὺς ὑπολοίπους τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, ἀνερχομένους εἰς τετρακιςχιλίους περίπου, κατήρτισε στράτευμα ἐξ ἐθελοντῶν, καὶ μετ' αὐτῶν διε-

πέρασεν ἐν μέσῳ τῶν δακρύων τῶν παλαιῶν αὐτοῦ συμπολεμιστῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὰ ἴδια, πορευόμενος τὴν αὐτὴν ὁδὸν, ἣν εἶχε διαβῇ ὁ Ξέρξης, ὅτε ἐστράτευε κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

ι΄

Βοιωτικὸς καὶ κορινθιακὸς πόλεμος.

Ἡ ἔλλειψις προθυμίας ἣν ἐπέδειξαν οἱ σύμμαχοι τῆς Σπάρτης κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἤλιδος ἐκστρατείαν καὶ ἀργότερον κατὰ τὸν εἰς τὴν Ἀσίαν πλοῦν τοῦ Ἀγησιλάου εἶχε βαθείας τὰς ῥίζας. Οἱ Σπαρτιᾶται, εἴτε τὰ ἴδια συμφέροντα ἀπροκαλύπτως ἐπιδιώκοντες, εἴτε ὑπὸ τὸ πρόσχημα πανελληνίου πολιτικῆς ἐνεργοῦντες, δὲν ἦσαν ἀγαπητοὶ ἐν Ἑλλάδι. Οἱ πλεῖστοι τῶν συμμάχων αὐτῶν ἦσαν ἐχθροὶ ὑπόσπονδοι, μόνον εὐκαιρίαν πρόσφορον ἀναμένοντες, ὅπως ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῆς Σπάρτης.

Τὴν τοιαύτην θέσιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι ἐγκαίρως ἐννοήσας ὁ Τιθραύστης, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα τῇ συνομολογήσει τῶν μετὰ τοῦ Ἀγησιλάου ἑξαμήνων σπονδῶν τὸν Ῥόδιον Τιμοκράτην μετὰ πεντήκοντα ταλάντων, ὅπως προκαλέσῃ ἐν αὐτῇ τῇ ἑλληνικῇ χερσονήσῳ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν ἐν Ἀσίᾳ πολεμικὴν ἐνέργειαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ὁ Τιμοκράτης δὲν ἦτο βεβαίως ὁ ἐξεγείρας ἐν Ἑλλάδι πρῶτος τὴν κατὰ τῆς Σπάρτης ἀντιπάθειαν. Ἀλλ' ἀναντιρρήτως οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ὑποθάλψας καὶ διὰ τῶν περσικῶν χρημάτων ὑποστηρίξας τὰς ἀντισπαρτιατικὰς τάσεις τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Κορίνθου, τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὑποκινήσας τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις δημαγωγοὺς καὶ δοὺς εἰς αὐτοὺς ἐλπίδας καὶ μέσα πρὸς νέον πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀγησίλαος ἐλέγετο εἰπὼν ὅτε ἀνεχώρει ἐκ τῆς Ἀσίας, ὅτι ἐκδιώκεται ἐκεῖθεν ὑπὸ μυρίων τοξοτῶν, ἐννοῶν τοὺς ὑπὸ τοῦ Πέρσου σατράπου σταλέντας εἰς τὴν Ἑλλάδα δαρεικοὺς, οἵτινες ἔφερον ἐπικεχαραγμένον τοξότην.

Ἀφορμὴ δὲ τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἔρις μεταξὺ τῶν Λοκρῶν καὶ τῶν Φωκέων καθ' ἣν οἱ Φωκεῖς, ἡττηθέντες ὑπὸ τῶν Λοκρῶν, οὓς ἐβοήθησαν οἱ Θηβαῖοι, ἐζήτησαν τὴν ἐπικουρίαν τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες, θέλοντες νὰ ταπεινώσωσι τοὺς Θηβαίους, ἔσπευσαν νὰ στείλωσιν εἰς βοήθειαν τῶν Φωκέων τὸν Λύσανδρον.

Ὁ Λύσανδρος εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου, βαρεῖαν φέρων

ι ψυχὴν ἐκ τῆς ἀγερώχου καὶ προςβλητικῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τοῦ γησιλάου. Πνέων δ' ἐκδίκησιν διενήργει τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ιᾶλλον διενοεῖτο νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐκ τῶν δύο βασιλικῶν οἴκων αἵρεσιν τοῦ βασιλικοῦ προνομίου καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν βασιλείαν ιετὴν μεταξὺ πάντων τῶν Ἡρακλειδῶν. Ὄνειρον τοῦ Λυσάνδρου ἦτο γείνῃ αὐτὸς ὁ πρῶτος αἱρετὸς τῆς Σπάρτης βασιλεύς. Ὁ δὲ κατὰ ν Θηβῶν πόλεμος ἐφαίνετο παρέχων εἰς τὸν φιλόδοξον τοῦ θρόνου ηστῆρα εὐκαιρίαν νὰ διακριθῇ καὶ ἐπιτύχῃ διὰ νέων ἀνδραγαθιῶν ιθ' ὅπερ δὲν εὐωδοῦτο δι' ἄλλων ἐνεργειῶν καὶ σκευωριῶν, διὰ παρα-υῆς χρησμῶν καὶ θείων λογίων.

Ὁ Λύσανδρος εἰςέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν διὰ τῆς Φωκίδος, ἡγού-ιος στρατιᾶς ἐκ συμμάχων Φωκέων καὶ Θεσσαλῶν. Ὁ βασιλεὺς ιυσανίας ἔμελλε νὰ ἐπακολουθήσῃ φέρων στράτευμα Πελοποννησίων . νὰ συναντηθῇ μετὰ τοῦ Λυσάνδρου ἐν τῇ μεσημβρινῇ Βοιωτίᾳ. Ὁ σανδρος φθάνει πρῶτος εἰς τὴν Ἁλίαρτον μετὰ τὴν ἑκουσίαν προς-ρησιν τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τὴν πόρθησιν τῆς Λεβαδείας. Ἀλλὰ μὴ κῶν τὸν Παυσανίαν καὶ μάτην ἀναμείνας ἀποφασίζει νὰ ἐπέλθῃ μόνος τὰ τῆς πόλεως. Ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ ἀποτυγχάνει τὸ μὲν ἕνεκα γεν-ιίας ἐφόδου τῶν πολιορκουμένων, τὸ δ' ἕνεκα ταχείας συνδρομῆς τῶν ηβαίων. Μεταξὺ δὲ τῶν πεσόντων ἐν τῷ ἀγῶνι ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ Λύ-ανδρος. Ἡ μοῖρα δὲν ἐπεφύλασσεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐτυχίαν νὰ ἴδῃ ραγματοποιούμενα τὰ ὄνειρά του. Ἀντὶ δὲ νὰ κηδευθῇ ὡς βασιλεὺς ἐν Σπάρτῃ, ὡς ἐφαντάζετο, ἐτάφη ἐν Φωκίδι ὡς θῦμα. Οἱ στρατιῶται τοῦ Λυσάνδρου ἐτράπησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς φυγήν, ἀλλὰ συναθροισθέντες ἔπειτα ἀπέκρουσαν τοὺς διώκοντας αὐτοὺς Θηβαίους.

Τὴν δ' ὑστεραίαν ἔφθασε πρὸ τῆς Ἁλιάρτου ὁ βασιλεὺς Παυσανίας, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εὑρίσκετο παρὰ τὰς Πλαταιάς. Μαθὼν δὲ τὴν ἧτ-ταν τοῦ Λυσάνδρου ὡμολόγησε μετὰ τῶν Βοιωτῶν σπονδάς, ἀρκεσθεὶς νὰ λάβῃ τοὺς νεκροὺς τῆς προτεραίας καὶ ἀντὶ τούτου δεχθεὶς νἀποχω-ρήσῃ ἐκ τῆς Βοιωτίας. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἀχθεσθέντες κατεδίκασαν εἰς θάνατον ἀπόντα ἐκ τῆς Σπάρτης τὸν βασιλέα, ὅστις φυγὼν εἰς Τε-γέαν ἐτελεύτησεν ἐν αὐτῇ τὸν βίον οἰκτρῶς. Διάδοχος δὲ τοῦ Παυσα-νίου ἔγεινεν ὁ ἀνήλικος υἱὸς αὐτοῦ Ἀγησίπολις, οὗ ἐπίτροπος ἀνεκηρύχθη Ἀριστόδημος (495 π. Χ.).

Ἡ παρὰ τὴν Ἁλίαρτον ἀποτυχία τῶν Λακεδαιμονίων ἔδωκε θάρρος ; τοὺς ἐχθροὺς τῆς Σπάρτης. Οἱ Θηβαῖοι ἀνεπτερώθησαν, ἡγούμενοι

τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δημοκρατικῶν Ἰσμηνίου. Συνήφθη δὲ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων κραταιὰ συμμαχία μεταξὺ Θηβῶν καὶ Ἀθηνῶν, Κορίνθου καὶ Ἄργους, ἥτις ὁσημέραι ἐλάμβανε μεγαλειτέρας διαστάσεις προςελθόντων τῶν Εὐβοέων καὶ Λευκαδίων, τῶν Λοκρῶν καὶ Ἀκαρνάνων, μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Θεσσαλῶν καὶ τῶν περὶ τὴν Οἴτην κατοικούντων λαῶν.

ΣΙΚΥΩΝ

Τὸ προσεχὲς ἔαρ τοῦ 394 π. Χ. συνῆλθον οἱ σύμμαχοι ἐν Κορίνθῳ. Τιμόλαος ὁ Κορίνθιος συνεβούλευσε νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐν αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ. Πρὶν δὲ οἱ σύμμαχοι συμφωνήσωσι περὶ τοῦ ἀναγκαίου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν, οἱ Λακεδαιμόνιοι, δραστηρίως ἐπελθόντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀριστοδήμου, μετὰ τῶν Τεγεατῶν καὶ Μαντινέων καὶ τινων ἄλλων συμμάχων, κατέλαβον τὴν Σικυωνίαν.

Ὁ στρατὸς αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς δεκαπεντακιςχιλίους περίπου ἄνδρας. Οἱ σύμμαχοι ἀντεπεξῆλθον κατ' αὐτῶν ἐν σπουδῇ, ἀριθμούμενοι εἰς εἰκοσιπεντακιςχιλίους καὶ ὑπερέκεινα. Παρὰ τὸν ποταμὸν Νεμέαν τὸν χωρίζοντα τὴν Σικυῶνα ἀπὸ τῆς Κορινθίας συνεκρούσθησαν αἱ στρατιαί, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, νικήσαντες τοὺς συμμάχους, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ παραιτήσωσι τὴν ἰδέαν τῆς εἰς τὴν Λακωνικὴν εἰςβολῆς.

Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καθ' ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐνίκων παρὰ τὴν Νεμέαν, ὁ στόλος αὐτῶν ἡττᾶτο ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ παρὰ τὴν Κνίδον. Εἴδομεν τὸν Κόνωνα ἤδη πρὸ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν μεταβάσεως τοῦ Ἀγησιλάου κερδαίνοντα τὴν εὔνοιαν τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ μετὰ τοῦ Φαρναβάζου ἐργαζόμενον πρὸς παρασκευὴν μεγάλου στόλου. Ἀλλ' αἱ παρασκευαὶ προεχώρουν μετὰ βραδύτητος, ἐν ᾧ συγχρόνως ὁ κατ' ὀλίγον καταρτιζόμενος στόλος τῶν Λακεδαιμονίων ηὐξάνετο. Ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη ὁ Κόνων ἔμεινεν ἀποκεκλεισμένος ἐν τῷ λιμένι τῆς ἐν Καρίᾳ Καύνου, ἀλλὰ τέλος βραχὺ πρὸ τῆς παρὰ τὸν Πακτωλὸν μάχης (395 π. Χ.) ἀπαλλαγεὶς ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου καὶ αὐξήσας τὸν στόλον αὐτοῦ κατ' ὀλίγον εἰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τριήρεις, κατώρθωσε τὴν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἀποστασίαν τῆς Ῥόδου καὶ συνέλαβε τὰ εἰς τὸν σπαρτιατικὸν στόλον μετάγοντα σῖτον ἐξ Αἰγύπτου πλοῖα. Διὰ τῶν πρώτων δὲ τούτων ἐπιτυχιῶν ἀπέκτησεν ὁ Κόνων παρὰ τοῖς Πέρσαις τοιοῦτο κῦρος καὶ τοιαύτην ἰσχύν, ὥςτε ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ κατὰ θάλασσαν ἐξακολούθησις τοῦ ἐναντίον τῆς Σπάρτης πολέμου. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου ἀνάθεσις τῆς ναυαρχίας εἰς τὸν ἀπειροπόλεμον γυναικάδελφον αὐτοῦ Πείσανδρον ἐγεινεν αἰτία τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Κόνωνος, ἥτις λαμπρὰ ἀνεδείχθη κατὰ τὴν παρὰ τὴν Κνίδον ναυμαχίαν, ἐν ᾗ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν πεντήκοντα τριήρεις καὶ καθ' ἣν ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Πείσανδρος.

Ἡ εἴδησις τῆς παρὰ τὴν Κνίδον ἥττης τῶν Λακεδαιμονίων, ἥτις ἐσήμαινε τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως ἐν Ἰωνίᾳ, ἦλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅτε εἶχεν ἤδη εἰςελάσει εἰς αὐτὴν ὁ Ἀγησίλαος, κατερχόμενος ἐκ τῶν βορείων χωρῶν, ἃς διῆλθεν ἀκράτητος, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἔκρυψε τὸ θλιβερὸν συμβὰν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὃν προώριζεν εἰς ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ τῆς Πελοποννήσου διὰ τοῦ Ἑλικῶνος εἰς τὴν Βοιωτίαν προχωρησάντων συμμάχων. Μετὰ δεινὴν δὲ καὶ ἐπὶ πολὺ ἀμφίρροπον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Κορωνείας μάχην, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγησίλαος ἔλαβε πολλὰς πληγάς, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλ' ἡ

νίκη δὲν ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥςτε νὰ δυνηθῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ με-
νωσιν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ νὰ καταπνίξωσιν ἐν αὐταῖς ταῖς Θήβαις καὶ
τῇ Ἀττικῇ τὴν κατὰ τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας κυριωτάτην ἀντί-
δρασιν. Οὕτω δὲ ὁ Ἀγησίλαος, μεταβὰς εἰς Δελφοὺς, ὅπου ἀφιέρωσε
τὴν δεκάτην τῶν ἀσιατικῶν λαφύρων, ἀνερχομένην εἰς ἑκατὸν τάλαντα
καὶ ἰατρευθεὶς ἐκ τῶν πληγῶν αὐτοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἥτις
ἐδέχθη αὐτὸν διὰ τῶν ἐνδείξεων τῆς ὀφειλομένης εἰς τὸν γενναῖον βα-
σιλέα τιμῆς.

Αἱ νῖκαι τῆς Νεμέας καὶ τῆς Κορωνείας ἤθελον ἴσως ἀρκέσει νὰ ἀπο-
καταστήσωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὸ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀξίωμα τῆς Σπάρ-
της, ἂν μὴ εἶχεν ἐπέλθει ἡ παρὰ τὴν Κνίδον ναυτικὰ ἧττα. Διὰ ταύτης
οὐ μόνον σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ στόλου τῶν Λακεδαιμονίων κατεστράφη,
ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία ἀπωλέσθη ἐντὸς ὀλίγων
μηνῶν. Τελευτῶντος ἤδη τοῦ 394 π. Χ. ὅλον σχεδὸν τὸ Αἰγαῖον πλὴν
τῆς Σηστοῦ καὶ τῆς Ἀβύδου, ὅπου συνεκράτει ἀκόμη τὴν τιμὴν τῆς
Σπάρτης ὁ Δερκυλίδας, εἶχεν ἀποτινάξει τὴν σπαρτιατικὴν ἀρχὴν καὶ
ἐκδιώξει τοὺς Λακεδαιμονίους ἁρμοστάς. Ὁ Κόνων ἀνεκηρύσσετο ἁπαν-
ταχοῦ ἐλευθερωτὴς, οὐδ' ἠρκεῖτο πλέον εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς σπαρ-
τιατικῆς ἡγεμονίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ταῖς παρακειμέναις νήσοις.

Τὸ ἔαρ τοῦ 393 π. Χ. ὁ Κόνων καὶ ὁ Φαρνάβαζος, πλεύσαντες εἰς τὴν
Ἑλλάδα, ὑπέταξαν ἄνευ ἀντιστάσεως τὰς Κυκλάδας, ἐδήωσαν τὰ παρά-
λια τῆς Λακωνικῆς καὶ κατέλαβον τὰ Κύθηρα, ἐγκαταστήσαντες ἁρμο-
στὴν τὸν Ἀθηναῖον Νικόφημον. Ἔπειτα δὲ κατέπλευσαν εἰς τὸν ἰσθμὸν
τῆς Κορινθίας, καὶ ἔδωκαν θάρρος καὶ χρήματα εἰς τοὺς συμμάχους,
παρακινήσαντες αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι γενναίως τὸν πόλεμον κατὰ
τῆς Σπάρτης. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Φαρνάβαζος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν,
ἀφίνων εἰς τὸν Κόνωνα ὀγδοήκοντα τριήρεις καὶ χρήματα (393 π. Χ.).

Ὁ Κόνων ἦλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ δώδεκα ἔτη μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς
ποταμοῖς πανωλεθρίαν ὡς ναύαρχος στόλου περσικοῦ, ἐντολὴν ἔχων
νὰναστήσῃ διὰ χρημάτων περσικῶν τὰ τείχη τῆς πατρίου πόλεως, ἅτινα
ἔκειντο χαμαὶ πρὸς ὄνειδος καὶ ἀδυναμίαν τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ χρήματα
τοῦ Φαρναβάζου καὶ τὰ ἐκ τῶν νικῶν ἑαυτοῦ πλούσια λάφυρα διαθέτων
ὁ Κόνων ὑπὲρ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν τειχῶν, εἶδε ταχέως ὀρθούμενα
τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς μέχρις αὐτῆς τῆς Ἠετιωνείας
καὶ τὰ σκέλη πλὴν τοῦ φαληρικοῦ, ὅπερ εἶχε καταστῇ περιττὸν μετὰ
τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ διὰ μέσου τείχους. Μετὰ προθυμίας εἰργάζοντο

κελευσθέντα ὑπὸ τοῦ Κόνωνος τὰ ἐκ Φοινίκων, Κιλίκων καὶ Κυπρίων πληρώματα τοῦ στόλου. Μετὰ δραστηριότητος ἔσπευδον λαμβάνοντες μισθὸν οἱ τέκτονες καὶ οἱ λιθολόγοι. Μετ' ἐνθουσιασμοῦ προῆγον οἱ 'Αθηναῖοι τὰ ἔργα, βλέποντες ἀνορθούμενα πάλιν τὰ τείχη τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Κίμωνος καὶ Περικλέους, καὶ ἔχαιρον ἔχοντες συμπράκτορας αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες πρὸ ἐτῶν ἕνδεκα, σύμμαχοι ὄντες τῆς Σπάρτης, κατέρριπτον ὡς ἐν πανηγύρει τὰ ὑπερήφανα ἐκεῖνα τείχη, ἅτινα ὑπῆρξαν ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ καύχημα τῶν 'Αθηναίων.

Τὰ τείχη τῶν 'Αθηνῶν ἀνορθωθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτῶν ὑπέμνησαν εἰς τοὺς 'Αθηναίους τοὺς εὐδαίμονας χρόνους τοῦ μεγαλείου τῶν 'Αθηνῶν, ὅτε ἡ πόλις ἦρχε τοῦ μεγίστου μέρους τῶν 'Ελλήνων. 'Η δὲ γενναία πολιτεία τοῦ Κόνωνος, εἰς ὃν ἡ πόλις εὐγνωμονοῦσα ἵδρυσεν ἀνδριάντα, τὸν πρῶτον μετὰ τὸν τοῦ 'Αρμοδίου καὶ 'Αριστογείτονος, ἔπεισεν αὐτούς, ὅτι δὲν ἦτο παντελῶς ἀδύνατον νἀποκτήσῃ ἡ πόλις τὴν παλαιὰν ἡγεμονίαν. 'Ο Κόνων διὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ, διατηρουμένου διὰ χρημάτων περσικῶν, συνήργει εἰς τοῦτο πάσῃ δυνάμει. 'Αλλ' εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ὑπῆρξεν εὔκολον νὰ καταστήσωσιν εἰς τοὺς Πέρσας ὕποπτον τὸν ἐπίφοβον ἄνδρα, δεικνύοντες, ὅτι ὁ Κόνων, καίπερ ὢν ναύαρχος τῶν Περσῶν, μετεχειρίζετο τὴν ἐκ τοῦ στόλου δύναμιν πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ αὔξησιν τῆς ἰδίας πατρίδος. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τιριβάζου, τοῦ πρότερον μὲν ὑπάρχου τῆς 'Αρμενίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 392 π. Χ. διαδόχου τοῦ Τιθραύστου, εἰς τὰς Σάρδεις, ἐξέφυγε μέν, ἀλλ' ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν Κύπρῳ παρὰ τῷ Εὐαγόρᾳ, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ πράξῃ τι γενναιότερον ὑπὲρ τῶν 'Αθηνῶν.

'Αλλ' οἱ 'Αθηναῖοι παρ' ὅλην τὴν λειψανδρίαν τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου δὲν ἐστεροῦντο καθ' ὁλοκληρίαν ἀνδρῶν δυναμένων νὰ προαγάγωσι τὴν πολιτείαν. 'Αλλ' ἐκ τούτων ὁ μὲν 'Ανδοκίδης, φρονῶν, ὅτι διὰ μόνης τῆς εἰρήνης ἠδύνατο νὰ προαχθῇ ἡ πόλις καὶ διὰ παντὸς τρόπου τὴν εἰρήνην ἐπιδιώκων καὶ περὶ αὐτῆς πρεσβεύων ἐν Σπάρτῃ, δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοὺς 'Αθηναίους, δυσπιστοῦντας πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους φιλίαν, καὶ τέλος ἐξωρίσθη ἐκ τῶν 'Αθηνῶν (391 π. Χ.). 'Εκ δὲ τῶν φιλοπολέμων ὁ 'Ιφικράτης ἦτο ἄριστος στρατηγὸς διὰ τὸν κατὰ γῆν πόλεμον, καὶ ἐν τούτῳ διεκρίθη κατὰ τοὺς συγχρόνους ἀγῶνας τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου, ὅστις ἐξηκολούθει μετεχόντων τῶν 'Αθηναίων. Ἔμενε λοιπὸν μόνος ὁ Θρασύβουλος, ὁ ἀπὸ τῶν τυράννων ἐλευθερώσας τὰς 'Αθήνας, ὅστις

ἠδύνατο νἀναλάβῃ τὸ βαρὺ ἔργον τῆς ἀναδημιουργήσεως τῆς κατὰ σαν ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ εἰς τοῦτον πράγματι ἀνετέθη τὸ

Ἀλλὰ τὰ μέσα τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Ἡ οἰκονομικὴ στασις πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ ἀνθηρά. Ἡ πόλις ἥτις ἄλλοτε εἶχεν νεωρίοις αὐτοῖς τετρακοσίας τριήρεις μόνον τεσσαράκοντα ἠδυνη δώσῃ τώρα εἰς τὸν Θρασύβουλον. Λαβὼν τὴν διαταγὴν νὰ σπε βοήθειαν τῶν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν στενοχωρουμένων Ῥοδίων, μὲν τῆς εἰς Ῥόδον βοηθείας, θεωρῶν τὸ πρᾶγμα δυσχερὲς, (τούτου ἔπλευσε πρὸς βορρᾶν, ἐποίησε φίλους καὶ συμμάχους τῶν ναίων τοὺς ἡγεμόνας τῆς Θρᾴκης, ἵδρυσε τὴν δημοκρατίαν ἐν Βυ καὶ προςηταιρίσθη τὴν φιλίαν τῶν Καρχηδονίων. Καταλαβὼν δ τὰς κλεῖδας τοῦ Ἑλλησπόντου, εἰςήγαγε πάλιν τὴν δεκάτην διὰ τὸν Πόντον εἰςπλέοντα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπλέοντα πλοῖα, ἀξίους παρέχων ἐντεῦθεν πόρους εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἔπειτα δὲ, πλεύ τὴν Λέσβον, προςέλαβε πάσας τὰς πόλεις πλὴν τῆς Μηθύμνης. Ι δὲ ταῦτα καὶ διὰ λεηλασίας τῶν μὴ προςχωρουσῶν πόλεων ι μενος χρήματα διὰ τοὺς στρατιώτας, ἀπεφάσισε πλέον νὰ εἰς τὴν Ῥόδον. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἀργυρολογῶν κατὰ τὰς ἀκτ Καρίας προεχώρησε μέχρι τῆς Παμφυλίας εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα πο Ἀλλ' ὡς εἰκὸς, αἱ δῃώσεις καὶ ἡ ἀργυρολογία ὑπερέβαινον πολλά μέτρον, οὐδὲ ἠδύνατο ὁ Θρασύβουλος νὰ προλαμβάνῃ πάντοτε τ κίας καὶ τὴν πλεονεξίαν τῶν στρατιωτῶν. Τοιαύτην ἀδικίαν τοῦ σ κατὰ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀσπένδου μὴ δυνηθεὶς νἀναχαι Θρασύβουλος, ἐκίνησε τὴν ὀργὴν τῶν Ἀσπενδίων, οἵτινες, ἐπιπι νύκτωρ, κατέκοψαν αὐτὸν ἐν τῇ σκηνῇ (389 π. Χ.).

Ἐν τούτοις δ' ἐξηκολούθει καὶ ἐν Ἑλλάδι κατὰ γῆν ὁ μετα Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων ἀγὼν περὶ τὴν Κόρινθον πρό πρεσβείας τοῦ Ἀνδοκίδου καὶ μετ' αὐτήν. Ἀπὸ τοῦ 392 μέχ 387 π. Χ. ὁ πόλεμος ἀπὸ βοιωτικοῦ μετεβλήθη εἰς κορινθιακὸ μὲν συμμάχων ὄντων ἐν τῇ Κορινθίᾳ, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων ἀφ μένων ἐκ τῆς Σικυωνίας. Μέχρι τινὸς ὁ ἀγὼν περιωρίζετο εἰς ἀψι καὶ δῃώσεις τῆς κορινθίας γῆς. Ἔν τινι τούτων εἶχεν ἤδη πε φονευθῇ ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἀθηνῶν Εὐβουλίδου (394—393 μετὰ τεσσάρων αὐτοῦ συντρόφων ὁ εἰκοσαέτης Ἀθηναῖος ἱππεὺς λεως, εἰς ὃν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν καλλιμάρμαρον ἐπιτάφιον ἐν τῷ Κεραμεικῷ.

ΤΟ ΕΝ ΑΣΠΕΝΔΩΙ ΤΗΣ ΠΑΜΦΥΛΙΑΣ ΘΕΑΤΡΟΝ.

Αἱ συχναὶ δηώσεις τῆς κορινθίας γῆς προεξένησαν οὐ μικρὰν φθορὰν εἰς τοὺς γαιοκτήμονας τῶν Κορινθίων, οἵτινες μετ' ἀγανακτήσεως ἔβλε-

Η ΣΤΗΛΗ ΤΟΥ ΔΕΞΙΛΕΩ

την ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, καὶ ἀπεφάσισαν τὴν εἰς τοὺς Λακωνίους παράδοσιν τῆς πόλεως. Ἐντεῦθεν προῆλθον ἐν Κορίνθῳ

σκηναὶ αἱματηραὶ καὶ ἀπαίσιοι, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν τολμηρὰν ἀπόφασιν τῆς δημοκρατικῆς φατρίας τῶν *ἀργολιζόντων*, ἥτις, ἀνα-

ΕΠΙΚΡΑΝΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΥ ΣΤΗΛΗΣ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΩι ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΩι ΠΟΛΕΜΩι ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

σπάσασα τοὺς ὅρους τοὺς χωρίζοντας τὴν Κορινθίαν ἀπὸ τῆς Ἀργολίδος, ἐκήρυξε τὴν μετὰ τοῦ Ἄργους ἕνωσιν τῆς Κορίνθου. Οἱ πολῖται τῆς Κορίνθου ἔγειναν πολῖται τοῦ Ἄργους. Ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος ἔγειναν μία καὶ ἡ αὐτὴ πολιτεία (392—387 π. Χ.).

Ἡ προσάρτησις αὕτη τῆς Κορίνθου εἰς τὸ Ἄργος ἐξηρέθισε τοὺς Κορινθίους ἀριστοκρατικούς, οἵτινες ἐκάλεσαν τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅπως καταλάβωσι τὰ τείχη τὰ συνδέοντα τὴν Κόρινθον πρὸς τὸ ἐν τῷ κορινθιακῷ κόλπῳ ἐπίνειον τῆς πόλεως, τὸ Λέχαιον. Θέλοντες δὲ οἱ σύμμαχοι νὰ ἐκδιώξωσιν αὐτοὺς ἐκ τῆς θέσεως ταύτης ὑπέστησαν δεινὴν ἧτταν, καθ' ἣν πολλοὶ ἐφονεύθησαν, μάλιστα δ' ἔπαθον οἱ Ἀργεῖοι, διωκόμενοι ὑπὸ τῶν φυγάδων Κορινθίων μέχρι τῆς πόλεως.

Ἡ κατοχὴ τοῦ Λεχαίου ἤνοιγεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Βοιωτίαν, ἥτις πρότερον ἦτο ἀποκεκλεισμένη καὶ κατείχετο ὑπὸ τῶν συμμάχων. Καὶ ἡ μὲν διὰ τῆς Μεγαρίδος ἄγουσα εὑρίσκετο ἤδη προσιτὴ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἅτε τῶν Μεγαρέων φίλων αὐτῶν ὄντων. Ἀλλ' ἡ Κορινθία συνδέεται πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ διὰ τῆς ὀρεινῆς χερσονήσου ἥτις σήμερον καλεῖται Περαχώρα, ἐν ᾗ ἄλλως οἱ Κορίνθιοι ἔτρεφον καὶ τὰ ποίμνια αὐτῶν, μάλιστα τότε, ὅτε ὁ πόλεμος δὲν ἐπέτρεπε τὴν περὶ τὴν Κόρινθον διαμονὴν αὐτῶν. Τῆς χερσονήσου ταύτης τὸ κυριώτατον χωρίον, τὸ Πείραιον, κατέλαβεν ὁ Ἀγησίλαος τῷ 390 π. Χ. τῇ εἰσηγήσει τῶν Κορινθίων φυγάδων, ἔπειτα δέ, προχωρήσας εἰς τὴν χερσόνησον, καὶ λείαν συνήγαγε πολλὴν καὶ αἰχμαλώτους συνέλαβεν, ὧν τινες μὲν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, τινὲς δὲ παρεδόθησαν εἰς τοὺς φυγάδας. Οἱ Βοιωτοὶ κατεταράχθησαν, βλέποντες τὴν ἐγγύτατα τῆς χώρας αὐτῶν νικηφόρον πορείαν τοῦ Ἀγησιλάου, καὶ στείλαντες πρέσβεις, ἠρώτων ἐπὶ τίσιν ὅροις ἠδύναντο νὰ τύχωσι

Ὁ πόλεμος ἐφαίνετο προςεγγίζων εἰς τὸ τέρμα του, ὅτε γεγονὸς ἀνέλπιστον εἰς μὲν τὸ στρατόπεδον τῶν Λακεδαιμονίων ἔσπειρε κατάπληξιν καὶ θλῖψιν, τῶν δὲ συμμάχων ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας. Μετὰ τῶν συμμάχων συνηγωνίζετο κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Ἰφικράτης, υἱὸς γονέων πτωχῶν, ἀλλὰ γενναῖος, ἀκαταπόνητος καὶ ἀγχίνους. Τὴν κυριωτάτην δ' αὐτοῦ δύναμιν ἀπετέλει τὸ σῶμα τῶν μισθοφόρων, οὓς ὁ στρατηγὸς εἶχε καταστήσει ἐπιφόβους εἰς τοὺς ἐχθροὺς διὰ προςήκοντος ὁπλισμοῦ καὶ ἰδιαζούσης ἀσκήσεως καὶ πειθαρχίας. Ἰδιάζον αὐτῶν ὅπλον ἦτο ἀντὶ τῆς βαρείας καὶ δυςκινήτου ἀσπίδος τῶν ὁπλιτῶν ἡ μικρὰ βυρσίνη *πέλτη*, ἐξ ἧς ἐκλήθησαν *πελτασταί*. Πλὴν δὲ ταύτης ἔφερον μακρὸν δόρυ καὶ ξίφος μέγα, σχεδὸν διπλάσιον τοῦ τῶν ὁπλιτῶν. Ἀντὶ δὲ τοῦ χαλκοῦ θώρακος ἐκείνων ἐφόρουν οἱ πελτασταὶ λινοῦν θωράκιον καὶ αἱ ὑποδέσεις αὐτῶν, αἱ ἀπὸ τοῦ ἐφευρετοῦ ὀνομασθεῖσαι Ἰφικρατίδες, ἦσαν εὔλυτοι καὶ κοῦφαι. Ἐν τῷ συνόλῳ δὲ οἱ ὑπὸ τοῦ Ἰφικράτους εἰςαχθέντες νεωτερισμοὶ ἐσκόπουν τὴν μόρφωσιν στρατιωτικῶν σωμάτων εὐκινήτων μὲν κατά τε τὰς μάχας καὶ τὰς πορείας, ἐπαρκῆ δὲ φερόντων ἀμυντικὰ ὅπλα καὶ δυναμένων νὰ προςβάλλωσιν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκ τοῦ συστάδην. Εἰς τοῦτο δ' ἔτεινον καὶ αἱ παντοειδεῖς ἀσκήσεις, εἰς ἃς ὑπέβαλλεν ὁ Ἰφικράτης τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, συγκρατῶν αὐτοὺς δι' αὐστηρᾶς πειθαρχίας καὶ ἐθίζων εἰς τὴν αὐστηρὰν ὑποταγὴν διὰ τῆς ἰδέας, ὅτι ὁ στρατηγὸς εἶνε ἡ κεφαλὴ τοῦ στρατοπέδου. Διὰ τοῦ τοιούτου εὐπειθοῦς καὶ γεγυμνασμένου, λίαν δ' εὐκινήτου στρατοῦ, ἐπιδιώκοντος μὲν τὴν λείαν καὶ ἀπτοήτου πρὸς τοὺς κινδύνους, ἔχοντος δὲ θάρρος ἀμετάπτωτον καὶ πεποίθησιν ἀπεριόριστον εἰς τὸν ἀρχηγόν του, οὐ μικρὰς προεξένει ζημίας ὁ Ἰφικράτης διαρκοῦντος τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου εἰς τοὺς συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων. Μετὰ τὴν παρὰ τὸ Λέχαιον μάχην ἀκράτητοι ἐνέβαλον οἱ πελτασταὶ τοῦ Ἰφικράτους εἰς τὸν Φλιοῦντα καὶ μέχρι τῆς Σικυῶνος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀρκαδίαν, καί, φθάνοντες μέχρις αὐτῶν τῶν πυλῶν τῶν πόλεων, ἐνέπνεον τὸν τρόμον. Μόνον δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους δὲν ἐπλησίαζον μετὰ τῆς αὐτῆς τόλμης, διὸ καὶ ἐπισκώπτοντες ἐκεῖνοι ἔλεγον περὶ τῶν ἑαυτῶν συμμάχων, ὅτι φοβοῦνται τοὺς πελταστὰς ὥςπερ παιδάρια μορμόνας. Ἀλλ' ἦλθεν εὐκαιρία, καθ' ἣν, ἐλθόντες εἰς ἀγῶνα πρὸς αὐτοὺς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἤγαγον νίκην περιφανῆ μεγάλως ἐπιδράσασαν εἰς τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ Ἀμυκλῶν νὰ πο-

ρεύωνται εἰς τὴν ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον τελουμένην ἑορτὴ τῶν Ὑακινθίων καὶ ἂν ἀπεδήμουν καὶ ἂν εὑρίσκοντο στρατευόμενο Ἐπειδὴ δ' ἐπλησίαζεν ἡ ἑορτή, ὁ ἐν Λεχαίῳ στρατοπεδευόμενος Ἀγη σίλαος ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐν τῷ στρατῷ Ἀμυκλαίους νἀπέλθωσ Χάριν δ' ἀσφαλείας, ἐπειδὴ ἡ ἐκ τοῦ Λεχαίου διὰ τῆς Σικυῶνος ε τὴν Σπάρτην ἄγουσα ὁδὸς διήρχετο πλησίον τῶν τειχῶν τῆς Κορίνθο ὁ βασιλεὺς ἔταξεν ἑξακοσίους ὁπλίτας καὶ μίαν *μόραν* ἱππέων, ὅπι προπέμψωσι τοὺς πανηγυριστὰς μέχρις ἀσφαλοῦς χώρου. Κατὰ τούτι λοιπὸν ἐπιτεθεὶς ὁ Ἰφικράτης μετὰ τῶν πελταστῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς κ κατέκοψε σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν πλὴν ὀλίγων σωθέντων εἰς τὸ Λέχαιο

Ἡ δεινὴ αὕτη καὶ θλιβερὰ διὰ τὴν Σπάρτην ἧττα ἠνάγκασε τ Ἀγησίλαον νἀποχωρήσῃ τεθλιμμένος εἰς τὴν Σπάρτην, ἀφίνων φρουρο ἔν τε τῷ Λεχαίῳ καὶ τῷ Πειραίῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς Κορι θίας, ἅτινα κατεῖχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. Καὶ ὁ μὲν Ἰφικράτης ἀνέκτη πάντα ταῦτα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀγησιλάου, ἀλλ' οὐχ ἧττον πόλεμος δὲν ἐτελείωσεν, ἀλλ' ἔλαβεν ἄλλας διευθύνσεις χωρὶς μεγάλ ἀποτελεσμάτων. Ὁ μὲν Ἀγησίλαος, ἐκκινήσας πάλιν ἐκ τῆς Σπάρτ εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ἀκαρνᾶνας νὰ πρ έλθωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης (389—388 π. Χ.). Ὁ συμβασιλεὺς Ἀγησίπολις ἐλεηλάτησε τὴν Ἀργολίδα, παραβαίνων τ ἕνεκα τῶν Ἰσθμίων ἱερὰν ἐκεχειρίαν.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν δὲν ἡσύχασαν τὰ πράγματα μετὰ τ θάνατον τοῦ Θρασυβούλου. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, θέλοντες νὰ καταλάβω ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ τὴν Ἄβυδον, ὅπου διετηρεῖτο ἀκόμη ὁ γενναῖ Δερκυλίδας καὶ ὁ σταλεὶς ἔπειτα διάδοχος αὐτοῦ Ἀναξίβιος, ἔστειλ κατ' αὐτοῦ τὸν Ἰφικράτην, ὅςτις κατώρθωσε νὰ φονευθῇ ὁ ναύαρχ τῆς Σπάρτης (390 π. Χ.). Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κατέστησαν κέντρ ἀντιπερισπασμοῦ τὴν Αἴγιναν, ἥτις, καταληφθεῖσα ὑπὸ Λακεδαιμονί ἁρμοστοῦ, ἐχρησίμευεν ὡς ἀφετηρία δηώσεων τῶν ἀττικῶν παραλίω Καὶ ἐπέτυχε μὲν ὁ Ἀθηναῖος Χαβρίας νὰ φονεύσῃ τὸν ἐν Αἰγίνῃ ἁ μοστὴν τῶν Λακεδαιμονίων Γοργώπαν καὶ νἀπαλλάξῃ ἐπὶ βραχὺ τὰ Ἀθήνας τῶν ἐκ τῆς νήσου ἐπιδρομῶν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ ὑπὸ τῶ Σπαρτιατῶν ἀποσταλεὶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀγησιλάου Τελευτίας ἀνταπέδω χείρονα, δηώσας τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, καὶ εἰς αὐτὸν δὲ τὸν Πει ραιᾶ κατέπλευσε, βλάπτων πλοῖα καὶ ἀνθρώπους.

Οὕτως ἡ Ἑλλὰς σχεδὸν ὅλη ἐξηντλεῖτο, σπαρασσομένη διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν ἀγρίως. Καταπεπονημένη ἐδεῖτο σωτῆρος.

ια΄

Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλὰς καὶ ἡ Πελοπόννησος κατέτριβον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις εἰς ἐπωδύνους ἐμφυλίους ἀγῶνας, ὁ ἑλληνισμὸς ἀνέθαλλεν ἀλλαχοῦ, ὅμοιος πρὸς δένδρον, οὗ μαραίνονται μὲν οἱ κλάδοι, ἀλλ' ὅπερ ἀναβλαστάνει νέας θαλερὰς παραφυάδας ἀπὸ ῥιζῶν μακρὰν τῶν κορμῶν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς ἀποκρυπτομένων. Ἡ Κύπρος, ἐν ᾗ ἤδη κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα ἤρχισαν ἐγκαθιστάμενοι Ἕλληνες ἐν μέσῳ τῶν Φοινίκων τῆς νήσου, ἡ Κύπρος ἥτις καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων ἐναντίον τῶν Περσῶν ἔδειξε τὰ φιλελεύθερα αὐτῆς αἰσθήματα, ἀλλ' ἥτις μετὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Κίμωνος εἶχε πάλιν κατακλυσθῆ ὑπὸ Φοινίκων καὶ σχεδὸν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ θεωρηθῇ ἑλληνική, ἐρριπίζετο ἤδη γοργότερον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ δὲ ἀνήρ, εἰς ὃν χρεωστεῖται ἡ νέα αὕτη φάσις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μεγάλης νήσου, εἶνε ὁ βασιλεὺς τῆς νήσου Εὐαγόρας. Ὁ εὐγενὴς οὗτος ἡγεμών, ὅςτις ἀνέφερε τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους αὐτοῦ εἰς τὸν Τεῦκρον, οὐ μόνον τὸν θρόνον τῶν πατέρων ἠδυνήθη νἀνακτήσῃ, ἀλλὰ καὶ κατέστησε τὴν κυπριακὴν Σαλαμῖνα οἱονεὶ ἀποικίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἃς ἠγάπα ὡς ἰδίαν ἑαυτοῦ πατρίδα. Εἴδομεν τὸν Κόνωνα πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντα μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἧτταν, δι' αὐτοῦ ἑλκύοντα τὴν εὔνοιαν τῆς αὐλῆς τῶν Ἀχαιμενιδῶν, παρ' αὐτῷ θνήσκοντα μετὰ τὴν καταδίωξιν ὑπὸ τοῦ Τιριβάζου. Ὁ στόλος τοῦ Εὐαγόρου συνέπλεε μετὰ τῶν περσικῶν τριήρων, ὧν ναυαρχῶν ὁ Κόνων ἠλευθέρωσε τὰς πόλεις ἀπὸ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ. Κύπριοι ναῦται εἰργάσθησαν μετὰ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἠνώρθωσαν τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ Ἀθῆναι λοιπὸν εἶχον λόγους νὰ φανῶσιν εὐγνώμονες πρὸς τὸν Εὐαγόραν παρεχομένης εὐκαιρίας, ἥτις δὲν ἤργησε νὰ ἐπέλθῃ.

Ὁ Εὐαγόρας δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Σαλαμῖνος, ἣν παραλαβὼν ἐκβεβαρβαρωμένην καὶ οὔτε τέχνας ἐπισταμένην, οὔτ' ἐμπόριον ἔχουσαν, οὔτε λιμένα κεκτημένην ἀνέδειξε κατὰ πάντα. Ἀλλ' ἐπεξέτεινε μεγάλως τὴν δύναμιν αὐτοῦ οὐ μόνον καθ' ἅπασαν τὴν Κύπρον,

ἐν ᾗ ὑπῆρχον πολλὰ μικρὰ βασίλεια ἔχοντα ἡγεμόνας Ἕλληνας ἢ Φοίνικας, ὑποτελεῖς εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Συρακουσῶν διὰ τῆς εἰς αὐτὰς παρεχομένας βοηθείας καὶ τῶν μετ' αὐτῶν σχέσεων. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν τοῦ Εὐαγόρου πρὸς τοὺς λοιποὺς βασιλεῖς τῆς νήσου ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ τὴν προςοχὴν τῶν Περσῶν, βλεπόντων μετὰ δυςαρεσκείας καὶ φόβου τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνικωτάτου βασιλέως, ὅςτις δὲν ὤκνησε καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Περσίας νὰ ἐπιτεθῇ. Ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπαναστάντων Αἰγυπτίων, ἠδυνήθη ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη (394—385 π. Χ.) νάντιστῇ εἰς τὸ περσικὸν κράτος, οὐ μόνον τὴν ὅλην νῆσον ὑποτάξας, ἀλλὰ καὶ ἐπιπλεύσας καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Φοινίκης καὶ ἐξεγείρας εἰς ἀποστασίαν τοὺς Κίλικας. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔμειναν ἀδιάφοροι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ φιλαθηναίου ἡγεμόνος. Ἀπέστειλαν δ' εἰς βοήθειαν τοῦ Εὐαγόρου τῷ 385 π. Χ. τὸν Χαβρίαν, ὅςτις μεγάλως ἐβοήθησε τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμῖνος ἐν τῇ νήσῳ. Οἱ δὲ Πέρσαι, βλέποντες τὸ ἀκατάβλητον τοῦ ἀποστάτου, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐντείνωσι κατ' αὐτοῦ ὅλας αὐτῶν τὰς προςπαθείας. Στόλος τριακοσίων πλοίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιριβάζου πλεύσας εἰς τὴν Κύπρον κατώρθωσε τέλος νὰ πολιορκήσῃ τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ δ' Εὐαγόρας ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, διατηρήσας μόνην τὴν βασιλείαν τῆς Σαλαμῖνος ὡς ἡγεμὼν ὑποτελὴς καὶ ὑπόφορος τοῦ μεγάλου βασιλέως (385 π. Χ.).

Καθ' ὃν χρόνον ἡ περσικὴ μοναρχία δὲν εἶχεν ἀκόμη καταβάλει τὸν ἐπίφοβον ἐχθρόν, ὅςτις εἶχεν ἀναφανῇ ἐν Κύπρῳ, οἱ Σπαρτιᾶται διώρισαν ἐν ἔτει 388 π. Χ. ναύαρχον τὸν Ἀνταλκίδαν. Ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ἦτο πρόδηλος προςέγγισις τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν Περσίαν. Ἤδη τῷ 392 π. Χ. εἶχον προςπαθήσει οἱ Σπαρτιᾶται νὰ βλάψωσι τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ ἀνήρ, εἰς ὃν ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀναθέσει τὴν ἐντολὴν νὰ προβῇ εἰς τὰς προςηκούσας ἐνεργείας παρὰ τῷ Τιριβάζῳ, ἵνα οἱ Λακεδαιμόνιοι τύχωσιν εἰρήνης παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὑπῆρξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀνταλκίδας. Αἱ τότε ἀποτυχοῦσαι διαπραγματεύσεις τοῦ Ἀνταλκίδου ἐπανελήφθησαν ἤδη ὑπὸ οἰωνοὺς αἰσιωτέρους. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, νέας παθόντες συμφορὰς ἐν Ἑλληςπόντῳ ὑπὸ τοῦ νέου ναυάρχου τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπέβλεπον ἔντρομοι εἰς τὸ μέλλον. Ἡ Ἑλλὰς ὅλη, βεβαρημένη ὑπὸ τῶν πολέμων, ἐζήτει ἡσυχίαν. Ὁ δὲ Ἀρταξέρξης, λησμονήσας τέλος ἕνεκα τῶν περιστάσεων τὴν μετὰ τοῦ Κύρου κατ' αὐτοῦ συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἐθεώρησε κατάλληλον τὴ

παρουσιαζομένην αὐτῷ εὐκαιρίαν, ὅπως, ἀναμιγνυόμενος εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, εὐχαριστήσῃ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον πάντας τοὺς Ἕλληνας, ὠφελήσῃ δὲ ἰδίως τὴν Σπάρτην, ὠφεληθῇ δὲ καὶ αὐτός, ἀναγνωριζομένης τῆς ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου περσικῆς κυριαρχίας.

Γενικὴ λοιπὸν ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι ἡ εὐχαρίστησις, ὅτε ὁ Τιρίβαζος ἐκάλεσεν εἰς Σάρδεις τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἀκούσωσι τὴν εἰρήνην ἣν κατέπεμπεν ὁ μέγας βασιλεύς. Ταχέως ἔφθασαν πάντες. Ὁ Τιρίβαζος ἀνέγνωσε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης. Ἦσαν δὲ τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοιαῦτα· « Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς νο-
» μίζει δίκαιον αἱ μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις νὰ εἶνε ἑαυτοῦ ὡς καὶ ἐκ τῶν
» νήσων αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος, τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις
» καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας νἀφήσῃ αὐτονόμους πλὴν τῆς Λήμνου καὶ
» Ἴμβρου καὶ Σκύρου· αὗται δὲ ὥςπερ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις νὰ
» εἶνε τῶν Ἀθηναίων. Ὁπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται,
» κατὰ τούτων ἐγὼ θὰ πολεμήσω μετὰ τῶν συμφώνων πρὸς ταῦτα καὶ
» πεζῇ καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διὰ νηῶν καὶ διὰ χρημάτων ».

Ἡ Περσία οὐδεμίαν ἐδέχετο μεταβολὴν τοῦ ὑποβληθέντος ἐν Σάρδεσι κειμένου τῆς συνθήκης. Δεύτερον συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἑλληνίδων πόλεων συνῆλθεν ἐν Σπάρτῃ, ὅπως ἐπικυρώσῃ τὰ δόξαντα εἰς τὸν Ἀρταξέρξην. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν πάντες σύμφωνοι εἰς ἀποδοχὴν τοιαύτης εἰρήνης, δι' ἧς ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς παρεδίδοντο εἰς τὸν μέγαν βασιλέα οἱ ὁμόφυλοι Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου, οὐδαμῶς μὲν παρελύετο ἡ σπαρτιατικὴ ἡγεμονία, ἐν ᾗ τοὐλάχιστον κατὰ τύπους ἐτηρεῖτο πάντοτε ἡ αὐτονομία τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων, ἀλλὰ διεσπᾶτο ὅμως ἡ συμμαχία τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου, καὶ ἐστεροῦντο οἱ Θηβαῖοι τῆς παλαιᾶς αὐτῶν ἐν Βοιωτίᾳ ἡγεμονίας. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις τῶν Θηβαίων ἠξίουν νὰ προςχωρήσωσιν εἰς τὰς συνθήκας ὡς ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν Βοιωτῶν, οἱ δὲ Κορίνθιοι δὲν συγκατετίθεντο νὰ ἐκπέμψωσιν ἐκ τῆς γῆς αὐτῶν τὴν φρουρὰν τῶν Ἀργείων. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἀγησίλαος, ἀναλαμβάνων τὸ ἔργον ἐκτελεστοῦ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀρταξέρξου, ἠπείλησε διὰ πολέμου τὰς Θήβας, τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος, ὑπέκυψαν αἱ πόλεις, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπεδέχθη τὴν εἰρήνην οἵαν κατέπεμψεν ὁ μέγας βασιλεύς. Ἡ συμμαχία τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου διελύετο, οἱ Θηβαῖοι ἠναγκάζοντο νἀφήσωσι τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας αὐτονόμους, οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποδεχόμενοι τὸν περὶ τῆς Σκύρου, Ἴμβρου καὶ Λήμνου ἐξαιρετικὸν ὅρον τῆς συνθήκης, οἱονεὶ

κατήργουν ἐπισήμως πᾶσαν περὶ τῆς παλαιᾶς αὐτῶν ἡγεμονίας ἀξίωσιν. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Ἑλλὰς πᾶσα, ἀποδεχομένη τὰς ἐπ' Ἀνταλκίδου συνθήκας, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν κατὰ πόλεις διαίρεσιν καὶ ἀνεγνώριζε τὴν διάλυσιν πάσης συμμαχίας, οὕτω δ' ἐξησθένει καὶ ταπεινοφρονοῦσα ὑπέκυπτεν εἰς τὰς θελήσεις τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ εἰς τὰς ἐκ Σούσων ὑπαγορεύσεις, οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ μεσῖται καὶ καρπωταὶ τῆς ἐπονειδίστου εἰρήνης, μόνους τοὺς ἄλλους ἠνάγκαζον εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τοῦ Ἀρταξέρξου, αὐτοὶ δὲ οὐδ' ἐσκέφθησαν νἀφήσωσιν αὐτονόμους τοὺς Μεσσηνίους. Οὕτως ἡ Σπάρτη ὑπηρέτει ἐν Ἑλλάδι τὴν Περσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ Περσία ἐπροστάτευε τὴν Σπάρτην. Καὶ εἶχε δίκαιον ὁ Ἀγησίλαος, πρὸς τὸν εἰπόντα, ὅτι οἱ Λάκωνες μηδίζουσιν, εἰπών, ὅτι μᾶλλον οἱ Μῆδοι λακωνίζουσι.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ συνθῆκαι, τὰς ὁποίας ἠναγκάσθησαν οἱ Ἕλληνες, ἀναγράψαντες ἐν στήλαις λιθίναις, νὰ καταθέσωσιν ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν ἱερῶν. Ἔργον αἰσχρὸν καὶ ἀνόσιον ὠνόμασεν ὁ Πλάτων τὴν εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Ἕλληνες ἐδέσμευσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀποπλύναντες πᾶσαν ἀνάμνησιν τῶν λαμπρῶν κατὰ τῆς Περσίας τροπαίων. Μόνη ἡ Σπάρτη, μηδίζουσα καὶ πρωτεύουσα, διετήρει ἀκόμη τὴν ἡγεμονίαν, ἣν ἔμελλε νἀπολέσῃ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐν Λεύκτροις· ἀλλὰ τὴν δόξαν ἀπώλεσε καὶ ἡ Σπάρτη ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔγεινεν ὁ εἰσηγητὴς καὶ πρωτουργὸς τῆς αἰσχρᾶς συνθήκης.

ιϐ'

Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς εἰρήνης.

Ὁ περὶ τῆς αὐτονομίας τῶν ἑλληνίδων πόλεων ὅρος τῆς ἀνταλκιδείου εἰρήνης ἦτο μέγιστον ὠφέλημα τῶν Λακεδαιμονίων. Διαλυομένης πάσης ἄλλης συμμαχίας πλὴν τῆς σπαρτιατικῆς, ἡ πολυθρύλητος αὐτονομία ἐγίνετο ὅπλον εἰς τὰς χεῖρας τῆς Σπάρτης ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς διάλυσιν πάσης ἐπικινδύνου ἢ δυςαρέστου εἰς αὐτὴν συμμαχίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τιμωρίαν καὶ ταπείνωσιν τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Ἐκ δὲ τῶν δύο βασιλέων τῆς Σπάρτης ἐκεῖνος ὅστις παρουσιάζεται ἀντιπρόσωπος τῆς τοιαύτης πολιτείας εἶνε ὁ Ἀγησίλαος, ἀντὶ τῶν πανελληνίων ἰδεῶν, ἃς ἐφαίνετο ἀσπαζόμενος πρότερον, προςκείμενος τώρα εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς Σπάρτης, καὶ μόνης αὐτῆς.

Πρώτη ἐκδήλωσις τῆς τοιαύτης ἐνεργείας μετὰ τὴν διάσπασιν τῆς

συμμαχίας τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὴν Μαντίνειαν διαγωγὴ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ Μαντίνεια πολλάκις εἶχεν ἐπιδείξει τὰς σπαρτιατικὰς αὐτῆς διαθέσεις καὶ τὴν μετὰ τοῦ Ἄργους μάλιστα φιλίαν. Καὶ τὸ μὲν δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς πόλεως ἦτο κατὰ τὴν κρίσιν τῶν Λακεδαιμονίων πρόςθετον πταῖσμα ἄξιον τιμωρίας, ὁ δ' ἐκ πέντε κωμῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἀμέσως μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους γενόμενος συνοικισμὸς τῆς Μαντινείας παρεῖχεν εἰς τὴν Σπάρτην, παρακινουμένην καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἀρκαδικῇ πόλει ἀριστοκρατικῶν, τὴν ἀφορμὴν νἀπαιτήσῃ τὴν διάλυσιν τούτου τοῦ συνοικισμοῦ διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν τειχῶν. Ἀλλ' ἡ ἀξίωσις τῆς κρημνίσεως τῶν τειχῶν ἦτο πρόφασις μόνον καὶ ἀρχὴ πρὸς διάλυσιν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ περιστολὴν τῆς δυνάμεως τῆς ἐπιφόβου ἀρκαδικῆς πόλεως· σὺν τῇ ἐξασθενήσει δὲ καὶ ταπεινώσει αὐτῆς προςεβάλλοντο καὶ οἱ Ἀργεῖοι, οἱ φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Μαντινέων καὶ εἰςηγηταὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Μαντινείας. Ἐπὶ δὲ τῇ ἀρνήσει τῶν Μαντινέων, μὴ θελόντων νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη καὶ προβῶσιν εἰς τὸν διοικισμὸν, στρατὸς σπαρτιατικὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀγησίπολιν ἐξεκίνησε τῷ 385 π. Χ. κατὰ τῆς Μαντινείας. Ὅτε δὲ ἡ πόλις, καὶ δῃουμένων τῶν περὶ τὴν Μαντίνειαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀνθίστατο εἰς τοὺς πολιορκοῦντας, ὁ Ἀγησίπολις, ἐπελθόντος τοῦ χειμῶνος, ἀπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν τὸ ἐκ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἐξογκωθὲν ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ὄφιος. Ἡ πόλις, δι' ἧς ἔρρεεν ὁ ποταμὸς, ἐλίμνασεν, αἱ οἰκίαι ἤρχισαν νὰ βλάπτωνται, τὸ δὲ διὰ πλίνθων ἐκτισμένον τεῖχος, βρεχομένων τῶν θεμελίων, ἤρχισε νὰ ῥηγνύηται, ἔπειτα δὲ καὶ νὰ κλίνῃ. Οἱ Μαντινεῖς, μάτην προςπαθήσαντες νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ τεῖχος, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι, καὶ ἀπεδέχθησαν τοὺς ὅρους τοῦ νικητοῦ. Τὸ τεῖχος ἐκρημνίσθη, ἡ Μαντίνεια διῳκίσθη, ὡς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων, εἰς τέσσαρας κώμας, καὶ ἀντὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος εἰςήχθη τὸ ἀριστοκρατικόν. Ἡ Μαντίνεια δὲν ἦτο πλέον ἐπίφοβος εἰς τὴν Σπάρτην, ἥτις πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς παρεῖχε φοβερὰν ἑρμηνείαν εἰς τὸν περὶ αὐτονομίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὅρον τῶν συνθηκῶν, οὐ μόνον τὰς συμμαχίας διαλύουσα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς πόλεις χωρίζουσα εἰς κώμας, ἐξ ὧν οὐδὲν τὸ μέγα, οὐδὲ τὸ γενναῖον, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ἠδύνατο νὰ προέλθῃ.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ παρὰ τῆς Σπάρτης προστασία τῶν ἀριστοκρατικῶν [illegible] θάρρος εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων πόλεων διὰ τὰ φιλολακωνικὰ αὐ-

των αισθήματα εξωρισμένους ολιγαρχικούς. Ἐν δὲ Φλιοῦντι ἡ ὑπὲρ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀνάμιξις τῶν Λακεδαιμονίων ἤγαγεν εἰς στάσιν, ἀπολήξασαν εἰς τὴν οριστικὴν ἐπικράτησιν τῶν ὀλιγαρχικῶν, προστατευομένων ὑπὸ τῶν σπαρτιατικῶν ὅπλων. Διαρκοῦντος τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου, οἱ πολῖται τοῦ Φλιοῦντος, πόλεως ἀκμαίας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κορινθιακοῦ Ἀσωποῦ, ἐπελθούσης στάσεως, ἐξεδίωξαν τοὺς πρότερον τῆς πόλεως διέποντας ὀλιγαρχικούς. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην οἱ φυγάδες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἀπαιτήσει δὲ ταύτης οἱ Φλιάσιοι ἐπανήγαγον τοὺς φυγάδας, ψηφίσαντες νἀποδοθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματα αὐτῶν. Πρὸς δ' ἐξαγορὰν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ὑπ' ἄλλων ἀγορασθέντων κτημάτων τῶν φυγάδων ὡρίσθη νὰ πληρώσῃ τὸ δημόσιον. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀποδόσει ταύτῃ τῶν κτημάτων ἐγεννήθησαν πολλαὶ διαδικασίαι καὶ παράπονα τῶν κατελθόντων, παραπονουμένων, ὅτι ἡ ὁπωσδήποτε ἐν τῇ πόλει κρατοῦσα μερὶς ἐδίκαζεν ἀδίκως. Οὕτω δὲ μετά τινα ἔτη, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς Ἀγησίπολις εὑρίσκετο, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐν ἐκστρατείᾳ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, οἱ εἰς τὸν Φλιοῦντα ἐπιστρέψαντες ὀλιγαρχικοὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ὅπως ὑποβάλωσι τὰς ἐναντίον τῆς πόλεως κατηγορίας. Καὶ οἱ μὲν Φλιάσιοι ἐτιμώρησαν διὰ χρηματικῆς ζημίας τοὺς οὕτως εἰς ξένας πόλεις ἀπευθυνομένους κατὰ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν πατρίδος. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐθεώρησαν τούτους τοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν δίκην προδοτῶν τιμωρηθέντας ὡς τοὺς ἀδικουμένους νομίμους ἀντιπροσώπους τοῦ Φλιοῦντος, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀγησίλαος, ὅστις συνεδέετο καὶ διὰ προσωπικῆς φιλίας πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φυγάδων, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Φλιασίων (381 π. Χ.). Οἱ Φλιάσιοι ὑπεσχέθησαν νὰ ἐκτελέσωσι πάσας τὰς διαταγὰς τῆς Σπάρτης· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τῆς ἀκροπόλεως πρὸς ἐγκατάστασιν σπαρτιατικῆς φρουρᾶς. Μὴ ἀποδεχομένων δὲ ταῦτα τῶν Φλιασίων, ὁ Ἀγησίλαος ἐπολιόρκησε στενῶς τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας οἱ πεντακισχίλιοι πολῖται, θαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ γενναίου καὶ ἀκαμάτου Δελφίωνος, ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν ἐπὶ ἓν ὅλον ἔτος καὶ ὀκτὼ μῆνας εἰς τοὺς πολιορκητάς, ὧν αἱ τάξεις περὶ τὰ τέλη τῆς πολιορκίας ηὐξάνοντο διὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἀποδιδρασκόντων. Μετὰ ματαιωθεῖσαν ἀπόπειραν τῶν Φλιασίων πρὸς ἀποστολὴν πρεσβείας εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ πόλις, στερουμένη πλέον παντελῶς τροφῶν, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ κατορθώσει νὰ λάβῃ παρὰ τῶν ἐφόρων τὴν ἐντολὴν νὰ διαρρυθμίσῃ αὐτὸς τὰ ἐν Φλιοῦντι κατὰ τὸ

δοκοῦν αὐτῷ. Ὁ βασιλεύς, παραλαβὼν τὴν πόλιν, εἰςήγαγε μὲν φρουρὰν σπαρτιατικήν, ἔταξε δ' ἑκατὸν Φλιασίους, πεντήκοντα μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει, πεντήκοντα δ' ἐκ τῶν φυγάδων, ὅπως διακρίνωσιν ὅςτις τῶν ἐν τῇ πόλει εἶνε δίκαιον νὰ ζῇ καὶ ὅςτις νἀποθάνῃ. Εἰς τοὺς φοβεροὺς δ' ἀνακριτὰς ἀνετέθη καὶ ἡ σύνταξις νέου πολιτεύματος διὰ τὸν σκληρῶς τιμωρούμενον Φλιοῦντα.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔφθανεν εἰς τὴν Σπάρτην ἡ εἴδησις περὶ τῆς παραδόσεως πόλεως μακρὰν τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἐκείνῃ κειμένης, ἥτις καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου εἶχεν ὑπάρξει θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων.

Ἡ Ὄλυνθος, κτισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ ἔθνους τῶν Βοττιαίων μεταξὺ τῶν δύο δυτικωτέρων γλωσσῶν ἐκ τῶν τριῶν εἰς ἃς ἀπολήγει ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῶν περσικῶν πολέμων ὑπὸ Χαλκιδέων καταληφθεῖσα, ἦτο πόλις μεστὴ ζωῆς, ὀφειλομένης κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτῆς μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης θέσιν καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν περιοικούντων γενναίων λαῶν σχέσεις. Ἐπωφελούμενοι ἐκ τῶν ἐρίδων, αἵτινες διεσπάρασσον τὸν οἶκον τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, δὲν ἤργησαν οἱ Ὀλύνθιοι μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας νἀναπτύξωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν, ἅτε ἔχοντες ἐν τῇ χώρᾳ περίσσειαν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἀκμὴν αὐτῆς ἀγαθῶν, δάση ξύλων ναυπηγησίμων καὶ προςόδους ἐκ πολλῶν μὲν λιμένων, πολλῶν δ' ἐμπορίων καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πολυανθρωπίαν ἕνεκα τῆς ὑπαρχούσης ἀφθονίας τροφῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνην, ὡςεὶ νέαν αἰφνιδίως λαβοῦσα ῥοπὴν ἡ Ὄλυνθος ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἀπέλπιδος ἀγῶνος τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν, γενομένη τὸ κέντρον ἰσχυρᾶς συμμαχίας, ἥτις τὸ μὲν πρῶτον περιελάμβανε τὰς μικρὰς παραλίους πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς, εἶτα δ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας καὶ τὰς μεγαλειτέρας πόλεις, προςλαβοῦσα τήν τε Ποτίδαιαν καὶ αὐτὴν τὴν Πέλλαν, τὴν μεγίστην τῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ὀλύνθου συμμαχία τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς, ἥτις ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ ὀκτακιςχιλίους ὁπλίτας καὶ πολὺ πλείονας τούτων πελταστάς, ἱππεῖς δὲ ὀλίγον ἀπέχοντας τῶν χιλίων, ἐπολιτεύετο διὰ νόμων κοινῶν εἰς ἅπαντας τοὺς συμμάχους, οἵτινες ἦσαν πάντες ἰσότιμοι καὶ εἶχον ψηφίσει τὸ δικαίωμα τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀλλήλων ἐγκ[illegible] καὶ τῆς μεταξὺ ἀλλήλων ἐπιγαμίας.

Ἡ δύναμις, ἣν ἀπέκτησεν ἡ Ὄλυνθος, ἐτάραξε τὸν Ἀμύνταν. Ὑποκινούμενοι δὲ πιθανῶς ὑπὸ τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Ἀκάνθου καὶ τῆς Ἀπολλωνίας, τῶν γειτόνων τῆς Ὀλύνθου πόλεων, αἵτινες δὲν εἶχον προςέλθει εἰς τὴν Χαλκιδικὴν συμμαχίαν, ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Λακεδαίμονα. Παρώτρυνον δὲ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ μὴ παρίδωσι τὴν ἐπίφοβον αὔξησιν τῶν Ὀλυνθίων, οἵτινες διὰ τῆς μελετωμένης μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συμμαχίας καὶ αὐτῆς τῆς Σπάρτης ἔμελλον νὰ καταστῶσιν ἐπίφοβοι ἐχθροί. Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ αἴσθησις, ἣν παρήγαγον οἱ λόγοι τῶν πρέσβεων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τοὺς συμμάχους. Ἐν σπουδῇ δὲ ἀπεφασίσθη ἡ ταχεῖα ἀποστολὴ στρατιᾶς ἐκ δεκακιςχιλίων ἀνδρῶν. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε, ὅτι τότε πρῶτον βλέπομεν εἰςαγόμενον ἐν τῇ πελοποννησιακῇ συμμαχίᾳ τὸ σύστημα, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἐπικρατήσει ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἡγεμονίᾳ, τῆς χρηματικῆς εἰςφορᾶς ἀντὶ τῶν τεταγμένων στρατιωτῶν, οὓς ὤφειλον νὰ παρέχωσιν αἱ πόλεις. Δοθείσης δὲ τοιαύτης ἀδείας εἰς τοὺς βουλομένους ἐκ τῶν συμμάχων, ὡρίσθη ὡς ποσὸν ἀνάλογον δι' ἕκαστον μὲν πεζὸν τριῶν ὀβολῶν τοῦ αἰγιναίου συστήματος, τὸ τετραπλοῦν δὲ δι' ἕκαστον τῶν ἱππέων. Ἀλλ' ἐπειδή, μέχρις οὗ ἀθροισθῇ καὶ παρασκευασθῇ ἡ ψηφισθεῖσα δύναμις μυρίων ἀνδρῶν, ἔμελλε νὰ παρέλθῃ χρόνος, συμβουλῇ τῶν Ἀκανθίων οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξέπεμψαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης δύναμιν ἀνδρῶν διςχιλίων ὑπὸ τὸν Εὐδαμίδαν (383 π. Χ.). Ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Φοιβίδας ἔμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ κατόπιν, ἅμα συναθροιζομένου τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Καὶ ὁ μὲν Εὐδαμίδας, ἄνευ κινδύνου διελθὼν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἔφθασεν εἰς τὴν Χαλκιδικήν, προςέλαβε τὴν Ποτίδαιαν, ἑκουσίως ἀποσπασθεῖσαν τῆς χαλκιδικῆς συμμαχίας, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁρμώμενος ἐπολέμει μετὰ προφυλάξεως, ἅτε ἔχων ὀλιγωτέραν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν. Ἐν τούτοις δὲ ὁ παρ' αὐτοῦ ἀναμενόμενος Φοιβίδας ἐξεκίνησε μὲν ἐκ τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἐσταμάτησεν ἀπροόπτως ἐν Βοιωτίᾳ καὶ κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν.

Ἐκ τῶν πόλεων ἃς ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου ἔπληξε καιρίως ὑπῆρξαν, ὡς εἴδομεν, καὶ αἱ Θῆβαι, αἵτινες, ματαίως τὸ πρῶτον ἀντιστᾶσαι, ἠναγκάσθησαν ἔπειτα νὰ δεχθῶσι τὴν διάλυσιν τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν εὑρισκομένης συμμαχίας τῶν βοιωτικῶν πόλεων. Πρὸς ἐξαφάνισιν δὲ πάσης δυνάμεως τῶν Θηβαίων ἐν Βοιωτίᾳ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀμέσως μετὰ τὴν εἰρήνην ἤρχισαν προστατεύοντες διὰ σπαρτια-

κῶν φρουρῶν τὴν αὐτονομίαν τῶν πρὸς τὰς Θήβας ἐχθρικῶς διακειμένων βοιωτικῶν πόλεων, τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν Θεσπιῶν, καὶ συνοικίντες τοὺς διεσκεδασμένους Πλαταιεῖς. Διὰ τῶν τοιούτων μέτρων τῆς πάρτης οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον ταπεινωθῆ, ὥςτε διαρκούσης τῆς αντίον τῆς Μαντινείας ἐκστρατείας τῶν Λακεδαιμονίων ἔστειλαν εἰς τοὺς βοήθειαν κατὰ τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχιν ἀναγεννώμενον ἐν τῇ τεταπεινωμένῃ πόλει τὸ δημοκρατικὸν καὶ ἀντιπαρτιατικὸν πνεῦμα, οὕτως ὥςτε, ὅτε ἡ Σπάρτη ἐπεχείρησε τὸν κατὰ ῆς Ὀλύνθου πόλεμον, αἱ φατρίαι ἦσαν ἰσόπαλοι ἐν Θήβαις, ἐν δὲ τῷ υνεδρίῳ τῶν πολεμάρχων οἱ μὲν ὀπαδοὶ τῆς Σπάρτης εἶχον ἀντιπρόσωπον τὸν ὀλιγαρχικὸν Λεοντιάδην, ὁ δὲ δῆμος τὸν Ἰσμηνίαν, αὐτὸν ἐκεῖνον ὅςτις εἶχε βοηθήσει τὸν Ἀθηναῖον Θρασύβουλον κατὰ τῶν τριάκοντα.

Ὁ Φοιβίδας, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Λακωνικῆς πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πολεμοῦντος ἀδελφοῦ Εὐδαμίδου, διέβη τὸν ἰσθμὸν, καὶ, διερχόμενος διὰ τῆς Βοιωτίας, ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Θηβῶν. Κληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου, κατέλαβε διὰ δόλου τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες τῶν Θηβαίων ἑώρταζον τὰ θεσμοφόρια. Κατεχομένης δὲ τῆς Καδμείας, συνελήφθη ὁ Ἰσμηνίας, ὅςτις καὶ ἐθανατώθη ἔπειτα, ἐν ᾧ οἱ περὶ αὐτὸν, τριακόσιοι περίπου ὄντες, προέλαβον νὰ φύγωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ εἴδησις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα καταλήψεως τῶν Θηβῶν ἐξήγειρε κατ' ἀρχὰς ἀγανάκτησιν ἐν Σπάρτῃ διὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ, γενομένην ἄνευ τῆς διαταγῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἀντεστρατεύθη εἰς τὴν ὀργὴν ταύτην τῶν Λακεδαιμονίων, καταδείξας ὅτι τὸ τόλμημα τοῦ Φοιβίδα ἦτο ὠφέλιμον εἰς τὴν Σπάρτην. Καὶ ἐτιμωρήθη μὲν ὁ αὐτογνώμων στρατηγὸς, καθαιρεθεὶς τῆς ἀρχῆς καὶ ζημιωθεὶς διὰ προστίμου, ἀλλ' ἡ Σπάρτη, καταδικάζουσα τὸν πράξαντα, δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ καταδικάσῃ καὶ ἐπανορθώσῃ καὶ τὴν πρᾶξιν, ἐφ' ᾗ ἐτιμωρήθη ὁ Φοιβίδας, ἀλλ' ἐκράτησε τὴν Καδμείαν.

Ἐν τοσούτῳ δ' ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Ἡ βραδύτης τῆς ἀφίξεως τῶν ἐκ Σπάρτης βοηθειῶν διὰ τὴν ἐν Θήβαις διατριβὴν τοῦ Φοιβίδα ἐδυσχέρανε τὸ ἔργον τοῦ Εὐδαμίδου. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ὀλυνθίων, ἐτέθη εἰς θέσιν ἀμύνης, ἐν ᾧ οἱ πολέμιοι ἀνεθάρρησαν ἐκ τῆς νίκης αὐτῶν καὶ ἀνέπτυξαν ἐπὶ τοσοῦτον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις καὶ τοιαύτην ἐπέδειξαν γενναιότητα καὶ καρτερίαν, ὥςτε ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν εἰς τὴν Σπάρτην ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη (383—380 π. Χ.).

ἐν ᾗ ὑπῆρχον πολλὰ μικρὰ βασίλεια ἔχοντα ἡγεμόνας Ἕλληνας ἢ Φοίνικας, ὑποτελεῖς εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Συρακουσῶν διὰ τῆς εἰς αὐτὰς παρεχομένας βοηθείας καὶ τῶν μετ' αὐτῶν σχέσεων. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν τοῦ Εὐαγόρου πρὸς τοὺς λοιποὺς βασιλεῖς τῆς νήσου ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ τὴν προςοχὴν τῶν Περσῶν, βλεπόντων μετὰ δυςαρεσκείας καὶ φόβου τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνικωτάτου βασιλέως, ὅςτις δὲν ὤκνησε καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Περσίας νὰ ἐπιτεθῇ. Ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπαναστάντων Αἰγυπτίων, ἠδυνήθη ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη (394—385 π. Χ.) νἀντιστῇ εἰς τὸ περσικὸν κράτος, οὐ μόνον τὴν ὅλην νῆσον ὑποτάξας, ἀλλὰ καὶ ἐπιπλεύσας καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Φοινίκης καὶ ἐξεγείρας εἰς ἀποστασίαν τοὺς Κίλικας. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔμειναν ἀδιάφοροι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ φιλαθηναίου ἡγεμόνος. Ἀπέστειλαν δ' εἰς βοήθειαν τοῦ Εὐαγόρου τῷ 385 π.Χ. τὸν Χαβρίαν, ὅςτις μεγάλως ἐβοήθησε τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμῖνος ἐν τῇ νήσῳ. Οἱ δὲ Πέρσαι, βλέποντες τὸ ἀκατάβλητον τοῦ ἀποστάτου, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐντείνωσι κατ' αὐτοῦ ὅλας αὐτῶν τὰς προςπαθείας. Στόλος τριακοσίων πλοίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιριβάζου πλεύσας εἰς τὴν Κύπρον κατώρθωσε τέλος νὰ πολιορκήσῃ τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ δ' Εὐαγόρας ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, διατηρήσας μόνην τὴν βασιλείαν τῆς Σαλαμῖνος ὡς ἡγεμὼν ὑποτελὴς καὶ ὑπόφορος τοῦ μεγάλου βασιλέως (385 π. Χ.).

Καθ' ὃν χρόνον ἡ περσικὴ μοναρχία δὲν εἶχεν ἀκόμη καταβάλει τὸν ἐπίφοβον ἐχθρόν, ὅςτις εἶχεν ἀναφανῇ ἐν Κύπρῳ, οἱ Σπαρτιᾶται διώρισαν ἐν ἔτει 388 π. Χ. ναύαρχον τὸν Ἀνταλκίδαν. Ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ἦτο πρόδηλος προςέγγισις τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν Περσίαν. Ἤδη τῷ 392 π. Χ. εἶχον προςπαθήσει οἱ Σπαρτιᾶται νὰ βλάψωσι τοὺς Ἀθηναίους διὰ τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ ἀνήρ, εἰς ὃν ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀναθέσει τὴν ἐντολὴν νὰ προβῇ εἰς τὰς προςηκούσας ἐνεργείας παρὰ τῷ Τιριβάζῳ, ἵνα οἱ Λακεδαιμόνιοι τύχωσιν εἰρήνης παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὑπῆρξεν αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀνταλκίδας. Αἱ τότε ἀποτυχοῦσαι διαπραγματεύσεις τοῦ Ἀνταλκίδου ἐπανελήφθησαν ἤδη ὑπὸ οἰωνοὺς αἰσιωτέρους. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, νέας παθόντες συμφορὰς ἐν Ἑλληςπόντῳ ὑπὸ τοῦ νέου ναυάρχου τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπέβλεπον ἔντρομοι εἰς τὸ μέλλον. Ἡ Ἑλλὰς ὅλη, βεβαρημένη ὑπὸ τῶν πολέμων, ἐζήτει ἡσυχίαν. Ὁ δὲ Ἀρταξέρξης, λησμονήσας τέλος ἕνεκα τῶν περιστάσεων τὴν μετὰ τοῦ Κύρου κατ' αὐτοῦ συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν

παρουσιαζομένην αὐτῷ εὐκαιρίαν, ὅπως, ἀναμιγνυόμενος εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, εὐχαριστήσῃ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον πάντας τοὺς Ἕλληνας, ὠφελήσῃ δὲ ἰδίως τὴν Σπάρτην, ὠφεληθῇ δὲ καὶ αὐτός, ἀναγνωριζομένης τῆς ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου περσικῆς κυριαρχίας.

Γενικὴ λοιπὸν ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι ἡ εὐχαρίστησις, ὅτε ὁ Τιρίβαζος ἐκάλεσεν εἰς Σάρδεις τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἀκούσωσι τὴν εἰρήνην ἣν κατέπεμπεν ὁ μέγας βασιλεύς. Ταχέως ἔφθασαν πάντες. Ὁ Τιρίβαζος ἀνέγνωσε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης. Ἦσαν δὲ τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοιαῦτα· « Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς νο-» μίζει δίκαιον αἱ μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις νὰ εἶνε ἑαυτοῦ ὡς καὶ ἐκ τῶν » νήσων αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος, τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις » καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας νἀφήσῃ αὐτονόμους πλὴν τῆς Λήμνου καὶ » Ἴμβρου καὶ Σκύρου· αὗται δὲ ὥςπερ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις νὰ » εἶνε τῶν Ἀθηναίων. Ὁπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, » κατὰ τούτων ἐγὼ θὰ πολεμήσω μετὰ τῶν συμφώνων πρὸς ταῦτα καὶ » πεζῇ καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διὰ νηῶν καὶ διὰ χρημάτων ».

Ἡ Περσία οὐδεμίαν ἐδέχετο μεταβολὴν τοῦ ὑποβληθέντος ἐν Σάρδεσι κειμένου τῆς συνθήκης. Δεύτερον συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἑλληνίδων πόλεων συνῆλθεν ἐν Σπάρτῃ, ὅπως ἐπικυρώσῃ τὰ δόξαντα εἰς τὸν Ἀρταξέρξην. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν πάντες σύμφωνοι εἰς ἀποδοχὴν τοιαύτης εἰρήνης, δι' ἧς ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς παρεδίδοντο εἰς τὸν μέγαν βασιλέα οἱ ὁμόφυλοι Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου, οὐδαμῶς μὲν παρελύετο ἡ σπαρτιατικὴ ἡγεμονία, ἐν ᾗ τοὐλάχιστον κατὰ τύπους ἐτηρεῖτο πάντοτε ἡ αὐτονομία τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων, ἀλλὰ διεσπᾶτο ὅμως ἡ συμμαχία τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου, καὶ ἐστεροῦντο οἱ Θηβαῖοι τῆς παλαιᾶς αὐτῶν ἐν Βοιωτίᾳ ἡγεμονίας. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις τῶν Θηβαίων ἠξίουν νὰ προςχωρήσωσιν εἰς τὰς συνθήκας ὡς ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν Βοιωτῶν, οἱ δὲ Κορίνθιοι δὲν συγκατετίθεντο νὰ ἐκπέμψωσιν ἐκ τῆς γῆς αὐτῶν τὴν φρουρὰν τῶν Ἀργείων. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἀγησίλαος, ἀναλαμβάνων τὸ ἔργον ἐκτελεστοῦ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀρταξέρξου, ἠπείλησε διὰ πολέμου τὰς Θήβας, τὴν Κόρινθον καὶ τὸ Ἄργος, ὑπέκυψαν αἱ πόλεις, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπεδέχθη τὴν εἰρήνην οἵαν κατέπεμψεν ὁ μέγας βασιλεύς. Ἡ συμμαχία τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου διελύετο, οἱ Θηβαῖοι ἠναγκάζοντο νἀφήσωσι τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας αὐτονόμους, οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποδεχόμενοι τὸν περὶ τῆς Σκύρου, Ἴμβρου καὶ Λήμνου ἐξαιρετικὸν ὅρον τῆς συνθήκης, οἱονεὶ

κατήργουν επισήμως πᾶσαν περὶ τῆς παλαιᾶς αὐτῶν ἡγεμονίας ἀ
'Εν ᾧ δὲ ἡ 'Ελλὰς πᾶσα, ἀποδεχομένη τὰς ἐπ' 'Ανταλκίδου συν
ἐπέστρεφεν εἰς τὴν κατὰ πόλεις διαίρεσιν καὶ ἀνεγνώριζε τὴν δ
πάσης συμμαχίας, οὕτω δ' ἐξησθένει καὶ ταπεινοφρονοῦσα ὑπέκυπ
τὰς θελήσεις τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ εἰς τὰς ἐκ Σούσων
ρεύσεις, οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ μεσῖται καὶ καρπωταὶ τῆς ἐπονε
εἰρήνης, μόνους τοὺς ἄλλους ἠνάγκαζον εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγ
'Αρταξέρξου, αὐτοὶ δὲ οὐδ' ἐσκέφθησαν νὰ φήσωσιν αὐτονόμου
Μεσσηνίους. Οὕτως ἡ Σπάρτη ὑπηρέτει ἐν 'Ελλάδι τὴν Περσίαν
καὶ ἡ Περσία ἐπροστάτευε τὴν Σπάρτην. Καὶ εἶχε δίκαιον ὁ '.
λαος, πρὸς τὸν εἰπόντα, ὅτι οἱ Λάκωνες μηδίζουσιν, εἰπών, ὅτι
οἱ Μῆδοι λακωνίζουσι.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ συνθῆκαι, τὰς ὁποίας ἠναγκάσθησαν οἱ 'Ε
ἀναγράψαντες ἐν στήλαις λιθίναις, νὰ καταθέσωσιν ἐν τοῖς κοινο
ἱερῶν. Ἔργον αἰσχρὸν καὶ ἀνόσιον ὠνόμασεν ὁ Πλάτων τὴν εἰρήν
ἧς οἱ Ἕλληνες ἐδέσμευσαν τὴν 'Ελλάδα, ἀποπλύναντες πᾶσαν ἀνο
τῶν λαμπρῶν κατὰ τῆς Περσίας τροπαίων. Μόνη ἡ Σπάρτη, μητ
καὶ πρωτεύουσα, διετήρει ἀκόμη τὴν ἡγεμονίαν, ἣν ἔμελλε νὰ πολέ
ὀλίγα ἔτη ἐν Λεύκτροις· ἀλλὰ τὴν δόξαν ἀπώλεσε καὶ ἡ Σπάρτη
ἡμέρας ἔγεινεν ὁ εἰσηγητὴς καὶ πρωτουργὸς τῆς αἰσχρᾶς συνθήκ

ιβ'

Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς εἰρήνης.

'Ο περὶ τῆς αὐτονομίας τῶν ἑλληνίδων πόλεων ὅρος τῆς ἀνταλ
εἰρήνης ἦτο μέγιστον ὠφέλημα τῶν Λακεδαιμονίων. Διαλυομέν
σης ἄλλης συμμαχίας πλὴν τῆς σπαρτιατικῆς, ἡ πολυθρύλητος
νομία ἐγίνετο ὅπλον εἰς τὰς χεῖρας τῆς Σπάρτης ἀφ' ἑνὸς μὲν πρ
λυσιν πάσης ἐπικινδύνου ἢ δυςαρέστου εἰς αὐτὴν συμμαχίας, ἀφ'
δὲ πρὸς τιμωρίαν καὶ ταπείνωσιν τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. 'Εκ δὲ τ
βασιλέων τῆς Σπάρτης ἐκεῖνος ὅςτις παρουσιάζεται ἀντιπρόσωπ
τοιαύτης πολιτείας εἶνε ὁ 'Αγησίλαος, ἀντὶ τῶν πανελληνίων ἰδε
ἐφαίνετο ἀσπαζόμενος πρότερον, προςκείμενος τώρα εἰς τὴν ἐπικ
τῆς Σπάρτης, καὶ μόνης αὐτῆς.

Πρώτη ἐκδήλωσις τῆς τοιαύτης ἐνεργείας μετὰ τὴν διάσπα

συμμαχίας τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Κορίνθου καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβῶν ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὴν Μαντίνειαν διαγωγὴ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ Μαντίνεια πολλάκις εἶχεν ἐπιδείξει τὰς σπαρτιατικὰς αὐτῆς διαθέσεις καὶ τὴν μετὰ τοῦ Ἄργους μάλιστα φιλίαν. Καὶ τὸ μὲν δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς πόλεως ἦτο κατὰ τὴν κρίσιν τῶν Λακεδαιμονίων πρόςθετον πταῖσμα ἄξιον τιμωρίας, ὁ δ' ἐκ πέντε κωμῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἀμέσως μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους γενόμενος συνοικισμὸς τῆς Μαντινείας παρεῖχεν εἰς τὴν Σπάρτην, παρακινουμένην καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἀρκαδικῇ πόλει ἀριστοκρατικῶν, τὴν ἀφορμὴν νἀπαιτήσῃ τὴν διάλυσιν τούτου τοῦ συνοικισμοῦ διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν τειχῶν. Ἀλλ' ἡ ἀξίωσις τῆς κρημνίσεως τῶν τειχῶν ἦτο πρόφασις μόνον καὶ ἀρχὴ πρὸς διάλυσιν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ περιστολὴν τῆς δυνάμεως τῆς ἐπιφόβου ἀρκαδικῆς πόλεως· σὺν τῇ ἐξασθενήσει δὲ καὶ ταπεινώσει αὐτῆς προςεβάλλοντο καὶ οἱ Ἀργεῖοι, οἱ φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Μαντινέων καὶ εἰςηγηταὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Μαντινείας. Ἐπὶ δὲ τῇ ἀρνήσει τῶν Μαντινέων, μὴ θελόντων νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη καὶ προβῶσιν εἰς τὸν διοικισμόν, στρατὸς σπαρτιατικὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀγησίπολιν ἐξεκίνησε τῷ 385 π. Χ. κατὰ τῆς Μαντινείας. Ὅτε δὲ ἡ πόλις, καὶ δῃουμένων τῶν περὶ τὴν Μαντίνειαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀνθίστατο εἰς τοὺς πολιορκοῦντας, ὁ Ἀγησίπολις, ἐπελθόντος τοῦ χειμῶνος, ἀπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν τὸ ἐκ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἐξογκωθὲν ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ὄφιος. Ἡ πόλις, δι' ἧς ἔρρεεν ὁ ποταμός, ἐλίμνασεν, αἱ οἰκίαι ἤρχισαν νὰ βλάπτωνται, τὸ δὲ διὰ πλίνθων ἐκτισμένον τεῖχος, βρεχομένων τῶν θεμελίων, ἤρχισε νὰ ῥηγνύηται, ἔπειτα δὲ καὶ νὰ κλίνῃ. Οἱ Μαντινεῖς, μάτην προςπαθήσαντες νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ τεῖχος, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι, καὶ ἀπεδέχθησαν τοὺς ὅρους τοῦ νικητοῦ. Τὸ τεῖχος ἐκρημνίσθη, ἡ Μαντίνεια διῳκίσθη, ὡς πρὸ τῶν περσικῶν πολέμων, εἰς τέσσαρας κώμας, καὶ ἀντὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος εἰςήχθη τὸ ἀριστοκρατικόν. Ἡ Μαντίνεια δὲν ἦτο πλέον ἐπίφοβος εἰς τὴν Σπάρτην, ἥτις πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς παρεῖχε φοβερὰν ἑρμηνείαν εἰς τὸν περὶ αὐτονομίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὅρον τῶν συνθηκῶν, οὐ μόνον τὰς συμμαχίας διαλύουσα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς πόλεις χωρίζουσα εἰς κώμας, ἐξ ὧν οὐδὲν τὸ μέγα, οὐδὲ τὸ γενναῖον, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ἠδύνατο νὰ προέλθῃ.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ παρὰ τῆς Σπάρτης προστα[illegible] τικῶν ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων πόλεων

τῶν αἰσθήματα ἐξωρισμένους ὀλιγαρχικούς. Ἐν δὲ Φλιοῦντι ἡ ὑπὲρ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀνάμιξις τῶν Λακεδαιμονίων ἤγαγεν εἰς στάσιν, ἀπολήξασαν εἰς τὴν ὁριστικὴν ἐπικράτησιν τῶν ὀλιγαρχικῶν, προστατευομένων ὑπὸ τῶν σπαρτιατικῶν ὅπλων. Διαρκοῦντος τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου, οἱ πολῖται τοῦ Φλιοῦντος, πόλεως ἀκμαίας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ κορινθιακοῦ Ἀσωποῦ, ἐπελθούσης στάσεως, ἐξεδίωξαν τοὺς πρότερον τῆς πόλεως διέποντας ὀλιγαρχικούς. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην οἱ φυγάδες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἀπαιτήσει δὲ ταύτης οἱ Φλιάσιοι ἐπανήγαγον τοὺς φυγάδας, ψηφίσαντες νἀποδοθῶσιν εἰς αὐτοὺς τὰ κτήματα αὐτῶν. Πρὸς δ' ἐξαγορὰν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ὑπ' ἄλλων ἀγορασθέντων κτημάτων τῶν φυγάδων ὡρίσθη νὰ πληρώσῃ τὸ δημόσιον. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀποδόσει ταύτῃ τῶν κτημάτων ἐγεννήθησαν πολλαὶ διαδικασίαι καὶ παράπονα τῶν κατελθόντων, παραπονουμένων, ὅτι ἡ ὁπωςδήποτε ἐν τῇ πόλει κρατοῦσα μερὶς ἐδίκαζεν ἀδίκως. Οὕτω δὲ μετά τινα ἔτη, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς Ἀγησίπολις εὑρίσκετο, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐν ἐκστρατείᾳ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, οἱ εἰς τὸν Φλιοῦντα ἐπιστρέψαντες ὀλιγαρχικοὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ὅπως ὑποβάλωσι τὰς ἐναντίον τῆς πόλεως κατηγορίας. Καὶ οἱ μὲν Φλιάσιοι ἐτιμώρησαν διὰ χρηματικῆς ζημίας τοὺς οὕτως εἰς ξένας πόλεις ἀπευθυνομένους κατὰ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν πατρίδος. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐθεώρησαν τούτους τοὺς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν δίκην προδοτῶν τιμωρηθέντας ὡς τοὺς ἀδικουμένους νομίμους ἀντιπροσώπους τοῦ Φλιοῦντος, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀγησίλαος, ὅστις συνεδέετο καὶ διὰ προσωπικῆς φιλίας πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φυγάδων, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Φλιασίων (381 π. Χ.). Οἱ Φλιάσιοι ὑπεσχέθησαν νὰ ἐκτελέσωσι πάσας τὰς διαταγὰς τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τῆς ἀκροπόλεως πρὸς ἐγκατάστασιν σπαρτιατικῆς φρουρᾶς. Μὴ ἀποδεχομένων δὲ ταῦτα τῶν Φλιασίων, ὁ Ἀγησίλαος ἐπολιόρκησε στενῶς τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας οἱ πεντακισχίλιοι πολῖται, θαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ γενναίου καὶ ἀκαμάτου Δελφίωνος, ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν ἐπὶ ἓν ὅλον ἔτος καὶ ὀκτὼ μῆνας εἰς τοὺς πολιορκητάς, ὧν αἱ τάξεις περὶ τὰ τέλη τῆς πολιορκίας ηὐξάνοντο διὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἀποδιδρασκόντων. Μετὰ ματαιωθεῖσαν ἀπόπειραν τῶν Φλιασίων πρὸς ἀποστολὴν πρεσβείας εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ πόλις, στερουμένη πλέον παντελῶς τροφῶν, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ κατορθώσει νὰ λάβῃ παρὰ τῶν ἐφόρων τὴν ἐντολὴν νὰ διαρρυθμίσῃ αὐτὸς τὰ ἐν Φλιοῦντι κατὰ τὸ

δοκοῦν αὐτῷ. Ὁ βασιλεύς, παραλαβὼν τὴν πόλιν, εἰσήγαγε μὲν φρουρὰν σπαρτιατικήν, ἔταξε δ' ἑκατὸν Φλιασίους, πεντήκοντα μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει, πεντήκοντα δ' ἐκ τῶν φυγάδων, ὅπως διακρίνωσιν ὅςτις τῶν ἐν τῇ πόλει εἶνε δίκαιον νὰ ζῇ καὶ ὅςτις νὰποθάνῃ. Εἰς τοὺς φοβεροὺς δ' ἀνακριτὰς ἀνετέθη καὶ ἡ σύνταξις νέου πολιτεύματος διὰ τὸν σκληρῶς τιμωρούμενον Φλιοῦντα.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔφθανεν εἰς τὴν Σπάρτην ἡ εἴδησις περὶ τῆς παραδόσεως πόλεως μακρὰν τῆς Πελοποννήσου ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἐκείνῃ κειμένης, ἥτις καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου εἶχεν ὑπάρξει θέατρον αἱματηρῶν ἀγώνων.

Ἡ Ὄλυνθος, κτισθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ ἔθνους τῶν Βοττιαίων μεταξὺ τῶν δύο δυτικωτέρων γλωσσῶν ἐκ τῶν τριῶν εἰς ἃς ἀπολήγει ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῶν περσικῶν πολέμων ὑπὸ Χαλκιδέων καταληφθεῖσα, ἦτο πόλις μεστὴ ζωῆς, ὀφειλομένης κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτῆς μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Θράκης θέσιν καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν περιοικούντων γενναίων λαῶν σχέσεις. Ἐπωφελούμενοι ἐκ τῶν ἐρίδων, αἵτινες διεσπάρασσον τὸν οἶκον τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, δὲν ἤργησαν οἱ Ὀλύνθιοι μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας νὰναπτύξωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν, ἅτε ἔχοντες ἐν τῇ χώρᾳ περίσσειαν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἀκμὴν αὐτῆς ἀγαθῶν, δάση ξύλων ναυπηγησίμων καὶ προσόδους ἐκ πολλῶν μὲν λιμένων, πολλῶν δ' ἐμπορίων καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις πολυανθρωπίαν ἕνεκα τῆς ὑπαρχούσης ἀφθονίας τροφῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνην, ὡςεὶ νέαν αἰφνιδίως λαβοῦσα ῥοπὴν ἡ Ὄλυνθος ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν ἀπελπιδος ἀγῶνος τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου, ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν, γενομένη τὸ κέντρον ἰσχυρᾶς συμμαχίας, ἥτις τὸ μὲν πρῶτον περιελάμβανε τὰς μικρὰς παραλίους πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς, εἶτα δ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας καὶ τὰς μεγαλειτέρας πόλεις, προςλαβοῦσα τήν τε Ποτίδαιαν καὶ αὐτὴν τὴν Πέλλαν, τὴν μεγίστην τῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ὀλύνθου συμμαχία τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς, ἥτις ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ ἐστρατευμένους ὁπλίτας καὶ πολὺ πλείονας [illegible] πελταστάς, ἱππεῖς δὲ ὀλίγον ἀπέχοντας τῶν χιλίων, ἐπολ[illegible] κοινῶν εἰς ἅπαντας τοὺς συμμάχους, οἵτινες ἦσαν [illegible] εἶχον ψηφίσει τὸ δικαίωμα τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀλλήλ[ων] τῆς μεταξὺ ἀλλήλων ἐπιγαμίας.

Ἡ δύναμις, ἣν ἀπέκτησεν ἡ Ὄλυνθος, ἐτάραξε τὸν Ἀμύνταν. Ὑ
κινούμενοι δὲ πιθανῶς ὑπὸ τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Ἀκάνθου καὶ
Ἀπολλωνίας, τῶν γειτόνων τῆς Ὀλύνθου πόλεων, αἵτινες δὲν εἶ
προςέλθει εἰς τὴν Χαλκιδικὴν συμμαχίαν, ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν Λ
κεδαίμονα. Παρώτρυνον δὲ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ μὴ παρίδωσι τὴν ἐ
φοβον αὔξησιν τῶν Ὀλυνθίων, οἵτινες διὰ τῆς μελετωμένης μετὰ
Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συμμαχίας καὶ αὐτῆς τῆς Σπάρτης ἔμελλον
καταστῶσιν ἐπίφοβοι ἐχθροί. Μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ αἴσθησις, ἣν παρή
γον οἱ λόγοι τῶν πρέσβεων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τ
συμμάχους. Ἐν σπουδῇ δὲ ἀπεφασίσθη ἡ ταχεῖα ἀποστολὴ στρατ
ἐκ δεκακιςχιλίων ἀνδρῶν. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε, ὅτι τότε πρῶ
βλέπομεν εἰςαγόμενον ἐν τῇ πελοποννησιακῇ συμμαχίᾳ τὸ σύστημ
ὅπερ εἶχεν ἤδη ἐπικρατήσει ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἡγεμονίᾳ, τῆς χρηματι
εἰςφορᾶς ἀντὶ τῶν τεταγμένων στρατιωτῶν, οὓς ὤφειλον νὰ παρέχω
αἱ πόλεις. Δοθείσης δὲ τοιαύτης ἀδείας εἰς τοὺς βουλομένους ἐκ τ
συμμάχων, ὡρίσθη ὡς ποσὸν ἀνάλογον δι' ἕκαστον μὲν πεζὸν τρ
ὀβολῶν τοῦ αἰγιναίου συστήματος, τὸ τετραπλοῦν δὲ δι' ἕκαστον τ
ἱππέων. Ἀλλ' ἐπειδή, μέχρις οὗ ἀθροισθῇ καὶ παρασκευασθῇ ἡ ψη
σθεῖσα δύναμις μυρίων ἀνδρῶν, ἔμελλε νὰ παρέλθῃ χρόνος, συμβου
τῶν Ἀκανθίων οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξέπεμψαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ
Θρᾴκης δύναμιν ἀνδρῶν διςχιλίων ὑπὸ τὸν Εὐδαμίδαν (383 π. Χ
Ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Φοιβίδας ἔμελλε νἀκολουθήσῃ κατόπιν, ἅ
συναθροιζομένου τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ. Καὶ ὁ μὲν Εὐδαμίδας, ἄ
κινδύνου διελθὼν τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδ
ἔφθασεν εἰς τὴν Χαλκιδικήν, προςέλαβε τὴν Ποτίδαιαν, ἑκουσίως ἀπ
σπασθεῖσαν τῆς χαλκιδικῆς συμμαχίας, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁρμώμενος ἐπ
λέμει μετὰ προφυλάξεως, ἅτε ἔχων ὀλιγωτέραν δύναμιν τῶν ἐχθρῶ
Ἐν τούτοις δὲ ὁ παρ' αὐτοῦ ἀναμενόμενος Φοιβίδας ἐξεκίνησε μὲν
τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἀντὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἐσταμάτ
σεν ἀπροόπτως ἐν Βοιωτίᾳ καὶ κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν.

Ἐκ τῶν πόλεων ἃς ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου ἔπληξε καιρίως ὑπ
ζαν, ὡς εἴδομεν, καὶ αἱ Θῆβαι, αἵτινες, ματαίως τὸ πρῶτον ἀντισ
σαι, ἠναγκάσθησαν ἔπειτα νὰ δεχθῶσι τὴν διάλυσιν τῆς ὑπὸ τὴν ἡ
μονίαν αὐτῶν εὑρισκομένης συμμαχίας τῶν βοιωτικῶν πόλεων. Π
ἐξαφάνισιν δὲ πάσης δυνάμεως τῶν Θηβαίων ἐν Βοιωτίᾳ οἱ Λακεδ
μόνιοι ἀμέσως μετὰ τὴν εἰρήνην ἤρχισαν προστατεύοντες διὰ σπαρτ

τικῶν φρουρῶν τὴν αὐτονομίαν τῶν πρὸς τὰς Θήβας ἐχθρικῶς διακειμένων βοιωτικῶν πόλεων, τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν Θεσπιῶν, καὶ συνοικίζοντες τοὺς διεσκεδασμένους Πλαταιεῖς. Διὰ τῶν τοιούτων μέτρων τῆς Σπάρτης οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἐπὶ τοσοῦτον ταπεινωθῆ, ὥστε διαρκούσης τῆς ἐναντίον τῆς Μαντινείας ἐκστρατείας τῶν Λακεδαιμονίων ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς βοήθειαν κατὰ τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἤρχισεν ἀναγεννώμενον ἐν τῇ τεταπεινωμένῃ πόλει τὸ δημοκρατικὸν καὶ ἀντισπαρτιατικὸν πνεῦμα, οὕτως ὥστε, ὅτε ἡ Σπάρτη ἐπεχείρησε τὸν κατὰ τῆς Ὀλύνθου πόλεμον, αἱ φατρίαι ἦσαν ἰσόπαλοι ἐν Θήβαις, ἐν δὲ τῷ συνεδρίῳ τῶν πολεμάρχων οἱ μὲν ὀπαδοὶ τῆς Σπάρτης εἶχον ἀντιπρόσωπον τὸν ὀλιγαρχικὸν Λεοντιάδην, ὁ δὲ δῆμος τὸν Ἰσμηνίαν, αὐτὸν ἐκεῖνον ὅςτις εἶχε βοηθήσει τὸν Ἀθηναῖον Θρασύβουλον κατὰ τῶν τριάκοντα.

Ὁ Φοιβίδας, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Λακωνικῆς πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ πολεμοῦντος ἀδελφοῦ Εὐδαμίδου, διέβη τὸν ἰσθμόν, καί, διερχόμενος διὰ τῆς Βοιωτίας, ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Θηβῶν. Κληθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου, κατέλαβε διὰ δόλου τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν, τὴν Καδμείαν, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες τῶν Θηβαίων ἑώρταζον τὰ Θεσμοφόρια. Κατεχομένης δὲ τῆς Καδμείας, συνελήφθη ὁ Ἰσμηνίας, ὅςτις καὶ ἐθανατώθη ἔπειτα, ἐν ᾧ οἱ περὶ αὐτόν, τριακόσιοι περίπου ὄντες, προέλαβον νὰ φύγωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ εἴδησις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα καταλήψεως τῶν Θηβῶν ἐξήγειρε κατ' ἀρχὰς ἀγανάκτησιν ἐν Σπάρτῃ διὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ στρατηγοῦ, γενομένην ἄνευ τῆς διαταγῆς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἀντεστρατεύθη εἰς τὴν ὀργὴν ταύτην τῶν Λακεδαιμονίων, καταδείξας ὅτι τὸ τόλμημα τοῦ Φοιβίδα ἦτο ὠφέλιμον εἰς τὴν Σπάρτην. Καὶ ἐτιμωρήθη μὲν ὁ αὐτογνώμων στρατηγός, καθαιρεθεὶς τῆς ἀρχῆς καὶ ζημιωθεὶς διὰ προστίμου, ἀλλ' ἡ Σπάρτη, καταδικάζουσα τὸν πράξαντα, δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ καταδικάσῃ καὶ ἐπανορθώσῃ καὶ τὴν πρᾶξιν, ἐφ' ᾗ ἐτιμωρήθη ὁ Φοιβίδας, ἀλλ' ἐκράτησε τὴν Καδμείαν.

Ἐν τοσούτῳ δ' ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Ἡ βραδύτης τῆς ἀφίξεως τῶν ἐκ Σπάρτης βοηθειῶν διὰ τὴν ἐν Θήβαις διατριβὴν τοῦ Φοιβίδα ἐδυσχέρανε τὸ ἔργον τοῦ Εὐδαμίδου. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ὀλυνθίων, ἐτέθη εἰς θέσιν ἀμύνης, ἐν ᾧ οἱ πολέμιοι ἀνεθάρρησαν ἐκ τῆς νίκης αὐτῶν καὶ ἀνέπτυξαν ἐπὶ τοσοῦτον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις καὶ τοιαύτην ἐπέδειξαν γενναιότητα καὶ καρτερίαν, ὥ
νάντιστῶσιν εἰς τὴν Σπάρτην ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη (38

Εἰς μάτην οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐβοηθοῦντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου καὶ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἐλιμίας Δέρδα. Εἰς μάτην μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ κυρίου σώματος τοῦ πελοποννησιακοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀγησιλάου Τελευτίαν ἤρχισαν ἀφιστάμενοι οἱ σύμμαχοι τῶν Ὀλυνθίων. Ἡ Ὄλυνθος οὐ μόνον ἐξηκολούθει τὸν ἀγῶνα ἀλλὰ καὶ κατώρθωσε νὰ νικήσῃ ἐν φονικῇ μάχῃ, καθ' ἣν ἔπεσε καὶ αὐτὸς ὁ Τελευτίας. Οὐχ ἧττον ἀτυχὴς ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῶν Ὀλυνθίων βασιλεὺς Ἀγησίπολις, ὃν προςέβαλε πρὸ τῆς Τορώνης κατὰ τὸ θέρος τοῦ 381 π. Χ. δεινὸς πυρετὸς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσιν αὐτὸν τὰ σκιερὰ σκηνώματα καὶ τὰ λαμπρὰ καὶ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ ἐν Ἀφύτοις τῆς χερσονήσου Παλλήνης ἱεροῦ τοῦ Διονύσου. Ἀλλ' ἤδη ἡ δύναμις τῶν Ὀλυνθίων ἤρχισε νὰ ἐκλείπῃ καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτῶν νὰ κινδυνεύῃ, ἀφ' οὗ χάριν τῆς καταπολεμήσεως αὐτῶν ἡ Σπάρτη ἀπώλεσε δύο ἀνδρείους στρατηγοὺς καὶ ἕνα εὐγενῆ βασιλέα. Ὅτε δὲ ὁ σταλεὶς διάδοχος τοῦ Ἀγησιπόλιδος ἐν τῇ στρατηγίᾳ Πολυβιάδης ἐξηκολούθησεν ἐπιμονώτερον τὸν ἀγῶνα κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν καὶ περιέκλεισε τὴν Ὄλυνθον διὰ πολιορκίας, ἡ γενναία πόλις δὲν ἠδυνήθη νἀντιστῇ περισσότερον, κακῶς ἔχουσα ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ εἰς τὴν Λακεδαίμονα πρέσβεις περὶ εἰρήνης. Ἡ Ὄλυνθος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς ἐν Χαλκιδικῇ ἡγεμονίας καὶ νὰ προςέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων (380 π. Χ.).

Ἡ Σπάρτη, κρατοῦσα ἐν χερσὶ τὸ κείμενον τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀνταλκίδου καὶ παρουσιαζομένη ὡς ἐκτελεστὴς αὐτῆς ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων ἐθριάμβευεν ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Χαλκιδικῆς Διαλύουσα τὰς ὑφισταμένας συμμαχίας, προστατεύουσα τὰ ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα, θραύουσα πᾶσαν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, ἐνόμιζεν, ὅτι ἵδρυεν ἀσφαλῆ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς. Ἀλλ' οἰκοδομοῦσα τὸ νέον αὐτῆς κράτος ἐπὶ μόνης τῆς ἐκ τῶν ὅπλων ἰσχύος καὶ τῆς ὑλικῆς βίας, ἔκτιζεν ἐπὶ ἄμμων. Ἡ κατάπνιξις τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιφέρῃ ἀντίδρασιν. Οἱ δ' ἐκδικηταὶ ἀνεφάνησαν ὑπὸ τὰ τείχη αὐτῆς ἐκείνης τῆς Καδμείας, ἣν κατεκράτουν οἱ Σπαρτιᾶται, καταπατοῦντες ἀσυστόλως τὰ δικαιώματα τῆς αὐτονομίας, ἧς ἐκήρυσσον ἑαυτοὺς εἰςηγητὰς καὶ προστάτας, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἣν εἶχε βρέξει τὸ αἷμα τοῦ Ἰσμηνίου.

ΙΒ΄

ΘΗΒΑΙ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗ

α΄

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα οἱ περὶ τὸν Ἰσμηνίαν προέφθασαν νὰ φύγωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, σωθέντες ἀπὸ τῆς σκληρᾶς μοίρας, ἥτις ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν φιλόπατριν αὐτῶν ἀρχηγόν. Οἱ φυγάδες ἔτυχον ἐν Ἀθήναις περιθάλψεως φιλικῆς καὶ θερμῆς, οἵα ἡ παρασχεθεῖσα εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐν Θήβαις ἐπὶ τῶν τριάκοντα πρὸ εἰκοσαετίας. Μετ' ἀγανακτήσεως δ' ἀπέκρουσαν τὰς περὶ ἐκδιώξεως τῶν φυγάδων ἐκ τῆς πόλεως ἀπαιτήσεις τῆς Σπάρτης. Ἐν τοσούτῳ δ' αἱ Θῆβαι ὑπέκειντο εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀριστοκρατικῶν πολεμάρχων, οἵτινες, ὑποστηριζόμενοι καὶ δορυφορούμενοι ὑπὸ τῆς ἐν τῇ Καδμείᾳ σπαρτιατικῆς φρουρᾶς ἐκ χιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν, εἶχον καταστῆ λόγῳ μόνον πολέμαρχοι, ἔργῳ δὲ τύραννοι. Ἀνησυχοῦντες δὲ περὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς οἱ πολέμαρχοι, εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις φυγάδας καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἐμηχανῶντο ἐπιβουλὰς κατ' αὐτῶν. Τέλος δὲ στείλαντες κρύφα ἄνδρας εἰς Ἀθήνας, ἐφόνευσαν ἕνα τῶν ἐπιφανῶν καὶ μάλιστα ἐπιφόβων ἐκ τῶν φυγάδων, τὸν φίλον καὶ ἑταῖρον τοῦ θανόντος Ἰσμηνίου Ἀνδροκλείδην, τῶν δὲ ἄλλων ἀπέτυχον. Καὶ εἰς μὲν τοὺς πολεμάρχους ἐνέπνευσε θάρρος καί τινα ἀφοβίαν ὁ φόνος τοῦ Ἀνδροκλείδου, οἱ δ' ἐν Ἀθήναις φυγάδες οὐδαμῶς ἀπεκαρτέρησαν, ἀλλ' ἐνδελεχῶς ἐμερίμνων περὶ τῆς παρασκευῆς τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν καταδεδουλωμένων Θηβῶν.

Μεταξὺ τῶν ἐν Ἀθήναις Θηβαίων φυγάδων ὑπῆρχεν ἀνὴρ νεαρώτατος μὲν τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀνήκων εἰς γένος τῶν Θηβῶν εὐδόκιμον καὶ ἤδη διακεκριμένος, Πελοπίδας ὁ υἱὸς τοῦ Ἱππόκλου. Ὁ Πελοπίδας ἤδη κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Μαντινέων πόλεμον τῶν Λακεδαιμονίων,

μεθ' ὧν συνεμάχουν τότε οἱ Θηβαῖοι, εἶχε φανῆ γενναῖος πολεμιστής, καί, ἑπτὰ λαβὼν τραύματα, ἔκειτο μετὰ τῶν πεσόντων, ἕως διέσωσε αὐτὸν ἡ ἀδελφικὴ μέριμνα τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Καίπερ ἐκ πλουσίου καταγόμενος γένους καὶ τὸν πατρικὸν πλοῦτον ἔπειτα διὰ πολυφέρνου γάμου ἐπαυξήσας, ὁ Πελοπίδας δὲν ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ, ἀλλὰ τὴν μὲν δίαιταν εἶχεν ἁπλῆν καὶ μετρίαν, τὰ χρήματα δαπανῶν ἐλευθερίως ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ τοῦ κοινοῦ, τὸ δὲ φρόνημα ἀλύγιστον καὶ τὴν ψυχὴν γενναίαν. Ὁ ἀνήρ, ὅςτις, καίπερ ὀλίγον προσέχων τὸν νοῦν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν, κυρίως ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων ῥώμην, ὁ ἀνὴρ οὗτος, ταχθεὶς μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐδοκιμήσεως αὐτοῦ τὰ πάντα προτιθέμενος νὰ θυσιάσῃ, ὑπῆρξε πολύτιμος, ὅτε μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀνδροκλείδου ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Ἀθήναις Θηβαίων φυγάδων. Ἡ ψυχὴ τοῦ Πελοπίδου ἤλγει, βλέποντος τὴν πατρίδα δουλεύουσαν εἰς ἐγχωρίους τυράννους καὶ κατεχομένην ὑπὸ ξένων δορυφόρων. Παρορμῶν δ' ἕνα ἕκαστον τῶν φυγάδων ἰδίᾳ καὶ τοὺς πάντας ὁμοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεις, καὶ ὑπεμίμνησκε τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Θρασυβούλου, ὅςτις, ἐν ἀναλόγῳ θέσει εὑρεθεὶς καὶ ἐκ Βοιωτίας ἀφορμώμενος, ἐπανέκτησε τὰς Ἀθήνας, καταλύσας τὴν τυραννίδα. Οἱ φυγάδες ἀπεφάσισαν τὴν ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν ἐν Θήβαις ὁμοδοξούντων ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν, καὶ ἔστειλαν εἰς τὰς Θήβας κρυφίως, ὅπως ἀγγείλωσι τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει φίλους.

Εἶχεν ἤδη παρέλθει τετραετία ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 383 π. Χ. καταλήψεως τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Θηβαῖοι ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου ἐφαίνοντο οἱονεὶ στέργοντες τὴν τυραννίδα καὶ τὴν ξένην κατοχήν. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἐπίστευον οἱ πολέμαρχοι, πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἔχοντες ἐστραμμένην εἰς μόνους τοὺς ἐν Ἀθήναις φυγάδας. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν φαινομένην ταύτην ἠρεμίαν, ὑπὸ τὴν καθησυχάζουσαν τοὺς τυράννους ἐπίδοσιν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας καὶ τὴν μουσικὴν διάπλασιν ἐκρύπτετο τροπή τις νέα τοῦ πνεύματος τῆς θηβαϊκῆς νεολαίας, ἧς εἶχεν ἐξαρθῆ λεληθότως τὸ φρόνημα καὶ ἥτις παρεσκεύαζε κατ' ὀλίγον ἐπὶ βάσεων νέων τὴν μέλλουσαν τῶν Θηβῶν ἀναλαμπήν.

Ἡ Βοιωτία, μία οὖσα τῶν ἐκ φύσεως ἀρίστων καὶ εὐφορωτάτων ἑλληνικῶν χωρῶν, κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῶν αἰώνων, οἵτινες ἐπηκολούθησαν εἰς τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους, παρουσιάζεται οἱονεὶ ὀπισθοδρο-

ήσασα ἐν τῷ ἑλληνικῷ πολιτισμῷ, ἂν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἐπίδοσιν τῶν οιωτῶν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν, αἵτινες ἐπιστέφονται ὑπὸ ἧς αἴγλης ἥτις περιβάλλει τὸ ὄνομα τοῦ Πινδάρου. Ἀλλ' ἐν ᾧ χρόνῳ μέγας τῶν Θηβῶν ἀοιδὸς ἐτόνιζε τὴν πανελλήνιον αὐτοῦ λύραν, ἡ πα-ιὶς αὐτοῦ μηδίζουσα ἀπεχωρίζετο τοῦ ὅλου ἑλληνισμοῦ καὶ ἀπεστέρει ὐτὴν τῆς ἐκ τῶν θριάμβων κατὰ τοῦ βαρβάρου ἐχθροῦ δόξης. Ὑπὸ ; τὴν πίεσιν τῆς ἀθλητικῆς καὶ οὐδὲν ἐχούσης τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπέροχον ριστοκρατίας τῶν Θηβῶν κατεπνίγετο πᾶσα ὁρμὴ τοῦ βοιωτικοῦ λαοῦ αὶ ἐμηδενίζετο αὐτὴ ἡ ὕπαρξις εὐγενῶν πόλεων, ἐν αἷς ἡ ἰωνικὴ εὐκι-νησία ἀνεμιγνύετο πρὸς τὴν βαρύτητα τῶν Αἰολέων, οἷαι μάλιστα αἱ Πλαταιαί. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Βοιωτία ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβαίων οὐδὲν ἐπεβάλλετο τὸ γενναῖον, οὐδὲ προήγετο εἰς ἀκμὴν ἴσην κἂν πρὸς τὴν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν θέσιν καὶ τοὺς πόρους τῆς χώρας, αὗται αἱ Θῆβαι κατανάλισκον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις εἰς μακρὸν καὶ ὡς τὸ πλεῖστον ἀνισόρροπον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀγῶνα, ὅστις ἠνάγκαζεν αὐτοὺς νὰ σύρωνται χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἐθελόδου-λοι ὄπισθεν τοῦ ἅρματος τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἡ μετὰ τὸν πελοποννη-σιακὸν πόλεμον πτῶσις τῶν Θηβῶν ἤρχισεν ἀπαλλάσσουσα τὰς Θήβας τῶν δεσμῶν τῆς Σπάρτης, ἥτις καὶ αὐτὴ διέβλεπεν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῶν Θηβῶν μέλλοντα κίνδυνον καὶ ἐν ταῖς Θήβαις μέλλοντα διάδοχον τῆς ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ ὑπεροχῆς, ἣν πρότερον εἶχον αἱ Ἀθῆναι. Ἡ δὲ ῥῆξις ἐπῆλθε πλήρης κατὰ τὴν ἀνταλκίδειον εἰρήνην, κορυφωθεῖσα διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα καταλήψεως τῆς Καδμείας.

Ἀλλὰ σὺν τῷ ἀποσχισμῷ ἀπὸ τῆς Σπάρτης, εἰς ἣν μόνον οἱ ἀρι-στοκρατικοὶ ἐξηκολούθουν νὰ μένωσιν ἐκ συμφέροντος πιστοί, ἤρχισεν ἀναπτυσσόμενον ἐν τῇ χώρᾳ νέον πνεῦμα. Ἐφαίνοντο ἤδη αἱ ἀγαθαὶ ἐπινέργειαι τῆς πυθαγορείου καὶ σωκρατικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ἀπὸ ὀλί-γων ἐτῶν εἶχεν εὕρει παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι τῆς Βοιωτίας ἄσυλον καὶ ἑστίαν. Ἤδη πρὸ μιᾶς γενεᾶς, καθ' οὓς χρόνους ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις ὁ Σωκράτης, εἶχεν ἔλθει εἰς τὰς Θήβας Φιλόλαος ὁ Κροτωνιάτης ὁ ὁμώνυμος πρὸς τὸν παλαιὸν ἐκ Κορίνθου νομοθέτην τῶν Θηβῶν πυθα-γόρειος φιλόσοφος. Μαθηταὶ δὲ τοῦ Φιλολάου καὶ τοῦ μεγάλου τῶν Ἀθηνῶν φιλοσόφου ἦσαν οἱ τὴν βοιωτικὴν νεότητα περὶ τὰ διδάγματα τῆς σωκρατικῆς φιλοσοφίας διαπαιδαγωγήσαντες, ὁ Σιμμίας καὶ ὁ Κέ-βης, διὰ λαμπρῶν οὕτω πνευματικῶν δεσμῶν συνδέσαντες τὰς Θήβας καὶ τὰς Ἀθήνας. Τέλος δ' ἐκ Τάραντος ἐλθὼν εἰς τὰς Θήβας ὁ πυθα-

γόρειος Λῦσις ὑπῆρξεν ὁ πάντων τῶν ἐν Βοιωτίᾳ διδαξάντων φιλοσόφι εὐτυχέστατος, καθότι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πολύμνιδος παρεκάθητο εἰς το πόδας αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ὅςτις εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἦτο προωρισμένος · συνδέσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν, τοῦ Πολύμν δος ὁ μέγας υἱὸς Ἐπαμεινώνδας.

Τῶν φιλοσόφων οἱ μαθηταί, ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτ καὶ τοῦ Πελοπίδου, καίπερ μὴ ἐξεγείροντες τὰς ὑπονοίας τῶν πολ μάρχων διὰ τὴν περὶ τὴν φιλοσοφίαν σπουδὴν καὶ τὴν ἐν τῷ βίῳ ἐτ εικῆ μετριότητα, ἦσαν οὐχ ἧττον τῶν ἐν Ἀθήναις φυγάδων ἐχθροὶ τ τυραννίδος. Ἡ κρυφία συνωμοσία διεδίδετο ὁλονέν, ἀποκτῶσα ὁσημ ραι πλείονας ὀπαδούς, καὶ ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεως ἤγγιζεν. Ἀλ ἐχρειάζετο σύνεσις καὶ μυστικότης.

Τὸ γενναῖον ἔργον ἀνέλαβον οἱ ἐν Ἀθήναις, συνεννοούμενοι μετὰ ἐ κυρίως τῶν ἐν Θήβαις ὁμοφρόνων, τοῦ Χάρωνος καὶ τοῦ Φιλλίδα, ὅς συνέπραττε μετὰ τῶν ἐλευθερωτῶν, εἰ καί, ἀπατῶν τοὺς τυφλώττοντ πολεμάρχους, ἦτο γραμματεὺς αὐτῶν. Ἀφ' οὗ δὲ καταλλήλως παρ σκευάσθησαν ἀμφοτέρωθεν τὰ δέοντα, τακτήν τινα ἡμέραν τοῦ Δεκεμ βρίου τοῦ 379 π. Χ. ἐξεκίνησαν ἐξ Ἀθηνῶν περὶ τοὺς ἑκατὸν ἐκ τῶ συνωμοτῶν, οἵτινες, φθάσαντες εἰς τὰ περὶ τὴν Ἐλευσῖνα ὅρια τῆς Ἀτ τικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας, ἔστησαν περιμένοντες τὴν ἔκβασιν τῶν ἐσχεδια σμένων. Ἐν τούτοις δὲ δώδεκα οἱ ἐπιτηδειότατοι καὶ θαρραλεώτατ προεχώρησαν πρὸς τὰς Θήβας, ἐνδεδυμένοι ὡς κυνηγοὶ καὶ φέροντες κε κρυμμένα ξιφίδια. Μεταξὺ τούτων ἦσαν ὁ Πελοπίδας καὶ ὁ Μέλων, Δαμοκλείδας καὶ ὁ Θεόπομπος, ἄνδρες ἀνήκοντες εἰς τοὺς πρώτους τῶ θηβαϊκῶν οἴκων, συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους διὰ πιστῆς φιλίας καὶ ἐμ πνεόμενοι ὑπὸ θερμῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα καὶ φιλοτίμου ἔρωτ δόξης. Ἀνυπόπτως δὲ φθάσαντες εἰς τὰς Θήβας, κατανιφομένας ὑπ χιόνος, εἰςῆλθον ἀπαρατήρητοι ἐκ διαφόρων μερῶν εἰς τὴν πόλιν, κα μετέβησαν διὰ τῶν ἕνεκα τοῦ χειμῶνος σχεδὸν ἐρήμων ὁδῶν εἰς τὸν οἶκο τοῦ Χάρωνος. Διανυκτερεύσαντες δὲ παρὰ τῷ φίλῳ ηὐξήθησαν τὴν ὑστ ραίαν μέχρι σχεδὸν πεντήκοντα ἐν ὅλῳ διὰ τῆς προςελεύσεως καὶ ἄλλω ἐκ τῶν ἐν Θήβαις συνωμοτῶν. Τὴν δ' ἑσπέραν τῆς δευτέρας ἡμέρας κατ τὴν προηγηθεῖσαν πρὸς τοὺς συνωμότας συνεννόησιν ὁ Φιλλίδας εἰ κεκλημένους τοὺς πολεμάρχους εἰς συμπόσιον, ὅπερ κατὰ τὴν πρὸς το ἄρχοντας ὑπόσχεσιν τοῦ γραμματέως αὐτῶν ἔμελλε νὰ φαιδρύνῃ ἐν τ λει ἡ παρουσία περικαλλῶν γυναίων.

Ἡ μέθη εἶχεν ἤδη σχεδὸν καταλάβει τοὺς εἰς τὸ συμπόσιον παρόντας τῶν πολεμάρχων, τὸν Ἀρχίαν καὶ τὸν Φίλιππον, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸ οὖς αὐτῶν εἴδησις ἀσαφὴς καὶ πολλὴν ἔχουσα τὴν ἀβεβαιότητα περὶ τῆς εἰς τὴν πόλιν κρυφίας ἀφίξεως τῶν φυγάδων. Ἀλλ' ἡ ταχεῖα ἔλευσις τοῦ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κληθέντος Χάρωνος καὶ ἡ ἑτοιμότης αὐτοῦ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ἀρχίαν ἀποκρίσεσι καὶ τοῦ Φιλλίδα αἱ παρορμήσεις καθησύχασαν τοὺς πολεμάρχους, ἐπιδοθέντας πάλιν μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν πότον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καὶ δεύτερος ἐπέρχεται κίνδυνος προδοσίας τοῦ σχεδίου τῶν συνωμοτῶν. Ἐπιστολὴ ἐξ Ἀθηνῶν σταλεῖσα ἀνήγγελλεν εἰς τὸν Ἀρχίαν τὰ πάντα ἐν ἀκριβείᾳ. Ὁ γραμματοφόρος, προσελθὼν εἰς τὸν ἤδη μεθύοντα πολέμαρχον, συνέστησε τὴν ἄμεσον ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ἅτε περιεχούσης σπουδαῖα. Ἀλλ' ὁ Ἀρχίας μειδιάσας καὶ κρύψας τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, ἐφ' οὗ ἦτο ἀνακεκλιμένος κατὰ τὸ συμπόσιον, ὡς συνείθιζον οἱ ἀρχαῖοι, «*εἰς αὔριον*, εἶπε, ***τὰ σπουδαῖα***.» Ὅτε δὲ πλέον ὡς ὑπὸ θαυμασίας τινὸς τύχης ἀντιπαρῆλθον οἱ κίνδυνοι, οἱ δὲ δύο πολέμαρχοι εἶχον τελείως μεθυσθῆ, εἰσάγει ὁ Φιλλίδας τὰς μετὰ πόθου ὑπ' αὐτῶν ἀναμενομένας γυναῖκας. Δασεῖς στέφανοι ἐλάτης καὶ πεύκης περικείμενοι κατεσκίαζον τὰ πρόσωπα τῶν ἐπὶ τῶν ἀνδρικῶν αὐτῶν θωράκων γυναικείας ἐπενδεδυμένων ἐσθῆτας συνωμοτῶν. Ἦσαν ὁ Μέλων, ὁ Χάρων καὶ ἄλλοι. Ὁ φόνος τοῦ Ἀρχίου καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ἐν τῷ συμποσίῳ δὲν ὑπῆρξε δύσκολος εἰς τοὺς συνωμότας, οἵτινες διεκαίοντο μὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς φιλοπατρίας, ἐπάλαιον δὲ νήφοντες πρὸς μεθύοντας.

Ἐργωδέστερον δὲ τόλμημα ὑπῆρξεν ὁ φόνος τῶν δύο ἄλλων τυράννων, τοῦ Λεοντιάδου καὶ τοῦ Ὑπάτου, ὃν ἀνέλαβον ὁ Πελοπίδας καὶ Κηφισόδωρος μετὰ τῶν περὶ αὐτούς, καθότι οὗτοι εὑρίσκοντο νήφοντες ἐν τῷ ἰδίῳ ἑκάτερος οἴκῳ, μὴ μετασχόντες τοῦ παρὰ τῷ Φιλλίδᾳ συμποσίου. Ἀφ' οὗ δ' ἔπεσον καὶ οὗτοι, τιμωρούμενοι σκληρῶς διὰ τὴν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας προδοσίαν τῆς ἰδίας ἑαυτῶν πατρίδος, οἱ ἐλευθερωταὶ μετέβησαν εἰς τὴν εἱρκτὴν καὶ ἀπέλυσαν τοὺς δεσμώτας, ὁμόφρονας πολίτας καθειργμένους ὑπὸ τῶν πολεμάρχων, καὶ ὥπλισαν αὐτούς, ἀφαιροῦντες ἀπὸ τῶν στοῶν τὰ ἀνηρτημένα λάφυρα καὶ διαρρηγνύοντες τὰ περὶ τὴν εἱρκτὴν ἐργαστήρια δορυξόων καὶ μαχαιροποιῶν.

Κατ' ὀλίγον ἡ πόλις ἀνεμεστώθη ζωῆς καὶ θορύβου κατὰ τὴν τέως ἠρεμαίαν ἐκείνην χειμερινὴν νύκτα. Οἱ σαλπιγκταί, οἵτινες ἐπεδήμουν ἐν Θήβαις χάριν τῆς ἐπικειμένης ἑορτῆς τῶν Ἡρακλείων, ἐσήμαινον τὴν

ἀπὸ τῶν τυράννων ἀπαλλαγήν. Αἱ γυναῖκες αἱ συγγενεῖς τῶν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἀπολυθέντων ἔτρεχον παρὰ τὰ ἔθιμα τῶν Βοιωτῶν εἰς τὰς ὁδούς, ἐρωτῶσαι ἑκάστη περὶ τῶν οἰκείων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Γοργίδας μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς συνηθροίζοντο περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, πρὸς αὐτοὺς δὲ συνέρρεε πλῆθος πολιτῶν. Πάντες ἀπήγγελλον εἰς ἀλλήλους τὰ γενόμενα, καὶ ἡ λέξις ἐλευθερία μεθίπτατο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα.

Ἡ πρωία τῆς ὑστεραίας ἀνατέλλουσα εὗρε τὰς Θήβας ἐλευθέρας. Ἐν σπουδῇ ἔφθασαν οἱ ἐξ Ἀθηνῶν φυγάδες. Ἐνθουσιῶν δὲ καὶ χαίρων συνῆλθεν εἰς ἐκκλησίαν ὁ λαός, καὶ ἐχαιρέτισεν ὀρθὸς ἐξαναστὰς μετὰ κρότου καὶ βοῆς ὡς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς συνωμοσίας, ἐν ᾧ οἱ ἱερεῖς τῶν θεῶν ἐκόσμουν διὰ στεφάνων τοὺς ἐλευθερωτάς. Ἀλλ' ἡ χαρὰ ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ συγκρατηθῇ καὶ ἡ πόλις νὰ ἐπιδοθῇ μετὰ σπουδῆς εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου, καθότι ἡ ἀπελευθέρωσις δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ τελεία ἐφ' ὅσον κατεῖχεν ἀκόμη τὴν Καδμείαν ἡ σπαρτιατικὴ φρουρά, παρέχουσα ἄσυλον καὶ εἰς τοὺς πρὸς αὐτὴν καταφυγόντας ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Τὸ ἔργον ἀνετέθη εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκλεχθέντας *βοιωτάρχας*, τὸν Πελοπίδαν, τὸν Μέλωνα καὶ τὸν Χάρωνα.

Μετὰ δραστηριότητος ἤρχισεν ἡ πολιορκία τῆς ἀκροπόλεως, ὅπως αὕτη κυριευθῇ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ ἐκ Σπάρτης ἡ ζητηθεῖσα βοήθεια. Ἐν τοσούτῳ δ' ἔσπευσαν ἐπίκουροι τῶν πολιορκουμένων ἁρμοστῶν τῆς Σπάρτης αἱ ἐν Πλαταιαῖς καὶ Θεσπιαῖς σπαρτιατικαὶ φρουραί, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς προσέτρεχε βοηθὸς τῶν Θηβαίων. Καὶ δὲν ἐψηφίσθη μὲν ἐπίσημος βοήθεια, ἀλλ' οὐχ ἧττον προςέδραμον πολλοὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἐθελονταί, καὶ δύο τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ αὐτοβούλως ἐβοήθησαν τοὺς Θηβαίους.

Ὀλίγων ἡμερῶν ἔργον ὑπῆρξεν ὁ καταναγκασμὸς τῆς σπαρτιατικῆς φρουρᾶς εἰς παράδοσιν, εἰ καὶ γενναίως ἀπέκρουε τὸ πρῶτον τὰς ἀδιακόπους προςβολὰς τῶν πολιορκούντων. Ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἅμιλλα τῶν ἐλευθερωτῶν, αὐξανομένη ὑπὸ τῶν προκηρυσσομένων βραβείων ὑπὲρ τῶν πρώτων ἀναβαινόντων τὰ τείχη, ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν ἕνεκα τοῦ φόβου ἐπικειμένης ἀφίξεως στρατοῦ ἐκ Σπάρτης, ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ βραδύτης ταύτης τῆς ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων ἀναμενομένης ἐπικουρίας ἠνάγκασαν τὴν ἐπὶ τῆς Καδμείας φρουρὰν νὰ παραδοθῇ ζητήσασα ἐλευθέραν ἐν ἀσφαλείᾳ ἔξοδον μετὰ τῶν ὅπλων. Καὶ εἰς μὲν τούτους παρέσχον οἱ ἐλευθερωταὶ γενναίως τὰ αἰτηθέντα, σκληρῶς δ' ἐτιμώρησαν τοὺς μετ' αὐτῶν συμπολιορκουμένους ὀλιγαρχικοὺς συμπολίτας.

Ἐκ τῶν τριῶν τῆς Καδμείας ἁρμοστῶν τοὺς μὲν δύο ἐτιμώρησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι διὰ θανάτου, τὸν δὲ τρίτον διὰ βαρυτάτης χρηματικῆς ζημίας, ἧς τὸ μέγεθος ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐξόριστος. Ἡ Σπάρτη ᾐσθάνετο ἐνδομύχως τὸ ἐκ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Θηβῶν καὶ τῆς ἀπωλείας τῆς Καδμείας τραῦμα, προοιωνιζομένη ὁποίαν ἔμελλε νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἐκδίκησιν ὑπὸ τὴν δίδυμον πρωτοβουλίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου ἡ ἐλευθερωθεῖσα, ἀλλὰ καὶ ἀναπλασθεῖσα τῶν Θηβῶν πόλις.

ϛ'

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν Βοιωτίᾳ.

Ἡ Σπάρτη δὲν ἔμεινεν ἀπαθὴς πρὸς τὴν εἴδησιν τῆς νυκτερινῆς ἐν Θήβαις συνωμοσίας καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Καδμείας. Στρατιὰ ὑπὸ τὸν νεαρὸν βασιλέα Κλεόμβροτον, τὸν ἀδελφὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἀγησιπόλιδος, ἐξεκίνησε μὲν ἐκ Σπάρτης, ἀλλὰ δὲν προέλαβεν ἐγκαίρως, ὅπως ὑποστηρίξῃ τοὺς πολιορκουμένους καὶ σώσῃ τὴν Καδμείαν. Καὶ εἰσήλασε μὲν ὁ βασιλεύς, ἀρχομένου τοῦ 378 π. Χ., εἰς τὴν Βοιωτίαν, προχωρήσας μέχρι τῶν Κυνὸς κεφαλῶν, οὐ μακρὰν τῶν Θηβῶν, ὅπου ἔμεινεν ἐστρατοπεδευμένος ἐπί τινας ἡμέρας, ἀλλ' ἠναγκάσθη νἀπέλθῃ ἄπρακτος εἰς τὴν Σπάρτην, καταλιπὼν ἐν Θεσπιαῖς ὡς ἁρμοστὴν μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ τὸν Σφοδρίαν.

Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι, καίπερ μετὰ ζήλου ἐπιδοθέντες ἀμέσως μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν Θηβῶν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καὶ εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς Βοιωτίας, τὸ μὲν διότι ἔβλεπον τὰς δυσχερείας τοῦ ἔργου, τὸ δὲ διότι δὲν ἦσαν ἀκόμη ἕτοιμοι πρὸς σοβαροὺς ἀγῶνας, οὐ μόνον ἀπέφευγον τὴν σύγκρουσιν, ἀλλὰ καὶ φιλειρηνικὰς τάσεις ἔδειξαν. Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐφάνησαν ἀπρόθυμοι νὰ ἔλθωσιν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὴν Σπάρτην οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ δὴ τοὺς αὐτοβούλως βοηθήσαντας τοὺς Θηβαίους δύο αὐτῶν στρατηγοὺς κατεδίκασαν εἰς θάνατον.

Ἀκόμη εὑρίσκοντο ἐν Ἀθήναις, ξενιζόμενοι παρὰ τῷ προξένῳ τῆς Σπάρτης οἱ πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες εἶχον ἔλθει πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἕνεκα τῆς διαγωγῆς ἐκείνης τῶν στρατηγῶν διαταραχθεισῶν ἀγαθῶν σχέσεων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης, ὅτε κατ' ἀντί-

θεσιν πρὸς τὴν τιμίαν τῶν Ἀθηνῶν συμπεριφορὰν Σπαρτιάτης ἀνὴρ προέβη εἰς τολμηρὰν παρασπόνδησιν, ἥτις ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς ῥήξεως, ἧς ἐζητεῖτο ἡ ἀποφυγή.

Σφοδρίας ὁ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Θεσπιαῖς ἁρμοστής, ὡς εἰ μὴ ἄφινεν αὐτὸν ἥσυχον τὸ τρόπαιον τοῦ παρασπόνδως τὴν Καδμείαν καταλαβόντος Φοιβίδα, ἀπεφάσισε νὰ εἰςβάλῃ αἰφνιδίως εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ, τοῦ ὁποίου αἱ πύλαι δὲν ἦσαν τετειχισμέναι. Ἀλλὰ τὸ τόλμημα, ὅπως ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ ἐπιχειρηθῇ μετὰ γοργότητος μεγάλης καὶ μυστικότητος πολλῆς. Οὐδέτερον ὅμως τούτων κατωρθώθη. Ὁ μὲν Σφοδρίας, ἐκκινήσας μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκ Θεσπιῶν τὴν πρωίαν, ἀντὶ νὰ φθάσῃ ἐντὸς τῆς αὐτῆς νυκτὸς εἰς Πειραιᾶ, ὡς ἐσχεδίαζεν, εὑρέθη ἀκόμη, ὅτε ἀνέτειλεν ἡ ἐπομένη πρωία, ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐν τοσούτῳ παρασκευασθῆ εἰς ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιβούλου προςβολῆς, λαβόντες εἴδησιν τῆς πορείας τῶν πολεμίων τὴν νύκτα παρ' ἀνδρῶν ἀπαντησάντων τὴν στρατιὰν τοῦ Σφοδρίου κατὰ τὴν ἀπὸ Βοιωτίας ὁδόν. Ὁ Σφοδρίας δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ, ἀλλ' ἐπιστρέφων εἰς τὴν Βοιωτίαν διήρπασε βοσκήματα καὶ ἐπόρθησεν οἰκίας ἐν τῇ ἀττικῇ γῇ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τῇ γενομένῃ ἐχθρικῇ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπιδρομῇ ἐν πλήρει μετὰ τῆς Σπάρτης εἰρήνῃ, συνέλαβον τοὺς ἐν Ἀθήναις πρέσβεις τῶν Λακεδαιμονίων ὡς συνυπαιτίους τῆς εἰςβολῆς. Τότε δὲ μόνον ἀπέλυσαν αὐτούς, ὅτε ἐκεῖνοι ἀπολογούμενοι ὑπεσχέθησαν, ὅτι ἡ Σπάρτη θὰ τιμωρήσῃ διὰ θανάτου τὸν τολμητίαν. Καὶ ἀνεκάλεσαν μὲν οἱ ἔφοροι τὸν Σφοδρίαν ἐκ Θεσπιῶν, ἀλλ' οὗτος, φοβούμενος τὴν ἔκβασιν τῆς δίκης, δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν κλῆσιν· δικασθεὶς δ' ἐρήμην, ἠθωώθη χάρις εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ συμπαθείας καὶ ἐνεργείας τῶν δύο βασιλέων, τοῦ Ἀγησιλάου καὶ τοῦ Κλεομβρότου.

Ἡ τοιαύτη διαγωγὴ τῶν Λακεδαιμονίων ἔλυε πάντα δεσμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης. Οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάσθησαν δραστηρίως εἰς πόλεμον, ἐπικρατησάντων δ' ἐν τῇ πόλει τῶν βοιωτιαζόντων, ἐψήφισαν προτάσει τοῦ Κεφάλου ἐπίσημον βοήθειαν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, καθ' ὧν ἐξεστράτευεν ἤδη τὸ θέρος τοῦ 378 π. Χ. αὐτὸς ὁ Ἀγησίλαος, ἡγούμενος πολυαρίθμου στρατιᾶς πεζῶν καὶ ἱππέων. Φθάσας δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης μέχρι τῶν Θεσπιῶν, φρουρουμένων ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰς Θήβας, ἀλλ' εὗρε τὸ θηβαϊκὸν πεδίον καὶ τὰ πλεῖστα μέρη τῆς χώρας ἀποτεταφρωμένα καὶ περι-

κεκλεισμένα κύκλῳ διὰ σταυρῶν. Ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκβιάσῃ τὰ χαρακώματα ταῦτα, εἰς ἃ προςέτρεχον ὅπου ὑπῆρχε κίνδυνος οἱ Θηβαῖοι αὐτῶν ὑπερασπισταί. Μεγάλην δὲ βοήθειαν παρέσχε κατ' ἐκείνην τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τοὺς Θηβαίους καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ δεξιὸς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Χαβρίας, ὃν εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ πόλις μετὰ πεντακιςχιλίων πεζῶν καὶ διακοσίων ἱππέων· ἀπετελεῖτο δ' ὁ ὅλος στρατὸς ἔκ τε Ἀθηναίων καὶ μισθοφόρων. Ὁ Χαβρίας κατέπληξεν ἰδίως τὸν Ἀγησίλαον διατάξας τοὺς ὑπ' αὐτὸν πελταστὰς νὰ μὴ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ νἀναμένωσι τὸν ἐχθρὸν ἐν ἡσυχίᾳ, τὰς μὲν ἀσπίδας κλίνοντες πρὸς τὸ γόνυ, τὰ δὲ μακρὰ δόρατα προτείνοντες ὀρθά. Ὁ Ἀγησίλαος, ὅςτις δὲν εἶχε καλοὺς πελταστάς, φοβηθεὶς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐντεῦθεν δὲ μικρὰ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης τῶν Λακεδαιμονίων ὠφέλεια, περιορισθεῖσα εἰς δῃώσεις.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια, ἐγκαταστήσας τὸν Φοιβίδαν ὡς ἁρμοστὴν ἐν Θεσπιαῖς. Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι, ἀναθαρρήσαντες ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης, προςέβαλον τὰς Θεσπιάς, ἐφόνευσαν τὸν Φοιβίδαν, καὶ προέβαινον κραταιοῦντες τὴν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ δύναμιν αὐτῶν, ἕως ἠνάγκασαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἐκστρατεύσωσι καὶ πάλιν κατὰ τῆς Βοιωτίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ δευτέρα αὕτη ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 377 π. Χ. δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα τῆς πρώτης. Ἀρρωστήσας δὲ ὁ γηραιὸς βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐν Μεγάροις, μετεφέρθη κακῶς ἔχων εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἠναγκάσθη ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὑπὸ τῆς νόσου νἀπέχῃ παντὸς ἔργου. Διὸ βλέπομεν τὸ προσεχὲς ἔτος (376 π. Χ.) ἐκστρατεύοντα ἀντ' αὐτοῦ καὶ πάλιν ἐναντίον τῶν Θηβαίων τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων Κλεόμβροτον, ὅςτις ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια, μὴ δυνηθεὶς κἂν νὰ διαβῇ τὸν Κιθαιρῶνα.

γ'

Ἡ νέα τῶν Ἀθηνῶν ἡγεμονία.

Ἤδη ἀμέσως μετὰ τὸ ἀποτυχὸν τόλμημα τοῦ Σφοδρίου καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἄφεσιν αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρησαν ἐπιβεβλημένον εἰς ἑαυτοὺς νὰ λύσωσι τὰς σπονδὰς καὶ νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον

τῆς Σπάρτης. Δὲν περιωρίσθησαν δὲ εἰς μόνην τὴν μετὰ τῶν Θηβαίω συμμαχίαν καὶ τὴν εἰς Βοιωτίαν ἀποστολὴν τοῦ Χαβρίου, ἀλλὰ τὴν τ πόλιν παρεσκεύασαν δραστηριώτατα πρὸς τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα κα τὰς δυνάμεις αὐτῆς διὰ παντὸς τρόπου ἤρχισαν ἀναπτύσσοντες, καί, τ κυριώτατον, κατέβαλον ἀμέσως τὰς πρώτας ἐνεργείας ὅπως προσελκύ σωσι συμμάχους.

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων παρουσιάζει καὶ πάλιν τότε ὅλην ἐκείνη τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν τόλμην, ἐφ' ᾗ πολλάκις διεκρίθη ἐν τῷ παρελ θόντι. Τοῦ Πειραιῶς αἱ πύλαι τειχίζονται, καὶ μετὰ ταχύτητος ἐκπλη κτικῆς ἐπισκευάζονται μὲν αἱ ἐκ τοῦ κορινθιακοῦ πολέμου προϋπάρχου σαι τριήρεις, ναυπηγοῦνται δὲ νέαι καὶ τὰ νεώρια πληροῦνται νέας ζω ὡς ἐν ταῖς ἡμέραις χρόνων εὐτυχεστέρων. Ἡ πόλις ἤθελε νἀπαρτί κατ' ὀλίγον στόλον ἐκ διακοσίων ἐν ὅλῳ τριήρων, ὁ δὲ στρατὸς ἔμελ νὰ περιλάβῃ εἰκοσακισχιλίους μὲν πεζούς, πεντακοσίους δὲ ἱππεῖς. Ὅπω δ' εὑρεθῶσιν οἱ ἀναγκαῖοι χρηματικοὶ πόροι πρὸς οὕτω μεγάλας παρα σκευάς, ἐδέησε νὰ γείνῃ νέα διαρρύθμισις τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρα καὶ νὰ καταβληθῇ σπουδαία προσπάθεια πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς ἀρχαία τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας. Τὰ ἔργα ταῦτα τὸ μὲν ἐπιτελοῦνται, τὸ δ ἄρχονται ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Ναυσινίκου. Διὰ ταῦτα δὲ τὸ ἐπώνυμον ἔτο τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ (377—378 π. Χ.) εἶνε ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ἱστορί τῶν Ἀθηνῶν.

Πρὸς πορισμὸν χρημάτων ἐθεωρήθη ἀναπόφευκτος ἡ παρὰ τῶν Ἀθη ναίων εἴσπραξις ἀμέσου φόρου ἐπὶ τῆς περιουσίας, ὅστις ὠνομάζετο *εἰσ φορά*. Καταργηθείσης δὲ τῆς σολωνείου εἰς τάξεις διαιρέσεως τῶν πο λιτῶν, ἔγεινε νέα ἐκτίμησις τῆς περιουσίας ἁπάντων τῶν Ἀθηναίων, οὐδ' αὐτῶν τῶν μετοίκων ἐξαιρουμένων. Ἐκ δὲ τῆς περιουσίας ἑκάστου ὡρίσθη τακτὸν μέρος, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὡς *τίμημα*, ἤτοι ὡς τὸ φορολο γήσιμον κεφάλαιον τοῦ πολίτου. Καὶ τὸ μὲν τίμημα ἦτο διὰ μὲν τὰ μεγαλειτέρας περιουσίας τὸ ἓν πέμπτον αὐτῶν, ἤτοι εἴκοσιν ἐπὶ τοῖς ἑκα τόν, διὰ δὲ τὰς μικροτέρας μικρότερον κατ' ἀναλογίαν· τὴν δὲ εἰσφορὰ ἑκάστου πολίτου ἀπετέλει ὡρισμένον τοῦ φορολογησίμου αὐτοῦ κεφα λαίου ποσοστόν, ὑπολογιζόμενον κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας τῆς πολι τείας. Ἀπηλλάσσοντο δὲ τῆς εἰσφορᾶς οἱ ἔχοντες περιουσίαν κατωτέρα ἐν συνόλῳ εἰκοσιπέντε μνῶν, ἤτοι εἴκοσι περίπου χιλιάδων σημερινῶ δραχμῶν. Κατὰ τὴν γενομένην νέαν ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀθη ναϊκοῦ λαοῦ, περιλαμβανομένης καὶ τῆς τῶν κηδεμονευομένων ὀρφανῶν

ήτις ἄλλως ἦτο ἀπηλλαγμένη τῶν εἰς λειτουργίας εἰςφορῶν, καὶ τῆς τοῦ δημοσίου, τὸ καθολικὸν αὐτῆς τίμημα ὡρίσθη εἰς πεντακιςχίλια ἑπτακόσια πεντήκοντα τάλαντα, ἤτοι εἰς διακόσια ἑβδομήκοντα καὶ πέντε περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Πρὸς κανονικωτέραν δὲ εἴςπραξιν τῶν εἰςφορῶν διηρέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς εἴκοσι συμμορίας, ὧν ἑκάστης τὸ τίμημα ἦτο περίπου τὸ αὐτό, περιλαμβανομένων ἐν αὐτῇ πολιτῶν διαφόρων τὰς περιουσίας. Προΐσταντο δ' ἑκάστης συμμορίας δεκαπέντε οἱ πλουσιώτεροι τῶν ἑταίρων αὐτῆς, ἔργον ἔχοντες τὴν παρὰ τῶν ἄλλων εἴςπραξιν τῆς τεταγμένης ἑκάστου εἰςφορᾶς καὶ τὴν ἐν ἀνάγκῃ προκαταβολὴν αὐτῆς. Οὕτω δὲ εἰς τοὺς τριακοσίους τούτους ἡγεμόνας τῶν συμμοριῶν ἐπεβάλλοντο βαρύτεραι ὑποχρεώσεις, ἂν μάλιστα αναλογισθῶμεν, ὅτι οὗτοι ἦσαν κυρίως οἱ καὶ διὰ τῶν λειτουργιῶν καὶ τριηραρχιῶν ἐπιβαρυνόμενοι, ἀλλὰ σὺν ταῖς ὑποχρεώσεσι ταύταις παρείχετο ἡ εὐκαιρία μεγαλειτέρας διακρίσεως ἐν τῇ πόλει καί τινος ὑπεροχῆς.

Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη διάταξις παρέσχεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ μέσα τῆς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς αὐτῶν συντάξεως, ἣν καθίστανεν εὐκολωτέραν καὶ ἀποτελεσματικωτέραν ἡ ἐν τῇ πόλει ὕπαρξις ἀνδρῶν δυναμένων νὰ ἀναλάβωσι μετὰ θάρρους καὶ ἐπιτυχίας τὴν ἐν πολέμῳ ἀρχήν. Καὶ ὁ μὲν κατὰ τὸν κορινθιακὸν πόλεμον διακριθεὶς Ἰφικράτης εὑρίσκετο μακρὰν τῆς πατρίδος, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλ' ἐν τῷ πνεύματι ἐκείνου εἰργάζετο ἤδη ἐν Ἀθήναις διακρινόμενος ὁ Χαβρίας, ὅςτις εἶχε καταπλήξει τὸν Ἀγησίλαον ἐν Βοιωτίᾳ διὰ τῆς τακτικῆς αὐτοῦ. Καύχημα δ' ἀληθὲς τῆς πόλεως ἦτο τοῦ Κόνωνος ὁ ἄξιος υἱὸς Τιμόθεος, ἀνὴρ πλούσιος ἅμα καὶ ἐλευθέριος, ἀρίστης τυχὼν ἀγωγῆς καὶ παιδείας, κτηθείσης καὶ ἀναπτυχθείσης διὰ τῆς μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων Ἀθηναίων ἀναστροφῆς, τολμηρὸς καὶ δραστήριος, οἱονεὶ ἐκ φύσεως πεπλασμένος διὰ τὴν στρατηγίαν. Πλὴν δὲ τούτων εἶχεν ἡ πόλις πολιτευτὴν ἔντιμον καὶ ὀξυδερκῆ, Καλλίστρατον τὸν Ἀφιδναῖον, ὅςτις διὰ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ πολλάκις συνεξεπέμπετο μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν εἰς τὰς στρατείας, ἀλλ' οὔτινος κυριώτατον ἔργον ὑπῆρξεν ἡ συνετὴ διοργάνωσις τῶν κατὰ τὴν νέαν τῶν Ἀθηνῶν ἡγεμονίαν.

Αἱ ἀναμνήσεις τῆς ἡγεμονίας τῶν Λακεδαιμονίων ἦσαν οὕτω πικραὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ αἱ πιέσεις αὐτῶν μετὰ τὴν ἀνταλκίδειον εἰρήνην οὕτω μεγάλαι καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὥςτε, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν συμμάχους ἐν τῷ παρασκευαζομένῳ κατὰ τῆς Σπάρτης ἀγῶνι, εὗρον προθύμους πρὸς τὸ ἔργον ἅμ[illegible]μα τῶν Ἀθηναίων

ὑπῆρξε νὰ καταναγκασθῶσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι νἀφήσωσι τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους, ἄγοντας ἡσυχίαν καὶ ἔχοντας ἀσφαλῆ τὴν ἑαυτῶν γῆν. Πόσῳ διάφορον ἦτο τὸ πρόγραμμα καὶ ὁ σκοπὸς τῆς νέας ταύτης συμμαχίας ἀπὸ τῆς ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου, ἥτις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν φύλαξιν τῆς αὐτονομίας τῶν ἑλληνίδων πόλεων! Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πόσον ἦσαν παρηλλαγμένοι ἐκ τῶν μακρῶν παθημάτων καὶ πόσον συνετώτεροι εἶχον γείνει ἐξ ἀνάγκης! Δὲν ἐσκόπουν πλέον τὴν ἐπανίδρυσιν τοῦ παλαιοῦ αὐτῶν κράτους, ἐν ᾧ οἱ σύμμαχοι ἦσαν ὑπήκοοι, οὐδὲ ἦτο δυνατὴ ἡ σύστασις νέας συμμαχίας, ἂν μὴ παρείχετο εἰς τὰς προςελευσομένας πόλεις ἐγγύησις διατηρήσεως τῆς ἑαυτῶν αὐτονομίας καὶ πλήρους ἰσότητος δικαιωμάτων.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους δὲν ὑπῆρξε δύσκολον νὰ περιέλθωσιν ἀμέσως εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ἡ Χίος, ἡ Τένεδος, ἡ Μυτιλήνη, ἡ Μήθυμνα, ἡ Ῥόδος, τὸ Βυζάντιον, ἡ Πέρινθος, τινὲς τῶν Κυκλάδων. Τῶν πόλεων τούτων τινὲς εἶχον διατηρήσει καὶ μετὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνην τὰς φιλικὰς αὐτῶν σχέσεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ δ' ἐκ τούτων τῶν πόλεων τὸ πρῶτον ἀποτελεσθεῖσα συμμαχία ἐξηπλώθη κατ' ὀλίγον εἰς πλείστας ἄλλας τῶν ἑλληνικῶν νήσων καὶ παραλίων πόλεων. Προςεχώρησαν δὲ εἰς αὐτὴν καὶ αὐτοὶ οἱ Θηβαῖοι· διὰ τῆς προςελεύσεως δὲ τούτων ἀπέβαλεν ἡ νέα συμμαχία τὸν κατ' ἐξοχὴν ναυτικὸν χαρακτῆρα, ὃν εἶχεν ἡ παλαιὰ τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονία. Κοινὸν συνέδριον τῶν συμμάχων, συνελθὸν ἐν Ἀθήναις, ἐκανόνισε τοὺς ὅρους τῆς συμμαχίας, οὓς ἔπειτα οἱ Ἀθηναῖοι δι' ἰδίου ψηφίσματος ἐπεξέτειναν τῷ 377 π. Χ. καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην πόλιν ἐν τῷ μέλλοντι προςελευσομένην. Εἰς τὴν συμμαχίαν ἦτο δεκτὴ οἱαδήποτε τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἠπειρωτικῶν ἢ νησιωτικῶν, ἐκτὸς ἐκείνων αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ἀνεγνώριζε λοιπὸν ἡ νέα ἀθηναϊκὴ συμμαχία τὴν εἰς τοὺς Πέρσας ὑποταγήν, πάντως ὅπως μὴ φανῇ καταργοῦσα τὸν ἐν τῇ ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνῃ περιεχόμενον ὅρον καὶ μείνῃ ἀνενόχλητος παρὰ τῶν Περσῶν. Ἄξιον δὲ μνείας εἶνε, ὅτι ἡ συμμαχία ἐπισήμως ἐκηρύχθη προσιτὴ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους, καὶ εὑρίσκομεν ἀληθῶς προςερχόμενον εἰς αὐτὴν τὸν βασιλέα τῶν Μολοσσῶν Ἀλκέταν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νεοπτόλεμον.

Ἑκάστη τῶν εἰς τὴν συμμαχίαν προςερχομένων πόλεων διετήρει τὴν ἐλευθερίαν ἑαυτῆς καὶ αὐτονομίαν, πολιτευομένη καθ' ὃ ἂν ἤθελε πολίτευμα καὶ οὔτε φρουρὰν ἀθηναϊκὴν εἰςδεχομένη οὔτε ἄρχοντα ὑποδεχομένη, οὔτε φόρους φέρουσα κατὰ τὰς ψηφισθείσας συνθήκας. Ἀλλ

τῶν φόρων κατηργήθη πράγματι μόνον τὸ ὄνομα, ἅτε ἐξεγεῖρον μισητὰς ἀναμνήσεις παρὰ τοῖς συμμάχοις, δὲν ἔλειψαν δὲ αἱ ἀναγκαῖαι πρὸς καταρτισμὸν καὶ συντήρησιν τοῦ ναυτικοῦ χρηματικαὶ δόσεις, αἵτινες ὠνομάσθησαν *συντάξεις*. Ἡ δ' εὕρεσις τοῦ ἐπιεικοῦς τούτου ὀνόματος καὶ ὁ μέτριος ὁρισμὸς τῶν συντάξεων τούτων εἶνε ἔργα τοῦ Καλλιστράτου, δικαίως ἐπὶ τούτοις ἐπαινεθέντος. Ὅπως δ' ἐκλίπῃ πᾶς φόβος τῶν συμμάχων περὶ πιέσεων καὶ ἐγκαταστάσεως κληρουχιῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀφῆκαν πᾶσαν προτέραν κτῆσιν αὐτῶν ἐν ταῖς συμμαχίσιν, ἐψηφίσθη δὲ ὅπως ἀπὸ Ναυσινίκου ἄρχοντος μὴ ἐπιτρέπηται μήτε εἰς τὸ δημόσιον, μήτε εἰς ἰδιώτας Ἀθηναίους ἡ ἀπόκτησις κτημάτων ἐν ταῖς χώραις τῶν συμμάχων.

Ἡ ἡγεμονία τῆς συμμαχίας ἀνετέθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες καὶ ἀντεπροσώπευον αὐτὴν ἐν ταῖς ἐξωτερικαῖς σχέσεσιν. Αἱ δὲ Ἀθῆναι ὡρίσθησαν ὡς ἕδρα τοῦ διαρκοῦς συνεδρίου τῶν συμμάχων, εἰς οὗ τὰ δόγματα, προκειμένης κοινῆς τινος πράξεως, ὑπέκειντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποβάλλοντες ἔπειτα ταῦτα εἰς τὴν ψήφισιν τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἐπὶ τοιούτοις ὅροις συστᾶσα νέα συμμαχία προώδευε ταχέως καὶ μετά τινα ἔτη ἠρίθμει ἤδη ἐν ὅλῳ περὶ τὰς ἑβδομήκοντα πόλεις, ἐν αἷς καὶ αἱ τῆς Εὐβοίας, περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον εἴδομεν ἐπιστρέφοντας ἀπράκτους τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἐκ τῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐκστρατειῶν αὐτῶν. Οἱ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν ἤρχισαν παραπονούμενοι διὰ τὸ μονομερὲς τοῦ κατὰ γῆν πολέμου, ὅστις ἀπεδεικνύετο μάλιστα καὶ ἀτυχής. Διό, συνελθόντες οἱ σύμμαχοι ἐν Σπάρτῃ, ἀπεφάσισαν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ θάλασσαν. Ἐν βραχεῖ χρόνῳ ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων Πόλλις, ἡγούμενος στόλου ἑξήκοντα τριήρων, ἔπλευσεν εἰς τὰς Κυκλάδας, περιπολῶν δὲ μικροῦ δεῖν συνελάμβανε τὰς εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐκ τοῦ Πόντου μεταγούσας σῖτον νῆας, αἵτινες κατέφυγον εἰς τὴν Γεραιστὸν τῆς Εὐβοίας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπειλούμενοι ὑπὸ σιτοδείας, ἐξέπεμψαν ὀγδοήκοντα τριήρεις ὑπὸ τὸν Χαβρίαν, ὅστις οὐ μόνον τὰ ἐν Εὐβοίᾳ πολιορκούμενα σιταγωγὰ πλοῖα ἠλευθέρωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐνίκησε κατὰ κράτος, τελευτῶντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 376 π. Χ., τὸν πελοποννησιακὸν στόλον παρὰ τὴν Νάξον. Τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ τριήρεις τῶν πολεμίων ἔπεσον αἰχμάλωτοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων. Ἐπιστρέφων δ' εἰς τὸν Πειραιᾶ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Χαβρίας τρισχιλίους αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα ἑκατὸν δέκα ταλάντων.

Ἡ λαμπρὰ παρὰ τὴν Νάξον νίκη καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ὠφελήματα ἔδωκαν θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Μεστοὶ φρονήματος παρεσκεύασαν δύο στόλους, ὧν ὁ μὲν ὑπὸ τὸν Χαβρίαν ἐστάλη εἰς τὰ ὕδατα τῆς Θρᾴκης πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀβδηριτῶν, πιεζομένων ὑπὸ τῶν βαρβάρων Τριβαλλῶν, ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Τιμόθεον ἔπλευσεν εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Χαβρίας ἐνίκα τοὺς Τριβαλλοὺς καὶ ὡς καρπὸν τῆς νίκης ἀπεκόμιζεν οὐ μόνον τῶν Ἀβδήρων τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν προςέλευσιν πολλῶν θρᾳκικῶν πόλεων καὶ νήσων, ὁ Τιμόθεος ἐδόξαζεν ἑαυτὸν καὶ τὰς Ἀθήνας ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει. Παραλαβὼν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 375 π. Χ. πεντήκοντα τριήρεις περιέπλευσεν ὁ Τιμόθεος τὴν Πελοπόννησον, δῃώσας τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς, καὶ ἐστράφη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, ἐφ' ἧς οἱ Παλεῖς ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι ἐκ δυσμῶν προςελθόντες εἰς τὴν νέαν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν, ἔπειτα δὲ κατηυθύνθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ἧς τοὺς κατοίκους προςείλκυσε διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ τρόπων καὶ τῆς ἐπιεικοῦς συμπεριφορᾶς. Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ οἱ Ἀκαρνᾶνες προςεχώρησαν εἰς τὸν Ἀθηναῖον στρατηγόν. Αἱ δὲ Ἀθῆναι ἐφαίνοντο δεσπόζουσαι ἁπανταχοῦ κατὰ τὰς δυτικὰς θαλάσσας. Μόνη ἡ Λευκὰς ἔμενε πιστὴ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες πρὸς βοήθειαν αὐτῆς ἔπεμψαν στόλον ἐκ πεντήκοντα πέντε τριήρων ὑπὸ τὸν Νικόλοχον. Ἀλλ' οὗτος διὰ τῆς στρατηγικῆς πείρας καὶ τόλμης τοῦ Τιμοθέου ἡττήθη τῇ 15 Ἰουνίου 375 π. Χ. ὑπὸ τῶν μυρτοστεφῶν τριήρων τῶν Ἀθηναίων.

Ἀλλ' ἡ διατήρησις τοῦ στόλου ἐν τοῖς δυτικοῖς ὕδασιν ἐπέφερε δαπάνας, αἵτινες ἐβάρυνον μεγάλως τοὺς Ἀθηναίους, ἀναλογιζομένους ἄλλως, ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν νικῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν εἶχον μὲν κραταιώσει τὴν πόλιν καὶ ἀποκαταστήσει τὸ γόητρον αὐτῆς, ἐξακολουθοῦντος δὲ τοῦ πολέμου αὐτοὶ μὲν ὑπεβάλλοντο εἰς δαπάνας καὶ κινδύνους, κυρίως δ' ὠφελοῦντο μόνοι οἱ Θηβαῖοι, ὧν ἡ δύναμις εἶχε μεγάλως αὐξηθῆ ἐν τῷ μεταξύ. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, αἰσθητὰς ὑποστάντες ἥττας, ἦσαν πρόθυμοι νὰ διαπραγματευθῶσιν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς συμμάχους. Ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἑκατέρωθεν ἀπομακρύνσεως πάσης φρουρᾶς ἐκ ξένης χώρας. Οἱ Θηβαῖοι, καίπερ ἄκοντες, μετέσχον ὅμως τῶν σπονδῶν (374 π. Χ.).

Οἱ Ἀθηναῖοι, χαίροντες ἐπὶ τῇ ψηφισθείσῃ εἰρήνῃ, ὥρισαν νὰ τελῶσιν ἐπ' αὐτῇ ἐπέτειον θυσίαν. Περιεργαζόμενοι δ' ἐν τῇ ἀγορᾷ τὸ ὑπὸ τῆς δεξιᾶς σμίλης τοῦ Κηφισοδότου πλασθὲν ὡραῖον ἄγαλμα τῆς

Εἰρήνης κρατούσης τὸν Πλοῦτον, παριστανόμενον ὡς παῖδα, οἱονεὶ
πον ἐν τῷ καλλιτεχνήματι τοῦ ἐπιφανοῦς γλύπτου ἀλληγορικῶς
κονιζόμενα τἀγαθὰ καὶ τὴν εὐεστώ, τὴν ὁποίαν ἐπηγγέλλετο εἰς τὴν
ν ἡ ψηφισθεῖσα εἰ-
.

αὶ ὅμως ἡ εἰρήνη
ἣν οὕτως ἐπανη-
ζον οἱ Ἀθηναῖοι
ρὸς ἣν συνέδεον οὕ-
μεγάλας ἐπαγγε-
ἐπὶ βραχύτατον
ν διήρκεσε. Νέαι
πλοκαὶ ἐν Ζακύνθῳ
Κερκύρᾳ προεκάλε-
νέαν ῥῆξιν τῶν Ἀ-
ίων καὶ τῶν Σπαρ-
τῶν ἐν τῷ Ἰονίῳ
άγει. Οἱ Κερκυραῖοι
τησαν τὴν βοήθειαν
Ἀθηναίων κατὰ
τὴν νῆσον αὐτῶν
ιορκοῦντος σπαρτι-
κοῦ στόλου. Ἀλλ'
τοσταλεὶς Τιμόθεος,
γκαζόμενος ὑπὸ ἐλ-
ψεως χρημάτων, πε-
ιλευσεν ἐπὶ πολλοὺς
ας κατὰ τὸ Αἰγαῖον
αγος, ὑπάγων εἰς
ἀθηναϊκὴν συμμα-
τάς τε Κυκλάδας
ἄλλας πόλεις ἐκ
τῆς Θρᾴκης. Αὐ-

ΑΓΑΛΜΑ ΕΙΡΗΝΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ ΠΛΟΥΤΟΝ ΠΑΙΔΑ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥ ΚΗΦΙΣΟΔΟΤΟΥ

τύραννος τῶν θεσσαλικῶν Φερῶν Ἰάσων καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακε-
ς Ἀμύντας προσεχώρησαν τότε εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οὕτω δέ, ἐπι-
ψας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐδυσώπησε τοὺς ἐπὶ ... ς

δοθείσης εἰς αὐτὸν ἐντολῆς ἀγανακτοῦντας συμπολίτας διὰ τοῦ
μένου ἀντισηκώματος τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐπεκτάσεως
μαχίας πραχθέντων. Ἐκπλεύσας δὲ τὸ δεύτερον, καὶ πάλιν ἠ
νὰ περιπολῇ ἐν ταῖς Κυκλάσι καὶ νὰ μείνῃ ἔπειτα ἐπὶ μακρὸν
ἐν Καλαυρίᾳ, στερούμενος χρημάτων, ὅπως πληρώσῃ τοὺς ν
καὶ ἐδαπάνα καὶ ἐκ τῶν ἰδίων, ὑποθηκεύων τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ
εἰς τοὺς τριηράρχους. Κατηγορηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Καλλιστράτο
ἐν τῷ μεταξὺ ἐξ Αἰγύπτου ἐπιστρέψαντος Ἰφικράτους, μόλις ἐ
τῆς εἰς θάνατον καταδίκης, καὶ ἀπεσύρθη πένης εἰς τὸν ἰδιω
μετὰ λαμπρὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως ἔργα, δοξάσαντα τὸ ὄνομά του (3
ἔπειτα δὲ μετέβη νὰ παράσχῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ὡς ὁ π
Κόνων, εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν.

Τὸν Τιμόθεον διεδέχθη ὁ Ἰφικράτης, ὅστις συμπαρέλαβε
τας τὸν Καλλίστρατον καὶ τὸν Χαβρίαν. Καίπερ δὲ μετὰ μεγ
στηριότητος ἐπιληφθεὶς τοῦ καταρτισμοῦ στόλου καὶ τῆς ταχ
μνάσεως τῶν πληρωμάτων, μόλις τὸ ἔαρ τοῦ 372 π. Χ. ἠδυν
τὸν περίπλουν τῆς Πελοποννήσου νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κέρκυραν.
οἱ Κερκυραῖοι εἶχον διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν δυνάμεων νικήσει π
τὸν σπαρτιατικὸν στόλον. Ὁ δὲ Ἰφικράτης, ἑνώσας τὰς ἀθηναϊ
ρεις μετὰ τῶν κερκυραϊκῶν, ἐδῄου τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀκαρνανία
Πελοποννήσου, ποριζόμενος ἐκεῖθεν τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν το

Ἀλλὰ τοιοῦτος πόλεμος, βαρύνων μὲν μεγάλως τοὺς Α
ὠφελῶν δὲ μόνους τοὺς Θηβαίους, οἵτινες εἶχον ἐν τούτοις ἐπεκ
δύναμιν αὐτῶν ἐν Βοιωτίᾳ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀνεκτὸς ἐπὶ
στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ὁ Ἰφικράτης, ὁ Καλλίστρατος ἦσαν
περὶ τῆς παύσεως τοῦ πολέμου. Οὐχ ἧττον δ' ἐπεθύμουν τὴν
Σπαρτιᾶται καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι, οὓς μάλιστα εἶχον
ζημιώσει, ἀλλὰ καὶ καταπλήξει αἱ φυσικαὶ καταστροφαὶ τῶν
γηθέντων ἐτῶν, 373 καὶ 372 π. Χ., ἐν αἷς καὶ ὁ φοβερὸ
καθ' ὃν κατεποντίσθησαν ὁλόκληροι δύο ἀχαϊκαὶ πόλεις, ἡ Ι
ἡ Ἑλίκη. Ἐπιπλέον δ' Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται ἐπεθύμουν
νην, βλέποντες, ὅτι, ἐν ᾧ αὐτοὶ κατέτριβον ἐν τῷ πολέμῳ τὰ
δυνάμεις, ηὐξάνετο ἐν τοσούτῳ εἰς βαθμὸν ἐπικίνδυνον δι' ἀμφ
δύναμις τῶν Θηβῶν.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 371 π. Χ. συνῆλθον ἐν Σπάρτῃ οἱ ἀντ
τῶν Ἑλλήνων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονία

του καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἐπιθυμοῦντος τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐχθροπραξιῶν, ὅπως δυνηθῇ εὐχερέστερον νὰ εὕρῃ μισθοφόρους κατὰ τῶν ἐν ἐπαναστάσει εὑρισκομένων Αἰγυπτίων. Βάσις τῆς εἰρήνης ἐλήφθη ἡ αὐτονομία τῶν πόλεων. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τὰς γεομένας συζητήσεις ἔμελλε νὰ ὑπογραφῇ ἡ εἰρήνη, ὁ πρέσβυς τῶν Θηαίων Ἐπαμεινώνδας ἀπῄτησε νὰ ὑπογράψῃ ὡς ἀντιπρόσωπος ἁπάνων τῶν Βοιωτῶν. Αἱ Θῆβαι δὲν ἔστεργον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς περὶ ῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἡγεμονίας παλαιὰς αὐτῶν ἀξιώσεις, αἵτινες εἶχον ἐπιρωσθῇ διὰ νέων ἀγώνων καὶ νέων ἐπιτυχιῶν. Ὁ Ἀγησίλαος ἠρώτησε ότε τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἂν νομίζῃ δίκαιον καὶ ἴσον ναὐτονομῆται ἡ οιωτία. Ἀλλὰ ταχὺς καὶ μετὰ θάρρους ἀντηρώτησεν ὁ Θηβαῖος τὸν ασιλέα τῆς Σπάρτης, ἂν καὶ ἐκεῖνος νομίζῃ δίκαιον ναὐτονομῆται ἡ ακωνική, ἐννοῶν τὴν δουλείαν τῶν Μεσσηνίων. Αἱ ἀντεγκλήσεις αὐαι, ἔχουσαι βαθυτέρας τὰς ῥίζας, ἤγαγον εἰς τὸ νὰ μείνωσιν οἱ Θηαῖοι ἔκσπονδοι. Καὶ ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ὑπέγραφον τὴν εἰρήνην, ἱ Θῆβαι εὑρίσκοντο καὶ πάλιν ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν Σπάρτην, ἥτις ετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔστελλε τὸν στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν Βοιωτίαν.

δ'

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.

Μία τῶν πρώτων πράξεων τῶν νέων ἡγητόρων τῆς θηβαϊκῆς πολιτείας μετὰ τὴν αἰσίαν ἀπελευθέρωσιν ὑπῆρξεν ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ στρατοῦ, ὅπως οὗτος καταστῇ ἱκανὸς νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ ὃν ἔτασσον εἰς τὰς Θήβας οἱ ἀδελφικῶς διευθύνοντες τὰς τύχας τῆς πόλεως. Μία μεγάλη καὶ ἑνιαία Βοιωτία, ἡνωμένη ἐσωτερικῶς, ἰσχυρὰ ἐξωτερικῶς, καὶ ταῦτα ὑπὸ τὴν κραταιὰν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν, τοιοῦτον ἦτο τὸ πρόγραμμα τῶν νέων ἀνδρῶν τῶν Θηβῶν, τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου, διαφόρων μὲν ἐχόντων τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν βίον, ἀλλ' ἀδελφικῶς συνεργαζομένων ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος.

Νέον δὲ πνεῦμα ἐνεφυσήθη εἰς τὸν στρατὸν τῶν Θηβῶν διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἱεροῦ λόχου, οὗ βάσις ὑπῆρξαν οἱ φιλοπάτριδες νεανίαι, οὓς εἶχον παρασκευάσει ἐν τῷ κρυπτῷ οἱονεὶ δωρεὰν πολύτιμον διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐλευθερίας ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Γοργίδας. Μετὰ τὸν

φόνον τῶν τυράννων παραλαβόντες οἱ βοιωτάρχαι τοὺς εὐγενεῖς τούτους νεανίας τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, τὸ μὲν σῶμα ἔχοντας λαμπρῶς ἠσκημένον διὰ τῆς γυμναστικῆς, τὴν δὲ ψυχὴν ἄριστα μεμορφωμένην διὰ τῶν διδαγμάτων τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας, κατήρτισαν σῶμα ἐκλεκτὸν γνωρίζον οὐ μόνον νὰ μάχηται, ἀλλὰ καὶ μαχόμενον νὰ προκινδυνεύῃ, ἐν πληρεστάτῃ ἐπιγνώσει, τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν ὅσα δύνανται νὰ φρονηματίσωσι καὶ ἐξάρωσι τὴν ψυχὴν τοῦ πολίτου. Οὕτως οἱ τριακόσιοι τοῦ ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων οὐ μόνον καθ' ἑαυτοὺς ὑπῆρχον δύναμις ἐκλεκτή, ἀλλὰ καὶ σχολεῖον διὰ τοῦ προτύπου αὐτοῦ παραδείγματος θερμαῖνον καὶ διαπαιδαγωγοῦν τὰς τάξεις πάσας τῶν μαχίμων Θηβαίων. Ὡς τοιοῦτοι δὲ ἐν μὲν ταῖς ἡμέραις τῆς δόξης τῶν Θηβῶν συνετέλεσαν ἐν τοῖς πρώτοις εἰς τὰς νίκας, ἀτυχούσης δ' ἔπειτα τῆς πόλεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος πάσης περιέβαλον τὸ ὄνομα τοῦ λόχου ὃν ἀπήρτιζον διὰ τῆς φαεινῆς ἐκείνης αἴγλης, ἥτις περιστέφει τὴν κεφαλὴν εὐγενῶν μαρτύρων.

Ἔχοντες συμπολίτας ὑπὸ νέου ὅλως πνεύματος ἐμπνεομένους καὶ στρατὸν φρονηματισθέντα ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἱεροῦ λόχου ἠδύναντο οἱ βοιωτάρχαι καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας νὰ προβῶσι θαρραλέοι εἰς τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως τῆς Βοιωτίας. Ἀλλ' εἰς τὴν ἕνωσιν ταύτην παρενεβάλλοντο κατ' ἀρχὰς μεγάλα κωλύματα τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ἐγκαταστάσεως σπαρτιατικῶν φρουρῶν ἔν τισι τῶν βοιωτικῶν πόλεων, τὸ δ' ἕνεκα τῶν ἐπανειλημμένων εἰςβολῶν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Βοιωτίαν ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης. Μέχρι λοιπὸν τοῦ ἔτους 376 π. Χ., ὅτε ἔγεινεν ἡ τελευταία ἐπιδρομὴ τοῦ βασιλέως Κλεομβρότου, μικραὶ ὑπῆρξαν αἱ ἐν Βοιωτίᾳ πρόοδοι τῶν Θηβαίων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκείνην ἐκστρατείαν τοῦ Κλεομβρότου οἱ Σπαρτιᾶται ἐτράπησαν, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν Βοιωτίαν. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν χρόνον οἱ Θηβαῖοι ἠδυνήθησαν νἀντεπεξέλθωσι νικηφόροι ἐναντίον τῶν ἐν Βοιωτίᾳ σπαρτιατικῶν φρουρῶν. Ἡ περὶ Τεγύραν πλησίον τοῦ Ὀρχομενοῦ λαμπρὰ νίκη τοῦ Πελοπίδου κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων (374 π. Χ.) οὐ μόνον ἐδόξασε τὸν ἱερὸν λόχον, ἀλλὰ καὶ ἀνέῳξεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τοὺς Θηβαίους τὰς πύλας τῆς Βοιωτίας. Μετὰ τὴν δεινὴν ταύτην ἧτταν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέσυρον τὰς ἐκ τῶν βοιωτικῶν πόλεων φρουράς των. Ἡ Τάναγρα, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ αἱ Θεσπιαὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Θηβαίους. Ἡ δὲ ἅλωσις τῶν Πλαταιῶν συνεδέθη πρὸς τὴν πατροπαράδοτον ἐκείνην ὠμότητα ἣν πάντοτε ἐπέδειξαν οἱ Θηβαῖοι κατὰ τῆς πόλεως ταύτης. Οὕτω δ' ἐντὸς

ρόνου βραχέος αἱ Θῆβαι ὑπέταξαν πάσας τὰς βοιωτικὰς πόλεις, τὸ ὲν προςχωρησάσας εἰς αὐτούς, τὸ δὲ κυριευθείσας διὰ τῆς βίας τῶν τλων καὶ διδαχθείσας διὰ σκληρᾶς τιμωρίας, ὅτι μία ἦτο τὸ ἑξῆς ἡ όλις ἡ ἄρχουσα ἁπάσης τῆς Βοιωτίας.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβαίων, ἣν δὲν ἠθέλησαν νὰ παραιήσωσιν ἤδη κατὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνην. Ἀπολεσθεῖσαν μετ' αὐὴν καὶ μετὰ πόνων καὶ θυσιῶν ἀνακτηθεῖσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἷς χρόνοις ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐξηντλοῦντο ἀντιπολεμούμεναι τὰ θάλασσαν, οὐδαμῶς διενοοῦντο νἀποβάλωσιν αὐτὴν οἱ Θηβαῖοι ἐν συνεδρίῳ τοῦ 371 π. Χ., χαριζόμενοι ἐν Σπάρτῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὶ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνς, ἀρνηθεὶς νὰ ὑπογράψῃ ὡς πρέσβυς τῶν Θηβαίων, ἀφ' οὗ δὲν ἐγίνετο ιτὸς ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Βοιωτῶν, ἐπέσυρεν, ὡς εἴδομεν, τὴν μῆνιν ; Ἀγησιλάου, καὶ οἱ Θηβαῖοι ἔμειναν ἔκσπονδοι.

Ὀλίγαι μόνον ἡμέραι εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνκης, ὅτε ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῶν Λακεδαιμονίων Κλεόμβροτος, τις εὑρίσκετο ἤδη ἐν Φωκίδι, ἔλαβεν ἐκ Σπάρτης τὴν διαταγὴν νὰ εἰςελά- ι εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἂν οἱ Θηβαῖοι δὲν ἀφήσωσι τὰς πόλεις αὐτονόμους.) Ἐπαμεινώνδας, εἰς ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἡ ἀρχηγία οῦ στρατοῦ, κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Κορωνείας, νομίζων, ὅτι δι' αὐτῶν μελλε νὰ εἰςέλθῃ ὁ Κλεόμβροτος. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἐκκινήσας ἐκ τῆς Φωκίδος καὶ ἡγούμενος στρατιᾶς ἐκ δεκακιςχιλίων ὁπλιτῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ἐτράπη πρὸς νότον δι' ἀποτόμων ἀτραπῶν τοῦ Ἑλικῶνος καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Θίσβην, ὁπόθεν διὰ τῆς παραλίας προχωρήσας εἰςῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Λεύκτρων.

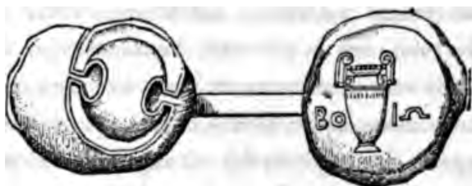
Τὰ αἰσθήματα τῆς καταπλήξεως καὶ τοῦ φόβου, ἅτινα, τρεφόμενα ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας, εἶχον καταλάβει τὴν ψυχὴν τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν ὁποίων μόλις εἶχε δυνηθῆ νὰ δεσπόσῃ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅτε ἐπέκειτο ἡ εἰς τὴν Βοιωτίαν εἰςβολὴ τοῦ Κλεομβρότου, δὲν εἶχον ἐκλίπει καθ' ὁλοκληρίαν. Οἱ βοιωτάρχαι, εὑρισκόμενοι ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἦσαν πάντες σύμφωνοι νἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτοῦ. Ἡ ἀνησυχία περί τινων ἐκ τῶν Βοιωτῶν, οὓς ὑπώπτευον ὡς μὴ ἐχομένους ἐν πίστει τοῦ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀγῶνος καὶ ἡ κατ' ἀριθμὸν μεγάλη ὑπεροχὴ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατεύματος, ὅπερ ἦτο σχεδὸν διπλάσιον τοῦ βοιωτικοῦ, ἐτάρασσον τοὺς τρεῖς ἐκ τῶν ἑπτὰ βοιωταρχῶν, οἵτινες διὰ τοῦτο προέτεινον τὴν εἰς τὰς Θήβας ἐπιστροφήν. Ἀλλὰ τὸ φιλόπατρι καὶ πάσης προλ

ψεως ἀπηλλαγμένον πνεῦμα τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τὸ θάρρος τοῦ Πελοπίδου κατίσχυσαν τῶν ἀντιφρονούντων, καὶ ἡ μάχη ἀπεφασίσθη. Ὁ ἐπικείμενος ἀγὼν ἦτο πλέον ἐθνικὴ πάλη τῶν Βοιωτῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οὐδ᾽ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς μερικὴ σύγκρουσις τῶν Θηβαίων πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Τοιοῦτον χαρακτῆρα ἀγῶνος ὑπὲρ πάσης τῆς Βοιωτίας ἔδωκεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, παρακινήσας πρὸ αὐτῆς νἀποχωρήσωσι πάντες ὅσοι δὲν ἤθελον προθύμως νὰ συμμετάσχωσι τοῦ κοινοῦ ἔργου. Ἀποχωρησάντων δὲ τῶν Θεσπιέων, πρὸς οὓς μάλιστα εἶχεν ὑπόπτως ὁ Ἐπαμεινώνδας, οἱ λοιποὶ ἑξακισχίλιοι Βοιωτοὶ μαχηταὶ διεπνέοντο ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ ἦσαν πλέον ἕτοιμοι νἀγωνισθῶσι κοινὸν μέχρι θανάτου ἀγῶνα ὑπὸ τὴν νοήμονα καὶ φιλόπατριν ἀρχηγίαν ἀνδρῶν οἷοι ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ Πελοπίδας, ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν ἐπιδρομέων.

Παλαιὸς χρησμὸς φερόμενος ἔλεγεν, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔμελλον νὰ νικηθῶσιν ἐκεῖ ἔνθα ἦτο τὸ μνῆμα τῶν παρθένων. Εὐέλπιδες λοιπὸν ἐπὶ τῷ χρησμῷ ἐχώρησαν οἱ Θηβαῖοι εἰς τὴν μάχην, κοσμήσαντες πρὸ αὐτῆς τὸν ἐν τῇ περιοχῇ τῆς χώρας τῶν Λεύκτρων κείμενον τάφον τῶν δύο ὡραίων ἐκείνων θυγατέρων τοῦ Βοιωτοῦ Σκεδάσου, αἵτινες, βιασθεῖσαί ποτε ὑπ᾽ ἀνδρῶν Λακεδαιμονίων, εἶχον αὐτοκτονήσει. Πλησίον αὐτῶν ἔκειτο ὁ δυστυχὴς πατήρ, ὅστις, μεταβὰς εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ μάτην ἀπαιτήσας παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν δίκας τοῦ ἐγκλήματος, ἔσφαξεν ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν θυγατέρων. Ἀφ᾽ οὗ δ᾽ ἐτελέσθη ἡ προσήκουσα ἐπὶ τοῦ μνήματος τῶν παρθένων θυσία ἦλθον εἰς τοὺς πρὸς μάχην παρασκευαζομένους Βοιωτοὺς καὶ ἄλλαι εἰδήσεις ἐκ Θηβῶν, ἃς ἐξήγησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν μαχητὰς ὡς ἀγαθοὺς ὑπὲρ μελλούσης νίκης οἰωνούς.

Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ Κλεόμβροτος ἦτο ἥκιστα πρόθυμος εἰς μάχην, καὶ ἤθελε νἀναμένῃ νέας ἐκ Σπάρτης βοηθείας, αἵτινες εἶχον ἤδη ἐκπεμφθῆ ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγησιλάου Ἀρχίδαμον. Ἀλλ᾽ ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν παρέταξε τὰ στρατεύματα. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐτάχθη εἰς τὸ δεξιὸν κέρας, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ κέρατι παρετάχθησαν οἱ σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν. Κατὰ ταῦτα τὸ ἰσχυρότατον μέρος τοῦ ἐχθροῦ ἦτο τὸ δεξιὸν κέρας. Τοῦτο λοιπὸν θεωρήσας εὐλόγως ὁ Ἐπαμεινώνδας ὡς τὸ ἐπικαιρότατον σημεῖον, εἰς αὐτὸ ἔστρεψε κυρίως τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὰ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐθιζόμενα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἤθελεν ἀρκέσει τὸ νἀντιταχθῇ εἰς τὸ δι-

τῶν πολεμίων τὸ ἄριστον μέρος τοῦ στρατοῦ τῶν Βοιωτῶν
ρατάξει. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφήρμοσε νεω-
ταδεικνύοντα τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ δεινότητα καὶ συντελέ-
λως εἰς τὴν νίκην. Ἐν ᾧ τὸ μέτωπον τῶν Λακεδαιμονίων
δώδεκα μόνον ἀνδρῶν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀντέταξεν εἰς τὸ
ν κέρας φάλαγγα, τεταγμένην κατὰ στήλας ἐχούσας βάθος
ἀνδρῶν. Οὕτω λοιπὸν οἱ Θηβαῖοι «οὐκ ἔλαττον ἢ ἐπὶ πεν-
πίδων συνεστραμμένοι ἦσαν», ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν. Τὸ δὲ
ερὸν κέρας τοῦ στρατοῦ τοῦ Κλεομβρότου ἀντιτεταγμένον
έρας τῆς βοιωτικῆς στρατιᾶς δὲν παρέταξεν ὁ Ἐπαμεινών-
ς ὡς τὸ δεξιόν, ἀλλ' εἰς γραμμὴν, οὕτως ὥστε ἡ ὅλη παρά-
Βοιωτῶν ἐσχημάτιζε φάλαγγα λοξὴν, ἧς ἰσχυρότατον μέρος
υκνὸν βάθος καὶ διὰ τὸ ἐπίλεκτον τῶν μαχομένων ἦτο τὸ
έρας, οὗ τὴν οὐρὰν ἀπετέλει ὁ ἱερὸς λόγος. Διέταξε δὲ ὁ
δας τοὺς ἐν τῷ ἀδυνάτῳ δεξιῷ κέρατι νὰ προκαλῶσι μὲν
οὺς ἀπέναντι αὐ-
ους, νὰ φυγομα-
ως, ἐπισπωμένης
ς τῆς προσοχῆς
ιοῦ κέντρου τῶν
ίων, ἡ μάχη πε-
ατὰ τὸ ἀντίθετον

ΒΟΙΩΤΙΚΗ ΑΣΠΙΣ
ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΒΟΙΩΤΩΝ

ἐναπέθετεν ὁ βοιωτάρχης πάσας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας.
ἤρχισε δι' ἐφόδου τῶν Βοιωτῶν ἱππέων κατὰ τοῦ ἱππικοῦ
ιμονίων, ὅπερ ὁ Κλεόμβροτος εἶχε τάξει πρὸ τῶν πεζῶν.
πικὸν τῶν Βοιωτῶν ἦτο καὶ ἄριστα γεγυμνασμένον καὶ πολὺ
οῦ τῶν Σπαρτιατῶν, παρ' οἷς τοὺς ἵππους ἔτρεφον μὲν ἐν
ης οἱ πλουσιώτατοι, ἀνέβαινον δ' ἐπιστάντος πολέμου οἱ
οι καὶ ἥκιστα φιλότιμοι τῶν στρατιωτῶν. Τοιοῦτον ὂν τὸ
πικὸν ἠδυνήθη νἀποκρούσῃ τὸ τῶν πολεμίων. Τότε προεχώ-
ενὴ φάλαγξ τοῦ ἀριστεροῦ τῶν Βοιωτῶν κέρατος βήματι
τοῦ δεξιοῦ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι
εvναίως καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ, βλέποντες
ν κέρας τῶν Βοιωτῶν ὑποχωροῦν, ἀνέπτυσσον ἤδη τὸ δεξιὸν
ς μηνοειδῶς, ὅπως κυκλώσωσι τὴν φάλαγγα τοῦ Ἐπαμει-
τε ὁ Πελοπίδας, προεκδραμὼν μετὰ τῶν ου

λόχου ἐκ τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἔτρεξε κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἔσωσεν οὕτως ἀπὸ τῆς περικλείσεως τὴν ἀδύνατον ἀριστερὰν πλευρὰν τε ἀριστεροῦ κέρατος τῶν Βοιωτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Πελοπίδας ἐκώλυεν οὕτω τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπερφαλαγγίσωσι τοὺς Θηβαίους, Ἐπαμεινώνδας συγχρόνως ἀνέπτυξεν ὅλην αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν κατὰ το δεξιοῦ κέρατος τῶν Λακεδαιμονίων. Τὰ δύο στρατεύματα ἠγωνίζοντ ἐπὶ μακρὸν ἐκθύμως καὶ ἡ μάχη ἦτο ἰσόρροπος, ἕως οἱ Θηβαῖοι κατώρθωσαν νὰ διασπάσωσι τὰς ἐχθρικὰς τάξεις. Τραυματισθέντος δὲ θανασίμως τοῦ Κλεομβρότου, συνήφθη περὶ αὐτὸν δεινὸς ἀγών. Οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐμάχοντο πλέον περὶ τῆς νίκης, ἀλλ' ἠγωνίζοντο λαμπρῶ περὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως. Καὶ τὸν μὲν νεκρὸν ἠδυνήθησαν νὰ συμπαραλάβωσιν, ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἀπέληξεν ἐν ἀταξίᾳ εἰς γενικὴν φυγὴν το δεξιοῦ κέρατος τῶν Λακεδαιμονίων, τοῦτο δὲ παρηκολούθησε τὸ ἀριστερὸν, καίπερ μεῖναν ἀβλαβές.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἠδύναντο ἀκόμη νὰ πολεμήσωσιν, ἀλλὰ, βλέποντες ὅτι ἔπεσεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἄριστοι, ὅτι τὸ ἱππικὸν εἶχ διαλυθῆ, ὅτι ἐκ μὲν τῶν Λακεδαιμονίων εἶχον πέσει ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἐκ δὲ τῶν ἑπτακοσίων πολιτῶν τῆς Σπάρτης εἶχον φονευθῆ οἱ τετρακόσιοι, τέλος δὲ ὅτι οἱ σύμμαχοι εἶχον τραπῆ εἰς φυγὴν ἄνευ βλάβης κε σχεδὸν ἄνευ ἀγῶνος διὰ τὸ ἀπρόθυμον αὐτῶν, πενθοῦντες ἀνωμολόγησα τὴν ἧτταν, καὶ ἔστειλαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων κήρυκα ὅπως ζητήσωσι τὴν ἄδειαν νὰ θάψωσι τοὺς νεκρούς. Ὁ Ἐπαμεινώνδα παρέδωκε τοὺς νεκροὺς, ἀλλ' ἐκράτησε τὰς χαλκᾶς ἀσπίδας τῶν ἐν τέλε αἵτινες ἀνετέθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Θήβαις ἐν τῷ ναῷ τῆς Δήμητρος τῆ Θεσμοφόρου, ὅπου ἐπὶ αἰῶνας ἦσαν ὁραταὶ εἰς σημεῖον τῆς ἐπιφανοῦ τῶν Θηβαίων νίκης, ἣν ὑπομιμνήσκει ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον πλησί τῶν Παραπουγγίων, ἅτινα κατέχουσι τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Λεύκτρω ἡ σωζομένη βάσις τοῦ εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἱδρυθέντος τροπαίου.

Ἡ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 371 π. Χ. ἐν Λεύκτροις νίκη τῶν Θηβαίω δὲν συνεπέφερε τὴν ἄμεσον ἐκ τῆς Βοιωτίας ἀποχώρησιν τῶν ἡττηθέντων Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἀνέμενον νέας βοηθείας ἐκ Σπάρτης. Οἱ δὲ Θηβαῖοι εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην ἔπεμψαν εἰς Ἀθήνας ἄγγελον ἐστεφανωμένον, ἀγγέλλοντες τὸ μέγεθος τῆς νίκης καὶ παρακινοῦντες εἰς ἀποστολὴν βοηθείας. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρύψωσι τὸν φθόνον αὐτῶν, οὔτε ἐπὶ ξένια καλέσαντες τὸν κήρυκα κατὰ τὰ εἰωθότα, οὔτε περὶ τῆς ζητουμένης βοηθείας δόντες ἀπόκρισιν οὐδεμίαν

Ἀπ' ἐναντίας δὲ ταχύτατα ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁ τύραννος τῶν Φερῶν Ἰάσων, οὐ τὴν βοήθειαν, συμμάχου ὄντος, ἐν σπουδῇ ἐζήτησαν οἱ Θηβαῖοι μετὰ τὴν μάχην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ, παρακινούμενος ὑπὸ τῶν Θηβαίων νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκ τῆς χώρας ἐκδίωξιν τῶν Λακεδαιμονίων, δὲν εὑρέθη σύμφωνος, ἀλλὰ τοὺς μὲν Θηβαίους παρεκίνησε νὰ μὴ διακινδυνεύσωσι τὴν παράτολμον ἐπίθεσιν, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους συνεβούλευσε νὰ προτείνωσιν ἀνακωχήν. Τυχόντες δὲ οἱ Σπαρτιᾶται τῶν σπονδῶν, ἀνεχώρησαν διὰ νυκτὸς, καὶ, πορευθέντες διὰ τῆς παραλίας καὶ ἀναβάντες ἔπειτα τὸν Κιθαιρῶνα, ἔφθασαν εἰς Αἰγόσθενα τῆς Μεγαρικῆς. Συναντήσαντες δ' ἐκεῖ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκ Σπάρτης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἀρχιδάμου τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἀγησιλάου σταλὲν στράτευμα, ἐπέστρεψαν μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἀφ' οὗ πρότερον ἐν Κορίνθῳ ἀπελύθησαν οἱ σύμμαχοι.

Ἡ εἴδησις τῆς ἐν Λεύκτροις ἥττης εἶχε φθάσει εἰς τὴν Σπάρτην, τελουμένης τῆς ἑορτῆς τῶν λεγομένων γυμνοπαιδιῶν, καθ' ἣν παῖδες, νεανίαι καὶ ἄνδρες ἐπεδείκνυον τὴν γυμναστικὴν αὐτῶν καὶ ὀρχηστικὴν δεξιότητα καὶ τέχνην. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν ὁ ἀγγέλλων τὴν συμφορὰν, οἱ ἔφοροι παρ' ὅλην τὴν καταλαβοῦσαν αὐτοὺς λύπην δὲν διέκοψαν τὴν ἑορτὴν, ἀλλ' ἔστειλαν κατ' οἶκον εἴδησιν πρὸς τοὺς οἰκείους περὶ τῶν φονευθέντων, παραγγείλαντες εἰς τὰς γυναῖκας νὰ μὴ ἐκπέμψωσι κραυγὰς, ἀλλὰ νὰ φέρωσι τὸ πένθος ἐν σιγῇ. Τὴν δὲ ὑστεραίαν ἡ Σπάρτη παρουσίασε θέαμα μέγα καὶ ἀξιοπρεπὲς καὶ ἀντάξιον ἡμερῶν εὐκλεεστέρων. Ἐκεῖνοι μὲν τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς εἶχον ἀποθάνει ἐν τῇ μάχῃ παρέστησαν ἀναστρεφόμενοι μετὰ τῶν πολιτῶν ἐν τῷ φανερῷ, λιπαροὶ καὶ φαιδροί, τῶν δὲ οἰκείων τῶν ἐπιζησάντων ὀλίγοι περιήρχοντο ἐν τῇ πόλει, καὶ αὐτοὶ σκυθρωποὶ καὶ τεταπεινωμένοι. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς διαγωγῆς ταύτης τῶν πολιτῶν ἡ Σπάρτη ὑπεμίμνησκεν εἰς τοὺς Ἕλληνας παλαιὰς ἡμέρας, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπιείκεια αὐτῆς πρὸς τοὺς μὴ ἐπιτελέσαντας τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐν τῇ μάχῃ κατεδείκνυε τὴν μεγάλην πρὸς τὸ παρελθὸν διαφορὰν καὶ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ παρόντος. Οἱ τρέσαντες ἔμειναν ἀτιμώρητοι διὰ τὸ πλῆθος. Ἡ Σπάρτη δὲν ἠδύνατο ἐν τῇ κατεχούσῃ τὴν πόλιν μεγάλῃ λειψανδρίᾳ νὰ τιμωρήσῃ τοσαῦτα αὐτῆς τέκνα. Τοῦ δὲ νόμου ἀπαιτοῦντος τὴν τιμωρίαν τῶν ἀναξίων τῆς Σπάρτης τέκνων, ὁ ἐπινοητικὸς Ἀ[illegible] [illegible]σιν σώζουσαν κατὰ τύπους τούς τε νόμους καὶ τὴν [illegible]

Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν παρέβησαν τοὺς πατρίους ν[illegible]

τοὺς νὰ κοιμηθῶσιν ἐκείνην τὴν μίαν ἡμέραν, ἀποδίδοντες εἰς αὐτοὺς καὶ πάλιν τὴν ὑστεραίαν τὸ παλαιὸν κῦρος. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ συμβουλὴ τοῦ χωλοῦ βασιλέως.

ε΄

Οἱ Θηβαῖοι ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη ἦτο καὶ καθ' ἑαυτὴν ἤδη τραῦμα δεινότατον διὰ τὴν Σπάρτην. Ἀλλ' ἀκόμη σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῆς νίκης τῶν Θηβαίων εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, καθότι ἔδωκε τὸ σύνθημα γενικῆς σχεδὸν ἐξεγέρσεως ἐναντίον τῶν τὸ πρότερον ἀξίωμα ἀποβαλόντων Λακεδαιμονίων. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, βλέποντες τὴν Σπάρτην ἀνίσχυρον καὶ τὰς Θήβας ἐπιφόβως ἐνισχυομένας, ἐθεώρησαν τὸν καιρὸν κατάλληλον ὅπως παραστῶσιν αὐτοὶ εἰς τὸ μέσον ὡς ἐκτελεσταὶ τῆς ἀνταλκιδείου εἰρήνης καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων καὶ συγκεντρώσωσι περὶ ἑαυτοὺς τὰς ἑλληνίδας πόλεις. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑλλήνων συνήρχοντο ἐν Ἀθήναις, ἡ Πελοπόννησος σχεδὸν ὅλη συνεκυκᾶτο ὑπὸ στάσεων, ὧν ἀγριωτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν Ἄργει. ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὸν διὰ ῥάβδων φόνον ὑπερχιλίων πολιτῶν, ὅςτις ἔμεινε περιβόητος παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ τὴν προςηγορίαν σκυταλισμός, ὡς ὠνομάσθη διὰ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου τῶν φονευθέντων ἐκ τῶν κατ' ἀλλήλων στασιασάντων πολιτῶν (370 π. Χ.). Ἡ δ' ἐπικράτησις τῶν δημοκρατικῶν ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Πελοποννήσου ἐσήμαινε τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν ἀδυναμίαν τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἡ ἀντισπαρτιατικὴ κίνησις οὐδαμοῦ ἦτο ζωηροτέρα καὶ ἐπιβλητικωτέρα ἢ ἐν Ἀρκαδίᾳ.

Οἱ Ἀρκάδες, ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων κατέχοντες τὴν ὀρεινὴν, ἀλλ' εὔφορον κεντρικὴν χώραν τῆς Πελοποννήσου καὶ διὰ τοῦτο θεωρούμενοι ὡς οἱ μόνοι αὐτόχθονες κάτοικοι τῆς ποικίλας σχούσης τὰς τύχας χερσονήσου, ἦσαν εὔρωστος καὶ ἄλκιμος λαὸς γεωργῶν, θηρευτῶν καὶ ποιμένων. Διάγοντες ἐπὶ τῶν εὐαέρων αὐτῶν κωμῶν καὶ πόλεων τὸν λιτὸν καὶ αὐτάρκη τῶν ὀρεινῶν βίον, δὲν ἔμενον ὅμως ξένοι τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μόνη δὲ ἡ πόλις τὰ Κύναιθα, κατέχουσά ποτε τὴν θέσιν τῶν σημερινῶν Καλαβρύτων, περιλαμβανομένην κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ, διέφερε τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τὴν ὠμότητα καὶ παρανομίαν καὶ τὴν βαρβαρότητα τῶν ἠθῶν,

ροερχομένην τὸ μὲν ἐκ τῶν μακρῶν στάσεων, τὸ δ' ἐκ τῆς παραμελήσεως τῆς μουσικῆς. Ἀλλ' οἱ Ἀρκάδες, καίπερ ὄντες πολυπληθεῖς αἱ γενναῖοι, καίπερ μετὰ ἡρωικοῦ θάρρους ἐκπληρώσαντες κατὰ τοὺς θνικοὺς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἀγῶνας τὸ πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα καῆκον, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαδραματίσωσιν ἄξιον λόγου πρόσωπον παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ ἔζησαν βίον ἀπομεμονωμένον τὸ μὲν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὀρεινῆς αὐτῶν χώρας, διῃρημένης φύσει εἰς κεχωρισμένα π' ἀλλήλων τμήματα, τὸ δὲ διὰ τὴν γειτονίαν τῆς Σπάρτης, ἥτις άντοτε μετ' ἰδιαζούσης προσοχῆς ἠγωνίζετο νἀναχαιτίσῃ πᾶσαν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπικινδύνων αὐτῆς γειτόνων. Ἀστοχοῦντες λοιπὸν τῆς ἐν ἰδίᾳ πατρίδι εὐδοκιμήσεως, ἐπεζήτουν οἱ Ἀρκάδες εὐκαιρίαν νὰ εὕρωσι στάδιον πρὸς κορεσμὸν τοῦ φιλοπολέμου αὐτῶν, σπεύδοντες ὡς μισθοφόροι εἰς τὴν ξένην, ὅπου κίνδυνος καὶ ἀγών. Ἀλλὰ τώρα, ὅτε ἡ Σπάρτη ἐφαίνετο καταρρέουσα, ὅτε πρὸς βορρᾶν τῆς Πελοποννήσου μετὰ μακρὰν ἀφάνειαν ὡσεὶ νέαν ἀναλαμβάνουσαι ζωὴν αἱ Θῆβαι διημφισβήτουν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους τὴν ἡγεμονίαν, οἱ Ἀρκάδες, οἱονεὶ αἰσθανόμενοι λυόμενα τὰ συνέχοντα αὐτοὺς δεσμά, ᾐσθάνθησαν, ὅτι ἠδύναντο νὰ πράξωσι καὶ αὐτοὶ γενναῖόν τι, ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ στενοῦ κύκλου, εἰς ὃν εὑρίσκοντο μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου περιωρισμένοι. Ἀλλ' ἵνα πράξωσί τι μέγα καὶ ἄξιον λόγου οἱ Ἀρκάδες, ἀπῃτεῖτο ἡ ἕνωσις τῆς Ἀρκαδίας, διεσπασμένης εἰς ἀνισχύρους κώμας ἢ μικρὰς πολιτείας. Ὁ πρὸ ἐτῶν ὀλίγων διὰ πολέμου ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιδιωχθεὶς διοικισμὸς τῆς συνῳκισμένης Μαντινείας ἦτο διὰ τοὺς Ἀρκάδας πρόσφατος ἀπόδειξις, ὅτι διὰ τὴν Σπάρτην ἡ εἰς ἀσθενεῖς κώμας διαίρεσις τῶν Ἀρκάδων ἦτο ἐχέγγυον ἀσφαλέστατον τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἀρκαδίας. Τὸ ἔργον λοιπὸν τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἀρκαδίας ὤφειλε νἄρχίσῃ διὰ τοῦ νέου συνοικισμοῦ τῆς Μαντινείας. Καὶ ἀληθῶς ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ ὁ τειχισμὸς τῆς Μαντινείας, ἐπιτευχθεὶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Σπάρτην καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Ἀγησιλάου, ὑπῆρξεν οὐ μόνον πρᾶξις ἀντεκδικήσεως, ἀλλὰ καὶ γενναῖον πρὸς τὰ πρόσω βῆμα τοῦ ἀνηβῶντος λαοῦ τῆς Ἀρκαδίας.

Ἀλλ' ὁ συνοικισμὸς τῆς Μαντινείας ὑπῆρξε μόνον τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς χώρας. Ὡς δὲ οἱ Μαντινεῖς ἀπὸ τῶν κωμῶν, εἰς ἃς εἶχε διαλύσει αὐτοὺς ἡ Σπάρτη, συνῳκίσθησαν πάλιν εἰς μίαν πόλιν, οὕτως ἐσκέφθησαν οἱ Ἀρκάδες νὰ ἱδρύσωσι νέαν πόλιν, ἥτις ἔμελλε νἀποβῇ τὸ κέντρον ἑνιαίας ἀρκαδικῆς πολιτείας. Παρὰ τὸν Ἑλισσῶνα,

παραπόταμον τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν τῇ εὐφορωτάτῃ πεδιάδι τῆς μεσημβρινῆς Ἀρκαδίας, κατὰ τὰ σύνορα τῶν σπουδαιοτάτων φύλων, τῶν Μαιναλίων καὶ τῶν Παρρασίων, ἔνθα διασταυροῦνται αἱ λεωφόροι αἱ συνδέουσαι τὴν Ἀρκαδίαν, τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Λακωνικήν, ὅσον τὸ δυνατὸν πλησιέστατα τῆς Σπάρτης ἐν ταχύτητι ἐκπληκτικῇ ἱδρύθη τὸ νέον τοῦτο κέντρον τῶν Ἀρκάδων, ἡ Μεγάλη πόλις. Δέκα οἰκισταὶ ὡρίσθησαν ὑπὸ τῆς Τεγέας, τοῦ Κλείτορος, τῆς Μαντινείας καὶ τῶν Παρρασίων, ὅπως ἐπιστατήσωσιν εἰς τὸν οἰκισμὸν τῆς νέας πόλεως, ἥτις ἐκτίσθη ἀληθῶς μεγάλη, ὡς ἔλεγε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἔχουσα περίβολον πεντήκοντα ὅλων σταδίων. Οἱ κάτοικοι τεσσαράκοντα πολισμάτων τῆς Ἀρκαδίας ἐπείσθησαν διὰ τὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθραν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, οἰκίζοντες τὴν νέαν μητρόπολιν τῶν Ἀρκάδων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ Ἀρκαδία ὅλη συρρέουσα συνετέλει εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς νέας Μεγάλης πόλεως, οἰκιστὴς αὐτῆς ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ δικαίως ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις οὐ μόνον ἦτο ὁ ἀνὴρ ὁ ἐπαγείρας τοὺς Ἀρκάδας εἰς τὸν συνοικισμόν, ἀλλὰ καὶ χιλίους λογάδας Θηβαίους ὑπὸ τὸν Παμμένην ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ὡς βοηθοὺς ἐν ᾗ περιπτώσει οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤθελον πειραθῇ νὰ κωλύσωσι τὸν οἰκισμόν. Ἀλλ' ἡ Σπάρτη δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νἀντιτάξῃ ἀντίστασιν.

Ὡς δ' ἐκτίσθη ἡ Μεγάλη πόλις, οἱ Ἀρκάδες ἐπελήφθησαν κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Μαντινέως Λυκομήδους καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου τῆς ἱδρύσεως τῆς κοινῆς πολιτείας, ἧς κέντρον εἶχε προορισθῇ τὸ νέον τῶν Ἀρκάδων κτίσμα. Τὸ νέον τοῦτο *κοινὸν τῶν Ἀρκάδων* ἔμελλε νὰ ἔχῃ ἑνιαίαν κυβέρνησιν, κοινὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ κοινὸν στρατόν. Τὴν ὑψίστην δύναμιν ἔμελλε νὰ ἔχῃ σύνοδος τοῦ ἀρκαδικοῦ λαοῦ ἐκ *μυρίων* πολιτῶν, συναθροιζομένων ἐν Μεγάλῃ πόλει ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀρκαδίας. Εἰς τοὺς δεκακισχιλίους τούτους ἄνδρας ἐναπέκειτο ἡ ἐξουσία νὰ βουλεύωνται περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ἡ ἀπόφασις περὶ τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς χώρας. Ἡ δ' ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τούτων ἔμελλε νἀνατεθῇ εἰς ἰδίους *ἄρχοντας τῶν Ἀρκάδων*. Τὸν δὲ μόνιμον στρατὸν τῶν Ἀρκάδων, συγκείμενον ἐκ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν, συνεκρότουν οἱ λεγόμενοι *ἐπάριτοι*. Τὸ μαχιμώτατον τοῦτο ἀρκαδικὸν τάγμα οὐ μόνον πρὸς τοὺς πολέμους ἐχρησίμευεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ φύλαξιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν διαταγῶν τῶν ἀρχόντων ἦτο ἐντεταλμένον.

Ἀλλ' ἡ ἵδρυσις τῆς νέας πολιτείας προσέκρουεν εἰς τὰ συμφέροντα

νων τῶν ἀρκαδικῶν πόλεων, μάλιστα ἐκείνων ὧν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα εὕρισκε προστασίαν παρὰ τοῖς Σπαρτιάταις. Ὁ Ὀρχομενὸς καὶ Ἡραία ἔγειναν κέντρα τῶν ἐχθρῶν τῆς νέας ἀρκαδικῆς ἑνώσεως, ἐν δὲ Τεγέᾳ ἐξήφθη δεινὴ στάσις τῶν πολιτῶν, ἀπολήξασα εἰς τὸν φόνον τῶν φίλων τῆς Σπάρτης ὀλιγαρχικῶν. Οἱ δ' ἐκφυγόντες ὀκτακόσιοι μετέβησαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἥτις, πεισθεῖσα ὑπ' αὐτῶν, εὗρε κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅπως ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν γεννηθεισῶν στάσεων, ἐπεμβαίνουσα εἰς τὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἀντιτασσομένη εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐπικινδύνου αὐτῆς γείτονος. Ὁ Ἀγησίλαος εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, διαταχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐφόρων, καὶ προεχώρησε μέχρι Τεγέας καὶ Μαντινείας (370 π. Χ.), ἐν ᾧ ὁ Ὀρχομενὸς κατείχετο ἤδη ὑπὸ φρουρᾶς σπαρτιατικῆς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀρκάδες, ἀναμένοντες βοήθειαν παρὰ τῶν Θηβαίων, οἵτινες εἶχον εὐχαρίστως ἀποδειχθῆ τὴν αἴτησιν αὐτῶν, ἐφάνησαν ἀπρόθυμοι νἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἠρκέσθη νὰ δῃώσῃ τὴν χώραν, καὶ ἐπανῆλθεν οἴκαδε, εὐχαριστημένος, ὅτι τοὐλάχιστον εἶχεν εἰςβάλει εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ὅτι οἱ πολέμιοι ἀπέφυγον νὰ ἔλθωσιν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν Σπάρτην, ἥτις ἐφαίνετο οὕτως ἀναλαμβάνουσα ἐκ τῆς ἐπ' ἐσχάτων καταλαβούσης αὐτὴν ἀθυμίας καὶ ἀδυναμίας.

Ἐν τοσούτῳ βοιωτικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν νικητῶν τῶν Λεύκτρων, τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου. Οἱ νικηφόροι βοιωτάρχαι ἐτόλμησαν ὅ τι οὐδεὶς ἄλλος εἶχε πρὸ αὐτῶν ἐπιχειρήσει, νὰ διαβῶσι τὸν ἰσθμόν, ὅπως εἰςελάσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπειλήσωσιν αὐτὴν τὴν Σπάρτην. Αἱ Θῆβαι εἶχον ἤδη ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις νίκην κραταιώσει μὲν τὴν ἐν Βοιωτίᾳ ὑπεροχὴν διὰ τῆς εἰς τὴν θηβαϊκὴν ἡγεμονίαν ὁλοσχεροῦς ὑποτάξεως τῶν Θεσπιῶν καὶ τοῦ βοιωτικοῦ Ὀρχομενοῦ, εὐρύνει δὲ τὴν δύναμιν τῆς ἡγεμονίας διὰ συμμαχιῶν πρὸς διαφόρους πόλεις καὶ χώρας τῆς βορείας Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο, ὅτε οἱ Θηβαῖοι, κληθέντες ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων εἰς βοήθειαν, ἀπεφάσισαν τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκστρατείαν, πολυπληθεῖς ἔσπευσαν οἱ σύμμαχοι. Προςελθόντων δὲ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ εἰς τοὺς Θηβαίους Ἀρκάδων, Ἀργείων καὶ Ἠλείων, ἡ ὅλη στρατιὰ τῶν βοιωταρχῶν ἀνῆλθεν εἰς ἑβδομηκονταχιλίους ἄνδρας, ὧν ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις ἦσαν ὁπλῖται. Διὰ τοσούτου ... μεγάλα ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἂν εἶχε πρὸ ...τους τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος δὲν εὐ-

ρίσκετο πλέον ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἀποχωρήσας, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔπρεπε νὰ γείνῃ ὁ ἀγὼν, μεταγόμενος ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας εἰς τὴν Σπάρτην. Ἡ ὥρα ἐφαίνετο πλησιάζουσα καθ' ἣν ἔμελλε νὰ κατενεχθῇ κατὰ τῆς παρὰ τὸν Εὐρώταν ἀλαζόνος πόλεως, τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου βοιωταρχούντων, τραῦμα θανάσιμον, οὐδέποτε μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας τολμηθέν. Ἀλλ' ἐν τούτοις κώλυμα σπουδαῖον ἐφαίνετο ἐμποδίζον τοὺς βοιωτάρχας νὰ προβῶσιν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατὰ τῆς Σπάρτης, εἰ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι αὐτῶν σύμμαχοι παρεθάρρυνον αὐτοὺς, ὑπερεπαινοῦντες μὲν τὸ στράτευμα τῶν Θηβαίων, ἐπιδεικνύοντες δὲ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Σπάρτης. Τὸ κώλυμα τοῦτο ἦτο ἡ κατὰ τὰς πλησιαζούσας χειμερινὰς τροπὰς λῆξις τῆς ἀρχῆς τῶν βοιωταρχῶν, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς Θήβας, καθότι δὲν εἶχον διαταγὰς περὶ νέων ἐπιχειρήσεων πλὴν τῆς πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀρκάδων στρατείας. Ἀλλ' οἱ βοιωτάρχαι ἀνέλαβον τὴν εὐθύνην τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου, καὶ ἡ εἰςβολὴ εἰς τὴν Λακωνικὴν ἀπεφασίσθη.

Ἡ στρατιὰ τῶν συμμάχων, εἰς τέσσαρας διαιρεθεῖσα μοίρας, εἰςήλασεν εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐκ διαφόρων ὀρεινῶν διόδων. Εἰς μάτην ὁ ἀνδρεῖος Σπαρτιάτης Ἰσχόλαος ὑπερησπίσθη κατὰ τῶν Ἀρκάδων τὰ στενὰ τῆς μεταξὺ Ἀρκαδίας καὶ Λακωνικῆς κειμένης ὀρεινῆς Σκιρίτιδος οὐ μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Λεονταρίου. Ἡ φρουρὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἔπεσε γενναίως μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρὸς χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τῶν πολεμίων, οἵτινες, προχωρήσαντες, ἡνώθησαν μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ἐν Σελλασίᾳ. Παρακολουθήσαντες δὲ τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ Οἰνοῦντος μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Εὐρώτα, κατέβησαν ἔπειτα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τούτου ὄχθης, καὶ ἔφθασαν μέχρις ἀπέναντι τῆς Σπάρτης, ὑπὸ μόνης τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ χωριζόμενοι πλέον ἀπὸ τῆς πόλεως.

Σύγχυσις καὶ ταραχὴ κατέλαβε τοὺς Σπαρτιάτας, ἰδόντας τὸν ἐχθρὸν ἀπέναντι αὐτῆς τῆς ἀγορᾶς των. Τὴν Σπάρτην δὲν ἠσφάλιζον τείχη, ὡς τὰς ἄλλας ἑλληνίδας πόλεις, καὶ ὅμως οἱ Σπαρτιᾶται οὐδέποτε εἶχον ὑποστῇ τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν νὰ ἴδωσι τὸν ἐχθρὸν πλησιάζοντα εἰς τὴν ὑφ' ὑψηλῶν ὀρέων, ὡς εἰ ὑπὸ γιγαντιαίων φυσικῶν προτειχισμάτων, περιβαλλομένην πόλιν, ἥτις τοσάκις εἶχε στείλει τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς μέσας τὰς πόλεις τῶν ἀντιπάλων. Οἱ ἄνδρες ἠγανάκτουν, βλέποντες καιομένας καὶ πορθουμένας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐρώτα οἰκίας μεστὰς πολλῶν ἀγαθῶν. Αἱ γυναῖκες ἤσχαλλον καὶ ἐφοβοῦντο

πουσαι τὸν καπνὸν, ἅτε οὐδέποτε ἰδοῦσαι πολεμίους. Ὁ ἐπὶ τῆς Σπάρτης ἐπικρεμάμενος κίνδυνος ἦτο μέγας, οἱ δὲ ὑπερασπισταὶ αὐτῆς ὀλίγοι καὶ τεθορυβημένοι, ἐν ᾧ ἡ πόλις ἠπειλεῖτο οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀπέναντι αὐτῆς πολεμίων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐντὸς αὐτῆς προδοτῶν.

Ἐκ τῆς δεινῆς ταύτης ἀμηχανίας ἔσωσε τὴν Σπάρτην ὁ Ἀγησίλαος, ἄριστα μὲν συντάξας τὰς ὑπαρχούσας δυνάμεις καὶ ἐν βίᾳ καλέσας τοὺς ἀκόμη μένοντας πιστοὺς τῶν συμμάχων, διὰ δὲ τῆς ὑποσχέσεως περὶ ἀπελευθερώσεως αὐξήσας τὰς τάξεις τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Σπάρτης δι' ἑξακισχιλίων εἱλώτων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἰδὼν τοὺς πολεμίους ἄριστα παρατεταγμένους παρὰ τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερὸν τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, δὲν ἐτόλμησε τὴν διὰ τῆς γεφύρας διάβασιν, ἀλλὰ, προχωρήσας πρὸς νότον, διέβη τὸν Εὐρώταν κατὰ τὰς Ἀμύκλας, θέλων οὕτω νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Σπάρτης ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ἀλλ' οἱ μὲν μετ' αὐτοῦ Ἀρκάδες ἐπεδόθησαν εἰς λεηλασίαν, οἱονεὶ τοῦτο θεωροῦντες ὡς ἐπαρκῆ ὠφέλειαν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας, ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἠδυνήθη, ἐπιδεξίως καταλαμβάνων τὰ πρόσφορα σημεῖα καὶ ἐπάγων κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τοὺς ἱππεῖς, νἀναγκάσῃ τοὺς πολεμίους εἰς ὑποχώρησιν. Ἐτράπησαν λοιπὸν οἱ βοιωτάρχαι πρὸς νότον, καὶ, προςλαβόντες συνεπικούρους καί τινας τῶν περιοίκων, προεχώρησαν δῃοῦντες καὶ καίοντες μέχρι τοῦ Ἕλους καὶ τοῦ Γυθείου, ὅπου ἔκειντο τὰ νεώρια τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Λακωνικῆς, δὲν ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς τὰς Θήβας, ἀλλ' ἐβάδισεν εἰς τὴν γείτονα Μεσσηνίαν, ὅπου ὁ ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν κατατρυχόμενος λαὸς περιέμενεν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτήν. Οἱ Θηβαῖοι εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις ἧτταν ὡς ἓν τῶν μέσων τῆς ἐξασθενήσεως τῆς Σπάρτης συνεῖδον τὴν ἀνάστασιν τῆς Μεσσηνίας. Μεταξὺ δὲ τῆς ἑνιαίας καὶ ἰσχυρᾶς Ἀρκαδίας ἐξ ἑνὸς καὶ τῆς ἐλευθέρας Μεσσηνίας ἐξ ἑτέρου κειμένη ἡ Σπάρτη, ἔμελλε νὰ συντριβῇ, περιοριζομένη ἀνίσχυρος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα. Ἀλλὰ πρὸς ἀνάστασιν τῆς Μεσσηνίας ἔπρεπε νὰ συντελέσωσιν ἐν τοῖς πρώτοις αὐτὰ τὰ τέκνα τῆς ἀτυχοῦς χώρας τὰ ζῶντα ἐκτὸς τῆς πατρίδος, ἐν Σικελίᾳ καὶ Ῥηγίῳ καὶ Λιβύῃ, κατὰ τὰς Εὐεσπερίδας τῆς Κυρηναϊκῆς. Ἡ ἐπάνοδος τῶν Μεσσηνίων ὅσοι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἶχον προτιμήσει τῆς ἐν τῇ πατρίδι δουλείας τὸν ἐν τῇ ξένῃ βίον ἔμελλε νὰ δώσῃ θάρρος καὶ ζωὴν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς αὐτῶν συμπολίτας τοὺς ἀπὸ αἰώνων ἀνυπομόνως ἀναμένοντας τὴν ἡμέραν τῆς ἀπελευθερώσεως. Τὴν δὲ πρωτοβουλίαν τῆς συγ[illegible] τῶν ἀπατρίδων τούτων τέκνων τῆς

Μεσσηνίας εἶχεν ἀναλάβει ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ τὴν ἐν Λεύ
κην. Τώρα δὲ εἰς τὴν εὐγενῆ φωνὴν τοῦ ἐλευθερωτοῦ ἀνταποκ
οἱ Μεσσήνιοι ἀνέστησαν ὡς εἷς ἄνθρωπος, καὶ ἡ Ἑλλὰς παρέσ
συγκινητικὸν θέαμα λαοῦ ὑποδούλου, μετὰ μακροὺς αἰῶνας ἀνα
τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἐλευθερίαν ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ γῇ ἣν οἱ πατέ
βρέξει διὰ τῶν αἱμάτων καὶ οἱ νῦν ἐλευθερούμενοι διὰ τῶν δακρύ
Ὡς δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ ἡ Μεγάλη πόλις, οὕτως ὑψώθη κατὰ τοὺς
δας τῆς αἱματοβρέκτου Ἰθώμης, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ἐγείρο
ἀγέρωχον ἀκρόπολιν, ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς ἐλευθέρας Μεσσ
Μεσσήνη. Τὰ σωζόμενα ἐρείπια τῶν τειχῶν καὶ τῶν πυλῶν αὐτῆ
τυροῦσι τὸ ὀχυρὸν τῆς νέας πόλεως, ἣν ἔβλεπον μετὰ χαρᾶς ἀν
μένην οἱ ἐχθροὶ τῶν Λακεδαιμονίων, συντελοῦντες πάσῃ δυνάμει
ταχεῖαν αὐτῆς κτίσιν, ἐν ᾧ ἡ Σπάρτη, τρέμουσα πρὸ τῶν ἰδίων
περιοίκων καὶ εἱλώτων, ἦτο ἀνίκανος νὰ ἐμποδίσῃ τὴν οἰκοδόμησ
μεγάλου κτίσματος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Ἡ Μεσσηνία ἀνεγεννᾶτο μετὰ μακραίωνα δουλείαν. Καὶ ἀνῳ
μοῦντο μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Μεσσήνης ἡ Πύλος καὶ ἡ Μεθώνη
Εἶρα. καὶ ἀνεβίουν αἱ πάτριοι τῶν Μεσσηνίων λατρεῖαι, καὶ ἐπέστ
ἐκ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς τὰ πιστὰ τῆς
τρίδος τέκνα, καὶ συνηγωνίζοντο μετὰ μακρὰν διακοπὴν πάλιν κατ
ἱερὰν Ἄλτιν ἐλεύθεροι Μεσσήνιοι ὑπὲρ τοῦ ὀλυμπιακοῦ στεφάνου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐπιστρέφων εἰς τὰς Θήβας μετὰ τὴν ἐκστρατ
τοῦ ἔτους 370—369 π. Χ., ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ δικαίως ἐπὶ
γενομένοις κατ' αὐτὴν ἐν Πελοποννήσῳ. Οἱ βοιωτάρχαι δὲν ἠδυνήθη
μὲν νὰ διαβῶσι τὴν γέφυραν τοῦ Εὐρώτα, ἀλλὰ πρῶτοι αὐτοὶ διέδρα
ὡς πολέμιοι τὴν Λακωνικὴν ὅλην, ἐπεκρέμασαν εἰς τὴν ὑπερήφανον
τέως κραταιὰν πόλιν τὸν κίνδυνον τῆς ἁλώσεως καὶ ἐδήωσαν τὰ πε
χωρα αὐτῆς, περιέστειλαν δὲ μεγάλως τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης διὰ
ἀνορθώσεως τῆς Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας καὶ τῆς προστασίας τῶν
νέων αὐτῶν κέντρων, τῆς Μεγάλης πόλεως καὶ τῆς Μεσσήνης, αἵτι
μετὰ τῆς Μαντινείας καὶ τοῦ Ἄργους ἀπετέλουν ζώνην ἀποχωρίζου
τὴν Λακωνικὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου καὶ περιορίζουσαν
Σπάρτην εἰς τὴν Σπάρτην.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ Θηβαῖοι εὑρίσκοντο ἀκόμη ἐν τῇ Πελοποννήσῳ
Σπαρτιᾶται, συνιδόντες τὰς ἐκ τῆς ἐκστρατείας αὐτῶν προσγενομέν
αὐτοὺς ζημίας, ἔστειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ζητοῦντες βοήθειαν.

χαι, ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς Θήβας, εὗρον τὸν ἰσθμὸν κατεχόμενον ὑπὸ Ἰφικράτους. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐφαίνετο μὴ ἔχων θεσιν νὰ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς νικητὰς τῶν Λεύκτρων. Ἡ Κεγχρεῶν παρὰ τὸ σημερινὸν Καλαμάκιον ἄγουσα παραλία ὁδὸς εἶχε ›ει ἐλευθέρα, καὶ οἱ Θηβαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ διέλθωσιν ἀβλαβεῖς.

Οἱ βοιωτάρχαι ἐπανῆλθον εἰς τὰς Θήβας τὸ ἔαρ τοῦ 369 π. Χ. τέσ›ας ὅλους μῆνας μετὰ τὸ νόμιμον τέλος τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Εἰ καὶ τὰ ›έγματα ἐδικαιολόγουν τὴν παράβασιν τῶν τύπων, δὲν ἔλειψαν οἱ κα›οροι. Μενεκλείδας ὁ δημαγωγός, ὅστις εἶχεν ὑπάρξει εἷς τῶν μετὰ τοῦ λοπίδου καὶ τοῦ Μέλωνος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος συνελθόντων, ›νῶν τὴν δόξαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου, εἰσήγαγεν τὸν δῆμον τῶν Θηβαίων κατηγορίαν κατ' αὐτῶν ὡς παραβάντων ›ς νόμους. Ἀλλ' ἡ δύναμις εἰς ἣν ἔβλεπον οἱ Θηβαῖοι ἀνελθοῦσαν τὴν ›ιν αὐτῶν διὰ τῶν κατηγορουμένων στρατηγῶν καὶ ὀλίγαι συγκινητικαὶ ›εις τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἔσωσαν τοὺς βοιωτάρχας ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης ›ῆς τοῦ θανάτου χωρὶς κἂν νὰ χρειασθῇ ψηφοφορία τῶν δικαστῶν.

Ἐν τούτοις οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀρκάδες εἰργάζοντο ἐν Πελοποννήσῳ, ›ς ἐν τῷ πνεύματι τῆς μετὰ τῶν Θηβαίων συμμαχίας ἔτι μᾶλλον ›ώσωσι τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἐντεῦθεν προῆλθεν ἀντίδρα›, ἀφ' ἑνὸς μὲν συγκεντρώσασα περὶ τὴν Σπάρτην τοὺς Κορινθίους καὶ ›πρεάτας, τοὺς Ἑρμιονεῖς καὶ Ἐπιδαυρίους, τοὺς Τροιζηνίους καὶ ›λληνεῖς καὶ ἄλλους τῶν Πελοποννησίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀναγκάσασα Ἐπαμεινώνδαν νὰ εἰσβάλῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Πελοπόννησον (369 Χ.). Ὁ ἰσθμὸς κατείχετο ἤδη ὑπὸ στρατιᾶς δεκακισχιλίων περίπου ›λοποννησίων καὶ ἴσων Ἀθηναίων καὶ Μεγαρέων ὑπὸ τὸν Χαβρίαν. ›λ' ὁ Ἐπαμεινώνδας κατώρθωσε νὰ διελάσῃ νύκτωρ διὰ τῶν παρὰ τὸ ›αιον στενῶν κατὰ τὸ σημερινὸν Λουτράκιον καὶ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐκεῖ ›άσσοντας Λακεδαιμονίους, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν χερσόνησον. Μικραὶ ›ς ὑπῆρξαν αἱ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐπιτυχίαι τοῦ νικηφόρου ›ατηγοῦ, ὧν κυριωτάτη ἡ εἰς τοὺς Βοιωτοὺς προσέλευσις τῆς Σικυῶνος. Οἱ Θηβαῖοι, συνεθίσαντες νὰ θεωρῶσι τὰς νίκας ὡς φυσικὸν ἐπακο›θημα πάσης ἐκστρατείας τοῦ Ἐπαμεινώνδου, δυσαρέστως εἶδον αὐ›' ἐπανελθόντα σχεδὸν ἄπρακτον ἐκ τῆς Πελοποννήσου, καί, ἐξηγοῦν›ες τὸ πρᾶγμα ὡς προδοσίαν, ἔπαυσαν ἀπὸ τῆς βοιωταρχίας τὸν νικη-

ς'

Γενικὴ σύγχυσις ἐν Πελοποννήσῳ.

Διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἀνορθώσεως τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Με σηνίας καὶ διὰ τῶν δύο εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκστρατειῶν τοῦ Ἐπα μεινώνδου ἀπώλεσε μὲν ἡ Σπάρτη τὴν προτέραν αὐτῆς δύναμιν ἐν τ χερσονήσῳ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑποκαταστήσωσιν αὐτὴν καθ' ὅλε κληρίαν αἱ Θῆβαι, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ἀναμένῃ. Οὐ μόνον δὲν κατώρ θωσαν οἱ Θηβαῖοι νὰ κλονήσωσι τὴν παλαιὰν πρὸς τὴν Σπάρτην πίστ τινῶν ἐκ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἢ τὴν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Θη βαίους ἐκ συμφέροντος φιλίαν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν πλα σμάτων εἶδον μετὰ βραχὺν χρόνον τὰς νεογεννήτους ἀξιώσεις καὶ τὴ ἄδικον ἀγνωμοσύνην. Ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ Σπαρτιᾶται, αἰσθανόμενοι τὴ ἰδίαν ἑαυτῶν ἀδυναμίαν, ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν ξένους συμ μάχους, ἡ δὲ ἀνάμιξις αὕτη τῶν ξένων καὶ αὐτῶν τῶν βαρβάρων ε τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου ἐπηύξησε τὴν γενικὴν σύγχυσιν ἐν - χερσονήσῳ.

Οἱ Ἀρκάδες, οἱονεὶ λησμονήσαντες, ὅτι τὴν ἀνέγερσιν αὐτῶν ἐχρεω στουν εἰς τοὺς Θηβαίους, ταχύτερον τοῦ δέοντος ἐφαντάσθησαν, ὅ δύνανται αὐτοὶ νὰ προβάλωσιν ἀξιώσεις ἡγεμονίας ἐν Πελοποννήσ Εἰσηγητὴς δὲ τῶν τοιούτων νέων ἰδεῶν ὑπῆρξεν ἐν τῇ νέᾳ τῶν Ἀρ κάδων πολιτείᾳ Λυκομήδης ὁ Μαντινεύς. Ὁ Λυκομήδης ἐνέπλησε φρ νήματος τοὺς Ἀρκάδας, λέγων εἰς αὐτούς, ὅτι εἶνε οἱ μόνοι ἐν Πελο ποννήσῳ αὐτόχθονες καὶ πολυάριθμοι μὲν καὶ γενναιότατοι καθ' ἑαυτο περιζήτητοι δὲ ἁπανταχοῦ ὡς ἐπίκουροι, καὶ ὑπομιμνήσκων, ὅτι οὔτε Λακεδαιμόνιοι πώποτε ἄνευ αὐτῶν ἤθελον εἰςβάλει εἰς τὰς Ἀθήνα οὔτε νῦν οἱ Θηβαῖοι ἤθελον καταβῆ ἄνευ τῶν Ἀρκάδων εἰς τὴν Λα κεδαίμονα. Οἱ Ἀρκάδες ἀναφυσηθέντες παρέδωκαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τ πᾶσαν δύναμιν. Οὐδ' ἔβλαψεν ἡ ἰσχὺς ἣν ἀπέκτησεν ὁ Λυκομήδης, κα θότι αἱ τῇ εἰςηγήσει αὐτοῦ γενόμεναι ἐκστρατεῖαι ἐναντίον τῶν γειτόνι πόλεων συνετέλεσαν εἰς αὔξησιν τοῦ ἀξιώματος τῶν Ἀρκάδων.

Ἐν τούτοις δὲ οἱ Σπαρτιᾶται, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν μισθοφόρων οὓς, διὰ περσικῶν χρημάτων ὑποστηριζόμενος, εἶχε συναγάγει ὁ ἐ Ἀβύδου Φιλίσκος, καὶ ὑπὸ Κελτῶν ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆ Σικελίας Διονυσίου, ἠθέλησαν νἀποκαταστήσωσι τὴν ἐν τῇ Λα κλονηθεῖσαν δύναμιν αὐτῶν. Διὸ ἐτιμώρησαν μὲν τοὺς ἀπο

περιοίκους, καταλαβόντες τὴν πόλιν Καρύας, ἔπειτα δ' ἐνίκησαν ὑπὸ τὸν νεαρὸν υἱὸν τοῦ Ἀγησιλάου Ἀρχίδαμον περὶ τὴν Μαλέαν τὴν ἡνωμένην στρατιὰν τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν Ἀργείων ἐν τῇ περιωνύμῳ καταστάσῃ ἐκείνῃ μάχῃ, ἥτις ἐπωνομάσθη ἄδακρυς, διότι, ἐν ᾧ πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν ἔπεσον κατ' αὐτήν, οὐδεὶς τῶν Λακεδαιμονίων ἐλέγετο φονευθείς.

Ἡ νέα ἐν Πελοποννήσῳ τροπὴ τῶν πραγμάτων ἐφαίνετο ἀπειλοῦσα τὴν ματαίωσιν τοῦ ἔργου τῶν Θηβῶν. Διὰ τοῦτο οἱ Θηβαῖοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πρὸς τὴν Περσίαν, ἥτις ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ ὡς ὁ ἐπόπτης καὶ διαιτητὴς τῶν Ἑλλήνων. Ἔπραξαν δὲ τοῦτο τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἔβλεπον Σπαρτιάτας τε καὶ Ἀθηναίους ἐπιδιώκοντας τὴν εὔνοιαν τοῦ μεγάλου βασιλέως, μάλιστα μετὰ τὰς πρότερον ἀποτυχούσας ἐν Δελφοῖς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Φιλίσκου, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας Ἀριοβαρζάνου. Διὰ πρεσβείας λοιπὸν εἰς τὰ Σοῦσα σταλείσης κατώρθωσαν οἱ Θηβαῖοι νὰ κηρύξωσι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, ἀναγνωριζομένης τῆς αὐτονομίας τῶν Μεσσηνίων καὶ κελευομένων τῶν Ἀθηναίων νὰ ἀνελκύσωσιν εἰς τὴν γῆν τὰς ἑαυτῶν τριήρεις, ὅπερ ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς ἐντελῆ τῆς πόλεως ἀφοπλισμόν. Τοιαῦται συνθῆκαι ἦσαν ἐπακολούθημα οὐ μόνον τοῦ γενικοῦ θαυμασμοῦ, ὃν ἐνέπνεον εἰς τοὺς Πέρσας αἱ Θῆβαι μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις νίκην καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ κατορθώματα, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῶν Θηβαίων, τὸν νικηφόρον Πελοπίδαν, τιμῆς. Ἀλλ' αἱ συνθῆκαι αὗται, αἵτινες ηὔξανον τὴν δύναμιν τῶν Θηβαίων καὶ ὧν ἡ ἐκτέλεσις εἰς αὐτοὺς ἀνετέθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἥκιστα ἔτυχον τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν Ἑλλήνων, ὧν οἱ ἐν Θήβαις συνελθόντες ἀντιπρόσωποι ἔδειξαν τὴν κατ' αὐτῶν ἀπαρέσκειάν των, ἥτις δὲν ἔπαυσε καὶ ὅτε οἱ Θηβαῖοι προσεπάθησαν κατ' ἰδίαν νὰ πείσωσι τὰς πόλεις εἰς ἀποδοχὴν τῶν ὅρων τῆς ἐν Σούσοις συμφωνηθείσης εἰρήνης.

Ἕνεκα δὲ τῆς δυσαρεσκείας, ἥτις ἐγεννήθη διὰ ταύτην τὴν συνθήκην ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τῆς ἐπισφαλοῦς θέσεως τῶν Ἀρκάδων πρὸς τοὺς Θηβαίους ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποκτήσει πάλιν, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὴν εὔνοιαν τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν, συνεῖδεν, ὅτι ἀναπόφευκτοι θὰ ἦσαν προσεχεῖς ἀγῶνες ἐν τῇ χερσονήσῳ καὶ ὅτι οὐ μόνον τῶν συμμάχων ἦτο ... ἀλλ' ... εἰς δυσχέρειαν τῆς διαβάσεως τοῦ Κορινθιακ... πεῖραν οἱ Θηβαῖοι.

ἀναγκαῖον καθίστατο νἀνοιχθῶσιν εἰς αὐτοὺς ἄλλαι ὁδοὶ κατὰ τὰ βόρεια τῆς Πελοποννήσου, προςελκυομένων τῶν ἀχαϊκῶν πόλεων εἰς τὴν βοιωτικὴν ἡγεμονίαν. Οἱ Ἀχαιοί, μὴ δυνάμενοι νἀντιστῶσιν εἰς τοὺς Θηβαίους, προςῆλθον εὐχερῶς εἰς αὐτούς, ὁ δ' Ἐπαμεινώνδας, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν πρόθυμον αὐτῶν προςχώρησιν, ἐφείσθη αὐτῶν καὶ δὲν προέβη εἰς πολιτικὰς μεταβολὰς ἐν ταῖς ἀχαϊκαῖς πόλεσιν, ὧν αἱ πλεῖσται διῳκοῦντο ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν (367 π. Χ.). Ἀλλ' ἡ ἀναίμακτος αὕτη ἐν Ἀχαίᾳ νίκη τοῦ Ἐπαμεινώνδου διὰ τὴν πρὸς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς ἐπιείκειαν αὐτοῦ ἐνέβαλεν εἰς φροντίδας τοὺς Θηβαίους, οἵτινες, παρακινούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων, ὅπως καταλύσωσι τὰς ἐν Ἀχαΐᾳ ὀλιγαρχίας, ἔστειλαν εἰς τὴν χώραν ἁρμοστὰς ἐντολὴν ἔχοντας νὰ μεταστήσωσι τὰ πολιτεύματα εἰς δημοκρατίας. Ἡ δὲ δημοκρατικὴ αὕτη κίνησις ἐπεξετάθη μέχρι καὶ τῆς Σικυῶνος, ὅπου ὁ φιλόδοξος Εὔφρων, περιπτυχθεὶς τὰ πλήθη, ἐξέβαλε μὲν καὶ πολλαχῶς κατεδίωξε τοὺς ὀλιγαρχικούς. ἤρχισε δὲ ἀποκτῶν δύναμιν τυράννου, ἕως ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ καὶ ἔπεσε δολοφονηθείς. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἡ σύγχυσις διεδίδετο ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Οἱ μὲν ἐκ τῆς Ἀχαΐας ἐκδιωχθέντες ὀλιγαρχικοὶ ἐνέβαλον τὴν χώραν εἰς νέας ἀνησυχίας, ἕως ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανέλθωσι διὰ τῆς βίας εἰς τὰς ἀχαϊκὰς πόλεις, αἵτινες, ἀποσπασθεῖσαι τῶν Θηβαίων, ἐπέστρεφον πάλιν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου προςήρχοντο εἰς τοὺς Θηβαίους ἀντὶ τῶν Ἀχαιῶν ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων, καὶ δὴ ἐκ τῶν τέως πιστῶν φίλων τῆς Σπάρτης οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Φλιάσιοι. ἴσως δὲ καὶ οἱ Ἐπιδαύριοι, συνδεθέντες μετὰ τῶν Θηβῶν δι' ἰδίας συμμαχίας. Ἐψυχραίνοντο δὲ καὶ αἱ σχέσεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Θηβαίων καταλήψεως τοῦ Ὠρωποῦ, πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ὁποίου ματαίως ἐζήτησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύμπραξιν τῶν συμμάχων αὐτῶν Λακεδαιμονίων. Ἐκ τῆς ψυχρότητος δὲ ταύτης τῶν σχέσεων τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπωφελούμενοι οἱ Ἀρκάδες ἐθεώρησαν τὴν περίστασιν κατάλληλον, ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῆς ἡγεμονίας τῶν Θηβαίων, καὶ συνῆψαν συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων χωρὶς νὰ διαλύσωσι τὴν πρὸς τοὺς Θηβαίους, ὅπως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι προςέλαβον τοὺς Ἀρκάδας χωρὶς νὰ διαλύσωσι τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίαν.

Βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν σύναψιν τῆς μεταξὺ Ἀρκάδων καὶ Ἀθηναίων συμμαχίας ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὁ Λυκομήδης, ἀνὴρ ῥέκτης εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἀναγκαῖος εἰς τὰς περιστάσεις εἰς ἃς εὑ-

ικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς περιπεπλεγμένη ἡ Ἀρκαδία. Καὶ πράγματι γέως εἰς τοὺς ἐξακολουθοῦντας πρὸς τὴν Σπάρτην ἀγῶνας τῶν Ἀρκάδων προςετέθη δεινὴ ῥῆξις πρὸς τοὺς Ἠλείους, ἥτις ἀπέληξεν εἰς πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο γειτόνων. Ἀφορμὴ δὲ τῆς συγκρούσεως ὑπῆρξεν ἀξίωσις τῶν Ἠλείων, ἀπαιτούντων νἀφήσωσιν οἱ Ἀρκάδες τὴν Τριφυλίαν καὶ τὸ Λέπρεον, ὅπερ εἶχεν ἑκουσίως προςχωρήσει πρὸς αὐτούς. Μικρὸν ὠφέλησε τοὺς Ἠλείους ἡ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν εἰςβολὴ τοῦ Ἀρχιδάμου, ὅςτις ἠναγκάσθη νἀποχωρήσῃ ἡττημένος. Ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν Σπαρτιατῶν οἱ Ἀρκάδες, εἰςήλασαν εἰς τὴν Ἠλείαν, καὶ, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων τῶν Ἠλείων, ἠδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσι μετὰ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ἄργους συμμάχων αὐτῶν μέχρις αὐτῆς τῆς Ὀλυμπίας. Πλησιαζούσης δὲ ἤδη τῆς τελέσεως τῶν Ὀλυμπίων, κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 364 π. Χ., παρεσκευάζοντο νὰ ἑορτάσωσιν αὐτὰ μετὰ τῶν Πισατῶν, τῶν παλαιῶν ἐχθρῶν τῶν Ἠλείων. Ἀλλὰ τοιαύτη Ὀλυμπιὰς ἦτο ἀνίερος διὰ τοὺς Ἠλείους, διὸ ἀπεφάσισαν νἀντικρούσωσι τοὺς ἑορτάζοντας, παραβαίνοντες ἐν τῇ γενικῇ ἐκείνῃ συγχύσει, ὑφ' ἧς κατείχετο ἡ Πελοπόννησος, καὶ αὐτὴν τὴν ἱερὰν ἐκεχειρίαν, ἣν συνεπήγετο πάντοτε ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ τέλεσις τῶν Ὀλυμπίων. Ἤδη εἶχον τελεσθῇ τινὲς τῶν ἀγώνων καὶ ἐτελεῖτο ἡ πάλη, θεωμένων τῶν Ἑλλήνων, ὅτε παρέστησαν ὡς ἐχθροὶ οἱ Ἠλεῖοι. Οἱ ἀγῶνες διεκόπησαν. Αἱ ἀντίπαλοι στρατιαὶ παρετάχθησαν. Ἡ ἱερὰ Ἄλτις μετεβλήθη εἰς αἱματηρὸν πεδίον μάχης. Οἱ Ἠλεῖοι ἐπολέμησαν γενναιότατα, ἀλλὰ, βαλλόμενοι πάντοθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἠναγκάσθησαν νἀποχωρήσωσιν εἰς τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Κλάδεον στρατόπεδον αὐτῶν, οὐδ' ἐτόλμησαν νὰ ἐπανέλθωσι τὴν ἐπιοῦσαν, ὅπως συνεχίσωσι τὸν ἀγῶνα.

Οἱ Ἀρκάδες, ἀπομείναντες νικηταὶ, δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ὀλυμπίας. Οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ἔβαλον χεῖρα εἰς τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ὅπως διαθρέψωσι διὰ τῶν ἱερῶν χρημάτων τοὺς ἐπαρίτους. Ἀλλ' ἡ ἱερόσυλος αὕτη πρᾶξις δὲν ἔμεινεν ἀτιμώρητος. Ἀνθισταμένων τῶν Μαντινέων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἐπῆλθεν ἐκ τούτου μεταξὺ τῶν Ἀρκάδων ῥῆξις διασπάσασα μὲν τὴν ἑνότητα τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐπενεγκοῦσα τὴν εἰς τοὺς Ἠλείους ἐπίδοσιν τῆς Ὀλυμπίας, προκαλέσασα δὲ τέλος τὴν ἐπέμβασιν τῶν Θηβαίων.

ς'

Ὁ Πελοπίδας ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξεστράτευεν ἐν ἔτει 369 π. Χ. τὸ δεύτερον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Πελοπίδας εὑρίσκετο ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐργαζόμενος εἰς ἄλλο στάδιον ἐνεργείας τῶν Θηβαίων.

Εἴδομεν μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην τὸν τύραννον τῶν Φερῶν Ἰάσονα σπεύδοντα μὲν ἐπὶ τῇ προςκλήσει τῶν Θηβαίων εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἀλλὰ συνδιαλλάσσοντα τοὺς Θηβαίους καὶ Λακεδαιμονίους. Ὁ Ἰάσων ἐφέρετο οὕτω, μὴ θέλων νὰ ἐκλίπῃ καθ' ὁλοκληρίαν ἡ Σπάρτη, καθότι προετίμα νὰ κατατρίβωνται μεταξὺ ἀλλήλων οἱ Ἕλληνες, κρίνων τοῦτο πρόσφορον εἰς τὰ μεγάλα σχέδια ἅτινα ἔτρεφεν.

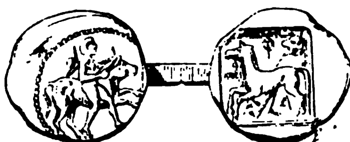
Ἐπὶ μακροὺς χρόνους ἡ Θεσσαλία ἐθεωρεῖτο ὡς χώρα καθ' ἑαυτὴν, εἰς ἔμμεσον μόνον καὶ σπανίαν εὑρισκομένη σχέσιν πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας. Μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ πέμπτου αἰῶνος π. Χ. οἱ Θεσσαλοὶ ἀπετέλουν ἑνιαῖον κράτος, ὑποκείμενον εἰς ἰδίους βασιλεῖς, ἀνήκοντας εἰς τὸ πλούσιον γένος τῶν Σκοπαδῶν καὶ ἰδίως εἰς τὸ τῶν Ἀλευαδῶν, οἵτινες ὡς γενάρχην αὐτῶν ἀνέφερον τὸν Ἡρακλείδην Ἀλεύαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, καταργηθείσης τῆς ἑνιαίας βασιλείας, εἰςήχθη εἰς τὰς θεσσαλικὰς πόλεις τὸ δυναστικὸν πολίτευμα, ἤτοι κληρονομικὴ ὀλιγαρχία, διετηρήθη δὲ μόνον ἐν πολεμικοῖς χρόνοις ὡς λείψανον τῆς παλαιᾶς βασιλικῆς ἀρχῆς ἡ *ταγεία*. Ἀνετίθετο δῆλα δὴ τότε ψήφῳ τῶν πόλεων εἰς ἕνα ἄρχοντα, καλούμενον *ταγὸν*, ἡ στρατιωτικὴ ἡγεμονία. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Θεσσαλοὶ εἶχον ἔλθει ὡς κατακτηταὶ ἐκ τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν χώραν, ἣν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις κατεῖχον, οἱ ἀπόγονοι τῶν αὐτοχθόνων τῆς Θεσσαλίας ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς κυρίους τῆς χώρας τὸ μὲν ὡς *περίοικοι*, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Περραιβοί, οἱ Μάγνητες καὶ οἱ Ἀχαιοὶ τῆς Φθιώτιδος, τὸ δὲ ὡς *πενέσται*, ἤτοι οἰκέται καλλιεργοῦντες τὴν γῆν καὶ παρέχοντες εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς ὡρισμένας συντάξεις.

ΑΛΕΥΑΣ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

Τελευτῶντος δὲ τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος, ἰδιάζουσαν δύναμιν καὶ σημασίαν ἀπέκτησαν ἐκ τῶν θεσσαλικῶν πόλεων αἱ Φεραί, κείμεναι τρεῖς ὥρας μακρὰν τοῦ μυχοῦ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου κατὰ τὸ σημερινὸν Βελεστῖνον. Ὁ δυνάστης τῶν Φερῶν Λυκόφρων κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐπὶ μέρους τῆς Θεσσαλίας, ἀλλ' εὕρισκεν ἀκόμη

ιρὰν ἀντίστασιν παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν τῆς Λαρίσης. Εὐτυχέστερος τοῦ Λυκόφρονος ὑπῆρξεν ὁ μεγαλεπήβολος αὐτοῦ υἱὸς Ἰάσων, ὅςτις νήθη ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ταγείας νὰ ἑνώσῃ ὅλην τὴν Θεσσαλίαν. ιλὰ καὶ ἡ Θεσσαλία ὅλη ἦτο στενὴ διὰ τὸν φιλόδοξον ταγόν. Καθ' ὃν νον αἱ Θῆβαι ἵδρυον ἐν τῇ ὑπὸ τῆς μακρᾶς πάλης τῶν Ἀθηναίων τῶν Λακεδαιμονίων ἐξηντλημένῃ Ἑλλάδι τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡγεμίαν, ὁ Ἰάσων συνεῖδεν, ὅτι καὶ τῶν Θηβῶν ἡ ὑπεροχή, ἥτις ἐστηιτο κυριώτατα εἰς τὰς ἀτομικὰς ἀρετὰς τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ λοπίδου, ἔμελλε νὰ εἶνε βραχεῖα, καὶ ἐφαντάσθη νὰ γείνῃ αὐτὸς ἡγεν τῆς Ἑλλάδος ὅλης. Διὰ τοῦτο διωργάνωσεν ἄριστα τὴν Θεσσα:ν, καὶ ἀνέπτυξε τὰς στρατιωτικὰς αὐτῆς δυνάμεις, ὅπως παραστῇ τοὺς Ἕλληνας μεγαλοπρεπὴς ἅμα καὶ ἐπίφοβος. Καὶ συμμαχήσας ι μετὰ τοῦ Ἀλκέτα, τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν, ἐξησφάλισε τὰ τα, κατὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν Λεύκτρων εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐπιστροφὴν ταλαβὼν καὶ καταστρέψας τὴν ἐν Τραχῖνι Ἡράκλειαν, ἔγεινε κύριος ὢν Θερμοπυλῶν καὶ κατεῖχεν ἤδη τὰς λεῖδας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες ῥχισαν ἤδη κατανοοῦντες τὰς προθέσεις τοῦ τολμηροῦ τῶν Φερῶν δυνάπου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἀπέκρυπτε τὰ σχέδιά του, λέγων, ὅπως πείσῃ καὶ

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΩΝ ΦΕΡΩΝ

ὑσωπήσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ἤθελε νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἡγούμενος τῶν Ἑλλήνων. Ἓν μόνον βῆμα πρὸς τὰ πρόσω ὑπελείπετο, ἡ κατάβασις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἰάσων ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς ταύτην τύπον πανηγύρεως μᾶλλον ἢ ἐκστρατείας, κατερχόμενος ἐν ὅλῃ τῇ λάμψει τῆς ἡγεμονικῆς αὐτοῦ δυνάμεως εἰς τοὺς Δελφοὺς κατὰ τὴν προσεχῆ τέλεσιν τῶν Πυθίων καὶ ἐκπλήσσων μὲν τοὺς Ἕλληνας διὰ τοῦ ὄγκου τῆς τεραστίας τῶν Θεσσαλῶν εἰς τοὺς θεοὺς θυσίας, ἀνανεόνων δὲ τὰς παλαιὰς τῶν Δελφῶν μετὰ τῆς Θεσσαλίας σχέσεις καὶ γινόμενος οὕτως ἴσως εἰσηγητὴς νέας πανελληνίου ἀμφικτυονίας, ἴσως δὲ καὶ βάλλων χεῖρα εἰς τοὺς πλουσίους τοῦ δελφικοῦ ἱεροῦ θησαυρούς. Τεράστιαι δ' ἦσαν ἀληθῶς αἱ γινόμεναι κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ παρασκευαὶ διὰ τὴν πυθικὴν θυσίαν. Κατὰ μετρίους ὑπολογισμοὺς ἐλέγοντο ίλιοι μὲν οἱ συλλεχθέντες βόες, ὑπερδεκακιςχίλια δὲ τὰ πρόβατα καὶ ἱ αἶγες καὶ οἱ χοῖροι. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡτοιμάζοντο πάντα ταῦτα καὶ συγχρόνως παρεσκευάζετο πρὸς ἀναχώρησιν ὁ Θεσσαλ... ...ἴφονης

ὁ Ἰάσων ἐδολοφονήθη ἐν τῇ πόλει τῶν Φερῶν κατά τινα ἐπιθεώρησιν τ
ἱππικοῦ τῶν Φεραίων.

Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἰάσονος, τὴν ἀρχὴν κατέλαβον οἱ ἀδελφοὶ αὐ τοῦ Πολύδωρος καὶ Πολύφρων. Τούτων ὁ Πολύφρων ἦρξε φονεύσας τὸ Πολύδωρον. Οὐδ' ὑπῆρξε πραοτέρα καὶ φιλανθρωποτέρα ἡ ὅλη αὐτο ἀρχή, ἀλλ' ἡ ταχεία ἣν ἐχρεώστει εἰς τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ ἐξηκο λούθει κηλιδουμένη δι' αἱμάτων καὶ βιαιοπραγιῶν. Καὶ διήρκεσε μὲν ἕν μόνον ἐνιαυτόν, ἀλλὰ καὶ ὁ φονεὺς καὶ διάδοχος τοῦ Πολύφρονος Ἀλέ ξανδρος (369—358 π. Χ), συγγενὴς ὢν τοῦ Ἰάσονος, ἐφάνη ἀκόμ βιαιότερος τοῦ προκατόχου. Τὴν τυραννίδα αὐτοῦ ἄριστα χαρακτηρίζ τὸ λεγόμενον, ὅτι τὴν λόγχην, δι' ἧς εἶχεν ἀποκτείνει τὸν θεῖον αὐτο Πολύφρονα, καθιερώσας καὶ διὰ στεφάνων κοσμήσας ἐλάτρευεν ὡσπ θεόν. Ἡ Θεσσαλία στενάζουσα διηγεῖτο τὰς ὠμότητας τοῦ Ἀλεξάνδρ καὶ τὴν ὀλιγωρίαν παντὸς καλοῦ καὶ δικαίου. Αἱ κακουργίαι αὐτοῦ ἦσα περιλάλητοι ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν. Ἐπιπεσὼν κατὰ τῆς Μελιβοίας κ τῆς Σκοτούσης, πόλεων θεσσαλικῶν ἐν σπονδαῖς καὶ φιλίᾳ πρὸς αὐτ εὑρισκομένων, ἐν ᾧ οἱ πολῖται διετέλουν ἐκκλησιάζοντες, ἀπέσφαξεν α τοὺς ἀσπλάγχνως. Ὁ ἀπηνὴς τύραννος κατώρυττεν ἀνθρώπους ζῶντα ἄλλους δὲ περιέβαλλε διὰ δερμάτων συῶν ἀγρίων καὶ ἄρκτων, ἔπει δὲ, ἀπολύων κατ' αὐτῶν τοὺς θηρευτικοὺς κύνας, διέσπα καὶ κατηκό τιζε τὰ δυστυχῆ αὐτοῦ θύματα χάριν παιδιᾶς.

Αἱ πιέσεις τοῦ τυράννου τῶν Θεσσαλῶν Ἀλεξάνδρου ἐξηρέθισαν τ Ἀλευάδας, οἵτινες ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν τὸν βασιλέα τῆς Μ κεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου. Ἀλέξανδρος δ' ὁ Μακ δών, εἰσελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατέλαβε τὴν Λάρισαν καὶ τὴν Κρα νῶνα, κατέχων δὲ ταύτας τὰς πόλεις, διερρύθμιζε τὰ τῆς Θεσσαλί πρὸς τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον. Οὕτως οἱ Θεσσαλοί, διακυμαινόμενοι μετα τῆς τυραννίδος Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου καὶ τοῦ φόβου τῆς μακεδονικ κυριαρχίας, ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Θηβαίους. Σπεύσας δὲ μετὰ στρατο ὁ Πελοπίδας, ἠλευθέρωσε μὲν τὴν Λάρισαν καὶ ἐκανόνισε τὰ τῆς Θεσ σαλίας, ἐπαναφέρων τὴν ὁμόνοιαν, ἔπειτα δὲ, κληθεὶς εἰς τὴν Μακεδο νίαν ὡς διαιτητὴς ὑπὸ τῶν ὑπὲρ τοῦ θρόνου διαμαχομένων ἀδελφῶ Ἀλεξάνδρου καὶ Πτολεμαίου, ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Θήβας πλήρης τιμῆς φέρων ἐκ Μακεδονίας ὡς ὅμηρον τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Φίλιππο καὶ τριάκοντα ἄλλους νέους τῶν ἐπιφανεστάτων.

Ἀλλ' ἡ διαγωγὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου κατέστησεν ἀναγκαῖ

καὶ πάλιν τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ παρουσίαν τοῦ Πελοπίδου. Πεποιθὼς δ' ἐπὶ τὴν τιμὴν ἧς ἀπήλαυον ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ μετάβασιν αὐτός τε καὶ οἱ Θηβαῖοι, ἐξεκίνησεν ἄνευ στρατοῦ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰσμηνίου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐβάδισεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πτολεμαῖος, φονεύσας τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον, εἶχε καταλάβει τὴν ἀρχήν. Καὶ μετ' ἐκείνου μὲν κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ ὁ Πελοπίδας εἰς ὁμολογίας, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰς Θεσσαλίαν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος, ἀντεπεξελθὼν μετὰ δυνάμεως κατ' αὐτοῦ, ἐγκαταλελειμμένου καὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων μισθοφόρων, οὓς εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Θεσσαλίας εἰς τὴν Μακεδονίαν, συνέλαβεν αὐτὸν μετὰ τῶν συντρόφων του.

Οἱ Θηβαῖοι, θεωρήσαντες τὸ τόλμημα τοῦτο τοῦ Θεσσαλοῦ τυράννου ὡς κήρυξιν πολέμου, ἀπέστειλαν ταχέως ἐναντίον αὐτοῦ στρατιάν, ἐν ᾧ συγχρόνως οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθουν τὸν Ἀλέξανδρον δι' ἀποστολῆς πλοίων καὶ ἀνδρῶν. Ἀλλ' ὁ θηβαϊκὸς στρατός, στερούμενος καταλλήλων ἀρχηγῶν καὶ περικυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων, εὑρέθη εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν, καὶ ἤθελεν ἴσως ταχέως ἀπολεσθῇ, ἂν μὴ ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ ὑπῆρχεν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης ὁ ἐπιφανὴς φίλος καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Πελοπίδου, ὁ ἀνὴρ εἰς ὃν αἱ Θῆβαι ἐχρεώστουν τὴν τιμὴν αὐτῶν καὶ τὴν δόξαν, ἀλλ' ὅςτις ἐπ' ἐσχάτων εἶχε καθαιρεθῇ τῆς βοιωταρχίας ὑπὸ τῶν ἀγνωμονούντων αὐτοῦ συμπολιτῶν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀνακηρυχθεὶς τότε ὁμοφώνως ἀρχηγός, ἔσωσε μὲν τὸν στρατόν, ἀπέλαβε δὲ τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τριακονθημέρου πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἀνακωχῆς (368 π. Χ.).

Αἱ Θῆβαι, ἀποδοθέντος εἰς αὐτὰς τοῦ Πελοπίδου, ἐπεδόθησαν μετὰ νέας δραστηριότητος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μεγάλης ἐντολῆς ἣν εἶχον ἀναλάβει, ἐνεργοῦντες διὰ παντὸς τρόπου τὴν ἐκμηδένισιν τῆς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ δυνάμεως τῶν Σπαρτιατῶν. Εἴδομεν δ' αὐτοὺς ἐπιδιώξαντας τὸν σκοπὸν αὐτῶν διὰ τῆς τρίτης εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκστρατείας καὶ τῆς εἰς τὰ Σοῦσα πρεσβείας. Ἀλλὰ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα καθ' ἃ ἡ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ ἐνέργεια τῶν Θηβαίων εἶχεν ἐξ ἀνάγκης διακοπῆ, ὁ Φεραῖος Ἀλέξανδρος ἀπαλλαγεὶς τοῦ ἐκ τῶν Θηβαίων φόβου, εἶχε πάλιν τραπῆ ἐπὶ τὴν βιαιότητα, ἥτις καθίστανεν αὐτὸν μισητὸν παρὰ τοῖς Θεσσαλοῖς. Αἱ πόλεις τῶν Θεσσαλῶν ἔπασχον τὰ πάνδεινα· οἱ Μάγνητες καὶ οἱ Φθιῶται Ἀχαιοὶ ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν φρουρῶν, ἃς ἐγκατέστησε παρ' αὐτοῖς ὁ Ἀλέξανδρος. Αἱ θεσσαλικαὶ πόλεις εἰς μάτην·

νίζοντο νὰ καταπολεμήσωσι τὸν τύραννον. Ἐν Θήβαις πάλιν ἠκούσθη ἡ φωνὴ τῆς Θεσσαλίας ζητούσης χεῖρα βοηθείας καὶ στρατηγὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸν Πελοπίδαν. Ἡ κοινὴ σύνοδος τῶν Βοιωτῶν ἐνέκρινε τὸ αἴτημα, καὶ ἐψήφισε νὰ δοθῇ εἰς τὸν Πελοπίδαν στρατιὰ ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡτοιμάζοντο τὰ τῆς ἐκστρατείας, ἔκλειψις ἡλίου, ἐπελθοῦσα τελευτῶντος τοῦ Ἰουνίου τοῦ 364 π. Χ., ἐφόβησε τοὺς Θηβαίους, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν Πελοπίδαν, ὅστις, παραλαβὼν τριακοσίους μόνον ἱππεῖς, ἔδραμε κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ πεποίθησις τοῦ Πελοπίδου, ὅτι ἅμα ἐμφανιζόμενον αὐτὸν ἐν Θεσσαλίᾳ ἔμελλε νὰ παρακολουθήσῃ πλῆθος Θεσσαλῶν ἐθελοντῶν ἐπηλήθευσε. Μετὰ θάρρους λοιπὸν ἀνέλαβεν ὁ βοιωτάρχης ἐν Φαρσάλῳ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατέχοντος τὴν σειρὰν τῶν λόφων, ἥτις ἔφερε τὸ ὄνομα Κυνὸς κεφαλαί. Ἡ στρατιὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καίπερ οὖσα πολυαριθμοτέρα τῆς τῶν πολεμίων, ἤρχισεν ἤδη ὑποχωροῦσα, ὅτε ὁ Πελοπίδας ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς νίκης ἐπέπεσε κατὰ τοῦ τυράννου, θέλων νὰ πλήξῃ αὐτὸν διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός. Καὶ ἐκεῖνος μὲν δὲν ἀντεπεξῆλθεν, ἀλλ' ἀναφυγὼν πρὸς τοὺς δορυφόρους ἐνέκρυψεν ἑαυτόν, ὁ δὲ γενναῖος Πελοπίδας, ἐκτεθεὶς εἰς τὰ δόρατα τῶν μισθοφόρων τοῦ τυράννου, ἔπεσε κατατραυματισθείς. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ γενναίου βοιωτάρχου παρώξυνεν ἔτι μᾶλλον τοὺς μετ' αὐτοῦ Θηβαίους καὶ Θεσσαλούς, ὁ δὲ θερμὸς αὐτῶν ἀγὼν ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἡ ἧττα δὲ αὕτη συνέστειλε καὶ περιέκοψε τὴν δύναμιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν οἱ Θηβαῖοι, ἄνευ ἀναβολῆς ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς τελευτῆς τοῦ Πελοπίδου ἐκστρατεύσαντες μετὰ πάσης τῆς παρεσκευασμένης δυνάμεως, ἐταπείνωσαν ὁλοσχερῶς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νἀποδώσῃ μὲν εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς τὰς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένας πόλεις, νἀφήσῃ δ' ἐλευθέρους τοὺς Μάγνητας καὶ τοὺς Φθιώτας, ἐξάγων τὰς ἐν ταῖς χώραις ταύταις φρουράς, νἀναγνωρίσῃ δὲ τέλος τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβαίων. Περιορισθεὶς δ' ἐν Φεραῖς, τὴν μὲν Θεσσαλίαν μικρὸν παρηνώχλει ἐν τῷ μέλλοντι, μετήρχετο δὲ πειρατοῦ ἔργα, δῃῶν τὰς περικειμένας νήσους καὶ παραλίας καὶ οὐ μικρὸν βλάπτων τοὺς ἄλλοτε φίλους αὐτοῦ Ἀθηναίους, ἕως ὀλίγα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς ἥττης (359 π. Χ.) εἰσηγήσει τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ γυναικὸς Θήβης ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ταύτης ἀδελφῶν.

Ὁ θάνατος τοῦ Πελοπίδου ἐνέβαλεν εἰς θλῖψιν ἄμετρον οὐ μόνον τοὺς Θηβαίους, ὧν εἶχεν ἐλευθερώσει τὴν πόλιν καὶ μεγαλύνει, ἀλλὰ καὶ τοὺς Θεσσαλούς, ὑπὲρ ὧν ἀγωνιζόμενος ἔπεσεν ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ. Καὶ ἀμέ-

σως μὲν μετὰ τὴν νίκην οἱ συναγωνισταὶ τοῦ ἐπιφανοῦς νεκροῦ ἔδειξαν τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν καὶ ἀγάπην, σπεύσαντες πρὸ παντὸς ἄλλου ἔργου θερμοὶ ἔτι ἐκ τῆς μάχης νὰ σωρεύσωσι περὶ τὸ ψυχρὸν αὐτοῦ σῶμα, ὡς εἰ ᾐσθάνετο ἀκόμη, τὰ λάφυρα τῶν πολεμίων καὶ κείραντες εἰς ἔνδειξιν πένθους τὴν ἑαυτῶν κόμην καὶ τῶν ἵππων τὰς χαίτας. Πολλοὶ τῶν νικητῶν, ἀπελθόντες εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν, οὔτε πῦρ ἤναψαν, οὔτε δεῖπνον ἔλαβον. Τὸ ὅλον στρατόπεδον κατεῖχε σιγὴ καὶ κατήφεια, καὶ δὲν ἐφαίνετο στρατόπεδον ἀνδρῶν νικησάντων νίκην μεγίστην καὶ ἐπιφανεστάτην, ἀλλ' ἡττηθέντων καὶ καταδουλωθέντων. Ὅτε δὲ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ, κοσμηθὲν ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν, ἔμελλε νὰ κηδευθῇ, παρέστησαν ἐκ τῶν πόλεων αἱ ἀρχαὶ καὶ μετ' αὐτῶν ἔφηβοι καὶ παῖδες καὶ ἱερεῖς, φέροντες τρόπαια καὶ στεφάνους καὶ πανοπλίας χρυσᾶς ὡς τελευταίαν προςφορὰν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν Θηβῶν καὶ λυτρωτοῦ τῆς Θεσσαλίας.

Ἓν ἔτος μετὰ τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ θάνατον τοῦ Πελοπίδου θηβαϊκὸς στόλος ἐξέπλεε κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ὅρος τῆς συνθήκης τοῦ μεγάλου βασιλέως ὁ προστάσσων τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν Ἀθηνῶν συνετέλει τὰ μέγιστα εἰς κραταίωσιν τῶν Θηβῶν. Ἀλλ' ὅπως πράγματι ἐπέλθῃ ἡ κατάλυσις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀντικαταστήσωσιν αὐτοὺς οἱ Θηβαῖοι ἐν τῇ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίᾳ, ἦτο ἀνάγκη στόλου. Καὶ ὅμως μέχρι τοῦδε οἱ Θηβαῖοι ἦσαν ἥκιστα ναυτικὸς λαὸς καὶ ἐστεροῦντο τριήρων, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχον κάμει ἀξίας λόγου προόδους, μετ' ἐπιτυχίας ἐπεκτείναντες τὴν ἑαυτῶν ἡγεμονίαν. Ὁ μὲν Ἰφικράτης, ἐπὶ τρία ἔτη περιπολεύων κατὰ τὰ βόρεια τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἠγωνίζετο νὰ ὑπαγάγῃ καὶ πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐπεχείρει ἐπανειλημμένας, εἰ καὶ ἀνεπιτυχεῖς, ἐπιθέσεις κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως (368—365 π. Χ). Ὁ δὲ Τιμόθεος, ὅςτις εἶχεν ἤδη ἐπιστρέψει ἐκ τῆς Περσίας εἰς τὴν πατρίδα, ἐκυρίευε μὲν μετὰ δεκάμηνον πολιορκίαν τὴν ὑπὸ περσικῆς φρουρᾶς κατεχομένην Σάμον, ἐν ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαθίστανον παρὰ τὰς πανηγυρικὰς αὐτῶν ὑποσχέσεις κληρούχους, κατελάμβανε δὲ τὴν Σηστὸν καὶ τὴν Κριθώτην ἐν τῇ θρᾳκικῇ χερσονήσῳ, ἀνοίγων οὕτω καὶ πάλιν τὴν μετὰ τοῦ Βυζαντίου συγκοινωνίαν (365 π. Χ.). Τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος (364 π. Χ.) οἱ δύο νικηφόροι τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ ὑπέτασσον ὁμοῦ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τὴν Μεθώνην, τὴν Πύδναν καὶ τὴν Ποτίδαιαν.

Αἱ τοιαῦται τῶν Ἀθηναίων ναυτικαὶ ἐπιτυχίαι ἔπεισαν τὸν Ἐπα
μεινώνδαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ καταβληθῇ ταχυτάτη φροντὶς περὶ κατ
σκευῆς στόλου. Ἡ δ' ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἀκούουσα προτρέποντα
ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὅςτις πρότε
ἐδείκνυεν ὄκνον νὰ τρέψῃ τοὺς Θηβαίους εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως
διαφθαρῶσι, γενόμενοι ναῦται ἀντὶ μονίμων ὁπλιτῶν, ἐψήφισε παρὰ τ
ἀντίθετον γνώμην τοῦ Μενεκλείδου τὴν ναυπήγησιν ἑκατὸν τριήρων
τὴν ἀνέγερσιν τῶν καταλλήλων νεωρίων. Τῷ δὲ 363 π. Χ. ἀνήγετ
πρῶτος στόλος τῶν Θηβῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὃς
ἀπεδεικνύετο ἐπ' ἴσης καλὸς ναύαρχος ὅσον εἶχε διακριθῇ ὡς στρατηγ
Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπέκρουσε μὲν τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον, πειρώμενον
περικλείσῃ τοὺς Θηβαίους εἰς τὰ στενὰ τῆς Εὐβοίας, διὰ δὲ τῆς ἐμ
νίσεώς του εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας κατέπλησσε τὸν Ἀθηναῖον στ
τηγὸν Λάχητα καὶ ἀπέσπα ἀπὸ τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας τὴν Χί
τὴν Ῥόδον καὶ τὸ Βυζάντιον.

Οὕτως ἡ ἐπέκτασις τῆς κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας τῶν Θηβαίων ἐφ
νετο μέλλουσα νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις, ἂν ὁ δημιουργὸς τοῦ
ἄλλου μεγαλείου καὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Θηβαίων ἀφίνετο ἀ
λυτος νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον, οὗτινος εἶχε κάμει ἀρχὴν ὑπὸ ἀρίστους
τὴν πατρίδα αὐτοῦ οἰωνούς. Ἀλλὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἐκάλουν μετ
πολὺ σοβαρὰ γεγονότα εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐπέπρωτο νὰ
θάνῃ, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν ἀκμὴν τῶν Θηβῶν, ἡ
διήρκεσεν ὅσον καὶ ὁ ἀνδρικὸς βίος τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμειν
δου, θανόντων ἀμφοτέρων μακρὰν τῶν Θηβῶν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου
ἰδίας πατρίδος.

η´

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη.

Διὰ τὴν νεαρὰν πολιτείαν τῆς ἡνωμένης Ἀρκαδίας ὁ πρόωρος θάν
τος τοῦ Λυκομήδους ὑπῆρξεν ἀληθὴς συμφορά. Ὁ πόλεμος μετὰ τ
Ἤλιδος καὶ ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκη, ἀντὶ νὰ ἐπιφέρωσιν ἐνίσχυσιν τῆς Ἀ
καδίας, ὡς πᾶς τις ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ, ἕνεκα ἐλλείψεως συνετῆς διε
θύνσεως ἀπέληξαν εἰς τὴν διάσπασιν τῶν Ἀρκάδων. Ἡ κατάσχεσις τ
ἱερῶν χρημάτων τοῦ ὀλυμπιακοῦ ναοῦ χάριν τῆς διατηρήσεως τῶν ἐπα

των ἐξηρέθισε τοὺς κατοίκους τῆς Μαντινείας, ἐν ᾗ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυκομήδους φαίνεται ἐπικρατοῦσα ἡ ἀριστοκρατικὴ μερίς. Οἱ Μαντινεῖς ἐπιμένουσιν εἰς τὴν μὴ θίξιν τῶν ἱερῶν χρημάτων, ἡ δ' ἀντίστασις αὐτῶν προκαλεῖ καὶ ἄλλων ἀρκαδικῶν πόλεων τὸν ὄκνον, ἡ δὲ διὰ χρημάτων τῶν πόλεων συντήρησις τοῦ στρατοῦ παρέχει εἰς αὐτὸν ἀριστοκρατικὴν χροιὰν, ἀποχωρησάντων ἐξ αὐτοῦ τῶν ἀπόρων. Εἰς τὸ πρῶτον δὲ τοῦτο βῆμα πρὸς τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα καὶ τὸν φιλολακωνισμὸν ἐπηκολούθησεν ἡ μετὰ τῆς Ἤλιδος συμφιλίωσις. Πανηγυριζομένης δὲ ταύτης καὶ τῆς νέας τῶν Ἀρκάδων ἑνώσεως ἐν Τεγέᾳ, ἐν ᾗ ἐστάθμευε φρουρὰ βοιωτική, ὁ Θηβαῖος ἁρμοστής, κλείσας τὰς πύλας τῆς πόλεως, συνέλαβε τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν κατὰ τὴν νύκτα ἐν Τεγέᾳ παραμεινάντων καὶ εὐωχουμένων ὀλιγαρχικῶν. Ὅτε δὲ τὴν ἐπιοῦσαν οἱ Μαντινεῖς στείλαντες ἀπήτουν τὴν παράδοσιν τῶν κρατουμένων ὀλίγων αὐτῶν συμπολιτῶν, ὁ Θηβαῖος φρούραρχος ἀπέλυσεν ἅπαντας τοὺς συλληφθέντας, ἀπολογηθεὶς ὅτι εἶχεν ἐξαπατηθῆ, ἅτε ἀκούσας, ὅτι ἐπέκειτο δῆθεν προδοσία τῆς Τεγέας εἰς στρατιὰν Λακεδαιμονίων, εὑρισκομένην ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἀρκαδίας. Καὶ ὁ μὲν Θηβαῖος ἔπραξε ταῦτα, φοβηθεὶς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἀρκάδων καὶ ἀναλογιζόμενος τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς ἐκ τριακοσίων μόνον ἀνδρῶν βοιωτικῆς φρουρᾶς ἧς ἦρχε καὶ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ θέσεως τῶν Θηβαίων. Ἀλλ' οἱ Μαντινεῖς δὲν ἠρκέσθησαν εἰς ταύτην τὴν ταπείνωσιν τοῦ Θηβαίου ἁρμοστοῦ, στείλαντες δὲ εἰς τὰς Θήβας πρέσβεις ἀπήτουν πρὸς πλήρη ἱκανοποίησιν τὸν φόνον αὐτοῦ. Πικρὰ καὶ εἴρων ὑπῆρξεν ἡ πρὸς τὸ αἴτημα τῶν Μαντινέων ἀπάντησις τοῦ Ἐπαμεινώνδου, εἰπόντος, ὅτι ὁ ἁρμοστὴς ἔπραξεν ὀρθότερον ὅτε συνελάμβανε τοὺς ἄνδρας ἢ ὅτε ἀπέλυεν αὐτούς. Προσέθηκε δὲ ὁ βοιωτάρχης, ὅτι θὰ στρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Θηβῶν μετὰ τῶν φρονούντων φίλα πρὸς τὴν πόλιν.

Οἱ λόγοι τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦσαν οὐδὲν ἧττον ἢ κήρυξις πολέμου πρὸς ἐκείνους τῶν Ἀρκάδων, ὅσοι, ἀποτινάσσοντες τὴν θηβαϊκὴν ἡγεμονίαν, εἶχον εἰςαγάγει πάλιν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καὶ ἐλακώνιζον. Κέντρον τῶν ἐχθρῶν τούτων τῶν Θηβῶν ἦτο ἡ Μαντίνεια. Ἀλλ' ἡ Ἀρκαδία ἦτο διῃρημένη, περὶ δὲ τοὺς Τεγεάτας, διατηροῦντας τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Θηβαίους φιλίαν, ἐτάσσοντο οἱ λοιποὶ τῶν Ἀρκάδων. Οὐδὲ ἠδύνατο νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἡ διαμάχη ἔμελλε νὰ περιορισθῇ μεταξὺ Μαντινείας καὶ Τεγέας, μεταξὺ Ἀρκάδων ὀλιγαρχικῶν καὶ

Ἀρκάδων δημοκρατικῶν, μεταξὺ πόλεων λακωνιζουσῶν καὶ πόλε βοιωτιαζουσῶν. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ Ἀρκαδία ἔμελλε νὰ χρησιμεύ ὡς πεδίον, ἐν ᾧ προέκειτο νὰ κριθῇ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν ὁ μ γας καὶ ὁριστικὸς περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀγών. Διὰ τοῦτο δὲ μετὰ μὲν τ Μαντινείας ἐτάχθησαν ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι, μετὰ δὲ τῆς Τεγέ αἱ Θῆβαι, ἡ Μεσσηνία καὶ τὸ Ἄργος.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας δὲν παρεγνώριζεν, ὅτι προέκειτο ἀγὼν περὶ τ ὅλων. Αἱ δυνάμεις, ἅς, διαβὰς εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, συνεκέντρωσε π ἑαυτὸν ἐν Τεγέᾳ, ὑπῆρχον ἀνάλογοι πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἀγῶνος, ἀνερχ μεναι εἰς τριακονταχισχιλίους ὁπλίτας καὶ τρισχιλίους ἱππεῖς. Ἐν τούτ δ' οἱ ἐχθροί, συνασπισθέντες ἐν Μαντινείᾳ ὑπ' αὐτὸν τὸν γηραιὸν Ἀγ σίλαον, ἀνέμενον τὴν ἔφοδον τοῦ ἐπιφόβου στρατηγοῦ. Ἀλλ' ὁ τολμη Θηβαῖος, ἀντὶ νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Μαντινείας, ἐπεχείρησε τόλμημ ὅπερ, ἂν ἤθελεν ἐπιτύχει, ἔμελλε νὰ δώσῃ πέρας αἰφνίδιον καὶ ὁριστι εἴς τε τὸν πόλεμον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῶν Λακεδαιμονίων. ἄλλοτε, οὕτω καὶ νῦν ἐβάδισεν ἀνελπίστως ἐναντίον αὐτῆς τῆς Σπάρτ ἥτις εἶχε μείνει κενὴ ὑπερασπιστῶν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔφθα πρὸ τῆς Σπάρτης, εὗρε τὴν πόλιν παρεσκευασμένην εἰς ἀντίστασιν. Πρ δότης τις ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἶχε καταδώσει τ ἐσπευσμένην ἀναχώρησιν τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὸν Ἀγ σίλαον, ὅστις παρήγγειλε μὲν ἐν τάχει εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρχίδαμ νὰ ὑπερασπίσῃ πάσει δυνάμει τὴν Σπάρτην, ἔσπευσε δὲ καὶ αὐτὸς με τῶν ἱππέων. Ἡ Σπάρτη ἐσώθη διὰ τῆς ἐξαιρέτου γενναιότητος τ τέκνων αὐτῆς, διὰ τῆς ἀπουσίας καὶ τόλμης τῶν ἀμυνομένων τῆς π λεως κατὰ τοῦ Θηβαίου στρατηγοῦ. Οἱ ἐν τῇ πόλει παρόντες Σπαρτι ται ἀπετέλεσαν ἀληθῆ θαύματα ἀνδρείας. Ἐν τοῖς πρώτοις ἠγωνίζ ὑπερηφάνως αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀρχίδαμος, τρέχων ἁπανταχ ὅπου κίνδυνος καὶ μετ' ὀλίγων ἀντεπεξερχόμενος γενναίως πρὸς τ ἐχθρούς. Καὶ αὐτοὶ οἱ παῖδες, αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γέροντες ἐβοήθουν τ ἀγωνιζομένους, ἀκοντίζοντες ἀπὸ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν λίθους κ σκεύη κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Ἀξιοθαύμαστος δὲ καὶ ἀγαστὸς ὑπῆρξ εἴς τε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ καὶ τοὺς πολεμίους ὁ ὑψηλὸς καὶ ὡραῖ υἱὸς τοῦ Φοιβίδα Ἰσάδας, ὅστις ἔτρεξεν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδ γυμνὸν ἔχων καὶ ὅπλων καὶ ἱματίου τὸ σῶμα καὶ διὰ μόνης τῆς λόγχ καὶ τοῦ ξίφους, ἅτινα ἐκράτει, κτυπῶν καὶ καταβάλλων τὸν προσπ χόντα ἐκ τῶν πολεμίων, μείνας δὲ ἄτρωτος καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα. Σ

σέσης τῆς πόλεως, οἱ ἔφοροι ἐστεφάνωσαν μὲν τὸν Ἰσάδαν διὰ τὴν τόλμην αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄθλους, ἀλλ᾽ ἔπειτα ἐζημίωσαν αὐτὸν διὰ προστίμου χιλίων δραχμῶν ὡς τολμήσαντα νὰ διακινδυνεύσῃ χωρὶς ὅπλων.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀποτυχὼν ἐν Σπάρτῃ καὶ μανθάνων ὅτι ὅλος ὁ ἐν Μαντινείᾳ ἐχθρικὸς στρατὸς ἐβάδιζε κατ᾽ αὐτοῦ, ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς Λακωνικῆς ἀπαρατήρητος διὰ νυκτὸς καὶ ἐπανήγαγε τὸν στρατὸν ἀβλαβῆ εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ἅμα δὲ τῇ εἰς Τεγέαν ἀφίξει τοὺς μὲν πεζοὺς ἀνέπαυσε, τοὺς δὲ ἱππεῖς ἔστειλεν εἰς τὴν Μαντίνειαν, ἐλπίζων, ὅτι ἡ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἠρημωμένη πόλις, ἐξ ἧς ἄλλως ἔλειπον εἰς τοὺς ἀγροὺς οἱ πολῖται, συγκομιδῆς οὔσης τοῦ σίτου, ἤθελεν εὐκόλως κυριευθῆ. Ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν συγχρόνως πρὸς τὴν εἰς τὴν Τεγέαν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἶχε φθάσει εἰς τὴν Μαντίνειαν καὶ εὑρίσκετο ἤδη ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικουρία, ἀνερχομένη ἐν ὅλῳ εἰς ἑξακισχιλίους ἄνδρας, ὧν στρατηγὸς ὁ Ἡγησίλαος. Ἔντρομοι ἔτρεξαν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργαζόμενοι εἰς τὴν πόλιν, ἀναγγέλλοντες τὴν ἔφοδον τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἐχθρῶν καὶ παρακαλοῦντες τοὺς ἱππεῖς τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐξέλθωσιν εἰς σωτηρίαν τῆς ἀπειλουμένης Μαντινείας. Οὗτοι δὲ καίπερ κατάκοποι ὄντες ἐκ τῆς πορείας καὶ νήστεις, ἐξέδραμον προθύμως ὑπὸ τὸν ἵππαρχον αὐτῶν Κηφισόδωρον, ἀγωνισθέντες δὲ μετὰ σθένους ἐναντίον τοῦ πολυαριθμοτέρου ἱππικοῦ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Θεσσαλῶν, ἀπέκρουσαν τοὺς πολεμίους καὶ ἔσωσαν τὴν Μαντίνειαν. Μεταξὺ τῶν πεσόντων Ἀθηναίων ἦσαν ὁ ἵππαρχος Κηφισόδωρος καὶ Γρύλλος ὁ υἱὸς τοῦ Ξενοφῶντος, οὗ ὁ πατὴρ μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Κυρείων, ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν, δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ᾽ ἀκολουθήσας τὸν Ἀγησίλαον, ὃν ἠγάπα καὶ ἐθαύμαζεν, ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐν Κορωνείᾳ, ἔζη δ᾽ ἔπειτα ἥσυχον βίον ἐν Σκιλλοῦντι τῆς Ἠλείας, ἕως, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἠλείων, μετέβη εἰς Λέπρεον καὶ εἶτα εἰς Κόρινθον.

Ἐν τούτοις ἐπέστρεψαν εἰς Μαντίνειαν ἐκ τῆς Λακωνικῆς οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔβλεπε τὴν ἀνάγκην ταχείας συγκρούσεως πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὅπως διατηρηθῇ ἀπαραμείωτος ζῆλος τοῦ στρατοῦ, μὴ παρασχεθῇ δὲ ὁ καιρὸς ναὐξηθῶσι διὰ τῆς ἀφίξεως νέων ἐπικουριῶν αἱ τάξεις τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας ἠλαττοῦτο κατὰ ἕνδεκα χιλιάδας τῶν περὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν. Προθύμως ἤκουσαν οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν τὴν περὶ τῆς προσεχοῦς μάχης εἴδησιν, καὶ παρεσκευάσθησαν ἐν τάχει. Ἧτο μία τῶν

πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἰουλίου, ὅτε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξεκίνησε μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ Τεγέας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ βαδίσῃ τὴν κατ' εὐθεῖαν συντομωτάτην ὁδόν, ἥτις ἦγε πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τοῦ Παλλίου, ὅπερ κατέχει τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Τεγέας, εἰς τὴν Μαντίνειαν, ἧς τὰ ἐρείπια καλοῦνται σήμερον Παλαιόπολις, διὰ τῆς πεδιάδος τῆς σημερινῆς Τριπολιτσᾶς καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Μύτικα, κατηυθύνθη εἰς τὴν Μαντίνειαν διὰ τῶν λοφοσειρῶν, αἵτινες περιβάλλουσι τὴν πεδιάδα ἐκ δυσμῶν. Σταματήσας δ' ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων καὶ καταφανὴς ἤδη γενόμενος εἰς τοὺς ἐν Μαντινείᾳ, ὑπεκρίθη ὅτι ἔμελλε νὰ στρατοπεδεύσῃ. Ἐκ τούτου δ' ἐξαπατηθέντες οἱ πολέμιοι, ἔλυσαν τὴν πρὸς μάχην τάξιν, νομίζοντες, ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ προκαλέσῃ αὐτοὺς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ὅτε δὲ εἶδε τοῦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, παρέταξεν αἴφνης εἰς ἰσχυρὸν μέτωπον τοὺς περὶ ἑαυτόν. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ἀργείους, τὸ δὲ ἀριστερὸν ἔταξεν εἰς βάθος δίκην ἐμβόλου ὡς ἐν τῇ μάχῃ τῶν Λεύκτρων, τοποθετήσας ἐν αὐτῷ τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς συναγωνιζομένους τῶν Ἀρκάδων. Τὴν δὲ μέσην τάξιν ἀνεπλήρου τὸ ἄλλο πλῆθος, Εὐβοεῖς καὶ Λοκροὶ καὶ Σικυώνιοι, πρὸς δὲ τούτοις Μεσσήνιοι καὶ Μαλιεῖς καὶ Αἰνιᾶνες καὶ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι.

Ἡ μάχη ἤρχισε διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Θηβαίων καὶ Θεσσαλῶν ἱππέων κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τῶν ἐχθρῶν, ὅπερ, καίπερ γενναίως ἀγωνισθέν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, εἰς οὐ μικρὰν σύγχυσιν ἐμβαλὸν τὰς τάξεις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, ἐν αἷς τὸ μὲν δεξιὸν κέρας ἐπεῖχον οἱ Μαντινεῖς μετὰ τῶν ἄλλων Ἀρκάδων καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὸ δ' εὐώνυμον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐν τῷ μεταξὺ τεταγμένων τῶν Ἠλείων καὶ Ἀχαιῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων. Ἀλλ' ἡ ἀπόκρουσις αὕτη τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ ἔδωκε μὲν μέγα θάρρος εἰς τοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ δὲν ἔκρινεν εὐθὺς μόνη αὐτὴ τὴν μάχην. Ἐπηκολούθησε δὲ φοβερὰ πεζομαχία, ἧς ἡ μανία ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἀντιμαχομένων μίση, πρὸς τὴν ἐκ τῆς νίκης προσδοκωμένην δόξαν καὶ δύναμιν καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀγωνιζομένων, διότι οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχον πολεμήσει κατ' ἀλλήλων Ἕλληνες τοσοῦτοι τὸν ἀριθμόν. Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἤρχισεν ὑποχωροῦν, ὁ τολμηρῶς καὶ ἡρωικῶς εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς μάχης ἐκτιθέμενος Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἐκ τῶν πολλῶν καὶ πυκνῶν βελῶν τῶν κατ' αὐτοῦ φερομένων ἄλλα μὲν ἀπέκρουε, ἄλλα δ' ἐξέκλινε, τινὰ δ' ἐξέβαλλεν ἐκ τοῦ σώματος, ἔλαβε τέλος πληγὴν καιρίαν εἰς τὸν θώρακα. Ἐκ τῆς ὁρμῆς τῆς ἐπιθέσεως τοῦ τραυματί-

κντος τὸ μὲν ξύλινον δόρυ ἐκλάσθη, ὁ δὲ σίδηρος ἔμεινεν ἐμπεπηγμένος ' τῷ σώματι. Ἡ πληγὴ ὑπῆρξεν ἀνιαρὰ, καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔπεσε αραχρῆμα. Καὶ ὁ μὲν ἐπιθάνατος στρατηγὸς ἐξήχθη ἀκόμη ζῶν ἐκ τοῦ εδίου τῆς μάχης, ἀλλ' ὁ τραυματισμὸς αὐτοῦ ἐχαλάρωσε τὴν ὁρμὴν οῦ θηβαϊκοῦ στρατοπέδου καὶ ἤμβλυνε τὴν ἐπὶ τὴν νίκην πεποίθησιν. Η μάχη ἔμεινε σχεδὸν ἄκριτος, καὶ ἑκάτεροι τῶν ἀντιμαχομένων, ἔχον-ες νὰ ἐπιδείξωσι κατά τι ὑπερίσχυσιν καὶ διεκδικοῦντες τὴν νίκην, περὶ νὸς μόνου ἐφρόντιζον, περὶ τῆς ταφῆς τῶν ἰδίων νεκρῶν. Τέλος δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι πρῶτοι ἔστειλαν κήρυκα ζητοῦντες τοὺς νεκροὺς, τοῦθ' ὅπερ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁμολογία τῆς ἥττης. Ἀλλ' ὅμως πόσον ἀμφίβολον ἦτο τίς ὑπῆρξεν ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ ὁ νικητὴς, ἀποδεικνύει φανῶς τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἀντιπολεμήσαντες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς νικητὰς καὶ ἀμφότεροι ἔστησαν τρόπαια. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μάχης ὑπῆρξεν ἡ συνομολόγησις εἰρήνης ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς αὐτονομίας τῆς Μεσσηνίας, εἰ καὶ ἡ Σπάρτη ἀντέστη καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τοιούτου ὅρου.

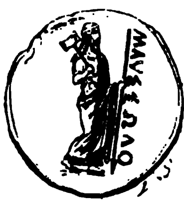
Ἐκ τῆς ὑψηλῆς σκοπιᾶς τοῦ Μύτικα, τῆς Σκοπῆς τῶν ἀρχαίων Μαντινέων, παρηκολούθει ὁ τετραυματισμένος τῶν Θηβαίων στρατηγὸς ῆς κρισίμου μάχης, ἐξ ἧς εἶχεν ἀπομακρύνει αὐτὸν τοῦ πικροῦ δόραος ἡ θανάσιμος πληγὴ, τὰς τελευταίας τροπάς. Ὅτε εἶχε μεταφερθῇ ιεῖ ὁ τραυματίας, συγκληθέντες οἱ ἰατροὶ εἶχον ἀποφανθῇ, ὅτι, ὅταν αιρεθῇ ἐκ τοῦ θώρακος τὸ δόρυ, θὰ ἐπέλθῃ ἄμεσος ὁ θάνατος. Ὁ δ' παμεινώνδας, ἀκούσας, ὅτι ἐπέκειντο αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ στιγμαὶ, δειξε κατ' αὐτὰς ἀξιοθαύμαστον εὐψυχίαν, ἐπιθέσασαν τὴν κορωνίδα τὸν γενναῖον αὐτοῦ βίον. Καὶ πρώτη μὲν αὐτοῦ σκέψις ὑπῆρξε νὰ ἴσῃ τὸν ὑπασπιστὴν αὐτοῦ καὶ ἐρωτήσῃ, ἂν εἶχε διασώσει τὴν ίδα του. Ὅτε δὲ εἶδεν ἐνώπιον αὐτοῦ φερομένην τὴν ἀσπίδα, ἠρώδεύτερον ὑπὲρ τίνος εἶχε κλίνει ἡ νίκη. Μαθὼν δὲ, ὅτι εἶχον νικήὶ Βοιωτοὶ, εἶπε μεγαλοψύχως «τώρα εἶνε ὥρα νὰποθάνω», καὶ ταξε νὰ ἐκσπάσωσι τὸ δόρυ. Οἱ παρόντες τῶν φίλων τοῦ μελλοου ἀνεβόησαν, καὶ τις αὐτῶν εἶπε δακρύων, ὅτι εἶνε θλιβερὸν νὰπο; ἄτεκνος ὁ Ἐπαμεινώνδας. «Ἀληθὲς μὲν εἶνε, εἶπε θνήσκων ὁ ρχης, ἀλλὰ καταλείπω δύο θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις νίκην ἐν Μαντινείᾳ.» Τὸ δόρυ ἐξῃρέθη, καὶ ὁ νικητὴς τῶν Λεύκτρων Μαντινείας ἐξέπνευσεν ἄνευ ταραχῆς οὐ

θ'

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀγησιλάου.

Καθ' οὓς χρόνους καὶ μετὰ τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνην οἱ Ἕλληνες ἔστρεφον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ Σοῦσα, ἐπικαλούμενοι τὴν περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν πραγμάτων διαιτησίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως, αὐτὴ ἡ Περσία ἐσωτερικῶς ἐκλονεῖτο ὑπὸ σπαραγμῶν, διασαλευόντων τὴν δύναμιν τοῦ κράτους. Πολλαὶ τῶν ἐπαρχιῶν εὑρίσκοντο ἐν ἀποστασίᾳ· πολλοὶ τῶν σατραπῶν ἐστασίαζον κατὰ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος. Ἐν ἔτει 367—366 π. Χ. εὑρίσκομεν ἐν ἀποστασίᾳ τὸν σατράπην Ἀριοβαρζάνην. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ, ὡς ἐν Παφλαγονίᾳ καὶ Πισιδίᾳ, ἡ τοπικὴ ἀρχὴ ἐπαναστατεῖ κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Μετ' ὀλίγον αὐτὸς ὁ τέως πιστὸς φίλος τοῦ βασιλέως Δατάμης, ὁ σατράπης τῆς Καππαδοκίας, ὅστις οὐ μικρὸν εἶχε συντελέσει εἰς τὴν καταστολὴν ἐπιφόβων ἐπαναστάσεων, διαβληθεὶς πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην, ἀναγκάζεται νὰ τραπῇ εἰς ἀνταρσίαν, καταπολεμηθεῖσαν μετὰ μεγάλης δυσκολίας καὶ πνιγεῖσαν τέλος εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἀποστάτου, φονευθέντος διὰ προδοσίας μετὰ καὶ τοῦ Ἀριοβαρζάνου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τούτου Μιθριδάτου.

Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις οὐχ ἧττον ἐπεξετείνετο, λαμβάνουσα μεγάλας διαστάσεις. Μετεῖχον δ' αὐτῆς ἅπαντες σχεδὸν ο[illegible] δυνάσται τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ τῆς Λυδίας Αὐ[illegible]τοφραδάτης, ὁ τῆς Μυσίας Ὀρόντης καὶ ὁ τ[illegible] Καρίας Μαύσωλος. Τούτων ὁ Μαύσωλος, ὅστις εἰ[illegible] σύζυγον ὁμώνυμον πρὸς τὴν Ἀρτεμισίαν ἐκεί[illegible] τὴν διακριθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχ[illegible] διὰ τὸν ζῆλον, μεθ' οὗ ἐμάχετο ὑπὲρ τῶν Περ[illegible] μεθ' ὧν συνεπολέμει, ἦτο κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εἷς τῶν ἰσχυροτάτ[illegible] δυναστῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. τὴν δὲ Ἁλικαρνασὸν, ἐν ᾗ ἐβασίλευεν διάδοχος τοῦ ἐπιφανοῦς πατρὸς Ἑκατόμνου, ὑποτελὴς δὲ τῶν Περσ[illegible] εἶχεν ἀναδείξει μίαν τῶν λαμπροτάτων ἑλληνίδων πόλεων, οὐ μόνον τ[illegible] ναυτικὰς αὐτῆς δυνάμεις ἀναπτύξας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνίδα τέχνην [illegible] αὐτῇ φιλοκάλως ξενίσας, ἥτις καὶ ἐκόσμησε τὸν τάφον αὐτοῦ δι' ἐπιφανῶν ἔργων τῆς ἀττικῆς σμίλης ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ κλεινοῦ γλύπτου Σκόπα.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΜΑΥΣΩΛΟΥ

Ἐπί τινα καιρὸν ἡ μεγάλη κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου ἀποστασία εἶχεν ἐξαπλωθῆ καθ' ἁπάσας τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι καὶ

ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ.

τῆς Αἰγύπτου, ἧς ἐβασίλευεν ἐγχώριος ἀποστάτης βασιλεὺς, ὁ
ς. Ἀλλ' ἔπειτα βλέπομεν τόν τε Μαύσωλον γινόμενον πάλιν φί-
οῦ μεγάλου βασιλέως καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ὀρόντην, ὃν οἱ ἐπανα-
ι σατράπαι καὶ στρατηγοὶ εἶχον κηρύξει ἀρχηγόν των, προδίδοντα
ς, ὡς καὶ τὸν Ῥεομίθρην, ὅςτις εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τῶν ἀπο-
ὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπως λάβῃ βοηθείας παρὰ τοῦ Ταχώ.
τως ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο περιοριζομένη κατ' ὀλίγον εἰς μόνην
Αἴγυπτον. Ἡ μεγάλη χρηματικὴ βοήθεια, ἣν ὁ Ταχὼς εἶχε χο-
ει εἰς τὸν Ῥεομίθρην, δὲν εἶχεν ἐξαντλήσει τοὺς πόρους τῶν Αἰ-

ΖΩΙΦΟΡΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΜΑΥΣΩΛΟΥ

ίων. Ὁ Ταχὼς εἶχε διακοσίας μὲν τριήρεις πολυτελῶς κεκοσμημέ-
ὀγδοήκοντα δὲ χιλιάδας Αἰγυπτίων στρατιωτῶν καὶ πλὴν τούτων
ως ἐπιλέκτους μισθοφόρους ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τῶν μὲν ἐγχω-
στρατιωτῶν τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ἀναλάβει αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, τοῦ
υτικοῦ καὶ τῶν μισθοφόρων τὴν ἀρχηγίαν ἀνέθηκεν εἰς Ἕλληνας.
κατωρθώθη διὰ τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀποστάτου τῶν Αἰγυπτίων
ιέως καὶ ἐκ τῆς φορᾶς τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων νὰ συμπράτ-
μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν ἄνδρες ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων τῆς
ἀδος πόλεων, τῶν ἐν τῇ πατρίῳ χώρᾳ διαμαχομένων, καὶ δὴ αὐ-

τὸς ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Χαβρίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀ
σίλαος. Καὶ ὁ μὲν Ἀγησίλαος εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπ' αὐτῶν τῶν Λ
δαιμονίων ὡς σύμμαχος μετὰ χιλίων ὁπλιτῶν, εἰς αὐτὸν δὲ παρέδ
ὁ Ταχὼς τὴν ἡγεμονίαν τῶν μισθοφόρων. Ὁ δὲ Χαβρίας δὲν εἶχε
ἀποσταλῆ δημοσίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλά, πεισθεὶς ἰδίᾳ ὑπὸ
Ταχὼ νὰ συστρατεύσῃ, παρέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ναυτικοῦ. Κ
μὲν Ἀθηναῖος στρατηγὸς ἔτυχε μεγάλων τιμῶν παρὰ τοῖς Αἰγυπτ
οἵτινες καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔδωκαν εἰς διαφόρους θέσεις ἐν Αἰγύ
Τὸν δὲ Ἀγησίλαον ἀνέμενον μὲν οἱ Αἰγύπτιοι ἀνυπομόνως καὶ ὑπ
χθησαν πανηγυρικῶς. Ἀλλ' ὅτε ἦλθε, καὶ εἶδον, ὅτι ὁ ἀνήρ, ο
ὄνομα καὶ ἡ δόξα εἶχε θαμβώσει αὐτούς, ὑπ' οὐδεμιᾶς μὲν περιεβάλ
ἐξωτερικῆς λαμπρότητος καὶ ἐπιδείξεως, ἦτο δὲ μικρὸν καὶ εὐτελὲ
σῶμα γερόντιον, φοροῦν τραχὺ καὶ φαῦλον ἱμάτιον, ὅτε εἶδον αὐτὸν κ
κείμενον ἁπλούστατα ἐπὶ τῆς πόας παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἀπωθοῦ
τὰ προςφερόμενα αὐτῷ τραγήματα καὶ πέμματα καὶ μύρα, ἤρχ
σκώπτοντες αὐτὸν καὶ γελωτοποιοῦντες καὶ ἐνθυμούμενοι τὸ τῆς πα
μίας «ὤδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν.» Ταῦτα τὰ σκώμματα καὶ ἡ δ
νομὴ τῆς ἡγεμονίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Χαβρίου, ἐν ᾧ ἄλλως τὴν
νικὴν ἀρχηγίαν ἐφύλαξεν αὐτὸς ὁ Ταχώς, δυςηρέστησαν τὸν Ἀγησίλ
Καὶ ἐτήρησε μὲν τὴν πρὸς τὸν σύμμαχον τῶν Λακεδαιμονίων πίσ
εἰ καὶ ἠνία αὐτὸν ἡ ἀλαζονεία καὶ κενοφροσύνη τοῦ Αἰγυπτίου, ἀ
ἦτο φανερόν, ὅτι εἶχεν ἐκλίπει πᾶσα αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ταχὼ προθυμ
Ἠκολούθησε δὲ ἄκων τὸν Ταχὼ εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου οὗτος ἀπε
σισε παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀγησιλάου νἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Περσ
Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ταχὼ ἐξερράγησαν ἐν Αἰγύπτῳ
στάσεις ὑπὸ συγγενῶν τοῦ βασιλέως, ἀξιούντων ἀντ' ἐκείνου τὸν θρ
τῆς Αἰγύπτου. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ὑπὸ τῶν Σπαρτια
νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ κρίσιν, συνετάχθη μετὰ τοῦ ἀ
δέλφου τοῦ Ταχὼ Νεκτανάβιος τοῦ Β'. Ὅτε δὲ τέλος ὁ Νεκτάνα
ὑπερισχύσας τῶν ἀντιπάλων, ἐγκατέστη ὡς κύριος τοῦ αἰγυπτιακοῦ
νου, ὁ Ἀγησίλαος ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν χώραν, ἐπιστρέφω
τὴν πατρίδα. Πλούσια ὑπῆρξαν τὰ δῶρα, δι' ὧν ἐτίμησεν εὐγνωμ
ὁ νέος τῶν Αἰγυπτίων ἡγεμὼν τὸν ἀναχωροῦντα βασιλέα τῆς Σπάρ
Πλέων δὲ εἰς τὴν Λακεδαίμονα ὁ Ἀγησίλαος διὰ Κυρήνης, ἀπέθανε
ὁδὸν ἐν ἡλικίᾳ μὲν ἐτῶν ὀγδοήκοντα καὶ τεσσάρων, μετὰ βασιλεί
ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ ἑνός (360 π. Χ.). Ὁ νεκρὸς τοῦ βασι

τιθεὶς ἐντὸς μέλιτος πρὸς διατήρησιν, ἐκομίσθη εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου ἔτυχε βασιλικῆς ταφῆς καὶ τιμῆς. Μετ' αὐτοῦ, παρακολουθήσαντος εἰς τὸν τάφον ἐντὸς ἑνὸς μόνον ἔτους τὸν μέγαν αὐτοῦ ἀντίπαλον Ἐπαμεινώνδαν, ἐξέλειπεν ἡ γενεὰ τῶν Ἑλλήνων, ἥτις διεμάχετο περὶ τῆς ἡγεμονίας, μὴ βλέπουσα τὰ ἤδη ἐν τῷ βορρᾷ σωρευόμενα κατὰ τῆς Ἑλλάδος νέφη.

ΙΓ'

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΑΣ

α'

Ἡ χώρα τῶν Μακεδόνων.

Τὰ Καμβούνια ὄρη καὶ ὁ ὑψηλὸς Ὄλυμπος χωρίζουσι τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, εἰς ἣν ἄγουσιν ἀπὸ τῆς γῆς τῶν Θεσσαλῶν δίοδοί τινες ἐπὶ τῶν Καμβουνίων καὶ ἡ χαρίεσσα κοιλὰς τῶν Τεμπῶν, δι' ἧς ῥέων μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης ὁ Πηνειὸς ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἠπείρου χωρίζεται ἡ Μακεδονία ὑπὸ τῶν βορείων διακλαδώσεων τῆς Πίνδου, ἥτις λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ἰλλυρικοῦ Σκάρδου. Ἐκεῖθεν δὲ ὅπου συναντᾶται ἡ Πίνδος μετὰ τοῦ Σκάρδου ἐξέρχονται πρὸς ἀνατολὰς τὰ πολύκλαδα Βέρμια ὄρη, χωρίζοντα τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς χώρας ἣν περιρρέει ὁ σερβικὸς Μάργος (Μοραύα). Τέλος δ' ἐξ ἀνατολῶν τὸ ὄρος ὁ Ὄρβηλος ἀπο... τὸ πρὸς τὴν Θρᾴκην ὅριον τῆς Μακεδονίας, ἀντέρεισμα ἔχων πρὸς νοτιοανατολικὰ τὴν Ῥοδόπην, ἥτις μετὰ τῆς ἀποφυάδος αὐτῆς, τοῦ χρυσοφόρου Παγγαίου ὄρους, περικλείει τὴν χώραν μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου. Οὕτω λοιπὸν ἡ χώρα, πάντοθεν ὑπ' ὀρέων περιβαλλομένη, ἔχει τινὰ ὁμοιότητα πρὸς τὴν πολὺ μικροτέραν αὐτῆς Θεσσαλίαν, ... καὶ μεγάλην ἅμα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀπ' αὐτῆς διαφοράν, καθότι εἰς τὴν Θεσσαλίαν παρέχει ἑνότητα ὁ Πηνειός, συγκεντρόνων τὰ ὕδατα τῆς χώρας, ἡ δὲ Μακεδονία χωρίζεται εἰς πολλὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια, διαιρούμενα ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν, ὧν οἱ κυριώτατοι εἶνε ὁ Ἁλιάκμων (Βιστρίτσα), ὁ Λουδίας (Μογλενίτικος), ὁ Ἀξιὸς (Βαρδάριος) καὶ ὁ Στρυμὼν (Στροῦμα). Καὶ ὁ μὲν Στρυμών, ἐκ δυσμῶν τοῦ Ὀρβήλου καταρρέων εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκβάλλει εἰς τὸν ἀπ' αὐτοῦ φερωνυμούμενον Στρυμονικὸν κόλπον, οἱ δὲ λοιποὶ χύνονται εἰς τὸν Θερμαϊκόν

Ἡ ζωοπάροχος πνοὴ τῆς θαλάσσης, ἥτις, πολυσχημότατα διαμορ-

α τῆς Ἑλλάδος τὰς παραλίας, οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνά- τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ὀλίγον μόνον μέρος τῆς Μακεδονίας δια- τὸ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῶν προπόδων τοῦ Παγ- Ἐνταῦθα ἔκειτο κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν τριῶν ποταμῶν σχηματιζόμενον ἡ πόλις Πέλλα, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάσσης, ἐκ τῶν πλησίον θερμῶν

Η ΚΟΙΛΑΣ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

λαβοῦσα τὸ ὄνομα, ἡ Θέρμη, ἐγγύτατα τῆς ὁποίας ἐκτίσθη ἔπειτα σαλονίκη. Μεταξὺ δὲ τοῦ ἐπωνύμου τῆς Θέρμης κόλπου καὶ τῶν ν τοῦ Στρυμόνος προβάλλει, πρὸς ἀνατολὰς ῥέπουσα, ἡ εἰς τρεῖς ὰς γλώσσας, τὴν Παλλήνην, τὴν Σιθωνίαν καὶ τὴν Ἀκτὴν, ἀπο- α Χαλκιδικὴ χερσόνησος.

'Αλλ' εἰ καὶ δὲν ἔχει ἡ Μακεδονία μεγάλην ἔκτασιν παραλίων, ὅσ
εὐμοιροῦσιν αἱ λοιπαὶ χῶραι τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅμως οἱ μεγάλοι κ
κατὰ μέρος πλωτοὶ αὐτῆς ποταμοὶ ἐχρησίμευον ὡς ἀρτηρίαι μεγάλ
ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν περιοίκων χωρῶν, πρὸς ἃς συνδέεται εὐκολώτερο
ἢ αὐτὰ τὰ δι' ὑψηλῶν ὀρέων κεχωρισμένα λεκανοπέδια αὐτῆς πρὸ
ἄλληλα. Καὶ τὰ μὲν ἐνδότερα τῆς δασώδους ὀρεινῆς χώρας εἶνε ψυχρὰ
καὶ δυσχείμερα. Ἡ λίμνη τῆς Καστορίας πήγνυται συνήθως τὸν χειμῶνα.
'Αλλ' οὐχ ἧττον ἔχει ἡ Μακεδονία κοιλάδας διαπρεπεῖς ἐπὶ φυσικαῖς
καλλοναῖς καὶ διακρινομένας διὰ τὴν εὐφορίαν αὐτῶν. Εἰ καὶ πέραν τῆς
λίμνης τῆς Καστορίας τὰ προϊόντα τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν δὲν ἀκ-
κμοῦσι καὶ λείπει ὁ χλωρὸς τῆς ἐλαίας κόσμος, ἀλλ' ἐν ταῖς πεδιάσι
χρυσίζει ὁ σῖτος καὶ ἡ ἄμπελος χλοάζει θαλερὰ ἐπὶ τῶν γηλόφων. Πλού-
σιαι νομαὶ ἔτρεφον ἵππους καλλίστους καὶ κτήνη λιπαρά, τὰ δὲ ὄρη πα-
ρεῖχον ἄφθονον τὴν θήραν εἰς τοὺς ὀρεσιβίους. Οὕτως ἡ Μακεδονία πα-
ρέχει ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Χαλκιδικῆς μέχρι τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου
καὶ ἀπὸ τῆς πεδιάδος, ἣν διαρρέουσι, σπεύδοντες πρὸς τὴν θάλασσαν,
'Αξιός, ὁ Λουδίας καὶ ὁ Ἁλιάκμων, μέχρι τῶν Βιρμικῶν ὀρέων φύσιν
ποικιλωτάτην καὶ κλίμα διαφορώτατον, ἁρμόδια πρὸς τὴν ἐγκαταβίωσιν
φύλων ὅλως διαφόρων τὴν δίαιταν καὶ τὸν βίον. Ὑπῆρχεν ἐν τῇ ὡραίᾳ
ἅμα καὶ μεγάλῃ, ὀρεινῇ ἅμα καὶ πεδινῇ, πλουσίᾳ ἅμα καὶ εὐφόρῳ χώρᾳ
θέσις πρὸς οἰκοδόμησιν εὐκτίστων πόλεων, φύσις πρὸς ἀνάπτυξιν ἀνθού-
σης γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ἀκταὶ καὶ κόλποι καταλληλότατοι νὰ
δώσωσι κίνησιν καὶ κατοικίας εἰς ἄνδρας ναυτίλους καὶ νὰ κοσμηθῶσιν
ὑπὸ στεφάνου θαλερῶν ἀποικιῶν. Ἡ Μακεδονία ἦτο λοιπὸν χώρα πολ-
λαχῶς ηὐλογημένη, καὶ ἠδύνατο νὰ θρέψῃ εὐρώστους καὶ γενναίους λαοὺς
ποιμένων, γεωργῶν καὶ θηρατῶν, ἐρχομένων ἄνευ δυσχερειῶν ἀνυπερβλή-
των εἰς ἐπικοινωνίαν, ὁτὲ μὲν φιλικήν, ὁτὲ δ' ἐχθρικήν, πρός τε ἀλλή-
λους καὶ τοὺς ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν περιοίκους, διὰ δὲ τῶν ποταμῶν
αὐτῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀνοικτὴ εἰς τὴν μετὰ τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ νότου
συναλλαγήν. Τοιαύτη ἦτο ἡ γῆ, ἥτις, ἀπ' αἰώνων κατοικηθεῖσα ὑπὸ
λαῶν συγγενῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ξένη πρὸς
τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἡ μὲν Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι κατεστρά-
φησαν, διαμαχόμεναι πρὸς ἀλλήλας, αἱ δὲ Θῆβαι δὲν κατώρθωσαν νὰ
διατηρήσωσιν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν ἡγεμονίαν ἣν ἐπὶ βραχὺ ἀπέκτη-
σαν, ἀλλὰ μᾶλλον συνετέλεσαν καὶ αὗται εἰς μεγαλειτέραν ἐξάντλησιν
τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος.

ϐ'

Οἱ λαοὶ τῆς Μακεδονίας.

Η πρώτη ἱστορία τῆς Μακεδονίας ἐξηγεῖται καὶ οὕτως εἰπεῖν κανονται ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς χώρας. Μὴ κεχωρισμένη ἀπὸ τῶν ιοίκων χωρῶν δι' ἀπροσβάτων ὀρέων, ὑπῆρξεν εὐπρόσοδος εἰς τοὺς ὡς τοὺς ἐκ βορρᾶ ἢ ἐξ ἀνατολῶν καταβάντας εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ ς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ εὐκόλως βατὴ εἰς τοὺς ἔπειτα κατέχοντας τὰς γείτονας θρᾳκικὰς καὶ ἰλλυρικὰς χώρας, οὕτως ὥςτε τὰ ὅρια ς Μακεδονίας πρὸς τὴν Θρᾴκην ἰδίως δὲν ἦσαν σαφῶς διακεκριμένα, δὲ οἱ κάτοικοι τῶν συνόρων πολὺ ἀλλότριοι ἀλλήλων. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ι καθ' ἑαυτὰ μονήρη τμήματα τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν ἕδρα φύλων μεμονωμένων, ἅτινα ἐν ταῖς κεχωρισμέναις κοιλάσι τῶν ακεδονικῶν ὀρέων ἔζων ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας βίον ἴδιον καὶ διετηροῦντο ς λείψανα τῶν παλαιῶν χρόνων, μαρτυροῦντα τὰς ἐν τῇ πολιᾷ ἀρχαιότητι ἐπελθούσας ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου κινήσεις τῶν λαῶν.

Ἀνῆκον δὲ τὰ μακεδονικὰ ταῦτα φῦλα εἰς τὸν μέγαν λαὸν τὸν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις οἰκοῦντα τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ ὃν εἴδομεν έροντα τὸ περιληπτικὸν ὄνομα τῶν Πελασγῶν. Τῆς φυλετικῆς δὲ ταύτης συγγενείας εἶχον συνείδησιν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, ὧν οἱ ποιηταὶ περίστανον τὸν Πελασγὸν ἄρχοντά ποτε ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος μέχρι αὶ τῆς γῆς, ἣν διαρρέει ὁ Στρυμών. Οὕτω δ' εὑρίσκομεν ἐν τῇ χώρᾳ κάφορα ὀνόματα λαῶν καὶ τόπων, Πελαγονίαν καὶ Λυγκηστίδα, Ἀλμωπίαν καὶ Ἐλιμίαν. Ὀρεστίδα καὶ Ἠμαθίαν, Ἐορδίαν καὶ Πιερίαν, Μυγδονίαν καὶ Σιντικήν. Πάντες οἱ ἐν ταῖς οὕτω καλουμέναις ώραις οἰκοῦντες λαοὶ περιελήφθησαν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ὑπὸ ὸ κοινὸν ὄνομα τῶν Μακεδνῶν ἢ Μακεδόνων, τοῦθ' ὅπερ ἔφερε κατ' ρχὰς ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων φῦλον κατοικοῦν μεταξὺ τοῦ Ἁλιάκμονος καὶ τοῦ Ἐριγῶνος. Δὲν ἦσαν δὲ πελασγικοὶ ἅπαντες οἱ λαοὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μακεδονίαν καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Μακεδόνων περιληφθέντες, ἀλλὰ μετ' αὐτῶν ἀνεμίχθησαν ἰδίως ἐν τοῖς συνόροις τῆς ώρας καὶ φῦλα ἰλλυρικὰ καὶ φρυγικά, μάλιστα δὲ θρᾳκικά. Ἀλλ' ἐν ῳ συνόλῳ ἀπαραγνώριστος ἦτο ἡ συγγένεια τῶν Μακεδόνων πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀπὸ μιᾶς κοινῆς ῥίζης ἐκβλαστησάντων. Ἕλληνες καὶ Μακεδόνες εἶχον τὴν αὐτὴν θρησκείαν καὶ παρεμφερῆ ἐν γένει ἤθη καὶ ιμα. Ἡ δὲ γλῶσσα ἣν ἐλάλουν ἦτο συγγενεστάτη πρὸς τὰς ἀρχαιο-

τάτας ἑλληνικὰς διαλέκτους. Τῆς δὲ εἰς παλαιοτάτους χρόνους ἀνερχ
μένης συγγενείας μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων ἡ ἀνάμνησις ἀπ
τυποῦται ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν Ἑλλήνων. Ὁτὲ μὲν οἱ Μακεδό
λέγονται ὑπόλοιπον τῶν Δωριέων τῶν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις ἐ
τῆς Πίνδου εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἁλιάκμωνος εἰςελεσάντων. Ἄλλοτε
πάλιν τρεῖς ἀδελφοὶ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἡρακλείδου Τημένου, ἐκκιν
σαντες ἐκ τοῦ Ἄργους, φθάνουσιν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ἐξ αὐτῆς
τὴν Μακεδονίαν, ὅπου ὁ νεώτατος τῶν ἀδελφῶν Περδίκκας ἐγκαθίστ
ται ἐν τῇ ὑδατοπληθεῖ Ἐδέσσῃ, κατὰ τὴν μαγευτικὴν θέσιν τῶν σ
μερινῶν Βοδενῶν. Ἄλλοτε δὲ τέλος ὁ Ἡρακλείδης Κάρανος, ὁ ἕβδομ
ἀπόγονος τοῦ Τημένου, παριστάνεται ἐρχόμενος εἰς τὴν Μακεδονία
μετὰ στρατοῦ συλλεχθέντος ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φείδω
νος τοῦ Ἀργείου. Τρανοτάτη δὲ ἀπόδειξις τῆς πίστεως τῶν Ἑλλήνω
εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας περὶ τῆς συγγενείας αὐτῶν μετὰ τῶν Μακε
δόνων εἶνε ἡ εἰς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον τὸν ἐπιλεγόμενον φιλέλλην
κατὰ τοὺς χρόνους ἤδη τῶν περσικῶν πολέμων δοθεῖσα ἄδεια νὰ συν
αγωνισθῇ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις, ὧν οὐδεὶς βάρβαρος συμμετεῖχεν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ ἄλλους ζῶντες ὅρους, πρωιαίτερο
ἀνεπτύχθησαν καὶ πολὺ ταχύτερον προήχθησαν εἰς ἰδιάζοντα ἀνώτερο
πολιτισμόν, οἱ ὀρεσίβιοι τῆς Μακεδονίας διετήρησάν τι τὸ ἀρχαϊκὸν κα
τραχὺ ἐν ταῖς συνηθείαις τοῦ βίου. Καὶ ἐξένιζε μὲν ἡ ἀρχέγονος αὐτ
κατάστασις τοὺς Ἕλληνας ὥς τι ὀθνεῖον καὶ εἰς βαρβάρους προςῆκο
ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν προήρχετο ἐκ τῆς ἐμμονῆς τῶν Μακεδόνων εἰς τ
παλαιὰ καὶ πάτρια, ὡς συνειθίζουσι λαοὶ ὀρεινοὶ καὶ ἀποκεκλεισμένο
ἐκ τῆς ἀγροικίας, ἣν προεκάλουν οἱ συχνοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς περ
οικοῦντας ἀγῶνες καὶ τὸ ἀκανόνιστον δικαίωμα τῆς ἐπὶ τὸν θρόνον δια
δοχῆς, καὶ ἐν μέρει ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀκαθέκτου ἤθους καὶ τοῦ α
στηροῦ πολιτεύματος τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν, καθ' ἃς ἐπῆλθον εἰς τ
χώραν δίκην κατακτητῶν.

Γνωστά τινα ἡμῖν νόμιμα τῶν Μακεδόνων δεικνύουσι τὸ παλαιότρ
πον τοῦτο καί πως βαρβαρικὸν τῶν μακεδονικῶν ἠθῶν καὶ τὴν διάσω
τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἀρχαίου πολεμικοῦ καὶ θηρατικοῦ βίου. Κατ
παλαιὸν νόμον ὁ μηδένα πολέμιον φονεύσας ἦτο ἠναγκασμένος νὰ φέ
περιεζωσμένην φορβειάν, ἤτοι περιστόμιον ἵππου· τῆς συνηθείας δὲ ταύ
της ἀναλόγους εὑρίσκομεν παρὰ τοῖς Σκύθαις καὶ τοῖς Ἴβηρσι καὶ ἄλλο
τῶν βαρβάρων. Τῶν δὲ Μακεδόνων κατακλινομένων ἐν τοῖς συμποσίο

ως καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, ἡ κατάκλισις δὲν ἐπετρέπετο εἰς ἐκεῖνον, ὅςτις δὲν εἶχε φονεύσει ὗν ὡς δεξιὸς θηρατής, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἠναγκάζετο νὰ δειπνῇ καθήμενος. Τὸ δὲ φιλόθηρον τοῦτο τῶν Μακεδόνων ἐξηγεῖ καὶ τὴν μέριμναν, ἣν πάντοτε κατέβαλλον οἱ βασιλεῖς τῆς χώρας, ὅπως ἔχωσι τόπους περιπεφραγμένους πρὸς κυνηγεσίαν. Ἀρχαιοπρεπὴς δὲ ἦτο παρὰ τοῖς Μακεδόσι καὶ ὁ βίος τῶν γυναικῶν, αἵτινες οὐδέποτε παρευρίσκοντο ἐν τοῖς συμποσίοις. Ἐκ δὲ τῶν περιέργων ἐθίμων τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ ἦτο καὶ ἡ συνήθεια, καθ' ἣν ἡ θυγάτηρ τοῦ κηδευομένου κατεσβέννυε τὴν πυρὰν ἐφ' ἧς εἶχε καῆ τὸ σῶμα τοῦ πατρός.

Τοιαῦτά τινα ἔθιμα ὑπελείφθησαν ἐν Μακεδονίᾳ ὡς ἀνάμνησις τῶν παλαιοτάτων χρόνων τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκατοικήσεως τῶν λαῶν, οἵτινες ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις, καίπερ ὑστεροῦντες τῶν Ἑλλήνων περὶ τὸν πολιτισμόν, ἀνεγνωρίζοντο ὅμως ἔκ τε τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου ὡς συγγενεῖς αὐτῶν.

γ'

Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων.

Οἱ Μακεδόνες διετήρησαν τὴν βασιλείαν ἐπὶ μακρότατον πάντων τῶν Ἑλλήνων μετὰ καὶ τῶν Μολοσσῶν τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Διετηρήθη δ' ἐν Μακεδονίᾳ τὸ βασιλικὸν πολίτευμα ὑπὸ τὸν ἀρχαϊκὸν τύπον, ὃν εὑρίσκομεν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ ἀνώτατος δικαστής, ἀρχιερεὺς καὶ πολέμαρχος, ἐν μεγέθει πλούτου καὶ τιμῆς μοναρχῶν ἐν μέσῳ τῶν εὐγενῶν καὶ λαοῦ ἀπηλλαγμένου τῆς δουλείας, ἥτις παρουσιάζεται κατόπιν ἐν Ἑλλάδι. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ὁ ἀποτελῶν καὶ τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, ὅτε οὗτος ἐκάλει εἰς πόλεμον, ἦτο πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς χώρας, μεθ' οὗ συνομιλῶν συνείθιζε νὰ ἐκβάλλῃ τὸ κράνος. Οἱ δ' εὐγενεῖς δὲν συνεκρότησαν ὡς ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἰδίαν τάξιν ὀλιγαρχικήν, ἔχουσαν συμφέροντα ἀντίθετα μὲν πρὸς τὰ τῆς βασιλείας, ἀντίθετα δὲ πρὸς τὰ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ· ἀλλά, διαπρέποντες ἐν καιρῷ εἰρήνης ὡς μεγάλοι γαιοκτήμονες, περιεστοίχιζον ἐν πολέμῳ τὸν βασιλέα ὡς διακεκριμένοι αὐτοῦ συμπολεμισταὶ καὶ πιστοὶ *ἑταῖροι*, ὡς ἐλέγοντο.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ μακεδονικὴ βασιλεία οὐ μόνον δὲν ἀπέβαλε δύναμίν της, ἀλλὰ καὶ ἀπέβη ἰσχυροτέρα σὺν τῷ χρόνῳ.

Πρῶτον ἔργον τῆς μακεδονικῆς βασιλείας ὑπῆρξεν ἡ εὔρυνσις τῆς χώ ρας ἐφ' ἧς ἦρχον. Ἀληθῶς ὁ ἱδρυτὴς τῆς μακεδονικῆς βασιλείας Πε| δίκκας, ζήσας ἀρχομένου τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, καὶ οἱ πρῶτοι αὐτοῦ δια δοχοι ηὔξησαν τὸ κράτος, ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ἕδρα τῆς εὐύδρου Ἐδέσσης. Διὰ τῆς ὑποταγῆς ἢ ἐκνικήσεως τῶν Βοττιαίω καὶ Πιερίων, τῶν Μυγδόνων, τῶν Ἀλμώπων καὶ τῶν Ἐορδιαίων Μακεδόνες τὸ μὲν προεχώρησαν ἐκ τῆς Ἐδέσσης ὡς ἀπὸ κέντρου β ρείως πρὸς τὸν Ἐριγῶνα, τὸ δὲ κατῆλθον μέχρι τῶν Καμβουνίων ὀρέ καὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, καταλαβόντες τὴν παραθαλασσί Ἠμαθίαν καὶ προβάντες σχεδὸν μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ.

Διὰ τῆς πλησιάσεως ταύτης τῶν Μακεδόνων πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν Ἑλ λήνων κατοικουμένας χώρας ἤρχισε καὶ ἡ ἀμεσωτέρα αὐτῶν πρὸς τοὺ Ἕλληνας σχέσις καὶ ἡ ἀνάμιξις τῶν βασιλέων εἰς τὰ πράγματα τῆ Ἑλλάδος. Οὕτως ὁ πέμπτος μετὰ τὸν Περδίκκαν βασιλεὺς Ἀμύντα (540 — 498 π. Χ.) παρουσιάζεται προσφέρων εἰς τὸν τύραννον τῶν Ἀθηνῶν Ἱππίαν μετὰ τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ καταφύγιον ἐν τῷ νεωστὶ εἰς τὸ μακεδονικὸν βασίλειον προσαρτηθέντι Ἀνθεμοῦντι· ἀλλ' ὁ φυγὰς Πει σιστρατίδης ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ἔχων ἐστραμμένα τὰ ὄμματα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ζητῶν τὴν διὰ τῶν Περσῶν ἀνάκτησιν τῆς τυραννίδος. Καὶ δὲν ἐπέζησε μὲν ὁ Ἀμύντας, ὅπως ἴδῃ τὸν ἔκπτωτον τύραννον τῶν Ἀθηνῶν ἄγοντα κατὰ τῆς πόλεως τὴν στρα τιὰν τῶν βαρβάρων, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ ἔτι ζῶντος βαρύηχον ἠσθάνθη ἡ Μακεδονία τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν. Μετὰ τὴν ἀτυχῆ δῆλα δὴ τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκ στρατείαν ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Μεγάβαζος, προχωρήσας μέχρι τῆς Μα κεδονίας, ἠνάγκασε τὸν Ἀμύνταν νὰ ὑποσχεθῇ γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς σταλέντας πρὸς αὐτὸν πρέσβεις. Ἐν δὲ τῷ πρὸς φιλοξένησιν αὐτῶν δο θέντι συμποσίῳ ἀνεδείχθη ἡ εὐγενὴς φύσις καὶ ἡ νεανικὴ τόλμη τοῦ βα σιλόπαιδος Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐτιμώρησε διὰ τοῦ θανάτου τοὺς ἀπε σταλμένους τοῦ Πέρσου, ζητήσαντας μετὰ τὸ δεῖπνον τὰς γυναῖκας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἀσέμνως πρὸς αὐτὰς συμπεριφερομένους.

Τὸ ἄλγος ἐπὶ τῇ παρὰ τοῦ γηραιοῦ πατρὸς ἀναγνωρίσει τῆς περσικῆς ἐπικυριαρχίας ἦτο μέγα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νεανίου. Ὅτε δὲ, θανόντος τοῦ Ἀμύντου, ὁ Ἀλέξανδρος παρέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, ὁ νέος βα σιλεὺς, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀναρχίας εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τὸ περσικὸν κράτος διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων, εἰ μὴ ἀπέσεισε παν-

ελῶς τὸν περσικὸν ζυγόν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἐπέδειξε μεγάλην πρὸς τοὺς Πέρσας ἀνεξαρτησίαν. Διὰ τοῦτο δὲ, ὅτε ὁ Μαρδόνιος, ἐκστρατεύσας τὸ πρῶτον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἔφθασε μέχρι τῆς Μακεδονίας, ὁ Ἀλέξανδρος ἀφῆκε μὲν εἰς τοὺς Πέρσας ἐλευθέραν τὴν διὰ τῆς χώρας δίοδον, ἀλλὰ δὲν συνετάχθη μετ' αὐτῶν, ὅτε οὗτοι ἐτράπησαν πρὸς βορρᾶν κατὰ τῶν Βρύγων, παρ' ὧν ἡττήθησαν. Ὅτε δὲ τῷ 480 π. Χ. κατῆλθε διὰ τοῦ βορρᾶ ὁ περσικὸς χείμαρρος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀλέξανδρος, καίπερ μὴ δυνάμενος νἀντισταθῇ εἰς τοὺς Πέρσας καὶ μετ' αὐτῶν ταχθείς, τοιαύτην ἐπέδειξε πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀγάπην, διατρανωθεῖσαν ἀλλαχοῦ τε καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ὥςτε δικαίως ἐπωνομάσθη Φιλέλλην. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην τῶν Ἑλλήνων δὲν ὤκνησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπακούων εἰς τῆς καρδίας αὐτοῦ τὰς ὑπαγορεύσεις, νὰ συμπληρώσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν διὰ τῆς Μακεδονίας φευγόντων λειψάνων τῆς στρατιᾶς τοῦ Μαρδονίου. Ἀπαλλάξας δὲ τὴν Μακεδονίαν τελείως τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἀνέλαβε καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ διακοπέντος ἔργου τῶν πατέρων του, ἐπεκτείνων δι' εὐτυχῶν πολέμων τὸ βασίλειον καὶ ὑποτάξας μὲν τοὺς ὀρεινοὺς Λυγκηστάς, Ὀρέστας καὶ Ἐλυμιώτας, καταβὰς δὲ μέχρι Πύδνας καὶ Θέρμης. Ἐν ᾧ δὲ ηὔξανε τὸ βασίλειον ὁ Ἀλέξανδρος, ἐφρόντιζε συγχρόνως νὰ συνδέῃ τοὺς Μακεδόνας μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἅτε ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωρισθεὶς ὡς ἀπόγονος τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἄργους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀθηναίων λαβὼν τὰ δικαιώματα Ἕλληνος πολίτου. Τὰ δ' ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ λαμπρὰ αὐτοῦ ἀναθήματα καὶ ἡ εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐξοικισθέντας Μυκηναίους παρασχεθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ προστασία δεικνύουσι τὰ εὐγενῆ πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν αἰσθήματα ὑφ' ὧν διεπνέετο.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ μετὰ τὰ περσικὰ ἀνάπτυξις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ προεκάλεσεν ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς μακρᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου βασιλείας ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων. Ἀλλ' ὁ υἱὸς καὶ εἷς τῶν πρώτων διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου Περδίκκας ὁ Β' μετὰ τὴν καταπάλαισιν τῶν διαδικούντων τὸν θρόνον τριῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν κατώρθωσεν ἐπιδεξίως νὰ ὠφελήσῃ τὴν Μακεδονίαν, ὁτὲ μὲν παρουσιαζόμενος ὡς φίλος τῶν Ἀθηναίων, ὁτὲ δὲ συμμαχῶν μετ' αὐτῶν.

Πολὺ δὲ μᾶλλον προώδευσεν ἡ Μακεδονία ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Περ-

δίκκα καὶ νόθου αὐτοῦ υἱοῦ Ἀρχελάου (413—399 π. Χ.). Ἐπ' αὐτ[illegible] ἕδρα τῆς μακεδονικῆς βασιλείας ἔγεινεν ἀντὶ τῆς Ἐδέσσης ἡ Πέλλ[illegible] κειμένη ἐν τῇ πεδινῇ Ἠμαθίᾳ παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γιανιτσᾶς, εἰς [illegible] εἰςρέων ὁ Λουδίας ἐξέρχεται ἔπειτα αὐτῆς σπεύδων νὰ ἐκβάλῃ εἰς τ[illegible] Θερμαϊκὸν κόλπον. Οὕτω δ' ἐπλησίασεν ὁ Ἀρχέλαος περισσότερον πρ[illegible] τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὅςτις ἐπλήρου τὸ πνεῦμά του καὶ ἔθελγε τὴν ψυ-χήν του. Ὑπὸ τοῦ πνεύματος δὲ τοῦ γείτονος τῶν Ἑλλήνων πολιτι-σμοῦ ἐμπνεόμενος ὁ Ἀρχέλαος, διὰ παντὸς μέσου εἰργάσθη κατὰ τὴν εἰ-ρηνικὴν αὐτοῦ βασιλείαν, ὅπως εἰςαγάγῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν τἀγαθὰ αὐτοῦ, ἐξωραΐζων μὲν καὶ ἐξασφαλίζων τὴν χώραν διὰ τῆς κατασκευῆς εὐθειῶν ὁδῶν καὶ τῆς κτίσεως φρουρίων καὶ ἄλλως διακοσμῶν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, ἱδρύων δὲ μουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας ὁμοίους πρὸς τοὺς τελουμένους ἐν Ἑλλάδι. Καὶ ἐν ᾧ τὰ τέθριππα αὐτοῦ ἐνίκων ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Δελφοῖς, τὰ ἀνάκτορα τοῦ φιλοκάλου βασιλέως διακο-σμοῦντο ἁδρᾷ δαπάνῃ ὑπὸ τοῦ περιωνύμου ζωγράφου Ζεύξιδος τοῦ ἐξ Ἡρακλείας, καὶ ἡ αὐλὴ αὐτοῦ ἐγίνετο τὸ κέντρον τῶν ἐξ Ἑλλάδος ποιη-τῶν, μουσικῶν καὶ σοφῶν. Ἐν Πέλλᾳ διεβίουν οἱ ποιηταὶ Ἀγάθων καὶ Χοιρίλος καὶ ὁ κιθαριστὴς Τιμόθεος· παρὰ τῷ Ἀρχελάῳ ἔζησεν ἐν τιμῇ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας, φυγὼν ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Εὐριπίδης· πρὸς αὐ-τὸν δ' ἐλέγετο μεταβὰς καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων, καὶ μόνος ὁ Σωκράτης, κλη-θεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχελάου ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει μεγάλων δώρων, ἀπε-κρίθη, ὅτι τὸ ἄλευρον εἶνε εὔωνον ἐν Ἀθήναις καὶ ἄφθονον τὸ ὕδωρ, περι-φρονῶν φιλοσοφικώτατα τὰς προτάσεις τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως, ὃν οἱ σύγχρο-νοι διεθρύλουν ὡς τὸν πλουσιώτατον καὶ εὐτυχέστατον τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ τὸν Ἀρχέλαον, ὅςτις ἔπραξε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Θουκυδί-δου ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας περισσότερα ἢ σύμπαντες οἱ πρὸ αὐτοῦ ὀκτὼ βασιλεῖς τῆς χώρας, ἡ κατὰ τῶν φιλελληνικῶν καὶ προοδευτικῶν τάσεων τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἀντίδρασις τῶν παλαιοτρόπων Μακεδόνων ἀπέβη ἐνεργητικωτέρα. Κατεφάνη δὲ αὕτη μάλιστα ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀμύντου τοῦ Β' (393—369 π. Χ.), καθ' ἣν ἡ Μακεδονία, διαται-ρασσομένη ὑπὸ ἐσωτερικῶν ταραχῶν, ἔφθασεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Ὁ Ἀμύντας, περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς ἐμπειροπολέμους Ἰλλυ-ριούς, συμμαχοῦντας μετὰ τῶν ὀρεινῶν Λυγκηστῶν, δὲν ἐπέδειξε τῶν γενναίων αὐτοῦ προκατόχων τὰς πολεμικὰς ἀρετάς. Ἐν ᾧ δὲ ἡττᾶτο ὑπὸ τῶν ἠνωμένων συμμάχων, ἡ Ὄλυνθος, προαγομένη εἰς δύναμιν καὶ ἀκμήν, ἀφῄρει καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδό-

ων, τὴν Πέλλαν. Φυγὰς ὁ Ἀμύντας ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας ἠναγκάσθη καὶ δύο ἔτη νὰ βλέπῃ τὸν θρόνον τῶν πατέρων αὐτοῦ κατεχόμενον ὑπὸ ξένου. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὸ βασίλειον τῇ βοηθείᾳ τῶν Θεσσαλῶν (382 π. Χ.), εὗρεν αὐτὸ ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, οὐδὲ ὠφέλησεν ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λυγκηστῶν Εὐρυδίκης, ὅςτις σκοπὸν εἶχε τὴν συμφιλίωσιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐπιγαμία αὕτη οὐδαμῶς συντελεῖ εἰς ἀνύψωσιν τῆς Μακεδονίας, ἥτις ὁτὲ μὲν ἀκολουθεῖ ἀνίσχυρος τοὺς Σπαρτιάτας ἐκστρατεύοντας ἐναντίον τῆς Ὀλύνθου, ὁτὲ δὲ προςχωρεῖ εἰς τὸν μεγαλοπράγμονα Ἰάσονα, ἀδυνατοῦσα νὰ πράξῃ τι γενναῖον ἀφ' ἑαυτῆς. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλ' ἡ συμβίωσις μετὰ τῆς κακομηχάνου γυναικὸς γίνεται μετ' οὐ πολὺ πρόξενος τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμύντου. Ἡ δὲ ἄπιστος αὐτοῦ σύζυγος, οἱονεὶ ἀσχημονοῦσα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς καὶ ἐπὶ προγόνῃ γαμβροῦ Πτολεμαίου, ἔγεινεν ἡ διώκτρια τῶν τέκνων τοῦ ἀνδρός, ὅςτις, ἀναβιβάσας αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον, παρ' αὐτῆς οὐδὲν ἀπήλαυσεν ἀλλ' ἢ τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὸν θάνατον. Καὶ διεδέχθη μὲν τὸν πατέρα Ἀμύνταν Ἀλέξανδρος ὁ Β', ἀλλ' ὅτε οὗτος, κληθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν εἰς βοήθειαν κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου, ἐπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὁ Πτολεμαῖος, ἐπὶ τῇ παρακινήσει τῆς Εὐρυδίκης ἐπανέστη κατ' αὐτοῦ, διεκδικῶν τὸν θρόνον. Δὲν ὑπεχώρησε δὲ ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸν νόμιμον βασιλέα οὐδὲ μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλίας ἐπάνοδόν του, πρὶν ἢ ὁ Πελοπίδας, ἐλθὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συνεβίβασεν αὐτούς, εἰς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ἀποδοὺς τὸν ἐν Πέλλᾳ θρόνον, τὸν δὲ Πτολεμαῖον ἐγκαταστήσας ὡς ἡγεμόνα ἐν Βοττιαίᾳ, ἔνθα ἔκειτο καὶ ἡ πόλις Ἄλωρος, ἐξ ἧς ἔπειτα ἐπωνομάσθη Ἀλωρίτης.

Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου γενόμενος συμβιβασμὸς ἀντὶ νὰ καθησυχάσῃ τὸν Πτολεμαῖον ἐξήγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν φιλαρχίαν αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων δολοφονεῖται, τελουμένης τῆς ἐνόπλου ὀρχήσεως, τῆς πυρρίχης, καὶ ὁ Πτολεμαῖος, λαβὼν σύνευνον ἀντὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀμύντου τὴν πενθερὰν Εὐρυδίκην, ἀναβαίνει ἐπὶ τὸν θρόνον ὡς ἐπίτροπος τῶν νεωτέρων τοῦ Ἀμύντου υἱῶν. Περδίκκα καὶ Φιλίππου (368 π. Χ.).

Ἐπὶ βραχὺ μόνον ἦρξαν ἄνευ ἀντιστάσεως οἱ ἐκ τῆς Λυγκηστίδος ἐπάνθρωποι ἅρπαγες τοῦ θρόνου τοῦ ἐπὶ τῶν συγγενικῶν αἱμάτων στηριχθέντος. Μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἡ Εὐρυδίκη ἀναγκάζεται, φεύγουσα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, νὰ ἐπιζητῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀθηναίου στρα-

τηγοῦ Ἰφικράτους, ὅςτις περιέπλεε μετὰ στόλου τὰ παράλια τῆς Μ
κεδονίας. Ὁ κίνδυνος, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔφευγεν ἔντρομος ἡ Εὐρυδί
προήρχετο ἐξ ἀνδρὸς τοῦ βασιλικοῦ γένους, τοῦ Παυσανίου, ὅςτις
τῆς Χαλκιδικῆς ἀφορμώμενος καὶ ὑπὸ πολλῶν Μακεδόνων ὑποστη
ζόμενος, ἤγειρε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐναντίον τοῦ Πτο
μαίου. Καὶ ὁ μὲν Ἰφικράτης σπεύσας κατέστειλε τὴν ἀνταρσίαν.
δὲ Πελοπίδας, ἐλθὼν μετ' αὐτὸν τὸ δεύτερον εἰς τὴν Μακεδονίαν
θέλων νὰ μειώσῃ τὴν ἐκ τῆς αναμίξεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ μακε
νικὰ πράγματα ζημίαν τῶν Θηβῶν, ἐφάνη καὶ αὐτὸς πρόθυμος ὑπε
σπιστὴς τοῦ Πτολεμαίου, συνομολογήσας μετ' αὐτοῦ συνθήκην, καθ'
ἔμελλε νὰ κατέχῃ τὸν θρόνον ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον τῆς ἐπιτροπεύσ
τῶν τέκνων τοῦ Ἀμύντου.

Ἀλλὰ πᾶσα ἐξωτερικὴ ἐπέμβασις ἐφαίνετο περιττὴ καὶ μὴ δυναμ
νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τῶν πραγμάτων. Μετ'
πολὺ (365 π. Χ.) Περδίκκας ὁ Γ' ἐξεδίκει τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφ
Ἀλεξάνδρου, φονεύων τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρό
τοῦ πατρὸς Ἀμύντου. Ὁ Περδίκκας ἠδυνήθη διὰ νοήμονος καὶ δρ
στηρίας πολιτείας νὰ ἐλευθερώσῃ μὲν τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς ἐπιδ
σεως τῶν Θηβαίων, συμπράξας δὲ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Τιμ
θέου, ἐφ' ὅσον ἐθεώρει τοῦτο συντελοῦν εἰς τὰ ἴδια ἑαυτοῦ συμφέροντ
ἐταπείνωσε τοὺς Ὀλυνθίους χωρὶς νὰ ἐπιτρέψῃ ὑπερμέτρους ἐπιτυχ
ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἰδίως δὲν ἠδυνήθησαν
καταλάβωσι τὴν Ἀμφίπολιν, ἧς ὁ Περδίκκας εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐβλ
τὴν σημασίαν.

Πέντε ἔτη ἐβασίλευεν ἤδη ὁ Περδίκκας ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Μακεδονί
ὅτε νέοι κίνδυνοι παρουσιάσθησαν ἐκ δυσμῶν. Ἡ ἔκπτωτος τοῦ θρό
μήτηρ τοῦ βασιλέως Εὐρυδίκη, ἀγανακτοῦσα ἔβλεπε διὰ τῆς εἰς
θρόνον ἐπανόδου τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀμύντου καταστρεφόμενα τὰ συ
φέροντα τῶν Λυγκηστῶν καὶ ἀποβαίνουσαν ἰσχυρὰν τὴν γενεὰν τ
βασιλέων, οἵτινες ἐπεζήτουν τὴν ἰσχὺν τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ μετὰ τ
Ἑλλήνων σχέσει. Οὕτω δὲ τῇ εἰσηγήσει καὶ παρορμήσει τῆς Εὐρυδί
οἱ Ἰλλυριοὶ μετὰ τῶν Λυγκηστῶν παμπληθεῖς εἰςέβαλον εἰς τὴν Μ
κεδονίαν. Ἀντεπεξελθὼν δὲ κατ' αὐτῶν ὁ Περδίκκας ἡττήθη καὶ ἐ
νεύθη μετὰ τετρακιςχιλίων γενναίως σὺν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μ
χης θανόντων Μακεδόνων (360 π. Χ.).

Ἡ νίκη τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Λυγκηστῶν καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περδίκ

καταλιπόντος ὡς διάδοχον τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἄνηβον παῖδα, ἐνέβαλον τὴν Μακεδονίαν εἰς νέους περισπασμούς. Εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Λυγκηστὰς προςτίθενται οἱ Παίονες, κατελθόντες ἐκ βορρᾶ. Ἡ χώρα γίνεται λεία τῶν ἐπιδρομέων. Ἁπανταχόθεν παρουσιάζονται ἀπαιτηταὶ τοῦ θρόνου, διασαλεύοντες αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς Μακεδονίας.

δ'

Φίλιππος ὁ Ἀμύντου.

Τῶν υἱῶν τοῦ Ἀμύντου ὁ νεώτατος, ὁ Φίλιππος, ὅςτις κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκα ἦγε τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ ἦρχε μέρους τῆς Μακεδονίας ὡς ὑποτελὴς ἡγεμὼν ὑπὸ τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφόν, ἐφαίνετο ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ ἥκιστα πάντων τῶν ἀπαιτητῶν τοῦ θρόνου ἰσχυρός. Ἐν ᾧ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν ἀξιούντων τὸν θρόνον ὁ μὲν Ἀργαῖος ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ Παυσανίας ὑπὸ τῶν Λυγκηστῶν καὶ τῶν Θρακῶν, οἱ δὲ Παίονες εἶχον ἰδίους ὑποψηφίους καὶ ἄλλοι ἐβοήθουν τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν τοῦ Περδίκκα Ἀρχέλαον, ὁ Φίλιππος μόνον μὲν δικαίωμα παρουσίαζε τὸ ὅτι ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκα, δικαιότερον παντὸς ἄλλου δυνάμενος νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν τοὐλάχιστον ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ Ἀμύντου, μόνον δὲ στήριγμα εἶχε τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ τὴν ἰδίαν ἀξίαν.

Ὁ Φίλιππος ἦτο μειράκιον ἀκόμη, ὅτε ἤχθη ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου ἐκ τῆς αὐλῆς τῆς Πέλλας εἰς τὰς Θήβας. Διατρίψας δ' ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Παμμένους, αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ στρατηγοῦ, εἰς ὃν οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἀναθέσει τὴν ἐπιστασίαν κατὰ τὴν κτίσιν τῆς Μεγάλης πόλεως, εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῶν Θηβῶν κατὰ τοὺς λαμπροὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως. Τὸ διορατικὸν τοῦ βασιλόπαιδος βλέμμα εἶδε καὶ ἐμελέτησεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς στρατιωτικὰς ἀναμορφώσεις, δι' ὧν ἀνέδειξαν τὰς Θήβας ἐν πολέμῳ μεγάλας ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας. Ὁ νεαρὸς ἐκ Μακεδονίας Τημενίδης ἔκπληκτος παρηκολούθει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἑλληνικὸν ἐκεῖνον πολιτισμόν, πρὸς ὃν εἵλκυε τοὺς Μακεδόνας παλαιὰ καὶ σύμφυτος συγγένεια, τὴν μόρφωσιν ἣν ἐπροστάτευον καὶ ἐμιμοῦντο οἱ πρόγονοι αὐτοῦ ἐν τοῖς μακεδονικοῖς δρυμῶσι, τὰς τέχνας, δι' ὧν εἶχε διακοσμήσει ὁ Ἀρχέλαος λαμπρῶς τὸ ἀνάκτορον τῆς Πέλλας, τὴν φιλοσοφίαν, ἥτις ἤ...

ἐκ τῆς ἕδρας αὐτῆς μακρὰν μέχρις αὐτῶν τῶν ἐσχάτων τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁρίων.

Ἐν μέσῳ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐν μέσῳ τῶν σπαραγμῶν, δι' ὧν ἡ Ἑλλὰς ἐξήντλει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, σπαράσσουσα τὰ ἴδια ἑαυτῆς σπλάγχνα, ἡ τέχνη καὶ ἡ φιλοσοφία ἔθαλλον ὡς ποταμὸς ἀργυροδίνης. χυλίων διαυγῆ τὰ νάματά του διὰ μέσου ἀγρῶν χέρσων καὶ καθημαγμένων. Εἰ καὶ εἶχον παρέλθει καθ' ὃν χρόνον διέμενεν ὁ Φίλιππος ἐν Θήβαις τριάκοντα ὅλα ἔτη καὶ πλέον ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν εἶχε πίει τὸ κώνειον ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ τὰ διδάγματα τοῦ μεγάλου διδασκάλου δὲν εἶχον συναποθάνει μετ' αὐτοῦ. Ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ φιλοσόφου εἶχον πηγάσει νέαι φιλοσοφικαὶ σχολαί. Ἐν τῷ Κυνοσάργει, τῷ γυμνασίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἠκούσθησαν τὰ διδάγματα τοῦ Ἀντισθένους, ὅςτις, ἐκ τῆς πρακτικῆς σοφίας τοῦ διδασκάλου ὁρμώμενος, ἐζήτει νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν ὡς τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου, γενόμενος ἱδρυτὴς τῆς κυνικῆς κληθείσης φιλοσοφίας, ἧς οἱ ὀπαδοὶ ἔπειτα ἐσύγχυσαν τὴν ἀρετὴν μετὰ τῆς ἡδονῆς. Ἐν Μεγάροις ἐκήρυξεν ὁ Εὐκλείδης τὸ ἀγαθὸν ὡς τὸ μόνον ἔχον πραγματικὴν ὕπαρξιν, ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως ὠνομάσθη μεγαρικὴ ἡ κατ' Εὐκλείδην φιλοσοφία. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Λιβύην ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐν τῇ πλουσίᾳ Κυρήνῃ, ἐδίδαξεν ἄλλος τοῦ Σωκράτους μαθητής, ὁ Ἀρίστιππος, παριστάνων ὡς ὕψιστον ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν. Ἔζων δὲ ἀκόμη, γηραιοὶ ἤδη ὄντες, οἱ δύο ἐπιστήθιοι τοῦ διδασκάλου μαθηταί, ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πλάτων, οἱ διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτῶν ἀπαθανατίσαντες τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν, μακρὰν τῆς πατρίδος τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου βιώσας καὶ μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, ἰδίως δὲ τοῦ Ἀγησιλάου, συνδεόμενος διὰ φιλίας, πλὴν τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ καὶ ἄλλων διαφόρων συγγραφῶν ἐξέθηκεν ἐπὶ τὸ δημωδέστερον κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀναμνήσεις τὰ πρακτικὰ διδάγματα τῆς σοφίας τοῦ Σωκράτους χωρὶς νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ταῦτα τύπον συστήματος φιλοσοφικοῦ. Νεώτερος δὲ τοῦ Ξενοφῶντος κατά τινα ἔτη ὑπῆρξε Πλάτων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρίστωνος, ὅςτις ἐλέγετο γεννηθεὶς τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπανηγυρίζετο ἡ γέννησις τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὡραῖος τῶν ἀρχαίων μῦθος διηγεῖται, ὅτι ὁ γηραιὸς Σωκράτης τὴν προτεραίαν νύκτα τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ Πλάτων ἔμελλε νὰ γείνῃ μαθητής του εἶδεν ἐν ὀνείρῳ, ὅτι εἶχεν ἐν τοῖς γόνασι νεοσσὸν κύκνου, ὅςτις, πτεροφυήσας, ἀνέπτη πρὸς τὸν οὐρανόν.

ἀναπέμπων κλαγγὴν μελῳδικήν. Ἡ παράδοσις αὕτη ἐμπεριέχει μίαν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Πλάτων, τραφεὶς ὡς νεοσσὸς τῆς φιλοσοφίας ἐν τοῖς κόλποις τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, διὰ τῶν ἰδίων ἔπειτα πτερύγων ἤρθη εἰς δυςθεώρητον ὕψος, ἐπιζητήσας νἀνεύρῃ ἐν τῷ φθαρτῷ τὸ ἄφθαρτον, ἐν τῷ φαινομένῳ τὸ λανθάνον καὶ ὄντως ὄν, ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τὴν ἰδέαν ἧς ταῦτα εἶνε ἁπλᾶ εἴδωλα καὶ ἀπομιμήματα. Τὰ ὑψηλὰ δὲ ταῦτα διδάγματα δὲν ἠκούσθησαν μόνον ἐν τοῖς συσκίοις κήποις τοῦ Ἀκαδήμου, ἀλλ' ἡ φήμη τοῦ φιλοσόφου, ἐξελθοῦσα μακρὰν τῶν ὁρίων τῶν Ἀθηνῶν, διεδόθη ταχέως ἁπανταχοῦ ὅπου ἔζων Ἕλληνες. Καὶ δὴ καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίλιππος ἐκρατεῖτο ἐν Θήβαις, ὁ Πλάτων, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δίωνος, εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπως συγκεράσῃ τὸ λίαν δεσποτικὸν καὶ ἄκρατον τῆς τυραννίδος Διονυσίου τοῦ νεωτέρου. Ἀλλ' ὁ ὀνειροπόλος δημιουργὸς ἰδεώδους πολιτείας, ἀποτυχὼν τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐκλήθη εἰς τὴν Σικελίαν, ταχέως ἀπεδόθη εἰς τοὺς κόλπους τῶν εἰς Ἀθήνας συρρεόντων φίλων καὶ θαυμαστῶν αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ δὲ τούτων ἔζησεν ἀκόμη εἰκοσαετίαν ὁλόκληρον, διατηρήσας

ΠΛΑΤΩΝ

μέχρι τοῦ θανάτου ἐν γήρατι βαθεῖ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν χάριν ἐκείνην τὴν ἀπαράμιλλον, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ μῦθος, καθ' ὃν ἐπὶ τὰ χείλη αὐτοῦ, βρέφους ἔτι ὄντος ἐν τῇ κοιτίδι, κατέθηκαν τὸ μέλι των αἱ μέλισσαι τοῦ Ὑμηττοῦ. Κατὰ δὲ τὰ ἔτη τῆς ἐν Θήβαις διατριβῆς τ Φιλίππου ἤρχετο ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπως παρακαθήσῃ μεταξὺ τ

ὁμιλητῶν τοῦ ἡδυλάλου φιλοσόφου ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος Μακεδών, ὅστις ἔπειτα ἔμελλε νὰ τάμῃ νέας ὁδοὺς ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς ἀληθείας, ὁ ἀνήρ, τὸν ὁποῖον ὁ μέγιστος τῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ποιητῶν, ὁ Δάντης, ἔμελλέ ποτε νὰ ὀνομάσῃ τὸν πρωτοκάθεδρον τῆς φιλοσοφίας. Ὁ νεανίας ἐκεῖνος ἦτο τοῦ Νικομάχου ὁ υἱὸς Ἀριστοτέλης.

Παραλλήλως δὲ πρὸς τὸ ὕψος εἰς ὃ ἀνήρχετο ἡ φιλοσοφία διὰ τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ἀνεπτύσσοντο καὶ αἱ καλαὶ τέχναι ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως δὲ ἡ γλυπτική, τρεφομένη ἀκόμη ὑπὸ τῶν μεγάλων παραδόσεων τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου καὶ ἀποπνέουσα τὴν εὐγενῆ ἐκείνην ἁπλότητα καὶ τὸ ἤρεμον μεγαλεῖον, ἅτινα ἐκλείσαν τὴν σμίλην τοῦ περιδόξου ἀριστοτέχνου. Καὶ αὐτὰ τὰ νεκρικὰ ἀνάγλυφα τῶν

ΕΙΔΩΛΙΟΝ ΕΚ ΤΑΝΑΓΡΑΣ

Ἀθηναίων ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἅτινα συνήθως παριστάνουσι σκηνὰς οἰκογενειακάς, δεικνύουσι καταφανῶς τὴν ἐπίδρασιν τῆς τέχνης τοῦ Φειδίου. Ἀλλ' εἰς τὴν ἁδρότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν δημιουργημάτων τοῦ μεγάλου γλύπτου προσθέτουσιν οἱ ἐπιφανεῖς αὐτοῦ διάδοχοι τὴν χάριν, τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν κίνησιν, ἣν χαρακτηρίζουσιν ἐν μικρῷ τὰ σύγχρονα τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Πραξιτέλους χαριέστατα πολύχρωμα εἰδώλια τῆς

Γανάγρας. Καὶ ὁ μὲν Πάριος Σκόπας εἰργάσθη ὡς Πανέλλην ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Ἰωνίᾳ καὶ Καρίᾳ, ὁτὲ μὲν ἐν τῷ μεγάλῳ συμπλέγματι τῆς Νιόβης καὶ τῶν Νιοβιδῶν ἀποτυπόνων τὴν σωματικὴν ἀλγηδόνα τῶν ὑπὸ τῶν βελῶν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος βαλλομένων τέκνων τῆς ὑπερηφάνου Νιόβης καὶ τὴν ψυχικὴν ἀγωνίαν τῆς φιλοστόργου μητρός, ὁτὲ δὲ κοσμῶν τὰ ἀετώματα τοῦ ἐν Τεγέᾳ ναοῦ τῆς Ἀλέας Ἀθηνᾶς, ὁτὲ δὲ κατεργαζόμενος τὰς γλυφὰς τῶν ὡραίων κιόνων τοῦ ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου ἢ τὰ καλλιτεχνήματα τὰ περικοσμοῦντα τὸ Μαυσωλεῖον τῆς Ἁλικαρνασοῦ. Υἱὸς δὲ τοῦ Κηφισοδότου τοῦ ποιήσαντος τὴν Εἰρήνην κρατοῦσαν τὸν παῖδα Πλοῦτον ἦτο ὁ Πραξιτέλης ἐκεῖνος, ὅστις, εἴτε τὸν Ἔρωτα ἔπλαττε διὰ τοὺς Θεσπιεῖς, εἴτε τὴν Ἀφροδίτην διὰ τοὺς Κνιδίους, εἴτε τὸν Ἑρμῆν διὰ τὴν Ὀλυμπίαν, εἶχε τὴν τέχνην νὰ περιβάλλῃ τὰ πλάσματα τῆς ἀνεφίκτου αὐτοῦ σμίλης διὰ κάλλους ἰδεώδους, θέλγοντος μὲν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀνυψοῦντος δὲ τὴν καρδίαν.

ΚΕΦΑΛΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

Τοιαύτη ἦτο ἡ πνευματικὴ ἐπίδοσις τῶν Ἑλλήνων καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο ἐν Θήβαις. Ἀλλὰ τὸ διορατικὸν τοῦ Τημενίδου βλέμμα δὲν διελάνθανεν, ὅτι ἡ θαυμασία ἐκείνη χώρα, πρὸς ἣν μετὰ πόθου ἐστρέφοντο οἱ προπάτορες αὐτοῦ, ὅτι ἡ γῆ ἡ παράγουσα τοιαῦτα πνεύματα ἔξοχα ἐνόσει νόσον δεινὴν καὶ ἀνίατον. Ἡ φιλοσοφία καὶ τὰ γράμματα, ἡ ποίησις καὶ ἡ τέχνη ἦσαν πανελλήνια, ἐγίνοντο κοινὸν κτῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀπὸ περάτων ἕως περάτων ὁμοθύμως ὑπείκοντος εἰς τὴν γοητείαν ἣν ἐξήσκει ἡ μοῦσα τῶν μεγάλων ποιητῶν καὶ ἡ σμίλη τῶν ἐνδόξων τεχνιτῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ μετὰ καυχήσεως καὶ τιμῆς ἀποδεχομένου τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῶν μεγάλων σοφῶν τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἐνώπιον μιᾶ[illegible] Πλάτωνος ἢ

ἐνώπιον ἑνὸς ἀγάλματος τοῦ Φειδίου ᾐσθάνοντο κοινοὺς παλμοὺς καὶ ἐξέφερον κοινὴν καύχησιν ὡς τέκνα ἀδελφὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος, κατέσχιζον ἀνηλεῶς τὰ σπλάγχνα ἀλλήλων ἐν τῷ πεδίῳ ἀδελφοκτόνου πάλης δίκην ἀσπόνδων πατρῴων ἐχθρῶν. Ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης, ἡ Σπάρτη εἶχε ταπεινωθῆ. αἱ Ἀθῆναι εἶχον ὑψωθῆ καὶ πέσει. ἡ Σπάρτη καὶ πάλιν εἶχεν ἀρθῆ καὶ πάλιν εἶχε παρακμάσει, αἱ Θῆβαι εἶχον ἴδει ὁποίων ἀγώνων καὶ θυσιῶν ἦτο ἀνάγκη πρὸς ἀνύψωσιν καὶ ἀκμήν, ἡ Ἀρκαδία εἶχεν ἐκ τοῦ πλησίον γνωρίσει εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἑνότητος τοὺς κινδύνους οὓς συνεπιφέρουσιν αἱ μεγάλαι ἀξιώσεις, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος ᾐσθάνοντο. ὅτι οὐδὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν. καὶ ὅμως Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται, Θηβαῖοι καὶ Ἀρκάδες, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι δὲν ἤθελον νὰ πεισθῶσιν, ὅτι ἡ ἰσχὺς μόνον διὰ τῆς ἑνώσεως ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, ὅτι ὁ κατ' ἀλλήλων ἀγών, πρὸς ὃν εἶχον ἤδη ἀρχίσει ὁπλίζοντες ἀντὶ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν πολιτῶν στίφη μισθοφόρων, ἐξήντλει τὰς δυνάμεις τῶν πόλεων, καὶ ὅτι, οὕτω πράττοντες, διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν χειρῶν ἔσκαπτον τὸν τάφον τῆς Ἑλλάδος. καὶ παρεσκεύαζον τὴν ὁδὸν ξένης κυριαρχίας.

Ὁ Φίλιππος ἔβλεπε πάντα ταῦτα ἐκ τοῦ πλησίον κατὰ τὴν ἐν Θήβαις διαμονήν του καὶ συγχρόνως ἐμελέτα τὸν στρατιωτικὸν ὀργανισμὸν τῶν Θηβαίων καὶ ἐδιδάσκετο διὰ τίνων μέσων εἶχον καταστήσει τὰς Θήβας μεγάλας ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας. Ἐκ τῆς μελέτης δ' ἐκείνης ἐν ὥραις οὕτω κρισίμοις διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔμελλε νὰ προέλθῃ τι μέγα καὶ δεινόν, ἂν ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος ὅμηρος τοῦ Πελοπίδου ἀνδρούμενος ἤθελεν ἰσχύσει νὰ πραγματώσῃ ὅ τι δὲν ἠδυνήθη νὰ τελέσῃ ὁ Φεραῖος Ἰάσων, ἂν ὁ ἄνηβος ἐκεῖνος βασιλόπαις ἤθελε τύχει καιρῶν εὐνοϊκῶν, ὅπως βάλῃ εἰς ἐνέργειαν ἐκεῖνο πρὸς ὃ ἐφέρετο οἱονεὶ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ἀκατάσχετος ἡ διχονοοῦσα καὶ ἐξηντλημένη Ἑλλάς.

Ὁ Φίλιππος, διαδράσας εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς ἐν Θήβαις ὁμηρείας, ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Περδίκκας ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, μέρος τι τῆς χώρας. Εἶχε λοιπὸν εὐκαιρίαν καὶ τόπον νὰ ἐνεργήσῃ ἐκεῖ κατὰ πρῶτον, οἱονεὶ παρασκευαζόμενος πρὸς μεγαλείτερα. Εὑρεθεὶς δὲ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ὡς νόμιμος κάτοχος μέρους τῆς Μακεδονίας καὶ ἔχων ἤδη ἀνὰ χεῖρας ἱκανὴν δύναμιν οἰκείαν, εἰσῆλθεν εἰς μέσα τὰ πράγματα μετὰ πεποιθήσεως καὶ θάρρους, καὶ ἠδυνήθη οὕτως ἐντὸς χρόνου βραχέος νὰ [illegible]

·ά τῶν μεγάλων δυσχερειῶν, αἵτινες εἰς πάντα ἄλλον ἔμελλον νὰ ιαστῶσιν ἀνυπέρβλητοι.

Πρῶτον ἔργον τοῦ νέου βασιλέως, ἀναλαμβάνοντος τὸ κατ' ἀρχὰς θρόνον ὡς ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Περδίκκα Ἀμύντου ,9 π. Χ.), ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐκδίωξις τῶν ἐπιδρομέων ἡ καταπάλαισις τῶν ἀπαιτητῶν τοῦ θρόνου. Διὰ δωρεῶν καὶ ἐπαγ-.ιῶν διαφόρων ἔπεισε τοὺς Παίονας νἀποχωρήσωσιν ἐκ τῆς χώρας ἣν εῖχον. Ἀπαλλαχθεὶς δὲ αὐτῶν πρὸς ὥραν, ἐστράφη κατὰ τῶν διεκιούντων τὸν θρόνον. Οἱ Θρᾷκες δεκασθέντες ἀπέσυρον τὴν προστασίαν ῦ Παυσανίου. Ὁ Ἀργαῖος, ὅςτις ἤθελε νὰ ἑλκύσῃ τὴν φιλίαν τῶν κοίκων τῶν Αἰγῶν, γινόμενος βασιλεὺς ἐν τῇ παλαιᾷ τῆς Μακεδονίας ρωτευούσῃ, ἐπέστρεφεν ἄπρακτος εἰς τὴν παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ιμένην Μεθώνην, ὅπου ἦτο τὸ στρατόπεδον τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐξ Ἀθηῶν σταλέντος στρατοῦ. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἐπιπεσὼν ὁ Φίλιππος ἐνίησε τὸν Ἀργαῖον καὶ συνέτριψε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Θέλων δὲ νἀφαιίσῃ ἐκ τοῦ μέσου τὴν αἰτίαν δι' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι εἰργάζοντο ὑπὲρ τοῦ Ἀργαίου, ἐποφθαλμιῶντες εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐξήισε τὴν πόλιν ταύτην ἀπὸ τοῦ βασιλείου, ἀφήσας αὐτὴν αὐτόνομον. Μετὰ τῆς αὐτῆς δὲ πολιτικῆς συνέσεως καὶ ταχύτητος ἀπηλλάγη καὶ τοῦ Ἀρχελάου, φονευθέντος. Οὕτω δὲ στηρίξας τὸν διαφιλονεικούμενον θρόνον, ἠδυνήθη νἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν τῆς χώρας. Πρῶτοι ἡττήθησαν οἱ Παίονες, τοῦ Φιλίππου ἐπωφελουμένου ἐκ τῆς συγχύσεως, ἣν προεκάλεσεν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως Ἀγιδος. Μετὰ δὲ τὴν ἧτταν τῶν Παιόνων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ὁ Φίλιππος ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, πεζοὺς μὲν ἔχων περὶ τοὺς δεκακιςχιλίους, ἱππεῖς δ' ἑξακοσίους. Ἰσάριθμοι δὲ περίπου ἦσαν αἱ δυνάμεις ἃς ἀντέταξεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰλλυριῶν Βάρδυλις. Μετὰ κρατερὰν μάχην, καθ' ἣν οἱ φονευθέντες Ἰλλυριοὶ ἀνῆλθον εἰς πλείονας τῶν ἑπτακιςχιλίων, ἐνίκησαν Μακεδόνες, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἡττημένους νὰ ἐκχωρήσωσιν ἐκ πασῶν τῶν μακεδονικῶν πόλεων.

Οὕτως ἐν διαστήματι χρόνου σχετικῶς βραχυτάτου ὁ Φίλιππος ἀπὸ μετοῦ ἡγεμόνος μικροῦ μέρους τῆς Μακεδονίας ἔγεινεν ἰσχυρὸς καὶ ἀκαταμάχητος βασιλεὺς τῆς ὅλης χώρας, τοὺς μὲν ἀντιπάλους καταβαλών, τοὺς δὲ περιοικοῦντας βαρβάρους ἐκνικήσας καὶ ἀπαλλάξας τὴν μακεδονικὴν γῆν παντὸς ἐχθροῦ ἀπὸ τῆς Χαλκιδικῆς μέχρι τῆς Λυχνίτιδος

[illegible] νόμιμα [illegible] καίτοι [illegible] μετὰ τῆς [illegible]

[illegible]

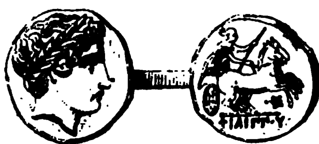
Ὁ χαρακτὴρ καὶ αἱ [illegible] τοῦ Φιλίππου.

Αἱ [illegible] τοῦ Φιλίππου χαρακτηρίζουσιν ἐπαρκῶς τὸν ἄνδρα. [illegible] ἐξεδήλωσε [illegible] πολιτικὴ συνέσις [illegible] ὁ Φίλιππος [illegible] ἐν ἑαυτῷ [illegible] καὶ δύο [illegible] τὸν ἑλληνικόν, [illegible] εἶχε πρ[illegible] καὶ ἐνυπῆρχε τῷ [illegible] κατὰ τὴν ἐν Θήβαις διαμονήν, καὶ τὸν μακεδονικόν, ὃν εἶχε κληρονομήσει παρὰ τῶν πατέρων. Ὁ βασιλόπαις δὲν εἶχεν ἀποβάλει κατὰ τὴν ὁμηρείαν τὰ ἐγγενῆ ἤθη καὶ τὸν ἔμφυτον χαρακτῆρα τοῦ Μακεδόνος, τὴν ἀγάπην τῆς θήρας καὶ τῆς ἱππασίας, τὴν φιλοποσίαν καὶ τὸ ἐπίφορον πρὸς τὰς σωματικὰς ἡδονάς. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ τοῦ Φιλίππου δὲν ἔμεινε ξένη πρὸς τὴν γοητείαν τῆς ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Ἤδη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πατρὸς Ἀμύντου εἶχε γνωρίσει τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην. Ἄνδρες οἷος ὁ ἔγκριτος ἰατρὸς Νικόμαχος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀριστοτέλους, περιεστοίχιζον τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου γεννήτορα. Ὁ υἱὸς προέβη περαιτέρω ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Εἷς τῶν μα-

ΦΙΛΙΠΠΟΣ

θητῶν τοῦ Πλάτωνος, Εὐφραῖος ὁ ἐξ Ὠρεοῦ, ὑπῆρξεν ἐν νεαροῖς ἤδη χρόνοις διδάσκαλος τοῦ Φιλίππου. Ἡ δ' ἐν Θήβαις διατριβὴ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἑλληνικωτέραν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν. Ἀνεκράθησαν λοιπὸν ἐν τῇ εὐμαλάκτῳ τοῦ νεανίου φύσει τὰ διδάγματα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ μακεδονικοῦ βίου εἰς ἓν ὅλον παράδοξον, ἔχον δύο φάσεις, ἐνίοτε μὲν συμπληρούσας ἀλλήλας, ἄλλοτε δὲ ἀντικειμένας οὕτως, ὥςτε ἠδύνατο νὰ φανῇ περίεργον πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συνυπάρχωσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός.

Ὡς δὲ ἡ παίδευσις καὶ ἡ ἀγωγή, οὕτω καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ Φιλίππου ἦτο κρᾶμα ἀντιθέσεων, μαρτυρουσῶν τὴν ἐν αὐτῷ ὑπερκοχλάζουσαν δυςήνιον φύσιν. Ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς ἦτο οἱονεὶ ἐκ φύσεως πεπλασμένος πρὸς τὴν πάλην καὶ τὸν ἀγῶνα, ἐν ᾧ ἐρρίπτετο ἀκράτητος εἰς τὴν θέρμην τῶν μαχῶν καὶ ἄφοβος ἐξετίθετο εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν πολέμων, οὔτε κινδύνους πτοούμενος, οὔτε ἐκ τῶν τραυμάτων ὑποχωρῶν, ἐν ᾧ ἠδύνατο ἐν παντὶ τοῦ ἔτους καιρῷ νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀκούραστος κοπιώδεις πορείας καὶ μακρὰς πολιορκίας, ἐν ᾧ ἐν τῷ συνόλῳ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπογραμμὸς καὶ τύπος μαχητοῦ ἀπτοήτου, ἀφ' ἑτέρου οὐδέποτε ἔσπευδεν ἀκατάσχετος εἰς τὴν διὰ τῶν ὅπλων λύσιν προκειμένης διαφορᾶς, τὸν δὲ πόλεμον ἐθεώρει ὡς τὸ τελευταῖον μέσον ἐν ἀποτυχίᾳ διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἐν ἀστοχίᾳ τῆς διὰ λόγων πειθοῦς καὶ τῆς διὰ συνθηκῶν ὁμολογίας. Καὶ πάλιν δὲ ὅμως διὰ τὸν οὕτω προθύμως ἐπιζητοῦντα καὶ ἀποδεχόμενον τὴν ἄνευ ἰδίας ζημίας συνθηκολογίαν οὔτε σπονδαὶ οὔτε ὅρκοι εἶχον κῦρος οὐδέν, ἀλλὰ κατεπάτει καὶ κατεψεύδετο μετὰ βαρβαρικῆς θρασύτητος καὶ ἀπιστίας τὰς συνθήκας, αἵτινες ἔφερον τὸ ὄνομά του καὶ αἵτινες εἶχον τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἑλληνικῶν θεῶν. Οὐδ' ἦσαν αὗται αἱ μόναι ἐν τῷ βίῳ τοῦ Φιλίππου ἀντιθέσεις. Ὁ ἀνὴρ ὅςτις ἐπεδείκνυεν ἰδιάζουσάν τινα φιλοτιμίαν ἐν τῷ μεταβάλλειν τὴν ἐν Πέλλᾳ αὐλὴν εἰς ἕδραν τῶν μουσῶν τῶν ἑλληνίδων, ὁ πατὴρ ὅςτις ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐξέλεξεν ὡς διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ τὸν Ἀριστοτέλην, ὁ βασιλεὺς ὅςτις ἔχαιρε νικῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐνεχάρασσεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὰς τῶν ἁρμάτων νίκας, αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν τῷ μεταξὺ τῶν πολέμων, ἐν οἷς διεκρίνετο ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ θάρρει, ἐπεδίδετο δίκην θηλυδρίου τινὸς εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὰς ἡδονάς, τὰ συμπόσια καὶ τὸν οἶνον, τὴν σπατά-

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

λην καὶ τὰς γυναῖκας. Ἓξ γυναῖκας πλὴν τῆς ἠπειρώτιδος Ὀλυμπιάδος εἶχεν ὁ φιλογύνης βασιλεύς, τινὰς μὲν ὡς συζύγους, τινὰς δὲ ὡς παλλακίδας. Ἑταῖραι δὲ καὶ γελωτοποιοὶ παρηκολούθουν αὐτὸν εἰς τὰς ἐκστρατείας. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς ἦτο φιλοπότης, ἀλλὰ καὶ ἐπήνει καὶ ἐτίμα τοὺς ζῶντας ἐν κύβοις καὶ πότοις καὶ ἠρέσκετο αὐτὸς μὲν ὀρχούμενος καὶ κωμάζων, προστατεύων δὲ τοὺς τὰ εὐφυῆ λέγοντας καὶ τὰ γελοῖα ποιοῦντας. Καὶ ὅμως εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐγερθῇ κατὰ τὴν προςήκουσαν ὥραν νήφων καὶ μεστὸς συνειδήσεως ἐκ τοῦ πότου καὶ τῶν κώμων καὶ νὰ ὁρμήσῃ ἀκράτητος εἰς τὴν μάχην, ὅπως ἐπαναπέσῃ πάλιν μετὰ τὴν νίκην εἰς τὰ ᾄσματα καὶ τὸν πότον.

Ἐν ταῖς ποικίλαις ταύταις ἀντιθέσεσι τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φιλίππου ἐνυπῆρχον ἐν τοσούτῳ ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ ἀναδείξωσι μέγα τὸ κράτος ὅπερ ἀνέλαβε νὰ διοικήσῃ. Τὸ μὲν εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου εὐεπίφορον τοῦ βασιλέως ἦθος ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ αὐτὸν συμπαθῆ εἰς τὰ πλήθη, τὸ δὲ γενναῖον καὶ φιλοκίνδυνον νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην μὲν εἰς τοὺς Μακεδόνας, φόβον δὲ εἰς τοὺς ἐχθρούς, οἵτινες ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἔν τε εἰρήνῃ διὰ τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ δεξιότητα καὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ ἐν πολέμῳ διὰ τὸ εὐθαρσὲς καὶ τὸν ἄριστον ὀργανισμὸν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ.

Ἀληθῶς ὁ ὀργανισμὸς τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἔργον τοῦ Φιλίππου. Πρὸ αὐτοῦ οἱ Μακεδόνες, ἐφισταμένου κινδύνου, ἐγκατέλειπον τὰς ποιμενικὰς αὐτῶν ἢ γεωργικὰς ἀσχολίας καὶ ἀνελάμβανον τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' οἱ ἀσύντακτοι ἐκεῖνοι πολεμισταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ὀνομασθῶσι στρατός. Εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου ἐπεφυλάσσετο, δραττόμενος διὰ χειρὸς στιβαρᾶς τοῦ ἔργου ὅπερ εἶχεν ἀρχίσει ὁ Ἀρχέλαος, νὰ συντάξῃ στρατιωτικῶς τὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν Μακεδονίαν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν μοναρχίαν, βασιζομένην ἐπὶ τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἀνερχομένης ἱεραρχικῆς τάξεως.

Ἡ ἀναμόρφωσις ἤρχισεν ἀπὸ τῆς εἰςαγωγῆς τακτικῆς στρατιωτικῆς θητείας ἀντὶ τῆς προτέρας ἀκανονίστου στρατείας ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης. Ἐν τῷ νεοσυστάτῳ τούτῳ τακτικῷ στρατῷ ὑπέροχος θέσις ἐδόθη εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τὰ μέλη τῶν εὐγενῶν οἴκων, οἵτινες ἔζων ἐγκατεσπαρμένοι κατὰ τὴν χώραν ὡς μεγάλοι γαιοκτήμονες, καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἄλλοτε ἡγεμονίσκων τῆς διῃρημένης Μακεδονίας. Οὕτω... [illegible]
χοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἡ πι[illegible]

καὶ βασιλείας ἀπέληξεν ὑπὲρ ἐκείνων. ἐν Μακεδονίᾳ ἡ βασιλεία κατισχύσασα ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ βασιλείου τὰ ἐξέχοντα γένη τῆς χώρας. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἠθέλησε νὰφήσῃ τοὺς εὐπατρίδας τούτους ἐν τῇ φυσικῇ τοῦ εὐγενοῦς ἀγρότου ἀγροικίᾳ, ἐπεζήτησε δὲ τὴν διὰ παντὸς τρόπου ἀνάπτυξιν καὶ παίδευσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τῇ αὐλῇ του ἄσκησιν περὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ τὴν καρτερίαν. Ἐξ αὐτῶν δ' ἀπετελεῖτο ἡ τὸν βασιλέα περιστοιχίζουσα σωματοφυλακή. ἥτις ἐπεῖχε τόπον στρατιωτικῆς τινος σχολῆς πρὸς πολεμικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ ἀνάδειξιν ἀξιωματικῶν, καθ' ἱεραρχικὴν τάξιν προαγομένων. Ἐκ ταύτης προήρχοντο οἱ λεγόμενοι *ἑταῖροι* τῶν ἱππέων καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν διαφόρων ἄλλων σωμάτων μέχρι τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων, τῶν περὶ τὸν βασιλέα ἑπτὰ σωματοφυλάκων καὶ τοῦ συλλόγου τῶν κατ' ἐξοχὴν καλουμένων ἑταίρων. Ὁ δὲ στρατὸς διηρεῖτο τὸ μὲν εἰς πεζοὺς καὶ ἱππεῖς, τὸ δὲ εἰς Μακεδόνας καὶ ξένους. κυρίως μὲν Θρᾷκας, ἀλλὰ καὶ Ἀγριᾶνας ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Στρυμόνος, τοξότας ἐκ Κρήτης καὶ ἄλλους ἀλλαχόθεν. Ἀξιόλογοι ἦσαν αἱ ἶλαι τοῦ βαρέως ὡπλισμένου μακεδονικοῦ ἱππικοῦ, εἰς ὃ κατέβαλεν ἰδιάζουσαν προσοχὴν ὁ Φίλιππος· εἰς τὸ ἱππικὸν δὲ τοῦτο παρέσχον ἀργότερον σπουδαίαν ἐνίσχυσιν οἱ ἐξαίρετοι ἱππεῖς τῆς Θεσσαλίας, συντελέσαντες εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τὸ σῶμα τοῦτο, οὗ ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπισημοτάτων ἑταίρων, ἰσχυρότατον ἐν πολέμῳ. Τὸ δὲ μέγιστον μέρος τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ ἐτάσσετο κατὰ φυλὰς εἰς τὸν πεζὸν στρατόν, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν πανόπλων *πεζεταίρων*, φερόντων ὁπλισμὸν ὀλίγον ἐλαφρότερον τοῦ τῶν Ἑλλήνων ὁπλιτῶν καὶ διακρινομένων διὰ τὸ κυριώτατον αὐτῶν ὅπλον, τὴν *σάρισαν*, λόγχην ἔχουσαν μῆκος δεκατεσσάρων μέχρι δεκαὲξ ποδῶν· τῶν ἐλαφρότερον ὡπλισμένων *ὑπασπιστῶν*, ἀντιστοιχούντων πρὸς τοὺς πελταστὰς τοῦ Ἰφικράτους, καὶ τῶν *ψιλῶν*, ἤτοι σφενδονήτων, ἀκοντιστῶν, τοξοτῶν καὶ τῶν τοιούτων. Ἐκ τῶν πεζῶν τούτων στρατιωτῶν οἱ πεζέταιροι ἀπετέλουν τὴν λεγομένην *φάλαγγα*, τασσόμενοι ἐν ταῖς μάχαις συνήθως εἰς βάθος δεκαὲξ ἀνδρῶν. *Ἡ* φάλαγξ ἦτο ἔν τε τῇ ἀμύνῃ καὶ τῇ ἐπιθέσει τὸ καύχημα τοῦ Φιλίππου. Αἱ σάρισαι τῶν πέντε πρώτων σειρῶν προεξεῖχον ἐκτὸς τῆς γραμμῆς, οἱ δὲ εἰς τὰς λοιπὰς σειρὰς τεταγμένοι ἐστήριζον αὐτὰς εἰς τοὺς ὤμους τῶν πρωτοστατῶν αὐτῶν. Ἡ σύγκλεισις δὲ αὕτη τῶν [illegible] παρεῖχεν εἰς τὴν φάλαγγα τῶν πεζεταίρων τοῦ μακεδονικοῦ

ζωήν, τὴν ὁποίαν ἐπηύξανεν ἡ τῶν ἀνδρῶν ἑκά-

στων ἄσκησις καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προερχομένη ἑνότης καὶ ταχύτης καὶ ἀκρίβεια περὶ τὰς κινήσεις.

Τοιοῦτος στρατὸς, οὕτω διοργανωθεὶς καὶ δι' ἀρίστης συγκρατούμενος πειθαρχίας, οὐ μόνον στήριγμα τοῦ μακεδονικοῦ κράτους καὶ κρηπίδωμα τῆς βασιλείας ἀπέβη, ἀλλὰ καὶ κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος τοῦ Φιλίππου, ὅπερ ἦτο ἡ αὔξησις καὶ κραταίωσις τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἡμέραν τινὰ αἱ ἡνωμέναι ἑλληνικαὶ δυνάμεις στραφῶσι κατὰ τῆς 'Ασίας.

ϛ'

Συμμαχικὸς πόλεμος.

'Η πόλις τῆς 'Αθηνᾶς μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῆς εἶχε ταχέως λησμονήσει τὰς περὶ ἀνεξαρτησίας τῶν συμμαχίδων καὶ περὶ μὴ ἀποστολῆς κληρουχιῶν δοθείσας ὑποσχέσεις. Εἴδομεν ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ θηβαϊκοῦ στόλου ὑπὸ τὸν 'Επαμεινώνδαν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου τοὺς συμμάχους τῶν 'Αθηναίων σπεύδοντας νὰ ἐπιδείξωσι πόσον ἐβάρυνεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἀθηναϊκὸς ζυγός. Ὁ θάνατος τοῦ 'Επαμεινώνδου καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς Σπάρτης ἀνέστειλαν ἐπί τινα χρόνον τὴν ἀρξαμένην διάλυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας. 'Αλλ' ἡ πόλις ὑφίστατο δεινοὺς ἀγῶνας πρὸς διατήρησιν τῶν κεκτημένων, καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῆς ἐδικάζοντο καὶ κατεδικάζοντο ὡς αἴτιοι ζημιῶν καὶ ἀπωλειῶν δι' ἃς κυρίως ἔπταιεν αὐτὸς ὁ δῆμος. Καὶ ἐν τοσούτῳ ἀπεμακρύνετο μὲν τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ἡ Κέρκυρα διὰ τὴν ἀπρονοησίαν τοῦ στρατηγοῦ Χάρητος, μεγάλας δὲ ὑφίστατο ἡ πόλις ἀπωλείας ἐν Θράκῃ παρὰ τοῦ βασιλέως Κότυος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κερσοβλέπτου. 'Αλλὰ τὴν μεγίστην ζημίαν ἐπήνεγκον εἰς τοὺς 'Αθηναίους αἱ ἀπόπειραι τοῦ Μαυσώλου, ὅστις, θέλων νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς 'Αλικαρνασοῦ εἰς τὰς γείτονας νήσους Κῶν, 'Ρόδον καὶ Χίον, ἐκίνησεν αὐτὰς εἰς ἀποστασίαν κατὰ τῶν 'Αθηναίων, ἧς μετέσχε καὶ τὸ Βυζάντιον.

Οἱ 'Αθηναῖοι εὑρέθησαν ἀπέναντι κινδύνου, ἀπαιτοῦντος σύνεσιν καὶ δραστηριότητα. 'Αλλ' ἔλειπον τὰ πάντα καὶ ἰδίως πολῖται δυνάμενοι καὶ θέλοντες νἀναλάβωσι τὰ βάρη τῆς τριηραρχίας, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ἠδύνατο νὰ καταρτισθῇ ἐπαρκὴς στόλος. 'Εν τοιαύτῃ πραγμάτων πρακτικωτάτη ἐφάνη ἡ πρότασις τοῦ Περι

ογῆς τοῦ συστήματος τῶν συμμοριῶν καὶ εἰς τὴν τριηραρχίαν. Χίλιοι ακόσιοι τῶν πολιτῶν οἱ εὐπορώτατοι, διαιρούμενοι εἰς εἴκοσι συμμοας, διοικουμένας ὑπὸ τριακοσίων, δεκαπέντε ἀνὰ ἑκάστην συμμορίαν, αρέσχον εἰς τὴν πόλιν τὰ μέσα πρὸς παρασκευὴν στόλου. Ἑξήκοντα ριήρεις ἐδόθησαν εἰς τὸν Χάρητα καὶ ἰσάριθμοι εἰς τὸν Ἰφικράτην. Ὁ Χάρης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὡς τριήραρχον καὶ τὸν Χαβρίαν, ἔπλευσεν, να πολιορκήσῃ τὴν Χίον. Ἀλλ' ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἀπέτυχεν ἔν τινι τροςβολῇ κατὰ τοῦ λιμένος τῆς νήσου, καθ' ἣν ὁ Χαβρίας προετίμησε τὸν θάνατον τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς τριήρους του. Οἱ ἀποστάται σύμμαχοι, ἀναθαρρήσαντες ἐκ ταύτης τῆς ἐπιτυχίας, προέβησαν ἐπιθετικῶς, καὶ ἐδῄωσαν μὲν τὴν Λῆμνον καὶ τὴν Ἴμβρον, ἐπολιόρκουν δὲ τὴν Σάμον (356 π. Χ.). Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην καὶ Τιμόθεον στόλος, πεύσας καὶ ἑνωθεὶς μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Χάρητα, ἀναγκάζει τοὺς συμμάχους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Σάμου. Ὁ ἡνωμένος στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐτράπη τότε πρὸς βορρᾶν, θέλων νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλήςποντον καὶ νὰ προςβάλῃ τὸ Βυζάντιον. Ἀλλὰ δὲν εἶχον προχωρήσει πολύ, ὅτε ἐνεφανίσθη πρὸ αὐτῶν ὁ ἐχθρικὸς στόλος κατὰ τὸ στενὸν τὸ χωρίζον τὴν Χίον ἀπὸ τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου. Ὁ Χάρης ἐπέμενεν εἰς ἄμεσον ἐπίθεσιν κατὰ τῶν πολεμίων, ἀλλ' οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ αντιοῦντο ἕνεκα τοῦ πνέοντος μεγάλου ἀνέμου. Ἀναγκασθεὶς λοιπὸν Χάρης νἀντιταχθῇ μόνος πρὸς τοὺς συμμάχους, ἀπέτυχεν· ἀλλ' ὅμως ἐστεμήνυσε τοὺς συστρατήγους ἐπὶ προδοσίᾳ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες στεστέρησαν τῆς στρατηγίας τὸν Ἰφικράτην καὶ τὸν Τιμόθεον, ἀναθέντες τὴν ὅλην ἀρχὴν εἰς τὸν Χάρητα. Οὗτος δέ, ἑλκυσθεὶς ὑπὸ τῶν ποσχέσεων τοῦ σατράπου τῆς Βιθυνίας Ἀρταβάζου, ὅςτις εἶχεν ἀποτατήσει ἀπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἔσπευσε νὰ βοηθήσῃ αὐτόν, τὸ μὲν ἐξοικονομῶν οὕτω τὰς χρηματικὰς ἀνάγκας τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, τὸ δὲ πεισθείς, ὅτι πᾶσα ἐπιτυχία τοῦ ἀποστάτου τούτου σατράπου μέλλει νὰ εἶνε τραῦμα οὐ μόνον δι' αὐτὸν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ὦχον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πιστὸν αὐτοῦ φίλον Μαύσωλον καὶ τοὺς τούτου συμμάχους τοὺς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποστατήσαντας. Καὶ πράγματι ὁ Χάρης ἤγαγε τελείαν νίκην κατὰ τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς, ἣν αὐτός, μεγαλορρημονῶν ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐκθέσει του, παρέβαλλε πρὸς τὴν ἐν Μαραθῶνι, καὶ ἠδυνήθη νὰ στείλῃ εἰς τὴν πόλιν πλούσια [illegible] Ἡ δὲ τροπὴ αὕτη τῶν πραγμάτων ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς Ἀ[illegible]ιζομένη περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πρὸς

τοὺς συμμάχους πολέμου, ὅστις διήρκει ἤδη ὅλην τριετίαν (358—
π. Χ.), ὅτε πρέσβεις τοῦ μεγάλου βασιλέως, σταλέντες εἰς 'Αθ
ἠπείλησαν τὴν πόλιν, ὅτι ὁ Ὦχος θὰ στείλη εἰς βοήθειαν τῶν
νῶν τὸν φοινικικὸν στόλον, ἀποτελούμενον ἐκ τριακοσίων τριήρ
ἀπειλαὶ αὗται ἐφόβησαν τοὺς 'Αθηναίους. Ἡ ὑπὸ τὸν Εὔβουλον
νικὴ μερίς, ὑπερισχύσασα τῶν περὶ τὸν 'Αριστοφῶντα φιλοπολ
ἔπεισε τοὺς πολίτας νἀποδεχθῶσι τὴν εἰρήνην, παρέχοντες εἰς
ἀποστάτας συμμάχους πλήρη ἀνεξαρτησίαν. Οὕτως ὁ συμμαχικὸς
λεμος, ἀποστερήσας τοὺς 'Αθηναίους τῶν κυριωτάτων αὐτῶν συμ
χων, ἀπέληξεν εἰς πλήρη σχεδὸν διάλυσιν τῆς ἡγεμονίας τῶν 'Α
ναίων, ἀντὶ δὲ τούτων ἴσχυσαν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει ὁ Μαύσωλος
ἄλλοι 'Ασιανοὶ δυνάσται ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως.
μόνον δὲ ἡ πολιτικὴ δύναμις τῶν 'Αθηναίων ἠλαττώθη μεγάλως
τῆς ἐκβάσεως τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκονομικὰ
πόλεως ὑπέστησαν σπουδαιοτάτην ζημίαν καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς
σιωδῶς ἐβλάφθη. Οὐδ' ἦσαν μικρότεραι διὰ τοὺς 'Αθηναίους αἱ
τοῦ πολέμου τούτου ἀπώλειαι στρατηγῶν ἀρίστων. Καὶ ὁ μὲν γεν
Χαβρίας ἔπεσε κατ' αὐτὸν πρὸ τῆς Χίου. Ὁ δὲ Τιμόθεος, κριθεὶς
τὴν καταγγελίαν τοῦ Χάρητος, κατεδικάσθη εἰς πληρωμὴν τοῦ ὑπ
κου ποσοῦ ἑκατὸν ταλάντων, ἀδυνατῶν δὲ νὰ πληρώσῃ ταῦτα ἀπ
θεν εἰς Χαλκίδα, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ δὲ γηραιὸς Ἰφικράτης
νήθη μὲν νἀθωωθῇ, ἐρρωμένως ἀντιταχθεὶς ἐν τῷ δικαστηρίῳ πρὸς τοὺς
ἀντιπάλους, ἀλλ' ἀπεσύρθη ὅμως εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Συνέβαινον δὲ πάντα ταῦτα ἐν ᾧ συγχρόνως αἱ 'Αθῆναι ὑφίσταντο
ἄλλας ζημίας ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τοῦ ὁσημέραι ἰσχυροτέρου γινομέ
νου Φιλίππου.

ς'

'Αμφίπολις καὶ Φίλιππος.

Ὁ Φίλιππος, ἀπαλλαγεὶς τῶν ἀπαιτητῶν τοῦ θρόνου καὶ νικήσας
τοὺς Παίονας καὶ τοὺς 'Ιλλυριούς, εἶχεν ἐξασφαλίσει τὰ ὅρια τῆς Μα
κεδονίας. 'Αλλὰ τοῦτο ἦτο μόνον ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀφετηρία τοῦ
ὅπερ ἀνελάμβανε νὰ τελέσῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Μα
κεδονία ἀναδειχθῇ ἀρκούντως ἰσχυρὰ ἵν'

τοῦ Φιλίππου, ἀπητεῖτο νὰ κατέλθῃ πρὸς τὴν θάλασσαν, κατα-
ῥάνουσα τὴν Χαλκιδικήν. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐπεπρόσθουν δύο δυνάμεις,
ιθηναῖοι μετὰ τῶν ὑποτελῶν αὐτῶν καὶ οἱ Ὀλύνθιοι μετὰ τῶν συμ-
ων. Οὐχ ἧττον δ' ἐπικίνδυνος διὰ τὸν Φίλιππον ἦτο ἡ Ἀμφίπο-
ῆς τὴν κατοχὴν ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ματαίως ἐπεδίωκον οἱ Ἀθηναῖοι.
Ὁ Φίλιππος ἔπρεπε νὰ ματαιώσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν πᾶσαν ἐνδεχομένην
ῥαξιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ὀλυνθίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ὑπὸ
Ἀθηναίων κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως. Εἴδομεν αὐτὸν, ὅτε ἀνῆλθεν
ὸν θρόνον, ἀποσύροντα ἐξ Ἀμφιπόλεως τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν
ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Περδίκκα ἐγκαθιδρυμένην καὶ κηρύσσοντα αὐτόνο-
τὴν πόλιν. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ὁ Φίλιππος οὐ μόνον τῶν
ριπολιτῶν τὴν φιλίαν καὶ εὐγνωμοσύνην ἐκέρδαινεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ναίους ηὐχαρίστει, ὧν ἐφαίνετο ἀναγνωρίζων κατὰ τοιοῦτον τρόπον
ἀξιώσεις. Ἀλλ' ἡ ἄφεσις τῆς Ἀμφιπόλεως ἦτο ἁπλοῦς δόλος πρὸς
ειρον ἐξαπάτησιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐξοικονόμησιν τῶν περιστά-
. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἡ Μακεδονία ἀπηλλάγη τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Παιό-
ὁ Φίλιππος παρεσκεύασε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἵνα καταλάβῃ τὴν
ρίπολιν, κατέχουσαν θέσιν σπουδαιοτάτην παρὰ τὸν Στρυμόνα ἕνεκα
λιμένος αὐτῆς καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ξύλων καὶ μετάλλων, δι' οὓς
υς ἀπὸ πολλῶν ἤδη δεκαετηρίδων εἶχεν ὑπάρξει τὸ μῆλον τῆς ἔρι-
μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Θρακῶν, ὡς νῦν ἐξῆπτεν εἰς ἀγῶνα Ἀθη-
υς καὶ Μακεδόνας. Οἱ Ἀμφιπολῖται, βλέποντες τὸν ἐκ τοῦ Φιλίπ-
κίνδυνον, ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ προέτεινον νὰνοί-
ι τὰς πύλας καὶ νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.
λὰ καὶ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις, συγχρόνως παραστάντες, ὑπέσχοντο,
ὁ Φίλιππος, καταλαμβάνων τὴν Ἀμφίπολιν, μετὰ τὴν ταπείνωσιν
κοινῆς ἐχθρᾶς θέλει παραδώσει αὐτὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, λαμβά-
παρ' αὐτῶν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν Πύδναν. Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέπον-
τὴν Ἀμφίπολιν παραδιδομένην κατὰ τὸ φαινόμενον ἐκ τῶν δύο
ῶν, προετίμησαν νὰ λάβωσιν αὐτὴν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Φιλίππου,
χάνοντες καὶ τῆς ἰσχυρᾶς τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων προστασίας.
ίως δ' οἱ Ὀλύνθιοι, λαβόντες τὸν Ἀνθεμοῦντα παρὰ τοῦ Φιλίππου,
σχεθέντος νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν Ποτίδαιαν, ἥτις ἀνῆκεν
Ἀθηναίους, ἐπείσθησαν νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι ἐν τῷ κατὰ τῆς
τοῦ βασιλέως. Οὕτως ἡ Ἀμφίπολις, μείνασα ἀβοή-
ναίων καὶ τῶν Ὀλυνθίων, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖ-

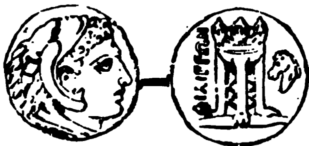
ρας τοῦ Φιλίππου. Καὶ τὴν μὲν Ποτίδαιαν κυριεύσας καὶ ἐκβαλὼν ἐξ αὐτῆς τὴν ἀθηναϊκὴν φρουράν, παρέδωκεν εἰς τοὺς Ὀλυνθίους, θέλων νὰ εὐχαριστήσῃ μὲν τούτους, νὰ φέρῃ δὲ αὐτοὺς ἅμα εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους οὐ μόνον δὲν παρέδωκε τὴν Ἀμφίπολιν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, εἰςβαλὼν εἰς τὴν Πύδναν διὰ προδοσίας, κατέλαβε καὶ ταύτην, κρατήσας παρὰ τα συμπεφωνημένα ἀμφοτέρας τὰς πόλεις (357 π. Χ.).

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπησχολημένοι εἰς τὸν συμμαχικὸν πόλεμον, οὐδεμίαν ἠδυνήθησαν νἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν εἰς τὰς πράξεις ταύτας τοῦ Φιλίππου, δι' ὧν κατεφέρετο δεινὸν τραῦμα κατὰ τῆς ἐν Χαλκιδικῇ ἀθηναϊκῆς ἀρχῆς. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Φίλιππος ἐθεώρησε τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως ὡς ἀφετηρίαν μόνον πρὸς περαιτέραν ἐξάπλωσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Βορειοανατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος, παρὰ τὰς ὁποίας ἔκειτο ἡ Ἀμφίπολις, ὑψοῦται τὸ Πάγγαιον ὄρος, ὅπερ ἔκρυπτεν ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ περιζητήτους φλέβας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ταύτας ἐγνώριζον ἀπὸ παλαιῶν χρόνων οἱ περιοικοῦντες βάρβαροι λαοί. Χάριν δὲ αὐτῶν ὑπέστησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀγῶνας μεγάλους καὶ θυσίας αἱματηράς. Ἡ ἀνάμνησις τῆς παρὰ τὸν Δραβῆσκον συμφορᾶς (464 π. Χ.) ἦτο πάντοτε θλιβερὰ διὰ τὴν πόλιν. Δεκαετηρίδας δέ τινας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἅγνωνος κτίσιν τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναβάσεως τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν θρόνον, οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφορμώμενοι ἐκ τῆς Θάσου, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι ἤπειρον, καί, ἀναβάντες τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀγγίτου, ἐγκατεστάθησαν κατὰ τοὺς βορειοανατολικοὺς πρόποδας τοῦ Παγγαίου. Τὴν νέαν δὲ ταύτην ἕδραν ἀξιολόγων μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν ὠνόμασαν οἱ ἄποικοι ἀπὸ τῶν πολλῶν ὑδάτων Κρηνίδας. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ εἶδον οἱ καταλαβόντες τὰς Κρηνίδας ὁποῖοι οἱ ἐκ τῶν περιοίκων Θρᾳκῶν ἐπικρεμάμενοι κατ' αὐτῶν κίνδυνοι, ἕνεκα δὲ τούτων ἠναγκάσθησαν νὰ καλέσωσιν εἰς βοήθειαν τὸν Φίλιππον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν παρουσιαζομένης ἀρίστης εὐκαιρίας καὶ προθύμως ἐπιμβάς, ἐξεδίωξε μὲν τοὺς Θρᾷκας καὶ ἐπεξέτεινε τὸ μακεδονικὸν βασίλειον πέραν τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου, ἵδρυσε δ' ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀγγίτου ἀντὶ τῶν Κρηνίδων νέαν ἰσχυρὰν πόλιν, τοὺς Φιλίππους, οὓς κατῴκισε τὸ μὲν διὰ τῶν κατοίκων τῶν Κρηνίδων καὶ ἄλλων γειτόνων πόλεων, τὸ δὲ διὰ νέων ἀποίκων (356 π. Χ.). Οἱ

λιπποι έγειναν τὸ μέγα κέντρον πάσης τῆς ἀνὰ τὸ Πάγγαιον μεταλλείας, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτύχθη, ὥστε τὸ ἐτήσιον ἐκ τῶν μεταλλείων εἰσόδημα τοῦ Φιλίππου ἀνῆλθεν εἰς χίλια τάλαντα, ἤτοι εἰς τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, ἅτινα, προστιθέμενα εἰς τοὺς λοιποὺς πόρους τοῦ βασιλείου, κατέστησαν τὴν μακεδονικὴν βασιλείαν μίαν τῶν πλουσιωτάτων καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν παύξησιν τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἐν Πέλλᾳ αὐλῆς.

Οἱονεὶ δὲ χαριζόμενος ὁ Φίλιππος εἰς τὸ νέον αὐτοῦ κτίσμα ὡς τὴν κρουνὸν δι' οὗ ἔρρεεν εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον ὁ πλοῦτος τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Παγγαίου, ἐχορήγησεν εἰς τοὺς Φιλίππους ἰδιαιτέρας τινὰς προνομίας. Ἐν ᾧ δὲ ἡ βασιλεία συνεκέντρονε τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας, ὅπερ μέχρι τινὸς εἶχον αἱ καθ' ἑκάστας πόλεις, εἰς τοὺς Φιλίππους ἐπετράπη ἡ ἐκκοπὴ ἰδίων χρυσῶν νομισμάτων, ὑπομιμνησκόντων διὰ τῆς ὡραίας αὐτῶν χαραγῆς καὶ τῆς λαμπρότητος τοῦ μετάλλου τὴν χρυσοφόρον πηγήν, εἰς ἣν ἐχρεώστει τὴν ὕπαρξιν καὶ ἀκμήν της ἡ νέα πόλις.

ΧΡΥΣΟΥΝ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΩΝ

η'

Ὁ ἱερὸς πόλεμος.

Μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς μέχρι τοῦ Νέστου καὶ μετὰ τὴν αὔξησιν τῶν πόρων τοῦ κράτους διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν κατὰ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Παγγαίου ὁ Φίλιππος ἐθεώρει πλέον ἐλθοῦσαν τὴν ὥραν τῆς περαιτέρας ἐξαπλώσεως τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἐν ᾗ καταστάσει εὑρίσκετο ἡ Ἑλλάς, ἐφαίνετο ἀνοίγουσα ἀφ' ἑαυτῆς τὰς πύλας εἰς τὸν ἰσχυρὸν τῆς Μακεδονίας βασιλέα. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἠθέλησε νὰ προελάσῃ ὡς κατακτητής· ἀντὶ δὲ τοιούτου τολμηροῦ διαβήματος, ὅπερ ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ τὴν ἀπελπιν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων, προετίμησε νὰ τύχῃ τοῦ σκοποῦ του ἀναμιγνυόμενος ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀναμένων καταλλήλους εὐκαιρίας, ὅπως παρουσιάζηται ὡς εἰρηνευτὴς καὶ διαιτητὴς καὶ κατὰ μακρὸν ἀναγνωριζόμενος ὁτὲ μὲν ὡς πρόθυμος φίλος, ὁτὲ δὲ ὡς ἐπίφοβος δεσπότης. Μίαν δὲ τῶν πρώτων τούτων καταλλήλων

εὐκαιριῶν πρὸς ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατάβασιν εἰς τὴ σαλίαν, ἥτις ἦτο ἡ ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετάγου φυρα, παρέσχεν εἰς τὸν Φίλιππον ὁ κληθεὶς *ἱερὸς πόλεμος*.

Ὅτε διὰ τῶν ὑπερόχων ἀγώνων τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ πίδου ἡ δύναμις τῶν Θηβῶν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς οἱ Θηβαῖοι δὲν ἠθέλησαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆ μονίας αὐτῶν ἐν Βοιωτίᾳ, ἀλλ' ἐσκέφθησαν νὰ ἄρξωσι καὶ τῆς γ Φωκίδος. Οἱ Φωκεῖς ἠναγκάσθησαν καὶ ἄκοντες νὰ προσέλθωσιν Θηβαίους, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι μόνον ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τινος ἐναντίον τῶν Θηβῶν ὑπεχρεοῦντο νὰ βοηθήσωσιν. Ἔζη δὲ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅτε, ἀναφερόμενοι εἰς τὰς τοιαύτας συνθήκας, θησαν νἀκολουθήσωσι τοὺς Θηβαίους ἐκστρατεύοντας εἰς τὴν Πε νησον. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, ἐκδικούμενοι διὰ ταῦτα, ἐπεδίωξαν μετὰ Μαντινείᾳ ἧτταν τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Φωκίδος. Ἀλλ' οἱ Φωκεῖ λαὸς ὀρεινὸς μὲν καὶ αὐτάρκης, ἀλλὰ δυςυπότακτος καὶ γενναῖος Θηβαῖοι, μὴ δυνάμενοι νὰ δαμάσωσιν αὐτοὺς διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτ νάμεων, προεκάλεσαν τὴν κατὰ τῶν Φωκέων σύμπραξιν τῶν παλαι τῶν ἐχθρῶν, τῶν Θεσσαλῶν, καὶ τὴν φιλίαν τοῦ δελφικοῦ μαντεί ἀληθῶς ἡ πατροπαράδοτος τῶν Δελφῶν ἀντιπάθεια κατὰ τῶν Φ ἐφαίνετο ἀναζωπυρουμένη καὶ πάλιν. Παράπονα ὑπῆρχον, ὅτι οἱ εἶχον καταχρηστικῶς καλλιεργήσει μέγα μέρος τῆς ἱερᾶς χώρας τ τὴν Κίρραν. Λαβὸν δὲ γνῶσιν τῆς ἱεροσύλου ταύτης πράξεως τὸ κτυονικὸν συνέδριον, κατεδίκασε τοὺς Φωκεῖς εἰς πληρωμὴν μεγάλ ματικοῦ ποσοῦ· μὴ ἐκτελοῦντες δὲ οὗτοι τὴν ἀπόφασιν τοῦ συν ἠπειλήθησαν, ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν θὰ καθιερωθῇ εἰς τὸν θεὸν μ ἀκαλλιέργητος ὡς ἄλλοτέ ποτε ἡ Κρῖσα.

Οἱ Φωκεῖς, εὑρισκόμενοι ἀπέναντι τοιούτων κινδύνων, μόνον δ γάλης συνέσεως ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην σύνε τις ὁπωςδήποτε δὲν θὰ ἠδύνατο νἀποσοβήσῃ διὰ παντὸς τὴν δ καὶ τὴν ἀτίμωσιν, ὀλίγοι εἶχον ἐν Φωκίδι. Οὐ μόνον ἡ ἐπιθυμ συντήρησιν τῆς αὐτονομίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ φωκικοῦ ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὴ διάστασις τῶν πλουσίων γενῶν τῆς χώρας τοὺς Φωκεῖς ἀντὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ ἀντίστασις ἐστράφη εὐθὺς κατ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν Δελφῶν, οἵτινες διὰ τῆς τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου καταγγελίας εἶχον ἐπισύρει τὴν κατ καὶ ἠπείλουν τὸν ὄλεθρον τῶν Φωκέων. Εἰςηγητὴς δὲ καὶ ἀρχη

τιστάσεως ἦτο Φιλόμηλος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοτίμου, συνεργὸν καὶ παραστάτην ἔχων Ὀνόμαρχον τὸν υἱὸν τοῦ Εὐθυκράτους.

Ὁ Φιλόμηλος, ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ φωκικοῦ ἔθνους, ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην. Ἤλπιζε δὲ πολλὰ παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν ὡς ὄντων κοινὸν συμφέρον πρὸς ἀκύρωσιν τῶν τελευταίων ἀποφάσεων τῶν Ἀμφικτυόνων, δι' ὧν εἶχε καταδικασθῆ καὶ ἡ Σπάρτη εἰς βαρὺ πρόστιμον διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα κατάληψιν τῆς Καδμείας. Λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου ἀντὶ πάσης ἄλλης βοηθείας δεκαπέντε τάλαντα καὶ προσθεὶς καὶ ἄλλα χρήματα πολλὰ ἐκ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ μεγάλης περιουσίας, ἤθροισε πλῆθος μισθοφόρων, καί, σπεύσας εἰς Δελφούς, κατέλαβε τὸ μαντεῖον. Εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Φωκέων μικρὰν ἠδυνήθησαν νἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν οἱ ἥσυχοι καὶ συνήθως ἕνεκα τῆς ἱερότητος τῆς πόλεως αὐτῶν οὐδένα διατρέχοντες κίνδυνον κάτοικοι τῶν Δελφῶν. Καὶ οἱ μὲν ἐναντιούμενοι ἐφονεύθησαν καὶ αἱ οὐσίαι αὐτῶν ἐδημεύθησαν, τοὺς δὲ ἄλλους, θορυβηθέντας καὶ καταπλαγέντας, καθησύχασεν ὁ Φιλόμηλος, διαβεβαιῶν, ὅτι οὐδὲν θὰ πάθωσι δεινόν. Ἐν τοσούτῳ δέ, διαβοηθείσης τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλομήλου καταλήψεως τοῦ δελφικοῦ ἱεροῦ, ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν οἱ γείτονες Λοκροί, ἀλλ' ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν Φωκέων.

Ὁ Φιλόμηλος, ἐγκατασταθεὶς ἐν Δελφοῖς καὶ διαμφισβητῶν ὑπὲρ τῶν Φωκέων τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τοῦ μαντείου, ὅπερ ἐστήριζεν εἰς παλαιὸν στίχον τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων, ἐξήλειψεν ἐκ τῶν στηλῶν, ἐφ' ὧν ἦσαν ἀναγεγραμμέναι, τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἀμφικτυόνων περὶ καταδίκης τῶν Φωκέων καὶ Σπαρτιατῶν. Ἔπειτα δέ, στείλας πρέσβεις, ἐκήρυττεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οὔτε τὸ μαντεῖον ἔχει ἀπόφασιν νὰ συλήσῃ, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν πρᾶξιν παράνομον μελετᾷ νὰ τελέσῃ, μόνος δὲ σκοπὸς τῆς ἐν Δελφοῖς διαμονῆς του ἦτο ἡ στήριξις τῶν δικαιωμάτων τῶν Φωκέων περὶ προστασίας τοῦ ἱεροῦ καὶ ἡ ἀκύρωσις τῶν ἀποφάσεων τῶν Ἀμφικτυόνων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον, ἐννοῶν, ὅτι αἱ πράξεις αὐτοῦ ἔμελλον νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων, παρεσκευάζετο πρὸς πόλεμον, αὐξήσας μὲν εἰς πεντακισχιλίους τὸ πλῆθος τῶν περὶ αὐτὸν μισθοφόρων διὰ χορηγήσεως μεγαλειτέρων μισθῶν, κτίσας δὲ τεῖχος περὶ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς καὶ καταστήσας οὕτω κέντρον τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐνεργείας αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν χῶρον ἐξ οὗ οἱ Θηβαῖοι ἤλπιζον ὅτι θὰ προέλθῃ ἡ καταστροφὴ τῶν Φωκέων.

Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἤθελε νὰ παραστήσῃ ὁ Φιλόμηλος τὴν κατάληψιν τῶν Δελφῶν ὡς ἁπλῆν ἐνέργειαν πρὸς διεκδίκησιν τῶν δῆθεν πατροπαραδότων δικαιωμάτων τῶν Φωκέων, ὅσον καὶ ἂν ἐζήτει διὰ βιαίων μέσων καὶ ἐξεζητημένων ἑρμηνειῶν νὰ περιάψῃ εἰς τὰς πράξεις του τὸ κῦρος τῆς Πυθίας. οἱ Ἀμφικτύονες ἐθεώρουν αὐτὸν ἱερόσυλον, ὁ δὲ κατὰ τῶν Φωκέων καὶ ὑπὲρ τοῦ δελφικοῦ ἱεροῦ ἐπιχειρηθεὶς πόλεμος ἐκηρύχθη ἱερός. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν λαῶν τῶν συγκροτούντων τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνελθόντες ἐν Θερμοπύλαις τὸ φθινόπωρον τοῦ 355 π. Χ.. ἐψήφισαν τὸν πρὸς τοὺς Φωκεῖς πόλεμον, καὶ ἡ Ἑλλάς, σχισθεῖσα εἰς δύο στρατόπεδα. τὸ ὑπὲρ τῶν Φωκέων καὶ τὸ κατ' αὐτῶν, ἐμεστώθη διαστάσεως καὶ ταραχῆς. Μεγάλη ἦτο ἡ πρὸς ἀλλήλους σκληρότης τῶν ἀντιμαχομένων. Οἱ ἐναντίον τῶν Φωκέων πολεμοῦντες ἠξίουν νὰ μένωσιν ἄταφοι οἱ νεκροὶ τῶν ἐχθρῶν ὡς ἱεροσύλων. Οἱ ζωγρούμενοι ἐπλήσσοντο δι' ἀκοντίων ἕως οὗ ἀποθάνωσι. Τοιαύτη ὠμότης ἐπηύξανε τὴν ἀγριότητα τοῦ πολέμου τούτου, ὅςτις ἐξήντλησεν ἐπὶ δέκα ἔτη τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀνήκουστος δὲ καὶ πρωτοφανὴς ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῶν Φωκέων σύλησις τῶν θησαυρῶν τοῦ δελφικοῦ ἱεροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον συναθροισθῆ διὰ τῶν αἰώνων πολύτιμα ἀφιερώματα οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ εὐλαβῶν βαρβάρων. Εἶχε μὲν ὑποσχεθῆ ὁ Φιλόμηλος ἐπισήμως εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι δὲν θέλει θίξει τὴν περιουσίαν τοῦ ἱεροῦ, ἀλλ' αἱ ἀνάγκαι τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅςτις ὑπερέβη κατ' ὀλίγον τοὺς δεκακιςχιλίους, ἐστενοχώρησαν αὐτὸν νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα εἰς τὰ ἀναθήματα. Καὶ ὁ μὲν Φιλόμηλος ἔπραξεν, ὡς φαίνεται, τοῦτο ὑπὸ τὸν τύπον δανείου. ἀλλὰ κατόπιν, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, οἱ Φωκεῖς δὲν ἐσταμάτησαν εἰς τὴν κακὴν ταύτην ἀρχήν, καὶ δὲν ὤκνησαν νὰ προβῶσιν εἰς ἀληθῆ λεηλασίαν τῶν θησαυρῶν. Τὰ ὡραιότατα τῶν ἀναθημάτων ἐσκορπίζοντο, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἐκόπτοντο εἰς νομίσματα πρὸς πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τῶν στρατιωτῶν. Ἡ κλοπὴ ἔλαβε τέλος τοιαύτας διαστάσεις. ὥςτε ἐλέγετο, ὅτι ἡ ὅλη ἀξία τῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐξαχθέντων ἀναθημάτων ὑπερέβη τὰ δεκακιςχίλια τάλαντα. Διὰ τῶν ἱερῶν τούτων χρημάτων τοῦ Ἀπόλλωνος ὡπλίζοντο οἱ ἄνδρες, οὓς ἀντέτασσεν ὁ Φιλόμηλος εἰς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Λοκρούς, τοὺς Θεσσαλοὺς καὶ τοὺς Ἀθαμᾶνας καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους τοὺς ὑπὲρ τῶν Δελφῶν στρατευομένους. Ὁ Φιλόμηλος ἐνίκα, ὅτε, προςβληθεὶς ὑπὸ τῶν Θηβαίων παρὰ τὴν Τιθορέαν, ἥτις κατεῖχε κατὰ τοὺς βορειοανατολι-

ὑς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Βελίτσας, ἡττήθη. Οἱ Φωκεῖς ἔφυγον διὰ τόπων δυσβάτων, ὁ δὲ Φιλόμηλος, ἐκμαως ἀγωνισθεὶς καὶ πολλὰ λαβὼν τραύματα, συνεκλείσθη εἰς χῶρον κρημνώδη· μὴ ἔχων δὲ διέξοδον καὶ φοβούμενος τὴν αἰχμαλωσίαν, κατέστρεψε τὸν βίον κατακρημνίσας αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκ τῶν βράχων.

Τὸν Φιλόμηλον διεδέχθη ἐν τῇ στρατηγίᾳ ὁ Ὀνόμαρχος, ὅστις ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον μετ' ἐπιτυχίας, συντηρῶν διὰ τοῦ δελφικοῦ χρήματος τὴν στρατιὰν τῶν μισθοφόρων καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν συνδεόμενος μετὰ τῶν ἐν ταῖς θεσσαλικαῖς Φεραῖς φονέων καὶ διαδόχων τοῦ τυράννου Ἀλεξάνδρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ δῃῶν τὰς χώρας τῶν συμμάχων τῶν Βοιωτῶν. Ἡ Λοκρὶς καὶ ἡ Δωρὶς ἔπαθον ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτοῦ τὰ πάνδεινα. Τὸ ὄνομά του ἦτο ἐπίφοβον ἀπὸ τῆς Ἀμφίσσης, ἣν ὑπέταξε, μέχρις αὐτῶν τῶν Θερμοπυλῶν, αἵτινες κατελήφθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Τέλος ὁ Ὀνόμαρχος ἐθάρρησε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βοιωτίαν νὰ εἰςβάλῃ. Καὶ ἠναγκάσθη μὲν νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀτυχήσας περὶ τὴν Χαιρώνειαν, ἣν ἐπεχείρησε νὰ πολιορκήσῃ, ἀλλ' ἡ ἧττα αὕτη οὐδαμῶς ἀνέστειλε τὴν ἀκαταπόνητον δραστηριότητα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Φωκέων. Πρὶν ἢ παρέλθῃ πολὺς χρόνος, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φεραίων Λυκόφρονος εἰς βοήθειαν, ἔσπευσεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Ἡ μετάβασις τοῦ Ὀνομάρχου εἰς τὴν Θεσσαλίαν εἶνε μὲν ἀξία λόγου καὶ καθ' ἑαυτήν, καθότι οὕτως ὁ πόλεμος μετατίθεται βορειότερον καὶ γίνεται γενικώτερος, ἀλλὰ κυρίως εἶνε σπουδαία διὰ τὴν περιπλοκήν, ἥτις προῆλθεν ἐξ αὐτῆς, καὶ τὴν ἐντεῦθεν προκληθεῖσαν ἄμεσον ἀνάμιξιν τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἡ πρὸ μικροῦ συντελεσθεῖσα ἅλωσις καὶ καταστροφὴ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Μεθώνης (353 π. Χ.) μετὰ πολιορκίαν, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τραυματισθεὶς ἐπηρώθη τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, εἶχε συμπληρώσει τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἔργον τοῦ Φιλίππου καὶ καταφέρει τραῦμα δυςίατον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀποβάλλοντας οὕτω τὴν τελευταίαν αὐτῶν κτῆσιν ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ. Εἴπερ ποτὲ λοιπὸν ἐπίκαιρος ἦτο ἡ παρὰ τοῦ θεσσαλικοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἀλευαδῶν πρόςκλησις τοῦ Φιλίππου εἰς βοήθειαν ἐναντίον τῶν τυράννων τῶν Φερῶν, παρέχουσα αὐτῷ δεδικαιολογημένην ἀφορμὴν νὰ θέσῃ τὸν πόδα εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ δὴ οὐχὶ ὡς μισητὸς κατακτητής, ἀλλ' ὡς εὐφημούμενος ἐλευθερωτής. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπερίσχυεν ὁ Φίλιππος, νικήσας τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ὀνομάρχου Φάϋλλον. Ἀλλ' ὅτε διέβη εἰς τὴν Θεσσαλίαν αὐτὸς ὁ Ὀνόμαρχος, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν

Φωκέων, ἐφάνη, ὅτι ὁ ἀγὼν δὲν ἦτο τόσον εὐχερὴς ὅσον εἶχε νομίσει τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων. Ὁ Φίλιππος, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀνομάρχου ἐν δύο μάχαις, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ του, ἐν ᾧ ὁ νικητὴς, συμπληρόνων τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ νίκας, ἐστράτευεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐνίκα τοὺς Βοιωτοὺς, ἐκυρίευε τὴν Κορώνειαν καὶ προςελάμβανε τὸν Ὀρχομενόν. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ὁ Φίλιππος ὀλίγους μῆνας μετὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἀποτυχίας εὑρίσκετο πάλιν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 352 π. Χ. ἐν Θεσσαλίᾳ, ἡγούμενος στρατιᾶς ἐξ εἰκοσακιςχιλίων πεζῶν καὶ τριῶν χιλιάδων ἱππέων. Συναντηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Ὀνομάρχου, ἄγοντος εἰκοσακιςχιλίους πεζοὺς καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς, κατὰ τὰ νότια τῆς Θεσσαλίας οὐ μακρὰν τῆς παραλίας, ἐνίκησε τοὺς Φωκεῖς μετὰ μακρὰν καὶ αἱματηρὰν μάχην, καθ' ἣν ἐκ τῶν περὶ τὸν Ὀνόμαρχον ἑξακιςχίλιοι μὲν ἔπεσον τριςχίλιοι δ' ἠχμαλωτίσθησαν. Οἱ δὲ λοιποὶ μόλις ἐσώθησαν ῥίπτοντε τὰς πανοπλίας καὶ κολυμβῶντες πρὸς τὰς τριήρεις τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Χάρητος, ὅςτις ἐτύγχανε παραπλέων καὶ ἐφάνη πρόθυμος βοηθὸς τῶν Φωκέων, οἵτινες εἶχον δεκάσει αὐτὸν διὰ χρημάτων. Μεταξὺ τῶν νεκρῶν εὑρίσκετο καὶ ὁ Ὀνόμαρχος, ὅςτις ἐκρεμάσθη διαταγῇ τοῦ Φιλίππου· οἱ δὲ αἰχμάλωτοι κατεποντίσθησαν ὡς ἱερόσυλοι.

Ἡ νίκη αὐτὴ ἐξησφάλισε διὰ τὸν Φίλιππον τὴν κατοχὴν τῆς Θεσσαλίας. Σπεύσας εἰς τὰς Φερὰς, ἠνάγκασε τοὺς τυράννους νἀποχωρήσωσιν εἰς τὴν Φωκίδα μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς διςχιλίων μισθοφόρων. Κηρύξας δὲ τὴν πόλιν ἐλευθέραν, ἐκέρδησε τὰς συμπαθείας τοῦ θεσσαλικοῦ λαοῦ, καὶ παρουσιάσθη ὡς ἐλευθερωτὴς καὶ σωτὴρ ἐν ᾧ προέβαινε τεχνικώτατα εἰς αὐτὴν τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας. Μετὰ ταχύτητος, ἧς πολλάκις παρέσχε δείγματα ἀξιοθαύμαστα, καταλαβὼν τὰς Παγασὰς μετὰ τοῦ λαμπροῦ αὐτῶν λιμένος καὶ τὴν Μαγνησίαν, ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ κύριος τῆς ὅλης Θεσσαλίας. Ἀλλ' ἐφαντάσθη, ὅτι ἠδύνατο νὰ προβῇ καὶ περαιτέρω, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς καταπλήξεως ἣν εἶχε προξενήσει εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ πανωλεθρία τοῦ Ὀνομάρχου. Οἱ μὲν Φωκεῖς δὲν εἶχον ἀποβάλει τὴν ἰδέαν τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ ἧτταν. Τὸν Ὀνόμαρχον διεδέχθη ἐν τῇ στρατηγικῇ δυναστείᾳ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φάϋλλος, ὁ δὲ φωκικὸς πόλεμος ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ ἀκόμη ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐθεώρησεν οὐχ ἧττον τὴν ὥραν ἐκείνην κρίσιμον, καὶ ἀπεφάσισε νὰ δείξῃ, ὅτι μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸ κραταιὸν αὐτοῦ σκῆπτρον, μετὰ τὴν ἐκμηδένι

ων τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, μετὰ τὴν προςάρτησιν τῆς Θεσσαλίας τὸ πρόγραμμά του ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, καταβὰς διὰ Θεσσαλίας, προεχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Αἱ μακεδονικαὶ σάρισαι ἔφθασαν μέχρι τοῦ πυλῶνος τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ μόνον ἕως ἐκεῖ. Ὁ μακεδονικὸς στρατὸς εὗρε τὸ στενὸν κατεχόμενον ὑπὸ πεντακιςχιλίων πεζῶν καὶ τετρακοσίων ἱππέων, οἵτινες εἶχον σπεύσει ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν Ναυσικλέα. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἶδε μετ' ὀλίγον προςερχομένους εἰς βοήθειάν του χιλίους Σπαρτιάτας, διςχιλίους Ἀχαιοὺς ὡς καὶ Φωκεῖς ὑπὸ τὸν Φάϋλλον. Ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο γοργῶς συναγειρομένη, ὅπως συμπράξῃ κατὰ τοῦ Μακεδόνος. Ἡ δὲ τέως νικηφόρος στρατιὰ τοῦ Φιλίππου, ἀφεῖσα τὰς Θερμοπύλας, ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν ἄπρακτος εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Θ΄

Δημοσθένης καὶ Φωκίων.

Ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποστολὴ στρατοῦ εἰς τὰς Θερμοπύλας ἐναντίον τοῦ Φιλίππου ἐσήμαινεν ἀξίαν λόγου τροπὴν ἐν τῷ πνεύματι τῆς πόλεως. Ἡ εἰρήνη πρὸς τοὺς συμμάχους, ἣν ὡμολόγησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ἔτει 355 π. Χ., φοβηθέντες τὰς ἀπειλὰς τοῦ μεγάλου βασιλέως, κατέστρεφε τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν. Ἀλλ' ἡ διάλυσις αὕτη τῆς κατὰ θάλασσαν ἀρχῆς συνεπέφερε τὴν ἔκπτωσιν πάσης ἐν γένει δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων. Διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν πλείστων συμμάχων ἀπὸ τῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑποχρεώσεων αὐτῶν αἱ εἰςπράξεις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν συμμαχικῶν συντάξεων ἠλαττώθησαν εἰς τεσσαράκοντα καὶ πέντε τάλαντα μόνον. Ἀλλ' ἡ ἀπώλεια δὲν ὑπῆρξε μόνον οἰκονομική, πολλῷ δὲ μεγαλειτέρα ἦτο ἡ ἠθικὴ ζημία ἣν ὑπέστησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποβαλόντες πᾶσαν ἰσχὺν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις καὶ μόλις που διατηρήσαντες ὀλίγους εἰλικρινεῖς φίλους, οἷος ὁ ἐν τῷ θρᾳκικῷ Βοςπόρῳ βασιλεὺς Λεύκων, ὅςτις διὰ παντοίων τρόπων ἐξεδήλου τὴν πρὸς τὴν πόλιν εὔνοιάν του.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέβαλλον πᾶσαν δύναμιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ καὶ ἐκεῖ ὅπου πρότερον ἴσχυεν ἡ πόλις ἐγεννῶντο ἤδη στάσεις, ὑποκινούμεναι ἢ προστατευόμεναι ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ εἰςήγετο ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ τυραννίς, ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις εἶχε καταπέσει πᾶν

γενναῖον φρόνημα καὶ εἶχεν ἐκλίπει πᾶσα πολιτικὴ ἐνέργεια τείνουσα τὴν ἀνάκτησιν τῆς παλαιᾶς ἰσχύος. Ὁ δῆμος ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν συ μάχων εἰρήνης τοῦ ἔτους 355 π. Χ. ἀπεδέχετο καὶ ἠκολούθει τὰς π λιτικὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐβούλου, ὅςτις ἐπεδίωκε διὰ παντὸς τρόπου τ εἰρήνην καὶ τὴν εὐεστὼ τοῦ ἰδιώτου. Ὁ Εὔβουλος καὶ μετ' αὐτοῦ πλῆθος τῶν Ἀθηναίων ἀπέβαλον πάντα ἐκεῖνα τὰ ὄνειρα μεγαλε καὶ ἰσχύος, ἅτινα εἶχον βαυκαλήσει τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν χρόνων · πρώτης ἡγεμονίας. Τὸ ἰδεῶδες τῆς εὐδαιμονίας περιωρίζετο πλέον ἐν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἂν μὴ ἐντὸς τῶν τοίχων τῆς οἰκίας τῶν Ἀθ ναίων. Τὸ δὲ ἰδεῶδες τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου ἀπέβη κατ' ὀλί ἁπλῆ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος, ἐκ χρόνων παρῳχημένων ἀπολειφ δάνειον λυκόφως, ὅπερ ἡ αὐτάρκης τῶν συμπολιτῶν τοῦ Εὐβούλου · νεὰ ἐθεώρει ὡς αἴγλην φαεινὴν ἀρκοῦσαν νὰ φωτίσῃ τὸ παρόν.

Ἀλλὰ τὸ παρὸν τοῦτο ἦτο κατ' ἀλήθειαν πενιχρὸν μόνον λείψα· τοῦ παρελθόντος. Σκιαὶ ἀμυδραὶ ἐπεπόλαζον νῦν ὅπου ἄλλοτε ἐσφάδαζ ἡ ζωὴ καὶ ἤκμαζεν ἡ δρᾶσις. Ἡ πολιτεία εἶχεν ἀκόμη τὸν παλαιὸν τ πον, ἀλλ' ἡ οὐσία ἔλειπεν. Ἡ πόλις εἶχεν ἀκόμη στρατηγοὺς καὶ ῥ τορας, ἀλλ' ὁ μὲν στρατὸς ἀπετελεῖτο ἐκ μισθοφόρων, ἡ δ' ἐκκλησ τοῦ δήμου εἶχεν ἀποβάλει τὴν σοβαρότητα τὴν παλαιάν. Ὁ δῆμος ἐξ κολούθει νομοθετῶν, ἀλλ' ἡ νομοθετικὴ αὐτοῦ ἐργασία ἐγίνετο ἄνευ τη ρήσεως τῶν κεκανονισμένων, εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν· ἡ πληθὺς τῶν ψηφι ζομένων νόμων, ὧν οἱ μὲν ἀνήρουν τοὺς δέ, ἐπέφερε σύγχυσιν· τέλος νόμοι εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευον, διότι καὶ εὐκολώτατα κατεπατοῦντο ἀτιμω ρητεί. Τὸ σύστημα τῶν λειτουργιῶν, εἰς ὃ ἡ πόλις ἐχρεώστει μέγα μέρο τῆς προτέρας αὐτῆς ἀκμῆς, διετηρεῖτο μέν, ἀλλ' ἐν μέρει κατ' ὄνομ μόνον, ἀφ' οὗ οἱ πλουσιώτατοι, οἵτινες ὤφειλον νὰ ὑποστῶσι τὰ μέγι στα βάρη, κατώρθονον νὰ ὑπεκφεύγωσιν αὐτά, ἐπιβαρυνομένων δυσαν λόγως τῶν ὀλιγώτερον πλουσίων. Ἐν ᾧ δὲ ἡ πολιτεία ἔφθινεν, ἐν ᾧ δύναμις καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως ἐμαραίνοντο, ηὔξανον αἱ τρυφαὶ καὶ α ἀναπαύσεις τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Οἱ ἰδιωτικοὶ οἶκοι ἀνηγείροντο μεγαλο πρεπεῖς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς καλοὺς ἐκείνους χρόνους καθ' οὓς αὐτο μὲν ἦσαν πενιχροί, μεγάλα δὲ τὰ δημόσια οἰκοδομήματα· αἱ ἑορταὶ κα πανηγύρεις κατ' οὐδὲν ἠλαττοῦντο τῆς παλαιᾶς μεγαλοπρεπείας· τότ δὲ οὐδέποτε κατεβάλλετο μεγαλειτέρα φροντὶς περὶ τὴν εἰς τοὺς πολλο τακτικὴν διανομὴν τῶν θεωρικῶν χρημάτων, περὶ ὧν καὶ νόμος τοῦ Εὐ βούλου ἐψηφίσθη, ἀπαγορεύων τὴν μεταποίησιν αὐτῶ

τικά. Οὕτως οὐδὲν γενναῖον ὕψονε κατὰ τὰς μικρὰς ἐκείνας ἡμέρας ῦς Ἀθηναίους, ζῶντας βίον περιωρισμένον καὶ ταπεινόν, καὶ πολὺ ἄλλον τῶν τροπαίων τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ χθὲς καὶ πρώην μεγαλέου συνεκίνει αὐτοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ ὁ περὶ τῶν ἑταιρῶν τῶν παρ' αὐτοῖς τεφανῶν ἀνδρῶν λόγος καὶ ἡ περὶ τῶν θαυμαστῶν ἄρτων φημιζομένου νὸς ἀρτοκόπου πολυπραγμοσύνη.

Ἐν μέσῳ τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἠθικοῦ τούτου ληθάργου τῶν Ἀθηναίων παρουσιάζεται ἀνὴρ ἀντάξιος ἄλλων καλλιτέρων χρόνων. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο υἱὸς εὐπόρου βιομηχάνου, ὅςτις ἦτο μὲν ἐγγεγραμμένος εἰς τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία τοῦ δήμου Παιανίας, κειμένου κατὰ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ, διετήρει δ' ἐν Ἀθήναις δύο ἐργαστήρια, μαχαιροποιεῖον ἔχον ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα ἐργάτας καὶ κλινοποιεῖον μετὰ εἴκοσι κλινοποιῶν. Πατὴρ καὶ υἱὸς εἶχον τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἑκάτερος ἐκαλεῖτο Δημοσθένης. Ὁ υἱός, ὅςτις εἶχε γεννηθῆ τῷ 383 π. Χ., εἶχεν ἡλικίαν ἑπτὰ μόλις ἐτῶν, ὅτε ὁ πατὴρ ἀπέθανε καταλιπὼν ἀξίαν λόγου περιουσίαν, ἀνερχομένην σχεδὸν εἰς δεκατέσσαρα τάλαντα, ἤτοι περίπου εἰς ἑξακοσίας ἑβδομήκοντα χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν. Ἀλλ' ἕως ἀνδρωθῇ ὁ παῖς, οἱ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὁρισθέντες ἐπίτροποι αὐτοῦ, ἀπίστως διαχειρισθέντες τὴν πατρικὴν περιουσίαν, περιήγαγον αὐτὸν εἰς δεινὴν θέσιν. Ὁ φιλότιμος νεανίας ἤθελε διὰ παντὸς τρόπου νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ καὶ τὴν περιουσίαν ἣν ἐγκατέλιπεν ὁ πατὴρ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν χηρεύσασαν μητέρα καὶ τὴν ἀπωρφανισμένην ἀδελφήν του. Ἤνδρωσαν λοιπὸν τὸν Δημοσθένην προώρως αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου, καὶ ἔφερον αὐτὸν ἐν νεαρωτάτῃ ἀκόμη ἡλικίᾳ, μόλις ἄγοντα τὸ δέκατον ἔνατον ἔτος, εἰς τὰ δικαστήρια ὡς κατήγορον τῶν ἀπίστων ἐκτελεστῶν τῆς πατρῴας διαθήκης, παρ' ὧν ἐπιμόνως στρεψοδικούντων κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ λάβῃ μέρος τῆς ἀνηκούσης τὸν κληρονομίας. Ἀλλ' ὁ μακρὸς οὗτος δικαστικὸς ἀγὼν ὑπῆρξε ναῖον σχολή, οὐ μόνον τὴν δικανικὴν καὶ ῥητορικὴν

ΚΕΦΑΛΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

θρωπὸς μὲν τὴν ὄψιν, δριμὺς δὲ καὶ τραχὺς ἐν τοῖς λόγοις, οὐδα σκοπῶν νὰ θωπεύσῃ τὰ πλήθη ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξέλεγον αὐτὸν καθ' ἑ στον ἔτος στρατηγόν. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἦτο βραχὺς καὶ συνεπτυγμέ Οὐδὲν ἐσκέπτετο ὁ Φωκίων μᾶλλον ἢ πῶς δύναται νἀφαιρέσῃ τι ἐκ λόγων οὓς ἔμελλε νὰ ἐκφωνήσῃ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' εἶχι λόγος αὐτοῦ ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν πλεῖστον, καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν α τι τὸ προστακτικὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ πικρόν. Ἦτο λόγος στρατιώ τοῦτο μόνον ἔχων τὸ ἀπόλεμον, ὅτι ὁ Φωκίων συνηγόρει πάντοτε ἐ τῆς εἰρήνης. Οὕτως ὡς ῥήτωρ ἦτο ὁ Φωκίων διά τε τὴν ἀντίθεσιν ἰδεῶν καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου τὸ ἄκρως ἐναντίον τοῦ Δημοσθένι ὅστις οὐδαμῶς κατεφρόνει αὐτοῦ ὡς τῶν ἄλλων ῥητόρων, ἀλλὰ συ θιζε νὰ ἐπονομάζῃ αὐτὸν κοπίδα τῶν λόγων του.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀνὴρ, ὅστις ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὸν Δημοσθι ἐφρόνει, ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἦσαν ἀνίκανοι νὰ ἐπιχειρήσωσι πόλεμον μέγαν. Ἀλλ' ἦτο εἰρηνικὸ πεποιθήσεως, καὶ πρέπει ἡ πολιτεία αὐτοῦ νὰ διακριθῇ ἀπὸ τῆς τοῦ δούλου καὶ τῶν μισθίων ῥητόρων, μεθ' ὧν συνετάσσετο ἐκ συμπτώς ἁπλῆς. Τοιοῦτος ὢν ὁ Φωκίων ἔβλαψε μὲν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἤδη Φιλίππου, μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ἀποδεχόμενος τὴν ἀν κην σιωπηρᾶς ὑποταγῆς τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἠδύν νὰ θεωρηθῇ ὡς ὄργανον τῆς ξένης δυναστείας. Ἀλλὰ πάντα τα ἔπραξεν ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς καὶ ἐν εἰλικρινεῖ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφο σει. Οὐδέποτε δ' ἐμόλυνεν αὐτὸν ὡς ἄλλους τῶν συγχρόνων τὸ μακεδ κὸν χρυσίον, ὅπερ ἀπεδίωκε μετὰ περιφρονήσεως, σωρευόμενον εἰς πόδας αὐτοῦ, ἀρκούμενος εἰς τὴν λιτὴν αὐτοῦ καὶ εὐτελῆ δίαιταν συνεμερίζετο ἡ σώφρων αὐτοῦ καὶ ἀφελὴς γυνή. Καὶ ἠδύνατο καυ μένη ἡ σύζυγός του νὰ εἴπῃ ποτὲ πρὸς τὴν ξένην τὴν ἐπιδεικνύουσα αὐτὴν τὰ πλούσια λιθοκόλλητα κοσμήματά της, ὅτι ἐκείνης κόσμος ὁ Φωκίων, ὃν εἰκοστὴν τότε φορὰν εἶχον ἐκλέξει στρατηγὸν οἱ Ἀ ναῖοι. Οὐδ' ἐλησμόνησεν ἡ γενέτειρα τὸν χρηστὸν αὐτῆς πολίτην, ἀ καὶ μετὰ αἰῶνας ἐδείκνυον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς ξένους τὴν σωζομ οἰκίαν τοῦ Φωκίωνος, κεκοσμημένην διὰ χαλκῶν λεπίδων, τὰ δὲ ἄ λιτὴν καὶ ἀφελῆ, ὡς λιτὸς καὶ ἀφελὴς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ ἰσόβιος στ τηγὸς τῶν Ἀθηναίων.

ι'

Ἡ ἧττα τῆς Ὀλύνθου.

Ὁ Φίλιππος, ἐξασφαλίζων ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως ἀγῶνι τὴν οὐδετερότητα τῆς Ὀλύνθου διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Ἀνθεμοῦντος καὶ τῆς Ποτιδαίας, ἀπεδείκνυεν ὁπόσον καταλλήλως εἴξευρε νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν διπλωματικήν του τέχνην. Ὁ Φίλιππος ἠναγκάζετο νἀνεχθῇ καὶ κολακεύσῃ τὴν Ὄλυνθον ἐφ' ὅσον εἶχεν ἀνάγκην αὐτῆς. Ἀλλ' οἱ Ὀλύνθιοι ἠπατῶντο νομίζοντες, ὅτι ἡ φιλία τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων ἠδύνατο νὰ εἶνε διαρκὴς καὶ μακρά. Τὸ συμφέρον τοῦ Φιλίππου οὐδαμῶς συνεδιβάζετο πρὸς τὴν ἐγγύτατα αὐτοῦ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ὕπαρξιν ἀνεξαρτήτου δυνάμεως ἐχούσης τοιαύτην σημασίαν καὶ ἥτις ἠδύνατό ποτε νὰ καταστῇ ἐπίφοβος. Ἀληθῶς ἡ Ὄλυνθος δὲν ἦτο μόνον πόλις ἐν ἀρίστῃ κειμένη θέσει καὶ μεγάλους ἔχουσα πόρους, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἐν Χαλκιδικῇ συμμάχων αὐτῆς καὶ ὑποτελῶν συνεκρότει ὁλόκληρον κράτος. Τριάκοντα καὶ δύο πόλεις ὑπεῖκον εἰς τὰ νεύματα αὐτῆς, καὶ ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ στρατιὰν ἐκ δεκακισχιλίων ὁπλιτῶν καὶ χιλίων ἱππέων.

Τοιαύτη γείτων ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ τὸν Φίλιππον καὶ καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἂν συνηνοῦτο μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἀθῆναι καὶ Ὄλυνθος ἦσαν αἱ κραταιόταται δυνάμεις τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ κόσμου. Ὁ δὲ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐκνίκησιν τῶν Ἀθηναίων ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἐκνικήσῃ τοὺς Ὀλυνθίους. Ἀλλ' ἡ κατάλληλος ὥρα δὲν εἶχε φθάσει, ὁ δὲ Φίλιππος συνείθιζε νἀναμένῃ τὰς περιστάσεις, παρασκευάζων κατὰ μικρὸν αὐτὰς χωρὶς νὰ ἐκβιάζῃ τὰ πράγματα, ὅπως ἀσφαλέστερον ἐπιτυγχάνῃ τὸν σκοπόν του. Οὐχ ἧττον ἡ Ὄλυνθος ἐνόησε τὰ μελετώμενα, καὶ καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἀνδριζόμενοι ἔστελλον τὸν Ναυσικλέα εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὀλυνθιακὴ πρεσβεία ἔφθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξαιτουμένη καὶ ἐπιτυγχάνουσα τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰρήνην. Ἀλλ' αἱ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν σχέσεις τῆς Ὀλύνθου δὲν εἶχον προχωρήσει περαιτέρω, ὅτε ὁ Φίλιππος ἐθεώρησε τὴν ὥραν κατάλληλον, ὅπως προβῇ. Ἐχρειάζετο πρόφασις, καὶ ἡ πρόφασις εὑρέθη, ὅτι οἱ Ὀλύνθιοι ἠρνήθησαν νἀποδώσωσι τὸν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν καταφυγόντα ἀδελφὸν τοῦ Φιλίππου Ἀρριδαῖον.

Οἱ Ὀλύνθιοι, βλέποντες ἐπικείμενον τὸν κίνδυνον, ἔστειλαν εἰς τὰς **Ἀθήνας ἐκ** ... συμμαχίαν καὶ ταχεῖαν βοήθειαν.

Ἀνῆλθε τότε ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ Δημοσθένης καὶ ἐξεφώνησε τρεῖς λόγ οἵτινες πρόκεινται μνημεῖον ἐπιφανὲς τῆς ῥητορικῆς δεινότητος καὶ πατριωτισμοῦ, τῆς πολ κῆς συνέσεως καὶ τῆς π ρησίας τοῦ διασήμου Ἀ ναίου. Οἱ τρεῖς οὗτοι πε νυμοι λόγοι εἶνε οἱ κληθέ ὀλυνθιακοί, εἰ καὶ ἡ Ὀλ θος καὶ ὁ κίνδυνος α χρησιμεύουσι μόνον ὡς φορμὴ εἰς τὸν ῥήτορα, ὅ πλήξῃ τὴν πολιτείαν Εὐβούλου καὶ τῶν κο κευόντων τὸν δῆμον, ὁ παρὰ τοῦ Φιλίππου δυνος ἦτο ἐπὶ θύραις. Δημοσθένης ζητεῖ νὰ πα στήσῃ εἰς τοὺς συμπολ αὐτοῦ μεθ' ὅλου τοῦ σθέ τῆς ψυχῆς του τὸ μέγ τοῦ κινδύνου, τὴν ἀπαι μένην ἔκτακτον δραστη τητα, τὰς ἀναγκαίας με λας θυσίας. Ἡ φωνὴ εἶνε φωνὴ καταδίκης δι παρελθὸν καὶ ἐγερτήριον τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλο

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΩΣ ΡΗΤΩΡ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΒΑΤΙΚΑΝΩι

Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσ νους δὲν ἠδύναντο νὰ σωσι ψυχροὺς τοὺς Ἀ ναίους. Ἅμα τῇ συνομο γήσει τῆς μετὰ τῶν Ὀλ θίων συμμαχίας ἐστάλη βοήθειαν αὐτῶν ὁ Χάρης μετὰ τριάκοντα τριήρων καὶ δισχιλίων μισ φόρων. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα μέτρα ἦσαν ἀνεπαρκῆ. Οἱ χρόν μεταρρύθμισιν τῶν οἰκονομικῶν, οἵαν προέτεινεν ὁ Δημοσθέ

κενὴν στρατοῦ πολιτῶν. Ἀληθῶς τὰ πράγματα αὐτὰ ἀπέδειξαν, ὅτι ι ἐκ μισθοφόρων στρατοὶ μᾶλλον ζημίαν προεξένουν καὶ παράπονα ροεκάλουν. Ἐν τούτοις μετ' οὐ πολύ, ἀνακαλουμένου τοῦ Χάρητος, στέλλετο εἰς τὴν Ὄλυνθον ὁ Χαρίδημος, ἀνὴρ ἐξ Ὠρεοῦ τῆς Εὐβοίας, ἰαιος μὲν τὸν χαρακτῆρα, ἐλαφρὰν δ' ἔχων τὴν συνείδησιν, ὅστις ἀπὸ μακροῦ ἤδη ὑπηρέτει τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἀρχηγὸς ξενικῶν στρατευμάτων. Ὁ Χαρίδημος, παραλαβὼν δεκαοκτὼ τριήρεις μετὰ τετρακισχιλίων πελταστῶν καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἱππέων, μετέβη εἰς τὴν Παλλήνην καὶ τὴν Βοττιαίαν καὶ ἐπόρθει μετὰ τῶν Ὀλυνθίων τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Φίλιππος προεχώρει ἐν τῷ κατὰ τῶν Ὀλυνθίων πολέμῳ. Αἱ σύμμαχοι τῶν Ὀλυνθίων πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς ἔπιπτον ἡ ιὲν μετὰ τὴν δέ, παραδιδόμεναι ἢ περιερχόμεναι εἰς τὸν Φίλιππον διὰ ροδοσίας. Ἤδη αὐτοὶ οἱ Ὀλύνθιοι, δύο ὑποστάντες μάχας, ἀπεπειῶντο νὰ ἔλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν βασιλέα. Ἀλλ' ἐκεῖνος ιπήντα, ὅτι ἢ ἐκεῖνοι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Ὄλυνθον ἢ αὐτὸς τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ βασιλεὺς ἔστησε τὴν στρατιάν του πρὸ τῆς ἰσχυρογνώμονος πόλεως. Ἀλλ' ἡ πολιορκουμένη Ὄλυνθος δὲν παρεδίδετο. Ἤλπιζον ἀκόμη ι Ὀλύνθιοι ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἥτις ἔμενεν ἐλευθέρα, ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, δι' οὓς ἔμελλε νὰ εἶνε σοβαρὸς κίνδυνος ἡ πτῶσις τῆς πόλεώς των. ἐα δὲ πρεσβεία σταλεῖσα εἰς Ἀθήνας ἐζήτει τὴν πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις νάμεσιν ἀποστολὴν νέας βοηθείας. Ἀλλ' οἱ Ὀλύνθιοι ῥητῶς ἐδήλουν, ι δὲν ἤθελον μισθοφόρους, ἀλλὰ πολίτας Ἀθηναίους.

Ἡ περίστασις εἶνε κρίσιμος. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ τῶν μεγάλων ίδων καὶ τῶν ὀνείρων, εἰς ἃ παρεδίδοντο οἱ Ἀθηναῖοι πρὶν ἢ ὁ Δηθένης ἐκφωνήσῃ τὸν δεύτερον ὀλυνθιακὸν λόγον. Τώρα οὐδὲν ἄλλο ζιται ἢ ἁπλῶς ἡ σωτηρία τῆς κινδυνευούσης συμμάχου, καὶ ταῦτα πάσης θυσίας τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἀληθῶς οἱ Ἀθηναῖοι, παρομενοι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, παρασκευάζουσι καὶ ἐκπέμπουσι δεὰ τριήρεις, δισχιλίους ὁπλίτας καὶ τριακοσίους ἱππεῖς ὑπὸ τὸν α. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Ἡ Ὄλυνθος εἶχε πέσει διὰ προδοσίας τῆς πολιτῶν, τοῦ Εὐθυκράτους καὶ τοῦ Λασθένους (348 π. Χ.). τῆς Ὀλύνθου ὑπῆρξε τὸ σύνθημα τῆς καταστροφῆς τῆς ἄλλων αὐτῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ συμμαχίδων. ου, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες, ἐσύ-

ροντο ὡς ἀνδράποδα ἀνὰ τὰς βαρβαρικὰς καὶ ἑλληνικὰς ἀγοράς, μόνον τῶν Ἀθηναίων κινοῦντες τὴν συμπάθειαν, ὁ βασιλεὺς ἐπανηγύριζε τὴν νίκην, τελῶν ἐν Δίῳ ἑορτάς, εἰς ἃς συνέρρεον θεαταὶ καὶ τεχνῖται ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἴσως οὐκ ἄνευ τινὸς ὑπερβολῆς ἔλεγεν ὁ Δημοσθένης, ὅτι τῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς δὲν ἐφαίνοντο οὔτε αἱ θέσεις ὅπου ἔκειντο. Ἐπὶ δὲ τῆς γῆς ὅπου ἄλλοτε ἤνθουν πλούσιαι πόλεις ἔσυρον δοῦλοι τὸ ἄροτρον πρὸς ὄφελος τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων ἢ χάριν ἐκείνων εἰς οὓς ὁ Φίλιππος εἶχε δωρήσει τὴν δοριάλωτον χώραν.

ια'

Ἡ εἰρήνη τοῦ Φιλοκράτους.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ὀλύνθου καὶ τὴν καθυπόταξιν τῆς Χαλκιδικῆς ὁ Φίλιππος ἦρχεν ἤδη ἄνευ ἀντιστάσεως οὐδεμιᾶς ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐκ τῶν τριῶν ἐπικινδύνων ἀντιπάλων, οὓς εἶχεν ἀναβαίνων τὸν θρόνον, ἡ μὲν Ἀμφίπολις εἶχε ταπεινωθῆ καὶ ἡ Ὄλυνθος εἶχεν ἐκλίπει, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐσωτερικῶς μὲν ἐνόσουν, ἐξωτερικῶς δὲ εἶχον ἀπολέσει τοὺς πλείστους καὶ κυριωτάτους τῶν συμμάχων, τὰς δὲ ὑπολειπομένας, ἰδίως ἐν Θρᾴκῃ, ὀλίγας ὑπερποντίους κτήσεις ἦσαν ἀνίκανοι νὰ ὑπερασπίσωσι μάλιστα μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ὀλύνθου. Οὕτω λοιπὸν ὁ μὲν Φίλιππος ἠδύνατο νὰ εἶνε ηὐχαριστημένος ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτυχιῶν του καὶ νὰ θεωρήσῃ τὴν ἧτταν τῆς Ὀλύνθου ὡς σταθμὸν ἅμα καὶ ἀφετηρίαν περαιτέρας ἐνεργείας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀναγκαίως συνεῖδον, ὅτι οἱ κίνδυνοι ηὔξανον ὁσημέραι διὰ τὴν πόλιν, καὶ ὅτι εἶχε δίκαιον ὁ Δημοσθένης, ὅτε ἐκάλει αὐτοὺς ἐγκαίρως εἰς δρᾶσιν. Βλέπομεν λοιπὸν τότε αὐτὸν τὸν Εὔβουλον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν προτείνοντας εἰς τὸν δῆμον καὶ ἀναλαμβάνοντας τὸ παλαιὸν σχέδιον τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Φιλίππου συνεννοήσεως καὶ συμμαχίας, ὅπερ ὁ Δημοσθένης ἔτρεφεν ἤδη ὅτε συνηγόρει ὑπὲρ τῶν Μεγαλοπολιτῶν.

Τότε δὲ πρῶτον παρουσιάζεται εἰς τὴν πολιτικὴν κονίστραν καὶ λαμβάνει τιμητικὴν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐντολὴν φίλος τοῦ Εὐβούλου, ὅστις ἐπέπρωτο ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις μεγάλως νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὰς τύχας τῆς πόλεως καὶ νἀντιμετρηθῇ πρὸς τὸν Δημοσθένην ὡς ἀλλ-

…κτος αὐτοῦ ἀντίπαλος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ Αἰσχίνης. Ὁ πατὴρ …τρόμητος, ἀπολέσας τὴν περιουσίαν, ὡς διισχυρίζετο ὁ υἱός αὐτοῦ, … τῆς τυραννίδος τῶν τριάκοντα, ὅτε ἔφυγεν ἐκ τῆς πόλεως μετὰ τῶν …μοκρατικῶν, ἠναγκάσθη μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων … μετέρχηται τὸν γραμματοδιδάσκαλον. Ὁ δ' Αἰσχίνης, μεταξὺ …ηθῶν κατὰ τὰ νεαρὰ αὐτοῦ ἔτη τὸν πατέρα, ἐδιδάσκετο, ἀλλὰ χωρὶς … τύχῃ καιρῶν καὶ μέσων εὐνοϊκῶν, …τως ἡ παίδευσις αὐτοῦ ὑπερβῇ τὸ …ύνηθες καὶ κοινὸν μέτρον τῆς μορ…ώσεως παντὸς ἐλευθέρου Ἀθηναίου …ολίτου. Ἔπειτα δὲ, πόρον ζωῆς ἐξευ…ίσκων, μετήρχετο τὸν γραμματέα …ποδεεστέρων ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ὑποκριτὴν, ὑποδυόμενος πρόσωπον τριταγωνιστοῦ παλαιῶν τραγῳδιῶν. Ἡ δ' ἐν τοῖς γραμματείοις τῶν ἀρχείων ἄσκησις καὶ ἡ περὶ τὰ δράματα ἀναστροφὴ οὐ μικρὸν συνετέλεσαν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ νεανίου, οὕτως ὥςτε ὁ Αἰσχίνης, ὑποβοηθήσας διὰ τῶν τοιούτων ἐργασιῶν τὴν εὐχέρειαν τῆς φύσεως, ἠδυνήθη μετά τινα ἔτη νὰ παρουσιασθῇ ὡς λογογράφος ἐν δίκαις, παρασκευάζων οὕτω τὴν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον ἐμφάνισίν του. Εἶχε δὲ ἡλικίαν ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ τριῶν, ὅτε ἡ πόλις περιέβαλλεν ἤδη αὐτὸν τὸ πρῶτον διὰ σπουδαίας δημοσίας λειτουργίας, ἀναθέτουσα εἰς τὸν Αἰσχίνην νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ συμμαχίας τῶν Ἀρκάδων μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

ΑΙΣΧΙΝΗΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΜΟΥΣΕΙΩι
ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

Ὁ Αἰσχίνης παρέστη ἐν Πελοποννήσῳ ὡς ἐχθρὸς τοῦ Φιλίππου, ἀγωνιζόμενος νὰ κινήσῃ τοὺς Ἀρκάδας εἰς κοινὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων σύμπραξιν κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. Ἀλλ' οἱ τὰ κοινὰ τῶν …θύνοντες μύριοι δὲν ἐλησμόνουν τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων

απόρριψιν τῆς πρό τινων ἐτῶν ζητηθείσης παρὰ τῶν Μεγαλοπολιτ
βοηθείας, ὁ δὲ Φίλιππος εἶχεν ἤδη ἐν Ἀρκαδίᾳ, ὡς ἁπανταχοῦ τ
Ἑλλάδος, φίλους καὶ συνηγόρους. Αἱ διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον, κ
ὁ πρεσβευτὴς τῶν Ἀθηναίων ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ τὰ ἀληθῆ φρονήμα
τῶν Ἀρκάδων, ὅτε, ἐπιστρέφων εἰς τὰς Ἀθήνας, συνήντησε κατὰ τ
πορείαν αὐτοῦ τὸν Ἀρκάδα Ἀτρεστίδαν, ἐπανερχόμενον ἐκ τῆς Μ
κεδονίας μετὰ γυναίων καὶ παιδαρίων ὡς τριάκοντα, ἀνδραπόδων
Ὀλύνθου, ἅτινα ἔσυρεν ὁ Ἀρκὰς δωρεὰν λαβὼν παρὰ τοῦ Φιλίππο

Ἡ ἀποτυχία τῶν περὶ συμμαχίας πρεσβειῶν τῶν Ἀθηναίων ἐπέφ
ρεν ἐν Ἀθήναις πολιτικὴν τροπὴν ἐπὶ τὸ εἰρηνικώτερον. Τὰς διαθέσεις
ταύτας τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ ὑπέθαλπον τὰ παρὰ διαφόρων πολιτῶν κ
παρ' αἰχμαλώτων, ἄνευ λύτρων ἀπολυθέντων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, διαδ
δόμενα περὶ τῆς ἀγαθῆς τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους γνώμη
Οὕτως ἄνευ ἀντιρρήσεων ἔγεινεν ἀσπαστὴ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τ
346 π. Χ. ἡ πρότασις τοῦ Φιλοκράτους, ἀνδρὸς ὅςτις ἀπὸ καιροῦ ἤ
εἶχε δελεασθῆ ὑπὸ τῆς μακεδονικῆς αὐλῆς, περὶ ἀποστολῆς πρεσβεί
εἰς Πέλλαν, σκοπούσης νὰ παρασκευάσῃ τὰ πράγματα πρὸς συνομο
γησιν εἰρήνης καὶ συμμαχίας μετὰ τοῦ Φιλίππου.

Ἡ πρεσβεία ἀπετελεῖτο ἐκ δέκα ἀνδρῶν, ἀνηκόντων εἰς ἁπάσας
φατρίας. Ἐν αὐτοῖς εὑρίσκομεν τὸν εἰσηγητὴν τοῦ ψηφίσματος Φ
κράτην, ἀλλὰ καὶ τὸν Αἰσχίνην καὶ αὐτὸν τὸν Δημοσθένην. Οἱ πρέ
ἔτυχον ἐν Πέλλᾳ λαμπρᾶς δεξιώσεως παρὰ τοῦ Φιλίππου, ὅςτις ἐ
τιμήθη νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἀθηναίων ὅλη
βασιλείας του τὴν αἴγλην. Ὁ βασιλεὺς ἠκροάσθη τῶν λόγων τῶ
σβευτῶν, οἵτινες ὡμίλησαν ἅπαντες κατὰ σειρὰν ἡλικίας, πρῶ
ὁ πρεσβύτατος Κτησιφῶν, τελευταῖος δὲ ὁ νεώτατος Δημοσθέ
κατελαβέ τις δειλία καὶ ταραχή, λαλοῦντα κατ' ὄψιν τοῦ ἀνδρ
νου, ὃν σθεναρῶς ἔπληττε καὶ ἀντεπολιτεύετο ἐνώπιον τῶν Ἀ
Θαρραλεώτατος δὲ καὶ δεινότατος ἁπάντων τῶν ῥητόρων ὑπ
φαίνεται, ὁ Αἰσχίνης, ζητήσας παρὰ τοῦ Φιλίππου τὴν εἰς τ
ναίους ἀπόδοσιν τῆς Ἀμφιπόλεως. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπαντῶν
ἀγαθὰ περὶ τῆς πόλεως καὶ πολλὴν ἐπέδειξε προθυμίαν συ
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' οὐδὲν ὡρισμένον διετύπωσεν εἰ
σταλμένους, οἵτινες οὐχ ἧττον ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας μ
ἐκ τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν τρόπων τοῦ Μακεδόνος. Οἱ
ἄλλους ἐκθειάζοντες καὶ ὑπερεπαινοῦντες τὸν βασιλέα ἦσαν

Φιλοκράτης καὶ ὁ Αἰσχίνης, οἵτινες καὶ δὲν ἐξέφυγον διὰ τοῦτο ἔπειτα τὴν κατηγορίαν, ὅτι ὁ Φίλιππος εἶχε δεκάσει αὐτοὺς διὰ χρημάτων.

Μετὰ βραχὺ ἔφθανον εἰς Ἀθήνας, στελλόμενοι ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, δύο τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους καὶ στενοὶ τοῦ βασιλέως φίλοι, ὁ Παρμενίων καὶ ὁ Ἀντίπατρος μετὰ καὶ τοῦ Εὐρυλόχου. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Φιλίππου προέτειναν κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως εἰρήνην, ἧς βάσις ἦτο ὁ ὅρος τῆς παρ' ἑκατέρου τῶν συμβαλλομένων τηρήσεως τῶν ὑπαρχουσῶν κτήσεων. Τοιαῦται συνθῆκαι συνέφερον εἰς τὸν Φίλιππον, ἀλλ' ἦσαν μᾶλλον ἐπιζήμιοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ Θεσσαλία μετὰ τοῦ λιμένος τῶν Παγασῶν, ἡ Πύδνα καὶ ἡ μακεδονικὴ Μεθώνη, ἡ Ποτίδαια καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ ἔμενον εἰς τὸν βασιλέα, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ γείνῃ πλέον λόγος περὶ Ἀμφιπόλεως. Διὰ ταῦτα δὲν ἔλειψαν ζωηραὶ συζητήσεις ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ εἰρήνη ἔγεινε δεκτὴ μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν ἐκείνου συμμάχων ἐξ ἑτέρου κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 347 π. Χ.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τὴν εἰρήνην ἀξίαν πανηγυρισμοῦ, ἦτο καὶ ὁ γηραιὸς Ἰσοκράτης, γέννημα καὶ θρέμμα τῶν χρόνων καθ' οὓς ἡ πόλις περιεβάλλετο ἀκόμη τὸ στέμμα κραταιᾶς ἡγεμονίας, ἓν τῶν ὀλίγων λειψάνων τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, εἰς ἣν ἀνήρχετο ἡ γέννησίς του (436 π. Χ.). Ὑπάρξας εἷς τῶν ὁμιλητῶν τοῦ Σωκράτους καὶ φίλος τοῦ Πλάτωνος, ἐγνώρισε μὲν τὰ θέλγητρα τῆς διαλεκτικῆς τῶν μεγάλων ἐκείνων Ἀθηναίων, ἀλλὰ δὲν εἶχε τὸ ἀπαιτούμενον ψυχικὸν σθένος, ὅπως μεταχειρισθῇ αὐτὴν ὡς ῥήτωρ δημοσίᾳ λαλῶν, οὐδ' ἐθάρρησέ ποτε νὰ ῥιφθῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς κινδύνους ἐνεργοῦ πολιτικοῦ βίου. Καὶ ὅμως δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος πρὸς τὴν πατρίδα, ἣν ἁγνῶς ἠγάπα, ἀλλ' ἐπέβλεπεν ὡς ἀπὸ ὑψηλοτέρας σκοπιᾶς, ὅμοιός πως πρὸς τὸν χορὸν τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας, τὴν πάλην τῶν φατριῶν καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν πόλεων καὶ τὰς τύχας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἃς παρηκολούθει ἐκ τοῦ ἡσύχου σπουδαστηρίου του κατὰ τὸν μακρὸν αὐτοῦ ἐπὶ ἕνα σχεδὸν ὅλον αἰῶνα παραταθέντα βίον. Τὸν γλυκὺν καὶ πρᾶον Ἰσοκράτην

δὲν ἠδύναντο νὰ συγκινήσωσιν ἐμφύλιοι νῖκαι, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἐκ τῶν ἀδελφικῶν σπαραγμῶν συμφοραί, ἀλλὰ τὴν ἁρμονικὴν αὐτοῦ ψ χὴν ἐπλήρου τὸ ὄνειρον εὐτυχοῦς, ὁμονοούσης καὶ ἑνιαίας Ἑλλάδ μεγάλης τινὸς πανελληνίου ἑνώσεως καὶ ἐσωτερικῆς εἰρήνης, ἀγούσης τρόπαια κατὰ βαρβάρων. Καὶ ἄσμενος ἐχαιρέτιζεν ὁ ἀγαθὸς σωκρατι πάντα ἰσχυρόν, ὃν ἐθεώρει δυνάμενον νὰ βαστάσῃ ὑψηλὰ τοιαύτην μ γάλην σημαίαν, περισυνάγουσαν ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν σκιάν της ἅπαν Ἑλληνικόν, ὁτὲ μὲν τὸν Ἀρχίδαμον ἐν Σπάρτῃ, ὁτὲ δὲ τὸν Διονύσ ἐν Συρακούσαις, ἄλλοτε τὸν Ἰάσονα ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ νῦν τὸν Φίλιπ ἐν Πέλλᾳ. Τὰ δὲ πανελλήνια αὐτοῦ ταῦτα αἰσθήματα καὶ τὸν ἄλλ ὑπόψυχρον πρὸς τὸ ἀπώτερον παρελθὸν θαυμασμὸν ἐξέθετεν ἐν γραπτ λόγοις, ἐπιμελῶς καὶ περισσῶς τετορνευμένοις, ἐν οἷς τῶν λέξεων ἡ ι ρυθμος διάταξις ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸν περίτεχνον τῶν περιόδων σχημα σμὸν καὶ τὴν ἀπὸ παρασκευῆς καὶ πόνου ἐξεζητημένην σύνθεσιν τοῦ ὅλ Καὶ τότε λοιπὸν ὁ Ἰσοκράτης, ψηφισθείσης τῆς εἰρήνης, προσεφών δι' ἰδίου λόγου τὸν Φίλιππον, χαιρετίζων αὐτὸν ὡς εἰρηνοποιὸν καὶ π τρέπων τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων νὰ ἑνώσῃ μὲν τοὺς Ἕλληνας, βαδίσῃ δέ, ἡγούμενος αὐτῶν, κατὰ τῶν Περσῶν, τοῦ ἐθνικοῦ τού τῶν Ἑλλήνων ἐχθροῦ.

Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ὁ Φίλιππος, ὃν οὕτω προσηγόρευεν ὁ ὀνειροπό γέρων, εὑρίσκετο ἐν Θρᾴκῃ, ὅπου ἔσπευσε νὰ μεταβῇ, ἐν ᾧ οἱ πρέσβ αὐτοῦ διέμενον ἐν Ἀθήναις, ὅπως τὸ μὲν προσελκύσῃ τὸν φιλαθήνα ἡγεμόνα Κερσοβλέπτην, τὸ δὲ ὑποτάξῃ τὰς πόλεις ἐν αἷς εὑρίσκον φρουραὶ ἀθηναϊκαί. Ἔπραττε δὲ ταῦτα ἐν σπουδῇ, θέλων νὰ εὑρεθῇ κ τοχος ὅσον τὸ δυνατὸν πλείστων ἀθηναϊκῶν κτήσεων κατὰ τὴν στιγμ τῆς κυρώσεως τῆς εἰρήνης, ἥτις ἀνέγραφε τὴν διατήρησιν τῶν ὑφ' ἑκα τέρου κεκτημένων. Ἀληθῶς οἱ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου μετὰ τὴν ὑπὸ τῶ Ἀθηναίων ἀποδοχὴν τῆς εἰρήνης δὲν ὑπέγραψαν αὐτὴν ἀμέσως ἐν Ἀθή ναις, ἅτε μὴ ἔχοντες τοιαύτην ἐντολήν, ἀλλ' ἐχρειάσθη νὰ σταλῶσι κα πάλιν πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Φίλιππον, ὅπως ὑπογραφῇ παρ αὐτῷ τελειωτικῶς ἡ συνθήκη. Πρέσβεις δ' ὡρίσθησαν οἱ αὐτοὶ καὶ πρότε ρον, λαβόντες διαταγὴν νἀναχωρήσωσι ταχέως. Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ συμφέρο τῆς πόλεως ἀπῄτει τὴν ὅσον ἔνεστι ταχεῖαν μετὰ τοῦ Φιλίππου συνάντη σιν, καὶ ὀρθῶς ὁ Δημοσθένης συνεβούλευε τὴν δι' Εὐβοίας σύντομον μετά βασιν εἰς τὴν Θρᾴκην, ἡ πρεσβεία, πειθομένη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Φι λοκράτους καὶ τοῦ Αἰσχίνου, ἐπορεύθη μακρὰν ὁδὸν εἰς τὴν Πέλλαν δι

Θεσσαλίας, καὶ ἀνέμενεν ἐκεῖ τὸν Φίλιππον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μόνον μετὰ τὴν προςχώρησιν τοῦ Κερσοβλέπτου καὶ τὴν καθυπόταξιν ὀχυρῶν παραλίων ἐν Θρᾴκῃ κτήσεων τῶν Ἀθηναίων, ἃς οὐδαμῶς ἦτο διατεθειμένος νἀποδώσῃ εἰς τοὺς προτέρους αὐτῶν κυρίους. Τέλος δὲ μετ' ἀποδημίαν τριῶν ὅλων μηνῶν ἐπέστρεφον οἱ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, φέροντες ἐπικεκυρωμένην τὴν ἀναξίαν τῆς πόλεως συνθήκην, ἥτις εἶχεν ὑπογραφῆ μετὰ μυρίους τῶν πρέσβεων ἐξευτελισμοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἔν τινι πανδοχείῳ τῶν Φερῶν. Ὁ Φίλιππος, κερδήσας διὰ τῆς ψηφίσεως τῆς ἐξευτελιστικῆς εἰρήνης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νίκην μεγίστην, συνεπλήρονε τὸ ἐξ αὐτῆς κέρδος διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν δωροδόκων ἀπεσταλμένων τῆς πόλεως, καθ' ὧν ἔμενεν ἀνίσχυρος ὁ συνάδελφος αὐτῶν Δημοσθένης, καὶ ἔσυρε χάριν μιᾶς ὑπογραφῆς τοὺς πρέσβεις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατορθόνων νὰ φθάσῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Ἀθηνῶν μέχρις αὐτῶν τῶν Θερμοπυλῶν.

ιϐ'

Τὸ τέλος τοῦ φωκικοῦ πολέμου.

Ἡ εἰς Πέλλαν δευτέρα πρεσβεία ἡ ἀπολήξασα εἰς τὴν ἀναξιοπρεπῆ ἐν τῷ πανδοχείῳ τῶν Φερῶν ἐπικύρωσιν τῆς μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνης ὑπῆρξε διηνεκὴς καὶ βαρεῖα βάσανος διὰ τὴν πατριωτικὴν καρδίαν τοῦ Δημοσθένους. Βλέπων παραβαινομένας ὑπὸ τῶν συμπρέσβεων τῆς πόλεως τὰς διαταγὰς, εἰς μάτην ἠθέλησε νὰ προαπέλθῃ ἐκ Πέλλας. Κωλυθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ἠναγκάσθη νἀκολουθήσῃ αὐτὸν μετὰ τῶν συναδέλφων εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ πίῃ τὸ πικρὸν ποτήριον μέχρι πυθμένος. Ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας παρέστη ἐνώπιον τοῦ δήμου καὶ κατηγόρησε δεινῶς τοὺς συμπρέσβεις, δεικνύων εἰς ὁποίαν θέσιν ἔφερον τὴν πόλιν καὶ ὑψόνων ἅπαξ ἀκόμη τὴν φωνὴν ὑπὲρ διασώσεως τῶν ὑστάτων, ὑπὲρ ἀμύνης τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῶν Φωκέων. Ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ἀναστὰς ὁ Αἰσχίνης ἀντὶ νἀπολογηθῇ ἐξέθεσε τὰ πράγματα ὑπὸ ἔποψιν ἐντελῶς διάφορον, παρέστησε τὸν Φίλιππον εὐνούστατον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἠγωνίσθη νὰ εἰκονίσῃ τοιαῦτα τὰ ἐπέρχοντα ἀγαθὰ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τηλικαύτας περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας συνεπῆρε τὰ πλήθη, ὅσον οὐδέποτε ἑλκυσθέντα ὑπὸ τοῦ

φῶν. Ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἦσαν οἱ κεκλημένοι εἰς τὰ ἐπινίκια τοῦ Φιλίππου ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑλλήνων οἱ παραστάντες εἰς τὰς θυσίας καὶ σπονδὰς καὶ προσευχὰς τὰς ἀναπεμφθείσας εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ κατὰ τὸ δεῖπνον ᾄσαντες τοὺς εἰς τὸν θεὸν παιᾶνας. Μεταξὺ δὲ τῶν ὁμοτραπέζων τοῦ βασιλέως φαιδρὸς συνῇδε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβεων τὸν παιᾶνα ὁ Αἰσχίνης, φρονῶν, ὡς ἐδικαιολογεῖτο ἔπειτα, ὅτι ἔπραττεν ἔργον εὐσεβείας πρὸς τὸν θεόν, τῆς πατρίδος οὔσης ὀρθῆς καὶ τῶν πολιτῶν κοινῇ οὐδὲν ἀτυχούντων. Ἀλλ' ὁ παιὰν ἐκεῖνος ἦτο ἄρα ᾆσμα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἢ μᾶλλον ἐπινίκιον τοῦ Φιλίππου;

Μετ' ὀλίγον, ἀρχομένου τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 346 π. Χ., λαμπρῶς ἐτελεῖτο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Φιλίππου ἡ ἑξηκοστὴ πρώτη Πυθιάς. Μετὰ δὲ τὸν ἑορτασμὸν τῶν Πυθίων οἱ μὲν Ἀμφικτύονες παρεσκευάζοντο νὰ διαλυθῶσιν, ὁ δὲ Φίλιππος ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ηὐχαριστημένος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν ἐν οὕτω βραχεῖ χρόνῳ τελεσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ μεγάλων προόδων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ βασιλέως ἔπρεπε νὰ κανονισθῇ τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποδοχῆς τῶν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου ἤδη ἐψηφισμένων, καὶ μάλιστα τῆς ἐν τῇ Ἀμφικτυονίᾳ διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Φιλίππου δημιουργηθείσης νέας τάξεως πραγμάτων.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον μείνει ἀνάλγητοι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Φωκίδος, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι ἐν μέρει ἡ συμφορὰ τῶν Φωκέων ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ἰδίων ἑαυτῶν σφαλμάτων καὶ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἀδρανείας. Ἡ πόλις ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς πρώτης ἀγγελίας περὶ τῆς εἰς τὴν Φωκίδα εἰσελάσεως τοῦ Φιλίππου κατελήφθη ὑπὸ τρόμου, ὡς εἰ ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο ἤδη πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἔντρομοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ῥήτορος Καλλισθένους εἰσεκόμιζον εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ ἐψήφιζον νὰ τελεσθῶσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τὰ ἔξω τῆς πόλεως ἑορταζόμενα Ἡράκλεια. Συγκεκινημένοι δὲ παρεῖχον συμπαθῆ ξενίαν εἰς τοὺς φυγάδας τῶν Φωκέων, ὡς εἶχον πράξει ἄλλοτε διὰ τοὺς Πλαταιεῖς καὶ νεωστὶ διὰ τοὺς Ὀλυνθίους. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἡ ὀργὴ καὶ ὁ φόβος ἐχαλαρώθησαν, ὅτε ὁ Φίλιππος, ἐπιτηδείως διὰ διαφόρων τρόπων καθησύχασε τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ὁ Αἰσχίνης μετὰ συμπρέσβεων μετεῖχεν, ὡς εἴδομεν, ἐ[illegible] κίων δείπνων τοῦ βασιλέως. Οὐχ ἧττον δὲν ἔπαυ[illegible] ροῦντες τὴν ἐν Φωκίδι ἐνέργειαν τοῦ Φιλίππου

καὶ τὴν μετατροπὴν τῶν δελφικῶν πραγμάτων ὡς βεβήλωσιν παλαιῶν τῆς Ἑλλάδος νομίμων. Ἡ δὲ ἀπουσία Ἀθηναίων θεωρῶν ἐκ τῆς ἑορτῆς τῶν Πυθίων, ἣν ἐπανηγύρισεν ὁ Φίλιππος μετὰ λαμπρότητος ἐκτάκτου, δῆλου σαφῶς τὴν στάσιν ταύτην τῆς πόλεως.

Ἀλλ' ὁ Φίλιππος πῶς ἠδύνατο νἀποδεχθῇ τοιαύτην πρὸς τὰς Ἀθήνας μετέωρον σχέσιν; Ἴσχυε λοιπὸν ἡ πρὸ ὀλίγων μηνῶν συνομολογηθεῖσα εἰρήνη ἢ ὄχι; Ἂν ἴσχυε, πῶς ἠρνοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι τὴν συγκατάθεσίν των εἰς τὰ γενόμενα, ἀφιστάμενοι τῶν Πυθίων; Ἂν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόουν αὐτὴν μὴ ὑφισταμένην, ἠδύνατο ὁ βασιλεὺς νὰ ἐπιστρέψῃ ἥσυχος εἰς τὴν Μακεδονίαν; Ὅπως λυθῇ τὸ δίλημμα τοῦτο, ἀνεχώρει ἐκ Δελφῶν εἰς Ἀθήνας, συγκατανευόντων τῶν Ἀμφικτυόνων, πρεσβεία στελλομένη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἡ ἀπάντησις ἣν ἔμελλον νὰ δώσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἦτο κρίσιμος διὰ τὴν τύχην τῆς πόλεως. Τὸν λόγον ἔλαβε πρῶτος ὁ Αἰσχίνης, θέλων νὰ συστήσῃ τὴν ὑποχώρησιν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἤθελε νἀκροασθῇ αὐτοῦ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ ὑπὸ τοῦ θορύβου. Οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν ῥήτορες, κολακεύοντες τὰ πλήθη, ὑπεστήριξαν τὴν ἀντίστασιν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀνελογίζοντο, ὅτι ἐκινδύνευεν οὕτως ἡ πόλις νὰ ἴδῃ κηρυσσόμενον κατ' αὐτῆς πόλεμον ἀμφικτυονικόν. Ἀνῆλθε τότε ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ Δημοσθένης, καὶ παρέστησεν εἰς τοὺς πολίτας τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν Ἀθηνῶν, στερουμένων φίλων καὶ συμμάχων καὶ κινδυνευουσῶν τὰ ἔσχατα, ἂν ἐν τῇ ἀκαταλλήλῳ ἐκείνῃ περιστάσει ἐπεχείρουν παράτολμον πόλεμον περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς. Μετ' ἀπορίας, ἀλλὰ καὶ πεποιθήσεως εἶδον οἱ Ἀθηναῖοι κρατοῦντα θαλλὸν εἰρήνης τὸν ῥήτορα, ὅςτις τοσάκις εἶχε κραδάνει κατὰ τοῦ Μακεδόνος κεραυνούς. Ἡ εἰρηνικὴ φωνὴ τοῦ πατριώτου ἔπεισε τὰ πλήθη, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Φίλιππος ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφίνων φρουρὰν ἐν Θερμοπύλαις.

ιγ'

Τὰ ἔτη τῆς ψευδοῦς εἰρήνης.

Ὁ Φίλιππος, ἐπιστρέφων ἐκ Δελφῶν εἰς τὴν Πέλλαν, ἠδύνατο νὰ ... ὅτι εἶχε καταβάλει ἐν Φωκίδι ἑδραῖα θεμέλια τῆς ἐν Ἑλλάδι ... ἡγεμονίας. Ὁ δίψηφος πρόεδρος τῶν Πυθίων ἦτο ἀληθὴς ... τῇ χερσονήσῳ. Τὸ δὲ ἄξιον σημειώσεως εἶνε, ὅτι τοῦθ'

ὅπερ ἄλλος τις ἤθελε κατορθώσει ὡς πολέμιος τῆς χώρας
σητός, ὁ Φίλιππος ἐπέτυχεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν
λ ηνίου θεοῦ, εὐφημούμενος ὡς εὐσεβὴς καὶ σωτήρ. Θ
λέση τὸ ἔργον ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων, διὰ τῆς
διὰ τοῦ πολέμου, διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν Ἑλλήνων
ἐπεμβάσεως μᾶλλον ἢ διὰ τῆς κατακτήσεως, δὲν
παρόντος περαιτέρω. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ ἀεικίνητος
τάζετο, ὅτι ἠδύνατο νἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν του,
δι' αὐτὸν ἀνάπαυσις ἦτο ἡ ἀλλαγὴ πεδίου ἐνεργείας,
ἀγωνιζόμενον κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Μολοσσῶν καὶ ἐν Θ
χοῦ παρόντα, ἁπανταχοῦ νικῶντα. Ἐκστρατεύσας δ' εἰς
κατέπνιξε τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἀντι
γῶν εἰς τὰς πόλεις ὀλιγαρχικὰς δεκαδαρχίας, οἷαι αἱ ἐπὶ
συσφίγξας στενότερον τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας τὴν
την χώραν μετὰ τῆς Μακεδονίας.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττοντο ἐν τῷ βορρᾷ, οὐδαμῶς
λιππος τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀλλ' εἰργάζετο καὶ
διάδοσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀγωνιζόμενος μὲν ἐν Ἠπ
συγχρόνως νὰ συνδέσῃ σχέσεις μετὰ τῶν Ἀμβρακιωτῶν
νων. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξέτεινε τὰς πλεκτάνας αὐτοῦ ἐν Ε
ἐν Ὠρεῷ καὶ Ἐρετρίᾳ τὴν πᾶσαν δύναμιν εἰς τοὺς ὀπα
φίλους. Ἀλλ' ἰδίως ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἦτο ζωηρὰ ἐν Πε
χερσόνησος δὲν εἶχεν ἡσυχάσει μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχ
τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἡ Μεγάλη πόλις, ἐξήγειρε τὸν φθόν
τιατῶν. Ἡ δὲ κατὰ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἐπιδρομὴ αὐ
ἔτει 351 π. Χ. ἀφορμὴ πολέμου, οὗτινος οὐ μόνον πολ
ποννησίων μετέσχον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Φερῶν ἔκπτωτοι τύρ
οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι, καίπερ καθεστῶτος τοῦ ἱεροῦ
εἶχε παύσει ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς Σπάρτης πρὸς τὸ Ἄργος
Μεσσήνην, ὑπῆρχε δ' ἐκτὸς τούτου πολλὴ ἐσωτερικὴ δ
Ἤλιδι μεταξὺ ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν τέως ἰσχυόντων δημο
ἄλλως δὲ ἡ μετάβασις τοῦ Φαλαίκου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτ
εἰς τὴν χερσόνησον εἶχε γείνει ἀφορμὴ νέας συγχύσεως
Ὑπῆρχε λοιπὸν ἐν Πελοποννήσῳ τοιαύτη κατάστασις
ὁποίαν κατὰ προτίμησιν πάντοτε ἐπεζήτει ὁ Φίλιππος
δύναμιν ἐπεμβαίνων καὶ διχάζων, ὑποσχόμενος καὶ

ύτοις δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὴν εἰρήνην ἐπιδοθέντες εἰς τὴν
τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν
τῆς συγκοινωνίας, εἶδον καὶ πάλιν τὴν πόλιν ἀναθάλλουσαν.
ριον τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε πάλιν νὰ ἀκμάζῃ, ἐπιφέρον αὔξησιν
του τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πόρων τῆς πόλεως, οὕτως ὥστε
ρὰ δέκα ταλάντων κατ' ἔτος ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς πο-
ὶ τοὺς μετοίκους, δι' ἧς τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐβελτιώ-
πουδαίως. Ἠδύνατο δὲ ἤδη ἡ πόλις νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν αὔξησιν
λου καὶ τὴν φροντίδα τῆς κτίσεως προςθέτων νεωςοίκων ἐν Πει-
ὶ ἄλλων δημοσίων οἰκοδομῶν. Καὶ ἀληθῶς ὁ μὲν στόλος ἀνῆλθε
ίγον εἰς τριακοσίας τριήρεις, πλὴν δὲ τῶν ἄλλων ἤρχισεν οἰκοδο-
ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τοῦ Ἐλευσινίου ἀρχιτέκτονος Φίλωνος ἡ πε-
ς Σκευοθήκη, ἥτις, περατωθεῖσα βραδύτερον, ἦτο ἓν τῶν ἐπιση-
ν καὶ μεγαλοπρεπεστάτων κτιρίων τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἐν τῷ
ματι δ' ἔγειναν ἀξιόλογοί τινες μεταρρυθμίσεις, σκοποῦσαι τὴν
ν τῆς εἰς τοὺς πολίτας ἐγγραφῆς, τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ
ᾳ τοῦ δήμου καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Ἀρείου Πάγου.
' ἐν ᾧ ἐν τῇ πόλει ἐγίνοντο αἱ ἐπαισθηταὶ αὗται πρόοδοι, ἀφ'
ὲν ἔπαυον ἐν Ἀθήναις αἱ ἐνέργειαι τοῦ Φιλίππου, ὅςτις οὐ μόνον
ῦ τῆς Ἑλλάδος εἰργάζετο, ὅπως ὑπονομεύσῃ τὴν πόλιν τῶν
ν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει εἶχε φίλους ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργοῦν-
κυριώτατοι δὲ ἀρχηγοὶ τῆς μακεδονικῆς ταύτης φατρίας ἦσαν
νης καὶ ὁ Φιλοκράτης, ἀνεφαίνετο δὲ ἤδη πλὴν τούτων ὁ Δη-
συνδημότης τοῦ Δημοσθένους ἐκ Παιανίας, υἱὸς πορθμέως, ὑπάρ-
αὐτὸς ναύτης ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, ὅςτις ἠδυνήθη διὰ τῆς περὶ τὸ
διάζειν δεινότητος νὰ προαχθῇ ὡς ῥήτωρ, ἕνεκα δὲ τῶν περιστά-
ὶ διὰ τῆς προστασίας τῶν Μακεδόνων κατώρθωσεν ἔπειτα νὰ
ασθῇ ἀντίπαλος καὶ αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν
πλῶς φίλοι τῆς εἰρήνης, ὡς οἱ περὶ τὸν Εὔβουλον, ὡς ὁ Φωκίων,
σοκράτης, ἀλλ' ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧτ-
α ὄργανα τοῦ Μακεδόνος. Εἴπερ ποτὲ δριμύτερον ἀντεπεξήρχετο
κατ' αὐτῶν ὁ Δημοσθένης, θέλων νὰ περισώσῃ τὰ ναυάγια τῆς
καὶ νὰ ἴδῃ τιμωρουμένην τὴν προδοσίαν, ἣν ἐζωγράφιζε διὰ
των ἀκόμη μελανωτέρων τοῦ ἀληθοῦς. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης δὲν
ἰον μόνος καὶ ἀβοήθητος ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ. Ἤδη ἐτάσσοντο
ο πλευρόν του ἄνδρες φιλοπάτριδες, ἰσχυροὶ ἐν ἔργοις τε καὶ λο-

ὅπερ ἄλλος τις ἤθελε κατορθώσει ὡς πολέμιος τῆς χώρας, γινόμενος ἐ σητός, ὁ Φίλιππος ἐπέτυχεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν εὐλογιῶν τοῦ πανε λληνίου θεοῦ, εὐφημούμενος ὡς εὐσεβὴς καὶ σωτήρ. Θέλων δὲ νὰ συντ λέσῃ τὸ ἔργον ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων, διὰ τῆς διπλωματίας μᾶλλον διὰ τοῦ πολέμου, διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἐπικαίρ ἐπεμβάσεως μᾶλλον ἢ διὰ τῆς κατακτήσεως, δὲν προεχώρησεν ἐπὶ τ παρόντος περαιτέρω. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ ἀεικίνητος βασιλεὺς δὲν ἐφα τάζετο, ὅτι ἠδύνατο νἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν του, ἀλλ' ὡς εἰ μό δι' αὐτὸν ἀνάπαυσις ἦτο ἡ ἀλλαγὴ πεδίου ἐνεργείας, εὑρίσκομεν αὐτ ἀγωνιζόμενον κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Μολοσσῶν καὶ ἐν Θρᾴκῃ, ἀπαντ χοῦ παρόντα, ἀπανταχοῦ νικῶντα. Ἐκστρατεύσας δ' εἰς τὴν Θεσσαλία κατέπνιξε τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἀντιδράσεως, εἰςαγ γὼν εἰς τὰς πόλεις ὀλιγαρχικὰς δεκαδαρχίας, οἷαι αἱ ἐπὶ Λυσάνδρου, κ συσφίγξας στενότερον τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας τὴν ὑποτελῆ τα την χώραν μετὰ τῆς Μακεδονίας.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττοντο ἐν τῷ βορρᾷ, οὐδαμῶς παρημέλει ὁ Φι λιππος τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀλλ' εἰργάζετο καὶ ἐν Ἑλλάδι πρὸ διάδοσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀγωνιζόμενος μὲν ἐν Ἠπείρῳ, προςεπάθε συγχρόνως νὰ συνδέσῃ σχέσεις μετὰ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ Ἀκαρνά νων. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξέτεινε τὰς πλεκτάνας αὐτοῦ ἐν Εὐβοίᾳ, παρέχω ἐν Ὠρεῷ καὶ Ἐρετρίᾳ τὴν πᾶσαν δύναμιν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ κα φίλους. Ἀλλ' ἰδίως ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἦτο ζωηρὰ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἡ χερσόνησος δὲν εἶχεν ἡσυχάσει μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Τὸ κτίσμ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἡ Μεγάλη πόλις, ἐξήγειρε τὸν φθόνον τῶν Σπαρ τιατῶν. Ἡ δὲ κατὰ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἐπιδρομὴ αὐτῶν ἔγεινεν ἐ ἔτει 351 π. Χ. ἀφορμὴ πολέμου, οὕτινος οὐ μόνον πολλοὶ τῶν Πελο ποννησίων μετέσχον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Φερῶν ἔκπτωτοι τύραννοι καὶ αὐτο οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι, καίπερ καθεστῶτος τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Οὐδ εἶχε παύσει ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς Σπάρτης πρὸς τὸ Ἄργος ἰδίως καὶ τὴ Μεσσήνην, ὑπῆρχε δ' ἐκτὸς τούτου πολλὴ ἐσωτερικὴ διχόνοια καὶ ἐ Ἤλιδι μεταξὺ ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν τέως ἰσχυόντων δημοκρατικῶν. Κα ἄλλως δὲ ἡ μετάβασις τοῦ Φαλαίκου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν μισθοφόρω εἰς τὴν χερσόνησον εἶχε γείνει ἀφορμὴ νέας συγχύσεως καὶ ἀνωμαλίας Ὑπῆρχε λοιπὸν ἐν Πελοποννήσῳ τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων ὁποίαν κατὰ προτίμησιν πάντοτε ἐπεζήτει ὁ Φίλιππος, ὅπως ἀποκτ δύναμιν ἐπεμβαίνων καὶ διχάζων, ὑποσχόμενος καὶ ἀπατῶν.

Ἐν τούτοις δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὴν εἰρήνην ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ῥύθμισιν τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν παθῶν τῆς συγκοινωνίας, εἶδον καὶ πάλιν τὴν πόλιν ἀναθάλλουσαν. Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε πάλιν νὰ ἀκμάζῃ, ἐπιφέρον αὔξησιν τοῦ πλούτου τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πόρων τῆς πόλεως, οὕτως ὥστε καὶ εἰσφορὰ δέκα ταλάντων κατ' ἔτος ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς πολίτας καὶ τοὺς μετοίκους, δι' ἧς τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐβελτιώθησαν σπουδαίως. Ἠδύνατο δὲ ἤδη ἡ πόλις νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ στόλου καὶ τὴν φροντίδα τῆς κτίσεως προσθέτων νεωσοίκων ἐν Πειραιεῖ καὶ ἄλλων δημοσίων οἰκοδομῶν. Καὶ ἀληθῶς ὁ μὲν στόλος ἀνῆλθε μετ' ὀλίγον εἰς τριακοσίας τριήρεις, πλὴν δὲ τῶν ἄλλων ἤρχισεν οἰκοδομουμένη ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τοῦ Ἐλευσινίου ἀρχιτέκτονος Φίλωνος ἡ περιώνυμος Σκευοθήκη, ἥτις, περατωθεῖσα βραδύτερον, ἦτο ἓν τῶν ἐπισημοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων κτιρίων τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἐν τῷ πολιτεύματι δ' ἔγειναν ἀξιόλογοί τινες μεταρρυθμίσεις, σκοποῦσαι τὴν ἐξέλεγξιν τῆς εἰς τοὺς πολίτας ἐγγραφῆς, τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐν τῇ πόλει ἐγίνοντο αἱ ἐπαισθηταὶ αὗται πρόοδοι, ἀφ' ἑτέρου δὲν ἔπαυον ἐν Ἀθήναις αἱ ἐνέργειαι τοῦ Φιλίππου, ὅστις οὐ μόνον ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰργάζετο, ὅπως ὑπονομεύσῃ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει εἶχε φίλους ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργοῦντας. Οἱ κυριώτατοι δὲ ἀρχηγοὶ τῆς μακεδονικῆς ταύτης φατρίας ἦσαν ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Φιλοκράτης, ἀνεφαίνετο δὲ ἤδη πλὴν τούτων ὁ Δημάδης, συνδημότης τοῦ Δημοσθένους ἐκ Παιανίας, υἱὸς πορθμέως, ὑπάρξας καὶ αὐτὸς ναύτης ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, ὅστις ἠδυνήθη διὰ τῆς περὶ τὸ αὐτοσχεδιάζειν δεινότητος νὰ προαχθῇ ὡς ῥήτωρ, ἕνεκα δὲ τῶν περιστάσεων καὶ διὰ τῆς προστασίας τῶν Μακεδόνων κατώρθωσεν ἔπειτα νὰ παρουσιασθῇ ἀντίπαλος καὶ αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν ἦσαν ἁπλῶς φίλοι τῆς εἰρήνης, ὡς οἱ περὶ τὸν Εὔβουλον, ὡς ὁ Φωκίων, ὡς ὁ Ἰσοκράτης, ἀλλ' ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὤνια ὄργανα τοῦ Μακεδόνος. Εἴπερ ποτὲ δριμύτερον ἀντεπεξήρχετο λοιπὸν κατ' αὐτῶν ὁ Δημοσθένης, θέλων νὰ περισώσῃ τὰ ναυάγια τῆς πόλεως καὶ νὰ ἴδῃ τιμωρουμένην τὴν προδοσίαν, ἣν ἐζωγράφιζε διὰ χρωμάτων ἀκόμη μελανωτέρων τοῦ ἀληθοῦς. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης δὲν ἦτο πλέον μόνος καὶ ἀβοήθητος ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ. Ἤδη ἐτάσσοντο παρὰ τὸ πλευρόν του ἄνδρες φιλοπάτριδες, ἰσχυροὶ ἐν ἔργοις τε καὶ λο-

γοις. Καὶ ὁ μὲν Ἡγήσιππος καὶ Τίμαρχος, δυσφημούμενοι διὰ τὸ χαλαρὸν τῶν ἠθῶν αὐτῶν καὶ τὸν ἀκατάστατον ἰδιωτικὸν βίον, οὐ μικρὶ ἔβλαπτον τὴν πατριωτικὴν μερίδα, μεθ' ἧς ἐτάσσοντο καὶ ἧς ὑπερεμάχουν. Ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ μερίδι ἠγωνίζοντο τὸν καλὸν ἀγῶνα ἄνδρ οἷοι ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Ὑπερείδης, οὐ μόνον διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶ φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἄοκνον προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς πόλεω διακρινόμενοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου παρέχοντες τὰ ἀρίστας τῶν ὑπηρεσιῶν. Ὁ Δημοσθένης, τοιούτους ἔχων συμμάχου ἀνέλαβε μετὰ παρρησίας τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Αἰσχίνου καὶ τοῦ Φιλοκράτους καὶ κατὰ παντὸς προδότου, οἷος ὁ Ἀντιφῶν ἐκεῖνος, ὅςτις ἐμέλλετα νὰ ἐμπρήσῃ τὰ νεώρια τοῦ Πειραιῶς, χαριζόμενος εἰς τὸν Φίλιππον. Καὶ ὁ μὲν Ἀντιφῶν, κρατηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους, μὲν πρῶτον ἐξέφυγεν, ἔπειτα δὲ συλληφθεὶς καὶ πάλιν, διαταγῇ τῆς Ἀρείου Πάγου βουλῆς, ἐδικάσθη καὶ ἐφονεύθη (344 π. Χ.). Τὸν δὲ Φιλοκράτην, καταγγελθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπερείδου ἐνώπιον τῆς ἐκκλησία τοῦ δήμου, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ οὐδ' αὐτὸς ὁ Αἰσχίνης. Ὁ εἰςηγητὴ τῆς μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνης, εὑρεθεὶς ἔνοχος, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δήμου εἰς θάνατον, ἀλλ' ἤδη εὑρίσκετο μακρὰν τῆς πόλεως ἐν ἑκουσίᾳ ἐξορίᾳ, φυγὼν πρὸ τῆς δίκης (343 π. Χ.). Τέλος δὲ ὁ κατ' αὐτοῦ τοῦ Αἰσχίνου δικαστικὸς ἀγὼν διήρκεσεν ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη. Ὁ δεινὸς ἀντίπαλος, κατηγορηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Τιμάρχου ἐπὶ ἀπίστῳ καὶ προδοτικῇ διεξαγωγῇ τῆς εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς πόλεως ἀνατεθείσης πρεσβείας, ἔστρεψεν ἐπιδεξίως τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ κατηγόρου, διισχυρισθείς, ὅτι ἕνεκα τοῦ ἀσέμνου αὐτοῦ βίου κατὰ παράβασιν τῶν νόμων προέβαινε ὡς κατήγορος. Ὁ δὲ κατὰ Τιμάρχου λόγος τοῦ Αἰσχίνου ὑπῆρξεν οὕτω δριμὺς καὶ ἰσχυρός, ὥςτε ὁ ῥήτωρ ἐπέτυχε δι' αὐτοῦ τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀναξίου συμμάχου τοῦ Δημοσθένους. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νἀναλάβῃ τὸν περὶ παραπρεσβείας ἀγῶνα αὐτὸς ὁ Δημοσθένης, ὅςτις διεξήγαγεν αὐτὸν μετὰ τοιαύτης δυνάμεως λόγου ὥςτε ὁ Αἰσχίνης παρ' ὅλην τὴν δεινότητα, μεθ' ἧς ὑπερησπίσθη ἑαυτὸν καὶ παρ' ὅλην τὴν συνηγορίαν τοῦ Εὐβούλου καὶ τοῦ Φωκίωνος μόλι διὰ τριάκοντα ψήφων ἠδυνήθη νἀποφύγῃ τὴν καταδίκην (343 π. Χ.).

Οὕτως ἐνισχυομένη ἡ μερὶς τῶν πατριωτῶν εἰργάζετο καὶ ἐξωτερικῶ πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Δημοσθένης, σταλεὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠγωνίσθη νὰ παραστήσῃ εἰς τοὺς Ἀ τοὺς Μεσσηνίους τὸ σκολιὸν τῆς πολιτικῆς τοῦ βασιλέ

νων, καὶ προςεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτούς, ὅπως συνδιαλλαγῶσι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐνεποίησαν ἀρίστην αἴσθησιν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ ῥήτορος. Μετ' οὐ πολὺ δέ, καὶ πάλιν ἰσχυσάντων ἐν Πελοποννήσῳ τῶν φιλιππιζόντων, ἐστάλη εἰς τὰς Ἀθήνας πρεσβεία, παραπονουμένη, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, προστατεύοντες τοὺς Σπαρτιάτας, παρεκώλυον τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας τῶν ἐχθρῶν τῆς Σπάρτης. Συγχρόνως δὲ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου, ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ᾐτιῶντο, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διέβαλλον τὸν βασιλέα πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδίκως. Ὁ Δημοσθένης ἔδωκε τότε τὴν προςήκουσαν ἀπάντησιν διὰ τοῦ δευτέρου φιλιππικοῦ, ἐν ᾧ ἀπεδείκνυε τὴν παράβασιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Φιλίππου καὶ τὴν διάψευσιν τῶν περὶ αὐτοῦ παρεχομένων ἐλπίδων, καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην δὲν ἔπαυσεν ὁ Φίλιππος νὰ εἶνε ἐχθρὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ ἐντύπωσις τοῦ λόγου ὑπῆρξε κραταιά. Οἱ Πελοποννήσιοι συνδιαλλασσόμενοι ἐματαίονον τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Φιλίππου ἐν τῇ χερσονήσῳ, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἀπετύγχανον αἱ ἐνέργειαι τοῦ βασιλέως, ὅπως διὰ τῶν φίλων αὐτοῦ προςελκύσῃ τοὺς Μεγαρεῖς, οἵτινες συνεδέοντο εἴπερ ποτὲ στενῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Συνεῖδε λοιπὸν ὁ Φίλιππος, ὅτι ἔπρεπε νὰ περιποιηθῇ τοὺς Ἀθηναίους, οὕτως ἀποτόμως διαμφισβητοῦντας τὴν εἰρήνην καὶ στεφομένους ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσει ὑπὸ ἐπιτυχιῶν. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν ἐκ Βυζαντίου Πύθωνα, ὅςτις εἶχε παιδευθῇ ἐν Ἀθήναις, προτείνων δι' αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἀναθεώρησιν τῶν συνθηκῶν. Ἀλλ' ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Ἡγήσιππον μετ' ἄλλων πρέσβεων, ὁ Φίλιππος προςηνέχθη πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους ψυχρότατα καὶ ἀπεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ Πέλλας ἀπράκτους (343 π. Χ.). Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ αἱ ἐνέργειαι τῶν Ἀθηναίων ηὐδοκίμουν ὁσημέραι πλειότερον. Ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας καὶ ἔβλεπε κλονιζομένην τὴν ἀρχήν του ἐν Θεσσαλίᾳ, ἣν ἐκστρατεύων ἠναγκάζετο νὰ διαιρέσῃ χάριν μεγαλειτέρας ἀσφαλείας εἰς τετραρχίας (342 π. Χ.), οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροστάτευον τὸν ἔκπτωτον βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀρρύβαν, ἔστελλον στρατὸν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, συνωμολόγουν συνθήκην μετὰ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδέων, παρεσκευάζοντο νὰ πέμψωσι στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ βασιλεὺς ἐποίησε τότε νέα διαβήματα συνεννοήσεως πρὸς ἰς Ἀθηναίο [illegible] ίαν μετ' ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ ἐπηγγέλλετο

δὲν ἠδύναντο νὰ συγκινήσωσιν ἐμφύλιοι νῖκαι, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον αἱ ἐκ τῶν ἀδελφικῶν σπαραγμῶν συμφοραί, ἀλλὰ τὴν ἁρμονικὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐπλήρου τὸ ὄνειρον εὐτυχοῦς, ὁμονοούσης καὶ ἑνιαίας Ἑλλάδος, μεγάλης τινὸς πανελληνίου ἑνώσεως καὶ ἐσωτερικῆς εἰρήνης, ἀγούσης εἰς τρόπαια κατὰ βαρβάρων. Καὶ ἄσμενος ἐχαιρέτιζεν ὁ ἀγαθὸς σωκρατικὸς πάντα ἰσχυρόν, ὃν ἐθεώρει δυνάμενον νὰ βαστάσῃ ὑψηλὰ τοιαύτην μεγάλην σημαίαν, περισυνάγουσαν ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν σκιάν της ἅπαν τὸ Ἑλληνικόν, ὁτὲ μὲν τὸν Ἀρχίδαμον ἐν Σπάρτῃ, ὁτὲ δὲ τὸν Διονύσιον ἐν Συρακούσαις, ἄλλοτε τὸν Ἰάσονα ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ νῦν τὸν Φίλιππον ἐν Πέλλᾳ. Τὰ δὲ πανελλήνια αὐτοῦ ταῦτα αἰσθήματα καὶ τὸν ἄλλως ὑπόψυχρον πρὸς τὸ ἀπώτερον παρελθὸν θαυμασμὸν ἐξέθετεν ἐν γραπτοῖς λόγοις, ἐπιμελῶς καὶ περισσῶς τετορνευμένοις, ἐν οἷς τῶν λέξεων ἡ εὔρυθμος διάταξις ἡμιλλᾶτο πρὸς τὸν περίτεχνον τῶν περιόδων σχηματισμὸν καὶ τὴν ἀπὸ παρασκευῆς καὶ πόνου ἐξεζητημένην σύνθεσιν τοῦ ὅλου. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ Ἰσοκράτης, ψηφισθείσης τῆς εἰρήνης, προςεφώνησε δι' ἰδίου λόγου τὸν Φίλιππον, χαιρετίζων αὐτὸν ὡς εἰρηνοποιὸν καὶ προτρέπων τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων νὰ ἑνώσῃ μὲν τοὺς Ἕλληνας, νὰ βαδίσῃ δέ, ἡγούμενος αὐτῶν, κατὰ τῶν Περσῶν, τοῦ ἐθνικοῦ τούτου τῶν Ἑλλήνων ἐχθροῦ.

Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ὁ Φίλιππος, ὃν οὕτω προςηγόρευεν ὁ ὀνειροπόλος γέρων, εὑρίσκετο ἐν Θρᾴκῃ, ὅπου ἔσπευσε νὰ μεταβῇ, ἐν ᾧ οἱ πρέσβεις αὐτοῦ διέμενον ἐν Ἀθήναις, ὅπως τὸ μὲν προςελκύσῃ τὸν φιλαθήναιον ἡγεμόνα Κερσοβλέπτην, τὸ δὲ ὑποτάξῃ τὰς πόλεις ἐν αἷς εὑρίσκοντο φρουραὶ ἀθηναϊκαί. Ἔπραττε δὲ ταῦτα ἐν σπουδῇ, θέλων νὰ εὑρεθῇ κάτοχος ὅσον τὸ δυνατὸν πλείστων ἀθηναϊκῶν κτήσεων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κυρώσεως τῆς εἰρήνης, ἥτις ἀνέγραφε τὴν διατήρησιν τῶν ὑφ' ἑκατέρου κεκτημένων. Ἀληθῶς οἱ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποδοχὴν τῆς εἰρήνης δὲν ὑπέγραψαν αὐτὴν ἀμέσως ἐν Ἀθήναις, ἅτε μὴ ἔχοντες τοιαύτην ἐντολήν, ἀλλ' ἐχρειάσθη νὰ σταλῶσι καὶ πάλιν πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Φίλιππον, ὅπως ὑπογραφῇ παρ' αὐτῷ τελειωτικῶς ἡ συνθήκη. Πρέσβεις δ' ὡρίσθησαν οἱ αὐτοὶ καὶ πρότερον, λαβόντες διαταγὴν νἀναχωρήσωσι ταχέως. Ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ἀπῄτει τὴν ὅσον ἔνεστι ταχεῖαν μετὰ τοῦ Φιλίππου συνάντησιν, καὶ ὀρθῶς ὁ Δημοσθένης συνεβούλευε τὴν δι' Εὐβοίας σύντομον μετάβασιν εἰς τὴν Θρᾴκην, ἡ πρεσβεία, πειθομένη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Φιλοκράτους καὶ τοῦ Αἰσχίνου, ἐπορεύθη μακρὰν ὁδὸν εἰς τὴν Πέλλαν διὰ

ταλίας, καὶ ἀνέμενεν ἐκεῖ τὸν Φίλιππον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐπέστρε-
εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μόνον μετὰ τὴν προς-
ησιν τοῦ Κερσοβλέπτου καὶ τὴν καθυπόταξιν ὀχυρῶν παραλίων ἐν
κῃ κτήσεων τῶν Ἀθηναίων, ἃς οὐδαμῶς ἦτο διατεθειμένος νἀπο-
ῃ εἰς τοὺς προτέρους αὐτῶν κυρίους. Τέλος δὲ μετ' ἀποδημίαν τριῶν
μηνῶν ἐπέστρεφον οἱ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, φέροντες ἐπικεκυ-
ένην τὴν ἀναξίαν τῆς πόλεως συνθήκην, ἥτις εἶχεν ὑπογραφῆ μετὰ
ους τῶν πρέσβεων ἐξευτελισμοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἔν τινι πανδο-
τῶν Φερῶν. Ὁ Φίλιππος, κερδήσας διὰ τῆς ψηφίσεως τῆς ἐξευτε-
ικῆς εἰρήνης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νίκην μεγίστην, συνεπλήρωνε τὸ
ὐτῆς κέρδος διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν δωροδόκων ἀπεσταλμένων
πόλεως, καθ' ὧν ἔμενεν ἀνίσχυρος ὁ συνάδελφος αὐτῶν Δημοσθένης,
ἔσυρε χάριν μιᾶς ὑπογραφῆς τοὺς πρέσβεις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κα-
δόνων νὰ φθάσῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Ἀθηνῶν μέχρις αὐτῶν τῶν
μοπυλῶν.

ιβ'

Τὸ τέλος τοῦ φωκικοῦ πολέμου.

Ἡ εἰς Πέλλαν δευτέρα πρεσβεία ἡ ἀπολήξασα εἰς τὴν ἀναξιοπρεπῆ
τῷ πανδοχείῳ τῶν Φερῶν ἐπικύρωσιν τῆς μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνης
ἦρξε διηνεκὴς καὶ βαρεῖα βάσανος διὰ τὴν πατριωτικὴν καρδίαν τοῦ
ημοσθένους. Βλέπων παραβαινομένας ὑπὸ τῶν συμπρέσβεων τῆς πό-
ως τὰς διαταγάς, εἰς μάτην ἠθέλησε νὰ προαπέλθῃ ἐκ Πέλλας. Κω-
θεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ἠναγκάσθη νἀκολουθήσῃ αὐτὸν μετὰ τῶν συνα-
λφων εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ πίῃ τὸ πικρὸν ποτήριον μέχρι πυ-
ένος. Ἀλλ' ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας παρέστη ἐνώπιον τοῦ δήμου καὶ
τηγόρησε δεινῶς τοὺς συμπρέσβεις, δεικνύων εἰς ὁποίαν θέσιν ἔφερον
ν πόλιν καὶ ὑψόνων ἅπαξ ἀκόμη τὴν φωνὴν ὑπὲρ διασώσεως τῶν ὑστά-
ν, ὑπὲρ ἀμύνης τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῶν Φωκέων. Ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ
κλησίᾳ τοῦ δήμου ἀναστὰς ὁ Αἰσχίνης ἀντὶ νἀπολογηθῇ ἐξέθεσε τὰ
άγματα ὑπὸ ἔποψιν ἐντελῶς διάφορον, παρέστησε τὸν Φίλιππον εὐ-
ύστατον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἠγωνίσθη νὰ εἰκονίσῃ τοιαῦτα τὰ
άρχοντα ἀγαθὰ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τηλικαύτας περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλ-
ίδας, ὥστε συνεπῆρε τὰ πλήθη, ὅσον οὐδέποτε ἑλκυσθέντα ὑπὸ τοῦ

πανηγυρικοῦ ὄγκου ὃν εἴξευρε νὰ περιβάλληται καὶ σαγηνευθέντα ὑπὸ τῆς θαυμαστῆς τοῦ ῥήτορος εὐφωνίας.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς τὸν μὲν Αἰσχίνην ἐπευφήμει, τὸν δὲ Δημοσθένην, προλέγοντα τὰ νέα δεινά, κατεγέλα, ἐξέκρουεν, ἐχλεύαζεν, ὁ Φίλιππος ἐπανηγύριζε νέους θριάμβους. Ἡ παρουσία αὐτοῦ καὶ μόνη ἤρκει, ὅπως καταστείλῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐνέργειαν στασιαζούσης μερίδος τῶν Θεσσαλῶν. Προσλαμβάνων δὲ τὸ θεσσαλικὸν ἱππικὸν καθ' ὃν χρόνον οἱ Θηβαῖοι παρεῖχον αὐτῷ κατὰ τῶν Φωκέων συμμάχους τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἀπέβαινε δυςκαταγώνιστος. Φθάσας εἰς τὰς Θερμοπύλας δὲν εὑρίσκει πλέον ἐνώπιόν του τοὺς Ἀθηναίους, ὡς πρὸ ἐτῶν ἕξ. Ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε παντελῶς ἐλεύθερον τὸ στενόν, ὅπερ κατέχουσιν ἤδη ὀκτακισχίλιοι Φωκεῖς.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΘΕΣΣΑΛΩΝ

Ἀρχηγὸς τῶν Φωκέων ἦτο τότε ὁ Φάλαικος, υἱὸς τοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ τῷ 352 π. Χ. πεσόντος Ὀνομάρχου. Ἐπ' αὐτοῦ εἶχεν ἐξακολουθήσει ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς Θηβαίους. Μέγα μέρος τῆς Βοιωτίας κατείχετο ὑπὸ τῶν Φωκέων, οἵτινες καὶ ἄλλως δι' ἐπιδρομῶν καὶ δηώσεων ἔβλαπτον μεγάλως τοὺς Θηβαίους, ἀναγκαζομένους νἀγωνίζωνται ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς μισθοφόρους τῶν πολεμίων. Ἀλλ' ἤδη οἱ θησαυροὶ τοῦ δελφικοῦ ἱεροῦ εἶχον σκορπισθῆ ἐκ τῶν μακρῶν ἀγώνων καὶ τῆς σπατάλης. Εἰς δὲ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου προςετέθησαν αἱ ἐμφύλιοι ἔριδες καὶ ἡ στάσις. Ἡ Φωκίς, δυςπιστήσασα πρὸς καιρὸν εἰς τὸν Φάλαικον, ἀφήρεσεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' οἱ προσωρινοὶ αὐτοῦ διάδοχοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἑλκύσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ φωκικοῦ λαοῦ, καὶ ἡ στρατηγία περιῆλθε πάλιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ὀνομάρχου. Οὐχ ἧττον οἱ Φωκεῖς ἦσαν ἐξηντλημένοι, καὶ ὁ Φάλαικος, ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς εἰς τὴν Θεσσαλίαν καταβάσεως τοῦ Φιλίππου καταλαμβάνων τὰς Θερμοπύλας, ἔβλεπε πόσον διάφοροι ἦσαν οἱ καιροὶ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς ἀντεπεξήρχετο κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων ὁ πατήρ του. Ἡ εἴδησις, ὅτι ἐξ Ἀθηνῶν οὐδεμία ἔμελλε νὰ ἔλθῃ βοήθεια, ἐπετάχυνε τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μετὰ τοῦ Φαλαίκου διαπραγματεύσεων τοῦ Φιλίππου. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φωκέων, συνιδών, ὅτι αἱ δυνάμεις του δὲν ἦσαν ἀξιόμαχοι, ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τοῦ βασιλέως, παραδίδων τὰς Θερμοπύλας καὶ ἀφίνων τὸν ἐχθρὸν νὰ εἰςελάσῃ εἰς τὴν Φωκίδα, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι ὁ Φάλαικος δύναται νἀπέλθῃ ἐλεύθερος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν μισθοφόρων ὅπου θελήσῃ. Καὶ ὁ μὲν Φάλαικος ἀπιχώ-

ρ... σιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ Φωκεῖς, συντριβείσης πάσης αὐτῶν ἐλπίδος, παρεδόθησαν εἰς τὸν Φίλιππον, διελθόντα ἀμαχητὶ τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο στενὸν, ὅπερ ὡς λέων εἶχεν ὑπερασπίσει ἐναντίον τοῦ Πέρσου ὁ Λεωνίδας (346 π. Χ.).

Ἐμπαθὴς καὶ ἀμείλικτος ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τῶν ἱεροσύλων ἀπόφασις τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου, ὅπερ συνῆλθεν ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Φιλίππου ἐν Δελφοῖς μετὰ τὴν ἀπόλεμον παράδοσιν τῶν Φωκέων. Αἱ δύο τῶν Φωκέων ἐν τῷ συνεδρίῳ ψῆφοι ἐδόθησαν τὸ ἑξῆς εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ. Αἱ πόλεις τῆς χώρας, εἴκοσι καὶ δύο οὖσαι τὸν ἀριθμὸν, ἀπεφασίσθη νὰ κατασκαφῶσιν ἅπασαι πλὴν τῆς ἱερᾶς Ἄβας, ἐν ᾗ ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Οἱ δὲ κάτοικοι τῶν εἰς ἔδαφος ἄρδην κρημνισθεισῶν πόλεων μετῳκίσθησαν εἰς κώμας, ἐχούσας ὀλιγωτέρας τῶν πεντήκοντα οἰκιῶν. Οἱ ἵπποι τῶν Φωκέων ἐπωλήθησαν, τὰ δὲ ὅπλα αὐτῶν καὶ τῶν μισθοφόρων κατεπετροκοπήθησαν καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ, οὐδ' ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ἡ κτῆσις ὅπλων καὶ ἵππων μέχρις οὗ ἀποδώσωσιν εἰς τὸν θεὸν τὰ χρήματα τὰ σεσυλημένα, ἐφ' ᾧ ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρόνωσι πεντήκοντα τάλαντα κατ' ἔτος. Τέλος δὲ οἱ φυγόντες ἐκ τῶν Φωκέων καὶ τῶν ἄλλων τῶν μετασχόντων τῆς ἱεροσυλίας ἐκηρύχθησαν ἐναγεῖς καὶ ἐπετράπη νὰ ἐκδιώκωνται ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκοντο.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ περὶ Φωκέων ἀποφάσεις. Σκληροτέρας προτάσεις, γενομένας ὑπὸ τῶν Οἰταίων καὶ μαρτυρούσας τὴν ἀπηνῆ ἐχθροπάθειαν τῶν Ἑλλήνων κατ' ἀλλήλων. ἀπέκρουσεν αὐτὸς ὁ Φίλιππος φιλανθρώπως. Ἀλλ' οἱ Ἀμφικτύονες δὲν περιωρίσθησαν εἰς ταῦτα, διερρύθμισαν δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ μαντείου καὶ τῆς πυθικῆς ἑορτῆς καὶ τἄλλα πάντα τὰ πρὸς εὐσέβειαν καὶ κοινὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν τῶν Ἑλλήνων ἀνήκοντα. Εὐνόητον εἶνε, ὅτι ὁ Φίλιππος, ὅστις νῦν εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων παρουσιάζετο ὡς ὁ προστάτης τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν καὶ ὁ τιμωρὸς τῶν ἐναγῶν καὶ τῶν ἱεροσύλων, εὐκόλως κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς ἑαυτὸν πᾶσαν τὴν ἐκ τοῦ δελφικοῦ ἱεροῦ ἀπορρέουσαν δύναμιν. Εἰς αὐτὸν ἐδόθη τὸ δικαίωμα τῆς προμαντείας, ὅπερ εἶχον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι. Εἰς αὐτὸν ἀνετέθη μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Θεσσαλῶν ἡ προεδρία τῶν Πυθίων. Οὕτω δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἐπιτυχὼν ὅ τι δὲν προέφθασε νὰ τελέσῃ ὁ Φεραῖος Ἰάσων, ἠδύνατο νὰ πανηγυρίσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ καὶ ἀναίμακτον ν[illegible] αὐτοῦ τοῦ θεοῦ τῶν Δελ-

φῶν. Ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἦσαν οἱ κεκλημένοι εἰς τὰ ἐπινίκια τ
Φιλίππου ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑλλήνων οἱ παραστάντες εἰς τὰς θυσί
καὶ σπονδὰς καὶ προσευχὰς τὰς ἀναπεμφθείσας εἰς τὸν Ἀπόλλωνα κ
κατὰ τὸ δεῖπνον ᾄσαντες τοὺς εἰς τὸν θεὸν παιᾶνας. Μεταξὺ δὲ τ
ὁμοτραπέζων τοῦ βασιλέως φαιδρὸς συνῇδε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβε
τὸν παιᾶνα ὁ Αἰσχίνης, φρονῶν, ὡς ἐδικαιολογεῖτο ἔπειτα, ὅτι ἔπρατ
ἔργον εὐσεβείας πρὸς τὸν θεὸν, τῆς πατρίδος οὔσης ὀρθῆς καὶ τῶν π
λιτῶν κοινῇ οὐδὲν ἀτυχούντων. Ἀλλ' ὁ παιὰν ἐκεῖνος ἦτο ἄρα ᾆσ
πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ἢ μᾶλλον ἐπινίκιον τοῦ Φιλίππου;

Μετ' ὀλίγον, ἀρχομένου τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 346 π.Χ
λαμπρῶς ἐτελεῖτο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Φιλίππου ἡ ἑξηκοστὴ πρώ
Πυθιάς. Μετὰ δὲ τὸν ἑορτασμὸν τῶν Πυθίων οἱ μὲν Ἀμφικτύονες πα
σκευάζοντο νὰ διαλυθῶσιν, ὁ δὲ Φίλιππος ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ
τὴν Μακεδονίαν, ηὐχαριστημένος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν ἐν οὕτ
βραχεῖ χρόνῳ τελεσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ μεγάλων προόδων. Ἀλλὰ πρ
τῆς διαλύσεως τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ βασιλέως ἔπρεπ
νὰ κανονισθῇ τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἀποδοχῆς τῶ
ὑπὸ τοῦ συνεδρίου ἤδη ἐψηφισμένων, καὶ μάλιστα τῆς ἐν τῇ Ἀμφι
κτυονίᾳ διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Φιλίππου δημιουργηθείσης νέας τά
ξεως πραγμάτων.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον μείνει ἀνάλγητοι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆ
Φωκίδος, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι ἐν μέρει ἡ συμφορὰ τῶν Φωκέων ἦτο ἀπο
τέλεσμα τῶν ἰδίων ἑαυτῶν σφαλμάτων καὶ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἀδρανεία
Ἡ πόλις ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς πρώτης ἀγγελίας περὶ τῆς εἰς τὴν Φωκίδ
εἰσελάσεως τοῦ Φιλίππου κατελήφθη ὑπὸ τρόμου, ὡς εἰ ὁ βασιλεὺς εὑ
ρίσκετο ἤδη πρὸ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἔντρομοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπ
τῇ προτάσει τοῦ ῥήτορος Καλλισθένους εἰσεκόμιζον εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῶ
ἀγρῶν παῖδας καὶ γυναῖκας, καὶ ἐψήφιζον νὰ τελεσθῶσιν ἐντὸς τῶ
τειχῶν τὰ ἔξω τῆς πόλεως ἑορταζόμενα Ἡράκλεια. Συγκεκινημένοι
παρεῖχον συμπαθῆ ξενίαν εἰς τοὺς φυγάδας τῶν Φωκέων, ὡς εἶχον πρά
ἄλλοτε διὰ τοὺς Πλαταιεῖς καὶ νεωστὶ διὰ τοὺς Ὀλυνθίους. Ἀλλὰ κα
ὀλίγον ἡ ὀργὴ καὶ ὁ φόβος ἐχαλαρώθησαν, ὅτε ὁ Φίλιππος, ἐπιτηδεί
διὰ διαφόρων τρόπων καθησύχασε τοὺς Ἀθηναίους, καὶ μετ' ὀλίγον
Αἰσχίνης μετὰ συμπρέσβεων μετεῖχεν, ὡς εἴδομεν, ἐν Δελφοῖς τῶν ἐπιν
κίων δείπνων τοῦ βασιλέως. Οὐχ ἧττον δὲν ἔπαυσαν οἱ Ἀθηναῖοι θεω
ροῦντες τὴν ἐν Φωκίδι ἐνέργειαν τοῦ Φιλίππου ὡς ἧτταν τῶν Ἀθην

ι τὴν μετατροπὴν τῶν δελφικῶν πραγμάτων ὡς βεβήλωσιν παλαιῶν ς Ἑλλάδος νομίμων. Ἡ δὲ ἀπουσία Ἀθηναίων θεωρῶν ἐκ τῆς ἑορτῆς ν Πυθίων, ἣν ἐπανηγύρισεν ὁ Φίλιππος μετὰ λαμπρότητος ἐκτάκτου, ήλου σαφῶς τὴν στάσιν ταύτην τῆς πόλεως.

Ἀλλ' ὁ Φίλιππος πῶς ἠδύνατο νὰ ἀποδεχθῇ τοιαύτην πρὸς τὰς Ἀθή-ς μετέωρον σχέσιν; Ἴσχυε λοιπὸν ἡ πρὸ ὀλίγων μηνῶν συνομολογη-εῖσα εἰρήνη ἢ ὄχι; Ἂν ἴσχυε, πῶς ἠρνοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι τὴν συγ-τάθεσίν των εἰς τὰ γενόμενα, ἀφιστάμενοι τῶν Πυθίων; Ἂν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόουν αὐτὴν μὴ ὑφισταμένην, ἠδύνατο ὁ βασιλεὺς νὰ ἐπι-στρέψῃ ἥσυχος εἰς τὴν Μακεδονίαν; Ὅπως λυθῇ τὸ δίλημμα τοῦτο, ἀνε-χώρει ἐκ Δελφῶν εἰς Ἀθήνας, συγκατανευόντων τῶν Ἀμφικτυόνων, πρεσβεία στελλομένη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἡ ἀπάντησις ἣν ἔμελλον νὰ δώσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἦτο κρίσιμος διὰ τὴν τύχην τῆς πόλεως. Τὸν λόγον ἔλαβε πρῶτος ὁ Αἰσχίνης, θέλων νὰ συστήσῃ τὴν ὑποχώρησιν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἤθελε νὰ ἀκροασθῇ αὐτοῦ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ ὑπὸ τοῦ θορύβου. Οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν ῥήτορες, κολακεύοντες τὰ πλήθη, ὑπεστήριξαν τὴν ἀντίστασιν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀνελογίζοντο, ὅτι ἐκινδύνευεν οὕτως ἡ πόλις νὰ ἴδῃ κηρυσσόμενον κατ' αὐτῆς πόλεμον ἀμφικτυονικόν. Ἀνῆλθε τότε ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ Δημοσθένης, καὶ παρέστησεν εἰς τοὺς πολίτας τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν Ἀθηνῶν, στερουμένων φίλων καὶ συμμάχων καὶ κινδυνευουσῶν τὰ ἔσχατα, ἂν ἐν τῇ ἀκαταλλήλῳ ἐκείνῃ περιστάσει ἐπεχείρουν παράτολμον πόλεμον περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς. Μετ' ἀπορίας, ἀλλὰ καὶ πεποιθήσεως εἶδον οἱ Ἀθηναῖοι κρατοῦντα θαλλὸν εἰρήνης τὸν ῥήτορα, ὅςτις τοσάκις εἶχε κραδάνει κατὰ τοῦ Μακεδόνος κεραυνούς. Ἡ εἰρηνικὴ φωνὴ τοῦ πατριώτου ἔπεισε τὰ πλήθη, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Φίλιππος ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφίνων φρουρὰν ἐν Θερμοπύλαις.

ιγ'

Τὰ ἔτη τῆς ψευδοῦς εἰρήνης.

Ὁ Φίλιππος, ἐπιστρέφων ἐκ Δελφῶν εἰς τὴν Πέλλαν, ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι εἶχε καταβάλει ἐν Φωκίδι ἑδραῖα θεμέλια τῆς ἐν Ἑλλάδι μακεδονικῆς ἡγεμονίας. Ὁ δι[illegible] [illegible]ς τῶν Πυθίων ἦτο ἀληθὴς ελίον δύναμις ἐν τῇ χερ[illegible] [illegible]ς εἶνε, ὅτι τοῦθ'

ὅπερ ἄλλος τις ἤθελε κατορθώσει ὡς πολέμιος τῆς χώρας, γινόμενος
σητὸς, ὁ Φίλιππος ἐπέτυχεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν εὐλογιῶν τοῦ πα
λληνίου θεοῦ, εὐφημούμενος ὡς εὐσεβὴς καὶ σωτήρ. Θέλων δὲ νὰ συ
λέσῃ τὸ ἔργον ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων, διὰ τῆς διπλωματίας μᾶλλ
διὰ τοῦ πολέμου, διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἐπικα
ἐπεμβάσεως μᾶλλον ἢ διὰ τῆς κατακτήσεως, δὲν προεχώρησεν ἐπὶ
παρόντος περαιτέρω. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ ἀεικίνητος βασιλεὺς δὲν ἐφ
τάζετο, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν του, ἀλλ' ὡς εἰ
δι' αὐτὸν ἀνάπαυσις ἦτο ἡ ἀλλαγὴ πεδίου ἐνεργείας, εὑρίσκομεν α
ἀγωνιζόμενον κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ Μολοσσῶν καὶ ἐν Θράκῃ, ἀπαν
χοῦ παρόντα, ἁπανταχοῦ νικῶντα. Ἐκστρατεύσας δ' εἰς τὴν Θεσσαλ
κατέπνιξε τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἀντιδράσεως, εἰσα
γὼν εἰς τὰς πόλεις ὀλιγαρχικὰς δεκαδαρχίας, οἷαι αἱ ἐπὶ Λυσάνδρου,
συσφίγξας στενότερον τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνδέοντας τὴν ὑποτελῆ τ
την χώραν μετὰ τῆς Μακεδονίας.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττοντο ἐν τῷ βορρᾷ, οὐδαμῶς παρημέλει ὁ
λιππος τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀλλ' εἰργάζετο καὶ ἐν Ἑλλάδι τ
διάδοσιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀγωνιζόμενος μὲν ἐν Ἠπείρῳ, προσεπ
συγχρόνως νὰ συνδέσῃ σχέσεις μετὰ τῶν Ἀμβρακιωτῶν καὶ Ἀκαρ
νων. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξέτεινε τὰς πλεκτάνας αὐτοῦ ἐν Εὐβοίᾳ, παρέ
ἐν Ὠρεῷ καὶ Ἐρετρίᾳ τὴν πᾶσαν δύναμιν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ
φίλους. Ἀλλ' ἰδίως ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἦτο ζωηρὰ ἐν Πελοποννήσῳ.
χερσόνησος δὲν εἶχεν ἡσυχάσει μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Τὸ κτίσ
τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἡ Μεγάλη πόλις, ἐξήγειρε τὸν φθόνον τῶν Σπ
τιατῶν. Ἡ δὲ κατὰ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἐπιδρομὴ αὐτῶν ἔγειν
ἔτει 351 π. Χ. ἀφορμὴ πολέμου, οὗτινος οὐ μόνον πολλοὶ τῶν Πε
ποννησίων μετέσχον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Φερῶν ἔκπτωτοι τύραννοι καὶ αὐ
οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι, καίπερ καθεστῶτος τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Ο
εἶχε παύσει ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς Σπάρτης πρὸς τὸ Ἄργος ἰδίως καὶ
Μεσσήνην, ὑπῆρχε δ' ἐκτὸς τούτου πολλὴ ἐσωτερικὴ διχόνοια καὶ
Ἤλιδι μεταξὺ ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν τέως ἰσχυόντων δημοκρατικῶν.
ἄλλως δὲ ἡ μετάβασις τοῦ Φαλαίκου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν μισθοφό
εἰς τὴν χερσόνησον εἶχε γείνει ἀφορμὴ νέας συγχύσεως καὶ ἀνωμαλί
Ὑπῆρχε λοιπὸν ἐν Πελοποννήσῳ τοιαύτη κατάστασις πραγμάτ
ὁποίαν κατὰ προτίμησιν πάντοτε ἐπεζήτει ὁ Φίλιππος, ὅπως ἀπο
δύναμιν ἐπεμβαίνων καὶ διχάζων, ὑποσχόμενος καὶ ἀπατῶν.

Ἐν τούτοις δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὴν εἰρήνην ἐπιδοθέντες εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἀγαθῶν τῆς συγκοινωνίας, εἶδον καὶ πάλιν τὴν πόλιν ἀναθάλλουσαν. Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε πάλιν νἀκμάζῃ, ἐπιφέρον αὔξησιν τοῦ πλούτου τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πόρων τῆς πόλεως, οὕτως ὥςτε καὶ εἰςφορὰ δέκα ταλάντων κατ' ἔτος ἠδυνήθη νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τους πολίτας καὶ τοὺς μετοίκους, δι' ἧς τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐβελτιώθησαν σπουδαίως. Ἠδύνατο δὲ ἤδη ἡ πόλις νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ στόλου καὶ τὴν φροντίδα τῆς κτίσεως προςθέτων νεωςοίκων ἐν Πειραιεῖ καὶ ἄλλων δημοσίων οἰκοδομῶν. Καὶ ἀληθῶς ὁ μὲν στόλος ἀνῆλθε κατ' ὀλίγον εἰς τριακοσίας τριήρεις, πλὴν δὲ τῶν ἄλλων ἤρχισεν οἰκοδομουμένη ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τοῦ Ἐλευσινίου ἀρχιτέκτονος Φίλωνος ἡ περιώνυμος Σκευοθήκη, ἥτις, περατωθεῖσα βραδύτερον, ἦτο ἓν τῶν ἐπισημοτάτων καὶ μεγαλοπρεπεστάτων κτιρίων τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἐν τῷ πολιτεύματι δ' ἔγειναν ἀξιόλογοί τινες μεταρρυθμίσεις, σκοποῦσαι τὴν ἐξέλεγξιν τῆς εἰς τοὺς πολίτας ἐγγραφῆς, τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐν τῇ πόλει ἐγίνοντο αἱ ἐπαισθηταὶ αὗται πρόοδοι, ἀφ' ἑτέρου δὲν ἔπαυον ἐν Ἀθήναις αἱ ἐνέργειαι τοῦ Φιλίππου, ὅςτις οὐ μόνον ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰργάζετο, ὅπως ὑπονομεύσῃ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει εἶχε φίλους ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργοῦντας. Οἱ κυριώτατοι δὲ ἀρχηγοὶ τῆς μακεδονικῆς ταύτης φατρίας ἦσαν ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Φιλοκράτης, ἀνεφαίνετο δὲ ἤδη πλὴν τούτων ὁ Δημάδης, συνδημότης τοῦ Δημοσθένους ἐκ Παιανίας, υἱὸς πορθμέως, ὑπάρξας καὶ αὐτὸς ναύτης ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ, ὅςτις ἠδυνήθη διὰ τῆς περὶ τὸ αὐτοσχεδιάζειν δεινότητος νὰ προαχθῇ ὡς ῥήτωρ, ἕνεκα δὲ τῶν περιστάσεων καὶ διὰ τῆς προστασίας τῶν Μακεδόνων κατώρθωσεν ἔπειτα νὰ παρουσιασθῇ ἀντίπαλος καὶ αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν ἦσαν ἁπλῶς φίλοι τῆς εἰρήνης, ὡς οἱ περὶ τὸν Εὔβουλον, ὡς ὁ Φωκίων, ὡς ὁ Ἰσοκράτης, ἀλλ' ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὤνια ὄργανα τοῦ Μακεδόνος. Εἴπερ ποτὲ δριμύτερον ἀντεπεξήρχετο λοιπὸν κατ' αὐτῶν ὁ Δημοσθένης, θέλων νὰ περισώσῃ τὰ ναυάγια τῆς πόλεως καὶ νὰ ἴδῃ τιμωρουμένην τὴν προδοσίαν, ἣν ἐζωγράφιζε διὰ χρωμάτων ἀκόμη μελανωτέρων τοῦ ἀληθοῦς. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης δὲν ἦτο πλέον μόνος καὶ ἀβοήθητος ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ. Ἤδη ἐτάσσοντο παρὰ τὸ πλευρόν του ἄνδρες φιλοπάτριδες, ἰσχυροὶ ἐν ἔργοις τε καὶ λο-

γοις. Καὶ ὁ μὲν Ἡγήσιππος καὶ Τίμαρχος, δυσφημούμενοι διὰ τὸ χα λαρὸν τῶν ἠθῶν αὐτῶν καὶ τὸν ἀκατάστατον ἰδιωτικὸν βίον, οὐ μικρὶ ἔβλαπτον τὴν πατριωτικὴν μερίδα, μεθ' ἧς ἐτάσσοντο καὶ ἧς ὑπερεμά χουν. Ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ μερίδι ἠγωνίζοντο τὸν καλὸν ἀγῶνα ἄνδρ οἷοι ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Ὑπερείδης, οὐ μόνον διὰ τὴν μεγάλην αὐτὸ φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἄοκνον προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς πόλει διακρινόμενοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου παρέχοντες τ ἀρίστας τῶν ὑπηρεσιῶν. Ὁ Δημοσθένης, τοιούτους ἔχων συμμάχου ἀνέλαβε μετὰ παρρησίας τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Αἰσχίνου καὶ τοῦ Φιλ κράτους καὶ κατὰ παντὸς προδότου, οἷος ὁ Ἀντιφῶν ἐκεῖνος, ὅςτις ἐμ λέτα νὰ ἐμπρήσῃ τὰ νεώρια τοῦ Πειραιῶς, χαριζόμενος εἰς τὸν Φίλι πον. Καὶ ὁ μὲν Ἀντιφῶν, κρατηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους, μὲν πρῶτον ἐξέφυγεν, ἔπειτα δὲ συλληφθεὶς καὶ πάλιν, διαταγῇ τῆς Ἀρείου Πάγου βουλῆς, ἐδικάσθη καὶ ἐφονεύθη (344 π. Χ.). Τὸν δὲ Φι λοκράτην, καταγγελθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπερείδου ἐνώπιον τῆς ἐκκλησία τοῦ δήμου, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ οὐδ' αὐτὸς ὁ Αἰσχίνης. Ὁ εἰςηγητὴ τῆς μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰρήνης, εὑρεθεὶς ἔνοχος, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δήμου εἰς θάνατον, ἀλλ' ἤδη εὑρίσκετο μακρὰν τῆς πόλεως ἐν ἑκουσίᾳ ἐξορίᾳ, φυγὼν πρὸ τῆς δίκης (343 π. Χ.). Τέλος δὲ ὁ κατ' αὐτοῦ τοῦ Αἰσχίνου δικαστικὸς ἀγὼν διήρκεσεν ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη. Ὁ δεινὸς ἀντί παλος, κατηγορηθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Τιμάρχου ἐπὶ ἀπίστῳ καὶ προ δοτικῇ διεξαγωγῇ τῆς εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῆς πόλεως ἀνατεθείσης πρεσβείας, ἔστρεψεν ἐπιδεξίως τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ κατηγόρου, διισχυρισθείς, ὅτ ἕνεκα τοῦ ἀσέμνου αὐτοῦ βίου κατὰ παράβασιν τῶν νόμων προέβαινε ὡς κατήγορος. Ὁ δὲ κατὰ Τιμάρχου λόγος τοῦ Αἰσχίνου ὑπῆρξεν οὕτω δριμὺς καὶ ἰσχυρός, ὥςτε ὁ ῥήτωρ ἐπέτυχε δι' αὐτοῦ τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀναξίου συμμάχου τοῦ Δημοσθένους. Ἠ ναγκάσθη λοιπὸν νἀναλάβῃ τὸν περὶ παραπρεσβείας ἀγῶνα αὐτὸς ὁ Δημοσθένης, ὅςτις διεξήγαγεν αὐτὸν μετὰ τοιαύτης δυνάμεως λόγου ὥςτε ὁ Αἰσχίνης παρ' ὅλην τὴν δεινότητα, μεθ' ἧς ὑπερησπίσθη ἑαυτὸν καὶ παρ' ὅλην τὴν συνηγορίαν τοῦ Εὐβούλου καὶ τοῦ Φωκίωνος μόλι διὰ τριάκοντα ψήφων ἠδυνήθη νἀποφύγῃ τὴν καταδίκην (343 π. Χ.).

Οὕτως ἐνισχυομένη ἡ μερὶς τῶν πατριωτῶν εἰργάζετο καὶ ἐξωτερικῶ πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Δημοσθένης, σταλεὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠγωνίσθη νὰ παραστήσῃ εἰς τοὺς Ἀργείους κα τοὺς Μεσσηνίους τὸ σκολιὸν τῆς πολιτικῆς τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδό-

νων, καὶ προςεπάθησε νὰ πείσῃ αὐτούς, ὅπως συνδιαλλαγῶσι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐνεποίησαν ἀρίστην αἴσθησιν, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ὑπῆρξεν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ ῥήτορος. Μετ' οὐ πολὺ δέ, καὶ πάλιν ἰσχυσάντων ἐν Πελοποννήσῳ τῶν φιλιππιζόντων, ἐςτάλη εἰς τὰς Ἀθήνας πρεσβεία, παραπονουμένη, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, προστατεύοντες τοὺς Σπαρτιάτας, παρεκώλυον τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας τῶν ἐχθρῶν τῆς Σπάρτης. Συγχρόνως δὲ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου, ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ᾐτιῶντο, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διέβαλλον τὸν βασιλέα πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδίκως. Ὁ Δημοσθένης ἔδωκε τότε τὴν προςήκουσαν ἀπάντησιν διὰ τοῦ δευτέρου φιλιππικοῦ, ἐν ᾧ ἀπεδείκνυε τὴν παράβασιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Φιλίππου καὶ τὴν διάψευσιν τῶν περὶ αὐτοῦ παρεχομένων ἐλπίδων, καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην δὲν ἔπαυσεν ὁ Φίλιππος νὰ εἶνε ἐχθρὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ ἐντύπωσις τοῦ λόγου ὑπῆρξε κραταιά. Οἱ Πελοποννήσιοι συνδιαλλασσόμενοι ἐματαίονον τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Φιλίππου ἐν τῇ χερσονήσῳ, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἀπετύγχανον αἱ ἐνέργειαι τοῦ βασιλέως, ὅπως διὰ τῶν φίλων αὐτοῦ προςελκύσῃ τοὺς Μεγαρεῖς, οἵτινες συνεδέοντο εἴπερ ποτὲ στενῶς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Συνεῖδε λοιπὸν ὁ Φίλιππος, ὅτι ἔπρεπε νὰ περιποιηθῇ τοὺς Ἀθηναίους, οὕτως ἀποτόμως διαμφισβητοῦντας τὴν εἰρήνην καὶ στεφομένους ἐν τῇ κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσει ὑπὸ ἐπιτυχιῶν. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν ἐκ Βυζαντίου Πύθωνα, ὅςτις εἶχε παιδευθῇ ἐν Ἀθήναις, προτείνων δι' αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν αναθεώρησιν τῶν συνθηκῶν. Ἀλλ' ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες ἔστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Ἡγήσιππον μετ' ἄλλων πρέσβεων, ὁ Φίλιππος προςηνέχθη πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους ψυχρότατα καὶ ἀπεδίωξεν αὐτοὺς ἐκ Πέλλας ἀπράκτους (343 π. Χ.). Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ αἱ ἐνέργειαι τῶν Ἀθηναίων ηὐδοκίμουν ὁσημέραι πλειότερον. Ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας καὶ ἔβλεπε κλονιζομένην τὴν ἀρχήν του ἐν Θεσσαλίᾳ, ἣν ἐκστρατεύων ἠναγκάζετο νὰ διαιρέσῃ χάριν μεγαλειτέρας ἀσφαλείας εἰς τετραρχίας (342 π. Χ.), οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροστάτευον τὸν ἔκπτωτον βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀρρύβαν, ἔστελλον στρατὸν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, συνωμολόγουν συνθήκην μετὰ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδέων, παρεσκευάζοντο νὰ πέμψωσι στόλον εἰς τὸν Ἑλλήςποντον. Ὁ βασιλεὺς ἐποίησε τότε νέα διαβήματα συνεννοήσεως πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πέμψας πρεσβείαν μετ' ... λετο

διαφόρους πρὸς αὐτοὺς παραχωρήσεις. Ἰδίως δὲ προέκειτο περὶ τῆς Ἀλοννήσου, ἣν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διεξεδίκουν ὡς ἀρχαῖον ἑαυτῶν κτῆμα ὁ δὲ Φίλιππος, καίπερ διισχυριζόμενος, ὅτι ἀνῆκεν εἰς αὐτὸν, ἐλευθερώσαντα ἀπὸ τῶν κατεχόντων αὐτὴν πειρατῶν, ὑπέσχετο νὰ δωρήσῃ ε[illegible] τὴν πόλιν. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠθέλησαν νἀπατηθῶσιν, οὐδ' ἐπε[illegible] σθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν διαιτησίαν, ἣν προέτεινεν ὁ Φίλιππος. Ἤρκε[illegible] δὲ ὁ περὶ Ἀλοννήσου λόγος τοῦ Ἡγησίππου καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐκφρα[illegible] σθέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἐνδοιασμοὶ, ὅπως αἱ προτάσεις τοῦ Φ[illegible] λίππου ἀποκρουσθῶσιν.

Ἡ περιλάλητος λοιπὸν εἰρήνη τοῦ Φιλοκράτους, ἥτις ἀπὸ πολλ[illegible] ἤδη διετηρεῖτο μόνον κατὰ τύπους, περιῆλθεν εἰς κρισιμώτατον σημεῖ[illegible]ν. Ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ ἤρκει ὅπως ἡ ἐμπόλεμος εἰρήνη μεταβληθῇ εἰ[illegible] ἀληθῆ πόλεμον. Ἡ δὲ ἀφορμὴ αὐτὴ εὑρέθη ἐν Θρᾴκῃ.

ιδ'

Ὁ θρᾳκικὸς πόλεμος.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον εἶχον στερηθῇ τῶν πλείστων συμμάχων καὶ εἶχον ἀποβάλει κατ' ὀλίγον ἁπάσας τὰς κυριωτάτας αὐτῶν κτήσεις. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀπομονώσει ἐκείνῃ, εἰς ἣν εὑρίσκοντο καθ' οὓς χρόνους ἐπέκειτο ὁ ὕστατος ἐναντίον τοῦ Φιλίππου ἀγὼν, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐντελῶς ἀποξενωθῇ ἡ γῆ, ἣν εἶχον συνειθίσει νὰ θεωρῶσιν ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς ἀττικῆς πατρίδος. Ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος δὲν ἦτο μόνον προσφιλὴς εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Κίμωνος, ἀλλ' ἦτο καὶ σταθμὸς περιμάχητος διὰ τὸ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Θρᾴκης ἐμπόριον καὶ προμαχὼν τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς κλειδὸς ταύτης, ἥτις ἤνοιγεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοὺς πλουσίους τοῦ Πόντου σιτοβολῶνας. Διὰ τοῦτο ἀνέκαθεν ἠξίωσεν ἡ πόλις ἰδιαζούσης προσοχῆς τὴν χερσόνησον ταύτην, καὶ τώρα δὲ ἀκόμη δὲν ἔπαυεν οὐ μόνον ἀγαθὰς σχέσεις καλλιεργοῦσα μετὰ τῶν περιοίκων ἡγεμόνων, ἀλλὰ καὶ νέους κληρούχους ἀποστέλλουσα καὶ διὰ παντὸς τρόπου περιέπουσα τὸ τιμαλφὲς ἐκεῖνο κειμήλιον.

Ἀλλ' ἂν τοιαύτη ἦτο ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος διὰ τοὺς Ἀθηναίους, εἶχε πολὺ μεγαλειτέραν σημασίαν διὰ τὸν Φίλιππον. Κατέχων αὐτὴν

σιλεὺς τῶν Μακεδόνων κατεῖχεν αὐτὰς τὰς κλεῖδας τοῦ Ἑλλησπόν-
καὶ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἐν οἱᾳδήποτε ὥρᾳ σιτοδείαν ἐν Ἀθήναις
νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς ταχυτάτην παράδοσιν τοὺς Ἀθηναίους λιμοκτο-
τας. Ἀλλὰ πλὴν τούτου ἡ κτῆσις τῆς Χερσονήσου ἦτο ἀπαραίτη-
καὶ ὡς ἐξασφάλισις καὶ συμπλήρωμα τῆς Θρᾴκης, ἧς ὁ βασιλεὺς ἀπὸ
ροῦ παρεσκεύαζε καὶ ἐπωφθαλμία τὴν κατάκτησιν. Καὶ ἐν μὲν προ-
ις στρατείαις ἀναγκάσας ὁ Φίλιππος εἰς ὑποταγὴν τὸν φίλον τῶν
ηναίων ἡγεμόνα τῶν Ὀδρυσῶν Κερσοβλέπτην καὶ συμμαχήσας μετὰ
κατοίκων τῆς Καρδίας, ἥτις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς
σονήσου, περιέκοψε μεγάλως τὴν ἐν αὐτῇ δύναμιν τῶν Ἀθηναίων,
ἔτι μᾶλλον ἠλαττώθη κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς κυρώσεως τῆς εἰ-
ς τοῦ Φιλοκράτους. Μετὰ δὲ τὴν καθησύχασιν τῆς Ἠπείρου καὶ
Θεσσαλίας, δοθείσης ἀφορμῆς, ἀπεφάσισεν ὁ Φίλιππος νὰ ἐπιχει-
η μακρὸν καὶ ἐπίπονον κατὰ τῆς Θρᾴκης πόλεμον, ὅστις διήρκεσεν
υνόλῳ τρία ὅλα ἔτη καὶ ἐπέκεινα. Οἱ Θρᾷκες δὲν ἠδύναντο μὲν νἀντι-
αταχθῶσι πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἄριστα ὠργανωμένην αὐτοῦ φά-
γα ἐν μάχαις ἐκ τοῦ συστάδην, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ καταπάλαισις αὐ-
καὶ ἡ καθυπόταξις τῆς χώρας πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ εὐχερής. Ὁ βασι-
ς ἠναγκάζετο νὰ ἐκπολιορκῇ τὰς πόλεις τὴν μὲν μετὰ τὴν δέ, ὁ δὲ
ατὸς αὐτοῦ ὑπέφερε τὰ πάνδεινα ἐν τῇ δυσχειμέρῳ χώρᾳ, χειμάζων
ὑπογείοις βαράθροις καὶ φθειρόμενος ἐκ τῶν νόσων, τῆς κακοπαθείας
τοῦ πολέμου. Καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος κατέκειτο ἐπί τινα χρόνον ἐπι-
νως ἀσθενής. Ὅπως δ' ἐξασφαλίσῃ τὰ μετὰ κόπων ἀποκτώμενα
πιταχύνῃ τῆς ὅλης χώρας τὴν κατάκτησιν, ἐκμεταλλευόμενος ἅμα
λοῦτον τῆς χώρας, ἵδρυσεν ἐν Θρᾴκῃ ἀποικίας, ὁποῖαι ἡ ἐν στρατη-
ιτῃ θέσει κτισθεῖσα Βερόη, ἡ Καβύλη, ἥτις ὠνομάσθη καὶ Πονη-
ς ὡς ὑπὸ καταδίκων κατοικισθεῖσα, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ βα-
κληθεῖσα Φιλιππούπολις παρὰ τὸν ποταμὸν Ἕβρον. Γενομένων
ων καὶ προκληθεισῶν νέων ἐπικουριῶν ἐκ Μακεδονίας καὶ Θεσ-
κατωρθώθη ἡ ἐκθρόνισις τῶν Θρᾳκῶν ἡγεμόνων καὶ ἡ εἰς τὸ
κὸν βασίλειον προςάρτησις πολλῶν μερῶν τῆς Θρᾴκης, εἰ καὶ
κόμη ἀνυπότακτα καὶ αὐτόνομα πολλὰ τῶν ὀρεινῶν φύλων.
γκαθίδρυσις ἐν τῇ μεσογαίᾳ ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς
ως τῶν κατὰ τὸν Πόντον καὶ τὴν Προποντίδα παραλίων, ἄνευ
τὰ ἐπιμόχθως ἐπιτευχθέντα ἔμενον ἀσυντέλεστα. Πολλαὶ
ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ὡς ἡ Ἀπολλωνία παρὰ τὸν σημερινὸν

Πύργον καὶ ἡ Ὀδησσὸς (Βάρνα) ὑπετάγησαν ἑκουσίως. Ἀλλὰ ἔμελλε νὰ γείνῃ ἄνευ ἀγῶνος ἡ πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Βόσπ προχώρησις τοῦ βασιλέως..

Ἤδη καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίλιππος εἰςέβαλλεν εἰς τὴν Θρᾴκην, οἱ θηναῖοι, θέλοντες νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς θρᾳκικὰς αὐτῶν κτήσεις, ε στείλει εἰς τὸν Ἑλλήςποντον μετὰ νέων κληρούχων τὸν Διοπείθην, ἡ μενον στρατοῦ καὶ στόλου. Ὁ Διοπείθης ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ ὑ στηρίξῃ παντὶ σθένει τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς τοῦτο δὲ ἦ στρατηγὸς εἴπερ τις καὶ ἄλλος δεξιὸς καὶ γενναῖος. Ἀλλ' οὐδὲν λα παρὰ τῶν Ἀθηναίων πρὸς διατήρησιν τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν, ἠνάγκ τὰ διαπλέοντα τὸν Ἑλλήςποντον πλοῖα τῶν Χίων, Ἐρυθραίων καὶ λων νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὸν τὰ λεγόμενα χρήματα εὐνοίας, ὡς συ θιζον τοῦτο ἤδη ἀπὸ πολλῶν χρόνων οἱ στρατηγοί, ὅπως ἐπιτρέπωσι ἀκώλυτον καὶ ἀσφαλῆ διάπλουν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ γῆν δὲν ἔμενεν ἄπ κτος ὁ Διοπείθης, προχωρήσας μὲν μέχρι τῆς Καρδίας, ἣν κατε φρουρὰ μακεδονική, εἰςελάσας δὲ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐν τῇ παραλίᾳ Προποντίδος κτήσεις τοῦ βασιλέως, δῃώσας τὴν χώραν καὶ ἀπαγαγ τοὺς κατοίκους δύο πόλεων αἰχμαλώτους εἰς τὴν Χερσόνησον.

Ὁ Φίλιππος, μαθὼν τὰ γενόμενα, πλήρης ἀγανακτήσεως ἐμήνυ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς βορείας Θρᾴκης, ὅπου τότε διέτριβε, ζητ λόγον ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν συνθηκῶν καὶ ἀπειλῶν ἀντεκδικήσεις Χερσονήσῳ. Ὅτε δὲ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐπελήφθη κατὰ τὸ θέρος 341 π. Χ. τῆς συζητήσεως τῶν κατὰ τὴν δοθησομένην ἀπάντησιν τὴν τὰ τοιαῦτα ἀναγράφουσαν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλίππου, ἡ μακεδον φατρία τὰ πάντα ἐμηχανᾶτο, ὅπως ἡ πόλις χαρισθῇ εἰς τὸν βασιλ Τῶν ῥητόρων οἱ φιλιππίζοντες προέτεινον τὴν ἀνάκλησιν καὶ τιμωρ τοῦ Διοπείθους. Ἀληθῶς δὲ κατὰ τύπους αἱ πράξεις τοῦ στρατη ἦσαν ἀδικαιολόγητοι, καὶ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενοι οἱ φίλοι τοῦ Μα δόνος ἠδύναντο εὐκολώτερον ἢ ἄλλοτέ ποτε νὰ παράσχωσιν εἰς αὐ νέαν νίκην, προκαλοῦντες νέαν ταπείνωσιν τῆς πόλεως, ἂν μὴ φροι τῶν συμφερόντων αὐτῆς παρουσιάζετο καὶ πάλιν ὁ Δημοσθένης.

Δὶς ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ ῥήτωρ, καὶ δύο τῶν δραστικωτάτων αὐτοῦ λόγων, τοῦ περὶ τῶν ἐν Χερσονήσῳ τοῦ τρίτου φιλιππικοῦ, μετέφερε τὸ ζήτημα ἀπὸ τῶν τύπων εἰς τὴν σίαν, κατεσύντριψε τὰς πλεκτάνας τῶν φιλιππιζόντων καὶ ἐπλήρ φρονήματος τοὺς Ἀθηναίους. «Πρέπει νὰ ἐννοήσητε ἀσφαλῶς, ὦ ἄν

Αθηναῖοι, ἐφώνει ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ προτέρῳ τούτων τῶν λόγων, ὅτι ὁ Φίλιππος εὑρίσκεται ἐν πολέμῳ πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἔχει λύσει τὴν εἰρήνην, καὶ μισεῖ μὲν ἡμᾶς καὶ ἐχθρεύεται τὴν πόλιν ὅλην καὶ τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει ἀνθρώπους καὶ ἐκείνους ἀκόμη, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι εἶνε ἀγαπητότατοι εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐχθρεύεται καὶ ἐπιβουλεύεται τὴν πολιτείαν ἡμῶν, καὶ ἡ κυριωτάτη αὐτοῦ σκέψις εἶνε τοῦτο, πῶς νὰ καταλύσῃ ταύτην.» Τοιοῦτον παριστάνων τὸν Φίλιππον, οὕτως ἐγγὺς ἐπικείμενον ἐξεικονίζων διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὸν κίνδυνον, κατώρθωσεν ὁ Δημοσθένης νὰ δώσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ζωὴν καὶ νεῦρα. Τὸ θέαμα τῆς πόλεως, ἥτις ἀνανήφει καὶ ἀνδρίζεται, εἶνε σχεδὸν ἀνέλπιστον καὶ ἀληθῶς συγκινητικόν. Εἰς δὲ τὴν κραυγὴν τοῦ κινδύνου ἀνταποκρινόμενοι συντρέχουσι πρόθυμοι ἀρωγοὶ πολλοὶ αὐτῶν ἐκείνων τῶν συμμάχων, οἵτινες πρὸ ἐτῶν ὀλίγων ἀπεκήρυξαν τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν. Αὐτὴ ἡ Περσία, λησμονοῦσα ἐνώπιον τοῦ νέου ἐπικινδύνου ἐχθροῦ ὅσα κακὰ ἔπαθεν ἄλλοτε παρὰ τῶν Ἀθηναίων, τείνει διὰ τῶν σατραπῶν αὐτῆς βοηθὸν τὴν χεῖρα. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Ὑπερείδης μεταβαίνει εἰς Ῥόδον καὶ Χίον, ὁ Ἐφιάλτης πορεύεται εἰς τὰ Σοῦσα καὶ ὁ Δημοσθένης, πλέων εἰς τὸν Βόσπορον, πείθει τοὺς Βυζαντίους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Χαλκιδεῖς μετὰ τῶν ἄλλων Εὐβοέων, οἱ Ἀκαρνᾶνες καὶ οἱ Λευκάδιοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Ἀμβρακιῶται καὶ οἱ Κερκυραῖοι προσέρχονται εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ πόλις βλέπει συλλεγομένους νέους πόρους, ἀθροιζομένην νέαν στρατιὰν ἐπικούρων καὶ συμμάχων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, βλέποντες συνερχομένους εἰς τὴν πόλιν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 340 π. Χ. τοὺς νέους συμμάχους, ὅπως ὁμολογήσωσι τὰς περὶ συμμαχίας συνθήκας, ἐδικαιοῦντο νὰ νομίσωσιν, ὅτι ἀνεγεννᾶτο ἡ παλαιὰ ἡγεμονία, καὶ δικαίως ἐστεφάνονον κατὰ τὰ Διονύσια ἐν τῷ θεάτρῳ διὰ χρυσοῦ στεφάνου τὸν Δημοσθένην ὡς λέγοντα καὶ πράττοντα ὅ τι ἂν δύναται ἀγαθὸν ὑπέρ τε αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ νέος ὀργασμὸς τῶν Ἀθηναίων καθ' ὃν χρόνον ὁ Φίλιππος προεχώρει εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Βόσπορον. Τὸ πρῶτον δὲ παρουσιάσθη ἐνώπιον τῆς Περίνθου, ἥτις οὐδαμῶς ἦτο διατεθειμένη νὰ ἀφήσῃ τὰς πύλας αὐτῆς ἀνοικτὰς εἰς τὸν βασιλέα. Τριακοντακισχίλιοι ἄνδρες περιέζωσαν τὴν πόλιν, τρομεραὶ πολιορκητικαὶ μηχαναὶ ἐστήθησαν ἀπέναντι τῶν τειχῶν, καὶ τὸ ἔδαφος ὑπωρύσσετο δι' ὑπονόμων, ἐν ᾧ ὁ στόλος τοῦ βασιλέως, ὅστις εἶχ[illegible] ν ἀπὸ τῆς

καταλήψεως τῶν Παγασῶν, ἔκλειε τὰς ἐκ τῆς θαλάσσης προσόδους. Ἀλλ' οἱ Περίνθιοι, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντίων, οἵτινες ἔστελλον εἰς τοὺς πολιορκουμένους ἐπικουρίαν ἀνδρῶν, ὅπλων καὶ μηχανῶν ἀνθίσταντο εὐρώστως εἰς τὴν φοβερὰν πολιορκίαν. Ἐπίκαιρος δ' ἀποστολὴ μισθοφόρων καὶ χρημάτων καὶ ὅπλων καὶ σίτου, πεμφθεῖσα εἰς τὴν Πέρινθον παρὰ τῶν ἐν τῇ ἀπέναντι Ἀσίᾳ σατραπῶν τοῦ μεγάλου βασιλέως, παρέσχεν εἰς τὴν πόλιν τὴν δύναμιν νέας ἀντιστάσεως καθ' ὃν χρόνον καταπεπονημένη εἶχεν ἀρχίσει νὰ στερῆται τῶν ἐπιτηδείων. Ἀλλὰ τὰ τείχη τῆς Περίνθου δὲν ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσι μέχρι τέλους εἰς τὰς ἰσχυρὰς μηχανὰς τοῦ Φιλίππου καὶ εἰς τὸ μένος τῶν πολιορκητῶν. Ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς μετὰ πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ἔγεινε κύριος καὶ τοῦ δευτέρου τείχους, ὅπερ εἶχον κτίσει οἱ πολιορκούμενοι, ἠναγκάσθη νἀντιμετωπίσῃ πάλιν νέους ἀγῶνας, διότι οἱ Περίνθιοι, ἐνώσαντες διὰ τοίχων τὰς κατωτέρας οἰκίας τῆς θεατροειδῶς ἐπὶ λόφου ἐκτισμένης πόλεώς των, εἶχον καταστήσει αὐτὴν δυσάλωτον. Μετὰ ὑπερανθρώπους ἀγῶνας πολλῶν μηνῶν ὁ Φίλιππος ἀφῆκεν ἐν Περίνθῳ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀντίπατρον, καί, παραλαβὼν τὸ μέγιστον μέρος τοῦ στρατοῦ, ἐτράπη εἰς τὸ Βυζάντιον (340 π. Χ.).

Ἡ διὰ τῶν ἀττικῶν ἐν Χερσονήσῳ κτήσεων διάβασις τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον σύλληψις ἀθηναϊκῶν πλοίων ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἔλυσαν πλέον καὶ κατὰ τύπους τὴν εἰρήνην ἐκείνην τοῦ Φιλοκράτους, ἥτις ἐπὶ ἑπτὰ ἤδη ἔτη οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἀμοιβαῖος ἐμπαιγμὸς τῶν συμβεβλημένων. Καὶ ὅμως διὰ τῆς πολυμηχάνου ἐκείνης διπλωματικῆς τέχνης, ἣν εἶχε πάντοτε πρόχειρον ὁ Φίλιππος, παρέστησε πάλιν ἑαυτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς ἀδικούμενον καὶ προέβαλε νέας ἀπαιτήσεις. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιστολὴν τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξε σύντομος καὶ ἀποφασιστική. Ψηφίσματι τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἀνετράπησαν αἱ στῆλαι ἐφ' ὧν ἦσαν ἐγγεγραμμέναι αἱ μετὰ τοῦ βασιλέως συνθῆκαι. Ἡ εἰρήνη δὲν ὑφίστατο πλέον. Οὐδ' ἠμέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ προβῶσιν ἀμέσως μετὰ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν εἰς τὰ δραστήρια ἐκεῖνα μέτρα, ἅτινα ἐπέβαλλον αἱ περιστάσεις. Ὁ Χάρης διετάχθη νὰ πλεύσῃ μετὰ τεσσαράκοντα πλοίων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐστέλλετο ἐκ Ῥόδου, Κῶ καὶ Χίου βοήθεια εἰς τοὺς πολιορκουμένους Βυζαντίους. Ὁ Χάρης ἠδυνήθη να ἐλευθερώσῃ τὸ Βυζάντιον ἀπὸ θαλάσσης, ἐκδιώξας εἰς τὸν Πόντον τὸν μακεδονικὸν στόλον, ἐν ᾧ ἐν τῇ πόλει ὁ γενναῖος στρατηγὸς τῶν Βυζαν-

τίων καὶ φίλος τοῦ Πλάτωνος Λέων ἐνέπνεε θάρρος καὶ φρόνημα εἰς τοὺς πολίτας, γενναίως ἀμυνομένους ἐναντίον τοῦ στενῶς πολιορκοῦντος τὸ Βυζάντιον στρατοῦ τοῦ Φιλίππου. Ὅτε δὲ οἱ Βυζάντιοι, δυςπίστως ἔχοντες πρὸς τὸν Χάρητα ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, ὤκνουν νὰ δεχθῶσι τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον, οἱ Ἀθηναῖοι προθύμως ἔστειλαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 339 π. Χ. νέας ἐπικουρίας ὑπὸ τὸν Φωκίωνα καὶ τὸν Κηφισοφῶντα. Ὁ δὲ χρηστὸς Φωκίων ἔγεινεν ἀσμένως δεκτὸς ὑπὸ τῶν Βυζαντίων, οἵτινες, γενναίως μετ' αὐτοῦ συναγωνιζόμενοι, ἠδυνήθησαν νὰ ματαιώσωσι τὰς ἐπιμόνους καὶ καρτερικὰς προσπαθείας τοῦ Φιλίππου, ὅςτις ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ τοῦ Βυζαντίου τὴν πολιορκίαν.

Ἐπιτηδείως δὲ κατορθώσας τὸν εὐτυχῆ διάπλουν τοῦ ἐν τῷ Πόντῳ εὑρισκομένου στόλου διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν διάσωσιν αὐτοῦ, πρὶν ἢ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Πέλλαν ἐστράφη κατὰ τῆς Σκυθίας, θέλων τὸ μὲν νὰ παράσχῃ εἰς τὰ κατάπονα αὐτοῦ στρατεύματα ἀμοιβὴν πλουσίων λαφύρων, τὸ δὲ νὰ ἐκφοβήσῃ τοὺς βορείους βαρβάρους, ὅπως μὴ θαρρήσωσι νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Θρᾴκης, ἣν διὰ μακροῦ πολέμου εἶχε προςαρτήσει εἰς τὸ βασίλειόν του. Προχωρήσας δὲ μέχρι τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Δοβρούτσας, ἐπέστρεφε κατάφορτος ὑπὸ λαφύρων διὰ τῆς χώρας τῶν Τριβαλλῶν· ἀλλά, προςβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, ἀπώλεσε μὲν τὴν λείαν, ἐπανέφερε δὲ ὅμως σῶον τὸν στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ τῶν στενῶν τοῦ Αἵμου, αὐτὸς βαρέως τετραυματισμένος τὸ σκέλος.

ιε'

Ὁ νέος ἱερὸς πόλεμος.

Αἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀποτυχίαι ἀπεμάκρυνον τὸν Φίλιππον ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι σχεδίων του. Ἔβλεπεν ἑαυτὸν τεταπεινωμένον πρὸ τῶν Βυζαντίων καὶ τῶν Περινθίων, καταπεπτωκότα πρὸ τῶν ἁμιλλίκτων αὐτοῦ ἐχθρῶν, τῶν Ἀθηναίων, εἰς οὓς αἱ σωθεῖσαι πόλεις διέπεμπον τιμητικὰ ψηφίσματα καὶ χρυσοῦς στεφάνους ὡς δεῖγμα εὐνοίας καὶ εὐγνωμοσύνης. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόουν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων δὲν ἐσκόπει νὰ παραιτηθῇ τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἕνεκα τῶν τελευταίων κολάφων, οὓς εἶχε λάβει ἡ πολιτική του παρὰ τῶν Ἑλ-

λήνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνέχεε νέον αἷμα ἡ ἀρρενωπὴ στάσις τῶν Ἀθηναίων.

Ἀληθῶς οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς εἰρήνης τοῦ Φιλοκράτους οὐ μόνον διὰ πρεσβειῶν ἐφρόντισαν, ὡς εἴδομεν, ὅπως καταστήσωσι τὴν πόλιν αὐτῶν κέντρον νέας ἑλληνικῆς συμμαχίας, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς προέβησαν εἰς μέτρα, ἀποδεικνύοντα, ὅτι δὲν ἐζήτουν μόνον παρὰ τῶν ἄλλων τὴν προθυμίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτοὶ εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ δώσωσι τὸ παράδειγμα τῆς δράσεως καὶ τῶν θυσιῶν. Αἱ μεταρρυθμίσεις αἱ εἰς τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὸν καταρτισμὸν στόλου ἀναφερόμεναι, ἃς πρὸ δεκατεσσάρων ἤδη ἐτῶν εἶχε καταδείξει ὡς ἀναγκαίας ὁ Δημοσθένης, ἐπέστη ἡ ὥρα νὰ τελεσθῶσιν. Ἡ τριηραρχία, ἥτις ἐν ἄλλοις χρόνοις ἦτο ἡ σπουδαιοτάτη τῶν λειτουργιῶν, εἶχε τοσοῦτον παρεκτραπῆ τοῦ ἀρχαίου αὐτῆς ὀργανισμοῦ, ὥςτε οἱ πλουσιώτατοι τῶν Ἀθηναίων, ἄνδρες δυνάμενοι καὶ δύο καὶ τρεῖς τριήρεις ἐφ' ἑαυτῶν νὰ ἐξαρτύσωσιν, ἐξέφευγον τὰς δαπάνας, ἐκμισθοῦντες τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἀντὶ ἑνὸς ταλάντου, οὗ τὸ βάρος διένεμον ἔπειτα εἰς τοὺς πτωχοτέρους τοὺς συντελοῦντας εἰς τὴν αὐτὴν συμμορίαν. Οὕτω δὲ τὸ ἔργον ἑνὸς τριηράρχου εἶχον καταντήσει νὰναλαμβάνωσι πολὺ πλείονες, πέντε ἢ ἕξ, ἐνίοτε δὲ καὶ δεκαὲξ *συντελεῖς*. Οὐκ ἄνευ δυσκολιῶν λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως τῶν πλουσίων κατώρθωσεν ὁ Δημοσθένης νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ὁ ὑπ' αὐτοῦ προταθεὶς τριηραρχικὸς νόμος, δι' οὗ ἡ τριηραρχία καθίστατο πάλιν πραγματική, ἀνάλογος πρὸς τοὺς πόρους τῶν πολιτῶν λειτουργία, δυναμένη νὰ ὑπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως ὡς πρὸς τὴν παρασκευὴν ἀξιομάχου στόλου. Οὐδὲ περιωρίσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῶν κατὰ τὴν τριηραρχίαν, ἀλλ' ἔγειναν δεκταὶ καὶ αἱ εἰς εὕρεσιν πόρων διὰ τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον ἀφορῶσαι προτάσεις τοῦ Δημοσθένους. Οἱ πολῖται, πεισθέντες εἰς τὴν εὐγλωττίαν τοῦ ῥήτορος καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν πραγμάτων, παρῃτήθησαν τοὐλάχιστον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τῶν ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις δαπανωμένων χρημάτων καὶ ἐθυσίασαν ταῦτα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Ἐν δὲ τῷ ἔργῳ τῶν σπουδαίων τούτων οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων ἐβοήθησαν τὸν Δημοσθένην ὅ τε ῥήτωρ Λυκοῦργος καὶ ὁ τούτου ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς Καλλίας, ὅςτις ἐν ἔτει 338 π. Χ. προΐστατο καὶ τοῦ πολεμικοῦ ταμείου ὡς ταμίας τῶν στρατιωτικῶν.

Διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς τριηραρχίας καὶ τῆς ἐξοικο

ὸν πόρων ἠδυνήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ προβῶσιν εἰς ταχείας καὶ ἀξιο-
ους ναυτικὰς παρασκευάς. Αἱ ἀθηναϊκαὶ τριήρεις κατώρθωσαν νἀπο-
σωσι τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, παρέχουσαι μεγάλην εἰς τὴν συγ-
ωνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς ζημίαν, καθότι οὔτε ἐξήγετο οὐδὲν
προϊόντων τῆς χώρας, οὔτε εἰσήγοντο εἰς αὐτὴν τὰ χρειώδη. Οὐδὲ
ωρίζοντο οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸ νὰ περιπλέωσι τὰ ἐχθρικὰ παράλια,
ιτόλμων δὲ καὶ ἀποβάσεις εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' αὗται ὅμως
ἦσαν ἐπιτυχεῖς, ἀποκρουομένων τῶν Ἀθηναίων καὶ μὴ δυναμένων
καταλάβωσιν ὀχυρόν τινα τόπον ἐν τῇ ἐχθρικῇ χώρᾳ, ὅστις νὰ χρη-
ιεύσῃ εἰς αὐτοὺς ὡς ἀφετηρία πρὸς δηώσεις καὶ στενοχωρίαν τῶν περι-
ων, ὡς εἶχε χρησιμεύσει ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ Πύλος.
ντεῦθεν δὲ τἀποτελέσματα τῆς γοργῆς καὶ ἐσπευσμένης κινήσεως τῶν
θηναίων κατὰ θάλασσαν ὑπῆρξαν ἀληθῶς πολὺ κατώτερα τῶν προς-
κωμένων.

Οἱ Ἀθηναῖοι οὐχ ἧττον, ἔχοντες τὸν νοῦν ἐστραμμένον πρὸς τὰς ἐν
ῖς μακεδονικοῖς αἰγιαλοῖς περιπολούσας αὐτῶν τριήρεις καὶ ἀκούοντες
ν Φίλιππον ἀπώτατα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενον κατὰ Σκυθῶν καὶ
ριβαλλῶν, δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι ἐξηκολούθουν ἐν Ἑλλάδι λεληθότως
ι σκευωρίαι τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος μόνον κατὰ τὸ φαινόμε-
ν ἦτο μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἀληθῶς δὲ οἱ φίλοι αὐτοῦ εἰργάζοντο
ενδότως καὶ παρεσκεύαζον εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν πρὸς κάθοδον εἰς τὴν
Ἑλλάδα διὰ τῆς ἀναρριπίσεως νέου ἀμφικτυονικοῦ πολέμου.

Εἶχε φθάσει ὁ Μάρτιος τοῦ 339 π. Χ. καὶ κατὰ τὰ ἔκπαλαι εἰθι-
μένα συνῆλθεν ἐν Δελφοῖς εἰς τὴν ἐαρινὴν αὐτοῦ συνέλευσιν τὸ συνέ-
ριον τῶν Ἀμφικτυόνων. Ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐστάλησαν
π' αὐτὸ ὡς ἱερομνήμων μὲν ὁ Διόγνητος, ὡς πυλαγόροι δὲ ὁ φίλος τοῦ
ὐβούλου Μειδίας, ὁ Θρασυκλῆς καὶ ὁ Αἰσχίνης. Ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ
ἰσήγαγον οἱ Ἀμφισσεῖς πρότασιν νὰ ἐπιβληθῇ πρόστιμον πεντήκοντα
αλάντων εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀναθεσάντων εἰς τὸν ἐν Δελ-
οῖς ναὸν χρυσᾶς ἀσπίδας μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς « ἀπὸ Μήδων καὶ Θη-
αίων, ὅτε ἐμάχοντο ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.» Ὁ Αἰσχίνης, λαβὼν
ὸν λόγον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦντος ἱερομνήμονος τῶν Ἀθη-
ῶν, ἀντεπεξῆλθε δριμύς, καί, στραφεὶς πρὸς τὸ κάτωθεν τῶν Δελφῶν
είμενον Κρισαῖον πεδίον, ἔδειξεν αὐτὸ εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας κεκαλλιερ-
μένον ὑπὸ τῶν Ἀμφισσέων καὶ ἐν αὐτῷ ἐνῳκοδομημένα κεραμεῖα, καὶ
σιν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τετειχισμένον τὸν λιμένα,

τοὺς εἴδησιν καὶ παρουσίασαν τὸν ἄγγελον καὶ ἐκεῖνος ἐξέθηκ
γματα, ἠρώτα μὲν ὁ κήρυξ τίς ἀγορεύειν βούλεται, ἀλλ' οὐδ
σιάζετο νὰ ὁμιλήσῃ. Ματαίως ἐπανελάμβανεν ὁ κήρυξ τὴν
του. Οὐδὲ τότε ἀνίστατο οὐδείς, εἰ καὶ παρῆσαν ἅπαντες μὲν
τηγοί, ἅπαντες δὲ οἱ ῥήτορες, ἡ δὲ πατρὶς ἐκάλει διὰ τῆς κοιν
τὸν μέλλοντα νὰ λαλήσῃ ὑπὲρ σωτηρίας· ἐπειδὴ ἡ φωνή, ἥν
ἐκβάλλει κατὰ τοὺς νόμους, εἶνε δίκαιον νὰ θεωρῆται ὡς κο
τῆς πατρίδος. Τὸ βῆμα ἔμενε κενόν, καθότι ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέ
ἐκάλει ἄνδρα οὐ μόνον ἐπιθυμοῦντα τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδ
τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ ὅςτις νὰ εἶχε παρακολουθήσει τὰ πράγ
ἀρχῆς καὶ νὰ εἶχε συλλογισθῆ ὀρθῶς τίνος ἕνεκα ἔπραττε ταῦτ
λιππος καὶ τί βουλόμενος.

Τοιοῦτος ἀνὴρ ἐφάνη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ Δημοσθένης, καὶ ἐ
εἰς τὸ βῆμα, ἐλάλησε πρὸς τοὺς 'Αθηναίους μετ' ἐπιγνώσεως κα
ρους καὶ μετὰ τῆς πεποιθήσεως ἐκείνης ἣν παρέχει ἡ ἐκ τῶν πραγ
ἀποδεδειγμένη σύνεσις καὶ ἡ οὐδεμίαν ἐπιδεχομένη ἀμφισβήτησ
λοπατρία. 'Εν μέσῳ τῆς γενικῆς ζάλης καὶ τῆς καθολικῆς σιγῆς
μοσθένης, οἱονεὶ μένων ἀπτόητος πρὸς τὸν κίνδυνον, οἱονεὶ ἐκφέρω
χείρως ἰδέας πρὸ πολλοῦ μεμελετημένας, προέτεινε σαφῆ καὶ ὡρισ
τὴν ἔξοδον τῶν ἀόπλων πολιτῶν εἰς τὴν 'Ελευσῖνα, ὅπως ὁ ἀθην
στρατὸς εὑρίσκηται ἐγγύτερον τῆς τὸ πρῶτον ἀπειλουμένης Βοιω
τὴν μετὰ τῶν Θηβαίων συμμαχίαν καὶ τὴν χειροτονίαν δέκα πρέσ
ἐχόντων μετὰ τῶν στρατηγῶν ἔκτακτον καὶ πλήρη ἐξουσίαν. Κα
ἀργοπορίας δὲν ὑπῆρχεν. 'Η ἐκκλησία ἀπεδέχθη ἄνευ ἀντιστάσεως
γνώμας τοῦ ῥήτορος, ὅςτις ἀπεστάλη ἀμελλητὶ μετὰ τῶν ἐκλεχθέν
ὁμοφρόνων συμπρέσβεων εἰς τὰς Θήβας.

Οἱ πρέσβεις τῶν 'Αθηνῶν εὗρον ἐν Θήβαις ἀπεσταλμένους τοῦ Φ
λίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ. Οἱ Θηβαῖοι εἶχον ὑπάρξει σύμμαχ
τῶν 'Αμφισσέων, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἀφῆκεν αὐτοὺς ἀτιμωρήτους. 'Αν
δὲ τούτου, φοβούμενος τὴν μετὰ τῶν 'Αθηναίων σύμπραξιν, παρεῖχε ἤ
εἰς αὐτοὺς μεγάλας ὑποσχέσεις, ζητῶν εἰς ἀντάλλαγμα μόνον ἐλευθέρα
διὰ τῆς Βοιωτίας δίοδον τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. 'Ο Δημοσθένης οὐδὲ
εἶχε νὰ προςφέρῃ εἰς τοὺς Θηβαίους ὡς ἀντισήκωμα τῶν δελεασμάτων
τοῦ Μακεδόνος πλὴν ἢ ἀγῶνας καὶ κινδύνους. 'Αλλὰ τοιαύτη ὑπῆρξεν
ἡ δύναμις τοῦ ῥήτορος, ἐκριπίζουσα τὸ θάρρος τῶν Θηβαίων,
τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ ἐμπνέουσα φρόνημα, ὥςτε οὔτε

τες πάντα φόβον, πάντα λογισμὸν τῶν κινδύνων, πᾶσαν χάριν τοῦ Φι-
του, προςεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐνθουσιῶντες ὑπὸ τοῦ λόγου.
δύο πόλεις ἔτεινον οὕτω πρὸς ἀλλήλας τὴν ὑπὸ τῆς προαιωνίου ἐμ-
ίας ἔχθρας καθημαγμένην χεῖρα, καὶ ἀπεφάσιζον, ὑπὸ ἱεροῦ φλεγό-
ει πυρὸς, νἀντιμετωπίσωσιν ὡς ἀδελφαὶ τὸν ἰσχυρὸν Μακεδόνα, πανη-
ζουσαι κοινὴν τὴν νίκην ἢ τυγχάνουσαι κοινῶν ἐνταφίων. Μεταξὺ τῶν
ν, ὑφ' οὓς συνωμολογήθη ἡ μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων
μαχία καὶ ἐπιμαχία ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐν Βοιωτίᾳ θηβαϊκῆς
μονίας. Ἄλλως δὲ ὡρίσθη, ὅτι ἡ μὲν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία θὰ ἦτο
ική, ἡ δὲ κατὰ γῆν ἔμελλε νἀνήκη εἰς τοὺς Θηβαίους. Τῶν δὲ πολε-
ῶν ἀναλωμάτων οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀνέλαβον τὰ δύο μέρη, οἱ δὲ Θηβαῖοι
ἐν τρίτον. Οἱ ὅροι οὗτοι δεικνύουσι τὴν καταστολὴν πάσης μικροφι-
ιμίας καὶ τὴν ἐπικράτησιν εὐγενοῦς πνεύματος ἑνότητος, τοῦθ' ὅπερ
μαρτυρεῖ καὶ ἡ σύγχρονος ἀπόφασις περὶ ἀνοικοδομήσεως τῶν μετὰ
πρῶτον ἱερὸν πόλεμον κατασκαφεισῶν φωκικῶν πόλεων, εἰς ἣν συνή-
αν οἱ Θηβαῖοι, καίπερ ἐπὶ μακρὸν ὑπάρξαντες πολέμιοι τῶν Φωκέων.
Εἰλικρινὴς ὑπῆρξε μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις κύρωσιν τῶν συνθηκῶν ἡ
ιπραξις τῶν δύο πόλεων. Ὡς εἰ ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἀνέμενον τοιαύτην
ἑραν, Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι ἀπετέλουν νῦν οἱονεὶ μίαν πολιτείαν,
ουσαν κοινὰ τὰ συμφέροντα, τοὺς αὐτοὺς πόθους, παρεμφερῆ δραστη-
ιτητα. Τοῦ δὲ ὅλου ἀγῶνος ψυχὴ ἦτο ὁ Δημοσθένης, εἰς ὃν ὑπήκουον
μόνον οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ καὶ οἱ βοιωτάρχαι, ὑπὸ
ῦ ὁποίου διῳκεῖτο ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀθηναίων οὐχ ἧττον ἢ ἡ τῶν
ηβαίων. Παρ' ἀμφοτέροις ἠγαπᾶτο ὡς πατὴρ καὶ ἐδυνάστευεν ὡς ἄρ-
ων, κρατῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὰς ἡνίας τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας. Ἀλλ'
πρῶτος ἐνθουσιασμὸς ἐψυχράνθη μετ' οὐ πολὺ, ὅτε διεδόθησαν κακὰ
ρὶ τοῦ μέλλοντος μαντεύματα καὶ δυςοίωνοι χρησμοὶ τῆς φιλιππιζού-
ης Πυθίας. Τὴν δ' ἐκφόβησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἐπιτηδείως κα-
ιπτεύων ὁ Φίλιππος, ἐπεχείρησε νέας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις.
αὶ ἐν μὲν Θήβαις δὲν εὕρισκον αἱ προτάσεις αὐτοῦ ἀπροθύμους τοὺς
ιωτάρχας, ἐν δὲ Ἀθήναις ὁλοψύχως συνηγόρει ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ὁ
ωκίων. Ἀλλ' ἡ ἀκαταπόνητος δραστηριότης τοῦ Δημοσθένους ἐξω-
λυνε καὶ πάλιν τὰς παρουσιασθείσας δυσχερείας. Τὸ ἐκλιπὸν θάρρος
ἐζωπυρεῖτο, ὁ σβεσθεὶς ἐνθουσιασμὸς ἐξήπτετο : -
οι καὶ Θηβαῖοι μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν
ννήματος διὰ τὴν κρίσιμον ἡμέραν.

ιϛ΄

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη.

Ὅτε τὰ πάντα παρεσκευάσθησαν καὶ ὁ πόλεμος παρίστατο πλέον ἄφευκτος, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Δημοσθένους, ἀρχομένου ἤδη τοῦ 338 π. Χ., ἐψήφισαν τὴν ἔξοδον ἐκείνην, ἥτις ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ πανυστάτη. Ἑνωθέντες δὲ μετὰ τῶν Θηβαίων, ἠγωνίζοντο κατὰ τὰ στενὰ τὰ ἄγοντα ἀπὸ τῆς Φωκίδος εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἡ ἄμυνα ἦτο οὕτως ἐπιτυχής, ὥστε ὁ Φίλιππος οὐ μόνον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ δὶς ἐνικήθη. Αἱ Ἀθῆναι καὶ αἱ Θῆβαι ἑώρταζον διὰ θυσιῶν καὶ πομπῶν τὰς νίκας, καὶ ὁ Δημοσθένης δὶς ἐντὸς βραχέος χρόνου ἠξιοῦτο ὑπὸ τῶν εὐγνωμονούντων συμπολιτῶν χρυσῶν στεφάνων, ἀνακηρυσσομένων κατὰ τὰ Διονύσια καὶ τὰ Παναθήναια. Τέλος δὲ μόλις διὰ δόλου ἀπατήσας ὁ βασιλεὺς τοὺς πολεμίους ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἥτις ἐπορθεῖτο καὶ ἐπυρπολεῖτο ὑπὸ μέρους τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, σταλέντος ἐπίτηδες πρὸς ἀντιπερισπασμόν. Ἡ πάροδος, ἀσθενῶς φυλασσομένη, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων, καὶ ὁ Φίλιππος εἰσήλασεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας, ἥτις παρεῖχεν εἰς τὸν βασιλέα ἄριστον πεδίον μάχης, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ τὰς τριάκοντα χιλιάδας τῶν πεζῶν του καὶ τοὺς ὑπερδισχιλίους ἱππεῖς του.

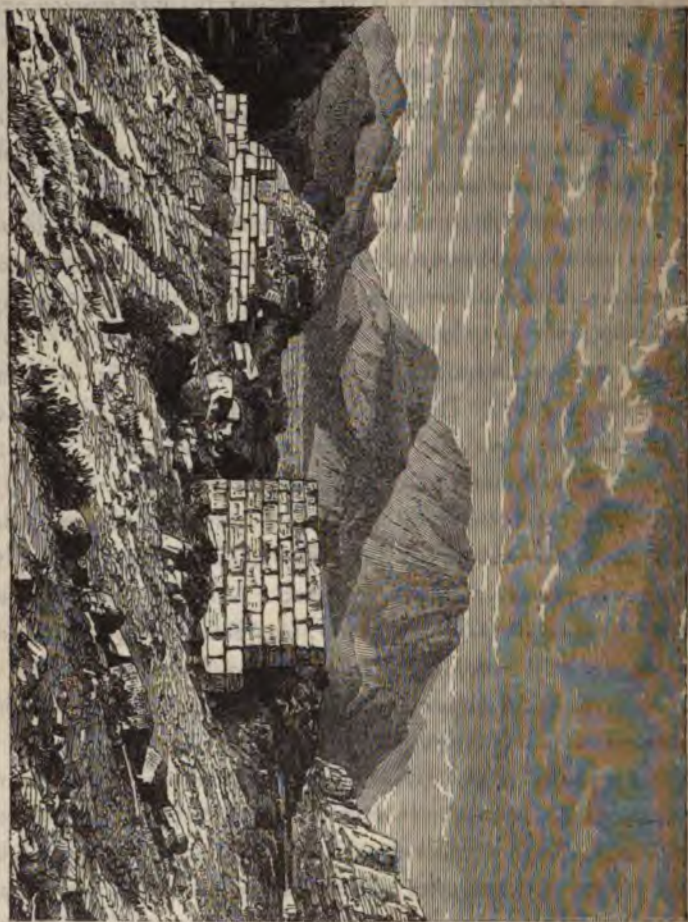
Τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου τοῦ 338 π. Χ. ἀντιπαρετάχθησαν οἱ πολέμιοι στρατοί. Μετὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες εἶχον στρατηγοὺς τὸν γενναῖον Στρατοκλέα, τὸν Χάρητα καὶ τὸν Λυσικλέα, καὶ τῶν Θηβαίων, ὧν ἦρχεν ὁ ἀνδρεῖος Θεαγένης, ἦσαν τεταγμένοι Εὐβοεῖς καὶ Μεγαρεῖς, Κορίνθιοι καὶ Ἀχαιοί, Φωκεῖς καὶ Κερκυραῖοι. Ὀλίγοι ἦσαν οἱ μισθοφόροι, τὸ δὲ πλεῖστον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ πολιτῶν τῶν συμμαχίδων πόλεων ὡς ἐν ταῖς λαμπραῖς ἡμέραις τῆς Ἑλλάδος. Τὸ δὲ ὅλον ἑλληνικὸν στράτευμα ἦτο ἰσάριθμον πρὸς τὴν στρατιὰν τοῦ Φιλίππου, ἴσως δὲ καὶ πολυπληθέστερον. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἰσόπαλοι πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Οἱ συγκροτοῦντες τὰς φάλαγγας τοῦ Φιλίππου ἦσαν ἄνδρες οὓς εἶχεν ἐξασκήσει καὶ ἀποτραχύνει ὁ κατὰ τὴν Θρᾴκην μακρὸς πόλεμος. Οἱ δὲ ἀγωνισθέντες ἐναντίον τῶν βαρβάρων καὶ τῆς ἀγρίας φύσεως ἐν ταῖς στενοπορίαις τοῦ Αἵμου καὶ παρὰ τὰς ὄχθας ποταμῶν ὁρμητικῶν καὶ πλησίον δασῶν παρετάσσοντο εὐέλπιδες ἐν τῷ εὐκράτῳ βοιωτικῷ

Ἑλλήνων, ἐνθαρρυνόμενοι μάλιστα ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐμπνεούσης τὸν βασιλέα, ὅτι μία νίκη κραταιὰ κατὰ τῶν ἡνωμένων δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ τέλος αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν τῆς φιλελευθέρας ἐκείνης χώρας. Παρὰ δὲ τὸ πλευρὸν τοῦ βασιλέως ἔμελλε νἀγωνισθῇ ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ὁ νεαρὸς αὐτοῦ γόνος καὶ νὰ φανῇ νικῶν μετὰ τοῦ πατρὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν ᾧ τῶν τάξεων τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ ἦρχον στρατηγοὶ γενναῖοι καὶ δεδοκιμασμένοι. Ἀπέναντι δὲ αὐτῶν ἐτάσσετο ἴση μὲν τὸ πλῆθος, ἴσως δὲ καὶ πολυπληθεστέρα, ἀλλ' ὄχι καὶ ἰσόπαλος ἡ στρατιὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐμπνέουσα τὰς τάξεις αὐτῶν ἰδέα ἦτο βεβαίως ὑπερτέρα τῆς ἐξωθούσης εἰς μάχην τοὺς Μακεδόνας, διότι ἔμελλον νἀγωνισθῶσιν οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ἑνὸς ἀνδρὸς, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας τῶν ἰδίων πόλεων. Ἀλλὰ πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἰδέας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν φιλοπατρίαν δὲν ἰσοδυνάμει ἡ περὶ τὸν πόλεμον ἐμπειρία αὐτῶν. Πολῖται ὄντες πόλεων ἕως τῆς χθὲς ἔτι ἀντιμαχομένων πρὸς ἀλλήλας δὲν εἶχον σύστημα ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ πολεμεῖν, δὲν εἶχον τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνεργείας, δὲν εἶχον τὴν ἔννοιαν τῆς ἐν τῇ πράξει ἀπαιτουμένης ἑνότητος. Πρὸς τὸν συμπαγῆ κολοσσὸν τῆς ἄριστα συντεταγμένης ἑνιαίας δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, ἐξησκημένης μὲν ἄριστα, ὡπλισμένης δὲ καλλίτερον τῶν Ἑλλήνων καὶ διοικουμένης ὑπὸ στρατηγῶν ἀξιολόγων, ἀντετάσσοντο οἱ χαλαρῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι μικροὶ στρατοὶ τῶν αὐτονόμων ἑλληνίδων πόλεων, ἀρχηγοὺς ἔχοντες τὸ πλεῖστον μὲν γενναίους, ἀλλὰ μετρίους. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐδειλίων οἱ Ἕλληνες προβαίνοντες εἰς τὴν μάχην, καὶ ὅλοι ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν ἐλπίδων ἐκείνων περὶ νίκης, αἵτινες ἔπεισαν τὸν Δημοσθένην, ὅστις ἐτάσσετο μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων ὁπλιτῶν, νὰ ἐπιγράψῃ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος του τὰς εὐοιωνίστους λέξεις *ἀγαθῇ τύχῃ*.

Ἐν τῇ παρατάξει τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν Θηβαῖοι κατέλαβον τὸ δεξιὸν κέρας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸ ἀριστερὸν, τοῦ κέντρου πληρωθέντος ὑπὸ τῶν ἄλλων συμμάχων. Ἀπέναντι δὲ αὐτῶν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶχον αὐτὸν τὸν Φίλιππον, κατέχοντα τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, οἱ δὲ Θηβαῖοι τὸν νεαρὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀξιολογωτάτων στρατηγῶν τοῦ βασιλέως.

Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ἄνισον ἔχων τὸ κατ' ἀρχὰς τὴν ἔκβασιν ἐπὶ τῶν δύο κεράτων. Διότι ὁ μὲν Φίλιππος, γνωρίζων τὸ ὁρμητικὸν μὲν, ἀλλ' ἀγύμναστον τῶν Ἀθηναίων, ὑπεχώρει καὶ ἐξέτεινεν εἰς μῆκος τὴν παράταξιν, θέλων νὰ κουράσῃ καὶ παραλύσῃ αὐτούς. Ἐκεῖνοι

δὲ, βλέποντες ὑποχωροῦντα τὸν βασιλέα, ἐξηκολούθουν διώκοντες, τ Στρατοκλέους ἀναβοῶντος, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παύσωσι τὴν δίωξιν, ἐ κατακλείσωσι τοὺς πολεμίους εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὅλως δὲ ἀντιθέτ ἐν τῷ ἀριστερῷ κέρατι ἐθριάμβευεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅςτις πρῶτος κατώ-θωσε νὰ διαρρήξῃ τὴν τάξιν τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ γενναίως ἠγωνίσθ-

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ

σαν κατὰ τοῦ βασιλόπαιδος οἱ Θηβαῖοι, ὧν πολλοὶ ἔπεσον περὶ τὸν φ νευθέντα στρατηγὸν Θεαγένη. Οἱ δὲ ἀνδρεῖοι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ἀ τῶν χρόνων τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου οὐδέποτε νικηθέν ἱερὸν λόχον ἔπεσον ὁ μὲν μετὰ τὸν δὲ, πιστοὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πα τὸ καθῆκον. Τότε ὁ Φίλιππος, βλέπων ἤδη νικῶντα τὸν

θέλων νάφήση εἰς αὐτὸν ὅλην τὴν τιμὴν τῆς νίκης, ἐστράφη κατὰ τῶν Ἀθηναίων, εἰς οὓς τέως ὑπεχώρει, καὶ ἀπώθησεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ σύμμαχοι διεσκορπίσθησαν, τραπέντες ἕκαστοι μετὰ τὴν ἧτταν εἰς τὴν ἑαυτῶν πόλιν. Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἔμειναν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης νεκροί, ἐν οἷς καὶ ὁ Στρατοκλῆς, δισχίλιοι δὲ ὑπῆρξαν οἱ αἰχμαλωτισθέντες. Ἄγνωστος δὲ εἶνε ὁ ἄλλος ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην ἡμέραν πεσόντων Θηβαίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου.

Ο ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ
ΟΙΟΣ ΗΤΟ ΤΟ ΠΑΛΑΙ

Ἐν εὐλαβεῖ τηρήσει τῶν καθεστώτων νεκρικῶν νομίμων ἔθαψαν οἱ Θηβαῖοι πλησίον ἀλλήλων ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς μάχης ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς πεσόντας ἄνδρας τοῦ ἱεροῦ λόχου ἐν κοινῷ πολυανδρίῳ. Ἄνω δ' αὐτοῦ ἐστήθη ἔπειτα ἐφ' ὑψηλοῦ κρηπιδώματος λέων κολοσσιαῖος, οὗ τὰ χαμαὶ τὴν σήμερον ἐσκορπισμένα μέλη μαρτυροῦσι τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἀγνώστου γλύπτου, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ συμβολικὴ ἐκείνη παράστασις τῆς ἀνδρείας τῶν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας θανόντων λεοντοθύμων, μεθ' ὧν ταφέντων συνεθάπτετο καὶ ἡ πατρίς. Διὰ τοῦτο οὐδενὸς τῶν γενναίων τὸ ὄνομα ἐπέγραψεν ἐπὶ τοῦ μνημείου ἡ πόλις τῶν Θηβαίων, ἀφ' οὗ δὲν ἠθέλησεν ὁ θεὸς νἀναδείξῃ καὶ τὴν τύχην αὐτῶν ἴσην πρὸς τὴν τόλμην. Καὶ ὁ μαρμάρινος λέων ἐπεκάθησε φύλαξ βωβὸς ἐπὶ τοῦ τάφου ἡρώων ἀνωνύμων.

ῥήτορα Δημάδην, ὅστις εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν ἐν Χαιρωνείᾳ ζωγρηθέντων Ἀθηναίων. Οὗτος, σταλεὶς παρὰ τοῦ Φιλίππου εἰς τοὺς Ἀθηναίους, εἶπεν εἰς αὐτοὺς πολλὰ περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν φιλειρηνικῶν αὐτοῦ διαθέσεων. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, εὐχαρίστως ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Φίλιππον τρεῖς πρέσβεις τὸν Δημάδην, τὸν Φωκίωνα καὶ τὸν Αἰσχίνην, διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν ταύτης δεικνύοντες ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ συνδιαλλαγῶσι. Δεξιωθεὶς δὲ τούτους ὁ βασιλεὺς εὐμενέστατα καὶ μετὰ πολλῶν τιμῶν, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὴν ὑστεραίαν, ὅτι ἀπολύει πάντας τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ἀθηναίων ἄνευ λύτρων, παρέχων μάλιστα καὶ ἱμάτια εἰς τοὺς γυμνωμένους, καὶ ὑπεσχέθη τὴν εἰς Ἀθήνας ἀποστολὴν τῶν ὀστῶν τῶν πεσόντων. Τὰ εὐφρόσυνα ταῦτα ἀγγέλματα μετεβίβασαν ἐπιστρέψαντες εἰς Ἀθήνας οἱ πρέσβεις μετὰ τῶν περὶ εἰρήνης προτάσεων τοῦ βασιλέως. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἔφθανεν ἀληθῶς εἰς τὴν πόλιν ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Φιλίππου ὁ στρατηγὸς Ἀντίπατρος, κομίζων εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ πολυτίμητα ὀστᾶ. Συγκεκινημένοι ἐδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ λείψανα τῶν προσφιλῶν ἡρώων, καὶ ἔθαψαν πανηγυρικῶς ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἀναθέσαντες εἰς τὸν Δημοσθένην νὰ ἐκφωνήσῃ ἀντάξιον τῶν πεσόντων τὸν ἐπιτάφιον. Ἐν ᾧ δὲ εἰς τὸν Δημοσθένην ἔπιπτεν ὁ κλῆρος νὰ ἐπαινέσῃ τῶν δεδοξασμένων νεκρῶν τὴν ἀρετήν, αὐτοῦ ἀποδημοῦντος ἰδ[illegible] οἱ ἐπιζῶντες τὴν χεῖρα εἰς τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρον, οἵτινες ἔφερον τοὺς περὶ εἰρήνης ὅρους τοῦ βασιλέως.

Διὰ τῆς μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Φιλίππου συνομολογηθείσης εἰρήνης δὲν κατελύετο ἡ αὐτονομία τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες διετήρουν τὴν Σαλαμῖνα, τὴν Δῆλον, τὴν Σάμον, ἴσως δὲ καὶ τὴν Λῆμνον καὶ Ἴμβρον, προσελάμβανον δὲ καὶ τὸν Ὠρωπόν. Ἀλλὰ διὰ τῆς κηρύξεως τῆς αὐτονομίας τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία διελύετο· ἡ δὲ κατὰ θάλασσαν δίωξις τῶν πειρατῶν, ἥτις τέως [illegible] προνόμιον τῶν Ἀθηναίων, ἔμελλε νὰ γίνηται ἐν τῷ μέλλοντι κοινὴ [illegible] αὐτῶν καὶ τῶν Μακεδόνων. Καὶ παρείχετο μὲν οὕτω ἀφορμὴ πρὸς περισσοτέραν ἀνάπτυξιν τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Φιλίππου, ἀλλ' ἀπηγορεύθη ὁ εἰς τὸν Πειραιᾶ εἴσπλους τῶν μακεδονικῶν πλοίων. Τέλος δ' ἐπεβλήθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ὑποχρέωσις νὰ συμμετάσχωσι τῆς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Μακεδόνων συμμαχίας, ἣν ἐμελέτα νὰ διοργανώσῃ ὁ Φίλιππος· ἀλλ' εἰς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἐδόθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τύπος δικαιώματος παρεχομένου εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΑΛΙΕΩΝ
ΑΡΧΑΙΟΝ ΝΕΚΡΙΚΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ.

Ὁ Φίλιππος εἴτε ἕνεκα ὑποσχέσεως δοθείσης πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, εἴτε μόνον ἐκ λεπτότητος δὲν εἰςῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οὕτω δὲ ἡ πόλις, καίπερ ἀποδεχθεῖσα τοὺς βαρεῖς τῆς εἰρήνης ὅρους, δὲν ὑπέστη τοὐλάχιστον τὴν ταπείνωσιν νὰ ἴδῃ ἐντὸς τῶν τειχῶν της τὴν μακεδονικὴν στρατιὰν καὶ τὸν νικηφόρον αὐτῆς ἡγεμόνα. Οὐχ ἧττον ὁ Μακεδὼν ἀνεγράφετο εἰς τοὺς πολίτας καὶ εὐεργέτας τῶν Ἀθηνῶν, λαμβάνων τιμὰς ἐξόχους, οἵας δὲν ὤκνησαν οἱ Ἀθηναῖοι νἀπονείμωσι καὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ βασιλέως, λησμονοῦντες τὸν ἐπὶ βραχὺ καταλαβόντα τὴν πόλιν πολεμικὸν πυρετὸν πρὸ τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης καὶ πρὸ τῆς αἴγλης τοῦ νικητοῦ τῆς Χαιρωνείας.

ιη'

Ὁ Φίλιππος ἐν Πελοποννήσῳ.

Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Φίλιππος ἐνίκα τοὺς Ἕλληνας ἐν Χαιρωνείᾳ, μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ἔπιπτεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος ἐν Ἰταλίᾳ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν Μεσσαπίων, οἵτινες εὑρίσκοντο ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς Ταραντίνους, ὧν βοηθὸς εἶχε σπεύσει. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγησιλάου προςέτρεχε δίκην ἀρχηγοῦ μισθοφόρων ἐπίκουρος τῶν ἐπικαλουμένων τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, βλέπων, ὅτι ἡ Σπάρτη, ἀποβαλοῦσα ἤδη τὴν γοητείαν αὐτῆς μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, εἶχε πολὺ μᾶλλον καταπέσει μετὰ τὸν φωκικὸν πόλεμον. Οὕτω δέ, ὅτε ὁ Φίλιππος καθυπέτασσε τοὺς Θηβαίους καὶ ἐσυνθηκολόγει μετὰ τῶν Ἀθηναίων, οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον μόνον τὴν θέλησιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν δύναμιν νἀντιταχθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Ἡ Σπάρτη, ἥτις ἀφῆκεν ὅλως ἀβοήθητον τὴν Ὄλυνθον καὶ τὴν Πέρινθον, ἡ Σπάρτη, ἥτις οὐδαμῶς μετέσχε τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ἡ Σπάρτη ἡ ἄλλοτε παντοδύναμος καὶ πάντοτε φίλαυτος εὑρέθη ἐν μέσῳ ἐχθρῶν, ἐκδικούντων παλαιὰ μίση, ὅτε ὁ Φίλιππος, θέλων νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον εἰς ὃ ἀπὸ μακροῦ ἔτεινε, προεχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἀκώλυτος διῆλθε διὰ τῆς Μεγαρίδος καὶ τοῦ ἰσθμοῦ, προςχωρησάντων εἰς αὐτὸν τῶν Μεγαρέων καὶ τῶν Κορινθίων. Ἀφήσας δὲ φρουρὰν εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, προήλασεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χερσονήσου, τυγχάνων ἀπανταχοῦ ὑποδοχῆς ει [illegible] ῖοι ἐδεξιώθησαν μετ' ἰδιαζούσης χαρᾶς τὸν Τημ [illegible] ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς

τούτων νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ἄλλο τι, καλῶν εἰς τὴν τέλεσιν αὐτῶν ἀντιπρ σώπους τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπιδεικνύων κατὰ τὰς γαμηλίους ἑορ ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατεί ὅλην τὴν αἴγλην τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἐν ταῖς Αἰγαῖς, τῇ παλαιᾷ κα τίδι τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, τῇ πόλει ὅπου ἔκειντο οἱ πρῶτοι θρό καὶ ἐξηκολούθουν ἀνοιγόμενοι οἱ τάφοι τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονία

Ὅτε ἔφθασε τὸ φθινόπωρον τοῦ 336 π. Χ., αἱ Αἰγαὶ ἐπληρώθησ ζωῆς ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῶν γάμων τῆς Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ Ἠπειρ του Ἀλεξάνδρου, χάριν τῶν ὁποίων ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἠπείρου εἰς τ Μακεδονίαν καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ νυμφίου Ὀλυμπιάς. Πολυπληθεῖς συνέ ρευσαν πανταχόθεν πρὸς τὴν πανήγυριν οἱ ἡγεμόνες τῶν εἰς τὴν Μ κεδονίαν ὑποτεταγμένων λαῶν καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν πόλεων, τινες ἔφερον χρυσοῦς στεφάνους εἰς τὸν βασιλέα. Φαιδρὰ παρῆλθεν πρώτη ἡμέρα ἐν μέσῳ δεξιώσεων καὶ χαρᾶς, ᾀσμάτων καὶ πότων κ τῆς ἐπιδείξεως τῆς τέχνης τραγῳδῶν καὶ μουσικῶν. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἤδ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας συνέτρεχε τὸ πλῆθος εἰς τὸ θέατρο Πληρωθέντος δὲ τούτου, προέβαινεν ὅπως εἰςέλθῃ εἰς αὐτὸ μεγαλοπρεπῶ ὁ Φίλιππος, φέρων ἱμάτιον ἑορτῆς λευκόν. Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων τῶ ἔξωθεν τοῦ θεάτρου συνωθουμένων ἐστράφησαν πρὸς τὸν βασιλέα, κα πάντες ἐμακάριζον αὐτόν, ὡς εἶδον, ὅτι, πεποίθησιν ἔχων ἐπὶ τὴν ἀγά πην τοῦ συνηγμένου πλήθους, προεχώρει ἀφρούρητος, ἔχων διατετα γμένους τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους νἀκολουθῶσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ μακράν Οἱ δορυφόροι ἔστησαν παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ θεάτρου ἔν τινι ἀποστάσει Διαταγῇ δὲ τοῦ βασιλέως πρῶτοι εἰςῆλθον οἱ παρακολουθοῦντες αὐτὸ φίλοι. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ εἰςέλθῃ καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος, ὅςτις εἶ χεν ἀπολειφθῆ τελευταῖος καὶ μεμονωμένος, ᾐσθάνθη καταφερομένη κατὰ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ πληγὴν μαχαίρας διαμπερῆ. Ἐκ τῶν σωμα τοφυλάκων αὐτοῦ ἄλλοι μὲν τρέχουσι πρὸς τὸν βασιλέα, ὅςτις εἶχεν ἤδη πέσει νεκρός, ἄλλοι δὲ ὁρμῶσι πρὸς τὸν φονέα, ὅςτις, ἔχων ἐκ τῶν προ τέρων ἡτοιμασμένους ἵππους παρὰ τὰς πύλας τοῦ θεάτρου, ἔσπευδε πρὸ αὐτούς. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νἀναπηδήσῃ ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ δια φύγῃ, καταφθάσαντες αὐτὸν ὁ Λεοννάτος, ὁ Περδίκκας καὶ οἱ περὶ αὐ τοὺς κατακεντοῦσι καὶ φονεύουσι παραχρῆμα τὸν δράστην. Ὁ φονεὺ οὗτος τοῦ βασιλέως ἦτο ὁ Παυσανίας.

ΧΑΡΤΗΣ
ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑΣ ΠΟΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Κλῖμαξ 1:16,000,000

Χιλιόμετρα

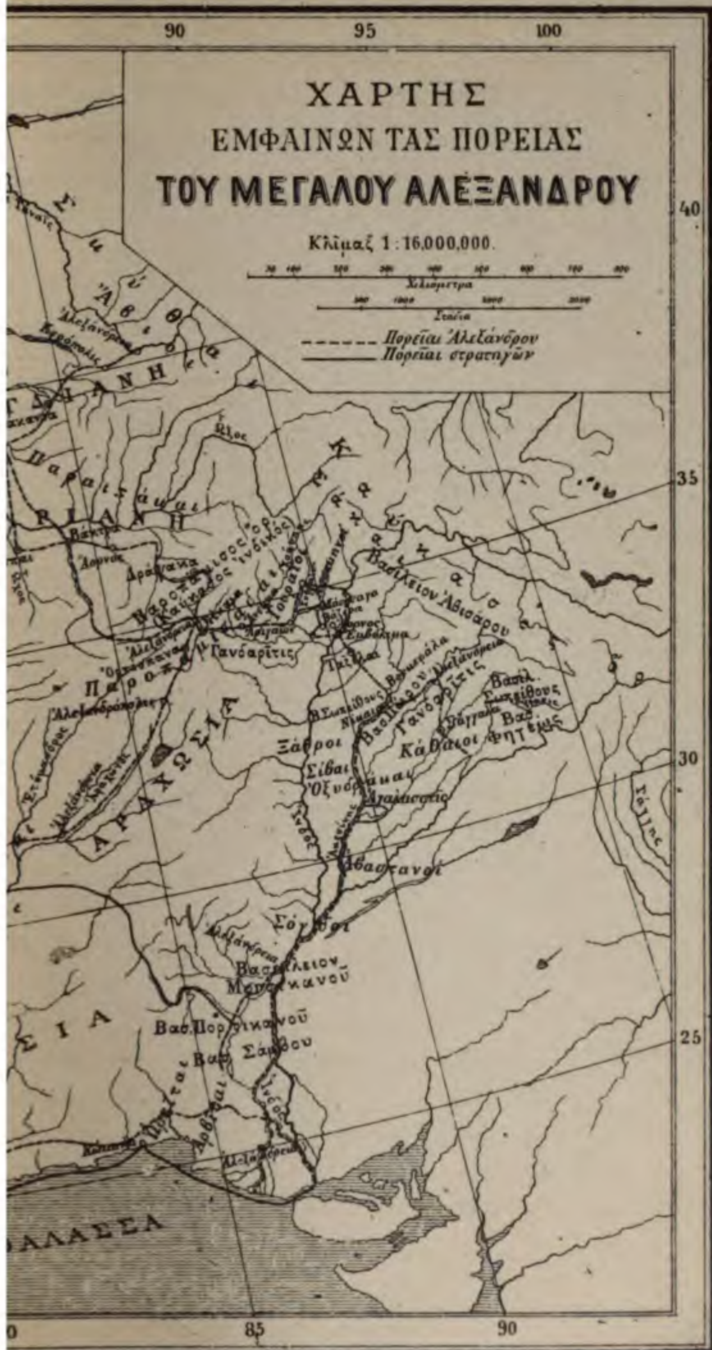
Στάδια

------ Πορεῖαι Ἀλεξάνδρου

—— Πορεῖαι στρατηγῶν

τούτων νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ἄλλο τι, καλῶν εἰς τὴν τέλεσιν αὐτῶν ἀντιπ σώπους τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπιδεικνύων κατὰ τὰς γαμηλίους ἑορ ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατε ὅλην τὴν αἴγλην τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἐν ταῖς Αἰγαῖς, τῇ παλαιᾷ κ τίδι τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, τῇ πόλει ὅπου ἔκειντο οἱ πρῶτοι θρό καὶ ἐξηκολούθουν ἀνοιγόμενοι οἱ τάφοι τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονία

Ὅτε ἔφθασε τὸ φθινόπωρον τοῦ 336 π. Χ., αἱ Αἰγαὶ ἐπληρώθησ ζωῆς ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῶν γάμων τῆς Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ Ἠπειρ του Ἀλεξάνδρου, χάριν τῶν ὁποίων ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἠπείρου εἰς τ Μακεδονίαν καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ νυμφίου Ὀλυμπιάς. Πολυπληθεῖς συνέ ρευσαν πανταχόθεν πρὸς τὴν πανήγυριν οἱ ἡγεμόνες τῶν εἰς τὴν Μ κεδονίαν ὑποτεταγμένων λαῶν καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν πόλεων, ο τινες ἔφερον χρυσοῦς στεφάνους εἰς τὸν βασιλέα. Φαιδρὰ παρῆλθεν πρώτη ἡμέρα ἐν μέσῳ δεξιώσεων καὶ χαρᾶς, ᾀσμάτων καὶ πότων κ τῆς ἐπιδείξεως τῆς τέχνης τραγῳδῶν καὶ μουσικῶν. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἤδ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας συνέτρεχε τὸ πλῆθος εἰς τὸ θέατρον Πληρωθέντος δὲ τούτου, προέβαινεν ὅπως εἰςέλθῃ εἰς αὐτὸ μεγαλοπρεπῶ ὁ Φίλιππος, φέρων ἱμάτιον ἑορτῆς λευκόν. Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων τῶ ἔξωθεν τοῦ θεάτρου συνωθουμένων ἐστράφησαν πρὸς τὸν βασιλέα, κ πάντες ἐμακάριζον αὐτόν, ὡς εἶδον, ὅτι, πεποίθησιν ἔχων ἐπὶ τὴν ἀγά πην τοῦ συνηγμένου πλήθους, προεχώρει ἀφρούρητος, ἔχων διατετα γμένους τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους νἀκολουθῶσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ μακρό Οἱ δορυφόροι ἔστησαν παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ θεάτρου ἔν τινι ἀποστάσει Διαταγῇ δὲ τοῦ βασιλέως πρῶτοι εἰςῆλθον οἱ παρακολουθοῦντες αὐτ φίλοι. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ εἰςέλθῃ καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος, ὅςτις ε χεν ἀπολειφθῆ τελευταῖος καὶ μεμονωμένος, ᾐσθάνθη καταφερομέν κατὰ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ πληγὴν μαχαίρας διαμπερῆ. Ἐκ τῶν σωμα τοφυλάκων αὐτοῦ ἄλλοι μὲν τρέχουσι πρὸς τὸν βασιλέα, ὅςτις εἶχεν ἤδ πέσει νεκρός, ἄλλοι δὲ ὁρμῶσι πρὸς τὸν φονέα, ὅςτις, ἔχων ἐκ τῶν πρ τέρων ἡτοιμασμένους ἵππους παρὰ τὰς πύλας τοῦ θεάτρου, ἔσπευδε πρ αὐτούς. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νἀναπηδήσῃ ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ δια φύγῃ, καταφθάσαντες αὐτὸν ὁ Λεοννάτος, ὁ Περδίκκας καὶ οἱ περὶ αὐ τοὺς κατακεντοῦσι καὶ φονεύουσι παραχρῆμα τὸν δράστην. Ὁ φονε οὗτος τοῦ βασιλέως ἦτο ὁ Παυσανίας.

ΧΑΡΤΗΣ
ΕΜΦΑΙΝΩΝ ΤΑΣ ΠΟΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
Κλίμαξ 1:16,000,000.
Πορεῖαι Ἀλεξάνδρου
Πορεῖαι στρατηγῶν
ΑΡΑΧΩΣΙΑ
Γανδαρῖτις
Βασίλειον Ἀβισάρου
Ξάθροι
Σίβαι
Κάθαιοι
Σόγδοι
Βασίλειον Μουσικανοῦ
Βασ. Πορτικανοῦ
Βασ. Σάμβου
ΘΑΛΑΣΣΑ
90
95
100
40
35
30
25
85
90

ΙΔ'

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

α'

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Φιλίππου.

Διὰ τῆς τελευτῆς τοῦ Φιλίππου, ὅςτις ἀπέθνησκεν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτοῦ, ἄγων τὸ τεσσαρακοστὸν καὶ ἕβδομον μόλις ἔτος, ὁ μακεδονικὸς θρόνος ἐκλονίζετο ὡς εἶχε πολλάκις πρότερον συμβῇ κατὰ τὸν θάνατον τῶν προκατόχων αὐτοῦ. Τίς ἦτο ὁ νόμιμος διάδοχος τοῦ θρόνου; Ὁ Ἀμύντας, ὁ υἱὸς τοῦ πρὸ τοῦ Φιλίππου βασιλεύσαντος Περδίκκα, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ὁποίου ἀνῆλθε τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Φίλιππος τὸν θρόνον; Ἀλλ' ἐκεῖνος διὰ τῆς ἀφανείας του καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλίππου, διὰ τῆς διηνεκοῦς ὑποταγῆς εἰς τὰ νεύματα τοῦ θείου εἶχεν ἀποδειχθῆ ἀνάξιος τοῦ θρόνου καὶ ἔκπτωτος αὐτοῦ ἐθελουσίως. Ἡ μὴ τὸ βρέφος τῆς Κλεοπάτρας, ἄωρος ἀκόμη τῆς χθὲς βλαστός, ὅςτις ἐθήλαζεν ἤδη τὸ πρῶτον γάλα ἀπὸ τῶν μητρικῶν μαστῶν; Ἡ οἱ ἐκ τῆς Λυγκηστίδος ἀπαιτηταί, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀερόπου, οἱ μάλιστα πάντων συντελέσαντες εἰς τὸν φόνον τοῦ βασιλέως διὰ τῆς ἐξερεθίσεως τοῦ Παυσανίου, ὧν τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα ἀνήρχοντο εἰς τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τοῦ Περδίκκα καὶ πρὸ τοῦ Ἀμύντου, τοῦ πατρὸς τοῦ Φιλίππου; Ἡ τέλος ὁ εἰκοσαέτης υἱὸς τῆς Ὀλυμπιάδος, ὁ πρωτότοκος τοῦ Φιλίππου, ὅςτις ἤδη κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπὶ τοὺς Θρᾶκας στρατείαν τοῦ βασιλέως εἶχε μείνει ἐν Πέλλῃ ἐπίτροπος αὐτοῦ καὶ κύριος τῆς βασιλικῆς σφραγῖδος, κατὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, συμπολεμήσας μετὰ τοῦ πατρός, εἶχεν ἐπιδείξει προςόντα, μαρτυροῦντα, ὅτι ἔμελλε νὰ διακριθῇ ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου;

Τὸ περὶ διαδοχῆς τοῦ βασιλέως πολύπλοκον τοῦτο ζήτημα ἐφάνη λύων εἷς τῶν ἐκ τοῦ λυγκηστικοῦ οἴκου ἀδελφῶν, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀερόπου, πρῶτος σπεύσας νὰ χαιρετίσῃ ὡς βασιλέα Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου.

Αἱ δὲ προςφωνήσεις τοῦ υἱοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος πρὸς τὸν α
τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτοῦ, ἡ διακήρυξις, ὅτι τὸ ὄνομα μόνον το
ἤλλαξε, τὸ δὲ πρόγραμμα τῆς βασιλείας μένει τὸ αὐτό, :
τὰ πλήθη δοθεῖσαι ὑποσχέσεις περὶ ἀπαλλαγῆς τῶν στρατευι
πάσης ἄλλης ὑποχρεώσεως ἢ φορολογίας, ταῦτα πάντα :
τοὺς Μακεδόνας ταχέως εὐμενεῖς πρὸς τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀνερχόμενος ἐπὶ τὸν μακεδονικὸν θρ
ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ καλλονὴν παρθένου. Πρὶν ἢ νυμφευθῇ
αὐτοῦ ὁ Φίλιππος τῷ 357 π. Χ., εἶχεν ἴδει τὴν ὡραίαν τε
λέμου ὀρφανὴν ἐν Σαμοθρᾴκῃ, ὅπου συμμυούμενος μετ' αὐ
τῆς κόρης
στικὴ φύς
στηρίων
θρᾴκης ἐπ
τῆς φαν
νεαρᾶς
δος, οὕτω
αλλος ἐλέ
ἐν ὀνείροι
τεραίαν
γάμου α
τοῦ Φιλίπ
ἐξαίσιον,
λον συμβ
γέννησιν
νίου. Ὁ δ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

λαός, θέλων νὰ περιάψῃ τὴν γοητείαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν :
ἀηττήτου υἱοῦ τοῦ Φιλίππου, συνέδεσε τὴν γέννησίν του μετ
παίων τοῦ πατρός. Καὶ περιεφέρετο λοιπὸν παρὰ τοῖς μετα
ἡ φήμη, ὅτι ἡ εἴδησις τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε
τὸν Φίλιππον ἅμα τῇ ἁλώσει τῆς Ποτιδαίας συγχρόνως μετὰ
γελίων, ὅτι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Παρμενίων εἶχε κατατροπώσει
λυριοὺς καὶ ὅτι ὁ ἵππος αὐτοῦ εἶχε νικήσει ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Ὁ Ἀλέξανδρος ηὔξησεν ἐν μέσῳ τῶν νικῶν τοῦ Φιλίπ
φιλότιμος ψυχή του ἐσυνείθισεν εἰς τὴν ἰδέαν, ὅτι κλῆρος τῶ
τῆς Μακεδονίας μετὰ τὴν παρασκευαζομένην καθυπόταξιν τ

δος ἦτο νὰ μεταγάγωσι τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν, περαίνοντες ἐκεῖνοι τὸ ἔργον, ὅπερ ἡ Ἑλλὰς, σπαρασσομένη διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ. Ἡ δὲ παίδευσις ἧς ἔτυχε κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔτη οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ φρονήματος καὶ τῆς φυσικῆς μεγαλοψυχίας τοῦ παιδός. Προΐστατο δὲ τῶν κατὰ τὰ παιδικὰ ἔτη διδασκάλων τοῦ Ἀλεξάνδρου συγγενὴς τῆς μητρὸς Ὀλυμπιάδος, καλούμενος Λεωνίδας, ἀνὴρ αὐστηρὸς τὸ ἦθος καὶ σεβαστὸς παρὰ τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐπιτετραμμένοις τὴν διδασκαλίαν τοῦ βασιλόπαιδος, ἐξ ὧν τὸ ὄνομα τοῦ παιδαγωγοῦ ἐνησμένιζε φέρων ὁ Ἀκαρνὰν Λυσίμαχος. Οὗτος, καυχώμενος ἐπὶ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ὠνόμαζεν Ἀχιλλέα, τὸν δὲ Φίλιππον Πηλέα, ἑαυτὸν δὲ Φοίνικα, προσλαμβάνων τὸ ὄνομα τοῦ μυθευομένου διδασκάλου τοῦ ἡρωικοῦ υἱοῦ τοῦ Πηλέως.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Ἀλλ' ἡ μόρφωσις τοῦ Ἀλεξάνδρου κυριώτατα χρεωστεῖται εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, εἰς ὃν παρέδωκεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν δεκατριῶν. Ἀριστοτέλης ὁ υἱὸς τοῦ Νικομάχου, καταγόμενος ἐκ τῶν μακεδονικῶν Σταγείρων, τὰ ὁποῖα εἶχε καταστρέψει ὁ Φίλιππος, ἀλλ' ἀνέστησεν ἔπειτα χαριζόμενος εἰς τὸν διδάσκαλον τοῦ υἱοῦ, ἦγε τὸ τεσσαρακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Παρακαθήσας μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος εἶχεν ἀποβῆ ὁ Ἀριστοτέλης ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὑπερακοντίσας τὸν διδάσκαλον διὰ τῆς γενικότητος τοῦ πνεύματος, ὅπερ, ἀκολουθ[illegible] διάφορον τῆς ἐκείνου, ἐνεβάθυνεν εἰς τὴν ἐμπειρικὴν

νομένων τοῦ κόσμου, ἣν ἐθεώρει ὁ Σταγειρίτης ὡς βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς εὑρέσεως τῆς ἀληθείας. Ὁ ἀνήρ, ὅςτις μετ' ὀλίγα ἔτη ἔμελλε νἀναλάμψῃ ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἐν τῷ Λυκείῳ τῶν Ἀθηνῶν περιπατητικῆς σχολῆς τῆς ἐξερευνώσης τὰ τοῦ κόσμου διὰ λογικῆς μεθόδου στηριζομένης εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν νόμων τοῦ διανοεῖσθαι, ὁ φιλόσοφος ὅςτις, πολυμαθέστατος ἀναδειχθεὶς εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν γενομένων, ἀπήρτισεν οἱονεὶ γενικὸν σύστημα παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ, ὁ μέγας υἱὸς τοῦ Νικομάχου ἠδυνήθη νὰ ἐμπνεύσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς τὸν μέγαν υἱὸν τοῦ Φιλίππου ἐνθουσιασμὸν πρὸς πᾶν ὡραῖον καὶ μέγα, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ μαθητοῦ ἐπλήσθη ἔρωτος πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν καὶ λογοτεχνίαν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ παιδαγωγούμενος ὤργα καὶ ἐκαραδόκει ἀνυπόμονος τὴν ὥραν ἵνα ἐπιδείξῃ τὴν μεγαλοφροσύνην βασιλέως καὶ ἥρωος ἄρχοντος τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν τοῦ παιδαγωγοῦ κηδεμονίαν ἀνεπτύσσετο ἡ παρθενικὴ ἐκείνη σεμνότης, ἣν διετήρησε καὶ ἐνηλικιωθεὶς ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων καὶ τῆς δόξης, καὶ ἡ λατρεία πρὸς τὸν πρῶτον τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, τὸν Ὅμηρον. Τούτου τὴν Ἰλιάδα, ἀπὸ παίδων ἀγαπήσας, ἐθεώρει καὶ ὠνόμαζε, καὶ ὅτε ἠνδρώθη, ἐφόδιον τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς καὶ περιέφερεν ἐν ταῖς ἐκστρατείαις, διορθωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐντὸς ἰδίου νάρθηκος, καταθέτων αὐτὴν ὑπὸ τὸ προςκεφάλαιον μετὰ τοῦ ἐγχειριδίου. Οὕτω δὲ ἡ φύσει γενναία ψυχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐμεγαλοποιεῖτο καὶ ἐφρονηματίζετο ὑπὸ τοῦ ἡρωικοῦ προτύπου, ὅπερ εἶχε πάντοτε ἐνώπιόν του, τοῦ Ἀχιλλέως. Ἄλλως δ' ἐν παντὶ καὶ πάντοτε κατεῖχεν αὐτὸν ὅλον ἀπὸ ἡλικίας νεαρᾶς ὁ ζῆλος τοῦ κινδύνου, ἡ ἰδέα τοῦ πολέμου. Τίς δὲν γνωρίζει τὴν περιώνυμον παράδοσιν περὶ τῆς τόλμης, μεθ' ἧς ἐδάμασε τὸν Βουκέφαλον, ὃν εἶχε δωρήσει εἰς τὸν Φίλιππον ὁ Θεσσαλὸς Φιλόνεικος; Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μουσικὴ διέθετε τὸν Ἀλέξανδρον πολεμικῶς. Ὅτε ποτὲ ὁ μουσικὸς Ἀντιγενίδης ηὔλησε μέλος πολεμικόν, οὕτω διεφλέχθη ἡ ψυχὴ τοῦ ἥρωος, ὥςτε ὥρμησεν εὐθὺς ἐπὶ τὰ ὅπλα.

Οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος συνήνωνεν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀκάματον δραστηριότητα, τὸ ἀπτόητον πρὸς τοὺς κινδύνους, τὴν ἀπαρασάλευτον ἐπιδίωξιν τοῦ σκοπουμένου, ἅτινα ἐχαρακτήριζον τὸν πατέρα, μετὰ ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ, τῆς βιαίως τὴν ψυχὴν συναρπαζούσης τοῦ ζήλου πρὸς τὸ θαυμαστὸν καὶ τὸ περιπετειῶδες καὶ μυστικῆς τινὸς ῥέμβης, διαθέσεων ἃς ἐκληρονόμησε παρὰ τῆς μη

μετὰ τῆς ἐνθέου λατρείας πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ μέγα, ἣν ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀριστοτέλης. Πρὸς δὲ τὴν εὐγενῆ καὶ διάθερμον ἐκείνην ψυχὴν εὐηρμόστει τοῦ σώματος τὸ ἱλαρὸν κάλλος καὶ τῶν ὀμμάτων ἡ ὑγρότης καὶ τοῦ λευκοῦ καὶ ἠρέμα ἐπιφοινισσομένου προσώπου οἱ ὡραῖοι χαρακτῆρες καὶ ἡ πρὸς τἀριστερὰ ἡσύχιος ἀνάκλισις τοῦ ἀγερώχου αὐχένος.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ διάδοχος, ὃν ἀνεβίβασαν οἱ Μακεδόνες ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου. Ἐκεῖνος, ὅςτις, δεκαεξαέτης ὢν ἀκόμη νεανίσκος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ εἰς τὴν Θρᾴκην ἐκστρατεύσαντος βασιλέως ἐνίκησεν ἀποστάντας τοὺς παρὰ τὸν Στρυμόνα κατοικοῦντας Μαίδους, ἔπειτα δ' ἐν τῇ κατὰ Χαιρώνειαν μάχῃ ἐκίνησε διὰ τῆς πολεμικῆς του ἀνδρείας καὶ αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου τὴν ζηλοτυπίαν, ἦτο ὁ μόνος, ὅςτις ἠδύνατο νὰ φανῇ ἰσάξιος τῆς μεγάλης ἐπιβολῆς, ἣν ἐκληροδότησεν ὁ Φίλιππος εἰς τὴν Μακεδονίαν.

β'

Ἡ ἐξασφάλισις τῆς βασιλείας.

Πρῶτον ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον, ὑπῆρξεν ἡ καταδίωξις καὶ τιμωρία τῶν φονέων τοῦ πατρός. Μετὰ τῆς ταφῆς τοῦ Φιλίππου ἐξετελέσθη ἡ σταύρωσις τοῦ πτώματος τοῦ Παυσανίου καὶ ὁ φόνος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀερόπου, ὧν ἐσώθη μόνος ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς προςεχώρησεν εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα. Ἀλλὰ καὶ οἱ προσωπικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δὲν ἔτυχον ἠπιωτέρας τύχης... Καὶ ἐν ᾧ ἄλλοι μὲν ἔφευγον ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἤρχιζε δὲ ἤδη ἡ καταδίωξις τοῦ ἐν Ἀσίᾳ εὑρισκομένου Ἀττάλου, ἡ Ὀλυμπιάς, ἀποδημοῦντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφόνευε τὸ τέκνον τῆς Κλεοπάτρας ἐν τοῖς κόλποις τῆς μητρός, ἀναγκάζουσα οὕτω τὴν ἀντίζηλον ναὐτοκτονήσῃ ἀπαγχονιζομένη. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέψας ὠργίσθη κατὰ τῆς μητρὸς διὰ τὴν ὠμότητα μεθ' ἧς προςηνέχθη πρὸς τὴν τελευταίαν σύζυγον τοῦ Φιλίππου καὶ τὸν γόνον αὐτῆς, ἀλλ' ἐνδομύχως ηὐχαριστήθη ἴσως, ὅτι ἐξέλειπον ἐπικίνδυνοι ἐχθροί. Διότι πρὸ παντὸς ἄλλου εἶχεν ἀνάγκην νὰ στερεώσῃ τὸν θρόνον. Πράγματι δέ, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος περιεβλήθη τὸ διάδημα, οἱ περιστοιχίζοντες αὐτὸν κίνδυνοι ἦσαν πολὺ περισσότεροι ἢ οἱ σαλεύοντες τὴν μακεδον... [illegible] τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Φιλίππου. [illegible] λοι καὶ δεινὰ

μίση. Ἄνευ τῆς καταπνίξεως τῶν ἐσωτερικῶν φθόνων καὶ κινδύνων δὲ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐκμηδένισις τοῦ Ἀττάλου, οὐ ἐπεδίωκε μὲν ὁ βασιλεὺς τὸν φόνον ὡς προδότου, ἀλλ' ὅςτις, εὑρισκόμενος ἐν Ἀσίᾳ μετὰ μέρου τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, ἠδύνατο νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὔτε ἡ ἐκφόβησις τῶν προςοικούντων εἰς τὴν Μακεδονίαν βαρβάρων, οἵτινες ἐθεώρησαν τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὡς περίστασιν κατάλληλον πρὸς ἀποστασίαν, οὐδὲ ἡ καθησύχασις τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἐνέβαλεν εἰς νέαν κίνησιν ἡ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάρρησις τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τῆς Ὀλυμπιάδος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Ἀλέξανδρος ἔκρινε μᾶλλον κατεπεῖγον νὰ τραπῇ τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις ἀνεκυκᾶτο ὅλη ἀφ' ἧς ἡμέρας κατάσκοποι ἐκ Πέλλας ἔφερον εἰς τὸν Δημοσθένην τὴν ἀγγελίαν τοῦ φόνου τοῦ Φιλίππου. Ὁ Δημοσθένης, εἰ καὶ εἶχον παρέλθει ἑπτὰ μόνον ἡμέραι ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, προςῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐστεφανωμένος καὶ λευκὸν ἱμάτιον φορῶν, καὶ ἀπήγγειλεν εἰς τὸν δῆμον τὰ εὐαγγέλια. Ἔξαλλος δὲ ἡ πόλις ὑπὸ χαρᾶς ἐστεφάνονε διὰ ψηφίσματος τὸν δολοφόνον τοῦ βασιλέως, καὶ ἠκροᾶτο τοῦ ῥήτορος ἐξευτελίζοντος τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐψήφιζε θυσίαν εὐχαριστήριον εἰς τοὺς θεοὺς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Φιλίππου, μάτην βοῶντος τοῦ Φωκίωνος, ὅτι θανόντος ἐκείνου κατὰ ἓν μόνον σῶμα ἠλαττώθη ἡ δύναμις ἡ νικήσασα τοὺς Ἕλληνας ἐν Χαιρωνείᾳ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ὑποκινούμενοι μάλιστα ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, ἐθεώρησαν τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως νέας ἐλευθερίας καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἡγεμονίας. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκινοῦντο. Οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Ἀργεῖοι ὥρμουν πρὸς αὐτονομίαν. Οἱ Ἀμβρακιῶται ἐξεδίωξαν τὴν ἐν τῇ πόλει αὐτῶν μακεδονικὴν φρουράν, τὸ αὐτὸ δὲ παρεσκευάζοντο νὰ πράξωσι καὶ οἱ Θηβαῖοι. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Αἰτωλοί, οἵτινες, ζῶντος τοῦ βασιλέως, ἐφιλίππιζον, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακαλέσωσι τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκδιωχθέντας Ἀκαρνᾶνας.

Οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον ἀληθῶς, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἄξιον περιφρονήσεως παιδίον, ὡς ἀπεκάλει αὐτὸν ὁ Δημοσθένης, ὅςτις ἐνεθυμεῖτο ἴσως αὐτὸν οἷον εἶχεν ἴδει πρὸ ἐτῶν δέκα ἐν Πέλλᾳ, κιθαρίζοντα ἐν συμποσίῳ καὶ ᾄδοντα μετ' ἄλλου παιδός. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν εἶξευρον ἀκόμη, ὅτι τὸ ἠλικιωθὲν ἐκεῖνο παιδίον εἶχε τὴν γοργότητα καὶ ἰσχυρογνωμοσύνην τοῦ πατρός. Δύο μόλις μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, πεποιθώς, ὅτι διὰ μό-

: τῆς ταχείας αὐτοῦ ἐμφανίσεως ἤθελεν ἀφοπλίσει τοὺς ἐχθρούς. Ἄνευ δυσχερειῶν διελάσας τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀνανεώσας τὰς πρὸς τοὺς ισαλοὺς καὶ τοὺς γείτονας λαοὺς σχέσεις, ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύ-;. Ὁ Δημοσθένης δὲν ἀπεκάλει τότε πλέον παῖδα τὸν Ἀλέξανδρον, ιὰ μειράκιον. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἐτόλμησε νάντεπεξέλθῃ κατ' ἐκείνου ἰ μειρακίου. Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συγκλη- ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς Πύλας, ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡγε-νίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο δὲν παρέστησαν οἱ θηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι, οἱ Σπαρτιᾶται. Προεχώρησε λοιπὸν ὁ βασιλεύς· λὰ προχωρῶν εἶδεν, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε διάθεσις ἀντιστάσεως. Αἱ Θῆ-:ι, πλησίον τῶν ὁποίων ἐστρατοπέδευσε, δὲν ἐξετέλεσαν τὸ ψήφισμα ρὶ ἐκδιώξεως τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐκ τῆς Καδμείας, οὐδ' ἐτόλ-ησαν νάντιταχθῶσιν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ δὲ Ἀθη-ιῖοι, οἵτινες πρότερον, εἰσηγουμένου τοῦ Δημοσθένους, ἀπεπειρῶντο νὰ ιθωσιν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Ἄτταλον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Περ-ας καὶ ἔπειτα ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς μέχρι Θηβῶν προελάσεως τοῦ Ἀ-ιξάνδρου παρεσκευάζοντο ἐν σπουδῇ εἰς ἄμυναν, ἔστελλον πρέσβεις εἰς ὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, οἱονεὶ αἰφνιδίως δειλιῶντες. Ἡ μετὰ ῆς πόλεως συνδιαλλαγὴ ἐπῆλθε πλήρης, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφιζον υσοῦς στεφάνους εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Φιλίππου ἐκείνου, οὗ πρό τινων μη-ῶν ἐπανηγύριζον τὸν φόνον, ἐν ᾧ οἱ γείτονες Μεγαρεῖς ἀνεκήρυσσον τὸν ὸν βασιλέα πολίτην τῶν Μεγάρων.

Μετ' ὀλίγον, τελευτῶντος τοῦ 336 π. Χ., συνήρχετο ἐν Κορίνθῳ, κλη-' ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ κοινὸν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων. Ἐν μέσῳ γενικῆς ὁμοφωνίας, μόνων ἀφισταμένων τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ' εἶχον παραστῆ, ἀποκριθέντες, ὅτι δὲν εἶνε παρ' αὐτοῖς πάτριον τὸ ολουθεῖν ἄλλους, ἀλλὰ τὸ ἔχειν τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἄλλων, ἀνενεώθη μετὰ τοῦ Φιλίππου συνθήκη, ἐψηφίσθη πάλιν ὁ κατὰ τῶν Περσῶν λεμος καὶ ἀνεκηρύχθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὁ Ἀλέξανδρος.

Ἡ Ἑλλὰς ἐπανηγύριζεν ἐν Κορίνθῳ. Παλαιοὶ πόθοι καὶ νέαι ἐλπί-ς ἐταυτίζοντο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νεαροῦ ἐκείνου ἡγεμόνος, ὅστις εἶχεν ιαδειχθῇ νικητής, ὢν ἀκόμη παιδίον. Πολιτικοὶ καὶ φιλόσοφοι ἔσπευ-ν νὰ συναντήσωσι τὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου μαθητὴν τοῦ Σταγειρίτου. Εἷς ὅνον ἔμενε μακράν, Διογένης ὁ Σινωπεύς, ὅστις ἐξηκολούθει κυλίων ν πίθον του ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Κορίνθου Κρανείῳ, ἀδιάφορος πρὸς ν τύρβην καὶ τὴν γενικὴν συγκίνησιν συνηθροισμέ-

νων Ἑλλήνων. Ὁ βασιλεύων μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν ὤκνησε νὰ πορευθῇ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του πρὸς τὸν κυνικὸν φιλόσοφον, τὸν ὁποῖον εὗρε κατακείμενον ἐν τῷ ἡλίῳ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησε τότε ἐν τῇ βασιλικῇ του γενναιοδωρίᾳ τὸν Διογένην τί ἐπιθυμεῖ. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ φιλοσόφου ὑπῆρξεν αὕτη καὶ μόνη «μετάστηθι μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἡλίου.» Ἡ χειμερία θαλπωρὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἡλίου ἦτο διὰ τὸν Σινωπέα ὑπερτέρα πάσης δωρεᾶς τοῦ βασιλέως, ὅστις, ἀποθαυμάσας τὴν αὐτάρκειαν τοῦ κυνικοῦ, λέγεται ἀναφωνήσας, ὅτι, ἂν δὲν ἦτο Ἀλέξανδρος, εὐχαρίστως ἤθελε νὰ εἶνε Διογένης. Ἀλλ' ἦτο Ἀλέξανδρος, καί, ἀφεὶς τὸν ἥλιον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κύνα, ἔσπευδεν ὅπου ἐκάλει αὐτὸν ἡ μεγάλη του φιλοδοξία.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ Ο ΚΥΝΙΚΟΣ

γ'

Ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τοῦ Ἴστρου καὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ.

Καθησυχάσας τὴν Ἑλλάδα ἄνευ χύσεως αἵματος καὶ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀρχομένου τοῦ 335 π. Χ. Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ἀκόμη νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείας πρὶν ἢ ἐκλίπῃ πᾶς αὐτοῦ φόβος περὶ ταραχῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πρὶν ἢ βεβαιωθῇ περὶ τῆς πίστεως τῶν ἐκ βορρᾶ καὶ ἐκ δυσμῶν τῆς Πέλλας ὑπηκόων τῆς μακεδονικῆς βασιλείας. Ἐπιτυχὼν δὲ διὰ πιστῶν ἀνδρῶν τὸν φόνον τοῦ ἐν Ἀσίᾳ εὑρισκομένου Ἀττάλου καὶ ποιήσας ἔπειτα ἐκποδὼν τὸν ἐξάδελφον ἑαυτοῦ Ἀμύνταν, τὸν υἱὸν

ὸ προκατόχου τοῦ Φιλίππου βασιλέως Περδίκκα, καὶ ἄλλους ἐπιφό-
ος τοῦ θρόνου ἐχθρούς, ἐξεκίνησεν ἐναντίον τῶν περιοίκων βαρβάρων. ...οπὸν δὲ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ προετίθετο νὰ ἐπιδείξῃ εἰς αὐτοὺς ν δύναμιν τῶν μακεδονικῶν ὅπλων, ἀνανεόνων μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ Φι-...ππου καθυπόταξιν αὐτῶν ἢ ἐκνίκησιν, ἐξασφαλίζων δὲ τὰ νῶτα τῆς ...κεδονίας καὶ τὴν κτῆσιν τῆς Θρᾴκης. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο ...δὲ βῆμα νὰ τολμήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, ἂν ... ἐδαμάζοντο πρότερον ὑπ' αὐτοῦ οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ Παίονες, οἱ Θρᾷ-...; καὶ οἱ Τριβαλλοὶ καὶ πάντα τὰ προςοικοῦντα βάρβαρα ἔθνη, ὅσα ...ύναντο δι' εἰςβολῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν νὰ ἐμβάλωσιν εἰς ἀνησυχίαν ... κίνδυνον τὴν χώραν.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν τὸ ἔαρ τοῦ 335 π. Χ. ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως πρὸς ...ν Θρᾴκην, προεχώρησεν εἰς τὸν ποταμὸν Νέστον, καὶ δέκα ἡμέρας ...ὸ τῆς ἐξ αὐτοῦ ἀναχωρήσεως ἔφθασεν εἰς τὸν Αἷμον. Κατορθώσας δὲ ...τὰ θαυμαστῆς ἐγκαρτερήσεως καὶ ῥιψοκινδύνου τόλμης νὰ διασπάσῃ ...ὺς τὰ στενὰ κατέχοντας αὐτονόμους Θρᾷκας καὶ ὀρεινοὺς τῶν περι-...ρων, εἰςήλασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Τριβαλλῶν, οἵτινες πρὸ ἐτῶν ...σσάρων εἶχον ἐπιπέσει κατὰ τοῦ πατρός του, ἐπιστρέφοντος ἐκ τῆς ...κυθίας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Τριβαλλῶν Σύρμος ἀπεσύρθη μετὰ τῶν γυ-...ναικῶν καὶ παίδων εἴς τινα νῆσον τοῦ Δουνάβεως, πιθανῶς τινα ἐκ τῶν ...ιμένων παρὰ τὴν σημερινὴν Σιλιστρίαν. Ὅτε δ' ἐπλησίασεν ὁ Ἀλέ-...ξανδρος καὶ ἤθελε νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ, ἡ διάβασις, ἥτις ...μελλε νὰ ἐπιχειρηθῇ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ τὸν ποταμὸν ἀναπλευσάν-...ων πλοίων τῶν Βυζαντίων, ἀπεδεικνύετο δυσχερεστάτη. Οὐ μόνον τὰ ...πλοῖα ἦσαν ὀλίγα καὶ ἀνεπαρκῆ καὶ τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥεῦμα ὁρμητικὸν ...καὶ τῆς νήσου αἱ ἀκταὶ ἀπορρῶγες καὶ δυςεπίβατοι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπέ-...ναντι ὄχθην τοῦ Δουνάβεως κατεῖχον ἤδη πολυπληθεῖς Γέται, φῦλον ...ιππικὸν σπεύσαν εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τριβαλλῶν. Ἐχρειάσθη νὰ κατα-...βάλῃ ἀγῶνας ἀόκνους ὁ Ἀλέξανδρος, ὅπως διαβῇ ἐν ἄλλῳ μέρει τὸν ...ποταμὸν διὰ νυκτὸς καὶ ἐπέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ὑψηλῶν ...ληίων τοῦ σίτου ἐναντίον τῶν Γετῶν, οἵτινες ἔφυγον ἐπτοημένοι. Ὁ Ἀλέξανδρος, καταλαβὼν τὴν πλησιόχωρον αὐτῶν πόλιν, ἐδῄωσεν αὐ-...τὴν καὶ ἀπέστειλε τὰ ἐξ αὐτῆς λάφυρα εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ...ἔπειτα ἠρκέσθη εἰς ταύτην τὴν διάβασιν, ἰδών, ὅτι οἱ παρίστριοι λαοί, ...ὑφ' αὐτῶν τῶν Τριβαλλῶν ἐξαιρουμένων, στείλαντες πρέσβεις, ἐζήτη-...σαν τὴν φιλίαν αὐτοῦ.

'Επιστρέψας δ' ὁ 'Αλέξανδρος εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Ἴστρου ὄχθην, ἐμελέτα ἤδη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, χαίρων, ὅτι ἐνίκησε τοὺς Θρᾷκας καὶ κατέστησεν ἀκινδύνους τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντας λαούς, ὅτε δειναὶ εἰδήσεις ἠγγέλθησαν ἐκ τῶν βορειοδυτικῶν τῆς Μακεδονίας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰλλυριῶν Κλεῖτος εἶχεν ἤδη καταλάβει τὰ στενὰ τὰ μετάγοντα ἐκ τῆς Ἰλλυρίας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ὀχυρωτάτη πόλις Πήλιον ἡ δεσπόζουσα τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐριγῶνος εἰς τὴν τοῦ Ἁλιάκμονος καὶ κειμένη πιθανῶς ἔνθα σήμερον ἡ Κορυτσά, κατείχετο ἤδη ὑπὸ τοῦ Κλείτου, ὅστις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνέμενε καὶ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ εἰς αὐτὸν προςχωρήσαντος ἡγεμόνος τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίου. Συγχρόνως δὲ ἠγγέλλετο εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι ἠτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐναντίον αὐτοῦ κατὰ τὴν διὰ τῆς χώρας τῶν Ἀγριάνων καὶ Παιόνων πορείαν πρὸς τὴν Μακεδονίαν οἱ Αὐταριᾶται. Ἀλλὰ τούτους μὲν ἀνέλαβε νὰ καταστήσῃ ἀνεπιφόβους, ἐπερχόμενος κατ' αὐτῶν, ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀγριάνων Λάγγαρος, ὅστις καὶ ἐξηνάγκασεν αὐτοὺς νὰ μένωσιν ἥσυχοι ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ, τυχὼν μεγάλων παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τιμῶν. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος, γοργῶς σπεύσας εἰς τὰ ἰλλυρικὰ σύνορα, ἠδυνήθη μετὰ δεινοὺς ἀγῶνας, καθ' οὓς ἀνεδείχθη ἡ πολεμικὴ ὁρμὴ τοῦ ἀτρομήτου νεαροῦ ἥρωος καὶ ἡ πειθαρχία καὶ ἀνδρεία τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ, νὰ νικήσῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ νἀναγκάσῃ τοὺς ἡττημένους ἡγεμόνας νἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτοῦ, ἐξασφαλίζων τὰ σύνορα τῆς Μακεδονίας.

Καταπληκτικαὶ εἶνε καθ' ὅλον τοῦτον τὸν πόλεμον τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς Τριβαλλούς, τοὺς Γέτας καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς αἱ πορεῖαι τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, ὅστις ἔδρεψε νέας δάφνας ὑπὸ τὸν νεαρὸν αὐτοῦ ἡγεμόνα, ἀναδεικνυόμενον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας φοβερώτερον καὶ θαυμασιώτερον τοῦ πατρός. Ἀλλὰ πασῶν τούτων καταπληκτικωτάτη εἶνε ἡ τελευταία αὐτοῦ πορεία, δι' ἧς, ὡς ὑπὸ πτερύγων φερόμενος, ἐκ τῶν πλησιοχώρων τῆς λίμνης τῆς Ὀχρίδος, ὅπου ἐπολέμει, εὑρέθη ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς Ἑλλάδος. Δύο μόλις ἑβδομάδας μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ παρὰ τὸ μακεδονικὸν Πήλιον νίκην κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν τοῦ Κλείτου καὶ τοῦ Γλαυκίου εὑρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος ἔξω τῶν Θηβῶν κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 335 π. Χ.

δ'

Ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον μὲν δὶς ἤδη ἀναγνωρίσει ἐν Κορίνθῳ τὴν ἡγεμο- τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' εἶχον πράξει τοῦτο ἐκ φόβου πρὸς τὰς ἐν τῇ ιᾳ αὐτῶν παρούσας σαρίσας τῆς φάλαγγος τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ ιεξάνδρου. Ἅμα δ' ἐκλείποντος δι' οἱονδήποτε λόγον τοῦ φόβου, ευδον αἱ πόλεις εἰς ἀνάκτησιν τῆς πατροπαραδότου αὐτονομίας. Τοῦθ' ρ εἴδομεν συμβὰν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ἐπανελήφθη κατὰ μακρυνὴν μέχρι τοῦ Ἴστρου ἐκστρατείαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέ- ιδρος οὕτω μακρὰν ἀπὼν καὶ κατ' ἐπιφόβων ἐχθρῶν πολεμῶν ἐθεω- το ἀκίνδυνος. Ψευδεῖς δὲ φῆμαι, ἐρχόμεναι εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ γέλλουσαι ὁτὲ μὲν ἧτταν τοῦ βασιλέως ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τριβαλλῶν, ὲ δὲ αὐτὸν αὐτοῦ τὸν θάνατον, ἐπηύξανον τὴν ἐν Ἑλλάδι δρᾶσιν αἱ ἐπετάχυνον τὴν ἀποστασίαν, ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν ἐλπίδων ἃς ιρεῖχε καὶ τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα ἔστελλεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, τις εἶχεν ἀρχίσει βλέπων, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἐχθρὸς ἐπικίνδυνος. αρύτατα δὲ πάντων τῶν Ἑλλήνων ᾐσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνεξαρ- σίας οἱ Θηβαῖοι, ὧν ἔθλιβε τὴν ψυχὴν ἡ θέα τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν ακεδόνων κατεχομένης. Παραθαρρυνόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἐν Ἀθήναις ἐκ Θηβῶν φυγάδες, ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν ατρίδα, ὡς ἄλλοτέ ποτε οἱ περὶ τὸν Πελοπίδαν, ἐκδιώκοντες ἐκ τῆς αδμείας τὴν μακεδονικὴν φρουράν. Νύκτωρ φθάνουσιν οἱ φυγάδες εἰς ἰς Θήβας. Δύο τῶν ἀρχηγῶν τῆς μακεδονικῆς φατρίας φονεύονται. Ὁ ιὸς συγκληθεὶς ψηφίζει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Καδμείας, τὴν ἀνακή- ξιν βοιωταρχῶν, τὴν ἀποστολὴν πρέσβεων εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς όλεις. Οἱ Ἕλληνες συγκινούμενοι παρασκευάζονται εἰς ἀποστολὴν ἐπι- υριῶν. Ἡ Καδμεία πολιορκεῖται. Τὰ πάντα φαίνονται βαίνοντα κατ' χήν. Αἴφνης ἔκπληκτοι μανθάνουσιν οἱ Θηβαῖοι, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μόνον ἔζη, ἀλλὰ καὶ εὑρίσκετο ἐγγύτατα τῶν Θηβῶν, ἅμα τῇ ἀγ- λίᾳ τῆς ἀποστασίας σπεύσας ἐξ Ἰλλυρίας ὀξυπετής.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας αἱ Θῆβαι μετεβάλλοντο εἰς ἀξιοδάκρυτον σφα- ιον. Ἡ αἰφνιδία προέλασις τοῦ βασιλέως εἶχεν ἐκφοβήσει τοὺς εἰς ήθειαν τῶν Θηβαίων σπεύδοντας Ἕλληνας. Ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι, περ ἀπομονωθέντες, δὲν ἐπείθοντο νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸν Ἀλέ- ιδρον, εἰ καὶ οὗτος ἠρκεῖτο εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν τῆς απο-

στασίας. Ἀλλὰ τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας ἡμέρα ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Περδίκκας, ὅστις εὑρίσκετο πλησιέστερο τῶν χαρακωμάτων τοῦ ἐχθροῦ, ἰδών, ὅτι ἡ ὥρα ἦτο κατάλληλος πρὸ ἔφοδον, ὥρμησε κατὰ τῶν Θηβαίων. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε φοβερός. Ὁ Περ δίκκας, πληγωθεὶς βαρέως, κατέστη ἀνίκανος πρὸς μάχην. Οἱ Θηβαῖ ἀντεπεξῆλθον, διώκοντες τὸ ἤδη εἰς τὴν πόλιν εἰςελάσαν τμῆμα τι ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος, βλέπων φεύγοντας τοὺς Μακε δόνας, προεχώρησεν ἀκατάσχετος. Οἱ διώκοντες ἐτράπησαν εἰς τὰ ὀπίσω φεύγοντες πρὸς τὴν πόλιν. Μετ' αὐτῶν συνειςώρμησαν εἰς τὰς Θήβα οἱ Μακεδόνες. Οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμουν ὡς λέοντες ὑπὲρ τῶν γυναικῶν κ τῶν παίδων, τῶν ἑστιῶν καὶ τῶν ἱερῶν, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθ ρίας. Ἀλλ' ἡ γενναιότης αὐτῶν ἐξηρέθιζε μᾶλλον μᾶλλον τοὺς νικητά Οὔτε τὸ ἅγιον τοῦ οἴκου ἄσυλον, οὔτε ἡ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἱκετεία ἔσωζ τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τῆς μανίας τῶν πολεμίων, οἵτινες οὐδ' αὐτῶν τ παίδων καὶ τῶν γυναικῶν ἐφείδοντο. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας φοβε ἐτελεῖτο σφαγή, καὶ τὸ αἷμα ἔρρεεν ἁπανταχοῦ, ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν τε οἴκοις, περὶ τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν. Ἑξακιςχίλιοι ὑπῆρξαν οἱ φονευθέντ Θηβαῖοι, καὶ τριάκοντα χιλιάδες γερόντων, γυναικῶν καὶ παιδίων ἠχμαλ τίσθησαν. Ἐκ δὲ τῶν Μακεδόνων ἐλέγοντο πεσόντες πεντακόσιοι μόνο

Ὁ ἥλιος τῆς ἀπαισίου ἐκείνης ἡμέρας ἐφώτισε δύων σκηνὴν φρίκ καὶ ἐρημώσεως, καὶ ἔρριψε τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀκτῖνας εἰς τὴν ὑπερ φανον πόλιν. Τῆς δὲ ὑστεραίας ὁ ἥλιος δὲν ἦτο βέβαια τὸ κάλλιστο φῶς τὸ φανὲν εἰς τὰς ἑπταπύλους Θήβας, ὡς ἔψαλλεν ἄλλοτε ὁ χορὸ τῆς σοφοκλείου Ἀντιγόνης. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀλέξανδρο ἐκάλει εἰς σύσκεψιν τοὺς μετ' αὐτοῦ περάναντας τὸν ὄλεθρον τῶν Θη βαίων Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἐπιτελέσει τὸ ἔργον μόνος ὁ βασι λεύς, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ ἐμάχοντο Πλαταιεῖς καὶ Θεσπιεῖς, Ὀρχομέ νιοι καὶ Φωκεῖς, οἵτινες οὐχ ἧττον τῶν Μακεδόνων ἐμάνησαν τὴν προ τεραίαν. Γνωρίζων ὁ βασιλεὺς τὰ διαιροῦντα τοὺς Ἕλληνας μίση κα μαντεύων τὴν ἀναμενομένην παρὰ τῶν Θηβαίων ἐτυμηγορίαν τῶν ἐχθρῶ αὐτῶν, ἤθελε νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς Ἕλληνας τὴν εὐθύνην τῆς φοβερᾶς τῶ Θηβαίων τιμωρίας, ἣν ἐχρειάζετο νὰ προστήσῃ ὡς φόβητρον τῆς Ἑλ λάδος. Οἱ δὲ ὁμόφυλοι ἐχθροὶ οὐδεμίαν ἀληθῶς ἐπέδειξαν φειδὼ ἢ ἀνα σκοπήν. Σκληρόταται ὑπῆρξαν αἱ προτάσεις αὐτῶν, ἃς ἀπεδέχθη κα ἐξετέλεσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἡ διαρκὴς κατοχὴ τῆς Καδμείας ὑπὸ μακε δονικῆς φρουρᾶς, ὁ ἀνδραποδισμὸς τῶν αἰχμαλώτων πλὴν τῶν ἱερέω

καὶ τῶν ἱερειῶν καὶ τῶν ὑπαρξάντων φίλων τοῦ Φιλίππου ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ κατασκαφὴ τῶν Θηβῶν καὶ ἡ κατακληρούχησις τῆς χώρας εἰς τοὺς περιοικοῦντας Βοιωτούς. Μετ' ὀλίγον ἀνεκτίζοντο κατὰ τὸ δόγμα τῶν συμμάχων αἱ Πλαταιαὶ καὶ ὁ Ὀρχομενός, ἐν ᾧ τῶν Θηβῶν οὐδὲν ἄλλο ὑπελείποντο ἢ τὰ ἱερὰ, ἅτινα ἐσεβάσθη ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τοῦ Πινδάρου ὁ οἶκος.

Ἡ σκληρὰ τῶν Θηβῶν τύχη συνεκίνησεν ἐκ βάθρων τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἐφόβησε τοὺς Ἕλληνας, ὧν οὐδεὶς πλέον ἐτόλμησε νὰ κινηθῇ. Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἔφθασεν ἡ εἴδησις τῆς πτώσεως τῶν Θηβῶν τελουμένων τῶν μεγάλων μυστηρίων. Ἡ ἑορτὴ διεκόπη, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔντρομοι παρεσκευάσθησαν εἰς ἄμυναν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἐδέχθησαν πρόθυμοι τοὺς εἰς τὴν πόλιν καταφυγόντας Θηβαίους φυγάδας. Ἀλλ' ἀναλογισθέντες τὴν ἀναμένουσαν αὐτοὺς ἐν περιπτώσει ἀντιστάσεως βεβαίαν τύχην, μετενόησαν, καὶ ἔστειλαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον δέκα τὰ τῶν Μακεδόνων φρονοῦντας πρέσβεις, ὅπως μεταβιβάσωσι δουλικῶς εἰς τὸν βασιλέα τὰ συγχαρητήρια τῆς πόλεως ἐπὶ τῇ εὐτυχεῖ ἐκ τῆς χώρας τῶν Τριβαλλῶν καὶ Ἰλλυριῶν ἐπανόδῳ καὶ ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ τῶν Θηβαίων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀντὶ πάσης πρὸς τὰς ἀκαίρους τῶν Ἀθηναίων κολακείας ἀπαντήσεως ἀπῄτησε τὴν εἰς αὐτὸν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Λυκούργου, τῶν στρατηγῶν Χάρητος καὶ Χαριδήμου καὶ ἄλλων τινῶν ἀντιθέτων τῶν Μακεδόνων ἐκ τῶν ἰδίως ὑποκινησάντων καὶ ὑποστηριξάντων τὴν ἀποστασίαν τῶν Θηβαίων. Ἀλλὰ τέλος ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Δημάδου καὶ τοῦ Φωκίωνος, οὓς ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, νὰ μετριάσῃ τὴν ὀργήν του, ἀρκούμενος εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Χαριδήμου. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα, ὅστις εἶχεν ἀνάγκην πεπειραμένων στρατηγῶν διὰ τὸν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου πόλεμον, ὃν ἔβλεπεν ἤδη μονονοὺ κηρυσσόμενον.

ε'

Ἡ διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπιστρέψας μετὰ τὴν καθησύχασιν τῆς Ἑλλάδος τὸ φθινόπωρον τοῦ 335 π. Χ. εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἠδύνατο ἤδη νὰ σκεφθῇ περὶ τῆς ἐπὶ τὴν Περσίαν στρατείας. Ἓν ἔτος καὶ ὀλίγοι μόνον μῆνες εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, καὶ ὅμως

ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Εὐρώτα καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τοῦ Εὐξείνου εἶχον αἰσθανθῆ οἱ λαοὶ τὴν στιβαρὰν χεῖρα, ἥτις διεῖπε τὰ τῆς Μακεδονίας. Τῶν λαῶν δὲ τούτων τινὲς μὲν ἦσαν ὑποτεταγμένοι εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, τινὲς δὲ σύμμαχοι αὐτοῦ, καὶ ἄλλοι ἀνεγνώριζον ἁπλῶς τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν. Ἐκ δὲ τούτων πάντων τὴν πίστιν τῶν Ἑλλήνων ἐξησφάλιζον ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ πανικὸς ὃν προεκάλεσεν ἡ καταστροφὴ τῶν Θηβῶν καὶ αἱ ἐν τῇ Καδμείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγκαθιδρυμέναι μακεδονικαὶ φρουραί, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πρόσχημα τοῦ κατὰ τῆς Περσίας πολέμου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ τιμωρία δῆλα δὴ τῶν βαρβάρων διὰ τὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπενεχθείσας ὕβρεις καὶ τὴν βεβήλωσιν τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν, ὧν ἐκδικητὴς παρουσιάζετο ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων.

Αἱ παρασκευαὶ τοῦ μελετωμένου πολέμου δὲν ἦσαν μόνον στρατιωτικαί, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικαί. Ὅτε παρέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν βασιλείαν, ἑξήκοντα μόλις τάλαντα εὗρεν ἐν τῷ δημοσίῳ θησαυρῷ, ἀπέναντι δὲ τούτων ἡ Μακεδονία ἦτο βεβαρημένη ὑπὸ βασιλικοῦ χρέους ἀνερχομένου εἰς πεντακόσια τάλαντα. Καὶ ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἐχρειάσθη καὶ ἄλλα ὀκτακόσια τάλαντα χάριν τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν. Δὲν γνωρίζομεν πόθεν ἐπορίσθη ὁ βασιλεὺς τὸ ὑπέρογκον τοῦτο ποσόν. Ἀλλὰ πιθανὸν εἶνε, ὅτι εἷς τῶν οἰκονομικῶν συνδυασμῶν, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ εὕρεσις τοῦ χρήματος, ὑπῆρξε καὶ ἡ νομισματικὴ μεταρρύθμισις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀναγαγόντος τὸν διμεταλλισμόν, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ διατηρήσαντος μὲν τὸν σταθμὸν καὶ τὸ ἀκήρατον μέταλλον τῶν φιλιππείων χρυσῶν στατήρων, κόψαντος δὲ ἀργυρᾶ νομίσματα κατὰ τὸ παρ' Ἕλλησι κρατοῦν σύστημα.

ΑΡΓΥΡΟΥΝ ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΟΝ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὅτε δ' ἐπερατώθησαν αἱ παρασκευαί, ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 334 π. Χ., ἀφήσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Μακεδονίᾳ ἐπίτροπον τοῦ θρόνου τὸν Ἀντίπατρον, ἐξεκίνησεν, ἄγων τὸν στρατὸν διὰ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς θρᾳκικῆς παραλίας εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ στρατὸς ὁ προωρισμένος νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Πέρσας διὰ τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος γενομένην ἐπιδρομὴν ἀπεῖχε παρὰ πολὺ

ατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀμετρήτων μυριάδων τοῦ Ξέρξου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠδύνατο μὲν νὰ συναθροίσῃ ἐκ τῶν ὑπηκόων καὶ συμμάχων τῆς Μακεδονίας λαῶν ὄχλον πολὺν καὶ νὰ ῥίψῃ αὐτὸν κατὰ τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ τοιοῦτος ὄγκος οὔτε νὰ συγκρατηθῇ, οὔτε νὰ συντηρηθῇ θὰ ἦτο εὔκολον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος δὲν ἤθελε νὰ καταστρέψῃ τὴν στρατιωτικὴν ἑνότητα καὶ πειθαρχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τὸ πολεμικὸν ἐκεῖνο σύστημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐχρεώστει τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἐπιτυχίας ὁ πατήρ του. Διὰ τοῦτο προετίμησε νὰ συμπαραλάβῃ σχετικῶς εὐάριθμον καὶ εὐδιοίκητον στρατὸν, οὗ τὸ κέντρον καὶ τὴν ψυχὴν ἀπετέλουν οἱ δεδοκιμασμένοι καὶ πιστοὶ Μακεδόνες του ὑπὸ τοὺς πεπειραμένους αὐτῶν στρατηγοὺς, ὧν πολλοὺς εἶχον ἤδη λευκάνει αἱ ἐκστρατεῖαι τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Ἀλέξανδρος οὕτω πράττων δὲν παρεγνώριζεν οὔτε τὴν ἔκτασιν οὔτε τὸ μέγεθος τῆς περσικῆς μοναρχίας. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης δὲν ἐλάνθανεν αὐτὸν, ὅτι τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο βασίλειον κατεβιβρώσκετο ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ φθοροποιοῦ σηπεδόνος, τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη τύχει τῆς εὐκαιρίας νὰ παρατηρήσωσιν ἐκ τοῦ πλησίον οἱ ὅριοι. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔβλεπεν, ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὅπως ἀναλάβῃ ἐκεῖνος καὶ τελέσῃ ὅ τι ἐδύνατο νὰ εἶνε πρὸ πολλοῦ τετελεσμένον, ἂν ἐπεχείρει αὐτὸ ἡ Ἑλλὰς ὁμονοοῦσα, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ πράξῃ ὁ Ἀγησίλαος καὶ ὁ Φεραῖος Ἰάσων, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχεν ὀνειρευθῇ ὁ Ἰσοκράτης καὶ δὲν εἶχε προφθάσει νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Φίλιππος.

ΔΑΡΕΙΟΣ Ο ΚΟΔΟΜΑΝΝΟΣ

Ἐπὶ τοῦ κλονιζομένου θρόνου τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἐκάθητο τότε, ἀνελθὼν εἰς αὐτὸν ὀλίγον πρὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐδολοφονήθη ὁ Φίλιππος, Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομαννὸς, βασιλεὺς ἀγαθὸς καὶ γενναῖος, ἀλλ' ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸ ἕνεκα μακρᾶς σειρᾶς σφαλμάτων τῶν προκατόχων αὐτοῦ σαλευόμενον κράτος. Ὁ Δαρεῖος δὲν ἐφάνη μὲν ἀπαθὴς, ὅτε ὁ Φι-

λιππος ἔπεμψεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τὸν Παρμενίωνα καὶ τὸν Ἄτταλον. Ἀλλά, κυμαινόμενος ὑπὸ τῶν ἐλπίδων, ἃς παρέσχον εἰς αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως ὁ φόνος τοῦ Φιλίππου, ἡ στάσις τοῦ Ἀττάλου, αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Τριβαλλῶν, τῶν Ἰλλυριῶν στρατεῖαι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ αἱ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συνεννοήσεις ἑαυτοῦ, ἠρκέσθη ἀναμένων τὰ πάντα παρὰ τοῦ Ῥοδίου Μέμνονος, ὃν εἶχεν ἀποστείλει μετὰ μισθοφόρων κατὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Μέμνων ἀνεδείχθη ἀληθῶς δραστηριώτατος, ἀγωνιζόμενος ἐναντίον τῶν Μακεδόνων ἀπὸ τῆς Αἰολίδος μέχρι τῆς Τρῳάδος καὶ προχωρῶν μέχρις αὐτῆς τῆς Προποντίδος, ἀλλ᾽ ἐξ ἀσυγγνώστου λάθους οὔτε αὐτὸς ἐφρόντισε νὰ καταλάβῃ τὰς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ὀχυρὰς θέσεις, οὔτε ὁ περσικὸς στόλος, ὅςτις ἠδύνατο ἐπιτυχῶς νἀναχαιτίσῃ τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν διάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὑρέθη ἕτοιμος ἐν καιρῷ.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον στρατὸς τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκ Πέλλας ἀναχωρήσεως ἔφθασεν εἰς τὴν Σηστόν, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὸν ὁ στόλος τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων, συνιστάμενος ἐν ὅλῳ μόνον ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα τριήρων καὶ πολλῶν φορτηγίδων. Ἐκεῖ δὲ ὁ μὲν Παρμενίων ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ διαβιβάσῃ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πεζοῦ στρατοῦ καὶ τὸ ἱππικὸν εἰς τὴν Ἄβυδον κατὰ τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος διεπεραιώθη τὸ πρῶτον ἐκ Σηστοῦ εἰς τὴν ἀκροτάτην πόλιν τῆς θρᾳκικῆς χερσονήσου, τὸν Ἐλεοῦντα, ὅπως τελέσῃ θυσίαν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πρωτεσιλάου, τοῦ ἥρωος, ὅςτις πρῶτος τῶν μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπὶ τὴν Τροίαν στρατευομένων ἐμυθεύετο θεὶς τὸν πόδα ἐπὶ τὴν γῆν τῆς Ἀσίας. Μετὰ δὲ τὴν θυσίαν ὁ βασιλεύς, ἐπιβὰς τῆς στρατηγίδος καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς κυβερνῶν τὸ πηδάλιον, διέβη εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτήν, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον, κατὰ τὸ μέσον τοῦ πόρου τοῦ Ἑλληςπόντου εὑρισκομένης τῆς νηός, σφάξας ταῦρον, ἔχυσεν εἰς τὸν πόντον ἐκ χρυσῆς φιάλης σπονδὴν εἰς τὰς Νηρηΐδας καὶ τὸν Ποσειδῶνα. Ὅτε δὲ ἡ ναῦς προςωρμίσθη, πρῶτος ἐπήδησεν ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν γῆν τῆς Ἀσίας, πάνοπλος ὡςεὶ σπεύδων νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς ἠπείρου, ἥτις ἔμελλε νὰ κηρύξῃ αὐτὸν κατακτητὴν καὶ δεσπότην.

Μετ᾽ ὀλίγον εὑρίσκετο ἐν τῇ γῇ τῆς Τρῳάδος, καί, λησμονήσας πρὸς στιγμὴν τὸν βασιλέα καὶ τὸν μέλλοντα κατακτητήν, ἔσπευσεν εἰς τὸ Ἴλιον ὡς λατρευτὴς τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἐκεῖ ἔθυσεν εἰς τὴν πολιοῦχον Ἀθηνᾶν, καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὸν ναὸν τῆς θεᾶς τὴν ἰδίαν

υτοῦ πανοπλίαν, λαβὼν ἀντ' ἐκείνης τινὰ τῶν ὅπλων, ἅτινα ἐνομί-
ντο σωζόμενα ἐκ τῶν χρόνων τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Ταῦτα λέγεται
ι ἔφερον κατόπιν οἱ ὑπασπισταὶ πρὸ αὐτοῦ εἰς τὰς μάχας. Ὅτε δ' ἐπε-
ίχθησαν εἰς αὐτὸν τὰ ἐρείπια τοῦ μεγάρου τοῦ Πριάμου μετὰ τοῦ ἐν
ντῷ βωμοῦ τοῦ Ἑρκείου Διὸς, ἔθυσεν ἐπ' αὐτοῦ, οἱονεὶ θέλων νὰ ἐξευ-
νίσῃ τὴν σκιὰν τοῦ γηραιοῦ ἄνακτος δι' ὅσα ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ γένους
ῦ Νεοπτολέμου, εἰς ὃ ἀνήρχοντο οἱ πρόγονοί του. Ἀλλὰ κυρίως τοῦ
ιχιλλέως ὁ τάφος ἐπέσπασε τὰς φροντίδας τοῦ Τημενίδου. Καὶ ἤλειψε
ιπὸν δι' ἐλαίου κατὰ τὰ νεκρικὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα τὴν στήλην,
ι' ἣν ἐλέγετο κείμενος ὁ υἱὸς τοῦ Πηλέως, καὶ, περιδραμὼν γυμνὸς
ιτὴν κατὰ τὸ ἔθος μετὰ τῶν ἑταίρων, κατέθηκεν ἐπ' αὐτῆς στέφανον
ροσιώσεως καὶ θαυμασμοῦ. Οἱ μεταγενέστεροι διηγοῦντο, ὅτι καὶ ἐμα-
άριζε τὸν νεκρὸν, ὅτι καὶ ζῶν ἔτυχε φίλου πιστοῦ καὶ τελευτήσας εὗρε
.έγαν κήρυκα τῆς ἀνδρείας. Ὁ Ἀλέξανδρος ταῦτα λέγων δὲν ἠδύνατο
ὰ προμαντεύσῃ, ὅτι τὸν μὲν ἥρωα ὃν ἐλάτρευεν ἀνέδειξε μέγαν τὸ κάλ-
ιος τῆς ποιήσεως, ἐκεῖνον δ' ἔμελλε νὰ δοξάσῃ ἡ ἀλήθεια τῆς ἱστορίας.

ϛ'

Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχη.

Ὁ Ἀλέξανδρος προχωρήσας ἡνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὅστις, δια-
βὰς πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα ἐκ Σηστοῦ εἰς τὴν Ἄβυδον, εἶχε
στρατοπεδεύσει ἐν τῇ πεδιάδι τῆς τρωικῆς Ἀρίσβης πλησίον τῆς Ἀβύ-
δου. Γενομένης δ' ἐπιθεωρήσεως τοῦ στρατοῦ, εὑρέθη οὗτος ἀποτελού-
μενος ἐν ὅλῳ ἐκ τριάκοντα μὲν χιλιάδων πεζῶν, ἱππέων δὲ τετρακισχι-
λίων πεντακοσίων. Καὶ τῶν μὲν πεζῶν δώδεκα μὲν χιλιάδες ἦσαν Μα-
κεδόνες, ἑπτακισχίλιοι δὲ οἱ σύμμαχοι καὶ πεντακισχίλιοι οἱ μισθοφόροι.
Πλὴν δὲ τούτων, ὧν ἁπάντων τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν ἀναθέσει ὁ Ἀλέξαν-
δρος εἰς τὸν Παρμενίωνα, συνηκολούθουν πεντακισχίλιοι μὲν Θρᾷκες,
Τριβαλλοὶ καὶ Ἰλλυριοὶ, χίλιοι δὲ Ἀγριᾶνες καὶ τοξόται, ἕκαστοι ὑπὸ
ἰδίους ἡγεμόνας. Τῶν δὲ ἱππέων χίλιοι μὲν καὶ πεντακόσιοι ἦσαν Μακεδό-
νες, ἀρχηγὸν ἔχοντες Φιλώταν τὸν υἱὸν τοῦ Παρμενίωνος, χίλιοι δὲ καὶ
πεντακόσιοι Θεσσαλοὶ ὑπὸ τὸν Κάλλαν, τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἑξα-
κόσιοι ἐν ὅλῳ, ὧν ἡγεῖτο ὁ Ἐρίγυιος. Τέλος δὲ συνεπληροῦτο τὸ ἱππικὸν
ὑπὸ ἐννεακοσίων Θρακῶν καὶ Παιόνων προδρόμων ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, προέβη διὰ τῆς Περκώτης εἰς τὴν Λάμψακον, ἥτις προςεχώρησεν εἰς τὸν βασιλέα, εἶτα δ' ἐκεῖθεν διὰ τῆς παραλίας ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πρίαπον, κειμένην κατὰ τὴν Προποντίδα παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γρανικοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὅςτις, ἔκ τινος τῶν ῥάχεων τῆς Ἴδης πηγάζων καὶ πρὸς βορρᾶν ῥέων, χύνει τἀνεπαρκῆ ῥεύματά του εἰς τὸν κόλπον τῆς Κυζίκου. Οἱ Μακεδόνες δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσωσιν ἐν θριαμβευτικῇ πορείᾳ, ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ Ἀρίσβης μέχρι Πριάπου, διότι τὴν δεξιὰν τοῦ Γρανικοῦ ὄχθην κατεῖχεν ἤδη στρατιὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Δαρεῖος, μανθάνων τὰς παρασκευὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχε προςτάξει τὸν στόλον νὰ ἑτοιμασθῇ, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ βασιλέως· Ἀλλ' εἴδομεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἠδυνήθη νὰ διαβῇ τὸν Ἑλλήςποντον, πρὶν ἢ ὁ περσικὸς στόλος φθάσῃ εἰς τὸ στενόν. Συγχρόνως δὲ οἱ σατράπαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνήθροιζον διαταγῇ τοῦ μεγάλου βασιλέως στρατόν, ὅςτις καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀλέξανδρος διέβαινεν εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχεν ἤδη συγκεντρωθῇ κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἴδης ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ζελείας. Ὁ στρατός, ὅςτις προωρίζετο ὅπως ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, δὲν ἦτο ἄξιος περιφρονήσεως οὔτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμόν, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἀνδρείαν τῶν μαχητῶν. Ἦσαν εἰκοσακιςχίλιοι Πέρσαι ἱππεῖς καὶ ἰσάριθμοι σχεδὸν Ἕλληνες πεζοὶ μισθοφόροι. Ἀλλ' ἔλειπεν ὅμως ἀπὸ τοῦ στρατοῦ ἐκείνου ἡ ἑνότης. Ἔλειπε κοινὸς ἀρχηγός, ἱκανὸς αὐτὸς μὲν νὰ βουλευθῇ, αὐτὸς δὲ νὰ διατάξῃ καὶ ἐκτελέσῃ τὰ πρέποντα καὶ συμφέροντα. Τὴν ἀρχηγίαν εἶχον κοινῇ οἱ ἡγεμόνες τῶν καθ' ἕκαστα σωμάτων, ἐν οἷς πλὴν τοῦ Μέμνονος καὶ τοῦ ὑπάρχου τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήςποντον Φρυγίας Ἀρσίτου διεκρίνοντο οἱ σατράπαι τῆς Λυδίας καὶ τῆς Μεγάλης Φρυγίας, ὁ ὕπαρχος τῆς Καππαδοκίας καὶ διάφοροι ἄλλοι Πέρσαι μεγιστᾶνες καὶ συγγενεῖς τοῦ Δαρείου. Ἐν δὲ συνεδρίῳ τῶν στρατηγῶν ἤδη ὅτε ὁ στρατὸς εἶχε συναθροισθῇ ἐν Ζελείᾳ ἐγεννήθη διαφωνία γνωμῶν περὶ τοῦ γενικοῦ σχεδίου τοῦ πολέμου. Ὁ Μέμνων προέτεινεν, ὅπως ἀποφύγωσι νἀντεπεξέλθωσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας, οἵτινες καὶ πεζοὺς εἶχον περισσοτέρους καὶ ἡγεμόνα τὸν Ἀλέξανδρον, ἐν ᾧ τῆς περσικῆς στρατιᾶς δὲν ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ Δαρεῖος. Ἡ δὲ γνώμη αὐτοῦ ἦτο, ὅτι ἔπρεπε νὰ δῃώσωσι μὲν τὴν χώραν, εἰς ἣν εἶχεν ἤδη ἀποβῇ ὁ βασιλεύς, ὅπως διὰ τῆς σπάνιος τῶν ἐπιτηδείων ἐμποδίσωσι τὴν εἰς τὰ πρόσω πορείαν τῶν Μακεδόνων, νὰ διαβιβάσωσι δὲ εἰς

την Μακεδονίαν δυνάμεις ναυτικὰς καὶ πεζικάς, μετάγοντες οὕτω τὸν λον πόλεμον εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ μετατρέποντες αὐτὸν ἀπὸ ἀμυντικοῦ ἰς ἐπιθετικόν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο τοῦ Μέμνονος δὲν ἔγεινε δεκτὸν πὸ τῶν συστρατήγων, οἵτινες ἐπέμειναν εἰς τὴν ἄμεσον συνάντησιν τῶν Μακεδόνων. Τότε οἱ Πέρσαι μετὰ τῶν συμμάχων Ἑλλήνων μισθοφόρων προεχώρησαν ἐκ Ζελείας εἰς τὸν Γρανικόν. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ στρατὸς ὃν εὗρεν ἀντιπαρατεταγμένον ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ Γρανικοῦ ὄχθην κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 334 π. Χ.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὐθὺς ὡς ἠγγέλθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν προαποσταλέντων εἰς κατόπτευσιν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκετο ἤδη παρατεταγμένος, συνέτασσε τὴν στρατιὰν ὡς εἰς μάχην. Τότε προσελθὼν ὁ Παρμενίων συνεβούλευσε τὸν βασιλέα νὰ καταστρατοπεδεύσωσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι οἱ πολέμιοι διὰ τὴν δυναμίαν τοῦ πεζικοῦ αὐτῶν στρατεύματος δὲν θὰ διενυκτέρευον ἐκεῖ λησίον καὶ οὕτως οἱ Μακεδόνες θὰ προέφθανον τὴν ὑστεραίαν ἅμα τῇ ρωίᾳ νὰ διέλθωσι τὸν ποταμὸν πρὶν ἢ ἐκεῖνοι παραταχθῶσιν. Ὁ στρατηγὸς παρέστησεν εἰς τὸν βασιλέα ζωηρῶς τοὺς κινδύνους τῆς ἀμέσου ιαβάσεως τοῦ ποταμοῦ, οὗ πολλὰ μέρη ἐφαίνοντο βαθέα, αἱ δὲ ἀντιέραν ὄχθαι ἦσαν ὑπερύψηλοι καὶ κρημνώδεις. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος πεκρίθη εἰς τὸν Παρμενίωνα, ὅτι γινώσκει μὲν ταῦτα πάντα, ἀλλ' αἰσχύνεται τὸν μὲν Ἑλλήσποντον νὰ ἔχῃ διαβῆ εὐπετῶς, νὰ ἐμποδισθῇ ὲ ἀπὸ τῆς διαβάσεως ὑπὸ τοῦ μικροῦ ἐκείνου ῥεύματος. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, ὸν μὲν Παρμενίωνα ἔστειλε νἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀριστεροῦ κέατος, αὐτὸς δ' ἀνέλαβε τὴν τοῦ δεξιοῦ.

Οἱ Πέρσαι ἔβλεπον τὰ γινόμενα ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ, ἐπειδὴ μόνον τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἐχώριζε τοὺς δύο ἀντιμάχους στρατούς. Ὡς λοιπὸν εἶδον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος, ὅςτις διεκρίνετο ἐκ τῆς λαμπρότητος τῶν ὅπλων καὶ ἐκ τῆς εὐλαβοῦς θεραπείας τῶν περὶ αὐτόν, ἐτάχθη ἀπέναντι τῆς εὐωνύμου αὐτῶν πτέρυγος, ἔσπευσαν νὰ τάξωσι κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ὄχθης πυκνὰς τὰς ἴλας τῶν ἱππέων. Ἐν γένει δὲ οἱ Πέρσαι εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔταξαν τὸ ἱππικόν, διὰ τούτου κυρίως θέλοντες νὰ παρακωλύσωσι τὴν διάβασιν τοῦ ἐχθροῦ, τοὺς δὲ πεζοὺς μισθοφόρους ἔταξαν ὄπισθεν ἐπί τινος λόφου ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς πρώτης γραμμῆς. Ὅλως δ' ἐναντία ὑπῆρξεν ἡ παράταξ
τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τούτου τὸ μὲν κέντρον ἀπετελεῖτο ὑπ
πτέρυγες ὑπὸ τῶν ἱππέων, τῶν μὲν Μακεδόνων ὑπὸ

σίον ἐχόντων τοὺς τοξότας καὶ τοὺς 'Αγριᾶνας ἀκοντιστάς, κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, ὅπου ἦτο τεταγμένος ὁ 'Αλέξανδρος, τῶν δὲ συμμάχων κατὰ τὸ ἀριστερὸν, οὗ ἡγεῖτο ὁ Παρμενίων. 'Αφ' οὗ δ' ἀντιπαρετάχθησαν οὕτω τὰ στρατεύματα, ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀνέμενον ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σιγῇ. 'Αλλὰ τέλος ὁ 'Αλέξανδρος ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ παρακινήσας τοὺς περὶ αὐτὸν νά τον ἀκολουθήσωσι καὶ νἀγωνισθῶσι μετ' ἀνδρείας, προσέταξε νὰ προχωρήσωσι.

Πρώτη εἰςώρμησεν εἰς τὸν ποταμὸν ἡ ἴλη τοῦ Σωκράτους, ἣν ἡγ[...] Πτολεμαῖος ὁ Φιλίππου, ἥτις ἐτύγχανεν ἔχουσα κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέρ[...] τὴν ἡγεμονίαν παντὸς τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν 'Αμύντ[...] ὁ υἱὸς τοῦ 'Αρραβαίου, ἄγων τοὺς Παίονας καὶ μίαν τάξιν ὑπασπιστῶ[ν]. 'Ηκολούθησε δὲ αὐτὸς ὁ 'Αλέξανδρος, ἐν μέσῳ τοῦ ἤχου τῶν σαλπίγγων καὶ τοῦ πολεμικοῦ ἀλαλαγμοῦ ἄγων τὸ δεξιὸν κέρας λοξῶς, ὅπ[ως] προςβάλῃ αὐτὸ τὸ κέντρον τοῦ ἐχθροῦ.

'Εν τούτοις δ' ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην οἱ περὶ τὸν '[Α]μύνταν καὶ τὸν Πτολεμαῖον. 'Αλλ' ἡ ἀπόβασις δὲν ἦτο εὐχερής, δι[ότι] προςεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἀκοντίων τῶν Περσῶν, ὧν ἄλλοι μὲν ἔβαλλ[ον] ἀπὸ τῆς ὄχθης, ἄλλοι δὲ κατὰ τὰ χθαμαλώτερα αὐτῆς καὶ εἰς αὐτ[ὸν] τὸν ποταμὸν καταβαίνοντες. 'Εν ᾧ δὲ οὕτω δεινῶς ἐκακοπάθουν κατ[ὰ] τὴν πρώτην προςβολὴν οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ πρῶτοι πρὸς τοὺς Πέρσας συμπλακέντες κατεκόπτοντο, πλησιάσας ἤδη ὁ 'Αλέξανδρος ἐμβάλλ[ει] πρῶτος εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς περσικῆς γραμμῆς, ὅπου ἦσαν τεταγμένοι οἱ πυκνοὶ στοῖχοι τοῦ ἱππικοῦ καὶ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν ἡγεμόνες. 'Εκεῖ συγκροτεῖται μάχη κρατερὰ, διευκολύνουσα οὐχ ἧττον τὴν κατ' ὀλίγον διάβασιν τῶν μακεδονικῶν ταγμάτων εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθη[ν]. 'Αλλ' οἱ Πέρσαι δὲν ὑποχωροῦσιν. Ἵπποι συνέχονται μεθ' ἵππων καὶ ἄνδρες μετ' ἀνδρῶν, οὕτως ὥςτε εἰ καὶ ἡ μάχη ἐγίνετο ἀπὸ τῶν ἵππων, ἀλλ' ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς πεζομαχίαν διὰ τὸ συμπαγὲς τῶν μαχομένων ἵππων καὶ ἀνδρῶν καὶ διὰ τὸ συνεχὲς τοῦ ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνος. Τέλος ἐν τῇ ἰσοπάλῳ τῶν ἑκατέρωθεν μαχομένων ἀνδρείᾳ ἡ τῶν μετὰ τοῦ 'Αλεξάνδρου ῥώμη καὶ ἐμπειρία κατισχύουσι τῶν πολεμίων, ἡ μακρὰ τῶν Μακεδόνων λόγχη ὑπερτερεῖ τοῦ βραχέος τῶν Περσῶν ἀκοντίου, τοῦ παλτοῦ.

Οἱ Μακεδόνες ἔχουσιν ἤδη ἀποβῆ εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Γρανικοῦ, ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ οὐχ ἧττον μανιώδης. Τὸ δόρυ τοῦ 'Αλεξάνδρου συντρίβεται. 'Αλλὰ καὶ ὁ ἀναβολεὺς αὐτοῦ, παρ' οὗ ἐζήτησε τὸ ἰδικὸν

του, ἐμάχετο ἤδη διὰ τοῦ ἡμίσεος τοῦ τεθραυσμένου αὐτοῦ δόρατος. Τέλος λαμβάνει ὁ βασιλεὺς τὸ δόρυ Δημαράτου τοῦ Κορινθίου. Μετ' ὀλίγον ἐφάνη ὁπόσην ἀληθῶς εἶχεν ἀνάγκην σώων ὅπλων, διότι ὁ Ἀλέξανδρος, ὅςτις ἐγίνετο καταφανὴς ἐπὶ τοῦ ἵππου ἐκ τῆς διαπρεποῦς αὐτοῦ πέλτης καὶ τῶν μεγάλων ἑκατέρωθεν τοῦ κράνους λευκῶν πτερῶν, εἶχεν ἤδη καταστῇ ὁ σκοπὸς τῆς προςβολῆς τῶν Περσῶν. Περὶ αὐτὸν ἀθροίζονται οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν πολεμίων ἱππέων. Τὸ δόρυ Μιθριδάτου τοῦ γαμβροῦ τοῦ Δαρείου, διαρρῆξαν τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΧΟΜΕΝΟΣ ΑΦ' ΙΠΠΟΥ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΜΟΥΣΕΙΩι ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

καὶ τὴν δεξιὰν ἐπωμίδα, διήλασε διὰ τοῦ θώρακος. Ὁ βασιλεὺς πλήσσει διὰ τοῦ δόρατος τὸν Πέρσην καὶ ῥίπτει αὐτὸν νεκρόν. Βλέπων δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μιθριδάτου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥοισάκης παίει διὰ τοῦ ξίφους τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ τὴν πληγὴν λαμβάνει τὸ κράνος ἀποθραυσθὲν, καὶ ὁ βασιλεὺς σωθεὶς διατρυπᾷ τὸ στέρνον τοῦ τολμητίου. Ἤδη ὁ Ἀλέξανδρος, συντριβέντος τοῦ δόρατος, μάχεται διὰ μόνου τοῦ ἐγχειριδίου, περιβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Σπιθριδάτης ὁ σατράπης τῆς Λυδίας ἔχει ἤδη ὑψώσει κατ' αὐτοῦ ὄπισθεν τὴν

κοπίδα. Ὁ βασιλεὺς διατρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐλαύνει δρομαῖος Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου ὁ ἐπικαλούμενος μέλας καὶ προφθάσας ἀποκόπτει τὸν ὦμον τοῦ Σπιθριδάτου μετὰ τῆς κοπίδος καὶ θανατόνει τὸν σατράπην.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν γενικεύεται περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ οἱ Μακεδόνες πολεμοῦσιν ὁλονὲν γενναιότερον, συντελεσθείσης τῆς διαβάσεως τοῦ ὅλου στρατοῦ. Μετ' οὐ πολὺ τὸ μέσον τῶν Περσῶν ὑποχωρεῖ, εἰς δὲ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τοῦ κέντρου ἐπακολουθεῖ γενικὴ φυγὴ τῶν Περσῶν, γενικὴ δίωξις τῶν Μακεδόνων. Περὶ τοὺς χιλίους ὑπῆρξαν οἱ φονευθέντες ἱππεῖς τῶν Περσῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων πλὴν τοῦ Ἀρσίτου, ὅςτις ἐκ μὲν τῆς μάχης ἐξέφυγεν, ἔπειτα δ' ηὐτοκτόνησεν ἐν Φρυγίᾳ ἐξ αἰσχύνης ἐπὶ τῇ συμφορᾷ. Οἱ δὲ λοιποὶ Πέρσαι ἱππεῖς ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν, ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐπὶ μακρὸν δίωξιν αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν δὲν ἠδύνατο ἀληθῶς νὰ θεωρηθῇ πεπερατωμένος ἐφ' ὅσον δὲν κατεβάλλοντο οἱ σύμμαχοι τῶν Περσῶν πεζοὶ Ἕλληνες μισθοφόροι, οἵτινες ἔνθεν μὲν διὰ τὴν ἔλλειψιν στρατηγικοῦ σχεδίου καὶ ἑνότητος ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ, ἔνθεν δὲ διὰ τὴν καταλαβοῦσαν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἐκβάσει τοῦ ἀγῶνος ἔκπληξιν, εἶχον μείνει ἀμέτοχοι, ἀναμένοντες ἀπωτέρω τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐπὶ τοῦ λόφου ἔνθα εἶχον ταχθῇ. Καὶ ἠγωνίσθησαν μὲν καὶ οὗτοι γενναίως, ἀλλ' ἡ ἧττα αὐτῶν ὑπῆρξε ταχεῖα καὶ ὁλοσχερής. Περὶ τοὺς δισχιλίους ἐζωγρήθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ κατεκόπησαν ἅπαντες πλὴν εἴ τις διέλαθε κρυβεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς.

Τοιαύτη νίκη δι' ἀναλόγως μικρῶν κερδηθεῖσα ἀπωλειῶν, ἃς ἡ ὀλιγώτερον ἀπίθανος τῶν παραδόσεων περιορίζει εἰς ὀγδοήκοντα πέντε περίπου ἱππεῖς καὶ τριάκοντα πεζούς, πρὸς οὓς ἀναλογοῦσι τραυματίαι περὶ τοὺς χιλίους, ἦτο τῷ ὄντι ἐπιφανής. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠδύνατο νὰ εἶνε λίαν ηὐχαριστημένος ἐκ τῆς ῥώμης καὶ τῆς γενναιότητος τῶν μαχητῶν του. Θέλων δὲ νὰ τιμήσῃ προσηκόντως τὴν ἀτυχήσασαν ἀνδρείαν τοὺς μὲν νεκροὺς ἔθαψε μετὰ πάσης τιμῆς καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι οἰκείους αὐτῶν παρέσχεν ἀτέλειαν, τοὺς δὲ τετρωμένους περιέθαλψε μετὰ πολλῆς φροντίδος, ἐπισκεφθεὶς ἕνα ἕκαστον καὶ ἐπιδείξας στοργὴν καὶ ἐνδιαφέρον περὶ αὐτῶν. Ἔθαψε δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν Περσῶν καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τῶν μετὰ τῶν πολεμίων κατ' αὐτοῦ ἀγωνισθέντων. Ἀλλὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν ζωγρηθέντας ἔπεμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν δεσμίους, καταδικάσας αὐτοὺς εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα

; πολεμήσαντας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν βαρβάρων παρὰ τὰ
ινὰ δόγματα τῶν Ἑλλήνων. Τῶν δὲ κατὰ τὴν πρώτην προςβολὴν
σόντων εἰκοσιπέντε ἱππέων διέταξε νὰ στηθῶσιν ἐν Δίῳ τῆς Μακεδο-
ας χαλκοῖ ἀνδριάντες, ὧν τὴν κατασκευὴν ἀνέθηκεν εἰς τὸν γλύπτην
ύσιππον, τὸν μόνον εἰς ὃν ἐπέτρεπε νὰ πλάσσῃ ἀνδριάντας αὐτοῦ,
; ὁ Ἀπελλῆς ἦτο ὁ μόνος ζωγράφος παρ' οὗ ἠξίου νὰ γράφωνται αἱ
εόνες του. Ἐκ δὲ τῶν πλουσίων λαφύρων, ἅτινα ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας
ιῦ νικητοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μὲν τὴν Ὀλυμπιάδα ἔστειλε πολύτιμα
ὗρα, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας τριακοσίας πανοπλίας περσικὰς ὡς ἀνάθημα
; τὴν Ἀθηνᾶν, κελεύσας νὰ ἐπιγραφῶσιν ἐπ' αὐτῶν αἱ λέξεις *Ἀλέ-
ιvδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ
ῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων*. Οὕτως ὁ νεαρὸς νι-
ητὴς τὴν δεκάτην τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ νίκης ἐθεώρησε χρέος
ὰ στείλῃ εἰς τὴν μητέρα τὴν φύσασαν καὶ εἰς τὴν θεὰν τῆς πόλεως
κείνης, ἣν ἐθεώρει ὡς πνευματικὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ μητρόπολιν τοῦ
λληνισμοῦ ἐκείνου, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐθριάμβευσε τὸ πρῶτον κατὰ
ῶν βαρβάρων.

ς'

Μέχρι Φρυγίας.

Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε μεγάλας τὰς συνε-
ίας. Οὐ μόνον εἶχε κατασυντριβῆ ὁ στρατὸς τῶν μισθοφόρων, οἵτινες
ιλον νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, οὐ μόνον εἶχον πέσει
εκόνες Πέρσαι, παρ' ὧν ὁ Δαρεῖος ἀπεξεδέχετο τὴν ἄμυναν τῆς χώ-
;, καὶ μετ' αὐτῶν εἶχε στερηθῆ ἡ Περσία χιλίων γενναίων αὐτῆς τέ-
ων, ἀλλά, τὸ κυριώτατον, τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου εἶχε περι-
ηθῆ διὰ μιᾶς αἴγλην καὶ γοητείαν, πρὸ τῆς ὁποίας οἱ Πέρσαι καθί-
αντο ἀνίσχυροι νὰ συγκρατήσωσι τὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
ὠφελούμενος ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νίκης, ἔσπευσεν ὁ Ἀλέξαν-
ος πρὸς τὰ πρόσω. Ἡ ὁδὸς ἣν ὤφειλε νὰ τραπῇ ὑπεδεικνύετο οὕτως
ιπεῖν ἀφ' ἑαυτῆς. Ἦτο ἡ ἄγουσα πρὸς νότον εἰς τὴν Αἰολίδα καὶ τὴν
Ἰωνίαν ἐκείνην, ὅπου οἱ ἑλληνικοὶ δῆμοι, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν
ἅμα καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς χαριζομένων ὁμοφύλων ὀλιγαρχικῶν, ἀνέμενον
νὰ χαιρετίσωσι τὸν ἐλευθερωτήν.

Ἄμεσον ἐπακολούθημα τῆς νίκης ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις τῆς Ζελείας, ὅπου εἶχεν ἀθροισθῆ πρὸ τῆς μάχης τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Δασκυλείου, τῆς ἕδρας τῶν σατραπῶν τῆς παρὰ τὸν Ἑλλήςποντον Φρυγίας. Ἡ ὅλη σατραπεία ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅςτις, ἀναθεὶς τὴν διοίκησιν αὐτῆς εἰς Κάλλαν τὸν υἱὸν τοῦ Ἁρπάλου, ἀναλαβόντα καὶ τὴν εἴςπραξιν τῶν πρότερον εἰς τοὺς Πέρσας τελουμένων φόρων, προεχώρησε πρὸς τὴν Λυδίαν.

Δεινὴ ἀνεμένετο ἡ πολιορκία τῶν Σάρδεων, ὧν ἦτο ὀχυρωτάτη ἡ παλαιὰ ἀκρόπολις, ἣν κατεῖχεν ἀξιόμαχος φρουρὰ καὶ ἐφ' ἧς εὑρίσκετο ὁ θησαυρὸς τῆς πλουσίας λυδικῆς σατραπείας. Ἀλλ' ἡ δραστηριότης τοῦ Ἀλεξάνδρου, σπεύσαντος νὰ προχωρήσῃ ἐν ὅσῳ ἀκόμη κατεῖχε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὁ τρόμος ἐπὶ τοῖς παρὰ τὸν Γρανικὸν ἄθλοις τοῦ βασιλέως, ἐπενήργησεν. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ὀλίγας ὥρας μακρὰν τῶν Σάρδεων, ὁ φρούραρχος τῆς ἀκροπόλεως Μιθρήνης καὶ οἱ δυνατώτατοι τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐξελθόντες εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, παρέδωκαν εἰς τὸν βασιλέα τὴν πόλιν μετὰ τῆς ἄκρας καὶ τῶν χρημάτων. Ὁ Ἀλέξανδρος, παραλαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, ἀπεφάσισε τὴν ἐπ' αὐτῆς ἵδρυσιν ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, εἰς δὲ τοὺς Σαρδιανοὺς καὶ τοὺς ἄλλους Λυδοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τοὺς πατρίους αὐτῶν νόμους, ἐλευθερώσας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ὅςτις ἐβάρυνεν ἐπὶ τῆς Λυδίας ἀπὸ τῶν χρόνων Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου. Ὁρίσας δὲ φρούραρχον Μακεδόνα μετὰ φρουρᾶς ἐξ Ἀργείων ὁπλιτῶν, τάξας δὲ καὶ ἴδιον ἐπιμελητὴν τῶν φόρων καὶ ἐγκαταστήσας ἀντὶ τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας Σπιθριδάτου τοῦ ἐν τῇ παρὰ τὸν Γρανικὸν μάχῃ φονευθέντος τὸν ἀδελφὸν τοῦ Παρμενίωνος Ἄσανδρον, προέβη περαιτέρω.

Μετὰ τέσσαρας δὲ ἡμέρας ἔφθανεν εἰς τὴν Ἔφεσον, ἥτις παρεδίδετ εἰς αὐτὸν ἀμαχητὶ μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναχώρησιν τῶν φρουρούντων α τὴν μισθοφόρων. Ὁ Ἀλέξανδρος καταλύσας τὴν ὀλιγαρχίαν παρέδ τὴν πόλιν εἰς τοὺς δημοκρατικούς, κελεύσας, ὅπως οἱ φόροι, οἵτινες ἐδίδοντο εἰς τοὺς Πέρσας, τελῶνται ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν Ἄρτ Ἡ δὲ κατάληψις τῆς Ἐφέσου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς κατεπολέμει ἅπανταχ συμπράττοντας μετὰ τῶν Περσῶν, ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς τοῦ οἵτινες ἀντεπεξῆλθον σκληρῶς ἐναντίον τῶν τῆς ὀλιγαρχικῆς μερ μόνον εἰς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰς συστάσεις πεισθέντες ἔπαυσαν τὴ τέραν καταδίωξιν καὶ τιμωρίαν αὐτῶν.

ν ᾧ δὲ οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος ἔβαινε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν σκοπόν
αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας καὶ Αἰολίδος ἠλευθεροῦντο ἡ μὲν μετὰ τὴν δέ.
δεις ἐρχόμενοι πρὸς τὸν βασιλέα παρέδιδον τὰς πόλεις. Μοῖραι τοῦ
ἰονικοῦ στρατοῦ, στελλόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρελάμ-
τὰς πόλεις ὧν ἠνοίγοντο αἱ πύλαι, ἢ ἐξεδίωκον τοὺς Πέρσας ἢ
υον τὰς ὀλιγαρχίας καὶ τοὺς τυράννους ἀπὸ τῆς Λέσβου καὶ τοῦ
ννέως μέχρις αὐτῶν τῶν Τράλλεων. Αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς ἔμενεν
μεταξὺ ἐν Ἐφέσῳ, διευθύνων τὸ ἔργον τῆς ἀναιμάκτου ταύτης
ωρήσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μόνοι οἱ Μιλήσιοι,
ἡ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ διατηροῦντες τὸ δημοκρατικὸν
ν πολίτευμα, δὲν ἔσπευδον εἰς ὑποταγήν, θέλοντες νὰ μένωσιν, εἰ
ὸν, μεταξὺ τῶν διαμαχομένων οὐδέτεροι χάριν τοῦ ζωηροῦ αὐτῶν
ίου. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο νἀνεχθῇ τὴν οὐδετερότητα
ς σπουδαιοτάτης, κειμένης κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ὁδὸν τὴν ἄγου-
ἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ἔφθασε λοιπὸν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς
του, θέλων νὰ ἐκπολιορκήσῃ αὐτήν, ἐν ᾧ συγχρόνως διὰ μὲν τῶν
ῶν καὶ ἄλλων μισθοφόρων κατέλαβε τὴν νῆσον Λάδην, τὸν δὲ ἑλ-
ὸν στόλον ὑπὸ τὸν Νικάνορα προςέταξε νὰ περιζώσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ
σσης. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ βραδυκίνητος περσικὸς στόλος,
εἶχεν ἀπολέσει τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν νὰ παρακωλύσῃ ἐν Ἑλλης-
ῳ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρασκευασθεὶς τέλος ἔφθασε καὶ
ορμίσθη πλησίον τῆς Μυκάλης. Ἡ σύγκρουσις τῶν δύο ἐγγύτατα
λων ἠγκυροβολημένων ἐχθρικῶν στόλων ἠδύνατο νἀποβῇ ὀλεθρία
ἑλληνικὸν ναυτικόν, ὅπερ ἠρίθμει μόνον ἑκατὸν ἑξήκοντα νῆας, ἐν
αρβαρικὸς στόλος συνεκροτεῖτο ἐκ τετρακοσίων ὡς ἔγγιστα τριήρων
ερὶ τὴν θάλασσαν ἐμπειροτάτων Κυπρίων καὶ Φοινίκων. Ἀποφευ-
ης δὲ πάσης τοιαύτης συγκρούσεως χάρις εἰς τὴν σύνεσιν τοῦ Ἀλε-
ου, οἱ Μακεδόνες ἐπελήφθησαν δραστηρίως καὶ ἐπιμόνως τῆς πολι-
ς, βλάπτοντες τὰ τείχη διὰ μηχανῶν μέχρις οὗ ἐκυρίευσαν τὴν
, ἐν ᾧ αἱ τριήρεις τοῦ Νικάνορος, πλησιάσασαι εἰς τὸν λιμένα ἐγ-
τα τῆς ξηρᾶς, παρεκώλυον πᾶσαν πρὸς τοὺς Μιλησίους βοήθειαν
τοῦ περσικοῦ στόλου, ὅςτις ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐκ τῆς Μυκάλης
; θεατὴς τῆς ἁλώσεως τῆς Μιλήτου. Οἱ δὲ Μιλήσιοι, πολιορκουμέ-
ἐν τῆς πόλεως, ἀντέκρουον γενναίως τὰς ἐφόδους τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ
ἡν κατάληψιν αὐτῆς ἐζήτησαν σωτηρίαν εἰς τὴν θάλασσαν, ῥί-
ες ἑαυτοὺς εἰς αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ὑπτίων ἢ φεύγοντες ἐπὶ μι-

κρῶν λέμβων. Μόνον ὁ οἶκτος τοῦ νικητοῦ, ἀποθαυμάσαντος τὴν γενναιότητα καὶ καρτερίαν τῶν ἀπολλυμένων, ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν φόνον καὶ τὸν μέχρις ἐσχάτων ἀφανισμὸν τῶν ἡττηθέντων.

Ἐν τούτοις ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπιδιωχθεῖσα ἀποφυγὴ συγκρούσεως τοῦ ὑπὸ τὸν Νικάνορα στόλου πρὸς τὸ ναυτικὸν τῶν Περσῶν, ἐξακολουθήσασα καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως, ἠνάγκασε τέλος τοὺς Πέρσας, οὕς, ἐξερχομένους πρὸς ὕδρευσιν, ἔβλαπτε διὰ τῶν ἱππέων αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Σάμον. Ἀλλὰ καὶ ἐπιστρέψαντες μετὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν ναυτῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προκαλέσωσι τὴν ἔξοδον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ στόλου ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Μιλήτου· ἀντὶ δὲ τούτου ἐκ πέντε τριήρων, ἃς ἔστειλαν ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἐλπίζοντες νὰ καταλάβωσι κενὰς τὰς νῆας τοῦ Ἀλεξάνδρου, συνέλαβον οἱ Μακεδόνες μίαν. Οἱ Πέρσαι ἠναγκάσθησαν νἀποπλεύσωσι καὶ πάλιν ἄπρακτοι εἰς τὴν Σάμον.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἶχε παράσχει μέχρι τοῦδε ἀναμφισβήτητον ὠφέλειαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, οὐ μόνον διαβιβάσας αὐτὸν ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παράπλου αὐτοῦ ἔπειτα ὑποστηρίξας τὰς κινήσεις τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ νίκην. Ἀλλ' εἰς τὸ ἑξῆς ἀνελογίζετο ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι τὰ ἑκατὸν ἑξήκοντα ἐκεῖνα πλοῖα, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νἀντιμετρηθῶσι πρὸς τὰ τετρακόσια τῶν Περσῶν, πλὴν τῶν μεγάλων δαπανῶν, ἃς ἀπῄτει ἡ συντήρησις αὐτῶν καὶ ἡ διατροφὴ τῶν πληρωμάτων, μόνον ἀργοπορίαν εἰς τὰς κινήσεις τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ ἠδύναντο νὰ προκαλέσωσιν, οὐδεμίαν δὲ παρεῖχον ἄλλην ἀξίαν λόγου ὠφέλειαν. Ἄλλως δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλέξανδρος, συμπληρόνων τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔμελλε νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, ὅπου οἱ κίνδυνοι ἦσαν μεγαλείτεροι καὶ μετ' αὐτῶν ἔμελλε ναὐξηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν στρατευομένων ὁ πόθος πρὸς τὴν μακρυνὴν πατρίδα. Ἡ ἰδέα ὅτι ὁ στόλος παρέπλεε πάντοτε τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀσίας δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ καταστήσῃ αὐτούς ποτε ἀπροθυμοτέρους πρὸς τοὺς κινδύνους ἢ νὰ παρακινήσῃ αὐτοὺς νὰ διακόψωσι χάριν τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς ἐν περιπτώσει νίκης τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου πορείαν. Ταῦτα πάντα ἀναλογισθεὶς ὁ βασιλεὺς, εἰ καὶ αἱ σκέψεις αὐτοῦ δὲν ἦσαν κατὰ πάντα ὀρθαὶ, διέλυσε τὸν στόλον, κρατήσας μόνον τὰς εἴκοσι τῶν Ἀθηναίων τριήρεις.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ περσικὸς στόλος ἔπλευσεν ἐκ Σάμου εἰς τὴν Ἁλικαρνασὸν τῆς Καρίας, ἧς ἦρχεν Ὀθοντοπάτης ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς Πιξωδάρου τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Μαυσώλου, ὅστις εἶχεν ἐκδιώξει

ροκάτοχον αὐτοῦ ἀδελφὴν Ἄδαν τὴν διαδεχθεῖσαν τὸν ἀδελφὸν
, διάδοχον δὲ καὶ ἀδελφὸν τοῦ Μαυσώλου Ἰδριέα. Ὁ Ὀθοντο-
; ἀπεφάσισε νάντιστῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐλπίζων εἰς τὸ ἰσχυρὸν
Ἁλικαρνασοῦ καὶ τῶν δύο αὐτῆς ἀκροπόλεων καὶ εἰς τὴν ὑποστή-
τοῦ Μέμνονος καὶ τῶν λειψάνων τοῦ ἐν Γρανικῷ ἡττηθέντος στρα-
ις καὶ τοῦ φυγάδος Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἐφιάλτου καὶ εἰς τὴν
ισίαν τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἀληθῶς δὲ ἡ πολιορκία τῆς Ἁλικαρ-
ἀπησχόλησε πολὺ τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 334
. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ἀνα-
ντες Ἕλληνες ἐπέδειξαν ἀξιοθαύμαστον γενναιότητα καὶ καρτερίαν.
παρεσκεύαζον ἀκαταπαύστως λειτουργοῦσαι αἱ φοβεραὶ πολιορκη-
μηχαναὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐματαίονον τὰ ἀμυντικὰ ἔργα τῶν πο-
ουμένων, αἱ ἄφοβοι ἔξοδοι αὐτῶν, αἱ ζημίαι ἃς κατώρθονον νὰ
ρωσιν εἰς τὰς μηχανάς, ἡ γενναία ἀπόφασις νάγωνισθῶσιν ὑπὲρ
ρίας τῆς πόλεως διὰ πάσης θυσίας. Ἐν τῇ ζέσει τοῦ ἰσχυρογνώμο-
γῶνος πολλοὶ ἔπεσον ἑκατέρωθεν νεκροί, ἐν οἷς οὐ μόνον ὁ Ἐφιάλ-
ἀλλὰ καὶ τῶν Μακεδόνων τινὲς ἐπιφανεῖς. Τέλος ὁ Ἀλέξανδρος
ασε νύκτωρ εἰς τὴν Ἁλικαρνασόν, ἀπαισίως φωτιζομένην ὑπὸ τῶν
ῶν αἵτινες ἐπυρπόλουν τὰ πάντα. Τὸ πῦρ εἶχον βάλει αὐτοὶ οἱ
ασπισταί, οἵτινες εἶχον φύγει τὸ μὲν εἰς τὴν Σαλμακίδα λεγομένην
ν, τὸ δὲ εἰς τὴν νῆσον Κῶν καὶ εἰς τὴν γείτονα Ἀρκόνησον. Ἡ
καρνασὸς κατεσκάφη, ἡ δὲ Καρία, ἥτις εἶχεν ἤδη ὑποταγῇ ἐξ ὁλο-
ου πλὴν τῆς Σαλμακίδος, πρὸς ἐκπολιόρκησιν τῆς ὁποίας ἔμειναν
ίλιοι μισθοφόροι τῶν Μακεδόνων μετὰ διακοσίων ἱππέων, παρεδόθη
ατραπεία εἰς τὴν Ἄδαν, ἀνταμειβομένην διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς
σπεύσει νὰ δεξιωθῇ τὸν Ἀλέξανδρον εἰσελαύνοντα εἰς τὴν Καρίαν.
Ιετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἁλικαρνασοῦ ἐπιτρέψας ὁ Ἀλέξανδρος τὴν
ὴν πατρίδα ἐπάνοδον τῶν ἐν τῷ στρατῷ νεογάμων Μακεδόνων ἐπὶ
ρῳ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς Γόρδιον τῆς Φρυγίας, ὅπου ὡρίσθη
ίνῃ ἡ συνάντησις τὸ ἔαρ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 333 π. Χ., ἐξηκο-
ησε τὴν πορείαν αὐτοῦ πρὸς καθυπόταξιν τῆς Λυκίας, τῆς Παμ-
ς καὶ τῆς Πισιδίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ὁ χειμών, δὲν
ιοτρίβει, περιοριζόμενος εἰς τὴν κατάληψιν τῶν ἀφ' ἑαυτῶν παρα-
ιένων πόλεων καὶ τῶν εὐαλώτων, ἀναθέτων δὲ τὸ ἔργον τῆς διὰ
ἃς πολιορκίας ἁλώσεως δυσχειρώτων πόλεων εἰς τοὺς στρατηγοὺς
ς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ὅμως νὰ φαντασθῶμεν τὴν πορείαν ταύτην

τοῦ βασιλέως ὡς ἁπλοῦν στρατιωτικὸν περίπατον. Ἀπ' ἐναντίας οἱ κίνδυνοι ἦσαν μεγάλοι καὶ συνεχεῖς ἐν ταῖς ὀρειναῖς ἐκείναις χώραις τοῦ ὑψηλοῦ Ταύρου. Ἡ δ' ἐν Παμφυλίᾳ μάλιστα ἀπὸ τῆς Φασήλιδος εἰς τὴν Πέργην παραθαλασσία πορεία διὰ τῆς στενῆς παραλίας λωρίδος, τὴν ὁποίαν κατέκλυζε τὸ ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων ὠθούμενον κῦμα, ἐθεωρήθη ἀληθὲς θαῦμα, εἰς τοῦ θεοῦ τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὐμένειαν ἀποδοθέν.

Τέλος ἀρχομένου τοῦ 333 π. Χ. ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Κελαινάς, τὴν ἕδραν τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας. Ἀναπαυθεὶς δὲ δεκαήμερον καὶ ἀφεὶς φρουρὰν χιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν, ὅπως αὕτη ἀναμείνῃ τὴν παράδοσιν τῆς ἀκροπόλεως, ἀνέθηκε τὴν σατραπείαν τῆς Φρυγίας εἰς Ἀντίγονον τὸν Φιλίππου τὸν ἀρχηγὸν τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ προεχώρησεν εἰς τὸ Γόρδιον, κείμενον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου οὐ μακρὰν τῆς Ἀγκύρας.

Ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς πόλεως εὑρίσκετο ἀφιερωμένη ἡ ἅμαξα Γορδίου τοῦ πατρὸς τοῦ Μίδου, ὅστις, ἀπὸ πένητος γεωργοῦ γενόμενος βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν στασιαζόντων, εἶχεν ἀναθέσει ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως εἰς τὸν Δία τὴν γεωργικὴν ἅμαξαν τοῦ πατρός. Ἐμυθεύετο δὲ περὶ τῆς ἁμάξης ταύτης ὁ χρησμός, ὅτι ὅστις ἤθελε λύσει τὸν ἐκ φλοιοῦ κρανείας δεσμὸν αὐτῆς, τοῦ ὁποίου οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο οὔτε τέλος, ἔμελλε νὰ ἄρξῃ τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε διὰ τοῦ ξίφους τὸν γόρδιον δεσμόν, ἀπεκδεχόμενος μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸν περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς ἐνδοτέρας Ἀσίας οἰωνὸν ἐν ἐπικαίρῳ ἀληθῶς χώρῳ, ἐπειδὴ τὸ Γόρδιον ἔκειτο κατὰ τὴν μεγάλην ὁδὸν τὴν ἄγουσαν διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἅλυος καὶ τῆς Καππαδοκίας εἰς τὰ Σοῦσα.

η'

Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάλυσις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ὑπῆρξε στρατιωτικὸν σφάλμα τοῦ βασιλέως ἢ τοὐλάχιστον ἦτο πρόωρος γινομένη πρὸ τῆς κατακτήσεως τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας καὶ Φοινίκης, ἅτινα ἦσαν μετὰ καὶ τῆς Κύπρου ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ μέγα νεώριον τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἄλλως δ' ἔζη ἀκόμη ὁ ἀνήρ, ὅστις πρὸ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης εἶχε κατορθώσει νὰ καταστήσῃ ὅλως ἀβλαβῆ διὰ τοὺς Πέρσας τὴν πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου διάβασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκ-

.φθέντος προδρόμου στρατοῦ, ἔπειτα δ' ἐν Ζελείᾳ εἶχε προτείνει τὸ διον τῆς εἰς τὴν Εὐρώπην μεταβιβάσεως τοῦ πολέμου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὁ Μέμνων, ὃν ἐπανεύρομεν μεταξὺ τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τῆς ικαρνασσοῦ καὶ ὅςτις μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἔπλευσε μετὰ τοῦ λου εἰς τὰς νήσους, σκοπῶν νὰ ἐπιφέρῃ ἄξιον λόγου ἀντιπερισπαιν εἰς τὰς κατὰ γῆν ἐπιτυχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τῆς καθυποτάς τῶν νήσων καὶ τῆς διαταράξεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων. Ἡ δος, ἡ Κῶς καὶ αἱ νότιαι Σποράδες ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν στόλαρ- τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἡ Χίος προςεχώρησεν εἰς αὐτόν. Ἔπειτα ὁ Μέμνων, πλεύσας εἰς τὴν Λέσβον, ὑπεστήριξε τὸν τύραννον τῆς Μηινης Ἀριστόνικον, ὑπέταξε τὰς ἄλλας τῆς νήσου μικρὰς πόλεις καὶ ιλιόρκει τὴν ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς κατεχομένην Μυτιλήνην. Ἤδη ν Κυκλάδων αἱ πλεῖσται διεπρεσβεύοντο πρὸς τὸν Ῥόδιον στρατηγόν, Σπαρτιᾶται, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν συνεννοήσεων, παρεευάζοντο εἰς ἀποστασίαν καὶ αἱ ἐν Εὐβοίᾳ μακεδονίζουσαι πόλεις ἦσαν ρίφοβοι, ἀναμένουσαι ὁσημέραι τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στόλου, ε ὁ Μέμνων, περιπεσὼν εἰς ἀσθένειαν, ἀπέθανεν. Ὁ δὲ θάνατος τοῦ έμνονος ὑπῆρξεν ἀληθῶς λίαν ἐπίκαιρος. Ὁ ἐν τῇ ναυαρχίᾳ διάδοχος τοῦ Φαρνάβαζος κατέβαλε μὲν πᾶσαν δυνατὴν δραστηριότητα, προχωσας μέχρις αὐτῶν τῶν Κυκλάδων, ἀλλ' ἔλειπε πλέον ἐκ τοῦ περσικοῦ όλου ὁ ἀνήρ, ὅςτις μόνος ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τῶν κεδόνων, οἵτινες ἄλλως διὰ τοῦ προχείρως ὑπὸ τὸν Πρωτέαν καταρτιέντος στόλου κατώρθωσαν νὰ ματαιώσωσι τὰς ἐνεργείας τῶν Περσῶν.

Ἐν τούτοις δὲ εἶχεν ἐπιστῇ τὸ ἔαρ τοῦ 333 π. Χ., καὶ ἤδη εἶχον ροισθῇ ἐν Γορδίῳ κατὰ τὰ προσυμπεφωνημένα τὰ ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ταχτήσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν διαφόροις τόποις ἀφεθέντα ὑπὸ τοῦ λεξάνδρου ἀποσπάσματα τοῦ στρατοῦ καὶ οἱ ἐκ Μακεδονίας ἐπιστρέντες νεόγαμοι, παρακολουθούμενοι καὶ ὑπὸ νέων ἐπικούρων. Ἀρχομέ δὲ τοῦ Ἰουλίου ἐξεκίνησε καὶ πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος, ἄγων στρατιὰν ιριθμον περίπου πρὸς τὴν παραταχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ παρὰ τὸν Γραόν. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν ἐν Γαλατίᾳ Ἄγκυραν, πρέσβεις ἐκ τῆς ῆς βορρᾶν συνορευούσης Παφλαγονίας, ἀφιχθέντες πρὸς αὐτόν, παρεαεσαν νὰ μὴ εἰςβάλῃ εἰς τὴν χώραν, παρέχοντες εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πίστιν τῶν Παφλαγόνων καὶ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν εἰς συνθηκολογίαν. ἀσφαλίσας δὲ οὕτως ὁ βασιλεὺς τὰ νῶτα, ἐτράπη [illegible] προων εἰς τὴν Καππαδοκίαν, καὶ διέβη τὸν Ἀ

χώραν ἄνευ ἀντιστάσεως, εἰςήλασεν εἰς τὴν Κιλικίαν, διαβὰς ἄνευ ἀγῶνος τὰς μεταξὺ Τυάνων καὶ Ταρσοῦ ἐπὶ τῶν βορειοανατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ Ταύρου δυςβάτους κιλικίους πύλας, ἃς ἀφῆκε σχεδὸν ἐντελῶς ἀνυπερασπίστους ὁ σατράπης Ἀρσάμης. Οὐδ' ὑπερησπίσθη κἂν ἔπειτα ὁ Ἀρσάμης τὴν Ταρσόν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ἀναιμωτὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ταύρου. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν κιλικίων πυλῶν μέχρι τῆς Ταρσοῦ διὰ τῶν νοτιοανατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταύρου ἐσπευσμένη πορεία ὑπῆρξε λίαν κοπιώδης. Κεκμηκὼς καὶ κάθιδρως ὢν ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησεν ἀναψυχὴν εἰς τὰ καθαρὰ καὶ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ διὰ μέσης τῆς Ταρσοῦ ῥέοντος Κύδνου. Ἀλλὰ τὸ φθινοπωρινὸν ἐκεῖνο λουτρὸν κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 333 π. Χ. ὑπῆρξεν ὀλέθριον διὰ τὸν βασιλέα, ὅςτις κατελήφθη ὑπὸ σπασμοῦ καὶ θέρμης ἰσχυρᾶς καὶ ἀγρυπνίας συνεχοῦς, ἐσώθη δὲ ἀπὸ τῆς ἐπικινδύνου ἀσθενείας διὰ τῶν συντόνων φροντίδων τοῦ Ἀκαρνᾶνος ἰατροῦ Φιλίππου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπιδειχθείσης ἐμπιστοσύνης πρὸς αὐτόν, καίπερ δι' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν βασιλέα στελλομένων καθιστάμενον ὕποπτον ὡς δῆθεν μελετῶντα τὴν δηλητηρίασιν αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐγκατάλειψιν τῶν κιλικίων πυλῶν καὶ τὴν κατοχὴν τῆς Ταρσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ τὴν διάβασιν τοῦ ἑτέρου στενοῦ τοῦ μετάγοντος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους τῆς Ἀσίας ὁμωνύμων πυλῶν, τραπεὶς μετὰ τὴν ἴασιν αὐτοῦ πρὸς δυσμάς, προεχώρησε μέχρι Σόλων καὶ Ἀγχιάλης καὶ ἐξησφάλισε τὴν ὑποταγὴν τῆς τραχείας λεγομένης Κιλικίας, ἧς οἱ λῃστρικοὶ κάτοικοι ἠδύναντο νὰ διακόψωσι τὴν μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συγκοινωνίαν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Ταρσόν, πλὴν τοῦ Παρμενίωνος, ὃν εἶχεν ἤδη προαποστείλει εἰς τὰς ἀμανίδας πύλας, ἀπέστειλε καὶ τὸν Φιλώταν μετὰ τῶν ἱππέων διὰ τοῦ Ἀληίου πεδίου ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πύραμον, αὐτὸς δ' ἐτράπη διὰ τῆς παραλίας ὁδοῦ, καὶ προχωρήσας ἔφθασε μέχρι Μαλλοῦ, ὅπου ἔμαθεν, ὅτι ἤδη Δαρεῖος ὁ Κοδομαννός, ἡγούμενος τῆς περσικῆς στρατιᾶς, εὑρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος δύο ἡμέρας πέραν τῶν στενῶν τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους ἐν Σώχοις τῆς Ἀσσυρίας. Ὁ Ἀλέξανδρος, διαβὰς τὰς ἀμανίδας πύλας, ἐπορεύθη εἰς Ἰσσόν, ἀφεὶς δ' ἐκεῖ τοὺς ἀσθενεῖς, ἐξεκίνησε διὰ τῆς παραλίας ὁδοῦ πρὸς τὴν Μυρίανδρον, καὶ παρεσκευάζετο, εἰ καὶ εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ὁ Νοέμβριος, νὰ εἰςελάσῃ τὴν ὑστεραίαν διὰ τῶν συρίων πυλῶν εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ ἐν Σώχοις περσικοῦ στρατοῦ, ὅτε σφοδρὸς ὑετὸς

ι χειμὼν σκληρὸς ἐκράτησαν αὐτὸν ἐν Μυριάνδρῳ. Αἴφνης ἀνέλπιστος ησις ἠγγέλθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ὁ Δαρεῖος, καθ' οὗ ἐκεῖνος ορεύετο πρὸς τὴν Ἀσσυρίαν, διαβὰς αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἀμανικὰς πύ-ς, ἃς διελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀφήσει ἀφρουρήτους, εὑρίσκετο ἐν σσῷ καὶ κατεῖχε τὰ νῶτα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ.

Ὁ στρατὸς ὃν συνήθροισεν ὁ Δαρεῖος ὅπως ἐπέλθῃ ἐναντίον τοῦ Ἀλε-ξάνδρου ἦτο πολυάριθμος, ἀνερχόμενος εἰς δεκάδας μυριάδων. Εἰς ἑξα-κοσίας χιλιάδας ἀναβιβάζει τοὺς Πέρσας μαχίμους ὁ ἐκ Νικομηδείας Ἀρριανός, ἀνθύπατος τῆς Βιθυνίας ἐπὶ Ῥωμαίων, συγγράψας ἑλληνιστὶ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ἑπτὰ βιβλία *Ἱστοριῶν ἀναβάσεως Ἀλεξάν-δρου*, ἅτινα εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς γνώσεως τῶν κατὰ τὰς ἐκστρα-τείας τοῦ βασιλέως. Ἄλλος δ' ἀρχαῖος ἱστορικός, ὁ Σικελιώτης Διό-δωρος, ἀναφέρει τετρακοσίας χιλιάδας πεζῶν καὶ ἑκατὸν χιλιάδας ἱπ-πέων. Ἀλλ' αἱ μυριάδες αὗται αἱ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους σπεύσασαι ἦσαν πολὺ μᾶλλον ὄχλος λαῶν ἢ εὐδιοίκη-τος στρατός. Δὲν ἤρκει τὸ θαυμάσιον θέαμα τῆς συναθροίσεως αὐτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς νίκης. Ὁ Ἕλλην στρατηγὸς Χαρίδημος, ὅςτις μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν φυγήν του εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν μέγαν βασι-λέα, εἶχε τὸ θάρρος, ἐρωτηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, νὰ ἐκφράσῃ γνώμην περιφρο-νητικὴν περὶ τῶν πληθῶν ἐκείνων, ἀλλ' ἡ παρρησία αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιδει-χθεῖσα πεποίθησις ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τοὺς Ἕλληνας μισθοφόρους ἐτιμωρήθη διὰ τοῦ θανάτου. Ὁ Δαρεῖος, ἐπιμένων εἰς τὴν ἰδέαν τῆς διὰ τοῦ με-γάλου πλήθους κατατροπώσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχη-γίαν τοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ ἠθροισμένου στρατοῦ, τὸν ὁποῖον παρηκολού-θουν στίφη ἀμαξῶν καὶ φορείων, θεραπόντων καὶ εὐνούχων καὶ αἱ ἀπει-ράριθμοι γυναῖκες τοῦ βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἐν Ταρσῷ διὰ τὴν νόσον διαμονὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ χρονοτριβὴ ἡ ἐπελθοῦσα ἐκ τῆς εἰς τὴν τραχεῖαν Κιλικίαν ἐκστρατείας αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Σόλοις τελεσθεισῶν θυσιῶν καὶ ἑορτῶν ἐνεθάρρυνον τοὺς Πέρσας, νομίζοντας, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐφοβεῖτο νὰ προχω-ρήσῃ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ὁ Δαρεῖος νὰ μὴ ἀναμείνῃ αὐτὸν ἐν Ἀσσυρίᾳ, ἀλλὰ νἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Οὕτω δέ, διαβὰς τὰς πύλας τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους, εὑρέθη ὄπισθεν αὐτοῦ, γενόμενος μὲν διώκτης ἀντὶ διω-κομένου, ἀλλὰ λησμονῶν, ὅτι ἠναγκάζετο μετ' οὐ πολὺ νὰ ἔλθῃ εἰς μά-χην οὐχὶ ἐν ταῖς εὐρείαις πεδιάσι τῆς Ἀσσυρίας, ὅπου ἠδύνατο νἀναπτύξῃ τὴν πολυάριθμον στρατιάν του, ἀλλ' ἐν τῇ στενῇ χώρᾳ τῆς Κιλικίας.

τοις καὶ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, εὐθὺ
ρατος καὶ τὴν ἐξ ἀριστερῶν ἀπ

Ἡ μάχη ἐφαίνετο ἀπολεσθ
της. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ φυγὴ
τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ
θει ἡ αὐτὴ σύγχυσις. Ἐκεῖ οἱ
λῆνες μισθοφόροι ἀνθίσταντο
δόνων, τῆς ὁποίας τὸ μέτωπο
νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν μετὰ τῆς
τίσθη πολλαχοῦ κατὰ τὰς κρη
τόθι ὁ ἀγών, τῶν μὲν περσοφρ
τοὺς Μακεδόνας, τούτων δὲ ἀγω
τὴν νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ
λαγγος, ἥτις ἕως τότε ἦτο διαβ
δὲ καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης
νην οὐ μόνον δὲν ὑπεχώρησεν, ἀλλ
εὐρώστως ἐναντίον τῶν Θεσσαλῶν

Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ μέσον κραταιὰ
ρων τοῦ Δαρείου καὶ ἡ κατὰ τὸ δεξιὸν
ἱππικοῦ δὲν διήρκεσαν ἐπὶ μακρὸν μετὰ
ρυγος, εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ φυγὴ τοῦ
πρώτης γραμμῆς τεταγμένων μυριάδων.
ἔφευγε δρομαῖος ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἐφ' ὅσον
δοις, ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς φάραγγας καὶ
ἅρμα καὶ τὸ τόξον ἐπ' αὐτοῦ, ἀπορρίψας δὲ
θεὶς τὸν κάνδυν, ἀνέβη ἐφ' ἵππου καὶ ἐκάλπαζε
βασιλέως καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς μετ' αὐτοῦ
θερον τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιπέσῃ μετὰ τῶν
σθεν κατὰ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τοῦ Δαρείου
μεταξὺ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῆς φάλαγγος, κατ
δησις τῆς γενικῆς φυγῆς, ἐν ᾗ πρωτηγωνίστει αὐτ
θεῖσα παρὰ τοῖς πέραν τοῦ Πινάρου Πέρσαις ἐπ
τους. Οὕτω δ' ἡ μεγάλη παρὰ τὴν Ἰσσὸν μάχη ἐπερατ
διὰ τῆς φυγῆς τῶν Περσῶν καὶ τῆς διώξεως αὐτῶν ὑπὸ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδίωξε τὸν Δαρεῖ
Ὅτε δὲ ἤδη συνεσκόταζε, καὶ τὰ

δίκην τροπαίων τὸ ἅρμα τοῦ Δαρείου καὶ
Η καταδίωξις δὲν ἦτο ἀληθῶς εὔκολος ἐν
τὸ πλῆθος τῶν πτωμάτων. Οἱ Πέρσαι ἐν
καὶ παρασύρει ἀλλήλους διὰ τὸ στενὸν τοῦ
ήρεις νεκρῶν. Ἑκατοντακισχίλιοι λέγονται
ν τὴν φυγὴν πεσόντες ἐκ τῶν Περσῶν, ἐν
δεκακισχίλιοι ἱππεῖς. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον
Λυκαονίαν, τὴν Παφλαγονίαν, ἀλλὰ δὲν
τες νέους κινδύνους. Ἐκ δὲ τῶν τρισμυρίων
ιαρείου ὀκτακισχίλιοι, φυγόντες εἰς Συρίαν
ισαν ἐπὶ τῶν τριήρων, δι' ὧν εἶχον ἔλθει
ν εἰς τὴν Κύπρον, ἀφ' οὗ πρότερον ἐκαυ-
ιή ληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐκεῖ-
Αἴγυπτον, ὅπου ἔτυχον οἰκτροῦ θανάτου
τίας δ' αἱ ἀπώλειαι τῶν Μακεδόνων φαί-
ίκησις, ὅτι τὸ πολὺ ἀπέθανον τριακόσιοι
ἱππεῖς, καὶ ἂν προσθέσωμεν κατ' ἀνα-
τοὺς τετρακισχιλίους τοὐλάχιστον τραυ-
τὸς ὁ βασιλεὺς, πληγωθεὶς τὸν μηρόν.
ες ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου οἱ περὶ τὸν
όμενον πλοῦτον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν
χρημάτων καὶ ὅσα ἄλλα συνή-
τῆς ἐκστρατείας πρὸς πολυτελῆ
ιτὰ καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῆς
στρατοπέδῳ ἐκείνῳ εὑρίσκετο
γος αὐτοῦ Στάτειρα μετὰ
τῶν πεσόντα τὸν Δαρεῖον,
ν τὸ οὖς τοῦ βασιλέως,
ωσεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς
θεραπείαν καὶ παρέ-
ρησε πιστῶς τὸν
τίου ἠδύνατο νὰ
καὶ τὴν αἰδῶ
ις περὶ αὐτὸν

νήγγειλεν, ὅτι μέλλει νὰ εἰςέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ὅπως θύσῃ
, Ἡρακλέα, οὗ τὸ ἱερὸν ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς τῆς νησιώτιδος
:. Ἀλλ' οἱ Τύριοι δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι τοῦτο, ἐπιθυμοῦν-
ήσωσιν οὐδετερότητα πρός τε τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς
, τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν καὶ τῆς ναυτιλίας. Πᾶσαν δὲ βίαν
μένοι νἀντικρούσωσι διὰ τῆς βίας, πεποιθότες εἰς τὴν νη-
, τῆς πόλεως καὶ τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς
ἐκ τούτου δυςπόρθητον αὐτῆς καὶ
ισίαν τοῦ ἀξιολόγου αὐτῶν στόλου.
νδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκπολιορκήσῃ
οβούμενος, μή, ταύτης μενούσης
. τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κύπρου κα-
όμη ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἱ πολέμιοι
ὔντες μεταγάγωσι τὸν πόλεμον εἰς
ἐν ᾧ αὐτὸς θὰ προεχώρει κατὰ τοῦ Δαρείου εἰς τὰ ἐνδό-
ίας..

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ
ΕΠΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

δυνήθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἐμπνεύσῃ ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς ἡγε-
ρατιᾶς καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς διὰ θερμῆς καὶ πειστικῆς
, ἐκείνων ἐν αἷς ἐπεδείκνυεν εὐγλωττίαν οὐδαμῶς ὑστεροῦσαν
; του ἐμπειρίας. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἦτο πολὺ εὐχερεστέρα
ος. Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου ἦτο ἀληθῶς δυσκολωτάτη. Ἡ
πὶ νησῖδος, χωριζομένης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ τενα-
τος πλάτος χιλίων περίπου βημάτων καὶ πρὸς μὲν τὴν
: ἀβαθοῦς καὶ πηλώδους, πλησίον δὲ τῆς νήσου προςλαμ-
ῶς τριῶν τὸ πολὺ ὀργυιῶν. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Ἀλέ-
ούμενος πλοίων, νὰ κυριεύσῃ τὴν Τύρον, ἐκτὸς ἂν προςε-
ορθμόν. Εἰς τοῦτο δ' ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου καὶ προ-
ακεδόνες, αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρευρισκομένου εἰς τὸ
ῦντος εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἐπαινοῦντος διὰ λόγων, ἀντα-
κ χρημάτων τοὺς ἐργαζομένους. Ὑλικὸν δὲν ἔλειπε, καθότι
ῖχον ἀφθόνους τὰ ἐγγὺς ἐρείπια τῆς Παλαιτύρου, ξύλα
Λιβάνου. Τὸ ἐπίχωμα προεχώρει ἐκ τοῦ πλησίον τῆς
εγάλων δυσκολιῶν, διότι οἱ μὲν χάρακες εὐκόλως
ῆ πηλόν, αὐτὸς δὲ ὁ πηλὸς ἐχρησίμευεν ὡς σύν-
δὲ οὐδεὶς ἐκώλυε τοὺς αὐτόθι ἐργαζομένους.
ίαζεν εἰς τὰ βαθύτερα τὰ πρὸς τὴν Τύρον,

θ'

Διὰ Τύρου καὶ Γάζης μέχρις Αἰγύπτου.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ νίκη οὐ μόνον τὴν πρὸς τὰ Σοῦσα καὶ τὴν Περσέπολιν ὁδὸν ἤνοιγεν ἤδη, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὴν Φοινίκην, ἧς ἡ κατάληψις ἔμελλε νὰ δώσῃ τελευταίαν θανάσιμον πληγὴν εἰς τὸν περσικὸν στόλον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πλόες παρεῖχον ἀκόμη εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐλπίδας καὶ ἀφορμὴν ἐνεργείας πρὸς ἀποστασίαν. Εἰς τὴν Συρίαν λοιπὸν καὶ τὴν Φοινίκην ἔστρεψε τὸ πρῶτον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Δαρείου, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ, παραλαβὼν τοὺς διασωθέντας τῶν περὶ αὐτὸν Περσῶν καὶ περὶ τοὺς τετρακοσίους τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων, ἔσπευδε πρὸς τὴν πόλιν Θάψακον καὶ τὸν Εὐφράτην.

Ἐγκαταστήσας λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος σατράπην καὶ στρατηγὸν τῆς Κιλικίας ἕνα τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτὰ σωματοφυλάκων, τὸν Βάλακρον, ἔστειλε τὸν Παρμενίωνα πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν Δαμασκὸν, ὅπου οἱ Πέρσαι εἶχον πέμψει ἐκ Σώχων πρὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης τὰς γυναῖκας τῶν μεγιστάνων μετὰ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν. Ἡ πόλις ἠδύνατο μὲν νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὸν στρατηγὸν ἀντίστασιν ἰσχυρὰν, ἀλλ' ἐκ προδοσίας τοῦ Πέρσου σατράπου ὁ Παρμενίων ἔγεινεν εὐκόλως κύριος τῆς τε Δαμασκοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ βαρυτίμου παρακαταθήκης. Οὕτως ἡ Συρία παρεδόθη ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅςτις ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου ἔμελλε νὰ τύχῃ ἰσχυροτάτης ἀντιστάσεως, ἀναστειλάσης τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐπὶ μῆνας ὅλους. Ἐκ δὲ τῶν πλουσίων καὶ ἐμπορικωτάτων φοινικικῶν πόλεων ἐκείνη ἥτις πρώτη ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ σταματήσῃ πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ Τύρος.

Ἄνευ ἀντιστάσεως οὐδεμιᾶς προςεχώρησαν ἑκουσίως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁδεύοντα πρὸς τὰς ὑπωρείας τοῦ Λιβάνου, αἱ εἰς τοὺς Ἀραδίους ἀνήκουσαι πόλεις τῆς βορείας Φοινίκης μέχρι τῆς Μαράθου, ἐν ᾗ ἀνεπαύθη. Ὁρμηθεὶς δ' ἐκ ταύτης κατέλαβε τὴν Βύβλον, παραδοθεῖσαν διὰ συνθήκης, καὶ τὴν Σιδόνα, ἧς οἱ κάτοικοι προςῆλθον πρὸς αὐτὸν διὰ τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Πέρσας, οἵτινες πρὸ ἐτῶν εἴκοσιν εἶχον ὑποτάξει καὶ πυρπολήσει αὐτὴν ἀποστατήσασαν μὲν, ἐγκαταλειφθεῖσαν δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων Φοινίκων. Ὅτε δὲ προεχώρησε πρὸς τὴν Τύρον, πρέσβεις τῶν Τυρίων, σταλέντες εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἀνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν, ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἑτοίμη νὰ πράξῃ ὅ τι ἂν προστάξῃ ὁ Ἀλέξανδρος

Ἐκεῖνος δ' ἀνήγγειλεν, ὅτι μέλλει νὰ εἰςέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ὅπως θύσῃ εἰς τὸν Τύριον Ἡρακλέα, οὗ τὸ ἱερὸν ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς τῆς νησιώτιδος αὐτῶν πόλεως. Ἀλλ' οἱ Τύριοι δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι τοῦτο, ἐπιθυμοῦντες νὰ διατηρήσωσιν οὐδετερότητα πρός τε τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Πέρσας χάριν τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν καὶ τῆς ναυτιλίας. Πᾶσαν δὲ βίαν ἦσαν διατεθειμένοι νἀντικρούσωσι διὰ τῆς βίας, πεποιθότες εἰς τὴν νησιωτικὴν θέσιν τῆς πόλεως καὶ τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς τείχη καὶ τὸ ἐκ τούτου δυςπόρθητον αὐτῆς καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀξιολόγου αὐτῶν στόλου.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ ΕΠΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Τύρον, φοβούμενος, μή, ταύτης μενούσης ἀμφιβόλου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κύπρου κατεχομένων ἀκόμη ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἱ πολέμιοι θαλασσοκρατοῦντες μεταγάγωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ αὐτὸς θὰ προεχώρει κατὰ τοῦ Δαρείου εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας.

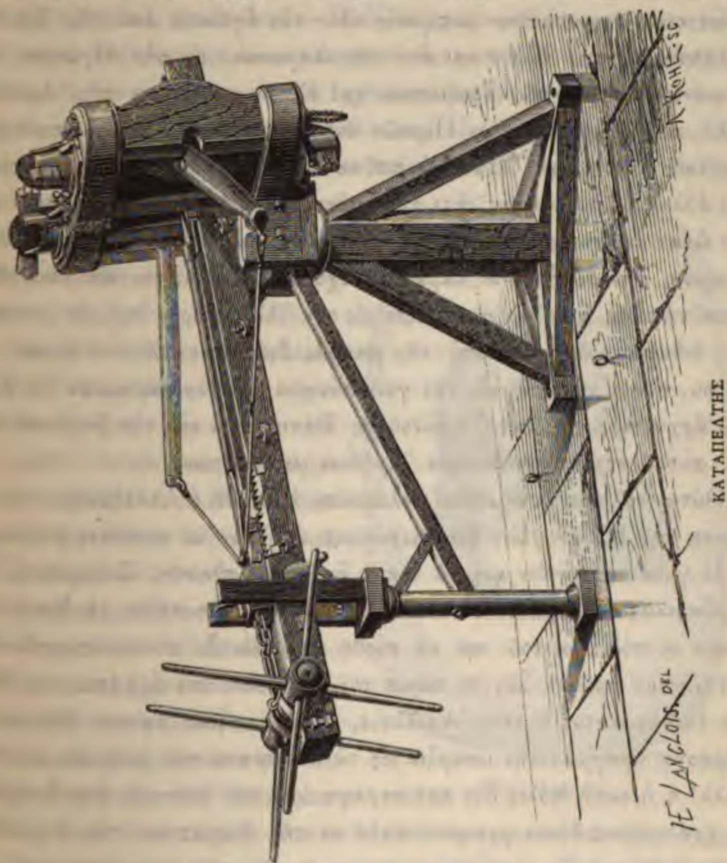
Εὐκόλως ἠδυνήθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἐμπνεύσῃ ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιᾶς καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς διὰ θερμῆς καὶ πειστικῆς προςλαλιᾶς ἐξ ἐκείνων ἐν αἷς ἐπεδείκνυεν εὐγλωττίαν οὐδαμῶς ὑστεροῦσαν τῆς πολεμικῆς του ἐμπειρίας. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἦτο πολὺ εὐχερεστέρα τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου ἦτο ἀληθῶς δυσκολωτάτη. Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ νησῖδος, χωριζομένης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ τεναγώδους, ἔχοντος πλάτος χιλίων περίπου βημάτων καὶ πρὸς μὲν τὴν ἤπειρον ὄντος ἀβαθοῦς καὶ πηλώδους, πλησίον δὲ τῆς νήσου προςλαμβάνοντος βάθος τριῶν τὸ πολὺ ὀργυιῶν. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, στερούμενος πλοίων, νὰ κυριεύσῃ τὴν Τύρον, ἐκτὸς ἂν προςεχώννυε τὸν πορθμόν. Εἰς τοῦτο δ' ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας οἱ Μακεδόνες, αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρευρισκομένου εἰς τὸ ἔργον, ὁδηγοῦντος εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἐπαινοῦντος διὰ λόγων, ἀνταμείβοντος διὰ χρημάτων τοὺς ἐργαζομένους. Ὑλικὸν δὲν ἔλειπε, καθότι λίθους μὲν παρεῖχον ἀφθόνους τὰ ἐγγὺς ἐρείπια τῆς Παλαιτύρου, ξύλα δ' αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου. Τὸ ἐπίχωμα προεχώρει ἐκ τοῦ πλησίον τῆς ἠπείρου μέρους ἄνευ μεγάλων δυσκολιῶν, διότι οἱ μὲν χάρακες εὐκόλως ἐνεπήγνυντο εἰς τὸν ἀβαθῆ πηλόν, αὐτὸς δὲ ὁ πηλὸς ἐχρησίμευεν ὡς σύνδεσμος τῶν λίθων. Ἄλλως δὲ οὐδεὶς ἐκώλυε τοὺς αὐτόθι ἐργαζομένους. Ἀλλ' ὅτε ἤδη τὸ ἔργον ἐπλησίαζεν εἰς τὰ βαθύτερα τὰ πρὸς τὴν Τύρον,

οἱ Τύριοι, προςβάλλοντες ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν τειχῶν τοὺς Μακεδόνας, ἔβλαπτον αὐτοὺς μεγάλως, αἱ δὲ τριήρεις αὐτῶν πλησιάζουσαι κατέστρεφον τὸ ἐπίχωμα. Οἱ Μακεδόνες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστήσωσιν ἐπάνω τοῦ χώματος ξυλίνους πύργους καὶ πολιορκητικὰς μηχανὰς καὶ νὰ ἐργάζωνται προφυλασσόμενοι ὑπὸ προκαλυμμάτων ἐκ δερμάτων καὶ διφθερῶν, ὅπως ματαιόνωσι τὰς προςβολὰς τῶν Τυρίων. Ἀλλὰ τέλος καὶ αὐτὰς τὰς μηχανὰς κατώρθωσαν οἱ πολιορκούμενοι νὰ πυρπολήσωσιν. Ἐνόησε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ἂν μὴ ἐξησφαλίζετο τὸ ἔργον ὑπὸ στόλου. Μόνον δὲ ὅτε ἔπλευσαν εἰς Τύρον πολεμικὰ πλοῖα ἐξ Ἀράδου καὶ Βύβλου καὶ Σιδόνος καὶ ἄλλα ἐκ Ῥόδου καὶ ἐκ Μαλλοῦ καὶ ἐκ Λυκίας καὶ ἔπειτα πλεῖστα ἐκ Κύπρου, περὶ τὰ διακόσια εἴκοσι καὶ πέντε ἐν ὅλῳ, ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ μετ' ἐπιτυχίας τὸ ἔργον, κατασκευάσας ἐπίχωμα οὕτω στερεὸν, ὥςτε μέρη αὐτοῦ σώζονται μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

Ἡ ἄφιξις τοῦ συμμαχικοῦ στόλου δὲν παρέσχε μόνον τὴν ἀναγκαιοτάτην βοήθειαν πρὸς ἀποτελείωσιν τοῦ ἐπιχώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπήνεγκεν ἀκόμη σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα, τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ναυτικοῦ τῶν Τυρίων ἐντὸς τῶν δύο τῆς Τύρου λιμένων μετὰ πολλὰς καὶ ἄλλας αὐτοῦ ζημίας καὶ μετὰ τὴν ἐπίδειξιν ἀληθῶς θαυμάτων ἀνδρείας καὶ ἐπινοίας τῶν Τυρίων ναυτίλων, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἐματαίονον τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, εἰ καὶ ἦτο σχεδὸν τριπλάσιος τοῦ ἰδικοῦ των. Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἐξουδετέρωσιν τοῦ τυριακοῦ στόλου ἀνέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιμονώτερον καὶ συστηματικώτερον τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου ἔκ τε τοῦ ποιητοῦ ἐπιχώματος καὶ ἀπὸ τῶν πλοίων, ἅτινα μετεβλήθησαν εἰς φορητὰ μηχανοστάσια. Ἀλλ' οὐχ ἧττον τὸ ἔργον ὑπῆρξε βαρὺ καὶ πολύμοχθον. Πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν πολιορκητῶν ἀντετάσσετο ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἐθελοθυσία τῶν πολιορκουμένων, πρὸς τὰς πορθητικὰς μηχανὰς τῶν ἐπιφανῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου μηχανοποιῶν, τοὺς κριοὺς καὶ τὰ τρύπανα, τὰς χελώνας καὶ τοὺς πύργους, τοὺς πετροβόλους καὶ τοὺς καταπέλτας, ἀντεπάλαιον αἱ μηχαναὶ καὶ ἡ ἐπίνοια τῶν Τυρίων, οἵτινες ἔκπαλαι διεκρίνοντο διὰ τὴν δεξιότητα αὐτῶν περὶ τὴν μηχανικήν. Οὕτω δὲ ἡ πολιορκία τῆς Τύρου ἀπέβη τὸ θαυμασιώτατον τῶν πολιορκητικῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων χρόνων.

Τέλος δ' ἐπιστάντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 332 π. Χ. ἑπτὰ ὅλους μῆνας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας αἱ μὲν νῆες τοῦ στόλου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐκβιάσασαι τοὺς λιμένας, ἐν οἷς ὥρμουν τὰ πλοῖα τῶν Τυρίων,

κατενίκησαν αὐτὰ καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀκτὴν, αἱ δὲ μηχαναὶ τοῦ βασιλέως, κατασείσασαι τὸ τεῖχος, ἀνέῳξαν ῥῆγμα, δι' οὗ εἰςήλασεν ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν πόλιν. Ὀκτακιςχίλιοι Τύριοι ἀπέθανον ἐν τῷ ἀγῶνι, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν κατοίκων καὶ τῶν μισθοφόρων οἱ μείναντες ἐν τῇ πόλει, ἀνερχόμενοι περίπου εἰς τριακοντακιςχιλίους, ἐπω-

ΚΑΤΑΠΕΛΤΗΣ

λήθησαν ὡς ἀνδράποδα πλὴν τῶν καταφυγόντων εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἐν οἷς εὑρίσκετο καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Τυρίων Ἀζέμιλκος.

Ὁ Ἀλέξανδρος προςήνεγκεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Τυρίου Ἡρακλέους τὴν θυσίαν, ἧς ἡ παρακώλυσις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Τύρου. Ὁ δὲ στρατὸς ὡπλισμένος ἐτέλεσε πομπὴν, ἧς μετέσχε καὶ ὁ στόλος. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ πανηγύρεων καὶ ἀγώνων ἀνετέθη εἰς τὸν ναὸν ἡ μηχανὴ ἡ πρώτη κατασείσασα τὸ τεῖχος.

Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου συνεκίνησε μὲν μέχρι περάτων τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ὑπηκόους τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' οὔτε τὸν Δαρεῖον, οὔτε τοὺς ἐγγὺς οἰκοῦντας Ἰουδαίους καὶ Σαμαρείτας ἔπεισε νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν ἀγῶνα. Πρὶν ἢ λοιπὸν ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ Δαρείου ἐτράπη ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς νότον, ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ Γάζα, πόλις κειμένη κατὰ τὴν ἐμπορικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς τὴν Τύρον καὶ ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἦτο οὐ μόνον σταθμὸς τῶν ἀρωμάτων καὶ ἄλλων προϊόντων τῆς Ἀραβίας, ἀλλὰ καὶ φυλακεῖον τῶν Περσῶν ἐναντίον τῶν πολλάκις ἐπαναστατούντων Αἰγυπτίων. Ἦτο διὰ ταῦτα ἡ Γάζα ὀχυρώτατα τετειχισμένη καὶ ἄλλως δὲ δυςάλωτος, ἅτε αὐτὴ μὲν κειμένη ἐπὶ ὑψώματος, μίαν σχεδὸν ὥραν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ βαθείας ψάμμου, τὴν δὲ γείτονα παραλίαν ἔχουσα δυςπρόςιτον καὶ τεναγώδη. Τοιαύτη οὖσα ἡ πόλις, ἀντέταξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐνθαρρυνομένη μὲν ὑπὸ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου, στηριζομένη δὲ εἰς τὴν γενναιότητα καὶ τὴν καρτερίαν τοῦ Πέρσου ἄρχοντος, ὅςτις ἦτο ὁ εὐνοῦχος Βάτις, καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατολογηθέντων Ἀράβων μισθοφόρων.

Οὕτω μόλις μετὰ δίμηνον πολιορκίαν ἠδυνήθη ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κυριεύσῃ τὴν Γάζαν. Εἰς δεκακιςχιλίους ἀνῆλθον οἱ πεσόντες βάρβαροι, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα ἠνδραποδίσθησαν. Σκληρῶς δὲ καὶ βαρβαρικῶς ἐτιμώρησεν ὁ νικητὴς τὸν Βάτιν, προςτάξας νὰ διατρυπηθῶσιν οἱ πόδες αὐτοῦ καὶ νὰ συρθῇ ἀπὸ τῶν δι' αὐτῶν περασθέντων μεταλλίνων κρίκων ζῶν τὸ σῶμα τοῦ δυστήνου ὑπὸ ἅρματος, οὗ λέγεται ἐπιβὰς αὐτὸς ὁ νέος Ἀχιλλεύς, ὅςτις ἀναξίως ἑαυτοῦ ἠθέλησε νὰ παράσχῃ πραγματικὴν ὕπαρξιν εἰς τὰ πλάσματα τῆς ὁμηρικῆς μούσης. Ἀλλ' ἡ ἡρωικὴ πόλις δὲν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ, ἅτε δυναμένη νὰ χρησιμεύσῃ δίκην φρουρίου κατά τε τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Μετοικισθέντων δὲ εἰς αὐτὴν κατοίκων ἐκ τῶν περικειμένων χωρίων τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἀραβίας, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γάζαν φρουρὰ μακεδονική.

Κυριεύσας οὕτω καὶ τὴν Γάζαν, δεκατρεῖς σχεδὸν μῆνας μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην ἠδυνήθη ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐκκινήσῃ ἐκεῖθεν, προχωρῶν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἧς ἡ καθυπόταξις ἔμελλε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου. Μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ Πηλούσιον, ὅπου εἶχε πλεύσει ἐκ Φοινίκης καὶ ὁ στόλος

Τυρίων, ὅςτις ἀνῆκεν ἤδη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Τύρου. Αἴγυπτος ὑπετάχθη ἄνευ ἀντιστάσεως. Οἱ Αἰγύπτιοι, βεβαρημένοι ὑν πιέσεων τῶν Περσῶν, καθ' ὧν πολλάκις ἤδη ἐπὶ δύο αἰῶνας εἶχον κασθῆ νἀποστατήσωσιν, οὐ μόνον οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχον νἀποσωσι τὸν νέον κατακτητὴν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἦσαν ἕτοιμοι νὰ δεῶσιν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτήν. Ὁ δὲ σατράπης Μαζάκης, ὅςτις ἦτο ῇ χώρᾳ ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς μισητῆς περσικῆς ἀρχῆς, νετο, ὅτι οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐγχωρίων δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ συμεως ἐν ἀγῶνι ἀντιστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Περσίας δὲν ατο νὰ λάβῃ βοήθειαν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τύρου καὶ τῆς Γάζης. εδόθησαν λοιπὸν ἀμαχητὶ οἵ τε πτιοι καὶ ὁ σατράπης. Ὁ στόἔπλευσε διὰ τοῦ πηλουσιακοῦ ατος τοῦ Νείλου εἰς τὴν Μέμ- Ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν δι' Ἡλιουπόλεως, ἤδη εἶχον ἔλθει εἰς αὐτὸν ἅπαντα τὰ καθ' χωρία. Ἀποδεχθεὶς δ' ἐν Μέμτὴν ὑποταγὴν τοῦ Πέρσου σαου, παραδόντος εἰς αὐτὸν καὶ ξ ὀκτακοσίων ταλάντων θησαυτῆς πόλεως, ἀνεπαύθη ἐπί τινα ον ἐν τῇ ἄλλοτε βασιλείῳ πόλει Αἰγυπτίων, καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶμουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς, εἰς οὓς θησαν οἱ δοκιμώτατοι τῶν ἐξ λάδος τεχνιτῶν. Οὐδ' ἠμέλησεν λέξανδρος νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὸν λατρευτὸν τῶν Αἰγυπτίων ν Ἆπιν, θέλων νὰ ἑλκύσῃ τοὺς λαοὺς οὓς ὑπέτασσε διὰ τοῦ εἰς τὴν πείαν αὐτῶν ἀπονεμομένου σεβασμοῦ. Παραλαβὼν δὲ ὀλίγους μόνον λούθους, ἐπορεύθη διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἡγίαζε τὸ περικάλλητον ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος, ὅςτις οὐ μόνον τῶν Αἰτίων ἦτο ὁ κυριώτατος θεὸς, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἐτιμᾶτο ὡς πρόσωπος Ζεὺς Ἄμμων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πινδάρου εἶχε κινήσει ; ὕμνον τὴν λύραν. Ἡ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Ἄμμωνος πορεία βασιλέως ἔχει τι τὸ περίεργον καὶ μυστηριῶδες, ὅπερ οὐδαμῶς δια-

ΖΕΥΣ ΑΜΜΩΝ

Ἡ ἀγγελία τῆς ἀφίξεως τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅστις εὑρίσκετο ἤδη ἐστρατοπεδευμένος παρὰ τὸν ποταμὸν Πίναρον εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μόνον ὡρῶν ἀπὸ τῆς Μυριάνδρου, ἐφάνη τὸ κατ' ἀρχὰς ἀπίστευτος εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Βεβαιωθεὶς δὲ περὶ τοῦ πράγματος, ἐνέπνευσε φρόνημα εἰς τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἰλάρχους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν συμμάχων, τὴν δὲ νύκτα, ἀναλαβὼν τὴν στρατιὰν, ὥδευσε πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἣν εἶχεν ἤδη διανύσει βαίνων πρὸς τὴν Μαλλὸν, καὶ κατέλαβε περὶ τὸ μεσονύκτιον τὰς πρὸς τὴν Συρίαν παραλίας παρόδους τοῦ Ἀμανοῦ. Ἀναπαύσας δὲ τὸ στράτευμα κατὰ τὸ λοιπὸν τῆς νυκτὸς, ἅμα τῇ πρωΐᾳ κατῆλθεν ἀπὸ τῶν πυλῶν κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἰσσὸν ὁδόν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὰ χωρία ἦσαν στενόπορα, ἦγε τὴν στρατιὰν κατὰ κέρας, ὅτε δὲ ὁ τόπος ἤρχισε νὰ εὐρύνηται, ἀνέπτυσσε βαθμηδὸν τὸ κέρας εἰς φάλαγγα, ἐπεκτεινομένην κατ' ὀλίγον ἔνθεν μὲν πρὸς τὸ ὄρος, ἔνθεν δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν. Οὕτως ἔφθασεν ἡ μακεδονικὴ στρατιὰ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμίου Πινάρου, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἀμανοῦ ῥέει εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἰσσοῦ, διερχόμενον πρὸς νότον τῆς πόλεως. Ἐν τῇ στενῇ ταύτῃ πεδιάδι, ἧς τὸ μέγιστον εὖρος δὲν ὑπερέβαινε τὰ δεκατέσσαρα στάδια, παρέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς μάχην τὸν στρατόν. Καὶ τὴν μὲν δεξιὰν πτέρυγα κατέλαβον οἱ ὑπασπισταί, μετ' αὐτοὺς δ' εἵποντο πέντε τάξεις τῆς φάλαγγος, ὧν τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Κρατερός. Τοῦ δὲ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ἦρχεν ὁ Παρμενίων, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς ἱππεῖς, τοὺς Ἀγριᾶνας καὶ τὸ ἐλαφρὸν πεζικὸν καὶ λαβὼν τὴν διαταγὴν νὰ κατέχῃ τὸν αἰγιαλὸν, ὅπως μὴ ὑπερφαλαγγισθῶσιν ἐξ αὐτοῦ οἱ Μακεδόνες.

Ὁ δὲ Δαρεῖος, ἅμα μαθὼν τὴν ἐπέλευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐννοήσας, ὅτι ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἡ μάχη ἐν ταῖς παρὰ τὴν Ἰσσὸν στενοπορίαις, συνεῖδεν, ὅτι ὤφειλε νὰ τηρήσῃ θέσιν ἀμυντικὴν ὄπισθεν τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πινάρου, ἅτε μὴ δυνάμενος διὰ τὸ στενὸν τοῦ χώρου νὰ παρατάξῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς μυριάδας. Θέλων δὲ νὰ συντάξῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν ἡσυχίᾳ, διεβίβασε πέραν τοῦ ποταμοῦ τριακοντακισχιλίους ἱππεῖς καὶ περὶ τοὺς δισμυρίους πεζοὺς ἐκ τῶν ψιλῶν. Τούτου δὲ γενομένου, εἰς μὲν τὸ μέσον, ἀπέναντι δῆλα δὴ τῆς φάλαγγος τῶν Μακεδόνων, ἔταξε τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους Ἕλληνας μισθοφόρους, ἀνερχομένους εἰς τρεῖς μυριάδας, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῶν περὶ τοὺς ἑξηκοντακισχιλίους Ἀσιανοὺς ὁπλίτας ἐκ τῶν λεγομένων Καρδάκων, ἑτέρους δὲ εἰκοσακισχιλίους Κάρδακας ἔστειλε κατὰ τὸ ὄρος ἐξ

ιστερῶν, ἀπέναντι τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Μετὰ ι τὴν συντέλεσιν τῆς τοιαύτης παρατάξεως ἀνεκάλεσεν ὁ Δαρεῖος τοὺς ς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην διαβιβασθέντας ἱππεῖς, καὶ ἔταξεν αὐτοὺς κατὰ ὁ πλησίον τῆς θαλάσσης ἱππάσιμον μέρος ἀπέναντι τοῦ Παρμενίωνος λὴν ὀλίγων σταλέντων εἰς τὸ εὐώνυμον κέρας, τοῦθ' ὅπερ προεκάλεσε εταβολάς τινας τῆς παρατάξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τέλος δὲ αὐτὸς Δαρεῖος ἔστη ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς ἁπάσης παρα-άξεως κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν Περσῶν βασιλέων.

Οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐνώπιόν του μὲν τὸν Πίναρον, οὗ αἱ ὄχθαι :ολλαχοῦ μὲν ἦσαν ἀπόκρημνοι, ἐν δὲ τοῖς ὁμαλωτέροις μέρεσιν εἶχον ;αρακωθῆ ὑπὸ τοῦ Δαρείου. Πέραν δὲ τοῦ ποταμοῦ παρεξετείνετο, οὐ-δεμίαν ἀφίνουσα διέξοδον, ἡ πρώτη γραμμὴ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, συγκροτουμένη ἐξ ἀνδρῶν τοὐλάχιστον τετραπλασίων τοῦ ὅλου στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὄπισθεν δὲ τῆς πρώτης ταύτης γραμμῆς ἦτο τεταγμένον δίκην ὀπισθοφυλακῆς τὸ μέγιστον μέρος τοῦ στρατοῦ, μυριάδες ὅλαι, εἰς ἃς δὲν ἐπέτρεπεν ὁ χῶρος τὴν ἄμεσον σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Πρῶτον ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀφ' οὗ ἤδη εἶχε διὰ καταλλήλου διατάξεως τοῦ στρατοῦ ἐξασφαλίσει τὴν ἀποφυγὴν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὑπερφαλαγγίσεως τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑπῆρξε νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ ἐκ δεξιῶν, ἀναγκάσας διὰ μέρους τῶν Ἀγριάνων καὶ τῶν τοξοτῶν εἰς ὑποχώρησιν τοὺς ἀνὰ τὰς ὑπωρείας Πέρσας. Μετὰ δὲ ταῦτα διέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ προχωρήσῃ τὸ στράτευμα κατὰ μικρὸν, ἀναπαύων αὐτὸ κατ' ἀποστάσεις ἐν τῇ πορείᾳ, ἕως ἐπλησίασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Τότε δὲ, τρέχων ἔφιππος κατὰ μῆκος ἁπάσης τῆς γραμμῆς, ἐνεθάρρυνε τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐξηκολούθησεν ἄγων τὰ στρατεύματα ἐν τάξει καὶ βάδην, ὅπως μὴ διασπασθῇ ἡ παράταξις τῆς φάλαγγος. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς βολὴν τοξευμάτων, πρῶτος ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ δεξιοῦ, ὅπου ἦτο τεταγμένος, διέταξεν ἔφοδον ὀξυτάτην. Δρομαῖοι ἐνέβαλον εἰς τὸν ποταμὸν οἱ περὶ τὸν βασιλέα, σπεύδοντες νὰ καταλάβωσι τοὺς ἐχθροὺς, οἵτινες εἶχον ἀναθαρρήσει ἐκ τῆς μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς βραδύτητος τῶν Μακεδόνων, καὶ νὰ ἔλθωσι ταχέως εἰς χεῖρας, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν ὑπὸ τῶν τοξοτῶν βλάβην. Ἀληθῶς δὲ ἡ κατάπληξις τοῦ περσικοῦ στρατοπέδου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥςτε οἱ Κάρδακες τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συμπλοκῆς ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Μετ' αὐτῶν δὲ, στρέψας τὸ ἅρμα του, ἔφυγε σὺν τοῖς πρώ-

τοις καὶ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, εὐθὺς ὡς εἶδε τὴν φυγὴν τοῦ εὐωνύμου κέρατος καὶ τὴν ἐξ ἀριστερῶν ἀπογύμνωσίν του.

Ἡ μάχη ἐφαίνετο ἀπολεσθεῖσα διὰ τοὺς Πέρσας ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ της. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ φυγὴ καὶ ἡ ἧττα κατὰ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ κέντρον ὅμως δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἡ αὐτὴ σύγχυσις. Ἐκεῖ οἱ μετὰ τῶν Περσῶν συστρατευόμενοι Ἕλληνες μισθοφόροι ἀνθίσταντο ἐρρωμένως πρὸς τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόνων, τῆς ὁποίας τὸ μέτωπον εἶχε διασπασθῆ, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδῆς καὶ ἔπειτα δὲ ἀνηχαιτίσθη πολλαχοῦ κατὰ τὰς κρημνώδεις αὐτοῦ ὄχθας. Κρατερὸς ἦτο αὐτόθι ὁ ἀγών, τῶν μὲν περσοφρόνων Ἑλλήνων ζητούντων νἀπωθήσω[...] τοὺς Μακεδόνας, τούτων δὲ ἀγωνιζομένων νὰ συντελέσωσι καὶ αὐτοὶ ε[...] τὴν νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ μὴ ἀμαυρώσωσι τὴν τιμὴν τῆς φ[...]λαγγος, ἥτις ἕως τότε ἦτο διαβεβοημένη ὡς ἀκαταμάχητος. Ἐπ' ἴσ[...] δὲ καὶ πλησίον τῆς θαλάσσης τὸ περσικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Ναβαρζά[...]νην οὐ μόνον δὲν ὑπεχώρησεν, ἀλλὰ καί, διαβὰν τὸν Πίναρον, ἐμάχε[...] εὐρώστως ἐναντίον τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ μέσον κραταιὰ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων μισθοφό[...]ρων τοῦ Δαρείου καὶ ἡ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ὑπερτέρησις τοῦ περσικ[...] ἱππικοῦ δὲν διήρκεσαν ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν φυγὴν τῆς εὐωνύμου πτέρυγος, εἰς ἣν ἐπηκολούθησεν ἡ φυγὴ τοῦ Δαρείου καὶ τῶν ὄπισθεν τ[...] πρώτης γραμμῆς τεταγμένων μυριάδων. Ὁ Δαρεῖος τὸ μὲν πρῶ[...] ἔφευγε δρομαῖος ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἐφ' ὅσον εὑρίσκετο ἐν χωρίοις ἐπιπέδοις, ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς φάραγγας καὶ δυσχωρίας, ἀπέλιπε μὲν τὸ ἅρμα καὶ τὸ τόξον ἐπ' αὐτοῦ, ἀπορρίψας δὲ καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ ἐκδυθεὶς τὸν κάνδυν, ἀνέβη ἐφ' ἵππου καὶ ἐκάλπαζε φεύγων. Ἡ δὲ φυγὴ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς μετ' αὐτοῦ στρατιᾶς ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιπέσῃ μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν ἐκ τῶν ὄπισθεν κατὰ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων τοῦ Δαρείου, οἵτινες, εὑρεθέντες μεταξὺ τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τῆς φάλαγγος, κατεκόπησαν. Ἡ δὲ εἴδησις τῆς γενικῆς φυγῆς, ἐν ᾗ πρωτηγωνίστει αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, διαδοθεῖσα παρὰ τοῖς πέραν τοῦ Πινάρου Πέρσαις ἱππεῦσιν, ἔτρεψε καὶ τούτους. Οὕτω δ' ἡ μεγάλη παρὰ τὴν Ἰσσὸν μάχη ἐπερατώθη ὡς καὶ ἤρχισε, διὰ τῆς φυγῆς τῶν Περσῶν καὶ τῆς διώξεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδίωξε τὸν Δαρεῖον κατὰ πόδας ἐν ὅσῳ ἦτο ἡμέρα. Ὅτε δὲ ἤδη συνεσκόταζε, καὶ τὰ πρὸ ποδῶν ἦσαν ἀφανῆ, ἐτράπη ὀπίσω

Η ΕΝ ΙΣΣΩ ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ ΜΑΧΗ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ις τὸ στρατόπεδον, φέρων δίκην τροπαίων τὸ ἅρμα τοῦ Δαρείου καὶ ὅπλα καὶ τὸν μανδύαν. Ἡ καταδίωξις δὲν ἦτο ἀληθῶς εὔκολος ἐν τι διὰ τὴν δυσχωρίαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν πτωμάτων. Οἱ Πέρσαι ἐν φυγῇ εἶχον καταπατήσει καὶ παρασύρει ἀλλήλους διὰ τὸ στενὸν τοῦ του. Αἱ φάραγγες ἦσαν πλήρεις νεκρῶν. Ἑκατοντακισχίλιοι λέγονται κατὰ τὴν μάχην ἢ μᾶλλον τὴν φυγὴν πεσόντες ἐκ τῶν Περσῶν, ἐν πολλοὶ τῶν ἐπιφανῶν καὶ δεκακισχίλιοι ἱππεῖς. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὴν Παφλαγονίαν, ἀλλὰ δὲν ώθησαν πάντες, διατρέξαντες νέους κινδύνους. Ἐκ δὲ τῶν τρισμυρίων λλήνων μισθοφόρων τοῦ Δαρείου ὀκτακισχίλιοι, φυγόντες εἰς Συρίαν ὰ τοῦ Ἀμανοῦ, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν τριήρων, δι' ὧν εἶχον ἔλθει ; τὴν Ἀσίαν, καὶ ἔπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον, ἀφ' οὗ πρότερον ἔκαυ-ιν τὰς περισσευούσας, ὅπως μὴ ληφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐκεῖ-ιν δὲ διεβιβάσθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔτυχον οἰκτροῦ θανάτου αρὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἀπ' ἐναντίας δ' αἱ ἀπώλειαι τῶν Μακεδόνων φαί-ονται μικραί, ἂν ἀληθεύῃ ἡ εἴδησις, ὅτι τὸ πολὺ ἀπέθανον τριακόσιοι ιὲν πεζοί, ἑκατὸν πεντήκοντα δὲ ἱππεῖς, καὶ ἂν προσθέσωμεν κατ' ανα-ιογίαν πρὸς τοὺς φονευθέντας περὶ τοὺς τετρακισχιλίους τοὐλάχιστον τραυ-ματίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς, πληγωθεὶς τὸν μηρόν.

Τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου, ὅπερ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον, δὲν περιεῖχε τὸν ἀναμενόμενον πλοῦτον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐκ Σώχων ἀναχώρησιν τὰ πλεῖστα τῶν χρημάτων καὶ ὅσα ἄλλα συνή-θως ὁ μέγας βασιλεὺς παρελάμβανεν εἰς τὰς ἐκστρατείας πρὸς πολυτελῆ ... κειται εἶχον σταλῆ εἰς τὴν Δαμασκὸν μετὰ καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ...κευῆς τῶν ἄλλων μεγιστάνων. Ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐκείνῳ εὑρίσκετο ἡ μήτηρ τοῦ Δαρείου Σισύγαμβις καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Στάτειρα μετὰ τῶν τέκνων. Αἱ οἰμωγαὶ τῶν γυναικῶν, νομιζουσῶν πεσόντα τὸν Δαρεῖον, ἐρχόμεναι ἐκ τῆς βασιλικῆς σκηνῆς, προσέβαλον τὸ οὖς τοῦ βασιλέως, ...στις, στείλας εἰς αὐτὰς τὸν Λεοννάτον, διεβεβαίωσεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἢ καὶ ὅτι ὁ νικητὴς ἀφίνει εἰς αὐτὰς τὴν βασιλικὴν θεραπείαν καὶ παρέ-ει εἰς αὐτὰς τιμὰς βασιλικάς. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐτήρησε πιστῶς τὸν ασίλειόν του λόγον, ἡ δὲ περικαλλὴς γυνὴ τοῦ Δαρείου ἠδύνατο νὰ υμάσῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν αἰδῶ ῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ι νὰ λαλῶσι κἂν περὶ τοῦ κάλλους τῆς ὡραίας αἰχμαλώτου.

θ'

Διὰ Τύρου καὶ Γάζης μέχρις Αἰγύπτου.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ νίκη οὐ μόνον τὴν πρὸς τὰ Σοῦσα καὶ τὴν Περσέπολιν ὁδὸν ἤνοιγεν ἤδη, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὴν Φοινίκην, ἧς ἡ κατάληψις ἔμελλε νὰ δώσῃ τελευταίαν θανάσιμον πληγὴν εἰς τὸν περσικὸν στόλον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πλόες παρεῖχον ἀκόμη εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐλπίδας καὶ ἀφορμὴν ἐνεργείας πρὸς ἀποστασίαν. Εἰς τὴν Συρίαν λοιπὸν καὶ τὴν Φοινίκην ἔστρεψε τὸ πρῶτον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Δαρείου, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ, παραλαβὼν τοὺς διασωθέντας τῶν περὶ αὐτὸν Περσῶν καὶ περὶ τοὺς τετρακοσίους τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων, ἔσπευδε πρὸς τὴν πόλιν Θάψακον καὶ τὸν Εὐφράτην.

Ἐγκαταστήσας λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος σατράπην καὶ στρατηγὸν τῆς Κιλικίας ἕνα τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτὰ σωματοφυλάκων, τὸν Βάλακρον, ἔστειλε τὸν Παρμενίωνα πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν Δαμασκὸν, ὅπου οἱ Πέρσαι εἶχον πέμψει ἐκ Σώχων πρὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης τὰς γυναῖκας τῶν μεγιστάνων μετὰ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν. Ἡ πόλις ἠδύνατο μὲν νἀντιτάξῃ εἰς τὸν στρατηγὸν ἀντίστασιν ἰσχυρὰν, ἀλλ' ἐκ προδοσίας τοῦ Πέρσου σατράπου ὁ Παρμενίων ἔγεινεν εὐκόλως κύριος τῆς τε Δαμασκοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ βαρυτίμου παρακαταθήκης. Οὕτως ἡ Συρία παρεδόθη ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅςτις ἠδυνήθη νὰ προβῇ εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου ἔμελλε νὰ τύχῃ ἰσχυροτάτης ἀντιστάσεως, ἀναστειλάσης τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐπὶ μῆνας ὅλους. Ἐκ δὲ τῶν πλουσίων καὶ ἐμπορικωτάτων φοινικικῶν πόλεων ἐκείνη ἥτις πρώτη ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ σταματήσῃ πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ Τύρος.

Ἄνευ ἀντιστάσεως οὐδεμιᾶς προσεχώρησαν ἑκουσίως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁδεύοντα πρὸς τὰς ὑπωρείας τοῦ Λιβάνου, αἱ εἰς τοὺς Ἀραδίους ἀνήκουσαι πόλεις τῆς βορείας Φοινίκης μέχρι τῆς Μαράθου, ἐν ᾗ ἀνεπαύθη. Ὁρμηθεὶς δ' ἐκ ταύτης κατέλαβε τὴν Βύβλον, παραδοθεῖσαν διὰ συνθήκης, καὶ τὴν Σιδόνα, ἧς οἱ κάτοικοι προςῆλθον πρὸς αὐτὸν διὰ τὸ μῖσος πρὸς τοὺς Πέρσας, οἵτινες πρὸ ἐτῶν εἴκοσιν εἶχον ὑποτάξει καὶ πυρπολήσει αὐτὴν ἀποστατήσασαν μὲν, ἐγκαταλειφθεῖσαν δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων Φοινίκων. Ὅτε δὲ προεχώρησε πρὸς τὴν Τύρον, πρέσβεις τῶν Τυρίων, σταλέντες εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ἀνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν, ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἑτοίμη νὰ πράξῃ ὅ τι ἂν προστάξῃ ὁ Ἀλέξανδρος.

κεῖνος δ' ἀνήγγειλεν, ὅτι μέλλει νὰ εἰςέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ὅπως θύσῃ τὸν Τύριον Ἡρακλέα, οὗ τὸ ἱερὸν ἔκειτο ἐπ' αὐτῆς τῆς νησιώτιδος τῶν πόλεως. Ἀλλ' οἱ Τύριοι δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι τοῦτο, ἐπιθυμοῦν-ς νὰ διατηρήσωσιν οὐδετερότητα πρός τε τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς [Π]έρσας χάριν τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν καὶ τῆς ναυτιλίας. Πᾶσαν δὲ βίαν σαν διατεθειμένοι νἀντικρούσωσι διὰ τῆς βίας, πεποιθότες εἰς τὴν νησιωτικὴν θέσιν τῆς πόλεως καὶ τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς [τ]είχη καὶ τὸ ἐκ τούτου δυςπόρθητον αὐτῆς καὶ [ε]ἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀξιολόγου αὐτῶν στόλου.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ ΕΠΙ ΡΩΜΑΙΩΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Τύρον, φοβούμενος, μή, ταύτης μενούσης ἀμφιβόλου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κύπρου κατεχομένων ἀκόμη ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἱ πολέμιοι θαλασσοκρατοῦντες μεταγάγωσι τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾧ αὐτὸς θὰ προεχώρει κατὰ τοῦ Δαρείου εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας.

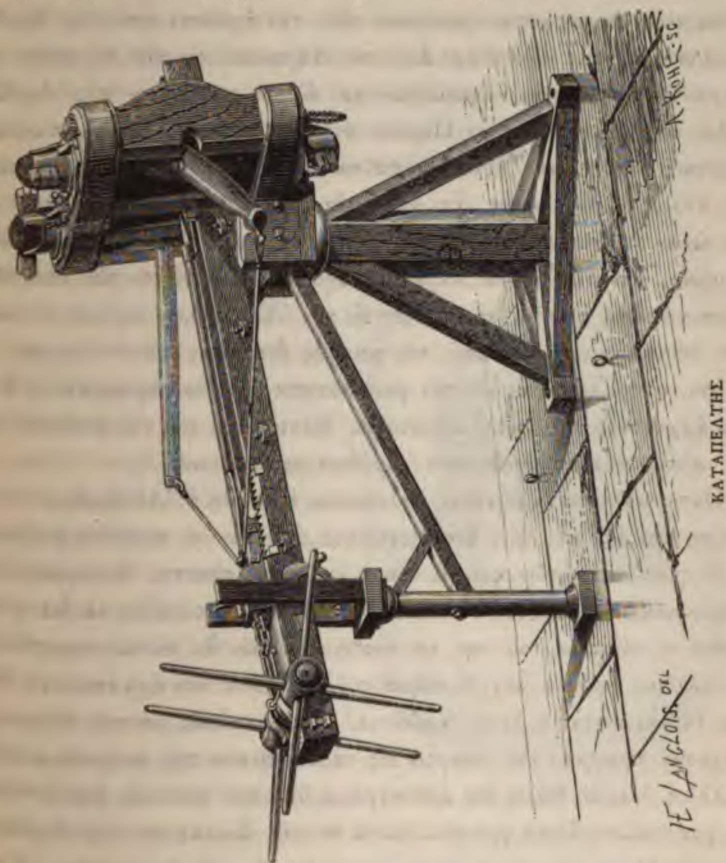
Εὐκόλως ἠδυνήθη ὁ βασιλεὺς νὰ ἐμπνεύσῃ ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιᾶς καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς διὰ θερμῆς καὶ πειστικῆς προςλαλιᾶς ἐξ ἐκείνων ἐν αἷς ἐπεδείκνυεν εὐγλωττίαν οὐδαμῶς ὑστεροῦσαν τῆς πολεμικῆς του ἐμπειρίας. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασις ἦτο πολὺ εὐχερεστέρα τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου ἦτο ἀληθῶς δυσκολωτάτη. Ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ νησῖδος, χωριζομένης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς διὰ πορθμοῦ τεναγώδους, ἔχοντος πλάτος χιλίων περίπου βημάτων καὶ πρὸς μὲν τὴν ἤπειρον ὄντος ἀβαθοῦς καὶ πηλώδους, πλησίον δὲ τῆς νήσου προςλαμβάνοντος βάθος τριῶν τὸ πολὺ ὀργυιῶν. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, στερούμενος πλοίων, νὰ κυριεύσῃ τὴν Τύρον, ἐκτὸς ἂν προςεχώννυε τὸν πορθμόν. Εἰς τοῦτο δ' ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας οἱ Μακεδόνες, αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρευρισκομένου εἰς τὸ ἔργον, ὁδηγοῦντος εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἐπαινοῦντος διὰ λόγων, ἀνταμείβοντος διὰ χρημάτων τοὺς ἐργαζομένους. Ὑλικὸν δὲν ἔλειπε, καθότι λίθους μὲν παρεῖχον ἀφθόνους τὰ ἐγγὺς ἐρείπια τῆς Παλαιτύρου, ξύλα δ' αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου. Τὸ ἐπίχωμα προεχώρει ἐκ τοῦ πλησίον τῆς ἠπείρου μέρους ἄνευ μεγάλων δυσκολιῶν, διότι οἱ μὲν χάρακες εὐκόλως ἐνεπήγνυντο εἰς τὸν ἀβαθῆ πηλόν, αὐτὸς δὲ ὁ πηλὸς ἐχρησίμευεν ὡς σύνδεσμος τῶν λίθων. Ἄλλως δὲ οὐδεὶς ἐκώλυ[…] [...]ζομένους. Ἀλλ' ὅτε ἤδη τὸ ἔργον ἐπλησίαζεν εἰς τὸ [...]ιον,

οἱ Τύριοι, προςβάλλοντες ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν τειχῶν τοὺς
δόνας, ἔβλαπτον αὐτοὺς μεγάλως, αἱ δὲ τριήρεις αὐτῶν πλησιά
κατέστρεφον τὸ ἐπίχωμα. Οἱ Μακεδόνες ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστ
ἐπάνω τοῦ χώματος ξυλίνους πύργους καὶ πολιορκητικὰς μηχαν
νὰ ἐργάζωνται προφυλασσόμενοι ὑπὸ προκαλυμμάτων ἐκ δερμάτ
διφθερῶν, ὅπως ματαιόνωσι τὰς προςβολὰς τῶν Τυρίων. Ἀλλὰ
καὶ αὐτὰς τὰς μηχανὰς κατώρθωσαν οἱ πολιορκούμενοι νὰ πυρπο
σιν. Ἐνόησε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ,
ἐξησφαλίζετο τὸ ἔργον ὑπὸ στόλου. Μόνον δὲ ὅτε ἔπλευσαν εἰς
πολεμικὰ πλοῖα ἐξ Ἀράδου καὶ Βύβλου καὶ Σιδόνος καὶ ἄλλα ἐκ
καὶ ἐκ Μαλλοῦ καὶ ἐκ Λυκίας καὶ ἔπειτα πλεῖστα ἐκ Κύπρου, π
διακόσια εἴκοσι καὶ πέντε ἐν ὅλῳ, ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ μετ' ἐπι
τὸ ἔργον, κατασκευάσας ἐπίχωμα οὕτω στερεόν, ὥςτε μέρη αὐτο
ζονται μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

Ἡ ἄφιξις τοῦ συμμαχικοῦ στόλου δὲν παρέσχε μόνον τὴν ἀνα
τάτην βοήθειαν πρὸς ἀποτελείωσιν τοῦ ἐπιχώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπή
ἀκόμη σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα, τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ναυτικο
Τυρίων ἐντὸς τῶν δύο τῆς Τύρου λιμένων μετὰ πολλὰς καὶ ἄλλας
ζημίας καὶ μετὰ τὴν ἐπίδειξιν ἀληθῶς θαυμάτων ἀνδρείας καὶ ἐπ
τῶν Τυρίων ναυτίλων, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἐματαίονον τὰς ἐνεργεία
ἐχθρικοῦ στόλου, εἰ καὶ ἦτο σχεδὸν τριπλάσιος τοῦ ἰδικοῦ των.
δὲ τὴν τοιαύτην ἐξουδετέρωσιν τοῦ τυριακοῦ στόλου ἀνέλαβεν ὁ
ξανδρος ἐπιμονώτερον καὶ συστηματικώτερον τὴν πολιορκίαν τῆς
ἔκ τε τοῦ ποιητοῦ ἐπιχώματος καὶ ἀπὸ τῶν πλοίων, ἅτινα μετεβ
σαν εἰς φορητὰ μηχανοστάσια. Ἀλλ' οὐχ ἧττον τὸ ἔργον ὑπῆρξ
καὶ πολύμοχθον. Πρὸς τὴν ὁρμὴν τῶν πολιορκητῶν ἀντετάσσετο
ναιότης καὶ ἡ ἐθελοθυσία τῶν πολιορκουμένων, πρὸς τὰς πορθητικ
χανὰς τῶν ἐπιφανῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου μηχανοποιῶν, τοὺς κριο
τὰ τρύπανα, τὰς χελώνας καὶ τοὺς πύργους, τοὺς πετροβόλους κα
καταπέλτας, ἀντεπάλαιον αἱ μηχαναὶ καὶ ἡ ἐπίνοια τῶν Τυρίων
νες ἔκπαλαι διεκρίνοντο διὰ τὴν δεξιότητα αὐτῶν περὶ τὴν μηχ
Οὕτω δὲ ἡ πολιορκία τῆς Τύρου ἀπέβη τὸ θαυμασιώτατον τῶν π
κητικῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων χρόνων.

Τέλος δ' ἐπιστάντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 332 π. Χ. ἑπτὰ ὅλο
νας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς πολιορκίας αἱ μὲν νῆες τοῦ στόλου τοῦ
ξάνδρου, ἐκβιάσασαι τοὺς λιμένας, ἐν οἷς ὥρμουν τὰ πλοῖα τῶν Τ

κατενίκησαν αὐτὰ καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὴν ἀκτὴν, αἱ δὲ μηχαναὶ τοῦ βασιλέως, κατασείσασαι τὸ τεῖχος, ἀνέῳξαν ῥῆγμα, δι' οὗ εἰςήλασεν ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν πόλιν. Ὀκτακιςχίλιοι Τύριοι ἀπέθανον ἐν τῷ ἀγῶνι, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν κατοίκων καὶ τῶν μισθοφόρων οἱ μείναντες ἐν τῇ πόλει, ἀνερχόμενοι περίπου εἰς τριακοντακιςχιλίους, ἐπω-

ΚΑΤΑΠΕΛΤΗΣ

λήθησαν ὡς ἀνδράποδα πλὴν τῶν καταφυγόντων εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἐν οἷς εὑρίσκετο καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Τυρίων Ἀζέμιλκος.

Ὁ Ἀλέξανδρος προςήνεγκεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Τυρίου Ἡρακλέους τὴν θυσίαν, ἧς ἡ παρακώλυσις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Τύρου. Ὁ δὲ στρατὸς ὡπλισμένος ἐτέλεσε πομπὴν, ἧς μετέσχε καὶ ὁ στόλος. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ πανηγύρεων καὶ ἀγώνω[illegible] εἰς τὸν ναὸν ἡ μηχανὴ ἡ πρώτη κατασείσασα τὸ τεῖχος.

Ἡ ἅλωσις τῆς Τύρου συνεκίνησε μὲν μέχρι περάτων τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ὑπηκόους τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' οὔτε τὸν Δαρεῖον, οὔτε τοὺς ἐγγὺς οἰκοῦντας Ἰουδαίους καὶ Σαμαρείτας ἔπεισε νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸν ἀγῶνα. Πρὶν ἢ λοιπὸν ὁρμήσῃ κατὰ τοῦ Δαρείου ἐτράπη ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς νότον, ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ Γάζα πόλις κειμένη κατὰ τὴν ἐμπορικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς τὴν Τύρον καὶ ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἦτο οὐ μόνον σταθμὸς τῶν ἀρωμάτων καὶ ἄλλων προϊόντων τῆς Ἀραβίας, ἀλλὰ καὶ φυλακεῖον τῶν Περσῶν ἐναντίον τῶν πολλάκις ἐπαναστατούντων Αἰγυπτίων. Ἦτο διὰ ταῦτα ἡ Γάζα ὀχυρώτατα τετειχισμένη καὶ ἄλλως δὲ δυςάλωτος, ἅτε αὐτὴ μὲν κειμένη ἐπὶ ὑψώματος, μίαν σχεδὸν ὥραν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ βαθείας ψάμμου, τὴν δὲ γείτονα παραλίαν ἔχουσα δυςπρόςιτον καὶ τεναγώδη. Τοιαύτη οὖσα ἡ πόλις, ἀντέταξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐνθαρρυνομένη μὲν ὑπὸ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου, στηριζομένη δὲ εἰς τὴν γενναιότητα καὶ τὴν καρτερίαν τοῦ Πέρσου ἄρχοντος, ὅςτις ἦτο ὁ εὐνοῦχος Βάτις, καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατολογηθέντων Ἀράβων μισθοφόρων.

Οὕτω μόλις μετὰ δίμηνον πολιορκίαν ἠδυνήθη ὁ Ἀλέξανδρος νὰ κυριεύσῃ τὴν Γάζαν. Εἰς δεκακιςχιλίους ἀνῆλθον οἱ πεσόντες βάρβαροι, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα ἠνδραποδίσθησαν. Σκληρῶς δὲ καὶ βαρβαρικῶς ἐτιμώρησεν ὁ νικητὴς τὸν Βάτιν, προςτάξας νὰ διατρυπηθῶσιν οἱ πόδες αὐτοῦ καὶ νὰ συρθῇ ἀπὸ τῶν δι' αὐτῶν περασθέντων μεταλλίνων κρίκων ζῶν τὸ σῶμα τοῦ δυστήνου ὑπὸ ἅρματος, οὗ λέγεται ἐπιβὰς αὐτὸς ὁ νέος Ἀχιλλεύς, ὅςτις ἀναξίως ἑαυτοῦ ἠθέλησε νὰ παράσχῃ πραγματικὴν ὕπαρξιν εἰς τὰ πλάσματα τῆς ὁμηρικῆς μούσης. Ἀλλ' ἡ ἡρωικὴ πόλις δὲν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ, ἅτε δυναμένη νὰ χρησιμεύσῃ δίκην φρουρίου κατά τε τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Μετοικισθέντων δὲ εἰς αὐτὴν κατοίκων ἐκ τῶν περικειμένων χωρίων τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἀραβίας, ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γάζαν φρουρὰ μακεδονική.

Κυριεύσας οὕτω καὶ τὴν Γάζαν, δεκατρεῖς σχεδὸν μῆνας μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην ἠδυνήθη ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐκκινήσῃ ἐκεῖθεν, προχωρῶν πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἧς ἡ καθυπόταξις ἔμελλε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου. Μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ Πηλούσιον, ὅπου εἶχε πλεύσει ἐκ Φοινίκης καὶ ὁ στόλος

Τυρίων, ὅςτις ἀνῆκεν ἤδη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Τύρου. Αἴγυπτος ὑπετάχθη ἄνευ ἀντιστάσεως. Οἱ Αἰγύπτιοι, βεβαρημένοι τῶν πιέσεων τῶν Περσῶν, καθ' ὧν πολλάκις ἤδη ἐπὶ δύο αἰῶνας εἶχον εγκασθῇ νἀποστατήσωσιν, οὐ μόνον οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχον νἀποιώσωσι τὸν νέον κατακτητὴν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἦσαν ἕτοιμοι νὰ δεθῶσιν αὐτὸν ὡς ἐλευθερωτήν. Ὁ δὲ σατράπης Μαζάκης, ὅςτις ἦτο τῇ χώρᾳ ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς μισητῆς περσικῆς ἀρχῆς, θάνετο, ὅτι οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐγχωρίων δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ συμιάξεως ἐν ἀγῶνι ἀντιστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Περσίας δὲν ύνατο νὰ λάβῃ βοήθειαν μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τύρου καὶ τῆς Γάζης. αρεδόθησαν λοιπὸν ἀμαχητὶ οἵ τε γύπτιοι καὶ ὁ σατράπης. Ὁ στό- ς ἔπλευσε διὰ τοῦ πηλουσιακοῦ ἰματος τοῦ Νείλου εἰς τὴν Μέμ-. Ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν ε δι' Ἡλιουπόλεως, ἤδη εἶχον ιςέλθει εἰς αὐτὸν ἅπαντα τὰ καθ' ν χωρία. Ἀποδεχθεὶς δ' ἐν Μέμ- ι τὴν ὑποταγὴν τοῦ Πέρσου σα- που, παραδόντος εἰς αὐτὸν καὶ ἐξ ὀκτακοσίων ταλάντων θησαυ- τῆς πόλεως, ἀνεπαύθη ἐπί τινα νον ἐν τῇ ἄλλοτε βασιλείῳ πόλει Αἰγυπτίων, καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶ- ς μουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς, εἰς οὓς λήθησαν οἱ δοκιμώτατοι τῶν ἐξ λλάδος τεχνιτῶν. Οὐδ' ἠμέλησεν

ΖΕΥΣ ΑΜΜΩΝ

Ἀλέξανδρος νὰ προςφέρῃ θυσίαν εἰς τὸν λατρευτὸν τῶν Αἰγυπτίων οῦν Ἆπιν, θέλων νὰ ἑλκύσῃ τοὺς λαοὺς οὓς ὑπέτασσε διὰ τοῦ εἰς τὴν ησκείαν αὐτῶν ἀπονεμομένου σεβασμοῦ. Παραλαβὼν δὲ ὀλίγους μόνον ιολούθους, ἐπορεύθη διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἣν ἠγίαζε τὸ περιλάλητον ἱερὸν τοῦ Ἄμμωνος, ὅςτις οὐ μόνον τῶν Αἰγυπτίων ἦτο ὁ κυριώτατος θεὸς, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἐτιμᾶτο ὡς ιοπρόσωπος Ζεὺς Ἄμμων, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πινδάρου εἶχε κινήσει πρὸς ὕμνον τὴν λύραν. Ἡ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ Ἄμμωνος πορεία οῦ βασιλέως ἔχει τι τὸ περίεργον καὶ μυστηριῶδες, ὅπερ οὐδαμῶς δια-

φωτίζουσιν αἱ περὶ αὐτῆς ποικίλαι διαδόσεις τῶν ἀκολουθησάντων αὐτ· οὐδὲ τὰ σχόλια τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ἱστοριογράφων. Ε ἴσως μὲν ἐκίνει τὸν Ἀλέξανδρον πρὸς τὴν εὐλαβῆ ἐκείνην προςκύνη· ἡ βαθεῖα πρὸς τὰ μυστήρια τῆς θεότητος τάσις, ἣν ἐκληρονόμησε πα τῆς μητρός, καὶ ποιός τις πόθος πρὸς τὰ ὑπέργεια, ἐμποιηθεὶς εἰς τ ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλὰ πάντως ἐνυπῆρχεν ἐν τ ἀποφάσει ἐκείνῃ καὶ σκοπός τις πολιτικός, ἡ ἐπιθυμία νὰ προσθέσῃ τὶ εὐφημίαν καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ περιωνύμου μαντείου εἰς τὴν αἴγλη την ἐκ τῶν νικῶν.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διαμονῆς αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κινούμενος καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ὁμηρικῶν ἀναμνήσεων, ἠθέλησε νὰ ἐπι σκεφθῇ τὴν μικρὰν νῆσον Φάρον, ἥτις ἔκειτο ἀπέναντι τῆς Μαρεώτιδο λίμνης. Ἀναβὰς λοιπὸν διὰ τοῦ κανωβικοῦ στόματος τοῦ Νείλου κα περιπλεύσας τὴν λίμνην, ἀπέβη ἀντικρὺ τῆς νήσου, ἣν εἶχεν ὑμνήσει ποιητής. Ἐκεῖ εἶδεν ὁ δορικτήτωρ ὁπόσον εὐάερος καὶ εὔκρατος κα ὑγιὴς ἦτο ὁ χῶρος, ὁπόσον πρόσφορος ἦτο ἡ θέσις πρὸς ἵδρυσιν πόλεως ἥτις, ἔχουσα ἀπέναντι τὴν νῆσον Φάρον, ἠδύνατο νὰποκτήσῃ ἀρίστους λι μένας καὶ νὰ καταστῇ τὸ διάμεσον ἐμπορεῖον τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνα τολῆς καὶ τὸ κέντρον νέου πολιτισμοῦ ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἀφρική συνδυάζοντος τὸν ἑλληνισμὸν μετὰ τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ βίου τῆ ἀρχαίας Ἀνατολῆς. Αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος λέγεται δοὺς εἰς τὸν ἀρχιτέ κτονα αὐτοῦ Δεινοκράτην τὸ σχέδιον τῆς πόλεως καὶ τῆς εὐστόχου αὐ τῆς καὶ εὐθείας ῥυμοτομίας καὶ θεὶς τὰ σημεῖα ποῦ νὰ οἰκοδομηθῶσιν ἀγορὰ καὶ τὰ βασίλεια καὶ τὰ ἱερὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶ θεῶν. Ἡ πλήρης μέλλοντος καὶ ἐντὸς βραχέος χρόνου ἀναπτυχθεῖσα ἐκείνη πόλις, ἣν αὐτὸς ὁ κτίστης δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ ζῶν, εἶ αὐτὴ ἐκείνη ἥτις ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον οὐ μόνον τὴν παλαιὰν αὐτ σημασίαν διατηρεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπερήφανον ὄνομα τοῦ ἐνδόξου αὐτ οἰκιστοῦ διασώζει, ἡ Ἀλεξάνδρεια.

ι'

Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα νίκη.

Ἡ ἐν Ἰσσῷ νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔθλιψε διττῶς τὴν ψυχὴν το Δαρείου, τὸ μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἥττης, τὸ δὲ διὰ τὴν αἰχμαλω

σίαν τῆς μητρὸς καὶ τῆς προσφιλοῦς συζύγου. Ἀμέσως μετὰ τὴν φυγὴν, εὐθὺς ὡς διέβη τὸν Εὐφράτην, ἔστειλε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον πρέσβεις μετ' ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐζήτει παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων οἰκείων καὶ προςέφερεν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν φιλίαν ἑαυτοῦ καὶ τὴν συμμαχίαν. Ἀλλ' ὁ νικητὴς ἀπήντησεν ἀγερώχως ὡς κύριος τῆς Ἀσίας, προστάσσων τὸν ἡττηθέντα νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν, καὶ, ἀφ' οὗ αναγνωρίσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ὡς δεσπότην, νὰ παραλάβῃ τὴν σύζυγον, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα· εἰ δὲ μὴ ἔλεγεν, ὅτι θὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ ἐχθροῦ ἀδικοῦντος, καὶ ἀντιλέγοντα περὶ τῆς βασιλείας θὰ καταδιώξῃ αὐτὸν, πορευόμενος ἐναντίον αὐτοῦ ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται. Ὁ Δαρεῖος παρ' ὅλην τὴν πρὸς τὴν σύζυγον στοργὴν δὲν ἠθέλησε νὰ παραδώσῃ οὕτως ἀνάνδρως τὴν βασιλείαν τῆς Ἀσίας. Ἀλλ' ὅτε ἤκουσε τὸν Ἀλέξανδρον κατατριβόμενον περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου, ἐνόμισεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς στενοχωρίας αὐτοῦ, ὅπως ἀπολάβῃ τοὺς πεφιλημένους. Οὐδ' ἐφείσθη θυσιῶν ὁ Δαρεῖος, ἀλλὰ προέτεινε διὰ τῶν πρέσβεων αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν ἁπάσας τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς θαλάσσης, νὰ πληρώσῃ δεκακιςχίλια τάλαντα καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν νικητὴν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του ὡς ἐχέγγυον φιλίας καὶ συμμαχίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέκρουσεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰς προτάσεις τοῦ μεγάλου βασιλέως παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ Παρμενίωνος.

Ἡ ἀποτυχία τῶν πρεσβεύσεων τούτων ἠνάγκασε τὸν Δαρεῖον νἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὸν ἀγῶνα τῆς ἀμύνης, ὅπως σώσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοὐλάχιστον τοῦ βασιλείου. Ἡ δὲ θλιβερὰ ἀγγελία τοῦ θανάτου τῆς Στατείρας, ἀποθανούσης κατὰ τὸν τοκετὸν νέου γόνου τοῦ Δαρείου, καὶ κηδευθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς, ἐνέβαλον εἰς αὐτὸν ἔτι μᾶλλον τὸν πόθον νἀγωνισθῇ ὑπὲρ τοῦ θρόνου. Καὶ ἔλεγεν, ὅτι μάλιστα μὲν ἤθελε νὰ νικήσῃ καὶ ἐπανορθώσῃ τὴν τύχην τῶν Περσῶν, ἵνα ἰσχύσας ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον χάριτας ὧν ἔτυχον παρ' αὐτοῦ τὰ φίλτατα ἐν τῇ συμφορᾷ του, ἂν δ' ἐνικᾶτο ἐκ θείας βουλῆς, ηὔχετο μηδεὶς ἄλλος ἄνθρωπος νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κύρου πλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἰ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τὸ περσικὸν κράτος μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην διὰ τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ἀποβάλει τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' εἶχεν ὅμως ἀκόμη ·
θρόνου τοῦ μεγάλου Κύρου κτήσεις εὐρυτάτας, ἐξ,

συλλέξῃ μέγα πλῆθος στρατοῦ ἐναντίον τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὴν τὴν ἕδρ—
τοῦ βασιλείου τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Καὶ ἀληθῶς πολυπληθὴς ὑπῆρξεν στρατὸς ὅςτις ἠθροίσθη τὸ ἔαρ τοῦ 331 π. Χ. ἐν Βαβυλῶνι ἀπὸ τ— Ἀρμενίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ αὐτῆς τῆς Συρίας, μάλιστα δ' ἀ— τῶν χωρῶν τῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος, ἀπὸ τῆς Βα— τριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς καὶ τοῦ ἰνδικοῦ Καυκάσου, ἀπὸ τῆς χώρ— τοῦ ἐν Ἀσίᾳ ἐποικοῦντος σκυθικοῦ φύλου τῶν Σακῶν, ἀπὸ τῆς Ἀρα— χωσίας καὶ τῆς Ἀρείας, ἀπὸ τῆς Παρθυαίας καὶ τῆς Ὑρκανίας καὶ τ—ς γῆς τῶν Ταπούρων, ἀπὸ τῆς Μηδίας καὶ τῆς Βαβυλωνίας, ἀπὸ τ—ν περιχώρων τοῦ περσικοῦ κόλπου, ἀπὸ τῆς Οὐξίας καὶ τῆς Σουσιανῆ—. Δυςαρίθμητον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν, ἀνερχομένων εἰς ὀκτακοσία—ς χιλιάδας, ἂν μὴ εἰς ἓν ὅλον ἑκατομμύριον ἀνδρῶν. Ἱππέων δὲ παρῆσα—ν κατὰ τὸν μετριώτατον ὑπολογισμὸν τεσσαράκοντα χιλιάδες. Πλὴν δὲ τούτων κατελέγοντο εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Δα— ρείου διακόσια δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ δεκα— πέντε μάχιμοι ἐλέφαντες, σταλέντες ἐκ τῆς Ἰν— δικῆς. Διὰ τοῦ στρατοῦ τούτου, ὃν καθίσταν— φοβερὸν οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀλλὰ καὶ ὁ ἄριστο— ὁπλισμὸς καὶ τῶν δρεπανηφόρων ἁρμάτων — πρὸς φόβον καὶ κατάπληξιν τῶν πολεμίων εὐθέ— τως ἐπινενοημένη κατασκευή, ἀπεφάσισεν ὁ Δα— ρεῖος νὰ ὑπερασπισθῇ τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Τίγριδο— χώρας, ἀντιτασσόμενος εἰς τὴν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάβασιν τούτο— τοῦ ποταμοῦ. Πρὸς τοῦτο δ' ἔστειλε μὲν προσκόπους μέχρι τῶν ὀχθῶ— τοῦ Εὐφράτου, ἐκκινήσας δὲ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος — ἐστρατοπέδευσεν ἐν Ἀρβήλοις, πόλει τῆς Ἀσσυρίας κειμένῃ οὐ μακρὰ— τῆς ἀρχαίας Νινευὶ καὶ ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθη— τοῦ Τίγριδος κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν σήμερον ἀπὸ τῆς Ἐρζερού— μης εἰς τὸ Βαγδάτιον.

ΜΑΧΙΜΟΣ ΕΛΕΦΑΣ ΕΠΙ ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΟΛΙΘΟΥ

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ διαμονὴν μηνῶν τινων ἐν Αἰγύ— πτῳ, καθ' ἣν διέταξε τὰ τῆς νέας διοικήσεως τῆς χώρας καὶ ἔλαβεν ἐπικουρίας τινὰς ἐξ Ἑλλάδος καὶ Θρᾴκης, ἐξεκίνησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπως δι' αὐτῆς εἰςελάσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Τύρον, εὗρεν αὐτόθι καὶ τὸν στόλον αὐτοῦ, ὅςτις εἶχεν ἤδη καταπλεύσει ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Διαρ— ρυθμίσας δ' ἐκεῖθεν τὰ τῆς Ἑλλάδος, Φοινίκης, Συρίας καὶ Μικρᾶς Ἀ—

ιος καὶ πέμψας στόλον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες δὲν εἶχον παύσει ταράσσοντες τὴν ἡσυχίαν τῆς Πελοποννήσου, ἐτέλεσε νέας λαμπρὰς θυσίας εἰς τὸν Ἡρακλέα μετὰ μουσικοῦ καὶ γυμνικοῦ ἀγῶνος καὶ κυκλίων χορῶν καὶ διδασκαλίας τραγῳδιῶν, ἐν ᾗ διηγωνίσθησαν ὑπὲρ τοῦ ἄθλου οἱ δοκιμώτατοι τῶν Ἑλλήνων ὑποκριτῶν καὶ ἐχορήγουν οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῶν Κυπρίων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξεπορεύθη ὁ στρατός, καὶ, ἄγων πρὸς βορρᾶν διὰ τῆς παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρόντην ὁδοῦ, ἐτράπη ἔπειτα κατ' ἀνατολὰς πρὸς τὴν Θάψακον, ὅπου ἔμελλε νὰ γείνῃ ἡ διάβασις τοῦ Εὐφράτου.

Ἤδη πρὸ τῆς εἰς Θάψακον ἀφίξεως εἶχε προαποστείλει ὁ Ἀλέξανδρος αὐτόσε προδρόμους, ὅπως γεφυρώσωσι τὸν ποταμόν. Ἀλλ' αἱ δύο γέφυραι, ἃς οὗτοι εἶχον διαταχθῆ νὰ ζεύξωσι, δὲν εἶχον συντελεσθῆ μέχρι τῆς ἀντιπέραν ὄχθης, ἣν κατεῖχε μετὰ δεκακισχιλίων περίπου ἀνδρῶν ὁ Πέρσης Μαζαῖος, σταλεὶς μέχρι τοῦ Εὐφράτου πρὸς φύλαξιν τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τοῦ Δαρείου, εἰ καὶ οὗτος εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἀναμείνῃ τὸν Ἀλέξανδρον πέραν τοῦ Τίγριδος. Ἅμα δὲ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Μαζαῖος ἔφυγεν ἐν σπουδῇ μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς. Τότε οἱ Μακεδόνες ἐτελείωσαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν γεφυρῶν, ἐφ' ὧν ἠδυνήθη νὰ διαβῇ ἀκωλύτως ἡ στρατιὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μέλλων δὲ ὁ Ἀλέξανδρος νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, δὲν ἐτράπη ἐκ Θαψάκου τὴν κατ' εὐθεῖαν πρὸς νότον ἄγουσαν παρὰ τὸν Εὐφράτην ἔρημον ὁδόν, ἣν εἶχον ἀκολουθήσει πρὸ ἑπτὰ δεκαετηρίδων οἱ μετὰ τοῦ Κύρου ἀναβαίνοντες μύριοι, ἀλλ' ἐπορεύθη διὰ τῆς βορειοτέρας ὁδοῦ, ἥτις ἄγει εἰς τὴν Βαβυλῶνα διὰ Νισίβιος, ἀφίνουσα ἐξ ἀριστερῶν τὸν Εὐφράτην, πέραν δὲ τῆς πόλεως ταύτης καὶ μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Τίγριδος ἔχουσα καὶ τοῦτον τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῶν. Διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ πορευόμενος, ἠδύνατο μὲν νὰ παράσχῃ τροφὴν εἰς τοὺς ἵππους ἐν τοῖς λειμῶσι, διήρχετο δὲ διὰ τόπων κατῳκημένων, ἐξ ὧν ἠδύνατο εὐπόρως νὰ προμηθευθῇ ὁ στρατὸς τὰ ἐπιτήδεια, ἀπέφευγε δέ πως τὸ θερινὸν καῦμα, ἐπειδὴ εἶχεν ἤδη ἐπιστῇ ὁ Αὔγουστος, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἐκ Θαψάκου.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐπορεύετο εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐμελέτα νὰ διαβῇ τὸν Τίγριδα ἀπέναντι τῆς Νινευί, ὅπου ἡ διάβασις ἦτο εὐκολωτέρα, κατάσκοποι τοῦ Δαρείου, συλληφθέντες ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὴν ἐν Ἀρβήλοις στρατοπέδευσιν τοῦ μεγάλου

λεὺς τῶν Μακεδόνων, ταῦτα μαθὼν, ἔσπευσε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν βορειότερον, ὅπως μὴ παρακωλυθῇ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαρείου. Εὑρὼν δὲ πόρον ἀφύλακτον, κατώρθωσε νὰ διαβῇ μετὰ δυσκολίας μὲν διὰ τὴν ὁρμὴν τοῦ ῥεύματος, ἀλλ' ἄνευ ἄλλων ἐμποδίων.

Οἱ Μακεδόνες εὑρίσκοντο ἤδη ἐν Ἀσσυρίᾳ. Μετὰ δὲ τέσσαρας ἡμέρας, τὴν 24 Σεπτεμβρίου τοῦ 331 π. Χ., ἀνηγγέλθη εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἐπλανῶντο πλησίον ἐχθρικοὶ ἱππεῖς περὶ τοὺς χιλίους. Ἦσαν πρόσκοποι τῶν Περσῶν, οὓς εὐκόλως ἐδίωξεν ἢ ἀπέκτεινεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν περὶ αὐτόν. Τινὲς δ' αὐτῶν ζωγρηθέντες ὡμολόγησαν, ὅτι ὁ Δαρεῖος εὑρίσκετο πλησίον μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἧς κατήγγειλαν τὸν ἀριθμόν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος συνεῖδεν, ὅτι ὁ στρατὸς αὐτοῦ, ὅςτις ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσαρακοντακιςχιλίων πεζῶν καὶ ἑπτὰ χιλιάδων ἱππέων, ἦτο περίπου μόλις τὸ εἰκοστὸν τῆς στρατιᾶς τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπητεῖτο λοιπὸν φρόνησις, ὅπως παρασκευασθῶσι τὰ πάντα καταλλήλως. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἀναπαύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ὥρμησε τὴν νύκτα τῆς 29 πρὸς τὴν 30 Σεπτεμβρίου πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου· τὴν δὲ πρωίαν ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων εὑρίσκετο ἤδη παρατεταγμένος πρὸς μάχην εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων σταδίων ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἀφ' οὗ ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Παρμενίωνος νὰ μὴ ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως ἅμα τῇ ἀφίξει, ἀλλὰ νὰ παράσχωσιν εἰς τὸν μακεδονικὸν στρατὸν χρόνον τινὰ ὅπως ἀναπαυθῇ.

Τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου δὲν εὑρίσκετο πλέον ἐν Ἀρβήλοις, ἀλλ' εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν πλησίον τῶν Γαυγαμήλων κατὰ τὴν αὐτὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τίγριδος καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ εἰς αὐτὸν χυνομένου ποταμοῦ Λύκου, ὃν εἶχον διαβῆ ἐντὸς πέντε ὅλων ἡμερῶν τὰ πλήθη τῶν Περσῶν. Εὐρυτάτη πεδιὰς ἐν μέσῳ γηλόφων, τῶν τελευταίων πρὸς τὸν Λύκον διακλαδώσεων τῶν Γορδυαίων ὀρέων, ἦτο ὁ χῶρος, ὃν εἶχεν ἐκλέξει ὁ Δαρεῖος ὡς πεδίον τῆς μάχης. Ἐκεῖ διῆλθεν ἄγρυπνος καὶ ἐν φυλακῇ τὴν τελευταίαν νύκτα τοῦ Σεπτεμβρίου ὁ στρατὸς τοῦ Δαρείου, φοβούμενος νυκτερινὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀναπαύσας τὸν στρατὸν, μόλις τὴν πρωίαν τῆς 1 Ὀκτωβρίου ἡτοίμασεν αὐτὸν εἰς μάχην συμφώνως πρὸς τὰς δοθείσας τὴν προτεραίαν περὶ παρατάξεως ὁδηγίας. Κατὰ ταύτας ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐτάχθη εἰς δύο γραμμὰς, ὧν ἡ δευτέρα, ἀποτελουμένη ἐκ κεχωρισμένων ὀπισθοφυλακῶν τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῆς πρώτης, ἐντολὴν εἶχε νὰ ἐξουδετερώσῃ πᾶσαν ἐκ τοῦ πλαγ[illegible]

έγγισιν καὶ πάντα ἐκ τῶν νώτων κίνδυνον αὐτῆς. Τὴν δὲ πρώτην γραμμὴν ἀπετέλουν, ἐκ δεξιῶν πρὸς τἀριστερὰ καταλεγόμενοι, οἱ Ἀγριᾶνες αἱ οἱ τοξόται, αἱ ὀκτὼ ἶλαι τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ, τὸ ἄγημα τῶν πασπιστῶν καὶ οἱ λοιποὶ ὑπασπισταί, αἱ ἓξ τάξεις τῶν ὁπλιτῶν τῆς φάλαγγος καὶ τέλος οἱ ἱππεῖς τῶν συμμάχων, ὧν τὸ ἄκρον ἀριστερὸν κατεῖχον οἱ Θεσσαλοί. Εἶχε δὲ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος ὁ Παρμενίων. Ὁ δὲ Δαρεῖος εἶχε ταχθῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, πρὸ μὲν ἑαυτοῦ ἔχων πεντήκοντα δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ τοὺς ἐλέφαντας, περιστοιχιζόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἐκλεκτοτάτων στρατευμάτων, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ κέντρον. Ὄπισθεν δὲ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἦτο τεταγμένη δευτέρα γραμμὴ εἰς βάθος. Καὶ τὸ μὲν ἄκρον ἀριστερὸν τῆς περσικῆς παρατάξεως κατεῖχον οἱ Βακτριανοὶ ἱππεῖς καὶ σὺν τούτοις οἱ Δᾶαι καὶ οἱ Σογδιανοὶ ὑπὸ τὸν σατράπην τῆς Βακτριανῆς Βῆσσον, τὸ δὲ ἄκρον δεξιὸν ἀπετέλουν οἱ ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας λαοί. Εἶχον δὲ ταχθῆ ἔμπροσθεν μὲν τοῦ εὐωνύμου κέρατος οἱ Σκύθαι ἱππεῖς καὶ περὶ τοὺς χιλίους ἐκ τῶν Βακτριανῶν καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατόν, πρὸ δὲ τοῦ δεξιοῦ οἱ ἱππεῖς τῶν Ἀρμενίων καὶ Καππαδοκῶν καὶ πεντήκοντα ἅρματα.

Τὸ πλῆθος τῶν δύο στρατῶν ἦτο οὕτω δυςανάλογον, ὥςτε ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πτέρυγος εὑρίσκετο ἀπέναντι τοῦ κέντρου τῆς περσικῆς παρατάξεως, ὅλον δὲ τὸ εὐώνυμον κέρας τοῦ Δαρείου περιεῖχε τῆς μακεδονικῆς γραμμῆς καὶ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Συνιδὼν τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος, διέταξεν ἥσυχον προχώρησιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ πρὸς τὰ δεξιά, καὶ ἐπλησίαζον ἤδη οἱ Μακεδόνες νὰ παρακάμψωσι τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὑρίσκοντο ἀπέναντι αὐτῶν τὰ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως πεντήκοντα δρεπανηφόρα ἅρματα, τεταγμένα ἐν χώρῳ, ὃν οἱ Πέρσαι εἶχον προσφόρως ἐπιπεδώσει οὕτως ὥςτε νὰ κινῶνται ταῦτα ἐλευθέρως ἐν τῇ μάχῃ. Τότε ὁ Δαρεῖος, φοβηθείς, μή, τοῦ Ἀλεξάνδρου προχωροῦντος περαιτέρω πρὸς τὰ ἀνώμαλα μέρη τοῦ πεδίου, ἀποβῶσιν ἄχρηστα τὰ ἅρματα, διέταξε τοὺς πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τεταγμένους Βακτρίους καὶ Σκύθας ἱππεῖς νὰ προχωρήσωσι κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν Μακεδόνων. Ἐν ᾧ δὲ δεινὸς συνάπτεται ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν Βακτρίων καὶ Σκυθῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων ἱππέων τοῦ Μενίδα καὶ Ἀρίστωνος, τὸ εὐώνυμον τῶν Μακεδόνων ἔχει ἤδη προχωρήσει πρὸς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν ὅπου ἦσαν τεταγμένα τὰ ἄλλα ἑκατὸν δρεπανηφόρα.

'Αλλ' ἡ προςβολὴ τῶν ἁρμάτων δὲν ἔφερε τὸ προςδοκώμενον ὑπὸ τοῦ Δαρείου ἀποτέλεσμα. Οἱ 'Αγριᾶνες καὶ οἱ ἀκοντισταὶ τινὰ μὲν αὐτῶν κατηκόντιζον, τινὰ δὲ συνελάμβανον ἀπὸ τῶν ῥυτήρων καὶ τοὺς μὲν ἀναβάτας αὐτῶν κατέσπων, τοὺς δὲ ἵππους κατέκοπτον· περὶ δὲ τὰ ἐφορμῶντα ἐναντίον τῶν ὑπασπιστῶν σχηματίζεται κενὸν κατὰ τὰς εἰς τούτους δοθείσας ὁδηγίας, οὕτως ὥςτε τὰ ἅρματα διέρχονται μὲν σῶα, ἀλλὰ καὶ δὲν προξενοῦσι βλάβην εἰς τὰς τάξεις τῶν Μακεδόνων, ὅπου τέλος πίπτουσι καὶ αὐτὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἱπποκόμων τῆς στρατιᾶς τοῦ 'Αλεξάνδρου καὶ εἰς τὰς τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν.

'Αλλὰ πάντα ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀρχὴ μόνον καὶ εἰςαγωγὴ τῆς μάχης. Καὶ ὅμως ἐν ταῖς κεχωρισμέναις ταύταις ἀψιμαχίαις ἐνυπῆρχον τὰ σπέρματα τῆς κρίσεως τοῦ ἀγῶνος, καθότι ἡ τὸ κατ' ἀρχὰς μεμονωμένη πάλη τῶν Βακτρίων καὶ Σκυθῶν ἱππέων πρὸς τοὺς περὶ τὸν Μενίδαν καὶ τὸν 'Αρίστωνα ἔγεινε κατ' ὀλίγον ἀφορμὴ τῆς διασπάσεως τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν Περσῶν. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἠνάγκασε τοὺς Πέρσας ἱππεῖς τοῦ εὐωνύμου κέρατος νὰ προχωρήσωσι πρὸς τἀριστερὰ, ὅπως τὸ μὲν ὑποστηρίξωσι τὸν ἀγῶνα τῶν Βακτρίων καὶ Σκυθῶν, τὸ δὲ κυκλώσωσι τοὺς αὐτόθι ἀγωνιζομένους πολεμίους. 'Αλλ' ἡ κίνησις αὕτη παρήγαγε μεταξὺ τῶν ἱππέων τῆς βαρβαρικῆς παρατάξεως καὶ τῶν πεζῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ παρακολουθήσωσιν αὐτοὺς μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, κενὸν, διὰ τοῦ ὁποίου εἰςεχώρησε δρομαῖος καὶ ἐν ἀλαλαγμῷ ὁ 'Αλέξανδρος, διευθυνόμενος μετὰ τῶν ἱππέων τῶν ἑταίρων καὶ τῆς φάλαγγος ὡς ἐπὶ αὐτὸν τὸν Δαρεῖον καὶ τὸ κέντρον τῆς περσικῆς στρατιᾶς. Ἡ διάσπασις τοῦ περσικοῦ κέντρου ἐπέρχεται πλήρης. Γενναίως μάχεται ὁ 'Αλέξανδρος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, παλαίοντες, ὠθοῦντες, κατακόπτοντες τὰ πρόσωπα τῶν Περσῶν διὰ τῶν ἀκοντίων. Πυκνὴ, φοβερὰ, φρίσσουσα ὑπὸ τῶν σαρισῶν κινεῖται ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ. Οἱ Πέρσαι δὲν ἀντέχουσι πλειότερον εἰς τὸ φοβερὸν θέαμα, εἰς τὴν ὁρμητικὴν καὶ δυςκαταγώνιστον προςβολήν. Αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, καὶ πάλιν καταληφθεὶς ὡς ἐν Ἰσσῷ ὑπὸ ἀσυγγνώστου δειλίας, δίδει τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς. Μετὰ καρτερικὴν ἀντίστασιν ἡ πρώτη γραμμὴ τοῦ μέσου ἀκολουθεῖ φεύγοντα τὸν μέγαν βασιλέα, μετ' αὐτῆς δὲ τρέπεται εἰς φυγὴν καὶ ἡ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ κέντρου. 'Αλλὰ καὶ τὸ εὐώνυμον κέρας τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ὁρμητικὴν ἔφοδον τοῦ 'Αρέτα κατὰ τῶν πολεμίων κατανικᾶται καὶ φεύγει.

Οὕτως οἱ Μακεδόνες εἶχον νικήσει διὰ τοῦ δεξιοῦ

ρου τὸ εὐώνυμον καὶ τὸ μέσον τῆς ἐχθρικῆς στρατιᾶς, ἅτινα ἤδη ἔφευ-
γον, διωκόμενα ὑπὸ τῶν νικητῶν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως τὸ δεξιὸν περσικὸν
κέρας οὐ μόνον ἀντεῖχεν ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ κατεπόνει δεινῶς τοὺς ὑπὸ
τὸν Παρμενίωνα Θεσσαλοὺς ἱππεῖς. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ παραιτεῖ-
ται ὁ Ἀλέξανδρος τῆς περαιτέρας διώξεως τοῦ ἡττημένου μέρους τοῦ
ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ ἐπιστρέφει εἰς βοήθειαν τοῦ Παρμενίωνος. Μετὰ
πεισματωτάτην ἱππομαχίαν ἀποκρούων καθ' ὁδὸν τοὺς φεύγοντας τῶν
πολεμίων ἱππέων, Πάρθων, Ἰνδῶν καὶ Περσῶν, φθάνει εἰς τὸ δεξιὸν
τῶν βαρβάρων, ὅπερ ἤδη εἶχεν ἀρχίσει καὶ αὐτὸ νὰ φεύγῃ, νικηθὲν τέ-
λος ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων.

Ἡ νίκη ὑπῆρξε πλήρης. Ἡ φυγὴ ἔγεινε πρόξενος δυςυπολογίστων
απωλειῶν εἰς τοὺς Πέρσας, ὧν λέγονται πεσοῦσαι περὶ τὰς τριακοσίας
χιλιάδες κατὰ τὰς ὑπερβολικωτάτας τῶν διηγήσεων. Ἐκ δὲ τῆς στρα-
τιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ ἄνδρες μὲν περὶ τοὺς πεν-
τακοσίους, ἵπποι δ' ἔκ τε τῶν τραυμάτων καὶ τῆς κακοπαθείας τῆς ἐν τῇ
διώξει ὑπὲρ τοὺς χιλίους.

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀνεπαύθη ἀμέσως μετὰ τὴν νίκην, ἀλλ' ἐξηκο-
λούθησε τὴν δίωξιν μέχρι τῶν Ἀρβήλων, ὅπου ἔφθασε τὴν ὑστεραίαν.
Ἐκεῖ εὗρε τὰ χρήματα καὶ τὰ σκεύη τοῦ ἡττημένου βασιλέως καὶ τὸ
ἅρμα τοῦ Δαρείου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ τόξα· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Δαρεῖος δὲν
εὑρίσκετο πλέον ἐν Ἀρβήλοις, φεύγων διὰ τῶν ὀρέων πρὸς τὴν Μηδίαν.

ια'

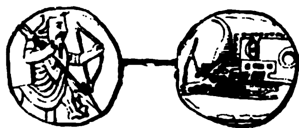
Βαβυλὼν, Σοῦσα, Περσέπολις.

Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις νίκη παρέδιδεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰς κλεῖδας
τῆς Περσίας. Ὁ Δαρεῖος ἁπλοῦς ἤδη φυγὰς μετ' ὀλίγων χιλιάδων Βα-
κτρίων ἱππέων καὶ διςχιλίων περίπου Ἑλλήνων μισθοφόρων ἔσπευδεν εἰς
τὴν Μηδίαν, πεφοβημένος καὶ κυριώτατον μέλημα ἔχων τὴν διάσωσιν
τῆς ἰδίας ζωῆς. Οὐδ' ἠδύναντο νὰ σώσωσι πλέον τὴν Περσίαν τὰ πε-
νιχρὰ λείψανα τοῦ ἐν Γαυγαμήλοις ἡττηθέντος μεγάλου στρατοῦ, οἱ
περὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην τεσσαρακοντακιςχίλιοι τὸ πολὺ ἄνδρες, οἵτινες
εἶχον ἀποφασίσει νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς παρόδους τὰς ἀγούσας ἐκ τῆς
...νίας εἰς τὴν Περσίδα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπευσε νἀποκτήσῃ τῆς ἐν Γαυγαμή-

λοις νίκης τὸ εὔκολον ἆθλον, δεχόμενος τὴν ὑποταγὴν τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν Σούσων. Ἄνευ ἀντιστάσεως παρεδόθη ἡ Βαβυλών. Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἤδη πλησίον τῆς μεγάλης παρὰ τὸν Εὐφράτην πόλεως, καὶ προεχώρει ἄγων συντεταγμένον ὡς εἰς μάχην τὸν στρατόν, ὅτι οἱ Βαβυλώνιοι ἐξῆλθον πανδημεὶ μετὰ τῶν ἱερέων αὐτῶν καὶ ἀρχόντων εἰς προϋπάντησιν τοῦ βασιλέως, φέροντες δῶρα καὶ παραδίδοντες τὴν πόλιν καὶ τὴν ἄκραν καὶ τὰ χρήματα. Παραλαβὼν δὲ τὴν Βαβυλῶνα ὁ Ἀλέξανδρος, κατέστησε σατράπην τῆς χώρας τὸν Πέρσην Μαζαῖον, αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅςτις εἶχε φύγει πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸν Εὐφράτην ἄφιξιν τοῦ βασιλέως, ἔπειτα δ' ἐν τῇ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχῃ εἶχεν ἀγωνισθῇ κατ' αὐτοῦ λαμπρῶς. Ὁ Ἀλέξανδρος διετράνωσε καὶ ἐν Βαβυλῶνι πρὸς τοὺς ἐγχωρίους θεοὺς τὸν αὐτὸν σεβασμὸν ὃν εἶχε δείξει ἐν Φοινίκῃ καὶ Αἰγύπτῳ, θύσας μὲν εἰς αὐτούς, προςτάξας δὲ νὰ νοικοδομηθῶσι τὰ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατεστραμμένα ἱερὰ τῶν Βαβυλωνίων τά τε ἄλλα καὶ τὸ τοῦ Βήλου, τοῦ παρ' αὐτοῖς τιμιωτάτου τῶν θεῶν.

Πολλὰ ἦσαν τὰ χρήματα, ἅτινα εὗρεν ὁ νικητὴς ἐν Βαβυλῶνι, οὕτως ὥςτε ἠδυνήθη νὰ διανείμῃ ἀξίας λόγου ἀμοιβὰς εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, τοὺς ὁποίους ἐπὶ ἕνα ὅλον μῆνα ἀφῆκε νὰ ἀναπαυθῶσι, παραδιδομένους εἰς τὰς τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις ἃς παρεῖχεν ἡ πλουσιωτάτη καὶ τρυφηλοτάτη πόλις τῆς Σεμιράμιδος. Μετὰ δὲ ταῦτα, παραλαβὼν τὸν στρατόν, διηυθύνθη πρὸς τὰ Σοῦσα. Καθ' ὁδὸν δὲ ἤδη εὑρισκόμενος ἔμαθεν, ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ τύχῃ ἀντιστάσεως, ἐπειδὴ ὁ Φιλόξενος, ὃν εἶχε στείλει εἰς τὰ Σοῦσα εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Γαυγαμήλοις μάχην, εἶχε παραλάβει τὴν πόλιν, παραδοθεῖσαν παρὰ τῶν ἐγχατοίκων. Φθάσας δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ Σοῦσα μετὰ εἴκοσιν ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἀναχωρήσεως, εὗρεν ἀμύθητον ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς βασιλείοις πλοῦτον, ἀπὸ αἰώνων ἀποτεθησαυρισμένον ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας. Ἐκεῖ πορφύρα καὶ λίθοι πολύτιμοι καὶ πλῆθος ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἀσήμου ἢ εἰς δαρεικοὺς κεκομμένου, ἀνερχόμενον εἰς πεντήκοντα χιλιάδας ταλάντων, ἤτοι εἰς δύο καὶ ἥμισυ περίπου δισεκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν λαφύρων ὑπῆρξαν καὶ οἱ χαλκοῖ ἀνδριάντες τοῦ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οὓς ὁ Ξέρξης εἶχε παραλάβει ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. Τούτους ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

ΧΡΥΣΟΥΣ ΔΑΡΕΙΚΟΣ

Διατάξας δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὰ τῆς Σουσιανῆς καὶ ἐγκαταστήσας σα-
άπην τὸν Πέρσην Ἀβουλίτην, ὅςτις εἶχεν ἑκουσίως παραδώσει τὴν
λιν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀφῆκε μὲν ἐν Σούσοις μακεδονικὴν φρουρὰν
ό τινα τῶν ἑταίρων, τὸν Μάζαρον, ἀπέλιπε δ' ἐν τοῖς βασιλείοις τὴν
τέρα τοῦ Δαρείου, ἥτις μέχρι τοῦδε ἠκολούθει τὸν νικητὴν ἀπὸ τῆς
Ἰσσῷ μάχης μετὰ καὶ τῶν τέκνων τοῦ μεγάλου βασιλέως. Μετὰ δὲ
ῦτα ἐξεκίνησε περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 331 π. Χ., ὅπως
λάσῃ περαιτέρω εἰς τὴν ὀρεινὴν χώραν τοῦ Ἰρὰν καὶ καταλάβῃ τὰς
πὰς πρωτευούσας πόλεις τῶν Περσῶν βασιλέων. Εἶχε δὲ ἤδη προσαυ-
θῇ ἡ περὶ αὐτὸν στρατιὰ διὰ νέων ἐπικούρων ἐκ Μακεδονίας, Θρά-
καὶ Ἑλλάδος, οὓς εἶχεν ἀγάγει εἰς Σοῦσα ὁ στρατηγὸς Ἀμύντας.
νήρχοντο δὲ οὗτοι ἐν ὅλῳ εἰς δεκατρεῖς χιλιάδας καὶ πεντακοσίους
ζοὺς καὶ εἰς ἱππεῖς περὶ τοὺς δισχιλίους.

Ἀπὸ τῶν Σούσων ἦγεν εἰς τὴν Περσίδα πρῶτον μὲν πεδινὴ ὁδὸς διὰ
ῆς Σουσιανῆς, ἥτις ἔπειτα ἐξηκολούθει διὰ τῆς χώρας τῶν πεδινῶν
ξίων. Ἔπειτα δὲ ἡ ὁδὸς, ἀνερχομένη εἰς τὰ ὄρη, συνεκλείετο ὑπὸ
ῶν στενῶν τῶν κατὰ τὴν χώραν τῶν ὀρεινῶν Οὐξίων, μεθ' ἃ εἵπετο
αξιτὸς ἄγουσα εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ τὰς Πασαργάδας. Καὶ οἱ μὲν
πεδία οἰκοῦντες τῶν Οὐξίων, ὄντες καὶ πρότερον ὑποτεταγμένοι εἰς
ὸν μέγαν βασιλέα, παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἀφῆκαν ἐλευ-
ίραν εἰς αὐτὸν τὴν δίοδον. Ἀλλ' οἱ ὀρεινοὶ Οὔξιοι ἦσαν λαὸς ἀνυπό-
κτος, ὅςτις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς τῶν Περσῶν μόνον ἐπὶ με-
άλοις δώροις ἄφινεν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν τῶν παρόδων. Ἀλλ' ὁ
Ἀλέξανδρος κατώρθωσε νὰ πατήσῃ τοὺς Οὐξίους. Ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνοι ἀνέ-
ενον αὐτὸν εἰς τὰ στενὰ, ὅπως λάβωσι παρ' αὐτοῦ ὅσα συνήθως ἐλάμ-
ανον παρὰ τῶν μεγάλων βασιλέων, ὁ Ἀλέξανδρος, ὁδηγούμενος ὑπὸ τῶν
Ουσίων, διέβη διὰ νυκτὸς ἐξ ἄλλης ὁδοῦ τραχείας καὶ δυςπόρου, καὶ,
τιδραμὼν τὰς ὀρεινὰς κώμας τῶν Οὐξίων, ἐπῆλθεν ἔπειτα ἐπιστρέψας
'αντίον τῶν φυλασσόντων τὴν δίοδον, οἵτινες ἄνευ μάχης κατενικήθη-
ν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ διεσπάρησαν, πολλὰς ὑποστάντες ζημίας.

Ἀλλ' ἡ διάβασις τῶν στενῶν τούτων δὲν ἦτο ἡ μόνη δυσκολία τῆς
πὸ τῶν Σούσων εἰς τὴν Περσίαν ἀγούσης ὁδοῦ. Δευτέρα καὶ δυσκο-
ώτερα στενὰ ἐπιπρόσθουν μετὰ ταῦτα, αἱ καλούμεναι Περσίδες ἢ Σου-
σιάδες πύλαι, πάροδος ὑπὸ ἀποκρήμνων περιβαλλομένη ὀρέων. Ταύτην
διατειχίσας ἐφύλασσεν ὁ Πέρσης [illegible] ρὶ αὐτὸν
τεσσαρακοντακιςχιλίων ἀνδρῶν, [illegible] Γαυ-

γάμηλα πανωλεθρίας. Οὐ μόνον δὲ ἡ ἰσόπαλος τοῦ ἐχθροῦ στρατιὰ καὶ τὸ δύςβατον τῆς τε ὀχυρᾶς παρόδου καὶ τῶν παρακειμένων χιονοσκεπῶν ὀρέων, ἀλλὰ καὶ ἡ προκεχωρημένη χειμερία ὥρα, τὰ πάντα ἐφαίνοντο παρέχοντα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀνυπερβλήτους πρὸς τὴν διάβασιν δυσχερείας. Ἀλλὰ τέλος καὶ ταύτην τὴν δίοδον ἠδυνήθη νὰ παρακάμψῃ, τραπεὶς τραχεῖαν καὶ στενὴν ὁδὸν, δηλωθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ αἰχμαλώτων, δι' ἧς παρελθὼν ἐντὸς τῶν πυλῶν προςέβαλε τοὺς περὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην ἐκ τῶν νώτων, ἐν ᾧ συγχρόνως ὁ Κρατερὸς, ὃν εἶχεν ἀφήσει πρὸ τῶν πυλῶν, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Τῶν πολεμίων τινὲς μὲν κατεκόπησαν, τινὲς δ' ἐζωγρήθησαν, ἄλλοι δὲ τέλος ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριοβαρζάνης· ἀλλὰ καὶ τούτων πολλοὶ ἀπωλέσθησαν, ῥίψαντες ἑαυτοὺς κατὰ τῶν κρημνῶν.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἐν Περσεπόλει, ἐν τῇ παλαιᾷ ἕδρᾳ τῶν Περσῶν βασιλέων καὶ ἱερωτάτῃ ἑστίᾳ τῆς Περσίδος, καὶ κατελάμβανε τὰς πλησίον κειμένας Πασαργάδας, ὅπου ἵστατο ἄλλοτε ὁ θρόνος τοῦ Κύρου καὶ ὑψοῦτο νῦν περίβλεπτος ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ἱδρυτοῦ τοῦ περσικοῦ κράτους. Καὶ ἐν ᾧ οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ τῆς Περσεπόλεως ἀπεκομίζοντο ἐπὶ δεκακιςχιλίων ζευγῶν ἡμιόνων καὶ πεντακιςχιλίων καμήλων καὶ οἱ νικηταὶ παρεδίδοντο εἰς τὸν φόνον καὶ τὴν διαρπαγὴν τῆς πλουσιωτάτης τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον πόλεων, ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν πυρπολουμένων βασιλείων ἀνήρχετο ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Ξέρξου, τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ τοῦ Κοδομαννοῦ, σκιαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν αὐτοῦ ὑπερτεταμένου χρυσοῦ οὐρανίσκου.

ιβ'

Ἡ δίωξις καὶ ὁ θάνατος τοῦ Δαρείου.

Ἐν ᾧ οἱ Μακεδόνες διέμενον ἀκόμη ἐν Περσεπόλει, ὁ Ἀλέξανδρος, εἰ καὶ ἦτο χειμὼν, διέτρεξε μετὰ μέρους μόνον τοῦ στρατοῦ τὴν Περσίδα καὶ ὑπέταξε τὰς ἄλλας αὐτῆς πόλεις, οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην εὑρὼν ἀντίστασιν. Ὑποτάξας δὲ οὐκ ἄνευ δυσκολιῶν καὶ τὸν ὀρεινὸν ἅμα καὶ ληστρικὸν λαὸν τῶν Μάρδων καὶ διατάξας τὰ τῶν σατραπιῶν τῆς Περσίδος καὶ τῆς Καρμανίας, εἰς ἃς ἐπέστησε Πέρσας σατράπας, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέλθῃ πλέον ἐναντίον τοῦ Δαρείου ἀρχομένου.

330 π. Χ.

Εἴδομεν, ὅτι ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν ἐκ τῶν Ἀρβήλων φυγὴν εἶχε τραπῆ
τὴν Μηδίαν. Κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ χειμῶνι τοῦ 331 καὶ τῷ ἔαρι τοῦ
0 π. Χ. διατριβὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Βαβυλωνίᾳ, ἐν Σουσιανῇ, ἐν
ρσίδι συνήχθησαν εἰς Ἐκβάτανα περὶ τὸν Δαρεῖον μετὰ στρατιᾶς
λοὶ τῶν ἐγκρίτων ὑπηκόων ὅσοι ἔμενον ἀκόμη πιστοὶ εἰς τὸν μέγαν
σιλέα. Πλὴν δὲ τοῦ ἤδη παρόντος στρατοῦ ἀνεμένοντο καὶ ἄλλαι ἐπι-
ρίαι καὶ ἦτο δυνατὸν πολὺ περισσότεραι νὰ κληθῶσιν, ὅπως δι' ἀξιο-
χων δυνάμεων ἀγωνισθῇ ἀκόμη ὁ Δαρεῖος νὰ περισώσῃ τὰ λείψανα
περσικῆς μοναρχίας.

Ἐν τούτοις, ἐπιστάντος ἤδη τοῦ Ἰουνίου τοῦ 330 π. Χ., ὁ Ἀλέ-
ξανδρος ἐξεκίνησεν ἐκ Περσεπόλεως. Σπεύσας ἐν τάχει ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ,
ὁ Δαρεῖος περιεστοιχίζετο ἐν Ἐκβατάνοις ὑπὸ στρατοῦ, εὑρέθη ἐντὸς
δεκα ἡμερῶν ἐν Μηδίᾳ. Ἀλλ' ἤδη ὁ Δαρεῖος, ἀποφεύγων τὴν σύγ-
ουσιν ἕνεκα τῆς μὴ ἀφίξεως τῶν ἀναμενομένων Καδουσίων καὶ Σκυθῶν,
εν ἐγκαταλίπει τὰ Ἐκβάτανα καὶ ἔφευγε πρὸς τὰς Κασπίας πύλας.
Ἀλέξανδρος ἐδιπλασίασε τὴν ταχύτητα τῆς διώξεως. Τὰ Ἐκβά-
τανα καταλαμβάνονται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ μεταβάλλονται εἰς
σαυροφυλάκιον τῶν ἐκ Περσίδος θησαυρῶν. Ἕνδεκα ἡμέραι ἤρκεσαν
τὸν Ἀλέξανδρον, ὅπως φθάσῃ εἰς Ῥάγας. Ἀλλ' αἱ ταχύταται αὗ-
ται πορεῖαι τοῦ προτροπάδην τὸν φυγάδα βασιλέα καταδιώκοντος στρα-
τοῦ τῶν Μακεδόνων κατεπόνησαν τοὺς στρατιώτας καὶ κατέστησαν
αγκαίαν τὴν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνάπαυσιν ἐν Ῥάγαις.

Ὁ δὲ Δαρεῖος εἶχεν ἤδη ὑπερβῆ τὰς Κασπίας πύλας. Ἀλλὰ τὸ
ρατόπεδον αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ δὲν ἦτο κατασκήνωμα βασιλέως, οὐδὲ
ἐν φυλακεῖον τοῦ φυγάδος, ἀλλὰ στραταρχεῖον ἀποστατῶν κατὰ τοῦ
πτώτου Ἀχαιμενίδου. Ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Δαρείου εὑρίσκοντο σὺν
οῖς ἄλλοις ὁ σατράπης Βῆσσος μετὰ τῶν πιστῶν Βακτρίων του καὶ ὁ
λιάρχης τῶν μετὰ τοῦ Δαρείου φευγόντων ἱππέων Ναβαρζάνης. Τού-
ων ὁ Ναβαρζάνης, παραστὰς πρὸ τοῦ βασιλέως, συνεβούλευσεν αὐτὸν
παραχωρήσῃ τὴν τιάραν εἰς τὸν Βῆσσον, ἅτε μόνον δυνάμενον νὰ
σώσῃ τὸ κράτος διὰ τῶν γενναίων Βακτρίων καὶ τῆς συμμαχίας αὐτοῦ
μετὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ Σκυθῶν. Ἡ πρὸς τοὺς τοιούτους λόγους τοῦ χι-
λιάρχου ἐπιδειχθεῖσα ὀργὴ τοῦ βασιλέως, οὗ μόλις ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ
τὸ ξίφος ὁ Ναβαρζάνης, ἐπετάχυνε τὴν ἀποστασίαν τῶν δύο ἀριστέων,
... προσεχώρ... ης ὁ σατράπης τῶν Ἀραχώτων καὶ
... νετοῦ Ἀρταβάζου οἱ ἀπο-

στάται ἐπανῆλθον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ζητοῦντες π
αὐτοῦ συγχώρησιν καὶ ἀποδεχόμενοι νἀκολουθήσωσιν αὐτόν, μέλλο
νὰ πορευθῇ περαιτέρω τὴν ὑστεραίαν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ μετάνοια αὕτ
ἦτο ἁπλῆ ὑπόκρισις. Τὴν δ' ἑσπέραν τῆς ὑστεραίας ὁ Δαρεῖος εὑρ
σκετο δέσμιος εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀποστατῶν ἐν Θάρᾳ, ὅπου εἶχε φθά
σει μετὰ τὴν πορείαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ στρατός. Ἦτο δὲ τὸ σχέ
διον τῶν ἀποστατῶν νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ νὰ σώσωσι τ
ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ περσικοῦ κράτους, ἐξαγοράζοντες παρὰ τοῦ Ἀλε
ξάνδρου τὴν εἰρήνην διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ αἰχμαλώτου Δαρείου.

Ἡ σύλληψις τοῦ Δαρείου ὑπῆρξε τὸ σύνθημα παντελοῦς σχεδὸν δια-
λύσεως τῆς τὸν βασιλέα ἀκολουθούσης στρατιᾶς πλὴν τῆς περὶ τοὺ
ἀποστάτας. Τινὲς δὲ τῶν προκρίτων Περσῶν ἔφυγον πρὸς τὸν Ἀλέ-
ξανδρον, ὅστις, μαθὼν τὰ γενόμενα, ἐπετάχυνε τὴν δίωξιν, παραλα-
βὼν μέρος τοῦ στρατοῦ, καὶ κατέφθασε τέλος τοὺς φυγάδας οὐ μακρὰ
τῆς πόλεως Ἑκατομπύλου ἐν τῇ Παρθυαίᾳ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 33
π. Χ. Βραχύτατος λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ χρόνος ὁ διελθὼν ἀπὸ τῆς ἐκ Περ
σεπόλεως ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς εἰς τὴν Παρθυαία
ἀφίξεως. Ὀλίγων δὲ μόνον ἡμερῶν ἔργον ὑπῆρξεν ἡ ἐκ Ῥαγῶν εἰ
Ἑκατόμπυλον δίωξις, εἰ καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνήρχετο εἰς δισχίλια κα
πεντακόσια σχεδὸν ἀρχαῖα στάδια, ἤτοι εἰς τετρακόσια ἑβδομήκοντ
περίπου χιλιόμετρα. Ὁδὸς ὀγδοήκοντα ἓξ συνήθων ὁδοιπορικῶν ὡρ
διηνύθη ἐντὸς πέντε μόνον ἡμερῶν χάρις εἰς τὴν ταχύπτερον σπου
καὶ τὴν ἀπαράμιλλον γοργότητα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἄνδρες καὶ ἵπ
ἀποκάμνοντες καὶ πίπτοντες καθ' ὁδὸν δὲν ἀνεχαίτιζον τὰς ὑπὸ τὸ
ρινὸν καῦμα ἢ κατὰ τὰς νυκτίους ὥρας ἐσπευσμένας πορείας. Ἐ
τῶν τὰς βραχυτάτας ὁδούς, δὲν ὤκνησε νὰ διαβῇ οὐδὲ χώρας παν
ἀνύδρους. Ἀλλ' ἡ καρτερία καὶ ἡ ἐγκράτεια τοῦ βασιλέως ἐχρησίμ
τοὺς στρατιώτας ὡς παράδειγμα ἄξιον μιμήσεως. Εἰς ταύτην τὴν
ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος διήγησιν, ἣν ἄλλοι τῶν ἱστορησάντων
Ἀλέξανδρον μεταθέτουσιν εἰς ἄλλην περίστασιν, ἀλλ' ἥτις, ὁπο
καὶ ἂν συνέβη τὸ πρᾶγμα, δεικνύει δι' ὁποίων τρόπων ἐγνώριζε
ξανδρος νὰ σαγηνεύῃ τοὺς περὶ αὐτόν. Κομισθέντος εἰς τὸν β
μέσῳ τόπων ἀνύδρων ὀλίγου ὕδατος ἐντὸς κράνους, ὁ Ἀλέξαν
τοὺς περὶ αὐτὸν κλίνοντας τὴν κεφαλὴν καὶ ἀτενίζοντας πρὸς
ἀπέδωκε τὸ ὑδροφόρον κράνος χωρὶς νὰ πίῃ, εἰπών, ὅτι ἂν ἱ
μόνος, ἔμελλον νὰ ἀθυμήσωσιν οἱ στρατιῶταί του. Οἱ Μακ

ς τὴν ἐγκράτειαν καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ βασιλέως, ἀνεκραύγασαν, ἐρακελεύοντες αὐτὸν νὰ ὁδηγήσῃ πάλιν αὐτοὺς εἰς τὰ πρόσω, διότι τε κάματος, οὔτε δίψα, οὔτε ἡ ἰδέα ὅτι εἶνε θνητοὶ ἠδύνατο νὰ κατα-:βῃ αὐτούς, ἐφ' ὅσον εἶχον τοιοῦτον βασιλέα. Καὶ οἱ ἱππεῖς ἀλαλά-:ντες ἐμάστιξαν πάλιν τοὺς ἵππους, καὶ ἠκολούθησαν μετὰ νέων δυ-:μεων τὸν ἀπροσδεῆ στρατηλάτην.

Ἅμα τῇ πρωΐᾳ τῆς ἕκτης ἡμέρας ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν ἐγγύτατα ῶν φυγάδων. Ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισίς του ἐξέπληξε· καὶ διεσκόρπισεν ὐτούς. Ὁ Βῆσσος καὶ ὁ Βαρσαέντης, σπεύδοντες εἰς φυγὴν, ἀπήτη-εν παρὰ τοῦ Δαρείου νὰ κατέλθῃ τοῦ ἅρματός του καὶ ἐπιβαίνων ἵπ-ου νἀκολουθήσῃ αὐτοὺς φεύγοντας. Ἀνθιστάμενον δ' ἔτρωσαν αὐτὸν :νασίμως. Ὅτε ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν φευ-ντων, ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσει. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Μακεδό-ν καὶ τῆς Περσίας ἤδη βασιλεύς, λύσας τὴν βασιλικήν του χλαμύδα, ἐλυψε δι' αὐτῆς τὸν νεκρὸν τοῦ τελευταίου Ἀχαιμενίδου.

ιγ'

Οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀντίπατρος.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν αἱ Θῆβαι εἶχον πληρώσει πικρὰ τὰ ἀντί-οινα τῆς ἀποστασίας αὐτῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, οἱ Ἕλληνες κατὰ μὲν ὺς τύπους ἦσαν σύμμαχοι τοῦ βασιλέως, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν ὑπήκοοι ὐτοῦ. Ἡ Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς μακεδονικὴ ἐπαρχία. Ἀλη-ὲς ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς μόνους τοὺς Θηβαίους προςηνέχθη σκληρῶς, ὸς δὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἔδειξε φιλικὰς διαθέσεις, καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἐπιεικῶς φεισθείς. Ἀναδειχθεὶς δ' ἐν Κορίνθῳ ἀρχιστράτη-ς τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν βαρβάρων, οὐδεμίαν κατὰ τὸν χρόνον ὶν ἐν Ἀσίᾳ πολέμων παρέλιπε περίστασιν, ὅπως ἐπιδείξῃ ὁπόσον διε-ύπτετο ἡ φιλοτιμία του ὑπὸ ταύτης τῆς ἀνακηρύξεως, καὶ ἠγωνίζετο άντοτε νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἐπιτυχίας αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐθνικῆς τῶν Ἑλ-λήνων νίκης.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου τεταγμένοι Ἕλληνες οὐ μόνον μάρτυρες τῶν νικῶν τοῦ βασι[illegible] αντο, ἀλλὰ καὶ ἠδύ-ναντο νὰ θεωρηθῶσι τρόπον τινὰ [illegible] πίστεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ὑφ' ὧν [illegible] :νδρος

τὰς ἀπαρχὰς τῶν νικῶν του ἔστελλεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰ πρῶτα λάφυρα εἰς τὰ ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Ἑλλὰς ἐκείνη δὲν ἐδείκνυε τὴν αὐτὴν διάθεσιν νἀναγνωρίσῃ τὰς νίκας τοῦ Μακεδόνος ὡς τρόπαια ἑλληνικά. Ἀπ' ἐναντίας δὲ οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον δὲν ἐπέχαιρον εἰς τὰς νίκας τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅσον οὗτος ἐδικαιοῦτο νἀναμένῃ, ἀλλὰ καὶ ἀντέπραττον εἰς τὴν ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴν ἡγεμονίαν. Καίπερ ὑφισταμένων τῶν ἐν Κορίνθῳ ὁμολογιῶν, εἴδομεν κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον τῶν ἐν Ἀσίᾳ πολέμων τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁπόσον προθύμους εὗρε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀντίδρασιν ὁ Ῥόδιος Μέμνων. Τούτου ὁ θάνατος καὶ αἱ πρόοδοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεχαίτισαν τὴν ἀντίδρασιν, ἀλλ' αὕτη οὐδὲ τότε κατεπνίγη ὁλοσχερῶς. Ἰδίως δὲ κέντρον τῆς ἐνεργείας ἦτο ἡ Σπάρτη, ἥτις καὶ δὲν εἶχε προςχωρήσει, ὡς εἴδομεν, εἰς τὰς ἐν Κορίνθῳ συνομολογηθείσας συνθήκας.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἆγις ὁ Γ' ὁ υἱὸς τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πεσόντος Ἀρχιδάμου δὲν ἐφάνη καταπλαγεὶς ἐκ τῶν πρώτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπιτυχιῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ δραστηρία μετὰ τῶν Περσῶν συνεννόησις αὐτοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι ἀνέμενε τὰ βέλτιστα ἐκ τῆς μετὰ τῶν βαρβάρων συμπράξεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Ἰσσῷ πανωλεθρίας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ δὲν διέλυσε τὰ ὄνειρα τοῦ Σπαρτιάτου. Ὁ Ἆγις ἐξηκολούθησεν ἐλπίζων καὶ ἐνεργῶν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγησίλαος, ἐπερειδόμενος εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀκόμη περιπολοῦντος περσικοῦ στόλου, κατέλαβε τὴν Κρήτην. Ἀλλ' ἡ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τύρου ἐπελθοῦσα διάλυσις τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ ἡ ἐν ἔτει 331 π. Χ. γενομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀποστολὴ τοῦ Ἀμφοτεροῦ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἐματαίωσαν τὰ περὶ τῆς Κρήτης σχέδια τοῦ Ἄγιδος καὶ ἐφάνησαν πρὸς καιρὸν παραλύουσαι πᾶσαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ ἐνέργειαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης.

Ἀλλ' ἡ φαινομένη καθησύχασις τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο πραγματική. Δὲν ἐφαίνοντο μὲν πρόθυμοι πρὸς ἀποστασίαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἡ συμμετοχὴ ἠδύνατο νὰ δώσῃ νέαν ἐπικίνδυνον τροπὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν ἡσύχαζεν ὅμως ὁ Ἆγις, ὅςτις ἐκαραδόκει πάντοτε κατάλληλον καιρόν, ὅπως συγκυκήσῃ κατὰ τοῦ Μακεδόνος τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν οὐκ ὀλίγη εὔφλεκτος ὕλη ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας μέχρι τοῦ Ταινάρου, ἰδίως δ' ἐν Πελοποννήσῳ.

Ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη τελευτῶντος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 331 π. Χ. Προῆλθε δ' ἐκ τοῦ ἀπωτάτου βορρᾶ. Ἡ ἐν Σκυθίᾳ καταστροφὴ τοῦ ἐν Πόντῳ

ιδόνος στρατηγοῦ Ζωπυρίωνος, ἐκστρατεύσαντος ἐναντίον τῶν παρι-
ων Σκυθῶν, ἐνεθάρρυνεν εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἀρχῆς
Μακεδόνα στρατηγὸν τῆς Θρᾴκης Μέμνονα, ἔχοντα ὑποσχέσεις
τηρίξεως παρὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῶν Ὀδρυσῶν, ὅςτις εἶχεν
μακροῦ ἀγαθὰς μετὰ τῶν Ἀθηναίων σχέσεις. Ὁ ἐν Πέλλᾳ ἐπίτρο-
τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀντίπατρος δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ ἀδιάφορος
ίτην ἐπικίνδυνον ἀπόπειραν ἀποσείσεως τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας.
υμφέρον τοῦ κράτους καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς
ς ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ ἀγωνιζόμενον βασιλέα ἀπῄτουν νὰ
τῃ εἰς τὴν Θρᾴκην. Ὁ Ἀντίπατρος ἐξετέλεσε τὸ καθῆκον τοῦτο.
' ἡ ἀνωμαλία ἣν ἐπέφερεν εἰς τὴν μακεδονικὴν ἀρχὴν ὁ ἐν Σκυθίᾳ
ος τοῦ Ζωπυρίωνος καὶ ἡ ἐν Θρᾴκῃ ἀπουσία τοῦ Ἀντιπάτρου μετὰ
ακεδονικοῦ στρατοῦ παρεῖχον εἰς τὴν Σπάρτην κατάλληλον εὐκαι-
πρὸς ἀναστάτωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἆγις, αὐξήσας τὸν στρατὸν
Σπάρτης διὰ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μά-
διασωθέντων, παρεκίνησε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀποστασίαν. Προθύμως
πευσαν εἰς τὸ κήρυγμα πλὴν ἄλλων Πελοποννησίων οἱ Ἠλεῖοι καὶ
Ἀχαιοὶ ἐκτὸς τῶν Παλληνέων καὶ οἱ Ἀρκάδες ἐκτὸς τῶν Μεγαλο-
τῶν. Ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης κατελέχθη
τὸς ἐξ εἰκοσακισχιλίων μὲν περίπου πεζῶν, δισχιλίων δὲ ἱππέων.
τη δ' ἐπιχείρησις τῶν συμμάχων ὑπῆρξεν ἡ πολιορκία τῆς Μεγά-
πόλεως, ἥτις οὐ μόνον πιστὴ ἔμενεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλὰ καὶ
ι τὴν πρὸς βορρᾶν ἄγουσαν ὁδὸν ἔκειτο.
υγχρόνως παρετηρεῖτο κίνησίς τις ἐν Ἀθήναις. Οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸς
ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐπιδείξει ἰδιάζουσάν τινα ἀνασκοπήν, εἶχον
θει ἐν ἡσυχίᾳ μέχρι τοῦδε τὰ ἔτη τὰ διαρρεύσαντα ἀπὸ τῆς κατα-
φῆς τῶν Θηβῶν, κρατούσης ἐν τῇ πόλει τῆς φιλειρηνικῆς μερίδος
τὸν Φωκίωνα καὶ τὸν Δημάδην. Ὁ δὲ Δημοσθένης δὲν εἶχε μὲν
προτέραν πολιτικὴν δύναμιν, πλὴν ἀλλ' ὅμως διετήρει τὴν ἀγαθὴν
ῦ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὑπόληψιν, ὡς ἀπέδειξε περὶ τὰ τέλη τοῦ
π. Χ. ἡ ἔκβασις τοῦ πρὸς τὸν Αἰσχίνην ἀγῶνος περὶ τοῦ στεφά-
ὃν εἶχε ψηφίσει ὑπὲρ τοῦ Δημοσθένους ἡ πόλις μετὰ τὴν ἐν Χαι-
ίᾳ μάχην ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Κτησιφῶντος. Τοῦ ἀγῶνος τούτου,
ποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐξορία τοῦ Αἰσχίνου ν
ερὶ τοῦ στεφάνου λόγον τοῦ Δημοσθένους
Αἰσχίνου, ἐν οἷς οἱ δύο ἀντίπαλοι ῥήτ

νος τῆς ῥητορείας αὐτῶν. Ζωηρὸς δ' ἐξηκολούθει ὁ κοινωνικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς τῆς πόλεως βίος, αἱ ἑορταὶ καὶ τὸ θέατρον καὶ αἱ χάριν αὐτοῦ χορηγίαι, καὶ ἡ ὁδὸς τῶν Τριπόδων ἐκαλλύνετο ὑπὸ νέων ἐπὶ ταῖς θεατρικαῖς νίκαις μνημείων τῶν χορηγῶν τῶν εἰς τὸν Διόνυσον ἀναθετόντων τὸν χρυσοῦν τρίποδα, τῆς νίκης τὸ περιζήτητον ἔπαθλον. Τοιοῦτο χορηγικὸν μνημεῖον εἶνε καὶ τὸ περισωθὲν τοῦ Λυσικράτους (334 π. Χ.), πλουσίως κεκοσμημένον διὰ κιόνων νέου ῥυθμοῦ, τοῦ κληθέντος κορινθιακοῦ, καὶ διὰ γλυφῶν, αἵτινες ἀποπνέουσι τὴν χάριν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐκαλλιτέχνει ὁ Πραξιτέλης.

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΧΟΡΗΓΙΚΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΟΥ ΛΥΣΙΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Δημοσθένης, βλέπων τοὺς Πελοποννησίους παρασκευαζομένους εἰς ἀποστασίαν, δὲν ὤκνησε νὰ παρακινήσῃ εἰς πόλεμον τοὺς συμπολίτας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν νὰ ἐκπέμψωσι τριήρεις βοηθοὺς εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀφισταμένους, ὅτε ὁ ῥήτωρ Δημάδης, ὅστις διῴκει ἐν τοῖς τότε χρόνοις τὰς προσόδους τῆς πόλεως, ἐματαίωσε τὸ τολμηρὸν διάβημα, εἰπών, ὅτι τὸ ταμεῖον ἔχει ἀληθῶς χρήματα, ἅτινα ἦσαν παρεσκευασμένα πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐν προσεχεῖ ἑορτῇ. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως μὴ στερηθῶσι τῆς διανομῆς, ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν τριή-

καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἀποστατῶν, ἐπανελθόντες εἰς τὴν ἀπό-
ʼ αὐτῶν ἡσυχίαν.
ἰν τούτοις δὲ ἡ Μεγάλη πόλις, καίπερ στενῶς πολιορκουμένη ὑπὸ
τερὶ τὸν Ἄγιν συμμαχικῆς στρατιᾶς τῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου
τατησάντων Πελοποννησίων, ἀντεῖχεν ἀκόμη, ὅτε ἠγγέλθη, ὅτι
ντίπατρος, διαλύσας ἐν σπουδῇ ὁπωςδήποτε τὸν ἐν Θράκῃ πόλε-
ἔδαινε πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, αὐξηθεῖσα
ὑπὸ στρατιωτῶν τῶν μετὰ τῶν Μακεδόνων συμμαχούντων Ἑλλή-
ἀνήρχετο ἐν ὅλῳ εἰς τεσσαρακοντακιςχιλίους ἄνδρας. Ὁ Ἄγις
κάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεγάλης πόλεως, ἀποσυρόμε-
πρὸς τὴν Λακωνικήν, καὶ μετ' ὀλίγον, μεσοῦντος τοῦ θέρους τοῦ
π. Χ., ἔπιπτε γενναίως ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ πρὸς τὸν Ἀντίπα-
κρατερᾷ μάχῃ, δι' ἧς ὁ Μακεδὼν στρατηγός, νικήσας, κατέπνιγε
ἀποστασίαν τῶν Πελοποννησίων. Οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάσθησαν εἰς
τὸν ἐπίτροπον τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ παραδώσωσι πεντήκοντα ὁμήρους
τῶν ἐπιφανεστάτων πολιτῶν, εἰς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ στείλωσιν
ἡν Ἀσίαν πρέσβεις ζητοῦντας συγγνώμην ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. Τὸ
οινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον, συγκληθὲν ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ νικη-
ἀνέθηκε τὴν περὶ τῶν ἀποστατῶν ἀπόφασιν εἰς αὐτὸν τὸν Ἀλέξαν-
, ὅςτις μόνην τιμωρίαν ἐπέβαλε τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἠλείων
τισιν ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων εἰς τοὺς πιστοὺς Μεγαλοπολίτας.

ιδ'

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Βακτριανῇ καὶ Σογδιανῇ.

ιὰ τῆς περὶ τὰ Γαυγάμηλα νίκης ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε καταστῆ κύ-
τῆς Περσίας. Διὰ δὲ τοῦ φόνου τοῦ Δαρείου ἐξέλιπεν αὐτὸς ὁ τε-
αῖος Ἀχαιμενίδης, οὗ τὸν θρόνον εἶχεν ἤδη καταλάβει ὁ βασιλεὺς
Μακεδόνων. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ συντε-
σμένην ἀληθῶς τὴν κατάκτησιν τῆς Περσίας ἐφ' ὅσον ὁ βασιλο-
ος Βῆσσος οὐ μόνον ἔζη, ἀλλὰ καὶ ἠδύνατο νἀπειλήσῃ τὴν ἀνά-
ιν τοῦ περσικοῦ κράτους ἐκ τῆς Βακτριανῆς. ...θεὶς
πολλῶν Βακτριανῶν καὶ ὑπὸ φυγάδων Περ
ίας ἐκ τῆς γείτονος Σκυθίας, εἶχεν ἤδη
ης καὶ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἀσία

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐκδραμὼν πρῶτον ἐκ τῆς Παρθυαίας εἰς τὰς πρὸς νότον τῆς Κασπίας θαλάσσης κειμένας ὀρεινὰς χώρας τῶν Μάρδων καὶ τῶν Ὑρκανίων, ἐτράπη ἔπειτα πρὸς νότον, μὴ πορευθεὶς τὴν κατ' εὐθεῖαν ἄγουσαν εἰς τὴν Βακτριανήν. Ἄνευ δὲ σχεδὸν ἀντιστάσεως, ἀλλ' οὐκ ἄνευ δυσχερειῶν ἕνεκα τῆς προκεχωρημένης τοῦ ἔτους ὥρας ὑπέταξε κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ 330 π. Χ. τὴν Ἀρείαν τὴν Δραγγιανὴν, τὴν Γεδρωσίαν, τὴν Ἀραχωσίαν καὶ τοὺς Παροπαμισάδας, προεχώρησε δῆλα δὴ ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν ὀχθῶν τῆς Κασπίας μέχρι τοῦ Παροπαμίσου ἢ Ἰνδικοῦ Καυκάσου.

Ἀλλ' ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτε ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παροπαμίσου, ἔλειπεν ὁλόκληρος ἐπιφανὴς μακεδονικὸς οἶκος, ὅςτις εἶχε παράσχει εἰς τὸν βασιλέα, διακεκριμένας ὑπηρεσίας κατὰ τὰ παρελθόντα ἓξ ἔτη τοῦ πολέμου. Εἴχομεν ἤδη πολλάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντήσωμεν ἐν ταῖς μάχαις τὸν Παρμενίωνα. Ὁ γηραιὸς στρατηγὸς ἔφερεν εἰς τὸν πόλεμον ἄξια λόγου ἐφόδια, τὴν πρεσβυτικὴν αὐτοῦ πεῖραν καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοῦ ἐμπειροπολέμους υἱοὺς, τὸν Ἕκτορα, Νικάνορα τὸν ἀρχηγὸν τῶν ὑπασπιστῶν καὶ Φιλώταν τὸν ἡγεμόνα τῶν ἑταίρων. Τούτων ὁ μὲν Ἕκτωρ εἶχε τυχαίως πνιγῆ ἐν τῷ Νείλῳ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ Νικάνωρ εἶχεν ἀποθάνει μετὰ ταῦτα ἐκ νόσου, ἐπέζη δὲ ὁ πάντων τῶν υἱῶν τοῦ Παρμενίωνος ἐπιφανέστατος, ὁ Φιλώτας, ὅςτις ἐτιμᾶτο μεγάλως παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εὑρίσκετο ἐν καθημερινῇ μετ' αὐτοῦ συνεννοήσει. Ἀλλ' αἱ σχέσεις αὗται μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Φιλώτα ἦσαν ἀληθῶς ἀγαθαὶ καὶ εἰλικρινεῖς; Ἡ οἰκειότης ὑπεδείκνυεν ἀγάπην ἀμοιβαίαν ἢ μᾶλλον ὑπὸ τὸ πρόσχημα αὐτῆς ἐκρύπτετο ἐπιφυλακτικὴ ἐπιτήρησις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὕπουλος σκευωρία τοῦ Φιλώτα; Σαρκασμοί τινες τοῦ υἱοῦ τοῦ Παρμενίωνος ἐναντίον τοῦ βασιλέως, ἤδη κατὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ διατριβὴν τοῦ στρατοῦ ἀκουσθέντες, καὶ αἱ καυχήσεις αὐτοῦ, μετὰ παρρησίας ἐκφραζομένου, ὅτι τὰ μέγιστα τῶν κατορθωμάτων ἦσαν ἔργα ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, εἶχον ἤδη πρὸ καιροῦ φθάσει εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' οὗτος ἐκαρτέρει σιωπῶν, καὶ προεφυλάσσετο μὲν αὐτὸς, ἐπετήρει δὲ τὸν Φιλώταν, ἀλλ' ἐξηκολούθει διατηρῶν τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς, εἴτε ἐμπιστευόμενος εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ Παρμενίωνος, εἴτε φοβούμενος τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του. Οὕτω δὲ εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν πρὸς τὴν Βακτριανὴν πορείαν εἶχε φθάσει εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Δραγ-

νῆς, τὴν Προφθασίαν. Καὶ ὁ μὲν Φιλώτας εὑρίσκετο μετ' αὐτοῦ, ὁ Παρμενίων εἶχεν ἀφεθῇ εἰς Ἐκβάτανα τῆς Μηδίας ὡς φύλαξ τῶν τῇ πόλει ταύτῃ πλουσίων θησαυρῶν.

Η ὁρμὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν πόλεμον, αἱ κινδυνώδεις, εἰ καὶ ιτοτε ἐπιτυχεῖς, μάχαι, αἱ κατεσπευσμέναι πορεῖαι, ἡ διὰ θέρους καὶ ..ῶνος σχεδὸν ἀκατάπαυστος κόπωσις καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ ἐκ τῆς πατρί- μακρὰ ἀπουσία ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσωσιν ἐν τῷ στρατῷ παρά- ια καὶ δυσαρεσκείας. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὴν τέχνην νὰ μετα- η εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν τὸν ἐνθουσιασμόν, ὑφ' οὗ ἐκεῖνος κατείχετο. δὲ προσλαλιαὶ αὐτοῦ καὶ ὑποσχέσεις ἤρκουν ἑκάστοτε νὰ καταστέλ- σι πάντα γογγυσμὸν καὶ νὰ ἐμπνέωσι νέον θάρρος καὶ νέαν καρτερίαν. λλ' ἐν ᾧ πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατώρθονεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐνθαρρύνῃ καὶ πείθῃ τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς συμμάχους, δὲν ἦτο ' ἴσης εὐχερὲς τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως τῶν κατακτηθεισῶν ἀπεράντων ωρῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνόησεν, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ δορικτήτορος ἔπαυε ετὰ τῆς κατακτήσεως, δὲν ἔπρεπε δὲ νὰ συνεχισθῇ ἐν τῇ διοικήσει ἡ ατάκτησις. Ὁ νικηφόρος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἤθελε νὰ οἰκοδο- ήσῃ καὶ οὐχὶ νὰ καταστρέψῃ. Οὐ μόνον δὲ ἡ ἰδέα ἐκπολιτιστικῆς τινος ιτολῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον τῆς ἑλληνιζούσης Μακεδονίας ἀπῄ- ων τὴν ἀνάμιξιν καὶ συγκέρασιν τοῦ βίου καὶ τῶν θεσμῶν, τῶν ἠθῶν αἰ ἐθίμων τῆς στασίμου Ἀνατολῆς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οὗ ντιπρόσωπος παρουσιάζετο ὁ Ἀλέξανδρος. Αἱ σκέψεις αὗται τοῦ Ἀλε- άνδρου συνεπέφερον τὴν ἀναμὶξ εἰς Μακεδόνας καὶ Πέρσας ἀνάθεσιν ῶν σατραπειῶν, τὸ μειλίχιον ἦθος τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, ὴν κατ' ὀλίγον ἐπελθοῦσαν παρ' αὐτοῦ παραδοχὴν τῆς μηδικῆς ἐνδυ- ασίας καὶ τῶν ἐθίμων τῆς περσικῆς αὐλῆς. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα προσέ- ρουν εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συμφέροντα τῶν περιστοιχιζόντων τὸν ακτὴν μεγιστάνων τῆς Μακεδονίας, αἱ δὲ δυσμενεῖς αὐτῶν διαθέσεις αἱ ἐπικρίσεις τῶν πράξεων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐδηλητηρίαζον κατ' ὀλί- ον καὶ λεληθότως τὰ φρονήματα τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλέως.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε κατὰ τὴν ἐν Προφθασίᾳ τῇ πρω- ευούσῃ τῆς Δραγγιανῆς διαμονὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠγγέλθη εἰς τὸν ὑταν μυστικὴ συνωμοσία, ἧς σκοπὸς ἦτο ὁ φόνος τοῦ βασιλέως. κῖς ἡμέρας. Ὁ καταγγείλας, βλέπων, ὅτι ὁ Φιλώτας παρὰ ποσδοκίαν δὲν ἀνήγγειλε τὰ μελετώμενα εἰς τὸν βασιλέα, σπεύ- ταστήσῃ γνωστὰ τὰ τῆς συνωμοσίας εἰς αὐτὸν τὸν Ἀλέξαν-

ὕποπτος διαγωγὴ τοῦ Φιλώτα ἐγείρει εὐλόγους ὑπονοίας. Ὁ στρατη δικάζεται κατὰ τὰ μακεδονικὰ ἔθιμα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Ἡ ἀπολο αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀνίσχυρος. Ὑποβληθεὶς δ' εἰς βασάνους, λέγεται ἀνακ κασθεὶς νὰ ὁμολογήσῃ ἔνοχον ἐπιβουλὴν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τῆ ζωῆς τοῦ βασιλέως. Ὁ Φιλώτας ἐφονεύθη, καὶ ὁ ἐκ τῶν ἑταίρων Πολυδάμας, σταλεὶς ἐν μεγάλῃ σπουδῇ εἰς Ἐκβάτανα, ἐκόμισε τὴν διαταγὴν τοῦ φόνου τοῦ γηραιοῦ Παρμενίωνος, ἥτις ἐξετελέσθη πάραυτα. Ἡ κεφαλὴ τοῦ πολαιμάχου στρατηγοῦ ἐστάλη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, αἱ δὲ πιστοὶ τοῦ Παρμενίωνος στρατιῶται ἔθαψαν ἐν τιμαῖς μόνον τὸν ἀκέφαλον αὐτοῦ κορμόν.

Οὕτως οὔτε τὸν Παρμενίωνα, οὔτε τὸν Φιλώταν εἶχε πλέον παρ' ἑαυτῷ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε, ἐκκινήσας ἐκ τῆς Δραγγιανῆς, ὑπέταξε τὴν Γεδρωσίαν, τοὺς Ἀραχώτας καὶ τοὺς Παροπαμισάδας. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τῶν χωρῶν τούτων πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ ὁ βασιλεὺς τὴν εἰς τὴν Βακτριανὴν κοπιώδη πορείαν καὶ ἐκτεθῇ εἰς τοὺς νέους ἀγῶνας, οὓς ἀνέμενεν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Βήσσου, ἀνέπαυσε τὸν στρατὸν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ σημερινοῦ Καβοὺλ καὶ ἔκτισε παρὰ τὸν Ἰνδικὸν Καύκασον πόλιν ὁμώνυμον ἑαυτοῦ, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς στρατιωτικὸν σταθμὸν διὰ τὴν πρὸς τὴν Βακτριανὴν ἐκστρατείαν καὶ τὴν μελετωμένην διὰ τὸν ἔπειτα χρόνον εἰςβολὴν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ὅτε δ' ἐπλησίαζεν ἤδη τὸ ἔαρ, διαβὰς τὸν δυςεπίβατον καὶ ἀκόμη ὑπὸ τῶν χιόνων κεκαλυμμένον Παροπάμισον, εἰςήλασεν εἰς τὴν Βακτριανὴν χωρὶς μηδεμιᾶς νὰ τύχῃ ἀντιστάσεως παρὰ τοῦ Βήσσου, ὅςτις ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ κωλύσῃ εὐχερῶς τὴν διάβασιν τῶν ὀρέων, καταληφθεὶς ὑπὸ φόβου, εἶχε τραπῆ πρὸς βορρᾶν καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν Ὦξον εἶχε φύγει εἰς τὴν Σογδιανήν.

Μετὰ τὴν προςχώρησιν τῆς Βακτριανῆς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ μακεδονικὸς στρατὸς εὑρίσκετο ἐνώπιον νέας δυσκολίας οὐχὶ μικροτέρας τῶν δυσχερειῶν ἃς ὑπέστη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Παροπαμίσου. Ἡ νέα αὕτη δυσχέρεια ἦτο ἡ διάβασις τοῦ Ὤξου. Τὸν ὁρμητικὸν τοῦτον ποταμόν, τὸν μέγιστον πάντων τῶν ἐν Ἀσίᾳ ὅσους εἶχε συναντήσει μέχρι τοῦδε ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, εἶχε διαβῆ ὁ Βῆσσος ἐπὶ πλοίων, ἀλλὰ ταῦτα εἶχε κατακαύσει μετὰ τὴν διάβασιν, ὅπως δυσχεράνῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οἱ Μακεδόνες, οὔτε πόρον εὑρίσκοντες ὅπως διαβῶσιν, οὔτε νὰ γεφυρώσωσι τὸν ποταμὸν δυνάμενοι εὐκόλως, διῆλθον αὐτὸν ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἐπὶ κινητῆς γεφύρας, κατασκευασθείσης ἐκ τῶν διφθερῶν, ὑφ' ἃς ἐσκήνουν, συρραφεισῶν ἀκριβῶς καὶ πλη

θεισῶν ξηροῦ χόρτου. Μετὰ δὲ τὴν διάβασιν τοῦ Ὤξου εἰςελθὼν εἰς τὴν Σογδιανὴν ἦγεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν σπουδῇ, ὅπως συλλάβῃ τὸν Βῆσσον. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον ὁ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως Πτολεμαῖος, προαποσταλεὶς τῇ εἰςηγήσει τοῦ Σπιταμένους καὶ Δαταφέρνους, φανέντων προθύμων νὰ προδώσωσι τὸν Βῆσσον, συνελάμβανεν ἔν τινι κώμῃ τῆς Σογδιανῆς τὸν βασιλοκτόνον. Συλληφθεὶς δὲ ὁ Βῆσσος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐστήθη κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου προδιατεταγμένα γυμνὸς καὶ δεδεμένος διὰ κλοιοῦ περὶ τὸν λαιμὸν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, ἐξ ἧς ἔμελλε προχωρῶν νὰ διέλθῃ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ στρατιά του.

Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας εἰς τὸν τόπον ἔνθα εἶχεν οὕτως ἐκτεθῆ ὁ δέσμιος Βῆσσος, ἐπέστησε τὸ ἅρμα οὗ ἐπέβαινε, καὶ ἠρώτησε τὸν βασιλοκτόνον διὰ τίνα λόγον τὸ μὲν πρῶτον ἦγε δέσμιον, ἔπειτα δ' ἀπέκτεινε τὸν Δαρεῖον, ὅςτις εἶχεν ὑπάρξει οὐ μόνον βασιλεὺς αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα καὶ συγγενὴς καὶ εὐεργέτης. Ἀπαντήσαντα δὲ τὸν Βῆσσον, ὅτι δὲν ἔπραξε ταῦτα μόνος, ἀλλὰ μετὰ τῶν τότε περιστοιχιζόντων τὸν Δαρεῖον, ἐλπιζόντων, ὅτι θὰ εὕρωσι σωτηρίαν παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ μαστιγώσωσιν αὐτὸν, τοῦ κήρυκος ἐπαναλαμβάνοντος τοὺς ὀνειδισμοὺς οὓς εἶχεν ἀπευθύνει εἰς αὐτὸν πρότερον ὁ Ἀλέξανδρος. Μετ' ὀλίγον δ' ἀπεπέμπετο ὁ Βῆσσος εἰς τὰ Ζαρίασπα τῆς Βακτριανῆς, ὅπου ἔπειτα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐνώπιον τῶν συνηγμένων μεγιστάνων ἀπεκόπτοντο αὐτοῦ τὰ ὦτα καὶ ἡ ῥίς, ἐκεῖθεν δ' ἐστέλλετο ἠκρωτηριασμένος εἰς Ἐκβάτανα, ὅπως ἐκεῖ θανατωθῇ ἐν μέσῳ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν ὡς προδότης καὶ φονεὺς τοῦ βασιλέως του.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ συμβῶσι ταῦτα ἐν Ζαριάσποις τὸν χειμῶνα τοῦ 329 πρὸς τὸ 328 π. Χ., ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔαρος μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ 329 οὐ μικροὺς ὑπέστησαν ἀγῶνας τοὺς μὲν πρὸς τοὺς πέραν τοῦ Ἰαξάρτου τοῦ καὶ Τανάϊδος καλουμένου οἰκοῦντας Σκύθας, τοὺς δὲ πρὸς τοὺς ἀποστάντας ὑπὸ τὸν Σπιταμένην Σογδιανούς. Εὑρέθη οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος περιεστοιχισμένος ὑπὸ κινδύνων ἐκ τῶν μεγίστων οὓς ὑπέστη κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ, ἀλλ' οὓς ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ δεξιῶς καὶ ἐν τιμῇ διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ἐνεργείας καὶ τόλμης. Καὶ ἐν κινδύνῳ μὲν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ζωῆς ἐκυρίευσε τὴν τελευταίαν πρὸς βορρᾶν πόλιν τοῦ περσικοῦ κράτους, τὴν Κυρόπολιν, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ὁποίας καὶ ἐπληγώθη, παρὰ δὲ τὸν Ἰαξάρτην ἔκτισε τὴν βορειοτάτην τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ ἀποικιῶν, Ἀλεξάνδρειαν τὴν διὰ τοῦτο ἐπικληθεῖσαν Ἐσχάτην, τοὺς δὲ

Σκύθας ἠνάγκασε διὰ τῆς τολμηρᾶς αὐτοῦ εἰς τὴν βορείαν ὄχθη
Ἰαξάρτου διαβάσεως εἰς συνθηκολογίαν, τοὺς δὲ Σογδιανοὺς τέλος ὑ
πέταξε πάλιν καὶ σκληρῶς ἐτιμώρησε διὰ τὴν ἀποστασίαν. Με
ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Ζαρίασπα, ὅπου εἴδομεν δικαζόμενον καὶ ὠ
τηριαζόμενον τὸν Βῆσσον. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠναγκάσθη νὰ διαβ
Ὦξον, ὅπως καταστείλῃ νέαν ἐπανάστασιν τῶν Σογδιανῶν, ἐν τῷ μ
ἐκραγεῖσαν. Ὁ δὲ πόλεμος οὗτος τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν ἀπ
τῶν τῆς Σογδιανῆς οὔτε ἄπονος ὑπῆρξεν οὔτε βραχύς, διαρκέσας
τοῦ ἔτους 327 π. Χ. εἰ καὶ εἶχον προσέλθει εἰς τὸν Ἀλέξανδρον
μεταξὺ νέαι ἐπικουρίαι ἐκ δυσμῶν, ἀνερχόμεναι εἰς δεκαεπτὰ χι
πεζῶν καὶ δισχιλίους καὶ ἑξακοσίους ἱππεῖς. Ἔλαβε δὲ πέρας δ
τελείας καθησυχάσεως τῆς Σογδιανῆς καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τῆς ἰδίας ;
κὸς ἀποκεφαλίσεως τοῦ ἀποστάτου Σπιταμένους, ὅςτις, συμμαχῶ
τῶν πέραν τοῦ Ἰαξάρτου Σκυθῶν καὶ ἰδίως τῶν ληστρικῶν Μας
τῶν, ἐνέβαλλεν εἰς οὐ μικρὰν ἀνησυχίαν καὶ κίνδυνον τοὺς Μακε

Πρὶν ἢ ἀκόμη παύσῃ ὁ πόλεμος οὗτος, εὑρίσκετο ὁ Ἀλέξανδρ
χειμῶνα τοῦ 328 π. Χ. εἰς Μαράκανδα τῆς Σογδιανῆς, τὴν σημ
Σαμαρκάνδην, ἀναπαυόμενος ἐκ προτέρων πρὸς καταστολὴν τῆς
στασίας ἐπιτυχῶν ἀγώνων, ὅτε συνέβη τραγικὸν ἐπεισόδιον, τ
μαρτυροῦν ὁποῖαι ἀντιθέσεις καὶ ὁποῖα κρύφια πάθη ἐκόχλαζον ἐ
στήθεσι τῆς νικηφόρου στρατιᾶς τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Ὁ βα
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλώτα εἶχε καταστήσει ἀντ' αὐτοῦ ἱππά
τῶν ἑταίρων δύο, Ἡφαιστίωνα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμύντορος καὶ Κλεῖτ
υἱὸν τοῦ Δρωπίδου, αὐτὸν ἐκεῖνον ὅςτις ἐν τῇ παρὰ τὸν Γρανικὸν
εἶχε σώσει τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τῶν δύο τούτων ἱππάρχω
Κλεῖτον προήγαγεν ἔπειτα ὁ Ἀλέξανδρος εἰς σατράπην τῆς Βακτ
ἀντὶ τοῦ γηραιοῦ Ἀρταβάζου. Ἀλλ' ὁ νέος σατράπης δὲν ἐπέ
νὰ διοικήσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τοὺς Βακτρίους. Κληθεὶς ὑπὸ τοῦ
ξάνδρου εἰς συμπόσιον ἐν ἑορτῇ τελουμένῃ πρὸς τιμὴν τῶν Διοσκ
παρέστη ὁ Κλεῖτος οὐκ ἄνευ ἀγανακτήσεως καὶ ἀηδίας εἰς τὰς κο
τικὰς ἐκφράσεις καὶ τὰ ἀμετροεπῆ ἐγκώμια, δι' ὧν ἐθυμίων εἰς τὸ
σιλέα κόλακες παροινοῦντες. Ὁ Κλεῖτος ἤκουσε μεθ' ὑπομον
Ἀλέξανδρον ἐξαιρόμενον ὑπὸ τῶν κολάκων ἐν ἐλαφρότητι ὑπὲ
σεβαστοτάτους τῶν ἡρώων τοῦ ἑλληνικοῦ μύθου· ἀλλ' ὅτε ἐν τῇ
τῶν ἐγκωμίων καὶ τῇ ἐκ τοῦ οἴνου διαχύσει οἱ πανηγυρισταὶ ἡ
συμπληρόνοντες τὴν ἐξύμνησιν τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἀλεξ

διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν ἔργων τοῦ Φιλίππου, ὁ παλαιὸς τοῦ νεκροῦ βασιλέως συμπολεμιστὴς ᾐσθάνθη κορυφουμένην ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς πρὸς τὸν μέγαν υἱὸν τοῦ Ἀμύντου ἀνευλαβείας. Ἡ ὀργὴ καὶ ὁ οἶνος παρέσυρον τὸν Κλεῖτον εἰς ὕβρεις καὶ χλευασμοὺς ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἰς μάτην προςεπάθησαν οἱ συνετώτεροι νὰ περιστείλωσι τὴν ὀργὴν καὶ τὴν αὐθάδειαν τοῦ στρατηγοῦ. Εἰς μάτην ἠγωνίσθησαν οἱ φίλοι νὰ συγκρατήσωσι τὸν παροξυνθέντα Ἀλέξανδρον, ὅςτις τέλος, λαβὼν τὴν λόγχην τινὸς τῶν σωματοφυλάκων, διεπέρασε δι' αὐτῆς τὸν Κλεῖτον. Ἄφωνοι ἔστησαν περὶ τὸν πεσόντα οἱ φίλοι. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἑλκύσας τὴν αἰχμὴν ἐκ τοῦ νεκροῦ, ἐπειράθη νὰ στρέψῃ αὐτὴν καθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων. Ἐπὶ τρεῖς δὲ ἡμέρας ἔγκλειστος ἐν τῇ σκηνῇ του ἐθρήνει ἄσιτος καὶ ἄποτος τὸ θῦμα τῆς ἀγρίας αὐτοῦ ὀργῆς.

Τὸ φοβερὸν τοῦτο ἐπεισόδιον δὲν ὑπῆρξε δυστυχῶς τὸ μόνον ἐπακολουθῆσαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Φιλώτα καὶ τοῦ Παρμενίωνος, καὶ ταῦτα διότι δὲν ἦτο εὔκολον νὰ ἐκλείψῃ ἡ ἀφορμὴ ἐξ ἧς προήρχοντο αἱ συγκρούσεις καὶ ἀντιθέσεις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀφανισθῇ ἡ αἰτία, ἥτις προεκάλει τὰς στάσεις. Ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῶν σκανδάλων ἦτο ἡ ἀλλοίωσις τοῦ τρόπου τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεταβληθέντος ἐπὶ τὸ ἀσιανώτερον καὶ δεσποτικώτερον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἕνεκα τῶν μεγάλων νικῶν, μεθ' ἃς ἡ Ἀσία ὅλη ἔκλινε πρὸ αὐτοῦ τὸ γόνυ ἐν ταπεινῇ προςκυνήσει, ἣν δὲν ἐφαίνοντο διατεθειμένοι νὰ συμμερισθῶσιν οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν νικητήν. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἀνείχετο τὴν ἀντίδρασιν. Εἴτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ οἴνου εὑρισκόμενος, ὡς ὅτε ἐφόνευε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς τὸν Κλεῖτον, εἴτε πλήρη ἔχων τὴν χρῆσιν τῶν νοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ὡς ὅτε νήφων προεκάλει καὶ ἐξετέλει τὴν καταδίκην τοῦ Φιλώτα καὶ τοῦ Παρμενίωνος, ἐδείκνυεν, ὅτι ἤθελε παρὰ πάντων ἀμέριστον καὶ ἀδιαφιλονείκητον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δυςεφίκτου αὐτοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀπαραμίλλου δόξης. Ὁ Παρμενίων καὶ ὁ Φιλώτας, ἀνεχθέντες ἢ καὶ ὑποβοηθήσαντες τὴν κατὰ τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ μεγάλου βασιλέως στάσιν, ἐποιήθησαν ἐκποδών. Ἡ ἁπλῆ ἀντιλογία τοῦ Κλείτου πρὸς τὰ ἀμετροεπῆ ἐγκώμια τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤρκεσε νὰ παροξύνῃ τὸν βασιλέα μέχρι φόνου. Ἀλλὰ τοι[illegible] ὑποβοσκούσῃ πρὸς τὸ παραλλαχθὲν αὐτοῦ ἦθος [illegible] τρόπους ἀντιθέσει δὲν ἠδύναντο νὰ εἶνε μεμο[illegible]

θιζε πάλιν τὸν Ἀλέξανδρον ὁ ἀγέρωχος τρόπος τοῦ Ὀλυνθίου Καλλ-
σθένους τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅςτις, παρακολουθῶν τὸν βα-
σιλέα ἐν ταῖς ἐκστρατείαις, ἐξιστόρει τὰ κατ' αὐτὸν ἐν συγγραφῇ ἀπο-
λεσθείσῃ. Ὁ Καλλισθένης ἐτίμα καὶ ἐθαύμαζε τὸν Ἀλέξανδρον, ὡ-
δεικνύουσι τὰ περισωθέντα ὀλίγα ἀποσπάσματα τοῦ ἱστορικοῦ αὐτο-
ἔργου. Ἀλλ' ἡ ἐκτίμησις αὐτοῦ δὲν προέβαινε μέχρι τῆς ἀποδοχῆς τῆ-
κατὰ τὸν ἀσιανὸν τρόπον προςκυνήσεως ἣν ἀπῄτει ὁ Μακεδὼν διάδοχο-
τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Τοῦτο ἤρκεσεν, ὅπως ὁ ἔνθους ἱστοριογράφος τοῦ νι-
κηφόρου στρατηλάτου θεωρηθῇ ὕποπτος, καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον ἀνεκαλύ-
πτετο νέα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσία τῶν περὶ τὸν Ἑρμόλαο-
Μακεδόνων εὐγενῶν μειράκων τῶν διακονούντων εἰς τὸν βασιλέα, συν-
ελαμβάνετο μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Καλλισθένης ὡς φίλος τοῦ Ἑρμολάου. Κα-
οἱ μὲν εὐγενεῖς παῖδες, δικασθέντες κατὰ τὸν παρὰ Μακεδόσιν ἰσχύοντ-
στρατιωτικὸν νόμον, ἐφονεύθησαν λιθοβοληθέντες, ὁ δὲ Καλλισθένη-
τότε μὲν ἀμέσως ἐδεσμεύθη, ἀργότερον δὲ ὑπέστη θάνατον οἰκτρόν.

Οὕτως ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἣν ἐπεχείρησε μετὰ τὴν κατά-
ληψιν τῶν μητροπόλεων τοῦ περσικοῦ κράτους, ἵνα καταπνίξῃ πᾶσα-
ἀντίδρασιν τοῦ Βήσσου ἐν Βακτριανῇ καὶ Σογδιανῇ, ἤγαγεν εἰς εὐχερ-
μὲν ἐξαφάνισιν τοῦ ἀποστάτου, ἀλλὰ καὶ εἰς μακρὸν πόλεμον κατὰ τῶ-
ἐγχωρίων, πολεμηθέντα μετὰ μεγάλης ἀμφοτέρωθεν ἐπιμονῆς καὶ διεξ-
αχθέντα οὐκ ἄνευ δυσχερειῶν καὶ κινδύνων. Καὶ οἱ μὲν πολεμικοὶ ἀγῶ-
νες, καίπερ ἐνέχοντες πολὺ τὸ θαυμαστὸν καὶ ἰδιάζον, δὲν εἶνέ τι ἀηθ-
τοῦ λόγου ὄντος περὶ Ἀλεξάνδρου· πολὺ δὲ μᾶλλον ἀξία σημειώσεω-
εἶνε ἡ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην παρατηρουμένη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεω-
σχεδὸν αὐτῆς βαθμιαία ἀλλοίωσις τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ τρόπου το-
Ἀλεξάνδρου, ἧς εἴδομεν τὰ τραγικὰ ἐπακολουθήματα. Καὶ ὅμως ἡ
βάσις καὶ ἀφετηρία τῆς ἀλλοιώσεως ταύτης ἦτο πολιτικὴ ἢ μᾶλλον
κοσμοπολιτική, ἡ ἰδέα δῆλα δὴ τῆς ἀνακράσεως τῶν δύο κόσμων, τοῦ
ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ, πρὸς ἣν ἔτεινε πᾶσα ἡ ἐργασία τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου μετὰ τὴν ἐκνίκησιν τῶν Περσῶν καὶ ἥτις δὲν ἐξεδηλοῦτο μόνον
διὰ τοῦ μιξοβαρβάρου αὐτοῦ τρόπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κτίσεως ἀποι-
κιῶν ἑλληνικῶν ἐν μέσῳ τῶν ὑποτασσομένων λαῶν καὶ διὰ τῆς προ-
στασίας τῶν Περσῶν μεγιστάνων. Τοιαύτης δὲ πολιτικῆς ἐννοίας δὲν
ἦτο ἀπηλλαγμένος οὐδ' αὐτὸς ὁ γάμος τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς
ὡραίας Ῥωξάνης, τῆς θυγατρὸς ἑνὸς τῶν Βακτρίων ὁπλαρχηγῶν, τοῦ
Ὀξυάρτου, ὅςτις ὑπερίσπησε μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς γενναιότητος

τὴν ἀπότομον καὶ ὀχυρωτάτην Σογδιανὴν πέτραν, ἧς ἡ πολιορκία ἀπέβη μᾶλλον πετροβασία καὶ ἧς ἡ ἅλωσις ἀπῄτει πτηνοὺς στρατιώτας κατὰ τὴν ἀστείαν ἔκφρασιν αὐτῶν τῶν πολιορκουμένων. Ἡ πέτρα ἐκυριεύθη οὐχ ἧττον, καὶ μετ' αὐτῆς ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ τὸ κάλλιστον ἔπαθλον τῆς ἐπιπόνου πολιορκίας, ἡ Ῥωξάνη, ἡ μετὰ τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου φημιζομένη ὡς ἡ ὡραιοτάτη τῶν Ἀσιανῶν γυναικῶν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ζητῶν καὶ λαμβάνων εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ Βακτρίου ἀρματωλοῦ, δὲν ἀπέτινε μόνον εὔλογον φόρον τῆς νεότητος εἰς τὴν καλλονὴν, ἀλλ' ἔπραττε καὶ πολιτικὴν πρᾶξιν ἰσαξίαν μεγάλης ἐν πολέμῳ νίκης.

ιε'

Ἐν Ἰνδικῇ.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν τῇ Σογδιανῇ, ὅτε ἦλθε πρὸς αὐτὸν πρεσβεία τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἐν Ἰνδικῇ Ταξίλων, ἅτινα ἔκειντο μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν, τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑδάσπου. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ταξίλου ἔπεισαν τὸν μέγαν βασιλέα νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰνδικὴν, ὅπως καταπολεμήσῃ μὲν τὸν βασιλέα Πῶρον, ὅςτις ἦτο πολέμιος τοῦ Ταξίλου, ὑποτάξῃ δὲ τὴν πλουσίαν καὶ μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἕλληνας χώραν. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιχειρηθῇ πρὸ τῆς ἐντελοῦς καθησυχάσεως τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς καὶ ἄνευ ἐπαρχῶν δυνάμεων, οὕτως ὥςτε μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔαρος τοῦ 327 π. Χ. ἠδυνήθη νὰ ἐκκινήσῃ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Βακτριανῆς, πορευόμενος εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ὁ δὲ στρατὸς ὃν ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ βασιλεὺς ἦτο ἀντάξιος πρὸς τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν, συγκείμενος μὲν οὐ μόνον ἐκ Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, ἐν οἷς πολλοὶ νεοσύλλεκτοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ βαρβάρων πλείστων ἐπίτηδες στρατολογηθέντων ἔκ τε τῶν νεωστὶ ὑποταχθεισῶν χωρῶν καὶ ἐξ Αἰγύπτου, Φοινίκης καὶ Κύπρου, ἀνερχόμενος δ' ἐν ὅλῳ εἰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν. Οὐδὲ ἦτο μόνον τὸ πλῆθος ἐν τῷ στρατῷ τούτῳ ἄξιον λόγου, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνταξις αὐτοῦ, ῥυθμισθέντος ἐν ἑνότητι καὶ πειθαρχίᾳ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Μακεδόνων. Πλὴν δὲ τοῦ μεγάλου τούτου στρατοῦ ἀφῆκεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Βακτρι
δεκακιςχιλίων πεζῶν καὶ τριςχιλίων πεντακ

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Παροπαμίσου διῄρεσεν ὁ Ἀλέξανδρο
στρατὸν εἰς δύο μοίρας. Καὶ ἡ μὲν τούτων ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίων
τὸν Περδίκκαν διετάχθη νὰ ὑποτάξῃ τὰς μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Κω
καὶ τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Ἡ δ' ἑτέρα μοῖρα ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἀλέξα
διηυθύνθη πρὸς ἀνατολὰς, τραπεῖσα τὴν διὰ τῶν ὀρέων ἄγουσαν εἰ
Ἰνδόν. Τὴν χώραν ἣν διήλασεν ὁ βασιλεὺς κατῴκουν λαοὶ γενναῖοι,
μένοντες ἐν πόλεσιν ἐκ φύσεως ὀχυραῖς, αἵτινες ἐφαίνοντο καθιστά
σχεδὸν ἀπόρθητοι ἕνεκα τοῦ δυςεπιβάτου τῶν τόπων. Καὶ ὅμως ἡ
υπόταξις τῶν λαῶν τούτων, τῶν Ἀσπασίων, Γουραίων, Ἀσσακηνῶ
Πευκολιτῶν, ἥτις ἄλλως ἠδύνατο νὰ ταλαιπωρήσῃ τὸν Ἀλέξανδρ
μακρὸν χρόνον καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὸν μεγίστας ἀπωλείας, ἐτε
ἐν χρόνῳ σχετικῶς βραχεῖ καὶ ἄνευ μεγάλων θυσιῶν διὰ τὴν ἐξαί
σύνταξιν τοῦ στρατοῦ ὃν ἦγεν ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ἔλλειψιν ἑνότητ
τῇ ἐνεργείᾳ τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες ἄλλως ἐστεροῦντο καλῶν ὅπλων.
δὲ πρὶν ἢ παρέλθῃ τὸ θέρος τοῦ 327 π. Χ. εἶχε κατακτηθῇ δι' ἀγ
κοπιωδῶν μὲν, ἀλλὰ πάντοτε στεφομένων ὑπὸ ἐπιτυχίας πᾶσα ἡ
ἡ ἀπὸ τοῦ Παροπαμίσου μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, μείνασα μὲ
τὴν διοίκησιν ἐγχωρίων ἡγεμόνων, ἀλλὰ ὡς ὑποτελὴς εἰς τοὺς Μα
νας σατραπεία. Μέχρι δὲ τοῦ χειμῶνος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔπιπτε κ
ὀχυρώτατον τῆς χώρας βραχῶδες φρούριον, εἰς ὃ εἶχον καταφύγει
λοὶ τῶν Ἰνδῶν, ἡ πολυθρύλητος Ἄορνος πέτρα, καὶ ὁ Ἀλέξα
ἠδύνατο ἤδη νὰ καυχηθῇ, ὅτι ἦτο ἀνώτερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃν
θευον οἱ Ἕλληνες μὴ δυνηθέντα νὰ κυριεύσῃ τὸν δυςάλωτον βράχ

Ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, φθάσας εἰς τὸν Ἰνδὸν, ἀνεπαύ
τῶν κόπων τῶν πρώτων εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατειῶν, αἵτινες δι
σαν μέχρι τοῦ χειμῶνος τοῦ 327 π. Χ. Τὴν δὲ ἄνοιξιν τοῦ 326 π
ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος παρεσκευάζετο νὰ διαβῇ τὸν μέγαν ποταμὸν,
χωρῶν πρὸς τὸν Ὑδάσπην, ἦλθε πρεσβεία παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν
ξίλων, φέρουσα εἰς τὸν βασιλέα πολύτιμα δῶρα, τὴν ὁμολογία
στεως τοῦ Ταξίλου καὶ ἑπτακοσίους Ἰνδοὺς ἱππεῖς ὡς συμμάχους.

Ἀποδεχθεὶς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Ἰνδοῦ ἡγε
καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν σφαγίων ἀγαθοὺς οἰωνοὺς, διέβη τὸν Ἰνδὸν καὶ
χώρησεν εἰς τὴν πόλιν Τάξιλα, τὴν μεγίστην τῶν μεταξὺ Ἰνδοῦ π
μοῦ καὶ Ὑδάσπου, ὅπου ἔγεινε φιλίως καὶ μετὰ μεγάλης πομπῆς δ
ὑπὸ τοῦ Ταξίλου καὶ ἄλλων Ἰνδῶν ἡγεμόνων καὶ διέτριψεν ἐπί τινα
νον ἐν μέσῳ ἑορτῶν καὶ τῶν ἐνδείξεων τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑποταγῆ

εἰς αὐτὸν προςδραμόντων Ἰνδῶν προκρίτων. Ἐν τῇ λαμπρᾷ ἐκείνῃ δεξιώσει τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγεινε καταφανὴς ἡ διχόνοια ἡ χωρίζουσα τὴν Ἰνδικήν. Ἐκεῖ κατενόησεν ἄριστα ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτι ὁ ἐχθρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ταξίλων καὶ κυριώτατος ἑαυτοῦ ἐχθρὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὁ Πῶρος, ἦτο μὲν ἰσχυρότατος, ἅτε ἄρχων βασιλείου μεγάλου πέραν τοῦ Ὑδάσπου καὶ πολλοὺς ἔχων ἐν τοῖς γείτοσι συμμάχους, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐχαλαροῦτο ὑπὸ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἀντιδράσεως τοῦ Ταξίλου καὶ τῶν λαῶν τῶν οἰκούντων πρὸς νότον τῶν Ἠμωδῶν (Ἱμαλαίων) ὀρέων καὶ κατὰ τὰ νότια τῆς Πενταποταμίας, ἥτις περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ὑφάσιος, διαρρεομένη πλὴν τῶν δύο τούτων ποταμῶν ὑπὸ τοῦ Ὑδάσπου, τοῦ Ἀκεσίνου καὶ τοῦ Ὑδραώτου.

Ὁ Ἀλέξανδρος, παραλαβὼν τὸν στρατὸν αὐτοῦ, εἰς ὃν προςετέθησαν πεντακιςχίλιοι Ἰνδοὶ τοῦ Ταξίλου καὶ τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων, ἐξεκίνησεν ἐκ Ταξίλων, προχωρῶν πρὸς τὸν Ὑδάσπην. Προςέταξε δ' ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Κοῖνον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Ἰνδὸν, καὶ, παραλαβὼν τὰ πλοῖα ὅσα εἶχον χρησιμεύσει εἰς τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου, νὰ κατατμήσῃ αὐτὰ καὶ μεταφέρῃ τὰ τμήματα ἐπὶ ὑποζυγίων εἰς τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου. Ὅτε δ' οἱ Μακεδόνες ἔφθασαν εἰς τὸν Ὑδάσπην, ἤδη ἀνέμενεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀντιπέραν ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ὁ Πῶρος μετὰ μεγάλης στρατιᾶς καὶ τριακοσίων ἐλεφάντων. Μετὰ δυσχερείας ἐτελέσθη ἐν νυκτὶ ὑετώδει ἡ διάβασις τοῦ Ὑδάσπου, καὶ οἱ δύο στρατοὶ εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην. Κρατερὰ δὲ καὶ φονικὴ ὑπῆρξε κατὰ Μάϊον τοῦ 326 π. Χ. ἡ συγκροτηθεῖσα μάχη, καθ' ἣν αἱ μακεδονικαὶ φάλαγγες ἐπέδειξαν καὶ πάλιν τὴν ἐγνωσμένην αὐτῶν ἀνδρείαν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διεκρίθη ἐκ νέου διὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν καὶ τὸ γενναῖον ἦθος. Οὔτε ἡ ἀνδρεία οὔτε ἡ τόλμη τοῦ Πώρου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν πολυαρίθμου στρατοῦ ἠδυνήθησαν νὰ παράσχωσι τὴν νίκην εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ταξίλου. Οἱ περὶ τὸν Πῶρον Ἰνδοὶ ἠττήθησαν. Ὁ δὲ χρυσοῦς τοῦ γηραιοῦ βασιλέως θώραξ δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῶν βελῶν τῶν πολεμίων. Τετραυματισμένος ἤχθη ὁ Πῶρος ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐθαύμασε τὸ κάλλος καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ τὸ ἀγέρωχον φρόνημα τοῦ ἡττημένου γέροντος. Προςειπὼν δὲ πρῶτος ὁ νικητὴς τὸν αἰχμάλωτον βασιλέα, ἠρώτησεν αὐτὸν τίνα χάριν θέλει παρ' αὐτοῦ. Πῶρος λέγεται ἀπαντήσας, ὅτι μόνην χάριν, ἁπάσας τὰς ἄλλας λαμβάνουσαν, ζητεῖ νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος βασι

Καὶ ἀληθῶς βασιλικὰς τιμὰς ἀπέδωκεν ὁ νικητὴς εἰς τὸν Πῶρον, οὐ μόνον ἀφεὶς αὐτὸν βασιλέα τῆς χώρας, ἧς τέως ἦρχεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πλείονα προςθεὶς εἰς αὐτήν. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ αὐτοῦ συμπεριφορᾶς οὐ μόνον φιλάνθρωπος ἐφάνη ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ ἄκραν πολιτικὴν σύνεσιν ἐπέδειξε, καταστήσας εἰς ἰσορροπίαν τὰς δυνάμεις τῶν δύο ἰσχυροτάτων τῆς Ἰνδικῆς βασιλέων, τοῦ Ταξίλου καὶ τοῦ Πώρου, καὶ σύρων οὕτω πειθηνίους εἰς τὰ νεύματά του τοὺς ἡγεμόνας τῆς Πενταποταμίας, ἀφ' οὗ δὲν ἐσκόπει νὰ δουλώσῃ τοὺς λαοὺς αὐτῆς.

Ἀλλὰ δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἡ κατάκτησις μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Ὑδάσπου, οὐδ' ὑπῆρξεν ἡ ἐκνίκησις τοῦ Πώρου ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ ἰνδικοῦ δράματος. Μετὰ τὸν Πῶρον ὑπετάχθη ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ καὶ συγγενὴς Πῶρος ὁ ἄρχων τῆς Γανδαρίτιδος καὶ ὁ ἀποστάτης Ἀβισάρης μετὰ τῆς χώρας τῶν Γλαυκανικῶν, μετὰ τούτους ὁ Σωπείθης, μετὰ δὲ τὸν Σωπείθην ὁ Φηγεὺς, σπεύσας ἐκ τοῦ βασιλείου του πρὸς τὸν νικητήν.

Ἔφθασεν οὕτως ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ὑφάσιος, καὶ ἀκόμη ἤθελε νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, μανθάνων, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ χῶραι πλούσιαι ἔχουσαι φιλοπολέμους ἐγκατοίκους. Ἀλλ' ὁ στρατὸς δὲν εἶχε πλέον τὰς προτέρας πρὸς τὸν ἡγεμόνα διαθέσεις. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν κατάπονοι, ἐξηντλημένοι ὑπὸ τῶν μακρῶν κακουχιῶν, τεταλαιπωρημένοι ὑπὸ τῶν διαρκῶν ὑετῶν οἵτινες κατέτρυχον αὐτοὺς ἐν Πενταποταμίᾳ. Οὕτως ἔχοντας εἶχε καταλάβει τοὺς στρατιώτας δεινὸς πόθος τῆς πατρίδος, οὗ συμμετεῖχον καὶ οἱ στρατηγοί. Εἰς μάτην προσεπάθησεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ μεταπείσῃ αὐτοὺς διὰ παρορμήσεων, διὰ παρακλήσεων, δι' ὑποσχέσεων, ὅπως ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν μέχρι τοῦ Γάγγου. Εἰς μάτην ἀπεχώρησεν ὠργισμένος εἰς τὴν σκηνήν του ἐπὶ τριήμερον. Ὁ ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποχωρήσῃ ὑπῆρξεν ἐκεῖνος. Βλέπων τὴν γνώμην τοῦ στρατοπέδου μὴ μεταβαλλομένην καὶ τὰ ἱερὰ τὰ ἐπὶ τῇ διαβάσει τοῦ Ὑφάσιος μὴ ἀποβαίνοντα αἴσια, ἐκάλεσε τοὺς πρεσβυτάτους τῶν ἑταίρων, καὶ ἰδίως τοὺς φιλτέρους ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐβίαζον αὐτὸν εἰς ἀναχώρησιν, κηρύττει εἰς τὴν στρατιὰν, ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ ἐπιστροφή.

Ἡ ἀγγελία τῆς ἀναζεύξεως ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐβόων ἀναμὶξ καὶ ἐδάκρυον· τινὲς δὲ, πλησιάζοντες εἰς τὴν σκηνὴν τὴν βασιλικὴν, ηὔχοντο εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ὅτι ἠνέχθη ὑπὸ μόνων αὐτῶν νὰ νικηθῇ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, διαιρέσας τὴν στρατιὰν εἰς τάξεις, προσέταξε τὴν κατασκευὴν δώδεκα μεγάλων βω-

μῶν, παρέχων εὐχαριστήρια εἰς τοὺς θεούς, ὅτι ἔφερον αὐτὸν νικῶντα μέχρι τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χωρῶν. Ἀφ' οὗ δὲ κατεσκευάσθησαν οἱ βωμοί, ἔθυσεν ἐπ' αὐτῶν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν, παρασκευαζόμενος πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν μετὰ δεκαετεῖς σχεδὸν ἀγῶνας ἐν Ἀσίᾳ, καθ' οὓς ἔδρεψε τὰς θαλερωτάτας τῶν δαφνῶν ὅσαι ποτὲ ἐκόσμησαν τὴν κεφαλὴν δορικτήτορος.

ιϛ'

Ἡ ἐπιστροφή.

Ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ὁ Ἀλέξανδρος μέχρι τινὸς μόνον ἐτράπη τὴν ὁδόν, δι' ἧς εἶχε φθάσει εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ὑφάσιος. Κατὰ τὴν ἀνάζευξιν ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν ὁδὸν μόνον μέχρι τοῦ Ὑδάσπου, πλησίον τοῦ ὁποίου εἶχε κτίσει δύο πόλεις, τὴν Νίκαιαν, κληθεῖσαν οὕτως εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐναντίον τοῦ Πώρου νίκης, καὶ τὴν Βουκεφάλαν, φέρουσαν τὸ ὄνομα τοῦ προσφιλοῦς ἵππου Βουκεφάλου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει πρὸ μικροῦ γηραιὸς καὶ καταπεπονημένος. Φθάσας δὲ εἰς τὸν Ὑδάσπην, δὲν κατηυθύνθη εἰς τὴν Σουσιανὴν διὰ τῶν αὐτῶν ὁδῶν δι' ὧν εἶχεν ἔλθει, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ τραπῇ πρὸς νότον, καταπλέων τὸν Ὑδάσπην μέχρι τῆς συμβολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰνδὸν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου φθάνων μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Πρὸς τοῦτο εἶχεν ἤδη παραγγελθῆ ἡ κατασκευὴ πλοίων, ἅτινα ἀνῆλθον ἐν ὅλῳ εἰς χίλια, ἐξ ὧν ὀγδοήκοντα τριήρεις. Ἀλλὰ τὰ πλοῖα ταῦτα δὲν ἐπήρκουν ὅπως περιλάβωσιν ὅλον τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἀνήρχετο ἤδη εἰς ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας ἀνδρῶν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τοῦ μὲν στόλου, οὗτινος ναύαρχος ὡρίσθη ὁ Νέαρχος, νὰ ἐπιβῇ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ μικροῦ μέρους τοῦ στρατοῦ, ἐπιβιβαζομένων εἰς τὰ πλοῖα ὡς ναυτῶν τῶν ἐν τῷ στρατῷ Φοινίκων, Αἰγυπτίων, Κυπρίων καὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν νήσων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ δὲ λοιπὴ στρατιὰ νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μοίρας καὶ νὰ πορευθῇ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Καὶ τῆς μὲν παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Ὑδάσπου πορευθησομένης μοίρας ἡ ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς τὸν Κρατερόν, τῆς δὲ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα· ἦτο δὲ αὕτη ἡ πολυπληθεστέρα, εἰς ἣν ἐτάσσοντο καὶ διακόσιοι ἐλέφαντες, τὸ μὲν δωρηθέντες εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων, τὸ δὲ περιπεσόντες εἰς αὐτὸν ὡς λάφυρα τοῦ πολέμου.

'Αρχομένου τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 326 π. Χ. ἔγεινεν ἡ ἀναχώρησις. Καὶ αἱ μὲν δύο μοῖραι τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ ἐξεκίνησαν, διαταχθεῖσαι ἀναμένωσι τὸν στόλον μετὰ πορείαν τριῶν ἡμερῶν. Ὁ δὲ ἀπόπλους τοῦ στόλου ἐτελέσθη πανηγυρικῶς μετὰ λαμπρὰν θυσίαν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν ποταμὸν Ὑδάσπην καὶ σπονδὴν τοῦ 'Αλεξάνδρου ἀπὸ τῆς πρώρας τῆς τριήρους αὐτοῦ ἐκ χρυσῆς φιάλης εἰς τὸν προπάτορα Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἄμμωνα καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, εἰς οὓς συνείθιζε νὰ εὔχηται.

Ὁ κατάπλους τοῦ στόλου καὶ ἡ πορεία τοῦ στρατοῦ δὲν ὑπῆρξαν κατὰ πάντα ἀκίνδυνοι. Κατὰ μὲν τὴν ὁρμητικὴν συμβολὴν τοῦ 'Ακεσίνου εἰς τὸν Ὑδάσπην τὰ πλοῖα ἐκινδύνευσαν καί τινα αὐτῶν ἔπαθον. Ἔπειτα δὲ οὐ μικροὺς ὑπέστη ἀγῶνας ὁ 'Αλέξανδρος πρός τε ἄλλους τῶν παραχθίων λαῶν καὶ ἰδίως πρὸς τοὺς 'Οξυδράκας καὶ τοὺς Μαλλούς, ἐπικινδύνως μάλιστα πληγωθεὶς ἔν τινι ἐφόδῳ κατὰ τῆς πρωτευούσης τῶν Μαλλῶν. 'Αναρρώσας δ' ἐκ τοῦ τραύματος, προεχώρησε μετὰ νέας ὁρμῆς καὶ ἔκτισε κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἰνδοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν ποταμῶν τῆς Πενταποταμίας νέαν πόλιν, 'Αλεξάνδρειαν τὴν ἐν τῇ 'Ωπιανῇ, ἥτις ἔμελλε νὰ γείνῃ ἀξία λόγου διά τε τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τὴν ἐξελλήνισιν τῆς χώρας. Οὕτως ἔφθασεν ὁ 'Αλέξανδρος περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 325 π. Χ. εἰς τὴν χώραν τῶν Σόγδων, ὧν τὴν πρωτεύουσαν μετέτρεψεν εἰς ἑλληνικὴν ἀποικίαν, κληθεῖσαν μὲν καὶ ταύτην 'Αλεξάνδρειαν, πλουτισθεῖσαν δὲ διὰ λιμένος καὶ νεωρίων. Ὑποτάξας δ' ἔπειτα τὰ βασίλεια τοῦ Μουσικανοῦ, τοῦ Πορτικανοῦ καὶ τοῦ Σάμβου, ἔφθασε τέλος εἰς τὴν κατὰ τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ κειμένην νῆσον, τὰ Πάταλα.

Ἡ νῆσος αὕτη ἔγεινεν ἐπί τινα χρόνον σταθμὸς τοῦ στόλου. 'Εκ ταύτης δ' ὁρμώμενος ὁ 'Αλέξανδρος μετὰ τῶν ἀρίστων πλοίων, ἔπλευσε διὰ τοῦ δυτικοῦ βραχίονος τοῦ Ἰνδοῦ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, οὐ μικρὸν κινδυνεύσας ἕνεκα τῆς ἀμπώτιδος καὶ παλιρροίας, φαινομένου τοῦ ὁποίου ἡ φοβερὰ μεγαλοπρέπεια κατέπληξε τοὺς Ἕλληνας. 'Αναπλεύσας δ' ἔπειτα πάλιν εἰς τὰ Πάταλα, εἰςῆλθε μετὰ μέρους τοῦ στόλου εἰς τὸν ἀνατολικὸν βραχίονα τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἐπείσθη, ὅτι οὗτος ἦτο εὐκολώτερον πλωτὸς καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ κατέλθῃ ὁ στόλος εἰς τὸν ὠκεανόν, ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν 'Ερυθρὰν θάλασσαν καὶ νὰ πλεύσῃ ἔπειτα δι' αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῷ περσικῷ κόλπῳ ἐκβολὰς τοῦ Τίγριδος καὶ τοῦ Εὐφράτου. Ὁ πλοῦς οὗτος, ὅςτις σκοπὸν εἶχε τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς θαλασσίας ὁδοῦ ἀπὸ τῆς Περσίας εἰς τὴν Ἰνδικὴν χάριν τῆς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας, ἦτο ἐπιχείρησις τολμηρά, ἥτις μόνον εἰς ἄνδρα πιστὸν καὶ

Σλέον ἦτο δυνατὸν νἀνατεθῇ. Ὡς τοιοῦτον δ' ἐξέλεξεν ὁ Ἀλέξαν-
τὸν ἐν Κρήτῃ μὲν γεννηθέντα, πολίτην δὲ ὄντα τῆς Ἀμφιπόλεως
χον, ὅςτις ὑπῆρξεν, ὡς εἴδομεν, ὁ ναύαρχος τοῦ στόλου καὶ κατὰ
κτάπλουν ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἰνδικῆς. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐπι-
ιόντων κατὰ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἀνέμων ὁ στόλος δὲν ἠδύνατο
πλεύσῃ ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ πρὸ τοῦ τέλους Ὀκτωβρίου.
ἐν τούτοις δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεκίνησεν ἐκ Πατάλων πρὸ τοῦ ἀπό-
τοῦ ὑπὸ τὸν Νέαρχον στόλου, διευθυνόμενος διὰ ξηρᾶς εἰς τὰ
α. Δὲν ἡγεῖτο δὲ τοῦ ὅλου στρατοῦ, διότι πλὴν τῶν μελλόντων
πλεύσωσι μετὰ τοῦ στόλου ἤδη πρὸ τῆς εἰς τὰ Πάταλα ἀφίξεως
ως μετὰ τὴν καθυπόταξιν τοῦ Πορτικανοῦ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀπο-
λει τὸν Κρατερὸν μετὰ μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Καρ-
αν διὰ τῆς Ἀραχωσίας καὶ τῆς Δραγγιανῆς, ὅπως τὸ μὲν κατα-
ιῃ στάσεις τινὰς ἐν τῷ μεταξὺ ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις ἀναφυείσας,
ὶ πέμψῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Γεδρωσίαν, δι' ἧς
ιτα νὰ διαβῇ, καμήλους καὶ ἄλλα φορτηγὰ κτήνη. Οὕτως ὁ στρατὸς
κρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφαιρουμένων καὶ τῶν φρουρῶν
ἐποίκων, οὓς ἀφῆκεν ἐν ταῖς νεωστὶ κτισθείσαις πόλεσιν, ἀνήρχετο
ιῶς τὸ πολὺ εἰς τεσσαράκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν.
Ἰκκινήσας δὲ κατ' Αὔγουστον τοῦ 325 π. Χ., διήλασε τὰς χώρας
Ἀρβιτῶν καὶ Ὠρειτῶν καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὴν Γεδρωσίαν, κατέχουσαν
λέσιν τοῦ σημερινοῦ Βελουχιστάν. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τὰς καυστικὰς τοῦ
ις καὶ τοῦ φθινοπώρου ἀκτῖνας πορεία διὰ τῆς ξηρᾶς, ἀνύδρου καὶ
ὁδους ταύτης χώρας ὑπῆρξεν ἀνιαρὰ καὶ βλαβερωτάτη διὰ τὴν
τιὰν, ἧς μέγα μέρος ἀπωλέσθη. Ἐξηντλημένοι ὑπὸ τῆς πείνης,
δίψης καὶ τῶν νόσων, καταπεπονημένοι, ῥακένδυτοι, ἔφθασαν οἱ λοι-
ερὶ τὸν Δεκέμβριον, δύο ὅλους μῆνας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐκ τῶν
ων τῆς γῆς τῶν Ὠρειτῶν, εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, τὰ
ια, κείμενα ἐντὸς ὀάσεως, ἐν ᾗ παρέσχεν ὁ Ἀλέξανδρος βραχεῖαν
αυσιν εἰς τοὺς τεταλαιπωρημένους αὐτοῦ στρατιώτας. Μετὰ δὲ
α εἰςῆλθεν εἰς τὴν Καρμανίαν, ὅπου τὸ εὐκραὲς τοῦ κλίματος, αἱ
τῶν σατραπῶν τῶν περιοίκων χωρῶν μετενεχθεῖσαι ἄφθονοι τροφαί,
ρασχεθεῖσα εἰς τὸν στρατὸν ἀνάπαυσις καὶ αἱ τελεσθεῖσαι μεγαλο-
ιῖς θυσίαι καὶ ἄλλαι λαμπραὶ ἑορταὶ ἀνεκούφισαν τοὺς πεπονημέ-
Μεγάλως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ φρονήματος τοῦ
τοῦ ἐν Καρμανίᾳ καὶ δύο εὐχάριστοι συναντήσεις, ἡ τοῦ Νεάρχου καὶ

ἢ τοῦ Κρατεροῦ. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τὸν Νέαρχον στόλος μετὰ θυελλώδη καὶ ἐπικίνδυνον πλοῦν ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ εἶχε φθάσει εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καρμανίας καὶ εἶχεν εἰςπλεύσει εἰς τὴν εὔορμον Ἁρμόζειαν κατὰ τὴν εἴςοδον τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀνάμιδος. Μαθὼν δὲ ὁ Νέαρχος ἐκ τύχης τὴν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Καρμανίας ἄφιξιν καὶ διατριβὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπεβιβάσθη καὶ ἔσπευσε πρὸς αὐτόν· μείνας δὲ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ βραχὺ, ἔλαβε τὴν διαταγὴν ν' ἀναχωρήσῃ καὶ πάλιν, πλέων μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ὁ δὲ Κρατερὸς, αἰσίως διελάσας τὴν Ἀραχωσίαν καὶ τὴν Δραγγιανὴν, ἔφθασεν ἐπ' ἴσης εἰς τὴν Καρμανίαν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένου στρατοῦ καὶ τῶν ἐλεφάντων. Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην συγκέντρωσιν τοῦ ὅλου στρατοῦ τοὺς μὲν ἐλέφαντας καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὴν μεγίστην μοῖραν τοῦ στρατοῦ παρέδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα, ὅπως ἀγάγῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καρμανίας εἰς τὴν Περσίδα διὰ τῆς παραθαλασσίας ὁδοῦ, ἥτις ἐν τῇ ἤδη ἐπιστάσῃ χειμερινῇ ὥρᾳ ἦτο θερμοτέρα καὶ παρεῖχεν ἀφθονώτερα τὰ ἐπιτήδεια. Αὐτὸς δὲ μετὰ μικροῦ μέρους τοῦ στρατοῦ ἐπορεύθη τὴν διὰ τῶν ὀρέων κατ' εὐθεῖαν ἄγουσαν εἰς τὰς Πασαργάδας καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ τὰ Σοῦσα, ὅπου ἔφθασε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324 π. Χ. Ἐκεῖ δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐδεξιώθη τόν τε ὑπὸ τὸν Ἡφαιστίωνα στρατὸν καὶ τὸν στόλον τοῦ Νεάρχου, ὅςτις, εἰςπλεύσας εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ἀνῆλθεν ἔπειτα εἰς τὰ Σοῦσα διὰ τοῦ Πασιτίγριδος.

ιζ'

Ἐν Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις.

Πέντε ὅλα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ὁ Ἀλέξανδρος, ὑποτάξας τὴν Περσίδα, εἶχε τραπῇ ἐπὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ Βήσσου. Κατὰ τὸν μακρὸν τοῦτον χρόνον, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς εὑρίσκετο περιπεπλεγμένος εἰς μακρυνὰς καὶ κινδυνώδεις ἐκστρατείας καὶ εἰς πολυωδύνους πορείας, οἱ σατράπαι, οὓς εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν ταῖς περσικαῖς χώραις, ἐνθαρρυνόμενοι ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν ψευδῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἶχον προβῆ εἰς πιέσεις καὶ ἁρπαγὰς, αἵτινες ἐξήγειρον τὰ δίκαια παράπονα τῶν κυβερνωμένων. Ναοὶ καὶ τάφοι ἐσυλοῦντο, αὐτὸς ὁ παρὰ τὰς Πασαργάδας τάφος τοῦ Κύρου

μεινεν ἀσύλητος, ἡ περιουσία τῶν ὑπηκόων διηρπάζετο, ἡ τιμὴ αὐ-
ἐκινδύνευε. Τινὲς τῶν σατραπῶν, ἀποβλέποντες εἰς στερέωσιν τῆς
; ἑαυτῶν δυνάμεως καὶ θεωροῦντες ἑαυτοὺς τρόπον τινὰ ἀνεξαρτή-
ἡγεμόνας, προςελάμβανον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν μισθοφορικὰ
:τεύματα. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ἣν εὗρεν ὁ
ἐξανδρος ἐπιστρέφων εἰς τὴν Σουσιανήν.

Ιρῶτον ἔργον τοῦ βασιλέως ὑπῆρξεν ἡ καταστολὴ τῶν καταχρήσεων
ων καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων. Τούτων τινὲς ἐθανατώθησαν ὡς ὁ
σης σατράπης τῆς Περσίδος Ὀρξίνης καὶ ὁ τῆς Σουσιανῆς Ἀβουλί-
καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀξάθρης, πρὸς δὲ καὶ ὁ Κλέανδρος καὶ Σιτάλ-
οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ φόνου τοῦ Παρμενίωνος. Ἀλλὰ καί τινες τῶν βα-
; καταγγελλομένων ἔμειναν ἀτιμώρητοι, ὡς ὁ σατράπης τῆς Καρίας
όξινος καὶ ὁ τῆς Αἰγύπτου Κλεομένης. Ὁ δὲ Μακεδὼν Ἅρπαλος ὁ
ράπης τῆς Βαβυλῶνος, ὅςτις εἶχε καταστῆ πολυθρύλητος διὰ τὴν
ρὴν αὐτοῦ καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν, ὑποπτευόμενος δεινὰ ἥρπασε μέγα
ος τοῦ ἐν Βαβυλῶνι θησαυροῦ, καὶ ἔφυγε μετὰ στίφους Ἑλλήνων
θοφόρων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θὰ ἐπανεύρωμεν αὐτὸν βραδύτερον.

Μετὰ δὲ τὴν τιμωρίαν τῶν καταχραστῶν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν
πραγμάτων θέλων ὁ Ἀλέξανδρος ἔτι μᾶλλον νὰ ἑνώσῃ τοὺς ἄρ-
τας καὶ τοὺς ἀρχομένους, τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Πέρσας, ἀπεφά-
νὰ συνδέσῃ τὰ δύο ἔθνη διὰ μικτῶν γάμων μεταξὺ Μακεδόνων καὶ
σίδων. Καὶ αὐτὸς μὲν πλὴν τῆς Ῥωξάνης, ἣν εἶχε νυμφευθῇ ἐν τῇ
διανῇ, ἔλαβε καὶ ἄλλην γυναῖκα, τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου Στά-
αν ἢ Βαρσίνην, εἰς δὲ τὸν πιστὸν αὐτοῦ φίλον Ἡφαιστίωνα ἔδωκεν
σύζυγον ἄλλην θυγατέρα τοῦ Δαρείου, ἀδελφὴν δὲ τῆς ἰδίας ἑαυ-
δευτέρας γυναικός. Καὶ ἄλλους δὲ τῶν ἐπιφανῶν Μακεδόνων περὶ
; ὀγδοήκοντα ἔπεισε νὰ συνδεθῶσι μετ' ἐγκρίτων Περσίδων διὰ γά-
, καὶ ἐχορήγησεν εἰς ἅπαντας πλούσια δῶρα. Ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκ
ἄλλων Μακεδόνων νυμφευόμενον μετὰ Περσίδος ἔσπευσε νὰ προι-
ῃ οὕτως ὥςτε εἰς δεκακιςχιλίους καὶ ὑπερέκεινα ἀνῆλθον οἱ οὕτως
τοῦ κέρδους ἑλκυσθέντες. Πέντε δὲ ὅλας ἡμέρας διήρκεσεν ἡ ἑλληνο-
κὴ γαμήλιος πανήγυρις, ὑπερβᾶσα κατὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν
ὴν καὶ αὐτῶν τῶν Περσῶν τὰς μεγαλοπρεπεστάτας ἑορτάς. Ἡ δὲ
ομὴ τιμῶν καὶ δώρων εἰς τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις διακριθέντας καὶ ἡ
ωμὴ τῶν χρεῶν τῶν στρατευομένων, δι' ἣν ἐχρειάσθη ποσὸν ἀνελθὸν
ἰκοσακιςχίλια τάλαντα, συνεπλήρωσαν τὰς ἐκτά

'Αλλ' ὁ σύνδεσμος τῆς 'Ανατολῆς καὶ τῆς Δύσεως δὲν ἐπεζητήθη ὑπὸ τοῦ 'Αλεξάνδρου μόνον διὰ τούτων τῶν μικτῶν γάμων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ στρατῷ ἐξαλείψεως πάσης διαφορᾶς μεταξὺ 'Ελλήνων καὶ Περσῶν. "Ηδη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου εἶχεν ἀρχίσει ὁ 'Αλέξανδρος προςλαμβάνων κατ' ὀλίγον 'Ασιανοὺς εἰς τὴν στρατιάν του. Κατὰ δὲ τὴν εἰς τὴν 'Ινδικὴν ἐκστρατείαν εἴδομεν αὐτὸν περιστοιχιζόμενον ὑπὸ μεγάλου πλήθους 'Ασιανῶν. 'Η δὲ παρὰ τὸν "Υφασιν ἀνυποταξία τῶν Μακεδόνων ἐδίδαξε τὸν 'Αλέξανδρον, ὅτι τὰ ἐκ τῶν χωρῶν τῆς 'Ασίας εὐπειθῆ στρατεύματα, ἅτινα ἐφάνησαν εὐχερῶς δυνάμενα νὰ μορφωθῶσι καὶ ὀργανωθῶσι κατὰ τὸ μακεδονικὸν σύστημα, ἦσαν πολὺ μᾶλλον εὔχρηστα τῶν παλαιμάχων καὶ νοσταλγούντων ἐκείνων τέκνων τῆς Μακεδονίας, ἅτινα ἐλάχιστα ἐφαίνοντο διατεθειμένα νὰ παρακολουθήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὸν 'Αλέξανδρον εἰς νέους ἀγῶνας καὶ νέας ἐκστρατείας, ὁποίας δὲν ἔπαυε μελετῶν ὁ ἀκάματος βασιλεύς. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὰς προτέρας τοῦ 'Αλεξάνδρου διαταγὰς τριακονταχισχίλιοι τοιοῦτοι ἄνδρες ἔφθασαν εἰς τὰ Σοῦσα ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς 'Ασίας, στελλόμενοι ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῆς Σογδιανῆς καὶ τῆς Βακτριανῆς, τῆς 'Αριανῆς καὶ τῆς Παρθυαίας, τῆς Δραγγιανῆς καὶ τῆς 'Αραχωσίας. 'Η ἀνάμιξις τῶν δύο κόσμων, τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἦτο προφανεστάτη. Οἱ νεοσύλλεκτοι ἐκεῖνοι, οὓς χαίρων ἐδεξιώθη καὶ ὠνόμασεν *ἐπιγόνους* ὁ 'Αλέξανδρος, προςήρχοντο πρόθυμοι καὶ πιστοὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων ὡς πρὸς ἴδιον ἑαυτῶν ἡγεμόνα. 'Η ἐνδυμασία καὶ ὁ ὁπλισμός των ἦσαν μακεδονικὰ καὶ μακεδονικὸς ὁ ὀργανισμός των. Μετ' οὐ πολὺ δὲ οἱ Μακεδόνες εἶδον τοὺς ἐπήλυδας τούτους οὐ μόνον τιμωμένους ἴσα πρὸς ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱππεῖς τῶν βαρβάρων καταλεγομένους εἰς τὸ ἐκλεκτὸν ἱππικὸν τῶν ἑταίρων.

"Εξαψις φιλοτιμίας, ἅμα δὲ καὶ συναίσθησις τοῦ παραβλαπτομένου αὐτῶν συμφέροντος ἐξηρέθισε τοὺς Μακεδόνας ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν πράξεων τούτων τοῦ 'Αλεξάνδρου. 'Ο ἐν μέσῳ τῆς τρυφῆς τῆς περσικῆς διαιτώμενος μέγας βασιλεύς, ὁ σύζυγος γυναικῶν Περσίδων, ὁ περιβαλλόμενος ἐσθῆτα μηδικὴν καὶ ἀπονέμων εἰς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὸν Πέρσας τιμὴν καὶ ἐμπιστοσύνην, ὁ διὰ τῶν βαρβάρων τῆς 'Ασίας ἀντικαθιστάνων τὰ τέκνα τῆς πατρίου γῆς, μεθ' ὧν εἶχε συμμερισθῆ ἐπὶ ἔτη μακρὰ τοὺς κινδύνους καὶ τὴν δόξαν, ἐφαίνετο ἀποξενούμενος ἀπ' αὐτῶν, ἐνομίζετο παύων νὰ εἶνε ἰδικός των. Καὶ ἀληθῶς ἦτο προφανές, ὅτι ἡ μὲν μακεδονικὴ στρατιὰ δὲν ἠνείχετο τὴν μεγάλην ἐπὶ τὸ ἀσιατικώτερον

ταβολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος δὲν συνεχώρει τὴν ὑπέρ-
ετρον εἰς τὰ πάτρια ἐμμονὴν τῶν Μακεδόνων.

Ἐκ τοιαύτης ἀντιθέσεως δὲν ἤργησε νὰ προέλθῃ ἡ ἀναπόφευκτος ῥῆ-
ς. Ὁ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο μετά τινα εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον κατά-
ασιν ἐν τῇ Ὤπιδι μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὅτε ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς Μα-

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

δόνας, ὅτι ἐσκόπει νἀποπέμψῃ εἰς τὴν πατρίδα τοὺς ἕνεκα μεγάλης
κίας ἢ τραυμάτων μὴ δυναμένους νὰ φέρωσιν ὅπλα. Ἡ δήλωσις αὕτη
ρέθισε τὸν στασιάσαντα στρατόν, ὁ δ' ἐρεθι[...] τοῦ
ατοῦ παρώργισαν τὸν βασιλέα. Καὶ ἡ μὲν τα[...]
Μακεδόνων ἔκαμψαν τὸν Ἀλέξανδρον· ἐν μ[...]

κινήσεως ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεύς, ὅτι θεωρεῖ σύμπαντας τοὺς παλαιοὺς αὐτοῦ συμπολεμιστὰς συγγενεῖς, θυσίαι δὲ καὶ δημοτελὲς συμπόσιον ἐπέστεψαν τὴν συμφιλίωσιν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον δεκακισχίλιοι Μακεδόνες ἐστάλησαν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν ὑπὸ τὸν Κρατερόν.

Μετ' οὐ πολὺ τελευτῶντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 324 π. Χ. ἀνεχώρει ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῆς Ὤπιδος, ἀναβαίνων εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπως διαρρυθμίσῃ τὰ κατὰ τὴν Μηδίαν, ἥτις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν εἶχε διαταραχθῆ κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἀπουσίαν. Ἐκεῖ δ' ἐν μέσῳ νέων λαμπρῶν ἑορτῶν καὶ ἀσώτων συμποσίων ὁ βασιλεὺς εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ θνήσκοντα ἐκ νόσου προελθούσης ἐκ τῆς ἀκρασίας τὸν πιστότατον καὶ ἀγαπητότατον τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ ἀπό τινος χρόνου σύγγαμβρον, τὸν στρατηγὸν Ἡφαιστίωνα. Βαρυτάτη καὶ ἀνήκεστος ὑπῆρξεν ἐπὶ τῇ δεινῇ ταύτῃ ἀπωλείᾳ ἡ θλῖψις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀνώτεραι δὲ βασιλικῶν ὑπῆρξαν αἱ τιμαὶ αἱ εἰς τὸν πεφιλημένον νεκρὸν ἀποδοθεῖσαι, τιμαὶ ἥρωος μᾶλλον καὶ θεοῦ. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Ἡφαιστίωνος παρεδόθη εἰς τὸν Περδίκκαν, ὅπως ἐπὶ πολυτελοῦς ἅρματος κομισθῇ ἐξ Ἐκβατάνων εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ καῇ ἐκεῖ ἐπὶ πυρᾶς, ἧς ἡ κατασκευὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ διακόσμησις ἀνετέθη εἰς τὸν τολμηρὸν καὶ καινοτόμον Δεινοκράτην. Ὥρισε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τὴν δαπάνην τῆς ταφῆς εἰς δωδεκακισχίλια τάλαντα, ἤτοι εἰς ἓξ σχεδὸν ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, διὰ τοῦ μεγέθους τῶν τιμῶν καὶ τῆς δαπάνης ἐπιζητῶν νὰ καταδείξῃ τὸ βαρὺ πένθος ὅπερ κατεῖχε τὴν εὐπαθῆ αὐτοῦ ψυχήν.

ιη'

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἶχεν ἤδη ἐπιστῇ ὁ χειμὼν τοῦ 324 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκκινήσῃ ἐξ Ἐκβατάνων, ὅπως πορευθῇ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἣν ἐμελέτα νὰ καταστήσῃ διὰ τὸ εὔθετον τῆς θέσεως αὐτῆς πρωτεύουσαν τοῦ ἀπεράντου βασιλείου. Ἦγε δὲ ἡ ἐξ Ἐκβατάνων εἰς Βαβυλῶνα ὁδὸς διὰ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῶν Κοσσαίων, ἣν ἐκάλυπτεν ἤδη χιὼν πυκνή. Ἀλλ' ἐπίτηδες ἐξέλεξεν ὁ βασιλεὺς τὴν χειμερινὴν ταύτην ὥραν, ὅπως εὐκολώτερον καθυποτάξῃ ἐν τοῖς δυσεξόδοις αὐτῶν βουνοῖς τοὺς πολεμικοὺς καὶ ληστρικοὺς Κοσσαίους, οἵτινες ἦσαν ὁ μό
τακτος ἐκ τῶν ὀρεινῶν τῆς Περσίας λαῶν. Ἐπεὶ

Ἀλέξανδρος μετὰ τοιαύτης δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς, μετὰ τοιαύτης ὁρμῆς καὶ σκληρότητος, ὥςτε ἡ ἐκστρατεία αὕτη, γενομένη ἐν ὅσῳ ἀκόμη ζωηρὸν ἐταλάνιζε τὴν ψυχήν του τὸ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἡφαιστίωνος πένθος, ἀπέβη θήρα μᾶλλον καὶ κυνηγεσία ἀνθρώπων.

Τέλος ἔφθασεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὸ μέλλον κέντρον τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἐκεῖ δ' ἐπείσθη, ὅτι ἦτο ἀληθῶς κύριος τῆς γῆς ἁπάσης καὶ τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν ἀπωτάτων τῆς εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωστῆς γῆς εἶχον συρρεύσει πρὸς τὸν βασιλέα πρέσβεις πόλεων καὶ λαῶν, φέροντες εἰς αὐτὸν συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ δόξῃ καὶ ταῖς νίκαις ἢ αἰτήσεις ταπεινάς. Οἱ πρέσβεις ἤρχοντο ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας, παρὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Θρακῶν, ἐκ τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Κελτικῆς, τῆς Σαρδοῦς καὶ τῆς Ἰβηρίας, τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Λιβύης, τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Ἀλλ' ἐν ᾧ οὕτως ἡ φήμη καὶ ἡ δόξα τοῦ δορικτήτορος εἶχον φθάσει εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ὁ Ἀλέξανδρος δὲν διενοεῖτο ἀκόμη νἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν δαφνῶν, δι' ὧν εἶχε στρώσει τὴν μέχρι τοῦ Ὑφάσιος καὶ μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ πορείαν του. Τὴν δ' ἀνήσυχον αὐτοῦ ψυχὴν ἐπλήρουν νέα σχέδια κατακτητικά. Ἐμελέτα νὰ περιπλεύσῃ τὴν Ἀραβίαν καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν, ἥτις ἤδη συνήνονε τὸν Ἰνδὸν μετὰ τοῦ Εὐφράτου, κατὰ δὲ τὰς ἀκτὰς τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἐπὶ τῶν νήσων αὐτοῦ ἤθελε νὰ ἱδρύσῃ ἐμπορικὰς ἀποικίας, ἐξασφαλιζούσας ἅμα τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἀραβικῆς παραλίας. Τοῦτο ἦτο πιθανώτατα μὲν οὐχὶ τὸ μόνον, ἀλλὰ τὸ πρώτιστον τῶν σχεδίων τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ.

Μεγάλαι ἦσαν αἱ παρασκευαὶ αἱ διαταχθεῖσαι διὰ τὸν περίπλουν τῆς Ἀραβίας. Πλοῖα εἶχον παραγγελθῆ εἰς τὴν Φοινίκην, ναῦται συνελέγοντο, ἀπεσταλμένοι ἐμελέτων ἐκ νέου τὰ κατὰ τὸν Περσικὸν κόλπον, συμπληροῦντες τὰ ἐκ τῆς πείρας τοῦ Νεάρχου πορίσματα. Αὐτὴ ἡ Βαβυλὼν εἶχε μετατραπῆ εἰς παμμέγεθες νεώριον, ὅπου ἐναυπηγοῦντο πλοῖα καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν κυπαρίσσων τῶν βασιλείων κήπων.

Ἐν ᾧ δ' ἐτελοῦντο αἱ μεγάλαι αὗται παρασκευαὶ καὶ ἐπλησίαζεν ἤδη ...ς τὸ πέρας ἡ ἀνέγερσις τοῦ ὑπερφυοῦς οἰκοδομήματος τῆς πυρᾶς, ἐφ' ἔμελλε νὰ καῇ ὁ νεκρὸς τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέπλευσε

...ιώρυγος, ἥτις ἐκαλεῖτο ὁ Παλλα-
...ις, μέλλουσαν πολλὰ ἀγαθὰ
...τρέψας δ' εἰς τὴν Βαβυ-
...λετὰς ἐπὶ τῇ καύσει

τοῦ Ἡφαιστίωνος, καθ' ἃς, ἐν ᾧ αἱ φλόγες ἀνήρχοντο εἰς τὸν οὐρανὸν, κατακαίουσαι τὸ συντελεσθὲν ὑπερύψηλον κατασκεύασμα τῆς πυρᾶς, κατὰ χιλιάδας διενέμοντο εἰς τοὺς στρατιώτας τὰ σφάγια καὶ ἐν ἀνατολικῇ ἀκρασίᾳ ἐσπένδετο ὁ οἶνος.

Ἐν τούτοις δ' αἱ στρατιωτικαὶ καὶ ναυτικαὶ παρασκευαὶ εἶχον περατωθῇ καὶ προσεχὴς ἦτο ἤδη ἡ ἀναχώρησις τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου. Ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἡ ἀκρασία τῶν τελευταίων ἡμερῶν, ὥςτε καὶ αὐτὸ τὸ τέως ἀδάμαστον σῶμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅπερ ἐν τούτοις εἶχον κατ' ὀλίγον καταβάλει αἱ πολυετεῖς κακοπάθειαι τῶν πολέμων καὶ τῶν πορειῶν, ὑπενομεύθη καὶ προςεβλήθη. Ὁ βασιλεὺς κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, ὁσημέραι ἀποβαίνοντος ὀξυτέρου. Ἀλλ' οὐχ ἧττον οὐδαμῶς ἐγκατέλειπε τὴν εἰθισμένην δίαιταν, οὐδ' αὐτὸ τὸ σύνηθες λουτρὸν παραλείπων κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς νόσου. Οὐδ' ἔπαυε μεριμνῶν περὶ τῆς μελλούσης ἐκστρατείας καὶ συζητῶν μετὰ τοῦ Νεάρχου τὰ καθ' ἕκαστα καὶ διδων εἰς τοὺς στρατηγοὺς προσταγὰς καὶ ὁρίζων τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου, ἣν πάλιν ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς παρατεινομένης ἀσθενείας νἀναβάλῃ, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ βραχύ.

Ἦτο ἡ ἑβδόμη τῆς νόσου ἡμέρα, ὅτε ὁ βασιλεὺς ἀνέβαλε μὲν καὶ πάλιν τὸν ἀπόπλουν, ἀλλ' ὅμως διέταξε νὰ συναθροισθῶσιν οἱ στρατηγοὶ καὶ νὰ διατρίβωσι κατὰ τὴν αὐλὴν τοῦ ἀνακτόρου, οἱ δὲ χιλίαρχοι καὶ οἱ πεντακοσιάρχαι πρὸ τῶν θυρῶν. Ἰδὼν δὲ εἰςελθόντας τοὺς ἡγεμόνας, ἀνεγνώρισε μὲν αὐτοὺς, ἀλλὰ χωρὶς μηδὲν πλέον νὰ φωνήσῃ, μείνας τὸ ἑξῆς ἄναυδος. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ οἱ στρατιῶται ἐπόθησαν νὰ ἴδωσι τὸν ἐπιθάνατον βασιλέα. Οἱ δὲ στρατηγοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ στρατοῦ, θέλοντος νὰ ἴδῃ τὸ ὕστατον τὸν θνήσκοντα στρατηλάτην. Εἰςαχθέντες λοιπὸν οἱ στρατιῶται τὴν δωδεκάτην ἡμέραν, παρήλασαν πρὸ τῆς κλίνης τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅςτις ἀπεχαιρέτιζεν αὐτοὺς ἄφωνος διὰ μικρᾶς μόλις ἐπάρσεως τῆς κεφαλῆς καὶ διὰ τῆς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν. Τὴν ὑστεραίαν περὶ τὴν ἑσπέραν παρέδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸ πνεῦμα πρὶν ἢ συμπληρώσῃ ἀκόμη τὸ τριακοστὸν τρίτον τῆς ἡλικίας ἔτος. «Μετὰ τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς, ἀναφωνεῖ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, ἤρχισεν ἡ ἔρις τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων, ἡ στάσις τοῦ στρατοῦ του, ἡ συντέλεια τοῦ οἴκου του, ἡ καταστροφὴ τοῦ βασιλείου του.»

ΙΕ′

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

α′

Τὸ πρόβλημα τῆς διαδοχῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκειτο ἀκόμη ἄταφος ἐν τοῖς βασιλείοις ἀνακτόροις τῆς Βαβυλῶνος, ὅτε δεινὴ περὶ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἠγέρθη ῥῆξις ἀναφερομένη εἰς τὴν διαδοχήν. Τίς ἔμελλε νὰ εἶνε ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου; Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκ τῶν δύο νομίμων αὐτοῦ γάμων, τοῦ μετὰ τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ μετὰ τῆς Στατείρας, τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου, δὲν εἶχε τέκνα. Μόλις μετὰ ἕνα μῆνα ἀνεμένετο ἡ γέννησις τέκνου τῆς Ῥωξάνης. Ἀλλ' εἶχεν ὅμως ὁ θανὼν βασιλεὺς ἐκ τῆς παλλακίδος Βαρσίνης, τῆς χήρας τοῦ Ἕλληνος στρατηγοῦ τοῦ Δαρείου Μέμνονος, νόθον υἱόν, καλούμενον Ἡρακλέα. Ἀλλὰ πλὴν τῶν δύο νομίμων γυναικῶν καὶ τοῦ νόθου υἱοῦ ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις περὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἡ βασιλομήτωρ Ὀλυμπιὰς καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Ἠπείρου Κλεοπάτρα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ὁ ἑτεροθαλὴς τοῦ νεκροῦ βασιλέως ἀδελφός, ὁ ἐκ Θεσσαλῆς τινος ὀρχηστρίδος υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀρριδαῖος.

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς διαδοχῆς ἦτο λίαν περίπλοκον, οὐδ' εἶχε συντελέσει εἰς λύσιν αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς φερομένης τελευταίας αὐτοῦ παραγγελίας, δι' ἧς ἐλέγετο ἀπολιπὼν τὴν βασιλείαν εἰς τὸν κράτιστον, καὶ ταῦτα ἐν ᾧ τὸν βασιλικὸν δακτύλιον εἶχε παραδώσει εἰς τὸν Περδίκκαν, τὸν ἀρχαιότατον τῶν περὶ αὐτὸν στρατηγῶν.

Ἐν μέσῳ τοῦ κατέχοντος τοὺς Μακεδόνας πένθους, ἐν μέσῳ τῆς περιβαλλούσης τἀνάκτορα ταραχῆς καὶ ἀνησυχίας συνῆλθον ἐν αὐτοῖς οἱ ἑπτὰ σωματοφύλακες, οἱ στενότατοι τῶν φίλων τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ συμμέτοχοι τῆς δόξης καὶ οἱονεὶ φρουροὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ βασιλείου. Ἐν τῇ δυσχερεῖ τῶν πραγμάτων θέσει μετὰ πολλὰς σκέψεις τὸ ὑψηλὸν

συνέδριον ὡς μόνην ἐπὶ τοῦ παρόντος λύσιν πρὸς διατήρησιν τῆς ἑνότητος τοῦ κράτους εὗρε τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς βασιλείας εἰς τὸν προςδοκώμενον παῖδα τῆς Ῥωξάνης. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἔμελλον νὰ διοικῶσιν ὡς ἐπίτροποι τοῦ ἀγεννήτου βασιλέως τὰς μὲν ἀσιατικὰς τοῦ κράτους ἐπαρχίας ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεοννάτος, τὴν δ' Εὐρώπην ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερός.

Ἀλλὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν ἀνωτάτων τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικῶν, πρὸς ἣν ἔγεινεν ἄμεσος ἐνέργεια ὅπως προςχωρήσωσιν οἱ ἱππεῖς τῶν ἑταίρων, δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ πεζοὶ στρατιῶται. Οὗτοι, θεωροῦντες τὸ συμβούλιον τῶν σωματοφυλάκων ἀναρμόδιον καὶ ἐξερεθιζόμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μελεάγρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου, προεκήρυξαν βασιλέα τὸν ἐν Βαβυλῶνι διαμένοντα ἀδελφὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρριδαῖον, καίπερ συνεχόμενον ὑπὸ ἀνιάτων ψυχικῶν παθῶν. Σπεύδοντες δὲ εἰς τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Ἀρριδαίου, ἔδραμον εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ ἡ αἴθουσα ἐν ᾗ ἔκειτο ὁ νεκρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγεινε τὸ θέατρον οἰκτρᾶς ῥήξεως, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐκτὸς τῶν πυλῶν τῆς Βαβυλῶνος ἀποχώρησιν τῶν ἱππέων.

Οὕτω μόλις ἡ παγετώδης τοῦ θανάτου χεὶρ ἐνέκρωσε τὸν συγκρατοῦντα ἐν ὑποταγῇ τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐν ὁμονοίᾳ τὰς μακεδονικὰς φάλαγγας, ὁ παλαίμαχος ἐκεῖνος στρατὸς διεσχίσθη ἐν τῷ ζητήματι τῆς διαδοχῆς τοῦ νεκροῦ δορικτήτορος. Παρίστατο λοιπὸν ἀναπόφευκτος ἀνάγκη συνδιαλλαγῆς, ἣν ἀνέλαβεν ὁ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένης ὁ ἐκ τῆς πόλεως Καρδίας. Ἐπῆλθε δὲ ὁ συμβιβασμὸς δι' ὁμολογίας, καθ' ἣν οἵ τε ἱππεῖς καὶ ἡ φάλαγξ συνεφώνησαν νἀναρρηθῇ μὲν ἐπὶ τὸν θρόνον ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλιππος, νὰ συμβασιλεύσῃ δὲ μετ' αὐτοῦ τὸ ἀπὸ τῆς Ῥωξάνης τεχθησόμενον, ἂν ἔμελλε νὰ γεννηθῇ υἱός. Πλὴν δὲ τούτων ὁ μὲν Κρατερὸς ἀνεκηρύχθη προστάτης καὶ κηδεμὼν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρριδαίου, εἰς δὲ τὸν Περδίκκαν ἀνετέθη ἡ χιλιαρχία, ἀρχὴ ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς πάσης βασιλείας, ὁ δὲ Ἀντίπατρος διωρίσθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὸν Περδίκκαν λοιπὸν ἐπεφυλάχθη μεγάλη δύναμις, ἴση τοὐλάχιστον πρὸς πρωθυπουργίαν ἐν ἀπολύτῳ μοναρχίᾳ. Ἡ δὲ δύναμις αὕτη ηὔξανεν ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἀπουσίας τοῦ ὁρισθέντος προστάτου τῆς βασιλείας Κρατεροῦ, ὅςτις εἶχεν, ὡς εἴδομεν, ἐκπεμφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῶν ἀπολυθέντων τῆς στρατείας δεκακισχιλίων στρατιωτῶν καὶ εὑρίσκετο ἀκόμη καθ'

Ἡ ἰσχὺς αὕτη, ἡ εὔτολμος πρωτοβουλία καὶ ἡ μέχρις ὠμότητος οβαίνουσα ἀφοβία, δι' ὧν ἐνόει νὰ κυβερνήσῃ ὁ Περδίκκας, ἐξεδηλώσαν βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν συνδιαλλαγὴν κατὰ τὴν γενομένην ἐν στρατοπέδῳ κάθαρσιν, ἥτις ἐθεωρήθη ἀναγκαία διὰ τὸν ἐπελθόντα τῆς περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου στάσεως καὶ ἀδελφοκτονίας μοσμόν. Κατὰ παλαιὸν ἔθιμον, κρατοῦν παρὰ τοῖς Μακεδόσιν, ὅπως λεσθῇ ὁ τοιοῦτος ἐξαγνισμός, τὸ ὅλον στράτευμα, πεζοί τε καὶ ἱππεῖς, πορεύθησαν διὰ τῶν ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων ῥιφθέντων δύο ἡμίσεων κυνὸς σφαγιασθέντος. Ἀλλ' ὅτε ἔμελλε νὰ περατωθῇ ἡ τελετὴ τῆς καθάρσεως διὰ πλαστῆς μάχης μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τοῦ στρατοῦ, τοῦ ἱππικοῦ μετὰ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῆς φάλαγγος, ὁ Περδίκκας προςέταξε τοὺς ὑπὸ διαδοθείσης περὶ ἐπιβουλῆς φήμης ἐκπεφοβημένους πεζοὺς νὰ παραδώσωσι τοὺς πρωτουργοὺς τῆς περὶ τὸν Μελέαγρον στάσεως. Καὶ τότε μὲν ἀμέσως τριάκοντα τῶν στασιαστῶν συλληφθέντες κατεσπαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων, μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπέτινε δίκην τῆς ἀποστασίας καὶ αὐτὸς ὁ Μελέαγρος, ὅςτις μάτην εἶχε καταφύγει εἴς τινα τῶν ναῶν τῆς Βαβυλῶνος.

Διὰ τῆς ὠμῆς ταύτης πράξεως ὁ Περδίκκας ἐξησφάλισε πρὸς ὥραν τοὐλάχιστον τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει. Ἡ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀνακηρυχθεῖσα νέα βασιλεία καὶ ὁ παντοδύναμος αὐτῆς ἐπίτροπος διέτρεχον διαρκῆ κίνδυνον ἐφ' ὅσον ἔμενον ἐν Βαβυλῶνι ἄεργοι οἱ στρατηγοὶ ἐκεῖνοι οὓς ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐθίσει εἰς τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν διὰ τῶν ἀπαύστων ἀγώνων καὶ τῆς συνεχοῦς λείας. Καὶ τὰ μὲν νέα σχέδια, ἅτινα ἐμελέτα ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος, ἦσαν παρὰ πολὺ μεγάλα ἢ ὥστε νἀναλάβωσιν αὐτὰ στρατηγοὶ ὡς ἐντολοδόχοι τῆς νέας βασιλείας. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι Περδίκκας προεκάλεσε κοινὴν ἀπόφασιν τῶν Μακεδόνων, καθ' ἣν ταῦτα επε νὰ μείνωσιν ἀσυντέλεστα ὡς ὑπέρογκα καὶ δυςέφικτα. Ἀλλ' ἐκόντος τοῦ μεγαλοπράγμονος καὶ πλήρους κινδύνων νέου τούτου στα- ἀσχολίας καὶ δόξης, εἷς μόνον παρουσιάζετο τρόπος, ὅπως οἱ στραοὶ καταστῶσιν ἀκίνδυνοι, διαθρυπτομένης ἅμα τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν παρεχομένης εἰς αὐτοὺς ἐλπίδος ἀναδείξεως καὶ ὠφελημάτων. Τὸ τοῦτο ἦτο ἡ ἀποστολὴ αὐ ς, ἐκ νέου διαρζομένας, καὶ ἡ εἰς αὐτοὺς αὶ ὑψηλῶν ωμάτων, ἅτινα καθίσ ναντό νὰ ἱδρύσωσιν ἰδίαν

Εὐθὺς τὴν ὑστεραίαν τῆς ἡμέρας τοῦ καθαρμοῦ συγκαλέσας ὁ Περδίκκας τοὺς στρατηγοὺς ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ἐξέθηκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀνάγκην μεταβολῶν ἐν τῇ διοικήσει τινῶν σατραπειῶν καὶ ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἀνωτάτων τοῦ στρατοῦ ἀξιωμάτων. Τοῦτο ἀπῄτουν αἱ περιστάσεις καὶ ἡ ὀφειλομένη εἰς πολλοὺς ἡγεμόνας ἀμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν.

Ἡ πρώτη ἐπελθοῦσα σπουδαία μεταβολὴ ὑπῆρξεν ἡ παραίτησις τοῦ Περδίκκα ἀπὸ τῆς χιλιαρχίας, ἥτις ἀνετέθη εἰς τὸν μόλις τριακονταέτη, ἀλλὰ συνετὸν καὶ γενναῖον Σέλευκον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις εἶχεν ἤδη διακριθῇ κατὰ τὴν ἰνδικὴν ἐκστρατείαν. Καὶ ἡ μὲν ἀρχηγία τῶν παίδων, ἐξ ἧς ὁ Σέλευκος προήχθη εἰς τὴν χιλιαρχίαν, ἀνετέθη εἰς τὸν νεαρὸν Κάσσανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου, ὁ δὲ Περδίκκας ἀπὸ χιλιάρχου ἔγεινεν ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ.

Ἐν δὲ τῇ διαρρυθμίσει τῶν κατὰ τὰς ἐπαρχίας ὁ Περδίκκας ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὴν Εὐρώπην οὐχ ἧττον τῆς Ἀσίας. Πρὸς μείωσιν τῆς ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς κτήσεσι τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ἰσχύος τοῦ Ἀντιπάτρου, ὅστις, ἐπὶ δεκατρία ἤδη ἔτη κατέχων τὴν ἀρχὴν ὡς ἐπίτροπος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠδύνατο νὰ νεωτερίσῃ, δὲν ἤρκει ἡ ἐξασθένησις αὐτοῦ διὰ τῆς διανομῆς τῆς ἐξουσίας μετὰ τοῦ Κρατεροῦ, ὅστις ἔμελλεν ὡς προστάτης τοῦ βασιλέως νὰ ἄρχῃ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Τριβαλλούς, τοὺς Ἀγριᾶνας καὶ τοὺς Μακεδόνας, τοὺς Ἠπειρώτας καὶ σύμπαντας τοὺς Ἕλληνας. Ἀναγκαῖον λοιπὸν ἐκρίθη νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ Θρᾴκη μετὰ τῆς θρᾳκικῆς χερσονήσου καὶ τῶν συνόρων ἐθνῶν μέχρι τῆς Σαλμυδησσοῦ κατὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς νέας ταύτης ἐπαρχίας ἀνετέθη εἰς τὸν ἐκ τῶν σωματοφυλάκων Λυσίμαχον, ἕνα τῶν ἀρίστων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ.

Ἐν δὲ Ἀσίᾳ αἱ μὲν ἀνατολικώταται σατραπεῖαι ἔμειναν εἰς τοὺς προτέρους σατράπας, καὶ δὴ τοὺς ὑποτελεῖς Ἰνδοὺς ἡγεμόνας Πῶρον καὶ Ταξίλην. Ὁμοίως δὲ πολλοὶ ἐγχώριοι ἡγεμόνες ἔμειναν σατράπαι ἐν τοῖς λοιποῖς ἀπωτέροις μέρεσι τοῦ βασιλείου κατὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας. Πολλῷ δὲ σπουδαιότεραι ἦσαν καὶ ἀμεσωτέραν μετὰ τοῦ κράτους σχέσιν εἶχον αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Ἀρμενίας σατραπεῖαι τῆς Ἀσίας καὶ ἡ Αἴγυπτος. Καὶ τῆς μὲν Συρίας ἡ ἀρχὴ ἐπετράπη εἰς τὸν Μυτιληναῖον Λαομέδοντα τὸν υἱὸν τοῦ Λαρίχου, ἡ δὲ ἐν Κιλικίᾳ εἰς τὸν ταξίαρχον Φιλώταν, ἡ δὲ Παμφυλία μετὰ τῆς Λυκίας καὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας εἰς Ἀντίγονον τὸν Φιλίππου. Τῆς Παφλα-

ίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῶν παρὰ τὸν Πόντον χωρῶν προεχει-
θη σατράπης ὁ Εὐμένης. Ἡ δὲ Καρία ἐδόθη εἰς τὸν Λύσανδρον, τὸν
λφὸν τοῦ Παρμενίωνος, καὶ ἐν Λυδίᾳ ἔμεινεν ὁ καὶ πρώην σατράπης
τῆς, ὁ Μένανδρος. Ἡ δὲ τρίτη καὶ σπουδαιοτάτη τῶν σατραπειῶν
; δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλης-
ντῳ, ἐπετράπη εἰς τὸν ἐκ τῶν σωματοφυλάκων Λεοννάτον. Τέλος δὲ
; Αἰγύπτου καὶ τῆς Λιβύης μετὰ τῶν συνορευόντων εἰς τὴν Αἴγυπτον
ῶν τῆς Ἀραβίας σατράπης ἀνεκηρύχθη Πτολεμαῖος ὁ Λάγου.
Ἐν τῇ διανομῇ ταύτῃ τῶν σατραπειῶν κατεφάνη τὸ ἔξοχον διοικη-
ὸν πνεῦμα τοῦ Περδίκκου, δι' οὗ κατώρθωσε νὰ παρεκκλίνῃ τοὺς κυ-
τάτους τῶν σκοπέλων, εἰς οὓς ἠδύνατο νὰ περιπέσῃ εὐθὺς ἀμέσως
έα βασιλεία. Τίνες ἦσαν ἀληθῶς ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μεγι-
νων οἱ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπικινδυνότατοι, οἱ τὰς μεγίστας
ζόμενοι νὰ ἐγείρωσιν ἀξιώσεις, οἱ τὴν μεγίστην δυνάμενοι νὰ περι-
θῶσιν ἰσχὺν πλὴν αὐτοῦ τοῦ Περδίκκου; Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρα-
ὸς, ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Εὐμένης, ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Λεοννάτος.
λ' ὁ Περδίκκας διὰ τῆς γενομένης διανομῆς τὸ μὲν ἀπέφυγε τοὺς
άλους κινδύνους, τὸ δὲ ἐκόρεσε τὰς μεγάλας ἀξιώσεις, φροντίζων
ετῶς, ὅπως παραζεύξῃ εἰς μὲν τὴν ἤδη προηγμένην ἰσχὺν νέους κιν-
ους, εἰς δὲ τὰς ἤδη ἀναφαινομένας νεαρὰς φιλοδοξίας νέον στάδιον
μόχθων ἀγώνων μακρὰν τοῦ κέντρου τῆς βασιλείας καὶ τάσσων ἐκεῖ
υ ἔμελλε νὰ εἶνε ταχεῖα ἡ προαγωγὴ καὶ πρόχειρος ἡ ἀπόκτησις
ὺς φίλους ἀνεγνωρισμένους. Οὕτως εἰς τοὺς οἰκείους αὐτῷ Λεοννά-
καὶ Πτολεμαῖον ὁ δι' ἑαυτὸν ἐπιφυλάξας τὴν αὐτοκράτορα ἐπιμε-
εἰαν ἔδωκε δύο τῶν σπουδαιοτάτων σατραπειῶν, τὴν Φρυγίαν τὴν
Ἑλλησπόντῳ, ἥτις ἐδέσποζε τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀγούσης
τὴν Εὐρώπην, καὶ τὴν Αἴγυπτον, εἰς ἣν καὶ ἡ θέσις καὶ ἡ εὐπορία
ἡ ταχὺ προαχθεῖσα Ἀλεξάνδρεια προώριζον εὐρὺ μέλλον. Τοῦ δ'
τιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ ἐκολόβωσε τὰς πτέρυγας, διχάσας μετα-
αὐτῶν τὴν πολυκύμαντον ἀρχὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς Μακεδονίας καὶ
ώσας τὴν Θρᾴκην εἰς ἰδίαν σατραπείαν. Εἰς δὲ τὸν ἐπίφοβον Εὐμένη
ρεχώρησε τὴν διοίκησιν ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος μᾶλλον
τὸν ἐγχώριον ἡγεμόνα Ἀριαράθην ἢ εἰς τοὺς Μακεδόνας ἠδύναντο
θεωρηθῶσιν ἀνήκουσαι καὶ ἔπρεπε νὰ [illegible] τρόπον τινὰ ἐκ νέου
ὰ καταπολεμήσεως τοῦ τολμηροῦ [illegible] ὁ δυσχερὲς
ῦτο ἔργον ὁ Περδίκκας εἰς τὸν σο [illegible] Ἀντί-

γονον, περιέπλεκε καὶ ἐκεῖνον εἰς ἀγῶνα, καθιστάνοντα αὐτὸν ἀκίνδυνον ἐπὶ πολὺν χρόνον.

Οὕτω διετηρεῖτο κατὰ τὸ φαινόμενον ἀκεραία ἡ ἑνότης τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἱδρυθέντος μεγάλου κράτους. Ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον. Κατ' οὐσίαν δὲ παρεσκευάζοντο μεγάλοι κίνδυνοι καὶ ὑπέβοσκον ἐν τῷ κρυπτῷ ἰσχυρὰ πάθη, ἅτινα δὲν ἤργησαν νἀναφανῶσι, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ ἑνιαίου κράτους καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν νέων βασιλείων. Οἱονεὶ δὲ πρόδρομος ἐκδήλωσις τοῦ ἀληθοῦς χάους, εἰς ὃ ἐκρήμνισε τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν κληρονομίαν τοῦ μεγάλου ἱδρύματος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ διαταγῇ τῆς Ῥωξάνης καὶ ἐν γνώσει καὶ τῇ συνεργίᾳ τοῦ Περδίκκου ἐκτελεσθεῖσα δολοφονία τῆς δευτέρας γυναικὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ θυγατρὸς τοῦ Δαρείου Στατείρας καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Δρυπέτιδος, τῆς χήρας τοῦ Ἡφαιστίωνος.

Μετ' οὐ πολὺ, ἕνα περίπου μῆνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔτεκεν ἡ Ῥωξάνη υἱὸν, ὃν ἐχαιρέτισεν ὁ στρατὸς ὑπὸ τὸ πεφιλημένον ὄνομα τοῦ ἐνδόξου πατρός.

ϐ'

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 330 π. Χ. καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τῶν Πελοποννησίων ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ Ἑλλὰς εἶχε μείνει ἥσυχος ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Ἀλέξανδρος. Ἅπαξ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄγιδος διέτρεξε κίνδυνον ἡ ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴ κυριαρχία, ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος εἶχε παρέλθει, ἀπολήξας πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκδίωξιν τοῦ Δημοσθένους. Ἡ δὲ κίνησις αὕτη, ἐξ ἧς ἐσαλεύθησαν ἰδίως αἱ Ἀθῆναι ἓν ἔτος πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ὁ Ἀλέξανδρος, προῆλθεν ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς Ἀσίας φυγῆς τοῦ Ἁρπάλου. Ὁ ἄσωτος βίος τοῦ Ἁρπάλου, ζῶντος ἐν μέσῳ ἑταιρῶν καὶ ἐν δεινῇ σπατάλῃ, εἶχε φέρει τὸν ἐκθηλυνθέντα σατράπην εἰς τοιαύτας καταχρήσεις τοῦ ἐμπεπιστευμένου εἰς αὐτὸν βασιλικοῦ χρήματος καὶ εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον ἐξεγείρει τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν, ὥστε, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς, ὁ καταχραστὴς εὐλόγως ἐφοβήθη τὴν ὀργὴν τοῦ προέκρινε τῆς ἀναμενομένης δικαίας τιμωρίας τὴν φ

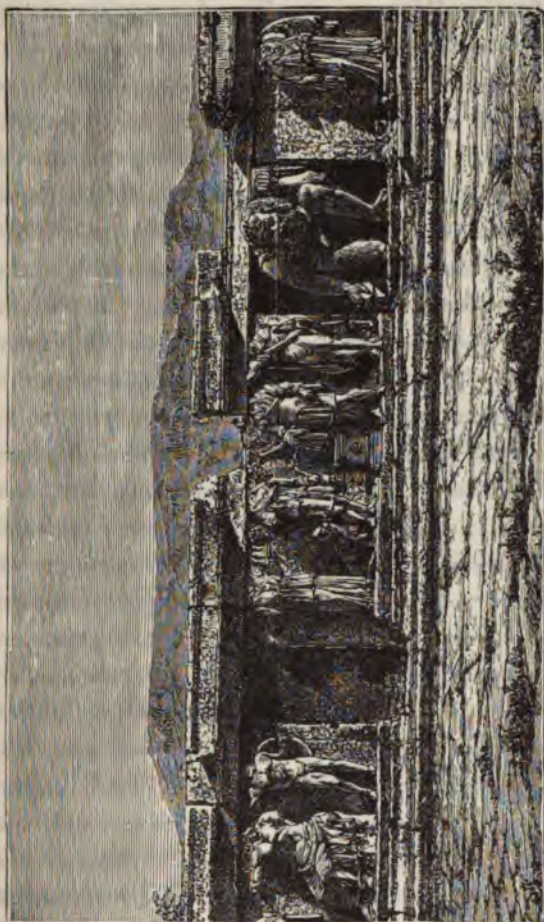
ἔφυγε, παραλαμβάνων πεντακισχίλια τάλαντα καὶ μισθόνων ἑξακισχιλίους μισθοφόρους. Καταβὰς δὲ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας, συνήγαγε τριάκοντα πλοῖα, καὶ ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ πρόσφυξ εἶχεν ἤδη πρότερον δι' ἀξίων λόγου ἀποστολῶν σίτου ἑλκύσει τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες καὶ εἶχον ἀνακηρύξει αὐτὸν ἐπίτιμον τῶν Ἀθηνῶν πολίτην. Ἐπίστευε λοιπὸν νῦν, ὅτι θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτος, φεύγων τὴν καταδίωξιν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐρχόμενος πρὸς αὐτοὺς μετὰ στρατοῦ καὶ χρημάτων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς τὸ Σούνιον ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐξήγειρεν ὑποψίας παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, οἵτινες μόνον ὅτε ὁ Ἅρπαλος ἀπέπεμψεν εἰς τὸ Ταίναρον τοὺς μισθοφόρους ἐπείσθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν αὐτὸν μόνον μετὰ τῆς ἀκολουθίας του. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἠγωνίζετο νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀποστασίαν ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οὐκ ὀλίγοι δὲ ὑπῆρξαν οἱ εἰς τὸν πολυχρήματον νεωτεροποιὸν πεισθέντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὑπερείδης. Ἀλλὰ ζωηρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίδρασις τοῦ Φωκίωνος, συμπράττοντος μετὰ καὶ τοῦ Δημοσθένους. Ὅτε ὅμως διεβιβάσθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους παρὰ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τοῦ Ἀντιπάτρου ἡ ἀπειλητικὴ ἀπαίτησις περὶ παραδόσεως τοῦ Ἁρπάλου, ὑποστηριζομένη καὶ διὰ τῆς ἐξ Ἀσίας ἀφίξεως στολίσκου ὑπὸ τὸν Φιλόξενον, τὰ πράγματα ἤλλαξαν ὄψιν. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀντὶ νὰ παραδώσωσι τὸν Ἅρπαλον, ἐπείσθησαν εἰς τὸν Δημοσθένην, προτείνοντα νὰ φυλακίσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ καταθέσωσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τὰ χρήματα, ὅσα ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἕως ὁ Ἀλέξανδρος, στείλας εἰδικὸν πληρεξούσιον, παραλάβῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὸ χρῆμα. Ὁ Ἅρπαλος, ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν χρημάτων, ἐδήλωσεν, ὅτι εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτακόσια τάλαντα, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης, παραλαμβάνων τὸ χρυσίον, εὗρε μόνον τριακόσια πεντήκοντα. Διὸ προέτεινεν ὁ ῥήτωρ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ψήφισμα, καθ' ὃ οἱ μὲν λαβόντες παρὰ τοῦ Ἁρπάλου χρήματα καὶ ἀποδίδοντες αὐτὰ ἔμελλον νὰ μείνωσιν ἀτιμώρητοι, εἰς δὲ τὸν Ἄρειον Πάγον ἀνετίθετο ἡ ἀνάκρισις περὶ τῶν γενομένων δωροδοκιῶν. Ἐν ᾧ δὲ διεξήγοντο αἱ ἀνακρίσεις αὗται ἄνευ ἐπιτυχίας, ὁ Ἅρπαλος κατώρθωσε νἀποδράσῃ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ ἔφυγε διὰ τοῦ Ταινάρου εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Λακεδαιμονίου Θίμβρωνος, λαβόντος τὰ πλοῖα αὐτοῦ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν θησαυρῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἔχθρα καὶ ἡ συκοφαντία ἐστρέφετο κατὰ [illegible] ως μὴ ἐγκαίρως δηλώσαντος τὸ ἔλλειμμα τῶν χρημά- [illegible] ὡς μὴ ἐμποδίσαντος τὴν φυγὴν αὐτοῦ. Τέλος δὲ

μετὰ ἓξ ὅλους μῆνας, ἀρχομένου τοῦ 323 π. Χ., καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρειο-Πάγος, παρασυρόμενος εἰς τὸν στρόβιλον τῶν παθῶν, περιέλαβε καὶ τ ὄνομα τοῦ Δημοσθένους εἰς τὸν κατάλογον τῶν κρινομένων ἐνόχων ἐπ δωροδοκίᾳ, εἰ καὶ οὐδεμία ἐφέρετο ἀπόδειξις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας. Ὁ Δημοσθένης κατεδικάσθη εἰς ἀπότισιν πεντήκοντα ταλάντων, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ πληρώσῃ τὸ βαρὺ τίμημα τῆς καταδίκη ἔφυγεν εἰς Αἴγιναν καὶ Τροιζῆνα.

Δὲν εὑρίσκετο λοιπὸν ἐν Ἀθήναις ὁ μέγας ἐχθρὸς τῶν Μακεδόνω ὅτε ἦλθεν ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Φοβερὰ ὑπῆρξεν συγκίνησις ἡ καταλαβοῦσα τὴν πόλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολλάκις ἀπατηθέντες ὑπὸ τοιούτων ἀγγελμάτων περὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ μεγάλ αὐτοῦ υἱοῦ, ἐκυμαίνοντο μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας. «Δὲν εἶνε νεκρ ὁ Ἀλέξανδρος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀνέκραζεν ὁ ῥήτωρ Δημάδης· ν τοιοῦτό τι εἶχε συμβῆ, ἡ ὀσμὴ τοῦ πτώματος θὰ ἤθελε φθάσει εἰς ν οἰκουμένην ὅλην.» Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπιφυλακτικὴν γνώμην τοῦ Δημάδου, τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ὁμοφρονούντων ἀντετάσσετο ἡ ἀκατάσχετος ἐπιθυμία τοῦ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν διεγειρομένου πλήθους, τῶν ἀπόρων, τῶν νεωτεροποιῶν. Μεγάλαι λέξεις, ὑπερβολικαὶ ὑποσχέσεις ἐξῆρον τὰ πνεύματα τῶν Ἀθηναίων. Παρεθάρρυνε δὲ αὐτοὺς καὶ ἡ σχετικῶς καλὴ θέσις, εἰς ἣν εὑρίσκοντο τὰ τῆς πόλεως μετὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ῥήτορος Λυκούργου, ὅστις ἐπὶ δώδεκα ὅλα ἔτη μέχρι τοῦ 326 π. Χ. εἶχε διευθύνει αὐτὸς ἢ ἐμμέσως διὰ φίλων τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ διοίκησιν διεκρίθη ὁ Λυκοῦργος διὰ τὴν πιστὴν αὐτοῦ διαχείρισιν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πάτριον πόλιν, ἧς ἐδιπλασίασε τὰς ἐτησίους εἰσπράξεις, ἀναβιβάσας αὐτὰς εἰς χίλια διακόσια τάλαντα, ἤτοι πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Διὰ τοιούτων δ' ἀξιολόγων πόρων ἠδυνήθη οὐ μόνον τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῆς πόλεως ναὐξήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξωραΐσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ δι' ὡραίων οἰκοδομῶν, τῆς Σκευοθήκης τοῦ Φίλωνος, τῶν νεωρίων, τοῦ παναθηναϊκοῦ σταδίου, τοῦ Λ κείου καὶ διὰ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου.

Ἡ διὰ τοῦ Λυκούργου ἐπενεχθεῖσα τοιαύτη διαρρύθμισις τῶν οἰκο μικῶν τῆς πόλεως καθίστανε τοὺς Ἀθηναίους θαρραλεωτέρους πρὸς προκείμενον ἀγῶνα. Ἐκτὸς δὲ τῶν χρημάτων τοῦ εὐποροῦντος τα τῶν Ἀθηναίων ἠδύναντο νὰ διατεθῶσιν ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ τ τοῦ Ἁρπάλου ληφθέντα καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν κατατεθει

ὶ ἀποστασίας σκέψεις τῶν Ἀθηναίων ἐνίσχυον ἄλλως τὰ κι-
γενόμενα ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου κατά
ιτερα τῆς Ἀσίας καὶ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς ἀποι-
Ὠξιανῇ ἑλληνικὸς στρατὸς, ὅςτις καὶ ζῶντος τοῦ Ἀλεξάν-
ιείξει σημεῖα ἀνυποταξίας, ἅμα ἀγγελθέντος τοῦ θανάτου τοῦ
τράπη
ὸς τὴν
ατρίδα
ν εἰς
, ἣν
δυσχε-
ρθωσε
είλῃ ὁ
Ἐν
καὶ ἡ
ία ἐκι-
Ῥόδιοι,
ς τὴν
ικὴν
λευθέ-
αυτῶν
ἐν Ἑ-
αὶ ἐν
ράτει
Ὥςτε
, προ-
ὶς τὴν
πόφα-
τιστά-
ὴν μα-
ρχὴν,

ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΤΟΥ ΥΠΟΣΚΗΝΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

γούμενα, καὶ ἤλπιζον, ὅτι ἡ ἀποστασία ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ
ἐνὰ τὸ κλονούμενον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος.
την ὁ Ἀντίπατρος, στείλας πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους,
εἰς διατήρησιν τῶν συνθηκῶν. Ἡ ἀντιμακεδονικὴ φατρία, ἧς
ὁ ῥήτ ~ὶ ὁ νεαρὸς στρατηγὸς Λεωσθένης,

ἐξώθει τὰ πράγματα. Μετὰ σθένους ἀντετάσσετο πρὸς τοὺς τολμηροὺς δημαγωγοὺς ὁ γηραιὸς Φωκίων, ὑπομιμνήσκων τὴν οἰκτρὰν τύχην τῶν Θηβῶν. Ἀλλὰ μεθ' ἑτοιμότητος ἀντέλεγον εἰς αὐτὸν ὁ Ὑπερείδης καὶ ὁ Λεωσθένης, οὗ τοὺς λόγους παρωμοίαζεν ὁ Φωκίων πρὸς τὰς κυπαρίσσους, αἵτινες εἶνε μὲν ὑψηλαὶ καὶ μεγάλαι, ἀλλὰ δὲν φέρουσι καρπούς.

Τοιαύτη ἐξέγερσις πνευμάτων ἦτο φυσικὸν νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν περὶ πολέμου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδέχθησαν τὸ ψήφισμα τῶν ῥητόρων, καθ' ὃ ὁ δῆμος ἀνελάμβανε νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας καὶ τὰς μὲν φρουρουμένας πόλεις νὰ ἐλευθερώσῃ, νὰ παρασκευάσῃ δὲ τριήρεις μὲν τεσσαράκοντα, τετρήρεις δὲ διακοσίας καὶ νὰ ἐκστρατεύσωσι πάντες οἱ πολῖται μέχρις ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ τρεῖς μὲν φυλαὶ νὰ φυλάττωσι τὴν Ἀττικὴν, αἱ δὲ λοιπαὶ νὰ εἶνε ἕτοιμοι πρὸς τὰς ὑπερορίους στρατείας. Ἐψηφίσθη δὲ νὰ σταλῶσι καὶ πρέσβεις εἰς τὰς ἑλληνίδας πόλεις, παρορμῶντες τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀποστασίαν.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ εἰς τὴν μακεδονικὴν φατρίαν ἀνήκοντες κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, κατηγορούμενος ἐπὶ ἀθείᾳ, ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ εἰς Χαλκίδα, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ ἐπιὸν ἔτος (322 π. Χ.), ὁ Λεωσθένης, παραλαβὼν πεντήκοντα τάλαντα ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἁρπάλου καὶ ὅπλα ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν, ἔσπευδεν εἰς τὸ Ταίναρον. Ἐκεῖ ἀνέμενον ὀκτακισχίλιοι μισθοφόροι, οὓς ὁ Λεωσθένης εἶχεν ἀγάγει ἐκ τῆς Ἀσίας τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ξενικῶν στρατειῶν, ἃς εἶχον συναθροίσει οἱ σατράπαι χάριν ἰδίων σκοπῶν καὶ συμφερόντων κατὰ τὸν χρόνον τῆς εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τούτους παραλαβὼν ὁ Λεωσθένης, μισθώσας καὶ ὁπλίσας, διέβη εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Οἱ Αἰτωλοὶ, ἔχοντες προγενεστέρας αἰτίας δυσαρεσκείας ἐναντίον τῶν Μακεδόνων, προθύμως προσεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πλὴν δὲ τούτων προσῆλθον εἰς τὴν ἀντιμακεδονικὴν συμμαχίαν σχεδὸν πάντες οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Οἰταῖοι καὶ Μηλιεῖς, οἱ Δωριεῖς, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Φωκεῖς, οἱ Αἰνιᾶνες καὶ οἱ Δόλοπες, οἱ Ἀθάμαντες καὶ οἱ Λευκάδιοι καὶ τινες τῶν ἐν Ἠπείρῳ Μολοσσῶν, ἐκ δὲ τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Σικυώνιοι, οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Τροιζηνίας καὶ Ἑρμιονίδος. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἑλληνικοὶ λαοὶ, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λεωσθένους παρεσκευάσθησαν νἀντεπεξέλθωσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ δήμου Ἀθην

γ'

Ὁ λαμιακὸς πόλεμος.

Καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη συρρεύσωσι περὶ τὸν Λεωσθένην αἱ ἐπικουρίαι πάν-
ων τῶν κατὰ τῶν Μακεδόνων συνταχθέντων Ἑλλήνων ὁ νεαρὸς στρα-
γὸς ἠδυνήθη μετ' ἐπιτυχῆ παρὰ τὰς Πλαταιὰς μάχην ἐναντίον τῶν
ιεωτῶν, οἵτινες, φοβούμενοι τὴν ἀνόρθωσιν τῶν Θηβῶν, ἔμενον πιστοὶ
τοὺς Μακεδόνας, νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας. Εἰς τριάκοντα
ρέπου χιλιάδας ἀνήρχετο ὁ στρατὸς τοῦ Λεωσθένους, ἐν ᾧ ὁ Ἀντί-
ιτρος, περισπώμενος ὑπὸ πολλῶν δυσχερειῶν, μόνον δεκατρεῖς χιλιά-
ς πεζῶν καὶ ἑξακοσίους ἱππεῖς εἶχε προχείρους, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ
αντίον τῶν πολυαρίθμων ἐπαναστατῶν. Καὶ ἔσπευσε μὲν νὰ ζητήσῃ
οηθείας ἁπανταχόθεν, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀναγκαῖον ἐθεώρησε νὰ σπεύσῃ
μέσως μετὰ τῶν δυνάμεων, ἃς ἤδη εἶχε παρ' ἑαυτῷ, εἰ καὶ πολὺ ὀλι-
αριθμοτέρων τῶν τοῦ ἐχθροῦ. Τὰ δύο πολέμια στρατεύματα συνηντή-
ησαν ἐκεῖθεν τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὴν μάχην ταύτην,
υγκροτηθεῖσαν περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους τοῦ 323 π. Χ., ἐνίκα ὁ Λεω-
θένης, ἀπεσκίρτων ἀπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ οἱ Θεσσαλοί, οὕτως ὥςτε ὁ
Ἀντίπατρος, οὔτε νὰ παραταχθῇ καὶ πάλιν πρὸς τοὺς νικητὰς τολμῶν,
ὔτε εἰς τὴν Μακεδονίαν δυνάμενος ἀσφαλῶς νὰ ἐπανέλθῃ, ἠναγκάσθη
ὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Λαμίαν. Ἐν τῇ ὀχυρᾷ ταύτῃ πόλει διενοεῖτο, ὅτι
ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀσφαλὴς μετὰ τοῦ στρατοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως ἐπικου-
ριῶν παρὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ στρατηγῶν.

Ὁ Λεωσθένης ἠκολούθησε τὸν Ἀντίπατρον μετὰ πάσης τῆς δυνά-
μεως μέχρι τῆς Λαμίας, ἣν ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ νικῶν διὰ μάχης
τοὺς πολεμίους. Ἀλλ' αἱ προκλήσεις αὐτοῦ ἀπέβησαν μάταιαι. Ὁ
ἐχθρὸς ἔμενε κεκλεισμένος ἐν τῇ πόλει. Ἠναγκάσθη λοιπὸν ὁ συμμαχι-
κὸς στρατὸς νὰ ἐπιχειρήσῃ μακρὰν πολιορκίαν διὰ καθημερινῶν προςβο-
λῶν, ἃς εὐρώστως ἀπέκρουον οἱ Μακεδόνες. Ὁ δὲ Λεωσθένης, πεισθείς,
ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν διὰ τῆς βίας, περιέκλεισε
στενῶς τοὺς πολιορκουμένους, ὅπως ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς παράδοσιν
διὰ τῆς σιτοδείας. Πράγματι δὲ μετ' ὀλίγον οἱ ἐν Λαμίᾳ Μακεδόνες ἤρ-
χισαν νὰ πάσχωσι, καὶ ἐπέκειτο ἤδη ἡ πτῶσις τῆς πόλεως, ὅτε ὁ Λεω-
σθένης, πληγεὶς ἔν τινι προςβολῇ τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου, ἐτελεύτησε τὴν
τρίτην ἡμέραν.

θένους, ὅςτις ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ συμμα-

χικοῦ στρατοῦ καὶ ὃν ἐθρήνησαν δικαίως ἐν μεγάλῳ πένθει οἱ Ἀθηναῖοι, διάδοχος αὐτοῦ προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς πόλεως ἀντὶ τοῦ μόνου στρατηγοῦ, ὃν εἶχον νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι, τοῦ Φωκίωνος, ὁ Ἀντίφιλος, ἀνὴρ, ὃν ἄλλως εὑρίσκομεν ἐπαινούμενον διὰ τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἦσαν δύσκολοι. Οὐ μόνον ὁ συμμαχικὸς στρατὸς εἶχεν ἄλλην θερμότητα ζῶντος τοῦ Λεωσθένους, πρὸς ὃν ἔτρεφον πάντες οἱ σύμμαχοι πλήρη πεποίθησιν, ἀλλὰ καὶ ἠλαττωμένος ἦτο κατὰ πολὺ τώρα ὁ στρατὸς οὗτος διὰ τὴν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λεωσθένους ἐπελθοῦσαν ἀποχώρησιν πάντων τῶν Αἰτωλῶν, ἀνερχομένων εἰς ἑπτακισχιλίους, οἵτινες εἶχον ἀπέλθει εἰς τὰς πατρίδας των, ζητήσαντες τὴν ἄδειαν τοῦ στρατηγοῦ, καὶ διὰ τὴν ἔπειτα ἕνεκα τοῦ χειμῶνος ἐπελθοῦσαν ἀναχώρησιν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ἐν ᾧ δὲ ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων εἶχεν οὕτω περιορισθῇ εἰς τὰ τρία τέταρτα τοῦ προτέρου αὐτοῦ πλήθους, ἠγγέλλετο ἤδη ἡ εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἄφιξις μεγάλου ἐπικουρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Λεοννάτον, τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας. Οὗτος, ἀναβαλὼν ἕνεκα τοῦ λαμιακοῦ πολέμου τὸν μετὰ τοῦ Εὐμένους ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀριαράθου, κινηθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ μεγάλων ὑποσχέσεων τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Κλεοπάτρας, ἔσπευδεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος Ἀντιπάτρου.

Εἶχεν ἤδη ἐπέλθει ὁ Φεβρουάριος τοῦ 322 π. Χ., ὅτε κατέβαινεν ὁ Λεοννάτος διὰ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Λαμίαν, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ εἰκοσακισχιλίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς. Αἱ δυνάμεις τῶν συμμάχων, αἵτινες νῦν ἀνήρχοντο μόνον εἰς εἴκοσι καὶ δύο χιλιάδας πεζῶν καὶ τρισχιλίους πεντακοσίους Θεσσαλοὺς ἱππεῖς, δὲν ἐπήρκουν, ὅπως διαιρεθῶσιν εἰς δύο μοίρας, τὴν μὲν ἐξακολουθοῦσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, τὴν δὲ ἀντεπεξερχομένην ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ Ἀντίφιλος νὰ λύσῃ μὲν τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, νὰ ὁδηγήσῃ δὲ τὴν ὅλην στρατιὰν ἡνωμένην εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τοῦ Λεοννάτου. Ἡ θέσις, ἐν ᾗ συνεκροτήθη ἡ μάχη τῶν δύο ἐχθρικῶν στρατοπέδων, οὖσα κατάλληλος διὰ τὸ ἱππικὸν, συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ γείνῃ κυρίως ἱππομαχία, καθ' ἣν ἐνίκησαν οἱ Θεσσαλοὶ ἱππεῖς. Ὁ Λεοννάτος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ.

Ἡ νίκη τῶν συμμάχων δὲν ἦτο πλήρης, καθ' ὅσον δὲν εἶχε καταστραφῆ τὸ ὅλον τοῦ ὑπὸ τὸν Λεοννάτον στρατοῦ. Τὴ
μάχης ἔσπευδε νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς ἡττ

ντίπατρος, ἄγων τοὺς ἐκ Λαμίας ἐξελθόντας Μακεδόνας. Ἀλλ' ασίσας νὰ μείνῃ ἥσυχος ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ βλέπων τὴν ἐπικρά- τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, ἀπεχώρησεν ἐκ τῶν νοτίων τῆς Θεσ- ας εἰς τὰ βορειότερα, καταλαβὼν τόπους ὀχυροὺς καὶ ἀναμένων ἄφιξιν τοῦ Κρατεροῦ, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἤδη διαβῆ εἰς τὴν ὑπην καὶ ἐπήρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀφοῦ δὲ ὁ Κρα- , ἄγων τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ἄνδρας, συνηνώθη ἐν Θεσσαλίᾳ μετὰ τοῦ ιπάτρου, καὶ διὰ τῶν νέων τούτων ἐπικουριῶν ὁ μακεδονικὸς στρατὸς θεν εἰς πεντήκοντα σχεδὸν ἐν ὅλῳ χιλιάδας ἀνδρῶν, συνηντήθησαν τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀντιφίλου, οἵτινες μόλις ἔφθανον εἰς εἰκοσιεν- ισχιλίους ἄνδρας. Κατὰ τὴν ἑβδόμην Αὐγούστου 322 π. Χ., τὴν ειον τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν πρὸ δεκαὲξ ἐνιαυτῶν εἶχον νικηθῆ οἱ Ἕλ- ἐν Χαιρωνείᾳ, συνεκροτήθη μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν δεινὴ μάχη τὴν θεσσαλικὴν πόλιν Κραννῶνα, ἥτις ἔκειτο περὶ τὰς τρεῖς καὶ ειαν ὥρας ἀπὸ τῆς Λαρίσης εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημερι- χωρίου Χατζηλάρ. Ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐξ ὧν εύθησαν μόνον περὶ τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, καί- ἀπολέσαντες ἑπτακοσίους ἄνδρας, ὧν διακόσιοι Ἀθηναῖοι, ἠδυνή- ν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐν τάξει. Οὕτως οὐδαμῶς ἔπαθον πανωλεθρίαν Ἕλληνες, ἀλλὰ συνετρίβη τὸ θάρρος αὐτῶν, καί, ἐν ᾧ ἠδύναντο, ἂν ενον νέας ἐπικουρίας, νἀντιμετωπίσωσι τὸν ἐχθρὸν μετ' ἐλπίδος ἐπι- ας, δὲν ἤκουσαν τὴν γνώμην τοῦ Ἀντιφίλου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν αλῶν ἱππέων Μένωνος, ἀλλὰ προετίμησαν νὰ πέμψωσι κήρυκας εἰς τρατόπεδον τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ὁ Μακεδὼν δὲν ἤθελε νἀνα- ίσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων ὡς ἑνιαίαν δύναμιν, καὶ ἀπήτησε τῶν ἐχθρῶν νὰ στείλωσι πρέσβεις κατὰ πόλιν. Τῶν δ' Ἑλλήνων ποδεχομένων τὴν κατὰ πόλεις διαπραγμάτευσιν, οἱ περὶ τὸν Ἀντί- ον καὶ Κρατερὸν ἐπολιόρκουν τὰς πόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐκυ- ν αὐτὰς κατὰ κράτος. Ἐν ᾧ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ ἔκβασις τοῦ κατὰ πολέμου, οὐχ ἧττον ἀτυχὴς εἶχεν ὑπάρξει κατὰ θάλασσαν ὁ ὑπὸ Εὐετίωνα στόλος τῶν Ἀθηναίων, δὶς νικηθεὶς περὶ τὸν Μαλιακὸν ον ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, οἵτινες καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ῥαμνοῦντα τῆς ικῆς εἶχον τολμήσει ἀπόβασιν, ἀποκρουσθεῖσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ωνος. Κατελήφθησαν [illegible] φόβου, οἱ δὲ στρατοὶ ν ἐπέστρεψαν [illegible] ι ἤρχισαν στέλ- ἰδίους [illegible] πόλεις συν-

θήκας μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου, σπεύδουσαι οἱονεὶ μετά τινος ὁρμῆς πορισθῶσιν ἰδίᾳ τὴν σωτηρίαν. Ἐντὸς δὲ βραχυτάτου χρόνου ἡ ἑλλην[ικὴ] συμμαχία ἦτο ἤδη διαλελυμένη.

δ'

Τύχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ θάνατος τοῦ Δημοσθένους.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἑλληνικῆς συμμαχίας μόνοι ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔμειναν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἀπολειφθῇ ἔρημοι συμμάχων. Οὐχ ἧττον οἱ Ἀθηναῖοι διεβουλεύοντο περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου, ὅτε ἠγγέλθη, ὅτι ὁ Ἀντίπατρος, καταβὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐστρατοπέδευεν ἤδη περὶ τὴν Καδμείαν. Ἡ εἴδησις αὕτη ἐπλήρωσε ταραχῆς τὰς Ἀθήνας, ἀναλογιζομένας τὰ κακά, ὅσα ἔπαθε παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ δυστυχὴς πόλις τῶν Θηβῶν. Ἐν τάχει δὲ ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ πρέσβεων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιπάτρου. Ὡς τοιοῦτοι δ' ἐξελέχθησαν ὁ Δημάδης, ἀπαλλαχθεὶς τῆς ἐπιβεβλημένης εἰς αὐτὸν ἀτιμίας, ὁ χρηστὸς Φωκίων καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς.

Οἱ πρέσβεις εὗρον τὸν Ἀντίπατρον ἐπιμένοντα νὰ διαθέσῃ αὐτὸς τὰ τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐβούλετο. Ἡ μόνη δὲ παραχώρησις, εἰς ἣν ἐπείσθη, χαριζόμενος εἰς τὸν Φωκίωνα, ὑπῆρξε τὸ νὰ ναμείνῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀθηναίων ἐν Θήβαις, ἀναστέλλων τὴν βάδισιν τοῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς ἣν ἐπέμενεν ὁ Κρατερός. Τοὺς σκληροὺς τούτους ὅρους τοῦ Ἀντιπάτρου μετέδωκαν οἱ πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες, πειθόμενοι, ὅτι δὲν ἠδύναντο νἀντιταχθῶσι μόνοι εἰς τὸν ἐπὶ θύραις τῆς πόλεως εὑρισκόμενον μακεδονικὸν στρατόν, ἠναγκάσθησαν νἀποδεχθῶσι τὴν εἰρήνην οἵαν προσέφερεν αὐτὴν ὁ Ἀντίπατρος. Καὶ πάλιν ἀνεχώρησαν οἱ πρέσβεις εἰς τὰς Θήβας, ἔχοντες τὴν ἐντολὴν νὰ συζητήσωσι μετὰ τοῦ νικητοῦ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς εἰρήνης. Ἀρχομένου δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 322 π. Χ. συνωμολογήθη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Μακεδόνων εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ δῆμος ἠναγκάζετο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἀντίπατρον τὴν πᾶσαν ἐπιτροπὴν καὶ ἐξουσίαν περὶ τῆς πόλεως. Ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ ἐκφράσει περιελαμβάνοντο πανθ' ὅσα ἀπήτουν οἱ στρατηγοὶ τῶν Μακεδόνων, ἡ παράδοσις τοῦ Δημοσθένους, [...] τῶν ἄλλων ῥητόρων τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ἡ ἐγ[...]

κῆς φρουρᾶς ἐν Μουνιχίᾳ, ἡ μετατροπὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολιτεύ-
; καὶ ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων πληρωμὴ ἀποζημιώσεως διὰ τὰς δα-
; τοῦ πολέμου. Περὶ εἰρήνης τοιαύτης ὀρθῶς λέγεται εἰπὼν ὁ ἐκ
τρέσβεων τῶν Ἀθηναίων φιλόσοφος Ξενοκράτης, ὅτι ἡ διαγωγὴ
Ἀντιπάτρου ὡς πρὸς μὲν δούλους ἦτο μετρία, ἀλλ' ὡς πρὸς ἐλευ-
; βαρεῖα.

Ἀθηναῖοι ἑώρταζον τὰ Ἐλευσίνια, ὅτε ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ ὑπὸ
Ιένυλλον, διελθοῦσα ἐκ τοῦ Θριασίου πεδίου καθ' ἣν ἡμέραν ἐγί-
ἡ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν Ἐλευσῖνα πομπὴ τοῦ Ἰάκχου, διηυθύνθη
ν Μουνιχίαν. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν αὐτῆς μετεβλήθη τὸ πολί-
τῶν Ἀθηναίων εἰς τιμοκρατικὸν κατὰ τὰ διαταχθέντα ὑπὸ τῶν
δόνων. Κατὰ ταῦτα τὸ δικαίωμα τοῦ μετέχειν τῆς πολιτείας, τοῦ
ειν καὶ ἐκλέγεσθαι, περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς ἔχοντας περιουσίαν
έραν τῶν δισχιλίων δραχμῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες ἀπεκλείσθησαν
τολιτείας. Ἐννεακισχίλιοι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς εὑρέθησαν ἔχοντες
περιουσίαν τὴν δίδουσαν δικαίωμα εἰς τὴν συμμετοχὴν τῆς πολι-
, ἀλλὰ δωδεκακισχίλιοι πολῖται ἐστεροῦντο κατὰ τὴν τίμησιν τοῦ
ιπάτρου τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἅτινα εἶχον μέχρις ἐκείνου
χρόνου. Πολλοὶ δὲ τούτων, πειθόμενοι εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀν-
τρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ, μετενάστευσαν εἰς τὴν Θρᾴκην. Διὰ τοῦ
του δὲ περιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τοὺς πλουσι-
ους τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἀθρόου ἐξοικισμοῦ τοῦ ὄχλου τῶν ἀπόρων
ζεν ὁ Ἀντίπατρος, ὅτι ἐξησφάλιζε τὴν εἰς τοὺς Μακεδόνας πίστιν
πόλεως. Ἄλλως δ' ἐλήφθη φροντίς, ὅπως διὰ πάσης μηχανῆς αἱ
τῶν συμμάχων αὐτῶν ἀπομονωθεῖσαι καὶ εἰς ἁπλῆν κτῆσιν τῆς
ῶν αὐτονομίας περιορισθεῖσαι Ἀθῆναι στερηθῶσι πάσης ἡγεμονίας
τάσης ἐξωτερικῆς κτήσεως. Πρὸς τοῦτο δὲ ἡ μὲν Ἴμβρος καὶ ὁ
ιπὸς ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἡ δὲ Σάμος, ἥτις κατείχετο
Ἀθηναίων κληρούχων, ἀπεδόθη εἰς τοὺς φυγάδας Σαμίους.

Ἡ τοιαύτη ῥύθμισις τῶν ἀθηναϊκῶν πραγμάτων δὲν ἤρκει εἰς τὸν
ίπατρον. Ὁ Μακεδὼν δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἥσυχος ἐφ' ὅσον δὲν κα-
τοὺς ῥήτορας τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας. Ὁ Δημοσθένης, ὃν
ν φυγόντα ἐκ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 323 π. Χ. μετὰ
καταδίκην αὐτοῦ ἕνεκα τῶν χρημ[illegible] τοῦ Ἁρπάλου, εἶχεν ἀνα-
ὑπὸ τῆς πόλεως [illegible] ἀτρου συνένωσις
τῆς Φρυγ[illegible] τωρ ἐπέστρε-

ψεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν μέσῳ ἐνδείξεων θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπερβαίνοντος τὰ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην κατὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἐπιδειχθέντα αἰσθήματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερὸ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὴν Καδμείαν, καὶ ὁ δῆμος ἠναγκάζετο νὰ στεὶλ πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις, ὁ Δημοσθένης ἐγκατέλιπε τὰς Ἀθήνας ὡς καὶ Ὑπερείδης καὶ οἱ ἄλλοι ῥήτορες τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, ὁ Ἱμεραῖος, ὁ Ἀριστόνικος, ὁ Εὐκράτης. Ἀπαιτοῦντος δὲ αὐτοὺς τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, μὴ ἐμφανιζόμενοι δὲ εἰς τὴν πόλιν κατεδικάσθησαν ἐρήμην εἰς θάνατον κατὰ πρότασιν τοῦ Δημάδου.

Ὁ Ἀντίπατρος ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Ἐν ᾧ δὲ αὐτός, ἐκ Θηβῶν διευθυνθεὶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐγίνετο πανταχοῦ δεκτὸς μετ' ἐκδηλώσεων ἐξαιρέτου τιμῆς, Θρᾷκες μισθοφόροι ἀπεστάλησαν ὅπως ζωγρήσωσι τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καταδικασθέντας ῥήτορας. Τῶν δὲ πρὸς σύλληψιν αὐτῶν σταλέντων προΐστατο ὁ ῥήτωρ καὶ ὑποκριτὴς Ἀρχίας ὁ ἐκ Θουρίων τῆς κάτω Ἰταλίας. Καὶ ὁ μὲν Ὑπερείδης μετὰ τοῦ Ἱμεραίου, τοῦ Ἀριστονίκου καὶ τοῦ Εὐκράτους, ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ναοῦ τοῦ Αἰακοῦ, ἤχθησαν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον εἰς Κλεωνὰς καὶ ἐκεῖ ἐθανατώθησαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 322 π. Χ. Ὁ δὲ Δημοσθένης εἶχε καταφύγει εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, οὗ τὰ ἐρείπια σώζονται περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ὑψηλότερα τῆς ἐν Πόρῳ μονῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐκεῖ ἔσπευσεν εἰς δίωξιν αὐτοῦ ὁ Ἀρχίας. Ἀλλὰ τοῦθ' ὅπερ ἔπραξεν ὁ φυγαδοθήρας ἐν Αἰγίνῃ, μὴ αἰδεσθεὶς τὸ ἄσυλον τοῦ Αἰακοῦ καὶ ἀποσπάσας ἐξ αὐτοῦ τοὺς φυγάδας, δὲν ἐτόλμησε νὰ πράξῃ ἐν Καλαυρίᾳ. Προσεπάθει δ' ἀντὶ τούτου νὰ πείσῃ τὸν Δημοσθένην νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ βαδίσῃ μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὑποσχόμενος, ὅτι οὐδὲν θὰ πάθῃ κακόν. Ὁ δὲ Δημοσθένης, κοιμηθεὶς ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν τῷ ναῷ, εἶχεν ἴδει καθ' ὕπνους ὄναρ ἀλλόκοτον, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Πλουτάρχου. Ὠνειρεύθη, ὅτι ἀντηγωνίζετο πρὸς τὸν Ἀρχίαν ὑποκρινόμενος τραγῳδίαν, καὶ ἐπετύγχανε μὲν καὶ κατεῖχε τοὺς θεατάς, ἀλλ' ἕνεκα τῆς πενιχρότητος τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς χορηγίας ἐνικήθη. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Ἀρχίας ἔλεγε πρὸς αὐτὸν πολλὰ φιλάνθρωπα, ἀναβλέψας πρὸς αὐτόν, εἶπεν· «ὦ Ἀρχία, οὔτε ὑποκρινόμενός με ἔπεισας πώποτε, οὔτε νῦν θὰ μὲ πείσῃς διὰ τῶν ὑποσχέσεών σου.» Ὅτε δὲ ὁ Ἀρχίας ἤρχισε νὰ ὀργίζηται καὶ νἀπειλῇ, προσέθηκεν ὁ ῥήτωρ· «τώρα λέγεις τὰ ἐ
»μακεδονικοῦ τρίποδος, μέχρι δὲ πρὸ μικροῦ ὑπεκρίνεσο. Περίμ

τὸν ὀλίγον ὅπως γράψω ἐπιστολήν τινα εἰς τοὺς οἰκείους.» Καὶ ταῦτα ὢν ἀπεσύρθη ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Καὶ λαβὼν βιβλίον ὡς μέλλων δῆθεν νὰ έψῃ, ἔφερε τὸν κάλαμον εἰς τὸ στόμα, καὶ, δακὼν αὐτὸν, ὡς συνεί- νὰ πράττῃ ἐν τῷ διανοεῖσθαι καὶ γράφειν, ἐξηκολούθησε δάκνων τὸν χρόνον τινὰ, ἔπειτα δὲ συγκαλυφθεὶς ἀπέκλινε τὴν κεφαλήν. Ἐν τοις δὲ οἱ παρὰ τὰς θύρας ἱστάμενοι δορυφόροι, βλέποντες αὐτὸν μὴ ρχόμενον, κατεγέλων αὐτοῦ ὡς ἀποδειλιῶντος, καὶ ἐκάλουν δειλὸν καὶ ανδρον· ὁ δὲ Ἀρχίας προςελθὼν παρεκίνει αὐτὸν νἀναστῇ, καὶ, τοὺς τοὺς ἐπαναλαμβάνων λόγους, πάλιν ὑπέσχετο συνδιαλλαγὴν πρὸς τὸν ντίπατρον. Τότε ἀποκαλυφθεὶς ὁ Δημοσθένης καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν ρχίαν· «σπεῦσον τώρα, εἶπε, νὰ ὑποκριθῇς τὸ ἐκ τῆς τραγῳδίας πρόσω- ον τοῦ Κρέοντος καὶ νὰ ῥίψῃς τὸ σῶμα τοῦτο ἄταφον. Καὶ ἐγὼ ιὲν, ὦ φίλε Πόσειδον, ἔτι ζῶν ἀποχωρῶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἀλλ' ὁ Ἀντί- πατρος καὶ οἱ Μακεδόνες οὐδὲ τὸν ναόν σου ἀφῆκαν ἀμόλυντον.» Ταῦτα όνον προέφθασε νὰ εἴπῃ ὁ ῥήτωρ. Τὸ δηλητήριον, ὅπερ εἶχε ῥοφήσει κ τοῦ καλάμου, ὅτε ἔδακεν αὐτὸν, εἶχεν ἐπενεργήσει ταχύ. Τρέμων δὲ ἤδη καὶ σφαλλόμενος, παρεκάλεσε νὰ ὑποβοηθήσωσιν αὐτὸν, ὅπως ἐξέλθῃ ζῶν τοῦ ναοῦ, ἵνα μὴ μολύνῃ αὐτόν. Ἀλλὰ μόλις προέβη ὀλίγα βήματα, ἔπεσε, καὶ στενάξας ἀφῆκε τὴν ψυχὴν μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὸν ἐν Κλεω- ναῖς θάνατον τοῦ Ὑπερείδου καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων ῥητόρων.

Ὁ Δημοσθένης ἀπέθανε θάνατον ἀνδρὸς ἐλευθέρου, καὶ δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν περὶ αὐτοῦ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς λόγους, δι' ὧν ἐμακά- ριζεν ὁ ῥήτωρ τὸν ἐξ Ὠρεοῦ Εὔφραῖον, ὅστις, ὅτε ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἐκυ- ριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ προδοσίας, ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν, ἔργῳ μαρ- τυρήσας, ὡς ἔλεγεν ὁ Δημοσθένης, ὅτι καὶ δικαίως καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν εἶχεν ἀντισταθῇ εἰς τὸν Μακεδόνα.

Οἱ οἰκήτορες τῆς Καλαυρίας ἤγειραν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος μνῆμα τοῦ ῥήτορος, καὶ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἐξηκολού- θουν τιμῶντες τὴν μνήμην ἐκείνου ὅστις ἐδόξασε τὴν νῆσον αὐτῶν διὰ τῆς θανῆς του. Ἀλλὰ καὶ οἱ συμπολῖται τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ ἀνεψιοῦ Δημοχάρους ἐψήφισαν τῷ 280 π. Χ. προςηκούσας τιμὰς εἰς τοὺς ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἀνήγειραν ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦν τοῦ ῥήτορος ἀνδριάντα, ἐφ' οὗ ἐχαράχθη τὸ περιώ- νυμον ἐκεῖνο ἐπίγραμμα·

Ἂν, ὦ Δημόσθενες [illegible] ν,
ἄρχων Ἑλλήν[illegible]

Πλὴν τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ὑπερείδου καὶ τῶν μετ᾽ αὐτῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς ἀντιμακεδονικῆς φατρίας ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐθανατώθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν. Τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι κατέφυγον εἰς τὴν ὀρεινὴν Αἰτωλίαν, ἥτις διετήρει ἀκόμη ἀκέραιον τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀδούλωτον τὸ φρόνημα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίπατρος, ὅςτις μετὰ τὴν συνδιαλλαγὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον περιοδείαν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως διαρρυθμίσῃ τὰ ἐκεῖ πράγματα, ἠναγκάσθη τελευτῶντος τοῦ 322 π. Χ. νὰ ἐπέλθῃ μετὰ τοῦ Κρατεροῦ ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ στρατὸς τῶν δύο Μακεδόνων στρατηγῶν ἀνήρχετο εἰς τριακοντακιςχιλίους πεζοὺς καὶ διςχιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς, καθ᾽ ὧν οἱ Αἰτωλοὶ μόνον δεκακιςχιλίους ἄνδρας ἠδυνήθησαν νὰ συναθροίσωσι. Βλέποντες δέ, ὅτι δὲν ἠδύναντο νἀντεπεξέλθωσι μετ᾽ ἐπιτυχίας ἐναντίον τῆς πολυαριθμοτέρας μακεδονικῆς στρατιᾶς ἐν τοῖς πεδινοῖς μέρεσι τῆς χώρας, οὐδὲ νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς εὐχειρώτους τῶν πόλεων, ἠναγκάσθησαν ταύτας μὲν νἀφήσωσιν ἐρήμους, νὰ καταφύγωσι δὲ εἰς τὰ ἀπόκεντρα μέρη καὶ τὰς δυσχωρίας. Ἀλλ᾽ ἤδη ἐπῆλθεν ὁ χειμών, καὶ οἱ μὲν Μακεδόνες ἐστρατοπέδευον ἐν τῇ χώρᾳ, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἔπασχον τὰ πάνδεινα ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων καὶ περιῆλθον εἰς τοὺς ἐσχάτους κινδύνους, στερούμενοι τροφῶν. Ἐπέκειτο λοιπὸν οἰκτρὰ ὁπωςδήποτε διὰ τοὺς Αἰτωλοὺς λύσις τοῦ πολέμου, ὅτε ἡ αἰφνιδία περιπλοκὴ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πραγμάτων ἠνάγκασε τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν Κρατερὸν νἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Αἰτωλίας, ἀναβάλλοντας εἰς ἄλλοτε τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συνδιαλλασσομένους κατὰ τὸ δυνατὸν μετὰ τῶν Αἰτωλῶν.

ε´

Περδίκκας.

Ἐν τῇ διαρρυθμίσει τῶν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῇ ἀνακηρύξει τοῦ μὲν μωροῦ Ἀρριδαίου ὡς βασιλέως, τοῦ δὲ Περδίκκου ὡς ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος ἦτο προφανές, ὅτι ὁ Περδίκκας, καίπερ οὐδεμιᾶς χώρας ἀναλαμβάνων τὴν διοίκησιν, ἐτήρει δι᾽ ἑαυτὸν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξαιρετικῆς θέσεως ἔμελλε μὲν νἀπορρεύσῃ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν συνεδέοντο καὶ οἱ μέγιστοι τῶν κινδύνων. Αἱ προθέσεις τοῦ Περ-

.ου, ἐνωρὶς ἐννοηθεῖσαι, προεκάλεσαν ἔγκαιρον ἀντίστασιν, ἐξ ἧς ἐγεν-
η κατ' ὀλίγον γενικὴ ἀναστάτωσις μεταξὺ τῶν διανεμηθέντων τὴν
κησιν τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀλεξάνδρου.
Τὰ πρῶτα σπέρματα φιλαυτίας καὶ διχονοίας, φιλοδοξίας καὶ ἀντι-
σεως ἀνεφάνησαν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν διανομὴν τῶν σατραπειῶν.
Ἀντίγονος ὁ σατράπης τῆς μεγάλης Φρυγίας, εἰς ὃν εἶχε δοθῆ ἡ
ταγὴ νὰ βοηθήσῃ μετὰ τοῦ Λεοννάτου τὸν Εὐμένη εἰς τὸν κατὰ τοῦ
ιαράθου ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεμον, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ προς-
χθέντα. Ὁ δὲ Λεοννάτος ἐγκατέλιπε τὸν αὐτὸν πόλεμον, ὅπως
εύσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἐφαίνοντο προςμειδιῶντα εἰς αὐτὸν χρυσᾶ
ιρα, τὰ ὁποῖα διέκοψεν ἀποτόμως ὁ ἐν Θεσσαλίᾳ θάνατός του. Ἀλλ' ἡ
; τὸν Εὐμένη ἐκμυστήρευσις τοῦ Λεοννάτου καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐμένους
; τὸν Περδίκκαν ἐξομολόγησις τῶν περὶ καταλήψεως τῆς ὑπάτης ἀρ-
ῆς μελετωμένων ὑπὸ τοῦ Λεοννάτου συνέδεσε πρὸς ἀλλήλους διὰ δεσμῶν
διαρρήκτων τὸν ἐπιμελητὴν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Καρδιανὸν σατράπην
ῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριαράθου ἀμφισβητουμένης Καππαδοκίας. Ὁ Περδίκκας
θέλησε νὰ δείξῃ διὰ τῶν πραγμάτων τὴν πρὸς τὸν Εὐμένη εὔνοιαν.
ὸ ἀρχομένου τοῦ 322 π. Χ. ὁ ἐν Βαβυλῶνι στρατὸς ἐξεκίνει εἰς τὴν
αππαδοκίαν ὑπ' αὐτὸν τὸν βασιλέα Φίλιππον, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ
ερδίκκου καὶ τοῦ Εὐμένους. Μετ' ὀλίγον δ' ὁ Ἀριαράθης ἐνικᾶτο κατὰ
άτος ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν συγγενῶν
υ πάντων ἀνεσταυρώθη, ἡ δὲ Καππαδοκία μετὰ τῆς Παφλαγονίας
αρεδόθησαν εἰς τὸν Εὐμένη. Μετὰ δὲ ταῦτα, μὴ θέλων ὁ Περδίκκας
φήσῃ ἀτιμώρητον τὸν Ἀντίγονον, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν.
ροεικάζων δὲ, ὅτι ἔμελλεν οὗτος νἀντιστῇ εἰς αὐτὸν ἐνόπλως, ἔσπευσε
πλησιάσῃ πρὸς τὴν ἕδραν τοῦ Ἀντιγόνου, τὴν Φρυγίαν, καταλαμ-
ίνων τὰς πόλεις τῆς Πισιδίας Λάρανδα καὶ Ἴσαυρα, αἵτινες καὶ ἐπὶ
ῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον κατορθώσει νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν
τῶν. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος προετίμησε νὰ φύγῃ εἰς τὴν Εὐ-
ώπην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, διατεθειμένος νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ
ὶ τοῦ Κρατεροῦ ἐναντίον τοῦ Περδίκκου ἐν τῷ προμηνυομένῳ ἀγῶνι.
Ἀληθῶς τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Περδίκκας εἶχον πλη-
ίσει πρὸς ἀλλήλους διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιπάτρου
ὰ τοῦ Περδίκκου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη συνεννόησις καὶ συνδιαλλαγὴ τῶν
ἰσχυροτάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγῶν ... τὴν
υμπιάδα, ἥτις, τὸν μὲν Ἀντίπατρον μι

θέλουσα νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν, προέτεινεν εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα τῆς ἰδίας ἑαυτῆς θυγατρὸς Κλεοπάτρας, τῆς χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Ἀλεξάνδρου. Μετ' ὀλίγον δ' ὁ Περδίκκας ἠναγκάζετο νὰ δεχθῇ πράγματι ὡς σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν, ἐκδιώκων τὴν Νίκαιαν καὶ στέλλων τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου ὀπίσω εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον.

Ἡ δείνωσις αὕτη τῶν σχέσεων τοῦ Περδίκκου πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, συμπίπτουσα μετὰ τῆς εἰς τὴν Μακεδονίαν φυγῆς τοῦ Ἀντιγόνου, συνέβαινε καθ' ὃν χρόνον καὶ ἄλλοι κίνδυνοι περιεστοίχιζον τὸν αὐτοκράτορα ἐπιμελητήν. Ἐν ᾧ δῆλα δὴ ἐπέκειτο ἡ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον ῥῆξις, εἶχεν ὁ Περδίκκας τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ τὸν βασιλέα Φίλιππον νυμφευόμενον μετὰ τῆς ἀρρενωπῆς Εὐρυδίκης, τῆς θυγατρὸς τῆς κόρης τοῦ Φιλίππου καὶ χήρας τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμύντου Κυνάνης. Ἔβλεπεν οὕτως ὁ Περδίκκας τελούμενον γάμον ὃν ματαίως εἶχε προςπαθήσει νὰ ἐμποδίσῃ, καθότι ἐθεώρει αὐτὸν ὁπωςδήποτε ἀναχαιτίζοντα τὴν ἐπιτυχίαν τῶν φιλάρχων σκοπῶν του. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος ἐχθρὸς παρουσιάσθη κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὁ πάντων δεινότατος. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου εἶχε ταχέως ἐνισχυθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, κατορθώσας μάλιστα νὰ ἑνώσῃ μετὰ τῆς σατραπείας ἧς προΐστατο καὶ τὴν πλουσίαν καὶ ἑλληνικωτάτην Κυρηναϊκήν (322 π. Χ.). Ἡ ταχεῖα αὕτη καὶ μεγάλη αὔξησις τοῦ Λαγίδου καὶ ἡ πιθανὴ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου συνεννόησις καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ Κρατεροῦ εὔνοια αὐτοῦ παρεῖχον μεγάλας ἀνησυχίας εἰς τὸν Περδίκκαν.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα ὅτε ὁ Ἀντίγονος διέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, φέρων τὴν εἴδησιν τοῦ προσεχοῦς γάμου τοῦ Περδίκκου μετὰ τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μελλούσης ἀποπομπῆς τῆς Νικαίας. Ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κρατερὸς διέλυσαν ἐν τάχει τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἔσπευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως παρασκευασθῶσιν εἰς πόλεμον ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τοῦ Περδίκκου. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ῥῆξις τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτοκράτορος ἐδεινώθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ κορύφωμα αὐτῆς. Ὁ Πτολεμαῖος ἔδειξεν ἐλάχιστον σεβασμὸν πρὸς τὰς προσταγὰς τοῦ Περδίκκου τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν πανηγυρικὴν ταφὴν τοῦ σώματος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τελεσθεῖσαν μετὰ διετεῖς σχεδὸν παρασκευὰς, ἀλλὰ μετὰ προφανῶν παραβάσεων τῆς γνώμης τοῦ ἐπιμελητοῦ. Τοῦτο ἐξηρέθισε τὸν Περδίκκαν, ὅςτις, θεωρῶν τὴν αὐθαίρετον διαγωγὴν τοῦ Πτολεμαίου ὡς προσβολὴν τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤδη ἀνεμένετο

καὶ ἡ ἐκ Μακεδονίας εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ, ὁ Περδίκκας ἀνέθηκε τὴν ἀπόκρουσιν αὐτῶν εἰς τὸν γενναῖον καὶ πιστὸν Εὐμένη, αὐτὸς δ' ἐξεκίνησε τὸ ἔαρ τοῦ 321 π. Χ. ἐκ τῆς Πισιδίας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, τῶν βασιλέων καὶ τῆς Εὐρυδίκης, ἄγων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου.

Ὁ Εὐμένης παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν τόλμην καὶ γενναιότητα εὑρίσκετο ἐν δυσκόλῳ θέσει, μέλλων νἀντεπεξέλθῃ πρὸς δύο τῶν κραταιοτάτων στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀκολουθουμένους ὑπὸ ἐμπειροπολέμων Μακεδόνων, ἐν ᾧ αὐτὸς ἡγεῖτο μάλιστα Ἀσιανῶν νεοσυλλέκτων. Οὐδ' ἦσαν ἀσφαλῆ καὶ ἐνθαρρυντικὰ τὰ περὶ αὐτόν. Οἱ μὲν περὶ αὐτὸν Μακεδόνες ἐφθόνουν τὸν Εὐμένη ὡς Ἕλληνα, καὶ κατείχοντο ὑπὸ ποιᾶς τινος εὐλαβείας πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν Κρατερόν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου Ἀλκέτας, ὃν οὗτος, ἀναχωρῶν διὰ τὴν Αἴγυπτον, εἶχεν ἀφήσει ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Εὐμένους, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφαίνετο ψυχρός, ὁμολογῶν τὸν ὄκνον ὅστις κατελάμβανε τοὺς ὑπ' αὐτὸν Μακεδόνας ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι θὰ πολεμήσωσι πρὸς τοὺς γηραιοὺς ἐκείνους καὶ ὀνομαστοὺς στρατηγοὺς τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Τέλος δὲ ἄλλοι μὲν τῶν γειτόνων σατραπῶν ἦσαν ὑπόπτως διατεθειμένοι, εἷς δὲ αὐτῶν, ὁ τῆς Ἀρμενίας σατραπεύων Νεοπτόλεμος, δὲν ἐδίστασε νὰ στείλῃ καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίπατρον καὶ τὸν Κρατερόν, ὅτε οὗτοι τὸ ἔαρ τοῦ 321 π. Χ. διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Εὐμένης, ὅστις εἶχεν ἀφήσει ἐλευθέραν τὴν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον διάβασιν, θεωρήσας συμφερώτερον νἀποσυρθῇ εἰς τὴν Καππαδοκίαν, καίπερ ὑπὸ τοιούτων περιστοιχιζόμενος δυσχερειῶν, καίπερ ὑπ' αὐτῆς τῆς προδοσίας ἀπειλούμενος, ἀνέπτυξε τοιαύτην δεξιότητα, πονηρίαν καὶ στρατηγικὴν δεινότητα, ὥστε ἐνίκησεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 321 π. Χ. δύο ἀξιολόγους μάχας. Ἐν ταύταις ἔπεσον ἐκ τῶν ἐχθρῶν πλὴν ἄλλων αὐτὸς ὁ προδότης Νεοπτόλεμος καὶ ὁ γενναῖος Κρατερός, ὃν ἐθρήνησεν ἐκ καρδίας εἴπερ τις καὶ ἄλλος αὐτὸς ὁ νικητής, τοῦ ὁποίου ὁ γηραιὸς στρατηγὸς ἦτο παλαιὸς φίλος καὶ συναγωνιστὴς πρὶν ἢ αἱ περιστάσεις χωρίσωσιν αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς ἀντιμετώπους.

Ἐν τούτοις ὁ Περδίκκας εἶχε προχωρήσει διὰ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου. Εἶχε δὲ ἤδη διαβῆ αὐτά, ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν τῆς πρώτης νίκης τοῦ Εὐμένους καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Νεοπτολέμου. Μαθὼν τὴν νίκην ταύτην τοῦ συμμάχου καὶ φίλου, ὁ Περδίκκας ᾐσθάνθη αὐξάνον τὸ θάρρος αὐτοῦ, προέβη πρὸς τὴν Αἴγυπτον μετὰ μεγαλει-

τέρας ὁρμῆς, καὶ ἔφθασε παρὰ τὸ Πηλούσιον. Ἀλλ' ἡ ἔκβασις τῆς ἐκστρατείας ὑπῆρξε πολὺ κατωτέρα τῶν ἐλπίδων τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη αὐτοῦ στρατηγικὴ ἐπιχείρησις, ἡ ἀνακάθαρσις παλαιᾶς τινος διώρυγος, ἀπέτυχε, τοῦ ποταμοῦ ἐκραγέντος μεθ' ὁρμῆς καὶ βλάψαντος τὰ ἔργα. Ἡ δὲ ζημία αὕτη προεκάλεσεν ἄλλην μεγαλειτέραν, τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀποχώρησιν πολλῶν φίλων τοῦ Περδίκκου. Καὶ συνήγαγε μὲν ὁ ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ τοὺς ὑπολειπομένους τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἐξῆψε τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν τὸ μὲν διὰ δωρεῶν, τὸ δὲ δι' ἐπαγγελιῶν μεγάλων, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία ἐφαίνετο ἐξ ἀρχῆς δυςοιώνιστος. Ἡ κατὰ τοῦ παρὰ τὸν Νεῖλον φρουρίου, ὅπερ προςηγορεύετο Καμήλων τεῖχος, προςβολὴ τοῦ στρατοῦ τοῦ Περδίκκου ἀπεκρούσθη γενναίως ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πτολεμαῖον, αὐτὸν ἀγωνιζόμενον ἐν τοῖς πρώτοις μετὰ τόλμης ἀκαταμαχήτου. Καὶ ἦτο μὲν πολυαριθμότερος ὁ στρατὸς τοῦ Περδίκκου, ἀλλ' ἡ ἀριθμητικὴ αὕτη ὑπεροχὴ ἐξουδετεροῦτο ὑπὸ τοῦ πλεονεκτήματος τῶν πολεμίων, κατεχόντων θέσεις στρατηγικωτάτας. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ Περδίκκας νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ, ἐπιχειρῶν νύκτωρ λαθραίαν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλ' αὕτη ἀπέβη εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ κινδυνωδεστάτη διὰ τὸ ἀνέλπιστον βάθος τῶν ὑδάτων. Ὑπὲρ τοὺς διςχιλίους, ἐν οἷς καί τινες τῶν ἐπιφανῶν ἡγεμόνων, κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ ῥείθρου ἢ παρεσύρθησαν πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ κατεβρώθησαν ὑπὸ τῶν κροκοδείλων τοῦ Νείλου.

Ὁ Πτολεμαῖος, πάντοτε φροντίζων νὰ ἐπωφελῆται ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ νὰ κρατύνῃ τὴν περὶ τῆς φιλανθρώπου καὶ πράου αὐτοῦ γνώμης δόξαν, ἔσπευσε νὰ καύσῃ τοὺς νεκροὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἐκπεσόντων πολεμίων, καὶ, ἀξιώσας αὐτοὺς τῆς ἁρμοζούσης κηδείας, ἀπέστειλε τὰ ὀστᾶ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους τῶν νεκρῶν. Τοῦτο προεκάλεσεν ἐν τῷ βασιλικῷ στρατῷ συμπάθειαν μὲν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, νέαν δὲ ὀργὴν ἐναντίον τοῦ Περδίκκου, ἥτις δὲν ἤργησε νἀπολήξῃ εἰς φανερὰν ἀποστασίαν. Μετ' ὀλίγον δ' ὁ Περδίκκας κατεσφάζετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ σκηνῇ.

Τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθὼν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Μακεδόνων παρέστη πρὸ τῶν βασιλέων, ἀπελογήθη περὶ ἑαυτοῦ, ἐχορήγησε δαψιλῆ τρόφιμα εἰς τὸν ὑπὸ σιτοδείας πάσχοντα βασιλικὸν στρατόν. Ἡ ὑποδοχὴ, ἧς ἔτυχεν ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὑπῆρξε λαμπρὰ, ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθεῖσα εὔνοια τοῦ στρατοῦ τοιαύτη, ὥςτε ἤθελεν ἀμέσως ἀνακηρυχθῇ ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ, ἂν μὴ ἀπέστεργε ταύτην τὴν τιμὴν, προκρίνων τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἀσφαλῆ ἀρχήν. Ἐπὶ τῇ προτάσει

δὲ αὐτοῦ ἐξέλεξεν ὁ στρατὸς ἐπιμελητὰς αὐτοκράτορας τὸν σατράπην τῆς Μηδίας Πύθωνα καὶ τὸν Ἀρριδαῖον, αὐτὸν ἐκεῖνον ὅςτις εἶχεν ἐπιμεληθῆ τῆς μετακομιδῆς τοῦ σώματος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ὡς δὲ ἡ ἀναγόρευσις τῶν ἐπιμελητῶν ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Πτολεμαίου, οὕτως ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ εὔνοια τοῦ στρατοῦ προεκάλεσε τὸν ἄμεσον φόνον ἢ τὴν προκήρυξιν τῆς τιμωρίας τῶν οἰκείων καὶ φίλων τοῦ Περδίκκου. Καὶ ἀμέσως μὲν ἐφονεύθη ἡ ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρισκομένη ἀδελφὴ τοῦ σφαγέντος ἐπιμελητοῦ Ἀταλάντη, ἡ σύζυγος τοῦ ναυάρχου Ἀττάλου· μεταξὺ δ' ἐκείνων καθ' ὧν προεκηρύχθη θάνατος ἦσαν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου Ἀλκέτας καὶ ὁ Εὐμένης.

Ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις αὗται ἦσαν μόνον αἱ πρὸς ὥραν ληφθεῖσαι. Γενικώτερα δὲ περὶ τῆς ὅλης διαρρυθμίσεως τοῦ κράτους ἔμελλον νὰ ψηφισθῶσιν ἐν Τριπαραδείσῳ τῆς ἄνω Συρίας, ὅπου ὁ βασιλικὸς στρατὸς ἐπιστρέφων ἔμελλε νὰ ἀναμείνῃ καὶ τὸν Ἀντίπατρον καὶ Ἀντίγονον, εἰς οὓς ἐστάλη περὶ τούτου μήνυμα ἐν σπουδῇ. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἡ Εὐρυδίκη ἀπήτησε παρὰ τῶν νέων ἐπιμελητῶν νὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ μέρος τῆς ἀρχῆς ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως Ἀρριδαίου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντέστησαν οἱ ἐπιμεληταί, ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς Τριπαράδεισον, ἐπείσθησαν ὅπως ἀποστῶσι τῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς βασιλίσσης ἡ ἐπιμελητεία ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅςτις καθῃρέθη μὲν ἐνεργείᾳ τῆς Εὐρυδίκης ὑπὸ τῆς φάλαγγος, ἀλλ' ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ ἀνηγορεύθη καὶ πάλιν ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ.

ς'

Εὐμένης καὶ Ἀντίγονος.

Ἐν Τριπαραδείσῳ συνῆλθον τὸ φθινόπωρον τοῦ 321 π. Χ. οἱ βασιλεῖς μετὰ τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ, καὶ ἀπεφασίσθη νὰ προβῶσιν εἰς ἀναθεώρησιν τῆς διανομῆς τῶν σατραπειῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐπ' ἐσχάτων σαλευθείσης τάξεως τῶν πραγμάτων. Καὶ αἱ μὲν πλεῖσται τῶν σατραπειῶν ἔμειναν εἰς τοὺς προτέρους αὐτῶν κατόχους, εἰς δὲ τὸν Ἀντίγονον ἀπεδόθη ἡ Μεγάλη Φρυγία μετὰ τῆς Λυκαονίας καὶ τῆς Παμφυλίας, ἡ δὲ κατὰ τὴν πρώτην διανομὴν εἰς τὸν Λεοννάτον ἐπιτραπεῖσα Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ ἐδόθη εἰς τὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ἐπὶ βραχὺ χρηματίσαντα ἐπιμελητὴν τῆς βασιλείας μετὰ τοῦ Πείθωνος, τὸν

Ἀρριδαῖον. Ἡ δὲ Βαβυλὼν, εἰ καὶ ἔπαυσεν οὖσα πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἀλλὰ διὰ τὴν σημασίαν ἣν εἶχεν, ἅτε κειμένη κατὰ τὸ μέσον τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν σατραπειῶν, ἀπέκτησεν ἴδιον σατράπην, τὸν τέως χιλίαρχον Σέλευκον. Εἰς δὲ τὴν Σουσιανὴν ἐστάλη σατράπης ὁ Ἀντιγένης ὁ ἡγεμὼν τῶν ὑπασπιστῶν, οἵτινες, ὀνομασθέντες νῦν ἀργυράσπιδες καὶ ἀποτελοῦντες σῶμα γηραιῶν καὶ ἐπικινδύνων στρατιωτῶν, ἐθεωρήθη καλὸν νἀπομακρυνθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεστάλησαν μετὰ τοῦ Ἀντιγένους εἰς τὴν ἀφεστῶσαν ἐκείνην ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τιμητικῆς ἐντολῆς. Μετὰ πάντα ταῦτα ὑπελείπετο ἡ βράβευσις τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ τιμωρία τοῦ Εὐμένους. Καὶ εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῆς δυνάμεως αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμοῦντα πλὴν τῆς ἀσφαλοῦς κτήσεως τῆς Αἰγύπτου, ἀφέθη μὲν ἡ Αἴγυπτος, προςηνέχθη δὲ εἰς γάμον ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου Εὐρυδίκη. Ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐμένους ἀφῃρέθη ἡ Καππαδοκία, ἥτις ἐπετράπη εἰς τὸν Νικάνορα. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο. Εἰς τὸν Ἀντίγονον ἀνετέθη ἡ καταπολέμησις τῶν ὑπολειπομένων φίλων καὶ συνεργατῶν τοῦ Περδίκκου, ὧν κυριώτατος αὐτὸς δὴ ὁ Εὐμένης. Πρὸς τοῦτο δ' ἐπετράπη εἰς αὐτὸν πλὴν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ σατραπείας ἡ ἀρχιστρατηγία τῆς βασιλικῆς στρατιᾶς καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν βασιλέων. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁ Ἀντίγονος περιεβάλλετο δύναμιν μεγάλην, σχεδὸν ἀνωτέραν τῆς τοῦ Ἀντιπάτρου. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀντίπατρος, θέλων νὰ ἔχῃ παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ οἱονεὶ ἀσφαλῆ ἐπιτηρητὴν, διώρισε χιλίαρχον τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱὸν Κάσσανδρον.

Ὁ Ἀντίπατρος δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ σύνοδον, ἀλλὰ μετά τινας μῆνας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους 320 π. Χ. Διαχειμάσας ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Φρυγίᾳ, τότε μόνον διέβη εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτε ἐπείσθη, ὅτι ἠδύνατο νὰ εἶνε ἥσυχος περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀντιγόνου, ἣν κατήγγελλεν εἰς αὐτὸν ὁ υἱὸς Κάσσανδρος ὡς ὕποπτον. Ὁ Ἀντίπατρος συνεφώνησε μετὰ τοῦ πρὸς αὐτὸν σπεύσαντος Ἀντιγόνου νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν τοὺς βασιλεῖς καὶ τὴν Ῥωξάνην ὡς καὶ τὸν ὑπὸ τὸν Περδίκκαν προϋπηρετήσαντα στρατόν. Ἀντὶ δὲ τῶν στρατιωτῶν, οὓς παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἐπιμελητὴς, ἀφῆκεν εἰς τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας περὶ τοὺς ὀκτακιςχιλίους καὶ πεντακοσίους πεζοὺς ἐκ τοῦ στρατοῦ, ὃν εἶχεν ἀγάγει ἐξ Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐναντίον τοῦ Περδίκκου καὶ τοῦ Εὐμένους.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ εἶχε καταφανῆ, ὁπόσον δύσκολος ἦτο ἡ ἐκνίκησις ..ῦ Εὐμένους παρ' ὅλην τὴν διάσπασιν τῶν οἰκείων τοῦ Περδίκκου, ἥτις ..έρει τὸν Καρδιανὸν ἐπικουριῶν ἀξίων λόγου. Καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 1 π. Χ. ὁ Εὐμένης διέτρεχε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὡς κύριος τὰς ..κὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ διεχείμασεν ἐν Φρυγίᾳ, παρα..αζόμενος διὰ τὸν πόλεμον, ὅςτις ἔμελλεν ἀναποφεύκτως νὰ ἐκραγῇ .. τῷ ἔαρι. Ὅτε δ' ἐπλησίαζε τὸ ἔαρ, ὁ Εὐμένης, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς ..γίας, ἐτράπη εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἐκεῖ δὲ ἠκολούθησεν αὐτὸν Ἀντίγονος μετὰ τῆς στρατιᾶς του. Καὶ ἦτο μὲν αὕτη ὀλιγαριθμο.. τῆς τοῦ Εὐμένους, ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Ἀντίγονος, ὅςτις διεκρίνετο ..ως διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ πρὸς τοὺς κινδύνους τόλμην, ἠδυνήθη ..νικήσῃ τὸν ἐχθρόν. Μεγάλως δὲ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ἡ μετὰ προη..μένην συνεννόησιν αὐτομολία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Εὐμέ..ς, ὅςτις κατ' αὐτὴν τὴν μάχην ἔφυγε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων ..ς τὸν Ἀντίγονον. Ἡ ἧττα τοῦ Εὐμένους ὑπῆρξε δεινή. Ἀλλ' ἡ ..στηριότης, δεξιότης καὶ τόλμη τοῦ ἡττηθέντος ὑπῆρξε τοιαύτη, ..τε, καίπερ μετὰ τὴν μάχην ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διωκόμενος, οὐ μόνον .. αὐτόμολον Ἀπολλωνίδην ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ καὶ θανατώσῃ διὰ ..ν προδοσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης κατώρθωσε νὰ ἐπι..ρέψῃ, διαφυγὼν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ὀχυρωθεὶς ἐν αὐτῷ νὰ θάψῃ κατὰ τὰ ..μα τοὺς νεκροὺς, ἀνερχομένους εἰς ὀκτακισχιλίους.

Μετὰ τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ ἧτταν αὐτοῦ ὁ Εὐμένης ἀπεφάσισε νὰπο..ρθῇ εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ὅπου ἤλπιζε νὰ εὕρῃ συμμάχους. Ἀλλ' ὁ ..ντίγονος, ὅςτις ἐδέσποζεν· ἤδη σχεδὸν ἁπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ..υνήθη νὰ κλείσῃ πᾶσαν δίοδον, οὕτως ὥςτε ὁ Εὐμένης στενοχωρηθεὶς ..νῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ. Ἦτο δὲ καὶ ἄλλως ἐπισφαλὴς ἡ ..ίσις αὐτοῦ, διότι ἔβλεπε καθ' ἑκάστην ἐλαττουμένους τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, ὧν πολλοὶ, βλέποντες τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἀντιγόνου, ηὐτομόλουν πρὸς αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρισκόμενος, ἀπέλυσε τοὺς ὑπολειπομένους τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ κατέφυγε μετὰ πεντακοσίων μόνον ἱππέων καὶ διακοσίων ὁπλιτῶν εἰς τὰ Νῶρα, χωρίον ὀχυρώτατον, κείμενον ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Λυκαονίας. Ἀνεβίβασε δὲ εἰς τὸ δυςάλωτον τοῦτο φρούριον τὰ πρὸς ἄμυναν ἀναγκαῖα καὶ τρόφιμα πάμπολλα, δυνάμενα νὰ ἐπαρκέσωσι διὰ πολυετῆ πολιορκίαν, ἀποφασίσας νὰ ὑποστῇ τὸν μέχρις ἐσχάτων ἀγῶνα.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀντίγονος, καίπερ ὢν πανίσχυρος καὶ ἀποβλέπων

ἤδη εἰς τὴν ὑψίστην ἀρχὴν, ἀνελογίζετο, ὅτι μεγάλως ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰ ὑπερήφανα αὐτοῦ σχέδια ἡ μετὰ τοῦ Εὐμένους συνδιαλλαγή. Πρὶν ἢ λοιπὸν ἐπιληφθῇ τῆς πολιορκίας τοῦ κρησφυγέτου τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πολεμίου, ἠθέλησεν ὁ Ἀντίγονος νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔπεισε τὸν Εὐμένη νὰ καταβῇ ἐκ τοῦ φρουρίου, ἀφ' οὗ πρότερον ἔστειλε κατ' ἀπαίτησιν αὐτοῦ ὅμηρον εἰς Νῶρα τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἀνεψιόν. Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα, μεθ' ἧς ἠσπάσθησαν ἀλλήλους οἱ δύο στρατηγοὶ ὡς παλαιοὶ συναγωνισταὶ, αἱ διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον, τοῦ Εὐμένους ἀξιοῦντος πλὴν ἄλλων νὰ λάβῃ πάλιν τὴν σατραπείαν αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπεδέχετο ὁ Ἀντίγονος, ὅστις μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς συνδιαλλαγῆς, περιτειχίσας τὰ Νῶρα καὶ καταλιπὼν φρουρὰν, ἀνέζευξεν.

Οὕτως ὁ Εὐμένης εὑρίσκετο ἤδη περιεζωσμένος ἐν τῇ κρύπτῃ αὐτοῦ, ἀφ' ἧς μόνον ἔκτακτα γεγονότα καὶ εὐτυχεστέρα τις φορὰ τῶν πραγμάτων ἠδύναντο νὰ σώσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος δὲν εἶχεν ἀκόμη καταβάλει τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν φίλων τοῦ Περδίκκου τὰ συντεταγμένα περὶ τὸν Ἀλκέταν. Κατ' ἐκείνων λοιπὸν ἐστράφη ταχέως μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρὸς τὸν Εὐμένη συνδιαλλαγῆς, καὶ ἔφθασεν ἀκατάσχετος εἰς τὴν Πισιδίαν, τελευτῶντος ἤδη τοῦ 320 π. Χ. Οἱ περὶ τὸν Ἀλκέταν ἀνήρχοντο εἰς δεκαεξακισχιλίους ἄνδρας, ἀλλὰ πολὺ μεγαλέτερος ἦτο ὁ στρατὸς τοῦ Ἀντιγόνου, συγκροτούμενος ὑπὸ τεσσαράκοντα χιλιάδων πεζῶν, ἑπτακισχιλίων ἱππέων καὶ τριάκοντα ἐλεφάντων. Συγκροτηθείσης δὲ μάχης μεταξὺ τῶν δύο στρατιῶν, ἐνίκησεν ὁ Ἀντίγονος. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν Μακεδόνων τῆς ἡττηθείσης στρατιᾶς παρεδόθησαν εἰς τὸν νικητήν. Ὁ δὲ Ἀλκέτας ἔφυγε πρὸς νότον μετὰ ἑξακισχιλίων περίπου πιστῶν Πισιδίων, ὁρκισθέντων νὰ μὴ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν ποτὲ, καὶ ἐκλείσθη εἰς τὴν πόλιν Τερμησσόν. Ἀλλ' ὅτε ἐνόησεν, ὅτι τινὲς τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν ἕτοιμοι νὰ παραδώσωσι διὰ προδοσίας αὐτὸν εἰς τὸν ἤδη πρὸ τῆς Τερμησσοῦ στρατοπεδευόμενον Ἀντίγονον, ηὐτοκτόνησε.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας καὶ τὴν τελείαν διάλυσιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Περδίκκου εἶχεν ἤδη ὁ Ἀντίγονος περὶ ἑαυτὸν ἰσχυρὰν στρατιὰν ἑβδομήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, μεθ' ἧς ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ τολμήσῃ. Ἐν ᾧ δὲ τὰ σχέδια, ὑφ' ὧν ἐκυμαίνετο ἡ φιλόδοξος ψυχή του, ἐφαίνοντο μέλλοντα νἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ διαβῇ ταχέως εἰς Εὐρώπην, ὅπως ἐπιχειρήσῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς ἀγῶνα, τὰ ἐν Εὐρώπῃ

:ράγματα ἔλαβον νέαν περίεργον τροπὴν, οὐκ ὀλίγον ἐπιδράσασαν εἰς ῆν ἐν γένει κατάστασιν.

ς'

Ὁ θάνατος τοῦ Δημάδου καὶ τοῦ Φωκίωνος.

Μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐδιχάζοντο εἴπερ ποτὲ εἰς δύο φατρίας, εἰς τὴν φρονοῦσαν φίλα ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων καὶ ...ν ἀντιμακεδονικήν. Ὡς δὲ ἀλλαχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχεν ...υρὰ μακεδονικὴ φατρία, εἰς ἣν ἐτάσσοντο σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ χρηστὸς ...κίων καὶ ὁ φιλοχρήματος ῥήτωρ Δημάδης. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καίπερ ...γχάνοντες ἡσυχίας καὶ σχετικῆς τινος εὐημερίας μετὰ τὴν ἐν ἔτει 322 π. Χ. μετατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, ἀλλ' ἐπεθύμουν ὅμως τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἐν Μουνιχίᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς. Παρεκάλεσαν λοιπὸν ...ὸν Φωκίωνα νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ὅπως διαβιβάσῃ εἰς ...ὸν ἐπιμελητὴν τῆς βασιλείας τὴν τοιαύτην εὐχὴν τῶν Ἀθηναίων. Τούτου δὲ μὴ ἀποδεχθέντος τὴν ἐντολὴν, ἀνέλαβε πρόθυμος τὴν πρεσβείαν ὁ Δημάδης, ὅςτις μετέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν, τελευτῶντος τοῦ 320 π. Χ., μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Ἀλλ' ἂν ὁ Δημάδης ἐλησμόνει τὴν ἀλλοπρόςαλλον ἑαυτοῦ διαγωγὴν, δὲν ἦτο ἀμνησίκακος ὁ Ἀντίπατρος, ὅςτις κατεῖχεν ἐπιστολὴν τοῦ Δημάδου πρὸς τὸν Περδίκκαν, προδίδουσαν τὰς ἐναντίον τοῦ Ἀντιπάτρου μηχανορραφίας τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος, καθ' ὃν χρόνον ὁ Περδίκκας, ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς δυνάμεως εὑρισκόμενος, ἐφαίνετο μέλλων νὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ Ἀντιπάτρου. Προςελθόντα λοιπὸν προσέταξεν ὁ Ἀντίπατρος νὰ συλλάβωσι τὸν Δημάδην μετὰ τοῦ υἱοῦ. Κελεύοντος δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐπιμελητοῦ, τοῦ Κασσάνδρου, πρῶτον μὲν ἐσφάγη ἐγγύτατα τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, οὗ τὸ αἷμα ἀναπηδῆσαν κατέβρεξε τοὺς πατρικοὺς κόλπους, εἶτα δ' ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Δημάδης ἐν μέσῳ λοιδοριῶν καὶ ὕβρεων περὶ τῆς προδοσίας αὐτοῦ καὶ ἀχαριστίας.

Μετὰ βραχὺν χρόνον, ἀρχομένου τοῦ 319 π. Χ., ἀπέθνησκεν ὁ Ἀντίπατρος, ἄγων σχεδὸν τὸ ὀγδοηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος. Ἀποθνήσκων δὲ ἀνέθηκε τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοκράτορος ἐπιμελητείας καὶ στρατηγίας εἰς τὸν πρεσβύτατον τῶν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατευσαμένων, τὸν Πολυσπέρχοντα, ὅςτις καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν πρὸς μεγάλην θλῖψιν καὶ ὀργὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, τοῦ Κασσάνδρου, ὅςτις ἔβλεπεν

ἑαυτὸν παραγκωνισθέντα. Ὁ Κάσσανδρος, ὅςτις κατὰ τὸν τελευταῖον χρόνον εἶχεν αὐτὸς εἰς τὰς χεῖρας τὴν πᾶσαν δύναμιν ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦντος πατρός, οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, ὅτι εἰς ἄλλον πλὴν ἑαυτοῦ ἔμελλε νὰ περιέλθῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἡ ἐπιμελητεία, ἣν κατ᾽ οὐσίαν εἶχεν ἤδη ζῶντος ἐκείνου. Καὶ ὅμως ἤδη συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας θελήσεις τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπιμελητὴς μὲν ἦτο ὁ Πολυσπέρχων, ἐκεῖνος δὲ μόνον χιλίαρχος, δευτερεύων κατὰ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ Κάσσανδρος χολωθεὶς ἀπεφάσισε νὰ τολμήσῃ τὰ πάντα, στηριζόμενος εἰς τὴν φιλίαν τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐν Ἑλλάδι ἐγκαθιδρυμένων ὀλιγαρχικῶν καὶ προςεταιριζόμενος τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Πτολεμαίου. Πράγματι δὲ ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχεν ἤδη διαβῆ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἑνωθῆ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐν ᾧ οἱ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι διέτρεχον τὰς ἑλληνίδας πόλεις, ἐνεργοῦντες ἐναντίον τοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ Νακάνωρ κατώρθονε νὰ παραλάβῃ παρὰ τοῦ Μενύλλου τὴν Μουνιχίαν.

Ἅμα μαθὼν ταῦτα ὁ Πολυσπέρχων ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ πάνθ᾽ ὅσα ἐνόμιζε δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς δυνάμεως, ἣν ἦτο πιθανόν, ὅτι ἔμελλε νἀποκτήσῃ ὁ Κάσσανδρος. Καὶ δή, συνεδρεύσας μετὰ τῶν φίλων, ἐκάλεσε τὴν Ὀλυμπιάδα, ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν διέμενεν ἐν Ἠπείρῳ, εὑρισκομένη ἐν διηνεκεῖ διχονοίᾳ πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης. Ἀλλὰ πλὴν τῆς προςκλήσεως ταύτης τὸ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος συγκληθὲν συνέδριον τῶν φίλων καὶ ὁμοφρόνων αὐτοῦ προέβη καὶ εἰς δύο ἄλλα γενναῖα μέτρα, τὴν μετὰ τοῦ Εὐμένους ὑπὲρ τῆς βασιλείας καὶ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Ἀσίᾳ σύμπραξιν καὶ τὴν διὰ κηρύγματος εἰς τὰς ἑλληνίδας πόλεις ἀπόδοσιν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀναστύλωσιν ἐν αὐταῖς τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου καταλυθέντος δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Οἱ ἀπὸ τῶν ἑλληνίδων πόλεων παρόντες ἐν Πέλλᾳ πρεσβευταὶ προςκληθέντες παρέλαβον παρὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος τὸ διάταγμα, δι᾽ οὗ ὁ Ἀρριδαῖος ἀπένεμεν εἰς τὰς πόλεις τὴν εἰρήνην. Κατὰ τὸ δόγμα τοῦτο προεκηρύσσετο ἡ εἰς τὰς πατρίδας κάθοδος τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων. Οἱ φυγάδες ἠδύναντο νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἀνακτῶντες τὰ πατρῷα κτήματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἑαυτῶν δικαιώματα ἄνευ οἱουδήποτε κινδύνου, πλὴν τῶν ἐξορισθέντων ἐπὶ φόνῳ ἢ ἀσεβείᾳ κατὰ τοὺς καθεστῶτας ἐν ταῖς

:όλεσι νόμους. Οἱ ἔχοντες παράπονα περὶ μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος
ιὐτῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκλήθησαν ὅπως ἐπανορ-
θωθῇ ἡ γενομένη μεταβολὴ καὶ ἐπέλθῃ ἡ ἀναγκαία πρὸς τὴν ἐν Πέλλᾳ
ιὐλὴν συνδιαλλαγή. Εἰδικῶς δὲ ἀνέφερε τὸ βασιλικὸν διάγραμμα περὶ
:ῶν Ἀθηναίων, ὅτι εἰς αὐτοὺς τὰ μὲν ἄλλα θὰ μένωσιν ὡς ἐπὶ Φιλίππου
:αὶ Ἀλεξάνδρου, οἱ δὲ Ὠρώπιοι θὰ ἐξακολουθῶσι μένοντες ἀνεξάρτη-
οι, ἀλλὰ θὰ δοθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ Σάμος.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑποσχέσεων τοῦ διατάγματος, ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ
ημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν ταῖς πόλεσιν, ἡ εἰς τὰς πατρίδας ἐπι-
ροφὴ τῶν φυγάδων ἦτο φυσικὸν νὰ προκαλέσωσι μεγάλας ταραχὰς
Ἑλλάδι. Αὐτὸς ὁ Πολυσπέρχων ἔγραφεν εἰς τοὺς Ἀργείους καὶ εἰς
λας πόλεις, παρακινῶν νὰ καταδιώξωσι τοὺς ἐπὶ Ἀντιπάτρου προ-
σάτας τῶν κοινῶν. Ἡ ἐξορία αὐτῶν, ἡ εἰς θάνατον καταδίκη, ἡ δή-
υσις τῆς περιουσίας αὐτῶν, πᾶσα τέλος τοιαύτη ταπείνωσις ἐθεωρεῖτο
ιτή, ἂν μόνον παρεκωλύετο ἡ ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν ὑποστήριξις τοῦ
σσάνδρου. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι τοιαῦται αὐθαιρεσίαι ἐξηρέθιζον τὰ
ήθη εἰς σκηνὰς ὠμὰς καὶ ἀπανθρώπους, ὧν θλιβερωτάτην εἰκόνα
ρέσχε κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ κατάληψις τῆς Μουνιχίας ὑπὸ τοῦ Νικάνορος, ὃν εἶχεν ἀποστείλει
Κάσσανδρος πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου
 Ἀντιπάτρου, ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀφορμὴν νὰ δυσαρεστη-
σι κατὰ τοῦ Φωκίωνος ὡς δῆθεν ὄντος ἐν γνώσει τῶν τεκταινομένων
 μὴ παρακωλύσαντος ἐνέργειαν, δι' ἧς ἡ πόλις ἐξησθένει ἔτι μᾶλλον
 ἐνεπλέκετο εἰς τὸν στρόβιλον τῶν φατριῶν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἠγανά-
ησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ὁ Νικάνωρ, οὗ ἦσαν προφανεῖς αἱ φιλικαὶ
έσεις μετὰ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ, παρ' οὗ ἐτύγχανεν ὁτὲ μὲν
ροστασίας, ὁτὲ δὲ ἀνοχῆς, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν
μένα τοῦ Πειραιῶς. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ τῆς ἀπελευθερώσεως
ῆς Μουνιχίας, ἣν ἐθεώρουν ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ βασιλικοῦ
ιαγράμματος, ἔβλεπον τοὺς φίλους τοῦ Κασσάνδρου περιζωννύοντας ἐκ
τοῦ πλησίον καὶ σφιγκτότερον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὰς ἐνστά-
σεις τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὴν πρεσβείαν αὐτῶν, ἧς μετέσχεν ἤδη καὶ
αὐτὸς ὁ Φωκίων, ἀντέταξεν ὁ Νικάνωρ εἰρωνικὴν περιφρόνησιν, παρα-
πέμπων αὐτοὺς εἰς τὸν Κάσσανδρον, τοῦ ὁποίου ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν ἁπλοῦν
φρούραρχον. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ φρούραρχος τοῦ Κασσάνδρου ἐξήγειρε διὰ τῆς
τοιαύτης διαγωγῆς τὴν ἀγανάκτησιν τῶν Ἀθηναίων, ἀπελπιζομένων

περὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἀπελευθερώσεως τῆς Μουνιχίας, ἀγαθὰ ἠγγέλλοντο παρὰ τῆς βασιλικῆς φατρίας, ἥν ἐφαντάζοντο μέλλουσαν νὰ ἐκτελέσῃ πιστῶς τὰ προκηρυχθέντα διὰ τοῦ διαγράμματος τοῦ Ἀρριδαίου. Ἐν ᾧ στρατιὰ ὑπὸ τὸν Πολυσπέρχοντα εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἐπιμελητοῦ Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο ἤδη πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιστολὴ αὐτῆς τῆς Ὀλυμπιάδος πρὸς τὸν Νικάνορα παρεκίνει αὐτὸν νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ὁ μὲν Νικάνωρ οὐδεμιᾶς ἠξίου προσοχῆς τὰ ἐντελλόμενα ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀλέξανδρος προεχώρει ὡς πρόδρομος τοῦ πατρὸς Πολυσπέρχοντος. Ὁ Φωκίων μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ἔσπευσεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου, θέλοντες νὰ πείσωσιν αὐτὸν, ὅπως πρὸς ἀποφυγὴν πάσης μελλούσης ἀνησυχίας καταλάβῃ αὐτὸς διὰ τῶν στρατευμάτων του τοὺς λιμένας καὶ κρατήσῃ αὐτοὺς μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐκνικήσεως τοῦ Κασσάνδρου. Οἱ Ἀθηναῖοι, φοβηθέντες ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης τῶν ὀλιγαρχικῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος, εἰς ἣν ἐπηκολούθησαν μυστικαὶ διαπραγματεύσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Νικάνορα, συνῆλθον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ, καταλύσαντες τὰς ὑπαρχούσας ἀρχὰς, ἐξέλεξαν νέους στρατηγούς. Ὁ Φωκίων καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ οἱ διοικήσαντες τὰ τῆς πόλεως κατὰ τὸ πολίτευμα τὸ ἐγκαθιδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου οὐ μόνον ἐπαύθησαν τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ κατηγορήθησαν ὡς προδόται τῆς πατρίδος. Τινὲς τῶν καταγγελθέντων ἐζήτουν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς. Ὁ δὲ Φωκίων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, παρ' αὐτοῦ δὲ παρεπέμφθη μετὰ συστάσεως εὐνοίας πρὸς τὸν πατέρα Πολυσπέρχοντα, ὅστις ἤδη εὑρίσκετο ἐστρατοπεδευμένος περὶ τὰς Φαρύγας, κώμην τῆς Λοκρίδος, κειμένην κατὰ τὴν σημερινὴν Βουδουνίτζαν.

Ἡ εἴδησις τῆς πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα μεταβάσεως τοῦ Φωκίωνος καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ Ἀλεξάνδρου κατετάραξε τοὺς Ἀθηναίους, φοβηθέντας, ὅτι ὁ Πολυσπέρχων ἔμελλε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἔκπτωτον στρατηγὸν ὡς ὄργανον πρὸς κατάληψιν τοῦ Πειραιῶς, λιμένος ἐπιτηδειοτάτου πρὸς τὰς ἐν τοῖς πολέμοις χρείας. Καὶ ἀληθῶς φαίνεται, ὅτι τοιαύτην πρόθεσιν εἶχε τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Πολυσπέρχων, ἀλλ' ἔπειτα ἀπέστη αὐτῆς, αἰσχυνόμενος νὰ πράξῃ ἐναντία πρὸς τὸ ὑφ' ἑαυτοῦ συνταχθὲν βασιλικὸν διάγραμμα, ἐν ᾧ ἐκηρύσσετο ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων ἁπάντων, περὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐγίνετο ἴδιος λόγος καὶ ἐλαμβάνετο μέριμνα χωριστή. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ ἀνιδρυθεῖσα τῶν

ηναίων δημοκρατία, εἰς ἣν μετὰ τῶν κατελθόντων φυγάδων εἰςεχώ-
αν καὶ νέα στοιχεῖα ἀνησυχίας καὶ ἀντιδράσεως ἐναντίον τῶν ὀλιγαρ-
ῶν, ἐθεώρησε καλὸν νὰ προλάβῃ πᾶσαν μετὰ τοῦ Φωκίωνος συνεννόη-
τοῦ Πολυσπέρχοντος, στέλλουσα πρεσβείαν, καταγγέλλουσαν αὐτὸν
ζητοῦσαν τὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους παράδοσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀκο-
θούντων αὐτὸν φίλων.

Πολυθόρυβος ἀπέβη ἡ ἐν Φαρύγαις ἐνώπιον τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ
βασιλέως Ἀρριδαίου, καθημένου ὑπὸ χρυσοῦν οὐρανίσκον, ἀντιλογία
περὶ τὸν Ἁγνωνίδην πρέσβεων τῶν Ἀθηναίων, κατηγορούντων
περὶ τὸν Φωκίωνα, καὶ τούτων, ζητούντων διὰ παντὸς τρόπου νὰ
φύγωσι τὴν κατηγορίαν. Διακούσας δὲ ὁ Πολυσπέρχων τῶν ῥητό-
εἰς μὲν τοὺς πρέσβεις τοῦ δήμου ἔδωκε φιλανθρώπους καὶ εὐνοϊκὰς
κρίσεις, τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ προςέταξε νὰ συλλά-
τε, καὶ ἀπέστειλε δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἀποφασισθῇ ἡ
η αὐτῶν παρὰ τῶν πολιτῶν.

Ἔκνομος καὶ ἐν σπουδῇ ἔγεινεν ἡ συνέλευσις τῶν Ἀθηναίων, ἥτις
λαβε τὴν περὶ τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ κρίσιν καὶ ἀπό-
εν. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ συζητηθῇ ἡ παρουσιασθεῖσα εἰςαγγελία ἐνώπιον
ἡλιαστῶν, εἰςήχθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἐκκλησίαν ἀσύν-
τον καὶ ἀτάσθαλον, ἐμπεριέχουσαν πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναρχίας,
α εἰςέρρευσαν εἰς τὴν πόλιν σὺν τῇ καταργήσει τοῦ ὀλιγαρχικοῦ
τεύματος τῶν ἐννεακιςχιλίων. Ἐν τοιαύτῃ ἐκκλησίᾳ, ἀφ' ἧς δὲν
πον οὔτε οἱ δοῦλοι, οὔτε οἱ ξένοι, ἡ δικαιοσύνη ἔπτησσε δειλὴ καὶ
σημένη. Τὸ ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦν αἴσθημα ἦτο φιλέκδικον μῖσος, ἡ
κφανεστάτη ἐκδήλωσις τῶν ἐνδομυχούντων αἰσθημάτων ἡ βοὴ ἀν-
πων ἐχόντων καὶ πάλιν παρ' ἐλπίδα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὴν δύ-
ιν νὰ καταδικάσωσι τὸν χθὲς καὶ πρώην στερήσαντα αὐτοὺς τῆς
ονομίας. Εἰς μάτην ἀπελογεῖτο ὁ Φωκίων. Ὁ ὄχλος καταβοῶν ἐκώ-
τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νἀκουσθῇ. Ἀσθενὴς ἔφθανεν ὁ λόγος
τοῦ μόλις που μέχρι τῶν πλησίον καθημένων· οἱ δὲ μακρότερον ἱστά-
νοι διὰ τὸ μέγεθος τῆς κραυγῆς τῶν θορυβούντων οὐδὲν μὲν ἤκουον,
λεπον δὲ μόνον τὴν κίνησιν τοῦ σώματος τοῦ ἀπολογουμένου, καὶ
ἰουν ἐξ αὐτῆς, ὅτι ὁ δημηγορῶν ὑφίστατο ἐπώδυνον ἀγῶνα ὅπως δια-
σῃ τὴν κινδυνεύουσαν ζωήν του. Ἀλλ' ὁ Φωκίων δὲν ἤργησε νὰ
σθῇ, ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἦσαν μάταιοι καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον
τηρία. Ἐννοήσας δὲ τοῦτο, ἀνεβόησεν, ὅτι ἀποδέχεται μὲν ὡς δι-

καίαν δι' ἑαυτὸν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκει διὰ τίνα λόγον θέλουσι νὰ φονεύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καίπερ οὐδὲν ἄδικον πράξαντας, καὶ παρεκάλεσε νὰ καταδικάσωσι μὲν αὐτόν, νὰ φεισθῶσι δὲ τῶν φίλων. Ἀλλ' ἐν ὁρμῇ καὶ βίᾳ τὸ πλῆθος δὲν ἤθελε νἀκροασθῇ τῶν ὑπεραπολογουμένων, οὐδὲ τῶν συνηγόρων αὐτῶν. Τέλος δ' ὑπεβλήθη ψήφισμα τοῦ Ἁγνωνίδου περὶ τῆς διὰ χειροτονίας ἀποφάσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Τὸ ψήφισμα ἔγεινε δεκτόν, καὶ κατ' αὐτὸ δι' ἀναστάσεως παμψηφεὶ κατεδικάσθησαν οἱ κατηγορούμενοι εἰς θάνατον ὡς παραίτιοι γεγενημένοι μετὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον τῆς τε δουλείας τῇ πατρίδι καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δήμου καὶ τῶν νόμων. Ἦσαν δὲ οἱ καταδικασθέντες ὁ Φωκίων, ὁ Νικοκλῆς, ὁ Θούδιππος, ὁ Ἡγήμων καὶ ὁ Πυθοκλῆς, πλὴν δ' αὐτῶν Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, ὁ Καλλιμέδων, ὁ Χαρικλῆς καί τινες ἄλλοι, οἵτινες εἶχον φύγει πρὸ τῆς δίκης.

Ὁ Φωκίων μετὰ τῶν τεσσάρων ἐν Ἀθήναις παρόντων συγκαταδίκων αὐτοῦ ἤχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἐν ἀταραξίᾳ ψυχῆς ὑπομένων τὰς ὕβρεις καὶ τὰς λοιδορίας τοῦ ἀκολουθοῦντος πλήθους. Τῇ δὲ 10 Μαΐου 318 π. Χ. ἔπιον οἱ δεσμῶται ἐν τῇ εἱρκτῇ τὸ κώνειον, τοῦ Φωκίωνος μηνύσαντος, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν ὑστάτην ὥραν πρὸς τὸν υἱὸν Φῶκον ὡς τελευταίαν παραγγελίαν νὰ μὴ μνησικακήσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐστεφανωμένοι ἦγον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἱ ἱππεῖς πομπὴν εἰς τὸν Δία· ἀλλ' ὅτε διήρχοντο ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου, ἐν ᾧ ἀπέθνησκε μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ὁ γηραιὸς στρατηγός, οἱ μὲν αὐτῶν κατεβίβασαν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοὺς στεφάνους, οἱ δὲ ἀπέβλεψαν δεδακρυμένοι πρὸς τὰς θύρας τῆς εἱρκτῆς.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὸν φόνον τοῦ Φωκίωνος, ἀλλ' ἐξώρισαν καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς. Ὁ νεκρὸς τοῦ στρατηγοῦ ἐκάη πέραν τῆς Ἐλευσῖνος. Γυνὴ δὲ Μεγαρὶς παροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων ἐτέλεσε τὰ νόμιμα ἐπὶ τῇ ταφῇ, καὶ παραλαβοῦσα τὰ ὀστᾶ νύκτωρ κατώρυξεν αὐτὰ παρὰ τὴν ἑστίαν τοῦ οἴκου της, εἰποῦσα· «εἰς σέ, ὦ φίλη ἑστία, παραδίδω ὡς παρακαταθήκην τὰ λείψανα ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ· σὺ δὲ ἀπόδος αὐτὰ εἰς τοὺς πατρῴους τάφους, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσιν».

Οἱ Ἀθηναῖοι σωφρονήσαντες ἔστησαν τοῦ Φωκίωνος ἀνδριάντα χαλκοῦν, καὶ ἔθαψαν τὰ ὀστᾶ δαπάνῃ δημοσίᾳ, διὰ χειροτονίας καταδικάσαντες εἰς θάνατον τὸν κατήγορον τοῦ στρατηγοῦ Ἁγνωνίδην.

η΄

Ὁ ὄλεθρος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

Ὁ θάνατος τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ὀλιγαρχικῶν δὲν συνετέλεσεν εἰς ὁριστικὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς δημοκρατικῆς φατρίας ἐν Ἀθήναις, οὐδ' εἰς ἐπικράτησιν τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀθηνᾶς. Μετὰ βραχὺν χρόνον ἄφοβος παρουσιάζετο πρὸ τοῦ Πειραιῶς ὁ Κάσσανδρος μετὰ τριάκοντα πέντε πλοίων, ἄγων τετρακισχιλίους ὁπλίτας, οὓς εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Νικάνωρ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν Πειραιᾶ, περιορισθεὶς εἰς τὴν Μουνιχίαν. Τοῦτο μαθὼν ἔσπευσεν ὁ Πολυσπέρχων ἐκ τῆς Φωκίδος μετὰ εἰκοσιπέντε χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἑξήκοντα πέντε ἐλεφάντων, καὶ ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρεξετείνετο εἰς μῆκος, ἀφῆκε μικρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ἀντιδράσῃ ἐν ταῖς πόλεσι τῆς χερσονήσου κατὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν, τῶν φίλων τοῦ Κασσάνδρου, φέρων εὔσχημον πρόσχημα τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ βασιλικοῦ διαγράμματος, δι' οὗ ἐκηρύσσετο τῶν πόλεων ἡ ἐλευθερία. Συγκαλέσας δὲ συνέδρους ἐκ τῶν πόλεων, ελέχθη μετ' αὐτῶν περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν συμμαχίας, καὶ ἐξέπεμψεν εἰς ς πόλεις πρεσβευτάς, προστάττων τοὺς μὲν ἄρχοντας τοὺς ἐπὶ Ἀντιτρου ἐγκαθιδρυθέντας νὰ θανατώσωσι, νἀποδώσωσι δὲ τὴν αὐτονομίαν τοὺς δήμους.

Αἱ πόλεις ὑπήκουον εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Πολυσπέρχοντος, καὶ ἡ ελοπόννησος ἐπληρώθη πᾶσα φυγάδων, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἦσαν οἱ φονευόνοι φίλοι τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ταύτης ἀνὰ ν χερσόνησον ἐπικρατήσεως τῶν φίλων καὶ συμμάχων τοῦ νέου ἐπιμετοῦ μόνη ἡ Μεγάλη πόλις διετήρει πιστὴν τὴν πρὸς τὸν Κάσσανδρον ιλίαν. Ὁ Πολυσπέρχων ἐπελήφθη δραστηρίως τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, ἣν γενναίως καὶ διὰ πάσης δυνάμεως ὑπερήσπιζον οἱ Μεγαλοπολῖται, ἀντιτάσσοντες εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἐπιμελητοῦ δεκαπεντακισχιλίους ἐν ὅλῳ μαχίμους πολίτας καὶ ξένους καὶ δούλους ὑπὸ τὴν νοήμονα διεύθυνσιν τοῦ Δάμιδος, ὅςτις εἶχεν ὑπηρετήσει ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν Ἀσίᾳ. Ἡ καρτερία δὲ αὕτη τῶν πολιορκουμένων καὶ ἡ διὰ στρατηγήματος τοῦ Δάμιδος ἀποτυχία τῆς διὰ τοῦ γενομένου μεγάλου ῥήγματος τοῦ τείχους ἐπιχειρηθείσης ἐφόδου τῶν ἐλεφάντων εἰς τὴν πόλιν ἠνάγκασε τὸν Πολυσπέρχοντα νὰ καταλίπῃ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς

Μεγάλης πόλεως μέρος τῆς δυνάμεως καὶ νὰ σπεύσῃ ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐκάλουν αὐτὸν νέοι κίνδυνοι.

Ὁ Πολυσπέρχων ἠναγκάζετο νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεγάλης πόλεως ἐκ φόβου πρὸς τὸν Ἀντίγονον, οὗ ἠπειλεῖτο ἡ εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασις ἐκ τῆς Ἀσίας. Ὅπως δὲ ἀποφύγῃ τὸν τοιοῦτον κίνδυνον, ἔσπευσεν ὁ ἐπιμελητὴς νἀποστείλῃ πάντα τὸν μακεδονικὸν στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ τὸν Κλεῖτον, προστάξας αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὰς πόλεις τῆς Προποντίδος. Ὁ Κλεῖτος σπεύσας εἶχεν ἤδη κυριεύσει ἱκανὰς τῶν πόλεων καὶ ὥρμει ἤδη πλησίον τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ἔφθασεν ὁ στόλος, ὃν ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ ἀπόπλου τοῦ Κλείτου ἔστειλεν ἐκ Πειραιῶς ὁ Κάσσανδρος ὑπὸ τὸν Νικάνορα εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ δὲ Νικάνωρ, καίπερ ἡττηθεὶς τὸ πρῶτον, κατώρθωσεν ἔπειτα διὰ τῆς γενναίας ἐνεργείας τοῦ Ἀντιγόνου νὰ καταστρέψῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν στόλον τοῦ Κλείτου.

Ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἀποτυχία τοῦ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἐκπεμφθέντος στόλου δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιφέρῃ ὡς ἀντίκτυπον τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἐπιμελητοῦ. Παρὰ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπαγγελίας αἱ ἑλληνίδες πόλεις, βλέπουσαι τὴν πρὸ τῆς Μεγάλης πόλεως ἀποτυχίαν καὶ τὴν ὁσημέραι προβαίνουσαν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, μεθίσταντο πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς μάτην ἀναμείναντες τὴν διὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀπελευθέρωσιν, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἰδόντες τοὺς περὶ τὸν Κάσσανδρον καταλαβόντας πλὴν τῆς Μουνιχίας καὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ αὐτὴν τὴν Σαλαμῖνα, προσεχώρησαν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιπάτρου. Τέλος δὲ συνεφωνήθη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Κασσάνδρου εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ Κάσσανδρος ἔμελλε νὰ κρατῇ κατὰ τὸ παρὸν ἀκόμη τὴν Μουνιχίαν καὶ τὸ πρὸς τὰ βοιωτικὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς κείμενον φρούριον Πάνακτον μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα πολέμου, ἡ Σαλαμὶς ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς πόλεως, ἐν δὲ τῇ πόλει περιωρίζετο τὸ δικαίωμα τῆς εἰς τὴν πολιτείαν συμμετοχῆς εἰς τοὺς ἔχοντας τοὐλάχιστον χιλίων δραχμῶν περιουσίαν. Ὡρίσθη δὲ ὅπως ἀρχὴ τῆς πόλεως *ἐπιστάτης*, ἐκλεγόμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐπικυρούμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέχθη Δημήτριος ὁ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου ὁ ἐκ τοῦ Φαλήρου ὅθεν κατήγετο ἐπικαλούμενος Φαληρεύς.

Αἱ ἀποτυχίαι τοῦ Πολυσπέρχοντος δὲν ἐνίσχυον μόνον τὸν Κάσσανδρον, ἀλλὰ παρεῖχον θάρρος καὶ εἰς τὴν φιλόδοξον σύζυγον Φιλίππου τοῦ

'Αρριδαίου, τὴν Εὐρυδίκην, ἥτις ἐμελέτα μεγάλα ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ τοῦ ἀνδρὸς, βυσσοδομοῦσα τὸν ὄλεθρον τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης, τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ πάντων τῶν μελῶν τοῦ οἴκου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Τὴν Εὐρυδίκην εἶχεν ἐξερεθίσει ἡ ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀποφασισθεῖσα ἐκ τῆς Ἠπείρου ἀνάκλησις τῆς Ὀλυμπιάδος, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε καταφύγει καὶ ἡ Ῥωξάνη μετὰ τοῦ μικροῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ βασιλέως. Διὰ τῶν οἰκογενειακῶν τούτων ἐρίδων ὁ βασίλειος τῆς Μακεδονίας οἶκος καὶ ἡ δύναμις τῆς βασιλείας ἐχωρίζοντο εἰς δύο φατρίας, ὧν ἡ μὲν περιεφρούρει τὰ δικαιώματα τοῦ υἱοῦ τῆς Ῥωξάνης, ἡ δ' ἐτάσσετο περὶ τὴν Εὐρυδίκην. Τῆς πρώτης τούτων τῶν βασιλικῶν φατριῶν κυριώτατα στηρίγματα ἦσαν ἡ Ὀλυμπιὰς καὶ ὁ Πολυσπέρχων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁ Εὐμένης ἐν Ἀσίᾳ, τῆς δευτέρας δὲ ἄγκυραι ἀπέβησαν ὁ Κάσσανδρος ἐν Εὐρώπῃ καὶ ὁ Ἀντίγονος ἐν ταῖς ἀσιατικαῖς ἐπαρχίαις.

Μετὰ τὴν ἐν Βυζαντίῳ ἧτταν τοῦ Κλείτου καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀττικῇ εὐδοκίμησιν τοῦ Κασσάνδρου ἐφαίνετο πρὸς ὥραν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος, ἄρα καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς βασιλικῆς δυνάμεως τῆς γενεᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ σύμμαχοι τοῦ Φιλίππου Ἀρριδαίου καὶ τῆς Εὐρυδίκης ὑπερίσχυον. Ὁ Πολυσπέρχων ἠναγκάσθη, παραλαβὼν τὴν μικρὰν αὐτοῦ στρατιὰν, νἀποσυρθῇ εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἢ τὴν Ἤπειρον, ἐν ᾧ ὁ Κάσσανδρος ἐξηκολούθει νὰ διατρίβῃ ἐν Πελοποννήσῳ, ἀποκτῶν νέους φίλους καὶ ἐπιχειρῶν νέας κατακτήσεις. Ἀλλ' ἔπειτα ὁ Πολυσπέρχων, ἐνδυναμωθεὶς διὰ τῆς συμμαχίας τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Αἰακίδου, ἔκρινε κατάλληλον τὸν καιρὸν πρὸς κάθοδον τῆς Ὀλυμπιάδος, τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ ἑξαετοῦς Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ὡδήγησε μὲν ἡ Εὐρυδίκη στρατιὰν ἐναντίον τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἀλλ' ὅτε ἐπλησίασε μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατοῦ, καὶ τὰ δύο στρατόπεδα ἀντετάχθησαν πρὸς ἄλληλα, οἱ φίλοι τῆς Εὐρυδίκης, ἐντραπέντες τὸ ἀξίωμα τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ ἀναμιμνησκόμενοι τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετέστησαν πρὸς τὴν βασιλομήτορα. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ἔπεσε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς χεῖρας τῆς Ὀλυμπιάδος, ἡ δ' Εὐρυδίκη, φεύγουσα εἰς Ἀμφίπολιν, συνελήφθη. Τὰ παθήματα μακρῶν ἐτῶν, καθ' ἃ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τελευταίου χρόνου τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου ἔζη ἡ Ὀλυμπιὰς οἱονεὶ ἐξόριστος μακρὰν τῆς Μακεδονίας, ἡ δεινὴ ἐπὶ Ἀντιπάτρου περιφρόνησις καὶ ταλαιπωρία, ταῦτα πάντα ἐφαίνοντο νῦν παρερχόμενα ἐν μέσῳ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, μεθ' οὗ ἐγίνετο δεκτὴ παρὰ

τῶν Μακεδόνων ἡ μήτηρ τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ. Ἀλλὰ σὺν τῇ ἀποκαταστάσει εἰς τὴν προτέραν τιμὴν καὶ δύναμιν ἐξερρήγνυτο ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ τῆς Ἠπειρώτιδος ψυχῇ ἡ ὁρμὴ τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς τιμωρίας τῶν ἀποπειραθέντων νἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῆς. Τὸ συλληφθὲν βασιλικὸν ζεῦγος ἐρρίφθη εἰς στενὴν φυλακὴν, ἐν ᾗ οἰκτρῶς ἐβασανίζετο. Ὅτε δὲ ἡ πρὸς τοὺς ἀτυχεῖς δεσμώτας βασιλικὴ ὠμότης ἤρχισε κινοῦσα τὸν ἔλεον τῶν Μακεδόνων, ὁ μὲν Φίλιππος κατὰ διαταγὴν τῆς Ὀλυμπιάδος ἐφονεύθη κεντηθεὶς ὑπὸ Θρᾳκῶν τινων διὰ τῶν βελῶν των, ἡ δ' Εὐρυδίκη, ἀπειλουμένη καὶ αὕτη ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος διὰ σκληροῦ θανάτου, προετίμησε νἀυτοκτονήσῃ, ἀνακρεμάσασα ἑαυτὴν διὰ τῆς ἰδίας ζώνης. Μετὰ δὲ τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Εὐρυδίκης ἡ Ὀλυμπιὰς ἐφόνευσε μὲν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κασσάνδρου Νικάνορα, κατέστρεψε δὲ τὸν τάφον τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰόλλα, καὶ ἀπέσφαξε κατ' ἐπιλογὴν ἑκατὸν τῶν φίλων τοῦ Κασσάνδρου ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων Μακεδόνων (317 π. Χ.).

Ὁ Κάσσανδρος, μαθὼν ταῦτα, ἐν ᾧ ἐπολιόρκει τὴν Τεγέαν, καὶ θεωρήσας ἀναγκαίαν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἔσπευσεν αὐτόσε, εἰ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διέτριβεν ἤδη στρατιὰ ὑπὸ Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν τοῦ Πολυσπέρχοντος. Καὶ προέφθασαν μὲν νὰ καταλάβωσι τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν οἱ σύμμαχοι τῆς Ὀλυμπιάδος Αἰτωλοὶ, ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος ἀπέφυγε νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ, διαπεραιωθεὶς εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐπὶ πλοίων ἐξ Εὐβοίας καὶ Λοκρίδος. Ἀποκρούσας δὲ διὰ μοίρας, προαποσταλείσης ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ τὰ Τέμπη τὸν πρὸς φύλαξιν αὐτῶν πεμφθέντα ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος μακεδονικὸν στρατὸν, εἰσήλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐν τούτοις ἡ Ὀλυμπιὰς, μανθάνουσα τὴν προχώρησιν τοῦ Κασσάνδρου, ἀφῆκε στρατὸν ὅπως ἀντεπεξέλθῃ ἐναντίον αὐτοῦ, αὐτὴ δὲ παρέλαβε τὴν Ῥωξάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλας ἐπισήμους γυναῖκας καὶ πολλοὺς συγγενεῖς τῶν ἐπιφανεστάτων φίλων, καὶ ἐκλείσθη ἐν τῇ κατὰ τὸν θερμαϊκὸν κόλπον παραλίῳ Πύδνᾳ. Ἡ Ὀλυμπιὰς δὲν εἶχε παραλάβει μεθ' ἑαυτῆς πολὺν στρατὸν, ἐλπίζουσα τὸ μὲν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν Ἀριστόνουν, ὃν εἶχε τάξει ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου, τὸ δὲ ἐπὶ τὸν Πολυσπέρχοντα, ὅστις κατεῖχε τὰ στενὰ τῆς Περραιβίας, τὸ δ' ἐπὶ τὸν βασιλέα τῆς Ἠπείρου Αἰακίδην. Ἀλλ' οὐδεὶς τούτων ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Πύδνας, ἀπ' ἐναντίας δὲ μάλιστα ὁ Αἰακίδης, σπεύσας εἰς βοήθειαν τῆς Ὀλυμπιάδος, εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ ἐκρηγνυμένην καθ' ἑαυτοῦ ἐπανά-

στασιν τῶν Ἠπειρωτῶν, οἵτινες ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. Οὕτω δὲ ὁ Κάσσανδρος, πολιορκήσας τὴν Πύδναν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης ἐφ' ἱκανοὺς μῆνας καὶ περιαγαγὼν τοὺς πολιορκουμένους εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἐκ τῆς σιτοδείας δεινῶν, κατώρθωσε νἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσι κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 316 π. Χ. μετ' ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν φυγῆς τῆς Ὀλυμπιάδος διὰ θαλάσσης.

Ὁ Κάσσανδρος διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Πύδνας ἔγεινε κάτοχος τῶν μελῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐγίνετο κύριος τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς εἰς αὐτὸν παραδόσεως τῆς Πέλλας καὶ τῆς Ἀμφιπόλεως, εἰς ἣν εἶχεν ὀχυρωθῇ ὁ Ἀριστόνους, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχε νικήσει τὸν στρατηγὸν τοῦ Κασσάνδρου Κρατεύαν. Ἀλλ' οἱ ἡττημένοι, καὶ αὐτοὶ οἱ εἰς χεῖρας αὐτοῦ πεσόντες, ἦσαν ἐπίφοβοι εἰς τὸν νικητήν. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀριστόνους ἐδολοφονεῖτο ὑπὸ συγγενῶν τοῦ Κρατεύα. Ἐν δ' ἐκκλησίᾳ τῶν Μακεδόνων, συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου προτάσει τῶν οἰκείων τῶν ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος σφαγέντων ἑκατὸν ἐγκρίτων, ἐψηφίσθη ὁ θάνατος τῆς βασιλομήτορος. Ἀλλὰ παρ' ὅλον τὸ κατ' αὐ-

ΝΟΜΙΣΜΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ

τῆς ἕνεκα τῆς ὠμότητος, ἣν εἶχεν ἐπιδείξει μετὰ τὴν κάθοδον, ἀναπτυχθὲν ἐν Μακεδονίᾳ μῖσος, ὅτε ὁ Κάσσανδρος ἀπέστειλε πρὸς αὐτὴν διακοσίους τῶν στρατιωτῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, προστάξας νὰ φονεύσωσιν τὴν τάχιστα, πρὶν ἢ τυχὸν μετανοήσωσιν οἱ Μακεδόνες, οὗτοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα, καταιδεσθέντες τὸ ἀξίωμα τῆς βασιλίσσης. Ἀλλὰ τὸ αἷμα τῶν ἀδίκως ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιάδος σφαγέντων ἐβόα ἐκδίκησιν, οἱ δὲ συγγενεῖς τῶν τετελευτηκότων ἔσπευσαν νἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὸν φόνον τῆς γηραιᾶς Ἠπειρώτιδος. Ἀνδρικῶς ὑπέστη τὸν θάνατον ἡ βασίλισσα, διευθετοῦσα τὴν λευκὴν ὑπὸ τοῦ γήρατος κόμην καὶ καλύπτουσα διὰ τῆς ἐσθῆτος τὸ βασίλειον σῶμα, ὅπως πέσῃ εὐσχήμως ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Διὰ τῆς ἐμπαθείας τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τῶν νικῶν τοῦ Κασσάνδρου ὁ βασιλικὸς τῆς Μακεδονίας οἶκος εἶχεν ἐξολοθρευθῇ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐκ τῶν οἰκείων καὶ ἀπογόνων τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου μόνοι ὑπελείποντο ὁ ἀνήλικος Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς μητ

αὐτοῦ Ῥωξάνης καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου Θεσσαλονίκη, ἥτις ἦτο μεταξὺ τῶν ἐν Πύδνᾳ παραδοθεισῶν εἰς τὸν Κάσσανδρον ἐπιφανῶν γυναικῶν. Ὁ Κάσσανδρος δὲν ἐθεώρησε συνετὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ φονεύσῃ τὴν Ῥωξάνην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ κατέκλεισε τὸν βασιλέα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀμφιπόλεως, παραδοὺς εἰς τὴν αὐστηρὰν φύλαξιν τοῦ ἐμπίστου αὐτῷ Γλαυκίου. Θέλων δὲ νὰ στηρίξῃ τὰς ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀπαιτήσεις του οὐ μόνον ἐπὶ τῆς δυνάμεως, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει καὶ ἥτις προέβαινεν ὁσημέραι αὐξάνουσα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς κηδεστείας μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἔλαβε σύζυγον τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ Κάσσανδρος καὶ μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ δὲν κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, οὐδ' ἀνεκηρύχθη βασιλεύς, ἀναμένων πιθανῶς τὴν ἔκβασιν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Εὐμένους ἀγῶνος, ἀλλ' ὅμως ἡ ἀρχὴ ἣν ἐξήσκει οὐδαμῶς διέφερεν ἐξουσίας βασιλικῆς. Ἐν Μακεδονίᾳ ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπόλυτος κύριος, οὐδένα ἔχων τὸν ἀντιτασσόμενον, ἀφ' οὗ ὁ μόνος ὑπολειπόμενος βασιλεὺς ἦτο δεσμώτης, ὁ δὲ Πολυσπέρχων ἦτο φυγὰς ἐν Αἰτωλίᾳ. Οὐδὲ ἦτο μικροτέρα ἡ δύναμις τοῦ Κασσάνδρου ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ νοτίᾳ Ἑλλάδι. Τὰς μὲν Ἀθήνας διῴκει ἀκόμη ὡς ἐπιστάτης αὐτοῦ ὁ πιστὸς Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις ἔσπευδον ἡ μὲν μετὰ τὴν δὲ νὰ ταχθῶσι μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ ἧττον ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος ἀντέπραττεν ἀκόμη μετὰ στρατιᾶς ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Κάσσανδρος ἀπεφάσισε νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον αὐτοῦ. Διελθὼν δὲ ἀσφαλῶς μὲν τὴν Θεσσαλίαν, οὐκ ἄνευ δ' ἀγῶνος τὰς Θερμοπύλας, φυλασσομένας ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ ἀγαπητὸν ἐν Ἑλλάδι τὸ ὄνομά του, ἀνακτίζων τῇ συνδρομῇ τῶν Ἑλλήνων τὴν πρὸ δεκαεννέα ἀκριβῶς ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καταστραφεῖσαν πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ μετοικίζων εἰς αὐτὴν τοὺς περισωζομένους τῶν Θηβαίων. Αἱ δ' ἑλληνίδες πόλεις δὲν ὑστέρησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἀνοικιστοῦ, τῶν μὲν Ἀθηναίων ἀναστησάντων τὸ πλεῖστον τοῦ τείχους, τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων οὐ μόνον ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας βοηθησάντων εἰς τὸ ἔργον διὰ προσωπικῆς ἐργασίας ἢ δι' ἀποστολῆς χρημάτων. Μετὰ δὲ ταῦτα, τοῦ ἰσθμοῦ κατεχομένου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Κάσσανδρος διεπεραιώθη ἐπὶ πλοίων ἐκ Μεγάρων εἰς τὴν Ἐπίδαυρον. Ἐκεῖθεν δὲ διηυθύνθη εἰς τὸ Ἄργος, εἰς τὴν Ἑρμιονίδα, εἰς τὴν Μεσσηνίαν,

ἁπανταχοῦ δεχόμενος ἢ ἐκβιάζων τὴν εἰς ἑαυτὸν προςχώρησιν τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων. Ἀλλ' ὅτε τέλος ἐπέστη ἡ ὥρα νἀντιμετρήσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν παρατάξει ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βιαζόμενος ὑπὸ τῆς τροπῆς, ἣν ἔλαβον τὰ ἐν Ἀσίᾳ πράγματα, ἠναγκάσθη ἀναχωρήσῃ ἐν σπουδῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀφίνων πρὸς κατάληψιν τοῦ ἰσθμοῦ δισχιλίους ἄνδρας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μόλυκρον.

θ'

Εὐμένης καὶ Ἀντίγονος.

Ὅτε, θανόντος τοῦ Ἀντιπάτρου, περιῆλθεν ἡ ἐπιμελητεία εἰς τὸν Πολυσπέρχοντα, ὁ Ἀντίγονος, πρὸς ὃν εἶχε σπεύσει τὸ πρῶτον ὁ Κάσανδρος, ἐθεώρησε συμφέρον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σύμπραξιν τοῦ γενναίου Εὐμένους, ὅςτις εὑρίσκετο ἀκόμη κεκλεισμένος εἰς τὰ Νῶρα. Ἔπεμψε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν, προτείνων φιλίαν καὶ συμμαχίαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς εἰς αὐτὸν ἀποδόσεως τῆς σατραπείας αὐτοῦ καὶ ἄλλων χωρῶν. Ὁ δ' Εὐμένης, ἀποδεχθεὶς τὴν πρεσβείαν, προςέθηκεν ἐπιτηδείως εἰς τὸν ὑποβληθέντα αὐτῷ ὅρκον καὶ μνείαν τῆς πίστεως πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα καὶ τοὺς βασιλεῖς. Οἱ δὲ πολιορκοῦντες τὰ Νῶρα, εὑρόντες τὸν ὅρκον δίκαιον καὶ καλῶς ἔχοντα, ἅτε μὴ γνωρίζοντες τὰ ἐπίβουλα σχέδια τοῦ Ἀντιγόνου, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος, μαθὼν τὴν διόρθωσιν τοῦ ὅρκου, ματαιοῦσαν τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἦλθεν εἰς σύμβασιν πρὸς τὸν Εὐμένη, διέταξε τὴν ἐκ νέου σύλληψιν αὐτοῦ. Ὁ δ' Εὐμένης ἐν τοσούτῳ, ἀναχωρήσας ἐκ Νώρων καὶ καλέσας τοὺς πρὸ τῆς πολιορκίας ἀπολυθέντας ὑπ' αὐτοῦ στρατιώτας, οἵτινες ἀπὸ τῆς φυγῆς αὐτῶν ἐπλανῶντο κατὰ τὴν χώραν, εἶχεν ἤδη συναγάγει ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν περὶ ἑαυτὸν δισχιλίους ἐν ὅλῳ ἄνδρας, ἡ δὲ σύλληψις αὐτοῦ κατέστη ἀδύνατος.

Ὁ Εὐμένης διέτριβεν ἐν Καππαδοκίᾳ μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 319 π. Χ., ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος ἡ ἐντολὴ νἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς βασιλείας καὶ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Οἱ βασιλεῖς ἀνεγνώριζον αὐτὸν καὶ πάλιν σατράπην τῆς Καππαδοκίας ὡς πρότερον, διώριζον στρατηγὸν αὐτοκράτορα πάσης τῆς Ἀσίας, παρεῖχον εἰς αὐτὸν ἀποζημίωσιν ταλάντων πεντακοσίων διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ζημίας, καὶ ἔθετον ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τοὺς ἀρ-

γυράσπιδας, ὄντας τὸν ἀριθμὸν τριςχιλίους καὶ εὑρισκομένους ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔαρος ἐν Κιλικίᾳ. Ὁ Εὐμένης ἀνέλαβε μὲν τὴν ἀνατιθεμένην αὐτῷ τιμητικὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλων προφυλάξεων, μὴ λησμονῶν, ὅτι παρείχετο εἰς αὐτὸν, ὄντα Θρᾷκα, ἡ ἀρχηγία τοῦ δυςδιοικήτου σώματος τῶν παλαιμάχων στρατιωτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὅπως ἐπιτύχῃ, ἀπῃτεῖτο ἡ ἐπίδειξις ἀφιλοκερδοῦς συμπαθείας ὑπὲρ τοῦ βασιλείου οἴκου, καταφρονήσεως πάσης φιλαρχίας χάριν τῆς ἰδέας, ὑπὲρ ἧς ὁ ἀγὼν, ἐνθουσιώδους ἀφοσιώσεως εἰς τὴν σκιὰν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ νέος ἀγὼν, εἰς ὃν ἐτάχθη νἀγάγῃ τοὺς συμμαχητὰς τοῦ τεθνεῶτος μεγάλου ἀγωνιστοῦ, ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὡς ἔργον ὑπ' ἐκείνου εὐλογούμενον, ὡς συνέχεια τῶν ἀγώνων ἐκείνου. Ἀπέκρουσε λοιπὸν ὁ Εὐμένης τὴν προςενεχθεῖσαν αὐτῷ δωρεὰν τῶν πεντακοσίων ταλάντων, ἅτινα ἔμελλε νὰ παραλάβῃ ἐκ τοῦ θησαυροῦ, ὃν οἱ ἀργυράσπιδες εἶχον μεταφέρει ἐκ τῶν Σούσων. Ἔπειτα δὲ μετὰ ταπεινώσεως ἐδήλωσεν, ὅτι, ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἀνεδέχετο τὴν λειτουργίαν, ἐφ' ἣν ἐκλήθη χάριν τῆς βασιλείας αὐτὸς ξένος ὤν. Προςποιηθεὶς δὲ, ὅτι ἔλαβε καθ' ὕπνους διαταγὰς αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατεσκεύασε σκηνὴν βασιλικὴν μετὰ θρόνου ἐντὸς αὐτῆς χρυσοῦ καὶ τῶν ἄλλων σημάτων τοῦ ἀξιώματος τοῦ θανόντος βασιλέως, ὅπως ἐντὸς αὐτῆς τελῶνται τὰ συνέδρια τῶν ἀρχηγῶν, εἰς ἃ ἔμελλε νὰ παρίσταται κατὰ τὴν ἐν ὀνείροις ὑπόσχεσιν αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, συνεφαπτόμενος τῶν σκέψεων καὶ πράξεων τῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐνεργούντων στρατηγῶν.

Διὰ τῶν τοιούτων μέσων κατώρθωσεν ὁ Εὐμένης οὐ μόνον νὰ ἑλκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν δυσηνίων ἀργυρασπίδων, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστείλῃ ἐν αὐτῇ αὐτῆς τῇ γενέσει πᾶσαν καθ' ἑαυτοῦ ἀντίπραξιν τῶν ἐχθρῶν. Πᾶσα ἐνέργεια τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Πτολεμαίου, τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου, πᾶσα διαβολὴ καὶ κατηγορία πρὸς τοὺς ἀργυράσπιδας, πᾶσα συνωμοσία καὶ ἀπόπειρα δεκασμοῦ ἀπέβησαν εἰς μάτην. Ἡ εὐπαρρησίαστος παρουσία τοῦ στρατηγοῦ καὶ μόνη ἤρκει νὰ διαλύσῃ πᾶσαν ῥᾳδιουργίαν. Οὕτω δὲ ὁ Εὐμένης ἠδυνήθη οὐ μόνον νὰ διατηρήσῃ τὸν πολυπληθῆ αὐτοῦ στρατὸν, ὃν εἶχε στρατολογήσει διὰ τῶν εἰς τοὺς ἀργυράσπιδας ἐμπεπιστευμένων χρημάτων ἐκ τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας, τῆς Πισιδίας καὶ τῆς Λυκίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅστις ἤδη ἀρχομένου τοῦ 318 π. Χ. εἶχεν αὐξηθῆ κατὰ δεκακιςχιλίους πεζοὺς καὶ διςχιλίους ἱππεῖς, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἐν Ἀσίᾳ δύναμιν λίαν ἐπίφοβον εἰς τοὺς ἐχ-

ὺς τῆς ἐννόμου βασιλείας. Ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ Εὐμένης
ἦτο ἀκόμη ἰσόπαλος πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἔχοντα δυνάμεις πολὺ
ωτέρας. Ἰδίως δ' αἰσθητὴ ἦτο εἰς τὸν Εὐμένη ἡ ἔλλειψις στόλου, ἥτις
ἔκοπτε τὴν μετὰ τῆς Μακεδονίας ἐπικοινωνίαν αὐτοῦ. Ἔσπευσε λοι-
ν εἰς τὴν Φοινίκην, ἧς τὰς πόλεις, κατεχομένας ὑπὸ φρουρῶν τοῦ
τολεμαίου, ἐκυρίευσεν εὐκόλως, καὶ κατεσκεύασεν ἐν τάχει πλοῖα,
ίζων, ὅτι πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ὁ χειμὼν θὰ ἠδύνατο νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ
κεδονικοῦ στόλου καὶ νὰ ἐπιφέρῃ θανάσιμον εἰς τοὺς πολεμίους τραῦ-
. Ἐν τοσούτῳ δ' ἐνίκα τὸν βασιλικὸν στόλον ὁ Ἀντίγονος μετὰ τοῦ
κάνορος παρὰ τὸ Βυζάντιον, καὶ παρεσκευάζετο ἤδη μετὰ τὴν νίκην
τοῦ ταύτην νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτε ἡ εἴδησις τῆς ἐν
ινίκῃ δράσεως τοῦ Εὐμένους καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγκροτήσεως στόλου
ίγκασεν αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ σχέδιον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν.
Ἡ ἐμφάνισις τῶν νικηφόρων πλοίων τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὰ ὕδατα
; Κιλικίας ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν τοῦ στόλου τοῦ Εὐμένους. Ἡ δὲ
ιητικὴ αὐτοῦ πορεία ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ εἰκοσακισχιλίων
ζῶν καὶ τεσσάρων χιλιάδων ἱππέων πρὸς τὴν Φοινίκην ἠνάγκασε τὸν
μένη νἀναζεύξῃ ἐκ τῆς χώρας ταύτης. Οὐδεμίαν ἕνεκα τῆς διαλύ-
ς τοῦ στόλου αὐτοῦ ἔχων πλέον ὁ Εὐμένης συγκοινωνίαν μετὰ τῆς
ρώπης ἐθεώρησε πρέπον νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὰς ἀνατολικὰς
ρχίας τῆς Ἀσίας, ὅπου ἤλπιζε νὰ τύχῃ τῆς συμπράξεως τῶν σατρα-
ν ὅσοι εἶχον ἀντιστῆ εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πείθωνος, τοῦ παλαιοῦ
νου σωματοφύλακος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅςτις μετὰ τὴν νίκην τοῦ Περ-
του καὶ πρὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου εἶχε κηρυχθῆ προσωρινῶς
μελητὴς τῆς βασιλείας. Οὗτος, διανοηθεὶς νὰ γείνῃ ἀπόλυτος κύριος
ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας σατραπειῶν, εἶχεν εἰςβάλει τὸ πρῶτον κατὰ
ἔαρ τοῦ 318 π. Χ. εἰς τὴν Παρθυαίαν καὶ εἶχε καταλάβει ἤδη
ὴν, φονεύσας τὸν σατράπην Φίλιππον, ὅτε, ἑνωθέντων κατ' αὐτοῦ
ἄλλων σατραπῶν, ἐνικήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν
ευκον εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τοὺς ἐχθροὺς τούτους τοῦ Πείθωνος ἤλ-
ν, ὅτι θὰ προςλάβῃ συμμάχους ὁ Εὐμένης ἐν τῷ ἀγῶνι ἐναντίον
Ἀντιγόνου. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι σατράπαι συνησπίσθησαν περὶ τὸν
ιδιανὸν στρατηγὸν, ὅτε, διαβὰς τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν, ἔφθα-
εἰς τὴν Σουσιανὴν, καὶ οὕτως ὁ ὑπὲρ τῶν βασιλέων ὑπὸ τὸν Εὐμένη
ταχθεὶς στρατὸς ἠριθμεῖτο ἐν ὅλῳ εἰς τριάκοντα ἓξ χιλιάδας πεζῶν
ὑπερέκεινα, εἰς ἱππεῖς ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους καὶ εἰς ἑκατὸν εἰ-

κοσι καὶ πέντε ἐλέφαντας. Ἀλλ' ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Πείθων οὐ μόνον δὲν συνετάχθησαν μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐμήνυσαν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὅςτις, ἀκολουθῶν τὸν Εὐμένη κατὰ πόδας, εὑρίσκετο ἤδη ἐν Μεσοποταμίᾳ, νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν.

Ὁ Εὐμένης ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ταύτῃ ἔκρινε καλὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ Σοῦσα, ἀφίνων φρουρὰν, ὅπως φυλάσσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ θησαυροὺς, καὶ νὰ τάξῃ τὴν στρατιὰν αὐτοῦ ἐν ἀσφαλεῖ ὄπισθεν τοῦ Πασιτίγριδος ποταμοῦ. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, διαβὰς τὸν Τίγριν, ἔφθασεν εἰς τὰ Σοῦσα, καὶ ἐπειδὴ ὁ εἰς φύλαξιν τῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Εὐμένους ταχθεὶς Ξενόφιλος δὲν παρέδιδεν αὐτὴν, ἀνέθηκε τὴν πολιορκίαν εἰς τὸν Σέλευκον, ὃν κατέστησε σατράπην τῆς χώρας. Εἶτα δὲ, παραλαβὼν τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ, διηυθύνθη ἐν κοπιώδει διὰ τῆς Σουσιανῆς πορείᾳ ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Κοπράτα, τοῦ πρὸς δυσμὰς παραποτάμου τοῦ Πασιτίγριδος. Ἀλλὰ μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ὑποστάντος δεινὴν ἧτταν, ἕνεκα τῆς ὁποίας πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων ἀπολεσθέντων τετρακιςχίλιοι ἄνδρες παρεδόθησαν εἰς τὸν Εὐμένη, ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ μεσοῦντος ἤδη τοῦ θέρους τοῦ 317 π. Χ. Ἐτράπη δὲ πρὸς τὴν Μηδίαν τὸ μὲν ὅπως ἐνισχύσῃ τὸν ἐκ τῆς πορείας διὰ τῆς Σουσιανῆς καὶ ἐκ τῆς παρὰ τὸν Κοπράταν ἥττης καὶ τῶν νόσων ἐπαισθητῶς ἐλαττωθέντα στρατόν του διὰ συμπράξεως μετὰ τοῦ Πείθωνος καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἐν Ἐκβατάνοις ὑπολειπομένων θησαυρῶν, τὸ δὲ ὅπως ἐκφοβίσῃ τοὺς σατράπας τῶν ἄνω σατραπειῶν. Ἔφθασε δὲ τέλος εἰς τὴν Μηδίαν, ἀφ' οὗ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὑπέστη νέας ζημίας ἐν τῇ ὀρεινῇ χώρᾳ τῶν Κοσσαίων, δι' ἧς ἐπορεύθη ὁ Ἀντίγονος, ὅπως ἀποφύγῃ τὰ καύματα τῆς Σουσιανῆς καὶ τῆς Σιττακηνῆς.

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἔφθασεν εἰς Περσέπολιν καὶ ὁ ἀντίπαλος στρατὸς, ὑπερισχυσάσης ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Εὐμένους τῆς γνώμης, ἥτις μᾶλλον συνέφερεν εἰς τοὺς σατράπας τῶν ἄνω σατραπειῶν, τοῦ νὰ μὴ διωχθῇ κατὰ πόδας ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ Ἀντίγονος, ἀλλὰ νὰ στρατοπεδεύσῃ ὁ βασιλικὸς στρατὸς τὸ πρῶτον ἐν Περσίδι. Μετὰ βραχὺν δὲ χρόνον τοῦ Ἀντιγόνου ἐπιρρώσαντος τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ ἀντεπεξελθόντος ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, ὁ Καρδιανὸς στρατηγὸς, καίπερ ἀσθενῶν καὶ ἐπὶ φορείου κομιζόμενος, τοιοῦτον ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν θάρρος καὶ μετὰ τοσαύτης στρατηγικῆς δεξιότητος παρέταξεν εἰς μάχην τὸν στρατὸν, ὥςτε ὁ Ἀντίγονος ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς

σατράπας καὶ τοὺς Μακεδόνας, ματαίως δὲ ἀναμείνας ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν στρατὸν εἰς πεδίον καταλληλότερον πρὸς μάχην, εἰς τὴν χώραν Γαβιηνὴν τῆς Σουσιανῆς. Ἐπιχειρήσαντος δὲ τοῦ Εὐμένους νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ, συνεκρούσθησαν οἱ δύο στρατοί, ἀλλά, τῆς μάχης μεινάσης ἀκρίτου, παρ' ὅλας τὰς ἑκατέρωθεν μεγάλας ζημίας, ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν Μηδίαν, ὁ δ' Εὐμένης μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατέλαβε τὴν Γαβιηνὴν, ὅπως διαχειμάσῃ ἐν αὐτῇ.

Ὁ Εὐμένης εἶχε κατορθώσει μέχρι τοῦδε νὰ συγκρατήσῃ τὸν στρατὸν ἐν αὐστηρᾷ πειθαρχίᾳ, διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ αὐτοῦ τρόπου καὶ διὰ τῆς δραστηριότητος τῆς πρὸ οὐδενὸς κωλύματος ὑποχωρούσης καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀτυχίας καμπτομένης δεσπόζων τῶν καρδιῶν, διαλύων τὰς ἑκάστοτε ἀναφαινομένας ἀξιώσεις περὶ ἀρχιστρατηγίας καὶ συνωμοτικὰς στάσεις, ἐπιβαλλόμενος εἰς τοὺς ἀντιδρῶντας, ὑπερνικῶν τὰ ἐπιπροσθοῦντα ἐμπόδια. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν τῇ Γαβιηνῇ στρατοπέδευσιν ὁ στρατὸς, οἱονεὶ ἀπαλλαγεὶς τοῦ βάρους τοῦ ἀμέσου κινδύνου, δὲν συνείχετο ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος τῆς προτέρας. Ἡ ἰδέα τῆς ὑπερτερήσεως ἑαυτοῦ ἔφερεν αὐτὸν εἰς παραλυσίαν. Ἡ δὲ πεποίθησις ἐπὶ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν δυνάμεις ἔφερε τὸν διασκορπισμὸν κατὰ μοίρας ἐν τῇ κατὰ τὴν χώραν διαχειμάσει, οὕτως ὥςτε ἔνιαι ἀπεῖχον ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμερῶν ἕξ.

Ἐκ τούτων πάντων ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ Ἀντίγονος, ὅςτις ἔβλεπεν, ὅτι ἡ δύναμις αὐτοῦ ἄλλως ἦτο ἀσθενεστέρα τῆς τῶν πολεμίων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐθάρρησε νὰ προβῇ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἐν μέσῳ χειμῶνι κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 317 π. Χ. διὰ τῆς ἐρήμου καὶ ἀνύδρου ὁδοῦ, ἥτις ἄγει ἀπὸ τῆς Μηδίας εἰς τὴν Γαβιηνὴν πολὺ ταχύτερον ἢ ἡ διὰ τῆς οἰκουμένης χώρας. Ἡ πορεία ἔγεινε τὸ κατ' ἀρχὰς μετὰ μεγάλης προφυλάξεως, οὐδὲ πυρῶν ἀναπτομένων τὴν νύκτα, ὅπως μὴ προδοθῇ ἡ προχωροῦσα στρατιά. Ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἦτο οὕτω δριμὺ, ὥςτε μετὰ πέντε ἡμέρας, ὅτε ἤδη εὑρίσκοντο κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ καύσωσι πυρὰς, ἐξ ὧν ἐγνώσθη ἡ προέλευσις αὐτῶν. Ἡ θέσις τοῦ Εὐμένους ἦτο δεινή. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἠπειλεῖτο ἡ εἰςβολὴ τῶν πολεμίων πρὶν ἢ συγκεντρωθῶσιν αἱ διεσ[παρμέναι] μοῖραι τῆς ὑπὸ τὸν Εὐμένη στρατιᾶς. Ἐκ τῆς ἐπικινδύ[νου] περιπετείας ἐσώθη ὁ Εὐμένης δι' εὐφυεστάτου στρατηγή[ματος, ἀπατή]σας τὸν Ἀντίγονον καὶ ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ παύσῃ τὴν [...]μου πορείαν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τὴν μεγάλην λεω[φόρον]

κατὰ τοῦ ἐχθροῦ δι' αὐτῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ τῆς στρατιᾶς τοῦ Εὐμένους, οὐδὲ τῶν ἐλεφάντων ἐξαιρουμένων, οἵτινες ἀπομονωθέντες μικροῦ ἐδέησε νἀποκοπῶσιν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντίγονον.

Διὰ τῆς ἀκαταβλήτου ἐνεργείας τοῦ Εὐμένους συνηθροίσθησαν αἱ δυνάμεις. Μετὰ νέας πεποιθήσεως ἀπέβλεψαν πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἐν ᾧ τὴν καρδίαν τῶν ἀρχηγῶν διέσχιζε τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ ὑπερόχου στρατηγοῦ. Ἀλγῶν ἔμαθεν ὁ Εὐμένης τὰ τεκταινόμενα ἐναντίον αὐτοῦ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀργυρασπίδων κατ' αὐτὰς τὰς παραμονὰς τῆς μεγάλης πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ἀντίπαλον συγκρούσεως. Ἀλλὰ δὲν ἀπέβαλε τὸ χαρακτηρίζον αὐτὸν θάρρος καὶ τὴν ἐπιφανῆ περιφρόνησιν τοῦ κινδύνου, ἐλπίζων ἐπὶ τὴν νίκην καὶ θαρρῶν ἐπὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ ἐπακόλουθα. Ἀλλ' αἱ ἐλπίδες τοῦ γενναίου ἀπέβησαν φροῦδαι. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀρχομένου τοῦ 316 π. Χ. συνεκρούοντο τὰ δύο στρατόπεδα ἐν τῇ Γαβινηνῇ. Ὁ Εὐμένης ἦγε στρατιὰν ἐκ τριακονταεπτὰ περίπου χιλιάδων πεζῶν, ὑπερτέρων τῆς τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ δεκαπέντε χιλιάδας ἀνδρῶν, εἶχε δὲ καὶ ἐλέφαντας ἑκατὸν δεκατέσσαρας, ἐν ᾧ ὁ ἐχθρὸς εἶχε μόνον ἑξήκοντα πέντε· ἀλλ' ἠλαττοῦτο κατὰ τὸ ἱππικόν, ἔχων μόνον ἓξ χιλιάδας ἱππέων, ἐν ᾧ οἱ τοῦ Ἀντιγόνου ἀνήρχοντο εἰς ἐννεακισχιλίους. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε δεινή. Ἡ ὁρμητικὴ ἔφοδος τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀντιγόνου ἠνάγκασε τὸν σατράπην τῆς Περσίδος Πευκέστην, ὅστις ἡγεῖτο τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ καὶ χιλίων πεντακοσίων ἱππέων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ Εὐμένης ἐξηκολούθησε γενναιότατα τὸν ἀγῶνα κατὰ τὸ ἀριστερὸν κέρας, οἱ δὲ τὸ κέντρον κατέχοντες ἀργυράσπιδες, θαυμαστῶς ἀγωνιζόμενοι, ἐφόνευσαν περὶ τοὺς πεντακισχιλίους ἐκ τῶν πεζῶν τοῦ Ἀντιγόνου, διέσπασαν καὶ σχεδὸν ὁλοτελῶς ἠφάνισαν τὸ πεζικὸν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἐκ Μηδίας ἱππεῖς τοῦ Ἀντιγόνου, ἐπιπεσόντες εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, ἀπέχον περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσιν ἐν αὐτῷ πλουσίαν λείαν καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας τῶν ἀργυρασπίδων. Ἡ δὲ κατὰ τὴν μάχην ἐπικράτησις τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, καθ' οὗ δὲν ἠδυνήθη νἀντιταχθῇ ὁ Εὐμένης διὰ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Πευκέστου, ὅστις δὲν ἤθελε μετὰ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ νἀντιταχθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐπῆλθεν ὡς ἀντισήκωμα τῆς ὑπὸ τῶν ἀργυρασπίδων ἥττης τοῦ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ.

Οὕτως, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ νύξ, ὁ Ἀντίγονος εὑρίσκετο μὲν καθυπέρτερος ἐν τῷ ἀγῶνι, ἀλλὰ διὰ τὴν ζημίαν τοῦ πεζικοῦ αὐτοῦ νέα ἐπιχείρησις τὴν ἐπιοῦσαν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ νίκην τελείαν εἰς τοὺς περὶ τὸν Εὐμένη. Ἀλλ' οἱ συναγωνισταὶ καὶ σύμμαχοι τοῦ στρατηγοῦ ὀλίγην ἔδειξαν διάθεσιν πρὸς τοιοῦτο διάβημα κατὰ τὴν διάσκεψιν τὴν γενομένην μετὰ τὴν μάχην. Οἱ δὲ ἀργυράσπιδες, βαρέως φέροντες τὴν ἀπώλειαν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, προέβησαν ἔτι περαιτέρω, στείλαντες τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα πρεσβείαν εἰς τὸν ἐχθρόν. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντίγονος ὡς ὅρον τῆς ἀποδόσεως ἀπήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Εὐμένους, οἱ ἀργυράσπιδες ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Τευτάμου δὲν ἐδίστασαν νἀποδεχθῶσιν ὅ τι ἐζήτει ὁ ἐχθρός. Δέσμιος παρεδόθη τότε ὁ γενναῖος στρατηγὸς εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Ἀντιγόνου, θλιβόμενος, ὡς ἔλεγεν, ὅτι παρέδιδον αὐτὸν οἱ συναγωνισταὶ ὡς λύτρον τῆς ἀποσκευῆς.

Ἡ παράδοσις τοῦ Εὐμένους ἐπήνεγκε τὴν οἰκτρὰν διάλυσιν τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ. Οἱ σατράπαι ἔφυγον, ἐκ δὲ τῶν ἡγεμόνων τῶν ἀργυρασπίδων ὁ Ἀντιγένης συλληφθεὶς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ μετ' ἄλλων ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐχθρικῆς στρατιᾶς. Ἐκ δὲ τῶν ἀργυρασπίδων τινὲς μὲν ἔφυγον μετὰ τῶν σατραπῶν, τινὲς δὲ μετέστησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀντιγόνου καὶ συνεχωνεύθησαν μετὰ τοῦ εἰς αὐτὸν στρατοῦ.

Ἡ τύχη τοῦ Εὐμένους δὲν ἀπεφασίσθη ἀμέσως. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀμφίρροπος ἔμενεν ὁ Ἀντίγονος μεταξὺ τῆς θανατώσεως τοῦ ἐπικινδύνου ἐχθροῦ καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συνδιαλλαγῆς. Ἐν ἀμφιγνωμίᾳ δ' ἐδιχάζοντο καὶ τῶν στρατηγῶν αἱ γνῶμαι, μόνον τοῦ Νεάρχου, τοῦ γνωστοῦ ναυάρχου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις νῦν συνέπραττε μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ τοῦ Δημητρίου, τοῦ νεαροῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀνθισταμένων εἰς τὸν φόνον τοῦ αἰχμαλώτου. Τέλος ἀπεφασίσθη ὁ φόνος, καὶ ἐν ᾧ ὁ στρατὸς ἡτοιμάζετο πρὸς ἀναχώρησιν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἄνθρωπος, εἰσπεμφθεὶς εἰς τὴν σκηνήν, ὅπου ἐφυλάσσετο ἄσιτος τὰς τελευταίας ἡμέρας ὁ δεσμώτης, ἀπέσφαξε τὸν Καρδιανὸν ἐν ἡλικίᾳ ἀκόμη ἀκμαίᾳ, ἄγοντα τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας ἔτος. Ὁ δὲ νεκρὸς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τοὺς φίλους τοῦ Εὐμένους, εἰς οὓς ἐπετράπη νὰ καύσωσιν αὐτὸν καί, θέντες τὰ λείψανα εἰς [illegible] ἀργυρᾶν, νὰ κομίσωσιν εἰς τὴν πενθοῦσαν γυναῖκα καὶ τοὺς [illegible] στρατηγοῦ.

ε΄

Νέα κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου συμμαχία.

Ὁ νικητὴς καὶ φονεὺς τοῦ Εὐμένους μετὰ τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐχθροῦ ἦρχεν ἤδη τοῦ πλείστου τῆς Ἀσίας καθ' ὃν χρόνον ἐν Εὐρώπῃ ἡ βασιλεία, ὑπὲρ ἧς ἐν Ἀσίᾳ ἠγωνίσθη ὡς ἥρως καὶ ἔπεσεν ὡς θῦμα ὁ Εὐμένης, εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Κασσάνδρου τραῦμα θανάσιμον. Ὁ Ἀντίγονος ἠθέλησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ στηρίξῃ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐξουσίαν αὐτοῦ ταύτην, τὸ μὲν παραδίδων τὰς ἄνω σατραπείας εἰς χεῖρας φιλικάς, τὸ δὲ πατάσσων διὰ χειρὸς κραταιᾶς πᾶσαν ἀντίδρασιν καὶ ποιούμενος ἐκποδὼν πάντα φανερὸν ἢ κρύφιον ἐχθρόν. Μετ' οὐ πολὺ εἶχε φονευθῇ ὁ Πείθων, ὅστις εἶχεν ἐπιδείξει διαθέσεις στασιαστικάς. Συνέβη δ' ὁ φόνος τούτου κατ' αὐτοὺς τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 316 π.Χ., ὅτε ὁ Ἀντίγονς διεχείμαζεν ἐν Μηδίᾳ μετὰ τὴν ἐν Γαβιηνῇ μάχην. Ἐπιστάντος δὲ τοῦ ἔαρος, παρέδωκε τὴν σατραπείαν τῆς Μηδίας εἰς τὸν Μῆδον Ὀροντοβάτην, καὶ διὰ τῆς Περσεπόλεως μετέβη εἰς Σοῦσα, ἅτινα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον περιέλθει εἰς τὸν Σέλευκον, εἰς ὃν εἶχεν ὑποταχθῆ ὁ τὴν ἀκρόπολιν φυλάσσων Ξενόφιλος ὁ ἐπὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Εὐμένους τεταγμένος. Ἐκκινήσας δ' ἐκεῖθεν ἐπορεύθη εἰς Βαβυλῶνα, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ τὸ μὲν ἐπὶ ἁμαξῶν, τὸ δὲ ἐπὶ καμήλων τὸ μέγα πλῆθος τῶν χρημάτων, ἅτινα παρέλαβεν ἐκ τοῦ ἐν Σούσοις ταμείου καὶ ἅτινα μετὰ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων πολυτίμων εἰδῶν, ἅτινα προςηνέχθησαν αὐτῷ ἐν Μηδίᾳ καὶ Σουσιανῇ, συνεποσοῦντο εἰς εἰκοσιπεντακιςχίλια τάλαντα, ἤτοι εἰς ἓν περίπου δις εκατομμύριον καὶ διακόσια ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν.

Σατράπης τῆς Βαβυλωνίας ἦτο ὁ Σέλευκος, οὗτινος ἡ σύμπραξις οὐ μικρὸν εἶχεν ἐξυπηρετήσει τὸν Ἀντίγονον ἐν τῷ κατὰ τοῦ Εὐμένους ἀγῶνι. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος, κατισχύσας τοῦ ἀντιπάλου, δὲν ἀνταπέδωκεν εἰς τὸν Σέλευκον τὰ ἴσα, μὴ θέλων νὰ ἐνισχύσῃ ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐπίφοβον, τυγχάνοντα τῆς ἀμερίστου ἀγάπης τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοικουμένων. Ἤδη δὲ κατὰ τὴν ἐκ Μηδίας πρὸς τὴν Βαβυλωνίαν πορείαν ἠθέτησε τὴν πρὸ ἔτους δοθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσιν περὶ προςαρτήσεως τῆς Σουσιανῆς εἰς τὴν βαβυλωνιακὴν τοῦ Σελεύκου σατραπείαν, παραδοὺς κατὰ τὴν ἐκ Σούσων διάβασιν αὐτοῦ τὴν χώραν εἰς τὸν ἐγχώριον Ἀσπίδαν. Καὶ ὅμως ὁ Σέλευκος, καίπερ τρωθείσης τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ ἐλθόντα εἰς Βαβυλῶνα τὸν Ἀντίγονον ὑπεδέχθη βασιλικῶς μετὰ

λλῆς φιλοφροσύνης. Ἀλλ' ἡ ὑποβόσκουσα ἀντίθεσις τῶν συμφερόντων ν ἤργησε νὰ ἐπιφέρῃ ἐξ ἀσημάντου ἀφορμῆς ῥῆξιν, ἥτις ἠνάγκασε τὸν έλευκον, φοβούμενον μὴ πάθῃ ὅμοια πρὸς τὸν Πείθωνα, νὰ φύγῃ εἰς ἣν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον.

Διὰ τοῦ φόνου τοῦ Πείθωνος, τῆς κατ' ἄγνωστον τρόπον ἀπομα-ρύνσεως τοῦ Πευκέστου ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς καὶ τῆς ἐκ Βαβυ-λῶνος ἀποχωρήσεως τοῦ Σελεύκου ὁ Ἀντίγονος ἦτο πλέον κύριος ἁπά-σης τῆς Ἀσίας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἰαξάρτου πλὴν τινων χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν ὁποίων ἐδέσποζε τὸ μὲν ὁ σατράπης τῆς Κα-ρίας Ἄσανδρος, τὸ δὲ ὁ Λυσίμαχος, ὅςτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ συνετῆς πολιτείας ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιτετραμμένης ἐπαρχίας, τῆς Θρᾴκης, οὐ μόνον τὴν κατοχὴν αὐτῆς εἶχεν ἐξασφαλίσει, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέραν τοῦ Αἵμου καὶ μέχρι τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τοῦ Πόντου. Ἀλλ' ὁ Ἀντίγονος δὲν ἠπατᾶτο· ᾐσθάνετο εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὅτι ἡ ὑπέροχος θέσις, εἰς ἣν ἤγαγεν αὐτὸν ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἰδία αὐτοῦ δραστηριότης, δὲν ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀδιαφιλονείκητος, καὶ ὅτι ἐν προσεχεῖ μέλλοντι θὰ εἶχε νὰ πα-λαίσῃ πρὸς αὐτοὺς τοὺς συμμάχους τῆς χθές. Διατάξας λοιπὸν τὰ κατὰ τὰς ἄνω σατραπείας κατῆλθεν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Ἀσίας, ὅπως εὑρίσκη-ται πλησίον τοῦ μέλλοντος θεάτρου τοῦ πολέμου, καὶ ἔφθασε μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 316 π. Χ. εἰς Μαλλὸν τῆς Κιλικίας.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Σέλευκος, καταφυγὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον, παρέστη-σεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν θέσιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐκίνησε πάντα λίθον, ὅπως ἐξεγείρῃ ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου πλὴν τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου τὸν Κάσσανδρον καὶ τὸν Λυσίμαχον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀντίγονος δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος, ἀποπειρώμενος νὰ ματαιώσῃ διὰ πρεσβειῶν τὰς ἐνεργείας τοῦ Σελεύκου ἔκ τε τῆς Κιλικίας καὶ ἀργότερον ἐκ τῆς ἄνω Συρίας, ὅπου μετέβη μετὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος. Ἀλλ' αἱ διαπρα-γματεύσεις αὐτοῦ ἀπέτυχον, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὡμολογεῖτο συμμαχία μεταξὺ Πτολεμαίου, Λυσιμάχου καὶ Κασσάνδρου, ἔχουσα βεβαίαν τὴν σύμπραξιν τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀσάνδρου.

Διὰ τῆς συμμαχίας ταύτης ἀντετάσσετο πρὸς τὴν κραταιὰν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου ἀντιπερισπασμὸς μὲν οὐκ ἀνάξιος λόγου ἐν αὐτῇ τῇ Ἀσίᾳ, ἀντίρροπος δὲ δύναμις ἐν Ἀφρικῇ καὶ ... ο ...πὸν πόλεμος, ὅςτις ἔμελλε νὰ λάβῃ διαστά... ...οίῳ εὐθὺς ἐκ τῶν προτέρων ὁ Ἀντίγονος,

κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαλύσεως πάσης συνεννοήσεως, ἐφαίνετο μέλλων νὰ καθυστερήσῃ περὶ δύο τινὰ, τὴν ἔλλειψιν στηρίγματος ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὴν στέρησιν τοῦ στόλου, δι' οὗ θὰ ἠδύνατο τοῦτο μὲν νὰ βλάψῃ τὸν ἐπικινδυνότατον τῶν συμμάχων, τὸν Πτολεμαῖον, τοῦτο δὲ νὰ ἔχῃ εὐχερῆ τὴν μετὰ τῆς Εὐρώπης συγκοινωνίαν. Εἰς τὴν ἀναπλήρωσιν λοιπὸν τῶν ἐλλείψεων τούτων ἐστράφη τὸ πρῶτον ἡ προςοχὴ τοῦ Ἀντιγόνου. Καὶ ἐν ᾧ μετὰ μεγίστης δραστηριότητος εἰργάζετο ἐν Φοινίκῃ καὶ Ῥόδῳ πρὸς καταρτισμὸν στόλου, ἔστελλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως διενεργήσῃ τὴν στρατολογίαν μισθοφόρων καὶ διενεργήσῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλ' αἱ μὲν πρὸς τὸν Ἀντίγονον φιλικῶς διατεθειμέναι τῶν κυπριακῶν πόλεων ἐκωλύθησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν, ἡ δὲ φοινικικὴ Τύρος ματαίως ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ὁ νεόπηκτος αὐτοῦ στόλος κατετροπώθη ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Λυκίας ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τοῦ Πτολεμαίου Πολυκλείτου. Οὕτω δὲ παρῆλθε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου, 315 π. Χ., ἄνευ μεγάλων ὠφελημάτων τοῦ Ἀντιγόνου, ὅςτις μόνον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου, ὁμωνύμου πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου, ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῇ ἐπιτυχῶς.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος ὁ Ἀντίγονος κατώρθωσε νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Τύρον, τὸ θέρος τοῦ 314 π. Χ., μετὰ πολιορκίαν δεκαπέντε μηνῶν ἐν ὅλῳ, γενόμενος οὕτω καθ' ὁλοκληρίαν κύριος τῆς Φοινίκης, τοῦθ' ὅπερ ἦτο τραῦμα οὐ μικρὸν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεχώρησεν εἰς Κελαινὰς τῆς Φρυγίας, ἀφεὶς ἐν Συρίᾳ μετὰ στρατοῦ τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱὸν Δημήτριον. Πλησίον δὲ τούτου κατέλιπεν ὡς συμβούλους διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τέσσαρας πεπειραμένους ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ ὁ Νέαρχος. Ἀφ' ἑτέρου δ' ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγὼν, ὅςτις εἶχεν ἀρχίσει τῷ 315 π. Χ. μεταξὺ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος καὶ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Κάσσανδρος ἀπεπειράθη τὸ πρῶτον νἀποστήσῃ τὸν Πολυσπέρχοντα ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀποτυχὼν δὲ, κατῆλθε μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣν διήλασεν ἄνευ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κασσάνδρου οἱ ἀντίπαλοι, οἵτινες δὲν εἶχον τολμήσει νἀντεπεξέλθωσιν ἐναντίον αὐτοῦ, περιορισθέντες εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Κορίνθου, τῆς Μεσσήνης καὶ ἄλλων πόλεων, εἰσήλασαν ἤδη εἰς τὰς ὑπὸ φρουρῶν τοῦ Κασσάνδρου κατεχομένας χώρας, ἐξεδίωξαν αὐτὰς, καὶ προεκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν τῶν πόλεων, καταλαβόντες σχεδὸν ὅλην τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Κάσσανδρος ἐθεώρησε τότε συμφέρον νἀναγνωρίσῃ καὶ κατὰ τύπους τὴν ἐπὶ τῆς χερσονήσου κυριαρχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐρχόμενος πρὸς αὐτὸν εἰς διαπραγματεύσεις. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος προςῆλθεν εἰς τὸν Κάσσανδρον ἐπὶ τοιούτοις ὅροις, καὶ ἐδέχθη νὰ διοικῇ τὴν Πελοπόννησον ὡς στρατηγὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλ' ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀποστασία αὕτη τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς ἣν κατόπιν ἐπηκολούθησεν ἡ ἀπώλεια τῆς Κύπρου καὶ ἡ ἐν Λυκίᾳ ἧττα τοῦ στόλου, καθ' ἃ εἴδομεν, ἐξησθένησε μεγάλως τὸν Ἀντίγονον, ὅςτις ἐπειράθη νὰ ἐργασθῇ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τοῦ Μιλησίου Ἀριστοδήμου τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος (314 π. Χ.). Ἡ Πελοπόννησος διῃρέθη εἰς δύο στρατόπεδα, καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας, ἣν ἔφερον ἀνὰ στόμα ἀμφότεραι αἱ φατρίαι, ἦρχεν ἡ διχόνοια καὶ ἔρρεε τὸ αἷμα. Καὶ ἐδολοφονήθη μὲν ἐν μέσῳ τούτων τῶν ἀγώνων ὁ Ἀλέξανδρος ὑπό τινων Σικυωνίων, ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀνέλαβε καὶ μετ' ἀνδρικοῦ θάρρους ἐξηκολούθησεν ἡ τολμηροτέρα ἢ κατὰ γυναῖκα σύζυγος αὐτοῦ Κρατησίπολις, ἥτις διὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτῆς καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀτυχῶν καὶ ἀπόρων ἠγαπᾶτο διαφερόντως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διεπράττοντο ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Κάσσανδρος παρώξυνε τοὺς Ἀκαρνᾶνας εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, κατέλαβε τὴν Λευκάδα, διήλασε διὰ τῆς Ἠπείρου, ἐκυρίευσε κατὰ τὰς ἰλλυρικὰς ἀκτὰς τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον, ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα τῶν Ταυλαντίων Γλαυκίαν, παρ' ᾧ διέμενεν ὁ υἱὸς τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Αἰακίδου Πύρρος, καὶ ἐπέστρεψε τέλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐξασφαλισθεὶς ἀπὸ παντὸς κινδύνου, ὅςτις ἠδύνατο νὰ παρουσιασθῇ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἰλλυρίᾳ.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ὁ Λυσίμαχος δὲν ἠδύνατο νὰ συμπράξῃ εἰς τὸ ἔργον τῶν συμμάχων, ἀντιτασσόμενος πρὸς ἰδίους πολεμίους καὶ παλαίων μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ἐπιτυχίας πρὸς τὰς ἀποστάσας ἑλληνίδας πόλεις τῶν δυτικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς τοὺς Θρᾷκας, πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ὀδρυσῶν Σεύθην, ὑποστηριζόμενος δ' ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ καὶ ὑπὸ ἐπικουριῶν στελλομένων παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἐξ Ἀσίας.

Ἐν τούτοις δ' ἐπῆλθε τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου, καθ' ὃ ὁ μὲν Ἀντίγονος κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν σατράπην τῆς Ἀσίας Ἄσανδρον καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ τασσομένας πόλεις. [illegible] σανδρος ἠναγκάσθη νἀναλάβῃ νέον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν [illegible] πόλεμον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔστειλεν ὁ Κάσσανδρος [illegible]

τωλῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φίλιππον, ὅςτις συνέπραξε μετὰ τῶν Ἀ
νάνων· εἶτα δὲ, τῶν Ἠπειρωτῶν ἐπαναστάντων καὶ δεχθέντων π
τὸν ἐξόριστον Αἰακίδην, ὁ Φίλιππος ἐστράφη κατὰ τῶν ἐπαναστα
οὓς ἐνίκησε, καταβὰς δ' ἔπειτα πάλιν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ὅπου κατ
γεν ὁ ἡττημένος Αἰακίδης, τοὺς μὲν Αἰτωλοὺς ἐνίκησεν, ἐφόνευσε δ
βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν (313 π. Χ.). Ἄλλως δὲ ἡ προκήρυξις
ἐλευθερίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου οὐ μικρὰν
φερεν ἐν Ἑλλάδι ζημίαν εἰς τὸν Κάσσανδρον. Οἱ Βοιωτοί, οἱ Αἰτ
οἱ Εὐβοεῖς ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅςτις, καταρτίσας καὶ
λιν στόλον ἐν τῷ μεταξὺ, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἑκατὸν πεντήκ
πλοῖα μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ πεντακοσίων ἱππέων ὑπὸ τὸν
ψιὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον, ὅςτις ἤρχισε πολιορκῶν τὴν Χαλκίδα, τὴν
νην τῶν πόλεων τῆς Εὐβοίας, ἥτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν Κάσσαν
Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ἀφεὶς ἐν Χαλκίδι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πλείσταρ
ὡς στρατηγὸν δ' αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι τὸν Εὐπόλεμον, ἔσπευσε, τελευ
τος τοῦ 313 π. Χ., εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἔμενεν, αὐτοῦ ἀπό
ἀνυπεράσπιστος, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίγονος παρεσκευάζετο ἤδη νὰ διαβῇ
τοῦ Ἑλληςπόντου εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον
Κασσάνδρου εἰς τὴν Μακεδονίαν ἠναγκάζετο ὁ Ἀντίγονος νἀναστ
τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην διάβασιν τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ μὲν
τῶν Βυζαντίων ἐπιχειρηθεῖσαι διαπραγματεύσεις του ἀπέτυχον, ἐπ
σίαζε δὲ ἤδη ὁ χειμὼν καὶ δυςάρεστοι ἄλλως ἀγγελίαι ἀφικνοῦντ
Συρίας καὶ Κιλικίας. Ὁ Πτολεμαῖος δῆλα δὴ, ὅςτις τὸ τρίτον τοῦ
λέμου ἔτος δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ παράσχῃ ἄμεσον βοήθειαν εἰς τοὺς
μάχους ἕνεκα στάσεων ἐν Κυρήνῃ καὶ Κύπρῳ, ἠδυνήθη περὶ τὰ
τοῦ 313 π. Χ. μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ καταστολὴν τῶν στάσεων ἐκείνω
τραπῇ ἐπὶ τὴν Συρίαν καὶ νὰ ἐκπολιορκήσῃ αὐτόθι τὸ Ποσίδειον, ἐπ
δὲ, πλεύσας εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐκυρίευσε τὴν Μαλλὸν καὶ ἐδῄωσε πᾶ
τὴν χώραν πρὶν ἢ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος προφθάσῃ νὰ σπ
καθ' ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς διαταγὴν εἰς βοήθειαν τῶν ἀπει
μένων χωρῶν.

Τοῦθ' ὅπερ ὁ Πτολεμαῖος ἐν σπουδῇ ἔπραξε τελευτῶντος τοῦ τρ
ἔτους τοῦ πολέμου, ἐπιχειρήσας χάριν ἐξασφαλίσεως τῶν αἰγυπτι
συνόρων τὴν εἰς τὴν Συρίαν ἐπιδρομὴν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδιώξῃ δρα
ριώτερον καὶ συστηματικῶς κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Συγκροτήσας δὲ σ
τὸν δεκαοκτὼ χιλιάδων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἱππέων, εἰς τὸν ὁ

προςετέθη καὶ πλῆθος Αἰγυπτίων, τὸ μὲν κομίζον βέλη καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν, τὸ δὲ καθωπλισμένον καὶ πρὸς μάχην χρήσιμον, ἐξεκίνησε τὸ ἔαρ τοῦ 312 π. Χ. ἐξ Ἀλεξανδρείας, καὶ διὰ τοῦ Πηλουσίου ἔφθασεν εἰς τὴν Γάζαν καὶ κατεστρατοπέδευσε πρὸ αὐτῆς.

Ὁ Δημήτριος ἔσπευσεν ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Μάτην δ' ἀποτρεπόντων αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ συστάδην μάχης τῶν πεπειραμένων αὐτοῦ συμβούλων, ὁ νεαρὸς καὶ τολμητίας υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, παρακελεύσας καὶ διὰ τῆς εἰς τὴν νεότητα προςηκούσης τόλμης, εἰς ἣν προςέθετεν ἰδιάζουσάν τινα δύναμιν ἡ περικαλλὴς αὐτοῦ καὶ εὔρωστος μορφὴ, παραθαρρύνας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας, ὥρμησεν εἰς τὴν μάχην. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ σύγκρουσις, μεγάλη ἑκατέρωθεν ἡ γενναιότης. Κατὰ τὴν πρώτην ἔφοδον οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐπετέθησαν ἐναντίον ἀλλήλων διὰ τῶν ἀκοντίων, ὧν τὰ πλεῖστα συνετρίβησαν ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς μάχης, ἔπειτα δὲ ὁ ἀγὼν ἔγεινε διὰ τοῦ ξίφους. Πολλοὶ ἐφονεύοντο ἐκ τῶν δύο στρατοπέδων, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου δεινὴ συνεκροτεῖτο κατὰ τὰ κέρατα πάλη μεταξὺ τῶν ἱππέων. Τέλος πρῶτον μὲν προςεβλήθησαν κρατερῶς οἱ ἐλέφαντες τοῦ Δημητρίου, καθ' οὓς οὗτος ὑπερτέρει τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ἡ προςβολὴ ἐστράφη κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ἤρχισεν ἡ φυγὴ, ἣν μάτην ἐπειρᾶτο νὰ ἐμποδίσῃ ὁ Δημήτριος. Ἡ ἧττα τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ ὑπῆρξε τελεία. Πεντακιςχίλιοι ἦσαν οἱ πεσόντες, ὀκτὼ χιλιάδες, ἤτοι ὑπὲρ τὰ δύο τρίτα τῶν πεζῶν τοῦ Δημητρίου, οἱ ζωγρηθέντες. Ἡ Γάζα ἔπεσεν αὐθημερὸν, καὶ ὁ Δημήτριος κατέφυγεν εἰς ἄλλην πόλιν ἐκ τῶν κατὰ τὰ παράλια τῆς Παλαιστίνης, τὴν Ἄζωτον, ὅπου ἔφθασε κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀτυχοῦς ἡμέρας. Ἀφ' οὗ δὲ συναινέσει τοῦ νικητοῦ ἔθαψε τοὺς πολυπληθεῖς τῆς μάχης νεκροὺς καὶ ἀπέλαβε παρ' αὐτοῦ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν αἰχμαλώτων καὶ τὴν βασιλικὴν ἀποσκευὴν χωρὶς λύτρων, ἀπεσύρθη ἐκ τῆς νοτίας Συρίας εἰς Τρίπολιν τῆς Φοινίκης, καὶ ἐτράπη εἰς τὴν ἄθροισιν νέου στρατοῦ.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Πτολεμαῖος διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ κατέστη κύριος τῆς Παλαιστίνης καὶ τοῦ πλείστου τῆς Φοινίκης, τὸ μὲν οἰκειοθελῶς ἀνοιγουσῶν εἰς αὐτὸν τῶν πόλεων τὰς πύλας, τὸ δὲ βιαζομένων, οὐδ' αὐτῆς τῆς Τύρου ἐξαιρουμένης. Ἐκ δὲ τῶν νέων τούτων ἐπιτυχιῶν τοῦ Πτολεμαίου μάλιστα μετὰ τὴν ἄλωσιν
κάσθη ὁ Δημήτριος νἀποχωρήσῃ εἰς τὴν Κιλικίαν.
ἀνοικτὴ ἡ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα ἄγουσα, ὁ δὲ Σέλε

πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν τῶν προτέρων του ὑπηκόων καὶ τὸ πρὸς τ
Ἀντίγονον μῖσος αὐτῶν, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν σατραπείαν τ
τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Βαβυλῶνι διορ
σθεὶς σατράπης εἶχε πέσει ἐν τῇ περὶ Γάζαν μάχῃ. Παραλαβὼν
παρὰ τοῦ Πτολεμαίου ὀκτακοσίους πεζοὺς καὶ διακοσίους ἱππεῖς, διέ
τὸν Εὐφράτην, ἐνθαρρύνων τὴν μικρὰν αὐτοῦ στρατιὰν, καὶ προεχ
ρησε πρὸς τὴν Βαβυλωνίαν, τυγχάνων πανταχοῦ λαμπρᾶς δεξιώσε
μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτ
ὅστις ηὐξάνετο ὁλονὲν δ
τῶν πρὸς τὸν Σέλευκον πρ
χωρήσεων. Τέλος δὲ
αὐτὴ ἡ Βαβυλὼν ἔπεσεν
χεῖρας τοῦ Σελεύκου, ὅς
ἐκυρίευσε τὴν ἀκρόπολιν,
φρούραρχος ἦτο ὁ Δίφιλ
καὶ εἰς ἣν εἶχον καταφύγ
οἱ ἐν τῇ πόλει ὀπαδοὶ τ
Ἀντιγόνου. Ἐν τούτοις
Νικάνωρ ὁ στρατηγὸς τ
Μηδίας καὶ τῶν ἄλλων ἄν
σατραπειῶν ἔσπευσεν εἰς τ
Βαβυλῶνα ἐναντίον τοῦ Σε
λεύκου, ἄγων ἐκ Μηδία
καὶ Περσίδος καὶ τῶν συνε
γυς τόπων πεζοὺς μὲν περισ
σοτέρους τῶν μυρίων, ἱππε
δὲ περὶ τοὺς ἑπτακισχιλίου
Καὶ προεχώρησαν μὲν
περὶ τὸν Νικάνορα μέχρι τ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ο ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΣ

Τίγριδος, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Σέλευκος τοὺς περὶ αὐτὸν στρατιώτας, ὄντ
ὀλίγους, εἶχε κρύψει ἐν τοῖς πλησίον ἕλεσι, στρατοπεδεύσαντες παρὰ τ
ποταμὸν καὶ ἀφροντίστως ἔχοντες, ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, αἰφν
δίως εἰσπεσόντος νύκτωρ, καὶ προσῆλθον εἰς αὐτὸν, ἐν ᾧ ὁ Νικάνω
ὑπό τινων ὀλίγων ἀκολουθούμενος, μόλις ἐσώθη φεύγων. Μετὰ δὲ τ
νίκην ταύτην ἠδυνήθη ὁ Σέλευκος νὰ γείνῃ κύριος τῆς Μηδίας,
Περσίδος καὶ τῆς Σουσιανῆς.

῾Ο δὲ Δημήτριος, ἀθροίσας ἐν τῇ Κιλικίᾳ νέον στρατὸν, κατῆλθε
λιν εἰς τὴν ἄνω Συρίαν. Μαθὼν δὲ ὁ Πτολεμαῖος τὸ διάβημα αὐτοῦ
το, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ Δημητρίου τὸν στρατηγὸν Κίλλην εἰς τὸν
ταμὸν ᾿Ορόντην. ᾿Αλλ᾿ ὁ Δημήτριος, ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσῃ, ὡς ἀνέ-
νεν ὁ Κίλλης, ἐπωφελήθη ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου αὐτοῦ παρὰ Μυοῦντα
ς Συρίας στρατοπεδεύσεως, καὶ, ἐπιπεσὼν ἐναντίον αὐτοῦ ἐν τάχει
ὶ μεθ᾿ ὁρμῆς, ἐφόνευσε τοὺς φρουροὺς, κατέλαβε τὸ στρατόπεδον καὶ
νάγκασεν αὐτὸν τὸν Κίλλην μετὰ ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν νὰ παραδοθῇ.
Ὁ Δημήτριος ἐξέπλυνεν οὕτω τὴν κηλῖδα τῆς ἐν Γάζῃ ἥττης, καὶ
αρείχετο αὐτῷ ὡραία εὐκαιρία νἀποδώσῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν χάριν,
ς εἶχε τύχει παρ᾿ αὐτοῦ μετὰ τὴν συμφορὰν ἐκείνην, λαβὼν ἄνευ λύ-
τρων τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν αἰχμαλώτων· ἀπέπεμψε λοιπὸν πρὸς
αὐτὸν σῶον τὸν Κίλλην μετὰ τῶν φίλων.

῾Ο ᾿Αντίγονος ἔλαβεν ἐν Κελαιναῖς τῆς Φρυγίας, ὅπου διέμενε, τὴν
ἀγγελίαν τῆς νίκης τοῦ υἱοῦ, ὅςτις κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πατρὸς διὰ
τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ ἐφάνη ἄξιος βασιλείας. Πειθόμενος δὲ εἰς τὰς
παρακελεύσεις τοῦ Δημητρίου, κατέβη εἰς τὴν Συρίαν, καὶ ἥνωσε τὴν
στρατιάν του μετὰ τῆς νικηφόρου στρατιᾶς τοῦ υἱοῦ. ῾Η δ᾿ ἐν Συρίᾳ
στρατοπέδευσις τῆς ὑπὸ τὸν ᾿Αντίγονον καὶ Δημήτριον στρατιᾶς ἠνάγ-
κασε τὸν Πτολεμαῖον νἀποσύρῃ ἐκ τῆς χώρας ταύτης τὰ αἰγυπτιακὰ
στρατεύματα, ἀφ᾿ οὗ πρῶτον κατεσκάφησαν τὰ τείχη τῶν ἀξιολογω-
τάτων πόλεων, τῆς ῎Ακης, τῆς ᾿Ιόππης, τῆς Σαμαρείας καὶ τῆς Γάζης.
῾Ο ᾿Αντίγονος καὶ συμφέρον καὶ διάθεσιν εἶχε νὰ καταδιώξῃ τὸν Πτο-
λεμαῖον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ᾿ ἡ ἐποχὴ ἦτο ἀκατάλληλος ἕνεκα τῆς
πλημμύρας τοῦ Νείλου κατὰ τὸ φθινόπωρον (312 π. Χ.). Διὸ ἀπεφά-
σισεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ στείλῃ μέρος τῆς στρατιᾶς ἐναντίον τοῦ ἐν
τῇ Πετραίᾳ ᾿Αραβίᾳ νομαδικοῦ, ληστρικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ λαοῦ τῶν
Ναβαταίων, τὸ μὲν χάριν τῆς προςδοκωμένης λείας, τὸ δὲ ὅπως παρα-
σκευάσῃ ἐπὶ τὸ μέλλον τὴν διὰ τῆς ᾿Αραβίας εἰς τὴν Αἴγυπτον διάβα-
σιν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ὑπὸ τὸν ᾿Αθήναιον ἐπιδρομὴ μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ
κατάληψιν τῆς μητροπόλεως Πέτρας ἀπέληξεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ναβα-
ταίων ἐξ αἰφνιδίας ἐφόδου σχεδὸν τελείαν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ
ρατοπέδου. Σταλεὶς δ᾿ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ᾿Αντιγόνου πρὸς τιμωρίαν τῶν
αβαταίων ὁ Δημήτριος, ἔλαβε παρ᾿ αὐτῶν ἑπτακοσίας καμήλους,
ὡμολόγησεν εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι θὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν
ἐκ τῆς ᾿Ασφαλτίτιδος λίμνης, τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης λεγομένης σή-

ια'

Νέαι περιπλοκαὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς εἰρήνης.

Ὡς πρῶτος καὶ ἄμεσος τῆς εἰρήνης καρπὸς παρήγετο ἡ ἐνέργεια τοῦ Κασσάνδρου, ὅπως ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ μέσου ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος βασιλεὺς ὁ φέρων τοῦ μεγάλου πατρὸς τὸ ὄνομα, Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ τῆς Ῥωξάνης. Ἐφ' ὅσον ἔζη ἐκεῖνος, ὁ Κάσσανδρος εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὤφειλε νὰ φοβῆται μὴ ὑποσκελίσῃ αὐτὸν ἡλικιούμενος. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ποιήσῃ αὐτὸν ἐκποδών, καὶ ἐμήνυσεν εἰς Ἀμφίπολιν εἰς τὸν ἐμπεπιστευμένον τὴν φύλαξιν τῆς Ῥωξάνης καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον. Ἡ προσταγὴ ἐξετελέσθη, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἔπεσε δολοφονηθείς.

Διὰ τοῦ φόνου τούτου ηὔξανεν ἡ δύναμις τοῦ Κασσάνδρου ἐν Μακεδονίᾳ καθ' ὃν χρόνον ἠναγκάζετο, καθ' ἃ φαίνεται, νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὸν Σέλευκον περὶ τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν καὶ ἡττηθεὶς παρεχώρει αὐτὰς πρὸς ἐκεῖνον. Ἐκ τοῦ πολέμου δ' ἐκείνου ἐπωφελούμενος, ἠθέλησε καὶ ὁ Πτολεμαῖος, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ γράμματος τῆς εἰρήνης κατὰ τὸ φαινόμενον στηριζόμενος, νὰ μειώσῃ τὴν προσδοκωμένην ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀντιγόνου ἐν Ἑλλάδι. Ἀνέλαβε λοιπὸν αὐτοβούλως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ περὶ ἐλευθερίας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἄρθρου τῶν συνθηκῶν, δι' ἧς αὐτὸς μὲν οὐδεμίαν ἔμελλε νὰ ὑποστῇ ζημίαν, ἅτε τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Κυρηναϊκῆς οὐσῶν ἤδη ἀνεξαρτήτων ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐν ἔτει 312 π. Χ. ἀποστασίας, πάντας δὲ τοὺς ἄλλους, καὶ ἰδίως τὸν Ἀντίγονον, ἠδύνατο νὰ ζημιώσῃ. Ἔστειλε λοιπὸν τὸ κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου κατεχομένας πόλεις, εἰς δὲ τὴν τραχεῖαν Κιλικίαν, ἧς αἱ πόλεις ἀνῆκον εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἔπεμψε στόλον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Λεωνίδαν, ὅστις ἐκυρίευσεν αὐτάς (310 π. Χ.). Ἀλλ' ἀνέκτησεν αὐτάς, σταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὁ Δημήτριος, καὶ τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νἀποχωρήσωσι.

Περὶ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὁ Πολυσπέρχων, διατρίβων κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ὅπου συνέπραττε μετὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ Κρατησιπόλεως, καὶ ὀρεγόμενος τῆς ἡγεμονίας τῶν Μακεδόνων, ἐκάλεσεν ἐκ Περγάμου τὸν ἐκ τῆς Βαρσίνης υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἡρακλέα, ἔχοντα ἤδη ἡλικίαν ἐτῶν δεκαεπτά. Συγχρόνως δὲ κατώρθωσε δι
νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ νέου

ἄλλους ἐχθροὺς τοῦ Κασσάνδρου, ἀθροίσας ὑπὲρ τοὺς δισμυρίους
ζοὺς καὶ περὶ τοὺς χιλίους ἱππεῖς. Ἡγούμενος δὲ ταύτης τῆς στρα-
ς, ὥρμησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν βασιλέα.
λλ᾽ ὁ Κάσσανδρος, ἀντεπεξελθὼν κατ᾽ αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς διαπραγμα-
σεις πρὸς τὸν γηραιὸν Πολυσπέρχοντα, καί, προσενεγκὼν εἰς αὐτὸν
ούσια δῶρα, ἔπεισε νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἡρακλέα ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι
τολάβῃ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐκ δωρεῶν κτήσεις καὶ ὅτι, διατηρῶν
νὸν στρατόν, θὰ κατέχῃ τὴν Πελοπόννησον ὡς στρατηγός.

Καὶ κατεῖχε μὲν ἀκόμη πολλὰ μέρη τῆς χερσονήσου ὁ ἀνεψιὸς τοῦ
ντιγόνου Πτολεμαῖος, ὅστις μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τοῦ
1 π. Χ., ὀργισθεὶς ἐναντίον τοῦ θείου ὡς μὴ τιμῶντος αὐτὸν κατ᾽
ίαν, εἶχε συμμαχήσει πρὸς τὸν Κάσσανδρον. Ἀλλ᾽ ὅμως καθ᾽ ὃν χρό-
ἐπῆλθεν ἡ μετὰ τοῦ Κασσάνδρου συνεννόησις τοῦ Πολυσπέρχοντος
Πτολεμαῖος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, θεωρήσας συμφερώτε-
νὰ ζητήσῃ τύχην ἀλλαχοῦ, καὶ ἐτράπη πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Λά-
υ. Οὗτος μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν πόλεων τῆς Κιλικίας ὑπὸ Δημη-
ίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου ἐπὶ τῷ προσχήματι πάντοτε τῆς ἐλευθε-
ώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων ἤγαγε τὸν στόλον αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκτὰς
ῆς Παμφυλίας· καταλαβὼν δὲ τὴν Φάσηλιν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Λυκίαν,
αὶ ἐκυρίευσε τὴν Ξάνθον, προχωρήσας δὲ πρὸς βορρᾶν, κατέλαβε τὴν
Καρίᾳ Καῦνον, ὅθεν διηυθύνθη πρὸς τὴν νῆσον Κῶν, προτιθέμενος
ὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξ αὐτῆς τὴν ἅλωσιν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ. Ἐκεῖ ἔφθασε
πρὸς τὸν Λαγίδην Πτολεμαῖος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀντιγόνου μετὰ τοῦ περὶ
αὐτὸν στρατοῦ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου ἐδέχθη
φιλικῶς τὸν ὁμώνυμον σύμμαχον· ἀλλ᾽ ἔπειτα, ἰδὼν αὐτὸν μεστὸν φρο-
νήματος καὶ προσελκύοντα τοὺς στρατηγοὺς δι᾽ ὁμιλιῶν καὶ δωρεῶν,
ἐφοβήθη παρ᾽ αὐτοῦ ἐπιβουλήν τινα, καί, συλλαβών, διέφθειρε διὰ κω-
νείου. Τοὺς δὲ στρατιώτας, οὓς εἶχε φέρει ἐκεῖνος ἐκ Πελοποννήσου,
κρατήσας ὁ Πτολεμαῖος διὰ μεγάλων ἐπαγγελιῶν καὶ καταμίξας εἰς τοὺς
ἰδίους ἑαυτοῦ, ἐπετέθη μετὰ τοῦ ἡνωμένου στρατοῦ ἐναντίον τῆς Ἁλι-
καρνασοῦ. Ἀλλὰ σπεύσας ὁ Δημήτριος περὶ τὰ τέλη τοῦ 309 π. Χ.,
ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν
Κνίδον. Ἐκεῖθεν δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἔπλευσεν ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὰς Κυ-
κλάδας, καί, καταλαβὼν τὴν Ἄνδρον, κατηυθύνθη εἰς τὴν Πελοπόννη-
. Παραλαβὼν δὲ παρὰ τῆς [illegible] Ἀλεξάνδρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυ-
ρχοντος, Κρα[illegible] αὶ τὴν Σικυῶνα καὶ ἐγκατα-

στήσας ἐν ταῖς δύο ταύταις πόλεσι φρουρὰν, προεκήρυξεν εἰς τὰς ἄλλας τῆς Πελοποννήσου πόλεις τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐζήτησε τροφὰς καὶ χρήματα. Ἀλλ᾽οὐδεμιᾶς τυχὼν ἀκροάσεως, συνεμάχησε πρὸς τὸν Κάσσανδρον ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς παρ᾽ ἑκατέρου τηρήσεως τῶν πόλεων ἃς κατεῖχον, καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐκάλουν αὐτὸν νέα ἐκ δυσμῶν συμφέροντα τῆς αἰγυπτιακῆς σατραπείας.

ιϐ'

Κυρήνη, Σικελία καὶ Καρχηδών.

Τὸ ἀναγκάσαν τὸν Πτολεμαῖον νἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἦτο ἡ νέα μεταξὺ τῆς Κυρήνης καὶ τῆς Καρχηδόνος περιπλοκὴ, ἐξ ἧς ἤλπισεν ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὅτι ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ, ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ 312 π. Χ. καὶ πάλιν ἐν ἀποστασίᾳ εὑρισκομένην Κυρηναϊκήν. Τὴν φορὰν ταύτην δὲν εἶχον ἀποστατήσει οἱ κάτοικοι τῆς Κυρήνης, ὡς ἄλλοτε, ἀλλ᾽ ὁ ἀποστὰς ἦτο αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τεταγμένος ἐν τῇ κυρηναϊκῇ πενταπόλει στρατηγὸς, ὁ Ὀφέλλας, ὅστις καὶ ἔγεινε κύριος τῶν πόλεων τῶν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ἐμπεπιστευμένων. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ᾽ ὁ Ὀφέλλας, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 311 π. Χ. διατριβῆς τοῦ Πτολεμαίου περὶ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἑλλάδι ἑλληνικὰς πόλεις, ηὔξησε τὸ κράτος αὐτοῦ, ὅπερ ἐπεξετάθη ἤδη πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν συνόρων τῆς Καρχηδόνος. Ἐν ᾧ δ᾽ ἐμελέτα καὶ περαιτέρω ἀκόμη νὰ προβῇ, εὐπρόσδεκτος ἦλθεν εἰς αὐτὸν πρεσβεία πρὸς συνεργασίαν παρὰ τοῦ ἡγεμόνος πόλεως ἰσχυροτάτης, εὑρισκομένης ἔκπαλαι εἰς ἀγῶνα πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἥτις εἶχε κατ᾽ αὐτὰς ἀναλάβει νέαν πρὸς αὐτοὺς πάλην ἐν αὐτῇ αὐτῶν τῇ ἑστίᾳ. Ἡ πόλις αὕτη ἦσαν αἱ Συράκουσαι, καὶ ὁ πρὸς τὸν Ὀφέλλαν στέλλων τὴν πρεσβείαν ἦτο ὁ τύραννος τῶν Συρακουσίων Ἀγαθοκλῆς.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθ᾽ οὓς οἱ Συρακούσιοι λαμπρῶς ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους, ποικίλαι ὑπῆρξαν αἱ τύχαι τῆς Σικελίας. Ἡ διάσπασις τῶν Σικελιωτῶν, ἥτις ἐπιφανῶς εἶχε καταδειχθῇ κατ᾽ αὐτὸν τὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον, ἐξακολουθήσασα καὶ μετὰ τὸ πέρας αὐτοῦ, μικροῦ δεῖν παρέδιδε τὴν Σικελίαν ὁλόκληρον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Καρχηδονίων, εὑρισκομένων τότε εἰς τὸν κο[illegible] τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως. Οὗτοι, κληθέντες ὑπὸ τῶν Ἐγεσταίων

ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ.

θειαν αὐτῶν ἐναντίον τῶν Σελινουντίων ἐν τῷ ἐξακολουθοῦντι περὶ
ρων ἀγῶνι, ἐξ οὗ εἶχε προκληθῇ ἡ ἐπὶ τὴν Σικελίαν ἐκστρατεία
Ἀθηναίων, ἔστειλαν τῷ 409 π. Χ. περὶ τοὺς ἑκατοντακισχιλίους
ας ὑπὸ τὸν Ἀννίβαν, τὸν γενναῖον ἔγγονον τοῦ ἐν Ἱμέρᾳ πρὸ ἑβδο-
οντα καὶ ἑνὸς ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Γέλωνος αἰσχρῶς ἡττηθέντος Ἀμίλκα.
πρόσκλησις αὕτη παρεῖχεν εἰς τὸν Ἀννίβαν εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν
κδικήσῃ τὴν ἧτταν τοῦ πάππου καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἑλληνικὰς
ις τῆς Σικελίας. Ὁ Σελινοῦς καὶ ἡ Ἱμέρα ἐκυριεύθησαν, οἱ ἐγκά-
οι ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς, αἱ πόλεις κατεσκάφησαν ἄρδην ὑπὸ τοῦ ὠμοῦ
τοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς δὲ ὁ Ἀννίβας ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ τούτων
υχιῶν, ἐπέστρεψε μετὰ τρία ἔτη (406 π. Χ.) εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ
ἐξαδέλφου αὐτοῦ Ἱμίλκωνος καὶ μεγάλης στρατιᾶς ἐξ ἑκατὸν εἴκοσι
άχιστον χιλιάδων ἀνδρῶν. Ὁ στρατὸς τῶν Ἀφρικανῶν ἔστη πρὸ
Ἀκράγαντος, τῆς πλουσίας καὶ φιλοτέχνου, ἀλλὰ καὶ ὀχυρᾶς πόλεως
κ τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς νήσου. Μακρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίστασις
Ἀκραγαντίνων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Συρακουσίων. Εἰς δὲ τοὺς
ους πόνους τῶν πολιορκητῶν προςετέθη καὶ ὁ λοιμὸς, ἐξ οὗ ἀπέθανε
αὐτὸς ὁ Ἀννίβας. Ἀλλ' ὁ Ἱμίλκων ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ θα-
ος στρατηγοῦ, καὶ μετὰ ἓξ ὅλων μηνῶν πολιορκίαν ἔπεσεν ὁ Ἀκρά-
ἀφ' οὗ τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων εἶχε προφθάσει νὰ διασωθῇ νύκτωρ
Γέλαν. Ἡ μεγάλη λεία, ἣν ἔστειλαν οἱ νικηταὶ εἰς τὴν Καρχηδόνα
ῆς ὀλβιωτάτης πόλεως τῶν Ἀκραγαντίνων, δὲν ἦτο τὸ κυριώτατον
ῶν κέρδος ἐκ τῆς δευτέρας σικελικῆς ἐκστρατείας. Πολὺ σημαντικώ-
ν ἦτο τὸ ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν
η συνέβη, φυγόντων τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ, ἐπελθὸν ἠθικὸν ὄφε-
τῶν Καρχηδονίων. Οὗτοι ἠδύναντο ἤδη νὰ προβῶσι θαρραλεώτερον
Σικελίᾳ, ἐν ᾧ τοὺς Ἕλληνας τῆς νήσου κατελάμβανεν ὁσημέραι με-
ζότερος φόβος. — Οὐδεμία δὲ τῶν σικελιωτικῶν πόλεων ᾐσθάνθη
ραῦμα ἀλγεινότερον τῶν Συρακουσῶν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρη-
ν ἡ μητρόπολις τῆς Σικελίας. Οἱ διαφυγόντες τὴν αἰχμαλωσίαν
ραγαντῖνοι κατηγόρουν τῶν στρατηγῶν, οὓς οἱ Συρακούσιοι εἶχον
λει εἰς βοήθειάν των. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ Σικελιῶται ἐπετίμων τοὺς
ακουσίους, ὅτι οἱ προϊστάμενοι τῶν πραγμάτων ἐν τῇ πόλει αὐτῶν
τοιοῦτοι, ὥςτε κινδυνεύει δι' αὐτοὺς τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἡ Σικε-
πᾶσα. Διῳκοῦντο δὲ οἱ Συρακούσιοι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πρὸς τοὺς
ναίους πολέμου ἐν ἔτει 413 π. Χ. δημοκρατικῶς, μεταρρυθμίσαν-

καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔζησεν ὁ Διονύσιος ὡς τύραννος τῶν Συρακουσῶν. Καὶ διεβοήθη μὲν ἐπὶ πλεονεξίᾳ καὶ φιλοχρηματίᾳ, ἐπὶ ἀφειδεῖ προστασίᾳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ μισθοφόρων, ἐπὶ ἀπανθρώπῳ ὠμότητι, ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἀληθὲς εἶνε, ὅτι τὰ ἔτη, καθ' ἃ ἦρξε τῶν Συρακουσίων, καίπερ δυσχεραινόντων ἐπὶ τῇ τυραννίδι, ὑπῆρξαν ἔτη, καθ' ἃ ἡ Καρχηδὼν ᾐσθάνθη μετ' ὀδύνης τὴν δύναμιν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων ἐν Σικελίᾳ. Πᾶσα ἡ ἐνέργεια τοῦ δραστηρίου τυράννου ἔτεινεν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν Καρχηδονίων ὡς πρὸς τελικὸν σκοπόν. Ἀλλ' ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῶν μετ' ἐπιτυχίας, προαπῃτεῖτο ἡ στερέωσις τῆς τυραννίδος διὰ παντὸς τρόπου, ἡ ὀχύρωσις τῶν Συρακουσῶν, ἡ ἐπέκτασις τῆς δυνάμεώς του. Ὁ δὲ τύραννος οὐδενὸς ἐφείσθη, ὅπως κατορθώσῃ ταῦτα, διαφορῶν περὶ τῆς ἠθικότητος ἢ τοῦ ἀκατακρίτου τῶν ἐκλεγομένων μέσων καὶ εἰς μόνον τὸ σκόπιμον ἀποβλέπων. Οἱ κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ πόλεμοι αὐτοῦ, τετράκις ἐπαναληφθέντες, κατέδειξαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τὴν χρησιμότητα τῶν πολιορκητικῶν αὐτοῦ μηχανῶν, ἐν αἷς τὸ πρῶτον ἤδη παρουσιάζεται ὁ καταπέλτης, καὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ στρατηγικὴν ἀξίαν. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τοὺς ἐν Σικελίᾳ καρχηδονικοὺς αὐτοῦ πολέμους κατετροποῦτο ὁ Ἰμίλκων καὶ ἔπειτα ὁ Μάγων, ὁ νικηφόρος τύραννος τῶν Συρακουσῶν δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τῶν βαρβάρων δάφνας, ἀλλ' ἐτράπη μὲν ἐπὶ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῶν Ἰταλιωτῶν, παρακμαζόντων ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν ἐγχωρίων Σαυνιτῶν καὶ Λουκανῶν, καὶ κατελάμβανε τὸν Κρότωνα, τὴν Καυλωνίαν, τὸ Ἱππώνιον, τὸ Ῥήγιον (387 π. Χ.), τῆς δὲ Ῥώμης ἁλούσης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, ἐδῄου τὰς παραλίας τοῦ Λατίου καὶ τῆς Τυρρηνίας, καί, θέλων νὰ γείνῃ κύριος τῆς ἀδριατικῆς θαλάσσης, κατελάμβανε μὲν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἰταλίας τὴν Ἀδρίαν, ἔκτιζε δ' ἐν τῷ αἰγιαλῷ τῆς Ἰλλυρίας νέαν ἀποικίαν, τὴν Λισσόν. Οὐδ' ἐστράφη σύμπασα ἡ προσοχὴ τοῦ κραταιοῦ τυράννου εἰς τὰ ἔργα τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ποίησιν ἠσχολεῖτο μετ' ἰδιαζούσης τινὸς φιλαρεσκείας, καὶ ἔχαιρε καλῶν εἰς τὰ βασίλεια αὐτοῦ καλλιτέχνας, ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων. Θνήσκων δὲ ὑπερεξηκοντούτης ἤδη τῷ 367 π. Χ., ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι δὲν περιέβαλλον τὸ μέτωπόν του μόνον αἱ δάφναι αἱ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς ἐν Σικελίᾳ καρχηδονικῆς Μοτύης καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Καβάλλοις κατατροπώσεως τοῦ Μάγωνος, ἀλλὰ καὶ ὁ στέφανος, ὃν ἔδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν τραγῳδίαν του *Ἕκτορος λύτρα*. — Τὸν Διονύσιον διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν

Συρακουσῶν, τῶν ὁποίων τὸ κράτος ἐπεξετείνετο ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς Σικελίας καὶ τῆς νοτιοδυτικῆς ἄκρας τῆς Ἰταλίας, ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν εἰκοσιοκτώ. Ἀλλὰ Διονύσιος ὁ νεώτερος ἦτο νεανίας πολὺ ἐκδεδιῃτημένος καὶ θηλυδρίας, ὑπ' οὐδεμιᾶς κοσμούμενος τῶν πατρικῶν ἀρετῶν. Ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν φύσεων, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται νὰ ἱδρύσωσί τι ἴδιον, ἀλλὰ φαίνονται οἱονεὶ ἐπίτηδες πεπλασμέναι ὅπως καταλύσωσι τὴν μετὰ μόχθων ἐμπεδωθεῖσαν πατρικὴν ἀρχήν. Τοιοῦτος ὢν ὁ Διονύσιος, ἐβάδισε μοιραίως εἰς τὸν ὄλεθρον, εἰ καὶ εἶχε παρ' ἑαυτῷ ἀξιάγαστον ποδηγέτην, τὸν φίλον καὶ θαυμαστὴν τοῦ Πλάτωνος Δίωνα, ἀδελφὸν τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ πολυγάμου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, τῆς Συρακουσίας Ἀριστομάχης. Καὶ μέχρι μέν τινος τὰ διδάγματα τῆς πολυτίμου πείρας τοῦ Δίωνος ἐφώτιζον τὰς ἄλλως σκολιὰς τρίβους, ἐφ' ὧν ἔβαινεν ὁ Διονύσιος, ὅςτις μόνον κατ' ὄνομα ἐβασίλευεν, ἀφίνων εὐχαρίστως τὰς ἡνίας τῆς ἀρχῆς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ φιλοσόφου αὐτοῦ συμβούλου. Ἐπί τινα χρόνον ἐφαίνετο, ὅτι ἐκεῖ παρὰ τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν ἔμελλε νὰ τελεσθῇ τὸ ὄνειρον τοῦ Πλάτωνος, ὃν ἐκάλεσεν ὁ Διονύσιος εἰς τὴν Σικελίαν τὸ δεύτερον ἤδη, πεισθεὶς εἰς τὸν Δίωνα, καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὑπόστασιν πραγματικὴν ἐν Συρακούσαις ἡ ἰδεώδης πολιτεία τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κακαὶ εἰσηγήσεις μετέβαλον τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις τοῦ τυράννου πρὸς τὸν Δίωνα, ὅςτις καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἰταλίαν, μάτην δυσανασχετοῦντος τοῦ Πλάτωνος. — Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Δίων δὲν ᾐσθάνετο τὰ δεινὰ τῆς ἐξορίας, ζῶν μεγαλοπρεπῶς ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου μετέβη ἐξ Ἰταλίας, διὰ τῶν στελλομένων αὐτῷ εἰσοδημάτων του. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ὅτε τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ ἐδημεύθησαν ὑπὸ τοῦ τυράννου, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ἄκουσα ἄλλον ἄνδρα, καὶ ἐκ Συρακουσῶν περιήρχοντο εἰς αὐτὸν εἰδήσεις πόσον μισητὸς εἶχεν ἀποβῇ ὁ Διονύσιος, ἀπεφάσισεν ὁ Δίων νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον. Στρατολογήσας λοιπὸν ἐν Ζακύνθῳ περὶ τοὺς ὀκτακοσίους μισθοφόρους, κατέπλευσεν εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ παράλια τῆς Σικελίας, καὶ κατέλαβε τὴν ὑπὸ Καρχηδονίων κατεχομένην πόλιν Μινώαν (357 π. Χ.). Ἐκεῖθεν δὲ μαθών, ὅτι ὁ Διονύσιος ἀπουσίαζεν ἐκ τῶν Συρακουσῶν, εὑρισκόμενος μετὰ στόλου κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἐτράπη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν διὰ ξηρᾶς τὴν πρὸς τὰς Συρακούσας ἄγουσαν. Ἐν ᾧ δὲ ἤδη εὑρίσκετο καθ' ὁδόν, συνέρρεον πρὸς αὐτὸν ἐπίκουροι ἐκ πάσης τῆς Σικελίας καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, οὕτως ὥςτε, ὅτε

ἤασε πρὸ τῶν Συρακουσῶν, ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς εἰκοσακις-
λίους ἄνδρας. Ἐστεφανωμένοι μετὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς προςήκουσαν
σίαν ὥρμησαν οἱ περὶ τὸν Δίωνα πρὸς τὰς Συρακούσας, ὧν οἱ πολῖται
ἰ τῇ θέᾳ τῶν ἐλευθερωτῶν ἐξηγέρθησαν ἐναντίον τῆς τυραννίδος καὶ
ν ὀπαδῶν καὶ ὀργάνων αὐτῆς, ἐν ᾧ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Συρακου-
ων ἐξῆλθον ἐπὶ τὰς πύλας εἰς συνάντησιν τοῦ Δίωνος, φέροντες ἑορτά-
ιον ἐσθῆτα. Ἡ εἰς τὴν πόλιν εἴςοδος ὡμοίαζε πρὸς πομπὴν πανηγύ-
ως, ἡ δὲ δεξίωσις τοῦ Δίωνος ὑπῆρξε δεξίωσις θεοῦ. Ἐν τούτοις δὲ
τὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἐπανῆλθεν ὁ Διονύσιος ἐξ Ἰταλίας· καὶ ἀντέσχε μὲν
ι μακρὸν ἡ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν κρατουμένη ἄκρα τῆς Ὀρτυγίας,
λ' ἐπὶ τέλους ὁ τύραννος μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις καὶ αἱμα-
ρὰς, ἀλλ' ἀτυχεῖς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν συγκρούσεις ἠναγκάσθη νὰ
οχωρήσῃ, ἀπελθὼν μετὰ πολλῶν φίλων καὶ τῶν θησαυρῶν του εἰς τοὺς
Ἰταλίᾳ Λοκρούς. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Διονυσίου
ἀρχὴ δὲν περιῆλθεν εἰς τὸν Δίωνα, ὡς ἠδύνατο πᾶς τις νἀναμένῃ.
π' ἐναντίας δὲ τὸ μὲν ἐκ τῆς γεννηθείσης ὑποψίας τοῦ πλήθους, τὸ δ'
τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἄλλοτε φίλου τοῦ Δίωνος δημαγωγοῦ Ἡρα-
είδου προῆλθε στάσις, ἧς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίωξις τοῦ Δίω-
ς ἐννέα μῆνας μετὰ τὴν εἰς Συρακούσας πανηγυρικὴν εἴςοδόν του ὡς
ευθερωτοῦ. Καὶ ἀνεκλήθη μὲν ἔπειτα καὶ ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην περιω-
ὴν, κυριεύσας καὶ αὐτὴν τὴν Ὀρτυγίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσεν ὑπὸ
ίφος δολοφόνον ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ τοῦ παλαιοῦ φίλου, τοῦ Ἀθηναίου
ιαλλίππου (359 π. Χ.), ὅςτις καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Ἀλλὰ μετὰ
ύο μῆνας ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Καλλίππου ἐξερράγη ἐν Συρακούσαις νέα
πανάστασις, δι' ἧς ἔγειναν κύριοι τῆς ἀρχῆς ὁ μὲν μετὰ τὸν δὲ δύο ἀδελ-
φοὶ τοῦ Διονυσίου, ὁ Ἱππαρῖνος (353–351 π. Χ.) καὶ ὁ Νυσαῖος (351
-346 π. Χ.). — Αἱ συχναὶ αὗται ἐπαναστάσεις ἀνέῳξαν τὴν ὁδὸν τῆς
καθόδου εἰς τὸν Διονύσιον, ὅςτις ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὰς Συρακού-
σας τῷ 346 π. Χ. μετὰ δεκαετῆ ἐξορίαν. Ἀλλὰ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ
ὠμότης, ἣν εἶχεν ἀναπτύξει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐξορίας ἐν Λοκροῖς
καὶ Ῥηγίῳ καὶ ἣν ἐπέδειξε καὶ ἐν Συρακούσαις κατὰ τὴν ἐπιστροφήν
του, ὥςτε οἱ Συρακούσιοι ἀπελπισθέντες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ
άννου τῶν Λεοντίνων Ἱκέτα. Καὶ περιώρισε μὲν οὗτος τὸν Διονύ
ὴν νησῖδα Ὀρτυγίαν, ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι ἐνόησαν ταχέως,
λευθερωτοῦ νέον δεσπότην εἶχον καλέσει, καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις
χμένου μεγάλου ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων κινδύνου. Ἐν οὗ

ρισκόμενοι θέσει, ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσι σωτηρίαν παρὰ τῆς μητ
πόλεως, ἧς ἦσαν ἄποικοι, τῆς Κορίνθου. Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἐπωφελούμ
ἐκ τῆς εἰρήνης τῆς ἐπακολουθησάσης εἰς τὸν τότε περατωθέντα ἱε
πόλεμον, ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς Συρακουσίους διακεκριμένον τῆς πόλε
αὐτῶν πολίτην, τὸν ἐνάρετον Τιμολέοντα, ὅςτις εἶχεν ἀναδειχθῆ οὐτ
ἄκαμπτος φίλος τῆς ἐλευθερίας, ὥςτε δὲν ἐδίστασε νὰ συνεργήσῃ
τὸν φόνον τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Τιμοφάνους, ὅτε οὗτος ἐτόλμησε νὰ ἐπ
6ληθῇ ὡς τύραννος εἰς τοὺς Κορινθίους (366 π. Χ.). Καὶ εἶχον μ
ἔκτοτε παρέλθει εἴκοσιν ὅλα ἔτη, καθ' ἃ ὁ Τιμολέων ἔζη ὑπὸ τὸ β
ρος τῆς μητρικῆς κατάρας μακρὰν τῆς πολιτείας ἐν τοῖς ἐρημοτάτ
τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' οἱ Κορίνθιοι δὲν εἶχον λησμονήσει τὴν ἀκλόνητ
αὐτοῦ μεγαλοψυχίαν, καὶ ἐθεώρησαν, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσω
καλλίτερον τοὺς δεομένους ἐπικουρίας ἀποίκους αὐτῶν ἢ διὰ τῆς
αὐτοὺς ἀποστολῆς τοῦ γηραιοῦ συμπολίτου, ὅςτις, καίπερ ἄγων ἤ
ἡλικίαν ἐτῶν ἑξήκοντα καὶ πέντε, διετήρει τὸ πῦρ τῆς νεότητος καὶ τ
μισοτύραννον ὁρμὴν τῶν ἀνδρικῶν χρόνων. — Ἡ ἐν Σικελίᾳ εὐεργ
τικὴ δρᾶσις τοῦ Τιμολέοντος ἐδικαίωσε τὴν ἐπ' αὐτὸν πεποίθησιν τ
Κορινθίων. Ἀφικόμενος εἰς Σικελίαν μετὰ δέκα πλοίων καθ' ὃν χρόν
ἐν Συρακούσαις τὴν μὲν Ὀρτυγίαν κατεῖχεν ὁ Διονύσιος, τὴν δὲ πό
καὶ τὸν λιμένα ὁ Ἱκέτας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κληθέντων Καρχηδ
νίων, κατώρθωσε διὰ συνέσεως καὶ καρτερίας ἀξιοθαυμάστου νὰ ἴδῃ ἐ
τὸς πεντήκοντα μόνον ἡμερῶν παραδιδομένην εἰς αὐτὸν τὴν ἀκρόπολ
ὑπὸ τοῦ Διονυσίου (344 π. Χ.). Ὁ ἄλλοτε κραταιὸς τύραννος ἀπεχ
ρει μετὰ τῶν θησαυρῶν του, ὅπως ζήσῃ ἐν Κορίνθῳ ὡς ἰδιώτης, καὶ ἐ
λέγεται τελευτήσας τὸν βίον ὡς γραμματοδιδάσκαλος, ἀφ' οὗ ἠξιώθη
ἔτει 337 π. Χ. τῆς ἐπισκέψεως τοῦ νικηφόρου Φιλίππου. Ὁ δὲ Τιμολέω
γενόμενος κύριος τῆς Ὀρτυγίας, μετ' οὐ πολὺ κατελάμβανεν ὁλόκληρ
τὴν πόλιν τῶν Συρακουσῶν, ἐξ ἧς ἔφευγεν ὁ Ἱκέτας, ἐγκαταλειφθ
ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, ὑποπτευθέντων, ὅτι ἐπροδίδοντο ὑπὸ τοῦ τ
ράννου τῶν Λεοντίνων. Ἐλευθερώσας δὲ τὰς Συρακούσας ὁ γενναῖ
Κορίνθιος, τὴν μὲν ἄκραν, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα τῆς τυραννίδος, κατ
σκαψεν, ἐνοικοδομήσας τὰ δικαστήρια χάριν τῶν πολιτῶν, τὴν δὲ π
λιν, ἐρημωθεῖσαν ὑπὸ τῶν πολέμων καὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν δει
τῆς τυραννίδος, ἐνέπλησε κατοίκων, κληθέντων ἐκ τῆς Κορίνθου καὶ τ
ἄλλων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Διαμοιράσας δὲ εἰς τοὺς πολίτα
ἀνορθώσας τὰ οἰκονομικὰ τῆς πόλεως καὶ ἐγκαταστήσας τὸ

κὸν πολίτευμα καὶ θέσας νόμους δικαίους, κατέστησεν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰς Συρακούσας πόλιν εὐτυχῆ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ εὐεργετικὴ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ἐπίδρασις ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τὰς ἄλλας σικελιωτικὰς πόλεις, καταλυομένων τῶν τυράννων καὶ τῆς νέας ἐλευθερίας ἀνυψούσης τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων τῆς νήσου. Ἡ δὲ παρὰ τὸν ποταμὸν Κρίμησον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Σελινοῦντος νίκη τοῦ Τιμολέοντος κατὰ τῶν Καρχηδονίων, οἵτινες ἐπεχείρησαν νέαν ἐκστρατείαν, φοβηθέντες ἐκ τῆς ὁσημέραι αὐξανούσης εὐημερίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας, ἐπέστεψε τὴν λαμπρὰν τοῦ Κορινθίου ἐργασίαν. Τελέσας δ' ἐπ' ἀγαθῷ τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν καὶ ὑπερακοντίσας πᾶσαν προσδοκίαν, ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτοῦ, μὴ θελήσας νὰ κρατήσῃ δι' ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καταθέσας αὐτὴν εὐθὺς ὡς εἶδε πάλιν ἐλευθέρας καὶ εὐτυχεῖς τὰς Συρακούσας. Ἔκτοτε δ' ἔζησεν ὁ Τιμολέων ὡς ἰδιώτης ἐν Συρακούσαις ἐν μέσῳ τιμῶν καὶ δόξης, μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς του παρέχων συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας εἰς τοὺς νέους αὐτοῦ συμπολίτας καὶ εὐφημούμενος καὶ γηροτροφούμενος ἐν τιμῇ καὶ ἐπιδεικνυόμενος εἰς τοὺς τὴν πόλιν ἐπισκεπτομένους ξένους ὡς ἀξιοθέατος ἥρως χρηστότητος καὶ ἀρετῆς. Οὐδὲ ἠδύνατο νὰ συνοψισθῇ τοῦ χρηστοῦ ἀνδρὸς ὁ βίος ἐπιτυχέστερον ἢ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ ψηφισθέντος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, καθ' ὃ «ὁ δῆμος τῶν Συρακουσίων θάπτει μὲν αὐτὸν »διὰ δαπάνης διακοσίων μνῶν, ἐτίμησε δ' εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον δι' ἀγώ»νων μουσικῶν, ἱππικῶν, γυμνικῶν, ὅτι τοὺς τυράννους καταλύσας καὶ »τοὺς βαρβάρους καταπολεμήσας καὶ τὰς μεγίστας τῶν ἀναστάτων »πόλεων οἰκίσας ἀπέδωκε τὰς πόλεις τοῖς Σικελιώταις.»—Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιμολέοντος (336 π. Χ.) ἡ Σικελία ὑποπίπτει πάλιν εἰς τὴν ἀναρχίαν, ἧς καρπὸς ὑπῆρξε διὰ τὰς Συρακούσας ἡ διὰ τῆς ὀλιγαρχίας ἐπάνοδος εἰς τὴν τυραννίδα. Τυραννοῦντος δὲ ἤδη τοῦ Σωσιστράτου, ἀναφαίνεται ὁσημέραι ἰσχυρότερος, ἐκ μικρῶν ἀρχόμενος, Ἀγαθοκλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Καρκίνου, ὅστις καὶ κατορθόνει τέλος ἐν μέσῳ τῶν στάσεων, αἵτινες διῄρουν τοὺς Συρακουσίους καὶ ἐπήνεγκον τὴν πτῶσιν τοῦ ἀπεχθοῦς τυράννου, νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς εὐνοίας καὶ προστασίας τῶν ἀπορωτέρων πολιτῶν (317 π. Χ.). Συνεδέθη δὲ ἡ ἀνύψωσις τοῦ Ἀγαθοκλέους πρὸς ἐπαγγελίας δοθείσας εἰς τὰ πλήθη καὶ σκληρὰν σφαγὴν τῶν ἑξακοσίων ἀριστοκρατικῶν, οἵτινες διεῖπον τέως ἀ τῆς πολιτείας, καὶ τῶν περὶ α [illegible] ούτων καταλαβὼν ὑς ἀντιπάλους τρόμος κατέσ [illegible] ις ἰσχυρὸν καὶ

ἄροβον, στηριζόμενον εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τοῦ δήμου καὶ ἐξ αὐτῆς, οὐχὶ δ' ἐκ δορυφόρων ἀπεκδεχόμενον τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀσφάλειαν. Διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος τοῦ Ἀγαθοκλέους ταχέως ἠνωρθώθησαν τὰ οἰκονομικὰ τῶν Συρακουσῶν, ηὐξήθη τὸ ναυτικὸν καὶ ἐπληρώθησαν ὅπλων αἱ ἀποθῆκαι· ἤρχισε δ' ἐπεκτεινομένη ἡ δύναμις τῶν Συρακουσίων ἐν Σικελίᾳ, καὶ ἐπιτηδείως κατεστέλλετο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρκίνου πᾶσα ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὑπὸ τῶν φυγάδων κατ' αὐτοῦ ἐνέργεια. Ἐκνικηθέντων δὲ τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Ἑλλήνων ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῶν Συρακουσίων, ὁ Ἀγαθοκλῆς ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὸν ὑπολειπόμενον μέγιστον καὶ αἰώνιον ἐχθρὸν τῶν Σικελιωτῶν, τοὺς Καρχηδονίους. Μετὰ προηγουμένας τινὰς ἐχθροπραξίας ἡ Καρχηδὼν ἔστειλε τῷ 311 π. Χ. πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐν Σικελίᾳ δυνάμεων αὐτῆς νέον στρατὸν ὑπὸ τὸν Ἀμίλκαν. Συγκροτηθείσης δὲ μάχης μεταξὺ Γέλας καὶ Ἱμέρας παρὰ τὸν λόφον Ἔκνομον, ἐνικήθη ὁ Ἀγαθοκλῆς. Συνέπεια δὲ τῆς ἥττης ταύτης τῶν Συρακουσίων ὑπῆρξεν ἡ προσχώρησις τῶν πλείστων σικελιωτικῶν πόλεων εἰς τοὺς νικητάς, οἵτινες μετ' ὀλίγον ἤδη ἐπολιόρκουν αὐτὰς τὰς Συρακούσας. Πᾶς τις ἄλλος, βλέπων τοὺς βαρβάρους κυρίους ὄντας σχεδὸν ἁπάσης τῆς Σικελίας καὶ προέχοντας πολὺ κατά τε τὰς πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις, ἤθελε κλίνει τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς μοιραίας συμφορᾶς. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἀντὶ νἀπελπισθῇ ἐπεχείρησε μετὰ τόλμης ἀνηκούστου πρᾶξιν ἀνέλπιστον καὶ παρατολμοτάτην, ἀποφασίσας νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τῆς Καρχηδόνος, ὅπως οὕτως ἐξαναγκάσῃ τοὺς Καρχηδονίους νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῶν Συρακουσῶν. Κατορθώσας δὲ δι' ἐξαπατήσεως τῶν κατεχόντων τὸν λιμένα τῶν Συρακουσῶν Καρχηδονίων νὰ ἐξέλθῃ μετὰ ἑξήκοντα πλοίων, ἐφ' ὧν εἶχεν ἐπιβιβάσει περὶ τὰς δεκατέσσαρας χιλιάδας ἀνδρῶν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ὅτε δὲ προσωρμίσθη εἰς τὰ παράλια τῆς Καρχηδόνος, θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς μετ' αὐτοῦ νὰ πολεμήσωσι γενναίως, ἔκαυσε τὸν στόλον καὶ προεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα μετὰ θάρρους. Κυριεύσας δ' ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ τὴν Μεγάλην πόλιν καὶ τὸν Λευκὸν λεγόμενον Τύνητα καὶ καταστρέψας τὰς πόλεις ταύτας, ἔφθασε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς τῆς Καρχηδόνος (310 π. Χ.). Ἡ μεγάλη αὐτοῦ νίκη κατὰ τῶν ἐκ τῆς πολιορκουμένης πόλεως ἐξελθόντων τεσσαρακοντακισχιλίων Καρχηδονίων, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν Ἄννων, ἔπεισε τοὺς ἡττηθέντας νὰ ζητήσωσιν ἐκ Σικελίας τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀμίλκα. Καὶ ἐστ

οὗτος περὶ τοὺς πεντακισχιλίους εἰς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων πολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἔμεινεν ἐξακολουθῶν τὴν πολιορκίαν τῶν Συρουσῶν, ἕως τὸ ἐπόμενον ἔτος ἔπεσεν ἔν τινι μεγάλῃ κατὰ τῆς πόλεως δῳ (309 π. Χ.). Ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ γενναίου, ἀλλ' ἀτυχοῦς Ἀφριοῦ στρατηγοῦ, κοπεῖσα ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἐστάλη ὡς τρόπαιον τὸν Ἀγαθοκλέα, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ προέβαινεν ἀπὸ νίκης εἰς νίκην. ιές μὲν τῶν πόλεων προςεχώρουν εἰς αὐτὸν ἐκ φόβου, τινὲς δὲ διὰ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους μῖσος. Λίβυες καὶ Νομάδες, ἀποστάντες ὸ τῶν Καρχηδονίων, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Ἀγαθοκλέους. Ἀλλ' τούτοις οἱ Καρχηδόνιοι παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἥττας καὶ ζημίας τεῖχον ἀκόμη μετὰ καρτερίας θαυμαστῆς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Ἀγαλῆς, ἐξακολουθοῦντος εἰς μῆκος τοῦ πολέμου, περιῆλθεν εἰς τὴν άγκην νὰ ζητήσῃ συμμάχους. Ἀλλά, κατεχομένου ἀκόμη τοῦ πεγους ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Καρδονίων, οὔτε ἐκ Σικελίας καὶ ταλίας, οὔτε ἐκ τῆς Πελοποννσου ἠδύνατο νὰ λάβῃ βοήθειαν. ιὰ τοῦτο λοιπὸν ἔστειλεν, ὡς δομεν, πρέσβεις πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς Κυρήνης Ὀφέλλαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ
ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΕΝ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙ ΝΙΚΑΣ ΚΟΠΕΝ

Αἱ προτάσεις τοῦ Ἀγαθολέους, ὑποσχομένου νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἐκ Κυρήνης σύμμαχον ὁλόκληρον τὴν Λιβύην, ἤρεσαν εἰς τὸν Ὀφέλλαν. Καλέσας εἰς βοήθειαν τοὺς Ἀθηναίους, πρὸς οὓς συνεδέετο ἅτε ἔχων σύζυγον ἀπόγονον τοῦ Μιλτιάδου, καὶ πολλοὺς λαβὼν ἐπικούρους ἔκ τε τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, προςδραμόντας ἐπ' ἐλπίδι μεγάλων ἐν Καρχηδόνι ὠφελημάτων, ἀνεχώρησεν ἐκ Κυρήνης μετὰ στρατιᾶς πεζῶν μὲν ὑπὲρ τοὺς μυρίους, ἱππέων δ' ἑξακοσίων, ἁρμάτων δ' ἑκατὸν καὶ ἑτέρων δεκακισχιλίων περίπου ἀτάκτων ἀνδρῶν. Μετ' ἀγαθῶν ἐλπίδων ὡς πρὸς ἀποικίαν ἐβάδισεν ὁ στρατὸς τῶν Κυρηναίων ἐπὶ δύο μῆνας καὶ πλέον διὰ τῆς ἐρήμου, καίπερ κακοπαθῶν καὶ παλαίων κατὰ τῆς ἀνυδρίας καὶ ἀσιτίας, κατὰ τοῦ πνίγους καὶ τῶν δαετῶν θηρίων. Τέλος δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Καρχηδονίαν, ὅπου τὸ μὲν πρῶον ὁ Ὀφέλλας ἔγεινε φιλοφρόνως δεκτὸς ὑπ λίγας δ' ἡμέρας ἐφονεύετο ὑπὸ τῶν Συρα οῦ καλέσαντος αὐτὸν ἐπὶ συμμαχίᾳ, οἱ

τιῶται, μείναντες ἄνευ ἀρχηγοῦ, ἠναγκάζοντο νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγαθοκλέους (308 π. Χ.).

Ὁ θάνατος τοῦ Ὀφέλλα καὶ ἡ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀγαθοκλέους συγχώνευσις τῶν εἰς Καρχηδόνα ἀκολουθησάντων αὐτὸν ἐστέρησε τὴν Κυρηναϊκὴν παντὸς στηρίγματος. Ἡ Κυρήνη ἔμεινεν ἀβοήθητος πρὸς τὰς ἐκ νέου ἐξεγειρομένας κατακτητικὰς διαθέσεις τοῦ Πτολεμαίου. Ἐπανελθὼν ἐκ Πελοποννήσου μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς πρὸς τὸν Κάσσανδρον συμμαχίας δὲν ἠμέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς παρουσιαζομένης εὐκαιρίας. Ἀπέστειλε λοιπὸν εἰς Κυρήνην μετὰ στρατοῦ τὸν προγονόν του Μάγαν, ὅςτις ἠδυνήθη ἄνευ μεγάλης ἀντιστάσεως νὰ ὑποτάξῃ τὴν χώραν, ἣν διῴκησεν ἔκτοτε ὡς ἡγεμὼν ὑποτελὴς τοῦ Πτολεμαίου.

Ὁ δὲ Ἀγαθοκλῆς οὐ πολὺν χρόνον μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ Ὀφέλλα, εἰ καὶ ἡ καρχηδονικὴ αὐτοῦ ἐκστρατεία ἔβαινεν ὁσημέραι εὐτυχέστερον, ἠναγκάζετο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Καρχηδονίαν, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου εἶχε καταστῇ ἀναγκαία ἡ παρουσία αὐτοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀμίλκα εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τοὺς Ἀκραγαντίνους τὸ τολμηρὸν σχέδιον νὰ κυριαρχήσωσιν ἐν Σικελίᾳ. Αἱ Συράκουσαι, ἡ ἰσχὺς τοῦ Ἀγαθοκλέους εὑρίσκοντο ἐν κινδύνῳ. Ὁ Ἀγαθοκλῆς, ναυπηγήσας ἐλαφρὰ πλοῖα καὶ ἐπιβιβάσας εἰς αὐτὰ δισχιλίους στρατιώτας, ἀφεὶς δ' ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν Ἀρχάγαθον, ἔσπευσεν εἰς τὴν Σικελίαν. Διαρρυθμίσας δ' ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ πράγματα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ ὁ υἱός αὐτοῦ Ἀρχάγαθος μετά τινας πρώτας ἐπιτυχίας εὑρίσκετο ἤδη ἐν μεγάλῃ στενοχωρίᾳ. Ὁ στρατὸς τῶν Συρακουσίων καὶ τῶν συμμάχων σκορπιζόμενος ἐξησθένει, ἐν ᾧ οἱ Καρχηδόνιοι ἀπ' ἐναντίας συνεκέντρονον τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις. Οἱ ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων τὸ πρῶτον ἀποστάντες ἰθαγενεῖς καὶ περίοικοι λαοὶ ἤρχισαν ἀποχωροῦντες ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ προςχωροῦντες πάλιν εἰς τοὺς προτέρους αὐτῶν φίλους. Τέλος αὐτὸς ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἐπιχειρήσας μάχην καὶ ἡττηθείς, περιῆλθεν εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥςτε ἀπεφάσισε νὰ σωθῇ, φεύγων μόνος εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ τῇ εἰςηγήσει αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ του, ὀργισθέντος ἐπὶ τῇ πατρικῇ ἀποφάσει, ὁ Ἀγαθοκλῆς συνελήφθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν του, εἰ καὶ οὗτοι δὲν κατώρθωσαν εἰς τέλος νὰ ἐμποδίσωσι τὴν φυγήν του. Καὶ ὁ μὲν Ἀγαθοκλῆς εὑρὼν πλοῖον ἀνεχώρησε μόνος εἰς τὴν Σικελίαν (306 π. Χ.), οἱ δ' ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ ἐναπολειφθέντες στρατιῶται ἀγανακτήσαντες ἐφόνευσαν τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, καὶ μέρος μὲν προςῆλθον εἰς

ὺς Καρχηδονίους, μέρος δὲ ὑποκύψαντες εἰς αὐτοὺς ἐν ἀγῶνι ἠναγκάησαν νὰ καλλιεργῶσι δέσμιοι αὐτὴν ἐκείνην τὴν γῆν, ἣν ἄλλοτε εἶχον ώσει ὡς νικηταί.

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀγαθοκλῆς εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος ς εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐκστρατείας, ὡς ἄριστον μέτρον πρὸς ἐκφόβησιν ν ἐχθρῶν του ἐθεώρησε τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τῶν συγγενῶν τῶν ἐν αρχηδονίᾳ φονευσάντων τοὺς υἱούς του στρατιωτῶν. Ἐν ᾧ δ' ἐν Συραύσαις τὰ πάντα ἐπληροῦντο αἱμάτων, ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ἐγέστης, ἥτις εἶχεν ἀρνηθῇ νἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν βοήθειαν, ἐπιδείξας ετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς δυστυχοῦς πόλεως νήκουστον ἀπανθρωπίαν. Αἱ ὠμότητες αὗται κατέστησαν τὸν Ἀγαθολέα οὕτω μισητὸν, ὥστε ἐσκέφθη νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν, ἐν ᾗ ἔφερεν δη τὸ ὄνομα βασιλέως ἀπὸ τοῦ 307 π. Χ., καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἐπιφανέστατον τῶν ἀντιπολιτευομένων, τὸν ἀρχηγὸν τῶν φυγάδων Δεινοκράτην, προτείνων εἰς αὐτὸν τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐν Συρακούσαις ἀνόρθωσιν τῆς δημοκρατίας. Ἀλλὰ τοῦ Δεινοκράτους ἀποβλέποντος εἰς τὴν μοναρχίαν καὶ μὴ συμφωνήσαντος, ὁ Ἀγαθοκλῆς, ὁμολογήσας εἰρήνην μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ, ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτοῦ, καὶ νικήσας ἐφόνευσε τοὺς ὀπαδούς του, μόνον αὐτοῦ τοῦ Δεινοκράτους φεισθεὶς, ὃν ἀνέδειξε στρατηγὸν μέρους τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, διατηρήσας τὴν φιλίαν μέχρι τελευτῆς.

Ἀπαλλαγεὶς ὁ Ἀγαθοκλῆς τῆς ἔχθρας τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Δεινοκράτους καὶ τῶν φυγάδων Συρακουσίων κινδύνων, ἐρρίφθη πάλιν ἀκράτητος εἰς νέας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις συμφώνως πρὸς τὴν πολυπράγμονα αὐτοῦ φύσιν. Ἐκ τῆς Σικελίας μετήγαγε τὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Ἰταλίαν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀδριατικοῦ πελάγους καὶ πέραν μέχρις αὐτῆς τῆς Κερκύρας, ἣν ἐκυρίευσεν, ἐλευθερώσας ἀπὸ τοῦ Κασσάνδρου (300 π. Χ.). Ἀλλ' ἡ πολεμικὴ αὕτη ἐνέργεια τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἀγαθοκλέους μικρὸν ἀπεῖχε πειρατείας. Οὐδὲ παρεῖχεν εἰς τὸν Ἀγαθοκλέα ἡ ἀνάμιξις αὕτη εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τὰ τῆς Ἀνατολῆς τὴν γοητείαν ἐκείνην, ἣν ἐγέννα ὁ ἀγὼν ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Διὰ τοῦτο ἐν βαθεῖ ἤδη γήρατι εὑρισκόμενος καὶ ἄγων ἡλικίαν ἐτῶν δύο καὶ ἑβδομήκοντα παρεσκευάζετο καὶ πάλιν εἰς μέγαν ἀ τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πεπρωμένον εἰς τὸν ην νἀντεπεξέλθῃ ἐκ νέου κατὰ τῆς φοινικικῆς Ἀφρ ἐσσετο εἰς τὴν ἑλληνικὴν Σικελίαν ἡ ἧττα τῆς Ι

ἧς ἡ κατάλυσις ἔμελλε νὰ δοξάσῃ τὴν Ῥώμην. Μετὰ τριακονταετῆ σχεδὸν τυραννίδα ὁ πλέον ἢ ἅπαξ διασωθεὶς ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν ὀδυνηρὸν θάνατον, ὃν παρεσκεύασεν αὐτῷ τὸ ἐξ ἐνεργείας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐγγόνου Ἀρχαγάθου δοθὲν εἰς αὐτὸν δηλητήριον. Οὐδ' ἀνῆλθεν εἰς τὴν ποθητὴν ἀρχὴν ὁ ἀσεβὴς ἔγγονος ὁ κατὰ τοῦ πάππου παροξύνας τὸν φαρμακέα, ἐπειδὴ ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐκήρυξεν, ὅτι ἀποδίδει τὴν δημοκρατίαν εἰς τοὺς Συρακουσίους πρὶν ἢ ἀναβῇ ἐθελουσίως ἐπὶ τὴν πυράν, ἥτις μόνη ἔμελλε νἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῶν φρικτῶν ἐκ τοῦ φαρμάκου ἀλγηδόνων (289 π. Χ.).

ιγ'

Ὁ Δημήτριος ἐν Ἑλλάδι.

Ἡ εἰς τὴν Αἴγυπτον χάριν ἀνακτήσεως τῆς Κυρηναϊκῆς ἀναχώρησις τοῦ Πτολεμαίου ἄφινεν ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐνεργείας εἰς τὸν Ἀντίγονον. Εἴδομεν ἤδη πῶς ἡ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ 311 π. Χ. ἀναγραφεῖσα ἐλευθερία τῶν ἑλληνίδων πόλεων εἶχε χρησιμεύσει εἰς τὸν Πτολεμαῖον ὡς πρόσχημα, ὅπως ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἐλαττώσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου. Ἤδη ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅπως ἐπὶ τῷ αὐτῷ προσχήματι ἀντιπράξῃ ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῶν δύο συμμάχων, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Κασσάνδρου. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα στόλον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν εἰς τὸν Κάσσανδρον ὑποτεταγμένων πόλεων. Τὴν δὲ ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τούτου ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱόν, τὸν Δημήτριον, ὅςτις τὸν Ἰούνιον τοῦ 307 π. Χ. κατέπλεεν αἰφνιδίως εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἔχων πεντακισχίλια τάλαντα ἀργυρίου καὶ στόλον διακοσίων πεντήκοντα νηῶν.

Δέκα ἤδη εἶχον παρέλθει ἔτη ἀφ' οὗ χρόνου ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἐγκαταστήσει ἐν Ἀθήναις ὡς ἐπιστάτην Δημήτριον τὸν Φαληρέα. Δημήτριος ὁ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου, καίπερ ἐκ ταπεινῶν γονέων ἕλκων τὸ γένος, εἶχε πορισθῇ ἐν τῷ οἴκῳ Τιμοθέου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόνωνος καὶ ὡς ἀκροατὴς Θεοφράστου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι, παρ' οἷς εἶχεν ἤδη διακριθῇ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεύς, ἀνακηρύσσοντες αὐτὸν τῇ ἐπινεύσει τοῦ Κασσάνδρου ἄρχοντά των, ἐφαντάζοντο ἴσως, ὅτι ἀνέθετον τὴν πόλιν εἰς τὴν προστασίαν συμπολίτου φιλοσόφου. Ἀλλὰ δὲν εἶξευρον, ὅτι αἱ

Ἀθῆναι ὑπὸ ἐπιστάτην τὸν Δημήτριον ἔμελλον νὰ παραδοθῶσιν οἱονεὶ δέσμιοι εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἀληθῶς κατὰ τὴν δεκαετίαν, καθ' ἣν ἦρξε τῆς πόλεως ὁ Φαληρεύς, ἡ μὲν κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν παρουσίαζε κίνησίν τινα καὶ ζωήν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν φαινομένην ταύτην κοινωνικὴν εὐμάρειαν ἐθάπτετο τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπεπνίγετο ὁ πολιτικὸς βίος. Καὶ ἐν ᾧ ἡ πόλις ἐξηκολούθει τηροῦσα τοὺς τύπους μόνον τοῦ πάλαι πολιτεύματος, καὶ ἐδέχετο ἐπιπροσθέτους θεσμοὺς παρὰ τοῦ περιπατητικοῦ τυράννου, ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀθηνῶν ὕπαρξις διεπαίζετο κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν. Ἀντὶ δὲ τῆς ἀποβληθείσης ἀληθοῦς αὐτονομίας ἔδιδεν ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ὁ ἀνώτατος ἄρχων τὸ παράδειγμα τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀκολασίας, τῆς εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας ὑποκλίσεως καὶ τῆς ἐν παντελεῖ περὶ τῆς πολιτικῆς ἀδοξίας ἀμεριμνησίᾳ ἐπιδόσεως εἰς τὸ παρὰ πόδας εὐφρόσυνον καὶ τὰς παροδικὰς τοῦ βίου χαρμονάς.

Ἡ πόλις δὲν ἦτο ἐπὶ τοῦ Φαληρέως πτωχή, καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς ἦτο κατ' ὀλίγον μόνον μικρότερος τοῦ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς. Γενομένης ἐπ' αὐτοῦ ἀπογραφῆς τῶν κατοικούντων τὴν Ἀττικήν, εὑρέθησαν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πολῖται ἀνερχόμενοι εἰς εἴκοσι καὶ μίαν χιλιάδα, οἱ δὲ μέτοικοι εἰς δεκακισχιλίους καὶ οἱ ἀνὰ τὴν χώραν δοῦλοι εἰς τετρακοσίας χιλιάδας. Αἱ δὲ πρόσοδοι τῆς πόλεως λέγεται, ἴσως οὐκ ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅτι συνεποσοῦντο ἐπὶ τοῦ Δημητρίου εἰς χίλια διακόσια τάλαντα, ἤτοι περίπου εἰς 57,600,000 σημερινῶν δραχμῶν. Ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν πόρων τούτων ὀλίγα μόνον ἐδαπανῶντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἄμυναν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα κατεσπαταλῶντο ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου εἰς δημοσίας ἑορτὰς καὶ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἄκρατον βίον. Περιλάλητα ἀπέβησαν τὰ πολυδάπανα συμπόσια τοῦ Δημητρίου, ὅλως ἀντίθετα πρὸς τὴν λιτὴν αὐτοῦ δίαιταν πρὸ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διεθρυλοῦντο δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οἱ ἔρωτες αὐτοῦ καὶ ἡ περισσὴ ἐπιμέλεια ἣν κατέβαλλε περὶ τὸ σῶμα, ξανθιζόμενος τὴν κόμην καὶ ὑπαλειφόμενος τὸ πρόσωπον καὶ ἐγχρίων ἑαυτὸν διὰ μύρων πολυτελῶν.

Ὡς δὲ ὁ ἐπιστάτης ἦτο φιλόσοφος ἅμα καὶ κομψευόμενος, νομοθέτης, θεσμῶν διαρρυθμιζόντων τὰ δημόσια ἤθη καὶ ἅμα ἄσωτος καὶ θηλυδρ οὕτω καὶ ἡ πόλις ἐφιλοσόφει, ἀλλὰ μετὰ μαλακίας καὶ χάριν ἡδ ἐλάτρευε τοὺς θεοὺς ἐν ᾧ εἶχεν ἀρχίσει νὰ μὴ πιστεύῃ, ἐφιλε ἀλλ' ὅπως στρώνῃ τὰ δάπεδα τῶν ἀνδρώνων δι' ἀνθινῶ

καὶ κατασκευάζῃ ἀνδριάντας τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν. Τριακόσιοι κ
ἑξήκοντα ἀνδριάντες ἱδρύθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν ὀλιγωτέραις τῶν τρι
κοσίων ἡμερῶν εἰς τὸν Φαληρέα. Οἱ δὲ φιλόσοφοι δὲν ἀπεπειρῶντο πλέ
νἀναβιβάσωσι πρ
ἑαυτοὺς τοὺς ἀκρ
ωμένους, ἀλλὰ συ
κατέβαινον αὐτο
πρὸς τὰ πλήθη,
δημοποιοῦντες τὰ διδάγματα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Σωκράτους, ὡς ὁ Θεόφραστος, ὅςτις ἐδίδασκε πρὸ χιλίων καὶ διςχιλίων ἀκροατῶν, καὶ Στίλπων ἐκεῖνος ὁ Μεγαρεὺς ὁ περιώνυμος διὰ τὴν εὑρεσιλογίαν καὶ σοφιστείαν αὐτοῦ, εἰς οὗ τἀκροάματα συνέρρεον ἀκκιζόμεναι καὶ πολύκοσμοι αἱ ἑταῖραι. Τὴν ὅλην δὲ ταύτην νέαν τάσιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος θαυμασίως ὑπηρέτει ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημητρίου ἀκμάζουσα ἤδη νέα κωμῳδία. Αὕτη, ἀποβαλοῦσα τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ δημοσίου βίου καὶ τῆς πολιτείας, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης, ἀνεπαρίστανεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀρεστὰ θέματα ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, ἐπὶ δὲ τὴν σκηνήν, ἀφ' ἧς ἡ παλαιὰ κωμῳδία εἶχε πλήξει τὸν Περικλέα

ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΒΑΤΙΚΑΝΩι

ιέωνα, τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Εὐριπίδην, ἀνεβίβαζε τοὺς ἀν-
ῆς ἀγορᾶς καὶ τοὺς δούλους καὶ τὰς βασιλίσσας τῆς ἡμέρας,
;. Ἡ Γλυκέρα καὶ αἱ ἄλλαι τῶν Ἀθηνῶν ἑταῖραι ἦσαν πολ-
ίμα τοῦ λόγου τῶν δύο ἐπιφανεστάτων τῆς νέας κωμῳδίας
τοῦ Φιλήμονος καὶ τοῦ Μενάνδρου, τοῦ χαρίεντος φίλου τοῦ
καὶ πολλάκις τῶν κωμῳδοποιῶν ἡ μοῦσα ἱλάρυνεν ἐν τῷ

ΣΚΗΝΗ ΕΚ ΤΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΩΜΩΔΙΑΣ
ΨΗΦΟΘΕΤΗΜΑ ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΔΟΥ ΤΟΥ ΣΑΜΙΟΥ
ΕΚ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

πλήθη διὰ στίχων ἀναφερομένων εἰς τὰ κάλλη καὶ τὸν βίον
ελγήτρων ἐκείνων γυναίων.

ι ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ὅτε κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ ὁ Μα-
ιήτριος. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἦτο νεανίας ὡραῖος καὶ ἔχων
ιορφῇ τὸ ἡρωικὸν καὶ εὐπρεπὲς καὶ βασιλικόν, ἐραστὴς τοῦ
ιαὶ τῆς ἡδονῆς, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ποιοῦντος αἴσθησιν,

ψυχὴ ἀνήσυχος καὶ μεστὴ ἀντιθέσεων. Κατὰ μὲν τὴν εἰρήνην διέτριβεν ἐν μέθαις καὶ συμποσίοις, ἐν ὀρχήσεσι καὶ κώμοις· κατὰ δὲ τοὺς πολέμους ἔκτακτος ἦτο ἡ δραστηριότης αὐτοῦ καὶ πολεμικὴ τέχνη. Ἐν τῇ ἀλλοπροσάλλῳ αὐτοῦ φύσει, ἐν ᾗ εὑρίσκοντο παραδόξως συνανακεκραμέναι αἱ παραδόσεις καὶ αἱ ἕξεις τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ μακεδονικοῦ, τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου, συμφυρόμεναι καὶ διαδεχόμεναι ἀλλήλας, δύο αἰσθήματα ἐφαίνοντο κρατοῦντα, ἡ σταθερὰ καὶ ἀνυπόκριτος πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα ἀγάπη καὶ ὁ μέχρι λατρείας θαυμασμὸς πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ προθυμίας λοιπὸν ἀνέλαβε τὴν ἐντολήν, ἣν ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν ὁ πατὴρ, σπεύδων νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων του καὶ φανταζόμενος ὥς τι ὕψιστον ἐν τῷ βίῳ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐφημίας, ὧν ἔμελλε νὰ τύχῃ παρὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Δημήτριος, αἰφνιδίως ἐπιφανεὶς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς καὶ εὑρὼν ἀπροφύλακτον τὸν Πειραιᾶ, εἰςῆλθεν ἀκωλύτως εἰς τὸν λιμένα, καὶ διὰ κήρυκος ἐδήλωσεν ἀπὸ τῆς νηὸς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους Ἀθηναίους, ὅτι ἐστέλλετο ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὴν πόλιν καὶ ἐκβάλῃ τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς πολίτας τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν νόμους καὶ τὴν πάτριον πολιτείαν. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Ἀθηναίων κατέθηκαν παραχρῆμα πρὸ τῶν ποδῶν τὰς ἀσπίδας καὶ ἀνεκρότησαν, καὶ ἐν κραυγαῖς παρεκάλουν τὸν Δημήτριον νἀποβῇ, προςαγορεύοντες εὐεργέτην καὶ σωτῆρα. Καὶ ἀντέστησαν μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν Δημήτριον οἱ περὶ τὸν Φαληρέα καὶ τὸν φρούραρχον τῆς Μουνιχίας Διονύσιον, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, εἰς ὃν προςήρχοντο ἤδη τὰ πλήθη, τὸν μὲν Διονύσιον εὐκόλως κατώρθωσε νὰ περιορίσῃ εἰς τὴν Μουνιχίαν, τὸν δὲ Φαληρέα ἠνάγκασε νὰ φύγῃ εἰς τὸ ἄστυ. Τὴν δὲ ὑστεραίαν ἔφθανον εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸς τὸν Δημήτριον πρέσβεις τοῦ Φαληρέως, παραδίδοντος μὲν τὴν πόλιν, δεομένου δὲ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας. Ἡ πρεσβεία ἐγεινεν εὐμενῶς δεκτὴ, καὶ ὁ Φαληρεὺς παρεπέμφθη ἀσφαλῶς εἰς τὰς Θήβας.

Ὁ Δημήτριος ἠδύνατο ἤδη νὰ σπεύσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὧν οἱ πολῖται ἀνέμενον αὐτὸν μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ἀλλ' ἐμήνυσεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι, καίπερ ἐπιθυμῶν, δὲν θέλει νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν πρὶν ἢ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν καθ' ὁλοκληρίαν, ἀπαλλάσσων τῆς ἐν Μουνιχίᾳ μακεδονικῆς φρουρᾶς. Καὶ πράγματι, ἀναθέσας τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας τῆς Μουνιχίας εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν, ἐτράπη μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ Μέγαρα, ἅτινα κατείχοντο ὑπὸ φρουρᾶς τοῦ Κασσάνδρου, καὶ ἐπι-

ήφθη τῆς πολιορκίας αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῶν Μεγάρων καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Μεγαρέων ἐπέστρεψεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Μουνιχίαν, ἣν ὑπερησπίζετο ἀκόμη γενναίως ὁ Διονύσιος, οὖσαν ὀχυρὰν οὐ μόνον ἐκ φύσεως ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν τειχῶν. Οὐκ ἄνευ δὲ κόπου κατώρθωσε στρατοπεδεύσας νἀναγκάσῃ μὲν τὴν φρουρὰν εἰς κατάθεσιν τῶν ὅπλων καὶ νὰ ζωγρήσῃ τὸν Διονύσιον, νὰ κατασκάψῃ δὲ τὸ φρούριον κατ' Αὔγουστον ἢ Σεπτέμβριον τοῦ 307 π.Χ.

Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Δημητρίου ἡ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δοθεῖσα εἶχεν ἤδη ἐκτελεσθῇ. Ἡ πόλις ἦτο ἐλευθέρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἀνῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὐφημούμενος καὶ δοξαζόμενος ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ τῶν πολιτῶν ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ πόλις ὅλη ἐπανηγύριζε, πολιτευόμενοι δὲ καὶ λαὸς ἔσπευσαν νὰ ἑορτάσωσι τὴν ἐπάνοδον τῆς νέας ἐλευθερίας διὰ τῆς καταδιώξεως τῶν ἐπὶ τοῦ Φαληρέως ἐχθρῶν τῆς πατρίου πολιτείας καὶ τῆς κατακρημνίσεως καὶ καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ ἐπιστάτου, ἀλλ' ἅμα καὶ διὰ προφανεστάτων ἐνδείξεων ταπεινώσεως καὶ δουλοφροσύνης. Ὁ τόπος ὅπου τὸ πρῶτον ἀπέβη τοῦ ἅρματος ὁ Δημήτριος ἐκηρύχθη ἱερός, καὶ ἀνεστυλώθη ἐν αὐτῷ βωμός, ἐφ' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐλάμβανε θεϊκὸν ἐπώνυμον τοῦ υἱοῦ τοῦ Κρόνου. Οὐδ' ἦτο ὁ Ζεὺς ὁ μόνος τῶν θεῶν, ὅστις ὑπεχώρει ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀθηναίων πρὸ τοῦ νέου ἀστέρος τοῦ ἐπιφανέντος εἰς τὸ στερέωμα τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐψηφίζοντο εἰς τὸν ἐλευθερωτὴν ἀναθήματα καὶ τιμαί, ἄλλως εἰς μόνον θεοὺς ἐκ τῶν Ὀλυμπίων προσήκουσαι. Εἷς τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους ὁ Μουνιχιὼν μετωνομάζετο Δημητριὼν καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ ἡμέρα ἀπεκαλεῖτο Δημητριάς. Μετὰ δὲ τοῦ υἱοῦ ἐτιμᾶτο καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἐψηφίζοντο ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου στέφανοι βαρυτάλαντοι, καὶ ἀπεφασίζετο ἡ ἵδρυσις τῶν ἀνδριάντων αὐτῶν παρὰ τὰ ἀγάλματα τῶν τυραννοκτόνων, καὶ ἀνεγράφοντο ὑπὸ τῆς πόλεως θεοὶ σωτῆρες, καὶ εἰσήγοντο χάριν αὐτῶν ἐνιαύσιοι ἀγῶνες καὶ πομπαὶ καὶ θυσίαι, καὶ ἀπεδέχοντο νὰ ἐνυφαίνωνται αἱ εἰκόνες αὐτῶν κατ' ἔτος εἰς τὸν πέπλον τὸν ἀνατιθέμενον εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Ἔτι δὲ δουλοπρεπεστέραν καθιστῶντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν νεαπόκτητον ἐλευθερίαν, ἀφ' οὗ κατεβίβασαν τὰ θεῖα πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἐλευθερωτοῦ καὶ τοῦ πατρός του, ἐλακπάτουν, χαριζόμενοι εἰς αὐτούς, αὐτὸ τὸ προαιώνιον πολίτευμα, προσθέτοντες εἰς τὰς ἀπὸ Κλεισθένους ὑφισταμένας δέκα φυλὰς ἑτέρας δύο καὶ δίδοντες εἰς αὐτὰς τὰ ὀνόματα τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου καὶ αὐξάνοντες κ
ἑκατὸν τοὺς βουλευτάς, ἅτε ἀνέκαθεν ἐκλεγομένων πεντήκον

στης φυλῆς. Τέλος δὲ καὶ αὐτὴν τοῦ Κόδρου τὴν φερομένην θυσίαν λησμονοῦντες καὶ μονονοὺκ αὐτὴν τοῦ *δήμου* τὴν ἰδιότητα ἀποβάλλοντες ἀνηγόρευσαν τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον *βασιλεῖς*, τίνες; οἱ καλούμενοι ἀκόμη δημοκρατικοὶ Ἀθηναῖοι.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης δεξιώσεως καὶ τοιούτων κολακειῶν ἐλησμόνησεν ὁ Δημήτριος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ μῆνας ὅλους τὸν σκοπὸν, δι' ὃν εἶχεν ἐκκινήσει ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν λεγομένην ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Ἐσχόλαζε λοιπὸν ἐν Ἀθήναις, δεχόμενος τὰ θυμιάματα τῶν πολιτῶν καὶ τὰς τιμὰς, αἵτινες ηὔξησαν ἔτι μᾶλλον, ὅτε ὁ ἀνακεκηρυγμένος σωτὴρ καὶ θεὸς καὶ βασιλεὺς συνεδέθη ἀκόμη περισσότερον πρὸς τὴν πόλιν, λαβὼν ὡς σύζυγον ἀπόγονον τοῦ ἐνδόξου Μιλτιάδου, Εὐρυδίκην τὴν χήραν τοῦ Ὀφέλλα, ἥτις μετὰ τὴν ἐν Κυρήνῃ καταστροφὴν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν.

Οὕτως εὑρίσκοντο τὰ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Δημήτριον, ὅτε οὗτος ἔλαβεν αἴφνης παρὰ τοῦ πατρὸς πρόσκλησιν νὰ πλεύσῃ ἀμελλητὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἐκάλουν τὰ πράγματα εἰς τελικὴν διαρρύθμισιν τῆς διεσπασμένης κληρονομίας Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου.

ιδ'

Ὁ κυπριακὸς πόλεμος.

Ὁ νέος ἀγὼν, εἰς ὃν ὁ Ἀντίγονος ἐκάλει ἐξ Ἑλλάδος τὸν Δημήτριον, ἦτο ἀγὼν ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου. Ἐκ πάντων τῶν οἰκείων τοῦ βασιλείου οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἐκ τῆς Ῥωξάνης υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς μητρὸς, τοῦ ἐκ τῆς Βαρσίνης Ἡρακλέους καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτρας, ἥτις δολοφονηθεῖσα συνεργείᾳ τοῦ Ἀντιγόνου δὲν προέφθασε νὰ σπεύσῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον, εἰς ὃν εἶχε δώσει τὴν χεῖρα, ἔμενε μόνη ἡ Θεσσαλονίκη, θυγάτηρ μὲν τοῦ Φιλίππου, σύζυγος δὲ νῦν τοῦ Κασσάνδρου. Ἀλλ' ἡ Θεσσαλονίκη δὲν ἤρκει, ὅπως παράσχῃ ἑνιαίαν τὴν μεγάλην τοῦ Ἀλεξάνδρου κληρονομίαν εἰς τὸν Κάσσανδρον, ὅστις δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ στηρίξῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔμμεσα δικαιώματα τῆς συζύγου του διὰ τῆς ἐκνικήσεως τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν στρατηγῶν. Ὡς δὲ εἶχον τὰ πράγματα μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ 311 π. Χ. καὶ τὰς ἔκτοτε ἐπελθούσας περιπετείας ὁ Ἀντίγονος, ἔχων στήριγμα τοῦ γήρατος αὐτοῦ τὸν γενναῖον υἱόν, παρουσιάζετο

ὁ κραταιότατος τῶν διαδόχων καὶ ὡς ὁ μόνος δυνάμενος νἀξιώσῃ ν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐξουσίαν. Ἀλλ' οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ δὲν ἀπεδέχοντο ς τοιαύτας βλέψεις τοῦ Ἀντιγόνου, ἥκιστα δὲ πάντων ὁ Πτολεμαῖος, τις ἐξ ἀρχῆς εἶχε διαρρυθμίσει τὰ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχῆς αὐτοῦ οὕ-ως, ὥστε ἐθεώρει ἤδη τὴν παρὰ τὸν Νεῖλον χώραν ἀσφαλὲς αὐτοῦ τῆμα καὶ ἀφετηρίαν πρὸς ἀνάπτυξιν ἰσχύος μεγαλειτέρας. Ὑπὸ τοιού-ους ὅρους δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκραγῇ ἡ μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Ἀντι-γόνου σύγκρουσις, προελθοῦσα ἐκ τοῦ ἀγῶνος περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀνατο-λικοῖς ὕδασι θαλασσοκρατίας.

Ὁ Δημήτριος, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρός, ἔπλευσε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Καρίαν. Μάτην δὲ ζητήσας τὴν ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου συμμαχίαν τῶν Ῥοδίων, οἵτινες προετίμησαν νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι, διηυθύνθη εἰς τὴν Κιλικίαν, ὅπου προςέλαβε νέας δυνάμεις. Ἄγων δὲ στόλον πεντήκοντα μὲν καὶ τριῶν στρατιωτίδων νηῶν, πλειόνων δὲ τῶν ἑκατὸν δέκα ταχειῶν τριήρων καὶ δεκαπεντακιςχιλίους μὲν πεζούς, τε-τρακοσίους δὲ ἱππεῖς, διέπλευσε περὶ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 306 π. Χ. εἰς τὴν Κύπρον, καὶ ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν καὶ ἐνεώλκησε τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου κατὰ τὰ παράλια τῆς Καρπασίας, κειμένης κατὰ τὰ βορειο-ανατολικὰ τῆς νήσου. Ἐκεῖθεν δὲ ὁρμώμενος ἐκυρίευσε τὸ πρῶτον τὰς πλησιεστέρας τῶν πόλεων, τὴν Καρπασίαν καὶ τὴν Οὐρανίαν, καὶ προε-χώρησε πρὸς τὴν κατὰ τὰ νότια παράλια τῆς νήσου κειμένην Σαλαμῖνα. Ἐκεῖ ἥδρευεν ὡς στρατηγὸς τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ νήσῳ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενέλαος, ὅςτις εἶχε συγκεντρωμένας περὶ αὐτὸν ἁπάσας τὰς φρουρὰς τῶν κυπριακῶν πόλεων. Ὅτε δ' ἐπλησίασεν ὁ ἐχθρός, οἱ περὶ τὸν Μενέλαον ἐξῆλθον κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἡττήθησαν, τριακοσίων ζωγρη-θέντων καὶ τῆς πόλεως μόλις σωθείσης.

Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος τῆς πολιορκίας τῆς Σαλαμῖνος, καθ' ἣν ἀνέπτυξεν ἰδιάζουσαν τέχνην καὶ εὐφυΐαν περὶ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ τὴν στῆσιν μηχανημάτων πολιορκητικῶν, ἐξ ἧς ἀπεδόθη εἰς αὐτὸν ἔκτοτε τὸ χαρακτηριστικὸν ἐπώνυμον *πολιορκητοῦ*. Τῶν κατα-σκευασμάτων δὲ τούτων, πρὸς παρασκευὴν τῶν ὁποίων ἐκάλεσεν ἐκ τῆς Ἀσίας τεχνίτας καὶ ἐκόμισε σίδηρον καὶ ξύλα πολλά, τὸ σπουδαιότατον καὶ πολυσυνθετώτατον ἦτο ἡ καλουμένη *ἑλέπολις*, μη-
πλάτος μὲν καθ' ἑκάστην πλευρὰν τεσσαράκοντα καὶ πέν
ἐνενήκοντα, διῃρημένη δὲ εἰς ἐννέα στέγας καὶ
ρων μεγάλων τροχῶν, φορεῖον ἐν ὅλῳ καταπλ

τάτων τειχομαχικῶν ὅπλων. Τὰ τείχη τῆς Σαλαμῖνος παρ' ὅλην τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν πολιορκουμένων δὲν ἠδύναντο νἀντιστῶσιν εἰς τὰς προςβολὰς τοιούτων μηχανημάτων. Ἤδη δὲ μετὰ μακρὰν ἐργασίαν ἤρχισε τὸ τεῖχος νὰ διασείηται καὶ πίπτῃ, καὶ ἀναπόφευκτος ἦτο πλέον ἡ ἅλωσις τῆς πόλεως, ὅτε οἱ περὶ τὸν Μενέλαον πολιορκούμενοι, βλέποντες τὸν κίνδυνον ἐπικείμενον, ἤθροισαν ὕλης ξηρᾶς πλῆθος, καὶ, ἐπιρρίψαντες νύκτωρ ἐπὶ τὰς μηχανὰς τῶν πολεμίων, κατέκαυσαν αὐτὰς, μάτην ἀγωνισθέντων τῶν πολιορκητῶν εἰς ἀπόσβεσιν τοῦ πυρός.

Ἡ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐπελθοῦσα αὕτη ἀποτυχία ἀντὶ νἀποθαρρύνῃ τὸν Δημήτριον ἐπηύξησε τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ καὶ τὴν καρτερίαν κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ Πτολεμαῖος μαθὼν τὴν ἧτταν τοῦ Μενελάου, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους (306 π. Χ.) μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου πεζικῆς καὶ ναυτικῆς. Ὁ Πτολεμαῖος ἔσπευσεν, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὸν Μενέλαον, λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Σαλαμῖνος καὶ σώσῃ τὴν Κύπρον. Ἀλλὰ, καίπερ ἔχων στόλον πολυπληθέστερον καὶ δεδοκιμασμένον, ἀντὶ νίκης ἐπέπρωτο νὰ ὑποστῇ ἧτταν.

Τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Πτολεμαίου ἦτο νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς πολιορκουμένους, ἐπερχόμενος ἐναντίον τῶν πολεμίων μετὰ τοῦ στόλου ὃν ἦγεν, ἑνουμένου πρὸς τὰ ἑξήκοντα πλοῖα τοῦ Μενελάου, ἅτινα ὥρμουν ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμῖνος. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος σπεύσας κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὸ σχέδιον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀφεὶς μόνον ὀλίγους ἄνδρας, ὅπως ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκίαν τοῦ Μενελάου, ἐπεβίβασε τὸ ἄριστον μέρος τῆς στρατιᾶς εἰς τὰς νῆας, καὶ ἠγκυροβόλησεν ἔξω τοῦ λιμένος. Ὅτε δὲ τὴν ὑστεραίαν ἐφάνη ὁ καταπληκτικὸς στόλος τοῦ Πτολεμαίου, ἄγοντος ἑκατὸν τεσσαράκοντα τετρήρεις καὶ πεντήρεις καὶ ὑπὲρ τὰς διακοσίας φορτηγίδας, ὁ Δημήτριος παρεσκευάσθη εἰς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ὅπως μὴ διατρέξῃ κίνδυνον ἐκ τῆς ἐξόδου τῶν ἐν τῷ λιμένι πλοίων τοῦ Μενελάου, ἐκέλευσε τὸν ναύαρχόν του Ἀντισθένην νὰ καταλάβῃ διὰ δέκα τριήρων τὸ ὄπισθεν ἑαυτοῦ στενὸν στόμιον τοῦ λιμένος. Τοὺς δὲ ἱππεῖς του ἔταξε παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ὅπως σώζωσιν ἐν περιπτώσει ζημίας τῶν ἑαυτοῦ πλοίων τοὺς πρὸς τὴν γῆν διακολυμβῶντας. Αὐτὸς δὲ, παρατάξας τὸν στόλον, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῶν πολεμίων. Ἦσαν δ' ἐν συνόλῳ αἱ νῆές του ἑκατὸν καὶ ὀκτὼ, ὧν αἱ μέγισται μὲν ἑπτήρεις, αἱ πλεῖσται δὲ πεντήρεις.

Οἱ δύο δυνάσται ἐπολέμησαν ἐναντίον ἀλλήλων μετ' ἀγωνίας ὡς ἂν κινδυνεύοντες περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ὅλων. Ταχέως διαπλέουσαι τὸ μέσον αὐτὰς διάστημα ἐπλησίασαν πρὸς ἀλλήλας αἱ ἀντίπαλοι νῆες. σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερά, καταπληκτικὴ δὲ ἡ ὁρμὴ τῶν ναυμαχούντων. Λαμπρότατα δὲ πάντων ἠγωνίσθη αὐτὸς ὁ Δημήτριος, περὶ τὴν ἑπτήρη στρατηγίδα, προβαίνουσαν τῶν ἄλλων, δεινὸς συνέστη ..ων. Ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος νεανίας, ἀκλόνητος ἱστάμενος ἐπὶ τῆς πρύμνης, γενναίως ἠμύνετο διὰ παντὸς τρόπου κατὰ τῶν ἐπανειλημμένων ..ντίον αὐτοῦ προςβολῶν, ἐν ᾧ περὶ αὐτὸν ἔπιπτον ἢ κατετραυματίζοντο οἱ ὑπασπισταί του. Τέλος κατώρθωσε νἀπαλλαγῇ τῶν ἀνθισταμένων καὶ νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ γενικῆς φυγῆς τῶν πολεμίων, ἧς συμμετέσχε μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος, ὅςτις, τὸ ἀριστερὸν κατέχων κέρας, εἶχε κατορθώσει πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Δημητρίου κατὰ τὴν ἀντίθετον πτέρυγα νὰ διώξῃ τοὺς ἀπέναντι ἑαυτοῦ τεταγμένους. Οὐδὲ προέφθασαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς περὶ τὸν Πτολεμαῖον αἱ ἑξήκοντα ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμῖνος ἀποκεκλεισμέναι νῆες τοῦ Μενελάου, αἵτινες ἐπέτυχον μὲν νὰ ἐκβιάσωσι τὸν ἔκπλουν, ἐξωθήσασαι τὰ δέκα πλοῖα τοῦ Ἀντισθένους, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἤδη ἐπελθούσης τῆς ἥττης τοῦ αἰγυπτιακοῦ στόλου.

Ὁ Πτολεμαῖος νικηθεὶς ἀπέπλευσεν εἰς Κίτιον, διασώσας ἐν ὅλῳ εἴκοσι μὲν νῆας, μόλις δὲ τὸ ἥμισυ τῶν φορτηγίδων. Ἡ δὲ νίκη τοῦ Δημητρίου ὑπῆρξε τελεία. Πλείονα τῶν ἑκατὸν ἦσαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ κυριευθέντα στρατιωτικὰ πορεῖα τοῦ Πτολεμαίου, φέροντα στρατιώτας περὶ τοὺς ὀκτακιςχιλίους, τῶν δὲ πολεμικῶν πλοίων τεσσαράκοντα μὲν συνελήφθησαν αὔτανδρα, ὀγδοήκοντα δὲ διαφθαρέντα περιῆλθον εἰς τοὺς νικητάς. Ἐκ δὲ τῶν σκαφῶν τοῦ Δημητρίου ἐβλάβησαν εἴκοσι μόνον. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μεγάλης ταύτης νίκης ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις μὲν τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Κύπρου, ἡ κατάταξις δὲ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ νικητοῦ τῶν αἰχμαλωτευθέντων στρατιωτῶν, ἀνερχομένων ἐν ὅλῳ εἰς δεκαεξακιςχιλίους μὲν πεζούς, ἑξακοσίους δὲ ἱππεῖς.

Ὁ Δημήτριος δικαίως ἐγαυρία ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Σαλαμῖνος, καὶ, οἱονεὶ εὐχαριστῶν τοὺς μεγάλους θεοὺς τοὺς προστάτας τῶν ναυτιλλομένων καὶ κατὰ θάλασσαν ἀγωνιζομένων, ἀνέθηκε μετὰ [illegible] νήσῳ Σαμοθρᾴκῃ εἰς αὐτοὺς ἄγαλμα, παριστάνον τὴν [illegible]

τρόπαιόν του, ἀπεικόνισε δὲ τὸν τύπον τοῦ ἀγάλματος τούτου καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔκοψεν ὡς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον ἀποτέλεσμα τοῦ κυπριακοῦ πολέμου καὶ τῆς παρὰ τὴν Σαλαμῖνα μεγάλης νίκης τοῦ Δημητρίου ὑπῆρξε ἄλλο πολὺ μεγαλείτερον, ἡ ἀπόρριψις τοῦ προσωπείου ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐριζόντων περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ. Ἀπὸ μακροῦ ἤδη πρόσχημα μόνον ἦτο δι' αὐτοὺς ἡ διάσωσις τῆς ἑνότητος τοῦ κράτους χάριν τῶν νομίμων ἀντιπροσώπων τῆς βασιλείας. Ἐκλιπόντων δὲ τῶν ἄμεσα ἐχόντων ἐπὶ τὸν θρόνον δικαιώματα, ὁ περὶ τῆς ἀρχῆς ἀγὼν ἐξηκολούθει ἀκόμη, ἀλλ' ἦτο ἤδη ἀπροφάσιστος καὶ φανερός. Οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἤδη βασιλεῖς, ἕκαστος κατὰ τὰς ἰδίας δυνάμεις ἔχοντες μεγαλειτέρας ἢ μικροτέρας ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἦσαν πράγματι βασιλεῖς, στερούμενοι μόνον τοῦ ὀνόματος βα-

Η ΕΚ ΣΑΜΟΘΡΑΙΚΗΣ ΝΙΚΗ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΤΟΥ ΛΟΥΒΡΟΥ

έως. Οἱ Ἀθηναῖοι, κλίνοντες γόνυ πρὸ τοῦ Δημητρίου, ἐξεστόμισαν πρῶτοι τὴν εἰς τοὺς στρατηγοὺς ποθητὴν λέξιν, καλέσαντες βασιλεῖς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον. Ἡ δὲ νίκη τῆς Σαλαμῖνος ὑπεβοήθησεν τελείωσιν τοῦ τολμήματος.

Ὅτε ὁ Δημήτριος ἔπεμψε μετὰ τὰς ἐν Κύπρῳ νίκας πρὸς τὸν ἐν Συ- διατρίβοντα πατέρα τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον, οὗτος, φθάσας ς αὐτὸν καὶ ἐκτείνας τὴν δεξιὰν, ἀνεβόησε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ἀναγ- λων τὴν νίκην· «χαῖρε, βασιλεῦ Ἀντίγονε.» Τὸ παριστάμενον πλῆ- ἀνεφώνησε τότε βασιλεῖς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον. Καὶ μὲν Ἀντιγόνου τὴν κεφαλὴν ἀνέδησαν εὐθὺς οἱ φίλοι διὰ τῆς βα- λικῆς ταινίας, εἰς δὲ τὸν Δημήτριον ἔστειλεν ὁ πατὴρ διάδημα καὶ ράψας ἐπιστολὴν προςεφώνησε βασιλέα. Ἀλλ' ἡ ἀναγόρευσις αὕτη τῶν νικητῶν δὲν ἐκώλυσε τὸν ἡττημένον Πτολεμαῖον νὰ ὀνομασθῇ καὶ αὐτὸς βασιλεὺς, ὅτε ἔμαθε τὰ γενόμενα ἐν Συρίᾳ. Ὁ δὲ αὐτὸς ζῆλος κατέλαβε καὶ τοὺς ἄλλους διαδόχους. Ὁ Λυσίμαχος, ὅςτις ἦρχεν ἐν Θρᾴκῃ, καὶ ὁ Σέλευκος, ὅςτις εἶχε συγκροτήσει κατὰ τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἀσίας κράτος ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἰαξάρτου, περιεβλήθησαν καὶ αὐτοὶ διάδημα. Τέλος δὲ καὶ ὁ Κάσσανδρος ἐν Μακεδονίᾳ δὲν προςέθηκε μὲν εἰς τὰς ἐπιστολάς του τὸν βασιλικὸν τίτλον, ἀλλ' εὐχαρίστως ἐδέχετο τὰς προςρήσεις τῶν ὑπηκόων, γραφόντων καὶ καλούντων αὐτὸν βασιλέα. Οὐδὲ περιωρίσθησαν οἱ στρατηγοὶ εἰς μόνον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον μετεβλήθησαν καὶ τὰ φρονήματα αὐτῶν καὶ αἱ γνῶμαι, μοναρχικός τις δὲ ὄγκος καὶ ἔπαρσις ὑπεισέδυσαν εἰς τὸν βίον αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους. Μετ' αὐτῶν δὲ συμμετεβάλλετο καὶ ὁ ἀνατολικὸς καὶ ἑλληνικὸς κόσμος, συγκιρνώμενοι εἰς νέον κρᾶμα καὶ προςλαμβάνοντες νέαν φάσιν ὑπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατακερματίσαντας εἰς τεμάχη τὸ διάδημα τοῦ μεγάλου βασιλέως.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Α'
ΕΡΩΝ ΤΟ ΔΙΑΔΗΜΑ
ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΦΕΡΩΝ ΤΟ ΔΙΑΔΗΜΑ
ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

ΙϚ΄

ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

α΄

Ὁ Δημήτριος ἐν Ῥόδῳ.

Ὁ Δημήτριος κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ἐλησμόνησε μετὰ τὰς νίκας τ… Κύπρου τὴν ὁρμὴν τοῦ πολέμου ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ὡραίας ἑταίρ… Λαμίας, ἥτις εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ κυπριακοῦ πολ… μου. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς ἀναπαύσεως καὶ τρυφῆς· τὸ διάδημ… ὅπερ περιεβλήθησαν ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ Δημήτριος, ἐκάλει εἰς νέο… ἀγῶνας ἐν ταῖς κρισίμοις ἐκείναις ἡμέραις. Ὁ Ἀντίγονος συνεῖδεν, ὅ… τὰ πράγματα ἐπέβαλλον τὴν ταχεῖαν καὶ τελικὴν καταπολέμησιν τ… Πτολεμαίου, ὅστις ἦτο ὁ πλησιέστατος καὶ ἐπιφοβώτατος τῶν ἐχθρ… τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ καταπάλαισις δὲ αὐτοῦ ἔμελλε νὰ εἶνε βῆμα σπο… δαιότατον πρὸς τὴν ἧτταν καὶ τῶν λοιπῶν ἀνταγωνιστῶν. Διὰ ταῦ… ἐξ Ἀντιγονείας, τῆς νέας πόλεως ἣν ἔκτιζεν ἐν Συρίᾳ παρὰ τὸν ποτ… μὸν Ὀρόντην, ἔπεμψεν εἰς Κύπρον πρὸς τὸν υἱόν, διακόπτων αὐτοῦ τ… τρυφὴν καὶ τοὺς ἔρωτας, ὅπως καλέσῃ αὐτὸν ἐγγύς του ὡς στήριγ… τοῦ γήρατός του καὶ συμμέτοχον τοῦ νέου ἀγῶνος, ὃν ἔμελλ… νὰναλάβῃ.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δημήτριος μετέβη πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐτελείωσαν … παρασκευαί, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 306 π. Χ. ἐξεκίνησαν οἱ δύο βασ… λεῖς ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος ἦγε διὰ ξηρᾶς, ἔχ… πεζοὺς μὲν περισσοτέρους τῶν ὀγδοηκοντακισχιλίων, ἱππεῖς δὲ περὶ το… ὀκτακισχιλίους καὶ ἐλέφαντας ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα. Ὁ δὲ Δημήτρι… συμπαρέπλεε, παραλαβὼν τὸν στόλον, συγκείμενον ἐκ πολεμικῶν μὲ… πλοίων ἑκατὸν πεντήκοντα, στρατιωτικῶν δὲ πορείων ἑκατόν. Συνηντήθησαν δὲ πατὴρ καὶ υἱὸς παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἀφ' οὗ ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐνέτυχε κατὰ γῆν εἰς πολλὰς στερήσεις, ὁ δὲ Δημήτριος ἐκινδύ-

νευσεν ὑπὸ μεγάλης τρικυμίας καὶ ἀπώλεσέ τινα σκάφη. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Πτολεμαῖος εἶχεν ἐγκαίρως ὀχυρώσει τὰς ἀποβάσεις καὶ ἐξασφαλίσει πᾶσαν τὴν παραλίαν διὰ φυλακῶν ἰσχυρῶν. Οὕτως ἡ μὲν ναυτικὴ δύναμις τοῦ Δημητρίου ἀπέβη ἄχρηστος, εὑροῦσα προκατειλημμένον τὸ πηλουσιακὸν στόμα ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ πεζοῦ στρατεύματος τὸ μὲν πρῶτον ἠδυνήθη ὁ Πτολεμαῖος νἀποσπάσῃ πολλούς, παραπείσας διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων εἰς λιποταξίαν, μετὰ δὲ τὰς αὐτομολίας ἐκείνας ἐματαιοῦτο ἡ ὁρμὴ αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὸ ἀδιάβατον τοῦ ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἀρχομένην ἤδη ἔλλειψιν σίτου διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ χόρτου διὰ τὰ κτήνη.

Ἠναγκάσθη λοιπὸν νἀναζεύξῃ ἐξ Αἰγύπτου ἄπρακτος ὁ Ἀντίγονος, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στόλου, ἡ δ' ἐκστρατεία ἐκείνη, πρὸς ἣν συνεδέοντο μεγάλαι ἐλπίδες, ἀπέληξεν εἰς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν ἀναξίαν τοῦ παρελθόντος τοῦ τε Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Δημητρίου διά τε τὴν ἐπελθοῦσαν σειρὰν ἀτυχημάτων καὶ τὰ γενόμενα κατὰ τὸν πόλεμον μεγάλα στρατιωτικὰ λάθη. Εὐλόγως ἄρα ὁ Πτολεμαῖος ἔθυσε μὲν περιχαρὴς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πολεμίων χαριστήρια εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἱστίασε λαμπρῶς τοὺς φίλους, ἀνήγγειλε δὲ τὴν νίκην πρὸς τὸν Σέλευκον καὶ τὸν Λυσίμαχον καὶ τὸν Κάσσανδρον, ὅπως καὶ οὗτοι συμμεθέξωσι τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ κοινοῦ ἀντιπάλου.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀμύνης τοῦ Πτολεμαίου ἔπεισε τὸν Ἀντίγονον πόσον ἐπικίνδυνος ἠδύνατο νἀποβῇ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ παρὰ τὸν Νεῖλον βασιλέως διὰ συμμαχίας μετὰ τῶν Ῥοδίων. Ἡ Ῥόδος ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ἀνέλθει εἰς μεγάλην ἀκμήν, οὖσα κυρία ἀξιολόγου ναυτικοῦ, δι' οὗ κατεπολέμει τοὺς τὰς θαλάσσας διαπλέοντας πειρατάς, καὶ πλουτιζομένη διὰ τοῦ ἐμπορίου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, ἀπαλλαγέντες οἱ Ῥόδιοι τῆς εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν ἐγκαθιδρυθείσης μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἀνέπτυξαν ἔτι μᾶλλον τὴν δύναμιν καὶ τοὺς πόρους τῆς πλουσίας καὶ ἰσχυρᾶς νήσου. Τοῦθ' ὅπερ δὲ οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς Ῥόδου ὑπῆρξεν ἡ οὐδετερότης, ἣν ἐτήρησαν οἱ Ῥόδιοι ἐν μέσῳ τῶν πολέμων τῶν διαδόχων, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς πάντας κοινὴ φιλία. Ἕνεκα δὲ ταύτης εἴδομεν τοὺς Ῥοδίους μὴ δεχομένους νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅτε οὗτος ἐζήτησε τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου. Τοιαύτην πρότασιν κατ' οὐδένα λόγον ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν οἱ Ῥόδιοι, ἐπειδὴ μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ εἶχον μεγάλα συμφέροντα ἕνεκα τοῦ ἐμπο-

ρίου τῶν σιτηρῶν τοῦ Δέλτα καὶ τῶν προϊόντων τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Ἰνδικῆς, ἅτινα ὡς ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου διήρχοντο νῦν διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς Συρίας ὡς πρότερον.

Ἐπειγόμενος νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου ὁ Ἀντίγονος οὐδὲν ἐπεχείρησε κατὰ τῶν Ῥοδίων, ἀποκρουσάντων τὸ αἴτημά του. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ἀποτυχίαν ἐστράφη μετὰ πείσματος πρὸς τοὺς εὐτυχεῖς νησιώτας, σπεύδων νἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐπικινδύνου εἰς τὰ συμφέροντά του εὐνοίας. Αἱ ἀπαιτήσεις αὐτοῦ καὶ ἀπειλαὶ καὶ τὰ πρῶτα κατ' αὐτῶν διαβήματα προεκάλεσαν τὴν ψήφισιν μεγάλων μόνον τιμῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῆς νήσου εἰς τὰ θελήματα τοῦ βασιλέως. Εἰς δὲ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Ἀντιγόνου ἀντέτασσον οἱ Ῥόδιοι ἀντιρρήσεις καὶ παρακλήσεις. Διὰ τῶν διαπραγματεύσεων τούτων ἐτραχύνθησαν τὰ πράγματα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε, μεσοῦντος τοῦ 305 π. Χ., ὁ Δημήτριος, ἡγούμενος στόλου ἐκ διακοσίων νηῶν καὶ πλειόνων τῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ὑπηρετικῶν πλοίων καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ σχεδὸν χιλίων πλοίων πειρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν, εἰςέπλευσεν εἰς τὸ μεταξὺ τῆς Ῥόδου καὶ τῆς ἀπέναντι ἠπείρου στενόν. Κατέπληξε βεβαίως τοὺς ἄλλως τολμηροὺς νησιώτας ἡ ἀπὸ τῆς θεατροειδοῦς πόλεως θέα τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου στόλου, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον περὶ τὰς τεσσαράκοντα χιλιάδες στρατιωτῶν μετὰ ἱππικοῦ καὶ τῶν συμμάχων πειρατῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐφέρετο πλῆθος παντοίων τοξευμάτων καὶ μεγάλη προμήθεια πάντων τῶν πρὸς πολιορκίαν χρησίμων. Ἀλλ' ὁ κύβος εἶχεν ἤδη ῥιφθῆ, καὶ ἡ πόλις εἶχε παρασκευασθῆ πρὸς ἄμυναν, μὴ θελήσασα νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Δημήτριον τοὺς ζητηθέντας ἑκατὸν ὁμήρους ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων.

Ὁλόκληρον ἔτος διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς Ῥόδου, κειμένης κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς φερωνύμου νήσου. Ἀπέβη δὲ περιώνυμος διὰ τὴν ἑκατέρωθεν ἐπιδειχθεῖσαν ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Ὁ Δημήτριος, ὅςτις ἤδη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος εἶχεν ἐπιδείξει τὴν περὶ τὸ πολιορκεῖν τέχνην αὐτοῦ καὶ εἶχε στήσει πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τὰς νέας φοβερὰς αὐτοῦ μηχανάς, ἀνέπτυξε πρὸ τῆς Ῥόδου ἀκόμη μεγαλειτέραν δραστηριότητα καὶ τέχνην. Ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις τῶν Ῥοδίων ἐπέδειξεν οὐ μόνον καρτερίαν ἐν τῷ ἀγῶνι ἐπαινετήν, ἀλλὰ καὶ φιλοπατρίαν ἀξίαν θαυμασμοῦ. Καὶ οἱ μὲν ἐλεύθεροι τῶν πολιτῶν οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα ἀριθμηθέντες εὑρέθησαν περὶ τοὺς ἑξακιςχιλίους, εἰς χιλίους δὲ περίπου ἀνῆλθον οἱ ἐκ τῶν παροίκων

ξένων. Ἀλλὰ θέλοντες οἱ Ῥόδιοι ναὐξήσωσι τὸ πλῆθος τῶν ὑπερα-
στῶν τῆς πόλεως ἀπεφάσισαν ὅπως οὐ μόνον συμμετάσχωσι τοῦ ἀγῶ-
καὶ οἱ δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ἀποδοθῇ ἡ ἐλευθερία εἰς ἐκείνους ἐξ αὐτῶν
ι ἤθελον ἀποδειχθῇ γενναῖοι ἐν τοῖς κινδύνοις. Ἐψηφίσθη δὲ καὶ
ς τῶν τελευτησάντων ἐν τῷ πολέμῳ τὰ μὲν σώματα θάπτωνται δη-
ίᾳ, τρέφωνται δὲ οἱ γονεῖς καὶ οἱ παῖδες, λαμβάνοντες τὴν χορη-
ν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ταμείου. Καὶ αἱ μὲν παρθένοι τῶν ὑπὲρ πατρίδος
σκόντων ἔμελλον νὰ προικίζωνται δημοσίᾳ, οἱ δὲ υἱοὶ ἐνηλικιούμενοι
σθη νὰ λαμβάνωσιν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀγομένων τῶν Διονυσίων, πλήρη
οπλίαν ὡς ἆθλον τῆς πατραγαθίας. Διὰ τῶν τοιούτων ψηφισμάτων
ξέκαυσεν ἡ πόλις τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀγῶνα προθυμίαν
πολιτῶν, ἐν πληρεστάτῃ δὲ ὁμονοίᾳ συνεισέφερεν ἕκαστος τὸ κατὰ
αμιν, οἱ μὲν εὔποροι χρήματα, οἱ δὲ τεχνῖται τὴν προσωπικὴν αὐ-
ἐργασίαν. Οὕτω δὲ καὶ μόνον ἠδυνήθη ἡ Ῥόδος νὰ ὑποστῇ ἐπὶ
λον ἔτος τὴν δεινὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ματαιώσῃ σχεδὸν εἰπεῖν καθ'
κληρίαν τὰ καταπληκτικὰ ἔργα τοῦ πολιορκητοῦ.

Ἡ κυρία ἐργασία τοῦ Δημητρίου ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ γείνῃ κύριος
λιμένος τῆς Ῥόδου, ὅπως διακόψῃ μὲν τὴν μετὰ τῆς θαλάσσης
κοινωνίαν τῆς πόλεως, ἐπιτεθῇ δ' εὐχερέστερον κατὰ τῶν τειχῶν.
λλὰ διὰ παντὸς τρόπου προσεπάθησαν οἱ Ῥόδιοι νὰ ματαιώσωσι τὴν
ργειαν ταύτην τοῦ πολιορκητοῦ, ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰ φέροντα τὰς
χανὰς πλοῖα. Μετὰ πολλὰ δ' ὅμως κατώρθωσεν ὁ Δημήτριος νὰ κατα-
ῃ διὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν, φερόντων πλῆθος βελῶν παντο-
τῶν, τόπον δεσπόζοντα μὲν τοῦ εἰς τὸν λιμένα εἴσπλου, ἀπέχοντα δὲ
ὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περὶ τὰ ἑκατὸν πεντήκοντα μέτρα. Ἐκερ-
θη οὕτως ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν σταθμός, εὐκολύνων τὰς ἀπὸ θαλάσ-
ἐφόδους, αἵτινες ἔφερον εἰς μέγαν κίνδυνον τοὺς πολιορκουμένους.
λλὰ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ γενναιότης καὶ ἐθελοθυσία τῶν Ῥοδίων, ὥστε
μόνον τὰ ἐπιφέροντα τὰς μηχανὰς πλοῖα ἠδυνήθησαν νὰ παρακωλύ-
σι καὶ βλάψωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπανειλημμένας ὁρμητικὰς ἐφόδους
ν περὶ τὸν Δημήτριον τελεσφόρως νἀποκρούσωσι. Τέλος δὲ κα-
ρθωσαν, ἐπωφελούμενοι ἐξ αἰφνιδίας τινὸς καταιγίδος, νἀνακτήσωσι
τὸ κατὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ λιμένος ὀχύρωμα καὶ νἀναγκάσωσιν εἰς
ράδοσιν τοὺς ἐπ' αὐτοῦ φρουροῦντας τετρακοσίους, οὓς δὲν ἠδυνήθη
βοηθήσῃ ὁ Δημήτριος.

Ἐν τούτοις δὲ εἶχεν ἐπιστῆ [illegible] ε τὸν Δημή-

τριον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίας, ἧς ἄλλως εἶχεν ἀποδειχθῆ τὸ δυσχερές. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκίαν, ἥτις οὐ μικρὰς παρουσίαζε δυσκολίας, καθότι ἡ μὲν θάλασσα ἔμεινεν ἐλευθέρα πρὸς εἰσαγωγὴν τροφῶν εἰς τὴν πόλιν, τῶν δὲ πολιορκουμένων εἶχέ πως αὐξήσει τὸ θάῤῥος ἕνεκα τῆς ἀφίξεως ἐπικουριῶν ἐκ Κνωσοῦ καὶ παρὰ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλὰ δικαίους φόβους ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς αἱ νέαι καταπληκτικαὶ παρασκευαί, ὧν ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος πρὸς ἐκπολιόρκησιν τῆς Ῥόδου καὶ ἡ παρὰ πᾶσαν προςδοκίαν ταχύτης, μεθ' ἧς προέβαινον τὰ ἔργα ἕνεκα τῆς πολυχειρίας. Εἰς τριάκοντα περίπου χιλιάδας ἀνήρχοντο οἱ ἐργάται, οὓς εἶχεν ἀθροίσει ὁ πολιορκητὴς πρὸς κατασκευὴν τῶν φοβερῶν μηχανῶν τούτων, πασῶν δὲ δεινοτάτη ἦτο ἡ ἑλέπολις, ἥτις κατεσκευάσθη πολὺ μεγαλειτέρα τῆς στηθείσης τῷ 306 π. Χ. πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Σαλαμῖνος. Καὶ εἶχε μὲν αὕτη ἐννέα στέγας ὡς ἐκείνη, ἐσύρετο δ' ἐπὶ ὀκτὼ μεγάλων τροχῶν καὶ εἶχεν ἀνάγκην στρατοῦ ὅλου ἐκ τριῶν χιλιάδων καὶ τετρακοσίων ἀνδρῶν πρὸς φρούρησιν, λειτουργίαν καὶ μετακίνησιν αὐτῆς. Πλὴν δὲ τῆς μεγάλης ἑλεπόλεως ἐστήθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ μηχανήματα, καὶ στοαὶ κατεσκευάσθησαν, δι' ὧν ἔμελλον νὰ προςέρχωνται ἀσφαλῶς εἰς τὰς μηχανὰς οἱ ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ὁ δὲ χῶρος, ὃν κατελάμβανον αἱ μηχαναὶ πᾶσαι, εἶχε μῆκος ἐν ὅλῳ περὶ τὰ ἑπτακόσια τεσσαράκοντα μέτρα, ὥςτε ἡ πολιορκητικὴ αὐτῶν ἐνέργεια κυρίως περιελάμβανεν ἔκτασιν ἑπτὰ πύργων καὶ ἓξ μεσοπυργίων τοῦ τείχους τῶν Ῥοδίων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι, βλέποντες τὰς φοβερὰς παρασκευὰς τοῦ Δημητρίου, δὲν ἔμειναν ἄπρακτοι. Καὶ ἔστειλαν μὲν ἐννέα πλοῖα, ἅτινα, πανταχοῦ πλέοντα καὶ παραδόξως ἐπιφαινόμενα, συνελάμβανον ἢ ἐβύθιζον τὰς νῆας τὰς φερούσας εἰς τὸν Δημήτριον βοηθείας ἢ τροφάς, κατεσκεύασαν δὲ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως τεῖχος παράλληλον τοῦ ἐξωτερικοῦ, χάριν δὲ τούτου ἐκρήμνισαν τὸν περίβολον τοῦ θεάτρου καὶ τὰς πλησίον οἰκίας, ὅπως λάβωσι λίθους. Μαθόντες δὲ παρά τινος αὐτομόλου, ὅτι ὁ πολιορκητὴς πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς παρασκευαζομένων μηχανημάτων ὤρυξε καὶ ὑπόνομον κάτω τοῦ τείχους, ὤρυξαν καὶ αὐτοὶ τάφρον βαθεῖαν καὶ συνήντησαν ὑπὸ γῆν τοὺς ἐναντίους καὶ διεκώλυσαν τῆς περαιτέρας ἐργασίας.

Ἐν τοσούτῳ δέ, παρασκευασθέντων ἤδη πάντων τῶν μηχανημάτων καὶ στηθέντων ἐν τῷ ἀνακαθαρθέντι χώρῳ, ἤρχισεν ἡ π
προςβολὴ ὑπῆρξε δεινή. Οἱ κριοὶ καὶ οἱ πετροβόλοι δ

τείχη, ὅτε πρέσβεις τῶν Κνιδίων, ἐλθόντες πρὸς τὸν Δημήτριον, παρεκάλεσαν νἀναστείλῃ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ἐπαγγελλόμενοι νὰ πείσωσι τοὺς Ῥοδίους εἰς συνθηκολογίαν. Καὶ ἐδέχθη μὲν ὁ Δημήτριος τὴν πρεσβείαν, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις ἀπέτυχον, καὶ ἡ πολιορκία ἐπανελήφθη. Ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο νὰ κυριευθῇ διὰ τῆς πείνης, λαμβάνουσα παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Κασσάνδρου ἐπικούρους τε καὶ τροφάς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιορκητικὴν ἐνέργειαν τῶν πολεμίων ἀντέτασσον οἱ Ῥόδιοι δυσκαταγώνιστον τόλμην. Οὐ μόνον ἀπέκρουον ἀκούραστοι τὰς προσβολὰς τῶν μηχανῶν, καὶ ἠμύνοντο κατὰ τὸ παθὸν μέρος τοῦ τείχους, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελοῦντο ἐκ τῆς ἀνέσεως τοῦ Δημητρίου, ἀναγκαζομένου νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὰς παθούσας μηχανὰς καὶ θάψῃ τοὺς νεκροὺς καὶ ἀσχοληθῇ περὶ τὴν θεραπείαν τῶν τραυματιῶν, καὶ ᾠκοδόμουν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τρίτον τεῖχος μηνοειδές, περιλαμβάνον πάντα τὸν κινδυνεύοντα τόπον τοῦ τείχους, ὅπως μὴ δυνηθῇ εὐκόλως ὁ βασιλεὺς νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου. Τέλος δὲ ἔπεσον δύο μεσοπύργια, καὶ κρατεροὶ ἐκ διαδοχῆς συνέστησαν ἀγῶνες περὶ τὸν ἀνὰ μέσον αὐτῶν πύργον. Διὰ δὲ τοῦ μεγάλου τούτου ῥήγματος ἐπιτεθεὶς νύκτωρ ὁ Δημήτριος μετ' ἐπιλέκτων στρατιωτῶν εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέλαβε τοὺς περὶ τὸ θέατρον τόπους. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν τοιαύτην ἐπέδειξε καρτερίαν καὶ ἀνδρείαν ἡ τεθορυβημένη πόλις, ὥστε οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν εἰσβαλόντων ἔπεσον ἢ ἐζωγρήθησαν, ἡ δ' ἔφοδος ἀπεκρούσθη.

Ὁ Δημήτριος, ὅστις ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῶν μακρῶν του ἀγώνων, ἠναγκάζετο ἤδη νἀρχίσῃ καὶ πάλιν τὴν πολιορκίαν, ὅτε ἦλθε μήνυμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παραγγέλλοντος νὰ εὕρῃ ὁπωσδήποτε τρόπον πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου. Καὶ ἐξ Αἰτωλίας δὲ καὶ ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες πρέσβεις πρὸς τὸν Δημήτριον ἀνήγγελλον τὰς ἐν Ἑλλάδι προόδους τοῦ Κασσάνδρου καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς παρουσίας τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι ἔλαβον ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συμβουλὰς παρὰ τοῦ Πτολεμαίου νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τὸν Δημήτριον ἐπὶ ὅροις μετρίοις. Οἱ Ῥόδιοι ἀπεδέχθησαν νὰ γείνωσι σύμμαχοι τοῦ Ἀντιγόνου, πλὴν ἐὰν στρατεύηται ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Δημήτριον ἑκατὸν ὁμήρους ἐκ τῶν πολιτῶν κατ' ἐκλογήν του πλὴν τῶν ἀρχὰς σχόντων· ἄλλως δ' ἔμεινεν ἡ πόλις [illegible] καὶ διετήρησε τὰς ἰδίας ἑαυτῆς προσόδους.

[illegible] Ῥόδος ὀλίγα μόνον ἀπώλεσεν,

ἡ δὲ διατήρησις τῆς αὐτονομίας αὐτῆς ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀνακινήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καθ' ὃν χρόνον ἱδρύοντο ἤδη ἐν καταπληκτικῷ πρὸς ἄλληλα ἀνταγωνισμῷ μεγάλα βασίλεια ἦτο δεῖγμα ἐπιφανὲς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς τῆς ἰσχυρᾶς πόλεως, δι' ἧς ἠδυνήθη μὲν νὰ ματαιώσῃ τὴν ἐπικίνδυνον ὑπὸ τοῦ Δημητρίου πολιορκίαν, κατώρθωσε δ' ἐν τῷ ἔπειτα χρόνῳ νἀνέλθῃ εἰς μεγάλην περιωπὴν πολιτικήν, ἐμπορικήν, καλλιτεχνικήν. Διὰ τοῦτο, προσηκόντως ἐκτιμῶντες οἱ Ῥόδιοι τὴν ἀρωγὴν ἧς ἔτυχον κατὰ τὸν χρόνον τῆς πολιορκίας, ἔστησαν μὲν ἐν τῇ πόλει ἀγάλματα τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου, εἰς δὲ τὸν μέγιστον τῶν εὐεργετῶν ἑαυτῶν, τὸν Πτολεμαῖον, συγκατατεθέντος καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ χρηστηρίου τοῦ Ἄμμωνος, ἀπένειμαν τιμὰς θεοῦ, καὶ ἀνηγόρευσαν Σωτῆρα. Ὑπὸ τοῦτο δὲ τὸ ἐπώνυμον εἶνε ἔκτοτε γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ μεγαλοπράγμων υἱὸς τοῦ Λάγου (304 π. Χ.).

ϐ'

Δημήτριος καὶ Κάσσανδρος.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Δημήτριος εὑρίσκετο ἀπησχολημένος ἐν Κύπρῳ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ῥόδῳ, εὗρε καιρὸν ὁ Κάσσανδρος νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ πάλιν τὴν δύναμίν του ἐν Ἑλλάδι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἴδομεν τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν ὅλην χάνουσαν τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ὑπείκουσαν εἰς φρουρὰς ἐγκαθισταμένας ὑπὸ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἢ τοῦ Κασσάνδρου. Ἀνεξαρτησίαν δὲ διετήρουν μόνοι οἱ Αἰτωλοὶ ἐπὶ τῶν δυσπροσίτων αὐτῶν ὀρέων καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, διασώζοντες μὲν τοὺς τύπους τῆς παλαιᾶς τοῦ Λυκούργου νομοθεσίας, ἀλλὰ ζῶντες ἐν παρακμῇ πολιτικῇ τε καὶ ἠθικῇ, ἐν ᾧ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, ὁ Ἀκρότατος καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κλεώνυμος, δίκην τυχοδιωκτῶν παρεῖχον εἰς τοὺς Ταραντίνους τὰς ὠνίους αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἐξευτελίζοντες ἐν τῇ ξένῃ τὸ ὄνομα τῆς Σπάρτης. Ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκστρατεία τοῦ Δημητρίου ἐν ἔτει 307 π. Χ. ἐπεχειρήθη μὲν ἐπὶ τῷ προσχήματι τῆς ἐλευθερώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλ' εἴδομεν, ὅτι ἀπέληξεν εἰς μόνην τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Μεγάρων. Ἐν μέσῳ τῶν θυμιαμάτων τῶν Ἀθηναίων ὁ Δημήτριος ἐλησμόνησε τὸ πρόγραμμά του καὶ τὰς μεγάλας ἐπαγγελίας. Ἡ δ' ἐσπευσμένη αὐτοῦ χάριν τοῦ κυπριακοῦ πολέμου ἀναχώρησις καὶ αἱ μετ' αὐτὸν ἐπελθοῦσαι περιπλοκαὶ ἀφῆκαν πάλιν τὴν

Ἑλλάδα ἕρμαιον εἰς τὴν κατακτητικὴν ἐνέργειαν τοῦ Κασσάνδρου καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος. Καὶ ὁ μὲν Πολυσπέρχων εἶχε πορθήσει πολλὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ὁ δὲ Κάσσανδρος κατεῖχε τὴν νῆσον Εὔβοιαν μετὰ τῆς Χαλκίδος καὶ ὅλην τὴν Βοιωτίαν, ἐπολιόρκει δὲ ἤδη καὶ αὐτὰς τὰς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἐλευθερωθείσας Ἀθήνας.

Εἶχεν ἤδη προχωρήσει τὸ φθινόπωρον τοῦ 304 π. Χ. ὅτε ὁ Δημήτριος ἐξέπλευσε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, καί, κομισθεὶς διὰ τῶν νήσων, προςωρμίσθη εἰς τὴν Αὐλίδα τῆς Βοιωτίας, ὁπόθεν ἐλέγετο πρὸ ἑπτακοσίων περίπου ἐτῶν ἐκπλεύσας εἰς τὴν Τροίαν ὁ ὑπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα στόλος. Ἐκεῖθεν δὲ πρῶτον μὲν ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν τῶν Χαλκιδέων, ἥτις εἶχε μὲν καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου, ἐφρουρεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν πρὸς αὐτὸν συμμαχούντων Βοιωτῶν. Ἡ δὲ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Δημητρίου ὄπισθεν τῶν νώτων τοῦ Κασσάνδρου ἠνάγκασε τοῦτον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Καταλιπὼν δὲ φρουροὺς ἐν Φυλῇ καὶ Πανάκτῳ, ἔσπευσε διὰ τῆς Βοιωτίας πρὸς τὰς Θερμοπύλας, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Δημητρίου. Ἡ Ἡράκλεια ἡ ἐν Τραχῖνι προσεχώρησεν ἑκουσίως εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ ἑξακισχίλιοι Μακεδόνες προσεχώρησαν εἰς αὐτόν. Μετὰ δὲ τὴν εἰς Θεσσαλίαν φυγὴν τοῦ Κασσάνδρου ἐπανελθὼν ὁ Δημήτριος ἠλευθέρωσε μὲν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, συνεμάχησε δὲ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλούς, καί, νικήσας τὰς ἐν Φυλῇ καὶ Πανάκτῳ φρουρὰς τοῦ Κασσάνδρου, παρέδωκε τὰ φρούρια ταῦτα εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Τὸ δεύτερον ἤδη ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἐπανηγύριζε τὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἀπελευθέρωσίν της, καὶ ἐξένιζεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸν νεαρὸν βασιλέα κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 304 π. Χ. Καίπερ δ' ἐξαντλήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Δημητρίου ἐν τῇ πόλει διατριβὴν πᾶσαν ξενίαν καὶ κολακείαν, ἐξεῦρον ὅμως καὶ τότε τρόπον νὰ ἐπιδείξωσι νέας κολακείας καὶ νέους ἐξευτελισμούς. Ἀφ' οὗ ἤδη εἶχον κηρύξει θεὸν τὸν Δημήτριον, ὀλίγον μόνον ἐχρειάζετο, ὅπως ὁρίσωσιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ κατοικίαν θεοῦ, καὶ ἔδοσαν εἰς αὐτὸν ὡς κατάλυμα τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος, κατοικίζοντες τὸν θνητὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀθηνᾶς καὶ λησμονοῦντες, ὅτι ἡ θεὰ ἦτο παρθένος. Καὶ ἐνησμένιζε μὲν ὁ νεαρὸς Δημήτριος ἀποκαλῶν τὴν Ἀθηνᾶν πρεσβυτέραν ἀδελφήν, ἀλλ' ἐλάχιστα ὅμως ἐσεβάσθη τὸν ναὸν αὐτῆς, συνσταίνων μετὰ ἑταιρῶν καὶ μεταβάλλων τὸν οἶκον τῆς θεᾶς ἀσωτίας παντοειδοῦς. Καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον ἠνει

τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐψήφισαν ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ κόλακος Στρατοκλέους νὰ θεωρῶσι πᾶσαν προσταγὴν τοῦ Δημητρίου ὡς ὁσίαν μὲν πρὸς τοὺς θεούς, δικαίαν δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ δὲ μόνος τῶν πολιτευομένων διατηρῶν ἀκόμη τὸ παλαιὸν φρόνημα καὶ σεβόμενος μὲν ἑαυτόν, ἐπιθυμῶν δὲ καὶ εἰς τοὺς πολίτας νὰ ἐμπνεύσῃ εὐλάβειαν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸ παρελθὸν τῶν Ἀθηνῶν, Δημοχάρης ὁ ἐξ ἀδελφῆς ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους, ἠναγκάζετο ἑκὼν ἢ ἄκων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἀκολασταίνουσαν καὶ παραπαίουσαν πατρίδα.

Μόλις ὅτε ἔφθασε τὸ ἔαρ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 303 π. Χ. ἐξηκολούθησεν ὁ Δημήτριος τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ἧς τὰς κυριωτάτας πόλεις κατεῖχον ἀκόμη φρουροὶ τοῦ Κασσάνδρου, τοῦ Πολυσπέρχοντος ἢ τοῦ Πτολεμαίου. Ὁ Δημήτριος ἐξέβαλε τὰς φρουρὰς ταύτας ἐκ τῆς Ἀκτῆς μεταξὺ Τροιζηνίας καὶ Ἐπιδαυρίας, ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Σικυῶνος, τοῦ Ἄργους, τῆς Ἀχαΐας, τῆς Ἤλιδος, τῆς Μεσσηνίας. Καὶ ἐν μὲν Ἄργει ἐτέλεσε τὰ Ἡραῖα καὶ ἀγωνοθετῶν καὶ συμπανηγυρίζων ἔγημε τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν Αἰακίδου, ἀδελφὴν δὲ τοῦ Πύρρου Δηιδάμειαν. Τοὺς δὲ Σικυωνίους ἔπεισε νὰ καταλίπωσι τὴν πεδιάδα, ἣν κατῴκουν οὐ μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Κιάτου, καὶ νἀνέλθωσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν πλησίον τοῦ σημερινοῦ Βασιλικοῦ, ὅπου ἦτο πολὺ καλλιτέρα ἡ θέσις πρὸς κτίσιν πόλεως καὶ ἐκ φύσεως ὠχυρωτάτη. Καὶ ἡ μὲν νέα πόλις ταχέως ἐκτίσθη καὶ διεκοσμήθη, οἱ δὲ Σικυώνιοι, τιμῶντες τὸν Δημήτριον ὡς κτίστην, ὠνόμασαν τὸ κτίσμα αὐτοῦ Δημητριάδα.

Τελευτῶντος τοῦ 303 π. Χ. ὁ Δημήτριος ἠδύνατο νὰ θεωρῆται κύριος τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθερωθείσης Πελοποννήσου καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος. Συνέδριον ἀντιπροσώπων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, συγκληθὲν ἐν Κορίνθῳ ὡς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, ἀνεκήρυξε τὸν ἐλευθερωτὴν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἀναμενομένῳ ἐξολοθρευτικῷ κατὰ τοῦ Κασσάνδρου ἀγῶνι. Καὶ ἐκραιπάλα παρὰ τὸν ἰσθμὸν ὁ Δημήτριος, ἀκούων τὰς προπόσεις τῶν ἑαυτὸν μὲν καὶ τὸν πατέρα χαιρετιζόντων ὡς βασιλέα, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν βασιλέων χλευαζόντων καὶ τὸν μὲν Σέλευκον ἀποκαλούντων ἐλεφαντάρχην, τὸν δὲ Πτολεμαῖον ναύαρχον, τὸν Λυσίμαχον γαζοφύλακα καὶ τὸν τύραννον τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέα νησίαρχον.

Τέλος δ' ἐλευθερώσας καὶ τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Λευκάδα ἐπανῆλθεν ὁ Δημήτριος εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἔαρ τοῦ 302 π. Χ., καὶ ἐμυήθη τὰ

μικρὰ καὶ μεγάλα Ἐλευσίνια μυστήρια ἐν παραβάσει ὅλων τῶν θρη-
ευτικῶν νομίμων, μόνου τοῦ δαδούχου τῶν Ἐλευσινίων Πυθοδώρου
λμήσαντος νἀντείπῃ, τοῦ δὲ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ ἀποδεχομένου καὶ ἐπι-
κιμάζοντος πᾶσαν τοῦ βασιλέως ἀσεβῆ ἐπιθυμίαν. Ἡ πόλις ὅλη ἐθυ-
α καὶ ἐστεφάνονε καὶ οἰνοχοοῦσα περιίστατο τὸν λατρευτόν της, καὶ
ᾠδαῖς καὶ ὀρχήσεσιν ἀνεκηρύσσετο ὁ Δημήτριος ὡς ὁ μόνος ἀληθινὸς
ὸς, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐσκώπτοντο ὡς καθεύδοντες ἢ ἀποδημοῦντες ἢ μὴ
άρχοντες. Ἐν ταῖς πλατείαις καὶ τῇ ἀγορᾷ, κατ' οἶκον καὶ δημο-
ᾳ ἐξύμνουν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Δήμητραν καὶ τὸν Δημήτριον ὡς τοὺς
εγίστους καὶ φιλτάτους τῆς πόλεως θεοὺς καὶ ἔψαλλον τοῦ νεαροῦ
οῦ τοῦ Ἀντιγόνου τὴν ὥςπερ θεοῦ ἱλαρὰν καὶ ὡραίαν καὶ γελόεσσαν
ορφήν. Ὁ δ' ἐλευθερωτὴς ἐδέχετο μὲν τὰς ᾠδὰς καὶ ἐπέχαιρεν εἰς τὰ
μάματα, ἀλλὰ δὲν ὤκνει καὶ νὰ προστάξῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταβά-
ωσιν αὐτῷ ἄνευ ἀναβολῆς διακόσια πεντήκοντα τάλαντα, ἅτινα ἐδώρει
πειτα εἰς τὴν Λαμίαν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν γύναια. Καὶ οἱ μὲν παρη-
ακότες ἀπόγονοι τῶν Μαραθωνομάχων διετράνουν διὰ τοῦ ἐξευτελι-
μοῦ των τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀρχαίου φρονήματος, ὁ δὲ Δημήτριος
ρύφα μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἠκολάσταινε μετὰ τῶν ἑταιρῶν, λη-
μονῶν τὰς ἑαυτοῦ γαμετάς, ἀλλὰ μὴ ἀποβάλλων τὰς παραδόξους ἀντι-
ήσεις τῆς ψυχῆς του, ἥτις μετὰ τὸν ἀγῶνα ἐφέρετο μετὰ μανίας εἰς τὴν
ραιπάλην καὶ τὴν ἀσωτίαν, ἣν πάλιν διεδέχετο ἀκάματος δραστηριό-
ης ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν ἔργων καὶ τοῦ κινδύνου.

γ'

Ἡ ἐν Ἴψῳ μάχη.

Ὁ Κάσσανδρος, βλέπων αὐξάνουσαν ἐν Ἑλλάδι τὴν δύναμιν τοῦ
ημητρίου καὶ φοβούμενος τὰ ἐπακολουθήματα τῶν νικῶν αὐτοῦ, ἔστειλε
ρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν Ἀσίαν, προτείνων συμβιβασμόν.
Ἀποκρουσθεισῶν δὲ τῶν προτάσεων αὐτοῦ, παρέστησεν εἰς τοὺς ἔχον-
ας κοινὸν πρὸς αὐτὸν συμφέρον τὴν ἀνάγκην τῆς συμπράξεως πρὸς τα-
είνωσιν τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ
Πτολεμαίου καὶ τοῦ Σελεύκου. Ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ὁ ἀγὼν συγκρο-
θῇ ἐν Ἀσίᾳ, ἥτις ἦτο ἡ ἕδρα τοῦ Ἀντιγόνου καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς
νάμεως αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Λυσίμαχος, παραλαβὼν τὰς ἰδίας

ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ μέρος τῆς στρατιᾶς τοῦ Κασσάνδρου, σταλὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τὸν Πρεπέλαον, ἐξεκίνησεν ἐκ τῆς νέας αὐτοῦ ἐν τῇ θρᾳκικῇ χερσονήσῳ πρωτευούσης, τῆς Λυσιμαχείας, ἥτις ἐπεῖχε τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Καρδίας, καὶ διέβη διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Ἀσίαν. Νικηφόροι δὲ προήλασαν ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Πρεπέλαος, ὑποτάσσοντες ἢ ἑκουσίως προσερχομένας παραλαμβάνοντες τὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Αἰολίδος, τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Λυδίας.

Ἐν τούτοις δ' αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐπιτυχίαι τοῦ Δημητρίου ἔπεισαν τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὅτι ἠδύνατο ὁ υἱὸς νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκστρατείαν, ἐν ᾧ ὁ Ἀντίγονος ὤφειλε νὰ μένῃ ἐν Συρίᾳ, ὑπερασπίζων τὰς χώρας ἐκείνας κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ Πτολεμαίου. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν ὁ Δημήτριος τὸ θέρος τοῦ 302 π. Χ. ἐναντίον τοῦ Κασσάνδρου, ἄγων μεγάλην στρατιὰν ἐκ χιλίων μὲν καὶ πεντακοσίων ἱππέων, πεντήκοντα δὲ καὶ ἓξ χιλιάδων πεζῶν, ὧν τὰς εἰκοσιπέντε παρέσχον αἱ ἑλληνίδες πόλεις, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν Μακεδόνες καὶ μισθοφόροι, πρὸς δὲ καὶ πειραταὶ περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους. Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ἀντεπεξελθὼν κατὰ τοῦ Δημητρίου, εἶχε πολὺ ὀλιγωτέρας δυνάμεις, ἀνερχομένας ἐν ὅλῳ εἰς πεζοὺς μὲν δισμυρίους ἐννεακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ δισχιλίους. Καὶ ἀντεστρατοπέδευσαν μὲν οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἀλλ' οὐδέτερος συγκατέβαινεν εἰς μάχην, ἀναμενομένων κρισίμων εἰδήσεων ἐκ τῆς Ἀσίας, ὅπου ἤδη εἶχον, ὡς εἴδομεν, μεταβληθῆ τὰ πράγματα.

Ἡ τροπὴ αὕτη τῶν πραγμάτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 302 π. Χ. ἠνάγκασε τὸν Ἀντίγονον νὰ καλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν ὡς τάχος τὸν υἱόν. Ὁ δὲ Δημήτριος, θεωρήσας ἀναγκαῖον νὰ πεισθῇ εἰς τὸν πατέρα, ἀπήγαγεν εὐσχήμως ἐκ Θεσσαλίας τὴν στρατιὰν καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀναχωρήσαντος δ' αὐτοῦ, ὁ Κάσσανδρος αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐπανέκτησε τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις, ἐξέπεμψε δ' εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πλείσταρχον μετὰ δυνάμεως εἰς βοήθειαν τοῦ Λυσιμάχου.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀντίγονος, βλέπων τὰς προόδους τοῦ Λυσιμάχου, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ ἐν σπουδῇ. Ἐκκινήσας δ' ἐκ τῆς Συρίας, διήλασε ταχὺς τὴν Κιλικίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Λυκαονίαν, τὴν Φρυγίαν, ὑποτάσσων καὶ πάλιν τοὺς ἀποστάτας καὶ ματαιόνων τὸ ἔργον τοῦ Λυσιμάχου, πρὸς ὃν ἐπλησίαζεν ἤδη. Ἀλλ' ὁ Λυσίμαχος, πειθόμενος εἰς τὴν γνώμην τοῦ συγκροτηθέντος πολεμικοῦ συνεδρίου καὶ

:οφασίσας νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς μάχην πρὸς τὸν γηραιὸν ἀντίπαλον πρὸ τῆς ιίξεως τοῦ Σελεύκου ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ἐπιδεξίως κατώρθωσε νὰ :εκφύγῃ αὐτὸν τρὶς ἐν Φρυγίᾳ καὶ Τρῳάδι ἕως ἐπῆλθεν ὁ χειμών. Τότε ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ ἐν τῇ βορείᾳ Φρυγίᾳ ἐν μέσῳ ῶν χωρῶν, ἃς κατεῖχεν ἤδη ὁ Λυσίμαχος, πρὸς ὃν μετὰ πολλὰς ταιιπωρίας ἔφθασε καὶ ὁ Πλείσταρχος. Ἀνεμένετο δ' ἐκεῖ καὶ ὁ Σέλευ- ;, ὅςτις εἶχεν ἤδη ἐκκινήσει ἐκ Βαβυλῶνος. Τῶν δὲ ἄλλων συμμάχων μὲν Κάσσανδρος δὲν ἠδύνατο νὰ δράμῃ εἰς τὸ πεδίον τοῦ πολέμου, πασχολούμενος ἐν Ἑλλάδι, ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἶχε μὲν ἀναζεύξει ἐκ ῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἠγωνίζετο ἐν αὐτῇ ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ ὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, δοὺς δὲ πίστιν εἰς ψευδεῖς δήσεις περὶ νίκης τοῦ Ἀντιγόνου ἐπανῆλθε μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν ἴγυπτον.

Ἡ ἀποχώρησις αὕτη τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἡ σύγχρονος εὐδοκίμησις οῦ εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάντος Δημητρίου εἰς μὲν τοὺς περὶ τὸν Ἀντίνον ἐνέπνευσαν θάρρος, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦ Λυσιμάχου, ὅπου ἔτην ἀκόμη ἀνεμένετο ὁ Σέλευκος, ἀναγκασθεὶς νὰ διαχειμάσῃ καθ' ὸν ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐνέσπειραν τὸν δισταγμὸν καὶ τὸν φόβον. Ταῦτα προεκάλεσαν τὴν αὐτομολίαν σωμάτων παμπληθῶν πρὸς τὸν Ἀντίνον, ὅςτις, δεχθεὶς φιλανθρώπως τοὺς αὐτομολήσαντας, οὐ μόνον λήρωσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς καθυστερουμένους ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου μιοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐτίμησε διὰ δωρεῶν.

Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ἀντίγονος, εἰ καὶ ἠνώθη μετ' αὐτοῦ ὁ υἱός ι Δημήτριος, δὲν ἠδυνήθη, ἐπελθόντος τοῦ ἔαρος, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν νάντησιν τοῦ Σελεύκου καὶ Πλειστάρχου μετὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τὴν ὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσιν τῶν στρατιῶν αὐτῶν μετὰ τῆς τοῦ ἐκ Λυδίας θόντος Πρεπελάου. Τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 301 π. Χ. [illegible]θησαν κατ' λήλων ἀντιμέτωποι ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἴψου κατὰ τὴν με[illegible]ην Φρυιν αἱ δύο ἀντίπαλοι στρατιαί.

Μέγισται ἦσαν αἱ κατ' ἀλλήλων ἀντιπαραταχθεῖσαι δυνάμεις. Ὁ ντίγονος ἦγε πεζοὺς μὲν περισσοτέρους τῶν ἑπτακισμυρίων, ἱππεῖς δὲ ίους, ἐλέφαντας δὲ ἑβδομήκοντα πέντε. Οἱ δ' ἐναντίοι πεζοὺς μὲν ν κατὰ ἓξ χιλιάδας ὀλιγωτέρους τῶν τοῦ Ἀντιγόνου, ἄλλως δὲ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν ἦσαν κατὰ πεντακοσίους πολυπληθέστεροι τῶν ἐκείοἱ δ' ἐλέφαντες ἀνήρχοντο εἰς τετρακοσίους, εἶχον δὲ καὶ ἑκατὸν ιν ἅρματα, ὧν ἐστεροῦντο οἱ ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον.

Ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν ἐλεφάντων καὶ τῶν ἁρμάτων ὑπεδείκνυεν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὅτι ἔπρεπε νἀποστῇ μάχης καὶ νὰ προςπαθήσῃ νὰ κατισχύσῃ διὰ διαπραγματεύσεων τῶν ἤδη ἐν ἑαυτοῖς διαφωνούντων ἀντιπάλων. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς στρατηλάτης, καίπερ οὐδεμίαν ἔχων πεποίθησιν περὶ τῆς νίκης καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ γαῦρον, ὅπερ εἶχεν ἄλλοτε ἐν τοῖς ἀγῶσι, φαινόμενος σύννους καὶ περίφροντις καὶ σιωπηλός, ἐτόλμησε νὰ συνάψῃ μάχην, ἥτις ἀπέβη εἰς αὐτὸν ὀλεθρία.

Ἤδη παρετάσσετο ἡ φάλαγξ, ὅτε ὁ Ἀντίγονος, ἐξερχόμενος ἐκ τῆς σκηνῆς του, προςέπταισε, καὶ πεσὼν ἐπὶ στόμα ἐβλάβη τὸ πρόσωπον· ἀναστὰς δὲ καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐζήτησε νίκην παρὰ τῶν θεῶν ἢ θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς νίκης.

Ἡ σύγκρουσις ἤρχισε διὰ κρατερᾶς ἱππομαχίας, καθ' ἣν ὁ Δημήτριος, ἡγούμενος τῶν πλείστων καὶ κρατίστων ἱππέων, ἀντετάσσετο πρὸς Ἀντίοχον τὸν υἱὸν τοῦ Σελεύκου. Ὁ νικηφόρος υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, ἀγωνισάμενος λαμπρῶς, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἐναντίους. Ἀλλά, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐπιφανῆ ταύτην ἐπιτυχίαν καὶ λησμονῶν τοὺς πεζοὺς, οἵτινες εἶχον νὰ παλαίσωσι πλὴν τῶν σχεδὸν ἰσαρίθμων πεζῶν πρὸς τὰς ἑκατοστύας τῶν ἐχθρικῶν ἐλεφάντων, ὅλως παρὰ καιρὸν, ἀντὶ νὰ στραφῇ πρὸς βοήθειαν τῶν συναγωνιστῶν, ἐτράπη εἰς μακρὰν δίωξιν τῶν φευγόντων ἱππέων τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Ἔμεινε λοιπὸν ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀντιγόνου ἀνυπεράσπιστος ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, καὶ εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ εἰςπέσωσιν εἰς τὸ μέσον αὐτῆς οἱ ἐλέφαντες τῶν πολεμίων. Ἰδόντες δὲ αὐτὴν γυμνὴν οἱ περὶ τὸν Σέλευκον, χωρὶς νὰ ἐμβάλωσιν εἰς αὐτὴν, ἐφόβουν, ἔπλησσον, κατεκούραζον, ἕως ἠνάγκασαν μέρος μὲν τῶν πεζῶν στρατιωτῶν ἀπορραγὲν ἑκουσίως νὰ μεταχωρήσῃ πρὸς ἐκείνους, μέρος δὲ νὰ τραπῇ εἰς φυγήν. Ματαίως ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος, καθ' οὗ διηυθύνοντο ἤδη πολλοὶ τῶν πολεμίων, ἀνέμενε τὸν υἱόν, ὅπως σώσῃ αὐτόν. Πυκνὰ ἐβάλλοντο ἐναντίον αὐτοῦ τἀκοντίσματα, ἕως ἔπεσεν ὁ γηραιὸς καὶ ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Οἱ λοιποὶ ὀπαδοὶ καὶ φίλοι, ἰδόντες αὐτὸν πίπτοντα, ἀπέλιπον τὸν στρατηγὸν καὶ βασιλέα καὶ μόνος ἔμεινε πιστὸς φύλαξ τοῦ νεκροῦ Θῶραξ ὁ Λαρισαῖος.

Βασιλικῶς ἔθαψαν οἱ νικηταὶ τὸν νεκρὸν τοῦ ὑπερογδοηκοντούτου Ἀντιγόνου, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μόλις περισώζων τὰ συντρίμματα τῆς ἡττηθείσης στρατιᾶς, πεντακιςχιλίους πεζοὺς καὶ τετρακιςχιλίους ἱππεῖς, ἔσπευσε συντόνως ἐλαύνων εἰς τὴν Ἔφεσον.

δ'

Τὰ ἐπακολουθήματα τῆς μάχης.

Διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης ὁ μὲν Ἀντίγονος ἀπώλεσε τὴν ζωὴν χωρὶς ἰδῇ συγκεντρουμένην ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κληρονομίαν οῦ Ἀλεξάνδρου, ὑπὲρ ἧς μακρὰ ἤδη ἔτη ἠγωνίζετο, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ, ν ὡς διάδοχον συνέστησεν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ πρὸ τῆς συμπλοκῆς, πέβαλλε τὴν προτέραν δύναμιν καὶ γοητείαν, φεύγων ἡττημένος ἐκ τοῦ εδίου τῆς μάχης. Ἀλλ' ἡ ἐν Ἴψῳ ἧττα δὲν ἐπέφερε τὴν παντελῆ ἐξαθένησιν καὶ ἐκ τοῦ μέσου ἀποχώρησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου. Εἶχεν κόμη ὁ Δημήτριος ἐπαρκεῖς κτήσεις, τὴν Σιδῶνα, τὴν Τύρον, τὴν Κύπρον, τὰς Κυκλάδας, πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, τὰς Ἀθήνας. Κατέχων δὲ ταύτας τὰς θέσεις καὶ κεκτημένος στόλον ἀξιόμαχον, δι' οὗ δέσποζε τῶν θαλασσῶν, οὐδαμῶς διενοεῖτο νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἀντιμέτωπος βαδίζων πρὸς τὴν Τύχην, ἥτις ἐφάνη ἀντιπολιτευομένη ὐτὸν ἐν τῷ φρυγικῷ πεδίῳ, ἐτράπη τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οθῶν νὰ καταστήσῃ τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ Ἀθήνας κέντρον τῆς νέας ὐτοῦ πολεμικῆς ἐνεργείας. Ἀλλὰ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἀπογοήτευσις ὐτοῦ, ὅτε, περὶ τὰς Κυκλάδας ἔτι εὑρισκόμενος, εἶδε προσερχομένους ρὸς αὐτὸν πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, παρακαλούντων αὐτὸν νὰ μὴ μεαβῇ εἰς τὴν πόλιν, ὡς τοῦ δήμου ἀποφασίσαντος νὰ μὴ δεχθῇ ἐν τῇ όλει μηδένα τῶν βασιλέων. Ὁ Δημήτριος ἐλυπήθη καὶ ἠγανάκτησε φόδρα, ἀλλὰ δὲν ἀνεχαιτίσθη. Θεωρῶν δ' ἐπισφαλὲς νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀμέως τὴν καθυπόταξιν τῶν ἀποστάντων Ἀθηναίων, ἔπλευσεν εἰς τὸν θμόν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος, ἥτις εἶχεν ἐλευθερωθῇ πρὸ ἐτῶν ύο ὑπ' αὐτοῦ, ἐφάνη οὐχ ἧττον τῶν Ἀθηνῶν ἀχάριστος. Ἀποσταίαι διεδέχοντο τὰς ἀποστασίας, αἱ φρουραὶ αὐτοῦ ἐ[illegible]διώκοντο, καὶ οἱ πεσταλμένοι τοῦ Κασσάνδρου παρελάμβανον τὰς πόλε[illegible]ις. Μόνοι δ' εινανεἰς αὐτὸν πιστοὶ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη ἐν Ἑλλάδι ἠνάγκασε τὸν Δημήτριον νὰ τραπῇ τὴν Θρᾴκην, ἥτις ἔμενεν ἀνυπεράσπιστος, τοῦ Λυσιμάχου εὑρισκοου ἀκόμη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ μὴ κεκτημένου στόλον. Ἀλλ' ἀποέων εἰς τὴν Θρᾴκην δὲν ἐγκατέλιπε τὰ ἐν Ἑλλάδι πράγματα, ἀνέε δὲ τὴν διοίκησιν αὐτῶν εἰς τὸν Ἠπειρώτην Πύρρον τὸν υἱὸν κίδου, ὅστις, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν, ἠκολούθει τὸν ριον ἀπὸ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης, καθ' ἣν συνεπολέμησε μετ' α

Μεταβὰς δὲ εἰς τὴν Θρᾴκην ἐλεηλάτει ἄνευ κωλύματος τὰ πλούσια παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος.

Ἐν τούτοις δὲ μετὰ τὴν ἐν Ἴψῳ μάχην οἱ νικηταὶ εἶχον προβῆ εἰς νέαν διανομὴν τῆς Ἀσίας, καθ' ἣν ὁ μὲν Πτολεμαῖος, ὅςτις ἐπωφθαλμία τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην, ἐντελῶς ἀπεκλείσθη, διενεμήθησαν δ' αἱ χῶραι μεταξὺ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου, μόνης τῆς Κιλικίας δοθείσης εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κασσάνδρου Πλείσταρχον καί τινων χωρῶν, οἷον τῆς Ἀρμενίας, τῆς Καππαδοκίας, τοῦ Πόντου, ἀφεθεισῶν εἰς ἐντοπίους ἡγεμόνας. Οὕτως ἐκ πάντων τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀντιγόνου τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἔλαβεν ὁ Σέλευκος, ὅςτις, ἰσχυρότατος ἤδη ὢν ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις, διὰ τῆς προςαποκτήσεως τῆς Συρίας ἐστερέονε κραταιὰν τὴν δύναμίν του ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ ἵδρυεν ὡς κέντρον τῆς νέας αὐτοῦ ἐνεργείας νέαν πόλιν παρὰ τὸν ποταμὸν Ὀρόντην, τὴν Ἀντιόχειαν.

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΠΥΡΡΟΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΕΝ ΤΩι ΜΟΥΣΕΙΩι ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη αὔξησις τοῦ Σελεύκου ἐξήγειρε ταχέως τὴν ἀντιζηλίαν καὶ ἀντίδρασιν τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Πτολεμαίου, δι' οὓς εὔκολος ὑπῆρξεν ἡ συνεννόησις, ἐκδηλωθεῖσα διὰ τῆς συζεύξεως τοῦ Λυσιμάχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Ἀρσινόης. Ἡ συνένωσις αὕτη ἐτάραξε τὸν Σέλευκον, ὅςτις ἐζήτησε νὰ εὕρῃ ἀντι-

ωμα τῆς προςπελάσεως τῶν δύο ἰσχυρῶν ἀντιπάλων. Διὸ ἀπεφάσισε συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Δημητρίου, τὴν δὲ νέαν αὐτῶν φιλίαν ἐπέστε- ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς τοῦ Δημητρίου Στρατονίκης μετὰ τοῦ Σε- κου. Χαίρων καταπλέει ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Κιλικίαν, ἥν, ἀφεθεῖσαν

Η ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΘΕΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΑΓΑΛΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΟΥ ΕΥΤΥΧΙΔΟΥ

περάσπιστον ὑπὸ τοῦ Πλειστάρχου, καταλαμβάνει, καὶ συναντᾶται ὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἐν Ῥωσῷ κατὰ τὸν κόλπον τῆς Ἰσσοῦ, φέρων περικαλλῆ νύμφην, ἥτις μετὰ τὰς τελεσθείσας ἑορτὰς ἄγεται ὑπὸ Σελεύκου ἐν πομπῇ εἰς τὴν νέαν πρωτεύουσαν, τὴν Ἀντιόχειαν.

Καὶ διὰ μὲν τῶν ἐπιγαμιῶν τούτων μόλις που καθησύχασαν τὰ πράγματα ἐν Ἀσίᾳ. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Κάσσανδρος προεχώρησεν ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, σκοπῶν οὐχὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλὰ τὴν καθυπόταξιν αὐτῶν. Ἡ Θεσσαλία εἶχεν ἤδη καταληφθῇ, καὶ ὁ Κάσσανδρος προελάσας εὑρίσκετο πρὸ τῆς Ἐλατείας ἣν ἐπολιόρκει. Ἀλλὰ τότε παρέστησαν βοηθοὶ τῶν πολιορκουμένων οἱ Ἀθηναῖοι. Αἱ Ἀθῆναι, αναθάλλουσαι καὶ πάλιν ὑπὸ φιλοπάτριδας πολιτευομένους, οἷος ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους Δημοχάρης, ὁ ποιητὴς Φιλιππίδης, ὁ Ὀλυμπιόδωρος, δὲν ἀφῆκαν ἀνυπεράσπιστον τὴν Ἐλάτειαν, ἥτις, σωθεῖσα ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου σπευσάντων ἐξ Ἀθηνῶν, ἀνέθηκεν ἐξ εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα λέοντα χαλκοῦν. Εἰς τὸν αὐτὸν δ' Ὀλυμπιόδωρον ἐχρεώστουν καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι τὴν σωτηρίαν των. Διότι, τοῦ Κασσάνδρου εἰςβαλόντος εἰς τὴν Ἀττικὴν, γοργὸς ἔπλευσεν ὁ Ἀθηναῖος πατριώτης εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ζητῶν βοήθειαν, ἡ δὲ συμμαχία αὐτὴ ἐπιτευχθεῖσα ἠνάγκασε τὸν Κάσσανδρον νἀποχωρήσῃ. Ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος, καίπερ τραπεὶς ἐπὶ ἄλλας ἐπιχειρήσεις, δὲν ἔπαυσε παρασκευάζων τὴν κατάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνόμιζε δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ εὐχερέστερον τὸ σκοπούμενον διὰ τῆς προστασίας τοῦ Ἀθηναίου Λαχάρους, ὅςτις ἐμελέτα νὰ γείνῃ τύραννος τῆς πόλεως κατὰ τὰς κεκινημένας ἐκείνας ἡμέρας, καθ' ἃς αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Κασσάνδρου καὶ Δημητρίου.

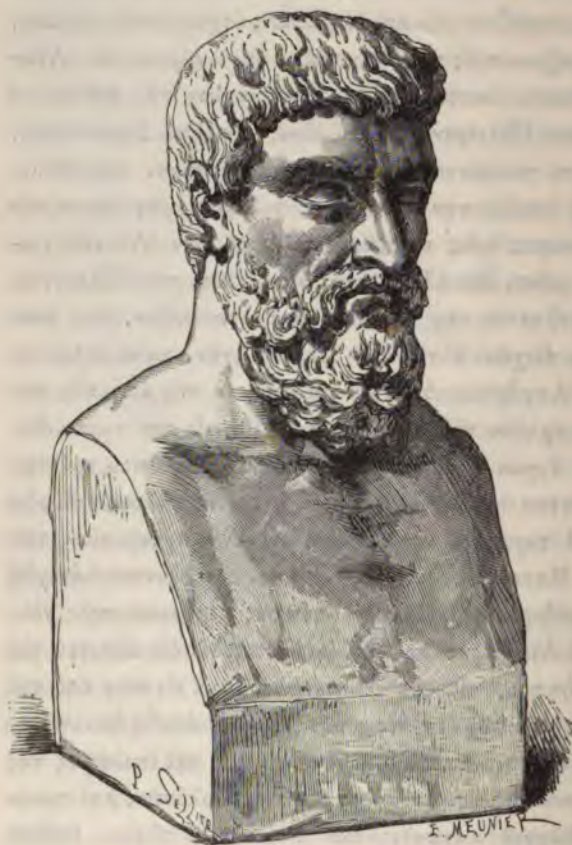
Ἡ ἀπώλεια τῶν Ἀθηνῶν ἔμελλε νὰ εἶνε μεγάλη ζημία διὰ τὸν Δημήτριον. Διὰ τοῦτο ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐρρύθμισε κατὰ τὸ ἐνὸν τὰ τῶν ἐν Φοινίκῃ, Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ κτήσεων αὐτοῦ. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦτο ἀφ' ἑαυτοῦ εὐχερὲς παρ' ὅλην τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Μεγάροις καὶ Κορίνθῳ φρουρῶν του, οὔτε ἡ τύχη ἐφαίνετο βοηθοῦσα αὐτόν. Παρὰ μὲν τὰς ἀττικὰς ἀκτὰς ἀπέβαλε τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου καὶ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τρικυμίας. Ὅτι δὲ, ἀποτυχὼν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐστράφη κατὰ τῆς Πελοποννήσου, πολιορκῶν τὴν Μεσσήνην ἐπληγώθη ἐπικινδύνως ὑπὸ βέλους, διελάσαντος τὴν σιαγόνα. Θεραπευθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς πληγῆς, ἐκυρίευσε τέλος τὴν Μεσσήνην καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις ἐν ἀποστασίᾳ εὑρισκομένας, καὶ ἐνέβαλε πάλιν εἰς τὴν Ἀττικήν. Κυριεύσας δὲ τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὸν Ῥαμνοῦντα, παρέστη ὁ Πολιορκητὴς ἀπειλητικὸς πρὸ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον μείνει ἄπρακτοι, ἐπαπειλουμένης τῆς εἰς τὴν

πόλιν εἰςβολῆς τοῦ Δημητρίου. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 298 π. Χ., ὅτε εἶχεν ἀναφανῆ ὁ ἀπὸ τοῦ Πολιορκητοῦ κίνδυνος διὰ τὰς Ἀθήνας, ἡ πόλις παρεσκευάζετο πρὸς ἄμυναν, καὶ διὰ πρεσβειῶν ἐζήτει τὴν βοήθειαν τοῦ Κασσάνδρου, τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Πτολεμαίου, παρ' ὧν ἐλάμβανεν ὑποσχέσεις καὶ προστασίαν, σῖτον καὶ χρήματα. Καὶ ἐν ᾧ ὁ φιλόπατρις κωμικὸς ποιητὴς Φιλιππίδης ἐκίνει ὑπὲρ τῆς πόλεως τὸν Λυσίμαχον, ὁ Δημοχάρης εἰργάζετο μὲν καὶ παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς τῆς ἡμέρας, διενήργει δὲ καὶ συμμαχίαν πρὸς τοὺς Βοιωτούς, καὶ ὠχύρονε τὰς Ἀθήνας, μετὰ δραστηριότητος ἀκαταπονήτου προστατεύων τῆς πόλεως τὸ συμφέρον. Οἱ φίλοι τοῦ Πολιορκητοῦ, καὶ ἰδίως ὁ κόλαξ Στρατοκλῆς, ἔπτησσον πρὸ τοῦ νέου πνεύματος, ὅπερ ἐφαίνετο κατέχον τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ ὁ Δημήτριος ἠπείλει τὴν Ἐλευσῖνα, ὁ Δημοχάρης ἔπεισε τὸν δῆμον νὰ ἐξέλθῃ σύσσωμος πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἀθηνῶν χώρου. Οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσωσι τὴν Ἐλευσῖνα, ἀλλὰ καί, ὅτε ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὗρον τὴν πόλιν, ἥτις ἀνέμενε πλέον πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς τὸν Πολιορκητήν, κατειλημμένην ὑπὸ τοῦ συμπολίτου Λαχάρους, ὅςτις ἐπωφελήθη ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπουσίας τῶν μαχίμων πολιτῶν, ὅπως ἀνέλθῃ εἰς τὴν τυραννίδα.

Ἐν τῶν πρώτων ἔργων τοῦ νέου τῶν Ἀθηνῶν τυράννου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ καταλυσάντων τὸν δῆμον ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς πόλεως ἐκδίωξις τοῦ Δημοχάρους. Ἡ τυραννίς, στηριζομένη εἰς τὴν προστασίαν τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρᾴκης, δὲν ἠδύνατο νἀνεχθῇ ἐν τῇ πόλει τὰ φιλελεύθερα στοιχεῖα. Φιλυπόπτως φερόμενος πρὸς τοὺς πολίτας καθίστανεν ὁ Λεωχάρης διὰ τῆς ὠμότητος αὐτοῦ ἀβίωτον τὸν βίον τῆς πόλεως, δι' ἣν προσετίθεντο τὰ ἐσωτερικὰ δεινὰ εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Δημητρίου κινδύνους. Ἀληθῶς δὲ ἡ θέσις τῶν Ἀθηνῶν ἀπέβη δεινοτάτη, ὅτε ὁ Δημήτριος ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπελήφθη τῆς τακτικῆς τοῦ ἄστεος πολιορκίας. Δι' αὐστηρᾶς παρακωλύσεως καὶ τιμωρίας τῶν εἰς τὸν Πειραιᾶ καταπλεόντων σιταγωγῶν πλοίων ἐπῆλθε τοιαύτη ἀνὰ τὴν πόλιν σιτοδεία, ὥςτε εὐτυχεῖς ἠδύναντο νὰ λογισθῶσιν οἱ ἔχοντες νὰ διαθρέψωσι τοὺς οἰκείους διὰ κυάμων, ἔστω καὶ πρὸς ἕνα μετρουμένων, ὡς ὁ φιλόσοφος Ἐπίκουρος. Ἄλλως ἀναφέρεται, ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ ἐν ταῖς πολιορκουμέναις Ἀθήναις λιμός, ὥςτε μεταξὺ τῶν ἄλλων πατὴρ καὶ υἱὸς ἦλθον εἰς ἀγῶνα περὶ νεκροῦ μυός, ἐκ τῆς ὀροφῆς τοῦ οἰκήματος αὐτῶν καταπεσόντος. Ἐν τούτοις δὲ ὁ Λαχάρης ἀπεγύμνονε τὴν πενομένην πόλιν, ἀφαιρῶν ἀπὸ τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ

Παρθενῶνος τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας τὰς σταλείσας εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑ
τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην καὶ ἐκδύων τὴν χρυ
λεφαντίνην Ἀθηνᾶν τοῦ Φειδίου τοῦ περιαιρετοῦ χρυσοῦ αὐτῆς κόσμ
Ἀλλ' ὅμως αἱ συλήσεις αὗται οὐδὲν ὠφέλουν τὸν τύραννον, ὅςτις μ
οὐ πολὺ ἠναγκάζετο ὑπὸ τῆς αὐξανούσης στενοχωρίας τῆς πόλεως
τῶν κατακραυγ
τῶν πολιτῶν νὰ
καταλίπῃ τὰς Ἀ
θήνας, φεύγων ὑ
τὴν μεταμφίε
χωρικοῦ εἰς τ
Βοιωτίαν. Ἡ
ἑκουσία αὕτη ἀπ
χώρησις τοῦ τυρά
νου ηὐκόλυνε τ
παράδοσιν τῶν Ἀ
θηνῶν εἰς τὸν Δη
μήτριον, ὅςτις προς
ηνέχθη εἰς τοὺ
Ἀθηναίους οὐ μό
νον μετ' ἐπιεικείας
ἀλλὰ καὶ μετὰ γεν
ναιοδωρίας ἀληθῶ
βασιλικῆς.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Τοιοῦτον τέλο
ἔλαβεν ὁ πρὸς τὸ
Δημήτριον πόλεμο
ὁ κληθεὶς *τετραετὴ*
(298-295 π. Χ.
ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων
Καὶ τῶν μὲν Ἀ
θηναίων τὴν στενοχωρίαν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ εἴδομεν ἤδη. Ἀλλὰ κα
ὁ Δημήτριος ὑπέστη καθ' ὃν χρόνον ἐπολέμει ἐν Ἑλλάδι καὶ ἠγωνίζετ
πρὸς κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν θυσίας οὐ μικράς. Οὐ μόνον ἀπώλεσε τὴ
Κοίλην Συρίαν, περιελθοῦσαν εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ὅςτις καὶ τοὺς πο
λιορκουμένους Ἀθηναίους προςεπάθησεν ἀνεπιτυχῶς νὰ βοηθήσῃ, ἀλλ

καὶ αἱ ἄλλαι αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις ἐκινδύνευον. Καὶ ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον εἶχε περιπλακῆ εἰς τὸν ἐν Ἑλλάδι πόλεμον καὶ τοιοῦτον εὕρισκεν ἐν τῇ κατοχῇ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀντισήκωμα κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀπωλειῶν, ὥςτε καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀττικῆς ἐξηκολούθησε μένων ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἔστρεψε τὰ ὅπλα αὐτοῦ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἣν φαίνεται ὑποκινήσας ἐναντίον αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐξελθόντες ἐναντίον αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀρκαδικῆς Μαντινείας ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ ὠχύρωσαν ἐν βίᾳ τὴν Σπάρτην. Ἀλλά, γενομένης μάχης πλησίον αὐτῆς τῆς πόλεως, ἡττήθησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, διακοσίων μὲν πεσόντων, πεντακοσίων δ' αἰχμαλωτισθέντων. Αὐτὴ ἡ Σπάρτη, ἥτις οὐδέποτε μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου εἶχε κυριευθῇ ὑπὸ ἐχθροῦ, ἐφαίνετο κινδυνεύουσα, ὅτε ἡ γενικὴ τῶν πραγμάτων μεταβολή, ἀναγκάσασα τὸν Δημήτριον νὰ σπεύσῃ ταχὺς ἀλλαχόσε, ἔσωσε τὴν πόλιν.

ε'

Ὁ Δημήτριος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων.

Διαρκοῦντος ἤδη τοῦ τετραετοῦς πολέμου εἶχεν ἀποθάνει κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῷ 297 π. Χ. ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Κάσσανδρος, καταλιπὼν τὸν θρόνον εἰς τὸν ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου Θεσσαλονίκης δεκαοκταετῆ αὐτοῦ υἱὸν Φίλιππον. Ἀλλ' ὁ νέος τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, παραλαμβάνων ἤδη τὴν ἀρχήν, εἶχε τὰ σπέρματα τῆς φθινώδους ἐκείνης νόσου, ἥτις ἀφήρπασεν αὐτὸν μετὰ τέσσαρας μόλις μῆνας. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ἀντίπατρος, ὅςτις, καίπερ ἔτι νεώτατος ὢν τὴν ἡλικίαν, ἦτο συνεζευγμένος μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου Εὐρυδίκης. Ἀλλ' ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχεῖα, καὶ ἐβύθισε τὸν μὲν θρόνον εἰς τὸ αἷμα, τὴν δὲ Μακεδονίαν εἰς νέας περιπλοκάς. Ὑποπτεύων ὁ Ἀντίπατρος, ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ἠγάπα πλειότερον ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐμελέτα νὰ παράσχῃ τὴν βασιλείαν εἰς ἐκεῖνον, ἐφόνευσε τὴν μητέρα, ἀρχομένου τοῦ 295 π. Χ. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος φοβηθεὶς ἔφυγε, καὶ ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ τὴν βοήθειαν τοῦ Δημητρίου. Ἐπειδὴ δὲ [illegible] ἦτο ἀπησχολημένος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν Ἑλλάδι, ὁ φυγὰ[illegible] ἐτράπη εἰς τὴν Ἤπειρον πρὸς τὸν Πύρρον, [illegible] πτου,

ὅπου εἶχε διαμείνει παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ ὡς ὅμηρος τοῦ Δημητρίου, καὶ κατορθώσας νἀπαλλαχθῇ τοῦ ἐπιβουλευομένου αὐτὸν Νεοπτολέμου (295 π. Χ.), ἐβασίλευεν ἤδη μόνος τῶν Ἠπειρωτῶν.

Ὁ Πύρρος ἐδέχθη νὰ καταγάγῃ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν ἐκτὸς μακεδονικῶν τινων χωρῶν τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀμβρακίαν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχον προςαρτηθῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀφ' οὗ δὲ κατέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἠπειρωτῶν ταύτας τὰς χώρας, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅςτις καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀντίπατρος εἶχε φύγει εἰς τὴν Θρᾴκην πρὸς τὸν πενθερὸν Λυσίμαχον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, ἀντὶ νἀγωνισθῇ πρὸς ἐπάνοδον τοῦ γαμβροῦ εἰς τὸν θρόνον, διεπραγματεύετο εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Πύρρον, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Δημήτριος.

Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη νἀφήσῃ ἀνενόχλητον τὴν ἡττημένην Σπάρτην εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὰ τελούμενα ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, ἡ σύμπραξις τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Πύρρου καὶ πολὺ μᾶλλον ἡ ἐπαπειλουμένη συνεννόησις αὐτῶν μετὰ τοῦ Λυσιμάχου ἦσαν γεγονότα λίαν ἐπικίνδυνα εἰς τὸν Πολιορκητήν, ὅςτις, βλέπων ἀφανισθεῖσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ, ἐν μόνῃ τῇ Ἑλλάδι ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ πλέον τὴν ἀρχήν του. Ἀληθῶς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κοίλης Συρίας ὁ Δημήτριος ἐν Ἀσίᾳ εἶχεν ἀποβάλει τὰς λοιπὰς αὐτοῦ κτήσεις. Τὴν μὲν Ἔφεσον εἶχε καταλάβει ὁ Λυσίμαχος, τὴν δὲ Κύπρον ὁ Πτολεμαῖος, τὴν δὲ Φοινίκην καὶ Κιλικίαν ὁ Σέλευκος· μόνη δ' ἐσώζετο ἀκόμη ἡ κυπριακὴ Σαλαμίς, ἐν ᾗ διέτριβε μία τῶν πιστοτάτων συζύγων τοῦ Πολιορκητοῦ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου Φίλα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Κατεσπευσμένη ὑπῆρξεν ἡ ἕνεκα τῶν εἰδήσεων τούτων ἀναχώρησις τοῦ Δημητρίου ἐκ τῆς Λακωνικῆς. Οἱονεὶ καταδιωκόμενος ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης, καί, διελάσας ταχὺς τὴν Πελοπόννησον, τὴν βορείαν Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ εἶδεν, ὅτι ἔφθασεν ἀργά. Ὁ Ἀλέξανδρος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ εἱστίασε πολυτελῶς, ἀλλ' ὑπὸ τὴν θερμὴν ἐκείνην δεξίωσιν ἔμαθεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἐκρύπτετο ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς ζωῆς του. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Δημήτριος κατέλειπε τὴν Μακεδονίαν, προπεμπόμενος μέχρι Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅςτις ἤθελε νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν φιλίαν,

λὰ κυρίως ἐμελέτα πῶς νὰ ἐκτελέσῃ τὸν φονικὸν σκοπόν του. Ἀλλ' εὑρίσκοντο ἐν Λαρίσῃ, προλαβὼν ὁ Δημήτριος διενήργησε τὸν φό- τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὴν ὑστεραίαν ὁ Δημήτριος ἀνεκηρύσσετο βασι- ς τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει χρι Θεσσαλίας τὸν φονευθέντα νεαρὸν βασιλέα (294 π. Χ.)

Ὁ Δημήτριος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς βασιλεὺς τῶν Μα- δόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ὅπερ ἀνελάμβανε δὲν ἦτο ρόν. Ἡ μὲν Μακεδονία ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Κασσάνδρου, ἀλλὰ πολὺ λλον ἐπὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἶχεν ἐκπέσει, καὶ μέρος αὐτῆς κατεῖχεν ὁ ρρος, ἐν ᾧ ἐξ ἀνατολῶν ἠπείλει ἀκόμη τὴν χώραν ὁ μητροκτόνος ντίπατρος. Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι τὰ πράγματα πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ἀσφαλῆ. μὲν Σπάρτη ἡ παραδόξως σωθεῖσα ἐκινεῖτο, καὶ εὑρίσκετο εἰς συν- όησιν πρὸς τὰς Θήβας, ὅπου διέμενε καὶ ὁ ἔκπτωτος τύραννος τῶν θηνῶν Λαχάρης. Ἐν δὲ Ἀθήναις εἰργάζετο ὁ φιλόπατρις Ὀλυμ- όδωρος πρὸς ἐκδίωξιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Δημητρίου, ἥτις κατεῖχε τὸν ειραιᾶ.

Ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὡς μάλιστα κατεπεῖγον τῶν ἔρ- ων αὐτοῦ ἐθεώρησε νὰ καθησυχάσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἔσπευσε λοιπὸν ετὰ τοῦ ἐκ τῆς Φίλας υἱοῦ του Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ εἰς τὰς Θή- ας, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ ὁ Σπαρτιάτης Κλεώνυμος καὶ Ἀθηναῖος Λαχάρης, οἵτινες ἦσαν οἱ κινοῦντες ἐν τῇ πόλει τὰ πρά- ματα, ἐδραπέτευσαν, κατεστάλη ἡ ἀποστασία τῶν Θηβαίων, οὓς ὁ Δη- ήτριος μετεχειρίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιεικείας, καὶ ὑπετάγησαν οἱ Βοιω- οί. Ὁμοίως δ' ἐματαιώθη ἐν Ἀθήναις ἡ ἀπόπειρα τῶν θελόντων νὰ καταλάβωσι τὸν Πειραιᾶ τὸν κατεχόμενον ὑπὸ τῆς μακεδονικῆς φρου- ρᾶς. Ὁ Δημήτριος ἀντὶ τιμωροῦ παρουσιάσθη μακρόθυμος, ἐπιδεικνύων ε πραότητα, προσέταξε μετὰ πολιτικῆς συνέσεως τὴν κάθοδον τῶν ίλων Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἐν οἷς καὶ Θεόφραστος ὁ μαθητὴς οῦ Ἀριστοτέλους.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐστερεώθη ἡ βασιλεία τοῦ Δημητρίου διὰ τῆς εἰρή- ς, ἣν οὗτος ὡμολόγησε πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις εὑρίσκετο περιπε- εγμένος εἰς δεινὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου παρὰ τὰς ὄχθας ῦ Δουνάβεως οἰκοῦντας Γέτας καὶ τὸν γενναῖον αὐτῶν βασιλέα ομιχαίτην. Ὅρος τῶν πρὸς τὸν Λυσίμαχον συνθηκῶν ἦτο ἡ εἰς τὸν μήτριον παραχώρησις τοῦ εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴ- καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν ἔκπτωτον Ἀντίγονον, ἀνήκοντος μέρους

τῆς Μακεδονίας. Διὰ τῶν τοιούτων συνθηκῶν ἀπαλλαχθεὶς ὁ Λυσίμαχος πάσης μετὰ τῆς Μακεδονίας περιπλοκῆς, ἠδυνήθη νὰ στραφῇ ἐναντίον τῶν Γετῶν. Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτυχής, ἀπολήξας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ τοῦ Λυσιμάχου. Τότε ἐνόμισεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς ἀνυπερασπίστου Θρᾴκης ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, ὅπως εὐρύνῃ πρὸς ἀνατολὰς τὸ μακεδονικὸν κράτος. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Δρομιχαίτης ἔπεισε τοὺς Γέτας, ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτοὺς νἀπολύσωσι τὸν αἰχμάλωτον Λυσίμαχον, μεθ' οὗ συνῆψε φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀπολαβὼν τὰς εἰς τοὺς Γέτας ἀνηκούσας χώρας, ὅσας κατεῖχον οἱ Θρᾷκες πέραν τοῦ Δουνάβεως, ὅςτις ὡρίσθη ἐν τῷ μέλλοντι ὡς τὸ σύνορον τῶν δύο βασιλείων, τοῦ θρᾳκικοῦ καὶ τοῦ γετικοῦ. Ἀλλὰ τίς οἶδεν ἂν παρ' ὅλην τῶν Γετῶν τὴν φιλίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Δημήτριον ἀντίπραξιν τοῦ Πτολεμαίου ὁ Λυσίμαχος ἤθελε κατισχύσει τοῦ εἰς τὴν χώραν ἑαυτοῦ εἰςβαλόντος βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ἂν νέαι ἐν Ἑλλάδι ἀποστασίαι δὲν ἠνάγκαζον τὸν Δημήτριον νὰ παραιτήσῃ τὸ σχέδιον τῆς καθυποτάξεως τῆς Θρᾴκης καὶ νὰ στραφῇ ὀπίσω (292 π. Χ.).

Ἀπόντος τοῦ Δημητρίου ἐν Θρᾴκῃ ἀπεστάτησαν οἱ Βοιωτοί, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς σπεύσας ἐνίκησεν αὐτούς. Ἐπελήφθη δὲ ὁ Δημήτριος τῆς πολιορκίας τῶν Θηβῶν, αἵτινες μόναι ἀντεῖχον, ὅτε ὁ Πύρρος, εἰςελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατέτρεχε τὴν χώραν καὶ ἔφθασε μέχρι Θερμοπυλῶν, ἀποκόπτων τὴν δίοδον τοῦ Δημητρίου. Ταχὺς ἐστράφη ὁ Δημήτριος κατὰ τοῦ Πύρρου, ἀφήσας πρὸ τῶν Θηβῶν τὸν υἱὸν Ἀντίγονον. Ὑποχωρήσαντος δὲ τοῦ Πύρρου, ἀφῆκεν ὁ Δημήτριος ἐπαρκῆ στρατιὰν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπέστρεψε πρὸ τῶν Θηβῶν, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβε μετὰ μακρὰν καὶ κινδυνώδη πολιορκίαν (291 π. Χ.). Ἡ μεγαλόψυχος πραότης, ἣν ἐπέδειξε τὸ δεύτερον ἤδη πρὸς τοὺς Θηβαίους, χαριζόμενος εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ περιπαθοῦς Ἀντιγόνου, διέψευσε τὴν πρόρρησιν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀνακτίσει πρὸ δέκα ἐτῶν τὰς Θήβας χάριν δευτέρου τινὸς Ἀλεξάνδρου, μέλλοντος πάλιν νὰ καταστρέψῃ αὐτὰς ἄρδην. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Θηβῶν ὁ Δημήτριος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπικειμένου τοῦ χειμῶνος τοῦ 290 π. Χ., ἀφ' οὗ πρῶτον ἔπραξέ τι ἀνήκουστον παρ' Ἕλλησι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, μεταθέσας ἐκ Δελφῶν καὶ τελέσας ἐν Ἀθήναις τὰ Πύθια, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ τελεσθῶσιν ἐν Φωκίδι, ἐπειδὴ κατεῖχον οἱ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ τοὺς Δελφοὺς στενά.

'Αλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἄπρακτος ἐν Μα-
δονίᾳ τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ πολυπληθὴς αὐτοῦ στρατιὰ εἶχεν
άγκην ἀπασχολήσεως. Καὶ αὐτὸς δ' ἐμελέτα σχέδια μεγάλα, μὴ λη-
ιονῶν, ὅτι ἦτο μὲν ὁ ἥρως τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ῥόδου, ὁ ἐλευθερω-
ὴς καὶ κατακτητὴς τῆς Ἑλλάδος, ὁ πολυθρύλητος Πολιορκητής, κα-
εῖχε δὲ ἤδη αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Εἶναι
ληθὲς, ὅτι ἤδη πρὸ ἐτῶν εἶχεν ἀποβάλει τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐ-
οῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ τελευταῖον προπύργιόν του ἐν Κύπρῳ, ἡ Σαλαμὶς,
χεν ἤδη πρὸ πολλοῦ πέσει εἰς χεῖρας τοῦ Πτολεμαίου (296 π. Χ.),
τις γενναίως φερόμενος ἀπέστειλεν ἔκτοτε εἰς τὸν Δημήτριον τὴν
χμαλωτισθεῖσαν αὐτοῦ σύζυγον Φίλαν μετὰ τῶν τέκνων, ἐν οἷς
αὶ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὃν εἴδομεν ἤδη ἀνδρείως συμπολεμοῦντα
ετὰ τοῦ βασιλέως πατρός. Ἀλλ' ἡ ἀνήσυχος, ἀπτόητος, ἀκατάλλη-
κτος τοῦ Δημητρίου φύσις, ἡ ἀρυομένη δυνάμεις ἐκ τῶν μεγίστων κιν-
ύνων καὶ ἀντλοῦσα ἐλπίδας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ζοφερωτάτου ἀπελπισμοῦ,
ς ἀπωλείας ἐκείνας ἐθεώρει προσωρινάς, τὸν δὲ θρόνον τῆς Μακεδο-
ας ὑπελάμβανεν ὡς ἀρχὴν καὶ ὁρμητήριον νέου μεγάλου μακεδονικοῦ
άτους, ἐπεκτεινομένου πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἐφ' ὅσον ἠδύναντο
φθάσωσι νικηφόρα τὰ ὅπλα τοῦ δυσκαταγωνίστου υἱοῦ τοῦ Ἀντιγό-
υ, τοῦ τολμηροῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ πρὸς
ιτυχίαν τοιούτου προγράμματος ἀναπόφευκτος ἦτο ἡ ταπείνωσις τῶν
ὸ ποδῶν· ἐν τούτοις δὲ μίαν τῶν πρώτων θέσεων κατεῖχεν ἡ [illegible]
; τῶν ταραχοποιῶν Αἰτωλῶν, τῶν φίλων καὶ συμμάχων τοῦ [illegible]-
νου Πύρρου. Ἀφορμὴ δὲ πρὸς πόλεμον τοιοῦτον δὲν ἔλειπεν. ἡ [illegible]
ὁ τῶν Αἰτωλῶν κατάληψις τῆς περὶ τὸν Παρνασσὸν χώρας. Διὸ τῷ
9 π. Χ. ἐξεστράτευσεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Κυριεύσας δὲ
ν χώραν, ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ μέρος τῆς δυνάμεως ὑπὸ τὸν γενναῖον στρα-
γὸν Πάνταυχον, αὐτὸς δ' ἐστράτευσεν εἰς τὴν Ἤπειρον ἐναντίον τοῦ Πύρ-
ι, ὃν ἔμαθε παρασκευαζόμενον νὰ ἐπέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Αἰτω-
ν. Ἀλλ' ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος εἰσέβαλε εἰς τὴν Ἤπειρον, ὁ
ρρος εἶχεν ἐκκινήσει ἐκεῖθεν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ὅπου δὲ
αντήσας τὸν Πάνταυχον, συνῆψε κατ' αὐτοῦ μάχην [illegible]
ῃ μὲν αὐτὸς ἐτραυματίσθη, δ' ἐκεῖνον ἐπικινδύνως [illegible]
λοὺς μὲν τῶν Μακεδόνων φονεύσας, [illegible]
Η ἧττα τῶν περὶ τὸν Δημήτριον ἐν Αἰτωλίᾳ [illegible]
βασιλέα τῶν Μακεδόνων. [illegible]

τοῦ ἐπωνόμασεν ἀετὸν, ἐφέρετο ἔνδοξον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Μακεδόσιν, οἵτινες ἄλλως δὲν ἦσαν κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοῦ Δημητρίου. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐκίνει τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ περισσοῦ ὄγκου τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας ἣν ἀνέπτυξε, περιβαλλόμενος μὲν χρυσοπορφύρους ἀλουργίδας καὶ φορῶν ἐμβάδας ἐκ πορφύρας χρυσοβαφεῖς, βαρύνων δὲ τοὺς ἀρχομένους διὰ τῆς διαίτης καὶ τῆς τρυφῆς. Ἀλλὰ μάλιστα προσέκρουεν εἰς τὰ ἤθη τῶν Μακεδόνων τὸ δυςόμιλον καὶ δυςπρόςοδον τοῦ βασιλέως. Ὁτὲ μὲν δὲν παρεῖχεν ὥραν δεξιώσεως εἰς τοὺς θέλοντας νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτὸν, ὁτὲ δὲ ἦτο βαρὺς καὶ τραχὺς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας. Πρεσβεία τις τῶν Ἀθηναίων ἔμεινέ ποτε ἀναμένουσα ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη, ἕως ἴδῃ τὴν βασιλικήν του ὄψιν. Ἄλλοτε δὲ, λαβὼν καθ' ὁδὸν τὰς ἀναφορὰς τῶν παρακολουθούντων αὐτὸν, ἔρριψεν ἔπειτα αὐτὰς προχωρήσας εἰς τὸν Ἀξιὸν ποταμόν.

Οἱ Μακεδόνες ἠγανάκτουν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τρόποις τοῦ βασιλέως. Ὁποῖος δὲ ὁ ἐκ τῆς δυςαρεσκείας αὐτῶν ταύτης ἐκπηγάζων διὰ τὸν Δημήτριον κίνδυνος ἐφάνη, ὅτε αἴφνης, ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ἐν Πέλλῃ ἐπικινδύνως, εἰςέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Πύρρος. Ἀθρόοι ἔσπευδον τότε οἱ στρατιῶται ἐκ τῶν μακεδονικῶν τάξεων λιποτακτοῦντες πρὸς τὸν ἡρωικὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν. Οὕτω δὲ ὁ Πύρρος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυομένων συμπαθειῶν καὶ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν τῶν Μακεδόνων, ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς Ἐδέσσης. Ἀλλὰ τότε ἐπεφάνη καὶ πάλιν ἡ ἔκτακτος δραστηριότης καὶ ὁρμὴ τοῦ Δημητρίου, ὅςτις δίκην Πρωτέως κατώρθονε νὰ ὑπεκφεύγῃ πάντα κίνδυνον, συμμεταβαλλόμενος πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἀνορθούμενος ὅταν ἅπαντες ἐθεώρουν αὐτὸν πεπτωκότα. Σπεύσας, μόλις ἀνέλαβεν ἐκ τῆς νόσου, ἐξέβαλε τὸν Πύρρον ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ ὡμολόγησε μετ' αὐτοῦ συνθήκην.

Οἱονεὶ δὲ θέλων νὰ συναρπάσῃ καὶ πάλιν τὰς ψυχὰς τῶν Μακεδόνων καὶ νὰ σύρῃ αὐτὰς πρὸς ἑαυτὸν, ἀπεφάσισε νἀναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πατρικῆς ἀρχῆς καὶ τὴν μεγέθυνσιν τοῦ βασιλείου, ἣν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐμελέτα· οὐκ ὀλίγον δ' ἐφαίνετο διευκολύνουσα τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου ἡ ὁμολογηθεῖσα πρὸς τὸν Πύρρον εἰρήνη. Αἱ δὲ παρασκευαὶ τοῦ Δημητρίου εἰς ἃς ἐπεδόθη τὸν χειμῶνα τοῦ 289 πρὸς τὸ 288 π. Χ., ὑπῆρξαν ἀνάλογοι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς. Ἡ στρατιὰ ἣν συνέταξεν ἀνήρχετο εἰς 98,000 πεζῶν καὶ 12,000 ἱπ-
Θαυμαστὸς δὲ διά τε τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων καὶ τὸ μέγεθος

ἦτο ὁ στόλος, ὅςτις ἐναυπηγεῖτο ἐν Πειραιεῖ, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Χαλκίδι, ἐν Πέλλῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ βασιλέως ἐποπτείαν. Εἰς πεντακοσίας συνεποσώθησαν αἱ βασιλικαὶ νῆες, τῶν ὁποίων πολλαὶ εἶχον δεκαπέντε καὶ δεκαὲξ ἐπαλλήλους σειρὰς κωπηλατῶν, ὅσας οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων. Καὶ ὅμως ἀξιοθέατον ἦτο πλὴν τοῦ μεγέθους τῶν νηῶν τούτων τὸ τάχος αὐτῶν καὶ ἡ πρὸς πόλεμον χρησιμότης. Ὑπολογιζομένων δὲ καὶ τῶν παμπληθῶν ἐρετῶν οὓς ἐχρειάζετο ὁ μέγας οὗτος στόλος, τὸ ὅλον τῶν δυνάμεων ἃς ἤθροισεν ὁ Δημήτριος ἀνήρχετο πιθανῶς εἰς τριακοσίας χιλιάδας.

Τοιαῦται παρασκευαί, γενόμεναι οὐκ ἄνευ πολλῶν θυσιῶν καὶ πολλῆς πιέσεως τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦτο φυσικόν, ὅτι ἔμελλον νὰ ἐμπνεύσωσι περισσὸν φόβον εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Θρᾴκης, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας, οἵτινες κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἶχον ἀναπτύξει τὰς δυνάμεις τῶν λαχουσῶν εἰς αὐτοὺς χωρῶν σχεδὸν ἐν διαρκεῖ εἰρήνῃ πλήν τινων ἐξαιρέσεων ἰδίως περὶ τὴν Θρᾴκην. Καὶ κυρίως μὲν ἐκινδύνευεν ὁ Λυσίμαχος, ὅςτις οὐ μόνον γείτων τοῦ Δημητρίου ἦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη δυνηθῆ νὰ συμπήξῃ τὸ κράτος αὐτοῦ στερεόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Πτολεμαίου οἱ φόβοι δὲν ἦσαν μικρότεροι, ὅτε ἀνελογίζοντο τὰς κολοσσιαίας δυνάμεις, ἃς εἶχεν ἀθροίσει ὁ εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τῆς ἑνιαίας μοναρχίας ἐποφθαλμιῶν βασιλεύς. Ὑπὸ τοιαύτας δὲ συνθήκας δὲν ὑπῆρξε δύσκολος ἡ ἐναντίον τοῦ Δημητρίου συνένωσις τῶν τριῶν βασιλέων, οἵτινες ἔπεισαν καὶ τὸν Πύρρον νὰ συμμετάσχῃ τῆς συμμαχίας αὐτῶν.

Ὁ Δημήτριος δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει τὰς ἀναγκαίας παρασκευάς, μελετῶν νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῆς Ἀσίας, ὅτε τὸ ἕβδομον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος (288 π. Χ.) οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν ἐκ διαφόρων μερῶν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Αἰγυπτιακὸς μὲν στόλος, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκίνει εἰς ἀποστασίαν τοὺς Ἕλληνας, συγχρόνως δὲ εἰςέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ μὲν Λυσίμαχος ἐκ τῆς Θρᾴκης, ὁ δὲ Πύρρος ἐκ τῆς Ἠπείρου. Ὁ Δημήτριος, περιστοιχισμένος ὑπὸ τοῦ κινδύνου, εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα ἔστειλε τὸν υἱὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς δ' ἐστράτευσεν ἐναντίον τοῦ Λυσιμάχου. Ἀλλ' ἐλθούσης τῆς ἀγγελίας, ὅτι ὁ Πύρρος προήλασε νικηφόρος ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν Βέροιαν, ὅτι αὐτὴ ἡ Πέλλα ἠπειλεῖτο, ἀφεὶς μέρος τῆς στρατιᾶς ἀπέναντι τοῦ Λυσιμάχου, ἐστράφη ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ἀλλ' ὅτε, διαβὰς τὸν Ἀξιόν, ἔφθασε πρὸ τῆς Βεροίας, εἶδεν ἰδίοις ὀ-

φθαλμοῖς ὁποίαν γοητείαν ἐξήσκει εἰς τοὺς Μακεδόνας ὁ γενναῖος Ἠπειρώτης καὶ μεθ' ὁποίου ἐνθουσιασμοῦ ἐλάλουν μὲν ὑπὲρ τοῦ Πύρρου οἱ ἤδη εἰς αὐτὸν προςχωρήσαντες, ἐλιποτάκτουν δὲ πρὸς τὸν Ἠπειρώτην οἱ μετὰ τοῦ Δημητρίου νεωστὶ ἐλθόντες. Δὲν ἐχρειάσθη δὲ πολύ, ὅπως ὁ βασιλεὺς τὸν Μακεδόνων πεισθῇ, ὅτι ἦσαν ὀρθοὶ οἱ λόγοι τῶν παρορμώντων αὐτὸν πρὸς φυγήν. Ἀληθῶς δὲν ἦτο πλέον ὥρα νίκης, ἀλλὰ σωτηρίας καὶ μόνον. Ὁ Δημήτριος, εἰςελθὼν εἰς τὴν σκηνήν του, ἀπέβαλε τὴν βασιλικὴν στολήν, καί, περιβληθεὶς χλαμύδα φαιάν, ὑπεξέφυγε διαλαθών. Μετ' οὐ πολὺ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ διηρπάζετο, καὶ ὁ Πύρρος ἐπιφανὴς κατέσχεν αὐτοβοεὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ φυγάδος.

Ὁ Πύρρος ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ κύριος τῆς Μακεδονίας. Οὐδεὶς τῶν Μακεδόνων ἤγειρε τὰ ὅπλα, ὅπως ὑπερασπισθῇ τὸν μισητὸν καταστάντα Δημήτριον, ὅςτις ἔφυγεν εἰς τὴν Κασσάνδρειαν κατὰ τὸν θερμαϊκὸν κόλπον, καὶ ἐκεῖθεν ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ᾧ δὲ ἡ πιστή, καίπερ μὴ ἐξ ἴσου ἀγαπηθεῖσα, σύζυγος τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως Φίλα ἀπέθνησκε πίνουσα φάρμακον, μὴ δυναμένη νὰ παρηγορηθῇ ἐπὶ τῷ συζυγικῷ ὀνείδει καὶ μὴ θέλουσα νὰ ἴδῃ φυγάδα καὶ ἰδιώτην τὸν ἄνδρα, ὁ Πύρρος ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ διενέμετο τὰς χώρας αὐτῆς μετὰ τοῦ Λυσιμάχου. Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἔκπτωτος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀντίπατρος παρεπονέθη εἰς τὸν πενθερόν, ὅτι στερεῖται δι' αὐτοῦ τῆς πατρικῆς κληρονομίας, ὁ Λυσίμαχος προςέταξε νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, τὴν δὲ ἰδίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα Εὐρυδίκην ἐνέκλεισεν εἰς εἱρκτὴν διὰ βίου.

ϛ'

Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου.

Ὁ φυγὰς καὶ ἔκπτωτος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔπλευσεν ἐκ Κασσανδρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου μόνον ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ τινὰ σωτηρίαν. Ἀληθῶς ἐκεῖ εἶχον συγκρατήσει ἐν μέρει τὰ πράγματα αἱ μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Ἀντιγόνου, ὅςτις δὲν εὗρεν ἄλλως ἀφορμὴν ἀμέσου ἀγῶνος πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον, περιορισθέντα εἰς τὴν κατάληψιν λιμένων τινῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ πατὴρ συνηντήθη ἐν Βοιωτίᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ, μεταβαίνοντος μετ' ἀνεπαρκῶν δυνάμεων εἰς Μακεδονίαν πρὸς βοήθειάν του. Ἀπολεσθείσης δὲ ἤδη τῆς

Μακεδονίας, ἐχρειάζετο μεγάλη δραστηριότης πρὸς διάσωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀρχῆς. Μόλις δ' ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος τοῦ ἔργου διὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Θηβαίους, ἥτις ἐσκόπει τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Βοιωτῶν, καὶ ἠγγέλθη ἡ ἀποστασία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀποστασίας ἦτο ὁ Ὀλυμπιόδωρος, ὅστις μετὰ γενναιότητος καὶ ἐθελοθυσίας προέστη τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἐκδίωξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Μουσείου μακεδονικῆς φρουρᾶς. Ἤδη δ' ἐπολιορκεῖτο αὕτη, καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος εἶχεν ἐπιτυχῶς ἀντιστῆ μετὰ τῶν Ἐλευσινίων εἰς ἀπόπειραν εἰςβολῆς τῶν ἐκ Κορίνθου Μακεδόνων, ὅτε ὁ Δημήτριος παρέστη πρὸ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ, ἄγων στρατιὰν ἐξ ὑπερδεκακιςχιλίων ἀνδρῶν. Αἱ Ἀθῆναι παρ' ὅλας τὰς ἀποστολὰς σίτου παρὰ τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου καὶ τῆς Παιονίας στενοχωρηθεῖσαι ἐκινδύνευον νὰ ἐκπολιορκηθῶσιν, ὅτε ἔσωσε τοὺς Ἀθηναίους ἡ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιξις τοῦ Πύρρου, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Δημήτριον νὰ συνθηκολογήσῃ. Καὶ ὁ μὲν Πύρρος ἀνεγνωρίζετο πιθανῶς διὰ τῆς συνθήκης ταύτης κύριος οὐ μόνον τῶν μακεδονικῶν καὶ ἑλληνικῶν χωρῶν, ἃς ἤδη κατεῖχεν, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας, αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν κηρυσσομένων ἐλευθέρων. Ὁ δὲ Δημήτριος, συναγαγὼν ὅσας νῆας εἶχεν, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ στρατιωτῶν ἐνδεκακιςχιλίων καὶ ἱκανῶν ἱππέων, ἀφεὶς ἐν Ἑλλάδι τὸν Ἀντίγονον (287 π. Χ.).

Ἡ διάβασις τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Ἀσίαν σκοπὸν εἶχε τὴν ἀπὸ τοῦ Λυσιμάχου ἀποστάτησιν τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυδίας. Καὶ δὲν ὑπῆρξε ἐν τὸ κατ' ἀρχὰς δυσχερὲς εἰς τὸν Δημήτριον νὰ ὑποτάξῃ διὰ τῆς βίας ἑκουσίως προςερχομένας τὰς πλείστας τῶν πόλεων, οὐδ' αὐτῶν τῶν Σάρδεων ἐξαιρουμένων. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λυσίμαχος ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀγαθοκλέα. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἀποφεύγων ἀντιπαραταχθῆ πρὸς αὐτὸν, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Φρυγίαν, σκοπῶν νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν Μηδίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, ἔνθα ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καταφυγὰς καὶ διωκόμενος. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἠκολούθησεν αὐτὸν κατὰ πόδας ἐν τῇ πρὸς τὴν Φρυγίαν ὁδῷ, καὶ, ἀποκόψας τὸν ἐπισιτισμὸν, ἔφερε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς μεγάλας στενοχωρίας, αἵτινες ηὔξησαν, ὅτε εἰς τὸν λιμὸν προςετέθη ἡ λοιμώδης νόσος. Ὀκτακιςχίλιοι τῶν στρατιωτῶν εἶχον ἤδ[η ἐν] πολέμῳ ἀποθάνει ἐκ τῶν παντοίων ταλαιπωριῶν. Τότε ὁ Δημή[τριος ἄγ]ων τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον τῆς εὐέλπιδος στρατιᾶς, διηυθύνθη

τὴν μόνην εἰς αὐτὸν ἀνοικτὴν ὁδόν, τὴν διὰ τοῦ Ταύρου ἄγουσαν εἰς τὴν Κιλικίαν, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὸν Σέλευκον.

Καὶ δὲν ἐπεθύμει μὲν ὁ Δημήτριος νὰ παράσχῃ πρόφασιν μηδεμίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας, σκοπὸς δὲ αὐτοῦ ἦτο νἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς Κιλικίας· ἀλλ' ἤδη ὁ Ἀγαθοκλῆς εἶχε κλείσει πᾶσαν διέξοδον. Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη νὰ προςπέσῃ εἰς τὸν Σέλευκον, ὅςτις, ἐν μέσῳ ἐλέους καὶ φόβου πρὸς τὸν ἄλλοτε κύριον τῆς Κιλικίας εὑρισκόμενος, ἐπέτρεψε μὲν εἰς αὐτὸν νὰ διαχειμάσῃ ἐπὶ δύο μῆνας ἐν Καταονίᾳ, ἀλλὰ συγχρόνως κατελάμβανε τὰς εἰς τὴν Συρίαν ἀγούσας ὁδούς. Τότε ὁ Δημήτριος, βλέπων ἑαυτὸν ἐγκλειόμενον ὥςπερ θηρίον, ἀνέλαβε τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν ἀλκήν, καί, μετὰ δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς ἐκτάκτου ἐργαζόμενος καὶ ἀντιπαλαίων, εἰς μὲν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἐνέπνευσε νέον θάρρος, τὸν δὲ Σέλευκον αὐτὸν περιέστησεν εἰς ἀμηχανίαν. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς νέας ταύτης εὐτυχίας, ἥτις προςεμειδία εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ἠσθένησεν ὁ Δημήτριος βαρέως. Ἡ δὲ ἀνάρρωσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀρχὴ νέων ἀγώνων καὶ νέας τολμηρᾶς πάλης πρὸς τὸν Σέλευκον, ἥτις ἤθελεν ἴσως ἐπιφέρει τὴν νικηφόρον ἀποκατάστασιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐκείνου Πρωτέως, ἂν μὴ τέλος ἀπέληγε, συνεργούσης καὶ τῆς προδοσίας, τὸ νέον αὐτοῦ τοῦτο σχεδὸν λῃστρικὸν στάδιον εἰς τὴν κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους παράδοσιν τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Σελεύκου, ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ 286 π. Χ.

Δίκην αἰχμαλώτου ἤχθη ὁ Δημήτριος, ὑπὸ χιλίων πεζῶν καὶ ἱππέων τοῦ Σελεύκου περιστοιχούμενος, εἰς τὴν παρὰ τὸν Ὀρόντην Ἀπάμειαν, ἥτις ὡρίσθη εἰς αὐτὸν ὡς τόπος διαμονῆς ὑπὸ τοῦ νικητοῦ. Ὁ Σέλευκος δὲν ἠμέλησε νὰ λάβῃ ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ μέτρα, ἐπιστήσας ἰσχυρὰν φρουράν· ἄλλως δ' ὅμως ἐφρόντισε μετὰ στοργῆς γαμβροῦ πρὸς πενθερὸν νὰ καταστήσῃ αὐτῷ τὴν διαμονὴν εὐχάριστον διὰ παντὸς τρόπου. Θεράποντες ἱκανοὶ ἐστάλησαν εἰς τὸν δεσμώτην, ἐπετράπη ἡ πρὸς αὐτὸν φοίτησις τῶν φίλων, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤρχοντο παρὰ τοῦ βασιλέως λόγοι ἐπιεικεῖς καὶ παρήγοροι. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἐπλανᾶτο· ἐπιστέλλων δὲ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι φίλους, ἔγραφε νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν ἤδη νεκρὸν καὶ νὰ διαφυλάττωσι τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα εἰς τὸν Ἀντίγονον. Παραμυθούμενος δὲ τὴν συμφοράν, τὸ μὲν πρῶτον ἐκίνει τὸ σῶμα, διατρίβων περὶ δρόμους καὶ κυνηγέσια ἐν τοῖς βασιλικοῖς περιπάτοις καὶ τοῖς μεγάλοις καὶ μεστοῖς θήρας παραδείσοις τῆς Ἀπαμείας,

ἦτο ἐλευθέρα εἰς αὐτὸν ἡ χρῆσις. Ἔπειτα δὲ, κορεσθεὶς τῶν τοιού-
ν καὶ ὀκνήσας, ἐπεδόθη εἰς πότους καὶ κύβους, ζητῶν ἐν τῇ μέθῃ νὰ
ισμονήσῃ τὴν ἀπραγμοσύνην τοῦ παρόντος καὶ τὴν παροδικὴν αἴγλην
ι ζάλην τοῦ παρελθόντος. Ἐν μέσῳ δὲ τοιαύτης ἀκρατείας κατέλυσε
τὰ τριετίαν τὸν βίον ἄγων τὸ πεντηκοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας
ος (283 π. Χ.).

Ἐν χρυσηλάτῳ ὑδρίᾳ ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ λείψανα τοῦ
ημητρίου. Μετὰ τραγικὴν δ' ἐν Κορίνθῳ πομπὴν ἐστεφανωμένη με-
νέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἡ τεφροδόχος κάλπις εἰς τὴν Θεσσαλίαν,
ὶ κατετέθη παρὰ τὴν μυθικὴν Ἰωλκὸν, εἰς τὴν Δημητριάδα, νέαν
λιν ἐπώνυμον τοῦ Πολιορκητοῦ.

ς'

Αὔξησις καὶ θάνατος Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου.

Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου ἦτο μεγάλη ἀπαλλαγὴ οὐ μόνον διὰ τὸν
λευκον, εἰς οὗ τὴν χώραν τελευταῖον ἐπολέμει, ἀλλὰ μάλιστα διὰ
Λυσίμαχον, ὅςτις, ἀποκαταστήσας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ, ἠδύ-
το ἤδη νὰ στραφῇ ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως
ν Μολοσσῶν μετὰ τὰς πρὸς τὸν Δημήτριον συνθήκας εἶχεν ἀποβῆ όση-
αι μεγαλειτέρα. Οὐ μόνον τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ἡ χώρα ἔμελλε νὰ
η ἐλευθέρα, εἶχεν ἀπατήσει, ἀλλὰ καὶ τὴν Θεσσαλίαν εἶχε κατα-
ει. Ἀπαλλαχθεὶς λοιπὸν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου φόβων, ἔστρεψεν
υσίμαχος τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Πύρρου, θέλων νἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ
μακεδονικὰς χώρας καὶ νὰ γείνῃ μόνος κύριος τῆς Μακεδονίας. Περι-
ίσας δὲ αὐτὸν ἐν τῇ ὀρεινῇ περὶ τὴν Ἔδεσσαν χώρᾳ, ἐπειρᾶτο νὰ
σῃ τοὺς περὶ αὐτὸν Μακεδόνας νἀποστῶσι τοῦ ξένου δεσπότου, ἡ δὲ
ὴ αὐτοῦ εὗρεν ἀπανταχοῦ ἠχώ. Ὁ Πύρρος, μὴ δυνάμενος νἀντι-
, ἐγκατέλιπε μὲν τὴν Ἔδεσσαν, συνεμάχησε δὲ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου,
ς ἐν τῷ μεταξὺ φαίνεται προχωρήσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλ' ὁ
ίμαχος, νικήσας τὰς ἡνωμένας στρατιὰς τῶν συμμάχων, ἠνάγκασε
Πύρρον νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχὴν μετὰ ἑπτὰ μῆνας
τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἶχεν ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων
6 π. Χ.). Μετὰ τῆς Μακεδονίας περιῆλθεν εἰς τὸν Λυσίμαχον καὶ ἡ
σαλία πλὴν τῆς Δημητριάδος, ἣν ἐξηκολούθησε κατέχων ὁ Ἀντίγονος.

'Αλλ' ἐν ᾧ ὁ Λυσίμαχος, ὅςτις ἀνῆλθεν ἰδίως εἰς ἐπιφανῆ περιωπὴν καὶ δύναμιν ἀπὸ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης, ἔϐλεπε τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγαθῆς τῶν καιρῶν συγκυρίας καὶ τῆς ἐπικαίρου δραστηριότητος ὁσημέραι αὐξανόμενον, δεινὰ ἀνοσιουργήματα, ἐκπηγάσαντα ἐκ τῆς πολυγαμίας, ἣν καὶ αὐτὸς ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν διαδόχων δὲν ἠδυνήθη νἀποφύγῃ, ἐϐύθισαν τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἡ τρίτη αὐτοῦ σύζυγος, ἡ ἀγαθὴ Περσὶς Ἄμαστρις, ἡ ἀνεψιὰ Δαρείου τοῦ Κοδομαννοῦ, μὴ ἀνεχομένη τὴν τετάρτην σύζυγον τοῦ Λυσιμάχου, τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος 'Αρσινόην, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐν τῷ Πόντῳ Ἡράκλειαν, ἧς ὁ τύραννος Διονύσιος εἶχεν ὑπάρξει σύζυγος αὐτῆς πρὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης. 'Αλλ' ἐκεῖ ἐδολοφόνησαν αὐτὴν οἱ δύο ἀπὸ τοῦ Διονυσίου γεννηθέντες υἱοί της. Ὁ Δημήτριος ἐφόνευσε τοὺς μητραλοίας καὶ παρέλαϐε τὴν Ἡράκλειαν, ἣν μετ' ὀλίγον ἐδώρησεν εἰς τὴν 'Αρσινόην, ἥτις ἤδη ἐμελέτα ἀνόσια. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Πτολεμαίου διενοήθη νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν χάριν τῶν ἰδίων ἑαυτῆς τέκνων τὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Λυσιμάχου μετά τινος Θρᾴσσας ἐκ τοῦ φύλου τῶν 'Οδρυσῶν υἱὸν 'Αγαθοκλέα, ὃν εἴδομεν ἤδη διακριθέντα ἐν 'Ασίᾳ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀγῶνι. Εὗρε δὲ συμμέτοχον τῶν βδελυρῶν σχεδίων τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν ἑαυτῆς Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνὸν, ὅςτις, ὅτε ὁ πατὴρ ὥρισε διάδοχον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἐκ τῆς Βερενίκης Πτολεμαῖον τὸν ἔπειτα μετονομασθέντα Φιλάδελφον, εἶχε φύγει ἐξ 'Αλεξανδρείας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ θρᾳκικοῦ βασιλείου, τὴν Λυσιμάχειαν. Ὑπὸ τῆς 'Αρσινόης καὶ τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ διαϐληθεὶς εἰς τὸν Λυσίμαχον ὁ 'Αγαθοκλῆς ἀπέθανε διὰ χειρὸς τοῦ Πτολεμαίου θάνατον οἰκτρὸν ἐν τῇ εἱρκτῇ, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ὁ πατὴρ μετὰ προηγουμένην ἀπόπειραν δηλητηριάσεως ἀποτυχοῦσαν (284 π. Χ.).

Διὰ προδοσίας κατώρθωσεν ὁ Λυσίμαχος νὰ προςαρτήσῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ τὴν Παιονίαν, φονεύσας τὸν υἱὸν τοῦ θανόντος βασιλέως Αὐδολέοντος 'Αρίστωνα καὶ ἁρπάσας αὐτοῦ τοὺς θησαυρούς. 'Αλλ' ἤδη τὸ αἷμα τοῦ 'Αγαθοκλέους ἐϐόα ἐκδίκησιν. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐνεποίησεν εἰς πάντας ὀδυνηρὰν αἴσθησιν ἔν τε τῷ κράτει, ὅπου ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάζετο νὰ καταστέλλῃ διὰ συλλήψεων καὶ φόνων τὰς ἐκδηλουμένας πρὸς τὸν ἀδίκως φονευθέντα συμπαθείας, καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἰδίως ἐν 'Ασίᾳ, ὅπου εἶχον γνωρίσει τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀνδρείαν τοῦ θανατωθέντος. 'Αλλ' ἰδίως ἡ ἀγανάκτησις ἦτο μεγάλη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πτολε-

μαίου καὶ τοῦ Σελεύκου. Καὶ τοῦ μὲν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἦτο μεγάλη ἡ ὀργὴ οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ φόνου τοῦ γαμβροῦ, καθότι ἡ χήρα τοῦ Ἀγαθοκλέους Λυσάνδρα ἦτο ἀδελφὴ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ ἐν Λυσιμαχείᾳ. Ἀλλ' ὅμως τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου παρέπεισεν ὁ Λυσίμαχος, δοὺς αὐτῷ εἰς γάμον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἀρσινόην, τοῦθ' ὅπερ ἐνέφαινε καὶ μείωσιν τῆς πρὸς τὸν Κεραυνὸν ἐμπιστοσύνης· διὸ καὶ ἠναγκάσθη οὗτος νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Σέλευκον, παρ' ᾧ διέμενεν ἤδη ἡ χήρα τοῦ φονευθέντος Ἀγαθοκλέους. Ὑπὸ ταύτης καὶ τοῦ Κεραυνοῦ παροτρυνόμενος ὁ Σέλευκος, ἐνθαρρυνόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν πρὸς αὐτὸν προςχωρήσεων τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγῶν τοῦ Λυσιμάχου, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας. Ματαίως διέβη ὁ Λυσίμαχος εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως διασώσῃ τὰς ἐν αὐτῇ χώρας καὶ πόλεις, ὅσαι ἀνῆκον εἰς αὐτόν. Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶχε πληρωθῆ σελευκιζόντων· ἕνεκα δὲ τῶν μεγάλων τούτων πρὸς τὸν Σέλευκον συμπαθειῶν ταχεῖαι καὶ καταπληκτικαὶ ὑπῆρξαν αἱ πρόοδοι αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλληςπόντῳ. Ἐκεῖ κατὰ τὸ λεγόμενον Κόρου πεδίον συνηντήθησαν αἱ στρατιαὶ τῶν δύο παλαιμάχων συναγωνιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν δύο ἐσχατογήρων βασιλέων, ὧν ὁ μὲν Σέλευκος ἦγεν ἤδη τὸ ἑβδομηκοστὸν δεύτερον τῆς ἡλικίας ἔτος, ὁ δὲ Λυσίμαχος τὸ ὀγδοηκοστόν (281 π. Χ.). Ἡ νίκη τοῦ Σελεύκου ὑπῆρξε τελεία. Ὁ Λυσίμαχος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, ὁ δὲ νεκρὸς μάτην ἀνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν πτωμάτων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὅςτις εἶχε φύγει μετὰ τῆς Λυσάνδρας καὶ νῦν παρηκολούθει τὸν Σέλευκον. Τέλος δ' ἀνεγνωρίσθη ὁ νεκρὸς ἐκ τοῦ κυνὸς τοῦ βασιλέως, ὅςτις πιστὸς εἶχε μείνει φυλάττων ἀπὸ τῶν θηρῶν καὶ τῶν ὀρνέων τὸ πτῶμα τοῦ φονευθέντος κυρίου. Ὁ Ἀλέξανδρος λαβὼν ἔθαψε τὰ ὀστᾶ τοῦ πατρὸς ἐν Λυσιμαχείᾳ.

Μετ' οὐ πολὺ, τελευτῶντος τοῦ 281 π. Χ., ὁ Σέλευκος, διαρρυθμίσας ἤδη τὰ ἐν Ἀσίᾳ πράγματα, διέβαινε τὸν Ἑλλήςποντον, μέλλων νὰ πορευθῇ διὰ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ φανταζόμενος νὰ στήσῃ τὸν θρόνον του μετὰ πεντηκονταετῆ ἀπουσίαν ἐκεῖ, ἐν τῇ πατρίῳ γῇ. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἔβαινεν ἤδη πρὸς τὴν Λυσιμάχειαν, ἔπεσε πληγεὶς αἴφνης ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ. Ὁ φονεὺς, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον του, ἔσπευσεν εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, καὶ, περιβληθεὶς τὸ διάδημα

όπου εἶχε διαμείνει παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ ὡς ὅμηρος τοῦ Δημητρίου, καὶ κατορθώσας νἀπαλλαχθῇ τοῦ ἐπιβουλευομένου αὐτὸν Νεοπτολέμου (295 π. Χ.), ἐβασίλευεν ἤδη μόνος τῶν Ἠπειρωτῶν.

Ὁ Πύρρος ἐδέχθη νὰ καταγάγῃ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν ἐκτὸς μακεδονικῶν τινων χωρῶν τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Ἀμφιλοχίαν καὶ τὴν Ἀμβρακίαν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχον προςαρτηθῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀφ' οὗ δὲ κατέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἠπειρωτῶν ταύτας τὰς χώρας, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅςτις καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀντίπατρος εἶχε φύγει εἰς τὴν Θρᾴκην πρὸς τὸν πενθερὸν Λυσίμαχον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, ἀντὶ νἀγωνισθῇ πρὸς ἐπάνοδον τοῦ γαμβροῦ εἰς τὸν θρόνον, διεπραγματεύετο εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Πύρρον, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὁ Δημήτριος.

Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη νἀφήσῃ ἀνενόχλητον τὴν ἡττημένην Σπάρτην εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὰ τελούμενα ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, ἡ σύμπραξις τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τοῦ Πύρρου καὶ πολὺ μᾶλλον ἡ ἐπαπειλουμένη συνεννόησις αὐτῶν μετὰ τοῦ Λυσιμάχου ἦσαν γεγονότα λίαν ἐπικίνδυνα εἰς τὸν Πολιορκητὴν, ὅςτις, βλέπων ἀφανισθεῖσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ, ἐν μόνῃ τῇ Ἑλλάδι ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ πλέον τὴν ἀρχήν του. Ἀληθῶς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κοίλης Συρίας ὁ Δημήτριος ἐν Ἀσίᾳ εἶχεν ἀποβάλει τὰς λοιπὰς αὐτοῦ κτήσεις. Τὴν μὲν Ἔφεσον εἶχε καταλάβει ὁ Λυσίμαχος, τὴν δὲ Κύπρον ὁ Πτολεμαῖος, τὴν δὲ Φοινίκην καὶ Κιλικίαν ὁ Σέλευκος· μόνη δ' ἐσώζετο ἀκόμη ἡ κυπριακὴ Σαλαμὶς, ἐν ᾗ διέτριβε μία τῶν πιστοτάτων συζύγων τοῦ Πολιορκητοῦ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου Φίλα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Κατεσπευσμένη ὑπῆρξεν ἡ ἕνεκα τῶν εἰδήσεων τούτων ἀναχώρησις τοῦ Δημητρίου ἐκ τῆς Λακωνικῆς. Οἱονεὶ καταδιωκόμενος ἔφυγεν ἐκ τῆς Σπάρτης, καὶ, διελάσας ταχὺς τὴν Πελοπόννησον, τὴν βορείαν Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ εἶδεν, ὅτι ἔφθασεν ἀργά. Ὁ Ἀλέξανδρος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ εἱστίασε πολυτελῶς, ἀλλ' ὑπὸ τὴν θερμὴν ἐκείνην δεξίωσιν ἔμαθεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἐκρύπτετο ἐπιβουλὴ κατὰ τῆς ζωῆς του. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ Δημήτριος κατέλειπε τὴν Μακεδονίαν, προπεμπόμενος μέχρι Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅςτις ἤθελε νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν φιλίαν,

ἀλλὰ κυρίως ἐμελέτα πῶς νὰ ἐκτελέσῃ τὸν φονικὸν σκοπόν του. Ἀλλ' ὅτε εὑρίσκοντο ἐν Λαρίσῃ, προλαβὼν ὁ Δημήτριος διενήργησε τὸν φόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὴν ὑστεραίαν ὁ Δημήτριος ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει μέχρι Θεσσαλίας τὸν φονευθέντα νεαρὸν βασιλέα (294 π. Χ.)

Ὁ Δημήτριος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ ἔργον ὅπερ ἀνελάμβανε δὲν ἦτο μικρόν. Ἡ μὲν Μακεδονία ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Κασσάνδρου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἶχεν ἐκπέσει, καὶ μέρος αὐτῆς κατεῖχεν ὁ Πύρρος, ἐν ᾧ ἐξ ἀνατολῶν ἠπείλει ἀκόμη τὴν χώραν ὁ μητροκτόνος Ἀντίπατρος. Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι τὰ πράγματα πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ἀσφαλῆ. Ἡ μὲν Σπάρτη ἡ παραδόξως σωθεῖσα ἐκινεῖτο, καὶ εὑρίσκετο εἰς συνεννόησιν πρὸς τὰς Θήβας, ὅπου διέμενε καὶ ὁ ἔκπτωτος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν Λαχάρης. Ἐν δὲ Ἀθήναις εἰργάζετο ὁ φιλόπατρις Ὀλυμπιόδωρος πρὸς ἐκδίωξιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Δημητρίου, ἥτις κατεῖχε τὸν Πειραιᾶ.

Ὁ νέος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὡς μάλιστα κατεπεῖγον τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐθεώρησε νὰ καθησυχάσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἔσπευσε λοιπὸν μετὰ τοῦ ἐκ τῆς Φίλας υἱοῦ του Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ εἰς τὰς Θήβας, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ὅτε δὲ ὁ Σπαρτιάτης Κλεώνυμος καὶ ὁ Ἀθηναῖος Λαχάρης, οἵτινες ἦσαν οἱ κινοῦντες ἐν τῇ πόλει τὰ πράγματα, ἐδραπέτευσαν, κατεστάλη ἡ ἀποστασία τῶν Θηβαίων, οὓς ὁ Δημήτριος μετεχειρίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιεικείας, καὶ ὑπετάγησαν οἱ Βοιωτοί. Ὁμοίως δ' ἐματαιώθη ἐν Ἀθήναις ἡ ἀπόπειρα τῶν θελόντων νὰ καταλάβωσι τὸν Πειραιᾶ τὸν κατεχόμενον ὑπὸ τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς. Ὁ Δημήτριος ἀντὶ τιμωροῦ παρουσιάσθη μακρόθυμος, ἐπιδεικνύων δὲ πραότητα, προσέταξε μετὰ πολιτικῆς συνέσεως τὴν κάθοδον τῶν φίλων Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἐν οἷς καὶ Θεόφραστος ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐστερεώθη ἡ βασιλεία τοῦ Δημητρίου διὰ τῆς εἰρήνης, ἣν οὗτος ὡμολόγησε πρὸς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις εὑρίσκετο περιπεπλεγμένος εἰς δεινὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως οἰκοῦντας Γέτας καὶ τὸν γενναῖον αὐτῶν βασιλέα Δρομιχαίτην. Ὅρος τῶν πρὸς τὸν Λυσίμαχον συνθηκῶν ἦτο ἡ εἰς τὸν Δημήτριον παραχώρησις τοῦ εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν ἔκπτωτον Ἀντίγονον, ἀνήκοντος μέρους

τῆς Μακεδονίας. Διὰ τῶν τοιούτων συνθηκῶν ἀπαλλαχθεὶς ὁ Λυσίμαχος πάσης μετὰ τῆς Μακεδονίας περιπλοκῆς, ἠδυνήθη νὰ στραφῇ ἐναντίον τῶν Γετῶν. Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτυχὴς, ἀπολήξας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ τοῦ Λυσιμάχου. Τότε ἐνόμισεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς ἀνυπερασπίστου Θρᾴκης ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, ὅπως εὐρύνῃ πρὸς ἀνατολὰς τὸ μακεδονικὸν κράτος. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Δρομιχαίτης ἔπεισε τοὺς Γέτας, ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτοὺς νἀπολύσωσι τὸν αἰχμάλωτον Λυσίμαχον, μεθ' οὗ συνῆψε φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀπολαβὼν τὰς εἰς τοὺς Γέτας ἀνηκούσας χώρας, ὅσας κατεῖχον οἱ Θρᾷκες πέραν τοῦ Δουνάβεως, ὅςτις ὡρίσθη ἐν τῷ μέλλοντι ὡς τὸ σύνορον τῶν δύο βασιλείων, τοῦ θρᾳκικοῦ καὶ τοῦ γετικοῦ. Ἀλλὰ τίς οἶδεν ἂν παρ' ὅλην τῶν Γετῶν τὴν φιλίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Δημήτριον ἀντίπραξιν τοῦ Πτολεμαίου ὁ Λυσίμαχος ἤθελε κατισχύσει τοῦ εἰς τὴν χώραν ἑαυτοῦ εἰςβαλόντος βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ἂν νέαι ἐν Ἑλλάδι ἀποστασίαι δὲν ἠνάγκαζον τὸν Δημήτριον νὰ παραιτήσῃ τὸ σχέδιον τῆς καθυποτάξεως τῆς Θρᾴκης καὶ νὰ στραφῇ ὀπίσω (292 π. Χ.).

Ἀπόντος τοῦ Δημητρίου ἐν Θρᾴκῃ ἀπεστάτησαν οἱ Βοιωτοί, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς σπεύσας ἐνίκησεν αὐτούς. Ἐπελήφθη δὲ ὁ Δημήτριος τῆς πολιορκίας τῶν Θηβῶν, αἵτινες μόναι ἀντεῖχον, ὅτε ὁ Πύρρος, εἰςελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατέτρεχε τὴν χώραν καὶ ἔφθασε μέχρι Θερμοπυλῶν, ἀποκόπτων τὴν δίοδον τοῦ Δημητρίου. Ταχὺς ἐστράφη ὁ Δημήτριος κατὰ τοῦ Πύρρου, ἀφήσας πρὸ τῶν Θηβῶν τὸν υἱὸν Ἀντίγονον. Ὑποχωρήσαντος δὲ τοῦ Πύρρου, ἀφῆκεν ὁ Δημήτριος ἐπαρκῆ στρατιὰν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπέστρεψε πρὸ τῶν Θηβῶν, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβε μετὰ μακρὰν καὶ κινδυνώδη πολιορκίαν (291 π. Χ.). Ἡ μεγαλόψυχος πραότης, ἣν ἐπέδειξε τὸ δεύτερον ἤδη πρὸς τοὺς Θηβαίους, χαριζόμενος εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ περιπαθοῦς Ἀντιγόνου, διέψευσε τὴν πρόρρησιν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀνακτίσει πρὸ δέκα ἐτῶν τὰς Θήβας χάριν δευτέρου τινὸς Ἀλεξάνδρου, μέλλοντος πάλιν νὰ καταστρέψῃ αὐτὰς ἄρδην. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Θηβῶν ὁ Δημήτριος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπικειμένου τοῦ χειμῶνος τοῦ 290 π. Χ., ἀφ' οὗ πρῶτον ἔπραξέ τι ἀνήκουστον παρ' Ἕλλησι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, μεταθέσας ἐκ Δελφῶν καὶ τελέσας ἐν Ἀθήναις τὰ Πύθια, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ τελεσθῶσιν ἐν Φωκίδι, ἐπειδὴ κατεῖχον οἱ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ τοὺς Δελφοὺς στενά.

Ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἄπρακτος ἐν Μα-
νίᾳ τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ πολυπληθὴς αὐτοῦ στρατιὰ εἶχεν
γκην ἀπασχολήσεως. Καὶ αὐτὸς δ' ἐμελέτα σχέδια μεγάλα, μὴ λη-
νῶν, ὅτι ἦτο μὲν ὁ ἥρως τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ῥόδου, ὁ ἐλευθερω-
καὶ κατακτητὴς τῆς Ἑλλάδος, ὁ πολυθρύλητος Πολιορκητὴς, κα-
(ε δὲ ἤδη αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Εἶνε
θὲς, ὅτι ἤδη πρὸ ἐτῶν εἶχεν ἀποβάλει τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐ-
. Καὶ αὐτὸ τὸ τελευταῖον προπύργιόν του ἐν Κύπρῳ, ἡ Σαλαμὶς,
ν ἤδη πρὸ πολλοῦ πέσει εἰς χεῖρας τοῦ Πτολεμαίου (296 π. Χ.),
ς γενναίως φερόμενος ἀπέστειλεν ἔκτοτε εἰς τὸν Δημήτριον τὴν
μαλωτισθεῖσαν αὐτοῦ σύζυγον Φίλαν μετὰ τῶν τέκνων, ἐν οἷς
Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὃν εἴδομεν ἤδη ἀνδρείως συμπολεμοῦντα
ὰ τοῦ βασιλέως πατρός. Ἀλλ' ἡ ἀνήσυχος, ἀπτόητος, ἀκαταδά-
ιτος τοῦ Δημητρίου φύσις, ἡ ἀρυομένη δυνάμεις ἐκ τῶν μεγίστων κιν-
ων καὶ ἀντλοῦσα ἐλπίδας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ζοφερωτάτου ἀπελπισμοῦ,
ἀπωλείας ἐκείνας ἐθεώρει προσωρινὰς, τὸν δὲ θρόνον τῆς Μακεδο-
ς ὑπελάμβανεν ὡς ἀρχὴν καὶ ἀφετηρίαν νέου μεγάλου μακεδονικοῦ
ίτους, ἐπεκτεινομένου πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἐφ' ὅσον ἠδύναντο
φθάσωσι νικηφόρα τὰ ὅπλα τοῦ δυσκαταγωνίστου υἱοῦ τοῦ Ἀντιγό-
, τοῦ τολμηροῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ πρὸς
τυχίαν τοιούτου προγράμματος ἀναπόφευκτος ἦτο ἡ τακτοποίησις τῶν
ποδῶν· ἐν τούτοις δὲ μίαν τῶν πρώτων θέσεων κατεῖχεν ἡ ἐκνίκη-
τῶν ταραχοποιῶν Αἰτωλῶν, τῶν φίλων καὶ συμμάχων τοῦ ἐπικιν-
ου Πύρρου. Ἀφορμὴ δὲ πρὸς πόλεμον τοιοῦτον δὲν ἔλειπεν, ἡ θρασεῖα
ὁ τῶν Αἰτωλῶν κατάληψις τῆς περὶ τὸν Παρνασσὸν χώρας. Διὸ τῷ
9 π. Χ. ἐξεστράτευσεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Κακώσας δὲ
χώραν, ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ μέρος τῆς δυνάμεως ὑπὸ τὸν γενναῖον στρα-
γὸν Πάνταυχον, αὐτὸς δ' ἐτράπη εἰς τὴν Ἤπειρον ἐναντίον τοῦ Πύρ-
, ὃν ἔμαθε παρασκευαζόμενον νὰ ἐπέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Αἰτω-
ν. Ἀλλ' ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος ἐπόρθει τὴν Ἤπειρον, ὁ
ρρος εἶχεν ἐκκινήσει ἐκεῖθεν, καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐκεῖ δὲ,
αντήσας τὸν Πάνταυχον, συνῆψε κρατερὰν μάχην, καθ' ἣν ἐπλη-
θη μὲν αὐτὸς, ἐτραυμάτισε δ' ἐκεῖνον ἐπικινδύνως, ἐνίκησε δὲ ὅμως,
λλοὺς μὲν τῶν Μακεδόνων φονεύσας, ζωγρήσας δὲ πεντακισχιλίους.
Ἡ ἧττα τῶν περὶ τὸν Δημήτριον ἐν Αἰτωλίᾳ ὑπῆρξε κρίσιμος διὰ
βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Τὸ ὄνομα τοῦ Πύρρου, ὃν ὁ στρατὸς αὐ-

τῆς Μακεδονίας. Διὰ τῶν τοιούτων συνθηκῶν ἀπαλλαχθεὶς ὁ Λυσίμαχος πάσης μετὰ τῆς Μακεδονίας περιπλοκῆς, ἠδυνήθη νὰ στραφῇ ἐναντίον τῶν Γετῶν. Ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτυχὴς, ἀπολήξας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ τοῦ Λυσιμάχου. Τότε ἐνόμισεν ὁ Δημήτριος, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς ἀνυπερασπίστου Θρᾴκης ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, ὅπως εὐρύνῃ πρὸς ἀνατολὰς τὸ μακεδονικὸν κράτος. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Δρομιχαίτης ἔπεισε τοὺς Γέτας, ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτοὺς νἀπολύσωσι τὸν αἰχμάλωτον Λυσίμαχον, μεθ' οὗ συνῆψε φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ἀπολαβὼν τὰς εἰς τοὺς Γέτας ἀνηκούσας χώρας, ὅσας κατεῖχον οἱ Θρᾷκες πέραν τοῦ Δουνάβεως, ὅςτις ὡρίσθη ἐν τῷ μέλλοντι ὡς τὸ σύνορον τῶν δύο βασιλείων, τοῦ θρᾳκικοῦ καὶ τοῦ γετικοῦ. Ἀλλὰ τίς οἶδεν ἂν παρ' ὅλην τῶν Γετῶν τὴν φιλίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Δημήτριον ἀντίπραξιν τοῦ Πτολεμαίου ὁ Λυσίμαχος ἤθελε κατισχύσει τοῦ εἰς τὴν χώραν ἑαυτοῦ εἰςβαλόντος βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ἂν νέαι ἐν Ἑλλάδι ἀποστασίαι δὲν ἠνάγκαζον τὸν Δημήτριον νὰ παραιτήσῃ τὸ σχέδιον τῆς καθυποτάξεως τῆς Θρᾴκης καὶ νὰ στραφῇ ὀπίσω (292 π. Χ.).

Ἀπόντος τοῦ Δημητρίου ἐν Θρᾴκῃ ἀπεστάτησαν οἱ Βοιωτοὶ, ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς σπεύσας ἐνίκησεν αὐτούς. Ἐπελήφθη δὲ ὁ Δημήτριος τῆς πολιορκίας τῶν Θηβῶν, αἵτινες μόναι ἀντεῖχον, ὅτε ὁ Πύρρος, εἰςελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατέτρεχε τὴν χώραν καὶ ἔφθασε μέχρι Θερμοπυλῶν, ἀποκόπτων τὴν δίοδον τοῦ Δημητρίου. Ταχὺς ἐστράφη ὁ Δημήτριος κατὰ τοῦ Πύρρου, ἀφήσας πρὸ τῶν Θηβῶν τὸν υἱὸν Ἀντίγονον. Ὑποχωρήσαντος δὲ τοῦ Πύρρου, ἀφῆκεν ὁ Δημήτριος ἐπαρκῆ στρατιὰν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπέστρεψε πρὸ τῶν Θηβῶν, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβε μετὰ μακρὰν καὶ κινδυνώδη πολιορκίαν (291 π. Χ.). Ἡ μεγαλόψυχος πραότης, ἣν ἐπέδειξε τὸ δεύτερον ἤδη πρὸς τοὺς Θηβαίους, χαριζόμενος εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ περιπαθοῦς Ἀντιγόνου, διέψευσε τὴν πρόρρησιν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Κάσσανδρος εἶχεν ἀνακτίσει πρὸ δέκα ἐτῶν τὰς Θήβας χάριν δευτέρου τινὸς Ἀλεξάνδρου, μέλλοντος πάλιν νὰ καταστρέψῃ αὐτὰς ἄρδην. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Θηβῶν ὁ Δημήτριος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπικειμένου τοῦ χειμῶνος τοῦ 290 π. Χ., ἀφ' οὗ πρῶτον ἔπραξέ τι ἀνήκουστον παρ' Ἕλλησι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου, μεταθέσας ἐκ Δελφῶν καὶ τελέσας ἐν Ἀθήναις τὰ Πύθια, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ τελεσθῶσιν ἐν Φωκίδι, ἐπειδὴ κατεῖχον οἱ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ τοὺς Δελφοὺς στενά.

Ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ ἄπρακτος ἐν Μακεδονίᾳ τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ πολυπληθὴς αὐτοῦ στρατιὰ εἶχεν ἀνάγκην ἀπασχολήσεως. Καὶ αὐτὸς δ' ἐμελέτα σχέδια μεγάλα, μὴ λησμονῶν, ὅτι ἦτο μὲν ὁ ἥρως τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ῥόδου, ὁ ἐλευθερωτὴς καὶ κατακτητὴς τῆς Ἑλλάδος, ὁ πολυθρύλητος Πολιορκητὴς, κατεῖχε δὲ ἤδη αὐτὸν τὸν θρόνον τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου. Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι ἤδη πρὸ ἐτῶν εἶχεν ἀποβάλει τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ τελευταῖον προπύργιόν του ἐν Κύπρῳ, ἡ Σαλαμὶς, εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ πέσει εἰς χεῖρας τοῦ Πτολεμαίου (296 π. Χ.), ὅστις γενναίως φερόμενος ἀπέστειλεν ἔκτοτε εἰς τὸν Δημήτριον τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν αὐτοῦ σύζυγον Φίλαν μετὰ τῶν τέκνων, ἐν οἷς καὶ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ὃν εἴδομεν ἤδη ἀνδρείως συμπολεμοῦντα μετὰ τοῦ βασιλέως πατρός. Ἀλλ' ἡ ἀνήσυχος, ἀπτόητος, ἀκαταδάμαστος τοῦ Δημητρίου φύσις, ἡ ἀρυομένη δυνάμεις ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων καὶ ἀντλοῦσα ἐλπίδας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ζοφερωτάτου ἀπελπισμοῦ, τὰς ἀπωλείας ἐκείνας ἐθεώρει προσωρινὰς, τὸν δὲ θρόνον τῆς Μακεδονίας ὑπελάμβανεν ὡς ἀρχὴν καὶ ἀφετηρίαν νέου μεγάλου μακεδονικοῦ κράτους, ἐπεκτεινομένου πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἐφ' ὅσον ἠδύναντο νὰ φθάσωσι νικηφόρα τὰ ὅπλα τοῦ δυςκαταγωνίστου υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ τολμηροῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τοιούτου προγράμματος ἀναπόφευκτος ἦτο ἡ τακτοποίησις τῶν πρὸ ποδῶν· ἐν τούτοις δὲ μίαν τῶν πρώτων θέσεων κατεῖχεν ἡ ἐκνίκησις τῶν ταραχοποιῶν Αἰτωλῶν, τῶν φίλων καὶ συμμάχων τοῦ ἐπικινδύνου Πύρρου. Ἀφορμὴ δὲ πρὸς πόλεμον τοιοῦτον δὲν ἔλειπεν, ἡ θρασεῖα ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν κατάληψις τῆς περὶ τὸν Παρνασσὸν χώρας. Διὸ τῷ 289 π. Χ. ἐξεστράτευσεν ὁ Δημήτριος εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Κακώσας δὲ τὴν χώραν, ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ μέρος τῆς δυνάμεως ὑπὸ τὸν γενναῖον στρατηγὸν Πάνταυχον, αὐτὸς δ' ἐτράπη εἰς τὴν Ἤπειρον ἐναντίον τοῦ Πύρρου, ὃν ἔμαθε παρασκευαζόμενον νὰ ἐπέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Αἰτωλῶν. Ἀλλ' ἐν τούτοις, ἐν ᾧ ὁ Δημήτριος ἐπόρθει τὴν Ἤπειρον, ὁ Πύρρος εἶχεν ἐκκινήσει ἐκεῖθεν, καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐκεῖ δὲ, συναντήσας τὸν Πάνταυχον, συνῆψε κρατερὰν μάχην, καθ' ἣν ἐπληγώθη μὲν αὐτὸς, ἐτραυμάτισε δ' ἐκεῖνον ἐπικινδύνως, ἐνίκησε δὲ ὅμως, πολλοὺς μὲν τῶν Μακεδόνων φονεύσας, ζωγρήσας δὲ πεντακιςχιλίους.

Ἡ ἧττα τῶν περὶ τὸν Δημήτριον ἐν Αἰτωλίᾳ ὑπῆρξε κρίσιμος διὰ τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Τὸ ὄνομα τοῦ Πύρρου, ὃν ὁ στρατὸς αὐ-

τοῦ ἐπωνόμασεν ἀετὸν, ἐφέρετο ἔνδοξον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Μακεδόσιν, οἵτινες ἄλλως δὲν ἦσαν κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοῦ Δημητρίου. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἐκίνει τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ περισσοῦ ὄγκου τῆς βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας ἣν ἀνέπτυξε, περιβαλλόμενος μὲν χρυσοπορφύρους ἁλουργίδας καὶ φορῶν ἐμβάδας ἐκ πορφύρας χρυσοβαφεῖς, βαρύνων δὲ τοὺς ἀρχομένους διὰ τῆς διαίτης καὶ τῆς τρυφῆς. Ἀλλὰ μάλιστα προσέκρουεν εἰς τὰ ἤθη τῶν Μακεδόνων τὸ δυςόμιλον καὶ δυςπρόςοδον τοῦ βασιλέως. Ὁτὲ μὲν δὲν παρεῖχεν ὥραν δεξιώσεως εἰς τοὺς θέλοντας νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς αὐτὸν, ὁτὲ δὲ ἦτο βαρὺς καὶ τραχὺς πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας. Πρεσβεία τις τῶν Ἀθηναίων ἔμεινέ ποτε ἀναμένουσα ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη, ἕως ἴδῃ τὴν βασιλικήν του ὄψιν. Ἄλλοτε δὲ, λαβὼν καθ' ὁδὸν τὰς ἀναφορὰς τῶν παρακολουθούντων αὐτὸν, ἔρριψεν ἔπειτα αὐτὰς προχωρήσας εἰς τὸν Ἀξιὸν ποταμόν.

Οἱ Μακεδόνες ἠγανάκτουν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τρόποις τοῦ βασιλέως. Ὁποῖος δὲ ὁ ἐκ τῆς δυςαρεσκείας αὐτῶν ταύτης ἐκπηγάζων διὰ τὸν Δημήτριον κίνδυνος ἐφάνη, ὅτε αἴφνης, ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ἐν Πέλλᾳ ἐπικινδύνως, εἰςέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Πύρρος. Ἀθρόοι ἔσπευδον τότε οἱ στρατιῶται ἐκ τῶν μακεδονικῶν τάξεων λιποτακτοῦντες πρὸς τὸν ἡρωικὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν. Οὕτω δὲ ὁ Πύρρος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνυομένων συμπαθειῶν καὶ τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν τῶν Μακεδόνων, ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς Ἐδέσσης. Ἀλλὰ τότε ἐπεφάνη καὶ πάλιν ἡ ἔκτακτος δραστηριότης καὶ ὁρμὴ τοῦ Δημητρίου, ὅστις δίκην Πρωτέως κατώρθονε νὰ ὑπεκφεύγῃ πάντα κίνδυνον, συμμεταβαλλόμενος πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἀνορθούμενος ὅταν ἅπαντες ἐθεώρουν αὐτὸν πεπτωκότα. Σπεύσας, μόλις ἀνέλαβεν ἐκ τῆς νόσου, ἐξέβαλε τὸν Πύρρον ἐκ τῆς Μακεδονίας, καὶ ὡμολόγησε μετ' αὐτοῦ συνθήκην.

Οἱονεὶ δὲ θέλων νὰ συναρπάσῃ καὶ πάλιν τὰς ψυχὰς τῶν Μακεδόνων καὶ νὰ σύρῃ αὐτὰς πρὸς ἑαυτὸν, ἀπεφάσισε νἀναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πατρικῆς ἀρχῆς καὶ τὴν μεγέθυνσιν τοῦ βασιλείου, ἣν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐμελέτα· οὐκ ὀλίγον δ' ἐφαίνετο διευκολύνουσα τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου ἡ ὁμολογηθεῖσα πρὸς τὸν Πύρρον εἰρήνη. Αἱ δὲ παρασκευαὶ τοῦ Δημητρίου εἰς ἃς ἐπεδόθη τὸν χειμῶνα τοῦ 289 πρὸς τὸ 288 π. Χ., ὑπῆρξαν ἀνάλογοι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς. Ἡ μὲν στρατιὰ ἣν συνέταξεν ἀνήρχετο εἰς 98,000 πεζῶν καὶ 12,000 ἱππέων. Θαυμαστὸς δὲ διά τε τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν

ἦτο ὁ στόλος, ὅςτις ἐναυπηγεῖτο ἐν Πειραιεῖ, ἐν Κορίνθῳ, ἐν Χαλκίδι, ἐν Πέλλῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ βασιλέως ἐποπτείαν. Εἰς πεντακοσίας συνεποσώθησαν αἱ βασιλικαὶ νῆες, τῶν ὁποίων πολλαὶ εἶχον δεκαπέντε καὶ δεκαὲξ ἐπαλλήλους σειρὰς κωπηλατῶν, ὅσας οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον μέχρις ἐκείνων τῶν χρόνων. Καὶ ὅμως ἀξιοθέατον ἦτο πλὴν τοῦ μεγέθους τῶν νηῶν τούτων τὸ τάχος αὐτῶν καὶ ἡ πρὸς πόλεμον χρησιμότης. Ὑπολογιζομένων δὲ καὶ τῶν παμπληθῶν ἐρετῶν οὓς ἐχρειάζετο ὁ μέγας οὗτος στόλος, τὸ ὅλον τῶν δυνάμεων ἃς ἤθροισεν ὁ Δημήτριος ἀνήρχετο πιθανῶς εἰς τριακοσίας χιλιάδας.

Τοιαῦται παρασκευαί, γενόμεναι οὐκ ἄνευ πολλῶν θυσιῶν καὶ πολλῆς πιέσεως τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦτο φυσικόν, ὅτι ἔμελλον νὰ ἐμπνεύσωσι περισσὸν φόβον εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Θρᾴκης, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας, οἵτινες κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἶχον ἀναπτύξει τὰς δυνάμεις τῶν λαχουσῶν εἰς αὐτοὺς χωρῶν σχεδὸν ἐν διαρκεῖ εἰρήνῃ πλήν τινων ἐξαιρέσεων ἰδίως περὶ τὴν Θρᾴκην. Καὶ κυρίως μὲν ἐκινδύνευεν ὁ Λυσίμαχος, ὅςτις οὐ μόνον γείτων τοῦ Δημητρίου ἦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη δυνηθῆ νὰ συμπήξῃ τὸ κράτος αὐτοῦ στερεόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Πτολεμαίου οἱ φόβοι δὲν ἦσαν μικρότεροι, ὅτε ἀνελογίζοντο τὰς κολοσσιαίας δυνάμεις, ἃς εἶχεν ἀθροίσει ὁ εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τῆς ἑνιαίας μοναρχίας ἐποφθαλμιῶν βασιλεύς. Ὑπὸ τοιαύτας δὲ συνθήκας δὲν ὑπῆρξε δύσκολος ἡ ἐναντίον τοῦ Δημητρίου συνένωσις τῶν τριῶν βασιλέων, οἵτινες ἔπεισαν καὶ τὸν Πύρρον νὰ συμμετάσχῃ τῆς συμμαχίας αὐτῶν.

Ὁ Δημήτριος δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει τὰς ἀναγκαίας παρασκευάς, μελετῶν νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῆς Ἀσίας, ὅτε τὸ ἕβδομον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος (288 π. Χ.) οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν ἐκ διαφόρων μερῶν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Αἰγυπτιακὸς μὲν στόλος, πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκίνει εἰς ἀποστασίαν τοὺς Ἕλληνας, συγχρόνως δὲ εἰςέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ μὲν Λυσίμαχος ἐκ τῆς Θρᾴκης, ὁ δὲ Πύρρος ἐκ τῆς Ἠπείρου. Ὁ Δημήτριος, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ κινδύνου, εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα ἔστειλε τὸν υἱὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς δ' ἐστράτευσεν ἐναντίον τοῦ Λυσιμάχου. Ἀλλ' ἐλθούσης τῆς ἀγγελίας, ὅτι ὁ Πύρρος προήλασε νικηφόρος ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν Βέροιαν, ὅτι αὐτὴ ἡ Πέλλα ἠπειλεῖτο, ἀφεὶς μέρος τῆς στρατιᾶς ἀπέναντι τοῦ Λυσιμάχου, ἐστράφη ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ἀλλ' ὅτε, διαβὰς τὸν Ἀξιόν, ἔφθασε πρὸ τῆς Βεροίας, εἶδεν ἰδίοις ὀ-

φθαλμοῖς ὁποίαν γοητείαν ἐξήσκει εἰς τοὺς Μακεδόνας ὁ γενναῖος Ἠπειρώτης καὶ μεθ' ὁποίου ἐνθουσιασμοῦ ἐλάλουν μὲν ὑπὲρ τοῦ Πύρρου οἱ ἤδη εἰς αὐτὸν προςχωρήσαντες, ἐλιποτάκτουν δὲ πρὸς τὸν Ἠπειρώτην οἱ μετὰ τοῦ Δημητρίου νεωστὶ ἐλθόντες. Δὲν ἐχρειάσθη δὲ πολὺ, ὅπως ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων πεισθῇ, ὅτι ἦσαν ὀρθοὶ οἱ λόγοι τῶν παρορμώντων αὐτὸν πρὸς φυγήν. Ἀληθῶς δὲν ἦτο πλέον ὥρα νίκης, ἀλλὰ σωτηρίας καὶ μόνον. Ὁ Δημήτριος, εἰςελθὼν εἰς τὴν σκηνήν του, ἀπέβαλε τὴν βασιλικὴν στολὴν, καὶ, περιβληθεὶς χλαμύδα φαιὰν, ὑπεξέφυγε διαλαθών. Μετ' οὐ πολὺ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ διηρπάζετο, καὶ ὁ Πύρρος ἐπιφανὴς κατέσχεν αὐτοβοεὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ φυγάδος.

Ὁ Πύρρος ἠδύνατο ἤδη νὰ θεωρηθῇ κύριος τῆς Μακεδονίας. Οὐδεὶς τῶν Μακεδόνων ἤγειρε τὰ ὅπλα, ὅπως ὑπερασπισθῇ τὸν μισητὸν καταστάντα Δημήτριον, ὅςτις ἔφυγεν εἰς τὴν Κασσάνδρειαν κατὰ τὸν θερμαϊκὸν κόλπον, καὶ ἐκεῖθεν ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ᾧ δὲ ἡ πιστὴ, καίπερ μὴ ἐξ ἴσου ἀγαπηθεῖσα, σύζυγος τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως Φίλα ἀπέθνησκε πίνουσα φάρμακον, μὴ δυναμένη νὰ παρηγορηθῇ ἐπὶ τῷ συζυγικῷ ὀνείδει καὶ μὴ θέλουσα νὰ ἴδῃ φυγάδα καὶ ἰδιώτην τὸν ἄνδρα, ὁ Πύρρος ἀνεκηρύσσετο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ διενέμετο τὰς χώρας αὐτῆς μετὰ τοῦ Λυσιμάχου. Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου καὶ ἔκπτωτος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀντίπατρος παρεπονέθη εἰς τὸν πενθερὸν, ὅτι στερεῖται δι' αὐτοῦ τῆς πατρικῆς κληρονομίας, ὁ Λυσίμαχος προςέταξε νὰ φονεύσωσιν αὐτὸν, τὴν δὲ ἰδίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα Εὐρυδίκην ἐνέκλεισεν εἰς εἱρκτὴν διὰ βίου.

ϛ'

Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου.

Ὁ φυγὰς καὶ ἔκπτωτος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔπλευσεν ἐκ Κασσανδρείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου μόνον ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ τινὰ σωτηρίαν. Ἀληθῶς ἐκεῖ εἶχον συγκρατήσει ἐν μέρει τὰ πράγματα αἱ μακεδονικαὶ φρουραὶ καὶ ἡ παρουσία τοῦ Ἀντιγόνου, ὅςτις δὲν εὗρεν ἄλλως ἀφορμὴν ἀμέσου ἀγῶνος πρὸς τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον, περιορισθέντα εἰς τὴν κατάληψιν λιμένων τινῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ πατὴρ συνηντήθη ἐν Βοιωτίᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ, μεταβαίνοντος μετ' ἀνεπαρκῶν δυνάμεων εἰς Μακεδονίαν πρὸς βοήθειάν του. Ἀπολεσθείσης δὲ ἤδη τῆς

Μακεδονίας, ἐχρειάζετο μεγάλη δραστηριότης πρὸς διάσωσιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀρχῆς. Μόλις δ' ἐπελήφθη ὁ Δημήτριος τοῦ ἔργου διὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Θηβαίους, ἥτις ἐσκόπει τὴν ἐξασφάλισιν τῶν Βοιωτῶν, καὶ ἠγγέλθη ἡ ἀποστασία τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀθήναις ἀποστασίας ἦτο ὁ Ὀλυμπιόδωρος, ὅστις μετὰ γενναιότητος καὶ ἐθελοθυσίας προέστη τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἐκδίωξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Μουσείου μακεδονικῆς φρουρᾶς. Ἤδη δ' ἐπολιορκεῖτο αὕτη, καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος εἶχεν ἐπιτυχῶς ἀντιστῆ μετὰ τῶν Ἐλευσινίων εἰς ἀπόπειραν εἰςβολῆς τῶν ἐκ Κορίνθου Μακεδόνων, ὅτε ὁ Δημήτριος παρέστη πρὸ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ, ἄγων στρατιὰν ἐξ ὑπερδεκακιςχιλίων ἀνδρῶν. Αἱ Ἀθῆναι παρ' ὅλας τὰς ἀποστολὰς σίτου παρὰ τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου καὶ τῆς Παιονίας στενοχωρηθεῖσαι ἐκινδύνευον νὰ ἐκπολιορκηθῶσιν, ὅτε ἔσωσε τοὺς Ἀθηναίους ἡ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιξις τοῦ Πύρρου, ἥτις ἠνάγκασε τὸν Δημήτριον νὰ συνθηκολογήσῃ. Καὶ ὁ μὲν Πύρρος ἀνεγνωρίζετο πιθανῶς διὰ τῆς συνθήκης ταύτης κύριος οὐ μόνον τῶν μακεδονικῶν καὶ ἑλληνικῶν χωρῶν, ἃς ἤδη κατεῖχεν, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν περὶ τὰς Ἀθήνας, αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν κηρυσσομένων ἐλευθέρων. Ὁ δὲ Δημήτριος, συναγαγὼν ὅσας νῆας εἶχεν, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ στρατιωτῶν ἑνδεκακιςχιλίων καὶ ἱκανῶν ἱππέων, ἀφεὶς ἐν Ἑλλάδι τὸν Ἀντίγονον (287 π. Χ.).

Ἡ διάβασις τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν Ἀσίαν σκοπὸν εἶχε τὴν ἀπὸ τοῦ Λυσιμάχου ἀποστάτησιν τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυδίας. Καὶ δὲν ὑπῆρξε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς δυσχερὲς εἰς τὸν Δημήτριον νὰ ὑποτάξῃ διὰ τῆς βίας ἢ ἑκουσίως προςερχομένας τὰς πλείστας τῶν πόλεων, οὐδ' αὐτῶν τῶν Σάρδεων ἐξαιρουμένων. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λυσίμαχος ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀγαθοκλέα. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἀποφεύγων νἀντιπαραταχθῇ πρὸς αὐτὸν, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Φρυγίαν, σκοπῶν νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν Μηδίαν καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, ἔνθα ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καταφυγὰς καὶ διωκόμενος. Ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς ἠκολούθησεν αὐτὸν κατὰ πόδας ἐν τῇ πρὸς τὴν Φρυγίαν ὁδῷ, καὶ, ἀποκόψας τὸν ἐπισιτισμὸν, ἔφερε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς μεγάλας στενοχωρίας, αἵτινες ηὔξησαν, ὅτε εἰς τὸν λιμὸν προςετέθη ἡ λοιμώδης νόσος. Ὀκτακιςχίλιοι τῶν στρατιωτῶν εἶχον ἤδη ἐν συνόλῳ ἀποθάνει ἐκ τῶν παντοίων ταλαιπωριῶν. Τότε ὁ Δημήτριος, λαβὼν τὸ μικρὸν ὑπόλοιπον τῆς εὐέλπιδος στρατιᾶς, διηυθύνθη πρὸς

τὴν μόνην εἰς αὐτὸν ἀνοικτὴν ὁδὸν, τὴν διὰ τοῦ Ταύρου ἄγουσαν εἰς τὴν Κιλικίαν, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὸν Σέλευκον.

Καὶ δὲν ἐπεθύμει μὲν ὁ Δημήτριος νὰ παράσχῃ πρόφασιν μηδεμίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας, σκοπὸς δὲ αὐτοῦ ἦτο νἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς Κιλικίας· ἀλλ' ἤδη ὁ Ἀγαθοκλῆς εἶχε κλείσει πᾶσαν διέξοδον. Ὁ Δημήτριος ἠναγκάσθη νὰ προςπέσῃ εἰς τὸν Σέλευκον, ὅςτις, ἐν μέσῳ ἐλέους καὶ φόβου πρὸς τὸν ἄλλοτε κύριον τῆς Κιλικίας εὑρισκόμενος, ἐπέτρεψε μὲν εἰς αὐτὸν νὰ διαχειμάσῃ ἐπὶ δύο μῆνας ἐν Καταονίᾳ, ἀλλὰ συγχρόνως κατελάμβανε τὰς εἰς τὴν Συρίαν ἀγούσας ὁδούς. Τότε ὁ Δημήτριος, βλέπων ἑαυτὸν ἐγκλειόμενον ὥςπερ θηρίον, ἀνέλαβε τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν ἀλκὴν, καὶ, μετὰ δραστηριότητος καὶ ἐπιμονῆς ἐκτάκτου ἐργαζόμενος καὶ ἀντιπαλαίων, εἰς μὲν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας ἐνέπνευσε νέον θάρρος, τὸν δὲ Σέλευκον αὐτὸν περιέστησεν εἰς ἀμηχανίαν. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς νέας ταύτης εὐτυχίας, ἥτις προςεμειδία εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου, ἠσθένησεν ὁ Δημήτριος βαρέως. Ἡ δὲ ἀνάρρωσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀρχὴ νέων ἀγώνων καὶ νέας τολμηρᾶς πάλης πρὸς τὸν Σέλευκον, ἥτις ἤθελεν ἴσως ἐπιφέρει τὴν νικηφόρον ἀποκατάστασιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐκείνου Πρωτέως, ἂν μὴ τέλος ἀπέληγε, συνεργούσης καὶ τῆς προδοσίας, τὸ νέον αὐτοῦ τοῦτο σχεδὸν λῃστρικὸν στάδιον εἰς τὴν κατὰ τὰ στενὰ τοῦ Ἀμανοῦ ὄρους παράδοσιν τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Σελεύκου, ἀρχομένου τοῦ θέρους τοῦ 286 π. Χ.

Δίκην αἰχμαλώτου ἤχθη ὁ Δημήτριος, ὑπὸ χιλίων πεζῶν καὶ ἱππέων τοῦ Σελεύκου περιστοιχούμενος, εἰς τὴν παρὰ τὸν Ὀρόντην Ἀπάμειαν, ἥτις ὡρίσθη εἰς αὐτὸν ὡς τόπος διαμονῆς ὑπὸ τοῦ νικητοῦ. Ὁ Σέλευκος δὲν ἠμέλησε νὰ λάβῃ ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ μέτρα, ἐπιστήσας ἰσχυρὰν φρουράν· ἄλλως δ' ὅμως ἐφρόντισε μετὰ στοργῆς γαμβροῦ πρὸς πενθερὸν νὰ καταστήσῃ αὐτῷ τὴν διαμονὴν εὐχάριστον διὰ παντὸς τρόπου. Θεράποντες ἱκανοὶ ἐστάλησαν εἰς τὸν δεσμώτην, ἐπετράπη ἡ πρὸς αὐτὸν φοίτησις τῶν φίλων, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤρχοντο παρὰ τοῦ βασιλέως λόγοι ἐπιεικεῖς καὶ παρήγοροι. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος δὲν ἐπλανᾶτο· ἐπιστέλλων δὲ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι φίλους, ἔγραφε νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν ἤδη νεκρὸν καὶ νὰ διαφυλάττωσι τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα εἰς τὸν Ἀντίγονον. Παραμυθούμενος δὲ τὴν συμφορὰν, τὸ μὲν πρῶτον ἐκίνει τὸ σῶμα, διατρίβων περὶ δρόμους καὶ κυνηγέσια ἐν τοῖς βασιλικοῖς περιπάτοις καὶ τοῖς μεγάλοις καὶ μεστοῖς θήρας παραδείσοις τῆς Ἀπαμείας,

ὧν ἦτο ἐλευθέρα εἰς αὐτὸν ἡ χρῆσις. Ἔπειτα δὲ, κορεσθεὶς τῶν τοιούτων καὶ ὀκνήσας, ἐπεδόθη εἰς πότους καὶ κύβους, ζητῶν ἐν τῇ μέθῃ νὰ λησμονήσῃ τὴν ἀπραγμοσύνην τοῦ παρόντος καὶ τὴν παροδικὴν αἴγλην καὶ ζάλην τοῦ παρελθόντος. Ἐν μέσῳ δὲ τοιαύτης ἀκρατείας κατέλυσε μετὰ τριετίαν τὸν βίον ἄγων τὸ πεντηκοστὸν τέταρτον τῆς ἡλικίας ἔτος (283 π. Χ.).

Ἐν χρυσηλάτῳ ὑδρίᾳ ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Κόρινθον τὰ λείψανα τοῦ Δημητρίου. Μετὰ τραγικὴν δ' ἐν Κορίνθῳ πομπὴν ἐστεφανωμένη μετηνέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἡ τεφροδόχος κάλπις εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ κατετέθη παρὰ τὴν μυθικὴν Ἰωλκὸν, εἰς τὴν Δημητριάδα, νέαν πόλιν ἐπώνυμον τοῦ Πολιορκητοῦ.

ς'

Αὔξησις καὶ θάνατος Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου.

Ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου ἦτο μεγάλη ἀπαλλαγὴ οὐ μόνον διὰ τὸν Σέλευκον, εἰς οὗ τὴν χώραν τελευταῖον ἐπολέμει, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τὸν Λυσίμαχον, ὅστις, ἀποκαταστήσας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν Ἀσίᾳ, ἠδύνατο ἤδη νὰ στραφῇ ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως τῶν Μολοσσῶν μετὰ τὰς πρὸς τὸν Δημήτριον συνθήκας εἶχεν ἀποβῆ ὁσημέραι μεγαλειτέρα. Οὐ μόνον τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ἡ χώρα ἔμελλε νὰ μένῃ ἐλευθέρα, εἶχεν ἀπατήσει, ἀλλὰ καὶ τὴν Θεσσαλίαν εἶχε καταλάβει. Ἀπαλλαχθεὶς λοιπὸν τῶν παρὰ τοῦ Δημητρίου φόβων, ἔστρεψεν ὁ Λυσίμαχος τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Πύρρου, θέλων νἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὰς μακεδονικὰς χώρας καὶ νὰ γείνῃ μόνος κύριος τῆς Μακεδονίας. Περικλείσας δὲ αὐτὸν ἐν τῇ ὀρεινῇ περὶ τὴν Ἔδεσσαν χώρᾳ, ἐπειρᾶτο νὰ πείσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν Μακεδόνας νἀποστῶσι τοῦ ξένου δεσπότου, ἡ δὲ φωνὴ αὐτοῦ εὗρεν ἁπανταχοῦ ἠχώ. Ὁ Πύρρος, μὴ δυνάμενος νἀντιστῇ, ἐγκατέλιπε μὲν τὴν Ἔδεσσαν, συνεμάχησε δὲ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ φαίνεται προχωρήσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλ' ὁ Λυσίμαχος, νικήσας τὰς ἡνωμένας στρατιὰς τῶν συμμάχων, ἠνάγκασε τὸν Πύρρον νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἀρχὴν μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἶχεν ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων (286 π. Χ.). Μετὰ τῆς Μακεδονίας περιῆλθεν εἰς τὸν Λυσίμαχον καὶ ἡ Θεσσαλία πλὴν τῆς Δημητριάδος, ἣν ἐξηκολούθησε κατέχων ὁ Ἀντίγονος.

'Αλλ' ἐν ᾧ ὁ Λυσίμαχος, ὅστις ἀνῆλθεν ἰδίως εἰς ἐπιφανῆ περιωπὴν καὶ δύναμιν ἀπὸ τῆς ἐν Ἴψῳ μάχης, ἔβλεπε τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγαθῆς τῶν καιρῶν συγκυρίας καὶ τῆς ἐπικαίρου δραστηριότητος ὁσημέραι αὐξανόμενον, δεινὰ ἀνοσιουργήματα, ἐκπηγάσαντα ἐκ τῆς πολυγαμίας, ἣν καὶ αὐτὸς ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν διαδόχων δὲν ἠδυνήθη νἀποφύγῃ, ἐβύθισαν τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς τὸν ὄλεθρον. Ἡ τρίτη αὐτοῦ σύζυγος, ἡ ἀγαθὴ Περσὶς Ἄμαστρις, ἡ ἀνεψιὰ Δαρείου τοῦ Κοδομαννοῦ, μὴ ἀνεχομένη τὴν τετάρτην σύζυγον τοῦ Λυσιμάχου, τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος Ἀρσινόην, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐν τῷ Πόντῳ Ἡράκλειαν, ἧς ὁ τύραννος Διονύσιος εἶχεν ὑπάρξει σύζυγος αὐτῆς πρὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης. 'Αλλ' ἐκεῖ ἐδολοφόνησαν αὐτὴν οἱ δύο ἀπὸ τοῦ Διονυσίου γεννηθέντες υἱοί της. Ὁ Δημήτριος ἐφόνευσε τοὺς μητραλοίας καὶ παρέλαβε τὴν Ἡράκλειαν, ἣν μετ' ὀλίγον ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἀρσινόην, ἥτις ἤδη ἐμελέτα ἀνόσια. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Πτολεμαίου διενοήθη νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν χάριν τῶν ἰδίων ἑαυτῆς τέκνων τὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τοῦ Λυσιμάχου μετά τινος Θρᾴσσας ἐκ τοῦ φύλου τῶν Ὀδρυσῶν υἱὸν Ἀγαθοκλέα, ὃν εἴδομεν ἤδη διακριθέντα ἐν Ἀσίᾳ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Δημητρίου ἀγῶνι. Εὗρε δὲ συμμέτοχον τῶν βδελυρῶν σχεδίων τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὸν ἑαυτῆς Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνόν, ὅστις, ὅτε ὁ πατὴρ ὥρισε διάδοχον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἐκ τῆς Βερενίκης Πτολεμαῖον τὸν ἔπειτα μετονομασθέντα Φιλάδελφον, εἶχε φύγει ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ θρᾳκικοῦ βασιλείου, τὴν Λυσιμάχειαν. Ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης καὶ τοῦ Πτολεμαίου Κεραυνοῦ διαβληθεὶς εἰς τὸν Λυσίμαχον ὁ Ἀγαθοκλῆς ἀπέθανε διὰ χειρὸς τοῦ Πτολεμαίου θάνατον οἰκτρὸν ἐν τῇ εἱρκτῇ, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ὁ πατὴρ μετὰ προηγουμένην ἀπόπειραν δηλητηριάσεως ἀποτυχοῦσαν (284 π. Χ.).

Διὰ προδοσίας κατώρθωσεν ὁ Λυσίμαχος νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ τὴν Παιονίαν, φονεύσας τὸν υἱὸν τοῦ θανόντος βασιλέως Αὐδολέοντος Ἀρίστωνα καὶ ἁρπάσας αὐτοῦ τοὺς θησαυρούς. 'Αλλ' ἤδη τὸ αἷμα τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐβόα ἐκδίκησιν. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐνεποίησεν εἰς πάντας ὀδυνηρὰν αἴσθησιν ἔν τε τῷ κράτει, ὅπου ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάζετο νὰ καταστέλλῃ διὰ συλλήψεων καὶ φόνων τὰς ἐκδηλουμένας πρὸς τὸν ἀδίκως φονευθέντα συμπαθείας, καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ, ἰδίως ἐν Ἀσίᾳ, ὅπου εἶχον γνωρίσει τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀνδρείαν τοῦ θανατωθέντος. 'Αλλ' ἰδίως ἡ ἀγανάκτησις ἦτο μεγάλη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Πτολε-

μαίου καὶ τοῦ Σελεύκου. Καὶ τοῦ μὲν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἦτο μεγάλη ἡ ὀργὴ οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ φόνου τοῦ γαμβροῦ, καθότι ἡ χήρα τοῦ Ἀγαθοκλέους Λυσάνδρα ἦτο ἀδελφὴ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ ἐν Λυσιμαχείᾳ. Ἀλλ' ὅμως τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου παρέπεισεν ὁ Λυσίμαχος, δοὺς αὐτῷ εἰς γάμον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἀρσινόην, τοῦθ' ὅπερ ἐνέφαινε καὶ μείωσιν τῆς πρὸς τὸν Κεραυνὸν ἐμπιστοσύνης· διὸ καὶ ἠναγκάσθη οὗτος νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Σέλευκον, παρ' ᾧ διέμενεν ἤδη ἡ χήρα τοῦ φονευθέντος Ἀγαθοκλέους. Ὑπὸ ταύτης καὶ τοῦ Κεραυνοῦ παροτρυνόμενος ὁ Σέλευκος, ἐνθαρρυνόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν πρὸς αὐτὸν προσχωρήσεων τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγῶν τοῦ Λυσιμάχου, ἀπεφάσισε νὰ κινήσῃ πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας. Ματαίως διέβη ὁ Λυσίμαχος εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως διασώσῃ τὰς ἐν αὐτῇ χώρας καὶ πόλεις, ὅσαι ἀνῆκον εἰς αὐτόν. Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶχε πληρωθῆ σελευκιζόντων· ἕνεκα δὲ τῶν μεγάλων τούτων πρὸς τὸν Σέλευκον συμπαθειῶν ταχεῖαι καὶ καταπληκτικαὶ ὑπῆρξαν αἱ πρόοδοι αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Λυσίμαχος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Φρυγίαν τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ. Ἐκεῖ κατὰ τὸ λεγόμενον Κόρου πεδίον συνηντήθησαν αἱ στρατιαὶ τῶν δύο παλαιμάχων συναγωνιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν δύο ἐσχατογήρων βασιλέων, ὧν ὁ μὲν Σέλευκος ἦγεν ἤδη τὸ ἑβδομηκοστὸν δεύτερον τῆς ἡλικίας ἔτος, ὁ δὲ Λυσίμαχος τὸ ὀγδοηκοστόν (281 π. Χ.). Ἡ νίκη τοῦ Σελεύκου ὑπῆρξε τελεία. Ὁ Λυσίμαχος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, ὁ δὲ νεκρὸς μάτην ἀνεζητεῖτο μεταξὺ τῶν πτωμάτων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, ὅστις εἶχε φύγει μετὰ τῆς Λυσάνδρας καὶ νῦν παρηκολούθει τὸν Σέλευκον. Τέλος δ' ἀνεγνωρίσθη ὁ νεκρὸς ἐκ τοῦ κυνὸς τοῦ βασιλέως, ὅστις πιστὸς εἶχε μείνει φυλάττων ἀπὸ τῶν θηρῶν καὶ τῶν ὀρνέων τὸ πτῶμα τοῦ φονευθέντος κυρίου. Ὁ Ἀλέξανδρος λαβὼν ἔθαψε τὰ ὀστᾶ τοῦ πατρὸς ἐν Λυσιμαχείᾳ.

Μετ' οὐ πολύ, τελευτῶντος τοῦ 281 π. Χ., ὁ Σέλευκος, διαρρυθμίσας ἤδη τὰ ἐν Ἀσίᾳ πράγματα, διέβαινε τὸν Ἑλλήσποντον, μέλλων νὰ πορευθῇ διὰ τῆς Θρᾴκης εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ φανταζόμενος νὰ στήσῃ τὸν θρόνον του μετὰ πεντηκονταετῆ ἀπουσίαν ἐκεῖ, ἐν τῇ πατρίῳ γῇ. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἔβαινεν ἤδη πρὸς τὴν Λυσιμάχειαν, ἔπεσε πληγεὶς αἴφνης ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ. Ὁ φονεύς, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον του, ἔσπευσεν εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, καί, περιβληθεὶς τὸ

κατέβη έπειτα εἰς τὸ στράτευμα, ὅπερ, μένον ἄνευ ἀρχηγοῦ καὶ τεθορυβημένον, ἀνεκήρυξεν αὐτὸν βασιλέα.

Ὁ Πτολεμαῖος ἡτοιμάζετο νὰ πορευθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπως ἀναλάβῃ ἐκεῖ τὴν ἀρχήν, ὅτε ἔμαθεν, ὅτι Ἀντίγονος ὁ υἱὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, παρεσκευάζετο νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ προκαταλάβῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κεραυνός, ὡς ἐπωνομάζετο ὁ Πτολεμαῖος διὰ τὸ ἄγαν τολμηρὸν καὶ ἀκάθεκτον τοῦ χαρακτῆρος, παραλαβὼν τὸν θρᾳκικὸν στόλον καὶ πλοῖα ἐξ Ἡρακλείας, ἔσπευσεν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου, καὶ νικήσας αὐτὸν κατὰ θάλασσαν, διέβη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον.

η'

Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου ἐξέλιπον ἐκ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς οἱ τελευταῖοι τῶν μεγάλων συμπολεμιστῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ εἶχεν ἀποθάνει ὀλίγα ἔτη πρὸ αὐτῶν (283 π. Χ.), ἀφ' οὗ ἤδη πρὸ τοῦ θανάτου εἶχεν ἐγκαίρως παραδώσει τὸ ἰσχυρὸν τῆς Αἰγύπτου κράτος εἰς τὸν υἱὸν Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον. Οὕτω λείπουσιν ἐκ τοῦ μέσου οἱ διάδοχοι τοῦ νικηφόρου βασιλέως οἱ δι' ἀγώνων κολοσσιαίων σαλευσάντων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν σύμπασαν ἁμιλληθέντες τίς νὰ ἀναστυλώσῃ ἑνιαῖον καὶ ἑδραῖον τὸν θρόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Οἱ υἱοὶ ἐκείνων ἠναγκάσθησαν νὰ πεισθῶσιν, ὅτι, καὶ ἂν ποτε ἦτο δυνατὴ ἡ συγκράτησις τοῦ κολοσσοῦ ἐκείνου ἀπὸ μιᾶς χειρός, τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τῶν μακρῶν ἐναντίον ἀλλήλων ἀγώνων τῶν διαδόχων εἶχε καταστῇ ἀδύνατον καὶ ὀνειρῶδες. Ἡ μεγάλη ἁλουργὶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐφαίνετο ἤδη διεσπασμένη εἰς λακίδας, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν ῥάκη διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε πλέον περὶ τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἐξηκολούθει ὅμως γινόμενος περὶ τῶν μερῶν, οὐδ' ἦτο ἀκόμη ἀδιαφιλονείκητος ἡ κατοχὴ πάντων τῶν τεμαχίων τῆς ἀπεράντου κληρονομίας τοῦ Μακεδόνος στρατηλάτου. Ἥκιστα δὲ ἀσφαλὴς ἦτο ἡ κτῆσις αὐτῆς τῆς κοιτίδος τοῦ Ἀλεξάνδρου, αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, ἐν ᾗ ἔστησε τὸν καθῃμαγμένον αὐτοῦ θρόνον Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός.

Ὁ Κεραυνός, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, εἶχε περὶ ἑαυτὸν

ἱκανοὺς ἀντιπάλους διαφιλονεικοῦντας ἢ δυναμένους νὰ διαφιλονεικήσωσι τὸ νέον αὐτοῦ κτῆμα, καὶ ὤφειλε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ μεριμνήσῃ περὶ στερεώσεως τοῦ θρόνου. Ἐκεῖνοι παρ' ὧν εἶχε νὰ φοβηθῇ ἦσαν ὁ υἱὸς τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχος, ὃν ἤδη ζῶν ὁ πατὴρ εἶχεν ἐγκαταστήσει ὡς βασιλέα ἐν ταῖς ἄνω σατραπείαις, ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἑλλάδι, οἱ παῖδες τοῦ Λυσιμάχου ἐκ τῆς ἑτεροθαλοῦς τοῦ Κεραυνοῦ ἀδελφῆς Ἀρσινόης, τέλος δὲ ὁ Ἠπειρώτης Πύρρος. Πρώτη δὲ πρᾶξις τοῦ Κεραυνοῦ ὑπῆρξεν ἡ συμφιλίωσις πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, οὗ ἐκέρδησε τὴν φιλίαν, δηλώσας, ὅτι παραιτεῖται ἀπὸ πάσης ἐπὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ θρόνου ἀξιώσεως, καίπερ ὢν πρεσβύτερος. Πολὺ δυσκολωτέρα ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ἐξουδετέρωσις τοῦ Πύρρου, ἂν οὗτος δὲν εἶχεν ἤδη ὁμολογήσει πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Τάραντος συνθήκην, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς εὑρισκομένους εἰς πόλεμον ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων καὶ δὲν εἶχεν ἤδη ἀποστείλει εἰς αὐτοὺς μέρος τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 281 π. Χ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀναχώρησις τοῦ βασιλέως συνέφερεν οὐ μόνον εἰς τὸν Κεραυνόν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Ἀντίγονον, ἅπαντες οὐ μόνον παρώτρυναν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεών του, ἀλλὰ καὶ ἐβοήθησαν δι' ἀποστολῆς ἐπικουριῶν χάριν τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας. Οὕτω δὲ πρὶν ἐπέλθῃ τὸ ἔαρ τοῦ 280 π. Χ. ὁ Πύρρος ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀφ' οὗ πρότερον ὡμολόγησεν εἰρήνην πρὸς πάντας τοὺς γείτονας τοῦ ἠπειρωτικοῦ κράτους καὶ κατέστησε τὸν Κεραυνὸν ὑπεύθυνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ βασιλείου του.

Ἐκ τῶν ἄλλων τοῦ Πτολεμαίου ἀντιπάλων ὁ Ἀντίοχος ἠδύνατο ἀληθῶς νἀποβῇ εἰς αὐτὸν λίαν ἐπικίνδυνος. Ἀλλὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ διενεργήσῃ τὴν ἀποστολὴν στρατοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκώλυσαν αἱ ἐν Ἀσίᾳ ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Σελεύκου στάσεις, ἡ εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν εἰσβολὴ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγών, ἡ ἐν Βιθυνίᾳ ἧττα τοῦ στρατηγοῦ του Πατροκλέους ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βιθυνῶν Νικομήδους καὶ ὁ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον πόλεμος. Ταῦτα πάντα ἠνάγκασαν τὸν Σελευκίδην νἀποστῇ πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας, ἀναγνωρίζων τὴν βασιλείαν τοῦ Κεραυνοῦ (279 π. Χ.).

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἀντίγονος ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν ἐν γενομένῃ ναυμαχίᾳ ἧττάν του ἐποφθαλμιῶν μετὰ τῶν συμμάχων Αἰτωλῶν εἰς κατοχὴν τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' εἰσηγήσει πιθανώτατα Πτολεμαίου τοῦ

Φιλαδέλφου, θέλοντος χάριν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀσφαλείας νὰ στερεωθῇ ὁ θρόνος τοῦ Κεραυνοῦ διὰ τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου ἀντιπράξεως, ἐξερράγη ἐν Ἑλλάδι πόλεμος, σκοπῶν τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν συμμάχων τοῦ Γονατᾶ Αἰτωλῶν (280 π. Χ.). Ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ ἱεροῦ πεδίου τῆς Κρίσης ὑπ' αὐτῶν λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ δεσποτικὸς βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἄρευς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κρίσαν καὶ ἐδῄωσεν αὐτήν, ἕως οἱ ποιμένες, κατελθόντες ἐκ τῶν ὀρέων, μέγα μὲν μέρος τῶν Σπαρτιατῶν ἐφόνευσαν, περὶ τοὺς ἐννεακισχιλίους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐδίωξαν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀπέτυχεν ἡ ἐπίθεσις τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου εἰς Μακεδονίαν συστρατευόμενοι Αἰτωλοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι ταχέως εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦθ' ὅπερ ἐπήνεγκε τὴν ὑποχώρησιν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου, περιορισθέντος εἰς κτῆσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὅσας κατεῖχε.

Ἀπαλλαχθεὶς Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς τῶν ἄλλων ἀντιπάλων, μόνον ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Λυσιμάχου καὶ τῆς Ἀρσινόης ἠδύνατο νὰ ἔχῃ φόβον τὸ ἑξῆς. Δι' ὑποσχέσεων κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν ἀδελφήν, ἥτις διέμενεν ἐν Κασσανδρείᾳ, ὅπως ἔλθῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς γάμον. Τοιοῦτοι δὲ γάμοι οὐδὲν εἶχον τὸ ἀπρεπὲς κατὰ τὰ νόμιμα τῆς αἰγυπτιακῆς αὐλῆς. Ἀλλ' ὁ Κεραυνός, πείθων εἰς γάμον τὴν ἀδελφήν, παρ' ὅλας αὐτοῦ τὰς περὶ τῶν τέκνων ὑποσχέσεις, τοῦτο καὶ μόνον ἐμελέτα, πῶς νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν τοὺς ἐπιφόβους ἐκείνους υἱοὺς τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἀπαιτητὰς τοῦ πατρίου θρόνου. Δὲν ἤργησε δὲ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μυσαροῦ του σχεδίου. Δύο τῶν υἱῶν τοῦ Λυσιμάχου πλήσσονται κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Πτολεμαῖος, κληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης, εἰσήρχετο πανηγυρικῶς εἰς τὴν κατάκοσμον Κασσάνδρειαν. Ὁ μητρικὸς κόλπος, εἰς ὃν κατέφυγον οἱ παῖδες, δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ξίφους τῶν φονέων. Καὶ ἡ μὲν κακοδαίμων βασίλισσα ἔσπευσε νὰ σωθῇ εἰς τὴν ἱερὰν νῆσον Σαμοθρᾴκην. Ὁ δὲ Κεραυνὸς ἠδύνατο ἤδη νὰ νομίσῃ ἀσφαλῆ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν, ἡττηθέντων ἢ ἐκλιπόντων ἐκ τοῦ μέσου τῶν ἀνταγωνιστῶν πλὴν τοῦ πρωτοτόκου τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις εἶχε καταφύγει πρὸς τὸν Ἰλλυριὸν βασιλέα Μονούνιον, μεθ' οὗ καὶ συνεμάχησε. Καὶ ὅμως τότε ἀκριβῶς ὁ θρόνος Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ διεσαλεύθη ὑπὸ νέων φοβερωτέρων πολεμίων, οἵτινες ἐπέδραμον ἀπὸ βορρᾶ κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

ΤΟ ΑΡΣΙΝΟΕΙΟΝ ΕΝ ΣΑΜΟΘΡΑΚῌ ΟΠΟΙΟΝ ΗΤΟ ΤΟ ΠΑΛΑΙ.

θ'

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.

Εἷς τῶν ἀριανῶν λαῶν τῶν καταλαβόντων ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις τὴν Εὐρώπην ἦσαν οἱ Κελτοὶ ἢ Γαλάται, οἵτινες, εἰς πολλὰ φῦλα διῃρημένοι, ἐγκαθιδρύθησαν βορειοδυτικῶς τῶν συγγενῶν αὐτῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, καὶ δὴ κατὰ τὴν βορείαν καὶ μέσην Γαλλίαν. Ἐκεῖθεν δὲ προεχώρησαν ἔπειτα οἱ Γαλάται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν Βρεττανίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν Ἱσπανίαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος ἐτράπησαν καὶ ἐπ' ἀνατολάς, καὶ κατέλαβον τὴν ἄνω Ἰταλίαν, τὰς ἀνατολικὰς ἀλπείους χώρας καὶ τὰ περὶ τὸν μέσον Δούναβιν μέχρι τῶν Καρπαθίων ὀρέων, ᾤκησαν δὲ καὶ ἐν ταῖς ἰλλυρικαῖς χώραις κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ἀδριατικοῦ πελάγους, ἰδίως περὶ τὴν σημερινὴν Σερβίαν καὶ Κροατίαν. Ἐκεῖθεν δ' ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸν μακεδονικὸν κόσμον, καὶ βλέπομεν αὐτοὺς ἀρχομένου τοῦ τετάρτου αἰῶνος πρεσβευομένους πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν καὶ συνομολογοῦντας μετ' αὐτοῦ εἰρήνην.

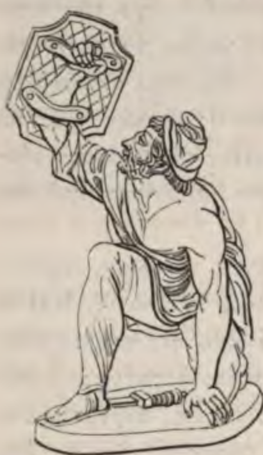
Ἦσαν δὲ οἱ Κελτοὶ ἄνδρες ὑψηλοὶ καὶ εὐπαγεῖς τὸ σῶμα, ἔχοντες ξανθὰς τὰς τρίχας, μεγάλους δὲ καὶ γλαυκοὺς τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ τὸ μὲν ἐθνικὸν αὐτῶν αἴσθημα ἦτο ζωηρόν, ἀλλ' ἀγαπῶντες τὰς παραβόλους ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν πολεμικὸν βίον, ἐτρέποντο ἄστατοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσιν ὑπὸ νόμους, ἀρχόμενοι ὑπὸ τάξεως ἀλαζονικῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ πλουσίου ἱερατείου τῶν Δρυιδῶν καὶ μόνον ἐν πολέμῳ ἀναγνωρίζοντες στρατιωτικοὺς ἡγεμόνας καλουμένους *βρέννους*.

Τὴν ὁρμὴν τῶν Κελτῶν οὐδὲν ἐμφαίνει χαρακτηριστικώτερον τῶν λόγων οὓς εἶπον οἱ πρέσβεις αὐτῶν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅτι ἓν μόνον φοβοῦνται, μήποτε ἐμπέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ οὐρανός. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ μέγας νικητὴς οἱ Γαλάται δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου. Ἐκείνου δὲ θανόντος, ἤδη ἐπὶ τῶν διαδόχων ἤρχισαν προχωροῦντες πρὸς τὰς μακεδονικὰς χώρας, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ μὲν τοῦ Κασσάνδρου παρὰ τὸν Αἷμον, ὑπὸ δὲ τοῦ Λυσιμάχου ἐκ τῆς Θρᾴκης. Ἀλλ' ὅμως ὅτε γαλατικὰ φῦλα μετὰ μακροὺς πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἀγῶνας ἐνικήθησαν ὑπ' ... καὶ 279 π. Χ., ἐξεχύθησαν πρὸς τὴν ἰλλυρικὴν ... ἠρόντα ἀντίστασιν παρὰ τοῖς ἰλλυρικ... ν καὶ εὗρον

ἀνοικτὴν καὶ ἀνυπεράσπιστον ἕνεκα τῶν ἀγώνων, οἵτινες ἐπηκολούθησαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου, τὴν προσωτέραν πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς ὁδόν.

Οἱ Γαλάται προχωροῦσι διῃρημένοι εἰς τρεῖς ὁμάδας. Καὶ μία μὲν τούτων, ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν Κερέθριον, ἔδη πρὸς τὴν χώραν τῶν Τριβαλλῶν καὶ Θρᾳκῶν, ἡ δὲ ὑπὸ τὸν Βρέννον καὶ τὸν Ἀκιχώριον εἰςήλασεν εἰς Παιονίαν, ἡ δὲ τρίτη ἠκολούθησε τὸν Βόλγιον εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν, φοβήσασα τοὺς Ἰλλυριούς, ἔπεισε τὸν Μονούνιον, μεθ' οὗ συνεμάχει ὁ ὑπολειπόμενος τῶν υἱῶν τοῦ Λυσιμάχου Πτολεμαῖος, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ συμπράξῃ πρὸς ἄμυναν μετὰ τοῦ Κεραυνοῦ. Ἀλλ' ὁ ὑπέρφρων βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις αὐτοῦ. Καὶ ὅτε δὲ οἱ ὑπὸ τὸν Βόλγιον Γαλάται, διελάσαντες διὰ τῆς Ἰλλυρίας καὶ πλησιάζοντες ἤδη εἰς τὴν Μακεδονίαν, προέτειναν διὰ πρέσβεων εἰς τὸν Κεραυνὸν νὰ φεισθῶσι τῆς χώρας αὐτοῦ, κατεφρόνησεν αὐτῶν, ἀνταπαιτήσας τὴν κατάθεσιν τῶν ὅπλων καὶ τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ὡς ὁμήρων. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Πτολεμαῖος, ἀφροντιστῶν περὶ τῶν παραινέσεων τῶν περὶ αὐτὸν, συνεκρούετο πρὸς τοὺς πολυαρίθμους Γαλάτας, μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεών των ἀμελλητὶ εἰςβαλόντας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ Μακεδόνες ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων. Ὁ ἐλέφας, ἐφ' οὗ ὠχεῖτο ὁ Κεραυνὸς, τρωθεὶς πίπτει καὶ ῥίπτει χαμαὶ τὸν βασιλέα, ὅςτις ζωγρεῖται ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. Ἡ νίκη τοῦ Βολγίου εἶνε τελεία. Ὁ στρατὸς τῶν Μακεδόνων φονεύεται ἢ αἰχμαλωτίζεται, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ Κεραυνοῦ αἴρεται ἐπὶ λόγχης δίκην τροπαίου (279 π. Χ.).

ΓΑΛΑΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ

Τὸν Κεραυνὸν διεδέχθη ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μελέαγρος, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ δύο μῆνας. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς χώρας τοὺς Γαλάτας, οἵτινες εἶχον καταλάβει ὅλην τὴν ἐπίπεδον χώραν, καὶ ἐδῄουν αὐτὴν, μόνων ὀχυρῶν τινων πόλεων ἀνθισταμένων, καθῃρέθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Καὶ ὁ διάδοχος δὲ αὐτοῦ, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ

Κασσάνδρου Ἀντίπατρος, οὐδὲν κατορθώσας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ. Τὸ δ' ἔργον τῆς σωτηρίας ἀνέλαβε τότε ὁ γενναῖος Σωσθένης, ὅςτις δι' ἀκαταπονήτων ἀγώνων ἠδυνήθη νὰ ἐκβάλῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ κατέστη διὰ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ καὶ φιλοπατρίας ἄξιος τῆς βασιλείας. Καὶ προςηνέχθη μὲν ἀληθῶς εἰς αὐτὸν ὁ θρόνος, ἀλλ' ὁ Σωσθένης δὲν ἠθέλησε νὰ περιβληθῇ τὸ ἀκάνθινον διάδημα, προτιμήσας νὰ καλῆται στρατηγὸς τῶν Μακεδόνων.

Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐκβληθέντες Γαλάται, συνενωθέντες πρὸς τοὺς ἐκ Παιονίας καὶ Θρᾴκης μετὰ τὴν δῄωσιν τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐπανελθόντας ὁμοφύλους, ἐξήγειραν παρ' αὐτοῖς τὸν πόθον τῆς εἰςβολῆς εἰς τὰς μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου ὑπὸ τῶν γαλατικῶν στιφῶν ἀδῃώτους ἑλληνικὰς χώρας. Μέγιστον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν ἐκστρατευσάντων κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ τοῦ 278 π. Χ., οἵτινες ἀνήρχοντο εἰς διακοσίας χιλιάδας ἐνόπλων καὶ ὑπερέκεινα πλὴν τῶν γυναικῶν, παίδων καὶ γερόντων. Ἀφ' οὗ δ' ἐν τῇ ἰλλυρικῇ χώρᾳ τῶν Δαρδάνων ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τούτου εἰκοσακιςχίλιοι ἄνδρες ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λουτάριον, διευθυνθέντες ἐπ' ἀνατολάς, οἱ λοιποὶ ἐτράπησαν πρὸς νότον ὑπὸ τὸν Βρέννον.

Τῆς Μακεδονίας σωθείσης καὶ πάλιν διὰ τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τοῦ Σωσθένους, οἱ ἐπιδρομεῖς προεχώρησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, κατερχόμενοι δι' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τρόμου ἤκουσαν οἱ Ἕλληνες τὰ τῆς μελλούσης εἰς τὴν χώραν αὐτῶν εἰςβολῆς τῶν βαρβάρων, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ σπεύσωσιν εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπως ἀποκρούσωσι τὴν ἐπιδρομήν. Περὶ τοὺς τριακοντακιςχιλίους ἦσαν οἱ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Θερμοπυλῶν σπεύσαντες, οἱ πλεῖστοι πεζοί, καὶ δὴ ἐκ μόνων τῶν ἐντεῦθεν τοῦ ἰσθμοῦ Ἑλλήνων, τῆς Πελοποννήσου οὐδεμίαν πεμψάσης ἐπικουρίαν. Τούτων τοὺς πλείστους, ὑπὲρ τοὺς δεκακιςχιλίους, ἔστειλαν οἱ Αἰτωλοί, εἰς δεκακιςχιλίους δὲ ἀνήρχοντο οἱ ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ Βοιωτοί. Ἀθηναῖοι δὲ παρίσταντο μόνον χίλιοι πεντακόσιοι ἐν ὅλῳ, ὧν πεντακόσιοι ἱππεῖς, ἐν ᾧ πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν κατὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον αἱ Ἀθῆναι εἶχον πέμψει ἐν ὅλῳ ἑπτακιςχιλίους καὶ πεντακοσίους ἀγωνιστάς· τοσοῦτον εἶχε καταπέσει ἔκτοτε ἡ δύναμις τῆς πόλεως.

Οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδυνήθησαν μὲν νὰ κωλύσωσι τὰ βαρβαρικὰ στίφη ἀπὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Σπερχειοῦ, ἀλλ' ἐπιτυχῶς ὑπερησπίσθησαν τὰς Θερμοπύλας, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον

χώριος τοῦτον θάψας καὶ φονεύσας τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς πείνης ταλαιπωρήσαντας, ὄντας περὶ δισμυρίους, ἐπορεύετο διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρὸς οἶκον. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, ἐπιτιθέμενοι κατὰ τὰς δυσχωρίας, ἀπέκοπτον τὰς οὐραγίας καὶ ἀπήγαγον ἅπασαν τὴν ἀποσκευήν. Πορευόμενοι δὲ οἱ Γαλάται πρὸς τὰς Θερμοπύλας ἠναγκάσθησαν ἕνεκα ἐλλείψεως τροφῆς νἀπολίπωσιν ἑτέρους δισμυρίους· διερχόμενοι δὲ διὰ τῶν Δαρδάνων διεφθάρησαν ἅπαντες, καὶ οὐδεὶς ὑπελείφθη ὅπως ἐπανέλθῃ οἴκαδε (278 π. Χ).

Εὐγνώμονες ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἵδρυσαν οἱ Ἕλληνες νέους ἀγῶνας καὶ ἀνέθηκαν ἐν Δελφοῖς εἰς τοὺς θεοὺς ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα παριστάνοντα τοὺς πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς βοηθήσαντας εἰς τὴν νίκην.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ οἱ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 278 π. Χ. ἀπὸ τῶν λοιπῶν Γαλατῶν ἀποσχισθέντες ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λουτάριον, δῃοῦντες τὴν Θρᾴκην, ἔφθασαν μέχρι τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης πόλεως νὰ πληρόνωσι φόρον. Ἡ Θρᾴκη ὅλη ἐπειράθη τῶν δεινῶν τῆς κελτικῆς ἐπιδρομῆς. Αἱ παρὰ τὴν Προποντίδα πλούσιαι πόλεις καὶ ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος ἐδῃώθησαν. Αὐτὴ ἡ Λυσιμάχεια ἔπεσεν. Οἱ νικηταὶ ἐμελέτων ἤδη τὴν εἰς τὰς ἀντιπέραν ἀσιατικὰς ἀκτὰς διάβασιν, ἥτις μετὰ προγενεστέρας ἀποπείρας ἀποτυχούσας κατωρθώθη ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Νικομήδης προσέλαβεν ὡς μισθοφόρους τοὺς ὑπὸ τὸν Λεοννόριον καὶ Λουτάριον Γαλάτας, θέλων νὰ κατισχύσῃ τοῦ στασιάζοντος ἀδελφοῦ του Ζιποίτου.

Ἀλλ' οἱ Γαλάται οἱ διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου θὰ ἴδωμεν αὐτοὺς ἱδρύοντας ἐφ' ἱκανὰ ἔτη ἰδίαν δύναμιν, δὲν ἦσαν πάντες οἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξορμήσαντες ἐπὶ τὴν ἰλλυρικὴν χερσόνησον, ὧν τοὺς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσαντας εἴδομεν ὅτι παρίστανεν ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις ἐν ὑπερβολῇ ὡς καθ' ὁλοκληρίαν ἀπολεσθέντας μετὰ τὴν ἐν Δελφοῖς πανωλεθρίαν. Μέρος μείναντες ἐν τῇ Θρᾴκῃ ἵδρυσαν παρὰ τὸν Αἶμον ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Κομοντόριον τὸ βασίλειον τῆς Τύλης, ὅθεν ἐξορμῶντες περιῆγον ἐπὶ δεκάδας τινὰς ἐτῶν εἰς κίνδυνον τοὺς Βυζαντίους καὶ ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς εἰς τὴν πληρωμὴν ἐνιαυσίων φόρων, ἕως κατελύθη ἐπὶ τοῦ Καυάρου ἡ βασιλεία καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐξωλοθρεύθη ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν. Τούτων δὲ πιθανῶς πρέσβεις ἦλθον ἐκ Τύλης πρὸς Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, διατρίβοντα ἐν Λυσιμαχείᾳ καὶ μελετῶντα τὴν κατάληψιν τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωσθένους ἐν αναρ-

χίᾳ κινδυνευούσης Μακεδονίας. Ἰδόντες δὲ οἱ πρέσβεις τὸν πλοῦτον τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀντιγόνου, ἐξήγειραν παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις τὴν ἐπιθυμίαν ἐπιδρομῆς κατ' αὐτοῦ, ἥτις ἀπέληξεν εἰς αἰσχρὰν τῶν Γαλατῶν ἧτταν.

Ἡ δὲ νίκη αὕτη παρέσχεν εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν δύναμιν, ὅπως, μισθώσας ἱκανὰς χιλιάδας μαχίμων Γαλατῶν, ἐπιχειρήσῃ τὴν ὁριστικὴν ἐκνίκησιν τῶν ἐχόντων ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου. Ὑπὸ τούτων δὲ βοηθούμενος καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ ἀνταμείψας αὐτοὺς καὶ ἐκδιώξας, κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ἕνδεκα ἔτη μετὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Πύρρος ἐνίκα τὸν πατέρα αὐτοῦ Δημήτριον καὶ ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ φυγὰς τὴν Μακεδονίαν.

ΙΖ'

ΤΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΣ

α'

Ὁ ἑλληνισμὸς ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων.

Ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνέστειλέ πως ἐπὶ δεκάδας ἐνιαυτῶν ἱκανάς, ἀλλὰ δὲν διέκοψε καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἔργον ὅπερ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ πρόγραμμα τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, κατὰ τὸ τελευταῖον μάλιστα τοῦ βίου του στάδιον. Ἡ ἀνάκρασις τοῦ μακεδονικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἥτις ὑπῆρξε τὸ σύνθημα καὶ ἡ διηνεκὴς μέριμνα Φιλίππου τοῦ Β', παραδίδεται ὑπ' αὐτοῦ οἱονεὶ κληρονομία εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς συμπληρόνει ἐπιφανῶς, ἑνόνων τοὺς δύο τούτους ἄλλως συγγενεῖς κόσμους ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ συσφίγγων τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν νικῶν του κατὰ τὰς ἀπεράντους τῆς Ἀσίας ἐκτάσεις. Ἀλλ' αἱ δάφναι δι' ὧν ὁ νικηφόρος στρατηλάτης περιέβαλλε τὸ μέτωπόν του δὲν ἦσαν μόνον νῖκαι στρατιωτικαί, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἡνωμένων ὅπλων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἦσαν καὶ νῖκαι πολιτικαὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ νικῶντος τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας. Δὲν ἦτο τότε ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ὁ ἑλληνισμὸς ἤρχετο εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς οἰκοῦντας τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Τὰ παράλια τῶν ἠπείρων ἐκείνων κατὰ τὴν Μεσόγειον εἶχον γείνει χῶραι εὐλογημέναι ἀπὸ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Δωριέων κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου ἐχύθη εἰς τὰς ἀκτὰς ἐκείνας τὸ ζωογόνον ῥεῦμα τοῦ πρὸς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀκμὴν ἀναθάλλοντος ἑλληνισμοῦ. Αἱ ἑλληνικαὶ ἐκεῖναι ἀποικίαι, συνήθως ἔμμεσον μόνον ἔχουσαι πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου σχέσιν, διετήρησαν ὡς τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς κυριωτάτοις ἀμιγεῖς καὶ ἁγνοὺς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῆς πατρίου παιδείας. Εἴδομεν ἐν αὐταῖς ἐπικρατοῦσαν κατά τε τοὺς χρό-

ς ἀνεξαρτησίας καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοὺς Πέρσας ὑποδούλωσιν τὴν κίνησιν καὶ πολυπραγμοσύνην ἐν πάσαις ταῖς ἐκφάνσεσι τοῦ τὴν αὐτὴν ποικιλίαν τῶν πολιτευμάτων, τὴν αὐτὴν πολυειδῆ μόρ- τοῦ θρησκευτικοῦ, καλλιτεχνικοῦ, ποιητικοῦ, κοινωνικοῦ βίου, χαρακτηρίζει τὸν ἑλληνισμὸν ἀπὸ τῆς Μασσαλίας καὶ τῆς Κυρή- μέχρι τῶν μυχῶν τοῦ Κιμμερίου Βοςπόρου καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς υρίας μέχρι τῶν Κυθήρων. Ὁ πολιτικὸς καὶ πνευματικὸς ὁρίζων εἶνε κατ' οὐσίαν διάφορος ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Αἰο- δος ἢ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ ἰσθμοῦ, κατὰ τὰς Κυ- λάδας καὶ παρὰ τοῖς Σικελιώταις καὶ Ἰταλιώταις, ἐπὶ τῆς θρᾳκικῆς ερσονήσου ἢ κατὰ τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους. Οἱ δὲ οὐσιώδεις χαρακτῆρες οἱ διακρίνοντες τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ διατηροῦνται καὶ ἐν Ἀσίᾳ παρ' ὅλην τὴν γειτονίαν τῶν βαρβάρων.

Ἀλλὰ τὸ χάσμα τὸ χωρίζον τὸν ὅλον βαρβαρικὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἶχε γείνει σὺν τῷ χρόνῳ πολὺ μικρότερον. Αἱ φοβεραὶ ἀντιθέσεις αἵτινες διέστελλον καὶ διέσπων τοὺς δύο κόσμους ἐν τοῖς χρόνοις τῶν περσικῶν πολέμων ἔχουσιν ἔκτοτε ἐλαττωθῆ ἐπαισθητῶς. Ὡς ἔχουσι κατ' ὀλίγον προςλάβει χαρακτῆρα καθολικώτερον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία, ὡς αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἔχουσι πλησιάσει περισσότερον πρὸς ἀλλήλας καὶ τὰ ἑλληνικὰ πράγματα συνανακραθῆ διὰ τῶν αἰώνων, οὕτω παρατηρεῖται καὶ συμπλησιασμός τις γενικώτερος τοῦ ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ βαρβαρικόν. Ἕλληνες συμπολεμοῦσι μετὰ βαρβάρων ἐναντίον βαρβάρων, βάρβαροι βοηθοῦσιν Ἕλληνας ἐναντίον Ἑλλήνων. Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐργάζεται χάριν βαρβάρων. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη θητεύει παρὰ τοῖς ξένοις. Αἱ ἀσιατικαὶ θρησκεῖαι ἀρχίζουσι νὰ δανείζωσι τοὺς θεούς των εἰς τοὺς Ἕλληνας οἵους αὗται ἐπίστευον ἄνευ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως, ὁποία ἡ συμβαίνουσα συνήθως κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας.

Οὕτως ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς τροπῆς τῶν πολιτειακῶν πραγμάτων παρ' Ἕλλησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς μεταμορφώσεως, συντελούσης καὶ τῆς φιλοσοφίας, εἶχεν ἀρχίσει ἐπιφαινόμενον κοσμοπολιτικώτερον πνεῦμα, ὅπερ ἐπιφέρει κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν κατακτητὴν τὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνακράσεως τῶν δύο κόσμων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ βαρβαρικοῦ. Ἀντὶ τῆς στενῆς μικροπολιτικῆς τῶν κατ' ἀλλήλων διαμαχομένων ἑλληνίδων πόλεων, ἀντὶ τῆς μεγάλης διαπάλης ἐθνῶν καὶ

λαῶν ὁ Ἀλέξανδρος, μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας, προςέταξεν εἰς πάντας πατρίδα μὲν νὰ νομίζωσι τὴν οἰκουμένην, ἀκρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθούς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς κακούς. Διὰ δὲ τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης πολιτείας ἐφαίνετο πραγματοποιῶν τὸ εἴδωλον τῆς εὐνομίας τοῦ Στωικοῦ φιλοσόφου Ζήνωνος, ἥτις συνεκορυφοῦτο εἰς τὸ νὰ μὴ διοικῶνται οἱ ἄνθρωποι κατὰ πόλεις μηδὲ κατὰ δήμους, διαχειριζόμενοι ὑπὸ ἰδίων ἕκαστος δικαίων, ἀλλὰ νὰ νομίζωσι πάντας τοὺς ἀνθρώπους συνδημότας καὶ συμπολίτας καὶ νὰ ὑπάρχῃ εἷς βίος καὶ κόσμος ὥςπερ ἀγέλης συννόμου κατὰ κοινὸν νόμον συντρεφομένης.

Αἱ νῖκαι λοιπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν φέρουσι μόνον στρατιωτικὸν χαρακτῆρα, οὐδ' αἱ κατακτήσεις αὐτοῦ λαμβάνουσιν ἁπλοῦν τύπον ὑποδουλώσεως τῶν ἡττημένων. Ὁ θύων εἰς τοὺς θεοὺς τῶν ὑπηκόων, ὁ εὐλαβῶς φερόμενος πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἐκπτώτου ἀντιπάλου, ὁ ἀναβιβάζων ὡς ἰσοτίμους συνθρόνους εἰς τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ εὐνὴν τὰς θυγατέρας τῶν ἰσχυρῶν τῆς Ἀσίας καὶ παραζευγνύων ὡς νομίμους συζύγους εἰς τοὺς κραταιοτάτους τῶν στρατηγῶν του τὰς ἐπιφανεστάτας Ἀσιάτιδας κόρας δὲν εἶνε κατακτητὴς ὠμὸς στηρίζων τὴν πᾶσαν αὐτοῦ δύναμιν ἐπὶ τὴν κοπίδα τοῦ ξίφους, ἀλλὰ βασιλεὺς ἀληθῶς μέγας, ἐπιζητῶν νὰ ἱδρύσῃ τὸ κράτος αὐτοῦ ἀδαμάντινον ἐπὶ τῆς ἑνώσεως δύο κόσμων τέως διεστώτων. Τρανὸν δὲ τούτου μαρτύριον εἶνε πλὴν τῶν ἄλλων ἡ ἀνάμιξις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ στρατῷ κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἔτη, μάλιστα δὲ πάντων ἡ ἵδρυσις νέων πόλεων ἐν μέσῳ τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου. Ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἦσαν τὰ τοιαῦτα κτίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τῶν πόλεων τούτων ὀλίγαι μόνον εἶχον λόγον αὐτόχρημα στρατηγικὸν πρὸς ἐγκατάστασιν φρουρῶν ἐν ἐπικαίροις χώροις, ἐπέχουσαι τόπον μονίμων στρατοπέδων. Αἱ πλεῖσται δ' αὐτῶν εἶχον ἄλλους λόγους ὑπάρξεως, σκοποῦσαι τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἐξελληνισμὸν τοῦ βαρβαρικοῦ κόσμου. Ἡ δὲ χάριν τῆς ἐπιδιώξεως κοινῶν συμφερόντων ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι συμβίωσις Ἑλλήνων ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ βαρβάρων ὑπὸ τὸν τύπον καὶ τοὺς θεσμοὺς ἑλληνικῆς πολιτείας ἦτο τὸ ἄριστον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς σκοπουμένης ἀναμίξεως τῶν λαῶν. Εὐνόητον δὲ εἶνε, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὁ μὲν ἑλληνισμὸς διεδίδετο μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀσίας καὶ ἐν Ἀφρικῇ, ἐκ δὲ τῆς γινομένης ἀνακράσεως τῶν λαῶν ἐπήρχοντο ἀμοιβαῖαι περὶ πάντα

τὰ φαινόμενα τοῦ βίου ὑποχωρήσεις. Οὕτω δ' ἐγεννᾶτο πολιτισμός τις μιγὰς κατ' ἐπικράτησιν μὲν ἐκ στοιχείων ἑλληνικῶν, ἅτινα ὡς τελειότερα ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς μετὰ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐποίκων συμβιοῦντας βαρβάρους, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἐκ βαρβαρικῶν διὰ τὴν ἀναπόφευκτον ἐπίδρασιν τοῦ παλαιοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἐποίκους.

Ζῶντος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ πολύπλοκος μῖτος τῆς τοιαύτης ἐκπολιτιστικῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς κρατεῖται ἀπὸ μιᾶς χειρός. Ἀλλὰ σὺν τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἴδομεν διασπασθεῖσαν τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους, οἱ δὲ μακροὶ τῶν διαδόχων ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τοῦ θρόνου φυσικῶς ἐπήνεγκον ἀναστολήν τινα τοῦ εἰρηνικοῦ ἔργου, τῆς ἀνακράσεως τῶν λαῶν καὶ τῆς μίξεως τῶν πολιτισμῶν. Ἀλλ' ὅμως καθ' ὁλοκληρίαν δὲν διεκόπη τὸ ἔργον, ὡς δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν βλέποντες τοὺς διαδόχους κτίζοντας νέας πόλεις ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὅρους. Ἀπὸ τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Παφλαγονίας μέχρι τῆς Πισιδίας καὶ ἀπὸ τῆς Συρίας μέχρι τῆς Μηδίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας μέχρι τῆς Ἰνδικῆς βλέπομεν διαδιδόμενα τὰ κτίσματα τῶν διαδόχων, ὧν τὴν πολιτείαν ἀναλαμβάνουσι θαρραλεώτερον καὶ οὐχ ἧττον συστηματικῶς οἱ ἐπίγονοι. Πολὺ δὲ ὑπὲρ τὰς διακοσίας εἶνε ἐν συνόλῳ αἱ νέαι πόλεις αἵτινες διασπείρουσιν ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Ἀσίας καὶ ἐν Ἀφρικῇ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν καὶ καθόλου τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, οἷος διεμορφώθη καὶ μετερρυθμίσθη διὰ τῶν αἰώνων.

Οὐκ ὀλίγον δὲ συντελεῖ εἰς εὐόδωσιν τοῦ νέου τούτου σταδίου τοῦ ἑλληνισμοῦ ἡ ἀποπεράτωσις τῶν ὑπὲρ τῆς ἑνότητος τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀγώνων τῶν διαδόχων καὶ ὁ διαμελισμὸς τοῦ κράτους. Καὶ δὲν εἶνε μὲν ἀληθῶς τὸ παρ' ἅπαν εἰρηνικὴ ἡ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Σελεύκου καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γαλατῶν ἑπομένη περίοδος, ἀλλὰ δὲν γίνεται ἀγὼν τῶν πάντων ὑπὲρ τοῦ παντός. Οἱ πόλεμοι τῶν ἐπιγόνων σκοποῦσι τὴν συντήρησιν καὶ τὴν τοπικὴν ἐπέκτασιν τῶν ἤδη ἐκ τοῦ χάους τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων προελθόντων βασιλείων. Οὐδ' ἀντιπαλαίουσι ταῦτα μόνον περὶ ἐκτάσεως ἐδαφικῆς, ἀλλ' ἁνθαμιλλῶνται καὶ ἐν τῷ πνευματικῷ ἀγῶνι τῆς ἀναδείξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ῥιζώσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ νέου ἐδάφους, ὅπερ εἶχε κατακτήσει διὰ τῶν νικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ἑλληνισμός.

Ἦτο δὲ τοῦτο ἰδίως ἡ μοῖρα τῶν δύο μεγάλων κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικῶν βασιλείων, τοῦ τῶν Σελευκιδῶν ἐν Ἀσίᾳ κα[illegible]

Λαγιδῶν ἐν Ἀφρικῇ, ἅτινα μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ὑπὸ τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀντιγονίδας συναποτελοῦσι τοὺς τρεῖς μεγάλους ὄγκους, εἰς οὓς τέλος διῃρέθη ὁ ἀπέραντος τοῦ Ἀλεξάνδρου κλῆρος. Κυρίως δὲ διεκρίθησαν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ τῇ περιθάλψει τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης οἱ Πτολεμαῖοι τῆς Αἰγύπτου, κατὰ πολὺ ὑπερακοντίσαντες τοὺς Σελευκίδας διὰ τῆς συστηματικῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἣν ὑπεβοήθησεν ἡ ἰσχὺς τοῦ ὑπ' αὐτῶν κυβερνωμένου αἰγυπτιακοῦ βασιλείου.

Ἀλλ' ὁ ἑλληνισμὸς δὲν περιωρίζετο ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰς τὰς χώρας αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα μικρότερα βασίλεια ὀλιγώτερον μὲν ἐκείνων ἰσχυρά, τὰ πλεῖστα δὲ οὐχ ἧττον ἑλληνικά, ὧν αἱ δυναστεῖαι ἐκαυχῶντο, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀνῆκον εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἢ διατηροῦντα τοὐλάχιστον στενὰς πρὸς τοὺς Ἕλληνας σχέσεις καὶ δεχόμενα πυκνὰς παρ' ἐκείνων ἐπιδράσεις. Οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τῆς Μηδίας καὶ τῆς Ἰνδικῆς εὑρίσκομεν τὰ βασίλεια τῆς **Βιθυνίας**, τῆς Περγάμου, τοῦ Πόντου, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Ἀτροπατηνῆς Μηδίας, τῶν Πάρθων, τῆς Βακτριανῆς, ὧν οἱ δυνάσται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος, καὶ ἐγχώριοι ὄντες, εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν σχέσιν, ἑλληνικὰ κόπτουσι νομίσματα καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ποιοῦνται χρῆσιν, γινόμενοι οὕτω φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ μεταβάλλοντες τὰς χώρας ὧν ἄρχουσιν οἱονεὶ εἰς ἀπώτατα ἀφιδρύματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Τούτων δὲ πάντων ἑλληνικώτατον ἀναδεικνύεται τὸ βασίλειον τὸ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ὡς φρουράρχου ἐγκατασταθέντος ἐν Περγάμῳ ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, τοῦ Φιλεταίρου. Τὸ βασίλειον τοῦτο, ἐνισχυθὲν ἰδίως μετὰ τὴν ἐκνίκησιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ καθιδρυθέντων Γαλατῶν, ἀποβαίνει ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπιφανὲς καὶ δυνατὸν ὑπὸ τοὺς λαμπροὺς Ἀττάλους.

Οὐδ' ἀπερρόφησαν τὰ βασίλεια ταῦτα τῶν ἐπιγόνων πᾶσαν ἄλλην κίνησιν καὶ ζωὴν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις, ἀλλὰ συνυπάρχουσι παραλλήλως ἐλεύθεραί τινες πόλεις ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ, οἷον τὸ Βυζάντιον καὶ κατὰ τὸν Πόντον ἡ Ἡράκλεια, αἵτινες εὑρίσκουσι τρόπον νὰ διατηρῶνται καὶ ἀκμάζωσιν, ἐπωφελούμεναι ὡς τὰ μικρὰ τῶν βασιλείων ἐκ τῶν ἐρίδων τῶν μεγάλων. Ἰδίως δὲ εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἀνῆλθε διὰ τῆς οὐδετερότητος αὐτῆς ἡ πλουσία Ῥόδος, ἀναπτύξασα εἰς βαθμὸν ἐπίζηλον τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον αὐτῆς καὶ τὰς καλὰς τέχνας.

...ύτη μέν, διὰ γενικῶν γραμμῶν παριστανομένη, ἡ ἐπὶ τῶν

ἐπιγόνων ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Αἰγαίου ἐνισχύετο ἤδη καὶ πάλιν μετὰ τὰς ἥττας τῶν Γαλατῶν καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ ἡ Μακεδονία, ἥτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς κυρία τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὸ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον καὶ αὐτῶν τῶν βορειοανατολικῶν μερῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἐκ δὲ τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων τῆς Τροιζῆνος καὶ Κορίνθου. Αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις ἐξηντλοῦντο εἰς ἀκάρπους πρὸς ἐκδίωξιν τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν ἀγῶνας, οἵτινες πολλάκις ἦγον εἰς τυραννίδας χείρονας τῆς μακεδονικῆς ἐπικυριαρχίας. Μόνον δὲ ἡ Σπάρτη διετήρει ἐν συμμαχίᾳ πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, ἧς τἀγαθὰ ἐκαρποῦντο οἱ ὀλίγοι ἀριστοκρατικοὶ οἶκοι, εἰς οὓς εἶχε περισταλῇ τῆς πόλεως ἡ πᾶσα δύναμις. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ ἐντεῦθεν Ἑλλὰς ἀποβάλλει οὕτω κατὰ μικρὸν τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἰσχὺν καὶ ἀκμήν, ἐκ τοῦ μέσου ταύτης τῆς ἐκπτώσεως βλέπομεν ἀναφαινομένας δύο νέας δυνάμεις καὶ πρωταγωνιστοῦντας κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ ἡμέρας δύο λαούς, οἵτινες μόλις που ἔχουσι παρουσιασθῇ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς. Οἱ δύο οὗτοι λαοὶ εἶνε οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Αἰτωλοί, ὧν αἱ δυστυχῶς ἀντιπολεμούμεναι συμμαχίαι οὔτε διὰ τῆς φιλίας οὔτε διὰ τῆς ἔχθρας αὐτῶν πρὸς Μακεδόνας καὶ Ῥωμαίους ἠδυνήθησαν νἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν κίνδυνον τῆς εἰς τοὺς ξένους ὑποδουλώσεως. Ἡ Ῥώμη, ἐνισχυθεῖσα διὰ τῆς ἥττης τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Πύρρου, ὑποτάσσει κατ' ὀλίγον εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας, καὶ εὑρίσκει ἐν τοῖς νέοις ἐμφυλίοις τῶν Ἑλλήνων σπαραγμοῖς τὴν ὁδὸν πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐν Ἑλλάδι. Οὕτω δὲ ἡ ὑπερπόντιος εἰς Ἰταλίαν στρατεία τοῦ Πύρρου ἀντὶ νἀγάγῃ εἰς νέαν δόξαν καὶ δύναμιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἠπείρου, ὅπερ ἐπ' αὐτοῦ πρώτου ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην ἀκμήν, τὴν μὲν Ἤπειρον ἔρριψε πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἀδοξίαν, ἐπέσυρε δὲ τὴν ἐνίσχυσιν ἐκείνην τῆς Ῥώμης, ἥτις ὑπῆρξεν ὀλεθρία εἰς τοὺς Ἕλληνας.

β'

Οἱ Πτολεμαῖοι.

Ἡ κατάληψις τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς οὐδεμίαν προσέκρουσε δυσχέρειαν, καθ' ἃ εἴδομεν, διότι οἱ Αἰγύπτιοι, οὐδέποτε

κατὰ τοὺς δύο αἰῶνας τῆς εἰς τοὺς Πέρσας ὑποδουλώσεως στέρξαντες τὴν ξενικὴν κυριαρχίαν, ἀλλὰ πολλάκις μάλιστα ἐναντίον τῶν κατακτητῶν ἐπαναστατήσαντες, ὑπεδέχθησαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς λυτρωτήν. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, πολιτικώτατα φερόμενος, ἔδειξε πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν προςχωρήσαντας Αἰγυπτίους μετριοπάθειαν καὶ ἀνεξιθρησκείαν, αἵτινες μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸ νἀγαπηθῇ ἐν τῇ χώρᾳ ὁ ἀνακηρυχθεὶς υἱὸς τοῦ Ἄμμωνος, ὅςτις διὰ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρείας ἔδωκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον νέαν κίνησιν καὶ ζωήν.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον, ἔτυχεν ἀναντιρρήτως τοῦ ἀρίστου τῶν διαδόχων κλήρου. Τῶν ἐγχωρίων στεργόντων τὴν νέαν κατάστασιν πραγμάτων, ἣν ἐδημιούργησεν ἡ μακεδονικὴ κατάκτησις, ὁ Πτολεμαῖος εὐκόλως ἠδυνήθη νὰ στερεωθῇ ἐν Αἰγύπτῳ, συνεχίζων ἐν τῇ χώρᾳ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγκαινισθεῖσαν πολιτείαν τῆς μίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ πρὸς τὰς ἕξεις καὶ παραδόσεις τῶν ἰθαγενῶν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ θέσις τῆς Αἰγύπτου καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθη Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἐν τοῖς πολυταράχοις χρόνοις τῶν πολέμων τῶν διαδόχων συνετέλεσαν εἰς ἐνίσχυσιν καὶ πρόοδον τῆς χώρας, ἧς ἡ νέα πρωτεύουσα, ἡ Ἀλεξάνδρεια, εἶχε καταστῇ τὸ κυριώτατον ἐμπορεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἀληθῶς ὁ συνετὸς Λαγίδης κατώρθωσεν, ὥςτε αὐτοῦ ἄρχοντος ἡ Αἴγυπτος νἀναμιχθῇ μὲν εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς ἀγῶνας τοὺς διασπάσαντας τὴν ἑνότητα τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, νὰ μὴ πάθῃ τι δ' ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας πολλάκις νὰ ὠφεληθῇ. Διότι ὁ Πτολεμαῖος ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἔχουσι τὴν τέχνην νὰ καρπῶνται ὠφέλειαν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀτυχημάτων. Τίς τρανοτέρα τούτου ἀπόδειξις ἢ ἡ βασιλικὴ ἐπωνυμία καὶ τὸ βασιλικὸν διάδημα, ὅπερ περιεβλήθη εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Κύπρῳ ἧτταν καὶ τὴν λαμπρὰν εὐδοκίμησιν Δημητρίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου (306 π. Χ.); Ἐπιφανὲς δὲ δεῖγμα τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἰργάζετο ὅπως ἀνορθωθῇ ἐκ τῶν ἀτυχιῶν παρέχει ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὴν λύσιν τῆς μακρᾶς ὑπὸ τοῦ Πολιορκητοῦ πολιορκίας τῆς Ῥόδου, ἥτις εὐγνωμονοῦσα ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸ ἐπώνυμον τοῦ Σωτῆρος, ὑφ' ὃ εἶνε γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ὀγδοήκοντα καὶ δύο ἐτῶν εἶχεν ἡλικίαν ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πτολεμαϊκῆς δυναστείας, ὅτε ζῶν ἀκόμη παρέδωκε τὴν ἀρχὴν τῷ 285 π. Χ. δύο πρὸ τοῦ θανάτου του ἔτη εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν Πτολεμαῖον Β' τὸν ἕνεκα τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς

'Αρσινόης ἐπικληθέντα Φιλάδελφον, ἀποκλείσας τοῦ θρόνου τὸν πρωτό-
τοκον Κεραυνόν, ὅστις, γενόμενος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐπὶ βραχύ,
ἔμελλεν, ὡς εἴδομεν, νὰ πέσῃ ἐν τῷ κατὰ τῶν Κελτῶν ἀγῶνι. Ἡ ἔκτα-
κτος πανηγυρικὴ ἑορτὴ ἡ τελεσθεῖσα κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβα-
σιν τοῦ Φιλαδέλφου μαρτυρεῖ περὶ τοῦ πλούτου καὶ
τῆς δυνάμεως τῆς Αἰγύπτου πρὶν ἢ συμπληρωθῇ
ἥμισυς αἰὼν ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς 'Αλεξανδρείας.
Φορτικὴ εἶνε καὶ αὐτὴ ἡ ἀπαρίθμησις τῶν δώρων
καὶ τῶν παραστάσεων καὶ τῶν στρατιωτικῶν παρε-
λάσεων, ὧν διέσωσε τὴν περιγραφὴν ὁ ἐκ τῆς αἰγυ-
πτιακῆς Ναυκράτεως 'Αθήναιος, ὅστις ἔζησε κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος. 'Αλλ' ὁ πλοῦτος οὗτος καὶ ἡ εὐτυ-
χία τῆς χώρας πολὺ μᾶλλον ηὐξήθησαν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Φιλαδέλφου
ὅστις θνήσκων ἠδύνατο νὰ παραδώσῃ τὸ κράτος πολὺ εὐτυχέστερον κ
ἰσχυρότερον εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Β'

Ὁ Φιλάδελφος δὲν ἦτο στρατηγὸς ὁποῖος ὁ πατήρ του. Δὲν εἶχε τ
στρατιωτικὰς ἐκείνας ἀρετάς, αἵτινες εἶνε προσὸν ἀπαραίτητον διὰ τ ς
ἱδρυτὰς κρατῶν. 'Αλλά, μὴ στερούμενος τῆς πολιτικῆς ἐκείνης συνέσεως,
δι' ἧς τὰ κράτη αὐξάνονται καὶ στερεοῦνται, κατώρθωσεν οὐ μόνον νὰ
διατηρήσῃ τὴν γοητείαν τοῦ παραδοθέντος αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς βασι-
λείου, ἀλλὰ καὶ νὰναδείξῃ αὐτὸ ἐσωτερικῶς μὲν μέγα, πρὸς δὲ τὰ ἔξω
νικηφόρον. 'Εν ᾧ δ' ἐν τῇ ὁσημέραι προαγομένῃ εἰς ἀκμὴν 'Αλεξαν-
δρείᾳ ὁ βασιλικὸς τῶν Πτολεμαίων θρόνος περιαυγάζεται ὑπὸ πάσης
ἐκείνης τῆς αἴγλης καὶ λαμπρότητος ἣν παρέχουσιν αἱ καλαὶ τέχναι,
ἐπιστῆμαι, αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου, ὁ ξανθὸς γόνος τοῦ Σωτῆρος ῥο
μὲν τὸ ποτήριον τῶν πνευματικῶν καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν μέχρι τρυ
οἱονεὶ νέας πάντοτε ἐπιζητῶν ἀσχολίας καὶ νέας παρέχων τέρψει
τὸ ἀσθενικόν του σῶμα, διὰ δὲ τῶν πρέσβεών του καὶ τῶν στρατ
παρέχει εἰς τὴν Αἴγυπτον αὔξησιν χώρας καὶ μέγεθος δυνάμεως.
Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου ἀφιερώθησαν
ἐξασφάλισιν τοῦ θρόνου, διαμφισβητουμένου ἰδίως μετὰ τὸν θάνατ
λεμαίου τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Φιλάδελφος οὐδὲ πρὸ τοῦ ἐγκλήμα
σθοχώρησεν, ὅπως στηρίξῃ τὴν βασιλείαν, ἥτις ἐξησφαλίσθ
γενομένου συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν Κεραυνὸν καὶ διὰ τοῦ φόνου
φῶν καὶ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ὁ ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ
στατευθεὶς ἐπιστάτης τῶν 'Αθηνῶν εἶχε τύχει μετὰ

φυγὴν μεγάλων τιμῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀλλ' ἡ ἀνάμιξις ὑπὲρ τοῦ Κεραυνοῦ ὡς δικαιουμένου νἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον χάριν τῶν πρωτοτοκίων ἐξήγειρε κατὰ τοῦ Φαληρέως τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Φιλαδέλφου. Ὅτε δὲ πλέον ὁ Φιλάδελφος ἐστερέωσε τὸν θρόνον, ἤρχισε σειρὰ ἐξωτερικῶν ἀγώνων, οἵτινες διὰ τῆς συνέσεως τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν στρατηγῶν του ἀπέληξαν ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου, ἧς ἐκρατύνετο οὕτως ἡ ἰσχύς. Τῶν κυριωτάτων καὶ μακροτάτων ἀγώνων Πτολεμαίου τοῦ Β' θέατρον εἶνε ἡ Συρία. Ταύτης τὸ νότιον μέρος κατεῖχεν ὁ Πτολεμαῖος, ἀλλ' ὁ τὸν Σέλευκον διαδεχθεὶς Ἀντίοχος οὐδαμῶς προετίθετο νἀφήσῃ εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου ἀδιαφιλονείκητον τὴν κτῆσιν τῆς ἀξίας λόγου ταύτης χώρας. Καὶ περὶ μὲν παλαιοτέρων ἀγώνων τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τὸν Ἀντίοχον, καθ' οὓς δὲν φαίνεται εὐτυχήσας ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἀσαφεῖς μόνον καὶ ἀνεπαρκεῖς ἔχομεν εἰδήσεις. Ἡ δὲ σειρὰ τῶν περὶ τῆς Συρίας πολέμων μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν Σελευκιδῶν ἤρχισε κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 266 π. Χ. Ἐξώθησε δὲ τὸν Ἀντίγονον εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλαδέλφου ὁ υἱὸς τῆς πρώτης συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος Βερενίκης Μάγας, ὃν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ νέου αἰγυπτιακοῦ βασιλείου μετὰ τὸν ἐν τῇ Καρχηδονίᾳ ὄλεθρον τοῦ Ὀφέλλα εἶχε καταστήσει ἐπίτροπον τῆς χώρας. Ὁ Μάγας, θελήσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τῆς Κυρηναϊκῆς ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου καὶ ἀποτυχὼν ἐν τῷ πρὸς τὸν Φιλάδελφον κινδυνώδει πολέμῳ, συνεδέθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας, λαβὼν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀπάμαν. Ὁ δὲ γάμος οὗτος καὶ ἡ συμμαχία τῶν δύο βασιλέων ἔθηκαν τὴν Αἴγυπτον ἐν μέσῳ δύο πολεμίων. Ἀλλ' οἱ δύο ἐχθροί, οἵτινες ἠδύναντο νὰ περιστήσωσιν εἰς μέγαν κίνδυνον τὸν Φιλάδελφον, ἐστεροῦντο στόλου, καὶ κυρίως φαίνεται, ὅτι τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ἀνέθετον εἰς τὴν σύμπραξιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ὑποστηριχθεῖσα ἐπανάστασις τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου, ἥτις καλεῖται χρεμωνίδειος πόλεμος ἀπὸ τοῦ ὑποκινήσαντος αὐτὴν Ἀθηναίου Χρεμωνίδου, ἐδέσμευε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Ἠδυνήθη λοιπὸν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος οὐ μόνον τὰ παράλια τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας νὰ λαφυραγωγῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ [illegible] πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστά-

τὴν νῆσον Κῶν ναυτικὴ νίκη τοῦ

ἔδωκε νέαν ὑπὲρ τούτου προ-

πὴν, τὸν δὲ Πτολεμαῖον ἠνάγκασε νὰ ἔλθῃ ὁπωςδήποτε εἰς συνεννόησιν πρὸς τοὺς ἀντιπάλους μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρώτου συριακοῦ πολέμου, ὑπάρξαντος συγχρόνου πρὸς τὸν χρεμωνίδειον (266-263 π. Χ.).

Τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη τῆς εἰρήνης ἀφῆκαν τὸν Πτολεμαῖον ἐλεύθερον νὰ τραπῇ ἐπὶ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δυνάμεων τῆς Αἰγύπτου. Διὰ τῆς συνθήκης ἣν συνῆψε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πολέμου αὐτῶν ἐναντίον τοῦ Πύρρου ἀνεῴχθησαν εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν ἐμπόριον οἱ ἰταλικοὶ λιμένες. Μεγάλως δ' ἐνισχύθη ἡ Αἴγυπτος ἐμπορικῶς τε καὶ στρατιωτικῶς διὰ τῆς καταλήψεως τῆς λεγομένης Τρωγλοδυτικῆς, ἤτοι τῆς πρὸς ἑσπέραν παραλίας τοῦ ἀραβικοῦ κόλπου, ἐξ ἧς πλὴν τῶν ἄλλων προϊόντων ἠδύναντο νὰ πορίζωνται οἱ Αἰγύπτιοι ἐλέφαντας, σπουδαῖον πολεμικὸν παράγοντα, χρησιμώτατον ἰδίως ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Σύρους πολέμοις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Αἰθιοπίας προέβησαν οἱ Αἰγύπτιοι, οὐ μόνον τὸ ἐμπόριον προάγοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην ἐγκαθιστῶντες ἔκτοτε ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Αἰθιοπίας, τῇ Μερόῃ.

Ἐν τούτοις δὲ εἶχεν ἀποθάνει Ἀντίοχος ὁ Σωτὴρ, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀσίας ἐκάθητο ἤδη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντίοχος ὁ Β' ὁ ἐπονομασθεὶς Θεός. Ἐπ' αὐτοῦ νέος ἐκρήγνυται πόλεμος μεταξὺ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Σελευκιδῶν, οὗ ἡ μὲν διάρκεια ὑπῆρξε δεκαετὴς (258-248 π. Χ.), αἱ δὲ περιπέτειαι ἄγνωστοι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Οὐχ ἧττον ὁ Πτολεμαῖος ἠδυνήθη καὶ πάλιν οὐ μόνον νὰ συντηρήσῃ τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτό, παρ' ὅλην τὴν συνεννόησιν τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν ἐν Κυρήνῃ διαβιοῦντα ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημήτριον. Οὗτος μετέβη μὲν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάγα εἰς Κυρήνην ὡς μνηστὴρ τῆς ἀνηλίκου θυγατρὸς τῆς Ἀπάμας, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀθεμίτων αὐτοῦ σχέσεων πρὸς τὴν μέλλουσαν πενθερὰν ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς μνηστῆς ἑαυτοῦ καὶ τῶν Κυρηναίων, παρ' ὧν ἔτυχεν οἰκτροῦ θανάτου. Καὶ φαίνεται μὲν ἀπολέσας ὁ Πτολεμαῖος τὴν ἐπιρροήν του ἐν Ἐφέσῳ καὶ Μιλήτῳ, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ δύναμις τῆς Αἰγύπτου ἀνεδείχθη τοιαύτη ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ, ὥστε, διαρκοῦντος αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ ὑμνήσῃ τὸν Φιλάδελφον ὁ ἐκ Συρακουσῶν χαρίεις εἰδυλλιακὸς ποιητὴς Θεόκριτος διὰ τῶν ἑξῆς στίχων·

Μέγα τὸ πλῆθος τῶν πόλεων ὅσας ἡ
Τούτων πασῶν ὁ λαμπρὸς βασιλεὺς

Ἔχ' εἰς τὸ μέρος του οὗτος τοὺς Φοίνικας, τὴν Ἀραβίαν
καὶ τὴν Συρίαν, Λιβύην, τοὺς μαύρους Αἰθίοπας ἔχει.
Ὑπὸ τοὺς νόμους του τάσσονται πίσυν' οἱ Πάμφυλοι πάντες,
τῶν λογχοφόρων Κιλίκων ἡ χώρα κ' ἡ γῆ τῶν Λυκίων
κ' οἱ φιλοπόλεμοι Κᾶρες κ' αἱ νῆσοι αὐταὶ αἱ Κυκλάδες.
Νῆες ἀγέρωχοι σχίζουσι χάριν ἐκείνου τὸν πόντον·
πᾶσα δ' ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα κ' οἱ ποταμοὶ κελαδοῦντες
ἄνακτα ἔχουσι τὸν Πτολεμαῖον. Πληθὺς δὲ ἱππέων
κ' ἀσπιδοφόρων πληθὺς τἀπαστράπτοντα ὅπλα κροτοῦσι
χάριν ἐκείνου, φοροῦντες χαλκίνους λαμπρὰς πανοπλίας.
Ὡς πρὸς τὸν ὄλβον δὲ πάντας αὐτὸς βασιλεῖς ὑπερβάλλει.
Τόσα συρρέουσι πάντοθεν πλούτη ἑκάστην ἡμέραν
εἰς τὸν πολύπλουτον οἶκον.

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ ποιητής, παριστάνων τὰ ἐργατικὰ πλήθη τῆς Αἰγύπτου περιστοιχίζοντα ἀμέριμνα τὸν πολύολβον οἶκον τοῦ ἄνακτος. Εἶνε δ' ἀληθῶς ἀμέριμνοι οἱ λαοί, διότι οὔτε τις πολέμιος πεζός, ἐπεμβὰς εἰς τὸν πολυκήτην Νεῖλον, περιέβαλε τὰς κώμας τῆς Αἰγύπτου δι' ἀλλοθρόου πολεμικῆς βοῆς, οὐδ' ἐκπηδᾷ τις ἐχθρὸς ἐκ ταχείας νηὸς κατὰ τὸν αἰγιαλόν, ὅπως ἐπιπέσῃ ἐναντίον τῶν αἰγυπτιακῶν ποιμνίων. Ἐνιδρυμένος δίκην φρουρίου ἐπὶ τῶν πλατέων πεδίων, προστατεύει τοὺς ὑπηκόους, ἐπιστάμενος νὰ πάλλῃ τὸ δόρυ, ὁ ξανθόκομος Πτολεμαῖος.

Ἐν ἔτει 248 π. Χ. ἐπερατώθη ὁ συριακὸς πόλεμος δι' εἰρήνης μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Ἀντιόχου, ἧς σύγχρονος ὑπῆρξε πιθανῶς ἡ εἰρήνη μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Τὴν δ' ἐπιτυχίαν τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῷ μακρῷ ἀγῶνι ἀποδεικνύει ὁ γάμος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Μάγα Βερενίκης καὶ ὁ γάμος τοῦ Ἀντιόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου, ἥτις ἐπ' ἴσης ἐκαλεῖτο Βερενίκη, καὶ ἡ μετὰ τὸν γάμον τοῦτον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας ἀποκήρυξις τῆς προτέρας του συζύγου Λαοδίκης καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τέκνων.

Τὸ ἐπιὸν ἔτος (247 π. Χ.) ἀπέθνησκεν ὁ Φιλάδελφος μετὰ μακρὰν καὶ ἔνδοξον βασιλείαν ἐτῶν τριάκοντα καὶ ὀκτώ. Ἀπέθνησκε δὲ φέρων εἰς τὸν τάφον αἱμοσταγῆ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ καρδίαν πρὶν ἢ προ-[illegible]ση νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἀπαίσιον ἐν Ἀντιοχείᾳ φόνον τῆς θυγατρὸς καὶ [illegible] τεχθέντος εἰς τὸν Ἀντίοχον βρέφους, διενεργηθέντα ὑπὸ [illegible]μνησικάκου Λαοδίκης βραχὺν χρόνον μετὰ τὸν διὰ [illegible] Ἀντιόχου τοῦ Θεοῦ (247 π. Χ.). Ἀλλ' ὅ τι δὲν

προέφθασεν ὁ Φιλάδελφος ἀνέλαβε γοργὸς ὁ νεόνυμφος αὐτοῦ υἱὸς καὶ διάδοχος Πτολεμαῖος Γ' ὁ Εὐεργέτης, ὁ σύζυγος τῆς νεαρᾶς τοῦ Μάγα θυγατρός.

Πτολεμαῖος ὁ Γ' σκοπὸν εἶχε νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτείαν τῶν προκατόχων αὐτοῦ Λαγιδῶν ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ μεγαλεῖον τῆς Αἰγύπτου δὲν ἐπεζητήθη εἰς ὑπερορίους κατακτήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκνίκησιν τῶν περιστοιχούντων καὶ ἀπειλούντων αὐτὴν ἐχθρῶν. Τὸν χαρακτῆρα τοῦτον λοιπὸν φέρουσι καὶ αἱ νῖκαι αὐτοῦ κατὰ τὸν τρίτον συριακὸν πόλεμον, ὅστις διήρκεσεν ἐν ὅλῳ ὀκτὼ ἔτη (247—239 π. Χ.). Εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν ἀρχήν, ἐξώρμησε μετὰ στρατοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, μετὰ στόλου, μετ' ἐλεφάντων ἐκ τῆς Τρωγλοδυτικῆς καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐναντίον τοῦ νέου βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Β'. Ἡ πορεία αὐτοῦ ὑπῆρξε μακρὰ καὶ νικηφόρος. Λέγεται δέ, ὅτι, ἀφ' οὗ κατέλαβε τὸ πλεῖστον τῆς Ἰωνίας, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Θρᾴκην, τὴν Κιλικίαν, τὴν Παμφυλίαν, διέβη τὸν Εὐφράτην. Αἱ ἄνω χῶραι τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Βαβυλωνία, ἡ Σουσιανή, ἡ Περσία, ἡ Μηδία, ἅπασα ἡ γῆ μέχρι τῆς Βακτριανῆς, ὑπετάγησαν. Ἀπὸ δὲ τῶν διωρύγων τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος ἐστάλη στρατιὰ πιθανῶς εἰς τὴν Ἀραβίαν. Ἀναρίθμητα ὑπῆρξαν τὰ λάφυρα, ἅτινα ἀπεκόμισεν ὁ Πτολεμαῖος. Τεσσαρακοντακισχίλια τάλαντα ἀργύρου καὶ δισχίλια πεντακόσια πολύτιμα ἀγγεῖα καὶ ἀγάλματα συνελέχθησαν ἐκ τῶν ταμείων καὶ ναῶν τῶν μεγάλων πόλεων, αἵτινες ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Ἐπιστρέφων δ' ἐκ τῆς τροπαιοφόρου ἐκστρατείας περὶ τὸ 243 π. Χ. ἐπωνομάσθη τότε πρῶτον Εὐεργέτης ὑπὸ τῶν εὐγνωμονούντων ὑπηκόων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Γ'

Ὁ λόγος ὅστις ἠνάγκασε τὸν Εὐεργέτην νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τοιαύτας νίκας ἦτο στάσις ἐν Κυρηναϊκῇ. Ἄλλως δὲ ἤρκουν εἰς τὸν Λαγίδην αἱ ἐπιτυχίαι αὐτοῦ ἐκεῖναι, δι' ὧν κατεκερματίσθη τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου, οὐδ' ἐσκόπει νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω ὅπως γείνῃ κοσμοκράτωρ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος, τοῦθ' ὅπερ ἀντέβαινεν, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν πατροπαράδοτον πολιτείαν τῶν Λαγιδῶν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν χωρῶν, ἃς ὑπέταξεν ὁ Πτολεμαῖος, μόνον τὴν Συρίαν ἐκράτησεν ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ αἰγυπτιακοῦ

βασιλείου, ἀμέσως μετ' αὐτοῦ συνδεόμενον, τῶν δὲ λοιπῶν τὴν μὲν Κιλικίαν ἀνέθηκεν εἰς τὸν νεαρὸν φίλον Ἀντίοχον, τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας Σελεύκου, τὰς δὲ πέραν τοῦ Εὐφράτου ἐπέτρεψεν εἰς τὸν γενναῖον Σπαρτιάτην Ξάνθιππον, ὅςτις πρό τινων ἐτῶν εἶχε διακριθῆ ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων.

Διὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Πτολεμαίου τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἐφαίνετο κατεστραμμένον. Τὸ πλεῖστον αὐτοῦ εἶχεν ὑποταχθῆ καὶ διανεμηθῆ εἰς τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Ξάνθιππον ὡς ἐπιτρόπους τοῦ Εὐεργέτου. Ὁ δὲ Σέλευκος ἐφαίνετο οὐ μόνον ἡττημένος, ἀλλὰ καὶ ἠφανισμένος. Ἀλλὰ παρ' ὅλην ταύτην τὴν φαινομένην πανωλεθρίαν ὁ Σέλευκος δὲν εἶχεν ἀπολέσει τὸ πᾶν.

Ἅμα ἀποχωρήσαντος τοῦ Πτολεμαίου ἐκ τοῦ πεδίου τοῦ πολέμου, ὁ Σέλευκος εἶχε νὰ παλαίσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅπως ἀνακτήσῃ τὰς εἰς τὸν Εὐεργέτην προςχωρησάσας χώρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως μηδενίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἀδελφοῦ. Ἀληθῶς ὁ Ἀντίοχος, δεκατετραετὴς μόλις ἀξιώσας τὸ διάδημα τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας, εὑρίσκετο ἤδη κάτοχος μεγάλου αὐτοῦ μέρους χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Πτολεμαίου. Διαβὰς τὸν Ταῦρον, κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ νικητὴς μέχρι τοῦ Τίγριδος καὶ νὰ καταβάλῃ τὸν Ξάνθιππον, μείναντα ἀνυπεράσπιστον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράφη ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἡττήθη ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου συμμαχούντων Γαλατῶν ἐν φοβερᾷ μάχῃ, καθ' ἣν ἔπεσον, ὡς λέγεται, εἰκοσακιςχίλιοι τῶν περὶ αὐτόν. Ἡ νίκη αὕτη τῶν Γαλατῶν ἐνίσχυσεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε ἐτράπησαν ἔπειτα καὶ ἐπ' αὐτὰς τὰς χώρας τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ δὲ κοινὸς οὗτος κίνδυνος ὑπῆρξε πιθανῶς ἡ κυριωτάτη ἀφορμή, δι' ἣν οἱ δύο πολέμιοι ἀδελφοὶ ἔτειναν τέλος πρὸς ἀλλήλους τὰς δεξιὰς συμφιλιωθέντες. Ἡ δὲ συνθηκολόγησις αὕτη τῶν δύο ἀδελφῶν, ἐπὶ τῆς ἔριδος τῶν ὁποίων ἐβασίζετο ἡ αἰγυπτιακὴ βασιλεία, προεκάλεσε καὶ τὴν μετὰ τοῦ Πτολεμαίου εἰρήνην, ἥτις συνωμολογήθη ἐπὶ δέκα ἔτη (239 π. Χ.). Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ψηφισθείσης εἰρήνης ἔμειναν πιθανώτατα εἰς τὸν Πτολεμαῖον αἱ χῶραι ἃς κατεῖχεν, ἤτοι ἡ Παμφυλία, ἡ Λυκία, τὸ πλεῖστον τῆς Καρίας, τὰ κατὰ τὴν Θρᾴκην, ἴσως δὲ καὶ ὁ Ἑλλήςποντος καὶ μέρος τῆς Ἰωνίας.

Τὸ ἀσιατικὸν βασίλειον ἐφαίνετο ἤδη σεσωσμένον. Πολὺ δὲ μᾶλλον ἤρχισε νὰ ἐλαττόνηται ἡ δύναμις τῆς Αἰγύπτου παρ' ὅλας τὰς ἐν τῷ

τρίτῳ συριακῷ πολέμῳ πρώτας ἐπιφανεῖς τοῦ Εὐεργέτου ἐπιτυχίας ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως ἧς ἔτυχεν ἡ ὑπεραρθεῖσα Αἴγυπτος οὐ μόνον παρὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν Σελευκιδῶν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῆς τῆς Ῥόδου. Ὁ Πτολεμαῖος κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτη, μὴ δυνάμενος νἀντιστῇ πάντοτε ἐπιτυχῶς διὰ τῶν ὅπλων, ἀγωνίζεται διὰ τῆς προστασίας μικρῶν τέως δυναστῶν, διὰ συμβιβασμῶν, διὰ τῆς ἀναμίξεως εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους κληθέντα κλεομενικὸν πόλεμον νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν τῆς Αἰγύπτου ἰσόρροπον ἐν μέσῳ τῶν κατ' αὐτῆς ἀγώνων. Ἀλλ' ἡ διασάλευσις ἦτο μεγάλη. Ὁ βασιλεὺς ἔπρεπε τέλος νὰ συναισθανθῇ, ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς αὐτὸν ἀνδρικωτέρα πολιτεία, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ μετὰ τῆς Σπάρτης ἐναντίον τοῦ θριαμβεύοντος γηραιοῦ Ἀντιγόνου. Ὅτε δ' ὁ Κλεομένης μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐν Σελλασίᾳ μάχην κατέφυγε πρὸς αὐτόν, ὁ Εὐεργέτης ἐπείσθη νἀντιδράσῃ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ φυγάδος βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τούτων τῶν σχεδίων ἐν ἔτει 221 π. Χ. μετὰ βασιλείαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἕξ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐεργέτου ἡ βασιλεία τῆς Αἰγύπτου περιῆλθεν εἰς τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Πτολεμαῖον Δ' τὸν Φιλοπάτορα. Ὑφ' οὓς ὅρους ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον ὁ Φιλοπάτωρ, ἡ βασιλεία αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀνώδυνος. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς Λαγίδης δὲν ἦτο ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, οὗ εἶχεν ἀνάγκην ἡ Αἴγυπτος, ὅπως ἀναλάβῃ δυνάμεις ἐν τοῖς χρόνοις καθ' οὓς ἡ Μακεδονία ἦτο εἴπερ ποτὲ ἰσχυρά, τὸ δὲ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἐπερρώνυτο ἐκ νέου ὑπὸ τὴν δραστηρίαν διοίκησιν Ἀντιόχου τοῦ Γ'. Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ, ἀσύντονον ἔχων καὶ χαλαρὸν τὸν χαρακτῆρα, διῆγε τὸν βίον ἐν παντοειδεῖ ἀσωτίᾳ, πρὸς ἣν ἦτο παραδόξως παρεζευγμένος ἀλλόκοτός τις ἔρως πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὰς τέχνας, τὰ γράμματα καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Μόνη αὐτοῦ ἡγεμονικὴ φροντὶς ἦτο ἡ προστασία τῶν γραμμάτων καὶ ἡ σύγκλησις ὁμοτραπέζων ἐξ ἁπάσης τῆς πόλεως, οἵτινες προσηγορεύοντο λίαν χαρακτηριστικῶς *γελοιασταί*. Ἡ δὲ διοίκησις τῶν τοῦ κράτους ἦτο ἀφειμένη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς δύο πιστά του ὄργανα, τὸν Σωσίβιον καὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, ἄνδρας οὐτιδανοὺς καὶ ἀπανθρώπους, οἵτινες, ἀφ' οὗ ἐφόνευσαν τὴν βασιλομήτορα Βερενίκην καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Μάγαν, προέδωκαν τὸν μετ' αὐτῶν τὸ πρῶτον συνεργήσαντα Κλεομένην. Ὁ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Δ'

–τυχὴς τῶν Σπαρτιατῶν βασιλεὺς ἔπιπτε μετ' οὐ πολὺ μετὰ τῆς πρε–σβύτιδος αὐτοῦ μητρὸς καὶ τῶν οἰκείων οἰκτρὸν θῦμα τῆς δολοπλοκίας τοῦ Σωσιβίου.

Τοιαύτη ἦτο ἡ διοίκησις τῆς Αἰγύπτου καθ' ὃν χρόνον τὰ ἡνία τοῦ ἀσιατικοῦ βασιλείου ἐκράτει εἰς τὰς ἀνδρικάς του χεῖρας Ἀντίοχος ὁ κατόπιν ἐπικληθεὶς Μέγας. Ὁ μέγας Σελευκίδης δὲν προετίθετο νὰ ἀφήσῃ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ἀδιαφιλονείκητον τὴν κατοχὴν τῆς Συρίας. Ἀλλ' ὅμως τοιαῦται ἦσαν ἀκόμη αἱ ὑπολειπόμεναι δυνάμεις τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου, ὥστε ὁ Ἀντίοχος ἡττήθη παρὰ τὴν Ῥάφειαν πλησίον τῆς Γάζης (217 π. Χ.) καὶ ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπικυροῦσαν τὸ τέως καθεστώς. Ὑπὸ ἄλλων δὲ κινδύνων τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἀπασχολούμενος καὶ ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 212 π. Χ. νὰ ἐπιχειρήσῃ μεγάλην ἐκστρατείαν πρὸς τὰς ἄνω χώρας τοῦ ἀσιατικοῦ κράτους, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδικήσῃ τὴν παρὰ τὴν Ῥάφειαν ἧτταν ἔτι ζῶντος Πτολεμαίου τοῦ Δ'. Ὅτε δὲ ἠδυνήθη ὁ Ἀντίοχος νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Συρίας, ὁ Φιλοπάτωρ εἶχεν ἤδη ἀποθάνει (205 π. Χ.).

Ὁ διάδοχος τοῦ Φιλοπάτορος Πτολεμαῖος Ε' ὁ Ἐπιφανὴς ἦτο παιδίον ἀνήλικον πέντε μόλις ἐτῶν, ὅτε περιῆλθεν εἰς αὐτὸν ἡ βασιλεία. Τοῦθ' ὅπερ ἐφαίνετο ὁπωςδήποτε δύσκολον δυναστεύοντος τῆς Αἰγύπτου ἀνδρὸς, ἔστω καὶ χαλαροῦ, οἷος ὁ Φιλοπάτωρ, ἦτο ἤδη εὔκολον, καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου παιδὸς ἀνήβου. Ἡ Αἴγυπτος μόνον σύμμαχον εἶχε τὴν Ῥώμην, μεθ' ἧς εἶχεν ἀνανεωθῇ ἐν ἔτει 210 ἡ ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου συνομολογηθεῖσα φιλία. Ἀλλ' ἡ συμμαχία αὕτη ἦτο μᾶλλον ὀνειρώδης ἢ πραγματική, καθότι ἡ Ῥώμη ἐκανόνιζε τὰς φιλίας πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῆς συμφέρον, οὐδ' ἐσκόπει νὰναμιχθῇ ἀμέσως εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς πρὶν ἐπιστῇ ἡ ὥρα νὰ καρπωθῇ ἐξ αὐτῶν ἴδιον ὄφελος. Ἐν ᾧ δὲ ὁ μακρυνὸς ἐκεῖνος καὶ σχεδὸν ὅλως ἀνύπαρκτος φίλος δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰποδείξῃ διὰ τῶν πραγμάτων ὅτι ἦτο *προστάτης* τῆς Αἰγύπτου, ὡς ἐνησμένιζε νὰ καλῆται, οἱ Αἰγύπτιοι ᾐσθάνοντο ὅλην τὴν πίεσιν καὶ στενοχωρίαν, ἣν ἐπέφερ– –τυμμαχία μεταξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντι– νῦν κατέχοντος τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας – λυσις τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου καὶ ἡ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο Ε'

τελουσῶν αὐτὸ χωρῶν ἦτο τὸ πρόγραμμα τῶν δύο συμμάχων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος, ἐφορμῶν κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, περιεπλέκετο εἰς μακρὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ῥόδον καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀκμὴν προελθὸν Πέργαμον, καὶ προεκάλει τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ῥώμης, ὁ Ἀντίοχος ἠγωνίζετο νἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς κτήσεις. Ἡ Κιλικία, ἡ παραλία τῆς Συρίας, αἱ ἀκταὶ τῆς Παλαιστίνης ἦσαν αἱ πρῶται προςβληθεῖσαι χῶραι. Ἐν ἔτει 198 π. Χ. ἡττᾶτο ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου παρὰ τὸ ὄρος Πάνιον οὐ μακρὰν τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου ὁ Αἰγύπτιος στρατηγὸς Σκόπας. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλην ταύτην νίκην τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἐπεξετάθη μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου, ἥτις ἐφαίνετο καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κινδυνεύουσα. Μόνον ἡ συνομολογηθεῖσα εἰρήνη καὶ ἡ μνηστεία τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιόχου Κλεοπάτρας ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὸν τολμηρὸν Σελευκίδην. Ὁ δὲ Ἀντίοχος, τραπεὶς ἐπὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὸν Ἑλλήςποντον, προεκάλεσε τέλος τὸν μετὰ τῆς Ῥώμης ἀγῶνα, ἐξ οὗ προῆλθεν ὁ ὄλεθρός του.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ Συρία ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὸν οἰκτρὸν θάνατον Ἀντιόχου τοῦ Γ' νὰ εἶνε τὸ αἰώνιον μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τοῦ αἰγυπτιακοῦ καὶ τοῦ ἀσιατικοῦ βασιλείου. Οἱ Αἰγύπτιοι διετείνοντο, ὅτι κατὰ τὸν γάμον Πτολεμαίου τοῦ Ε' μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀντιόχου Κλεοπάτρας ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας ὑπεσχέθη νἀποδώσῃ εἰς τὸν Πτολεμαῖον τὴν Συρίαν. Ὁπωςδήποτε ἀληθὲς εἶνε, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἔζη ἡ Κλεοπάτρα, εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπληρόνοντο οἱ φόροι τῶν πόλεων τῆς Κοίλης Συρίας δίκην προικῴας δωρεᾶς. Ἀλλ' ὁ θάνατος τῆς Κλεοπάτρας (173 π. Χ.), προκαλέσας, ὡς φαίνεται, τὴν παῦσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν φόρων τούτων, ἔγεινεν ἀφορμὴ νέου πολέμου μεταξὺ Ἀντιόχου Δ' τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τοῦ υἱοῦ τῆς Κλεοπάτρας Πτολεμαίου Ϛ' τοῦ Φιλομήτορος, ὅςτις νεαρώτατος κατεῖχεν ἤδη τὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρός (181 π. Χ.). Ἡ περίστασις ἦτο κατάλληλος διὰ τὸν Σελευκίδην, ὅςτις ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπασχολήσεως τῶν φίλων τῆς Αἰγύπτου Ῥωμαίων, ὅπως καταφέρῃ θανάσιμον τραῦμα κατὰ τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλείου. Γενομένης μεγάλης μάχης παρὰ τὸ Πηλούσιον, οὐ μόνον ἡττήθησαν οἱ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων (171 π. Χ.). Ὁ Ἀντίοχος ἐφαίνετο διατεθειμέ-

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ
Ο ΦΙΛΟΜΗΤΩΡ

νος μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην νίκην νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον ὅλην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ζωγρηθέντος αὐτῆς βασιλέως. 'Αλλ' οἱ κάτοικοι τῆς 'Αλεξανδρείας εἰς μὲν τὸν 'Αντίοχον ἔκλεισαν τὰς θύρας τῆς πόλεως, τὸν δὲ Φιλομήτορα καθήρεσαν, καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὸν ἀδελφὸν τοῦ Φιλομήτορος Εὐεργέτην Β', ὅςτις προςεπωνυμεῖτο καὶ Φύσκων, ἤτοι παχὺς τὴν κοιλίαν. 'Αλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀναχωρήσαντος ἐξ Αἰγύπτου τοῦ 'Αντιόχου ἕνεκα ἀνωμαλιῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῷ βασιλείῳ του, οἱ δύο ἀδελφοὶ συνεφιλιώθησαν. 'Ο 'Αντίοχος, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἠναγκάσθη νἀναλάβῃ κοινὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν δύο ἀδελφῶν. Ἤδη δ' εὑρίσκετο πρὸ τῆς 'Αλεξανδρείας, ὅτε πᾶσα αὐτοῦ περαιτέρα ἐνέργεια παρεκωλύθη ἀποτόμως ὑπὸ τῆς 'Ρώμης. Τραχὺς καὶ ἀρρενωπὸς πρεσβευτὴς τῶν 'Ρωμαίων προςέταξε τὸν βασιλέα τῆς Συρίας νἀποδώσῃ πάσας τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ νἀποστῇ τῆς Αἰγύπτου ἐντὸς προθεσμίας τεταγμένης. 'Ο ἀγέρωχος Σελευκίδης δὲν ἠδυνήθη νἀντιστῇ εἰς τὰς ἀποφασιστικὰς διαταγὰς τοῦ 'Ρωμαίου ἀπεσταλμένου, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια. 'Η δ' Αἴγυπτος ἀνεγνώριζεν ἔκτοτε τὴν ῥωμαϊκὴν κηδεμονίαν (168 π. Χ.).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΙΑ' Ο ΑΥΛΗΤΗΣ

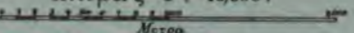
'Η δύναμις τῆς 'Ρώμης ἀποβαίνει ὁσημέραι μείζων ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Φιλομήτορος, Εὐεργέτου Β' τοῦ Φύσκωνος (145-116), Πτολεμαίου τοῦ Λαθύρου καὶ τοῦ ἐπί τινα χρόνον καταβιβάσαντος τοῦτον ἀπὸ τοῦ θρόνου Πτολεμαίου Θ' τοῦ 'Αλεξάνδρου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λαθύρου (81 π. Χ.) οἱ 'Ρωμαῖοι διευθύνουσι πλέον οἰκειοθελῶς τὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου. Τὸν διάδοχον τοῦ Λαθύρου ἐγκαθιστᾷ αὐτὸς ὁ Σύλλας. Εἶνε δὲ οὗτος Πτολεμαῖος Ι' 'Αλέξανδρος ὁ Β', ὅςτις φονεύεται μὲν ἔν τινι στάσει ἕνεκα τοῦ φόνου τῆς συζύγου του Βερενίκης, ἀλλὰ καὶ θνήσκων δεικνύει, ὅτι οἱ τελευταῖοι Πτολεμαῖοι οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ πιστὰ ὄργανα τῶν 'Ρωμαίων, καθότι διὰ τῆς δια[illegible] ἐκληροδότησε τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν σύγκλητον τῶν 'Ρωμα[illegible] αὐτῆς ἐντολοδόχος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ νόθος υἱὸς τοῦ [illegible]

μεταμορφοῦνται καὶ πλησιάζουσι πρὸς τοὺς ἑλληνικούς. Πτολεμαῖος ὁ
Σωτὴρ μετάγει ἐκ Σινώπης τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Ἅδου, ὅςτις γίνεται
ὁ διόμορφος Σέραπις τῶν Αἰγυπτίων ὁ τὸν κάλαθον τὸν ἐκ τῆς λατρείας
τῆς Δήμητρος φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ αἰγυπτιακὸς Ἀμοὺν γνωρί-
ζεται πλέον ὡς ὁ Ζεὺς Ἄμμων. Ἡ γηράσασα Ἶσις οἱονεὶ ἀνηβᾷ ὑπὸ
τύπον ἑλληνικόν, καὶ ἡ λατρεία αὐτῆς ἀνανεοῦται, προςτιθεμένων ἱερειῶν,
ὁποίας δὲν εἶχεν ἡ Αἴγυπτος μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου. Οἱ δὲ νέοι οὗτοι
θεοὶ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μεταφέρονται ἔπειτα ὡς θεότητες γνώριμοι καὶ
ἀσπασταὶ εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ῥώμην.

Ἡ ἐλευθέριος τῶν πρώτων Πτολεμαίων πολιτεία συνετέλεσεν εἰς τὴ
ταχεῖαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Αἰγύπτου, ὅςτις ἀνῆλθε τοὐλά-
χιστον εἰς τρία ἑκατομμύρια κατοίκων. Ἐκ δὲ τῶν πολυαρίθμων τῆς
Αἰγύπτου πόλεων ἡ πολυανθρωποτάτη, ἡ περικαλλεστάτη καὶ ἡ τὴν
μεγίστην ἔχουσα κίνησιν καὶ ζωὴν ἦτο ἀναντιρρήτως ἡ νέα πρωτεύουσα
τοῦ βασιλείου, ἡ Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔκειτο κατὰ τὴν θέσιν ἣν κατεῖχεν ἡ παλαιὰ αἰ-
γυπτιακὴ κώμη Ῥακῶτις, καὶ ἐπεξετάθη κατὰ πλάτος τῆς εὐρείας
ζώνης, ἥτις κεῖται μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς στομαλίμνης Μαρεώ-
τιδος. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον περὶ τοῦ ὡραίου κτίσματος τοῦ περιωνύμο
ἀρχιτέκτονος Δεινοκράτους, ὅτι εἶχε σχῆμα ἀναπεπταμένης χλαμύδ
Μακεδόνος ἱππέως. Αὐξηθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆ
εἶχε περίμετρον μὲν δεκαὲξ περίπου χιλιάδων μέτρων, ἐπιφάνεια
δέκα περίπου χιλιάδων στρεμμάτων, καὶ ἀπέβη ἡ πολυανθρωποτάτ
τότε πόλεων τῆς ὑφηλίου. Περὶ τὸ 60 π. Χ. περιελάμβανε τ
σίας χιλιάδας ἐλευθέρων κατοίκων, οἵτινες μετὰ τῶν δούλων ἀν
κατ' ἐλάχιστον ὅρον εἰς ἥμισυ ἑκατομμύριον ψυχῶν. Ἦσαν δὲ οἱ
Ἕλληνες, Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι, συρρεύσαντες παμπληθεῖς ὡ
θησαν τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν τῆς νέας πόλεως.

Ὁ Ἀλέξανδρος, κτίζων τὴν Ἀλεξάνδρειαν, δὲν ἐσκόπει
ἱδρύσῃ μόνον στρατιωτικὸν σταθμὸν ἐντεῦθεν τοῦ κανωβικοῦ
τοῦ Νείλου. Ὁ μέγας οἰκιστὴς εἶχεν ἀπ' ἐναντίας πλήρη
τῆς μεγάλης σημασίας, ἣν εἶχεν ἡ θέσις τῆς Ἀλεξανδρείας
ὡς σημεῖον συγκεντρώσεως καὶ ἀνταλλαγῆς τοῦ εὐρωπαϊ
τικοῦ ἐμπορίου. Τἄφθονα προϊόντα τῆς κοιλάδος τοῦ
αἰγυπτιακῆς βιομηχανίας ἦσαν μικρόν τι μόνον παρα
...ματα τὰ συρρέοντα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρεια

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
Κλῖμαξ 1 : 45,500.
Μετρα
Λοχίας ἄκρα μετὰ βασιλείου
Ἀρχαῖοι κίονες
Ὑδραγωγεῖον.
ΦΑΡΟΣ ΝΗΣΟΣ
Φάρος
Εὐνόστου λιμήν
Μέγας λιμήν
Ἑπταστάδιον
Κιβωτός
Ἀντίρροδος Ν.
Ναὸς Ποσειδῶνος
Ἐμπόριον
ΒΡΟΥΧΕΙΟΝ
ΡΑΚΩΤΙΣ
Ἀράβων
Πάνειον
Σεράπειον
Πομπηίου Κίων
Τείχη τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας
Διῶρυξ τῆς Ἀλεξανδρείας
ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ
Ναός
ΕΛΕΥΣΙΣ
ΟΠΟΛΙΣ

καὶ Δύσεως. Καραβάνια παμπληθῆ ἐρχόμενα ἐκ τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ πλοῖα καταπλέοντα ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἔφερον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Λαγιδῶν τὰ θαυμάσια προϊόντα τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς. Ἐκεῖ συνέρρει πᾶν ὅ τι παρῆγεν ἡ Ἱσπανία καὶ ἡ Κελτικὴ, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Μακεδονία, ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος, ἡ Φοινίκη καὶ ὁ Πόντος καὶ ἡ Ἑλλὰς, καὶ ταῦτα πάντα ἀντηλλάσσοντο πρὸς τὰ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας, τὰ σπάνια πτηνὰ καὶ βαρύτιμα ὑφάσματα τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Κεϋλάνης, τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἐλέφαντα τῆς Ἀφρικῆς, τὰ ἐξωτικὰ φυτὰ καὶ ζῷα τῶν τροπικῶν χωρῶν.

Πόλις τοιαύτην ἔχουσα ἐμπορικὴν σημασίαν ἔπρεπε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἔχῃ εὐρεῖς καὶ μεγάλους λιμένας. Τοιούτους δ' εἶχεν ἐκ φύσεως ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη συνετέλεσεν εἰς σκοπιμωτέραν αὐτῶν διαρρύθμισιν. Ἀπέναντι τῆς Ῥακώτιδος ἔκειτο νησίον παράμηκες, ἡ Φάρος, ἥτις ἀπεῖχε τῆς ξηρᾶς ἑπτὰ στάδια, ἤτοι περὶ τὰ χίλια τριακόσια μέτρα. Τὴν νῆσον ταύτην ἥνωσε Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ μετὰ τῆς ἠπείρου διὰ χώματος, ὅπερ ἐκ τοῦ μήκους αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ἑπταστάδιον· τὸ δὲ χῶμα τοῦτο ἔχει γείνει διὰ τῶν αἰώνων πολὺ πλατύτερον ἢ ὅ τι ἦτο ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Διὰ τῆς προςχώσεως ταύτης, ἥτις ἐχρησίμευε καὶ ὡς γέφυρα καὶ ὡς ὑδραγωγεῖον ἐπὶ τὴν νῆσον, εἶχον ἀφεθῆ δύο διάπλοι, δι' ὧν συνεκοινώνουν οἱ ἑκατέρωθεν αὐτῆς ἄλλως κεχωρισμένοι δύο μεγάλοι θαλάσσιοι λιμένες τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ οὕτω καλούμενος Μέγας λιμὴν καὶ ὁ τοῦ Εὐνόστου. Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀξιολόγων τούτων λιμένων, οὓς ἐφώτιζε τὴν νύκτα ὁ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Φάρου ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Σωστράτου οἰκοδομηθεὶς ὑψηλὸς φάρος, πολὺ μεγαλειτέραν κίνησιν εἶχε καὶ πολὺ πλουσιώτερος ἦτο ὁ πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως κατὰ τὴν λίμνην Μαρεῶτιν, εἰς ὃν κατέπλεον κατάμεστοι φόρτου αἱ διὰ τῶν διωρύγων τοῦ Νείλου πλέουσαι ὁλκάδες.

Ἀπέναντι τοῦ λιμένος τοῦ Εὐνόστου ἔκειτο τὸ παλαιὸν μέρος τῆς πόλεως, ἡ Ῥακῶτις, ἣν κατῴκουν κυρίως Αἰγύπτιοι καὶ Ἰουδαῖοι. Πρὸς δὲ τὰ δυτικὰ ταύτης ἡπλοῦτο τὸ προάστειον ἡ Νεκρόπολις, συνισταμένη ἐκ κήπων πολλῶν καὶ καταγωγῶν πρὸς τὰς ταριχείας καὶ ἐκ τάφων λαξευτῶν, ὑποβασταζομένων ὑπὸ κιόνων. Τὴν δὲ θέσιν ἑνὸς τῶν νοτιωτάτων ἄκρων τῆς πόλεως δεικνύει ὁ ἔπειτα ἱδρυθεὶς ὑψηλότατος κορινθιακὸς κίων, ὁ καὶ μέχρι τοῦδε σωζόμενος, ὅςτις φέρει μὲν συνήθως
ἀλλ' ὅμως ἀνεστυλώθη ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου
αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ. Τὸ δὲ

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΚΙΩΝ ΤΟΥ ΠΟΜΠΗΙΟΥ

μεγαλείτερον καὶ ὡραιότερον μέρος τῆς πόλεως ἦτο τὸ ἐξ ἀνατολῶν, τὸ Βρούχειον. Ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τούτου ἤρετο τὸ Πάνειον, χειροποίητον ὕψωμα στροβιλοειδές, εἰς οὗ τὴν κορυφὴν ἦγεν ἄνοδος κοχλιοειδής.

Θαυμασία ἦτο ἀπὸ τοῦ Πανείου ἡ ἄποψις τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν βασιλικῶν τεμενῶν καὶ τῶν λαμπρῶν αὐτῆς μνημείων, ἅτινα ὑπέκειντο πανταχόθεν κάτωθεν τοῦ θεατοῦ. Κατὰ τὰ νότια ἄκρα τῆς Ῥακώτιδος πλησίον τοῦ ἔπειτα ἐγερθέντος κίονος τοῦ Πομπηΐου φαίνεται ὅτι ἔκειτο ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Σεράπιδος, τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο

τὴν ὑψηλὴν θέσιν ἦγον ἑκατὸν βαθμίδες καὶ τὸ ὁποῖον περιεῖχε πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐκ τεσσαράκοντα καὶ δύο χιλιάδων κυλίνδρων παπύρου. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα βιβλία μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Σεράπειον, ὅτε δὲν ἐπήρκει πλέον ὅπως περιλάβῃ αὐτὰ ἡ πλουσιωτάτη Βιβλιοθήκη, ἣν ἵδρυσαν οἱ Πτολεμαῖοι πλησίον τῶν πολυτελῶν αὐτῶν βασιλείων. Ἀπετέλουν δὲ τὰ βασιλικὰ τεμένη κόσμον ὅλον ἀνακτόρων καὶ ἄλλων κτισμάτων, ἐν οἷς ἐξεῖχον ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Μουσεῖον. Στοαὶ δὲ καὶ γυμνάσια, ἱππόδρομοι καὶ θέατρα, ναοὶ καὶ κλειστοὶ λιμένες, ἐμπόρια καὶ ναυπηγεῖα κατὰ τοὺς θαλασσίους λιμένας, ὀβελίσκοι καὶ ἀξιόλογα ὑδραγωγεῖα συνεπλήρονον τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς ὡραίας καὶ πολυανθρώπου πρωτευούσης τῶν Λαγιδῶν. Ἔκτακτον δὲ ὅλως κίνησιν καὶ ζωὴν παρεῖχεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἡ βοὴ τοῦ συμμιγοῦς ὄχλου τῶν ναυτίλων καὶ ἐμπόρων, οἵτινες συνέρρεον ἐκ πάσης τῆς γῆς γωνίας, ὁ πολεμικὸς δοῦπος τῶν παμπληθῶν στρατιῶν, ἃς οἱ Πτολεμαῖοι ἐξέπεμπον ἐναντίον τῶν πολεμίων, αἱ ἐξαγγελίαι τῶν ποιητῶν καὶ αἱ συζητήσεις τῶν λογίων, οὓς συνήγειρον περὶ ἑαυτοὺς οἱ φιλόμουσοι ἀπόγονοι τοῦ Λάγου.

ϛ'

Τὰ γράμματα ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο ἀληθῶς οὐ μόνον ἕδρα καὶ κέντρον τῆς δυνάμεως τῶν Πτολεμαίων, ἀλλὰ καὶ πηγὴ καὶ θησαυροφυλάκιον μεγάλου πλούτου διὰ τοὺς Λαγίδας καὶ τὸ βασίλειον τὸ αἰγυπτιακόν. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν συνδέεται μόνον πρὸς τὸ ἀπὸ τῆς πολεμικῆς δόξης μεγαλεῖον, ὅπερ παρέρχεται, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πλούτου δύναμιν, ἥτις ἐκλείπει, ἀλλὰ περιβάλλεται στέφανον ἐς ἀεὶ ἀειθαλῆ ὡς ἐκ τῆς ἀλησμονήτου αἴγλης, ἥτις περιηύγασε τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὡς ἑστίαν καὶ πρυτανεῖον τῶν γραμμάτων, ὁποία ἀπέβη ἐπὶ τῶν Λαγιδῶν.

Κέντρα τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κινήσεως ἦσαν ἡ Βιβλιοθήκη, ἣν ἵδρυσε Πτολεμαῖος ὁ Σωτήρ, καὶ τὸ Μουσεῖον. Ἑκάτερον τῶν ἱδρυμάτων τούτων εἶχε τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ σκοπὸν καὶ ἀντε... κατ' ἴδιον τρόπον τὰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἀνάγ... καθ' οὓς ἤκμασεν ἡ πρωτεύουσα τῶν Πτολεμαίων.

...ις εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν εἶχον

ἀκουσθῇ τὰ πρῶτα ᾄσματα τῶν Ἑλλήνων. Ὁπόσα στάδια διέτρεξεν ἔκτοτε ἡ ἑλληνικὴ ποίησις ἀπὸ τῶν ἀφελῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μέχρι τῆς εἰδυλλιακῆς μούσης τοῦ Θεοκρίτου! Ὁποία ἡ ποικιλία τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης ἀπὸ τοῦ Μιλησίου Θάλητος μέχρι τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν πρώτων Στωικῶν καὶ τοῦ πολυγραφωτάτου Ἐπικούρου! Ὁπόσον ἄφθονος ἡ παραγωγὴ τῆς ἱστοριογραφίας ἀπὸ τῶν πρώτων λογογράφων καὶ τοῦ μεγάλου Ἁλικαρνασέως μέχρι τοῦ Αἰγυπτίου ἐκείνου ἱερέως Μανέθωνος, ὅςτις ἔλαβε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου τὴν ἐντολὴν νὰ γράψῃ ἑλληνιστὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῶν Φαραώνων! Ἄπειρον ἦτο ἀληθῶς τὸ διὰ τῶν αἰώνων σωρευθὲν πλῆθος τῶν ποιημάτων καὶ πεζῶν συγγραφῶν, αἵτινες εἶχον γραφῆ ἁπανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καὶ ποικιλώτατον ἦτο τὸ μέγα τοῦτο καὶ δυςπερίληπτον πλῆθος τῶν προϊόντων τοῦ Ἕλληνος λόγου. Ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία, ἅτε οὖσα τῆς ἑλληνικῆς διανοίας προϊὸν γνησιώτατον, ἀντικατοπτρίζει αὐτὸν τὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων, παρακολουθεῖ ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις, καὶ συμμεταβάλλεται μετ' αὐτοῦ, συνηβῶσα καὶ συγγηράσκουσα. Ὡς δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ βίος ὁ ἑλληνικὸς καὶ αἱ τέχναι αἱ εἰκαστικαὶ παρ' Ἕλλησιν ἀποβάλλουσι τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὸ αὐτόματον, τὸ προσφυὲς καὶ ἀνεπιτήδευτον, καὶ ἐκτρέπονται εἰς τὸ ἀσύμμετρον καὶ ἐξεζητημένον, τὸ δάνειον καὶ ἀπρόσφορον, τὸ καθολικὸν καὶ τὸ κολοσσιαῖον, οὕτω καὶ ἡ τέχνη τοῦ λόγου συναποβάλλει κατ' ὀλίγον τὸ αὐτόφυτον καὶ προσιδιάζον, καὶ μετουσιοῦται συνήθως εἰς ζήτησίν τινα καὶ ἐπιτήδευσιν, εἰς μίμησιν καὶ μικρολογίαν. Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ ἡ ἑλληνικὴ εἶχεν ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου, μετὰ δὲ τὴν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἀνάκρασιν τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν εἶχον ἐκλίπει κατὰ μέγα μέρος αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραί, οὕτως ὥςτε ἤρχισε κατ' ὀλίγον μορφουμένη κοινή τις ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων οὐ μόνον ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ εἶχε πάντῃ ἀλλοῖον χαρακτῆρα ἢ κατὰ τοὺς προγενεστέρους χρόνους, ἀλλὰ καὶ τὰ παλαιότερα ἐκεῖνα μνημεῖα τοῦ λόγου εἶχον ἐν πολλοῖς ἀνάγκην ἑρμηνείας καὶ ὑπομνηματισμοῦ. Ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἤθη. Ἔχει ἤδη ἐπέλθει μία τῶν περιόδων ἐκείνων τῶν ἑκάστοτε ὑπὸ διαφόρους τύπους ἐπαναλαμβανομένων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ἃς τὸ ἐνεστὼς τρέφεται ἐκ τοῦ παρελθόντος, τὸ δὲ πνεῦμα [illegible] δει μὲν νέας ἀναλαμπάς, ἀλλ' ὧν οἱ σπινθῆρες ἐκκαίονται ἀπ

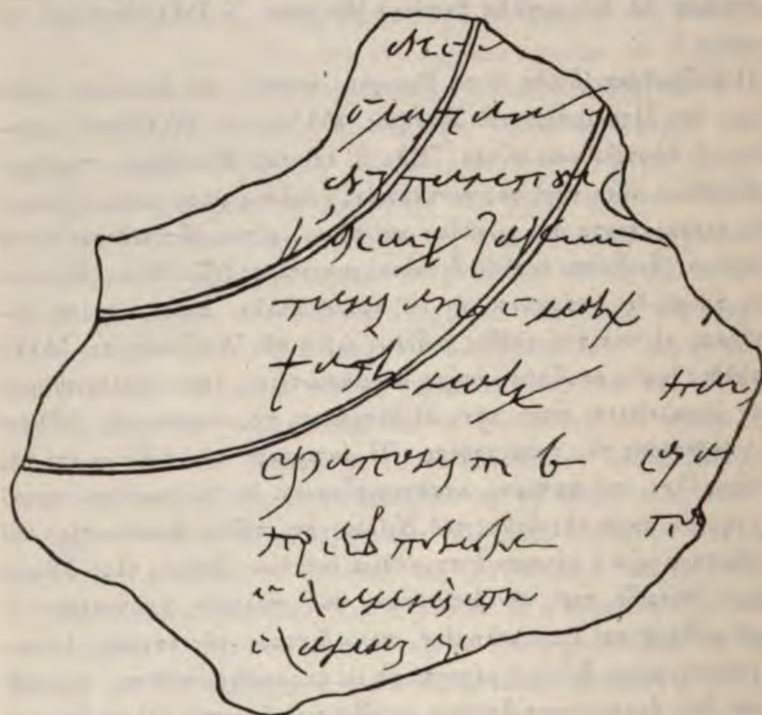
τινὸς ἀπωτέρας. Αἱ πνευματικαὶ λοιπὸν ἀνάγκαι τῆς ἀλεξανδρινῆς κοινωνίας ἐπὶ τῶν Λαγιδῶν συνωψίζοντο εἰς δύο τινά, εἰς τὴν περισυλλογὴν τοῦ πλουσίου κόσμου τῶν ποικιλωτάτων συγγραφῶν, ἃς εἶχον κληροδοτήσει εἰς τοὺς Ἕλληνας οἱ παρελθόντες αἰῶνες, καὶ εἰς τὴν ἑρμηνευτικὴν καὶ κριτικὴν μελέτην τῶν ἐκκρίτων προϊόντων τῆς παλαιοτέρας ἐκείνης παραγωγῆς. Πρὸς τὰς ἀνάγκας δὲ ταύτας ἀνταπεκρίνοντο καὶ ταύτας ἐπεζήτουν νὰ πληρώσωσι διὰ τῆς ἡγεμονικῆς τῶν Πτολεμαίων προστασίας τὰ δύο μεγάλα βασιλικὰ ἱδρύματα, ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Μουσεῖον.

Ἡ Βιβλιοθήκη ἱδρύθη ἐν τῷ Βρουχείῳ πλησίον τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ἀλλ' εἰς τὸν Φιλάδελφον χρεωστεῖται ἡ ἀποτελείωσις αὐτῆς. Ἤδη δ' ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου περιεῖχεν ἡ βιβλιοθήκη αὕτη περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας χειρογράφων βιβλίων ἐκτὸς τεσσαράκοντα δύο χιλιάδων καὶ πλέον, αἵτινες ἀπετέθησαν εἰς τὸ Σεράπειον, ἱδρυθείσης ἐν αὐτῷ δευτέρας μικροτέρας βιβλιοθήκης. Καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ πολλαὶ πόλεις ἔχουσαι βιβλιοθήκας μὲ τοσοῦτο πλῆθος βιβλίων ὡς ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο ἀποβαίνει ἀκόμη θαυμασιώτερον, ὅταν ἀναλογισθῶμεν πόσον μεγαλείτεραι ἦσαν τότε αἱ δυσχέρειαι τῆς παρασκευῆς βιβλίων μὴ ὑπαρχούσης τῆς τυπογραφίας. Ἡ ἀντιγραφὴ τῶν βιβλίων ἐπὶ τῆς συνήθους ὕλης, τοῦ παπύρου, κατασκευαζομένου ἐκ τοῦ ὁμωνύμου φυτοῦ ὅπερ ἐφύετο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου, ἦτο πολλῷ δυσκολωτέρα καὶ πολυδαπανωτέρα ἢ σήμερον ἡ προμήθεια ἐντύπων. Κόσμος ὅλος βιβλιογράφων διέτριβε περὶ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν παλαιῶν χειρογράφων ἐν γραφῇ καθαρᾷ καὶ ἐπιμεμελημένῃ, πολὺ διαφόρῳ τῆς ταχείας ἐκείνης καὶ ἐπισεσυρμένης δι' ἧς ἐγράφοντο τὰ εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀναφερόμενα δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα καὶ τὰ ὄστρακα τὰ συνήθως περιέχοντα ἀποδείξεις πληρωμῶν. Ἕκαστον δὲ βιβλίον ἀπετελεῖτο ἐκ πολλῶν στενομάκρων τεμαχίων παπύρου, ἐπικολλωμένων πρὸς ἄλληλα, συστρεφόμενον δὲ εἰς σχῆμα κυλίνδρου ἀπετίθετο εἰς τὰς θήκας. Πολλάκις δὲ μία καὶ μόνη συγγραφὴ ἐκτενὴς ἀπηρτίζετο ἐκ πολλῶν τοιούτων κυλινδρικῶν τόμων.

Ὁ ζῆλος τῶν Πτολεμαίων ὑπὲρ αὐξήσεως τῆς βιβλιοθήκης ἦτο τοιοῦτος, ὥστε τὰ βιβλία αὐτῆς, ἐν οἷς ὑπῆρχον πλὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακά, λατ[illegible] ἔφθασαν μέχρις ἑπτακοσίων χιλιάδων, συμ[illegible] ὤν. Τινὲς δὲ τῶν βασιλέων

ἦσαν αὐτόχρημα βιβλιομανεῖς, ὁποῖος ὁ Ἐπιφανὴς, ὅςτις ἐδανείσθη μὲν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ ἐπὶ τοῦ ῥήτορος Λυκούργου συνταχθὲν ἐπίσημον ἀντίγραφον τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν, καὶ κατέθηκεν ὡς ἐνέχυρον εἰκοσακιςχίλια τάλαντα, ἀλλὰ προετίμησεν ὅμως νὰ κρατήσῃ τὸ περιφανὲς ἐκεῖνο χειρόγραφον, ἀμεριμνῶν περὶ τοῦ καταβληθέντος χρήματος.

Οἱ Λαγίδαι δὲν ἐφρόντισαν μόνον περὶ τῆς συναγωγῆς τῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ περὶ ἀνδρῶν ἀξίων νὰ προστῶσι τοιούτου πνευματικοῦ κέν-

ΟΣΤΡΑΚΟΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ

τρου, ὁποῖον ἀπέβη ἡ Βιβλιοθήκη. Ἡ διάταξις τῆς βιβλιοθήκης, ἡ σύνταξις τῶν καταλόγων αὐτῆς, ἡ διαφώτισις τῶν συλλεχθέντων ἔργων καὶ τοῦ βίου τῶν συγγραφέων ἤγαγον τοὺς ἐπιφανεῖς βιβλιοθηκαρίους εἰς μελέτας κριτικὰς καὶ φιλολογικὰς, αἵτινες ἐλάμπρυναν τὴν ἀλεξανδρινὴν φιλολογίαν. Ἀλησμόνητα θὰ μείνωσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων τὰ ὀνόματα τῶν σοφῶν ἐκείνων βιβλιοθηκαρίων, Ζηνοδότου τοῦ Ἐφεσίου, Καλλιμάχου καὶ Ἐρατοσθένους τῶν Κυρηναίων, Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου καὶ μάλιστα τῶν δύο κορυφῶν τῆς ἀλεξανδρινῆς

σοφίας, Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ Ἀριστάρχου τοῦ ἐκ Σαμοθρᾴκης, ὅςτις δικαίως ἐπεκλήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ *κορυφαῖος τῶν γραμματικῶν*.

Ἡ Βιβλιοθήκη εὑρίσκετο εἰς στενὸν σύνδεσμον πρὸς τὸ παρακείμενον Μουσεῖον, ὅπερ, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ὄνομά του, ἦτο ἀληθὲς ἱερὸν τῶν Μουσῶν. Τὸ Μουσεῖον δὲν ἦτο καλλιτεχνικὴ συλλογή, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῆς σημερινῆς χρήσεως τῆς λέξεως, ἀλλὰ καθίδρυμα ἐπιστημονικόν, ὅπερ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ νεώτερα πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀκαδημίας. Ἐν ᾧ ἡ Βιβλιοθήκη ἐχρησίμευε διὰ τὰς θεωρητικὰς μελέτας τῶν σοφῶν τῶν περιστοιχιζόντων τὴν βασιλείαν, τὸ Μουσεῖον προεβίβαζε διὰ παντὸς τρόπου τὰς πρακτικὰς αὐτῶν γνώσεις, καὶ ἐγίνετο κέντρον παντοίων πειραματισμῶν. Ἡ χειρουργικὴ ἀπησχόλει ἐπισήμους ἰατρούς, ὧν ἡ φήμη ἐξικνεῖτο πολὺ μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας. Ζῷα ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τῆς γῆς κομιζόμενα ἐτρέφοντο χάριν μελέτης καὶ θέας ὡς ἐν κήπῳ ζῳολογικῷ. Ἐγίνοντο ἐγκλιματισμοὶ σπανίων φυτῶν, ἐν ἑτέροις τόποις φυομένων, ὡς ἐν κήπῳ βοτανικῷ. Ὁ οὐρανὸς ἐμελετᾶτο ἀπὸ ἰδίων κατασκευασμάτων ὡς ἐξ ἀστεροσκοπείου.

Οὕτως ἡ βασιλικὴ μεγαλοδωρία τῶν Πτολεμαίων ἵδρυσεν ἐν μέσῃ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ κέντρον ἐπιφανὲς πάσης ἐπιστήμης. Λόγιοι διακεκριμένοι διῃτῶντο ἐν τῷ Μουσείῳ, λαμβάνοντες ἀξίαν λόγου ἀντιμισθίαν, καθιστῶσαν εἰς αὐτοὺς ἄνετον τὸν βίον. Ἀπηλλαγμένοι πάσης βιωτικῆς μερίμνης, ἔζων χάριν τῆς ἐπιστήμης, συζητοῦντες ἐν ταῖς κοιναῖς αὐτῶν συνεδρίαις ἢ κατὰ τὸ φαιδρὸν συσσίτιον ἢ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν συνδένδρων τοῦ Μουσείου δρόμων καὶ ἐν ταῖς κεκαλυμμέναις αὐτοῦ στοαῖς ἐπιστημονικὰ ἢ γραμματικὰ θέματα. Καὶ εἶνε μὲν δυστυχῶς ἀληθές, ὅτι ἐνίοτε ἐν τῇ ὑπὸ συζητήσεων κεκορεσμένῃ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ οἱ τρόφιμοι τοῦ Μουσείου δὲν ὤκνουν νὰ ἐξαντλῶσι τὸ πνεῦμα εἰς σοφιστικὰς ψευδεπιδείξεις ἢ νὰ κατέρχωνται εἰς μικρολόγους ἀντεγκλήσεις περὶ τοῦ γυναικείου ὀνόματος ὅπερ ἔφερεν ὁ Ἀχιλλεὺς ὅτε ἐκρύπτετο ἐν Σκύρῳ ὡς κόρη μεταξὺ τῶν θυγατέρων τοῦ Λυκομήδους. Οὐδὲ δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι κατώρθονον πάντοτε οἱ μισθωτοὶ ἐκεῖνοι τῶν Πτολεμαίων νἀποφεύγωσι τὴν ἔριν καὶ τὴν ἀργολογίαν, τὸ σκάνδαλον καὶ τὴν ἀκοσμίαν. Ἀλλ' αἱ ἀνοίκειοι αὗται παρεκτροπαὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπισκιάσωσι τὴν αἴγλην, ἣν ἐσκόρπιζ[illegible] ...ινὸν Μουσεῖον ἰδίως ἐπὶ τῶν πρώτων Πτο[illegible] ...ν τῶν σοφῶν ἑρμηνευ-

τῶν τῆς κλασικῆς παιδείας τῶν Ἑλλήνων, τῶν περιλαλήτων ἐκείνων διδασκάλων τῆς ἐπιστήμης, πρὸς οὓς συνέρρεον ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος ὥριμοι νεανίαι, ὅπως ἐν συνδιαλέξεσι μετὰ τῶν καθηγεμόνων ἐκείνων τῆς διδασκαλίας ἢ δι' ἀκροάσεως τῶν σοφῶν αὐτῶν μαθημάτων γείνωσί ποτε ἐνάμιλλοι τῶν διδασκάλων.

Διὰ τῆς φιλομούσου στοργῆς, μεθ' ἧς οἱ Πτολεμαῖοι ἐπροστάτευσαν τὰ γράμματα, ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀντικατέστησε τὰς Ἀθήνας τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Σοφοὶ βιβλιοθηκάριοι ἡρμήνευον τὸν Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς καὶ παρεῖχον δείγματα ἐπιφανῆ τῆς γραμματικῆς αὐτῶν δεινότητος καὶ τῆς κριτικῆς δεξιότητος. Ὁ Ἐρατοσθένης ἐπειρᾶτο νὰ ἱδρύσῃ τὴν χρονολογίαν ἐπὶ ἀσφαλῶν ἐπιστημονικῶν βάσεων. Ὁ Εὐκλείδης συνέγραφε τὰ Στοιχεῖα τῶν καθαρῶν μαθηματικῶν, ἅτινα εἶνε ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον πολύτιμα διὰ τὴν γεωμετρικὴν ἔρευναν. Ὁ Ἄρατος ἐνέτεινεν ἐν τοῖς Φαινομένοις του εἰς ἑξαμέτρους τὴν ἀστρονομίαν. Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ἔψαλλε τὸν πλοῦν τῶν Ἀργοναυτῶν. Ὁ Καλλίμαχος ἐξύμνει τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν Κῶν, τὴν κοιτίδα Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἣν παρέβαλλε πρὸς τὴν Δῆλον, τὴν γενέτειραν τοῦ φωτοβόλου Ἀπόλλωνος. Λυκόφρων ὁ Χαλκιδεὺς ἐποίει τὸ σκοτεινόν του δρᾶμα, τὴν Ἀλεξάνδραν. Ὁ ἔρως ἐνέπνεε τὰ ποιμενικὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου καὶ ἔδιδε τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὴν ἐρωτικὴν μυθιστορίαν, ἥτις ἔμελλε ν᾽ἀναπτυχθῇ ἀργότερον. Οὐδὲ περιωρίσθη ἡ φιλολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ κίνησις εἰς μόνους τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οἱ Πτολεμαῖοι κατώρθωσαν νὰ γείνῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὄργανον καὶ ἀλλοφύλων συγγραφέων, ὑπὸ τὰς εἰσηγήσεις αὐτῶν γραφόντων ἢ ἐξελληνιζόντων ἀλλογλώσσους συγγραφάς. Καὶ βλέπομεν τὸν Αἰγύπτιον Μανέθωνα μεταδίδοντα εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ πορίσματα τῆς μελέτης του περὶ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων καὶ Ἰουδαίους λογίους μεταφέροντας εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ καθιστῶντας αὐτὰ γνώριμα εἰς ἑκατομμύρια ἀνθρώπων διὰ τῆς μεταφράσεως ἐκείνης, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τῶν Ἑβδομήκοντα.

Ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἀπέσβεσε τὴν λάμψιν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀλλ
ἔστησε τὸν θρόνον του ἐν τῇ περιφανεῖ πόλει τῶν γραμμάτων ὡς διά
δοχος τῆς ἀρχαίας παιδείας. Ἡ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Μουσεῖον ἐβίωσ
σχεδὸν μίαν ὅλην χιλιετηρίδα μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἡ ἄλω
τῆς πόλεως τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Λαγιδῶν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἔ
τέρμα εἰς τὴν παλαιὰν εὔκλειαν. Ἡ δὲ θρυλουμένη πυρπόλησις τῆς

ξανδρινῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ καλίφου 'Ομὰρ, τοῦ 'Αμροῦ, ἐν ἔτει 642 π. Χ. ὑπῆρξεν ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ θλιβεροῦ δράματος καθ' οὓς χρόνους ἤδη πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις.

ε'

Τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν.

'Ως ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς Πελοποννήσου δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἄνευ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Ἄργους, οὕτω τοὺς χρόνους τῶν ἐπιγόνων διακατέχει ὁ μέγας ἀνταγωνισμὸς τῶν Σελευκιδῶν καὶ Λαγιδῶν, ὃν εἴδομεν στρεφόμενον κυρίως περὶ τὴν κατοχὴν τῆς Κοίλης Συρίας.

'Εγνωρίσαμεν ἤδη διὰ μακρῶν τὸν γενναῖον ἱδρυτὴν τοῦ βασιλείου τῆς 'Ασίας, Σέλευκον τὸν υἱὸν τοῦ 'Αντιόχου καὶ τῆς Λαοδίκης. Συμπολεμήσας μετὰ τοῦ 'Αλεξάνδρου, ἤρχισεν ἱδρύων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσεν ἡ κατόπιν ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ τῶν Σελευκιδῶν, ἀφ' οὗ χρόνου προεχειρίσθη σατράπης τῆς Βαβυλωνίας. Ὅτε δὲ μετὰ τοὺς ἐν τῇ κυπριακῇ Σαλαμῖνι ἀγῶνας ὁ 'Αντίγονος καὶ ὁ Δημήτριος περιεβλήθησαν τὸ βασιλικὸν διάδημα, ὁ Σέλευκος ὑπῆρξεν ἐξ ἐκείνων οἵτινες προςέλαβον τῷ 306 π. Χ. τὸν τίτλον βασιλέως. Μετὰ πέντε ἔτη νικῶν ἐν Ἴψῳ βλέπει πίπτοντα τὸν γηραιὸν αὐτοῦ ἀντίπαλον, τὸν 'Αντίγονον. Δικαίως δ' ἐπικληθεὶς Νικάτωρ, ἀναγκάζεται μετὰ εἴκοσιν ἔτη νὰ στρέψῃ τὰ ὅπλα κατ' αὐτοῦ τοῦ ἐν Ἴψῳ συναγωνιστοῦ, τοῦ Λυσιμάχου, ὅςτις τελευτᾷ τὸν βίον ἐν τῇ ἀτυχεῖ κατὰ τὸ Κόρου πεδίον μάχῃ (281 π. Χ.), δι' ἧς περιέρχεται εἰς τὸν Σέλευκον καὶ ἡ δυτικὴ Μικρὰ 'Ασία. 'Ο Νικάτωρ ὀνειροπολεῖ ἤδη ἐν ἐσχάτῳ γήρατι τὸ στέμμα τῆς Μακεδονίας, καὶ ἴσως ἤθελε καθεσθῇ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου τοῦ 'Αλεξάνδρου, ἂν μὴ ἔπιπτεν ὑπὸ τῆς δολοφόνου χειρὸς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ.

'Ο Σέλευκος ἠδύνατο νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν του κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦ βίου του χρόνον εἰς τὴν Μικρὰν 'Ασίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, ἐπειδὴ ὀλίγα ἤδη ἔτη μετὰ τὴν ἐν Ἴψῳ μάχην τῷ 292 π. Χ. εἶχε παραχωρήσει εἰς τὸν υἱὸν 'Αντίοχον τὰς ἄνω σατ[illegible]νοῦς του βασιλείου, ἤτοι τὰς πέραν τοῦ Τίγριδο[illegible] τοῦ 'Ιαξάρτου, ὧν κυριώταται ἡ Μηδία καὶ ἡ

ἑαυτὸν τὰς ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου. Οὐδ' ἦσαν αἱ χῶραι ἐκεῖναι τὸ μόνον πρὸς τὸν υἱὸν δῶρον τοῦ συνετοῦ καὶ φιλοστόργου πατρός. Ἀλλ' ἰδὼν ὁ Σέλευκος τὸν Ἀντίοχον διακαιόμενον ὑπὸ δεινοῦ ἐρωτικοῦ πάθους πρὸς τὴν ὡραίαν αὐτοῦ μητρυιὰν Στρατονίκην, ἐπείσθη εἰς τοῦ ἰατροῦ Ἐρασιστράτου τὴν συμβουλὴν, καὶ παρεχώρησεν εἰς τὸν δυςέρωτα υἱὸν τὴν ἰδίαν γυναῖκα.

Ἐν τῷ γενομένῳ χωρισμῷ τοῦ βασιλείου καταφαίνεται ἡ σύνεσις τοῦ Σελεύκου, ὅςτις συνεῖδεν, ὅτι αἱ μὲν ἄνω σατραπεῖαι εἶχόν τι τὸ ξένον καὶ ἡ συγκράτησις αὐτῶν ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου κληροδοτηθεισῶν εἰς τοὺς διαδόχους ἐπεβάλλετο μόνον ἐφ' ὅσον τοῦτο ἦτο δυνατὸν, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Τίγριδος χῶραι ἠδύναντο καὶ ἔμελλον νὰ ἐξελληνισθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ χρόνου προϊόντος καὶ νἀποτελέσωσι μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ νέου ὑπὸ τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων ἱδρυθέντος ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων ἑλληνικοῦ κόσμου. Καὶ ἀληθῶς ἤδη ἐπὶ τοῦ Σελεύκου ἀναφαίνεται ἐν Ἀσίᾳ πληθὺς πόλεων ἑλληνικῶν, φερουσῶν ὡς τὸ πλεῖστον τὰ ὀνόματα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς μητρὸς Λαοδίκης, τῶν συζύγων Ἀπάμας καὶ Στρατονίκης. Αἱ Ἀντιόχειαι δὲ αὗται καὶ Λαοδίκειαι, αἱ Ἀπάμειαι καὶ Στρατονίκειαι ἀποτελοῦσι μὲν μέρος συμπαγὲς τοῦ μεγάλου ἐκείνου κράτους τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ διασώζουσι τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους πόλεων ἑλληνικῶν αὐτονόμων, ἔχουσαι ἴδιον βίον καὶ ἰδίους ἄρχοντας καὶ κόπτουσαι ἴδιον νόμισμα. Ἐπιφανέσταται δὲ τῶν πόλεων τούτων ἀπέβησαν ἡ πρὸς τῷ Τίγρει Σελεύκεια, ἥτις κατῳκήθη μὲν ὑπὸ μεγάλου πλήθους κατοίκων, ἔγεινε δὲ ἀξιολογώτατον κέντρον ἐμπορίου, καὶ ἡ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Σελεύκου παρὰ τὸν Ὀρόντην κτισθεῖσα Ἀντιόχεια, ἥτις καὶ ἔγεινε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου ἀντὶ τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῶν Σούσων. Ἡ Ἀντιόχεια, ἐξωραϊσθεῖσα ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Σελεύκου, κατέστη ἡ πολυανθρωποτάτη καὶ μία τῶν ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἀσίας. Ἐκτεινομένη παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ πολυδίνου ποταμοῦ εἰς μῆκος ἕνεκα τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων, ἅτιν' ἀποστενοῦσι τὴν κοιλάδα τοῦ Ὀρόντου, ἦτο περιώνυμος διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονὰς, τὴν ἀφθονίαν τῶν ὑδάτων, τὴν εὐθεῖαν ῥυμοτομίαν τῶν ὑπὸ στοῶν περιβαλλομένων ὁδῶν καὶ τὸ κάλλος τῶν οἰκοδομῶν, ἀνθαμιλλωμένων πρὸς τὰς τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἡ Ἀντιόχεια προςείλκυσε διὰ ταύτας αὐτῆς τὰς ἀρετὰς τοσαῦτα πλήθη οὐ μόνον Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων καὶ ἄλλων λαῶν, ὥςτε ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρ[α]τόρων οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς πεντακοσίας χιλιάδας καὶ πλέο[ν]

῞Ενεκα δὲ τῆς ἀπαύστου ταύτης συρροῆς νέων ἐποίκων ἐπεξετάθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τέσσαρα μεγάλα τμήματα ἰδίᾳ τετειχισμένα, καὶ ἀπετελεῖτο οὕτως εἰπεῖν ἐκ τεσσάρων πόλεων, διὸ καὶ ἐκαλεῖτο *τετράπολις*. Οὐδ' ἦσαν ὀλιγώτερον προκλητικὰ τὰ προάστεια αὐτῆς, ὧν ἀληθὴς παράδεισος ἦτο ἡ μικρὸν αὐτῆς ἀπέχουσα ἀλσώδης Δάφνη.

Ἀντίοχος ὁ Α', ἀναλαμβάνων τῷ 281 π. Χ. μετὰ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς τὰς ἡνίας τοῦ κράτους ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα, εὑρέθη ἐνώπιον δυσχερειῶν δυςυπερβλήτων. Τὸ ἀπέραντον βασίλειον, ὅπερ ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὸν ὁ πατὴρ, ἐξικνούμενον ἀπὸ τῶν ἰνδικῶν ποταμῶν μέχρι τῆς Συρίας ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ Ἑλληςπόντου ἐξ ἑτέρου, οὐ μόνον περιεβάλλετο ὑπὸ ἐχθρῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐστερεῖτο ἑνότητος καὶ ἐνέκλειε τὰ σπέρματα τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς διαλύσεως. Ἡ ποντικὴ Ἡράκλεια, κεκτημένη στόλον ἀξιόμαχον καὶ συμμαχοῦσα μετὰ τοῦ Βυζαντίου, τῆς Καλχηδόνος, τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθραδάτου, δὲν ἦτο ἡ μόνη κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀντίπαλος δύναμις. Ἡ ἀποστασία ἐφαίνετο ἔχουσα τοιαύτας διαστάσεις ἐν τῇ χερσονήσῳ, ὥςτε δύο μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ἔτη ὁ Ἀντίοχος ἐλαχίστων μερῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ δεσπόζων. Οὐδ' ἠδύνατο νἀντεπεξέλθῃ ὁ Ἀντίοχος, κωλυόμενος ὑπὸ τῶν κατ' οἶκον στάσεων καὶ ἀνωμαλιῶν, ὧν ὀδυνηροτάτη ἡ ἀπώλεια τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς Συρίας, ἣν εἴδομεν κυριευομένην ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. ῞Ενεκα τοιούτων ἀτυχημάτων μὴ δυνάμενος νὰ διεκδικήσῃ ὁ Ἀντίοχος τὰ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας δικαιώματά του, ἐσυνθηκολόγησε μετ' Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, καὶ αὐτὰς δὲ τὰς ἀξιώσεις του ἐπὶ τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ. ῞Απασαι δ' αὗται αἱ ὑποχωρήσεις ἦσαν ἀναγκαῖαι, ὅπως σωθῇ ὁ Ἀντίοχος ἀπὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου, ὅςτις ἠπείλει τὴν μικρασιατικὴν χερσόνησον, εἰς ἣν ἐφαίνετο ἤδη περιοριζόμενον τὸ μέγα βασίλειον τοῦ Σελεύκου. Ὁ ἐπικίνδυνος οὗτος πολέμιος ἦσαν οἱ Γαλάται, οἵτινες, κληθέντες, ὡς εἴδομεν, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὑπὸ τοῦ βα[illegible]υνίας Νικομήδους, εἶχον ἔκτοτε ἀποκτήσει μεγάλην δύ[illegible]ήσῳ, ἧς εἶχον καταστῇ φοβερὰ μάστιξ. [illegible]γάλης νίκης, περιώρισεν αὐτοὺ[illegible]ήνων

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Α'

τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τοῦ ἐπωνύμου τοῦ *Σωτῆρος*. Ἀλλὰ βραχεῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τῆς νίκης ταύτης ἡσυχία τοῦ Ἀντιόχου, ὅςτις μετ' οὐ πολὺ ἀνελάμβανε πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον τὸν μέγαν ἐκεῖνον ὑπὲρ τῆς Συρίας ἀγῶνα, ὅςτις, ὡς εἴδομεν, διήρκεσε τρία ὅλα ἔτη (266-263 π. Χ). Μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ εἰς νέον περιεπλέκετο πόλεμον ὁ γενναῖος, ἀλλ' ἀτυχὴς βασιλεὺς πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περγαμηνῶν Εὐμένη, παρ' οὗ καὶ ἡττήθη ἐν Σάρδεσιν. Ἴσως δὲ πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον συνέχεται νέα ἐνίσχυσις τῶν Γαλατῶν, πρὸς οὓς καὶ πάλιν μαχόμενος ἔπεσεν ὁ Ἀντίοχος τῷ 262 π. Χ.

Ὁ υἱὸς τοῦ Σωτῆρος Ἀντίοχος ὁ Β΄ ὁ ὑπὸ τῶν Μιλησίων, οὓς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τοῦ τυράννου Τιμάρχου, ἐπικληθεὶς Θεὸς, κατ' οὐδὲν συνετέλεσεν εἰς αὔξησιν τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν. Καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν ὑπερβολικαὶ αἱ διηγήσεις τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃς ὁ Θεὸς οὐδέποτε εὑρίσκετο νήφων καὶ εἶχε παραδώσει τὰ πράγματα τῆς πολιτείας εἰς δύο ἐπαισχύντους αὐτοῦ ἑταίρους ἐκ Κύπρου, ἡ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο ἔχει νἀναγράψῃ περὶ αὐτοῦ ἢ ὠμότητας καὶ ἀποτυχίας. Ἅπαξ μόνον φαίνεται μειδιῶσα εἰς αὐτὸν ἡ τύχη, ὅτε ἐπειράθη νἀνορθώσῃ τὴν ἰσχὺν τῶν Σελευκιδῶν κατὰ τὰ νότια τῆς Θρᾴκης. Ἄλλως δὲ γνωρίζομεν ἤδη τὴν ἀτυχῆ παρ' αὐτοῦ διεξαγωγὴν τοῦ δευτέρου συριακοῦ πολέμου, ὅςτις ἔληξε τῷ 248 π. Χ. διὰ τοῦ γάμου τοῦ Ἀντιόχου μετὰ τῆς θυγατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου Βερενίκης καὶ τῆς ἐκδιώξεως τῆς πρώτης συζύγου Λαοδίκης καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς. Θανόντος δὲ τοῦ Πτολεμαίου ὁ Θεὸς ἀνεκάλεσε τὴν Λαοδίκην παρ' ἑαυτῷ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐκεῖνος μὲν ἐδηλητηριάζετο, ἡ δὲ Βερενίκη ὑπέκυπτεν εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκδίκησιν τῆς Λαοδίκης, φονευομένη οἰκτρῶς μετὰ τοῦ ἀνηλίκου αὐτῆς τέκνου (247 π. Χ.).

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Β΄

Ἡ βασιλεία τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ Ἀντιόχου, Σελεύκου Β΄ τοῦ Καλλινίκου (247-227 π. Χ.) καὶ Σελεύκου Γ΄ τοῦ Σωτῆρος (227-22[illegible] π. Χ.) ὑπῆρξέ τις μεταβατική. Ἡ Συρία εἶχε περιστῆ, ὡς εἴδομεν κατὰ τὸν τρίτον συριακὸν πόλεμον εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Αἱ ἐπιφανεῖς νῖκαι Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καὶ ἡ μεταξὺ Σελεύκου τοῦ Β΄ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος διάσπασις ἐκλόνησαν τὸ κράτος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε εἶνε θαῦμα πῶς τοῦτο δὲν συνετρίβη καθ' ὁλοκληρίαν, ἀλλὰ περιεσώθη ἐκ τοῦ σχεδὸν ἀναποφεύκτου ὀλέθρου. Σέλευκος Γ΄ ὁ Κεραυνὸς ἢ Σωτὴρ δὲν ἠδυνήθη κατὰ τὸν χρόνον τῆς τρι-

τοῦς βασιλείας του νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ζημίας ἃς ὑπέστη τὸ βασίλειον ἐπὶ τοῦ πατρός του. Καθ' ὃν δὲ χρόνον εἶχε διαβῆ τὸν Ταῦρον καὶ ἀντεπεξῆλθε μετ' ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Περγαμηνῶν, οἵτινες εἶχον ἀφαιρέσει μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν, ἔπεσεν ἐν Φρυγίᾳ δολοφονηθείς.

ς'

'Αντίοχος ὁ μέγας.

'Η ἀνόρθωσις τοῦ βασιλείου ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν γενναῖον διάδοχον Σελεύκου τοῦ Γ', τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ 'Αντίοχον τὸν Γ', ὅςτις μετὰ βραχὺ διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ἠξιοῦτο τῆς ἐπωνυμίας *Μέγας*. 'Ο 'Αντίοχος διέτριβεν ἐν Σελευκείᾳ τῇ πρὸς Τίγρει, πλησίον τῶν ἄνω σατραπειῶν, ὅτε ἦλθεν εἰς αὐτὸν ἡ κλῆσις τοῦ στρατοῦ, ὅςτις περιεστοίχιζε τὸν δολοφονηθέντα αὐτοῦ ἀδελφόν. Σπεύσας δ' ἐκ τῆς Σελευκείας εἰς τὴν Συρίαν, ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Μηδίας

ΝΟΜΙΣΜΑ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΤΟΥ Γ'

καὶ τῆς Περσίας εἰς δύο ἀδελφούς, τὸν Μόλωνα καὶ 'Αλέξανδρον, ἐν ᾧ αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου χῶραι τῆς Μικρᾶς 'Ασίας ἐπετράπησαν εἰς τὸν ἐκ μητρὸς αὐτοῦ θεῖον, τὸν 'Αχαιόν, ὅςτις, μετὰ τόλμης καὶ ταχύτητος ἐργασθείς, εἶχεν ὑποτάξει αὐτὰς εἰς τὸ βασίλειον, περιστείλας μὲν εἰς μικρὰν δύναμιν τὸν ῎Ατταλον, ἐμπνεύσας δὲ φόβους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην. 'Αλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ τυφλὴ τοῦ νεαροῦ βασιλέως πίστις πρὸς τὸν Κᾶρα 'Ερμείαν περιέστησε τὰ τοῦ βασιλείου εἰς μεγάλους κινδύνους. 'Ο 'Ερμείας, εἰς ὃν ἤδη Σέλευκος ὁ Γ' εἶχεν ἀναθέσει τὰ τῆς διοικήσεως πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Ταύρου, εἶχεν ἀποκτήσει ἔκτοτε μεγάλην δύναμιν, καὶ εἶχε καταστῆ φοβερὸς καὶ μισητὸς διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ καὶ τὸν δόλο[illegible] τερικοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλείου προςετέ[illegible] δὲ κινδυνωδέστατον χαρακτῆρα πρ[illegible]

Περσίᾳ, ὅπου ὁ Μόλων καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπροκαλύπτως ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀντιόχου. Ἡ ἀποστασία αὕτη ἀπῄτει ταχυτάτην ἀντενέργειαν. Καὶ ὅμως ὁ Ἀντίοχος, πειθόμενος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἑρμείου, ἀντὶ νὰ στρατεύσῃ αὐτὸς εἰς τὰς ἄνω σατραπείας, ἐναντίον μὲν τοῦ Μόλωνος καὶ Ἀλεξάνδρου ἔστειλε στρατιὰν ὑπὸ τὸν Ξένωνα καὶ τὸν Θεόδοτον, αὐτὸς δ' ἐμελέτα νὰ τραπῇ ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κοίλης Συρίας. Καὶ οἱ μὲν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας σταλέντες στρατηγοὶ ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν ἀποστατῶν, ἡ δ' ἐπανάστασις ἐξηπλοῦτο, καὶ αὐτὴ ἡ Σελεύκεια μόλις ἐσώθη ἀπὸ τῶν νικηφόρων ὅπλων τοῦ Μόλωνος. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα, ἐπιμένοντος τοῦ Ἑρμείου, ὁ Ἀντίοχος ἔστειλε νέαν στρατιὰν ἐναντίον τοῦ Μόλωνος, αὐτὸς δ' ἐτράπη πρὸς τὴν Συρίαν. Μόνον δὲ ὅτε, προςκρούσας εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Αἰτωλοῦ Θεοδότου, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του ὅλην εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς ἀποστασίας, ἥτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε λάβει μεγίστας διαστάσεις. Οὐ μόνον ἡ Σελεύκεια εἶχε πέσει, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ Βαβυλωνία καὶ ἡ Μεσοποταμία εἶχον προςχωρήσει εἰς τὸν νικητὴν Μόλωνα. Τὸ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν Ἀντιοχείᾳ συγκληθὲν συνέδριον ἀπεφάσισε τότε τὴν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν ἐκστρατείαν, ἥτις καὶ ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀντιόχου, ἀπολήξασα εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Μόλωνος καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἐπιτυχίαν ὁ Ἀντίοχος κατώρθωσε νἀπαλλαγῇ τοῦ Ἑρμείου. Ἡ δολοφονία τοῦ πανισχύρου ἐκείνου πρωθυπουργοῦ ἄφινεν ἀδέσμευτον τὸν βασιλέα, ὅςτις ἠδύνατο πλέον νὰ διοικήσῃ τὸ βασίλειον κατὰ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐμπνεύσεις. Εἶχε δὲ τὸ κράτος ἀληθῶς ἀνάγκην στιβαρᾶς χειρός, ἥτις νὰ συνενώσῃ καὶ συγκρατήσῃ τὰ ὑπὸ τῶν στάσεων διεσπασμένα αὐτοῦ μέλη. Οὐχ ἧττον σπουδαία τῆς ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ Παρθυαίᾳ ἀποστασίας ἦτο ἡ αὐθαίρετος καὶ τολμηρὰ ἀπιστία τοῦ Ἀχαιοῦ, ὅςτις εἶχεν ἐγκαθιδρύσει ἰδίαν ἀρχὴν ἐν τοῖς ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου. Ὁ Ἀντίοχος, συμμαχήσας μετ' Ἀττάλου τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου, εἰς ὃν ὁ Ἀχαιὸς παρεῖχε πράγματα οὐχ ἧττον ἢ εἰς τὸν Σελευκίδην, ἐπολιόρκησε τὸν θρασὺν ἀποστάτην ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Σάρδεων. Καὶ προςεπάθησε μὲν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Φιλοπάτωρ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ πολιορκουμένου· ἀλλ' οἱ δύο Κρῆτες, εἰς οὓς ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς φυγαδεύσεως τοῦ εὐνοουμένου του, ἀντὶ νὰ σώσωσι

τὸν Ἀχαιὸν παρέδωκαν αὐτὸν προδοτικῶς εἰς τὸν Ἀντίοχον. Ὁ δὲ ταλαίπωρος υἱὸς τοῦ Ἀνδρομάχου κατ' ἀπόφασιν τοῦ πολεμικοῦ συνεδρίου πρῶτον μὲν ἠκρωτηριάσθη, μετὰ δὲ ταῦτα, ἀποτμηθείσης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, κατερράφη εἰς ἀσκὸν ὄνειον καὶ ἀνεσταυρώθη, σκληροτάτην ὑφιστάμενος τιμωρίαν ἐπὶ τῇ ἀποστασίᾳ.

Ἡ νέα αὕτη ἐπιτυχία τοῦ Ἀντιόχου ἐνίσχυσεν αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε ἠδύνατο ἤδη νὰ τραπῇ ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Ἐπωφελούμενος δ' ἐκ τῆς ἀδυναμίας, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ ἀντίπαλον κράτος ἐπὶ τῶν ἀναξίων διαδόχων τοῦ Εὐεργέτου, Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος καὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ βοηθούμενος ἐκ τῆς συμμαχίας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους, ὡς εἴδομεν, νὰ γείνῃ κύριος τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Οὕτω δὲ ἡ παρὰ τὸ Πάνειον μεγάλη νίκη (198 π. Χ.) ἐπέστεψε τὸ νικηφόρον στάδιον τοῦ φιλοπολέμου βασιλέως, ὅςτις οὐ μόνον τὸν Μόλωνα καὶ Ἀχαιὸν εἶχε καταβάλει καὶ εἰς τὴν Παρθυαίαν εἶχεν εἰσελάσει καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Ἰνδικῆς εἶχε προχωρήσει, ἀλλὰ καὶ ἠδυνήθη νἀποκαστήσῃ τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν γοητείαν τοῦ ἀσιατικοῦ κράτους, θριαμβεύσας ἐν αὐταῖς ἐκείναις ταῖς χώραις, δι' ἃς καὶ οἱ προκάτοχοί του καὶ αὐτὸς οὐ μικρὰς εἶχον ὑποστῆ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ζημίας καὶ ἥττας.

Καὶ ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἔντιμος εἰρήνη ἡ ἐπακολουθήσασα εἰς τὴν ἐν Πανείῳ νίκην δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ τελευταία τῶν ἐπιτυχιῶν Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. Ἕνεκα τῆς ὀλίγης εἰλικρινείας, μεθ' ἧς οὗτος εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ συμμάχου Φιλίππου, κυρίως εἰς μόνον τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον ἀποβλέπων, ἐξησθένησε μὲν ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀγῶνι ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἐντεῦθεν ἐπῆλθε καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀντιόχου ἡ ἐξασθένησις. Ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσίας προέβη τὸ ἐπόμενον ἔτος τῆς ἐν Πανείῳ νίκης (197 π. Χ.) εἰς τὴν δι' ἰσχυροῦ στόλου κατάληψιν τῶν κατὰ τὴν νοτίαν καὶ δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χωρῶν, αἵτινες ἄλλοτε ἀνῆκον εἰς τὴν Αἴγυπτον, μικροῦ δεῖν εὑρέθη ἀντιμέτωπος τῶν Ῥωμαίων, ὑπερασπιζομένων τὰ κινδυνεύοντα συμφέροντα τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν βασιλέων τοῦ Περγάμου. Καὶ ἀπεσοβήθη μὲν μέχρι τινὸς οὗτος ὁ κίνδυνος, μάλιστα δὲ ἠδυνήθη ὁ Ἀντίοχος νὰ διαβῇ ἀκώλυτος καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ἐον
χερσονήσῳ καὶ τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Θρᾴκης, ἀγω
καταστάσεως τοῦ βασιλείου τοῦ Λυσιμάχου,

εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σελεύκου τοῦ νικήσαντος τὸν Λυσίμαχον. Ἀλλ' ἡ ῥῆξις ἔβαινεν ἀκράτητος ἰδίως ἀφ' οὗ χρόνου ὁ ἡττημένος τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς Ἀννίβας κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀντίοχον καὶ διενήργει κοινὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὁ μὲν κοινὸς κίνδυνος τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς ἀναφανείσης νέας ταύτης κραταιᾶς δυνάμεως ἦτο φανερός. Ἀλλὰ τὰ συμφέροντα ἦσαν τοσοῦτον ἀφεστῶτα, τὸ δὲ προσωπεῖον τῆς Ῥώμης, ἥτις παρουσιάζετο ὡς προστάτις καὶ πρόμαχος τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων, οὕτως ἑλκυστικόν, ὥστε ὁ Ἀντίοχος εὑρέθη σχεδὸν ἀπομεμονωμένος. Ἐθεώρησε λοιπὸν συμφέρον νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπείκων εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες εἶχον ἀναλάβει τὸν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἀγῶνα, ἀντὶ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν γνώμην τοῦ Ἀννίβου, ὅστις ὀλίγας μόνον ἐζήτει δυνάμεις ὅπως μεταστήσῃ τὸν πόλεμον εἰς αὐτὴν τὴν Ῥώμην.

ΙΠΠΕΥΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

Ὁ Ἀντίοχος, διαβαίνων τὸν χειμῶνα τοῦ 192 π. Χ. εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ δεκακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐστερεῖτο σπουδαιοτάτου συμμάχου. Ὁ Φίλιππος, ὅστις ἠδύνατο μεγάλως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀγῶνος, ἐνθυμούμενος τὴν προτέραν τοῦ Ἀντιόχου πρὸς αὐτὸν ἀπιστίαν, ἔχων δὲ καὶ νέας ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατ' αὐτοῦ, ἐτάχθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἕνεκα δὲ τῆς στάσεως ταύτης τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς ψυχρᾶς συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἀντίοχος ἠδυνήθη μὲν νὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Χαλκίδα, ἀλλὰ κατὰ τἆλλα διέτρεχεν ἀσκόπως τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸν μὲν πόλεμον διεξῆγε διὰ τῆς μελάνης καὶ τοῦ καλάμου μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων, ἐπεδίδετο δ' ἐν Χαλκίδι εἰς φαιδρὰ συμπόσια καὶ εἰς γαμηλίους πανηγύρεις. Ἀπ' ἐναντίας δὲ στερρὰ καὶ ἀκμαία προέβαινεν ἡ στρατιὰ τῶν

Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν γενναῖον στρατηγὸν Μάνιον Ἀκίλιον Γλαβρίωνα, ὅςτις ἡγεῖτο πεζῶν καὶ ἱππέων περὶ τοὺς τεσσαρακοντακιςχιλίους. Αἱ θεσσαλικαὶ πόλεις ὅσαι εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου δὲν ἀνθίστανται εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ῥωμαϊκῶν λεγεώνων, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσίας μετ' οὐ πολὺ νικᾶται μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Αἰτωλῶν κατὰ τὰς Θερμοπύλας (191 π. Χ.). Τραυματίας δὲ σώζεται μετὰ πεντακοσίων μόλις στρατιωτῶν. Ἐκ δὲ τῆς Εὐβοίας ἔπλευσεν ὁ Ἀντίοχος ταχὺς εἰς τὴν Ἔφεσον, ἀφίνων εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀπέλπιδος πολέμου καὶ σπεύδων νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ κράτους.

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

Μετ' οὐ πολὺ ἐνεφανίζετο εἰς τὴν Ἀσίαν ῥωμαϊκὸς στόλος, ὅςτις καὶ ἐνίκα δὶς τὸν στόλον τοῦ Ἀντιόχου τὸ μὲν πρῶτον παρὰ τὴν Χίον (191 π. Χ.), τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος παρὰ τὴν Μυόννησον, ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας μεταξὺ Τέω καὶ Κολοφῶνος. Μετὰ τὰς τοιαύτας τῶν Ῥωμαίων κατὰ θάλασσαν νίκας ὁ Ἀντίοχος, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ τοῦ υἱοῦ Σελεύκου δεινῶς ἐστενοχώρει ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου τὸ Πέργαμον, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς Ἀσίαν διάβασιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ἡ Ῥώμη, συμμαχοῦσα μετὰ τοῦ Φιλίππου, τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου Εὐμένους καὶ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἰσχυρᾶς τῶν Ῥοδίων πολιτείας, διεβίβασεν εἰς τὴν Ἀσίαν στρατιὰν ἀξιόμαχον ὑπὸ τὴν ἀρχη-

γίαν τοῦ Λουκίου Σκιπίωνος, ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου νικητοῦ τοῦ Ἀννίβου. Εἰς μάτην ἀπεπειράθη ὁ Ἀντίοχος νἀπομακρύνῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐρχόμενος εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτούς. Πᾶσα ἀπόπειρα συμβιβασμοῦ ἀπέτυχε, τελευτῶντος δὲ τοῦ 190 π. Χ. συνηντήθησαν αἱ δύο ἀντίπαλοι στρατιαὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἕρμου παρὰ τὴν Μαγνησίαν τὴν ἐπὶ Σιπύλῳ. Περὶ τοὺς ὀγδοηκοντακισχιλίους ἄνδρας παρέταξεν ὁ Ἀντίοχος, ὧν δωδεκακισχίλιοι ἱππεῖς· μόλις δὲ εἰς τὸ ἥμισυ ἀνήρχετο ἡ ἀντιπαραταχθεῖσα στρατιὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων. Ἡ μάχη ἀπέληξεν εἰς οἰκτρὰν ἐν φοβερᾷ συγχύσει φυγὴν τῶν περὶ τὸν Ἀντίοχον καὶ εἰς ἐπιφανῆ νίκην τῶν συμμάχων. Αἱ ζημίαι τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ Εὐμένους ὑπῆρξαν ἀσήμαντοι· ἐκ δὲ τῆς στρατιᾶς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας λέγονται ἀπολεσθέντες περὶ τοὺς πεντηκοντακισχιλίους.

Βαρεῖς ἦσαν οἱ ὅροι τῆς ἀτίμου εἰρήνης, ἣν ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὁ Ἀντίοχος, ὃν δὲν τολμῶμεν πλέον νἀποκαλέσωμεν Μέγαν. Ὁ ἡττημένος βασιλεὺς παρεχώρησε τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐτοῦ κτήσεις καὶ ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ταύρου πρὸς νότον καὶ τοῦ Ἅλυος πρὸς ἀνατολάς, παρέδωκε τοὺς ἐλέφαντάς του καὶ τὰ πολεμικά του πλοῖα πλὴν δέκα καταφράκτων, καὶ ὑπεχρεώθη νὰ μὴ στρατολογήσῃ ἄνδρας ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων χωρῶν μηδὲ νὰ συγκροτήσῃ στρατιὰν μισθοφόρων· ὑπεσχέθη δὲ νἀποδώσῃ οὐ μόνον τοὺς δούλους τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων καὶ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους, ἀλλ' εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συμπολεμήσαντας ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀσίᾳ. Ἐκ τούτων ἦτο καὶ ὁ Ἀννίβας, ὃν κατώρθωσεν ὁ Ἀντίοχος νὰ φυγαδεύσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἀπέφυγεν ὅμως νὰ παραδώσῃ μετὰ τῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους σταλέντων ὁμήρων τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ υἱὸν Ἀντίοχον ὡς ἐνέχυρον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν τε ἄλλων ὅρων τῆς εἰρήνης καὶ τῶν βαρειῶν χρηματικῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἀνέλαβε διὰ τῶν συνθηκῶν. Εἰς δωδεκακισχίλια τάλαντα ἀττικοῦ ἀργυρίου ἀνήρχετο ἡ ἀποζημίωσις, ἣν ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ ὁ Ἀντίοχος εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ δώδεκα ἐτησίας δόσεις ἐκτὸς ἄλλων χορηγιῶν ψηφισθεισῶν ὑπὲρ τοῦ Εὐμένους.

Ὁ Ἀντίοχος εὐκόλως, ὡς φαίνεται, παρηγορήθη διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀπωλείας, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν οἱονεὶ διεγράφετο ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μεγάλων δυνάμεων. Ἀλλ' ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς πληρωμῆς τῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὀφειλομένων φόρων, οἵτινες δι' ἕκαστον ἔτος συν

σοῦντο εἰς ἑξήκοντα περίπου ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν, ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ τραπῇ ἐν τῷ ἐπαισθητῶς ἐλαττωθέντι κράτει εἰς πιέσεις καὶ ἱεροσυλίας, ἐξ ὧν προῆλθεν ὁ θάνατός του. Πρὶν παρέλθωσι τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης, ἀποπειρώμενος νὰ συλήσῃ ἐν τῇ Ἐλυμαΐδι, χώρᾳ τῆς Σουσιανῆς κειμένῃ πρὸς βορρᾶν τοῦ περσικοῦ κόλπου, τοὺς ἐν τῷ πλουσίῳ ναῷ τοῦ Βήλου ἀπ' αἰώνων συνεσωρευμένους θησαυρούς, ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες στασιάσαντες ἐφόνευσαν αὐτὸν σκληρῶς μετὰ βασιλείαν ἐτῶν τριάκοντα καὶ ἑπτά, ἐν μέρει μὲν ἔνδοξον, διὰ παντὸς δὲ περιπετειώδη (187 π. Χ.).

ϛ'

Οἱ τελευταῖοι Σελευκίδαι.

Ἡ ἐν Μαγνησίᾳ ἧττα Ἀντιόχου τοῦ Γ' ὑπῆρξε τραῦμα δεινὸν διὰ τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀντιόχου Σέλευκος Δ' ὁ Φιλοπάτωρ ἀνέλαβε μετὰ τοῦ θρόνου τὰς βαρείας χρηματικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πατρός. Ἕνεκα τούτων κατὰ τὴν ἄσημον αὐτοῦ δωδεκαετῆ βασιλείαν (187-175 π. Χ.) ἰσχυρότατος ὑπῆρξεν ἐν Ἀντιοχείᾳ ὁ θησαυροφύλαξ Ἡλιόδωρος, ὅστις καὶ ἐσφετερίσθη ἐπὶ βραχὺ τὸν θρόνον, φονεύσας τὸν βασιλέα.

ΣΕΛΕΥΚΟΣ Ο Δ'

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Δ'

Φονεύσας δὲ τὸν Ἡλιόδωρον ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον τῶν Σελευκιδῶν ὁ δευτερότοκος υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Γ' Ἀντίοχος ὁ Δ' ὁ ἐπικληθεὶς Ἐπιφανής, ὅστις μέχρις ἐκείνου τοῦ ἔτους διέμενεν ἐν Ῥώμῃ ὡς ὅμηρος ἀπὸ τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης. Ὁ Ἐπιφανής, μὴ θέλων νὰ ἀναγνωρίσῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀδελφῆς Κλεοπάτρας, τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, τὰς ἐπὶ τῆς Συρίας ἀξιώσεις τῶν Λαγιδῶν, ἐπεχείρησε τὸν γνωστὸν ἤδη πόλεμον, καθ' ὃν ἐνίκησε μὲν καὶ ἐζώγρησε τὸν Φιλομήτορα παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἐγκατέστησε δὲ ὡς βασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὸν Φύσκωνα (171 π. Χ.). Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτο' ... ' αὐτοῦ συνεννόησιν τῶν δύο

Πτολεμαίων, ἠγωνίζετο εὐδοκίμως καὶ εὑρίσκετο ἤδη πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ Ῥωμαίου πρεσβευτοῦ Ποπιλίου Λαίνα, κελεύοντος αὐτὸν νὰ κενώσῃ τὴν Αἴγυπτον. Ὡςεὶ δὲ μὴ ἤρκει ἡ ταπείνωσις αὕτη, ἐξερράγη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπανάστασις, ἥτις οὐ μόνον τὸν Ἐπιφανῆ, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἔμελλε νἀπασχολήσῃ, ἀναδεικνύουσα παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡρωισμὸν καὶ ἐθνικοὺς ἥρωας ἀξίους πάσης τιμῆς.

Ἡ Ἰουδαία καὶ μετὰ τὴν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου νίκην Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου ἐφαίνετο δάκνουσα μᾶλλον ἢ ἀνεχομένη τοὺς εἰς αὐτὴν ἐπιβληθέντας ὑπὸ τῶν Σελευκιδῶν χαλινούς. Παρ' ὅλην τὴν διασπορὰν πολυπληθῶν Ἰουδαίων καθ' ὅλον τὸ κράτος τοῦ Σελεύκου, ἐμπορευομένων καὶ πλουτιζομένων, δὲν εἶχε παύσει ἡ συμπάθεια τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ πρὸς τὴν πραεῖαν καὶ παντελῶς ἀνεξίθρησκον διοίκησιν τῶν Πτολεμαίων, εἰς οὓς ἀνῆκεν ἡ Ἰουδαία μέχρι τοῦ 224 π. Χ. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν Ἀντίοχος ὁ μέγας καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐδείκνυον ἀνοχὴν πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν πίστιν καὶ τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα, οἱ Ἰουδαῖοι κατέστελλον πᾶσαν ὁρμὴν ἀντιστάσεως πρὸς τοὺς νέους κυριάρχους. Ἀλλ' ὅτε Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, παρεκτρεπόμενος ἀπὸ τῆς ἀνεξιθρήσκου πολιτείας τῶν πρώτων Σελευκιδῶν, ἀνήγειρε μὲν ἐν Παλαιστίνῃ βωμοὺς εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς θεούς, ἐμόλυνε δὲ αὐτὸν τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ προςονομάσας ναὸν Διὸς Ὀλυμπίου, καὶ ἀπηγόρευσεν ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν περιτομὴν καὶ τὴν τέλεσιν τῶν ἰδιαζουσῶν εἰς αὐτοὺς ἱερῶν τελετῶν, ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ αἴσθημα ἐκορυφώθησαν εἰς τὸ ἔπακρον. Ψυχὴ δὲ τῆς ἀποστασίας ὑπῆρξεν ὁ ἱερατικὸς οἶκος τῶν Μακκαβαίων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ γενάρχου αὐτῶν ἐκαλοῦντο καὶ Ἀσμοναῖοι. Τὸ δὲ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως ἔδωκε τῷ 167 π. Χ. ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἱερεὺς Ματταθίας διὰ τοῦ φόνου ἐπάρχου τινὸς τοῦ Ἀντιόχου. Ὁ ἀγὼν τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐναντίον τοῦ Ματταθίου καὶ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τούτου τῷ 166 π. Χ. ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἰουδαϊκῆς ἀποστασίας υἱοῦ αὐτοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου ὑπῆρξεν ἀτυχής. Τὰ συριακὰ ὅπλα ὑπέστησαν οὐ μικρὰς ἥττας παρὰ τῶν Ἰουδαίων, προστατευομένων καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὅτε δὲ ὁ Ἀντίοχος ἀπέθανε τῷ 163 π. Χ. ἐν Περσίδι μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν κατὰ τοῦ ἐν Ἐλυμαΐδι ναοῦ, ὅςτις καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶχε προξενήσει τὸν ὄλεθρον, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν θάνατον τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐθεώρησαν ὡς θεϊκὴν τιμωρίαν τοῦ διώκτου των.

Εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἐν τῷ κατὰ τῶν Μακκαβαίων ἀγῶνι ἡ βασιλεία Ἀντιόχου Ε' τοῦ Εὐπάτορος, ὅςτις ἀνῆλθεν ἀνήλικος ἐπὶ τὸν θρόνον διὰ τῆς προστασίας τῶν Ῥωμαίων ἀντὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ φυλασσομένου ὡς ὁμήρου Δημητρίου τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλ' ὁ Εὐπάτωρ δὲν προέφθασε νὰ ἴδῃ τοὺς καρποὺς τῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁμολογηθεισῶν συνθηκῶν, φονευθεὶς τῷ 161 π. Χ. χάριν τοῦ Δημητρίου ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἕνδεκα.

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο Ε'

Δημήτριος ὁ υἱὸς Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος (161-151 π. Χ.) προςέλαβε τὸ ἐπώνυμον τοῦ Σωτῆρος, ἀπαλλάξας τοὺς Βαβυλωνίους ἀπὸ τῆς τυραννίδος τοῦ σατράπου Τιμάρχου καὶ ἀνακτήσας τὴν χώραν. Ὁ Δημήτριος ὑπῆρξε βασιλεὺς φιλοπόλεμος, ἐπιχειρήσας διὰ μεγάλης δραστηριότητος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἴσης ἐπιτυχίας νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Κύπρον. Ἐπαναλαβὼν δὲ τοὺς ἐναντίον τῶν Μακκαβαίων ἀγῶνας, τὸ μὲν πρῶτον ἐνίκα, πεσόντος ἔν τινι μάχῃ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα. Ἀλλ' ὁ τὸν φονευθέντα ἀρχηγὸν τῶν Ἰουδαίων διαδεχθεὶς Ἰωνάθαν, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ματταθίου, ἠδυνήθη συνετῶς νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ συριακοῦ θρόνου ἐμφυλίων ἐρίδων τοῦ Δημητρίου πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Βάλαν. Οὗτος, παρουσιαζόμενος εἰς τοὺς Συρίους ὡς υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, κατώρθωσε νὰ ἑλκύσῃ αὐτοὺς ἕνεκα τοῦ μίσους, ὅπερ ἐνέπνεεν ὁ Δημήτριος εἰς τοὺς ὑπηκόους του διὰ τὴν ἄκρατον φιλοποσίαν καὶ τὴν μεγάλην ὠμότητα.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α' ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Ἀλέξανδρος ὁ Βάλας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν βασιλέων τῆς Καππαδοκίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Περγάμου, κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Δημήτριον, ὅςτις μετ' οὐ πολὺ ἐφονεύετο ἔν τινι μάχῃ φεύγων. Καὶ ἔλαβε μὲν σύζυγον τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος Κλεοπάτραν, ἀλλ' ἀπολέσας ἔπειτα τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ πενθεροῦ ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τοῦ Ἀμμωνίου, εἰ[illegible] ὃν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπιδοθεὶ- [illegible] ἀργίαν, εἶχεν ἀναθέσει τὰ τοῦ κράτους, [illegible] ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ [illegible]

Δημήτριος Β' ὁ Νικάτωρ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν τῷ 146 π. Χ., φονευθέντος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ καὶ θανόντος τοῦ Βάλα δὲν συνεξέλιπον οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ. Ὁ ὑπουργός του Τρύφων, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ὁμοφρονοῦντος στρατοῦ, κατώρθωσε τὸ μὲν πρῶτον νἀνακηρύξῃ βασιλέα τὸν υἱὸν τοῦ Βάλα Ἀντίοχον ς' τὸν Διόνυσον (145-142 π. Χ.), ἔπειτα δὲ νὰ στεφθῇ αὐτὸς πράγματι διὰ τοῦ διαδήματος, ἐκδιώκων τὸν Νικάτορα (142-139 π. Χ.). Ὁ δὲ Δημήτριος, θέλων νἀνορθώσῃ τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ συλλέξῃ νέαν στρατιάν, ἐτράπη κατὰ τῶν Πάρθων, ἀλλά, ζωγρηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀρσάκου, διήγαγεν ὡς αἰχμάλωτος ἐν Ὑρκανίᾳ δέκα ὅλα ἔτη. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ διώξας τὸν Τρύφωνα ἦρχεν ἐν Συρίᾳ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου Β' Ἀντίοχος Ζ' ὁ Σιδήτης, λαβὼν σύζυγον τὴν Κλεοπάτραν τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος, ἥτις μετὰ τὴν διάστασιν τοῦ Βάλα πρὸς τὸν πενθερὸν εἶχε γείνει σύζυγος τοῦ Νικάτορος. Ὅτε δὲ οὗτος τὸ ἔνατον ἔτος τῆς βασιλείας του (130 π. Χ.) παρεσκευάζετο νὰ ἐπιτεθῇ μετὰ μεγάλου στρατοῦ κατὰ τῶν Πάρθων, ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀρσάκης ἀφῆκε τὸν αἰχμάλωτον Νικάτορα ἐλεύθερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Συρίαν, θέλων νὰ ἐνσπείρῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς διχόνοιαν, δι' ἧς νὰ σωθῇ ἀπὸ τοῦ ἐκραγέντος πολέμου. Καὶ οἱ μὲν Πάρθοι δὲν ἀπηλλάγησαν ἀμέσως τοῦ πολέμου, ὃν ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀντίοχος, ὅςτις μετ' ὀλίγα ἔτη ἔπιπτεν ἐν τῇ Ἐλυμαΐδι θῦμα τῶν φανατικῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναΐδος. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἐν τῷ μεταξὺ κατέλαβε τὸν θρόνον του εἰς τὸν πόλεμον ἀπόντος ἀδελφοῦ, ἑνωθεὶς ἐκ νέου μετὰ τῆς φιλάρχου Κλεοπάτρας. Ὀλίγον ὅμως διήρκεσεν ἡ νέα αὐτοῦ αὕτη βασιλεία. Μὴ δυνηθεὶς νἀποφύγῃ νέας στάσεις, εἰς μάτην ἐζήτησεν, ὅπως σωθῇ ἀπὸ τῶν στασιαστῶν, ἄσυλον ἐν τῷ κατὰ τὴν Τύρον ναῷ τοῦ Ἡρακλέους, ὅπου εὗρε τὸν θάνατον (126 π. Χ.).

Βραχεῖα ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία Ἀλεξάνδρου Β' τοῦ Ζεβινᾶ (129-123 π. Χ.), ὅςτις, παρουσιαζόμενος ὡς υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Βάλα, ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀντὶ τοῦ Δημητρίου, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος. Ὁ Ἀλέξανδρος, θέλων νἀπαλλαγῇ τῆς κηδεμονίας τοῦ Πτολεμαίου, ἐγίνετο αἴτιος τῆς συμφιλιώσεως τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς του καὶ χήρας τοῦ Δημητρίου Κλεοπάτρας καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ υἱοῦ της Ἀντιόχου τοῦ Η'. Διὸ φεύγων ἐκ τῆς Συρίας εὗρεν οἰκτρὸν θάνατον.

Εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὰ ἀνῆλθεν ἤδη ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Συρίας (123

π. Χ.) μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου Η΄ τοῦ Γρυποῦ ἡ Κλεοπάτρα ἡ χήρα τριῶν βασιλέων. Ἡ ἀκόρεστος αὐτῆς φιλοδοξία ἦγεν αὐτὴν μετ' ὀλίγον εἰς ἀπόπειραν φαρμακείας τοῦ υἱοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος ἠνάγκασε τὴν ἄσπλαγχνον μητέρα νὰ πίῃ αὐτὴ τὸ δηλητήριον, ὅπερ εἶχε παρασκευάσει δι' αὐτόν.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ
ΚΑΙ ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο ΓΡΥΠΟΣ

Εὐτυχῆ καὶ εἰρηνικὰ ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Γρυποῦ. Ἀλλὰ θελήσας νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν τὸν ἐν Κυζίκῳ ἀνατρεφόμενον ὁμομήτριον ἀδελφὸν Ἀντίοχον προεκάλεσε μακρὸν καὶ στυγερὸν ἐμφύλιον ἀγῶνα, ἀπολήξαντα εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Ἀντιόχου τοῦ Κυζικηνοῦ, ὅςτις ἔλαβε τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην. Οὐδ' ὑπῆρξεν ἡ διαίρεσις αὕτη ἡ μόνη ζημία ἣν ὑπέστη τὸ συριακὸν κράτος ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ, ἀλλὰ σύγχρονος ὑπῆρξεν ἡ ὁριστικὴ ἀπώλεια τῆς Ἰουδαίας. Ἰωνάθαν καὶ Σίμωνα τοὺς Μακκαβαίους εἶχε διαδεχθῆ ἀπὸ τοῦ 135 π. Χ. Ἰωάννης Ὑρκανὸς ὁ Α΄, ὅςτις τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπέστη ἀτυχεῖς πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Συρίας ἀγῶνας, καί, Ἀντιόχου τοῦ Σιδήτου πολιορκήσαντος τὴν Ἱερουσαλήμ, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ πρὸς αὐτὸν ἐπαίσχυντον εἰρήνην. Ἀλλ' ἡ διχόνοια τῶν δύο Ἀντιόχων ὑπῆρξε λίαν ἐπωφελὴς εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἠδυνήθησαν οὐ μόνον τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν καθ' ὁλοκληρίαν νἀνακτήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποτάξωσι τὴν Σαμάρειαν, τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους ἠδυνήθη πρῶτος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἀριστόβουλος (106-105 π. Χ.) νὰ περιβληθῇ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἰουδαίας. Ἀλλ' ἡ ἰουδαϊκὴ βασιλεία ἔπαυσε κατ' ὀλίγον ἔχουσα τὸν ἐθνικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, ὅςτις διέκρινε τὴν δρᾶσιν τῶν πρώτων Μακκαβαίων. Ἰδίως δ' ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας τοῦ ὠμοῦ καὶ τυραννικοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰαν-

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Ο ΓΡΥΠΟΣ

νέα (105-79 π. Χ.) ταχεῖ βήματι προεχώρει ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς χώρας, ὅστις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου. Οὗτος ἐγεινεν ἡγεμὼν τῶν Ἰουδαίων τῷ 37 π. Χ., καταλύσας τὴν ἀρχὴν τῶν Μακκαβαίων, μολυνθεῖσαν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν διὰ τῶν ἀδελφικῶν ἐρίδων τῶν υἱῶν τοῦ Ἰαννέα.

Ἐν τοσούτῳ δὲ Σέλευκος ς´ Ἐπιφανὴς ὁ Νικάτωρ (96-95 π. Χ.) κατώρθωσε νὰ ἑνώσῃ καὶ πάλιν ἐπί τινας μῆνας ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του τὸ συριακὸν κράτος. Ἀλλ' ἡ Συρία ἔβαινεν ἤδη γοργῶς πρὸς τὴν παρακμὴν, σπαρασσομένη ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων μεταξὺ τῶν δύο κλάδων τοῦ βασιλείου οἴκου τῶν καταγομένων ἐκ τῶν δύο υἱῶν τῆς Κλεοπάτρας. Ἐκ δὲ τῶν τοιούτων σπαραγμῶν ἐπωφελούμενος ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας Τιγράνης ἠδυνήθη νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Συρίας καὶ νὰ ὑποτάξῃ ἄνευ ἀντιστάσεως τὸ καταρρέον κράτος τῶν Σελευκιδῶν (74 π. Χ.), ὅπερ ἐξηκολούθησε διοικῶν διὰ τῶν στρατηγῶν του. Μετ' ὀλίγα ἔτη (68 π. Χ.) ὁ Τιγράνης ἐνικᾶτο ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Λουκούλλου, ὅστις ἐπέτρεπε τὴν εἰς τὴν πατρῴαν κληρονομίαν ἐγκατάστασιν Ἀντιόχου ΙΓ´ τοῦ Ἀσιατικοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀντίοχος οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Συρίας, μετὰ τετραετῆ δὲ βασιλείαν ἐξεθρονίζετο τῷ 64 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, ὑποτάσσοντος τὴν χώραν. Καὶ ἡ μὲν Συρία ἐγίνετο ἔκτοτε ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, ὁ δὲ τελευταῖος τῶν Σελευκιδῶν, ἄρξας ἐν τῷ μεταξὺ ἐν μόνῃ τῇ Κομμαγηνῇ ὡς ὑποτελὴς τῶν Ῥωμαίων, ἐφονεύετο μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἔτη (29 π. Χ.) ἐν Ῥώμῃ, κατηγορούμενος ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ πρεσβευτοῦ τινος.

Οὕτως ἐξέλιπε τὸ μέγα κράτος τοῦ Σελεύκου μετὰ μακρὰν διάρκειαν δύο αἰώνων καὶ ἡμίσεος, καθ' οὓς ἔζησεν ἰσχυρὸν μὲν τὸ πρῶτον καὶ ἀκμαῖον, κολοβὸν δ' ἔπειτα καὶ ἀδύνατον, ἕως ἐπῆλθεν ἡ κατάλυσις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τῆς ἐσωτερικῆς παρακμῆς καὶ τῆς ἐσχάτης ἐκπτώσεως τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Σελευκιδῶν. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Ἀντιόχου ἔπραξαν καὶ αὐτοὶ πᾶν ὅ τι ἦτο δυνατὸν πρὸς ἐξελλήνισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ὑποτεταγμένων χωρῶν. Ἀλλὰ τὸ δυσδιοίκητον τοῦ ἀχανοῦς αὐτῶν βασιλείου, ἡ ποικιλία τῶν λαῶν οἵτινες ἀνῆκον εἰς αὐτὸ, οἱ μακροὶ πόλεμοι καὶ αἱ συχναὶ ἀποστασίαι ὑπῆρξαν κωλύματα ἰσχυρὰ, ἐπαρκῶς ἐξηγοῦντα τὴν ἔλλειψιν τῆς συγκεντρώσεως ἐκείνης καὶ πάνυ διαφόρου δράσεως, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς Λαγίδας. Τὸ ἐπιφανέστατον τῶν κτισμάτων Σελεύκου τοῦ Νικάτορος, ἡ Ἀντιόχεια, ἐπέπρωτο νἀναδειχθῇ καὶ μετὰ

τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλείου ὡς κέντρον παιδεύσεως καὶ ὡς ἕδρα ἰδίου πατριαρχείου κατὰ τοὺς ἔπειτα χριστιανικοὺς χρόνους. Ἀλλ' ἡ Ἀντιόχεια τῶν Σελευκιδῶν δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ λόγῳ πνευματικῆς κινήσεως πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῶν Πτολεμαίων. Ἔχει μὲν καὶ αὐτὴ Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκην, ἀλλ' ἀμφότερα ἄνευ ἱστορίας. Ἀπὸ τῶν βασιλέων τῆς Ἀντιοχείας λείπει ἡ λεπτὴ ἐκείνη μόρφωσις, ἡ εὐγενὴς ἐκείνη προστασία πάσης διανοητικῆς ἐξοχότητος, ἥτις προςιδιάζει εἰς τοὺς μονάρχας τῆς Αἰγύπτου. Οἱ Σελευκίδαι φαίνονται διατηροῦντες ἐπιμονώτερον τὸν παλαιὸν μακεδονικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀρκούμενοι εἰς τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων, ἐν ᾧ οἱ Λαγίδαι συνεγκολποῦνται τὸν Ἄρην καὶ τὰς Μούσας.

η'

Τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λυσίμαχος ἠγωνίζετο ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς τὸν Σέλευκον ἐγκατέστησε τὸ βασιλικὸν αὐτοῦ ταμεῖον εἰς τὸ Πέργαμον, φρούριον τῆς ἐν Μυσίᾳ Τευθρανίας. Ἡ θέσις ἦτο ἄριστα ἐκλελεγμένη. Τὸ Πέργαμον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι καὶ τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Ἀταρνέως, ἀπέναντι τῆς Μυτιλήνης, ἦτο βραχώδης καὶ ὀχυρὰ ἄκρα, ἀνερχομένη μὲν εἰς ὕψος τριακοσίων περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἀποτελοῦσα δὲ τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν λεσβιακὴν θάλασσαν ἀποφυάδα τοῦ μυσικοῦ ὄρους Πινδάσου. Τὸ δ' ἐκ φύσεως ὀχυρὸν καὶ δυςπρόβλητον τοῦ στροβιλοειδοῦς ὄρους, ἀπολήγοντος εἰς κορυφὴν ὀξεῖαν, αὐξάνεται ὑπὸ τῶν περιρρεόντων αὐτὸ ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ποταμίων, τοῦ Σελινοῦντος καὶ τοῦ Κητίου, οἵτινες, ἀπὸ τοῦ Πινδάσου καταρρέοντες, εἰςβάλλουσιν εἰς τὸν Κάϊκον, οὗ τῆς εὐφορωτάτης πεδιάδος οἱονεὶ ἡγεμονεύει τὸ κατὰ τὰ νότια αὐτῆς κείμενον Πέργαμον.

Εἰς τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην θέσιν ἐγκαθίδρυσεν ὁ Λυσίμαχος τὸ γαζοφυλάκιόν του, περικλεῖον ἐννέα χιλιάδας ταλάντων. Φύλακα δ' αὐτοῦ καὶ φρούραρχον τοῦ Περγάμου ἔταξε Φιλέταιρον τὸν ἐκ Τίου τῆς Βιθυνίας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὁ Φιλέταιρος ἐτήρει πιστῶς τὴν εἰς αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν ἐντολήν. Ἀλλ' ὅτε ἔπειτα τὰ πράγματα ἐφαίνοντο εὐνοϊκὰ εἰς τὸν Σέλευκον καὶ ἡ Ἀσία ἐπληροῦτο σελευκιζόν[illegible] ἀποστῇ

τοῦ Λυσιμάχου, καί, στείλας πρὸς τὸν Σέλευκον κήρυκα, παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὸν ἐμπεπιστευμένον ἑαυτῷ θησαυρόν. Διὰ τῆς ἀποστασίας ταύτης ὁ Φιλέταιρος ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν δυνάστην τοῦ Περγάμου· οἱονεὶ δ' ἀναγνωρίζων τὸν Σέλευκον ὡς ἐπικυρίαρχον, ἐχάραξεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων του τὴν εἰκόνα τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας. Ὅτε δὲ μετὰ δύο ἔτη (281 π. Χ.) ὁ Σέλευκος ἔπιπτεν ὑπὸ τῆς δολοφόνου χειρὸς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὁ Φιλέταιρος ἐξηγόρασε παρὰ τοῦ φονέως τὸν νεκρὸν καὶ ἔστειλεν εὐλαβῶς πρὸς τὸν Ἀντίοχον, θέλων νὰ δείξῃ πρὸς τὸν υἱὸν τὴν αὐτὴν πίστιν ἣν καὶ πρὸς τὸν πατέρα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τὸν πολυμήχανον δυνάστην τοῦ Περγάμου νὰ φανῇ συμπαθῶν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα ὅτε ἐξερράγη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σελεύκου ὁ πρῶτος συριακὸς πόλεμος. Αἱ περιστάσεις ἦσαν ἀληθῶς δύσκολοι. Ὁ δὲ Φιλέταιρος, θέλων νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον κράτος ἐν μέσῳ δυνάμεων πολὺ ἰσχυροτέρων, ἠναγκάζετο νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὰ περὶ αὐτόν. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ πολιτείας κατώρθωσε νὰ παραδώσῃ κατὰ τὸν θάνατόν του (263 π. Χ.) εἰς τὸν ἀνεψιὸν Εὐμένη τὸ Πέργαμον ἱκανῶς ἰσχυρόν, ἐν ᾧ, ὅτε παρέλαβεν αὐτό, ἦτο ἁπλοῦν φρούριον, ἔχον συνοικουμένην μόνον τὴν ἄκραν τοῦ ὄρους.

Εὐμένης ὁ Α΄ (263-241 π. Χ.) ἐπεξέτεινε βαθμηδὸν τὸ κράτος, γενόμενος δυνάστης τῶν κύκλῳ χωρίων. Ἡ δ' ἐπέκτασις αὕτη τοῦ Περγάμου ἤγαγε τὸν Εὐμένη εἰς ἀγῶνα πρὸς Ἀντίοχον τὸν Α΄, ὃν καὶ ἐνίκησε περὶ τὰς Σάρδεις. Διὰ δὲ τῆς συνετῆς αὐτοῦ πολιτείας καὶ διὰ τῆς ἐπιτηδείας χρήσεως τῶν ἐν Περγάμῳ θησαυρῶν ἠδυνήθη ὁ Εὐμένης νὰ θέσῃ ἰσχυρὰς βάσεις τοῦ μεγαλείου τοῦ Περγάμου, ὅπερ ἀναδεικνύεται ἰσχυρότατον ἐπὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ καὶ διαδόχου, Ἀττάλου τοῦ Α΄.

Ἄτταλος ὁ Α΄ (241-197 π. Χ.) παρέλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ Περγάμου καθ' ὃν χρόνον τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν ἐσπαράσσετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφικοῦ ἀγῶνος Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου καὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἱέρακος. Ἡ διάσπασις δ' ἐκείνη τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν ἦτο λίαν ἐπίκαιρος διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Περγάμου, ὅπερ, ἤδη ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Α΄ περιλαβὸν τὰ περίχωρα, μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ περαιτέρω. Τοῦτο ἐννοήσας ὁ Ἄτταλος, εἷς τῶν μεγαλοφυεστάτων ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου, εὐλόγως παραβληθεὶς πρὸ Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα καὶ Ἀντίγονον τὸν Γονατᾶν, ἀπεφάσισε νὰ μιχθῇ χάριν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀρχῆς εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν δύο ἀδελφῶ τασσόμενος μετὰ τοῦ Σελεύκου.

Διὰ τῆς μετὰ τοῦ Σελεύκου συμμαχίας ὁ Ἄτταλος ἀπέβλεπεν εἰς δύο τινά, εἰς τὴν παρακώλυσιν τῆς διὰ τὸ Πέργαμον ἐπικινδύνου κατισχύσεως τοῦ Ἀντιόχου ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου καὶ εἰς ἄλλο τι ἔτι σπουδαιότερον, εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν Γαλατῶν, οἵτινες συνέπραττον μετ' ἐκείνου. Καὶ ἡ μὲν ὁριστικὴ εὐδοκίμησις τοῦ Ἀντιόχου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἶνε προφανές, ὅτι ἀντέκειτο εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Περγάμου ὡς μέλλουσα νὰ συνεπιφέρῃ τὴν κατ' αὐτὰ αὐτοῦ τὰ πρόθυρα παγίωσιν δευτέρου τῶν Σελευκιδῶν κράτους, παρακωλύοντος πᾶσαν πρόοδον τῶν Περγαμηνῶν. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἀπαραίτητον στοιχεῖον πρὸς τοιαύτην τινὰ πρόοδον τῆς νεοσυστάτου δυναστείας ἦτο ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ Περγάμου ἀπὸ τῶν Γαλατῶν.

Τοὺς Γαλάτας εἴδομεν διαβαίνοντας μετὰ τὴν ἐν Δελφοῖς ἧτταν εἰς τὴν Ἀσίαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως τῶν Βιθυνῶν Νικομήδους. Ἀλλ' ὁ πολεμικὸς τῶν Γαλατῶν λαός, ὁτὲ μὲν προκαλῶν τὴν φιλίαν τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπηρετῶν αὐτοὺς ἐπὶ μισθῷ, ὁτὲ δ' ἐμπνέων τὸν φόβον, ἀπέβη ἀληθὴς μάστιξ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ῥωμαῖος ἱστορικὸς λέγει περὶ αὐτῶν, ὅτι οὕτω μεγάλη ἦτο ἡ γονιμότης τῆς γαλατικῆς νεολαίας, ὥςτε ἐπλήρωσαν δίκην σμήνους μελισσῶν ὅλην τὴν Ἀσίαν, τέλος δὲ οὐδεὶς Ἀσιάτης βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ πολεμήσῃ ἄνευ Γαλατῶν μισθοφόρων, οὐδέ, ἐκπίπτων ἐκ τοῦ βασιλείου του, ἔφευγε πρὸς ἄλλον τινὰ ἢ πρὸς τοὺς Γαλάτας· οὕτω δὲ μέγας ἦτο ὁ τρόμος τοῦ γαλατικοῦ ὀνόματος, οὕτω μεγάλη ἡ τύχη τῶν ἀηττήτων ὅπλων των, ὥςτε οὐδεὶς ἐνόμιζεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ μὴ κάμῃ χρῆσιν τῆς γαλατικῆς ἀνδρείας πρὸς συντήρησιν τῆς ἀρχῆς ἢ πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς.

Ὡς σύμμαχος λοιπὸν Σελεύκου τοῦ Καλλινίκου λαμπρῶς ἀγωνισθεὶς πρὸς τὸν Ἀντίοχον καὶ τοὺς Γαλάτας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας ἐνίκησεν ὁ Ἄτταλος τοὺς ἐχθροὺς περὶ τὸ 241 π. Χ. ἐν διαφόροις μάχαις. Ἐπιφανεστάτη δὲ τούτων ἀπέβη ἡ πολεμηθεῖσα ἐν Μυσίᾳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Καΐκου πλησίον αὐτοῦ τοῦ Περγάμου. Ὅτε δὲ ὁ Καλλίνικος μετὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εἰρήνην ἐτράπη εἰς τὴν ἀπωτέραν Ἀνατολήν, ὅπως ἀνεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀρσάκου, τότε ἐθεώρησεν ὁ Ἄτταλος ἐπίκαιρον τὴν στιγμήν, ὅπως περιβληθῇ τὸ διάδημα, ἀνακηρυσσόμενος πρῶτος βασιλεὺς τοῦ Περγάμου.

Ἀλλ' ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ Περγάμου παρέβλαπτε τὰ συμφέροντα τῶν Σελευκιδῶν. Ἐντεῦθεν λεμοῦντα πρὸς Σέ-

λευκον τὸν Γ', ὃν καὶ ἐνίκησε. Καὶ ὁ Ἀχαιὸς δὲ, ὅτε, ἀποστατήσας ἵδρυσεν ἴδιον βασίλειον ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου, περιῆλθεν εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἄτταλον, οὗ περιέστειλε τὴν δύναμιν. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου νὰ συμπράξῃ κατ' αὐτοῦ μετ' Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀποστάτου. Ἀλλὰ παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἐπιτυχίας συνεῖδεν ὁ Ἄτταλος, ὅτι, ὅπως τὸ βασίλειον αὐτοῦ προαχθῇ ἐν μέσῳ τῶν πολέμων τῶν διασαλευόντων τὴν Ἀσίαν, εἶχεν ἀνάγκην τῆς προστασίας ἰσχυρᾶς δυνάμεως, καὶ ὡς τοιαύτην ἐθεώρησε τὴν Ῥώμην. Συμπράττων λοιπὸν μετὰ τῆς Ῥόδου συνεμάχησε τῷ 210 π. Χ. πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Καθ' οὓς δὲ χρόνους οὗτοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, Φίλιππον τὸν σύμμαχον Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ἐτάχθη πιστῶς μετ' αὐτῶν. Καὶ ὑπέστη μὲν ὁ Ἄτταλος οὐ μικρὰς ζημίας διαρκοῦντος τοῦ μακεδονικοῦ πολέμου καθ' ὃν ἠγωνίζετο μετὰ τῆς Ῥόδου διὰ τοῦ στόλου ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ἡ μετὰ τῶν Ῥωμαίων σύμπραξις προοιωνίζετο μεγάλας ὠφελείας εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου. Ἤδη δὲ ζῶντος τοῦ Ἀττάλου ἐδόθη εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν συμμάχων τῶν Ῥωμαίων Αἰτωλῶν ἡ Αἴγινα ἀντὶ τριάκοντα μόνον ταλάντων.

Τὸν Ἄτταλον, ἀποθανόντα τῷ 197 π. Χ. μετὰ βασιλείαν μακρὰν καὶ ἔνδοξον, διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β'. Τεταγμένος καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν Ῥωμαίων ὡς ὁ πατὴρ, ἐκινδύνευσεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῷ πρὸς Ἀντίοχον τὸν μέγαν ἀγῶνα. Αὐτὸ τὸ Πέργαμον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιόχου, Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐδῄου τὰ περίχωρα τῆς πρωτευούσης τῶν Ἀτταλικῶν. Ἀλλ' ἡ πολιορκία τοῦ Περγάμου, ἀνατεθεῖσα εἰς Γαλάτας μισθοφόρους, ἐτελεῖτο μετὰ τοιαύτης νωθρότητος, ὥςτε ὁ Εὐμένης ἠδυνήθη, καλέσας Ἀχαιοὺς ἐπικούρους, νὰ λύσῃ αὐτὴν, σώζων τὴν πόλιν. Ἔτυχε δὲ τῆς βοηθείας τῶν Ἀχαιῶν, καθότι οὗτοι εἶχον λόγους εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Εὐμένη, συμπράξαντα μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐν ἔτει 195 π. Χ. εἰς τὸν ἐναντίον τοῦ τυράννου τῆς Σπάρτης Νάβιδος πόλεμον. Ἀλλὰ παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς πόλεως ὁ Εὐμένης ἔμεινεν ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀντίοχον πολέμῳ πιστὸς εἰς τοὺς Ῥωμαίους μέχρι τέλους. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ περιώνυμον μάχην οὐ μόνον αὐτὸς ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν, ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἄτταλος, ὅςτις καὶ συνετέλεσε δι' ἐφόδου τῶν ὑπ' αὐτὸν ἱππέων εἰς τὴν νίκην τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ Ῥώμη δὲν ἐλησμόνησε κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον συνθή-

κης τὸν πιστὸν αὐτῆς σύμμαχον. Ὁ Εὐμένης ἔλαβεν ἀξίαν λόγου χρηματικὴν ἀποζημίωσιν τριακοσίων πεντήκοντα ταλάντων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν πληρωμῆς ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ ταλάντων ὀφειλομένων ἀντὶ σίτου. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον αὐτοῦ κέρδος ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης ἐπέκτασις τοῦ βασιλείου τοῦ Περγάμου. Εἰς τὸν Εὐμένη παρεχωρήθησαν, ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν, ἅπασαι αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου χῶραι πλὴν τοῦ πλείστου τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος μετὰ τῆς παλαιᾶς πρωτευούσης τοῦ Λυσιμάχου, τῆς Λυσιμαχείας, ἐν δὲ Ἀσίᾳ ἡ Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, ἡ Λυδία, ἡ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου Καρία, ἡ Μεγάλη Φρυγία, ἡ Λυκαονία, μέρος τῆς Κιλικίας, ἡ Μιλυὰς μεταξὺ τῆς Φρυγίας καὶ Λυκίας καὶ ἡ λυκιακὴ Τελμησσὸς ἀνῆκον τὸ ἑξῆς εἰς τοὺς Ἀτταλικούς. Τὸ δὲ βασίλειον τοῦ Περγάμου, προστατευόμενον ὑπὸ τῆς Ῥώμης, ἀνεδεικνύετο δύναμις ἰσόρροπος πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Συρίαν.

Ἡ ταχεῖα αὔξησις τοῦ βασιλείου προεκάλεσε τὴν ἀντιζηλίαν τῶν γειτόνων. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Εὐμένης περιεπλέκετο εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν τὸν Α'. Ὁ πόλεμος δὲ οὗτος, καθ' ὃν ὁ Προυσίας ἐτύγχανε τῶν συμβουλῶν τοῦ γενναίου Ἀννίβου, ὅστις διέτριβε μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην ὡς φυγὰς ἐν τῇ αὐλῇ του, ἤθελεν ἀποβῇ κινδυνώδης διὰ τὸν Εὐμένη, ἂν οὗτος δὲν ἐσώζετο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐβοήθησαν αὐτὸν νὰ νικήσῃ καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Φαρνάκην. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη δὲν ἤθελε τὴν ὑπέρμετρον ἐνίσχυσιν τοῦ Περγάμου, ἔχουσα συμφέρον νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀντίρροποι καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιπαλαίουσαι δυνάμεις. Διὸ βλέπομεν τοὺς Ῥωμαίους ὑποκινοῦντας τὴν Ῥόδον εἰς ἀντίστασιν πρὸς τοὺς Περγαμηνούς.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Εὐμένης δὲν ἔπαυσε τηρῶν ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ Περγάμου τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν, ἣν τρανῶς ἐπέδειξε τῷ 172 π. Χ. μεταβὰς εἰς Ῥώμην καὶ καταδείξας εἰς τὴν σύγκλητον τὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περσέως παραβάσεις τῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθηκῶν. Αἱ δ' ἀνακοινώσεις τοῦ Εὐμένους αὗται συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχυτέραν ἔκρηξιν νέου μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων πολέμου. Διὸ μνησικακῶν κατ' αὐτοῦ ὁ Περσεὺς παρεσκεύασε τὴν δολοφονίαν του, ὅτε ἐπέστρεφε διὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ βασίλειόν του. Σωθεὶς δ' ὅμως ὡς ἐκ θαύματος ὁ Εὐμένης, ἀνεμίχθη μὲν εἰς τὸν ἐκραγέντα φοβερὸν πόλεμον, ἀλλὰ μετὰ λύπης εἶδε, τελευτήσαντος τοῦ πο-

λευκον τὸν Γ', ὃν καὶ ἐνίκησε. Καὶ ὁ Ἀχαιὸς δέ, ὅτε, ἀποστατήσας ἵδρυσεν ἴδιον βασίλειον ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου, περιῆλθεν εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἄτταλον, οὗ περιέστειλε τὴν δύναμιν. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου νὰ συμπράξῃ κατ' αὐτοῦ μετ' Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀποστάτου. Ἀλλὰ παρ' ὅλας ταύτας τὰς ἐπιτυχίας συνεῖδεν ὁ Ἄτταλος, ὅτι, ὅπως τὸ βασίλειον αὐτοῦ προαχθῇ ἐν μέσῳ τῶν πολέμων τῶν διασαλευόντων τὴν Ἀσίαν, εἶχεν ἀνάγκην τῆς προστασίας ἰσχυρᾶς δυνάμεως, καὶ ὡς τοιαύτην ἐθεώρησε τὴν Ῥώμην. Συμπράττων λοιπὸν μετὰ τῆς Ῥόδου συνεμάχησε τῷ 210 π. Χ. πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Καθ' οὓς δὲ χρόνους οὗτοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, Φίλιππον τὸν σύμμαχον Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ἐτάχθη πιστῶς μετ' αὐτῶν. Καὶ ὑπέστη μὲν ὁ Ἄτταλος οὐ μικρὰς ζημίας διαρκοῦντος τοῦ μακεδονικοῦ πολέμου καθ' ὃν ἠγωνίζετο μετὰ τῆς Ῥόδου διὰ τοῦ στόλου ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ἡ μετὰ τῶν Ῥωμαίων σύμπραξις προοιωνίζετο μεγάλας ὠφελείας εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου. Ἤδη δὲ ζῶντος τοῦ Ἀττάλου ἐδόθη εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν συμμάχων τῶν Ῥωμαίων Αἰτωλῶν ἡ Αἴγινα ἀντὶ τριάκοντα μόνον ταλάντων.

Τὸν Ἄτταλον, ἀποθανόντα τῷ 197 π. Χ. μετὰ βασιλείαν μακρὰν καὶ ἔνδοξον, διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β'. Τεταγμένος καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν Ῥωμαίων ὡς ὁ πατήρ, ἐκινδύνευσεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῷ πρὸς Ἀντίοχον τὸν μέγαν ἀγῶνα. Αὐτὸ τὸ Πέργαμον ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιόχου, Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος ἐδῄου τὰ περίχωρα τῆς πρωτευούσης τῶν Ἀτταλικῶν. Ἀλλ' ἡ πολιορκία τοῦ Περγάμου, ἀνατεθεῖσα εἰς Γαλάτας μισθοφόρους, ἐτελεῖτο μετὰ τοιαύτης νωθρότητος, ὥστε ὁ Εὐμένης ἠδυνήθη, καλέσας Ἀχαιοὺς ἐπικούρους, νὰ λύσῃ αὐτήν, σώζων τὴν πόλιν. Ἔτυχε δὲ τῆς βοηθείας τῶν Ἀχαιῶν, καθότι οὗτοι εἶχον λόγους εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Εὐμένη, συμπράξαντα μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐν ἔτει 195 π. Χ. εἰς τὸν ἐναντίον τοῦ τυράννου τῆς Σπάρτης Νάβιδος πόλεμον. Ἀλλὰ παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς πόλεως ὁ Εὐμένης ἔμεινεν ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀντίοχον πολέμῳ πιστὸς εἰς τοὺς Ῥωμαίους μέχρι τέλους. Κατὰ δὲ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ περιώνυμον μάχην οὐ μόνον αὐτὸς ἔλαβε μέρος ἐνεργόν, ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἄτταλος, ὅστις καὶ συνετέλεσε δι' ἐφόδου τῶν ὑπ' αὐτὸν ἱππέων εἰς τὴν νίκην τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ Ῥώμη δὲν ἐλησμόνησε κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς πρὸς τὸν Ἀντίοχον συνθή-

κης τὸν πιστὸν αὐτῆς σύμμαχον. Ὁ Εὐμένης ἔλαβεν ἀξίαν λόγου χρηματικὴν ἀποζημίωσιν τριακοσίων πεντήκοντα ταλάντων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν πληρωμῆς ἑκατὸν εἰκοσιεπτὰ ταλάντων ὀφειλομένων ἀντὶ σίτου. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον αὐτοῦ κέρδος ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης ἐπέκτασις τοῦ βασιλείου τοῦ Περγάμου. Εἰς τὸν Εὐμένη παρεχωρήθησαν, ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν, ἅπασαι αἱ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου χῶραι πλὴν τοῦ πλείστου τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος μετὰ τῆς παλαιᾶς πρωτευούσης τοῦ Λυσιμάχου, τῆς Λυσιμαχείας, ἐν δὲ Ἀσίᾳ ἡ Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, ἡ Λυδία, ἡ μέχρι τοῦ Μαιάνδρου Καρία, ἡ Μεγάλη Φρυγία, ἡ Λυκαονία, μέρος τῆς Κιλικίας, ἡ Μιλυὰς μεταξὺ τῆς Φρυγίας καὶ Λυκίας καὶ ἡ λυκιακὴ Τελμησσὸς ἀνῆκον τὸ ἑξῆς εἰς τοὺς Ἀτταλικούς. Τὸ δὲ βασίλειον τοῦ Περγάμου, προστατευόμενον ὑπὸ τῆς Ῥώμης, ἀνεδεικνύετο δύναμις ἰσόρροπος πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Συρίαν.

Ἡ ταχεῖα αὔξησις τοῦ βασιλείου προεκάλεσε τὴν ἀντιζηλίαν τῶν γειτόνων. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Εὐμένης περιεπλέκετο εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν τὸν Α'. Ὁ πόλεμος δὲ οὗτος, καθ' ὃν ὁ Προυσίας ἐτύγχανε τῶν συμβουλῶν τοῦ γενναίου Ἀννίβου, ὅςτις διέτριβε μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην ὡς φυγὰς ἐν τῇ αὐλῇ του, ἤθελεν ἀποβῇ κινδυνώδης διὰ τὸν Εὐμένη, ἂν οὗτος δὲν ἐσώζετο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐβοήθησαν αὐτὸν νὰ νικήσῃ καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Φαρνάκην. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη δὲν ἤθελε τὴν ὑπέρμετρον ἐνίσχυσιν τοῦ Περγάμου, ἔχουσα συμφέρον νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀντίρροποι καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιπαλαίουσαι δυνάμεις. Διὸ βλέπομεν τοὺς Ῥωμαίους ὑποκινοῦντας τὴν Ῥόδον εἰς ἀντίστασιν πρὸς τοὺς Περγαμηνούς.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Εὐμένης δὲν ἔπαυσε τηρῶν ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ Περγάμου τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν, ἣν τρανῶς ἐπέδειξε τῷ 172 π. Χ. μεταβὰς εἰς Ῥώμην καὶ καταδείξας εἰς τὴν σύγκλητον τὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περσέως παραβάσεις τῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθηκῶν. Αἱ δ' ἀνακοινώσεις τοῦ Εὐμένους αὗται συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχυτέραν ἔκρηξιν νέου μεταξὺ Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων πολέμου. Διὸ μνησικακῶν κατ' αὐτοῦ ὁ Περσεὺς παρεσκεύασε τὴν δολοφονίαν του, ὅτε ἐπέστρεφε διὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ βασίλειόν του. Σωθεὶς δ' ὅμως ὡς ἐκ θαύματος ὁ Εὐμένης, ἀνεμίχθη μὲν εἰς τὸν ἐκραγέντα φοβερὸν πόλεμον, ἀλλὰ μετὰ λύπης εἶδε, τελευτήσαντος τοῦ πο-

λέμου, τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ οὐδεμιᾶς ἀξιουμένην ἀνταμοιβῆς. Ἡ ἧττα καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς Μακεδονίας ἦτο τοιαύτη, ὥςτε ἡ Ῥώμη δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην τοῦ Περγάμου, καὶ ὁ πιστὸς τῶν Ῥωμαίων φίλος καὶ σύμμαχος ἐνόησεν ἐκ τῆς περιφρονήσεως καὶ τῶν προςβολῶν ἃς ὑπέστη παρὰ τῶν ἀγερώχων νικητῶν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον τὸ ἑξῆς ἀνάγκην φίλων, ἀλλ' ὑπηκόων.

Τὰ μετ' ὀλίγον συμβάντα ἐν Περγάμῳ ἀποδεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλείου ἀνορθοῦσιν ἐκ νέου τὴν κεφαλήν. Προυσίας ὁ Β' ἐγείρει καὶ πάλιν αἴφνης πόλεμον ἐναντίον τοῦ Εὐμένους, ὑποστηρίζεται δὲ κατ' αὐτὸν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, οἵτινες τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐκ φόβου πρὸς τὴν Ῥώμην, ἔμενον ἥσυχοι ὡς ὑπήκοοι τῶν Περγαμηνῶν, περιοριζόμενοι εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν καλουμένην Γαλατίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ ἱστορία τοῦ πολέμου τούτου δεικνύει τὴν ψυχρότητα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντενέργειαν τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου, τὸ ἴδιον αὐτῶν πλάσμα, ὅπερ ἐπεβάλλοντο ἤδη νὰ ταπεινώσωσιν. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης δεικνύει ἡ ἱστορία αὕτη τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ Εὐμένους, ὅςτις κατώρθωσε μὲν νὰ ἐκδιώξῃ τῶν χωρῶν του τοὺς εἰς αὐτὰς εἰςβαλόντας Γαλάτας, κατέλιπε δὲ θνήσκων τὸ βασίλειον ἀμείωτον, οἷον εἶχεν εὐρυνθῇ μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην.

ΕΥΜΕΝΗΣ Ο Β΄

Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Εὐμένους (159 π. Χ.) ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Ἄτταλος ἦτο ἀνήλικον παιδίον. Ἀλλὰ τὸ βασίλειον δὲν ἔμενεν ἄνευ ἡγεμόνος. Φρουρὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνήβου διαδόχου καὶ θεματοφύλαξ τῆς πολιτείας τῶν Ἀτταλικῶν ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Εὐμένους Ἄτταλος ὁ Β΄. Τὸν ἄνδρα γνωρίζομεν ἤδη. Εἶνε ὁ γενναῖος συμπολεμιστὴς τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ νικηφόρος στρατηγὸς τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης, ὁ καὶ κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Περσέως πόλεμον ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἑλλάδι. Ὁ φιλοπόλεμος Ἀτταλικὸς ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὡς κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ, καὶ διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου (138 π. Χ.). Μὴ θέλων δὲ νὰ διακινδυνεύσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμπεπιστευμένου βασιλείου διὰ παραβόλου ἀντιστάσεως πρὸς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ἐνεκολπώθη τὴν Ῥώμην, παρ' αὐτῆς ἀναμένων τὴν σωτηρίαν τοῦ Περγάμου ἀπὸ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸ ἐχθρῶν. Ὁπόσον ἐπικίνδυνος ἦτο ἄλλως ἡ θέσις τοῦ βασιλείου ἀποδει-

κνύει ἡ νέα κατὰ τῶν Περγαμηνῶν ἐπίθεσις τοῦ Προυσίου καὶ ἡ πολιορκία αὐτῆς τῆς πρωτευούσης (156-154 π. Χ.). Ἀλλὰ διὰ τῆς φιλίας τῆς Ῥώμης ἠδυνήθη ὁ Ἄτταλος οὐ μόνον τοῦ Προυσίου νἀπαλλαγῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸ κράτος ἐσωτερικῶς μὲν ἐν εἰρήνῃ παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τῶν θεωρούντων τὸν βασιλέα ἐξευτελιζόμενον πρὸ τῆς Ῥώμης, ἐξωτερικῶς δὲ ἰσχυρὸν καὶ ἀξιοπρεπές. Ζῶντος τοῦ Ἀττάλου, ἡ περγαμηνὴ βασιλεία ἐπέβαλλε μὲν τὴν θέλησιν αὐτῆς εἰς τὰ γείτονα βασίλεια τῆς Συρίας, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Βιθυνίας, διασπαρασσόμενα ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, ἔστελλε δὲ τὸν στόλον αὐτῆς ἐπίκουρον τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ Ψευδοφιλίππου (149 π. Χ.), καὶ ἔπειτα συνέπραττε μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν.

Ἀλλ' ἦτο προφανὲς εἰς ποῖον σημεῖον ἦγεν ἡ ἄλλως συνετὴ πολιτεία τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Εὐμένους. Ἡ περγαμηνὴ βασιλεία εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἁπλοῦν δορυφόρον τῶν Ῥωμαίων. Ἓν μόνον βῆμα ὑπελείπετο μέχρι τῆς τελείας ὑποταγῆς, καὶ τὸ βῆμα τοῦτο ἔγεινεν ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀττάλου, τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνδρωθέντος αὐτοῦ ἀνεψιοῦ Ἀττάλου τοῦ Γ', τοῦ υἱοῦ τοῦ Εὐμένους. Ἄτταλος ὁ Γ' ὑπῆρξεν ἀνάξιος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου. Συνδέων παραδόξως τὴν δυσθυμίαν πρὸς τὴν ὠμότητα, ἔζησεν ἐπὶ πέντε ἔτη παραδεδομένος εἰς τὴν κηπουρικὴν καὶ γεωργικὰς συγγραφάς, εἰς τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν κηροπλαστικὴν καὶ ἀφίνων τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν εἰς τοὺς πατρικοὺς φίλους, τοὺς ὁποίους ἐν τούτοις ἔπειτα ἐφόνευον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀνηλεῶς μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των οἱ δορυφόροι τοῦ βασιλέως κατὰ προσταγὴν αὐτοῦ. Οὐδεμία ζημία ἦτο διὰ τὸ Πέργαμον, ὅτι ταχέως ἀπηλλάγη τοιούτου δυνάστου, ἁρπαγέντος ὑπὸ αἰφνιδίου θανάτου. Μετ' αὐτοῦ συνεξέλιπε καὶ ἡ σειρὰ τῶν γνησίων ἀπογόνων τοῦ Ἀττάλου· τὸ δὲ ἄκληρον βασίλειον τῶν Ἀτταλικῶν ἐκληροδοτεῖτο διὰ τῆς διαθήκης τοῦ υἱοῦ τοῦ Εὐμένους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ προέβαλε μὲν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ βασιλείου ὁ νόθος υἱὸς τοῦ Εὐμένους Ἀριστόνικος, ἀλλ' ἡ Ῥώμη, οὐκ ἄνευ ἀγῶνος κατισχύσασα τοῦ τελευταίου τούτου Ἀτταλικοῦ, παρέλαβεν ἐν ἔτει 129 π. Χ. τὴν κληρονομίαν Ἀττάλου τοῦ Γ'. Καὶ τὰς μὲν ἐν Θρᾴκῃ κτήσεις τῶν Περγαμηνῶν βασιλέων προςήρτησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν ἤδη ὡς ἐπαρχίαν ὑποτεταγμένην εἰς αὐτοὺς Μακεδονίαν, τὰς δ' ἀνατολικὰς τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν παρέδωκαν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν ὁμόρων κρατῶν, τὸ δὲ λοιπὸν μέγιστον μέρος τοῦ βασιλείου τοῦ Περγάμου κατέστησαν ἐπαρχίαν ῥωμαϊκήν, καλέσαντες ἐπιδεικτικῶς διὰ

τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀσίας, ἐν ᾗ τὸ παλαιὸν κράτος τῶν Ἀτταλικῶν ἀπέβαινεν ἡ πρώτη ῥωμαϊκὴ κτῆσις.

θ'

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἐν Περγάμῳ.

Βραχεῖα ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἡ διάρκεια τοῦ ἀτταλικοῦ βασιλείου. Εἰς τὴν προστασίαν τῶν Ῥωμαίων ὀφείλοντες οἱ Ἀτταλικοὶ τὴν ταχεῖαν αὐτῶν ὕψωσιν, ἐξέλιπον ταχέως, ἐπισύραντες τὴν εἰς τὰ ἀνατολικὰ πράγματα ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης καὶ παρασκευάσαντες τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῆς ἐν Ἀσίᾳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν βραχὺν τοῦτον βίον ἑνὸς μόλις αἰῶνος οἱ ἀπόγονοι τοῦ τολμηροῦ Φιλεταίρου ἀνέδειξαν ἀρετὰς σπανίας ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ βασιλικῷ αὐτῶν βίῳ. Ἡ δυναστεία τῶν Ἀτταλικῶν διακρίνεται ἀπό τε τῶν ἄλλων βασιλικῶν οἴκων τῆς Ἀσίας καὶ ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν καὶ Λαγιδῶν διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν τήρησιν τῶν πατριαρχικῶν ἐκείνων ἀγαθῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἅτινα βλέπομεν συνήθως μαραινόμενα ἐν τῇ τύρβῃ τῆς δεσποτείας. Οἱ Ἀτταλικοὶ δὲν ἔπαυσαν ὄντες καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου φιλόστοργοι πατέρες καὶ ἠγαπημένοι ἀδελφοί. Τοιαῦται ἰδιωτικαὶ ἀρεταὶ ἦσαν πολὺ μᾶλλον ἀξιάγαστοι περικοσμοῦσαι ἄνδρας, οἵτινες, ἱδρύσαντες ἐκ τοῦ μηδενὸς βασίλειον ἰσχυρὸν, ἀνέδειξαν αὐτὸ περίλαμπρον ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων οὐ μόνον διὰ τῆς πολιτικῆς ἰσχύος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης, ὃν ἐνόμισαν ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς βασιλικῆς των δυνάμεως.

Ἀληθῶς, ὅπως λάβωμεν πλήρη ἔννοιαν τῆς ἀκμῆς, εἰς ἣν ἀνῆλθε τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου, δὲν ἀρκεῖ ἡ μελέτη τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, ἣν ἐξητάσαμεν ἤδη. Ἐπ' ἴσης ἀξία λόγου, ἂν μὴ ἀνωτέρα, εἶνε ἡ δόξα ἡ περιβάλλουσα τοὺς Ἀτταλικοὺς ὡς προστάτας τοῦ ἐμπορίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.

ΚΙΣΤΟΦΟΡΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Καὶ τὴν μὲν σημασίαν, ἣν ἀπέκτησε τὸ Πέργαμον ἐπὶ τῶν Ἀτταλικῶν ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐκ τῆς μεγάλης ἀνὰ τὴν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν δια-

δόσεως τῶν *κιστοφόρων* λεγομένων νομισμάτων, ἤτοι τῶν φερόντων ἀποτετυπωμένην τὴν ἱερὰν κίστην τοῦ Βάκχου μετὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς ἐξερχομένου καὶ περιβάλλοντος αὐτὴν ὄφεως. Τὸ κῦρος τῶν Ἀτταλικῶν ὑπῆρξε τοιοῦτον, ὥςτε δι᾽ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα, τὸ πρῶτον ἐν Ἐφέσῳ κοπέντα, νομίσματα κατέστησαν οἱονεὶ πανασιατικά, καὶ ἐκόπτοντο ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Ἀσίας, αἵτινες ἀπετέλεσαν νομισματικήν τινα ὁμοσπονδίαν, παράλληλον πρὸς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν τετραδράχμων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν πολλαῖς τῶν ἀσιατικῶν πόλεων.

Ἀλλὰ πολὺ μεγαλειτέρα εἶνε ἡ σημασία ἣν ἀπέκτησε τὸ Πέργαμον ὡς πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν διὰ τῆς τῶν Ἀτταλικῶν φιλομουσίας καὶ φιλοκαλίας.

Εἴδομεν καὶ αὐτὸν τὸν τελευταῖον Ἄτταλον παρ᾽ ὅλην τὴν κατέχουσαν αὐτὸν βαρεῖαν δυσθυμίαν καὶ τὴν ἔλλειψιν διοικητικῆς ἱκανότητος διατρίβοντα περὶ τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὴν συγγραφικήν. Οὕτως οἰκεῖαι εἶχον ἀποβῆ εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀτταλικῶν αἱ τοιαῦται εὐγενεῖς ἀσχολίαι. Ἄτταλος ὁ Γ΄ δὲν εἶνε ὁ μόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Περγάμου συγγραφεύς. Καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ Ἄτταλος ὁ Α΄ ἠσχολεῖτο ὡς ὁ ἔγγονος περὶ συγγραφὰς γεωργικάς, οἱ δὲ πρὸς τοὺς Γαλάτας πόλεμοι αὐτοῦ ἄφινον εἰς αὐτὸν καιρὸν νὰ γράφῃ περὶ τῶν προςόντων τῆς ὡραίας πεύκης. Πιθανῶς δὲ ἤδη ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἔθηκε τὰς πρώτας βάσεις τῆς περιωνύμου Βιβλιοθήκης τοῦ Περγάμου, ἥτις ἰδίως ὑπὸ Εὐμένους τοῦ Β΄ ἐκαλλωπίσθη καὶ ηὐξήθη. Ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη, κειμένη ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Περγάμου καὶ περικοσμουμένη ὑπὸ διαφόρων τεχνουργημάτων παριστανόντων ποιητὰς καὶ σοφούς, συνεδέετο διὰ στοᾶς πρὸς τὸν παρακείμενον μέγαν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἦτο οὕτως εἰπεῖν ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἱερὰν προστασίαν τῆς θεᾶς τῆς σοφίας. Κολοσσιαῖον δὲ ἄγαλμα τῆς θεᾶς κατὰ μίμησιν τῆς Παρθένου τοῦ Φειδίου ὑψοῦτο ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν τεσσάρων συνεχῶν αἰθουσῶν, ἐν αἷς ἦσαν τεθειμένα τὰ βιβλία ἐντὸς θηκῶν ξυλίνων, στηριζομένων ἐπὶ τῶν τοίχων διὰ μεταλλίνων ὅρμων. Δωμάτια δέ, ὄπισθεν τῆς βιβλιοθήκης κείμενα, ἐχρησίμευον εἰς κατοικίαν ὑπαλλήλων τοῦ καθιδρύματος καὶ δούλων καὶ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν βιβλίων καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν δερμάτων ἐφ᾽ ὧν ταῦτα ἐγράφοντο. Διότι ἐν Περγάμῳ εἰςήχθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐκ νέου ἡ παλαιὰ χρῆσις τῶν διφθερῶν, αἵτινες ἔκτοτε ἐπωνομάσθησαν περγαμηναί, ἀντὶ τοῦ παπύρου, ὃν μετεχειρίζοντο οἱ ἀντιγρα-

ῖς τῶν Πτολεμαίων, οἵτινες λέγονται καὶ ἐμποδίσαντες ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τοὺς Ἀτταλικοὺς τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξαγωγὴν τοῦ παπύρου. Διὰ δὲ τῆς βασιλικῆς τῶν Ἀτταλικῶν προστασίας ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων τῆς περγαμηνῆς βιβλιοθήκης ἀνῆλθον εἰς μέγα πλῆθος, οὕτως ὥςτε ὁ Ἀντώνιος ἠδυνήθη, ὡς λέγεται, νἀποστείλῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὴν βασίλισσαν Κλεοπάτραν εἴκοσι μυριάδας τόμων.

Ἀλλ' ἡ ἅμιλλα τῶν Ἀτταλικῶν πρὸς τοὺς Λαγίδας δὲν περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν ἵδρυσιν τῆς Βιβλιοθήκης· ἠγωνίσθησαν δὲ καὶ αὐτοὶ νὰ καταστήσωσι τὸ ἵδρυμα αὐτῶν κέντρον φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν. Καὶ δρῶσι λοιπὸν ἐν Περγάμῳ ὁ Ἀθηναῖος Ἀπολλόδωρος ὁ γνωστὸς μάλιστα διὰ τὴν μυθολογικὴν αὐτοῦ βιβλιοθήκην, ὁ μαθηματικὸς Ἀπολλώνιος, ὁ Κολοφώνιος ἰατρὸς Νίκανδρος ὁ ποιητὴς τῶν Θηριακῶν καὶ τῶν Ἀλεξιφαρμάκων, ὁ Ἐφέσιος ἐποποιός Μουσαῖος καὶ οἱ τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἀτταλικῶν μετὰ κολακείας ἐξιστορήσαντες Λυσίμαχος καὶ Νεάνθης ὁ Κυζικηνός. Διαγωνίζονται δὲ οἱ σοφοὶ τοῦ Περγάμου πρὸς τοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ κριτικῇ καὶ ἑρμηνείᾳ τῶν ἐπῶν τοῦ Ὁμήρου, ἐν τῇ γραμματικῇ καὶ τῇ λεξικογραφίᾳ, ἐν ταῖς γραμματολογικαῖς ἐρεύναις, ἐξ ὧν προῆλθον οἱ λεγόμενοι ***Περγαμηνοὶ πίνακες*** τῶν συγγραφέων, καὶ ἐν ταῖς περὶ γλώσσης μελέταις, αἵτινες ἀφωρμῶντο ἀπὸ ἀρχῶν διαφόρων πρὸς τὰς τῶν Ἀλεξανδρινῶν. Κορυφὴ δὲ καὶ κόσμημα τῶν Περγαμηνῶν λογίων δύναται νὰ θεωρηθῇ Κράτης ὁ ἐκ τῆς κιλικικῆς πόλεως Μαλλοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον ἐν ταῖς γραμματικαῖς ἐρεύναις εὐδοκιμήσας, ὥςτε καὶ ἰδίας σχολῆς ἀρχηγὸς ἔγεινε, ἧς οἱ ὀπαδοὶ ἐκαλοῦντο Κρατήτειοι ἀπὸ τοῦ διδασκάλου, ἐν ᾧ παραλλήλως πρὸς τὰς τοιαύτας φιλολογικὰς μελέτας ἤκμαζεν ἐν Περγάμῳ ἡ στωικὴ φιλοσοφία.

Ἡ Βιβλιοθήκη εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Περγάμου ἐν μέσῳ κόσμου ὅλου ὡραίων οἰκοδομῶν, ἃς ἡ πόλις ἐχρεώστει εἰς τὴν φιλοκαλίαν τῶν βασιλέων, πολυειδῶς μεγαλυνάντων καὶ διακοσμησάντων τὸ Πέργαμον, τὴν ἄλλοτέ ποτε ὀχυρὰν μὲν, ἀλλ' ἀραιῶς οἰκουμένην ἄκραν. Τὰ δ' ἐπιφανέστατα τῶν οἰκοδομημάτων ἔκειντο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἦσαν κτίσματα Εὐμένους τοῦ Β', ὅςτις οὐ μόνον τὴν ἀκρόπολιν μετερρύθμισε καὶ ἐξωράϊσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κάτω πόλιν ηὔρυνε, περιβαλὼν διὰ τειχῶν εὐκτίστων. Τὸ ἀρχαιότατον τῶν κτιρίων τούτων, ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτις ἐπωνομάζετο Πολιὰς, ἔπειτα δὲ καὶ Νικηφόρος, ἀνήρχετο εἰς τὸν τέταρτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἤτοι εἰς χρόνους πολ

ΧΑΡΤΗΣ
ΤΟΥ
ΠΕΡΓΑΜΟΥ

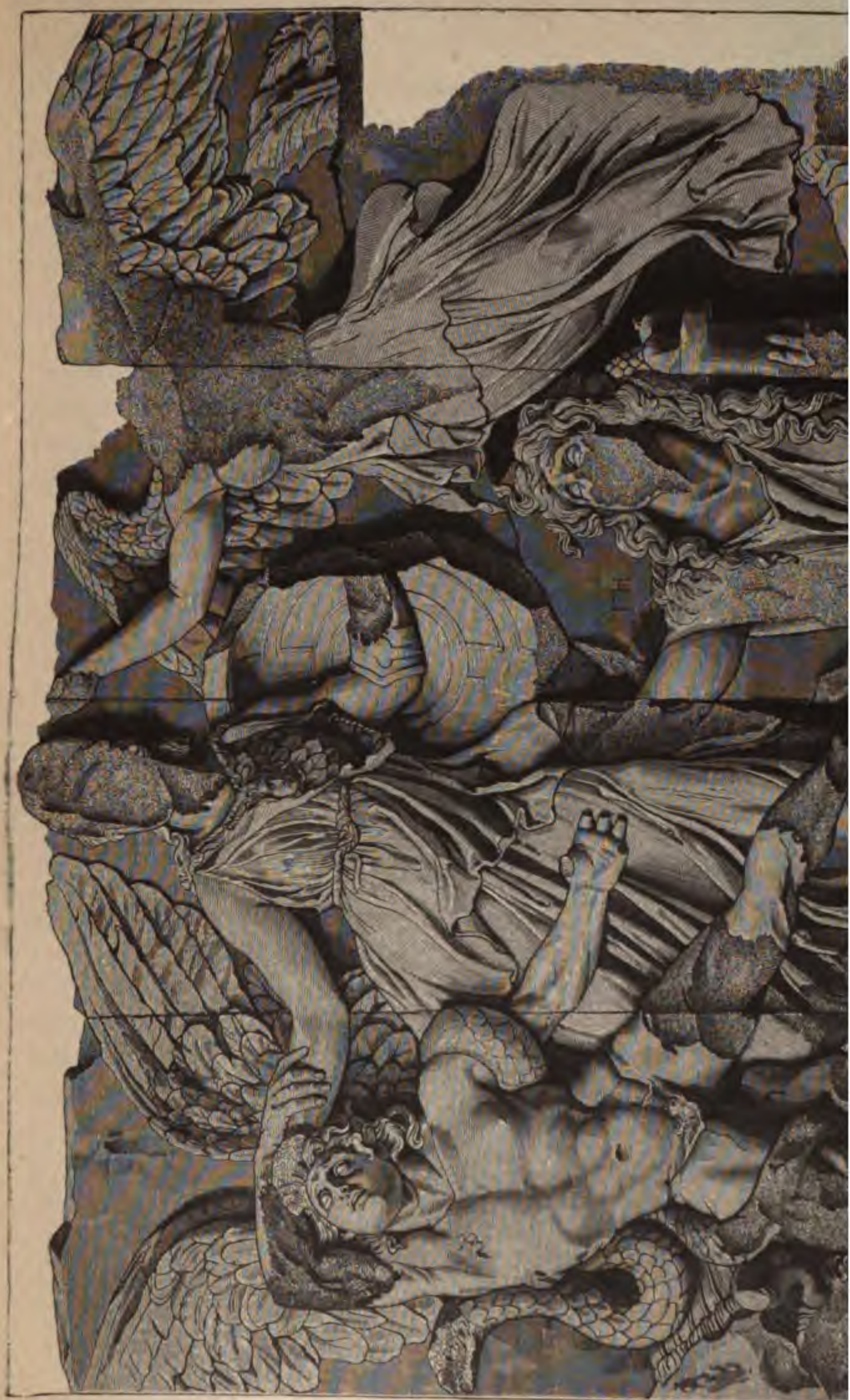
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Τραϊάνειον
Ἰωνικὸς ναός
Βιβλιοθήκη
Πηγή
Στοά
Θέατρον
Ἀθηνᾶς ἱερόν
τεῖχη τῆς πόλεως
πύλη τῆς ἀκροπόλεως
Κυρία ὁδός
Μέγα ἀνδηρον
Βωμὸς Διὸς Σωτῆρος
Ἀγορά
Διονύσου ναός
Ἀγορά
Τεῖχη τῆς πόλεως
μέτρα

Ἡ πολεμικὴ κίνησις ἡ διαπνέουσα τὸ εἰς τὸν Δία ἀνάθημα τοῦ Εὐμένους εἶνε οὕτως εἰπεῖν ὁ δεσπόζων χαρακτὴρ τῆς γλυπτικῆς τοῦ περγαμηνοῦ ἐργαστηρίου. Οἱ πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀγῶνες τῆς βασιλείας τῶν Ἀτταλικῶν παρέχουσιν εἰς τὴν σμίλην τῶν γλυπτῶν τοῦ Περγάμου προσφιλὲς θέμα, μετέχον ἐθνικῆς τινος χροιᾶς καὶ γενικοῦ διὰ τὸν ἑλληνισμὸν ἐνδιαφέροντος. Ἡ Γιγαντομαχία τοῦ βωμοῦ, ἡ ἀλληγορικῶς παριστάνουσα τούτους τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰ ἀνάγλυφα τρόπαια, δι' ὧν ἐκοσμοῦντο τὰ μετακιόνια τῶν στοῶν τῶν περιβαλλουσῶν τὸ τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς, ἦσαν ἐπινίκιοι παραστάσεις εὐνόητοι οὐ μόνον εἰς τοὺς ὑπηκόους Εὐμένους τοῦ Β΄, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας. Ἄλλως ἡ ἀκρόπολις τοῦ Περγάμου δὲν ἦτο ἡ μόνη σκοπιὰ ἀφ' ἧς ἀπήστραπτον ἐν λιθίνῳ κάλλει οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες τῶν Περγαμηνῶν. Ἤδη καὶ δευτέρα τῆς Ἀθηνᾶς ἄκρα, ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ἐκοσμεῖτο ἀπὸ τῶν χρόνων Ἀττάλου τοῦ Α΄ ὑπὸ ἀναθήματος τούτου τοῦ βασιλέως, παριστάνοντος ἐν σειρᾷ ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων τὴν ἐν Μυσίᾳ ἧτταν τῶν Γαλατῶν μετ'

ΘΝΗΣΚΩΝ ΓΑΛΑΤΗΣ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ
ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου Α΄ ἀνατεθέντων ἀγαλμάτων.

ἄλλων κατορθωμάτων τῶν μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων, ἤτοι τῆς Γιγαντομαχίας, τῆς πρὸς Ἀμαζόνας μάχης τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης. Τὸ βασιλικὸν δὲ τοῦτο ἀνάθημα τοῦ φιλαθηναίου ἡγεμόνος, ὅςτις καὶ ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς τῷ 200 π. Χ., γενόμενος δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἦτο ἀριστοτέχνημα τῆς χαλκοτυπίας, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν περισωθέντων λιθίνων ἀποτύπων διαφόρων τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μερῶν, διεσκορπισμένων ἐν διαφόροις εὐρωπαϊκοῖς μουσείοις.

Ἡ ἐπὶ τῶν δύο ἀκροπόλεων, τῆς τοῦ Περγάμου καὶ τῆς τῶν Ἀθηνῶν, κοινὴ παράστασις τῶν γαλατικῶν νικῶν τῶν Περγαμηνῶν βασιλέων δὲν ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος ὁ συνενόνων τὰς δύο μεγάλας πόλεις. Οἱ Ἀτταλικοὶ ἐνόμιζον, ὅτι δὲν ἤρκουν εἰς αὐτοὺς αἱ γαλατικαὶ νῖκαι καὶ ἡ διὰ τῆς τέχνης παράστασις αὐτῶν ἐν Περγάμῳ, ἀλλ' ἐθεώρουν καθῆκον αὐτῶν νὰ συμπληρώσωσι τὴν πανελλήνιον αὐτῶν πολιτείαν ἀπονέμοντες φόρον θαυμασμοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκείνας, αἵτινες ἦσαν οὕτως εἰπεῖν ἡ πνευματικὴ μητρόπολις πάντων ἐκείνων ὅσων τὸν βίον ἐξηυγένιζεν ἡ ἐπιδίωξις τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ καλοῦ. Οὕτως Ἄτταλος ὁ Α' πλὴν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως λαμπροῦ ἀναθήματος κατεσκεύασεν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ θαλερὸν κῆπον, ὅςτις ἀπὸ τοῦ τότε προϊσταμένου αὐτῆς φιλοσόφου Λακύδους προςηγορεύετο Λακύδειον. Εὐμένης δὲ ὁ Β' ἔκτισε τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν στοὰν τὴν προεκτεινομένην ἀπὸ τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρου πρὸς τὸ ἔπειτα κτισθὲν Ὠδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ· ἐχρησίμευε δὲ αὕτη, ὅπως εἰς αὐτὴν καταφεύγῃ ἐν καιρῷ βροχῆς τὸ ἐν τῷ θεάτρῳ συνηγμένον πλῆθος. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Εὐμένους Ἄτταλος ὁ Β', συνεχίζων τὰς φιλαθηναϊκὰς παραδόσεις τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ᾠκοδόμησεν ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἀγορᾷ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πολυτελῆ στοάν, περιέχουσαν κομψὰ ὀψοπωλεῖα, ἀντικαταστήσαντα τὰ πρότερον ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ καθιδρυμένα παραπήγματα. Ἡ δὲ πόλις, ἡ οὕτως ὑπὸ τῆς γενναιοδωρίας τῶν Περγαμηνῶν βασιλέων κοσμουμένη καὶ ἄλλως δὲ ὑπ' αὐτῶν εὐεργετηθεῖσα, διετράνωσε τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην τὸν μὲν Ἄτταλον τὸν Α' ἀνακηρύξασα ἐπώνυμον ἀρχηγέτην καὶ προςθέσασα εἰς τὰς τέως ὑφισταμένας δώδεκα φυλὰς δεκάτην τρίτην, τὴν Ἀτταλίδα, τὸν δὲ Εὐμένη τὸν Β' καὶ Ἄτταλον τὸν Β' τιμήσασα διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀνδριά[illegible] ῶν κολοσσιαίων. Οὕτω δ' αἱ δύο καλλιτεχνικώταται [illegible] αἱ Ἀθῆναι καὶ τὸ Περγα-

μον, προςεπέλαζον πρὸς ἀλλήλας διὰ τῆς κοινῆς λατρείας τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς κοινῆς λατρείας τῆς τέχνης.

ι'

Τὰ ἄλλα βασίλεια τῆς Ἀνατολῆς.

Τὰ μεγάλα βασίλεια τῶν Λαγιδῶν, τῶν Σελευκιδῶν καὶ τῶν Ἀτταλικῶν δὲν περιελάμβανον ἁπάσας τὰς ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου πελάγους χώρας τοῦ ἀπεράντου βασιλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Λυσιμάχου οἱ Σελευκίδαι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσωσιν ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου τῆς Ἀσίας· ἐκ τῆς ἀδυναμίας δὲ αὐτῶν ἢ ἐκ παραχωρήσεων ἐσχηματίσθησαν κατ' ὀλίγον, ἀποσπασθέντα ἀπὸ τούτου τοῦ κολοσσοῦ, διάφορα ἀνεξάρτητα βασίλεια, τὸ μὲν ὑπὸ ἐγχωρίους δυνάστας, τὸ δὲ ὑπὸ Ἕλληνας ἡγεμόνας. Ἐντεῦθεν τινὰ μὲν τούτων τῶν κρατῶν εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἑλληνικὰ, τὰ δὲ λοιπὰ διασώζουσι μὲν τὸν ἐγχώριον βίον ὑπὸ τὰς ἰθαγενεῖς δυναστείας, ἀλλ' ὑφίστανται ἐπὶ μακρὸν τὰς ἐπιδράσεις τοῦ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν κατέχοντος ἑλληνισμοῦ.

Τὸ ἑλληνικώτατον τῶν βασιλείων τούτων εἶνε τὸ τῆς Βιθυνίας κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Νικομήδης ὁ Α' (278-250 π. Χ.), κηρύξας ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου, κατώρθωσεν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ Νικομηδείας, τῆς πρότερον καλουμένης Ἀστακοῦ, νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ βασίλειόν του μέχρι τῆς Θρᾴκης διὰ τῆς βοηθείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν κληθέντων Γαλατῶν. Ἡ δ' ἐπέκτασις αὕτη τῆς Βιθυνίας ἤγαγε τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς εἰς ἀγῶνα πρὸς τοὺς Ἀτταλικούς. Καὶ ὁ μὲν μετὰ τὸν υἱὸν τοῦ Νικομήδους Ζιαήλαν (250-228 π. Χ.) βασιλεύσας ἔγγονος Προυσίας ὁ Α' (228-180 π. Χ.) ἐνικήθη ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ Α'. Ὁ δὲ τούτου διάδοχος Προυσίας Β' ὁ Κυνηγὸς (180-149 π. Χ.) ὁ τὸν Ἀννίβαν ξενίσας ἐξεδίκησε τὸν πατέρα, δεινῶς στενοχωρήσας Εὐμένη τὸν Β' καὶ δῃώσας αὐτὸ τὸ πρὸ τῆς πόλεως Περγάμου ἄλσος Νικηφόριον. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἰσχυροὺς φερόμενος δουλικῶς, πρὸς δὲ τοὺς οἰκείους ὢν ἀσυμπαθὴς καὶ μισηθεὶς ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν διὰ τὴν τρυφὴν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου υἱοῦ Νικομήδους τοῦ Β', ὃν

ΠΡΟΥΣΙΑΣ Ο Α'

ἐπεβουλεύετο καὶ πρὸς ὃν περιῆλθεν εἰς πόλεμον. Νικομήδης Β' ὁ Ἐπιφανὴς ἀπεπειράθη κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ βασιλείαν (149-91 π. Χ.) ἀνεπιτυχῶς νὰ γείνῃ κύριος τῆς Παφλαγονίας καὶ τῆς Καππαδοκίας· ἀλλ' εἰ καὶ ἐκωλύθη ὑπὸ τῆς Ῥώμης, μὴ ἀνεχομένης τοιαύτην αὔξησιν τοῦ βασιλείου τῆς Βιθυνίας, ἐφάνη φίλος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ παρεσκεύασε τὴν πρὸς αὐτοὺς δουλοπρεπῆ πολιτείαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου, Νικομήδους Γ' τοῦ Φιλοπάτορος. Ὁ Φιλοπάτωρ (91-75 π. Χ.) ὑπῆρξε βασιλεὺς ἀσθενής, μόλις δυνάμενος νὰ συντηρήσῃ τὸ κράτος κατὰ τοὺς δυσκόλους ἐκείνους χρόνους. Ἐξωσθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου ϛ' κατέφυγεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις ἐπανέφερεν αὐτὸν εἰς τὸ βασίλειόν του. Εὐγνωμονῶν δὲ ὁ Νικομήδης ἐκληροδότησε κατὰ τὸν θάνατόν του τὴν Βιθυνίαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Τὸ κληροδότημα ἦτο εὐπρόσδεκτον εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις ἤδη κατεῖχε τὰς χώρας τῶν Περγαμηνῶν ὡς ἐπαρχίαν καλουμένην Ἀσίαν. Νῦν παρείχετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἡ εὐκαιρία νὰ γείνωσι γείτονες τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου, ὅπερ ἐπωφθαλμίων. Ἡ Βιθυνία προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν μέχρι τῆς καθυποτάξεως τοῦ Πόντου, ὅτε ἡνώθη μετὰ τῆς νέας ταύτης κτήσεως τῆς Ῥώμης.

ΠΡΟΥΣΙΑΣ Ο Β'

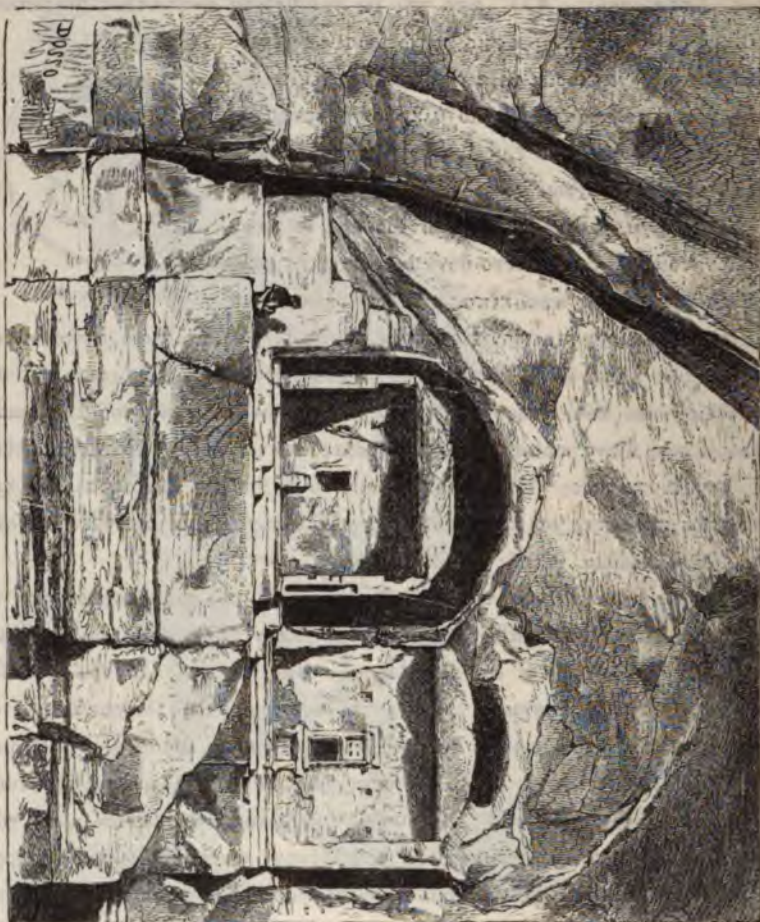
ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ Ο Β'

Τὸ δὲ γεῖτον τῆς Βιθυνίας βασίλειον τοῦ Πόντου τὸ μετ' αὐτῆς ἔπειτα ἀποτελέσαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν δὲν εἶνε καθ' αὑτὸ ἵδρυμα τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων. Ἤδη ἐπὶ τῆς περσικῆς κυριαρχίας ὑφίστατο κατὰ τὸν Πόντον ἀνεξάρτητον βασίλειον ὑπὸ ἡγεμόνας, οἵτινες ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι ἑνὸς τῶν ἑπτὰ ἐπιφανῶν Περσῶν τῶν φονευσάντων τὸν Ψευδόσμερδιν Γαυμάταν. Ἡ δυναστεία αὕτη ἀναλαμβάνει νέαν ζωὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου πολέμων τῶν διαδόχων, μεθ' ὧν συμμαχεῖ Μιθραδάτης ὁ [illegible]θεὶς Κτίστης. Τούτου δὲ

ΝΙΚΟΜΗΔΗΣ Ο Γ'

ἴδιον βασίλειον ἐν τῇ Παρθυαίᾳ, χώρᾳ τοῦ Ἰρὰν κειμένῃ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μηδίας καὶ πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς Ὑρκανίας. Τὸ βασίλειον τοῦτο τῶν Πάρθων ἔμελλε νὰ ἔχῃ μακρὰν διάρκειαν, μετὰ πολέμους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὑποκύψαν οὐχὶ εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰς Ἀρταξέρξην Α' τὸν ἱδρυτὴν τοῦ νέου περσικοῦ βασιλείου (226 μ. Χ.). Μέχρι τοῦ τέ-

ΟΙ ΕΝ ΑΜΑΣΕΙΑ' ΒΑΣΙΛΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ

λους τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος οἱ Ἀρσακίδαι δι' ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐκόσμουν τὰ νομίσματά των καὶ ἐνησμένιζον ἐπονομαζόμενοι Φιλέλληνες. Μακεδονικὰ ἦσαν τὰ ὀνόματα τῶν παρθικῶν μηνῶν· ἡ δ' ἑλληνικὴ ποίησις ἦτο πολλάκις τὸ κόσμημα τῆς αὐλῆς τῶν βασιλέων. Ὅτε ὁ Ῥωμαῖος Κράσσος μαχόμενος κατὰ τῶν Πάρθων ἐφονεύθη διὰ

δόλου μετὰ τὴν ἐν Κάρραις τῆς Μεσοποταμίας ἧττάν του τῷ 53 π. Χ., οἱ κομίσαντες τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Ὀρώδην, ὅστις ἑώρταζε τοὺς γάμους τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ συμμάχου του Ἀρταυάσδου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρμενίων, εὗρον τὸν φιλέλληνα Ἀρσακίδην παριστάμενον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Βακχῶν τοῦ Εὐριπίδου, τελουμένην ὑπό τινος τῶν δραματικῶν ἐκείνων ἑλληνικῶν θιάσων, οἵτινες περιήρχοντο τὴν Ἀνατολήν, μεταφυτεύοντες τὰ ἄνθη τῆς ἑλληνίδος μούσης εἰς τὰς ἀπωτάτας τῶν χωρῶν, ἃς εἶχε ζωογονήσει ἡ πνοὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλ᾽ ὁ ἑλληνισμὸς προεχώρει ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων καὶ περαιτέρω τῆς Παρθυαίας. Ἡ εὐφορωτάτη ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Ὤξου, ἣν ἐκ μὲν νότου περιβάλλει ἡ σειρὰ τοῦ Παροπαμίσου, ἐκ δὲ ἀνατολῶν ὁ ἰνδικὸς Καύκασος, ἀπὸ δὲ βορρᾶ αἱ δυτικαὶ παραφυάδες τῶν ἰνδικῶν Ἡμωδῶν ὀρέων, ἀπετέλει τὴν Βακτριανήν. Ἡ χώρα αὕτη, ἐν ᾗ εἶχεν ἀποπειραθῇ νὰ ἱδρύσῃ ἀνεξάρτητον ἀρχὴν ὁ Βῆσσος μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δαρείου, περιελθοῦσα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀπετέλεσε μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους μέρος τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν.

Ἀλλ᾽ ἐν ἔτει 256 π. Χ. ὁ σατράπης Διόδοτος, ἀποστατήσας ἠδυνήθη νἀπαλλαγῇ τῶν βασιλέων τῆς Συρίας καὶ νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον βασίλειον, ὅπερ ἀπέβη ἀκμαιότατον καὶ ἰσχυρότατον. Ἤδη ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου, τοῦ Διοδότου, ἠριθμοῦντο κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐν τῇ Βακτριανῇ περὶ τὰς χιλίας πόλεις, ὧν ἐπισημοτάτη ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, τὰ καλούμενα Βάκτρα ἢ Ζαρίασπα.

Οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς Βακτριανῆς ἴσχυσαν ἐπὶ τοσοῦτον διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας, ὥστε οἱ βασιλεῖς τῶν Βακτρίων ὑπέταξαν ἐν τοῖς ἀπωτάτοις ἐκείνοις τῆς Ἀσίας πλείονα ἔθνη ἢ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος, διαβάντες μὲν πρὸς ἀνατολὰς τὸν Ὕπανιν, ἕνα τῶν παραποτάμων τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἀκεσίνου, προχωρήσαντες δὲ μέχρις αὐτῶν τῶν Ἡμωδῶν ὀρέων. Οὕτω τὸ κράτος τῶν ἀπογόνων τοῦ Διοδότου περιέλαβε τὸ μέγιστον μέρος τῶν χωρῶν αἵτινες σήμερον καλοῦνται Ἀφγανιστάν, Καβοὺλ καὶ Πενταποταμία. Καὶ ταῦτα ἔπραττον οἱ βασιλεῖς τῆς Βακτριανῆς ἐν ᾧ ἀφ᾽ ἑτέρου ἦσαν ἠναγκασμένοι μετὰ μεγάλης προσοχῆς νὰ ὑπερασπίζωσι τὴν χώραν ἀπὸ βορρᾶ, προφυλάσσοντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν πέραν τοῦ Ἰαξάρτου ἐνεδρευόντων νομάδων Σκυθῶν. Οἱ δὲ κραταιότατοι τῶν βασιλέων, ἐφ᾽ ὧν ἐτελέσθη ἡ μεγάλη ἐπέκτασις τοῦ κράτους μέχρι τῆς Ἰνδικῆς, ἦσαν Δημήτριος ὁ υἱὸς τοῦ Εὐθυδήμου, ὑπάρ-

ξαντος συγχρόνου Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, ὁ Εὐκρατίδας (περὶ τὸ 200 -150 π. Χ.) καὶ ὁ Μένανδρος, οὗ δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὸν χρόνον.

Ἡ δύναμις τῶν βασιλέων τῆς Βακτριανῆς ἔφθασε μέχρις αὐτῆς τῆς κοιλάδος τοῦ Γάγγου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς εὑρέσεως νομισμάτων τοῦ Μενάνδρου μέχρις αὐτῆς τῆς λεκάνης τοῦ Ἰωμάνου, παραποτάμου τοῦ Γάγγου. Καὶ περαιτέρω δ' ἐξετείνετο ἡ ἀρχή των μέχρι τῶν Σηρῶν, οἵτινες παρεῖχον εἰς αὐτοὺς τὸ πολύτιμον τῆς βιομηχανίας των προϊόν, τὴν μέταξαν. Ὁ δὲ μέγας πλοῦτος τῆς χώρας διατρανοῦται ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς χρυσοῦ νομίσματος ἑνὸς τῶν τελευταίων βασιλέων τῆς Βακτριανῆς, τοῦ Εὐκρατίδου, ὅπερ ἔχει χρυσὸν εἴκοσι στατήρων, ἤτοι σχεδὸν δεκαεννέα εἰκοσαφράγκων καὶ ἡμίσεος. Τοσοῦτο μέγα χρυσοῦν νόμισμα δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλο ἡ ἀρχαιότης. Τὸν δὲ κατ' ἐπικράτησιν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἑλληνοϊνδικοῦ τούτου βασιλείου ἀποδεικνύουσι τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων Διοδότου καὶ Μενάνδρου, Εὐθυδήμου καὶ Δημητρίου, Πανταλέοντος καὶ Ἀγαθοκλέους, Ἀντιμάχου καὶ Πλάτωνος, Εὐκρατίδου καὶ Ἡλιοκλέους, αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν νομισμάτων, εἰς ἃς μόνον κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους προςτίθενται καὶ ἰνδικαί, αἱ ἑλληνικαὶ ὀνομασίαι τῶν κτισμάτων τῶν βασιλέων, τῆς Δημητριάδος, τῆς Εὐθυδαμίας, τῆς Εὐκρατιδείας.

ΕΥΚΡΑΤΙΔΑΣ
ΕΠΙ ΧΡΥΣΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

Ὁ Εὐκρατίδας ὠνόμασε μὲν ἑαυτὸν δικαίως Μέγαν βασιλέα, οἷον ἀναγνωρίζει αὐτὸν καὶ ἡ ἱστορία ἕνεκα τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ δραστηριότητος, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του ἄρχεται ἡ παρακμὴ τοῦ βασιλείου, ὅπερ προςβάλλεται ἤδη ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ φύλου τῶν Σακῶν. Καὶ ὑποτάσσουσι μὲν οἱ Σάκαι ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Ἡλιοκλέους περὶ τὸ 125 π. Χ. τὴν Βακτριανήν, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς, ἐκδιωχθέντες πρὸς τὰ νότια τοῦ βασιλείου, ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη νὰ ἄρχωσιν ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Καβοὺλ καὶ τῇ Πενταποταμίᾳ. Τελευταῖος δ' αὐτῶν εἶνε ὁ Ἑρμαῖος,

βασιλεύσας περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς Σάκαι ἡγεμόνες δὲν παύουσιν ἐπιγράφοντες ἑλληνιστὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τὰ ὀνόματά των καὶ τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν των, ἀποδεικνύοντες οὕτω τρανῶς, ὅτι ἡ μεγάλη ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρξαμένη ἐπίδρασις τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὰς ἀπωτάτας ἐκείνας χώρας μόνον βραδέως καὶ κατ' ὀλίγον ὑπεχώρησεν εἰς τὴν βίαν νέων ἱστορικῶν περιπετειῶν, ἀφ' οὗ ὁπωσδήποτε διετηρήθη μέχρι τοῦ τέλους τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος.

ια'

Ἡράκλεια, Βυζάντιον, Ῥόδος.

Ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν ἀγώνων τῶν διαδόχων καὶ τῶν ἐπιγόνων δὲν ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου ὁ ἀστικὸς βίος. Πόλεις τινὲς κατώρθωσαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν, τοῦτο μὲν ἕνεκα τῶν δυνάμεων αὐτῶν, τοῦτο δ' ἕνεκα τῆς συνετῆς πολιτείας, ἣν μετῆλθον. Τούτων κυριώταται εἶνε ἡ Ἡράκλεια καὶ τὸ Βυζάντιον, μάλιστα δὲ ἡ Ῥόδος, ἥτις ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν ὡς δύναμις ἰσόρροπος καὶ παράλληλος πρὸς τὰ μεγάλα γειτονικὰ βασίλεια.

Ἡ Ἡράκλεια εἶχε κτισθῇ ὑπὸ Μεγαρέων καὶ Βοιωτῶν ἀποίκων περὶ τὸ 560 π. Χ. ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαριανδυνῶν κατὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου· ἔχουσα δὲ δύο λαμπροὺς λιμένας προήχθη ταχέως, οὕτως ὥστε ἠδυνήθη νὰ δεσπόσῃ τῆς ὅλης ἀκτῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σαγγαρίου καὶ Παρθενίου. Καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς χρόνους καθ' οὓς αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας ἐδούλευον ὑπὸ τοὺς Πέρσας πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἤπειρον διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ Ἡράκλεια ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὰ ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῆς τυράννους, ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τῶν τυράννων τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Κατὰ δὲ τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους εὑρίσκομεν αὐτὴν συμμαχοῦσαν ὁτὲ μὲν μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Μιθραδάτου, ὁτὲ μὲν μετὰ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὁτὲ δὲ μετὰ τοῦ Νικομήδους. Οἱ Ἡρακλεῶται, ἔχοντες πλοῦτον ἱκανὸν ἕνεκα τοῦ εὐρέος ἐμπορίου ὅπερ ἐξήσκουν καὶ ἰσχὺν οὐ μικρὰν ἕνεκα τοῦ ἀξιομάχου αὐτῶν στόλου, κατώρθωσαν, παρέχοντες πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, οὐ μόνον γενναίων

νὰ τυγχάνωσιν ἀμοιβῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ τηρήσωσι τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν ἀλώβητον. Τὸ βασίλειον τῆς Βιθυνίας οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθη νἀπορροφήσῃ τὴν Ἡράκλειαν, ἀλλὰ καὶ ἦλθεν εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν σημασίαν τῆς βοηθείας τῶν Ἡρακλεωτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ᾐσθάνθη τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων των ὅτε ποτὲ εὑρέθη ἀντιμέτωπον αὐτῶν. Οἱ Ἡρακλεῶται, παριστάμενοι πρόθυμοι ἐπίκουροι τῶν κατὰ τὸν Πόντον ἑλληνίδων πόλεων, ὅσαι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ συντηρήσεως τῆς ἐλευθερίας των, ἰδίως πρὸς τοὺς Βυζαντίους ἐπέδειξαν συμπαθῆ φιλίαν, βοηθήσαντες μὲν αὐτοὺς διὰ χρημάτων ἐναντίον τῶν Κελτῶν, πέμψαντες δὲ τὸν στόλον αὐτῶν εἰς βοήθειαν τῆς ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Β΄ πολιορκουμένης συμμάχου πόλεως. Πρὸς δὲ τοὺς Γαλάτας ἠγωνίσθη ἡ Ἡράκλεια μετὰ θάρρους ἀξίου πάσης τιμῆς ἐν ἡμέραις καθ' ἃς εἴδομεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τρέμουσαν ὑπὸ τὸ στιβαρὸν βῆμα τῶν ὑπερβορείων ἐκείνων μαχητῶν. Ἀναμιχθεῖσα δὲ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον Μιθραδάτου ϛ΄ τοῦ Εὐπάτορος, εἶχε τοιαύτας ἀκόμη δυνάμεις, ὥςτε οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως μόλις διὰ διετοῦς πολιορκίας κατώρθωσαν νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν (70 π. Χ.), εἰς ἣν μετά τινα ἔτη ἔστειλεν ὁ Καῖσαρ Ἰταλοὺς ἐποίκους.

Τὸ δὲ Βυζάντιον, τὸ πλούσιον τῶν Μεγαρέων κτίσμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχέ ποτε ἀφορμηθῆ ἡ ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία, μετὰ τὰς ποικίλας ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου τύχας καὶ τὴν ἐφήμερον τυραννίδα τοῦ Κλεάρχου, τοῦ ἁρμοστοῦ τοῦ Λυσάνδρου, προςελθὸν καὶ πάλιν εἰς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους, τοὺς Ἀθηναίους, εἶχε λάβει νέαν ζωὴν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου, καθ' ἃς εἶχεν ἀνακτήσει καὶ πάλιν τὴν πλήρη του ἀνεξαρτησίαν (355 π. Χ.). Οἱ Βυζάντιοι, βοηθούμενοι ὑπό τε τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ τῶν Ῥοδίων, ἠδυνήθησαν νἀντιστῶσιν, ὡς γνωρίζομεν ἤδη, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Φίλιππον (340 π. Χ.). Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τῶν διαδόχων ἠδυνήθη τὸ Βυζάντιον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, οὐδ' εἶνε μικρὸν δεῖγμα τῆς δυνάμεως τῆς πόλεως, ὅτι οὔτε ὁ Λυσίμαχος, οὔτε ὁ Σέλευκος προςήρτησαν αὐτὴν εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἱδρυθὲν κράτος. Ὅτε δὲ οἱ Κελτοὶ ἐπελθόντες ἐδῄωσαν δεινῶς τῷ 279 π. Χ. τὰ περίχωρα τῆς πόλεως καὶ ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ πληρόνῃ βαρὺν ἐτήσιον φόρον ὀγδοήκοντα ταλάντων, οἱ Βυζάντιοι ἀπεφάσισαν νἀναπληρώσωσι τὴν ζημίαν εἰςαγαγόντες τέλη διὰ τὰ πλοῖα τἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου πλέοντα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἡ εἴςπραξις τῶν τελῶν τούτων προεκάλεσε τοιαύτην εἰς

τὸ ἐμπόριον ἀνωμαλίαν, ὥςτε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀπετάθησαν πρὸς τοὺς Ῥοδίους, ὅπως ἀναγκάσωσι τοὺς Βυζαντίους νἀφήσωσι καὶ πάλιν ἐλεύθερον τὸν διάπλουν τῶν στενῶν τοῦ Βοςπόρου. Ἐντεῦθεν δὲ προεκλήθη τῷ 220 π. Χ. πόλεμος, πολεμηθεὶς μὲν κυρίως μεταξὺ τῶν Βυζαντίων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου τοῦ Α΄, ἀπολήξας δὲ εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Βυζαντίου νἀφήσῃ τὴν διάβασιν τοῦ στενοῦ ἀτελῆ.

Τὸ Βυζάντιον συνεῖδεν ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου τούτου, ὅτι εἶχεν ἀνάγκην ἰσχυρᾶς προστασίας. Διὰ τοῦτο δὲ προςεπέλασεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τρίτου αἰῶνος π. Χ. εἰς τοὺς Ῥωμαίους, εἰς οὓς καὶ ἔμειναν πιστοὶ οἱ Βυζάντιοι κατὰ τοὺς ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Ε΄ καὶ Ἀντιόχου τοῦ Γ΄ πολέμους, μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου μακεδονικοῦ πολέμου συμμαχήσαντες πρὸς τὸν Περσέα. Ἡ Ῥώμη κυριαρχήσασα ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀφῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον πλήρη τὴν ἐλευθερίαν του ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας. Ἀλλ' ὅτε, τελευτῶντος τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος, ὁ ὑπὸ τῶν Πραιτωριανῶν ἀνακηρυχθεὶς Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Δίδιος Ἰουλιανὸς ἀπεφάσισε νἀναδείξῃ τὸ Βυζάντιον πρωτεύουσαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, οἱ δὲ Βυζάντιοι ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, ὁ ἀντίπαλος οὗτος αὐτοκράτωρ ἐκυρίευσε μετὰ τριετῆ πολιορκίαν καὶ κατέστρεψε τὴν πόλιν. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον ἔμελλε μετ' ἀφάνειαν ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἡμίσεος περίπου νἀναλάμψῃ καὶ πάλιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ νέου αὐτοῦ ἱδρυτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τῆς ποντικῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῶν διαδόχων καὶ τῶν ἐπιγόνων. Ἀλλ' ἡ ἐπιφανεστάτη τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ Ῥόδος. Τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου παρηκολουθήσαμεν ἤδη μέχρι τῆς ἡρωικῆς αὐτῆς ἀντιστάσεως εἰς Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν, ὅςτις ἠγωνίσθη νὰ ἐξαγάγῃ τοὺς ἰσχυροὺς νησιώτας ἀπὸ τῆς οὐδετερότητος, εἰς ἣν ἐχρεώστουν τὴν ἀκμήν των κατὰ τοὺς δυσκόλους ἐκείνους χρόνους. Ἡ δὲ οὐδετερότης αὕτη, ἥτις μόλις που ἐσαλεύθη ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν Δημήτριον εἰρήνης, ὑπῆρξε τὸ διαρκὲς πρόγραμμα τῆς πολιτείας τῶν Ῥοδίων μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐξερράγη ὁ μεταξὺ αὐτῶν καὶ Φιλίππου τοῦ Ε΄ πόλεμος. Βασίζοντες τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου, εἶχον ἀνάγκην εἰρήνης καὶ φίλων. Διὰ τοῦτο δὲ ἀπέφευγον συνετῶς τὴν [illegible] Ὅτε δέ ποτε ἠνάγκαζον αὐτοὺς τὰ συμφέροντά των

φίλων, προετίμων νὰ στέλλωσι χρήματα ἀντὶ πλοίων, καὶ προςεπάθουν νἀναμιχθῶσιν εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον καὶ διὰ πρεσβεύσεων μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὅπλων. Τοιαύτη πολιτεία ἐπολλαπλασίασε τοὺς φίλους τῆς Ῥόδου καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν συμπαθείας τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Τὰ αἰσθήματα δὲ ταῦτα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου πρὸς τοὺς Ῥοδίους διετρανώθησαν κατὰ τὸν διασείσαντα τὴν νῆσον μέγαν καὶ φθοροποιὸν σεισμὸν (227 π. Χ.), ὑπὸ τοῦ ὁποίου οὐ μόνον τὸ ἐν ἔτει 280 π. Χ. ἱδρυθὲν κατὰ τὴν εἴςοδον τοῦ λιμένος κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου ἔπεσεν, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεῖστον τῶν τειχῶν καὶ τῶν νεωρίων. Εἰς ἀναπλήρωσιν δὲ τῶν ἐκ τοῦ σεισμοῦ τούτου ζημιῶν τοιαῦται καὶ τοσαῦται συνέρρευσαν εἰς τὴν Ῥόδον δωρεαὶ παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας, τῆς Βιθυνίας καὶ τοῦ Πόντου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Σικελίας καὶ τῶν ἁπανταχοῦ ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων, ὥςτε εὐλόγως λέγει ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ὅτι ἡ συμφορὰ ἐκείνη ἔγεινεν αἴτιον ὠφελείας μᾶλλον ἢ βλάβης.

Οὕτω λοιπὸν προήγοντο οἱ Ῥόδιοι ἐν εἰρήνῃ, μόνον ἐν τῇ διώξει τῆς πειρατείας λαμβάνοντες ἐνεργὸν μέρος καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἀποφεύγοντες τὸν πόλεμον κατά τε θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν, εἰ καὶ εἶχον ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς νήσου των στερεᾷ, τῇ κατὰ τὴν Καρίαν Περαίᾳ, ἀξιολόγους κτήσεις, ὧν ἡ συντήρησις καὶ προστασία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ πάντοτε ἄνευ ἀγώνων. Καὶ ὅμως τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως καὶ τῶν χρημάτων, τοῦτο δὲ σπανιώτερον διὰ τῶν μισθοφόρων καὶ τῶν πλοίων της κατώρθωσεν ἡ Ῥόδος νἀποκτήσῃ μὲν καθ' ἑαυτὴν μεγάλην ἰσχύν, νὰ θεωρῆται δὲ ὡς βασιλὶς τῶν ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων καὶ προστάτις τῶν κινδυνευόντων αὐτῶν συμφερόντων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐπῆλθε μετὰ τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας αὐτοὺς σύγκρουσιν Φιλίππου τοῦ Ε' ἡ συμμαχία τοῦ βασιλέως τούτου τῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀντίοχον τὸν Γ' ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀντίοχος προεχώρει κατὰ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης, ὁ Φίλιππος ἄνευ ἀφορμῆς δεδικαιολογημένης ἠπείλει τὰς παραλίας καὶ νησιωτικὰς πόλεις ὅσαι ἦσαν σύμμαχοι ἢ ὑπήκοοι τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς Θρᾴκης μέχρι τῆς Καρίας.

Εἰς τὴν Ῥόδον δὲν ἐπετρέποντο τότε πλέον δισταγμοί. Ὁ κίνδυνος ἦτο προφανής. Ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ Περγάμου καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐκήρυξαν οἱ Ῥόδιοι τὸν πόλεμον πρὸς τὸν Φίλιππον (201 π. Χ.). Ἀλλ'

οἱ τολμηροὶ νησιῶται δὲν ὑπῆρξαν κατὰ τοῦτον τὸν ἀγῶνα ὅσον ἀνεμένετο εὐτυχεῖς. Καὶ ἠγωνίσθησαν μὲν κατὰ θάλασσαν μετὰ τοῦ Ἀττάλου λαμπρῶς περὶ τὴν Χίον ἐναντίον τοῦ στόλου τοῦ Φιλίππου, ἀλλ' ἡ νίκη δὲν ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥςτε νὰ μὴ διαμφισβητῇ αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀφ' οὗ μάλιστα τὴν ἐπιοῦσαν αὐτῆς ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων ὁ ναύαρχος τῶν Ῥοδίων Θεοφιλίσκος. Ἐπ' ἴσης δ' ἀμφίρροπος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατόπιν παρὰ τὴν Λάδην γενομένη ναυμαχία, οὐδ' ἠδυνήθησαν οἱ Ῥόδιοι διὰ τῶν κατὰ θάλασσαν ἀγώνων αὐτῶν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατάληψιν τῆς ἀπέναντι τῆς νήσου των καρικῆς Περαίας. Ἀλλά, βοηθήσαντες ἔπειτα οἱ Ῥόδιοι τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν κατὰ τοῦ Φιλίππου πόλεμον, ἐπέτυχον μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς τῆς Θεσσαλίας ἧτταν αὐτοῦ τὸν ὅρον ἐκεῖνον τῆς ἐν ἔτει 196 π. Χ. μεταξὺ τῶν νικητῶν καὶ τοῦ ἡττηθέντος συνομολογηθείσης συνθήκης, καθ' ὃν ἀπέλαβον τὰς καρικὰς πόλεις, ὧν τὰς πλείστας εἶχεν ἀνακτήσει ἐν τῷ μεταξὺ ὁ γενναῖος αὐτῶν στρατηγὸς Παυσίστρατος.

Οὐχ ἧττον περιπετειώδης ὑπῆρξε μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς ἧτταν τοῦ Φιλίππου ὁ ἀγὼν τῶν Ῥοδίων κατὰ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ, Ἀντιόχου τοῦ Γ'. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου τούτου βλέπομεν αὐτοὺς πολὺ μὲν κινουμένους καὶ πολλὰ ἐπιχειροῦντας, ἀλλ' ὀλίγα περαίνοντας. Καὶ ὅμως μετὰ πολλῆς εἰλικρινείας καὶ πίστεως εἰργάσθησαν τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τοῦ ὑπὸ τῶν Συρίων στενοχωρουμένου Περγάμου· ἐπιφανὴς δὲ ὑπῆρξεν ἡ ναυτικὴ αὐτῶν νίκη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος, ἔνθα ὁ ναύαρχος τῶν Ῥοδίων Εὔδαμος κατετρόπωσε τὸν ὑπὸ τὸν σύμμαχον τοῦ Ἀντιόχου Ἀννίβαν στόλον (190 π. Χ.). Ἀλλὰ τὸ ἐπιφανέστατον τοῦ πολέμου ἔργον ὑπῆρξεν ἡ παρὰ τὴν Μυόννησον ναυμαχία, ἐν ᾗ κατενικήθη ὁ στόλος τοῦ Ἀντιόχου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, μεθ' ὧν συνηγωνίζοντο εἴκοσι καὶ δύο πλοῖα τῶν Ῥοδίων. Ἡ δὲ ἀποτυχία αὕτη τῶν Συρίων ἦτο τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μεγάλης ἥττης τοῦ Ἀντιόχου, καθότι μετὰ τὴν ἐν Μυοννήσῳ νίκην τὰ πλοῖα τῶν Ῥοδίων, πλεύσαντα εἰς τὸν Ἑλλήςποντον, ἐβοήθησαν εἰς τὴν διάβασιν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου ἔμελλε κατ' ὀλίγον αἰσχρῶς νὰ ἡττηθῇ ὁ τῆς Συρίας βασιλεύς.

Γνωρίζομεν ἤδη, ὅτι ἡ ἐν Μαγνησίᾳ ἧττα τοῦ Ἀντιόχου συνεπήγαγε τὴν ἀπὸ τοῦ βασιλείου τῆς Συρίας ἀπόσπα[illegible] Ἀσίας, ἧς τὸ πλεῖστον ἀπενεμήθη εἰς τοὺς [illegible]

τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ βασιλέως Εὐμένους. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥόδιοι ἔτυχον μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ἐν Ῥώμῃ τιμῶν μεγάλων, καὶ ἠμείφθησαν γενναίως, λαβόντες παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν Λυκίαν πλὴν τῆς Τελμησσοῦ καὶ τὴν Καρίαν μέχρι τοῦ Μαιάνδρου, εἰ καὶ οἱ ἀβέβαιοι ὅροι ταύτης τῆς δωρεᾶς περιέπλεξαν μετ' οὐ πολὺ τοὺς Ῥοδίους εἰς ἀδιεξόδους ἀγῶνας πρὸς τοὺς Λυκίους.

Ἀλλ' ἡ ψυχρότης ἡ ἐπελθοῦσα μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην μεταξὺ Περγάμου καὶ Ῥώμης δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῇ καὶ μεταξὺ Ῥοδίων καὶ Ῥωμαίων. Ἡ Ῥόδος ἐνόησεν ὁπόσον ἐπικίνδυνος δύναμις ἤρχισε νὰ γίνηται ἡ Ῥώμη ἐν τῇ Ἀνατολῇ· κατ' ὀλίγον δὲ ἤρχισεν ἀποξενουμένη τῆς παλαιᾶς συμμάχου καὶ εὐεργέτιδος, καὶ τέλος ἐφάνη ἀναφανδὸν συμπαθοῦσα πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ῥώμης. Ἡ ἀμφίρροπος στάσις τῶν Ῥοδίων κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων Περσέα ἐδείνωσε μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Μακεδονίας (168 π. Χ.) τὴν θέσιν τῆς Ῥόδου. Οἱ Ῥόδιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐκκενώσωσι τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας, ἅτινα εἶχον παραχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου. Εἰς δὲ τὸ δεινὸν τοῦτο τραῦμα προσέθηκαν καὶ νέον ἄλλο οἱ Ῥωμαῖοι, ἀνακηρύξαντες ἐλεύθερον λιμένα τὴν Δῆλον, τοῦθ' ὅπερ μεγάλως παρέβλαψε τὸ ἐμπόριον τῆς Ῥόδου.

Ἀλλὰ παρ' ὅλας ταύτας τὰς ζημίας ἡ Ῥόδος δὲν εἶχεν ἐκπέσει, καὶ ἠγωνίζετο μὲν ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῶν πειρατῶν, οἵτινες ἐξηκολούθουν νὰ λυμαίνωνται τὸ Αἰγαῖον, εἶχε δὲ ἀκόμη ἀρκούσας δυνάμεις, ὅπως ἀναλάμψῃ καὶ διακριθῇ κατὰ τὸν μιθραδατικὸν πόλεμον, τὸν μὲν στόλον τοῦ Μιθραδάτου νικήσασα παρὰ τὴν Μύνδον, ὑποστᾶσα δὲ γενναίως μακρὰν καὶ ἀνεπιτυχῆ πολιορκίαν παρὰ τοῦ ὑπερόπτου βασιλέως τοῦ Πόντου (88 π. Χ.). Ἡ Ῥώμη ἀντήμειψε καὶ πάλιν τὴν πίστιν τῆς συμμάχου, ἀποδοῦσα εἰς τοὺς Ῥοδίους τὴν Καρίαν καὶ τὴν Λυκίαν. Ἔκτοτε δυστυχῶς ἠναγκάσθησαν οἱ Ῥόδιοι νἀναμιχθῶσιν εἰς τὰς ἐμφυλίους στάσεις τῶν Ῥωμαίων, ταχθέντες ἐναλλὰξ ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Καίσαρος. Ἀλλ' ἀντιστάντες ἔπειτα εἰς τὸν Κάσσιον εἶχον τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδωσι μετὰ ναυτικὴν ἧτταν τὴν πόλιν αὐτῶν οἰκτρῶς πορθουμένην καὶ μετ' ὀλίγον πυρπολούμενα τὰ λείψανα τοῦ στόλου, ὅστις ὑπῆρξε τῆς πόλεως τὸ κόσμημα καὶ ἡ ἰσχύς (42 π. Χ.). Ἡ Ῥόδος δὲν ἀπώλεσε μὲν ἀκόμη τὴν ἐλευθερίαν της, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ὅμως ἔκτοτε νἀνακύψῃ ἐκ τοῦ ἀνιάτου ἐκείνου τραύματος, καὶ αἱ ἡμέραι αὐτῆς διέρ-

ρευσαν μεταξὺ ἀσημότητος καὶ κινδύνου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Βεσπασιανὸς προςήρτησε τὴν νῆσον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν.

Ἡ ἀστικὴ ἱστορία τῆς Ῥόδου εἶνε οὐχ ἧττον ἀξιοσημείωτος τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἱστορίας. Κτισθεῖσα τῷ 407 π. Χ. κατὰ τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τῆς ὁμωνύμου νήσου, ταχέως ὑπερέβαλε τὰς παλαιοτέρας τῆς νήσου πόλεις, τὴν γείτονα Λίνδον, τὴν Ἰάλυσον καὶ τὴν Κάμειρον, ὧν μόνη ἡ Λίνδος διετήρησέ τινα σημασίαν καὶ κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους. Ἦτο δὲ τῶν ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, κτισθεῖσα θεατροειδῶς ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένων λόφων κατὰ τὰ διαγράμματα Ἱπποδάμου τοῦ Μιλησίου, τοῦ περιφανοῦς ἀρχιτέκτονος, ὅςτις ἐπὶ Περικλέους εἶχε δώσει καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν ὡραῖον ἐκεῖνον τύπον, ἐφ' ᾧ διεκρίνετο τὸ πλῆρες ζωῆς ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ δύο φοβεροὶ σεισμοί, ὑφ' ὧν ἔπαθεν ἡ Ῥόδος τῷ 227 καὶ 196 π. Χ., δὲν ἠδυνήθησαν νἀφαιρέσωσι τὸ κάλλος τῆς πόλεως, ἥτις ἀνέθαλλεν ἑκάστοτε ὡραιοτέρα ἐκ τῶν ἐρειπίων. Κατ' αὐτὰς ἔτι τὰς τελευταίας πρὸ Χριστοῦ ἡμέρας, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον ὁ Στράβων, ἡ Ῥόδος διέφερε τοσοῦτον τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων κατὰ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ τείχη καὶ τὰς ἄλλας οἰκοδομάς, ὥςτε ὁ γεωγράφος οὐ μόνον ἄλλην ἀνωτέραν αὐτῆς δὲν εὕρισκεν, ἀλλ' οὐδὲ πάρισον πρὸς αὐτήν.

Ὁ μέγας τῆς πόλεως πληθυσμός, ἀνερχόμενος ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διαδόχων καὶ ἐπιγόνων εἰς ἑκατὸν χιλιάδας κατοίκων κατ' ἐλάχιστον ὅρον, εὕρισκε δαψιλῆ ἐπασχόλησιν καὶ διατροφὴν εἰς τὸ εὐρὺ ἐμπόριον τῆς νήσου, ὅπερ παρεῖχεν εἴς τε τοὺς ἰδιώτας καὶ τὴν πολιτείαν μεγάλα πλούτη. Εἰς ἓν ὅλον ἑκατομμύριον ἀρχαίων δραχμῶν συνεποσοῦντο περὶ τὸ 170 π. Χ. μόνα τὰ λιμενικὰ τέλη, ἅτινα κατ' ἐνιαυτὸν εἰςέπραττεν ἡ πόλις· περὶ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους δύο μόναι πόλεις τῆς Καρίας, ἡ Καῦνος καὶ ἡ Στρατονίκεια, παρεῖχον εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ῥοδίων ἐνιαύσιον φόρον ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων. Ὥςτε ἐκ μόνων τῶν μνημονευθέντων εἰςοδημάτων εἰςέρρεον κατ' ἔτος εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς Ῥόδου περὶ τὰ δεκατέσσαρα ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν.

Τοιοῦτος πλοῦτος ἔμελλεν, ὡς εἰκός, νἀναπτύξῃ οὐ μόνον τῆς πόλεως τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτῶν τὴν εὐζωίαν. Καὶ διετήρησαν μὲ[illegible] [illegible]ς ἡμέραις τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς πόλ[illegible] ρίου ἁπλότητος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθ[illegible]

πειρασμὸν τῆς πολυτελείας. Διογένης ὁ κωμικὸς εἶχεν εὐκαιρίαν νὰ κατηγορήσῃ ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡς τῦφον τὴν περὶ τὴν ἐνδυμασίαν πολυτέλειαν τῶν ἐπισκεπτομένων τοὺς ἀγῶνας Ῥοδίων νεανίσκων. Εἰς τοιοῦτο δὲ σημεῖον ἔφθασε παρὰ τοῖς Ῥοδίοις ἡ ἀγάπη τῶν καλῶν ἐδεσμάτων, ἰδίως τῶν ἰχθύων, καὶ ἡ γαστρονομικὴ ἐμπειρία, ὥςτε ἐλέγετο περὶ αὐτῶν σκωπτικῶς, ὅτι ὀψωνοῦσι μὲν ὡς μέλλοντες νἀποθάνωσι τὴν ἐπαύριον, οἰκοδομοῦσι δὲ ὡς ἀθάνατοι. Ἡ εὐφυολογία τοῦ σκώμματος τούτου δεικνύει μὲν τὸ ἀδηφάγον καὶ γαστρίμαργον τῶν Ῥοδίων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν πολυτελειαν καὶ στερεότητα μεθ' ἧς ᾠκοδομοῦντο καὶ ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια κτίρια ἐν Ῥόδῳ.

Ἀληθῶς ἡ Ῥόδος ἐκοσμεῖτο ὑπὸ οἰκοδομημάτων ἀξίων λόγου, ἐν οἷς ἐξεῖχε τὸ Δεῖγμα, στοὰ ἐν ᾗ ἐξετίθεντο τὰ πρὸς πώλησιν ἐμπορεύματα καὶ ἐγίνοντο ἐμπορικαὶ πράξεις ὡς ἐν τῷ ὁμοίῳ κτιρίῳ τοῦ Πειραιῶς. Πλησίον δὲ τοῦ Δείγματος τούτου ἱδρύετο πιθανῶς τὸ κολοσσιαῖον ἐκεῖνο ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου, ὅπερ ἐχαλκουργεῖτο ἐπὶ εἴκοσιν ὅλα ἔτη. Ἐποιήθη δὲ τοῦτο ὑπὸ Ῥοδίου μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου, τοῦ ἐκ Λίνδου Χάρητος, καὶ ἦτο οὕτω μέγα, ἔχον ὕψος τριάκοντα καὶ δύο μέτρων, ὥςτε πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐχρειάσθησαν δώδεκα μὲν τόννοι χαλκοῦ καὶ ἥμισυς, ἑπτὰ δὲ τόννοι καὶ ἥμισυς σιδήρου διὰ τὴν ἔνδοθεν σύνδεσιν τῶν μερῶν τοῦ κολοσσοῦ. Ὁ κολοσσὸς στηθεὶς ἔμεινεν ὀρθὸς ἐπὶ πεντήκοντα καὶ ἓξ μόνον ἔτη μέχρι τοῦ 227 π. Χ., ὅτε ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἔπεσον τὰ ἄνω μέρη μέχρι τῶν γονάτων, καὶ ἔκειντο ἔκτοτε χαμαί, ἐγείροντα τὸν θαυμασμὸν τῶν θεωμένων διὰ τὸ μέγεθος τῶν μελῶν καὶ τὴν περίεργον κατασκευὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ὅτε δὲ οἱ Σαρακηνοὶ κατὰ τὸν ἕβδομον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα κατέλαβον τὴν Ῥόδον, λέγεται, ὅτι ἐπώλησαν τὰ λείψανα τοῦ ἀγάλματος ἀντὶ μετάλλου εἰς Ἰουδαῖον, ὅςτις ἐφόρτωσεν εἰς ἐννεακοσίας καμήλους.

Ὁ Χάρης ὑπῆρξε μὲν ζηλωτὴς τοῦ κολοσσιαίου χωρὶς νὰ εἶνε μέγας ἀριστοτέχνης, ἔχει δὲ ταύτην τὴν ἰδιάζουσαν σημασίαν, ὅτι ἔδωκε μεγάλην ὤθησιν εἰς τὴν τέχνην ἐν Ῥόδῳ, ἥτις διὰ τοῦ πλούτου, ὃν ἐκέκτητο ἐπὶ τῆς ἀκμῆς της, εἶχε τὰ μέσα νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. Οὐ μόνον δὲ καλλιτέχναι Ῥόδιοι, ἀλλὰ καὶ ξένοι χάριν τῶν Ῥοδίων συρρέοντες εἰς τὴν πόλιν ἔπλασσον ἀγάλματα διακρινόμενα διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἢ τὸ πάθος τὸ χαρακτηρίζον αὐτά. Τὴν Ῥόδον ἐκόσμουν ἑκατὸν περίπου ἄλλοι κολοσσοί, μικρότεροι μὲν τοῦ κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Χάρητος, ἀλλὰ τοιοῦτοι, ὥςτε ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο

νὰ δοξάσῃ τὴν ἀνιδρύουσαν πόλιν. Τὰ δ' ἐπιφανέστατα προϊόντα τῆς καλλιτεχνικῆς ταύτης κινήσεως εἶνε τὸ περιώνυμον σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος θνήσκοντος μετὰ τῶν δύο υἱῶν του ἐκ τῶν δηγμάτων τῶν δύο περὶ αὐτοὺς ἑλισσομένων δρακόντων, ἔργον τριῶν Ῥοδίων καλλιτεχνῶν, τοῦ Ἀγησάνδρου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀθανοδώρου καὶ Πολυδώρου, καὶ τὸ πολυσύνθετον σύμπλεγμα τὸ παριστάνον τὴν ὑπὸ Ἀμφίονος καὶ

Ο ΦΑΡΝΕΣΙΟΣ ΤΑΥΡΟΣ ΕΝ ΤΩΙ ΜΟΥΣΕΙΩΙ ΤΗΣ ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ

Ζήθου τῶν υἱῶν τῆς Ἀντιόπης ἐπιβαλλομένην εἰς τὴν μητρυιὰν αὐτῶν Δίρκην τιμωρίαν διὰ τὴν σκληρὰν αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀντιόπην διαγωγήν. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο, ἀποκείμενον σήμερον ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως, εἶνε γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέ[illegible] Φαονέσιος ταῦρος· καλεῖται δὲ οὕτω διότι εἰς τ[illegible] ρου, ἐφ' οὗ παριστάνεται μέλλουσα νὰ

ἡ κλῆσις τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀριστοκρατικοῦ μεγάρου, εἰς ὃ εἶχε κατατεθῆ τὸ πρῶτον τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον τῶν ἐκ Τράλλεων τῆς Κιλικίας καλλιτεχνῶν Ἀπολλωνίου καὶ Ταυρίσκου, ὅτε ἀνευρέθη τῷ 1546 ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰς θέρμας τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα.

Ὡς δ' αἱ καλαὶ τέχναι, οὕτως ἤκμασαν ἐν Ῥόδῳ καὶ τὰ γράμματα. Ἡ ποίησις καὶ ἡ ἱστοριογραφία, ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἰατρική, ἡ τακτικὴ καὶ ἡ φιλολογία, ἡ περιπατητικὴ καὶ ἡ στωικὴ φιλοσοφία ἐκαλλιεργήθησαν ἐν Ῥόδῳ μετὰ ζήλου. Τινὲς δὲ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κλάδων τούτων τοῦ λόγου ἀπέκτησαν ὄνομα περιφανές, ἐν οἷς ἐξέχει ὁ φιλόσοφος Παναίτιος, ὅςτις, νεωτερίσας ἐν τῇ στωικῇ φιλοσοφίᾳ, διεκρίθη διὰ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ῥωμαϊκὴν κοινωνίαν, ἣν ἐξήσκησε ξενισθεὶς ἐπὶ ἔτη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ νικητοῦ τῆς Καρχηδόνος, τοῦ Σκιπίωνος. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη τοῦ Παναιτίου ὑπῆρξεν οὕτω μεγάλη, ὥςτε ἓν τῶν ἐπιφανῶν ἔργων τοῦ Κικέρωνος, τὸ *περὶ καθηκόντων* συνταγμάτιον, βάσιν εἶχε συγγραφὴν τοῦ Ῥοδίου φιλοσόφου περὶ τῆς αὐτῆς ὕλης. Ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ἄλλο εἶδος τοῦ λόγου ἤκμασεν ἐν Ῥόδῳ ἡ ῥητορική. Οἱ Ῥόδιοι ἠδύναντο νὰ καυχῶνται, ὅτι εἶχον ἴδιον τρόπον ῥητορικόν, παράλληλον πρὸς τὸν ἀττικόν, ἐξ οὗ ἀπέρρευσεν ὁ ῥοδιακός, ὅςτις οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀθηναϊκοῦ, καὶ πρὸς τὸν μαλθακὸν καὶ πομφολυγώδη ἀσιατικόν. Ἱδρυτὴς δὲ τοῦ ῥοδιακοῦ διδασκαλείου τῆς ῥητορικῆς εἶνε ὁ μέγας ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους, ὁ Ἀθηναῖος Αἰσχίνης, ὅςτις μετέβη εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν ἐν ἔτει 330 π. Χ. ἀποχώρησίν του ἐξ Ἀθηνῶν. Καὶ δὲν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Αἰσχίνου καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν μαθητῶν του νὰ φθάσωσί ποτε εἰς τὸ ἀπαράμιλλον ὕψος καὶ κάλλος τῆς ἀθηναϊκῆς ῥητορείας· ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ τέχνη αὕτη ἤνθησεν οὐ μικρὸν ἐν Ῥόδῳ, μάλιστα ἀπὸ τοῦ πρώτου π. Χ. αἰῶνος, καὶ οἱ Ῥόδιοι ῥήτορες προςείλκυσαν εἰς τὴν νῆσον ὡς μαθητὰς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν Ῥωμαίων ἄνδρας, τὸν Κικέρωνα καὶ τὸν Καίσαρα, τὸν Πομπήιον, τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον. Οὕτω δὲ ἡ Ῥόδος ἀπέβη ἐν τῇ ῥητορείᾳ ἀληθὲς διδασκαλεῖον τῆς Ῥώμης.

ιβ'

Ὁ Πύρρος καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

Εἴδομεν ἤδη Πύρρον τὸν υἱὸν τοῦ Αἰακίδου μετὰ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ νίκας ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἀναγκαζόμενον πρὶν ἐπέλθῃ τὸ ἔαρ

τοῦ 280 π. Χ. νὰ στρατεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ δὲ ἀναγκάσαν τὸν βασιλέα τῶν Ἠπειρωτῶν νἀφήσῃ τὴν Εὐρώπην κατ' αὐτὰς ἐκείνας τὰς περιπλόκους ἡμέρας καθ' ἃς ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ καὶ πάλιν τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὃν εἶχεν ἤδη πρό τινων ἐτῶν καθέξει ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, ἦτο ἡ σύμβασις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ταραντίνους, δι' ἧς ὑπεχρεοῦτο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς βοήθειαν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων.

Μόνη τῶν ἰταλιωτικῶν πόλεων ὁ Τάρας δὲν εἶχεν ἐπιζητήσει τὴν ὁσημέραι αὔξουσαν δύναμιν τῆς Ῥώμης, ἣν ἐπεκαλοῦντο οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς Ἰταλίας, ὅπως ἀμύνωνται κατὰ τῶν ἐγχωρίων λαῶν. Ἀπ' ἐναντίας δ' οἱ Ταραντῖνοι, ἀξιοῦντες νὰ κατέχωσιν ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ θέσιν ἐπιφανῆ, ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὸν ἐκ τῶν φυσικῶν προϊόντων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας των πλοῦτον τῆς πόλεώς των, δὲν ἐφοβήθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ δὲ ἀφορμὴ πρὸς τοῦτον τὸν ἀγῶνα, ὅςτις ἔμελλε νὰ ἔχῃ μεγάλας συνεπείας διὰ τὴν τύχην τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἑλληνίδων πόλεων, ἐδόθη ὑπ' αὐτῶν τῶν Ταραντίνων, βλεπόντων τὴν Ῥώμην προχωροῦσαν ὁσημέραι νικήτριαν μέχρις αὐτῶν τῶν προθύρων τοῦ Τάραντος. Ἀλλ' ἀντίστασις ἐναντίον τῆς ἤδη ἰσχυρᾶς Ῥώμης ἦτο ἀδύνατος ἄνευ συμπράξεως τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο οἱ δημοκρατικοὶ τοῦ Τάραντος ὑπεκίνησαν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων τοὺς μαχιμωτάτους τῶν ἐγχωρίων λαῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τοὺς ἐπήλυδας Γαλάτας. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἐξῆλθε νικηφόρος ἐκ τοῦ ἀγῶνος, καὶ οἱ ἐπαναστάντες λαοὶ ᾐσθάνθησαν τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν της ὅπλων. Αὐτοὶ οἱ Ταραντῖνοι ἐνόουν ἤδη, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἡ μετὰ τῆς Ῥώμης λυκοφιλία, οὐδ' αἱ συνθῆκαι, καθ' ἃς οἱ ῥωμαϊκοὶ στόλοι δὲν ἐπετρέπετο νὰ πλεύσωσι πέραν τῆς Λακινίας ἄκρας ἐν τῇ γῇ τῶν Βρεττίων. Ἀλλὰ δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀμαχητί. Ὅτε δὲ δέκα ῥωμαϊκὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Κόϊντον Κορνήλιον εἰςέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος καὶ ἠγκυροβόλησαν πρὸ αὐτῆς τῆς πόλεως, ὁ ὄχλος, ἐξερεθιζόμενος ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ Φιλοχάριδος, ἐξεμάνη, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τολμητίαι ἐξέτισαν πικρῶς τὴν παράβασιν τῶν συνθηκῶν.

Τὸ τολμηρὸν διάβημα τῶν Ταραντίνων, εἰς τὸ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ προςετέθη ἡ ἐπίθεσις αὐτῶν κατὰ τῆς ἐν Θουρίοις ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς καὶ ἡ κατάληψις τῆς πόλεως ταύτης, ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς κήρυξιν πολέμου ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὅμως ἡ Ῥώμη ἐφά-
καὶ ἐφεκτική, ζητήσασα διὰ μακρῶν διαπραγματεύσε

δονίων συνθήκην συμμαχίας και έπιμαχίας πρὸ τῆς εἰς τὴν Σικελίαν διαβάσεως τοῦ Πύρρου, ἀντὶ νὰ βοηθήσωσι τοὺς ἐν τῇ νήσῳ κινδυνεύοντας συμμάχους, προετίμησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἠπειρώτου, ὅπως ἐπεκτείνωσι τὴν δύναμίν των ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ πράγματι οἱ ἀγῶνες αὐτῶν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Οἱ Λοκροὶ ἐφόνευσαν τὴν ἠπειρωτικὴν φρουράν· ἡ Κρότων ὑπετάγη· ἡ Ἡράκλεια, πλησίον τῆς ὁποίας εἶχε συγκροτηθῆ ἡ πρώτη τοῦ Πύρρου μάχη, ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῶν Ταραντίνων, συνεδέθη πρὸς τοὺς Ῥωμαίους δι' ἰδίας συνθήκης· οἱ Σαυνῖται, οἱ Λευκανοί, οἱ Βρέττιοι ὑπέστησαν μεγάλας ἥττας. Ὅλη ἡ ὕπαιθρος χώρα τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥώμης εὑρίσκετο ὑποχείριος εἰς τοὺς νικητάς. Οὕτως ἡ ἐντολὴ τοῦ Πύρρου, ἐπιστρέφοντος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἦτο λίαν βαρεῖα καὶ τὸ ἔργον του δυσχερέστατον. Οἱ μὲν στρατιῶται αὐτοῦ ἦσαν κατάκοποι ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν, ἡ δ' ἐπ' αὐτὸν πεποίθησις τῶν ὑπ' ἀχρηματίας πασχόντων καὶ ὑπὸ τῶν ἀγώνων συντετριμμένων συμμάχων σεσαλευμένη. Οὐχ ἧττον ἀπεφάσισεν ὁ Πύρρος μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν κατὰ τοῦ Ῥηγίου καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Λοκρῶν νὰ στρατεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Σαυνιτῶν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εἶχον διαχειμάσει ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἀντεπεξελθόντες ἐνίκησαν τὸν Ἠπειρώτην παρὰ τὴν πόλιν Βενεούεντον τὸ ἔαρ τοῦ 275 π.Χ. Ἡ δὲ ἧττα τοῦ Πύρρου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥςτε ὀλίγοι μόνον ἱππεῖς συνώδευσαν αὐτὸν κατὰ τὴν εἰς τὸν Τάραντα φυγήν του.

Ὁ Πύρρος ἐπείσθη, ὅτι οὐδὲν πλέον ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἐν τῇ Δύσει. Προβλέπων δὲ τὴν μέλλουσαν τύχην τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Ἰταλιωτῶν, ἀπεφάσισε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Ἤπειρον, προφασισθεὶς εἰς τοὺς Ταραντίνους, ὅτι ἀπέρχεται ὅπως φροντίσῃ περὶ νέας στρατιᾶς. Ἀλλ' ἡ ἀναχώρησις τοῦ Ἠπειρώτου βασιλέως ἦτο πλήρης ἐγκατάλειψις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς ἑλληνικῆς Σικελίας εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Μετὰ τρία ἔτη (272 π. Χ.) ὑπετάσσοντο ὁριστικῶς εἰς τὴν Ῥώμην οἱ Σαυνῖται, οἱ Λευκανοὶ καὶ οἱ Βρέττιοι. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρεδίδετο εἰς τοὺς νικητὰς τῆς Ἰταλίας καὶ ὁ Τάρας ὑπὸ Μίλωνος, τοῦ φρουράρχου τοῦ Πύρρου. Ὑπὸ τὴν κραταιὰν διάδοσιν τῶν ῥωμαϊκῶν ὅπλων κατεπτοημένος ἔκτοτε μένει ὁ ἑλληνισμὸς τῆς κάτω Ἰταλίας, καὶ ὡς σκιαὶ μόλις ὑφίστανται ἑλληνικαί τινες πόλεις ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους. Μετὰ δύο περίπου αἰῶνας αὐτὸ τὸ ἔνδοξον ὄνομα Μεγάλη Ἑλλὰς ἦτο ἁπλῆ πλέον ἀνάμνησις χρόνων παρῳχημένων. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα φαίνεται

ἐκλείπουσα βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων πόλεων πλὴν τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Ῥηγίου καὶ τοῦ Τάραντος, καὶ μόλις που οἱ κάτοικοι τῆς Ποσειδωνίας, ἣν ἐκόσμουν ἀκόμη οἱ ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἱδρυθέντες μεγάλοι ναοὶ τῶν ἑλληνικῶν θεῶν, ἦγον ἀκόμη ἐπὶ αἰῶνας περίλυποι ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μίαν τῶν ἑλληνικῶν ἑορτῶν, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν μέσῳ ὀλοφυρμῶν ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ὀνομάτων καὶ νομίμων, ἅτινα εἶχον ἀποβάλει ἐκβαρβαρωθέντες οἱ ἀγαθοὶ Ποσειδωνιᾶται.

Μετ' ὀλίγας δ' ἐτῶν δεκάδας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τοῦ Τάραντος ἀπέβαλλε τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς καὶ ἡ Σικελία. Ὁ Πύρρος, ἐγκαταλείπων τὴν μεγάλην νῆσον, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾗ ἐπέπρωτο νὰ ἡττηθῇ, λέγεται εἰπὼν εἰς τοὺς περὶ αὐτόν· «ὁποίαν παλαίστραν ἀπολείπομεν, ὦ φίλοι, εἰς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους.» Τὰ δὲ πράγματα κατέδειξαν μετ' ὀλίγον τὴν ἀλήθειαν τῆς προμαντείας τοῦ Ἠπειρώτου. Ἀληθῶς ἐπὶ τῆς ἐν Συρακούσαις τυραννίδος Ἱέρωνος τοῦ Β' (270-216 π. Χ.) ἡ Σικελία κατέστη τὸ θέατρον δεινοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων. Αὐτὸς ὁ Ἱέρων συνέπραττε τὸ κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν Καρχηδονίων, ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὡμολόγησε μετ' αὐτῶν συνθήκην, ἣν ἐτήρησε πιστῶς οὐ μόνον κατὰ τὴν μακρὰν διάρκειαν τοῦ πρώτου καρχηδονικοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ὅτε δυσαρέστως ἔβλεπεν ἐπικειμένην τὴν ἔκρηξιν τοῦ δευτέρου. Ἀλλ' ὁ νεαρὸς τοῦ συνετοῦ Ἱέρωνος ἔγγονος καὶ διάδοχος Ἱερώνυμος, θεωρήσας συμφερωτέραν τὴν μετὰ τῆς Καρχηδόνος συνεννόησιν, ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τῆς Ῥώμης. Καὶ ἤθελε μὲν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἱερωνύμου (215 π. Χ.) ὁ δῆμος τῶν Συρακουσίων νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως εἰς τοὺς κόλπους τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐν τῇ κρατούσῃ κατὰ τὴν πόλιν ἀναρχίᾳ ὑπερίσχυσαν αἱ ῥᾳδιουργίαι τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἀννίβου, Ἐπικύδους καὶ Ἱπποκράτους. Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μὴ συγχωρήσωσι τὴν πόλιν, καὶ ὁ κράτιστος τῆς Ῥώμης στρατηγός, ὁ ὕπατος Μάρκος Μάρκελλος, παρουσιάσθη πρὸ τῶν Συρακουσῶν. Δύο σχεδὸν ὅλα ἔτη διήρκεσεν ἡ πολιορκία τῆς πόλεως, ἥτις εἶχε τροφὰς ἀφθόνους. Ἡ γενναία τῶν πολιτῶν ἀντίστασις καὶ τὰ ἐπιφανῆ μηχανήματα τοῦ ἐξόχου μαθηματικοῦ καὶ μηχανικοῦ Ἀρχιμήδους ἐματαίονον ἐπὶ μακρὸν τὰς ἀποπείρας τῶν πολιορκητῶν. Ἀλλ' ὅτε τέλος ὁ Μάρκελλος ἔγεινε διὰ προδοσίας κύριος τῆς νησῖδος Ὀρτυγίας, δὲν ἤργησαν οἱ πολῖται νἀνοίξωσιν εἰς τὸν Ῥωμαῖον ὕπατον καὶ

τὰς πύλας τῆς Ἀχραδίνης τὸ φθινόπωρον τοῦ 212 π. Χ. Ὁ νικητὴς ἐπέτρεψε τὴν λεηλασίαν τῆς πλουσίας ἑλληνικῆς πόλεως καὶ τὴν γύμνωσιν τῶν ναῶν ἀπὸ τῶν κοσμούντων αὐτοὺς λαμπρῶν καλλιτεχνημάτων. Τῶν δὲ θυμάτων τῶν ὠμῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν τὸ μάλιστα ἀξιοθρήνητον ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχιμήδης, ὅστις καὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν

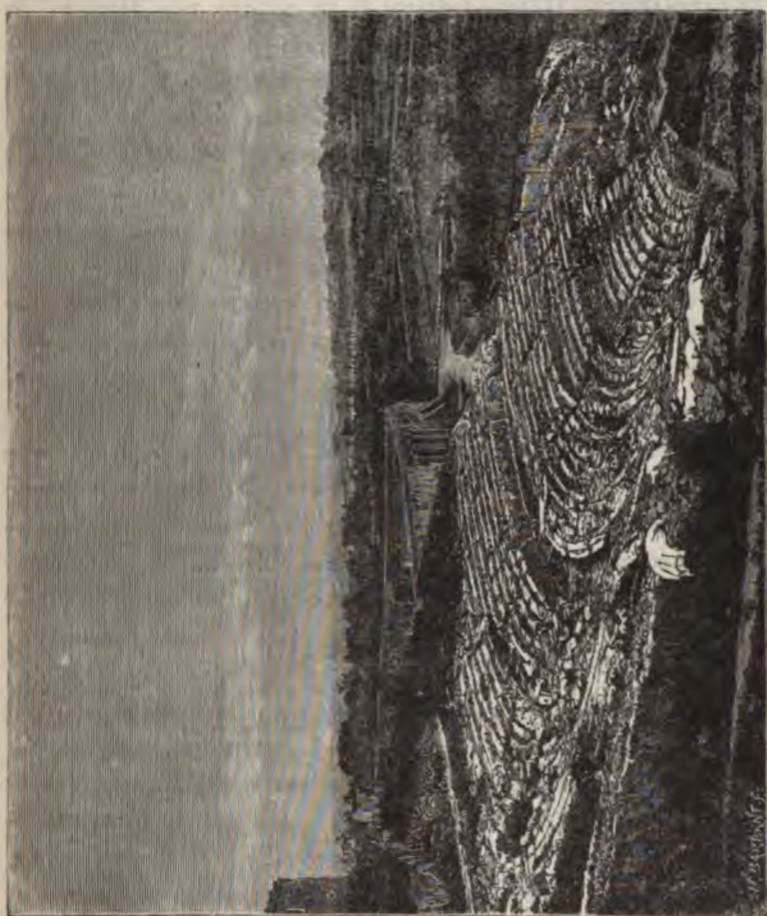

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΗΔΟΥΣ

τοῦ θανάτου, προσκείμενος ἀπαθὴς εἰς τὰ μαθηματικά του προβλήματα, λέγεται εἰπὼν τὸ περιλάλητον ἐκεῖνο «μή μου τοὺς κύκλους τάραττε».

Τὸ αἷμα τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ ἔβρεχε τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδ καθ' ἣν ἡμέραν αὕτη ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸ τῶν νέων αὐτῆς κυρίω

Μετὰ δύο δ' ἔτη (210 π. Χ.) ἡ Σικελία σύμπασα ἐγίνετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. Ὁ ῥωμαϊκὸς βίος εἰσήλαυνεν ἔκτοτε εἰς τὰς εὐανθεῖς ἄλλοτε ἑλληνίδας τῆς νήσου πόλεις, ἡ γλῶσσα τοῦ Λατίου κατέκλυζε τὰς ἀγο-

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟΥ ΤΩΝ ΣΥΡΑΚΟΥΣΩΝ

ρὰς τῶν Δωριέων καὶ τῶν Ἰώνων ἀποίκων τῆς Σικελίας, ἀγῶνες δὲ θηρίων καὶ μονομάχων ἐν τοῖς νεοκτίστοις τῶν ἐξιταλισθεισῶν πόλεων ἀμφιθεάτροις ὑπεμίμνησκον εἰς τοὺς Σικελιώτας, ὅτι ἦσαν τὸ ἑξῆς ὑπόδουλοι τῶν Ῥωμαίων.

ιγ'

Ὁ θάνατος τοῦ Πύρρου.

Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Πύρρου ἔγκειται ἐν τῇ αὐξήσει τῆς Ἠπείρου, ἣν κατέστησεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του κραταιάν. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τι περισσότερον. Ἔχων γενναιότητα προσωπικὴν εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ἡγεμόνων, συνέδεεν αὐτὴν μετὰ τάσεώς τινος τυχοδιωκτικῆς καὶ χαρακτῆρος ἀλλοπροσάλλου, στοιχείων ἥκιστα προσφυῶν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ οἰκοδομήσωσί τι πάγιον καὶ διαρκές. Εἴδομεν ἤδη αὐτὸν τὰ πάντα ἐπιχειροῦντα μετὰ ταχύτητος, τὰ πάντα τολμῶντα ἀτρομήτως, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἐπιμένοντα καὶ τρεπόμενον ἐπί τι νέον, ὅτε ἀκριβῶς περιέμενέ τις νὰ ἴδῃ αὐτὸν δρέποντα τοὺς καρποὺς τῶν προτέρων ἀγώνων. Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον, ὅςτις προςιδιάζει εἰς ὅλον τὸν βίον τοῦ Πύρρου, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἰταλικὴν καὶ σικελικὴν αὐτοῦ ἐκστρατείαν, φέρουσι καὶ αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπιστροφήν του. Διὰ τοιούτου δὲ χαρακτῆρος ὁ Πύρρος ἠδίκησε μὲν ἑαυτὸν, ἠδίκησε δὲ καὶ τὴν Ἤπειρον. Ἡ Ἤπειρος, ἐν ᾧ ἠδύνατο ἐν τοῖς πολυταράχοις ἐκείνοις χρόνοις ὑπὸ ἡγεμόνα οὕτω γενναῖον νὰ γείνῃ βασίλειον μέγα καὶ ἰσχυρὸν, κέντρον κραταιᾶς καὶ μακρᾶς δυναστείας, ἔμεινε μόνον ὀχυρὸς φωλεὸς καὶ ὁρμητήριον τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἀετοῦ, ἐκείνου δ' ἐκλιπόντος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν ἀφάνειαν.

Ἀπόντος ἐν Ἰταλίᾳ τοῦ Πύρρου εἶχε καταλάβει τῷ 277 π. Χ., ὡς εἴδομεν, τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Ὁ υἱὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, γενόμενος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, παρελάμβανε τὴν χώραν ἐν πλήρει ἀναρχίᾳ μετὰ τὰς φοβερὰς ἡμέρας τῆς κελτικῆς ἐπιδρομῆς καὶ τοὺς εἰς αὐτὰς ἐπακολουθήσαντας ἀγῶνας. Ὢν ἀνὴρ τοῦ καθήκοντος καὶ ψυχρὸς τὴν φύσιν, θαυμαστὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ συνετὸς τῶν περιστάσεων ἐκτιμητὴς, εἰς οὐδὲν ἀπέβλεπεν ἄλλο ἢ εἰς τὴν ἐν φρονήσει ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς ἣν ἀνέλαβε. Διὰ τοῦτο παρήτησε πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, καὶ διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἀντιόχου τοῦ Α΄ Φίλας ἔδειξε τὸ συνδιαλλακτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἐπελήφθη δι' ἰδίας ἑαυτοῦ ἐπεμβάσεως, ἐκ τούτου δ' ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐλευθεριάζωσιν, ἰδίως δὲ ἠδυνήθησαν οἱ Ἀχαιοὶ νὰ συμπήξωσιν ὁμοσπονδίαν, ἥτις ἔμελλεν [ὕστε]γότερον νἀναδειχθῇ ἀξία πολλοῦ λόγου. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐφαίνετο ἀφ

στῶν περὶ πάσης ἐκτὸς τοῦ ἰδίου βασιλείου κινήσεως, τῆς Μακεδονίας τὴν καθησύχασιν καὶ ἀνόρθωσιν ἐπεδίωκεν ἐπιμόνως καὶ διὰ πάσης θυσίας, ὡς ἀπέδειξε διὰ τῆς μακρᾶς πολιορκίας τῆς Κασσανδρείας, ἐν ᾗ εἶχεν ἐγκατασταθῆ, βοηθούμενος ὑπὸ Γαλατῶν μισθοφόρων, ὁ τύραννος Ἀπολλόδωρος.

Πιστὸς μένων εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ, τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης εἰς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα ἀναμίξεως, οὐδεμίαν παρέσχεν ἀκρόασιν ὁ Ἀντίγονος εἰς τὰς αἰτήσεις τοῦ Πύρρου πρὸς βοήθειαν χάριν ἐξακολουθήσεως τοῦ ἰταλικοῦ πολέμου. Ἐκ τούτου εὗρεν ἀφορμὴν ὁ Πύρρος μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἤπειρον ἐπιστροφὴν, ὅπως ἐπιπέσῃ ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνου. Ἠνάγκαζε δ' αὐτὸν πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ἀνάγκη πολέμου καὶ λείας διὰ τὸ στρατόπεδον ὅπερ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐξ Ἰταλίας, συνιστάμενον ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν καὶ πεντακοσίων ἱππέων. Προςλαβὼν δὲ καὶ στῖφος Γαλατῶν μισθοφόρων, εἰςήλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, κυριεύων τὰς πλησιεστάτας πόλεις καὶ αὐξήσας τὸν στρατόν του διὰ διςχιλίων Μακεδόνων στρατιωτῶν, μεταστάντων πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ κατὰ τὰ στενὰ τὰ ἐκ δυσμῶν χωρίζοντα τὴν Μακεδονίαν συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου. Ἡ μάχη ὑπῆρξε κρατερά. Ὁ δ' ἀγὼν κυρίως ἐστράφη περὶ τοὺς ἐπὶ τῆς οὐραγίας τῆς μακεδονικῆς στρατιᾶς τεταγμένους Γαλάτας τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἀνθίσταντο εὐρώστως. Καὶ τούτων μὲν οἱ πλεῖστοι κατεκόπησαν, οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν ἐλεφάντων ἠναγκάσθησαν νὰ παραδώσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰ θηρία. Ἐστράφη τότε ὁ Πύρρος ἐναντίον τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀντιγόνου, ἥτις ἀνάπλεως ταραχῆς καὶ φόβου δὲν ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ εἰς μάχην πρὸς τὸν νικητήν. Ἀλλ' αἱ δεξιώσεις τοῦ Πύρρου καὶ οἱ γλυκεῖς του λόγοι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς τοῦ Ἀντιγόνου ἐπήνεγκον τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, τῶν πεζῶν εὐκόλως προςελθόντων εἰς τὸν Ἠπειρώτην. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐγκαταλειφθεὶς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μέχρι τῆς μακεδονικῆς παραλίας, ὅπως παρασκευασθῇ ἐκ νέου εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἡ νίκη τοῦ Πύρρου ἀνέῳξεν εἰς αὐτὸν τὴν βορείαν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Αὗται αἱ Αἰγαὶ, ἡ παλαιὰ ἑστία τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, κατελήφθησαν, καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει ὡς φρουροὶ καταλειφθέντες Γαλάται ἐξώρυξαν ἐξ ἀπληστίας αὐτοὺς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων, καὶ τὰ μὲν συντεθαμμένα κειμήλια διήρπασαν, τὰ δὲ ὀστᾶ διεσκόρπισαν πρὸς ἀτιμίαν. Καὶ τοὺς μὲν Μακεδόνας κατέλαβεν ἀγανάκτησις ἐπὶ τῇ ἱεροσυλίᾳ· ἀλλ' ὁ Πύρρος δὲν ἐτιμώρησε τοὺς βαρβάρους. Ἐν τούτοις

δ' ὁ Ἀντίγονος δὲν προετίθετο νἀφήσῃ εἰς τὸν Πύρρον ἄμαχον τὴν κτῆσιν τῆς Μακεδονίας· ἑτοιμάσας δὲ νέον στρατὸν ἐστράτευσε καὶ πάλιν ἐναντίον τῶν Ἠπειρωτῶν. Ἀλλ' ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πύρρου Πτολεμαίου ἔφυγε καὶ πάλιν εἰς τὴν παραθαλασσίαν (274 π. Χ.).

Ὁ Πύρρος ἠδύνατο ἴσως ἐπιμένων νὰ γείνῃ κύριος τῆς Μακεδονίας μετὰ τὰς δύο τοῦ Ἀντιγόνου ἥττας καὶ νὰ φορέσῃ πάλιν τὸ διάδημα, ὅπερ εἶχε περιβληθῇ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων. Ἀλλὰ τὸ ἀνήσυχον αὐτοῦ πνεῦμα ἔφερεν αὐτὸν πάλιν πρὸς νέας ἐπιχειρήσεις πρὶν ἢ καρπωθῇ τὰς προσφάτους του ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιτυχίας. Ἡ δὲ νέα παλαίστρα, ἐφ' ἣν ἐτράπη ὁ Πύρρος, ὑπῆρξεν ἡ Πελοπόννησος.

Ὁ δὲ παρακινήσας τὸν Ἠπειρώτην πρὸς τὴν νέαν ταύτην στρατείαν ἦτο Κλεώνυμος ὁ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους τῆς Σπάρτης, ὅςτις ἔφευγε τὴν πατρίδα ἕνεκα τῶν φανερῶν καὶ σκανδαλωδῶν σχέσεων τῆς ὡραίας συζύγου του Χιλωνίδος μετὰ τοῦ Ἀκροτάτου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἄρεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἕνεκα ἀνεπιτυχῶν ἐνεργειῶν κατὰ τῆς σπαρτιατικῆς ὀλιγαρχίας. Ὁ Κλεώνυμος, καὶ πρότερον μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀντ' αὐτοῦ ἄνοδον τοῦ Ἄρεως ζήσας βίον τυχοδιωκτικὸν ἐν τῇ ξένῃ, διέμενε μετὰ τὴν δευτέραν ἐκ Σπάρτης φυγὴν παρὰ τῷ Πύρρῳ, καὶ εἶχε συνοδεύσει αὐτὸν εἰς τὴν μακεδονικὴν ἐκστρατείαν. Ὁ Πύρρος δὲν ἤργησε νὰ πεισθῇ εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Κλεωνύμου, καὶ ἤγαγεν ἐπὶ τὴν Σπάρτην τὴν στρατιάν του, εἰκοσιπεντακιςχιλίους μὲν πεζοὺς, διςχιλίους δὲ ἱππεῖς καὶ εἰκοσιτέσσαρας ἐλέφαντας. Τὸ δὲ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἐδείκνυεν, ὅτι ἡ παράδοσις τῆς Σπάρτης εἰς τὸν Κλεώνυμον ἦτο μόνον πρόφασις τοῦ Πύρρου πρὸς κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου.

Διὰ τῆς Ἀρκαδίας προήλασεν ὁ Πύρρος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, πρόσχημα φέρων τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν εἰς τὸν Ἀντίγονον ὑποτεταγμένων πόλεων. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασε πρὸ τῆς Σπάρτης, ἀπήτησε τὴν κάθοδον τοῦ Κλεωνύμου ὡς βασιλέως. Ὁ Ἄρευς ἔλειπεν ἐν Κρήτῃ, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν Γορτυνίων· οἱ δὲ περίοικοι καὶ οἱ εἵλωτες ἐφαίνοντο πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πύρρου, ὅςτις καὶ ἐνίκησεν ἐν μάχῃ τοὺς Σπαρτιάτας, καίπερ βοηθουμένους ὑπὸ Ἀργείων καὶ Μεσσηνίων ἐπικούρων. Ἡ Σπάρτη αὐτὴ, καίπερ τειχισθεῖσα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ περιβληθεῖσα ὑπὸ τάφρου, ἐφαίνετο κινδυνεύουσα ἄνευ ἀναβολῆς. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ Κλεωνύμου καὶ οἱ εἵλωτες εἶχον ἤδη κοσμήσει τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ παρεσκεύαζον ἐν αὐτῷ δεῖπνον διὰ τοὺς κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν νύκτα ἀναμενομένους εἰς τὴν πόλιν

νικητάς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν ἔσωσε τὴν Σπάρτην ὁ ἡρωισμὸς τῶν Λακαινῶν. Αἱ Σπαρτιάτιδες, μαθοῦσαι, ὅτι ἡ γερουσία, νύκτωρ συνεδριάζουσα, ἐσκέπτετο περὶ ἀποστολῆς τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἰς τὴν Κρήτην, ἀντέταξαν σθένος ἀρρενωπὸν, καὶ παρέστησαν εἰς τοὺς ἄνδρας τὸ ἄδικον ὅπερ ἐμελέτων, ἀξιοῦντες νὰ ζῶσιν ἐκεῖναι, τῆς Σπάρτης ἀπολομένης. Ἡ δὲ γενναιότης, μεθ' ἧς αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι τῆς Σπάρτης ἠγωνίσθησαν ἡρωικῶς ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων, ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ λόγοι αὐτῶν δὲν ἦσαν κενοί. Οἱ Μολοσσοὶ καὶ Γαλάται τοῦ Ἠπειρώτου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατισχύσωσι τῆς πόλεως ἐκείνης, ἥτις καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις τοῦ κινδύνου ὥραις εἶχεν ὑπερασπιστὰς ὡς τὸν Ἀκρότατον καὶ τὴν Χιλωνίδα καὶ τὴν Ἀρχιδάμειαν.

Αἱ ἔφοδοι τοῦ Πύρρου ἀπέτυχον· ἀλλ' ἤλπιζεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἡ ἐξηντλημένη πόλις δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ παραδοθῇ, καὶ ἀνέμενεν ἐκτὸς τῶν τειχῶν της. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου, τοῦ χρόνου παρερχομένου, ἦλθον εἰς λύτρωσιν τῆς Σπάρτης παρὰ μὲν τοῦ Ἀντιγόνου ὁ Φωκεὺς ἀρχιπειρατὴς Ἀμεινίας, ἐκ δὲ τῆς Κρήτης ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Ἄρευς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Πύρρος ἡτοιμάζετο καὶ παρ' ὅλην ταύτην τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Σπάρτης νὰ διαχειμάσῃ ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἠγγέλθη ἐκ Κορίνθου, ὅτι εἶχεν ἤδη φθάσει ἐκεῖ ὁ Ἀντίγονος μετὰ νέας στρατιᾶς, παρασκευαζόμενος νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τοῦ Πύρρου. Ὁ Ἠπειρώτης ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ εὑρεθῇ περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ προλάβῃ τὴν κατάβασιν τοῦ Ἀντιγόνου, πορευόμενος εἰς τὸ στασιάζον Ἄργος, ὅπου ἡ ἑτέρα τῶν δύο μερίδων, κεκηρυγμένη ὑπὲρ τοῦ Πύρρου, τὸν ἐκάλει νὰ σπεύσῃ. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀπεχώρει, ἡ στρατιὰ τοῦ Ἄρεως, κατέχουσα τὰς δυσχωρίας, ἐπέπεσεν ἐναντίον τῆς ἐκ Μολοσσῶν καὶ Γαλατῶν ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Πύρρου. Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Πτολεμαῖος, σταλεὶς πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων, ἔπεσε μαχόμενος γενναίως. Πεσόντος δ' ἐκείνου, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ ἐδίωκον, ὅτε ἐπεφάνη ὁ Πύρρος περίλυπος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ, καὶ, ἀγωνισθεὶς εἴπερ ποτὲ ἀνδρείως, ἐξεδίκησε τὸν φόνον τοῦ πεφιλημένου τέκνου, καὶ διήλασε νικητὴς, τραπεὶς τὴν ἄγουσαν ἐπὶ τὸ Ἄργος, τελευτῶντος τοῦ 272 π. Χ. Ὅτε ὁ Πύρρος ἔφθασεν εἰς τὴν ἀργολικὴν πεδιάδα καὶ ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Ναυπλίαν, ὁ Ἀντίγονος ἤδη κατεῖχε τὰ ὑπερκείμενα τοῦ Ἄργους ὑψώματα. Μετὰ ματαίας δὲ πρὸς τὸν Μακεδόνα προκλήσεις τοῦ Ἠπειρώτου καὶ ἐμφόβους τῶν Ἀργείων διαπραγματεύσεις πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς,

παρακληθέντας νάποχωρήσωσιν ἐπὶ ὅρῳ οὐδετερότητος τῆς πόλεως, ὁ Πύρρος εἰσήλασεν εἰς τὸ Ἄργος, εὑρὼν μίαν τῶν πυλῶν ἀνοιχθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει φίλων του. Ἀλλὰ, τῶν ἐναντίων καλεσάντων τοὺς περὶ τὸν Ἀντίγονον, ἡ πόλις ἐπληρώθη ἀγώνων, θορύβου καὶ συγχύσεως ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς, ἕως ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν, ἐκραγέντος δεινοτέρου τοῦ ἀγῶνος, ὁ Πύρρος ἐπέπρωτο νὰ πληγωθῇ ὑπὸ κεραμίδος, ῥιφθείσης ἐκ τῆς στέγης παρακειμένης οἰκίας ὑπὸ τῆς μητρὸς στρατιώτου Ἀργείου, μαχομένου πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ Ἠπειρώτης ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του βαρέως τετραυματισμένος· ἔζη δὲ ἀκόμη, ὅτε, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπετμήθη ἀγρίως τὴν κεφαλὴν, ἥτις ἤχθη εἰς τὸν νικῶντα Μακεδόνα.

Μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ γενναίου Μολοσσοῦ παρῆλθεν ἡ ἀκμὴ τοῦ ἠπειρωτικοῦ βασιλείου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος (262-258 π. Χ.) μετὰ ματαίους πρὸς τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δημήτριον ἀγῶνας κατέτριψε τὸν βίον ἀγωνιζόμενος πρὸς τὸν βασιλέα τῶν ἰλλυρικῶν Δαρδάνων Μονούνιον, ἀπέθανε δὲ δηλητηριασθείς. Ἡ δὲ χήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὀλυμπιὰς ἐτήρησε παντελῶς εἰρηνικὴν πρὸς τοὺς Μακεδόνας πολιτείαν. Ἀλλὰ τὸ βασίλειον δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν, εἰς ἣν εἶχεν ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ Πύρρου, καὶ διελύθη τῷ 235 π. Χ. ἐν μέσῳ ἀγρίων ἐρίδων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, αἵτινες ἀπέληξαν μετὰ τὴν γενικὴν ἐξέγερσιν τῶν ἠπειρωτικῶν φύλων εἰς δημοκρατικὴν ὁμοσπονδίαν, ἥτις δὲν ἴσχυσεν ἔπειτα νἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν Ῥώμην.

ιδ'

Ὁ χρεμωνίδειος πόλεμος καὶ ὁ Ἀντίγονος.

Ἡ μετὰ τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πύρρου ἐπελθοῦσα νίκη τῆς ἐν Ἄργει μακεδονικῆς φατρίας ἐστερέωσεν ἐν Ἑλλάδι τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντιγόνου. Παρ' ὅλην δὲ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Σπάρτης, ἥτις δὲν εἶχε πλέον μετὰ τὸν ὄλεθρον τοῦ Πύρρου ἀνάγκην τῶν Μακεδόνων, καὶ παρὰ τὰς φιλελευθέρους τάσεις τῶν Ἀχαιῶν ἡ λοιπὴ Πελοπόννησος ἐχαλινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διὰ τῆς ἐκ τῶν πόλεων ἐκδιώξεως τῶν ἀντιφρονούντων ἢ διὰ τῆς ἱδρύσεως τυραννίδων, προστατευομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων.

Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νἀφεθῇ ἐπὶ πολὺ ἥσυχος καὶ

τὴν μεγάλην πάλην τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας, συμπαρεσύρθη δὲ καὶ αὐτὴ μετὰ χρόνον οὐ μακρὸν εἰς τὸν στρόβιλον τῶν γενικῶν συμφερόντων, ἅτινα διέσπων τὴν Ἀνατολήν. Ὅτε οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Συρίας, Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς καὶ Ἀντίοχος Α΄ ὁ Σωτήρ, συνεμάχησαν ἐναντίον Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, οὗτος, θέλων νὰ ματαιώσῃ τὴν σύμπραξιν αὐτῶν καὶ νὰ παράσχῃ πράγματα εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὑπεκίνησεν ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Μακεδόνων. Εὗρε δὲ προθύμους πρὸς τοιοῦτο διάβημα πρώτους τοὺς Ἀθηναίους.

Ἀπὸ τῆς ἀριστοτελικῆς σχολῆς ἀπορρεύσασα ἤκμαζε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν Ἀθήναις ἡ στωικὴ φιλοσοφία, ἥτις δὲν ἠσχολεῖτο εἰς ἀφῃρημένας ἐρεύνας περὶ τῆς οὐσίας τῶν ὄντων, ἀλλά, τὴν γνῶσιν ἀπεκδεχομένη ὡς μέσον, ἐπεδίωκεν ἀποτέλεσμα πρακτικόν, τὴν εὐτυχίαν ἣν παρέχει ἡ τέλεσις τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐκ τοιούτων δογμάτων ἔμελλε φυσικῶς νὰ ἐπέλθῃ ἠθική τις ἀνύψωσις τῶν λογιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων μελῶν τῆς ἀθηναϊκῆς νεότητος, ἥτις ἠδύνατο, περιστάσεως διδομένης, νὰ συνανυψώσῃ τὸν ὄχλον. Μεταξὺ δὲ τῶν εὐγενῶν τούτων τροφίμων τῆς Στοᾶς ἦτο καὶ Χρεμωνίδης ὁ υἱὸς τοῦ Ἐτεοκλέους, ὁ φίλος τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Κλεάνθους, τῶν ἐναρέτων ἐκείνων φιλοσόφων, οὓς δικαίως ἐτίμα ἡ πόλις. Ὁ Χρεμωνίδης λοιπὸν οὗτος ἀνέλαβε, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐξασφαλισθείσης τῆς συμπράξεως τοῦ κατέχοντος τὸν Πειραιᾶ τυράννου Γλαύκου, ἡ κήρυξις τῆς αὐτονομίας τῆς πόλεως ὑπῆρξεν εὔκολος (266 π. Χ.)· τὸ δὲ θάρρος καὶ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀθηνῶν ἠκολούθησαν πρόθυμοι πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων. Ὡς ἐν τοῖς χρόνοις ἄλλοτε κοινοῦ κινδύνου βλέπομεν τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην συνδεομένας διὰ συνθήκης, καθ' ἣν ἀνελάμβανον ἐν ὁμονοίᾳ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πτολεμαίου τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν πιεζόντων τὴν Ἑλλάδα, ὅπως σώσωσι τὰς πόλεις. Εἰς τὰς συνθήκας δὲ ταύτας προθύμως προςῆλθον πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Ἀχαιοί, ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν πόλεων οἱ Τεγεᾶται, οἱ Μαντινεῖς, οἱ Ὀρχομένιοι, οἱ κάτοικοι τῆς Φιγαλείας καὶ τῶν Καφυῶν καὶ ἐκ τῶν Κρητῶν οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἄρεως.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν, ἃς δικαίως ἐθεώρει ὡς κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ἀποστασίας, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀγογγύστως ἀνέλαβον καὶ συνέλεγον προθυμοτάτας εἰσφο-

ρὰς τῶν πολιτῶν πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ φυλακὴν τῆς χώρας, ἀπρόθυμος ὑπῆρξεν ἡ βοήθεια τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου συμμάχων. Ἀλλ' ὡς ἱκανὴ αὐτῶν δικαιολογία δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου κατοχὴ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Μεγάρων, ἀποκλείουσα τὴν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν Ἀττικὴν προχώρησιν αὐτῶν. Μόνον δὲ ὁ Πτολεμαῖος ἔπεμψε στολίσκον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάτροκλον, ὅστις, μὴ δυνάμενος νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ, κατέλαβε καὶ ὠχύρωσε διὰ χαρακωμάτων τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Σουνίου νησῖδα, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθη Πατρόκλου νῆσος ἢ χάραξ.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἀντίγονος ἠναγκάσθη νἀπέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, κινδυνεύουσαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πύρρου. Καὶ ἠδυνήθη μὲν ἔτι ἀπόντος τοῦ βασιλέως νὰ νικήσῃ τὸν Ἠπειρώτην ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος, ἀλλ' ὅμως κατέστη ἀναγκαία καὶ ἡ μετάβασις τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Διαρρυθμίσας δ' ἐκεῖ τὰ πράγματα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἡ ἀποστασία διεκλαδοῦτο ἐπικινδύνως. Ἡ ἀποστασία Ἀλεξάνδρου τοῦ στρατηγοῦ τῆς Κορίνθου, ὅστις καὶ τὴν Εὔβοιαν εἶχε καταλάβει, ἀφήρεσεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀντιγόνου τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου, καὶ οὐ μόνον εἰς τοὺς ἄλλους τῶν πελοποννησιακῶν πόλεων τυράννους τοὺς μετὰ τῶν Μακεδόνων τεταγμένους ὑπῆρξε κακὸν παράδειγμα, ἀλλὰ καὶ ἤνοιγεν εἰς τοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων τὰς πρὸς τὴν Ἀττικὴν πύλας. Οἱ κίνδυνοι δὲ οὗτοι ἀπέβαινον ἔτι μεγαλείτεροι ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν καταλήψεως τῶν παρόδων τοῦ Σπερχειοῦ, ἥτις ἀπέκοπτε τὴν πρὸς τὸν βορρᾶν διάβασιν, καὶ τοῦ φόβου τοῦ ἐξ Αἰγύπτου ἀναμενομένου στόλου, ὅστις ἔπλεεν εἰς ὑποστήριξιν τοῦ Πατρόκλου. Ἐπιτακτικὴ λοιπὸν ἀνάγκη ἐπέβαλλεν εἰς τὸν Ἀντίγονον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν συνένωσιν τῶν δύο στόλων. Κατώρθωσε δὲ τοῦτο συναντήσας τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἐρχόμενον στόλον περὶ τὴν Κῶν καὶ νικήσας αὐτόν (265 π. Χ.). Ἡ δὲ νίκη αὕτη συνεπέφερεν οὐ μόνον τὴν ἐκ τῶν ἀττικῶν ὑδάτων ἐκδίωξιν τοῦ Πατρόκλου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐπικράτησιν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας παρὰ τὴν Κόρινθον ἐν μάχῃ, καθ' ἣν ἔπεσε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἄρευς.

Ἐκνικηθέντων δὲ κατ' ὀλίγον καὶ τῶν ἄλλων ἐν Ἑλλάδι ἐχθρῶν, μόνη πλέον ἐξηκολούθει ἀνθισταμένη ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐγκαταλελειμμένοι, δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ συνεχίσωσι τὸν ἄνισον ἀγῶνα. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη περὶ τὸ θέρος τοῦ 263 π. Χ.

Μακεδονικαὶ φρουραὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τοὺς λιμένας, εἰς τὸ Σούνιον, ἐπὶ τοῦ Μουσείου. Ὁ Χρεμωνίδης καὶ ὁ Γλαῦκος ἔφυγον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὁ ἐν Πειραιεῖ οἰκῶν ἐσχατόγηρως κωμῳδοποιὸς Φιλήμων, ὅςτις εἶχε κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ ἴδει δρῶντα τὸν Δημοσθένη, ἔκλινεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐνενήκοντα καὶ ἐννέα ἐτῶν του, γράφων τοὺς τελευταίους του στίχους καὶ συγκαλύπτων τὴν κεφαλὴν, ὅτε εἶδεν ὡς ἐν ὀνείρῳ ἐννέα κόρας, τὰς Μούσας, ἐξερχομένας τῆς οἰκίας του καὶ λεγούσας, ὅτι φεύγουσι, μὴ θέλουσαι νἀκούσωσι τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Καὶ τὰς μὲν Ἀθήνας ἀπήλλασσεν ὁ Ἀντίγονος τῆς ἐπὶ τοῦ Μουσείου φρουρᾶς μετὰ ὀκτὼ ἔτη, καὶ ἀπέδιδεν εἰς αὐτὰς σκιάν τινα ἐλευθερίας ἄνευ ἀποδόσεως τῶν λιμένων, τοῦ Σουνίου, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν μακρῶν τειχῶν, καταρριφθέντων. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Χρεμωνίδου ὑποκινηθεῖσα ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων ἐν μὲν Πελοποννήσῳ ἄφινεν ἴχνη ἀνταρσίας, αὐθαιρεσίας τῶν τυράννων, ἀντενεργείας τινῶν πόλεων, τὸν δὲ Ἀντίγονον ἠνάγκασε νὰ σφίγξῃ τοὺς χαλινοὺς δι' ὧν συνεκράτει τὴν δυσήνιον Ἑλλάδα εἰς τὸ μακεδονικὸν ἅρμα. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἐπῆλθεν ἡ στερέωσις τῶν σχέσεων τῆς Μακεδονίας πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Ἠπειρώτην, ὅςτις τὸ μὲν πρῶτον μετὰ τὴν τολμηρὰν αὐτοῦ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν προσωρινὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν οὐ μόνον νικηθῇ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἀλλὰ καὶ ἐξεδιώχθη κατόπιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ κράτους του, ἔπειτα δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἤπειρον, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, καὶ ἐγκατεστάθη μὲν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' οὐκ ἄνευ σπουδαίων παραχωρήσεων πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἐξασφαλιζουσῶν αὐτόν. Οὕτω δὲ ὁ Ἀντίγονος ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ, ὅτι διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ ἀπέδωκε μὲν εἰς τὸ μακεδονικὸν βασίλειον τὰ ἐπὶ τοῦ Φιλίππου καὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅρια, ἀνέδειξε δὲ τὴν Μακεδονίαν δύναμιν μεγάλην, ἰσοδύναμον πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς μοναρχίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἱδρυθέντα κράτη τῶν Σελευκιδῶν καὶ τῶν Λαγιδῶν.

ιε'

Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία καὶ ὁ Ἄρατος.

Ἤδη ἐκ παλαιοῦ ὑφίστατο μεταξὺ τῶν δώδεκα πόλεων τῆς Ἀχαίας ἕνωσίς τις, ἥτις εἶχε μᾶλλον θρησκευτικὸν χαρακτῆρα ἢ πολιτικὸν, ὡς

ἀποδεικνύει ἡ ἱστορία τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, καθ' ὅν, τῶν ἄλλων ἀχαϊκῶν πόλεων μενουσῶν οὐδετέρων, δύο μόνον ἔλαβον μέρος ἐνεργόν, ἡ Παλλήνη καὶ αἱ Πάτραι, ἀλλ' ἐκείνη μὲν ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν, αὕτη δὲ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος αἱ ἀχαϊκαὶ πόλεις, ἀδυνατοῦσαι νἀντιστῶσι, κατελήφθησαν ὑπὸ μακεδονικῶν φρουρῶν ἢ ὑπὸ τυράννων φρονούντων τὰ τῶν Μακεδόνων καὶ ὑπὸ τῶν βασιλέων ὑποστηριζομένων. Ἀλλά τινες αὐτῶν, ἐπωφελούμεναι ἐκ τῆς ἀναστατώσεως τῆς ἐπελθούσης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου, ἀποστατήσασαι τῷ 280 π.Χ., ἀνέκτησαν τὴν αὐτονομίαν των, καὶ συνεδέθησαν διὰ πολιτικῆς συμμαχίας, σκοπούσης τὴν ἰδίαν ἄμυναν. Αἱ δὲ πόλεις αὗται ἦσαν αἱ Πάτραι, ἡ Δύμη, ἡ Τριταία καὶ αἱ Φαραί. Μετ' ὀλίγα δ' ἔτη προςετέθη εἰς τὰς τέσσαρας ἄλλας πόλεις καὶ τὸ Αἴγιον, ἀνακτῆσαν τὴν αὐτονομίαν του (276 π. Χ.). Οὕτω δὲ ἀπετελέσθη ὑπὸ τῶν πέντε ἐκείνων ἀχαϊκῶν πόλεων πολιτικὴ ὁμοσπονδία, ἧς τὰ μέλη εἶχον μὲν ἕκαστον πλήρη αὐτοδιοίκησιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ εἶχον ἴσα δικαιώματα καὶ ἴσας ὑποχρεώσεις. Βάσις δὲ τῆς ἑνώσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀμοιβαία ἐξασφάλισις ἐναντίον προςβολῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ πάσης ἀποπείρας πρὸς ἵδρυσιν τυραννίδος ἐν ταῖς συμμάχοις πόλεσιν. Ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ λοιπόν, ἥτις ἕνεκα τῆς ἀποκέντρου αὐτῆς θέσεως ἐν τῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ τῆς Πελοποννήσου δὲν εἶχε μὲν δράσει σπουδαίως ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος, κατὰ δὲ τοὺς πολυκινήτους χρόνους τῶν διαδόχων δὲν εἶχε πάθει ὅσα αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ χῶραι, ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ ταύτῃ ἐπέπρωτο τὸν τελευταῖον αἰῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας νὰ πέσωσιν οἱ φραγμοὶ οἱ χωρίζοντες ἀπ' ἀλλήλων τὰς πόλεις καὶ νὰ καρποφορήσῃ ἡ ἰδέα τῆς πολιτικῆς ἑνότητος, ἧς ἡ ἔλλειψις εἶνε τὸ μέγιστον δυστύχημα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Διότι ἀληθῶς ἡ ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία δὲν περιωρίσθη εἰς τὰς πέντε μόνον ἐκείνας πόλεις, ἀλλ' ἠδυνήθη κατ' ὀλίγον νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὴν μέγα μέρος τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς τοιαύτης ἐπεκτάσεως ἔγεινε τὸ πρῶτον παναχαϊκή, περιλαβοῦσα σὺν τῇ ἀπελευθερώσει των πάσας τὰς ἀχαϊκὰς πόλεις, αἵτινες περιωρίζοντο τότε ἐν ὅλῳ εἰς δέκα διὰ τὴν ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων καταστροφὴν τῆς Ἑλίκης καὶ τῆς Ὠλένου.

Ἡ δὲ πρώτη ἐκτὸς τῆς Ἀχαΐας πόλις ἥτις προςῆλθεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν ὑπῆρξεν ἡ Σικυών. Εἴδομεν τὴν παλαιὰν καὶ πλουσίαν πόλιν τῶν Ὀρθαγοριδῶν ἀνακτιζομένην ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκη-

τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ὅπου σήμερον κεῖνται τὰ Βασιλικά. Ἡ εὐφορία τῆς περιχώρου καὶ ὁ ἐκ τῆς ναυτιλίας πλοῦτος ἀνέδειξαν τὴν νέαν πόλιν ταχέως ἐφάμιλλον τῆς παλαιᾶς καὶ ὡς ἐκείνην περιλάλητον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν καλῶν τεχνῶν. Ἀλλ' οἱ τύραννοι οἱ τὴν πόλιν κατέχοντες προεκάλουν τοιοῦτον ἀνταγωνισμὸν τοῦ δήμου καὶ τῶν πλουσίων, ὥςτε, ὅπως στηρίζωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, προέβαινον εἰς παντοίας αὐθαιρεσίας καὶ εἰς πολυπληθεῖς πολιτῶν ἐξορίας. Ἐκ δὲ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀκαταστασίας μεγάλη προήρχετο ἀνωμαλία φθείρουσα τὴν πόλιν. Εἰς μάτην εἶχον ἀποπειραθῆ οἱ Σικυώνιοι νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἡσυχίαν, ἀναθέτοντες τὰ τῆς πόλεως εἰς ἄρχοντας συνετοὺς καὶ δικαίους. Ἡ τυραννὶς προέβαλλεν ἐκ νέου ἀπειλητικωτέρα. Ἦρχε δὲ ἤδη τῶν Σικυωνίων ὡς τύραννος ὁ Νικοκλῆς, καὶ ἡ πόλις ἔπασχεν οὐ μόνον ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Αἰτωλῶν, ὅτε τὸ παράδειγμα τῶν Μεγαλοπολιτῶν, φονευσάντων τὸν ἄλλως ἀγαθὸν καὶ γενναῖον αὐτῶν τύραννον Ἀριστόδημον, ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν τύχην τῆς Σικυῶνος.

Εἷς τῶν ἐν τῇ ξένῃ φευγόντων τὴν δίωξιν τῶν τυράννων, Ἄρατος ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου, διέτριβεν ἐν Ἄργει ἀπὸ τοῦ 264 π. Χ., ὅτε μόλις εἶχε διασωθῆ ἑπταέτης ὢν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ τυράννου Ἀβαντίδου τοῦ φονεύσαντος τὸν πατέρα του. Τοῦτον λοιπὸν τὸν Ἄρατον, διασώζοντα τὰς ἀναμνήσεις καὶ τὸ φρόνημα τοῦ πλουσίου πατρικοῦ οἴκου, ἐθεώρησαν οἱ ἐξόριστοι ἐν ἔτει 251 π. Χ. ὡς ἐπιτήδειον νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σικυῶνος. Τὰ δὲ εἴκοσι τοῦ νεανίου ἔτη δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς κώλυμα διὰ τοιοῦτον ἔργον, δικαίως, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἀνδρικὴ σύνεσις, δι' ἧς ὁ Ἄρατος ἤγαγεν εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ τιμητικὴν ἐντολήν.

Ὁ Ἄρατος, μαθὼν παρά τινος Σικυωνίου φυγάδος, ὅτι μέρος τι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἦτο εὐανάβατον ἐκ τῶν ἔξω, ἀποφασίζει τὴν ἐξ αὐτοῦ νυκτερινὴν εἴςοδον εἰς τὴν Σικυῶνα. Ὀλίγοι λῃσταὶ μισθωθέντες καὶ ὀλίγοι δοῦλοι εἶνε οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ σχεδίου τῶν συνωμοτῶν. Κλίμακες καὶ ὅπλα στέλλονται κρύφα ἐντὸς κιβωτίων, καὶ ἡ ἀνάβασις ἐπιτυγχάνεται καθ' ἣν ὥραν ἤδη ἔκραζον οἱ ἀλέκτορες. Ὁ Ἄρατος, σπεύδων μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, ἀφοπλίζει τοὺς δορυφόρους τοῦ τυράννου, φυλάσσοντας πλησίον τοῦ ἀνακτόρου αὐτοῦ, καὶ δεσμεύει πάντας. Ἤδη δὲ ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου κῆρυξ κηρύσσει πρὸς τοὺς εἰς τὸ θέατρον συρρέοντας Σικυωνίους, ὅτι Ἄρατος ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου καλεῖ τοὺς πολί εἰς ἐλευθερίαν. Οἱ πολῖται σπεύδουσιν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Νικοκλέους

βάλλουσιν εἰς αὐτὸν πῦρ, σβεννύμενον ἔπειτα ἐκ φόβου μὴ αἱ φλόγες, ὁραταὶ γινόμεναι μέχρι Κορίνθου, προκαλέσωσιν ἐκεῖθεν βοήθειαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐν τούτοις δὲ ὁ μὲν τύραννος προφθάσας εἶχε φύγει, ἀλλ' ἡ τυραννὶς εἶχε καταλυθῆ.

Ἀναίμακτος καὶ οὕτως εἰπεῖν πανηγυρικὴ ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις τῆς Σικυῶνος ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε διὰ τοῦτο παντελῶς εὔκολος καὶ ἀκίνδυνος ἥ τε πορεία τῶν συνωμοτῶν καὶ ἡ ἀνάβασις τῶν τειχῶν, ὡς ἠδύνατο ἴσως νὰ νομισθῇ ἐκ τῆς συντόμου ἡμῶν περιγραφῆς. Ἀρχαῖος τοῦ Ἀράτου βιογράφος, Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Σικυωνίου στρατηγοῦ πιθανῶς παραλαμβάνων τὴν διήγησιν, περιγράφει τοὺς δόλους, δι' ὧν κατώρθωσεν ὁ Ἄρατος νἀπατήσῃ ἐν Ἄργει τοὺς ὑπὸ τοῦ Νικοκλέους σταλέντας κατασκόπους, τὰς περιπετείας τῆς νυκτερινῆς ἐκστρατείας, τοὺς τρόπους, δι' ὧν χωρισθέντες οἱ συνωμόται ἔφθασαν λανθάνοντες μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Σικυῶνος καὶ ἔπειτα κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, τέλος δὲ τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων ὃν διέτρεξαν οἱ ἐλευθερωταί, τὸ νὰ προδοθῶσι πρὸ τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου εἰς τοὺς δορυφόρους τοῦ τυράννου ὑπὸ τῶν ὑλακῶν τῶν κυνῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνὰ τὰ τείχη περιπολούντων.

Ἀλλ' ὡς καὶ ἄλλοτε πολλάκις δεικνύει ἡ ἱστορία, ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξε καὶ ἐν Σικυῶνι εὐχερεστέρα τῆς συντηρήσεως καὶ παγιώσεως αὐτῆς. Ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει ἐτέλεσαν τὴν εἰς τὴν πόλιν κάθοδον αὐτῶν οἱ φυγάδες, ἀνερχόμενοι ἐν ὅλῳ εἰς πεντακοσίους περίπου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ παρουσιάσθησαν αἱ δυσκολίαι. Ἀπαιτήσεις πρὸς ἀνάκτησιν τῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξορίας εἰς ἄλλας χεῖρας περιελθόντων καὶ εἰς ἀπόρους κατατμηθέντων κτημάτων τῶν ὡς τὸ πλεῖστον πλουσίων φυγάδων περιήγαγον τὴν πόλιν εἰς μεγάλην ἀνωμαλίαν. Ηὐξάνετο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ὁ Ἀντίγονος θελήσῃ νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς νέας τροπῆς τῶν πραγμάτων καὶ καταλάβῃ τὴν μόλις ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν. Ἐκ τῶν τοιούτων δυσχερειῶν ἐξήγαγε τὴν πόλιν ἡ σύνεσις τοῦ Ἀράτου, πείσαντος τοὺς Σικυωνίους νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν ἐπὶ ὅροις ὁμοίοις καὶ αἱ ἤδη συνιστῶσαι αὐτὴν πόλεις τῆς Ἀχαΐας.

Ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς σύστασιν εἶχε δύο στρατηγοὺς καὶ ἕνα γραμματέα, εἰς οὓς ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 253 π. Χ., ἤτοι δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Σικυῶνος, εἶχε κριθῆ ἀναγκαῖον χάριν μεγαλειτέρας συγ-

κεντρώσεως τῆς ἀρχῆς νὰ περιορισθῇ ἡ στρατηγία εἰς ἕνα μόνον ἄνδρα, ἐκλεγόμενον κατ' ἐνιαυτὸν καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἐκλεχθῇ ἐκ νέου διὰ τὸ ἀμέσως προσεχὲς ἔτος. Συνάρχοντες δὲ τοῦ στρατηγοῦ ἦσαν ὁ ἵππαρχος, ὁ ναύαρχος, ὁ γραμματεὺς καὶ πλὴν ἄλλων οἱ **δαμιουργοί**, οἵτινες ἔμειναν καὶ μετὰ τὴν εὔρυνσιν τῆς συμπολιτείας δέκα, ὅσοι ἦσαν ὅτε μετεῖχον αὐτῆς μόνον αἱ δέκα ἀχαϊκαὶ πόλεις. Πλὴν δὲ τῶν ἀρχῶν τούτων ὑπῆρχε καὶ βουλὴ ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων τῆς συμπολιτείας. Ἕδρα δὲ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς κοινῆς συνόδου, ἤτοι τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότων Ἀχαιῶν, ἦτο τὸ Αἴγιον, ὅπου ὑψοῦντο οἱ ναοὶ τοῦ Ὁμαγυρίου Διὸς καὶ τῆς Παναχαιᾶς Δήμητρος. Συνήρχοντο δ' οἱ Ἀχαιοὶ δὶς τοῦ ἔτους ἀνὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπεφάσιζον μὲν ἄνευ πολλῶν συζητήσεων περὶ τῶν ὑποβαλλομένων εἰς αὐτοὺς προτάσεων, περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ παραδοχῆς νέων πόλεων εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς συμπολιτείας, προέβαινον δὲ εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν διοικούντων τὰ κατ' αὐτὴν καὶ ἐκτελούντων τὰς ἀποφάσεις τῆς γενικῆς συνόδου. Εἶχε δ' ἑκάστη πόλις εἴτε περιοχὴ ὡς μία πόλις εἰς τὴν συμμαχίαν δεκτὴ γενομένη, εἴτε μικρὰ ἦτο εἴτε μεγάλη, μίαν μόνην ψῆφον. Τέλος δὲ καὶ δικαστικά τινα δικαιώματα εἶχεν ἡ γενικὴ σύνοδος, ἀποφασίζουσα κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς συμπολιτείας περὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ μελῶν εἰςαγομένων ὑποθέσεων. Ὑπεχρεοῦντο δ' αἱ τῆς συμπολιτείας μετέχουσαι πόλεις νὰ παρέχωσιν ἐν περιπτώσει πολέμου στρατιώτας, οἵτινες μὴ ἀρκοῦντες συνεπληροῦντο ὑπὸ μισθοφόρων, καὶ νὰ πληρόνωσιν ἐτησίαν εἰςφορὰν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κοινοῦ. Διὰ τοιούτου δ' ὀργανισμοῦ ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου ὅσαι προςεχώρησαν εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν οὐ μόνον φιλία καὶ συμμαχία, ἀλλὰ καὶ ἰσονομία καὶ ἑνότης νομισμάτων, μέτρων καὶ σταθμῶν. Ἐν γένει δὲ διετηρήθη μὲν ἡ τοπικὴ αὐτονομία τῶν πόλεων ἐντὸς τῶν τειχῶν ἑκάστης, ἀλλ' ἅπασαι ὁμοῦ ἀπετέλεσαν ἓν κράτος, συνεκρότησαν μίαν πολιτείαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ
ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ὁ Ἄρατος, προςαρτῶν τὴν Σικυῶνα εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, παρεῖχεν ὑπηρεσίαν μεγάλην οὐ μόνον εἰς τὴν πάτριον πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν, διότι μετ' αὐτῆς προςετίθετο καὶ ἡ φιλία καὶ ὑποστήριξις Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου

συνεδέετο διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Ἀράτου ἤδη πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Σικυῶνος, ἀμέσως δὲ μετ' αὐτὴν ἐνόησεν ὁποῖον συμφέρον εἶχε νὰ ὑποστηρίξῃ ἐναντίον τῆς Μακεδονίας τὴν ἐξέγερσιν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν Σικυώνιον ἥρωα εἰκοσιπέντε τάλαντα, δι' ὧν οὗτος ἠδυνήθη νὰ ἐξοικονομήσῃ πολλὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ Σικυωνίους πωληθέντας ἐπὶ τῆς τυραννίδος ὡς δούλους. Πλεύσας δὲ ὁ Ἄρατος εἰς Ἀλεξάνδρειαν, συνέδεσε στενοτέρας μετὰ τοῦ Πτολεμαίου σχέσεις, καὶ ἔλαβε μὲν ἀμέσως μεθ' ἑαυτοῦ δῶρον τεσσαράκοντα ταλάντων, εἶτα δὲ ἕτερα ἑκατὸν δέκα τάλαντα σταλέντα κατὰ δόσεις. Διὰ τῶν χρημάτων δὲ τούτων ἐτακτοποιήθησαν αἱ κτηματικαὶ διαφοραὶ τῶν Σικυωνίων, καὶ ἐπανῆλθεν ἡ ἡσυχία εἰς τὴν πόλιν πρὸς μεγάλην ὠφέλειαν ἑαυτῆς τε καὶ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Ὁ Ἄρατος, ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα, κατέθηκε πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ εἰςῆλθεν ὡς ἁπλοῦς ἱππεὺς εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ἀλλ' ἦσαν τοιαῦται αἱ ὑπηρεσίαι ἃς παρέσχεν ὁ Σικυώνιος εὐπατρίδης εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν διὰ τῆς προςαρτήσεως τῆς πατρίδος του, τῆς πρώτης ἐκτὸς τῆς Ἀχαΐας πόλεως, ἥτις προςήρχετο εἰς τὴν συμμαχίαν, καὶ διὰ τῶν προτάσεων, ἃς εἰςήγαγεν, ὥςτε ταχέως εἵλκυσεν ἐφ' ἑαυτὸν τὰ βλέμματα τῶν Ἀχαιῶν, προβλεπόντων, ὅτι ὁ νεανίσκος ἐκεῖνος ἔμελλε νἀποβῇ ἡ ψυχὴ τῆς συμπολιτείας. Τρανὴ δὲ ἀπόδειξις τῆς πρὸς αὐτὸν τιμῆς τῶν Ἀχαιῶν εἶνε ἡ ἐν ἔτει 245 π. Χ. ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὡς στρατηγοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἄρατος ἦτο τότε πολὺ νεώτερος τῶν τριάκοντα ἐτῶν, ἅτινα ἀπῃτοῦντο καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἁπλῆν συμμετοχὴν εἰς τὰς συνόδους τοῦ κοινοῦ.

ιϛ'

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας.

Μετὰ τῆς πρώτης τοῦ Ἀράτου στρατηγίας ἄρχονται οἱ ἀγῶνες τῶν Ἀχαιῶν πρὸς περαιτέραν ἐπέκτασιν τῆς συμμαχίας. Καὶ πρῶτον μὲν διεπέρασεν ὁ στρατηγὸς εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰτωλῶν, ὧν ἡ συμμαχία εὑρίσκετο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ἐδῄωσε τὴν ἐχθρικὴν χώραν καὶ τὴν Λοκρίδα, σπεύδων μετὰ δεκακιςχιλίων ἀνδρῶν εἰς βοήθειαν τῶν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν προςβαλλομένων Βοιωτῶν, οὓς ἤθελε νὰ προςαρτήσῃ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ἀλλ' ἔφθασεν ἀργὰ, ὅτε ἤδη οἱ

Βοιωτοί, ἡττηθέντες ἐν Χαιρωνείᾳ, εἶχον προςέλθει εἰς τοὺς Αἰτωλούς. Ἀλλὰ καὶ αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ νὰ προςαρτήσῃ τὴν Κόρινθον, ἐλευθερόνων αὐτὴν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, δὲν ἐπέτυχον ὁριστικῶς. Ἐπεφυλάσσετο δὲ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον εἰς τὴν δευτέραν τοῦ Ἀράτου στρατηγίαν. Ἡ Κόρινθος, ἐλευθερωθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς τῶν πολιτῶν διὰ συνεννοήσεων καὶ τεχνασμάτων, ἅτινα ἐνθυμίζουσί πως τὴν ἅλωσιν τῆς Σικυῶνος, προςῆλθεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν, ἥτις κατέλαβε διὰ στρατιωτῶν αὐτῆς τὸν Ἀκροκόρινθον, αὐξήσασα καὶ τὸν στόλον αὐτῆς δι' εἰκοσιπέντε μακεδονικῶν πλοίων, ἅτινα συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἐλευθερωτῶν ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν λιμένων τῆς Κορίνθου, τῷ κατὰ τὸν κορινθιακὸν κόλπον κειμένῳ Λεχαίῳ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου κατάληψις τῆς Κορίνθου, ἥτις ἦτο ἡ κλεὶς τῆς Πελοποννήσου, κατέπληξε τοὺς Πελοποννησίους. Ἄμεσον δ' αὐτῆς ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν προςχώρησις τῶν Μεγάρων, τῆς Τροιζῆνος, τῆς Ἐπιδαύρου. Τοιαῦται πρόοδοι τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν λίαν ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀρχὴν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ συνῆδον πρὸς μόνον τῶν Πτολεμαίων τὸ συμφέρον, διὸ καὶ δὲν ἐδίστασαν οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἀράτου νὰ κηρύξωσι τῷ 243 π. Χ. Πτολεμαῖον Γ' τὸν Εὐεργέτην σύμμαχον ἑαυτῶν, ἔχοντα τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀχαιῶν κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. Καὶ τοῦ μὲν Πτολεμαίου ἡ ἡγεμονία εἰςήχθη ἐπὶ ψιλῷ μόνον ὀνόματι, ἀληθὴς δ' ἡγεμὼν τῆς συμμαχίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἄρατος, οὗ ἡ τιμὴ παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς ηὔξανε καθ' ἑκάστην, οὕτως ὥςτε τὸ μὲν πρῶτον ἐξελέγετο κατὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς συμπολιτείας στρατηγὸς καθ' ἕκαστον δεύτερον ἔτος, ἔπειτα δὲ παρεβλέφθη χάριν αὐτοῦ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς καθ' ἕκαστον συνεχὲς ἔτος ἐκλογῆς. Ἐν συνόλῳ λοιπὸν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὸν Ἄρατον τὸν διὰ βίου στρατηγὸν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Τοιοῦτον ἀξίωμα κατέχων ὁ Ἄρατος, ἀνέδειξε πράγματι τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ἐπεκτείνας αὐτὴν πέραν τοῦ στενοῦ ὁρίζοντος τῆς Ἀχαΐας, κατέστησεν αὐτὴν κατ' ὀλίγον κυρίαν τοῦ πλείστου μέρους τῆς Πελοποννήσου. Ἴσως δὲ ἡ ὄψιμος αὕτη πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἕνωσις μεγάλου μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἤθελε δυνηθῇ νὰ θαυματουργήσῃ ἀληθῶς, ἀναπλάσσουσα τὴν παρακμάζουσαν Ἑλλάδα, ἂν μὴ ἐπεπρόσθει ὁ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνταγωνισμὸς τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῆς Σπάρτης, ὅςτις ἠνάγκασεν εἰς τέλος τὸν Ἄρατον νὰ ῥιφθῇ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἐκείνης τῆς Μακεδονίας, καθ' ἧς τὸ πρῶτον συνέστη ἡ συμμαχία,

καὶ νὰ προκαλέσῃ οὕτω νέας καταστροφὰς ἀντὶ εὐλογίας καὶ νέους πολέμους ἀντὶ εἰρήνης. Οὐδ' ἦτο ἡ παράβασις αὕτη τοῦ ἀρχικοῦ προγράμματος ἡ μόνη ἀντίθεσις ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀράτου. Παρ' ὅλον τὸν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κλεινίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ Πολυβίου ἀποτινόμενον φόρον θαυμασμοῦ ὁ Ἄρατος δὲν κρίνεται ἐπ' ἴσης εὐμενῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστοριογράφων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ περίεργος ἀνὴρ ἐμφανίζεται δίκην αἰνίγματος ἱστορικοῦ. Ἀληθῶς βλέπομεν τὸν Ἄρατον στρατηγοῦντα μὲν ἐπανειλημμένως ἄνευ ἀρετῶν στρατηγικῶν, ἀκολουθοῦντα δὲ τὰς ὑπὸ τῆς πνοῆς τῆς φιλοσοφίας κεκαθαρμένας νέας ἀναμορφωτικὰς ἰδέας χωρὶς νὰ εἶνε κατὰ βάθος ὀπαδὸς αὐτῶν, δρῶντα δὲ καὶ κινούμενον ὡς καθηγεμόνα καὶ ἰθύντορα μεγαλοπράγμονος πολιτείας, ἐν ᾧ ἦτο πολιτικὸς τῶν μικρῶν μέσων καὶ τῶν ἐπιδεξίων τεχνασμάτων, καὶ ἐν συνόλῳ παρουσιάζοντα τοσαύτας ἀντιθέσεις τοῦ χαρακτῆρος ὅσαι ἦσαν αἱ πράξεις αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν ᾧ ἀντιμέτωπος τῆς συμπολιτείας, ἧς ἦτο τεταγμένος ἀρχηγὸς, ἦτο ἐν αὐτῇ τῇ πελοποννησιακῇ χερσονήσῳ ἡ Σπάρτη, ἥτις ἤδη καὶ ἐν τῷ γήρατι αὐτῆς ἐφαίνετο ἀνηβῶσα ὑπὸ βασιλεῖς οἷοι ὁ Ἆγις καὶ ὁ Κλεομένης.

ιζ'

Ὁ Ἆγις καὶ ἡ ἀναμόρφωσις ἐν Σπάρτῃ.

Εἴχομεν ἤδη εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν τὴν Σπάρτην καταρρέουσαν πολιτικῶς καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν βασιλέων αὐτῆς μειουμένην ἐπαισθητῶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀρχῆς τῶν ἐφόρων. Καὶ φαίνονται μὲν διατηροῦντες οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ τοὺς πολυκινήτους χρόνους τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας τὸ ἀρχαῖον φρόνημα, ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῶν δὲν εἶνε ἴση πρὸς τὴν θέλησιν. Κυριωτάτη δὲ τούτου αἰτία εἶνε ὁ σάραξ τῆς κοινωνικῆς ἐκπτώσεως τῆς λυμαινομένης τὴν Σπάρτην. Ἡ ἰσότης, ἣν εἶχεν ἐπιτύχει ἐν παλαιοῖς χρόνοις ὁ Λυκοῦργος, διασαλευθεῖσα ἤδη, ὡς εἴδομεν, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Κινάδωνος εἶχεν ἔκτοτε ἐκλίπει παντελῶς. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον περιορισθῆ εἰς ἑπτακοσίους, τούτων δὲ μόλις ἑκατὸν ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν γαιοκτημόνων, καὶ εἰς αὐτοὺς εἶχε συγκεντρωθῆ πᾶσα ἡ ἔγγειος κτῆσις τῆς χώρας, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν ἀκτήμονες καὶ κατάχρεοι, οὐδ' αὐτὴν τὴν μικρὰν διὰ τὰ συσσίτια εἰσφορὰν δυνάμενοι νὰ καταβάλλωσιν. Αὐταὶ αἱ βάσεις τῆς λυκουργείου νομοθε-

σίας εἶχον καταπέσει. Ἀλλ' ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ νομοθεσία ἐκείνη, ἐπ' αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς ἡ Σπάρτη εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δυνάμεως ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾧ ἀφ' ὅτου οἱ Σπαρτιᾶται ἔζων ὑπὸ παρῳδίαν τοῦ πολιτεύματος ἐκείνου, ἡ μὲν πολιτεία αὐτῶν εἶχε παρακμάσει, ἡ δὲ κοινωνία εὑρίσκετο ἐν παραλυσίᾳ.

Τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνων στηρίζουσαν τὸν πλοῦτόν της ἀριστοκρατίαν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀρεστή. Μόνον παρ' αὐτῆς καὶ τῶν κατεχόντων τὰ χρήματα καὶ τὰ κτήματα, εἴτε ἰδιῶται ἦσαν, εἴτε ἐκ τῶν τῆς γερουσίας, εἴτε μέλη τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἠδύνατο νὰ καταπολεμηθῇ οἱαδήποτε ἀπόπειρα ἀναμορφώσεως. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες οἱ μονονοὺ δουλεύοντες εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους κυρίους, εἴτε εἵλωτες ἦσαν, εἴτε περίοικοι, εἴτε Σπαρτιᾶται, ἔμελλον βεβαίως νἀποδεχθῶσιν ἐνθουσιωδῶς τὴν μεταρρύθμισιν ὑφ' οἱονδήποτε τύπον καὶ ἂν παρουσιάζετο. Ἔλειπε μόνον ὁ τολμητίας ὁ μέλλων νἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Τὸ δὲ περίεργον εἶνε, ὅτι ὁ ἀναμορφωτὴς παρουσιάσθη ἐκεῖθεν ὅθεν οὐδεὶς προςεδόκα αὐτόν, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου. Ἦτο δὲ Ἆγις ὁ νεαρὸς υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ βασιλέως Εὐδαμίδου.

Ἆγις ὁ ἕκτος ἀπὸ Ἀγησιλάου διάδοχος τοῦ θρόνου τῶν Εὐρυπωντιδῶν εἶχε τραφῇ ἐν τῷ πλουσίῳ πατρικῷ οἴκῳ πολυτελῶς καὶ μαλθακῶς. Ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ἀπέβαλε πᾶσαν ἐκείνην τὴν τρυφηλὴν πολυτέλειαν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἁπλῆν λακωνικὴν δίαιταν. Δὲν ἐπεθύμει, ἔλεγε, τὴν βασιλείαν ἂν δι' αὐτῆς δὲν ἀναστυλώσῃ τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἀγωγήν.

Τοιαῦτα φρονῶν ἀπεφάσισεν ὁ Ἆγις τὴν μετάστασιν τῶν πραγμάτων· ὡς μόνον δὲ τρόπον πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν τῆς πολιτείας ἐθεώρησε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ τοῦ Λυκούργου. Ἡ δὲ προπαρασκευαστικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἄγιδος εὗρε τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν τῶν νέων, ταχθέντων ταχέως μετὰ τοῦ νεωτεριστοῦ, ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τοὺς γέροντας, οἵτινες ἔτρεμον καὶ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Λυκούργου. Οὐχ ἧττον δὲ προθύμως ἐπείσθησαν εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ἰσχυόντων Λύσανδρος ὁ ὁμώνυμος ἀπόγονος τοῦ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νικήσαντος τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Μανδροκλείδας, ἀνὴρ τολμηρότατος καὶ ἐπιτηδειότατος εἰς ἐπαναστατικὰ κινήματα, καὶ ὁ γενναῖος Ἱππομέδων, ἑλκύσας ὑπὲρ τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀγησίλαον, τὸν θεῖον τοῦ βασιλέως, ὅςτις, βεβαρημένος ὑπὸ πλήθους χρεῶν, ἤλπιζεν ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτῶν ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς πολιτείας [illegible] ...κωλωτέρα ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὸ

ἔργον μύησις τῶν γυναικῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως Ἀγησιστράτας, ἀδελφῆς οὔσης τοῦ Ἀγησιλάου, καὶ τῆς μάμμης Ἀρχιδαμείας. Αἱ γυναῖκες αὗται εἶχον μέγαν πλοῦτον, μάλιστα δὲ ἡ Ἀγησιστράτα διὰ τὸ πλῆθος τῶν πελατῶν αὐτῆς καὶ φίλων καὶ χρεωστῶν εἶχε μεγάλην δύναμιν ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλαὶ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων διήρχοντο διὰ τῶν χειρῶν τῆς βασιλομήτορος. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὸ πρῶτον αἴσθημα τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῶν μελετωμένων ὑπὸ τοῦ Ἄγιδος ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις. Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀγησίλαος, παραστήσαντες τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν, ἧς ἔμελλε νὰ τύχῃ ὁ ἀναμορφωτὴς, ἠδυνήθησαν ἐπὶ τοσοῦτον νὰ μεταστρέψωσι τὰς ἰδέας τῆς Ἀρχιδαμείας, ὥστε ἀπὸ πολεμίας τῆς μεταπολιτεύσεως ἔγεινε θερμὴ αὐτῆς προστάτις καὶ πρωτεργάτις.

Ἡ ἀπόκτησις τοιαύτης τῶν βασιλικῶν γυναικῶν συμπράξεως ἦτο σπουδαιοτάτη, ἐπειδὴ ἐν τοῖς τότε χρόνοις τὸ πλεῖστον τῶν λακωνικῶν πλούτων εὑρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας γυναικῶν, ἡ δὲ συμμετοχὴ τούτων ἐξησφάλιζε τὸ ἔργον τῆς ἐπανόδου εἰς τὰ νόμιμα τοῦ Λυκούργου, ὅστις ἦτο τὸ ἰδεῶδες τοῦ Ἄγιδος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀναμορφωτῶν. Ἡ Ἀρχιδάμεια ἀνέλαβε νὰ πείσῃ τὰς γυναῖκας, ἀλλ' εὗρε παρ' αὐταῖς ἀντίστασιν ἰσχυράν. Αἱ ἀριστοκρατικαὶ γυναῖκες τῆς Σπάρτης, βλέπουσαι, ὅτι ἐκινδύνευον νὰ ἐκπέσωσι τῆς τρυφῆς μεθ' ἧς ἔζων καὶ νἀποβάλωσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἐκαρποῦντο ἐκ τοῦ πλούτου, οὐ μόνον δὲν ἀπεδέχθησαν τὰ σχέδια τοῦ Ἄγιδος, ἀλλὰ καὶ προσῆλθον εἰς τὸν ἕτερον τῶν βασιλέων, Λεωνίδαν τὸν υἱὸν τοῦ Κλεωνύμου, παρακαλοῦσαι νὰ διακωλύσῃ αὐτὸς ὡς πρεσβύτερος τὰ ἐνεργούμενα ὑπὸ τοῦ τολμηροῦ νεανίσκου. Ὁ δὲ Λεωνίδας, ὅστις εἶχεν ἐθισθῆ εἰς τὸν πολυτελῆ καὶ τρυφηλὸν βίον κατὰ τὴν ἐν τοῖς νεαροῖς του χρόνοις διαμονὴν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σελεύκου καὶ τῶν σατραπῶν του, ἀναλαμβάνων κατὰ τὰς παρακλήσεις τῶν Σπαρτιατίδων τὴν ὑπὲρ τῶν πλουσίων ἀντίδρασιν, ἐνήργει συμφώνως πρὸς τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ διαθέσεις. Ἀλλὰ, μὴ τολμῶν νἀντιπράξῃ φανερῶς ἕνεκα τῆς δημοτικότητος, ἧς ἀπήλαυεν ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἄγιδος, ἀντενήργει κρυφίως διὰ παντὸς τρόπου, διαβάλλων τὸν Ἆγιν ὡς παρασκευάζοντα τυραννίδα ἀντὶ τῶν ἐλευθεριῶν ἃς ὑπέσχετο.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ
ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ
ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΥ

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἆγις ἐθεώρησεν ἐλθοῦσαν τὴν ὥραν νὰ προβῇ εἰς

τὴν μεταρρύθμισιν. Πρῶτον δὲ διάβημα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ φθινοπώρου τοῦ 243 π. Χ. ἐπιτυχία ἑνὸς τῶν μεταρρυθμιστῶν, τοῦ Λυσάνδρου, ὡς ἐφόρου. Δι' αὐτοῦ εἰςήχθη εἰς τὴν γερουσίαν ῥήτρα, καθ' ἣν οἱ μὲν ὀφείλοντες ἀπηλλάσσοντο τῶν χρεῶν, τῆς δὲ γῆς ἐγίνετο νέος ἀναδασμός, καὶ ἡ μὲν σπαρτιατικὴ γῆ διενέμετο εἰς κλήρους τετρακιςχιλίους καὶ πεντακοσίους, ἡ δὲ τῶν περιοίκων εἰς δεκαπεντακιςχιλίους, ὁ ἠλαττωμένος ἀριθμὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἀνεπληροῦτο ἐκ περιοίκων καὶ ξένων, ἐγίνετο δὲ τέλος ἀνασύστασις τῶν φιδιτίων. Ἡ πρότασις τοῦ Λυσάνδρου ἦτο σαφὴς καὶ ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως· ἦτο αὐτὸ τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἄγιδος, ἡ ἐπάνοδος εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ Λυκούργου.

Τῆς γερουσίας διισταμένης, ὁ ἔφορος εἰςήγαγε τὴν ῥήτραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου αὕτη ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Ἄγιδος καὶ τέλος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, δηλώσαντος διὰ λέξεων ὀλίγων, ἀλλὰ βαρυσημάντων, ὅτι καταθέτει ὑπὲρ τῆς πολιτείας ὅλην τὴν μεγάλην ἑαυτοῦ περιουσίαν, συνισταμένην ἐκ πολλῶν ἀγρῶν καὶ βοσκῶν καὶ ἑξακοσίων ταλάντων νομίσματος, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ πράττουσιν αἱ μητέρες καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ οἰκεῖοι, ὄντες πλουσιώτατοι τῶν Σπαρτιατῶν. Καὶ τοῦ μὲν πλήθους ὑπῆρξε μεγάλη ἡ χαρὰ ἐπὶ τοῖς προταθεῖσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ πολὺς ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐπὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐν τῇ γερουσίᾳ, εἰς ἣν ἐναπέκειτο τὸ δικαίωμα τοῦ προβουλεύειν, ἡ ῥήτρα ἀπερρίφθη διὰ πλειονοψηφίας μιᾶς ψήφου.

Τὸ ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως ἐναυάγει χάριν μιᾶς ψήφου. Ἀλλὰ πῶς νὰ κερδηθῇ ἡ μία αὕτη ψῆφος; Οἱ γέροντες ἦσαν ἀνεύθυνοι καὶ ἰσόβιοι πλὴν τῶν δύο βασιλέων. Μόνον λοιπὸν ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἑτέρου τῶν βασιλέων, τοῦ ὀπισθοδρομικοῦ, τοῦ Λεωνίδου, καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ δι' ἄλλου, φίλου τῆς μεταρρυθμίσεως, ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Λύσανδρος, ποιούμενος χρῆσιν τῆς μεγάλης δυνάμεως ἣν εἶχον οἱ ἔφοροι ὡς ἐπόπται τῶν θεσμῶν καὶ ἐπιτηρηταὶ τῆς βασιλείας. Προςέλαβε λοιπὸν κατ' ἀνάγκην ἡ ἀναμόρφωσις τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐπαναστάσεως περισωζούσης ὅλους τοὺς τύπους τοῦ καθεστῶτος καὶ στηριζομένης ἐπὶ τῶν νομίμων δικαιωμάτων τῆς ἐξουσίας τῶν ἐφόρων. Ὁ Λεωνίδας, καταγγελθεὶς ὑπὸ τοῦ [illegible] ἐπὶ παραβάσει τῶν πατρίων θεσμῶν, κατέφυγ[illegible] οίκου 'Αθηνᾶς. Ἐπειδὴ δέ, καίπε[illegible]

τοῦ ναοῦ, ἀλλ' ἐξηκολούθει μένων ἐν αὐτῷ ὡς ἱκέτης, ἐπαύθη ὑπὸ τῶν ἐφόρων, καὶ ἡ βασιλεία παρεδόθη ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ Λεωνίδου Κλεόμβροτον, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους.

'Αλλ' ἤδη εἶχε παρέλθει τὸ θέρος τοῦ 242 π. Χ., οἱ δ' ἐκλεχθέντες νέοι ἔφοροι, ἀνήκοντες εἰς τὴν ὀπισθοδρομικὴν μερίδα, τὸν μὲν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου Λεωνίδαν ἀπήλλαξαν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἱκετείας, τὸν δὲ Λύσανδρον καὶ τὸν Μανδροκλείδαν εἰσήγαγον εἰς δίκην ὡς παρὰ τὸν νόμον προτείναντας εἰς ψηφοφορίαν ἀποκοπὰς χρεῶν καὶ ἀναδασμὸν τῆς γῆς. Οὕτως ἤρχετο ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων σύσσωμος εἰς πάλην πρὸς τοὺς δύο βασιλεῖς ὁμοφρονοῦντας, τὸ δὲ καθεστὼς παρουσιάζετο ἀντιμέτωπον πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν. 'Εν τοιαύτῃ θέσει τῶν πραγμάτων πρὸς τὴν βίαν τῶν ἐφόρων ἀντετάχθη ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Λυσάνδρου καὶ τοῦ Μανδροκλείδου ἡ βία τῶν βασιλέων, οἵτινες ἄλλως εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸν λαόν. Οἱ βασιλεῖς, καταβάντες εἰς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῶν φίλων, ἀνέστησαν ἐκ τῶν δίφρων τοὺς ἐφόρους, καὶ ἀντικατέστησαν αὐτοὺς δι' ἄλλων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς 'Αρχιδαμείας 'Αγησίλαος. 'Αλλ' ἡ κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐπανάστασις, ἄνευ τῆς ὁποίας εἶχεν ἀποδειχθῆ ἀδύνατος ἡ μεταρρύθμισις, δὲν περιωρίσθη μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου, προεχώρησε δὲ καὶ περαιτέρω. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ νέοι ἔφοροι ὥπλισαν πολλοὺς τῶν νέων, ἀπέλυσαν τοὺς ἐν ταῖς φυλακαῖς, ἐνέπνευσαν τὸν τρόμον εἰς τοὺς ὑπεναντίους. 'Αλλ' οὐδὲ σταγὼν αἵματος ἐχύθη διὰ τὴν σύνεσιν τοῦ Ἄγιδος, ὅςτις καὶ αὐτὸν τὸν ἔκπτωτον Λεωνίδαν, φεύγοντα καὶ κινδυνεύοντα ὑπὸ τοῦ 'Αγησιλάου, θέλοντος νὰ φονεύσῃ αὐτόν, στείλας ἄνδρας ἔσωσεν ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς, ἕως ἀφίχθη ἀσφαλῶς εἰς Τεγέαν.

Ἡ ῥήτρα ἠδύνατο πλέον νὰ ἐφαρμοσθῇ πλήρης. 'Αλλὰ τοιαύτη δὲν ἦτο ἡ θέλησις τοῦ θείου τοῦ βασιλέως, τοῦ 'Αγησιλάου, ὅςτις εἶχε βοηθήσει μέχρι τοῦδε τὸν Ἄγιν χάριν ἰδιοτελῶν σκοπῶν, ὡς ἀπεδεικνύετο ὅτε ἐπέστη ἡ ὥρα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τῶν μεταρρυθμιστῶν. 'Επειδὴ ἐκέκτητο μὲν γαίας πλείστας καὶ ἀγαθάς, ἐχρεώστει δὲ πάμπολλα, καὶ τὰ μὲν χρέη δὲν ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ, δὲν ἤθελε δὲ νὰ πωλήσῃ τὴν χώραν, ἔπεισε τὸν Ἄγιν, ὅτι μέγας θὰ ἦτο ἐν τῇ πόλει ὁ σάλος ἂν εἰσήγοντο διὰ μιᾶς ὅλαι αἱ μεταρρυθμίσεις, καὶ ὅτι ἦτο συμφερώτερον νὰ προηγηθῇ ἡ ἀποκοπὴ τῶν χρεῶν, ἥτις, ἀνακουφίζουσα τοὺς γαιοκτήμονας, ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ἔπειτα εὐχερεστέραν τὴν παρ' αὐτῶν ἀποδοχὴν τοῦ ἀναδασμοῦ. Πεισθέντων δὲ πρώτων τῶν περὶ τὸν

Λύσανδρον εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀγησιλάου, δὲν ἤργησε νὰ συνεξαπατηθῇ καὶ ὁ Ἆγις. Τὰ χρεωστικὰ γραμμάτια συνεφορήθησαν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ, συντεθέντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἐκάησαν. Οὐδέποτε εἶδε λαμπρότερον φῶς οὐδὲ πῦρ καθαρώτερον, ἔλεγεν ὁ Ἀγησίλαος σκωπτικῶς εἰς τοὺς ἐπὶ τῇ καταλύσει τῶν χρεῶν ἀχθομένους πλουσίους δανειστάς. Ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τῆς βασιλομήτορος δὲν διενοεῖτο νὰ προβῇ πέραν ἐκείνης τῆς πυρκαϊᾶς τῶν χρεωστικῶν γραμματίων, καὶ εὕρισκε διηνεκῶς νέας προφάσεις πρὸς ἀναβολὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀναδασμοῦ. Ἐν τοσούτῳ δ' ἐβόα καὶ ἐπέμενεν ὁ λαὸς, ὑπὲρ οὗ ἠγωνίζοντο οἱ βασιλεῖς. Ἤδη δὲ εἶχον δοθῇ αἱ δέουσαι διαταγαὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀναδασμοῦ, ὅτε ἐπῆλθε νέα ἀναβολὴ, τοῦ Ἄγιδος ἀναγκασθέντος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκτὸς τῆς Λακεδαίμονος.

Ὁ Ἀντίγονος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ βλέπῃ ἀδιάφορος τὸ νέον πνεῦμα ὅπερ ἐζωογόνει τὴν Σπάρτην ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ νεαροῦ αὐτῆς βασιλέως. Συμμαχήσας λοιπὸν μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, εἶχεν ἀποφασίσει δι' αὐτῶν νὰ ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμόν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ, ὁρμήσαντες εἰς τὴν Λακωνικὴν, εἶχον δῃώσει τὴν χώραν καὶ ἀπαγάγει χιλιάδας ὅλας περιοίκων εἰς αἰχμαλωσίαν (242 π. Χ.). Καὶ ἡ μὲν ἐπιδρομὴ αὕτη δὲν ἔσχεν, ὡς φαίνεται, ἄλλα ἐπακολουθήματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ παρεσκευάζετο καὶ ἄλλη εἰςβολὴ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ Ἄρατος ὡς στρατηγὸς τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας ἐκάλεσε τὸν Ἆγιν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 241 π. Χ. ὅπως στείλῃ κατ' αὐτῶν εἰς τὸν ἰσθμὸν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, τότε συμμαχούσης μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐξῆλθε λοιπὸν ὁ Ἆγις ἡγούμενος στρατοῦ νεανιῶν, ἐμπνεομένου ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ προθυμίας πρὸς τὸν νεαρώτατον πάντων τῶν συστρατευομένων, τὸν βασιλέα, ὅςτις εἶχε μὲν ἤδη ἀπαλλάξει τοὺς πολίτας τῶν χρεῶν, ὑπέσχετο δὲ τὴν διανομὴν τῶν ἀγρῶν μετὰ τὴν ἐκ τῆς στρατείας ἐπάνοδον. Καὶ ἔφθασε μὲν ὁ στρατὸς μέχρι Κορίνθου καὶ συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀράτου, ἀλλ' ἐκεῖ ἐθεωρήθη περιττὴ ἡ πρὸς τοὺς πολεμίους σύγκρουσις, καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἀπολυθέντες ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Ὁ Ἆγις, ἐπιστρέφων εἰς τὴν Σπάρτην, ἔτρεφε τὴν πεποίθησιν, ὅτι μέλλει πλέον νὰ συντελέσῃ τὴν ἤδη ἀρξαμένην μεταρρύθμισιν, ἀλλὰ μετὰ θλίψεως εἶδεν, ὅτι ἦτο πλέον ἀργά. Τοσοῦτον εἶχον μεταβληθῆ τὰ πράγματα. Αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης ἀποτόμου μετατροπῆς ἦτο ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Ἀγησιλάου, ὅςτις, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, τὰ πάντα εἶχε μετέλθε[illegible] ...υρολογίας, πρὸ οὐδενὸς ὀπι-

σθοχωρῶν ἀδικήματος. Ἐπισύρων ἕνεκα τούτων τὸ γενικὸν μῖσος, ἔτρεφε μαχαιροφόρους, περιφρουροῦντας αὐτὸν καὶ αὐξάνοντας τὴν θρασύτητά του καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς. Ὁ λαὸς ἐπίστευεν ἀδιστάκτως πλέον, ὅτι ἡ δοθεῖσα εἰς αὐτὸν ὑπόσχεσις περὶ διανομῆς τῆς γῆς ἦτο ἀπατηλή, καὶ ὥρμησεν εἰς ἐκδίκησιν· ἡ δὲ ὀργὴ αὐτοῦ δὲν ἔπληξε μόνον τὸν ἀληθῆ ἔνοχον, τὸν Ἀγησίλαον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀθώους. Οἱ ἐναντίοι κατήγαγον ἀναφανδὸν ἐκ τῆς Τεγέας τὸν ἔκπτωτον Λεωνίδαν, καὶ ἀνεκήρυξαν πάλιν βασιλέα. Τῶν δὲ βασιλέων ὁ μὲν Ἆγις κατέφυγεν ἱκέτης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χαλκιοίκου, ὁ δὲ Κλεόμβροτος εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Τὸν δὲ Ἀγησίλαον μόλις διέσωσεν ἀπὸ τῆς μανίας τοῦ πλήθους καὶ ἐξήγαγε κρυφίως ἐκτὸς τῆς Σπάρτης ὁ διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν του εἰς πάντας προσφιλὴς υἱὸς αὐτοῦ Ἱππομέδων.

Ἐκ τῶν δύο ἱκετῶν ὁ μᾶλλον ἐπισύρων τὴν ὀργὴν τοῦ Λεωνίδου ἦτο ὁ ἐκβαλὼν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου σύζυγος τῆς θυγατρός του Χιλωνίδος, ὁ Κλεόμβροτος. Ὁ βασιλεύς, παραλαβὼν στρατιώτας, ἀνέβη εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου ἱερὸν ἄσυλον τοῦ γαμβροῦ. Ἀλλ' αἱ συγκινητικαὶ παρακλήσεις τῆς Χιλωνίδος ἔσωσαν τὸν ἄνδρα ἀπὸ τοῦ πατρός, ἐν ᾧ ἄλλοτε δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ σώσωσι τὸν πατέρα ἀπὸ τοῦ φιλάρχου συζύγου.

Ἡ πρὸς τὸν Κλεόμβροτον χάρις ἐπηύξησε τὴν πρὸς τὸν Ἆγιν ὀργὴν τοῦ Λεωνίδου. Ἀφ' οὗ δὲ οὗτος μάτην προςεπάθησε νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀσύλου, ἀνέλαβον τὴν σύλληψιν αὐτοῦ τρεῖς φίλοι τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως προδόται, ὧν ὁ Ἀμφάρης ἦτο ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου κατασταθέντων νέων ἐφόρων. Ἀνύποπτος ἐξήρχετο μετ' αὐτῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ Ἆγις ἐκ τοῦ ἱεροῦ, πορευόμενος εἰς τὸ λουτρόν, ὅτε ἡμέραν τινὰ συλληφθεὶς ὑπ' αὐτῶν διὰ δόλου ἀπήχθη εἰς τὸ δεσμωτήριον. Εὐθὺς παρέστη εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ μισθοφόρων ὁ Λεωνίδας, καὶ ταχεῖς ἔσπευσαν οἱ ἔφοροι καὶ ὑπ' αὐτῶν κληθέντες οἱ ὁμόφρονες τῶν τῆς γερουσίας. Ὁ Ἆγις ἐκλήθη εἰς ἀπολογίαν διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα. Θαρραλέος ἀπήντησεν ὁ νεανίσκος, ὅτι πᾶν ὅ τι ἔπραξε τὸ ἔπραξεν ἐκ ζήλου καὶ μιμήσεως τοῦ Λυκούργου, καὶ ὅτι δὲν μετανοεῖ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, καὶ ἂν ἐπιβληθῇ εἰς αὐτὸν ἡ ἐσχάτη τιμωρία.

Ἡ διαδικασία ὑπῆρξε σύντομος, καὶ ἔγεινε μόνον χάριν τῶν τύπων. Ὁ Ἆγις κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ στραγγαλισμοῦ θάνατον ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ προωρισμένῃ εἱρκτῇ τῇ λεγομένῃ Δεχάδι. Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ μισθοφόροι ἀπέφευγον νὰ ἐπιβάλωσι χεῖρα εἰς τὸν Ἡρακλείδην. Τότε εἷς τῶν προδοτῶν φίλων, ὁ Δαμοχάρης, εἵλκυσε τὸν βα-

σιλέα εἰς τὴν Δεχάδα νύκτωρ καὶ ἐν βίᾳ, ἐν ᾧ ἤδη ἡ εἱρκτὴ ἐπολιορκεῖτο ματαίως ἔξωθεν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τεθορυβημένου καὶ φέροντος φῶτα πολλὰ καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ μάμμης τοῦ Ἄγιδος, αἵτινες ἐβόων καὶ παρεκάλουν νὰ τύχῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν ἀπολογίας καὶ κρίσεως ἐν τῷ φανερῷ ἐνώπιον τῶν πολιτῶν. Ἤρεμος καὶ θαρραλέος παρέδωκεν ἑκουσίως τὸν τράχηλον εἰς τὸν βρόχον ὁ μεταρρυθμιστής. Μετ' αὐτοῦ δὲ συναπέθανον, εἰςβιβασθεῖσαι διὰ δόλου εἰς τὴν εἱρκτὴν, ἡ ἐσχατόγηρως Ἀρχιδάμεια καὶ ἡ ἀγαθὴ Ἀγησιστράτα, εὐχομένη νἀποβῇ εἰς ὠφέλειαν τῆς Σπάρτης ὁ θάνατός της, ἐν ᾧ ἀπαθεῖς ἐνέβαλον εἰς τὸν βρόχον τὸν λαιμὸν τῆς βασιλίσσης οἱ ἐκτελεσταὶ τοῦ σκοτίου ἔργου (241 π. Χ.).

ιη'

Κλεομένης ὁ Λεωνίδου.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἄγιδος δὲν συναπεπνίχθη μετ' αὐτοῦ στραγγαλισθέντος ἐν τῇ Δεχάδι. Ἀγιᾶτις ἡ εὐγενὴς τοῦ βασιλέως γυνὴ ἔγεινε διὰ τῆς βίας, ἀναγκασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου, σύζυγος τοῦ νεαρωτάτου αὐτοῦ υἱοῦ Κλεομένους. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης, ὅστις εἶχε μετάσχει ἔτι μειράκιον ὢν τῆς διδασκαλίας τοῦ Στωικοῦ φιλοσόφου Σφαίρου τοῦ Βορυσθενίτου καὶ εἶχε τραφῇ ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ μεγάλου παρελθόντος τῆς Σπάρτης, δὲν συνεμερίζετο τὰς ἰδέας τοῦ πατρὸς Λεωνίδου. Ἡ δὲ μετὰ τῆς χήρας τοῦ Ἄγιδος συμβίωσις κατέστησεν αὐτὸν συμμέτοχον τῆς πρὸς τὸν ἀτυχῆ μεταρρυθμιστὴν συμπαθοῦς μνήμης τῆς διαπρεποῦς ἐπὶ κάλλει γυναικός. Ἡ τρυφὴ καὶ ἡ ἐπιζήτησις τῆς ἡδονῆς, εἰς ἣν ἐπανέπεσεν ἡ βασιλεία καὶ οἱ πολῖται, ἔθλιβε βεβαίως τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου τῶν Εὐρυσθενιδῶν, ζῶντα μετὰ τῆς Ἀγιάτιδος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκλύσεως ἐκείνης τῶν ἠθῶν ὡς ἐν κόσμῳ ξένῳ.

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Διαδεχόμενος ὁ Κλεομένης τῷ 236 π. Χ. τὸν θανόντα πατέρα, ἀνελάμβανε τὴν ἀρχὴν ἐν πλήρει συναισθήσει, ὅτι ὤφειλε νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τοῦ Ἄγιδος, ἐκτελῶν τὰς εἰς τὸ πολίτευμα ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις μετὰ τὴν περιστολὴν τῆς ὑπερμέτρου δυνάμεως τῶν ἐφόρων. Ὡς

μέσον δὲ ἀναγκαιότατον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐθεώρει τὴν ἀνάδειξιν στρατιωτικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἵδρυσιν στρατιωτικῆς δυνάμεως, εἰς ἣν οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἔφοροι ἠδύναντο νἀντισταθῶσιν, ἀφ' οὗ ἄλλως αἱ περιστάσεις ἠνάγκαζον τοὺς Σπαρτιάτας εἰς δρᾶσιν.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία μετὰ τὴν προσέλευσιν τῆς Κορίνθου εἶχεν ἐνισχυθῇ μεγάλως ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁ Ἄρατος ἠδύνατο νὰ κινηθῇ ἐλευθερώτερον μετὰ τὸν θάνατον Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ (239 π. Χ.), ἐπειδὴ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Δημήτριος (239 -233 π. Χ.) ἠναγκάσθη νἀποστῇ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Δαρδάνους ἀγώνων του. Λυδιάδας ὁ τύραννος τῆς Μεγαλοπόλεως καλεῖ τὸν Ἄρατον, καταθέτει πρὸ αὐτοῦ τὴν τυραννίδα, καὶ προσέρχεται εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ἥτις ἐνθουσιῶσα ἐκλέγει αὐτὸν στρατηγὸν κατὰ τὰς πρώτας ἀρχαιρεσίας (233 π. Χ.). Τὸ δὲ παράδειγμα τοῦ Λυδιάδου, ἐκλεχθέντος ἀμέσως κατόπιν στρατηγοῦ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας καὶ κατ' ὀλίγον ἰσχύσαντος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ παρουσιάζηται ἀντίπαλος αὐτοῦ τοῦ Ἀράτου, ἐκίνησεν εἰς μίμησιν τοὺς λοιποὺς τυράννους τῆς χερσονήσου. Ἀριστόμαχος ὁ τύραννος τοῦ Ἄργους προσεχώρησεν εἰς τὴν συμμαχίαν, λαβὼν πεντήκοντα τάλαντα, ὅπως πληρώσῃ καὶ ἀπολύσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν μισθοφόρους. Ἐπ' ἴσης δὲ κατέθηκαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἔγειναν σύμμαχοι τῶν Ἀχαιῶν οἱ τύραννοι τοῦ Φλιοῦντος καὶ τῆς Ἑρμιόνης. Καὶ αὐταὶ δ' αἱ Ἀθῆναι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου οὐκ ἄνευ συμπράξεως τοῦ Ἀράτου, ἀλλὰ χωρὶς νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ἐν τούτοις δὲ ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία διὰ τῆς εἰς αὐτὴν προσελεύσεως τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Μεγαλοπόλεως, τῶν ἀμειλίκτων ἐχθρῶν τῆς Σπάρτης, εἶχεν εἰσέλθει εἰς νέον στάδιον. Αἱ δύο αὗται πόλεις διὰ τῶν προτέρων αὐτῶν τυράννων, τοῦ Λυδιάδου καὶ τοῦ Ἀριστομάχου, οὓς ἐξέλεγον στρατηγοὺς οἱ Ἀχαιοί, ὁσάκις ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν περιήρχετο εἰς τὸν Ἄρατον, διενήργουν τὴν σύγκρουσιν τῆς συμπολιτείας πρὸς τὴν Σπάρτην. Καὶ ὁ μὲν Ἄρατος ἀπέφευγε ταύτην ὅσον τὸ δυνατόν· ἀλλ' ὅτε οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον αἴφνης τὴν Τεγέαν, τὴν Μαντίνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενόν, ἡ προσέγγισις αὕτη τῆς Σπάρτης πρὸς τὰς ἐν Ἀρκαδίᾳ συμμαχίδας τῶν Ἀχαιῶν μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων. Οἱ Ἀχαιοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν προχώρησιν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐν ᾧ ὁ Κλεομένης, πείσας τοὺς ἐφόρους, εἰσήλαυνεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἵνα καταλάβῃ χω-

ρίον τι ἐπίδικον, κείμενον κατὰ τὰ ὅρια τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεγαλοπολίτιδος.

Παρὰ τὸ Παλλάντιον, κείμενον πλησίον τῆς Τεγεάτιδος, συνηντήθησαν αἱ ἐχθρικαὶ στρατιαί, ὧν ἡ τῶν Ἀχαιῶν ἦτο πολὺ ἀνωτέρα, ἀποτελουμένη ἐξ εἰκοσακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ἐν ᾧ ὁ Κλεομένης εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ μόλις που πεντακισχιλίους ἄνδρας. Ἀλλὰ τὸ θάρρος τῶν Σπαρτιατῶν ἐφόβησε τὸν Ἄρατον, ὅςτις δὲν ἀφῆκε τὸν στρατηγὸν νὰ διακινδυνεύσῃ, ἀλλ' ἀπῆλθε, λοιδορούμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, χλευαζόμενος δὲ καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλεμον ταύτην νίκην σπεύσας ὁ Κλεομένης εἰς βοήθειαν τῶν Ἠλείων, καθ' ὧν εἶχον τραπῆ οἱ Ἀχαιοί, ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸν περὶ τὸ Λύκαιον ὄρος, τρέψας μὲν εἰς φυγὴν καὶ διαπτοήσας ὅλον τὸ στράτευμα τῶν Ἀχαιῶν, πολλοὺς δὲ φονεύσας καὶ ζωγρήσας.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἄρατος, ὅςτις καὶ πάλιν ἐστρατήγει τῶν Ἀχαιῶν, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς τροπῆς ἐκείνης τῆς στρατιᾶς, εὐθὺς ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Μαντινείας, ἣν καὶ κατέλαβεν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, καὶ πάλιν ἐκστρατεύσας ὁ Κλεομένης, ἐτράπη εἰς τὴν Μεγαλοπολῖτιν, καί, συναντήσας τὴν ἀχαϊκὴν στρατιάν, ἐνίκησε τὸν Ἄρατον ἐν μάχῃ περιφανεῖ, καθ' ἣν ἐφονεύθη ἡρωικῶς μαχόμενος καὶ ὁ Λυδιάδας. Τούτου τὸν νεκρὸν ἀπέστειλεν ὁ εὐγενὴς νικητὴς εἰς τοὺς Μεγαλοπολίτας, κοσμήσας διὰ πορφυρίδος καὶ στεφανώσας. Ἡ δὲ ἧττα αὕτη ἐπήνεγκεν ἐν τῇ συμπολιτείᾳ τὴν μεμψιμοιρίαν καὶ τὴν διαίρεσιν, τὸ δὲ κοινὸν τῶν Ἀχαιῶν συνερχόμενον ἐν ταραχῇ ἐστέρει τὸν Ἄρατον, ὅςτις ἐθεωρήθη ὡς αἴτιος τῆς ἥττης ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Λυδιάδαν, τῶν μέσων τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία ἔβαινεν οὕτως εἰς παρακμήν, αἱ ἐπιτυχεῖς τοῦ Κλεομένους ἐκστρατεῖαι ἐκεῖναι (227—226 π. Χ.) ἀνύψωσαν τὸ φρόνημα τοῦ τε βασιλέως καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Κλεομένης εἶδε τότε, ὅτι μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν ἐκείνην τῆς τιμῆς τῆς Σπάρτης ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἠδύνατο νὰ προβῇ μετὰ θάρρους εἰς τὴν ἐσωτερικὴν μεταρρύθμισιν. Τὸ δὲ θάρρος αὐτοῦ εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον ἄξιον θαυμασμοῦ, καθ' ὅσον εὑρίσκετο μόνος ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπέρμαχος τῶν νέων ἰδεῶν. Ὁ δὲ θρόνος τῶν Προκλειδῶν ἦτο κενός. Καὶ εἶχε μὲν καλέσει ἐπ' αὐτὸν ὁ Κλεομένης τὸν ἐν Μεσσήνῃ ἐξόριστον ἀδελφὸν τοῦ Ἄγιδος Ἀρχίδαμον, ἀλλ' οὗτος ἀμέσως μετὰ τὴν εἰς τὴν Σπάρτην ἄφιξιν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἀντιπραττόντων τοῦ Ἄγιδος φονέων.

Κατὰ τὴν διήγησιν τῶν ἀρχαίων ὁ Κλεομένης, κουράσας τοὺς Σπαρτιάτας διὰ μακρῶν πορειῶν ἐν νέᾳ ἐκστρατείᾳ ἐπιχειρηθείσῃ μετ' ἐκείνων οὓς ἐθεώρει ὑπόπτους καὶ ἀφήσας αὐτοὺς στρατοπεδεύοντας ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην μετὰ μόνων τῶν μισθοφόρων. Φθάσας δὲ πρὸ τῆς πόλεως περὶ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ἔστειλεν ἄνδρας, οἵτινες ὁρμήσαντες κατέλαβον τοὺς ἐφόρους δειπνοῦντας, καὶ ἐφόνευσαν τέσσαρας αὐτῶν, μόνον τοῦ πέμπτου διασωθέντος. Ὅτε δ' ἐπῆλθεν ἡ ἡμέρα, προέγραψεν ὁ Κλεομένης ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ κατήργησε τὰς θέσεις τῶν ἐφόρων πλὴν μιᾶς ἣν ἐπεφύλαξε δι' ἑαυτόν, συγκεντρόνων οὕτω τήν τε ἀρχὴν τῶν ἐφόρων καὶ τὴν βασιλικήν. Συγκαλέσας δ' ἐκκλησίαν, ἀπελογεῖτο περὶ τῶν πεπραγμένων, δικαιολογήσας μὲν τὴν κατάργησιν τῆς ἐφορείας ὡς ἀρχῆς παρεισάκτου εἰς τὸ λυκούργειον πολίτευμα, ἀναγγείλας δέ, ὅτι μέλλει νὰ διανεμηθῇ ἡ γῆ τῆς Λακωνικῆς, ὅτι θἀπαλλαγῶσι τῶν χρεῶν οἱ ὀφείλοντες καὶ ὅτι θὰ συμπληρωθῶσιν αἱ ἀραιαὶ τάξεις τῶν πολιτῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν ξένων. Πράγματι δ' ἐξετελέσθησαν αἱ ὑποσχέσεις αὗται τοῦ βασιλέως, καὶ αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν συνεπληρώθησαν οὕτως ὥστε τὸ ἑξῆς οἱ Σπαρτιᾶται παρεῖχον τετρακισχιλίους ὁπλίτας, οἵτινες ἔφερον ἀντὶ τοῦ πατροπαραδότου δόρατος τὴν μακρὰν μακεδονικὴν σάρισαν. Τέλος δ' ἐλήφθη φροντὶς καὶ περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων κατὰ τὰς ἰδέας Σφαίρου τοῦ Βορυσθενίτου, εἰσήχθησαν δὲ καὶ πάλιν αἱ κοιναὶ ἀσκήσεις καὶ τὰ φιδίτια.

Κατὰ ταῦτα ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Κλεομένους βάσιν μὲν εἶχε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἄγιδος ἐπιδιωκομένην ἐπάνοδον εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ Λυκούργου· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς προέβη ἀκόμη περαιτέρω, οὐ μόνον καταργήσας τὴν ἀρχὴν τῶν ἐφόρων καὶ ἰδιοποιηθεὶς τὰ δικαιώματα τῆς ἐφορείας, ἑνωθέντα μετὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν γερουσίαν, ὡς φαίνεται, καταλύσας, ἀντὶ τῆς ὁποίας κατέστησε τὴν ἀρχὴν τῶν *πατρονόμων*, ἔχουσαν πολὺ ὀλιγώτερα δικαιώματα. Διὰ τοῦτο οἱ ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Κλεομένη διατεθειμένοι ἐκ τῶν ἀρχαίων παρέστησαν αὐτὸν ὡς μεταστήσαντα τὴν ἔννομον βασιλείαν εἰς τυραννίδα.

Καὶ τοιαύτην μὲν πρόθεσιν δὲν δυνάμεθα νἀποδώσωμεν, βλέποντες μάλιστα αὐτὸν ἀνακηρύσσοντα ὡς βασιλέα ἐπὶ τοῦ κενοῦ θρόνου τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Εὐκλείδαν, εἰ καὶ οὕτω κατηργεῖτο ἡ παλαιὰ διάταξις, καθ' ἣν οἱ δύο θρόνοι ἔπρεπε νὰ μὴ κατέχωνται ὑπὸ μελῶν τοῦ αὐτοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ἀλλ' ὅμως εἶνε προφανὴς ἐν τῇ δράσει τοῦ Κλεομένους

καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰςαχθεισῶν μεταρρυθμίσεων ἡ τάσις νὰ περιβληθῇ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἐν Σπάρτῃ δι' ὅλης ἐκείνης τῆς δυνάμεως, ἣν εἶχεν ἐν ταῖς συγχρόνοις μοναρχίαις τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου παρ' ὅλην τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ἀφέλειαν τῆς διαίτης, ἣν διετήρησεν ἐν τῷ βίῳ αὐτὸς ὁ Κλεομένης ὡς ἰδιώτης καὶ ὡς βασιλεύς.

Νέας Σπάρτης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦτο ἡγεμὼν ὁ Κλεομένης μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν, Σπάρτης ἐχούσης τὸ ἀρχαῖον φρόνημα καὶ νέον ἐνθουσιασμὸν πρὸς ἀνδραγαθίας ὑπὸ τὴν προσηνῆ ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ ἐκείνου Ἡρακλείδου, τοῦ πρώτου τῶν πολιτῶν της καὶ τελευταίου τῶν στρατιωτῶν της. Ἡγούμενος τοιούτου στρατοῦ ἠδύνατο ἤδη ὁ Κλεομένης νὰ προβῇ εἰς διαβήματα γενναιότερα, εἰς ἀληθῆ ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὁποίαν ἐσχεδίασεν, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησεν ἡ ἕνεκα τῶν ἰδίων ἑαυτῆς σφαλμάτων, τοῦ τιμοκρατικοῦ αὐτῆς ὀργανισμοῦ καὶ τῆς μικροφροσύνης τοῦ Ἀράτου παρακμάζουσα ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ὁ Κλεομένης, στρατεύσας ἐκ νέου ἀπήλλαξε μὲν τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας τὴν Μαντίνειαν καὶ τὴν Τεγέαν καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὰς πόλεις ταύτας τὴν ἐλευθερίαν, ἐνίκησε δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς περὶ τὸ Ἑκατόμβαιον ἐν αὐτῇ τῇ Ἀχαΐᾳ.

Ὁ Ἄρατος ἐνόησεν ὁποῖον ἀντίπαλον τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ἔτρεφεν ὁ θρόνος τῆς Σπάρτης. Κατὰ δὲ τὰς προσεχεῖς ἀρχαιρεσίας (225 π. Χ.) ἐπέμεινε νὰ μὴ ἐκλεχθῇ στρατηγός. Τότε οἱ Ἀχαιοί, ἡττημένοι, ἀποτεθαρρυμένοι, βλέποντες τὸν ἴδιον ἑαυτῶν ἀρχηγὸν ἀποποιούμενον τὴν ἀρχήν, ἐτράπησαν πρὸς τὸν Κλεομένη, προτείνοντες εἰς αὐτὸν εἰρήνην. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν ἀνταπήντησεν, ὅτι παρέχει εἰς αὐτοὺς τὴν ζητουμένην εἰρήνην καὶ ἀποδίδει τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ χωρία ὅσα κατεῖχεν, ἀλλ' ὡς ἀντάλλαγμα ζητεῖ τὴν ἡγεμονίαν τῆς συμπολιτείας. Ἐφαίνοντο δὲ πρόθυμοι οἱ Ἀχαιοὶ νὰ δεχθῶσι ταῦτα, καὶ ἀπεφασίσθη συνέντευξις ἐν Λέρνῃ, ὅτε ὁ Κλεομένης ἀσθενήσας ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀποδοὺς μὲν τοὺς αἰχμαλώτους, τὴν δὲ συνέντευξιν ἀναβαλών.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Ἄρατος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἐκπτώσεως, εἰς ἣν εἶχον περιέλθει αὐτός τε καὶ ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Κλεομένη, μίαν μόνην εὗρε διέξοδον, νὰ πέσῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μακεδονίας, ἀπαρνούμενος αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως τῆς συμπολιτείας καὶ λακπατῶν αὐτὸ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ παρελθόν. Ἦλθε λοιπὸν διὰ δύο Μεγαλοπολιτῶν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς Ἀντί-

γονον τὸν Δώσωνα, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Γονατᾶ, ὅςτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ὡς κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου διαδόχου, Φιλίππου τοῦ Ε' (230 π. Χ.). Συνομολογηθεισῶν δὲ τῶν βάσεων τῆς συμμαχίας τῶν Ἀχαιῶν καὶ Μακεδόνων, ὁ Ἄρατος ἐματαίωσεν ἀπίστως τὴν παρασκευαζομένην συνέντευξιν τοῦ Κλεομένους καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐν Ἄργει. Τοῦτο ἠρέθισε τὸν Κλεομένη, ὅςτις ἐκήρυξεν ἐκ νέου τὸν πόλεμον πρὸς αὐτοὺς μετὰ προθυμίας τοσούτῳ μεγαλειτέρας καθ' ὅσον ἐν αὐτῇ τῇ συμπολιτείᾳ ὑπῆρχεν ἤδη σύγχυσις καὶ ὁρμὴ πρὸς ἀποστασίαν, τῶν μὲν δήμων ἐλπιζόντων διανομὴν τῆς χώρας καὶ ἀποκοπὴν χρεῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κλεομένους, τῶν δὲ προεξεχόντων πολλαχοῦ δυσηρεστημένων κατὰ τοῦ Ἀράτου, τινῶν δὲ καὶ δυσανασχετούντων κατ' αὐτοῦ ὡς ἐπάγοντος εἰς τὴν Πελοπόννησον τοὺς Μακεδόνας. Εἰςβαλὼν δὲ εἰς τὴν Ἀχαΐαν, κατέλαβε τὴν Πελλήνην, ἔπειτα δὲ ἐκ τῶν ἀρκαδικῶν πόλεων τὸν Φενεὸν καὶ τὸ Πεντέλειον καὶ τέλος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τῶν Ἀργείων, τελούντων τὰ Νέμεια, ἐκυρίευσε καὶ αὐτὸ τὸ Ἄργος. Ἡ δὲ κατάληψις τοῦ Ἄργους, ὅπερ οὐδεὶς τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης εἶχέ ποτε κυριεύσει, ἐνεποίησε τοιαύτην αἴσθησιν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον, ὥςτε μετ' οὐ πολὺ προςῆλθον εἰς τὸν Κλεομένη οἱ Φλιάσιοι καὶ οἱ Κλεωναῖοι, οἱ Τροιζήνιοι, οἱ Ἐπιδαύριοι καὶ οἱ Ἑρμιονεῖς, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνεπλήσθη τοιούτου θάρρους, ὥςτε, φθάσας εἰς τὴν καταληφθεῖσαν Κόρινθον, διενήργει αὐτὴν τὴν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους παράδοσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου, φρουρουμένου ὑπὸ Ἀχαιῶν.

Ἀπὸ τοῦ Ἀκροκορίνθου ἦτο πλέον ἐξηρτημένη ἡ τύχη τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνον καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐζήτει ἀντὶ τῆς εἰρήνης ὁ Κλεομένης. Ἐκείνου τὴν παράδοσιν ἀπήτει ὁ Ἀντίγονος, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἄρατος, ὅςτις εἶχεν ἤδη περιβληθῇ τὴν ἀρχὴν στρατηγοῦ αὐτοκράτορος, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀρνηθῇ τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐπὶ μακρὸν ἐδίσταζε νὰ παραδώσῃ αὐτὴν εἰς τὸν Μακεδόνα. Μῆνες ἤδη εἶχον παρέλθει, καὶ ὁ Κλεομένης τρίμηνον ἤδη ἐπολιόρκει τὴν Σικυῶνα, ὅτε οἱ Ἀχαιοί, συνερχόμενοι εἰς Αἴγιον, ἐκάλεσαν αὐτὸν νὰ παραστῇ εἰς τὸ συνέδριον. Μετὰ κόπου ἀποσπασθεὶς ὁ στρατηγὸς ἀπὸ τῶν τεθλιμμένων καὶ πεφοβημένων συμπολιτῶν ἔπλευσεν εἰς τὴν ἕδραν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες ἀπεφάσισαν τὴν εἰς τὸν Ἀντίγονον παράδοσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου. Ὅμηροι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀράτου, ἐστάλη-

σαν εἰς τὸν Μακεδόνα, ὅςτις μετ' ὀλίγον ἐξεκίνει ἐκ Θεσσαλίας, ὅπως παραλάβῃ τὴν κλεῖδα τῆς Πελοποννήσου.

ιθ'

Ὁ κλεομενικὸς πόλεμος.

Ἀντίγονος ὁ Δώσων κατεῖχεν ἤδη ἕβδομον ἔτος τὸν θρόνον, ὃν ἠδυνήθη νὰ στηρίξῃ, ἐξασφαλίσας μὲν ἐναντίον τῶν Δαρδάνων καὶ τῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁρμησάντων Αἰτωλῶν τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας, ἀνυψώσας δὲ καθόλου τὸ ἀξίωμα τῆς χώρας, ἣν εἶχεν ἐμβάλει εἰς ταραχὴν ὁ θάνατος τοῦ Δημητρίου. Ἀπασχολούμενος εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους καὶ εἰς τὸν πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην, καθ' ὃν κατέλαβε τὴν Καρίαν, ἐφαίνετο λησμονήσας τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰ τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἔμελλε νὰ κριθῇ ἡ ἐν Ἑλλάδι μακεδονικὴ ἀρχή, δὲν ἠδύνατο νἀναβληθῇ ἐπὶ μακρὸν, καὶ χαίρων ἀνέλαβεν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων τὴν παρουσιασθεῖσαν αὐτῷ εὐκαιρίαν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δραστηριότητος καὶ τόλμης.

Οἱ ὅμηροι τῶν Ἀχαιῶν εὗρον τὸν Ἀντίγονον ἐν Θεσσαλίᾳ ἕτοιμον πρὸς ἐκστρατείαν. Ἅμα δὲ τῇ ἀφίξει αὐτῶν τὸ θέρος τοῦ 223 π. Χ. ἐξεκίνησε διὰ τῆς Εὐβοίας εἰς τὸν ἰσθμὸν, ἄγων στρατιὰν εἰκοσακισχιλίων πεζῶν καὶ χιλίων τετρακοσίων ἱππέων. Ἀφ' οὗ δ' ἐν τῇ μεγαρικῇ χώρᾳ ἐδεξιώθη αὐτὸν ὁ Ἄρατος μετὰ τῶν δαμιουργῶν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ὁ βασιλεὺς προεχώρησε πρὸς τὴν Κόρινθον.

Ὁ Κλεομένης οὐδαμῶς ἦτο διατεθειμένος νὰ παραδώσῃ τὴν Κόρινθον καὶ νἀνεχθῇ τὴν παρὰ τοῦ Ἀντιγόνου κατάληψιν τοῦ ὑπὸ τῆς ἀχαϊκῆς φρουρᾶς ἀκόμη κατεχομένου Ἀκροκορίνθου. Ἡ ἀντίστασις τοῦ Κλεομένους παρεῖχε μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸν Ἀντίγονον, οὗ αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἀπέτυχον. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ἀπορίᾳ εὑρισκομένων τῶν Μακεδόνων, τὰ πράγματα ἔλαβον ἀνέλπιστον τροπὴν ἐναντίον τοῦ Κλεομένους. Τὸ Ἄργος ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ δ' ἐν τῇ πόλει σπαρτιατικὴ φρουρὰ ἐκινδύνευεν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἔστειλε βοήθειαν δισχιλίων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἡ ἐπικουρία οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν ἀποσταλέντων Μεγιστόνους, δεύτερος σύζυγος τῆς μητρὸς τοῦ Κλεομένους Κρατησικλείας, ἔπεσε μαχόμενος. Τοῦ Ἄργους μεταπίπτοντος εἰς τοὺς ἐχθροὺς οἱ Σπαρτιᾶται ἔμελλον νὰ περιζωσθῶ-

σιν, ἀποκοπτομένης καὶ αὐτῆς τῆς ὀπισθοχωρήσεως. Τοῦτο ἐννοήσας ὁ Κλεομένης, ἐγκατέλιπε τὴν Κόρινθον, καὶ ἔσπευσε νὰ σώσῃ τὸ Ἄργος. Καὶ ἠγωνίσθη μὲν γενναίως, ἀλλὰ, σπεύσαντος τοῦ Ἀράτου καὶ ἀμέσως κατόπιν τοῦ Ἀντιγόνου, ὅςτις ἤδη εἶχε παραλάβει τὸν Ἀκροκόρινθον, δὲν ἠδύνατο πλέον ὁ Κλεομένης νἀντισταθῇ, καὶ, παραλαβὼν τὸν στρατὸν, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, πορευόμενος πρὸς τὴν Σπάρτην.

Ἄπελπις ἔφθασε περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς τὴν Τεγέαν, ἀναλογιζόμενος τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης, ἥτις ἔρριπτεν αὐτὸν ἤδη διὰ μιᾶς, ἐστερημένον συμμάχων, ὡς εἶχεν ὑψώσει αὐτὸν διὰ ταχέων. Ἀνελογίζετο δὲ τὰς θυσίας, ἃς ἐπέβαλλεν ἡ τιμὴ τῆς Σπάρτης εἰς τοὺς Σπαρτιάτας του καὶ τοὺς προσφιλεῖς του οἰκείους, οὓς ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐπανίδῃ, ὅτε θλιβερὸν ἠγγέλθη μήνυμα ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, ὁ θάνατος τῆς ἀγαπητῆς του Ἀγιάτιδος. Τεθλιμμένος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν χηρεύοντα οἶκόν του ὁ τῆς Σπάρτης βασιλεὺς, ἐν ᾧ ὑπερήφανος προέβαινε μέχρι Μεγαλοπόλεως ὁ Μακεδὼν, ὅςτις ἀνεκηρύσσετο ἐν Αἰγίῳ ἡγεμὼν τῶν Ἀχαιῶν ἐν μέσῳ ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες πρὸ ὀλίγων μόλις δεκαετηρίδων ἐκρήμνιζον τοὺς ἀνδριάντας τῶν τυράννων καὶ ἑώρταζον τὴν ἐπάνοδον τῆς ἐλευθερίας.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Κλεομένης δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος, ἀλλ' ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν Λαγιδῶν. Ὁ δὲ τότε βασιλεύων τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης μετὰ τὴν συνένωσιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Μακεδόνων εἶχε συμφέρον νἀντιτάξῃ ἐν Πελοποννήσῳ εἰς τὸν Ἀντίγονον ἄλλην δύναμιν, καὶ δὴ τὴν Σπάρτην ὑπὸ ἡγεμόνα τοιοῦτον οἷος ὁ Κλεομένης. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τῆς προδοσίας τοῦ Ἀράτου κατέστησεν αὐτὸν αὐστηρότερον, καὶ ἐζήτησεν ὡς ὁμήρους τὴν μητέρα τοῦ Κλεομένους καὶ τὸν ἐκ τῆς Ἀγιάτιδος υἱὸν αὐτοῦ. Περίφροντις ἤκουσεν ὁ Κλεομένης τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Λαγίδου, ἀλλ' ἡ γενναία μήτηρ, μαθοῦσα παρ' αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα, παρεκίνησε τὸν υἱὸν νὰ ἐπιβιβάσῃ ταχέως καὶ ἀποστείλῃ αὐτὴν ἐκεῖσε ὅπου ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τῆς Σπάρτης πρὶν ἢ τὸ σῶμα ἐκεῖνο καθήμενον διαλυθῇ ὑπὸ τοῦ γήρατος. Προπεμφθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐν ὅπλοις μέχρι τοῦ Ταινάρου, ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ ἐγγόνου εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἀπεχαιρέτισεν ἀστένακτος τὸν υἱὸν, λέγουσα· «Ἄγε, ὦ βασιλεῦ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅπως, ἀφ' οὗ ἀποπλεύσωμεν, μηδεὶς ἴδῃ δακρύοντας ἡμᾶς μηδὲ ἀνάξιόν τι τῆς Σπάρτης ποιοῦντας. Διότι τοῦτο μόνον εἶνε ἐφ' ἡμῖν· αἱ δὲ τύχαι θἀποβῶσιν ὁποίας ἂν θέλῃ ὁ θεός.»

Καὶ ὅμως ἡ πολιτικὴ σύνεσις τοῦ Ἀντιγόνου, ὑποκινήσαντος τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Σέλευκον Γ' τὸν Σωτῆρα εἰς νέον πόλεμον κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, κατέστησεν ἀδύνατον τὴν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸν Κλεομένη ἀποστολὴν τῆς βοηθείας τῆς ἀντὶ τοιούτων θυσιῶν ἀναμενομένης. Ἀπομονώσας οὕτω τὸν Κλεομένη, ἐστράτευσεν ὁ Ἀντίγονος ἐκ νέου εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 222 π. Χ., καὶ ἐκυρίευσε ταχὺς τὴν Τεγέαν, τὸν Ὀρχομενὸν, τὴν Μαντίνειαν, ἥτις ἠρημώθη, τῶν κατοίκων αὐτῆς φονευθέντων ἢ δουλωθέντων, καὶ, δῃωθεῖσα σκληρῶς, παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀργείους, οἵτινες ἀνακτίσαντες αὐτὴν μετωνόμασαν Ἀντιγόνειαν πρὸς τιμὴν τοῦ καταστροφέως.

Ἀλλ' ὁ Κλεομένης δὲν ἔβλεπεν ἀδιάφορος τὴν ἀπώλειαν τῆς Ἀρκαδίας. Ὡς ἀντισήκωμα δὲ τῆς ἐν αὐτῇ ὑπεροχῆς τοῦ Ἀντιγόνου ἀπεφάσισε τὴν ἅλωσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, ἣν καὶ κατώρθωσε μετ' ἀγῶνα πείσμονα, ἐν ᾧ διεκρίθη ἐκ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ὁ νεαρὸς Φιλοποίμην, ὅστις καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῶν πλείστων κατοίκων, διασωθέντων εἰς τὴν φίλην Μεσσήνην. Μάτην προέτεινεν ὁ Κλεομένης εἰς τοὺς φυγάδας νὰ ἐπανέλθωσι, παραλαμβάνοντες τὴν πόλιν αὐτῶν ἄθικτον καὶ ἀκέραιον ἐπὶ τῷ ὅρῳ νἀποχωρήσωσι τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Οἱ Μεγαλοπολῖται ἠκολούθησαν τὴν γνώμην τοῦ Φιλοποίμενος, καὶ περιεφρόνησαν τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, ὅστις παρέδωκεν ἐν ἀγανακτήσει τὴν πόλιν εἰς δῄωσιν, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σπάρτην τὰς ζωγραφίας καὶ τοὺς ἀνδριάντας, οἵτινες ἐκόσμουν τὸ κτίσμα τοῦ Ἐπαμεινώνδου. Ἡ δὲ ἅλωσις καὶ κατασκαφὴ τῆς Μεγαλοπόλεως ἀνεπτέρωσε τὰς ἐλπίδας τοῦ Κλεομένους, ὅστις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀργολικὴν εἰσέβαλε καὶ ἐδῄωσε τὴν χώραν, ἀνενόχλητος ἔπειτα ἐπιστρέψας εἰς τὴν Σπάρτην.

Καὶ ἔμεινε μὲν καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον, ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 222 π. Χ. μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑπομένου θέρους, ἀργὸς ὁ Ἀντίγονος ἐν Ἄργει, καὶ οἱ Μακεδόνες του ἀφεθέντες εἶχον ἀποσταλῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ὁ Κλεομένης προείκαζε δικαίως, ὅτι δὲν ἠδύνατο νἀποφευχθῇ φοβερὰ σύγκρουσις. Παρεσκεύαζε λοιπὸν πρὸς τοῦτο τὰς δυνάμεις του, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀφ' ἑτέρου ἠγωνίζετο διὰ παντὸς τρόπου νὰ διαλύσῃ τὰς μεταξὺ τῆς αὐλῆς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Κλεομένους ὑφισταμένας συνθήκας, τοῦθ' ὅπερ καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς εἰς τὸ αἰγυπτιακὸν βασίλειον ἀποδόσεως τῆς Καρίας. Ὅτε δ' ἐπέστη τὸ θέρος τοῦ 221 π. Χ., ὁ Ἀντίγονος, ἄγων στρατιὰν ἐξ εἰκοσιν περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, συνισταμένην ἐκ τῶν Μακεδόνων καὶ

συμμάχων, ἐν οἷς Ἀχαιοὶ καὶ Μεγαλοπολῖται, Ἰλλυριοὶ καὶ Ἠπειρῶται, Βοιωτοὶ καὶ Ἀκαρνᾶνες, ἐξεκίνησεν ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἤδη ὁ Κλεομένης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ συμβασιλέως Εὐκλείδου καὶ εἰκοσακισχιλίων ἀνδρῶν εἶχε καταλάβει τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας, ἅτινα ἐπέπρωτο νὰ γείνωσιν ὁ τάφος τῆς Σπάρτης.

Ὁ Κλεομένης διῄρεσε τὸν στρατὸν εἰς τρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν ἀριστερὸν κέρας ὑπὸ τὸν Εὐκλείδαν, περιλαμβάνον τοὺς περιοίκους καὶ τοὺς συμμάχους, κατέλαβε τὴν ὀχυρωτάτην θέσιν, τὸ ὄρος Εὔαν, τὸ δὲ δεξιὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Κλεομένους, ὑφ' ὃν ἦσαν τεταγμένοι οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ μισθοφόροι, ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου. Τὸ δὲ κέντρον ἀπετέλουν οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι τῶν μισθοφόρων, παρατεταγμένοι κατὰ τὴν ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων ὁδόν.

Ἡ ἀμυντικὴ θέσις τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο οὕτως ἐκλελεγμένη, ὥστε ἐπί τινας ἡμέρας ὁ Ἀντίγονος δὲν ἐτόλμα νὰ προςβάλῃ. Ἀλλὰ τέλος ἡ μάχη ἀπεφασίσθη. Ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν Μακεδόνων προςέβαλε μεθ' ὁρμῆς τοὺς ἐπὶ τῆς Εὔας τεταγμένους, ἕως ἠδυνήθη νὰ κλονήσῃ αὐτοὺς καὶ ἠνάγκασε νὰ τραπῶσιν ἐπὶ τὰς ὑπωρείας. Τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν Σπαρτιατῶν διελύθη καὶ κατεστράφη, ἔπεσε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Εὐκλείδας. Συγχρόνως δὲ τὰ μέσα τῶν δύο ἀντιπάλων στρατιῶν ἠγωνίζοντο μετὰ πείσματος ἐναντίον ἀλλήλων, διακρινομένου μεταξὺ τῶν τοῦ Ἀντιγόνου συμμάχων τοῦ Μεγαλοπολίτου Φιλοποίμενος, ὅςτις καὶ ἐτραυματίσθη καιρίως. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὴν Εὔαν καὶ τὸν κλονισμὸν αὐτῶν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις τοῦ κέντρου ἐκρίθη μάλιστα κατὰ τὸν Ὄλυμπον, ὅπου κρατερῶς ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους οἱ βασιλεῖς. Κατὰ τὸ κρίσιμον ἐκεῖνο μέρος ἐπὶ πολὺ ποτὲ μὲν ἐπιέζοντο οἱ Μακεδόνες ὑπὸ τῆς εὐψυχίας τῶν Λακώνων, ποτὲ δ' ἐξωθοῦντο οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τάξεως τῶν Μακεδόνων. Ἀλλὰ τέλος ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀντιγόνου, πυκνώσασα τὰς σαρίσας καὶ ἐπιπεσοῦσα μετὰ βίας, ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τοὺς Λακεδαιμονίους. Καὶ τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος ἔφευγε προτροπάδην, φονευόμενον. Ὁ δὲ Κλεομένης, ἰδὼν τὴν πανωλεθρίαν καὶ πεισθεὶς ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε σωτηρία, παρέλαβεν ὀλίγους τῶν περὶ αὐτὸν ἱππέων, καὶ ἀπεχώρησε μετὰ τούτων ἀσφαλῶς εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτός, καταβὰς εἰς τὸ Γύθειον, ἐπέβη τοῦ διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἐκ τῶν προτέρων ἡτοιμασμένου πλοίου, καὶ ἔπλευσε μετὰ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

Ἦτο ἐγκατάλειψις λοιπὸν τῆς Σπάρτης ἡ φυγὴ τοῦ Κλεομένους; Δὲν ὑπῆρχε σωτηρία οὔτε διὰ τὴν αὔριον; Δὲν ἠδύνατο νἀντιστῇ εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ἡ πόλις τοῦ Εὐρώτα μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῆς καὶ τῶν γυναικῶν ὡς ἀντέστη εἰς τὸν Πύρρον; Καὶ ἂν δὲν ἠδύνατο νἀντιστῇ νικηφόρος ὁ Κλεομένης, διὰ τί δὲν ἀπεφάσιζε τοὐλάχιστον νὰ πέσῃ ἐν Σελλασίᾳ ἢ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Σπάρτης ὡς ἔπεσεν ἐπὶ τῆς Εὔας ὁ ἀδελφός του Εὐκλείδας; Αἱ διηγήσεις τῶν ἀρχαίων παριστάνουσι φοβερὰν τὴν ἐν τοῖς στενοῖς τῆς Σελλασίας θραῦσιν τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ. Ὅσον ὑπερβολικαὶ καὶ ἂν εἶνε αὗται αἱ διηγήσεις, ἡ ζημία πρέπει νὰ ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἐκλογὴ ἠδύνατο νὰ γείνῃ μόνον μεταξὺ εὐπειθοῦς παραδόσεως ἢ εὐκλεοῦς θανάτου τῆς Σπάρτης. Ὁ Κλεομένης, διαβαίνων ἐκ τῆς Σπάρτης κατὰ τὴν πρὸς τὸ Γύθειον ἱππηλασίαν, ἐν ταῖς ὀλίγαις στιγμαῖς ἃς παρέμεινε προέτρεψεν εἰς τὴν παράδοσιν. Διὰ τί; Οὐδεὶς δύναται νἀρνηθῇ τοῦ Κλεομένους τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸ θάρρος. Τὸ πάντων εὐκολώτατον ἦτο βεβαίως δι' αὐτὸν νὰ πέσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του ὡς γενναῖος στρατιώτης. Ἀλλὰ τί ἔμελλε νὰ κερδήσῃ ἄλλο ἡ Σπάρτη ἐκ τοιαύτης ἀντιστάσεως τῶν τέκνων της καὶ ἐκ τοιούτου θανάτου τοῦ βασιλέως της πλὴν ἢ τὴν δῄωσιν καὶ τὴν ἐρήμωσιν παρὰ τοῦ ὑπερτέρου ἐχθροῦ καὶ τὸν σπαραγμὸν μεταξὺ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀβασιλεύτων πολιτῶν; Διὰ ταῦτα ἡ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀναχώρησις τοῦ Κλεομένους δὲν ἦτο προδοσία. Ἐκ τῆς αὐλῆς τῶν Πτολεμαίων καὶ μόνον ἠδύνατο ἴσως νὰ ἔλθῃ σωτηρία. Ἡ δὲ παλίντροπος ἱστορία τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων ἐδίδασκε τὸν φυγάδα βασιλέα τῆς Σπάρτης, ὅτι πολλάκις ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπελπισίας ὑπέφωσκεν ἀκτὶς νέων ἐλπίδων.

Ὁ Κλεομένης δὲν ἠπατᾶτο. Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης μετὰ τὴν πρώτην τοῦ φυγάδος ψυχρὰν δεξίωσιν ἐθέλχθη καὶ ἐπείσθη ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ἦτο ἀκόμη καιρὸς συμπράξεως τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Σπάρτης. Ἀλλὰ πρὶν ἐπέλθῃ τὸ θέρος τοῦ 221 π. Χ. ἐματαιώθησαν τὰ σχέδια ταῦτα θανόντος τοῦ Εὐεργέτου.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξὺ ὁ Ἀντίγονος ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ μάχην εἶχε καταλάβει ἐξ ἐφόδου τὴν Σπάρτην, εἰς ἣν ἀπέδωκε τὸ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους καταλυθὲν ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, κατὰ τἆλλα οὐδεμίαν ἐπιβαλὼν βίαν, ἀλλ' ἐπιδεὶ [illegible] δαιμονίους μεγαλοψυχίαν καὶ φιλανθρωπίαν. [illegible] ναι δὲν ἐπληρώθησαν, καὶ Βοιωτὸς : [illegible]

νικητοῦ ἐπιστάτης τῆς Σπάρτης, προσχωρησάσης ὡς συμμάχου εἰς τοὺς Μακεδόνας. Μετὰ δὲ τριήμερον διαμονὴν ἐν Σπάρτῃ ἠναγκάσθη ὁ Ἀντίγονος νἀναχωρήσῃ ταχὺς, μαθὼν, ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ, εἰςβαλόντες εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπόρθουν τὴν χώραν. Διαρρυθμίσας δ' ἐν βίᾳ τὰ τῆς Ἀρκαδίας καὶ παραστὰς ἐν μέσῳ μεγάλων τιμῶν εἰς τὰ Νέμεια, ἔσπευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ἐξέβαλε μὲν τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῆς χώρας, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ ἀπέθανεν, ἀρχομένου τοῦ 220 π. Χ., ἐκ νόσου ἣν ἐπέσυρον εἰς αὐτὸν οἱ κόποι τῆς μάχης, ἐν ᾗ ἐνίκησεν.

Καὶ ὁ μὲν Ἀντίγονος ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὃν ἐδόξασεν, ἀλλ' εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ ἀντίπαλον δὲν ἐπέπρωτο νὰ τελευτήσῃ ἐν τῇ Σπάρτῃ. Ὁ θάνατος τοῦ Εὐεργέτου ἔβλαψε τὸν φυγάδα. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τοῦ Ἀντιγόνου οὐ μόνον οὐδεμίαν παρεῖχε πλέον εἰς τὸν Κλεομένη ὑποστήριξιν διὰ τὴν εἰς τὴν Σπάρτην κάθοδον, ἀλλ' οὐδ' ἐπέτρεπε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διετάχθη ἡ φυλακὴ αὐτοῦ ὡς δεσμώτου, ὅπως μὴ ἐκφύγῃ. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Πτολεμαίου ἐξ Ἀλεξανδρείας, μεθύσας τοὺς φύλακας, ἐξῆλθε μετὰ τῶν δεκατριῶν συντρόφων του, καὶ ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν. Οὐδεὶς ὅμως ἀκολουθεῖ τοὺς τολμητίας, οἵτινες ὥρμησαν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, ἀλλ' εὑρόντες κεκλεισμένας αὐτῆς τὰς πύλας καὶ ἀποσφαλέντες πάσης ἐλπίδος ἐφόνευσαν ἑαυτοὺς εὐψύχως. Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ Κλεομένης πίπτει ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ φίλου Παντέως, ὅστις αὐτοκτονεῖ μετὰ τὸν φόνον τοῦ βασιλέως. Ἐφάμιλλον δὲ πρὸς τὸν ἡρωισμὸν τῶν ἀνδρῶν ὑπῆρξε τὸ θάρρος ὅπερ ἐπέδειξεν ἡ Κρατησίκλεια, ὅτε κατὰ προςταγὴν τοῦ Φιλοπάτορος ἐσφάγη μετὰ τῶν τέκνων τοῦ Κλεομένους καὶ τῶν περὶ αὐτὴν γυναικῶν, ἐπισφραγίζουσα διὰ τοῦ αἵματός της τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου υἱοῦ.

κ'

Ἀχαιοὶ καὶ Αἰτωλοί.

Φίλιππος Ε' ὁ υἱὸς μὲν Δημητρίου τοῦ Β', ἐξάδελφος δὲ τοῦ κηδεμονεύσαντος αὐτὸν Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος, ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν μόλις δεκαεπτὰ, ἠδύνατο χάρις εἰς τοὺς δραστηρίους ἀγῶνας τοῦ κηδεμόνος του νὰ θεωρῇ τὴν Ἑλλάδα

ἐπαρχίαν μακεδονικήν. Ἰδίως δὲ ἡ Πελοπόννησος διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς συμμαχίας καὶ τῆς ἥττης τῆς Σπάρτης ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἁπλοῦν προςάρτημα τῆς Μακεδονίας. Διὰ τοῦτο δ' εὐλόγως ὁ Ἀντίγονος εἶχε στείλει ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν νεαρὸν Φίλιππον εἰς τὴν Πελοπόννησον, παραγγείλας εἰς αὐτὸν νὰ περιποιηθῇ μάλιστα τὸν Ἄρατον καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἐκείνου νὰ συνδεθῇ πρὸς τὰς πόλεις καὶ νὰ γνωρισθῇ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν. Τὸ δὲ μειράκιον, παραληφθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀράτου, διετέθη οὕτως, ὥςτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μεστὸν πολλῆς μὲν εὐνοίας πρὸς αὐτόν, πολλοῦ δ' ἐνδιαφέροντος πρὸς τὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὑπὲρ ὧν καὶ ἐτάχθη ἅμα βασιλεὺς γενόμενος, παραστάντος νέου κατ' αὐτῶν κινδύνου. Ὁ κίνδυνος δὲ οὗτος προήρχετο ἐξ Αἰτωλίας.

Τοὺς Αἰτωλοὺς σπανίως ἀπηντήσαμεν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ. Καθ' ὃν χρόνον αἱ ἄλλαι πόλεις καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἑλλάδος προήγοντο εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν δρᾶσιν αὐτῶν, οἱ Αἰτωλοὶ ἔζων ἴδιον βίον ἐν τῇ κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρεινῇ αὐτῶν χώρᾳ, σιδηροφοροῦντες πάντοτε καὶ διαφέροντες τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διὰ τὸ ἀπολίτιστον αὐτῶν. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους ὁ λαὸς οὗτος, οἱονεὶ ἐξερχόμενος ἐκ τῆς μακραίωνος αὐτοῦ νάρκης, παρουσιάζεται αἴφνης δρῶν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ καὶ ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἀναλαμπῆς τῶν Αἰτωλῶν κατὰ τὴν τελευταίαν σκηνὴν τῆς τραγῳδίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀμέσως πρὸ τῆς καταστροφῆς, δὲν ἔχει χαρακτῆρα πολὺ διάφορον τοῦ προτέρου αὐτῶν βίου. Ἡ σιδηροφορία τῶν παλαιοτέρων χρόνων, ἀναγομένη εἰς σύστημα καὶ συνεπιφέρουσα τὴν δῄωσιν καὶ τὸν διαρκῆ πόλεμον, τοιαύτη εἶνε ἡ νέα ἱστορία τῶν Αἰτωλῶν. Περὶ γραμμάτων καὶ τέχνης, περὶ πνευματικῆς μορφώσεως καὶ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ δὲν δύναται νὰ γείνῃ λόγος παρὰ τοῖς Αἰτωλοῖς. Ἡ μόνη ἀναγκαία εἰς αὐτοὺς τέχνη ἦτο ἡ ὀχυρωματική, καὶ μόνην βιωτικὴν ἀρετὴν εἶχον τὴν στρατιωτικὴν ἀνδραγαθίαν. Αἱ δὲ πόλεις αὐτῶν ἢ μᾶλλον αἱ κῶμαι ἦσαν φρούρια, ἐν οἷς ἐνεκλείοντο ὅταν δὲν ἐξεστράτευον πρὸς δῄωσιν καὶ ἁρπαγήν.

Τὸ μόνον νέον στοιχεῖον ὅπερ εἰσάγεται εἰς τὸν βίον τῶν Αἰτωλῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους εἶνε ἡ πολιτικὴ ἕνωσις, προϊὸν τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ κινδύνου. Διαρκοῦντος τοῦ λαμιακοῦ πολέμου ἡνώθησαν τῷ 322 π. Χ. αἱ διεσπαρμέναι ἀνὰ τὴν Αἰτωλίαν ἀγροτικαὶ κοινότητες εἰς συμμαχίαν, ἧς ἡ δύναμις καὶ ὁ [illegible] ν νὰ

ματαιώσωσι τὴν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τοῦ Κρατεροῦ. Πολεμοῦντες δ' ἔκτοτε καὶ πολεμούμενοι ἐνισχύονται κατ' ὀλίγον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε ἐπὶ τῆς εἰςβολῆς τῶν Κελτῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἡ αἰτωλικὴ συμμαχία εἶνε ἡ μόνη δύναμις, ἥτις ἔχει ἰδίαν ὕπαρξιν καὶ εἰς ἣν κυριώτατα χρεωστεῖται ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐκδίωξις τοῦ φοβεροῦ ἐχθροῦ.

Ἕδρα δὲ τῆς αἰτωλικῆς συμμαχίας ἦτο τὸ Θέρμον. Ἐκεῖ δὲ συνήρχετο συνήθως τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν ἅπαξ τοῦ ἔτους, τὸ φθινόπωρον, εἰς τὸ λεγόμενον *παναιτωλικὸν* συνέδριον, καὶ ἐκεῖ ἐξελέγοντο αἱ διαρκεῖς ἀρχαὶ αἱ διοικοῦσαι τὰ τῆς συμμαχίας. Ἦσαν δὲ αὗται ὁ στρατηγός, ὁ ἵππαρχος, ὁ δημόσιος γραμματεὺς καὶ σύνεδροι καλούμενοι *ἀπόκλητοι*, οἵτινες καὶ ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ κοινοῦ. Ὥςτε ἐν τῷ συνόλῳ ὁ ὀργανισμὸς τῆς πολιτείας ταύτης δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τοῦ τῆς ἀχαϊκῆς.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΙΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Τοιοῦτον δ' ἔχουσα ὀργανισμὸν ἡ αἰτωλικὴ συμμαχία δὲν περιωρίσθη εἰς μόνας τὰς αἰτωλικὰς κώμας, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον περιέλαβε διὰ τῆς πειθοῦς ἢ διὰ τῆς βίας καὶ ἄλλας πολλὰς ἑλληνίδας πόλεις καὶ χώρας, ἐπεκταθεῖσα ἀνὰ τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Φωκίδα, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Λοκρίδα, τὴν Δωρίδα καὶ μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ φθάσασα πρὸς δυσμὰς μὲν μέχρις αὐτῆς τῆς Κεφαλληνίας, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τῆς Λυσιμαχείας ἐν τῇ θρᾳκικῇ χερσονήσῳ καὶ τῆς Καλχηδόνος κατὰ τὰ σιατικὰ παράλια τοῦ Βοσπόρου.

Τοιαύτη συμμαχία, πολλάκις ἐπιδείξασα ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων της, ἠδύνατο ἐν συμπράξει μετὰ τῶν Ἀχαιῶν νἀντιτάξῃ εἰς τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἀντίστασιν ἀληθῶς τελεσφόρον. Τοιαύτη δὲ σύμπραξις ἤθελεν ἐνισχύσει καὶ συμπληρώσει δι' ἀλλήλων ἀμφοτέρας τὰς συμμαχίας, ὧν ἡ μὲν ἀχαϊκὴ ἦτο πολιτικωτέρα, ἡ δ' αἰτωλικὴ πολεμικωτέρα. Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν πρόοδον ἣν ἐμφαίνει ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις χρόνοις ἡ ἐν Ἑλλάδι σύστασις τῶν δύο τούτων μεγάλων πολιτικῶν ὁμάδων, παρ' ὅλον τὸ μέγα αὐ-

τῶν πρόγραμμα, τὴν σύμπραξιν Αἰτωλῶν καὶ Ἀχαιῶν εἴδομεν ἐπιτυχοῦσαν μόνον ἐπὶ βραχύτατόν τινα χρόνον βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ Δημητρίου, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐναντίον τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἐναντίον πόλεων πελοποννησιακῶν. Ἄλλως δὲ οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ τῶν Ἀχαιῶν, πρὸς οὓς εἶχον ἀντίπαλα συμφέροντα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ. Ὑπῆρξε καιρὸς καθ' ὃν ἀρκαδικαί τινες πόλεις ἀνῆκον εἰς τὴν αἰτωλικὴν συμμαχίαν· φίλοι δὲ τῶν Αἰτωλῶν ἦσαν καὶ οἱ Ἠλεῖοι, οἵτινες ἄλλως συνεδέοντο πρὸς αὐτοὺς διὰ κοινῆς καταγωγῆς, κατὰ δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου καὶ οἱ Μεσσήνιοι. Ἔχοντες λοιπὸν τοιαύτην ὑποστήριξιν ἐν τῇ χερσονήσῳ, πολλάκις χάριν τοῦ ἰδίου ἑαυτῶν συμφέροντος καὶ τοῦ τῶν Μακεδόνων, μεθ' ὧν συνέπραττον ἐναντίον τῶν Ἀχαιῶν, εἰςέβαλλον εἰς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ ἐχθρικὰς χώρας. Ἡ δὲ φοβερωτάτη τῶν ἐπιδρομῶν τούτων εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ Ἄγιδος εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐπιχειρηθεῖσα, καθ' ἣν εἴδομεν αὐτοὺς δῃοῦντας τὴν γῆν καὶ ἀπάγοντας χιλιάδας ὅλας περιοίκων.

Εἵλκυε λοιπὸν τοὺς Αἰτωλοὺς πάντοτε ἡ Πελοπόννησος, καὶ πάντοτε εἶχον ἐστραμμένα εἰς αὐτὴν τὰ ὄμματα. Ὅτε δὲ ἡ σύμπραξις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας μετ' Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος καὶ ἡ ἧττα τῆς Σπάρτης κατέστησαν τοὺς Ἀχαιοὺς ἀφόβους καὶ ἀπολέμους, οἱ Αἰτωλοὶ ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν περίστασιν, ὅπως ἐπιχειρήσωσι τὴν κατάκτησιν τῆς χερσονήσου.

Ὡς ἀφορμὴ δὲ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομῆς ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς ἡ τιμωρία τῶν Μεσσηνίων, καίπερ φίλων αὐτῶν ὄντων, διὰ τὰς προςβολὰς αὐτῶν πρὸς ἕνα τῶν ἐπιφανῶν Αἰτωλῶν, τὸν Δορίμαχον, ἐκτελοῦντα χρέη στρατηγοῦ ἀντὶ τοῦ ἐκλελεγμένου ἐπὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν Ἀρίστωνος, ἀσθενοῦντος. Ἀλλά, καίπερ στρατεύσαντες ἐπὶ τὴν Μεσσηνίαν, δὲν ἠδυνήθησαν κατὰ τὴν διὰ τῆς Ἀχαΐας διάβασίν των τῷ 220 π. Χ. νὰ συγκρατήσωσι τὴν συνήθη αὐτῶν πλεονεξίαν, καὶ ἐκακοποίησαν καὶ ἐδῄωσαν τὴν γῆν τῶν πόλεων δι' ὧν διῆλθον. Τοῦτο ἐξηρέθισε τοὺς Ἀχαιούς, οἵτινες, συνελθόντες ἐν Αἰγίῳ, ἐψήφισαν τὴν εἰς τὰ ὅπλα σύγκλησιν τῶν συμμάχων καὶ βοήθειαν ὑπὲρ τῶν Μεσσηνίων, ἀποστειλάντων ὑπὲρ ταύτης πρέσβεις εἰς Αἴγιον. Ἀλλ' ἡ πρώτη τῶν πολεμίων σύγκρουσις ἀπέβη εἰς ἧτταν τοῦ Ἀράτου ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν περὶ τὰς Καφύας τῆς Ἀρκαδίας. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην οἱ νικηταὶ ἀναθαρρήσαντες διήλασαν μετ' ἀσφαλείας δ
ποννήσου, καί, ἐπιτεθέντες μὲν κατὰ τῆς ἀχαϊκ

τες δὲ τὴν Σικυωνίαν, ἔφθασαν τέλος εἰς τὸν ἰσθμὸν, ὅπου καὶ διελύθησαν, ὅπως ἐπιδράμωσιν ἔπειτα εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁρμητικώτεροι.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο συμμαχιῶν πολέμου, ὅςτις ἐντεῦθεν ἐκλήθη *συμμαχικὸς*, καὶ ἔφθειρε τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη (220-217 π. Χ.). Καὶ ἐξ ἑνὸς μὲν ἐπολέμουν οἱ Ἀχαιοί, σύμμαχον ἔχοντες τὸν Φίλιππον μετὰ τῶν Μακεδόνων, τοὺς Ἠπειρώτας, τοὺς Φωκεῖς, τοὺς Βοιωτοὺς, τοὺς Ἀκαρνᾶνας, τοὺς Θεσσαλοὺς, ἐξ ἑτέρου δὲ οἱ Αἰτωλοί, μόνους συμμάχους ἔχοντες πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν τινὰς τῶν Κρητῶν καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Περγάμου Ἄτταλον τὸν Α'. Ὁ πόλεμος οὗτος, οὗ τὰ καθ' ἕκαστα διηγεῖται διὰ μακρῶν ὁ Πολύβιος, δὲν διεξήχθη ὡς ὁ κλεομενικὸς διὰ κρισίμων μαχῶν ἐν πεδίοις ἀναπεπταμένοις, ἀλλ' ἔχει μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα ἐπιμόνου κλεφτοπολέμου, καθ' ὃν παρουσιάζονται περιπετειώδεις πολιορκίαι καὶ ἐπικρατοῦσιν ὁρμητικαὶ λεηλασίαι, ἐξ ὧν ἔπαθεν ἰδίως ἡ Αἰτωλία καὶ μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ἤδη ἐν ἔτει 219 π. Χ. ἡ εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰςβολὴ τοῦ Φιλίππου ἐσάλευσε μεγάλως τοὺς Αἰτωλούς. Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἤθελεν ἐξ ἅπαντος δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ ἅπασαν τὴν Αἰτωλίαν, ἂν δὲν ἐχρονοτρίβει κατὰ παράκλησιν τῶν Ἠπειρωτῶν πρὸς πολιορκίαν τῆς Ἀμβρακίας, ἥτις, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Πύρρου, κατείχετο τότε ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε μὲν μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ἠπειρώτας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐδόθη εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς καιρὸς νὰ παρασκευασθῶσιν, οὕτως ὥστε ὁ Φίλιππος, εἰςελάσας εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ὀλίγα μόνον πολίσματα ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ, ὧν κυριώτατον οἱ Οἰνιάδαι, κείμενοι κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Αἰτωλίας παρὰ τὴν θάλασσαν ἐν θέσει ἀξιολόγῳ διὰ τὴν διάβασιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καὶ τότε μὲν ἠναγκάσθη ὁ Φίλιππος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρασκευαζομένων νὰ εἰςβάλωσιν εἰς αὐτὴν τῶν ἰλλυρικῶν Δαρδάνων, οἵτινες, μαθόντες τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως, κατεπλάγησαν καὶ διέλυσαν ἀμέσως τὴν στρατιὰν, καίπερ ὄντες πλησιέστατα τῆς Μακεδονίας. Ἀπαλλαγεὶς δὲ τῆς ἐχθρικῆς ταύτης ἐπιδρομῆς ἠδυνήθη ὁ Φίλιππος νὰ στρατεύσῃ τὸν χειμῶνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους 219 π. Χ. εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἐργασθῇ δραστηρίως καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ὑπὲρ τῶν συμμάχων του. Ἀλλὰ τὸ μάλιστα κλονῆσαν τοὺς Αἰτωλοὺς παρ' ὅλην τὴν πολεμικὴν ἱκανότητα τῶν στρατηγῶν αὐτῶν, τοῦ Σκόπα καὶ Δοριμάχου, ὑπῆρξεν ἡ δευτέρα εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰςβολὴ τοῦ βασιλέως

τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 218 π. Χ., ὅτε κατεστράφη ἄρδην καὶ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τῶν αἰτωλικῶν πόλεων καὶ ἕδρα τῆς συμμαχίας, τὸ Θέρμον. Ὅτε δὲ εἰς τὰς προτέρας τῶν Αἰτωλῶν ζημίας προςετέθη τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιωτίδων καλουμένων Θηβῶν, ἃς, κατεχομένας ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, πολεμήσας κατέλαβεν ὁ Φίλιππος (217 π. Χ.), ἤρχισαν πλέον οἱ Αἰτωλοὶ ποθοῦντες τὴν εἰρήνην. Τὰ δ' ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ σύγχρονα σπουδαῖα γεγονότα καὶ ἡ ἧττα τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην ἔπεισαν τοὺς Ἕλληνας νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, ὅπως δυνηθῶσι νἀντεπεξέλθωσιν εἰς τὸν ἐκ δυσμῶν ἀπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον. Ὁ δὲ Φίλιππος, παρακινούμενος καὶ αὐτὸς εἰς συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀννίβου ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ διαμένοντος φυγάδος Ἰλλυριοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου τοῦ Φαρίου, ὅςτις ἐγνώριζε καλῶς τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τῶν προτέρων χρόνων, καθ' οὓς ἦτο σύμμαχος αὐτῶν, ἐπείσθη νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Οὕτω δὲ συνελθόντες τὸ θέρος τοῦ 217 π. Χ. ἐν Ναυπάκτῳ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀντιπολεμουμένων συμμάχων συνωμολόγησαν εἰρήνην, ἀκουσθείσης τῆς κραταιᾶς φωνῆς τοῦ Ναυπακτίου Ἀγελάου, ὅςτις παρώρμα τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν Φίλιππον εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἐδείκνυε τὰ *προφαινόμενα ἀπὸ τῆς Ἑσπέρας νέφη*.

ΙΘ΄

ΡΩΜΗ, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ, ΕΛΛΑΣ.

α΄

Ἡ Ῥώμη.

Περὶ τὸ μέσον τῆς δυτικῆς Ἰταλίας, κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα τῆς χώρας τῶν Λατίνων καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν τοῦ ξανθοῦ Τιβέρεως ὄχθην συνῳκίσθη κατ᾿ ὀλίγον ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου ἡ Ῥώμη. Ἡ μεταγενεστέρα χρονολογία ὥρισεν ὡς ἔτος τῆς κτίσεως, ἣν ἐφαντάζοντο οἱ κατόπιν γενομένην διὰ μιᾶς, τὸ ἔτος 753 π. Χ. Οἱ δὲ μῦθοι ἀνέφερον τὴν κτίσιν τῆς πόλεως εἰς δύο ἀδελφούς, τὸν Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον, τοὺς ἀπογόνους τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Ἄλβας Λόγγας Ἀσκανίου τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰνείου, δι᾿ οὗ τὸ ἀπώτατον τῆς Ῥώμης παρελθὸν ἐφέρετο εἰς σύνδεσμον πρὸς τὰς περὶ τοῦ τρωικοῦ πολέμου παραδόσεις.

Ἡ θέσις τοῦ κτίσματος τοῦ Ῥωμύλου εἶχε τοιαύτην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἐπικοινωνίας, καὶ τοιαύτη ἦτο ἡ πρὸς δρᾶσιν ὁρμὴ τῶν ἐποίκων, ἀνηκόντων εἰς τὴν μεγάλην ἰνδογερμανικὴν οἰκογένειαν ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἰταλικῶν λαῶν, ὥστε ἐντὸς βραχέος χρόνου ὁ Παλατῖνος δὲν ἤρκει πλέον εἰς τοὺς οἰκιστὰς τῆς ὁσημέραι αὐξανομένης Ῥώμης. Ὑπὸ τὴν ἔμφρονα διοίκησιν τῶν ἓξ πρώτων αὐτῆς βασιλέων, τοῦ Ῥωμύλου, τοῦ Νουμᾶ Πομπιλίου, τοῦ Τύλλου Ὀστιλίου, τοῦ Ἄγκου Μαρκίου, τοῦ Ταρκυνίου Πρίσκου καὶ τοῦ Σερβίου Τυλλίου (753-534 π. Χ.) οὐ μόνον ηὐξήθη ἡ πόλις, ἐπεκταθεῖσα εἰς τοὺς περιβάλλοντας τὸν Παλατῖνον λόφους καὶ γενομένη ἑπτάλοφος, ἀλλὰ καὶ ὠχυρώθη καὶ ἐκαλλωπίσθη οὐκ ἄνευ ἐπιδράσεως τῆς τέχνης τῶν Τυρρηνῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Ῥώμης ηὐξήθη διὰ τῶν πρὸς τοὺς γείτονας πολέμων καὶ πρὸς τὴν μεσογαίαν, ἐν ᾧ πρότερον ἐπεξετείνετο μόνον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου ἤδη ἀνέκαθεν, ὡς φαίνεται, ἔφθανε μέχρι τοῦ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέ-

ρεως ἐπινείου, τῆς Ὀστίας, ἧς τὴν κτίσιν ἀνέφερεν ἄλλως ἡ παράδοσις εἰς τὸν βασιλέα Ἄγκον. Πρῶται ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους αἱ μεταξὺ τοῦ Τιβέρεως καὶ τοῦ Ἀνίωνος λατινικαὶ κοινότητες, μετὰ δὲ ταύτας κατεκτήθη καὶ κατεσκάφη ἡ παλαιὰ μητρόπολις τῶν Λατίνων, ἡ Ἄλβα Λόγγα. Ἐν ᾧ δὲ διὰ τῶν ἐπεκτάσεων τούτων βλέπομεν τὴν Ῥώμην μεταβαλλομένην κατ' ὀλίγον εἰς πόλιν ἡγεμονεύουσαν τοῦ Λατίου, ἄρχονται ἤδη οἱ πόλεμοι πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς καὶ Σαβίνους, τοὺς Αἰκούους καὶ Οὐόλσκους, οἵτινες ἔμελλον νὰ ἀπασχολήσωσιν ἐπὶ πολὺ τοὺς Ῥωμαίους. Οὐδὲ περιορίζεται ἡ Ῥώμη κατὰ τοὺς δύο τούτους πρώτους αἰῶνας τῆς βασιλείας εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς χώρας, ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνέρχεται καὶ ἡ ἵδρυσις τῶν θρησκευτικῶν τε καὶ κοινωνικῶν θεσμῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ἐκείνου ὀργανισμοῦ, ὅςτις, μεταρρυθμισθεὶς σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μάλιστα τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὑπῆρξεν ἡ βάσις τοῦ κατόπιν μεγαλείου τῆς Ῥώμης.

Ἡ νέα δὲ αὕτη ἀνάπτυξις τῆς Ῥώμης ἄρχεται μετὰ τῆς καταλύσεως τῆς βασιλείας, εἰς ἣν ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ τυραννικὴ καὶ αὐθαίρετος πολιτεία τοῦ ἑβδόμου καὶ τελευταίου βασιλέως, Λευκίου Ταρκυνίου τοῦ ἐπικληθέντος Σουπέρβου ἤτοι ὑπερηφάνου (534-510 π. Χ.), ὅςτις ἐξεδιώχθη μετὰ παντὸς τοῦ γένους του. Οἱ Ῥωμαῖοι, τρεπόμενοι τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἣν πρὸ αὐτῶν οἱ Ἕλληνες καὶ ἄλλοι τῶν ἰταλικῶν λαῶν, κατέλυσαν μὲν τὴν μοναρχίαν, κατέστησαν δ' ἀρχὴν ἐνιαυσίαν δύο ἀνθ' ἑνὸς ἀρχόντων ὑπευθύνων, οἵτινες ἐκλήθησαν *ὕπατοι*. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης δὲν ἐξέλιπον τὰ δικαιώματα τῆς βασιλείας, μεταβιβασθέντα σχεδὸν πλήρη εἰς τοὺς ὑπάτους, μεγάλη δὲ ἦτο ἐν τῇ νέᾳ πολιτείᾳ ἡ δύναμις ἡ περιελθοῦσα εἰς τοὺς εὐπατρίδας, τοὺς *πατρικίους*, οἵτινες πολλαχῶς ἐπίεζον τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ, τοὺς *πλεβηίους*. Ἐχρειάσθη δὲ πάλη μακρὰ μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἕως οἱ πατρίκιοι ὑποχωρήσωσι κατ' ὀλίγον, βῆμα πρὸς βῆμα, εἰς τοὺς πλεβηίους καὶ καταστήσωσιν αὐτοὺς κοινωνοὺς τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἀρχῶν. Μετὰ προγενεστέρας παραχωρήσεις τῷ 366 π. Χ. ἐξελέγετο ὁ πρῶτος ἐκ τῆς τάξεως τῶν πλεβηίων ὕπατος, καὶ ἔκτοτε οἱ πλεβήιοι κατελάμβανον κατ' ὀλίγον καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτάτας θέσεις τῆς πολιτείας, ἧς συνεπλ μόρφωσις διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς ἐκκλ

Ἀλλ' ὅμως ὁ μακροχρόνιος οὗτος ἐσωτερικὸς ἀγὼν παρεκώλυε τὴν ἐν τῷ μεταξὺ αὔξησιν τοῦ πλούτου

πολιτικὴν κραταίωσιν αὐτῆς. Οὐδεὶς τῶν Ῥωμαίων ἀπεποιεῖτο τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑποχρεώσεων. Ἦτο δὲ ἀπόλυτος ἀνάγκη τοιαύτης φιλοπατρίας, ἐπειδὴ ἡ Ῥώμη εὑρίσκετο εἰς διαρκεῖς πρὸς τοὺς γείτονας ἀγῶνας. Αὐτὴ ἡ μετὰ κόπου ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλέων ἀποκτηθεῖσα ἡγεμονία ἐπὶ τοῦ Λατίου ἐκινδύνευσε καὶ τέλος ἀπωλέσθη ὀλίγα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἔτη διὰ τῆς ἀντιδράσεως τῶν Τυρρηνῶν καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ τυρρηνικοῦ Κλουσίου, τοῦ Πορσήνα, ὅςτις ἠνάγκασε τὴν Ῥώμην νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς γείτονας Τυρρηνοὺς ἁπάσας τὰς ἀνὰ τὴν δεξιὰν τοῦ Τιβέρεως ὄχθην κτήσεις (507 π. Χ.) Ἀλλὰ διὰ τῆς παρὰ τὴν Ῥηγίλλην λίμνην ἐν Λατίῳ νίκης τοῦ Αὔλου Ποστουμίου (496 π. Χ.) ἠνάγκασαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Λατίνους καὶ πάλιν νἀποδεχθῶσι τὴν ῥωμαϊκὴν ἡγεμονίαν, ἥτις κατ' ὀλίγον μετέστη εἰς ἀληθῆ κυριαρχίαν. Ἐνισχυθεῖσα δὲ οὕτως ἡ Ῥώμη ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς λοιποὺς περιοίκους λαούς, ἕως ἡ μετὰ δεκαετῆ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Καμίλλου ἅλωσις τῶν Βηίων, τῆς ἐν τῇ νοτίᾳ Τυρρηνίᾳ ὀχυρᾶς πόλεως (396 π. Χ.), ἧς ὁ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀγὼν εἶχε διαρκέσει αἰῶνα ὅλον, κατέστησε τοὺς Ῥωμαίους κυρίους τῆς νοτίας Τυρρηνίας.

Ἀλλ' ἐν ᾧ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεκράτουν τῶν περιοίκων καὶ ἐπεξέτεινον τὰ ὅρια τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἡ Ῥώμη ἐκινδύνευσεν αἴφνης ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Κελτῶν, οἵτινες, διαβάντες περὶ τὸ 400 π. Χ. τὰς Ἄλπεις, ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ βορείᾳ Ἰταλίᾳ, καὶ κατέλαβον τὴν περὶ τὴν Οὐηρῶνα καὶ τὸ Μεδιόλανον χώραν, ἔπειτα δὲ προεχώρησαν εἰς τὰς παλαιὰς τῶν Τυρρηνῶν ἕδρας. Καὶ συνετέλεσε μὲν ὁ κλονισμός, ὃν ἐπήνεγκεν εἰς τοὺς Τυρρηνοὺς ἡ εἰςβολὴ αὕτη τῶν Κελτῶν, εἰς τὴν ἧτταν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη αὐτοὶ οἱ Κελτοὶ περιήρχοντο εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ῥώμην, ἥτις ᾐσθάνθη ὅλον τὸ βάρος τῆς ὁρμῆς τῶν φοβερῶν ἐπιδρομέων. Οὐ μόνον ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἡττήθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν τῇ 18 Ἰουλίου τοῦ 390 π. Χ. πλησίον τῆς Ῥώμης παρὰ τὸν ῥύακα Ἀλλίαν ὑπὸ ἑβδομηκοντακιςχιλίων περίπου Κελτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ῥώμη ἐκυριεύθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν νικητῶν, τῶν κατοίκων φυγόντων, καὶ μόλις ἐσώθη τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς κραυγῆς τῶν ἱερῶν χηνῶν καὶ τοῦ θάρρους τοῦ Μάρκου Μαλλίου τοῦ μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν φυλάττοντος τὴν ἐπὶ ἑπτὰ ἤδη μῆνας πολιορκουμένην δυςάλωτον ἱερὰν ἄκραν τῆς Ῥώμης.

Οἱ Κελτοὶ ἀπεχώρησαν λαβόντες μεγάλα λύτρα. Καὶ δὲν ἔπαυσαν

μὲν ἐπανειλημμένας ἐπιχειροῦντες εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν γῆν ἐπιδρομὰς μέχρι τοῦ 350 π. Χ, ἀλλὰ καὶ αὗται ὡς ἡ ἅλωσις τῆς Ῥώμης δὲν ἀνέκοψαν τὴν πρόοδον τῶν Ῥωμαίων, δυνάμεναι νὰ παραβληθῶσι πρὸς παροδικὰς μόνον θεομηνίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ἠδυνήθησαν οὐ μόνον τὰς εἰςβολὰς ταύτας νἀποκρούσωσιν, ἀλλὰ καὶ νἀποκαταστήσωσι τὴν ἐν Τυρρηνίᾳ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὁμόροις δύναμίν των, σαλευθεῖσαν ὑπὸ τῶν πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἀγώνων, οἵτινες καὶ ἐσωτερικὰς ἐν Ῥώμῃ ἀνωμαλίας μεταξὺ τῶν φατριῶν προεκάλεσαν, ἀποληξάσας εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν ἣν εἴδομεν ἤδη. Αὕτη δὲ ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον ἀναγκαία καθ' ὅσον ἡ Ῥώμη ἐπεβάλλετο ἤδη τὴν καθυπόταξιν ὅλης τῆς Ἰταλίας.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο βαρὺ καὶ δυσχερές, καὶ κατωρθώθη μόνον διὰ μεγάλης ἐπιμονῆς καὶ μακρῶν πολέμων, καθ' οὓς ἐπεδείχθη ἡ ἐθελοθυσία τῶν Ῥωμαίων καὶ ὁ ἡρωισμὸς τῶν στρατηγῶν των. Καὶ διὰ μὲν τοῦ λατινικοῦ πολέμου (340-338 π. Χ.) ὑπετάγησαν οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν συμπράττοντες Καμπανοί, οἱ δὲ σαυνιτικοὶ πόλεμοι ἔληξαν τῷ 305 π. Χ. διὰ δεινῆς παρὰ τὸ Βοϊανόν, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Σαυνίτιδος, ἥττης τῶν Σαυνιτῶν. Ἡ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος ὁμολογηθεῖσα πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς σαβελλικοὺς λαοὺς εἰρήνη παρέδιδε τὴν μέσην Ἰταλίαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Οὐ μόνον δὲ ταύτην ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὰς μεταγενεστέρας ἀποστασίας, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπληρώσωσι τὴν καθυπόταξιν τῆς ὅλης Ἰταλίας διὰ τοῦ πρὸς τὸν Πύρρον καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ πολέμου καὶ τῆς ἁλώσεως τοῦ Τάραντος (272 π. Χ.).

Ἡ Ῥώμη ἦτο ἤδη μεγάλη δύναμις, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Περσίας καὶ τὴν διάσπασιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀλίγους ἔχουσα ἀξιομάχους ἀντιπάλους. Ἀλλὰ καθ' οὓς χρόνους ἡ Ῥώμη διὰ τῆς εντάσεως ὅλων αὐτῆς τῶν δυνάμεων εἶχεν ἀγωνισθῆ πρὸς καθυπόταξιν καὶ ἕνωσιν τῆς Ἰταλίας, οἱ τολμηροὶ καὶ πλούσιοι, ἰσχυροὶ καὶ γενναῖοι κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς βορείας Ἀφρικῆς ἄποικοι τῶν Φοινίκων, οἱ Καρχηδόνιοι, ἐξηκολούθουν, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Πύρρου, τὸν προαιώνιον αὐτῶν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς κατακτήσεως ὁλοκλήρου τῆς Σικελίας. Ἤδη δὲ εἶχον καταλάβει πᾶσαν τὴν νῆσον πλὴν τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Μεσσήνης. Ἀλλ' ἡ πολιορκία τῆς Μεσσήνης ὑπὸ Ἱέρωνος τοῦ Β' καὶ ἡ πρόσκλησι[illegible] Ῥωμαίων ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ Μαμερτίνων προεκάλεσε [illegible] ς εἰς τὰ σικελικὰ πράγματα. Ἐντεῦθεν δ[illegible] [illegible]ν τῶν Ῥω-

μαίων πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὁ μακρὸς ἐκεῖνος πρῶτος καρχηδονικὸς πόλεμος (264-241 π. Χ.), ὅςτις ἔληξε διὰ τῆς ἥττης τῶν Καρχηδονίων. Ἡ Ῥώμη, ἐξερχομένη τοῦ ἀγῶνος, οὐ μόνον ἐκέρδαινε τὴν Σικελίαν καὶ προςήρτα τὴν μεγάλην νῆσον εἰς τὰς ἄλλας αὐτῆς ὑπηκόους καὶ συμμαχίδας, ἀλλὰ καὶ ἐκέκτητο ἤδη στόλον ναυπηγηθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σικελικοῦ πολέμου, τὸ δὲ μέγιστον, εἶχεν ἤδη καὶ δυνάμεις καὶ θάρρος νὰ προβῇ εἰς πολέμους ὑπερποντίους καὶ κατακτήσεις γενναιοτέρας.

Ἤδη δὲ εἶχον καταλάβει οἱ Ῥωμαῖοι τῷ 237 π. Χ. σχεδὸν ἄνευ ἀγῶνος τὴν Σαρδὼ καὶ τὴν Κύρνον, ὅτε τὰ πάντα ἐφαίνοντο προκαλοῦντα τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη προέβη εἰς τὴν ἀνάμιξιν ταύτην κατ' ὀλίγον καὶ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ ἐπιφυλάξεως, ὡς εἴδομεν ἤδη ἐν τῇ ἐξιστορήσει τῆς τύχης τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικῶν βασιλείων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον αὐτὸ τὸ πολιτικὸν συμφέρον τῆς Ῥώμης ὤθει πλέον μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῆς Ἰταλίας τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκείνην Ἀνατολήν, τὴν ὁποίαν διέσπα καὶ ἐξησθένιζεν ἡ ἐμφύλιος ἔρις καὶ τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου τἀντίμαχα συμφέροντα. Ἤδη συμφέροντά τινα ὑλικὰ καὶ ἡ διεκδίκησις τῆς τιμῆς τῆς Ῥώμης δὲν ἐπεδέχοντο ἀναβολήν. Τοιαῦτα δὲ ὑπῆρξαν τὰ αἴτια, ἅτινα προεκάλεσαν τὸν πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς πόλεμον τῶν Ῥωμαίων (229-228 π. Χ.). Διὰ τούτου κατεστάλη μὲν ἡ θρασεῖα πειρατεία τῶν Ἰλλυριῶν, οἵτινες οὐ μόνον τὰς ῥωμαϊκὰς θαλάσσας καθίστανον ἐπικινδύνους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κέρκυραν εἶχον καταλάβει καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἤλιδος καὶ Μεσσηνίας προεχώρουν δῃοῦντες, μέγα δὲ μέρος τῆς Ἰλλυρίας ἔγεινεν ὑπόφορον εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἡ δὲ Κέρκυρα καὶ αἱ ἑλληνικαὶ τῶν ἰλλυρικῶν παραλίων πόλεις προςῆλθον εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν συμμαχίαν, καὶ τέλος ἐξησφαλίσθη ἡ κατὰ τὸν Ἀδρίαν θαλασσοκρατία τῶν Ῥωμαίων.

Ἡ Ῥώμη ἐφαίνετο ἤδη εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὰ μάλιστα μετὰ τοὺς νέους ἀγῶνας, δι' ὧν καθυπετάγησαν καθ' ὁλοκληρίαν οἱ πάλιν κινούμενοι Κελτοὶ τῆς βορείας Ἰταλίας (225-222 π. Χ.). Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ Καρχηδὼν παρ' ὅλην τὴν συνθήκην τοῦ 241 π. Χ. δὲν ἐλησμόνει οὔτε τὰς βαρείας ὑποχρεώσεις ἃς δι' αὐτῆς εἶχεν ἀναλάβει, οὔτε τῆς Σικελίας τὴν ἀπώλειαν καὶ τὰς δι' αὐτῆς ἐπελθούσας εἰς τὸ καρχηδονικὸν ἐμπόριον ζημίας. Ἀλλ' ὁ πρὸς τοὺς ἀποστατήσαντας μισθοφ[όρους]
τοὺς Λίβυας πόλεμος, ἡ ἐσωτερικὴ διχοστασία καὶ αἱ παρ[...]

δυσχέρειαι πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἀναγκαίου στρατοῦ ἐπήνεγκον μακρὰν ἀναβολὴν τοῦ σχεδίου τῶν Καρχηδονίων πατριωτῶν. Καὶ ὅμως ἡ τύχη τῆς Καρχηδόνος ἐφάνη αἴφνης λαβοῦσα νέαν ῥοπὴν ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ὁ οὐδὲ κἂν τριακοντούτης υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα Ἀννίβας, ὅςτις ἔμελλε νἀναδειχθῇ εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων στρατηγῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ὁ Ἀννίβας, στερεώσας δι' ἐπιτυχῶν στρατειῶν τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ καρχηδονικὴν κυριαρχίαν καὶ αὐξήσας τὴν στρατιὰν αὐτοῦ, κατέλαβε μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν καὶ κατέστρεψε τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ Ζάκανθαν, σύμμαχον οὖσαν τῶν Ῥωμαίων (219 π. Χ.). Ἀλλὰ τὸ τόλμημα τοῦτο ἐσήμαινε περιφρόνησιν τῆς Ῥώμης, ἥτις, βλέπουσα παραβαινομένας τὰς μετὰ τῶν Καρχηδονίων συνθήκας, ἀπή-

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

τησε παρ' αὐτῶν τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀννίβου. Ἡ Καρχηδὼν δὲν ἔστερξε, καὶ ἡ ἄρνησις αὐτῆς ἐπήνεγκε τὸν πόλεμον.

Ὁ Ἀννίβας δὲν περιέμεινε νἀντικρούσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ πατρίῳ γῇ. Ταχὺς ὡς ἡ ἀστραπὴ ἐξεκίνησε τῷ 218 π. Χ. ἐκ τῆς Ἰσπανίας μετὰ ἐνενηκοντακιςχιλίων πεζῶν, δωδεκακιςχιλίων ἱππέων καὶ τριακονταεπτὰ ἐλεφάντων. Πορευθεὶς δὲ διὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἐντὸς δύο ἑβδομάδων διαβὰς τὰς χιονοσκεπεῖς Ἄλπεις, εὑρέθη τὸν πέμπτον μῆνα ἀπὸ τῆς ἐξ Ἰσπανίας ἀναχωρήσεως ἐν τῇ βορείᾳ Ἰταλίᾳ, ἄγων τὰ λείψανα τοῦ ἐκ τῆς περιπετειώδους πορείας καὶ τῶν καθ' ὁδὸν κινδύνων δεινῶς ἠλαττωμένου στρατοῦ, ὅςτις μόλις ἤδη ἀνήρχετο εἰς εἰκοσακιςχιλίους πεζοὺς καὶ ἑξακιςχιλίους ἱππεῖς. Παρὰ δὲ τὸ Τικῖνον συνέβη ἡ ...ῦ στρατοῦ ἐν ἰταλικῇ γῇ συνάντησις, καθ'

ἡγεμονικῶν τούτων ἀρετῶν ἦσαν ἀναμεμιγμέναι ἀδυναμίαι καὶ κακίαι, ἃς δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ἡ νεαρὰ ἡλικία, καθ' ἣν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσα ἀπειρία καὶ ἀλαζονεία. Εἰς δὲ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ λάθη τοῦ Φιλίππου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ἡ ἔλλειψις συνετῶν καὶ πεπειραμένων συμβούλων, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαρίου ἐξαιρουμένου, ὃν ἦγεν εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα συμβουλὰς μᾶλλον ἰδιοτελὲς συμφέρον καὶ τυφλὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μῖσος ἢ ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ πολιτικὴ εὐθυκρισία.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους οὔτε ἡ ἀπόφασις τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν οἵαν ἀπήτουν αἱ περιστάσεις, θαρσαλέα καὶ ταχεῖα, οὔτε ἡ ἐνέργεια τῶν ἀποφασισθέντων δραστηρία, πλήρης καὶ κατὰ πάντα εἰλικρινής. Χρόνος πολὺς καὶ πολύτιμος παρῆλθεν ἐπὶ ματαίῳ χωρὶς ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων νἀποφασίσῃ τὴν μετὰ τοῦ Ἀννίβου συνεννόησιν, τὴν μόνην ἄγκυραν σωτηρίας ἣν ὑπεδείκνυον εἰς αὐτὸν οἱ καιροί. Ἡ κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 217 π. Χ. καταπολέμησις τοῦ Ἰλλυριοῦ Σκερδιλαΐδα, ὅςτις, μεταστὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, εἶχε δῃώσει τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀνεπαρκὴς παρασκευὴ στόλου πρὸς μεταφορὰν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ἀρκοῦσι πρὸς δικαιολογίαν τοσοῦτον μακρᾶς ἀναβολῆς. Ὅτι δὲ μᾶλλον ὁ Φίλιππος ἀνέμενε δυςαποφάσιστος νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς προόδου καὶ ἐκβάσεως τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἀγῶνος πρὸς ὁπότερον τῶν ἀντιμαχομένων νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ μετὰ τὴν νέαν ἐν Κάνναις τῆς Ἀπουλίας ἧτταν τῶν Ῥωμαίων (216 π. Χ.). Τότε μόλις ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς ὅ τι πρὸ πολλοῦ ὤφειλε νὰ πράξῃ, καὶ ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀννίβαν. Ἀλλὰ καὶ νέα ἀναβολὴ ἐπῆλθε, τῶν πρέσβεων ἐκείνων συλληφθέντων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ μόλις μετὰ τὴν ἀποστολὴν νέας πρεσβείας κατωρθώθη τῷ 215 π. Χ. ἡ συνομολόγησις συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀννίβου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Φίλιππος ἔδειξεν ἐλάχιστον θάρρος καὶ μεγάλην βραδύτητα περὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, περιοριζομένην ἀκόμη μόνον μέχρις Ἰλλυρίας καὶ Κερκύρας. Ἠργοπόρει δὲ καὶ ἐπτοεῖτο πρὸς πᾶσαν ἐπερχομένην ἀντίδρασιν τῶν Ῥωμαίων, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀνέπτυσσον θαυμασίαν δύναμιν ἀντιστάσεως πρὸς τὸν νικηφόρον Καρχηδόνιον, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ ἀντέπραττον εἰς τὸν Φίλιππον καὶ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἐκίνουν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων.

Ἡ παλιμβουλία καὶ τὸ διστακτικὸν τοῦ Φιλίππου, ἡ ἀσύνετος αὐτοῦ καὶ μέχρις ὠμότητος προβαίνουσα πολιτεία κατέστησεν αὐτὸν μισητὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες πλὴν ἄλλων αὐτοῦ παραπτωμάτων εἶχον πρόσφατον τὴν ἀνάμνησιν τῶν δύο σκληροτάτων αὐτοῦ πράξεων, τῆς ἐναντίον τῆς Μεσσήνης ἐπιθέσεως καὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ Ἀράτου. Θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων νὰ καταλάβῃ τὴν Ἰθώμην καθ' ὃν τρόπον κατεῖχε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἐν πλήρει πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰρήνῃ ἐνέβαλε τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν τῆς Μεσσήνης, καὶ προεκάλεσε στάσιν, ἥτις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ ἐπιτεθῇ δὶς ἐναντίον τῆς Ἰθώμης. Καὶ ἀπέτυχε μὲν, ἀπολέσας ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐπιθέσεων αὐτοῦ καὶ τὸν κακὸν σύμβουλον τῆς ἀδικίας Δημήτριον τὸν Φάριον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισεν αὐτὸν νὰ πορθήσῃ ἀνηλεῶς τὴν ὕπαιθρον χώραν τῆς Μεσσήνης. Ὅτε δὲ ὁ Ἄρατος ἠγανάκτησε διὰ τὰς τοιαύτας ἀδικίας τοῦ Φιλίππου, ὅςτις καὶ αὐτὸν τὸν οἶκον τοῦ γηραιοῦ φίλου εἶχε καταισχύνει, ἀπατήσας τὴν νύμφην αὐτοῦ, καὶ ἀπεστράφη ἀπὸ τοῦ βασιλέως δυςηρεστημένος, δηλητήριον ἐκ τῶν βραδέως ἐνεργούντων, δοθὲν κατὰ μυστικὴν ἐντολὴν τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν πρεσβύτην, ἔπεισε τὸν διὰ βίου στρατηγὸν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας θνήσκοντα (213 π. Χ.) περὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς, ἥτις εἶχεν ἀποσκληρύνει ἐντὸς ἐτῶν ὀλίγων τὴν ψυχὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ὅςτις μειράκιον εἶχε σύρει τὴν Ἑλλάδα εὔελπιν πρὸ τῶν ποδῶν του.

Αἱ τοιαῦται τοῦ Φιλίππου ἀδικίαι καὶ ἀπρονοησίαι ἀνερρίπισαν τὸ παλαιὸν πρὸς τοὺς Μακεδόνας μῖσος τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ μόνον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ κοινοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἐξέλειπεν ἑκάστοτε. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπωφελήθησαν ἐπιτηδείως ἐκ τῆς τοιαύτης ἐν Ἑλλάδι κινήσεως, ὅπως, ταράξαντες τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ἑλλήνων εἰρήνην, ἀπασχολήσωσι τὸν βασιλέα μᾶλλον δι' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἢ διὰ πλήθους ἰδίων δυνάμεων καὶ ματαιώσωσι τὴν ὁπωςδήποτε ἐπικίνδυνον εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασίν του. Οὕτω δὲ, τῶν περιστάσεων μεταβληθεισῶν ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου, ἀντὶ νὰ πολεμήσῃ οὗτος ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ὑπὲρ κατακτήσεως αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ ὑπῆρξε τὸ ὄνειρόν του, εὑρέθη ἠναγκασμένος νἀντεπεξέλθῃ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν Ἑλλάδι, συμπράττοντας κατ' αὐτοῦ μεθ' Ἑλλήνων.

γ'

Ὁ πρῶτος μακεδονικὸς πόλεμος.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 211 π. Χ. ῥωμαϊκὸς στόλος ἠγκυροβόλησε κατὰ τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας, ὁ δὲ ναύαρχος Αἰμίλιος Λαιβῖνος, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν, εὐκόλως ἠδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων. Κατὰ δὲ τὴν ὁμολογηθεῖσαν συνθήκην Αἰτωλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι ἔμελλον νὰ συμπράξωσι κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι πᾶσα μὲν γῆ κατακτωμένη ἔμελλε νάνήκῃ εἰς τοὺς Αἰτωλούς, οἱ δ' αἰχμάλωτοι καὶ τὰ λάφυρα εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Εἰς οὐδέτερον δὲ τῶν συμβαλλομένων ἐπετρέπετο νὰ συνάψῃ χωριστὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εἰρήνην.

Εἰς δὲ τοὺς πρώτους τῶν Ῥωμαίων συμμάχους προςῆλθον μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἰλλυριοὶ Σκερδιλαΐδας καὶ Πλευρᾶτος, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ φίλοι τῶν Αἰτωλῶν Ἠλεῖοι καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου παθόντες Μεσσήνιοι. Ἀλλ' ἀναγκαιοτάτη ἦτο εἰς τοὺς συμμάχους μάλιστα ἡ συνέργεια τῆς Σπάρτης, τῆς φυσικῆς ἀντιπάλου τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες, ὡς εἰκός, ἔμελλον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ Φιλίππου. Ἐβασίλευε δὲ τότε τῆς Σπάρτης μετὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Ἀγησιπόλιδος καὶ τοῦ τοῦτον ἐξώσαντος Λυκούργου ὁ ἀνήλικος τούτου υἱὸς Πέλοψ. Ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν εἶχε τὴν πᾶσαν δύναμιν ὁ τούτου ἐπίτροπος, ὁ νεαρὸς καὶ τολμηρὸς Μαχανίδας, ὅςτις καὶ κατώρθωσε νὰ ὑποσκελίσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἐπιτροπευόμενον καὶ νὰ ἄρχῃ δεσποτικῶς ὡς τύραννος, ἐπὶ μισθίων δορυφόρων στηρίζων τὴν ἀρχήν του ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἥτις εἶχεν ἄλλοτε ὡς πρόγραμμα τὴν κατάλυσιν τῶν τυραννίδων. Οἱ περὶ τοῦτον λοιπὸν τὸν Μαχανίδαν δὲν ἐδίστασαν νὰ προςαγάγωσι τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τῶν Ἀκαρνάνων καὶ τὴν συγκινητικὴν ἀγόρευσιν τοῦ ἀρχιπρεσβευτοῦ αὐτῶν, ὑπεραπολογουμένου τῶν Μακεδόνων καὶ παροτρύνοντος τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λεωνίδου νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος δὲν ἔμεινεν ἄνευ συμμάχων. Ἐτάχθησαν δὲ μετ' αὐτοῦ πλὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἀκαρνάνων οἱ Ἠπειρῶται, οἱ Θεσσαλοί, οἱ Βοιωτοί. Οὐδὲ περιωρίσθη ὁ κύκλος τῶν συμμαχιῶν εἰς τὴν ἐντεῦθεν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικὰ βασίλεια διεσπάσθησαν εἰς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Μακεδόνων. Καὶ τοῦ

μὲν Φιλίππου σύμμαχοι ἐκηρύχθησαν ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Προυσίας καὶ ὁ τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ Μέγας, τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ βασιλεῖς τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ Ῥόδος.

Μέγιστον λοιπὸν μέρος τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου ἐφαίνετο διῃρημένον εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, καὶ φοβερὰ ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἡ σύγκρουσις, ἂν ὁ ἀγὼν ἐγίνετο γενικός. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συνέβη ἐπὶ τοῦ παρόντος, περιωρίσθη δὲ ὁ πόλεμος μᾶλλον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν, οὐδὲ συνέστησαν αἱ συμμαχίαι ἃς ἐξεθέσαμεν ἅπασαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, οὕτως ὥστε καὶ δὲν ἔλαβον μέρος ἐνεργὸν εἰς τὸν ἀγῶνα πᾶσαι αἱ προεκτεθεῖσαι δυνάμεις.

Ἤδη πρὶν ἢ προσέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων ἡ Σπάρτη εἶχον ἀρχίσει αἱ ἐχθροπραξίαι. Αἰτωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων κατέλαβον τοὺς ἐν Ἀκαρνανίᾳ Οἰνιάδας (211 π. Χ.) καὶ τὴν ἐν Φωκίδι Ἀντίκυραν (210 π. Χ.), ὧν ἡ γῆ παρεδόθη κατὰ τὰς συνθήκας εἰς τοὺς Αἰτωλούς. Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε μακρὸς καὶ ἐπίμονος, ἀλλ' ἀμφίρροπος, καὶ ἔχει ἐν συνόλῳ πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν συμμαχικόν, ὡς ἐκεῖνος συνιστάμενος ἐκ καταλήψεων πόλεων καὶ ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν μᾶλλον ἢ ἔχων νὰ ἐπιδείξῃ κρισίμους ἐκ τοῦ συστάδην μάχας. Ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἀχαιοὶ εὑρίσκονται συνήθως ἐν ἀμύνῃ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὁτὲ μὲν σπεύδει εἰς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀκαρνάνων, προςβαλλομένων ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁτὲ δὲ ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς Λοκρίδος καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἄλλοτε δ' ἀναγκάζεται νἀποκρούσῃ τὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰςβολὰς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Θρᾳκῶν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡνωμένος στόλος Ῥωμαίων καὶ Περγαμηνῶν προςβάλλει τὰς ἀνατολικὰς τῆς Ἑλλάδος παραλίας καὶ ἀποβιβάζει στρατιὰν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Ἡ δὲ πολλαπλῆ αὕτη ἐπίθεσις παραλύει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Φίλιππον, παρακωλυόμενον μεγάλως εἰς τὰς κινήσεις του ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως στόλου. Καὶ κατορθόνει μὲν παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Φίλιππος καὶ παρὰ τὴν Λαμίαν νὰ νικήσῃ καὶ εἰς τὸ Θέρμον πάλιν νὰ εἰςελάσῃ, ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὗται εἶνε μικραί, παραβαλλόμεναι πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατάληψιν τῆς Ἀντικύρας, τοῦ εὐβοϊκοῦ Ὠρεοῦ, τῆς ἀχαϊκῆς Δύμης καὶ τῆς Αἰγίνης. Οὐδὲ κατελήφθησαν μόνον αἱ πόλεις αὗται, ἀλλ' ἡ μὲν Αἴγινα παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὸν Ἄτταλον ἀντὶ τριάκοντα ταλάντων, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας πόλεις προςηνέχθησαν σκληρότατα οἱ Ῥωμαῖοι νικηταί, πωλήσαντες τοὺς κατοίκους ὡς δούλους.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματ ... ον ἔτος τοῦ πολέμου (207

π. Χ.) ἐπελθὸν ἐπήνεγκε τροπὴν λίαν εὐνοϊκὴν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς Ἀχαιούς. Καὶ ἡ μὲν παρασκευὴ ἑκατὸν μεγάλων πολεμικῶν πλοίων, ἅτινα μόλις τῷ 208 π. Χ. ἤρχισε νὰ ναυπηγῇ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιδράσασα εἰς τὴν τροπὴν ταύτην τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ Φιλίππου ἡ ἀπὸ τοῦ 207 π. Χ. ἐπελθοῦσα ἀποχὴ τοῦ Ἀττάλου ἀπὸ τοῦ πολέμου ἕνεκα τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου κράτους ἀγῶνός του πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν. Πλὴν ἀλλ' ἰδίως ἐβελτιώθη ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ ἕνεκα τῆς νέας ζωῆς ἣν ἐνεφύσησεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ὁ νέος αὐτῆς στρατηγὸς Φιλοποίμην.

Φιλοποίμην ὁ υἱὸς τοῦ Κραύγιδος εἶχε γεννηθῇ ἐν Μεγαλοπόλει τῷ 253 π. Χ., καὶ διῆλθε τὴν νεότητα ἐν μέσῳ φιλοσοφικῶν καὶ πολεμικῶν μελετῶν, αἵτινες ἐπέρρωσαν τὸν ἔμφυτον αὐτοῦ στρατιωτικὸν χαρακτῆρα. Αἱ δὲ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας ἐξακολουθοῦσαι παντοειδεῖς ἀσκήσεις ἐκράτυνον τὸ ἀρρενωπὸν αὐτοῦ σῶμα. Ἤδη δ' ἐν τῷ κλεομενικῷ πολέμῳ εἴδομεν τὸν Φιλοποίμενα γενναίως πολεμήσαντα κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐναντίον τῆς Μεγαλοπόλεως ἐπιδρομήν· ἐν δὲ τῇ περὶ τὴν Σελλασίαν μάχῃ ἠνδραγάθησεν ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἱππέων, οὐκ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν ἧτταν τῶν Σπαρτιατῶν. Εἰς μάτην Ἀντίγονος ὁ Δώσων, θαυμάσας τὸν ἄνδρα, ἠθέλησε νὰ προςλάβῃ αὐτὸν ὡς κόσμημα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Ὁ Φιλοποίμην προετίμησε τῆς ὑπὸ τὸν Μακεδόνα χρυσῆς δουλείας τὸν ἐλεύθερον τοῦ στρατιώτου βίον, καί, παραλαβὼν μισθοφόρους, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ἣν ἐσπάρασσε τῶν πόλεων ἡ διχοστασία, ὑποτρεφομένη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπάλων συμμαχιῶν. Ταχθεὶς δὲ ὑπὲρ τῶν Γορτυνίων κατὰ τῶν Κνωσίων, τῶν συμμάχων τῶν Αἰτωλῶν, μετέσχεν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη τοῦ ἐμφυλίου ἀγῶνος, ἕως οἱ Κρῆτες ὁμονοήσαντες ἀνέθηκαν τῷ 216 π. Χ. εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ἡγεμονίαν τῆς νήσου. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον πιθανῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀράτου, ἐξελέχθη διὰ τὴν ἤδη κτηθεῖσαν στρατηγικὴν φήμην τῷ 210 π. Χ. ἵππαρχος τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, τῷ δὲ 208 π. Χ. στρατηγός, ἀφ' οὗ ἀπέδειξεν ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῆς ταχείας καὶ συνετῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι ἦτο ἄξιος τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τῆς συμπολιτείας. Καὶ ἀληθῶς ὁ Φιλοποίμην ἀνέπτυξεν ὡς στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἔκτακτον δραστηριότητα, ἐμπνεύσας ἐντὸς ὀλίγων μόνον μηνῶν νέαν ζωὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν. Καὶ διὰ μὲν βλέμματος πολιτικωτάτου ἀνε-

γνώρισεν εὐκόλως ποῦ ἐνέκειτο ἡ ἀσθένεια αὐτῆς, διὰ δὲ τῆς ἀκαταπονήτου αὐτοῦ ἐνεργείας, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃν ἐνέπνεεν εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τῆς εὐγενείας τοῦ πατρόθεν εὐπατρίδου, δι' ἧς ἔπειθε τοὺς εὐγενεῖς ἀστοὺς, καὶ τοῦ ἁπλοῦ ἤθους, δι' οὗ εἵλκυε τοὺς ἀγρότας, κατέστησε τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ἀντὶ σκιᾶς ἀληθῆ δύναμιν. Ὑπῆρξαν δὲ οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ Φιλοποίμενος κυρίως δύο, ἡ εἰς τὸν στρατὸν τῆς συμμαχίας κατάταξις τῶν πολιτῶν, ἐν ᾧ ἐπ' ἐσχάτων ἡ συμπολιτεία ἐμάχετο πρὸ πάντων διὰ μισθοφόρων, καὶ ἡ εἰςαγωγὴ τοῦ μακεδονικοῦ ὁπλισμοῦ, ὅςτις καθίστανε τοὺς ὀρεινοὺς τῆς Πελοποννήσου ἰσοπάλους πρὸς τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόνων.

Ἡ πρώτη δ' ἐκδήλωσις τοῦ νέου πνεύματος τοῦ διὰ τοῦ Φιλοποίμενος εἰςαχθέντος εἰς τὸν ἀχαϊκὸν στρατὸν ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐπιφανής, διατρανωθεῖσα διὰ τῆς περὶ τῆς Μαντίνειαν τελείας ἥττης τοῦ Μαχανίδου. Ἤδη ἱκανὸν χρόνον ὁ τύραννος τῆς Σπάρτης ὡς σύμμαχος τῶν Αἰτωλῶν εἶχε βλάψει οὐκ ὀλίγον τοὺς Ἀχαιοὺς μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν μισθοφόρων του, καταλαβὼν καὶ αὐτὴν τὴν Τεγέαν καὶ ἤδη πορθῶν τὴν περίχωρον αὐτῆς τῆς Μαντινείας. Ἀλλ' ὁ Φιλοποίμην, ἀντεπεξελθὼν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸ θέρος τοῦ 207 π. Χ., ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Μαχανίδας ἔπεσε διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Φιλοποίμενος ἐν τῇ φοβερᾷ μάχῃ, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν μὲν τετρακιςχίλιοι ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ τυράννου, πολλῷ δὲ πλείονες ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες, σώσαντες τὴν Μαντίνειαν, ἀνέκτησαν μὲν πάραυτα τὴν Τεγέαν, ἐδῄωσαν δὲ τὴν Λακωνικήν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν ἔτει 207 π. Χ. τροπὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ. Οἱ Αἰτωλοὶ ἐφαίνοντο ἀποτεθαρρυμένοι ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου, ὅςτις οὐ μόνον εἶχε στερήσει αὐτοὺς μέρους τῶν κτήσεών των, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἐπιφέρει εἰς τὴν χώραν αὐτῶν μεγάλας οἰκονομικὰς ἀνωμαλίας. Καὶ οἱ λοιποὶ δ' Ἕλληνες ἐνόησαν τὴν ζημίαν τὴν ἐπερχομένην ἐκ τῆς ἐμφυλίου ταύτης πάλης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις διεσπάρασσε μὲν ἑαυτὴν, παρεσκεύαζε δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ῥώμης. Καὶ ἀπόπειραι μὲν πρὸς συμφιλίωσιν τῶν διαμαχομένων εἶχον γείνει ἤδη πρότερον, ἀλλ' εἶχον ἀποτύχει, ναυαγήσασαι κυρίως ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθήκης τῶν Αἰτωλῶν, ἥτις ὑπεχρέονεν αὐτοὺς νὰ μὴ συνομολογήσωσι χωριστὴν εἰρήνην.
ἤρχισαν αἰσθανόμενοι οἱ Αἰτωλοί, ὅτι ὁ πόλεμ[illegible]
παντὸς ἄλλου ὠφέλει τοὺς Ῥωμαίους, παρ'

νον μέσων ὑπεστηρίζετο, κυρίως δ' ἐπεβάρυνε τὴν αἰτωλικὴν συμμαχίαν, καὶ δὲν ὤκνησαν νὰ πεισθῶσι τέλος εἰς τὰς ἐπαναληφθείσας περὶ συνδιαλλαγῆς ἐνεργείας τῶν πρέσβεων τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Ῥοδίων, τῶν Βυζαντίων, τῶν Χίων, τῶν Μυτιληναίων. Τῶν δὲ Ῥωμαίων μὴ δυνηθέντων νὰ μετατρέψωσι τὰς διαθέσεις ταύτας, συνωμολογήθη τῷ 206 π. Χ. μεταξὺ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ χωριστὴ εἰρήνη. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη, ἥτις δὲν εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀκόμη τοῦ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀγῶνος, δὲν ἐτόλμησε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐπὶ τῇ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν παραβάσει τῶν συνθηκῶν. Φοβουμένη δὲ μὴ ὁ Φίλιππος ἀποφασίσῃ τυχὸν τέλος μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν του ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασιν, ἐθεώρησε συνετὸν νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτόν. Ἀπέληξαν δ' αὗται, τελευτῶντος τοῦ 205 π. Χ., εἰς εἰρήνην, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ἡ πρὸ τοῦ πολέμου θέσις τῶν πραγμάτων, μόνης τῆς ἀσημάντου ἠπειρωτικῆς χώρας τῶν Ἀτιντάνων ἐπιστραφείσης εἰς τὸν Φίλιππον.

δ'

Τὰ ἔτη τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνης.

Ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος, ἀποδεχομένη καὶ ἐπικυροῦσα τὴν ἐν Φοινίκῃ τῆς Ἠπείρου μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁμολογηθεῖσαν συνθήκην, δὲν ἠδύνατο νὰ λανθάνηται περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς. Ἦτο προφανές, ὅτι τοιαύτη συνθήκη, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ Ῥώμη, θέλουσα νἀπαλλαγῇ τοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀγῶνος, δὲν ἦτο ἀληθὴς εἰρήνη μετὰ τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ μόνον ἁπλῆ ἀνακωχὴ μέχρι τῆς ἥττης τῶν Καρχηδονίων.

Ὁ Φίλιππος ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ τὴν θέσιν ταύτην τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἐνεργήσῃ προσηκόντως· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐφάνη ἐθελοτυφλῶν. Ἡ Ῥώμη εἶχεν ἤδη πατήσει τὸν πόδα ἔν τε τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ποτε, ὅτι ἔμελλεν ἤδη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ; Ἡ δὲ πρόσφατος ἐνέργεια τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες δὲν ὤκνησαν νἀναμιχθῶσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πόλεμον καὶ νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐν ᾧ βαρὺς ἀκόμη ἐπίεζεν αὐτοὺς ὁ καρχηδονικὸς πόλεμος, δὲν ἐδείκνυε σαφῶς ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶνε χάριν τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος ἡ μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῶν ἐν Φοινίκῃ συνθηκῶν πολιτεία τοῦ

Φιλίππου; Φανερὸν εἶνε, ὅτι, ἐκλειπόντων ἐκ τοῦ μέσου τῶν Καρχηδονίων, ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἀναποφεύκτως δεινὴ σύγκρουσις μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς Δύσεως, καὶ ὅτι καθῆκον ἅμα καὶ συμφέρον τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ φροντίσῃ περὶ συνενώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ βασιλειῶν καὶ ἀντιτάξεως αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην.

Καὶ ὅμως ὁ Φίλιππος, ἀντὶ νἀσχοληθῇ κατὰ τὰ ἔτη τῆς μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνης εἰς τοιαύτην τινὰ ἕνωσιν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, τοὺς μὲν Ἕλληνας τῆς ἐντεῦθεν Ἑλλάδος ἀπεψύχρανε καὶ δυςηρέστησε διὰ παντὸς τρόπου, φερόμενος μᾶλλον ὡς πολέμιος ἢ ὡς φίλος, ἐκήρυξε δὲ τὸν πόλεμον πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Φιλοπάτορος Πτολεμαῖον Ε' τὸν Ἐπιφανῆ, συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου. Οὕτω δὲ ὁ καθόλου ἑλληνικὸς κόσμος περιῆλθεν εἰς νέαν ἀναστάτωσιν καὶ νέαν διάσπασιν. Καὶ οἱ μὲν τέως σύμμαχοι τοῦ Φιλίππου, οἱ Ἀχαιοί, εἶδον τὸν ἀσύνετον βασιλέα τῶν Μακεδόνων ἀποπειρώμενον νἀπαλλαγῇ διὰ δολοφονίας τοῦ ἀνδρός, εἰς ὃν ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ὤφειλε τὴν νέαν ἀκμήν της, τοῦ Φιλοποίμενος. Περιστάντες δ' οἱ Ἀχαιοὶ εἰς ψυχρότητα πρὸς τὸν Φίλιππον, εὑρίσκοντο μόνοι ἐν τῷ νέῳ ἀγῶνι ὃν ἀνέλαβον πρὸς τὸν ἐν Σπάρτῃ διάδοχον τοῦ Μαχανίδου, τὸν ὠμὸν τύραννον Νάβιν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος διὰ τῆς διαγωγῆς του ἀπεξενοῦτο τῶν ἐν Ἑλλάδι συμπαθειῶν, διὰ τοῦ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πολέμου διεχώριζεν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, καὶ ἐπέσυρε κατὰ τῆς Μακεδονίας νέους ἐχθρούς, παρέχων ἀνελπίστους συμμάχους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ ὑπέταξε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Φίλιππος διὰ τοῦ Αἰτωλοῦ ναυάρχου του Δικαιάρχου τὰς εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἀνηκούσας Κυκλάδας· ἀλλ' ἔπειτα ἡ ἐν ἔτει 201 π. Χ. ἅλωσις τῆς ἐν τῇ θρᾳκικῇ χερσονήσῳ Λυσιμαχείας, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὴν αἰτωλικὴν συμπολιτείαν, καὶ τῆς Περίνθου, ἥτις ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, κατέδειξεν, ὅτι ὁ Φίλιππος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, οὐδενὸς ἐφείδετο, ἠφρόντιστει δὲ καὶ αὐτῶν τῶν συμμάχων. Καὶ οἱ μὲν Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κινηθῶσι κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ ὠμότητες τοῦ Φιλίππου πρὸς τὰς κυριευθείσας πόλεις καὶ ὁ κίνδυνος τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξήγειραν τὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀντί-
τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Ῥόδου, τῆς Χίου καὶ τοῦ Βυζαντίου.
οἱ Μακεδόνες εἶχον καταλάβει τὴν Σάμον καὶ ἠπείλουν τὴν
συνηνωμένος στόλος τῶν πολεμίων ἐνίκησεν αὐτοὺς λα

ταύτην τὴν νῆσον. Ἀλλ' ὁ μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἄμεσος θάνατος τοῦ γενναίου τῶν συμμάχων ναυάρχου Θεοφιλίσκου κατέστησε καὶ πάλιν δυνατὴν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Φιλίππου. Νικήσας τὸν ῥοδιακὸν στόλον πλησίον τῆς Λάδης, ἔγεινε μὲν κύριος τῆς Χίου καὶ τῆς Μιλήτου, προήλασε δὲ μέχρι τοῦ Περγάμου, πορθῶν τὴν χώραν, καὶ κατέλαβε μέρος τῆς ῥοδιακῆς Περαίας καὶ τῆς Καρίας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ στόλος τῶν Ῥοδίων, ἑνωθεὶς καὶ πάλιν μετὰ τοῦ τῶν Περγαμηνῶν, ἔγεινεν οὕτως ἰσχυρός, ὥςτε ὁ Φίλιππος δὲν ἠδύνατο πλέον νἀντισταθῇ εἰς τοὺς συμμάχους ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον. Ἡ δ' ἐπικράτησις τῶν πολεμίων ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥςτε ἦλθε στιγμή, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐφοβήθη μὴ ἀποβῇ εἰς αὐτὸν ἀδύνατος ἡ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπιστροφὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρακωλυομένη ὑπὸ τῶν θαλασσοκρατούντων συμμάχων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ βασίλειόν του, καί, καταλιπὼν ἐν τῇ Αἰολίδι καὶ τῇ Καρίᾳ φρουράς, κατώρθωσε νὰ διαλάθῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὶν ἐπέλθῃ ὁ χειμὼν τοῦ 201 π. Χ.

Τὸν Φίλιππον δὲν ἐξηνάγκαζε πρὸς ἐπιστροφὴν μόνον ἡ θαλασσοκρατία τῶν κατ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνησπισμένων συμμάχων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ σοβαρὰ τροπὴ τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Δύσει. Ὁ μακρὸς καρχηδονικὸς πόλεμος, καθ' ὃν τοσαῦτα εἶχον ὑποστῇ τραύματα οἱ Ῥωμαῖοι, εἶχεν ἀπολήξει τέλος τὸ ἔαρ τοῦ 202 π. Χ. διὰ τῆς λαμπρᾶς ἐν Ζάμᾳ τῆς Ἀφρικῆς νίκῃ εἰς περιφανῆ θρίαμβον τῆς Ῥώμης. Ἡ δὲ ἡττημένη καὶ τεταπεινωμένη Καρχηδὼν εὑρέθη τὸ ἑπόμενον ἔτος ἠναγκασμένη νἀποδεχθῇ τοὺς ὑπὸ τῶν νικητῶν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἐπιβληθέντας ὅρους. Ἡ Ῥώμη ἀνέπνεεν ἤδη, καὶ ἠδύνατο νὰ τρέψῃ τὴν προσοχήν της εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἐξ ἧς ἤρχοντο ἤδη ἐπικλήσεις βοηθείας καὶ πρεσβεῖαι παρὰ τῶν φίλων τῶν Ῥωμαίων, τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ Ἀττάλου. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη παρ' ὅλον τὸ πρὸς τοὺς πρεσβευομένους ἐπιδεικνυόμενον ἐνδιαφέρον ἐδίσταζεν ἀκόμη νὰ προβῇ εἰς φανερὰν ῥῆξιν τῶν πρὸς τὸν Φίλιππον συνθηκῶν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Φίλιππος, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων, οἵτινες εἶχον ἀφορμὰς δυςαρεσκείας ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ δῃώσωσι μετὰ στρατιᾶς μακεδονικῆς τὴν Ἀττικήν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὄντες ἤδη ἀπὸ τοῦ 209 π. Χ. σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, ἀπέστειλαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ εἰς αὐτοὺς γενομένη ὑποδοχὴ ἐδείκνυεν, ὅτι οἱ Ῥω-

μαῖοι ἐξῳκειοῦντο ὁσημέραι περισσότερον πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς προσεχοῦς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐδεινώθησαν τὰ πράγματα, ὅτε, ἐπαναληφθέντος τοῦ κατὰ τὸ Αἰγαῖον πολέμου, οἱ μὲν Ῥόδιοι ἀφήρεσαν καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων τὰς πλείστας τῶν Κυκλάδων, ὁ δὲ Φίλιππος ἔπεμψε μὲν στόλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, αὐτὸς δ' ἐπετέθη κατὰ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Θρᾴκης, ὧν αἱ πλεῖσται ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο πρὸ τῆς Ἀβύδου, πολιορκῶν τὴν ἐπὶ μακρὸν σθεναρῶς ἀνθισταμένην πόλιν, πρέσβυς τῶν Ῥωμαίων, ἀφιχθεὶς πρὸς αὐτὸν, ἀπήτησε τὴν παῦσιν τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Αἰγύπτου πολέμου, τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀφαιρεθέντων χωρίων καὶ διαιτησίαν περὶ τῶν εἰς τὸν Ἄτταλον καὶ τοὺς Ῥοδίους ἀδικημάτων. Μόνον ἐπὶ τοιούτοις ὅροις, προσέθηκεν ὁ πρεσβευτὴς, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνη, πᾶσα δὲ ἄρνησις θὰ ἐπέφερε τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἀπήντησεν ὑπερηφάνως καὶ ἀπειλητικῶς· οἱονεὶ δὲ περιφρονῶν τοὺς Ῥωμαίους ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀβυδηνῶν, ὧν ἡ τιμωρία ὑπῆρξε σκληρὰ μετὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἅλωσιν τῆς πόλεως.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Ε΄

Διὰ τὴν Ῥώμην δὲν ὑπῆρχε πλέον οὔτε καιρὸς ὀπισθοχωρήσεως οὔτε δικαιολογία. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς, ὅστις τὴν ὑστεραίαν τοῦ θριάμβου τοῦ Σκιπίωνος ἀπέρριπτε τὴν πρότασιν τοῦ ὑπάτου περὶ κηρύξεως τοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμου, ἤκουε τώρα πλέον τὸν αὐτὸν ὕπατον Σουλπίκιον ἐπισείοντα τὸ φάσμα τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν διαβάσεως τοῦ Φιλίππου καὶ προτρέποντα τοὺς Ῥωμαίους νὰ προλάβωσιν αὐτὸν, μεταφέροντες τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Αἱ λέξεις δι' ὧν ὁ Σουλπίκιος ἐπεράτωσε τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λόγον του «ἀρκεῖ ὅτι εἴδομεν ἅπαξ τὸν Ἀννίβαν ἐν ταῖς ἑστίαις ἡμῶν» δὲν ἠδύναντο νἀποτύχωσι τοῦ σκοπουμένου, καὶ ὁ πόλεμος ἐψηφίσθη ὁμοθυμαδόν.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Φίλιππος, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀβύδου εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου τὸ φθινόπωρον τοῦ 200 π. Χ., ἔμαθε καθ' ὁδὸν, ὅτι ὁ ὕπατος τῶν Ῥωμαίων Σουλπίκιος εἶχε διαπλεύσει τὸν Ἀδρίαν, ὅπως ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ.

ἡγεμονικῶν τούτων ἀρετῶν ἦσαν ἀναμεμιγμέναι ἀδυναμίαι καὶ κακίαι, ἃς δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ἡ νεαρὰ ἡλικία, καθ' ἣν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσα ἀπειρία καὶ ἀλαζονεία. Εἰς δὲ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ λάθη τοῦ Φιλίππου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ἡ ἔλλειψις συνετῶν καὶ πεπειραμένων συμβούλων, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαρίου ἐξαιρουμένου, ὃν ἦγεν εἰς τὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα συμβουλὰς μᾶλλον ἰδιοτελὲς συμφέρον καὶ τυφλὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μῖσος ἢ ἀληθὴς ἀγάπη πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ πολιτικὴ εὐθυκρισία.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους οὔτε ἡ ἀπόφασις τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν οἵαν ἀπῄτουν αἱ περιστάσεις, θαρσαλέα καὶ ταχεῖα, οὔτε ἡ ἐνέργεια τῶν ἀποφασισθέντων δραστηρία, πλήρης καὶ κατὰ πάντα εἰλικρινής. Χρόνος πολὺς καὶ πολύτιμος παρῆλθεν ἐπὶ ματαίῳ χωρὶς ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων νἀποφασίσῃ τὴν μετὰ τοῦ Ἀννίβου συνεννόησιν, τὴν μόνην ἄγκυραν σωτηρίας ἣν ὑπεδείκνυον εἰς αὐτὸν οἱ καιροί. Ἡ κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 217 π. Χ. καταπολέμησις τοῦ Ἰλλυριοῦ Σκερδιλαΐδα, ὅςτις, μεταστὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, εἶχε δῃώσει τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀνεπαρκὴς παρασκευὴ στόλου πρὸς μεταφορὰν στρατευμάτων εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ἀρκοῦσι πρὸς δικαιολογίαν τοσοῦτον μακρᾶς ἀναβολῆς. Ὅτι δὲ μᾶλλον ὁ Φίλιππος ἀνέμενε δυςαποφάσιστος νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς προόδου καὶ ἐκβάσεως τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἀγῶνος πρὸς ὁπότερον τῶν ἀντιμαχομένων νὰ δώσῃ τὴν χεῖρα ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ μετὰ τὴν νέαν ἐν Κάνναις τῆς Ἀπουλίας ἧτταν τῶν Ῥωμαίων (216 π. Χ.). Τότε μόλις ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς ὅ τι πρὸ πολλοῦ ὤφειλε νὰ πράξῃ, καὶ ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀννίβαν. Ἀλλὰ καὶ νέα ἀναβολὴ ἐπῆλθε, τῶν πρέσβεων ἐκείνων συλληφθέντων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ μόλις μετὰ τὴν ἀποστολὴν νέας πρεσβείας κατωρθώθη τῷ 215 π. Χ. ἡ συνομολόγησις συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀννίβου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Φίλιππος ἔδειξεν ἐλάχιστον θάρρος καὶ μεγάλην βραδύτητα περὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, περιοριζομένην ἀκόμη μόνον μέχρις Ἰλλυρίας καὶ Κερκύρας. Ἠργοπόρει δὲ καὶ ἐπτοεῖτο πρὸς πᾶσαν ἐπερχομένην ἀντίδρασιν τῶν Ῥωμαίων, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀνέπτυσσον θαυμασίαν δύναμιν ἀντιστάσεως πρὸς τὸν νικηφόρον Καρχηδόνιον, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ ἀντέπραττον εἰς τὸν Φίλιππον καὶ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἐκίνουν ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων.

Ἡ παλιμβουλία καὶ τὸ διστακτικὸν τοῦ Φιλίππου, ἡ ἀσύνετος αὐτοῦ καὶ μέχρις ὠμότητος προβαίνουσα πολιτεία κατέστησεν αὐτὸν μισητὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες πλὴν ἄλλων αὐτοῦ παραπτωμάτων εἶχον πρόσφατον τὴν ἀνάμνησιν τῶν δύο σκληροτάτων αὐτοῦ πράξεων, τῆς ἐναντίον τῆς Μεσσήνης ἐπιθέσεως καὶ τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ Ἀράτου. Θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων νὰ καταλάβῃ τὴν Ἰθώμην καθ' ὃν τρόπον κατεῖχε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἐν πλήρει πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἰρήνῃ ἐνέβαλε τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν τῆς Μεσσήνης, καὶ προεκάλεσε στάσιν, ἥτις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ ἐπιτεθῇ δὶς ἐναντίον τῆς Ἰθώμης. Καὶ ἀπέτυχε μέν, ἀπολέσας ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐπιθέσεων αὐτοῦ καὶ τὸν κακὸν σύμβουλον τῆς ἀδικίας Δημήτριον τὸν Φάριον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισεν αὐτὸν νὰ πορθήσῃ ἀνηλεῶς τὴν ὕπαιθρον χώραν τῆς Μεσσήνης. Ὅτε δὲ ὁ Ἄρατος ἠγανάκτησε διὰ τὰς τοιαύτας ἀδικίας τοῦ Φιλίππου, ὅςτις καὶ αὐτὸν τὸν οἶκον τοῦ γηραιοῦ φίλου εἶχε καταισχύνει, ἀπατήσας τὴν νύμφην αὐτοῦ, καὶ ἀπεστράφη ἀπὸ τοῦ βασιλέως δυςηρεστημένος, δηλητήριον ἐκ τῶν βραδέως ἐνεργούντων, δοθὲν κατὰ μυστικὴν ἐντολὴν τοῦ Φιλίππου εἰς τὸν πρεσβύτην, ἔπεισε τὸν διὰ βίου στρατηγὸν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας θνήσκοντα (213 π. Χ.) περὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς, ἥτις εἶχεν ἀποσκληρύνει ἐντὸς ἐτῶν ὀλίγων τὴν ψυχὴν τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου, ὅςτις μειράκιον εἶχε σύρει τὴν Ἑλλάδα εὔελπιν πρὸ τῶν ποδῶν του.

Αἱ τοιαῦται τοῦ Φιλίππου ἀδικίαι καὶ ἀπρονοησίαι ἀνερρίπισαν τὸ παλαιὸν πρὸς τοὺς Μακεδόνας μῖσος τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ μόνον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ κοινοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἐξέλειπεν ἑκάστοτε. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπωφελήθησαν ἐπιτηδείως ἐκ τῆς τοιαύτης ἐν Ἑλλάδι κινήσεως, ὅπως, ταράξαντες τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ἑλλήνων εἰρήνην, ἀπασχολήσωσι τὸν βασιλέα μᾶλλον δι' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἢ διὰ πλήθους ἰδίων δυνάμεων καὶ ματαιώσωσι τὴν ὁπωςδήποτε ἐπικίνδυνον εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασίν του. Οὕτω δέ, τῶν περιστάσεων μεταβληθεισῶν ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου, ἀντὶ νὰ πολεμήσῃ οὗτος ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ὑπὲρ κατακτήσεως αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ ὑπῆρξε τὸ ὄνειρόν του, εὑρέθη ἠναγκασμένος νἀντεπεξέλθῃ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐν Ἑλλάδι, συμπράττοντας κατ' αὐτοῦ μεθ' Ἑλλήνων.

γ'

Ὁ πρῶτος μακεδονικὸς πόλεμος.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ 211 π. Χ. ῥωμαϊκὸς στόλος ἠγκυροβόλησε κατὰ τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας, ὁ δὲ ναύαρχος Αἰμίλιος Λαιβῖνος, παρουσιασθεὶς εἰς τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν, εὐκόλως ἠδυνήθη νὰ πείσῃ αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων. Κατὰ δὲ τὴν ὁμολογηθεῖσαν συνθήκην Αἰτωλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι ἔμελλον νὰ συμπράξωσι κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι πᾶσα μὲν γῆ κατακτωμένη ἔμελλε νἀνήκῃ εἰς τοὺς Αἰτωλούς, οἱ δ' αἰχμάλωτοι καὶ τὰ λάφυρα εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Εἰς οὐδέτερον δὲ τῶν συμβαλλομένων ἐπετρέπετο νὰ συνάψῃ χωριστὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εἰρήνην.

Εἰς δὲ τοὺς πρώτους τῶν Ῥωμαίων συμμάχους προςῆλθον μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἰλλυριοὶ Σκερδιλαΐδας καὶ Πλευρᾶτος, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ φίλοι τῶν Αἰτωλῶν Ἠλεῖοι καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου παθόντες Μεσσήνιοι. Ἀλλ' ἀναγκαιοτάτη ἦτο εἰς τοὺς συμμάχους μάλιστα ἡ συνέργεια τῆς Σπάρτης, τῆς φυσικῆς ἀντιπάλου τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες, ὡς εἰκός, ἔμελλον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ Φιλίππου. Ἐβασίλευε δὲ τότε τῆς Σπάρτης μετὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν τοῦ Ἀγησιπόλιδος καὶ τοῦ τοῦτον ἐξώσαντος Λυκούργου ὁ ἀνήλικος τούτου υἱὸς Πέλοψ. Ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν εἶχε τὴν πᾶσαν δύναμιν ὁ τούτου ἐπίτροπος, ὁ νεαρὸς καὶ τολμηρὸς Μαχανίδας, ὅςτις καὶ κατώρθωσε νὰ ὑποσκελίσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἐπιτροπευόμενον καὶ νὰ ἄρχῃ δεσποτικῶς ὡς τύραννος, ἐπὶ μισθίων δορυφόρων στηρίζων τὴν ἀρχήν του ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ πόλει, ἥτις εἶχεν ἄλλοτε ὡς πρόγραμμα τὴν κατάλυσιν τῶν τυραννίδων. Οἱ περὶ τοῦτον λοιπὸν τὸν Μαχανίδαν δὲν ἐδίστασαν νὰ προςαγάγωσι τὴν Σπάρτην εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων παρ' ὅλας τὰς ἀντιδράσεις τῶν Ἀκαρνάνων καὶ τὴν συγκινητικὴν ἀγόρευσιν τοῦ ἀρχιπρεσβευτοῦ αὐτῶν, ὑπεραπολογουμένου τῶν Μακεδόνων καὶ παροτρύνοντος τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λεωνίδου νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος δὲν ἔμεινεν ἄνευ συμμάχων. Ἐτάχθησαν δὲ μετ' αὐτοῦ πλὴν τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἀκαρνάνων οἱ Ἠπειρῶται, οἱ Θεσσαλοί, οἱ Βοιωτοί. Οὐδὲ περιωρίσθη ὁ κύκλος τῶν συμμαχιῶν εἰς τὴν ἐντεῦθεν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικὰ βασίλεια διεσπάσθησαν εἰς φίλους καὶ ἐχθροὺς τῶν Μακεδόνων. Καὶ τ

μὲν Φιλίππου σύμμαχοι ἐκηρύχθησαν ὁ βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας Προυσίας καὶ ὁ τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ Μέγας, τῶν δὲ Ῥωμαίων οἱ βασιλεῖς τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ Ῥόδος.

Μέγιστον λοιπὸν μέρος τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου ἐφαίνετο διῃρημένον εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, καὶ φοβερὰ ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἡ σύγκρουσις, ἂν ὁ ἀγὼν ἐγίνετο γενικός. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συνέβη ἐπὶ τοῦ παρόντος, περιωρίσθη δὲ ὁ πόλεμος μᾶλλον ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν, οὐδὲ συνέστησαν αἱ συμμαχίαι ἃς ἐξεθέσαμεν ἅπασαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, οὕτως ὥςτε καὶ δὲν ἔλαβον μέρος ἐνεργὸν εἰς τὸν ἀγῶνα πᾶσαι αἱ προεκτεθεῖσαι δυνάμεις.

Ἤδη πρὶν ἢ προςέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων ἡ Σπάρτη εἶχον ἀρχίσει αἱ ἐχθροπραξίαι. Αἰτωλοὶ μετὰ Ῥωμαίων κατέλαβον τοὺς ἐν Ἀκαρνανίᾳ Οἰνιάδας (211 π. Χ.) καὶ τὴν ἐν Φωκίδι Ἀντίκυραν (210 π. Χ.), ὧν ἡ γῆ παρεδόθη κατὰ τὰς συνθήκας εἰς τοὺς Αἰτωλούς. Ὁ πόλεμος ὑπῆρξε μακρὸς καὶ ἐπίμονος, ἀλλ' ἀμφίρροπος, καὶ ἔχει ἐν συνόλῳ πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸν συμμαχικόν, ὡς ἐκεῖνος συνιστάμενος ἐκ καταλήψεων πόλεων καὶ ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν μᾶλλον ἢ ἔχων νὰ ἐπιδείξῃ κρισίμους ἐκ τοῦ συστάδην μάχας. Ὁ Φίλιππος καὶ οἱ Ἀχαιοὶ εὑρίσκονται συνήθως ἐν ἀμύνῃ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὁτὲ μὲν σπεύδει εἰς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀκαρνάνων, προςβαλλομένων ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁτὲ δὲ ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῆς Λοκρίδος καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἄλλοτε δ' ἀναγκάζεται νἀποκρούσῃ τὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰςβολὰς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Θρᾳκῶν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡνωμένος στόλος Ῥωμαίων καὶ Περγαμηνῶν προςβάλλει τὰς ἀνατολικὰς τῆς Ἑλλάδος παραλίας καὶ ἀποβιβάζει στρατιὰν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Ἡ δὲ πολλαπλῆ αὕτη ἐπίθεσις παραλύει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Φίλιππον, παρακωλυόμενον μεγάλως εἰς τὰς κινήσεις του ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως στόλου. Καὶ κατορθόνει μὲν παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Φίλιππος καὶ παρὰ τὴν Λαμίαν νὰ νικήσῃ καὶ εἰς τὸ Θέρμον πάλιν νὰ εἰςελάσῃ, ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὗται εἶνε μικραί, παραβαλλόμεναι πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατάληψιν τῆς Ἀντικύρας, τοῦ εὐβοϊκοῦ Ὠρεοῦ, τῆς ἀχαϊκῆς Δύμης καὶ τῆς Αἰγίνης. Οὐδὲ κατελήφθησαν μόνον αἱ πόλεις αὗται, ἀλλ' ἡ μὲν Αἴγινα παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὸν Ἄτταλον ἀντὶ τριάκοντα ταλάντων, πρὸς δὲ τὰς ἄλλας πόλεις [illegible]θησαν σκληρότατα οἱ Ῥωμαῖοι νικηταί, πωλήσαντες τοὺς

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε τὸ τέταρτ

π. Χ.) ἐπελθὸν ἐπήνεγκε τροπὴν λίαν εὐνοϊκὴν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς Ἀχαιούς. Καὶ ἡ μὲν παρασκευὴ ἑκατὸν μεγάλων πολεμικῶν πλοίων, ἅτινα μόλις τῷ 208 π. Χ. ἤρχισε νὰ ναυπηγῇ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπιδράσασα εἰς τὴν τροπὴν ταύτην τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ Φιλίππου ἡ ἀπὸ τοῦ 207 π. Χ. ἐπελθοῦσα ἀποχὴ τοῦ Ἀττάλου ἀπὸ τοῦ πολέμου ἕνεκα τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου κράτους ἀγῶνός του πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν. Πλὴν ἀλλ' ἰδίως ἐβελτιώθη ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ ἕνεκα τῆς νέας ζωῆς ἣν ἐνεφύσησεν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ὁ νέος αὐτῆς στρατηγὸς Φιλοποίμην.

Φιλοποίμην ὁ υἱὸς τοῦ Κραύγιδος εἶχε γεννηθῇ ἐν Μεγαλοπόλει τῷ 253 π. Χ., καὶ διῆλθε τὴν νεότητα ἐν μέσῳ φιλοσοφικῶν καὶ πολεμικῶν μελετῶν, αἵτινες ἐπέρρωσαν τὸν ἔμφυτον αὐτοῦ στρατιωτικὸν χαρακτῆρα. Αἱ δὲ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας ἐξακολουθοῦσαι παντοειδεῖς ἀσκήσεις ἐκράτυνον τὸ ἀρρενωπὸν αὐτοῦ σῶμα. Ἤδη δ' ἐν τῷ κλεομενικῷ πολέμῳ εἴδομεν τὸν Φιλοποίμενα γενναίως πολεμήσαντα κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐναντίον τῆς Μεγαλοπόλεως ἐπιδρομήν· ἐν δὲ τῇ περὶ τὴν Σελλασίαν μάχῃ ἠνδραγάθησεν ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἱππέων, οὐκ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν ἧτταν τῶν Σπαρτιατῶν. Εἰς μάτην Ἀντίγονος ὁ Δώσων, θαυμάσας τὸν ἄνδρα, ἠθέλησε νὰ προςλάβῃ αὐτὸν ὡς κόσμημα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Ὁ Φιλοποίμην προετίμησε τῆς ὑπὸ τὸν Μακεδόνα χρυσῆς δουλείας τὸν ἐλεύθερον τοῦ στρατιώτου βίον, καί, παραλαβὼν μισθοφόρους, ἔσπευσεν εἰς τὴν Κρήτην, ἣν ἐσπάρασσε τῶν πόλεων ἡ διχοστασία, ὑποτρεφομένη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπάλων συμμαχιῶν. Ταχθεὶς δὲ ὑπὲρ τῶν Γορτυνίων κατὰ τῶν Κνωσίων, τῶν συμμάχων τῶν Αἰτωλῶν, μετέσχεν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη τοῦ ἐμφυλίου ἀγῶνος, ἕως οἱ Κρῆτες ὁμονοήσαντες ἀνέθηκαν τῷ 216 π. Χ. εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ἡγεμονίαν τῆς νήσου. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον πιθανῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀράτου, ἐξελέχθη διὰ τὴν ἤδη κτηθεῖσαν στρατηγικὴν φήμην τῷ 210 π. Χ. ἵππαρχος τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, τῷ δὲ 208 π. Χ. στρατηγός, ἀφ' οὗ ἀπέδειξεν ἐν τῷ μεταξὺ διὰ τῆς ταχείας καὶ συνετῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτι ἦτο ἄξιος τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς τῆς συμπολιτείας. Καὶ ἀληθῶς ὁ Φιλοποίμην ἀνέπτυξεν ὡς στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ἔκτακτον δραστηριότητα, ἐμπνεύσας ἐντὸς ὀλίγων μόνον μηνῶν νέαν ζωὴν εἰς τὴν συμπολιτείαν. Καὶ διὰ μὲν βλέμματος πολιτικωτάτου ἀνε-

γνώρισεν εὐκόλως ποῦ ἐνέκειτο ἡ ἀσθένεια αὐτῆς, διὰ δὲ τῆς ἀκαταπονήτου αὐτοῦ ἐνεργείας, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃν ἐνέπνεεν εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας, τῆς εὐγενείας τοῦ πατρόθεν εὐπατρίδου, δι' ἧς ἔπειθε τοὺς εὐγενεῖς ἀστούς, καὶ τοῦ ἁπλοῦ ἤθους, δι' οὗ εἷλκυε τοὺς ἀγρότας, κατέστησε τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν ἀντὶ σκιᾶς ἀληθῆ δύναμιν. Ὑπῆρξαν δὲ οἱ νεωτερισμοὶ τοῦ Φιλοποίμενος κυρίως δύο, ἡ εἰς τὸν στρατὸν τῆς συμμαχίας κατάταξις τῶν πολιτῶν, ἐν ᾧ ἐπ' ἐσχάτων ἡ συμπολιτεία ἐμάχετο πρὸ πάντων διὰ μισθοφόρων, καὶ ἡ εἰςαγωγὴ τοῦ μακεδονικοῦ ὁπλισμοῦ, ὅςτις καθίστανε τοὺς ὀρεινοὺς τῆς Πελοποννήσου ἰσοπάλους πρὸς τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόνων.

Ἡ πρώτη δ' ἐκδήλωσις τοῦ νέου πνεύματος τοῦ διὰ τοῦ Φιλοποίμενος εἰςαχθέντος εἰς τὸν ἀχαϊκὸν στρατὸν ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐπιφανής, διατρανωθεῖσα διὰ τῆς περὶ τῆς Μαντίνειαν τελείας ἥττης τοῦ Μαχανίδου. Ἤδη ἱκανὸν χρόνον ὁ τύραννος τῆς Σπάρτης ὡς σύμμαχος τῶν Αἰτωλῶν εἶχε βλάψει οὐκ ὀλίγον τοὺς Ἀχαιοὺς μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν μισθοφόρων του, καταλαβὼν καὶ αὐτὴν τὴν Τεγέαν καὶ ἤδη πορθῶν τὴν περίχωρον αὐτῆς τῆς Μαντινείας. Ἀλλ' ὁ Φιλοποίμην, ἀντεπεξελθὼν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸ θέρος τοῦ 207 π. Χ., ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Μαχανίδας ἔπεσε διὰ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Φιλοποίμενος ἐν τῇ φοβερᾷ μάχῃ, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν μὲν τετρακιςχίλιοι ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ τυράννου, πολλῷ δὲ πλείονες ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες, σώσαντες τὴν Μαντίνειαν, ἀνέκτησαν μὲν παραυτα τὴν Τεγέαν, ἐδῄωσαν δὲ τὴν Λακωνικήν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν ἔτει 207 π. Χ. τροπὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ. Οἱ Αἰτωλοὶ ἐφαίνοντο ἀποτεθαρρυμένοι ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου, ὅςτις οὐ μόνον εἶχε στερήσει αὐτοὺς μέρους τῶν κτήσεών των, ἀλλὰ καὶ εἶχεν ἐπιφέρει εἰς τὴν χώραν αὐτῶν μεγάλας οἰκονομικὰς ἀνωμαλίας. Καὶ οἱ λοιποὶ δ' Ἕλληνες ἐνόησαν τὴν ζημίαν τὴν ἐπερχομένην ἐκ τῆς ἐμφυλίου ταύτης πάλης εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις διεσπάρασσε μὲν ἑαυτήν, παρεσκεύαζε δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ῥώμης. Καὶ ἀπόπειραι μὲν πρὸς συμφιλίωσιν τῶν διαμαχομένων εἶχον γείνει ἤδη πρότερον, ἀλλ' εἶχον ἀποτύχει, ναυαγήσασαι κυρίως ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθήκης τῶν Αἰτωλῶν, ἥτις ὑπεχρέονεν αὐτοὺς νὰ μὴ συνομολογήσωσι χωριστὴν [illegible] -' ὀλίγον ἤρχισαν αἰσθανόμενοι οἱ Αἰτωλοί, ὅτι ὁ [illegible] οὐ παντὸς ἄλλου ὠφέλει τοὺς Ῥωμαίους,

νον μέσων ὑπεστηρίζετο, κυρίως δ' ἐπεβάρυνε τὴν αἰτωλικὴν συμμαχίαν, καὶ δὲν ὤκνησαν νὰ πεισθῶσι τέλος εἰς τὰς ἐπαναληφθείσας περὶ συνδιαλλαγῆς ἐνεργείας τῶν πρέσβεων τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Ῥοδίων, τῶν Βυζαντίων, τῶν Χίων, τῶν Μυτιληναίων. Τῶν δὲ Ῥωμαίων μὴ δυνηθέντων νὰ μετατρέψωσι τὰς διαθέσεις ταύτας, συνωμολογήθη τῷ 206 π. Χ. μεταξὺ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ χωριστὴ εἰρήνη. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη, ἥτις δὲν εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀκόμη τοῦ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀγῶνος, δὲν ἐτόλμησε νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐπὶ τῇ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν παραβάσει τῶν συνθηκῶν. Φοβουμένη δὲ μὴ ὁ Φίλιππος ἀποφασίσῃ τυχὸν τέλος μετὰ τὴν ἀπαλλαγήν του ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πολέμου τὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν διάβασιν, ἐθεώρησε συνετὸν νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτόν. Ἀπέληξαν δ' αὗται, τελευτῶντος τοῦ 205 π. Χ., εἰς εἰρήνην, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ἡ πρὸ τοῦ πολέμου θέσις τῶν πραγμάτων, μόνης τῆς ἀσημάντου ἠπειρωτικῆς χώρας τῶν Ἀτιντάνων ἐπιστραφείσης εἰς τὸν Φίλιππον.

δ'

Τὰ ἔτη τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνης.

Ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος, ἀποδεχομένη καὶ ἐπικυροῦσα τὴν ἐν Φοινίκῃ τῆς Ἠπείρου μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁμολογηθεῖσαν συνθήκην, δὲν ἠδύνατο νὰ λανθάνηται περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς. Ἦτο προφανές, ὅτι τοιαύτη συνθήκη, ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ Ῥώμη, θέλουσα νἀπαλλαγῇ τοῦ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀγῶνος, δὲν ἦτο ἀληθὴς εἰρήνη μετὰ τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ μόνον ἁπλῆ ἀνακωχὴ μέχρι τῆς ἥττης τῶν Καρχηδονίων.

Ὁ Φίλιππος ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ τὴν θέσιν ταύτην τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ἐνεργήσῃ προσηκόντως· ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐφάνη ἐθελοτυφλῶν. Ἡ Ῥώμη εἶχεν ἤδη πατήσει τὸν πόδα ἔν τε τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ποτε, ὅτι ἔμελλεν ἤδη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ; Ἡ δὲ πρόσφατος ἐνέργεια τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες δὲν ὤκνησαν νἀναμιχθῶσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν πόλεμον καὶ νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐν ᾧ βαρὺς ἀκόμη ἐπίεζεν αὐτοὺς ὁ καρχηδονικὸς πόλεμος, δὲν ἐδείκνυε σαφῶς ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶνε χάριν τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος ἡ μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῶν ἐν Φοινίκῃ συνθηκῶν πολιτεία τοῦ

Φιλίππου; Φανερὸν εἶνε, ὅτι, ἐκλειπόντων ἐκ τοῦ μέσου τῶν Καρχηδονίων, ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ ἀναποφεύκτως δεινὴ σύγκρουσις μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς Δύσεως, καὶ ὅτι καθῆκον ἅμα καὶ συμφέρον τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ φροντίσῃ περὶ συνενώσεως τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ βασιλειῶν καὶ ἀντιτάξεως αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην.

Καὶ ὅμως ὁ Φίλιππος, ἀντὶ νἀσχοληθῇ κατὰ τὰ ἔτη τῆς μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνης εἰς τοιαύτην τινὰ ἕνωσιν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, τοὺς μὲν Ἕλληνας τῆς ἐντεῦθεν Ἑλλάδος ἀπεψύχρανε καὶ δυςηρέστησε διὰ παντὸς τρόπου, φερόμενος μᾶλλον ὡς πολέμιος ἢ ὡς φίλος, ἐκήρυξε δὲ τὸν πόλεμον πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Φιλοπάτορος Πτολεμαῖον Ε' τὸν Ἐπιφανῆ, συμμαχήσας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου. Οὕτω δὲ ὁ καθόλου ἑλληνικὸς κόσμος περιῆλθεν εἰς νέαν ἀναστάτωσιν καὶ νέαν διάσπασιν. Καὶ οἱ μὲν τέως σύμμαχοι τοῦ Φιλίππου, οἱ Ἀχαιοί, εἶδον τὸν ἀσύνετον βασιλέα τῶν Μακεδόνων ἀποπειρώμενον νἀπαλλαγῇ διὰ δολοφονίας τοῦ ἀνδρός, εἰς ὃν ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ὤφειλε τὴν νέαν ἀκμήν της, τοῦ Φιλοποίμενος. Περιστάντες δ' οἱ Ἀχαιοὶ εἰς ψυχρότητα πρὸς τὸν Φίλιππον, εὑρίσκοντο μόνοι ἐν τῷ νέῳ ἀγῶνι ὃν ἀνέλαβον πρὸς τὸν ἐν Σπάρτῃ διάδοχον τοῦ Μαχανίδου, τὸν ὠμὸν τύραννον Νάβιν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος διὰ τῆς διαγωγῆς του ἀπεξενοῦτο τῶν ἐν Ἑλλάδι συμπαθειῶν, διὰ τοῦ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πολέμου διεχώριζεν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, καὶ ἐπέσυρε κατὰ τῆς Μακεδονίας νέους ἐχθρούς, παρέχων ἀνελπίστους συμμάχους εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ ὑπέταξε μὲν τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Φίλιππος διὰ τοῦ Αἰτωλοῦ ναυάρχου του Δικαιάρχου τὰς εἰς τὸν Πτολεμαῖον ἀνηκούσας Κυκλάδας· ἀλλ' ἔπειτα ἡ ἐν ἔτει 201 π. Χ. ἅλωσις τῆς ἐν τῇ θρᾳκικῇ χερσονήσῳ Λυσιμαχείας, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὴν αἰτωλικὴν συμπολιτείαν, καὶ τῆς Περίνθου, ἥτις ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου, κατέδειξεν, ὅτι ὁ Φίλιππος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, οὐδενὸς ἐφείδετο, ἠφρόντιστει δὲ καὶ αὐτῶν τῶν συμμάχων. Καὶ οἱ μὲν Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κινηθῶσι κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ ὠμότητες τοῦ Φιλίππου πρὸς τὰς κυριευθείσας πόλεις καὶ ὁ κίνδυνος τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξήγειραν τὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀντίδρασιν τοῦ Περγάμου καὶ τῆς Ῥόδου, τῆς Χίου καὶ τ[illegible]
οἱ Μακεδόνες εἶχον καταλάβει τὴν Σάμον κ[illegible]
συνηνωμένος στόλος τῶν πολεμίων ἐν[illegible]

ταύτην τὴν νῆσον. Ἀλλ' ὁ μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἄμεσος θάνατος τοῦ γενναίου τῶν συμμάχων ναυάρχου Θεοφιλίσκου κατέστησε καὶ πάλιν δυνατὴν τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Φιλίππου. Νικήσας τὸν ῥοδιακὸν στόλον πλησίον τῆς Λάδης, ἔγεινε μὲν κύριος τῆς Χίου καὶ τῆς Μιλήτου, προήλασε δὲ μέχρι τοῦ Περγάμου, πορθῶν τὴν χώραν, καὶ κατέλαβε μέρος τῆς ῥοδιακῆς Περαίας καὶ τῆς Καρίας. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ στόλος τῶν Ῥοδίων, ἑνωθεὶς καὶ πάλιν μετὰ τοῦ τῶν Περγαμηνῶν, ἔγεινεν οὕτως ἰσχυρός, ὥςτε ὁ Φίλιππος δὲν ἠδύνατο πλέον νἀντισταθῇ εἰς τοὺς συμμάχους ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον. Ἡ δ' ἐπικράτησις τῶν πολεμίων ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥςτε ἦλθε στιγμή, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἐφοβήθη μὴ ἀποβῇ εἰς αὐτὸν ἀδύνατος ἡ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπιστροφὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν, παρακωλυομένη ὑπὸ τῶν θαλασσοκρατούντων συμμάχων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ βασίλειόν του, καί, καταλιπὼν ἐν τῇ Αἰολίδι καὶ τῇ Καρίᾳ φρουράς, κατώρθωσε νὰ διαλάθῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὶν ἐπέλθῃ ὁ χειμὼν τοῦ 201 π. Χ.

Τὸν Φίλιππον δὲν ἐξηνάγκαζε πρὸς ἐπιστροφὴν μόνον ἡ θαλασσοκρατία τῶν κατ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνησπισμένων συμμάχων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ σοβαρὰ τροπὴ τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Δύσει. Ὁ μακρὸς καρχηδονικὸς πόλεμος, καθ' ὃν τοσαῦτα εἶχον ὑποστῆ τραύματα οἱ Ῥωμαῖοι, εἶχεν ἀπολήξει τέλος τὸ ἔαρ τοῦ 202 π. Χ. διὰ τῆς λαμπρᾶς ἐν Ζάμᾳ τῆς Ἀφρικῆς νίκῃ εἰς περιφανῆ θρίαμβον τῆς Ῥώμης. Ἡ δὲ ἡττημένη καὶ τεταπεινωμένη Καρχηδὼν εὑρέθη τὸ ἐπόμενον ἔτος ἠναγκασμένη νἀποδεχθῇ τοὺς ὑπὸ τῶν νικητῶν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἐπιβληθέντας ὅρους. Ἡ Ῥώμη ἀνέπνεεν ἤδη, καὶ ἠδύνατο νὰ τρέψῃ τὴν προςοχήν της εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, ἐξ ἧς ἤρχοντο ἤδη ἐπικλήσεις βοηθείας καὶ πρεσβεῖαι παρὰ τῶν φίλων τῶν Ῥωμαίων, τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Πτολεμαίου, τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ Ἀττάλου. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη παρ' ὅλον τὸ πρὸς τοὺς πρεσβευομένους ἐπιδεικνυόμενον ἐνδιαφέρον ἐδίσταζεν ἀκόμη νὰ προβῇ εἰς φανερὰν ῥῆξιν τῶν πρὸς τὸν Φίλιππον συνθηκῶν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Φίλιππος, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων, οἵτινες εἶχον ἀφορμὰς δυςαρεσκείας ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ δῃώσωσι μετὰ στρατιᾶς μακεδονικῆς τὴν Ἀττικήν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὄντες ἤδη ἀπὸ τοῦ 209 π. Χ. σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, ἀπέστειλαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ εἰς αὐτοὺς γενομένη ὑποδοχὴ ἐδείκνυεν, ὅτι οἱ Ῥω-

μαῖοι ἐξῳκειοῦντο ὁσημέραι περισσότερον πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς προσεχοῦς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐδεινώθησαν τὰ πράγματα, ὅτε, ἐπαναληφθέντος τοῦ κατὰ τὸ Αἰγαῖον πολέμου, οἱ μὲν Ῥόδιοι ἀφήρεσαν καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Μακεδόνων τὰς πλείστας τῶν Κυκλάδων, ὁ δὲ Φίλιππος ἔπεμψε μὲν στόλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, αὐτὸς δ' ἐπετέθη κατὰ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Θρᾴκης, ὧν αἱ πλεῖσται ἀνεγνώριζον τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο πρὸ τῆς Ἀβύδου, πολιορκῶν τὴν ἐπὶ μακρὸν σθεναρῶς ἀνθισταμένην πόλιν, πρέσβυς τῶν Ῥωμαίων, ἀφιχθεὶς πρὸς αὐτὸν, ἀπήτησε τὴν παῦσιν τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Αἰγύπτου πολέμου, τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀφαιρεθέντων χωρίων καὶ διαιτησίαν περὶ τῶν εἰς τὸν Ἄτταλον καὶ τοὺς Ῥοδίους ἀδικημάτων. Μόνον ἐπὶ τοιούτοις ὅροις, προσέθηκεν ὁ πρεσβευτὴς, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰρήνη, πᾶσα δὲ ἄρνησις θὰ ἐπέφερε τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἀπήντησεν ὑπερηφάνως καὶ ἀπειλητικῶς· οἱονεὶ δὲ περιφρονῶν τοὺς Ῥωμαίους ἐξηκολούθησε τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀβυδηνῶν, ὧν ἡ τιμωρία ὑπῆρξε σκληρὰ μετὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἅλωσιν τῆς πόλεως.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Ε'

Διὰ τὴν Ῥώμην δὲν ὑπῆρχε πλέον οὔτε καιρὸς ὀπισθοχωρήσεως οὔτε δικαιολογία. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς, ὅστις τὴν ὑστεραίαν τοῦ θριάμβου τοῦ Σκιπίωνος ἀπέρριπτε τὴν πρότασιν τοῦ ὑπάτου περὶ κηρύξεως τοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμου, ἤκουε τώρα πλέον τὸν αὐτὸν ὕπατον Σουλπίκιον ἐπισείοντα τὸ φάσμα τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν διαβάσεως τοῦ Φιλίππου καὶ προτρέποντα τοὺς Ῥωμαίους νὰ προλάβωσιν αὐτὸν, μεταφέροντες τὸν πόλεμον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Αἱ λέξεις δι' ὧν ὁ Σουλπίκιος ἐπεράτωσε τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λόγον του «ἀρκεῖ ὅτι εἴδομεν ἅπαξ τὸν Ἀννίβαν ἐν ταῖς ἑστίαις ἡμῶν» δὲν ἠδύναντο νἀποτύχωσι τοῦ σκοπουμένου, καὶ ὁ πόλεμος ἐψηφίσθη ὁμοθυμαδόν.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Φίλιππος, ἐπιστρέφων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀβύδου εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου τὸ φθινόπωρον τοῦ 200 π. Χ., ἔμαθε καθ' ὁδὸν, ὅτι ὁ ὕπατος τῶν Ῥωμαίων Σουλπίκιος εἶχε διαπλεύσει τὸν Ἀδρίαν, ὅπως ἐπέλθῃ κατ' αὐτοῦ.

ε΄

Ὁ δεύτερος μακεδονικὸς πόλεμος.

Σκοπὸς τοῦ νέου πρὸς τοὺς Μακεδόνας πολέμου τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἡ διάσπασις τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς ἐκνικήσεως τῆς κυριωτάτης καὶ ἐπιφοβωτάτης τῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνικῶν δυνάμεων, τῆς Μακεδονίας. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου ἔπρεπεν οἱ Ῥωμαῖοι νἀπομονώσωσιν, εἰ δυνατὸν, τὸν Φίλιππον. Πρὸς τοῦτο δ' ἐπωφελήθησαν ἐπιτηδείως ἐκ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἐπικρατούσης ἐν Ἑλλάδι δυςαρεσκείας. Οἱ στιβαροὶ παρὰ τὸν Τίβεριν ἄνδρες, ἐξέχοντες ἐν τῇ διπλωματικῇ ἐμπειρίᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ πολεμικῇ τέχνῃ, ἐφρόνουν, ὅτι δύνανται νὰ κατορθώσωσιν ὄχι ὀλιγώτερα διὰ τῆς ἐπιτηδείας χρήσεως τῶν περιστάσεων ἢ διὰ τῶν ὅπλων. Ἐπὶ τοιούτου δὲ ὑπολογισμοῦ ἐβασίζετο τὸ πρόγραμμα τοῦ πολέμου, ὅςτις πρόσχημα εἶχε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων. Δυστυχῶς ἔμελλε νὰ εἶνε ἡ ὑστάτη φορὰ, καθ' ἣν ἐγίνετο χρῆσις τῆς ὡραίας ἐκείνης λέξεως, ἥτις εἶχε τοσάκις χρησιμεύσει κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα εἰς σκοποὺς δυναστικοὺς, καὶ ἡ πρώτη, καθ' ἣν μετεχειρίζετο αὐτὴν λαὸς ξένος, ὅςτις οὐδὲν ἐσκόπει ἐν τέλει ἄλλο ἢ τὴν ὑποδούλωσιν ἐκείνων, εἰς οὓς εὐηγγελίζετο τὴν ἐλευθερίαν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἀνάγκην τῆς συμπράξεως αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων. Κληθέντες εἰς βοήθειαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἠδύναντο νὰ εἶνε βέβαιοι περὶ τούτων. Ἀλλὰ μάταιαι ἀπέβησαν αἱ προςπάθειαι, ὅπως ἑλκύσωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Τοὺς Ἀχαιοὺς εἶχε μὲν μεγάλως ἐπιρρώσει ὁ Φιλοποίμην, τρὶς ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς, διὰ τῆς ὁσημέραι μεγαλειτέρας ἐνισχύσεως τῶν δημοκρατικῶν στοιχείων ἐν τῇ συμπολιτείᾳ· ἀλλ' ἀκριβῶς αὕτη ἡ ἐνέργεια τοῦ υἱοῦ τοῦ Κραύγιδος εἶχεν ἐπισύρει τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν ἀριστοκρατικῶν, καὶ ὁ Φιλοποίμην, ἀποτυχὼν κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ ἔτους 200 π. Χ., ὅτε ἐξελέχθη ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸς ὁ Κυκλιάδας, ἔσπευσε νὰ φύγῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Κρήτην καὶ νὰ μετάσχῃ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνανεωθέντων ἐμφυλίων ἀγώνων. Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος στρατηγὸς Κυκλιάδας, καίπερ ὢν φίλος τοῦ Φιλίππου, δὲν ἠδυνήθη νὰ πείσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ προςπελάσωσιν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, ὅςτις μάτην ἠγωνίσθη νὰ ἑλκύσῃ αὐτούς. Μείναντες δ' ἀκλόνητοι καὶ πρὸς τῶν Ῥωμαίων τὰς ἐνεργείας, διετήρησαν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδετερότητα πλήρη. Καὶ ἀπέτυχον μὲ

οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ἀλλ' ἐκέρδησαν τὴν φιλίαν τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Δαρδάνων καὶ τῶν Ἀθαμάνων, λαοῦ ἠπειρωτικοῦ οἰκοῦντος περὶ τὴν σημερινὴν χώραν τῶν Τζουμέρκων καὶ τὰ βορειότατα τῆς Αἰτωλίας. Οὕτως ὁ Φίλιππος μόνους συμμάχους εἶχε κατὰ τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος τοὺς Θεσσαλούς, Εὐβοεῖς, Λοκρούς, Φωκεῖς, τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ Βοιωτοὺς καί τινας τῶν Ἠπειρωτῶν.

Χαρακτηριστικὸν εἶνε, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατήρξαντο τοῦ ἀγῶνος διὰ μικρῶν μόνον στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἅτε προςδοκῶντες τὴν κατὰ τοῦ Φιλίππου βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων. Δύο μόνον ἦσαν οἱ λεγεῶνες, οὓς ἀπεβίβασε τὸ πρῶτον ὁ στόλος αὐτῶν μετὰ χιλίων ἱππέων ἐκ Νουμιδίας εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, μόλις δὲ κατόπιν, προχωροῦντος τοῦ πολέμου, ηὐξήθησαν αἱ δυνάμεις αὗται. Ἀλλὰ καὶ αἱ πολεμικαὶ πρόοδοι τῶν Ῥωμαίων ὑπῆρξαν τὸ κατ' ἀρχὰς βραδεῖαι. Ἐφ' ὅλους τοὺς πρώτους δεκαοκτὼ μῆνας, ἤτοι μέχρι τοῦ 198 π. Χ., μικρά τινα ἦσαν τὰ ὑπ' αὐτῶν κατορθωθέντα, ἐν οἷς κυριώτατα ἡ διὰ σταλείσης μοίρας τοῦ ἐν Κερκύρᾳ τὸ πρῶτον διαχειμάσαντος στόλου ὑπεράσπισις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, ὧν τὴν χώραν ματαίως ἐπόρθησε μετὰ μανίας ὁ Φίλιππος, ἡ προσωρινὴ κατάληψις τῆς Χαλκίδος, ἥτις ἦτο τὸ σπουδαιότατον ἐξ ἀνατολῶν ὁρμητήριον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καὶ ἡ ἅλωσις τοῦ εὐβοϊκοῦ Ὠρεοῦ καὶ τῆς Ἄνδρου. Ἄλλως δὲ οἱ μὲν σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἐπεχείρησαν διαφόρους εἰςβολὰς εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, εἰςέβαλον δὲ ὁρμητικώτεροι καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν μακεδονικὴν γῆν τὸ ἔαρ τοῦ 199 π. Χ. Καὶ προεχώρησαν μὲν μέχρι τῆς Λυγκηστίδος, ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν ὑπῆρξε μικρά, ὁ δὲ Φίλιππος ἠδυνήθη μέχρι τοῦ θέρους τοῦ αὐτοῦ ἔτους νἀναγκάσῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς ὑποχώρησιν καὶ ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἰλλυρικὴν Ἀπολλωνίαν.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Φίλιππος, ἀναθαρρήσας ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἀμύνης, ἐκινεῖτο ἤδη ζωηρότερον, ὅτε ὁ μὲν ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἐνισχύθη, τὸν δὲ Σουλπίκιον καὶ τὸν ἐν τῇ στρατηγίᾳ διάδοχον αὐτοῦ Πόπλιον Οὐίλλιον διεδέχθη ὁ ἀνήρ, ὅστις διὰ τῆς πολεμικῆς αὐτοῦ ἐμπειρίας καὶ τῆς διπλωματικῆς τέχνης ἔμελλε νἀναδειχθῇ ὁ ἥρως τούτου τοῦ πολέμου. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ νέος ὕπατος Τῖτος Κόϊντος Φλαμινῖνος, ὅστις, ἡλικιωθεὶς ἐν ταῖς πικραῖς ἡμέραις τοῦ δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου, ἔφερε μὲν ἐν ἑαυτῷ ὅλα τὰ στοιχεῖα Ῥωμαίου εὐτόλμου καὶ θαρσα-

λέου, ἀλλὰ μετεῖχε καὶ ἰδεώδους τινὸς ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν γῆν τῶν περικαλλῶν μνημείων καὶ τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων, ἐνθουσιασμοῦ χαρακτηρίζοντος τὴν νέαν ῥωμαϊκὴν γενεὰν, εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ ὕπατος, ὢν μόλις τριακονταέτης.

Ἡ ἄφιξις τοῦ Φλαμινίνου εἰς τὴν Ἰλλυρίαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 198 π. Χ., συμπίπτουσα πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ Φιλίππου ἀπὸ τῆς ἀναμενομένης, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ματαιωθείσης συμπράξεως Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων εὐλόγους ἀνησυχίας. Ἀντεπεξῆλθε λοιπὸν μετὰ στρατιᾶς ἀξιομάχου κατὰ τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου, καὶ συνηντήθη μετ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὰς στενοπορίας τοῦ ποταμοῦ Ἀῴου, τῆς σημερινῆς Βογιούσσας. Ἀλλ᾽ ἀδρανῆ ἔμειναν ἐκεῖ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας τἀντίπαλα στρατεύματα, ἀναμένοντα τὴν ἔκβασιν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, ἃς προέτεινε μὲν ὁ Φίλιππος, ἀπεδέχθη δὲ ὁ γλυκὺς Φλαμινῖνος. Ὅτε δὲ αὗται ἀπέτυχον, τοῦ Φιλίππου μὴ ἀποδεχομένου τὴν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγκατάλειψιν τῆς Θεσσαλίας, τὰ πράγματα ἤλλαξαν ὄψιν. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προςέλευσις τοῦ Ἠπειρώτου Χάροπος, ὅστις ὡδήγησε μέρος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ διὰ τῶν ἀτραπῶν τῶν ὀρέων, ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον νὰ ἐγκαταλίπῃ μετὰ μεγάλας ἀπωλείας τὴν παρὰ τὸν Ἀῷον ὀχυρὰν θέσιν του καὶ νὰ φύγῃ σπεύδων μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τῆς στρατιᾶς μέχρι τῶν θεσσαλικῶν Τεμπῶν.

Ἡ πρώτη αὕτη νίκη τοῦ Φλαμινίνου ἐπήνεγκε τὴν ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς συμμαχίας τελείαν ἀπόστασιν τῶν Ἠπειρωτῶν. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ οἱ Ἀθαμᾶνες καὶ Αἰτωλοὶ εἰςέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου ἔπειτα ἠκολούθησαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, ὑποτάσσοντες τὰς πόλεις πλὴν ὀλίγων ὀχυρῶν καὶ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ὑπερασπιζομένων, ἐν αἷς τὴν ἰσχυροτάτην ἀντίστασιν ἀντέτασσεν ἡ Ἄτραξ πλησίον τῆς Λαρίσης κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ ὁ Φλαμινῖνος, πεισθεὶς, ὅτι ἕνεκα τῆς προκεχωρημένης ὥρας τοῦ ἔτους ἔπρεπε νὰ ἀναβληθῇ διὰ τὸ ἐπιὸν ἡ εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰςβολὴ, καὶ, καταβὰς πρὸς νότον ὅπως διαχειμάσῃ, ἐξηνάγκαζε νὰ προςχωρήσωσιν εἰς αὐτὸν αἱ φωκικαὶ πόλεις πλὴν τῆς πιστῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας Ἐλατείας, ἥτις ἀνθίστατο ἀκόμη. Οὕτω βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου ὅλη σχεδὸν ἡ βορεία Ἑλλὰς πλὴν τῶν Ἀκαρνάνων καὶ τῶν Βοιωτῶν εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ᾽ ἐξηκολούθει ἀκόμη ἡ οὐδετερότης τῶν Ἀχαιῶν, οὐ μικρὰ παρέχουσα κωλύματα εἰς τοὺς

Ῥωμαίους, ὧν ὁ στόλος εὑρίσκετο ἤδη ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρεῶν, ἀπειλῶν τὴν Κόρινθον, ἥτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν Φίλιππον, κατεχομένη ὑπὸ φρουρᾶς μακεδονικῆς. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τέλους τοῦτο μὲν ἐπείσθη, τοῦτο δ' ἠναγκάσθη ἡ πλειονοψηφία τῶν εἰς ἔκτακτον συνέδριον ἐν Σικυῶνι συνελθόντων ἀντιπροσώπων τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας νὰ παραδεχθῇ τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συμμαχίαν μετὰ πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ μακρὰν συζήτησιν, ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐμηχανήθησαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοπουμένου ὁ τότε στρατηγῶν τῶν Ἀχαιῶν Ἀρίσταινος καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῷ δαμιουργοί.

Καὶ ἠδυνήθη μὲν ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς τοῦ Φιλίππου Φιλοκλῆς, διαβὰς ἐκ Χαλκίδος, νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου, νἀφαιρέσῃ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ Ἄργος ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίαι αὗται, ἃς ἀντεσήκονεν ἡ ἤδη ἐπελθοῦσα ἅλωσις τῆς Ἐλατείας ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, ἦσαν οὐδὲν παραβαλλόμεναι πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς περὶ τὸν Ῥωμαῖον ὕπατον συνασπιζομένης συμμαχίας, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίας, κατήρχετο μέχρι τῆς Λακωνικῆς, ἧς τὸν τύραννον Νάβιν δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ ἑλκύσῃ ὁ Φίλιππος διὰ τῆς εἰς αὐτὸν παραχωρήσεως τοῦ Ἄργους. Πλὴν δὲ τούτων ἐβοήθουν τοὺς Ῥωμαίους ὡς σύμμαχοι, συμπράττοντες διὰ τοῦ στόλου των, οἱ Ῥόδιοι καὶ οἱ Περγαμηνοί. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων πρὸς τοιοῦτον φοβερὸν συνασπισμὸν οὐδὲν εἶχε νἀντιτάξῃ ἄλλο πλὴν ἢ τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις, τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Ἀκαρνᾶνας καὶ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν ἠδύναντο νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτὸν τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τοῦ Φιλοκλέους εὐβοϊκὰ ὁρμητήρια.

Ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρισκόμενος ὁ Φίλιππος, ἐθεώρησε συμφέρον νὰ ἐπιληφθῇ νέων διαπραγματεύσεων, προτείνων ὅρους ἀπορριφθέντας ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ἥτις ἀπῄτει παρ' αὐτοῦ ῥητῶς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Δημητριάδος, τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Κορίνθου, τῶν τριῶν ἐκείνων ὀχυρῶν θέσεων, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αἱ κλεῖδες τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, ἐπελθόντος τοῦ ἔαρος τοῦ 197 π. Χ., εἶχε διαρρεύσει ὁ ἐνιαύσιος χρόνος τῆς ὑπατείας τοῦ Φλαμινίνου. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, βλέποντες τὴν παρ' αὐτοῦ εὐδόκιμον διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, ἔκριναν ἀσύμφορον τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὡς στρατηγοῦ, καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐντολὴν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν διαπραγματεύσεων νὰ συνεχίσῃ μέχρι τέλους τὸν ἀγῶνα.

Ἐν τῶν πρώτων κατορθωμάτων τοῦ Φλαμινίνου μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ ἐξ ἐνέδρας ἅλωσις τῶν Θηβῶν, ἥτις ἐπέσυρε κατ' ἀνάγκην τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους προσχώρησιν τῶν Βοιωτῶν. Καὶ ἐξηκολούθησαν μὲν τηροῦντες οἱ πλεῖστοι αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον πίστιν, ἀλλ' οὐχ ἧττον μέγα κέρδος τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἡ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Βοιωτίας ἐπελθοῦσα διάσπασις τῆς ἀμέσου ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἐν Χαλκίδι καὶ Κορίνθῳ μακεδονικῶν φρουρῶν.

Ἦτο προφανὲς, ὅτι μετὰ τοιαύτας ἐπιτυχίας οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο εἰς τὸν Φλαμινῖνον ἢ νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἔχων ἤδη τελείως ἀσφαλῆ τὰ νῶτα. Παρασκευασθεὶς λοιπὸν παρέλαβε τὴν ἐνισχυθεῖσαν ῥωμαϊκὴν στρατιὰν, ἀνερχομένην μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, Ἀθαμάνων καὶ Ἀπολλωνιατῶν συμμάχων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Νάβιδος ἀποσταλέντων Κρητῶν εἰς εἰκοσιὲξ περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ προέβη πρὸς βορρᾶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος συμφέρον εἶχε νὰ συναντήσῃ τὸν ἐχθρὸν μετὰ δυνάμεων ὡς πλείστων ὅσον τὸ δυνατὸν μακρὰν τῆς Μακεδονίας. Διὸ, αὐξήσας τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα διὰ γερόντων καὶ ἐφήβων καὶ ἀποτελέσας στρατιὰν ἰσάριθμον πρὸς τὴν τῶν Ῥωμαίων, εἰ καὶ κατωτέραν αὐτῆς κατὰ τὸ ἱππικὸν, εἰσῆλθε διὰ τῶν Τεμπῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Περὶ τὰς ἓξ ὥρας πρὸς νότον τῆς Λαρίσης πλησίον τῆς Σκοτούσσης, παρὰ τοὺς ἀποτόμους καὶ φαλακροὺς βράχους, οἵτινες σήμερον μὲν ὀνομάζονται Μαυροβοῦνι, παρὰ δὲ τῶν ἀρχαίων ἐκαλοῦντο Κυνὸς κεφαλαὶ, συνηντήθησαν οἱ πολέμιοι τὸ θέρος τοῦ 197 π. Χ. Ἦτο ἡ αὐτὴ ἐκείνη χώρα, ἐν ᾗ πρὸ ἐτῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα ἑπτὰ εἶχε πέσει ὁ Πελοπίδας, μαχόμενος ἐναντίον τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου. Ἡ μάχη μεταξὺ τοῦ Φλαμινίνου καὶ τοῦ Φιλίππου ὑπῆρξεν ἐπὶ πολὺ ἀμφίρροπος. Ἀλλὰ τέλος, διασπασθείσης τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος ὑπὸ τῶν λεγεώνων, ὑποστηριζομένων γενναίως ὑπὸ τοῦ αἰτωλικοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς ἐλεφάντων, ἡ νίκη ἀπέβη ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων. Καὶ οἱ μὲν νικηταὶ ἀπώλεσαν περὶ τοὺς ἑπτακοσίους ἄνδρας· ἀλλ' αἱ ζημίαι τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξαν μεγάλαι. Εἰς ὀκτακισχιλίους ἀνῆλθον οἱ νεκροὶ, καὶ πέντε χιλιάδες ὑπῆρξαν οἱ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ζωγρηθέντες.

Ὁ ἡττημένος βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ δὲ δεινὸν τῆς θέσεως αὐτοῦ κατέστησαν ἔτι φοβερώτερον αἱ ἀπανταχόθεν μεταβιβαζόμεναι εἰς αὐτὸν θλιβεραὶ ἀγγελίαι.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φλαμινίνου Λεύκιος εἶχε καταλάβει τὴν Λευκάδα,

κυριώτατον ὀχύρωμα τῶν τελευταίων τοῦ Φιλίππου συμμάχων, τῶν Ἀκαρνάνων. Ὁ Ἀχαιὸς Νικόστρατος εἶχε νικήσει τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν τῆς Κορίνθου. Οἱ Μακεδόνες εἶχον ἡττηθῆ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Καρίᾳ ὑπὸ τῶν Ῥοδίων. Τέλος οἱ Δάρδανοι εἶχον εἰςβάλει εἰς αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ Φίλιππος ὑφίστατο ἤδη τὰς συνεπείας τῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀσυνέτου αὐτοῦ πολιτείας. Ἐγκαταλειφθεὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπὸ τῶν ἰδίων συμμάχων, εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἴδῃ τὰς στρατιὰς αὐτοῦ πανταχοῦ ἡττωμένας, καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τοῦ νικητοῦ. Καὶ εἶχε χρείαν ἐλέους ὁ ἡττημένος, ἐπειδὴ οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, οἱ Αἰτωλοί, γαυριῶντες ἐπὶ τῇ βοηθείᾳ ἣν εἶχον παράσχει εἰς τὸν Φλαμινῖνον καὶ ἐπὶ τῇ συμπράξει αὐτῶν εἰς τὴν νίκην τῶν Κυνὸς κεφαλῶν, ἣν ἰδιοποιοῦντο, ἀπῄτουν τὴν ἐξάλειψιν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν ἐλευθέρων κρατῶν καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ θρόνου τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ὁ Φλαμινῖνος δὲν ἦτο ἀμέτοχος συμπαθείας πρὸς τὸν ἀσύνετον καὶ ἀτυχῆ, ἀλλὰ γενναῖον ἀντίπαλόν του, καὶ ἐνόει, ὅτι συμφέρον τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης ἦτο νὰ μὴ λείψῃ ἐκ τοῦ μέσου ἡ Μακεδονία, ἥτις ἠδύνατο νἀποκρούῃ ἐπιτυχῶς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Θρᾳκῶν καὶ Κελτῶν. Ἀπέκρουσε λοιπὸν τὰς θρασείας ἀξιώσεις τῶν Αἰτωλῶν, ἀφροντιστῶν ἂν διὰ τῆς ἀρνήσεως ταύτης ἐξηρέθιζεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥςτε νὰ τολμήσωσι μετ' οὐ πολὺ ἄφρονα πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἀπαλλαγεὶς δὲ τῶν Αἰτωλῶν, ἐπεδόθη εἰς τὴν μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης ἐλθόντων δέκα ἀντιπροσώπων τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου διαρρύθμισιν τῶν πρὸς τὸν ἡττημένον βασιλέα συνθηκῶν.

Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς τὸ ἔαρ τοῦ 196 π. Χ. συνομολογηθείσης εἰρήνης ἡ Μακεδονία ἀπέβαλλε πᾶσαν ἐξωτερικὴν κτῆσιν καὶ ἐπανεφέρετο εἰς τὰ παλαιὰ αὐτῆς ὅρια. Ὁ στρατὸς τοῦ βασιλείου περιωρίζετο εἰς πεντακιςχιλίους ἄνδρας καὶ ὁ στόλος εἰς πέντε μόνον πλοῖα, τῶν λοιπῶν παραδιδομένων εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Οὐδεμίαν συμμαχίαν ἠδύναντο πλέον νὰ ὁμολογήσωσιν οἱ Μακεδόνες ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Ῥώμης καὶ κατ' οὐδενὸς νὰ πολεμήσωσι. Τέλος δὲ ὑπεχρεώθη ὁ Φίλιππος νὰ γείνῃ σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων καὶ νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀποζημίωσιν χιλίων ταλάντων, ἤτοι τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ περίπου ἑκατομμυρίων σημερινῶν δραχμῶν. Οὕτω διὰ τῆς γενναιόφρονος τοῦ Τίτου Κοίντου πολιτείας ἡ Μακεδονία ἐσώθη μέν, ἀλλ' ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ πολέμου τετα-

πεινωμένη. Ὁ δὲ νεαρὸς νικητὴς ἠδύνατο ἤδη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν, δι' ὧν εἶχεν ἀποσπάσει τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Φιλίππου.

ς'

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων.

Διὰ τὴν Ῥώμην δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἀκόμη ὁ καιρὸς ὑπερποντίων κατακτήσεων. Πρόσφατα ἐν Ἱσπανίᾳ παθήματα εἶχον χρησιμεύσει εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀντὶ διδαγμάτων. Μετὰ τὸ τέλος λοιπὸν τοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμου καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς Μακεδονίας οὐδαμῶς συνέφερεν εἰς αὐτοὺς νὰ παραβῶσι τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Φλαμινίνου, δουλοῦντες τὴν Ἑλλάδα. Πρὸ παντὸς εἶχεν ἀνάγκην ἡ Ῥώμη νὰ παρασκευάσῃ τὰ πράγματα δι' ἀποκτήσεως συμπαθειῶν καὶ νὰ διαψεύσῃ τοὺς φόβους, οὓς ἐνέσπειρον οἱ Αἰτωλοί, κηρύσσοντες, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἄλλο ἔπραττον ἢ νὰ διαδέχωνται τὰς ἑλληνικὰς πέδας παρὰ τοῦ Φιλίππου καὶ ὅτι ἐγίνετο ἀλλαγὴ δεσποτῶν καὶ οὐχὶ ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων. Περὶ ἑνὸς μόνον ἔγεινε σκέψις, τῆς κατοχῆς δῆλα δὴ τῶν τριῶν ἐρυμάτων τῆς Ἑλλάδος, τῆς Δημητριάδος, τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψις αὕτη ὑπεχώρησεν ἔπειτα εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἄνευ ὅρων ἀποδόσεως τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς Ἕλληνας συμφώνως πρὸς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Φλαμινίνου, ἃς οὗτος ἤθελε νὰ ἐκπληρώσῃ μετ' εἰλικρινείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ.

ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΣ

Εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ταύτην τῆς ἐλευθερίας ὁ Φλαμινῖνος ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἐπίσημον χαρακτῆρα. Εἶχον ἤδη πλησιάσει αἱ ἡμέραι τῆς τελέσεως τῶν Ἰσθμίων, καὶ παμπληθεῖς συνέρρεον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν

ἰσθμόν, ὅπως παραστῶσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ μάθωσιν ὁποία ἔσται ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος. Ἐν ᾧ δ' ἀνυπόμονοι ἐκαρτέρουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ νικητοῦ, ἠκούσθη ἡ σάλπιγξ, καὶ ἀντήχησεν ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος. «Ἡ σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων καὶ Τῖτος Κόϊντος ὁ ὕπατος στρατηγός, νικήσαντες τὸν βασιλέα Φίλιππον καὶ τοὺς Μακεδόνας ἀφίνουσιν ἐλευθέρους, ἀφρουρήτους, ἀφορολογήτους καὶ αὐτονόμους τοὺς Κορινθίους, τοὺς Φωκεῖς, τοὺς Λοκρούς, τοὺς Εὐβοεῖς, Ἀχαιοὺς τοὺς Φθιώτας, τοὺς Μάγνητας, τοὺς Θεσσαλούς, τοὺς Περραιβούς.» Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ κήρυγμα τὸ ἀνέλπιστον, ὅπερ, παρέχον τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς λαοὺς ὅσοι δὲν ἦσαν ἤδη ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν Μακεδόνων ὡς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Αἰτωλοί, ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς ἐν τῷ ἰσθμῷ παρισταμένους τῶν Ἑλλήνων, ἐκδηλώσαντας δι' ἐνθουσιασμοῦ ἀκράτου καὶ τιμῶν ἐξόχων τὰ πρὸς τὸν γενναῖον ἐλευθερωτὴν αἰσθήματά των. Κατ' ἐκείνην τὴν ἑορτὴν τοῦ 196 π. Χ. ὁ Φλαμινῖνος ἐπέσυρε τὰ βλέμματα, τὰς δεξιώσεις, τὰς τιμὰς τοῦ πλήθους περισσότερον παντὸς Ἰσθμιονίκου.

Ὁ Φλαμινῖνος, διαρρυθμίσας τὰ τῆς Θεσσαλίας, τὰ τῶν Ἀθαμάνων, τὰ τῶν Αἰτωλῶν, ὧν ἡ δυσμένεια ἔτι μᾶλλον ηὔξησεν ἕνεκα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐκανονίσθησαν τὰ κατὰ τὰς κτήσεις αὐτῶν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν Ἑλλήνων ἐφάνη εὐνοῶν τοὺς Ἀχαιούς. Χάριν δὲ αὐτῶν ἀνέλαβε διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν τύραννον τῆς Σπάρτης Νάβιν, εἰς ὅν, ὡς εἴδομεν, ὁ Φίλιππος διαρκοῦντος τοῦ πολέμου εἶχε παραχωρήσει τὸ Ἄργος, ὅπερ ἦτο ἐκ τῶν πόλεων τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Ὁ Νάβις, καταλαβὼν τὴν πόλιν, ἐφάνη ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἐν αὐτῇ ἐξουσίας του ἀκάθεκτος καὶ ὠμός, ὁποῖον εἶχον γνωρίσει αὐτὸν οἱ Σπαρτιᾶται. Τὴν αὐτὴν δὲ σκληρότητα ἐπέδειξε καὶ πρὸς τοὺς Μυκηναίους, ἀπαγαγὼν ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν Σπάρτην νεανίσκους ἡβῶντας, ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν ὁποίων πολλὰ ἔπραξεν, ἐπισύρων τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πόλεως, Πρότιμος ὁ Γορτύνιος, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθείσης. Γέννημα ὢν τῆς δημαγωγίας καὶ τῆς ἀναρχίας, ἥτις εἶχεν ἐπακολουθήσει ἐν Σπάρτῃ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Ἄγιδος καὶ τοῦ Κλεομένους, ἐβάσιζεν ὁ Νάβις τὴν δύναμίν του ἐπὶ τοῦ μίσους τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πλουσίων καὶ ἐνίσχυε τὴν ἰδίαν τυραννίδα διὰ τῆς φυγαδείας τῶν ἀντιπάλων καὶ τοῦ φόβου ὃν ἐνέπνεον αἱ ἀπάνθρωποι αὐτοῦ τιμωρίαι. Οὐδὲ περιωρίζετο ἡ ἐκ τοῦ τυράννου τρομοκρατία εἰς μόνην τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἦτο μὲν κοινωνὸς τῶν κατὰ θάλασσαν λη-

στειῶν τῶν Κρητῶν, εἶχε δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον ἱεροσύλους, λῃστὰς καὶ δολοφόνους, εἰς οὓς παρεῖχε τὴν Σπάρτην ὡς ὁρμητήριον καὶ καταφυγὴν ἐπ' ἀμοιβῇ τοῦ μέρους ὅπερ ἐλάμβανεν ἐκ τῶν ἀνόμων κερδῶν τῶν αἰσχρῶν ἐκείνων ὀργάνων. Τοιοῦτος ἦτο ὁ φοβερὸς ἀντίπαλος τῶν Ἀχαιῶν ἐν Πελοποννήσῳ, καθ' οὗ ἀπεφάσισε νὰ παράσχῃ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ ὁ Φλαμινῖνος, ὅτε ἀπέτυχον αἱ περὶ ἀποδόσεως τοῦ Ἄργους διαπραγματεύσεις.

Ἐν Κορίνθῳ συγκληθείσης γενικῆς συνόδου τῶν Ἑλλήνων ἀπεφασίσθη ἐν ἔτει 195 π. Χ. ὁ κατὰ τοῦ Νάβιδος πόλεμος. Ἐπειδὴ τὸ Ἄργος, ὅπερ παρεῖχε τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολεμου, ὑπερασπιζόμενον γενναίως ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ γαμβροῦ τοῦ Νάβιδος, δὲν ἐφαίνετο δυνάμενον νὰ πέσῃ ταχέως, οἱ σύμμαχοι, ἀνερχόμενοι εἰς πεντακισχιλίους, ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ἄγοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ Ἀγησίπολιν, τὸν νόμιμον τῆς Σπάρτης βασιλέα. Ἀλλ' ἡ καταδάμασις τοῦ τυράννου δὲν ἦτο τόσον εὔκολος, ὅσον ἐφαίνετο ἐξ ἀρχῆς. Ὁ Νάβις διὰ νέων φόνων παντὸς ἐπιφόβου κατέστησεν ἀδύνατον τὴν ἐν αὐτῇ τῇ Λακωνικῇ κατ' αὐτοῦ ἐξέγερσιν, ἀναβιβάσας δὲ τὸν στρατὸν εἰς δεκαπεντακισχιλίους ἄνδρας, τοὺς πλείστους μισθοφόρους καὶ δούλους ἀπελευθερωθέντας, ἐκλείσθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Σπάρτης. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖχε γενναίως, ἀλλ' ἡ δῄωσις τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ἡ πτῶσις τοῦ Γυθείου, κυριευθέντος ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Φλαμινίνου, τοῦ Λευκίου, ἔπεισαν τὸν τύραννον νὰ προβῇ εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Φίλιππον, αἵτινες τοῦτο μὲν ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ Σπάρτῃ ὄχλου, τοῦτο δὲ καὶ ἀπέτυχον. Ἐπαναληφθείσης δὲ τῆς πολιορκίας, ἡ Σπάρτη μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἠναγκάσθη τέλος νὰ παραδοθῇ. Βαρεῖς ὑπῆρξαν οἱ ὅροι οἱ ὑπὸ τοῦ νικητοῦ ἐπιβληθέντες εἰς τὸν Νάβιν, ὅστις ἠναγκάσθη νἀφήσῃ πάσας τὰς ἐκτὸς τῆς Λακωνικῆς κτήσεις του, ἐν αἷς καὶ τὸ Ἄργος, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Λακεδαίμονι νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῶν παραλίων. Καὶ τὸν μὲν στόλον αὐτοῦ ὑπεχρεώθη ὁ τύραννος νὰ περιορίσῃ εἰς δύο μόνον πλοιάρια, τὰ δὲ διηρπαγμένα κτήματα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐξορίστων Σπαρτιατῶν νὰ παραδώσῃ. Τέλος δ' ἀπηγορεύθη μὲν εἰς αὐτὸν ἡ σύναψις συμμαχιῶν καὶ ἡ κήρυξις πολέμου, ἐπεβλήθη δὲ ἡ δόσις ὁμήρων καὶ ἡ πληρωμὴ ἀποζημιώσεως. Εἰς δὲ τοὺς ἐξορίστους Λακεδαιμονίους τοὺς ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν χώραν παρεχωρήθησαν αἱ διὰ τῶν συνθηκῶν ἀφαιρεθεῖσαι ἀπὸ τοῦ Νάβιδος παράλιοι πόλεις τῆς Λακωνικῆς, αἵτινες

ἀπετέλεσαν τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων, οὕτω κληθέντων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν βασιλευομένην Σπάρτην, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ προςέλθωσιν εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν.

Οἱ Ἀχαιοὶ ἔβλεπον ἤδη τεταπεινωμένον διὰ τῆς συμπράξεως τῶν Ῥωμαίων τὸν ὠμὸν καὶ πολυμήχανον αὐτῶν ἐχθρὸν, ἀνέκτησαν δὲ τὸ Ἄργος καὶ προςέλαβον τὰς πόλεις τῶν Ἐλευθερολακώνων. Ἀλλ' ὅμως ἦσαν ἐλάχιστα ηὐχαριστημένοι ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων, ἀφορῶντες εἰς τὸν τέλειον ἀφανισμὸν τοῦ Νάβιδος καὶ τῆς Σπάρτης. Καὶ ἀληθῶς πᾶς τις ἀνέμενεν εἰς ὃ σημεῖον εἶχον περιέλθει τὰ πράγματα νὰ ἴδῃ τὸν Φλαμινῖνον προβαίνοντα ὄχι μὲν εἰς τὴν ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων ἑλληνίδων πόλεων διαγραφὴν τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τοὐλάχιστον δι' αὐστηροτέρας πρὸς τὸν Νάβιν πολιτείας εἰς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ σαπροῦ ἐκείνου μέλους τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ αὐτοκαλούμενος ἐλευθερωτὴς δὲν προέβη εἰς τοιοῦτο γενναῖον μέτρον; Ἤδη αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι εἶχον δίκαιον νὰ συζητῶσιν οὐχ ἧττον τῶν νεωτέρων τοὺς λόγους τῆς τοιαύτης πολιτείας τοῦ Φλαμινίνου. Ὁ δὲ πιθανώτατος λόγος, δι' ὃν ὁ Νάβις δὲν ἠφανίσθη, οὐδ' ἡ Σπάρτη παρεδόθη εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, εἶνε ἡ ἐπιθυμία τῶν Ῥωμαίων νὰ μὴ ἐνισχύσωσι τοὺς Ἀχαιοὺς ὑπὲρ μέτρον, ἀλλὰ νἀφήσωσιν ὑφιστάμενα ἐν Πελοποννήσῳ τὰ σπέρματα διχονοίας, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς ἀργότερον τὴν εὐκαιρίαν νέας ἐπεμβάσεως ἀποτελεσματικωτέρας μετὰ τὴν κατάτριψιν τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ μὲν πρόθεσις τῆς Ῥώμης, ἀποδιδούσης εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐλευθερίαν, ἦτο εἰλικρινὴς, καὶ δὲν δικαιούμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν καρδίαν τοῦ αἰσθηματικοῦ Φλαμινίνου κινουμένην ὑπὸ παθῶν κρυφίων καὶ ἀγενῶν. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη δὲν προετίθετο νὰ προβῇ περαιτέρω ταύτης τῆς δωρεᾶς. Δὲν ἠδύνατο καὶ δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα, συντηροῦντα ταύτην καὶ μονιμοποιοῦντα, καθιστῶσιν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐσωφρόνει, ἂν αἱ πόλεις καὶ αἱ συμπολιτεῖαι αὐτῆς δὲν διεσπαράσσοντο ὑπὸ ἀντιπαθειῶν μυρίων, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀνεξαρτησίας ἤθελον ἀρκέσει ὅπως δώσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἰσχὺν καὶ κράτος. Ἀλλὰ, λειπούσης πάσης τοιαύτης συνεκτικῆς ὁμονοίας καὶ τῆς χώρας σπαρασσομένης ὑφ' ὅλων τῶν κακῶν τῆς παρακμῆς, ἡ ἑνότης καὶ ἡ δύναμις μόνον ἔξωθεν ἠδύναντο νὰ ἐπιβληθῶσι διὰ τῆς ἐνισχύσεως μιᾶς τῶν πόλεων ἢ συμπολιτειῶν, καὶ δὴ μάλιστα τῆς ἀχαϊκῆς. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν θὰ

ἦτο ἐλευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰς τότε κρατούσας ἰδέας, ἀλλὰ δημιουργία ἐκ τῶν ἔξωθεν μεγάλου ἑλληνικοῦ κράτους, ἥτις τοὺς μὲν Ἕλληνας δὲν ἤθελεν εὐχαριστήσει, εἰς δὲ τοὺς Ῥωμαίους δὲν συνέφερεν. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους δύναται νὰ θεωρηθῇ οὐ μόνον ὡς συμφέρουσα, ἀλλὰ καὶ ὡς πρόνοια τῆς Ῥώμης περὶ τοῦ μέλλοντος ἡ μὴ συγκέντρωσις τῆς δυνάμεως εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀχαιῶν.

Πρὸς τοιαύτας σκέψεις φαίνονται σύμφωνοι οἱ λόγοι οὓς εἶπεν ὁ Φλαμινῖνος πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐν Κορίνθῳ, ἀποχωριζόμενος αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων. Συστήσας τὴν ὁμόνοιαν, προσέθηκεν, ὅτι, ἂν μὲν εἶνε σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους, οὔτε βασιλεῖς, οὔτε τύραννοι θὰ κατισχύσωσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἡ διχόνοια καὶ τὸ στασιαστικὸν πνεῦμα παρέχουσι μέγιστα ὠφελήματα εἰς τὸν ἐχθρόν, καθότι οἱ ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ ἡττημένοι προτιμῶσι νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν ξένον μᾶλλον ἢ νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοὺς συμπολίτας. Οἱ λόγοι τοῦ Φλαμινίνου ἦσαν εἰλικρινεῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες δὲν ἤθελον νὰ κατανοήσωσιν οὐδὲ παρὰ τοῦ ξένου λεγόμενα ἐκεῖνα ἅτινα ὤφειλον νὰ αἰσθανθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν.

ζ'

Αἰτωλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἐγκαταλείποντες τὴν Ἑλλάδα, τελευτῶντος τοῦ ἔαρος τοῦ 194 π. Χ., οὐδένα μὲν ἄφινον ἐν αὐτῇ στρατιώτην, ἀλλ' εἶχον ἤδη οἱονεὶ καταλάβει τὰς πόλεις διὰ τῶν κτηθεισῶν συμπαθειῶν, ὑπερτέρων πάσης φρουρᾶς. Ἀλλ' ἄφινον ὀπίσω των καὶ λαόν, τὸν ὁποῖον τὰ τελευταῖα γεγονότα ἀπὸ συμμάχου καὶ φίλου εἶχον μετατρέψει κατ' ὀλίγον εἰς ἐχθρόν. Ὁ λαὸς οὗτος ἦτο ὁ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες, πνέοντες, ὡς εἴδομεν, μένεα ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἤδη κατὰ τὰ τέλη τῆς ἐν Ἑλλάδι παρουσίας τοῦ Φλαμινίνου, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ μηχανῶνται τὰ πάντα, ὅπως ῥᾳδιουργοῦντες καὶ τολμῶντες ἀποκτήσωσι τὴν δύναμιν ἐκείνην καὶ ὑπεροχήν, ἣν δὲν παρέσχεν εἰς αὐτοὺς ὁ Φλαμινῖνος μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' ὅπως ἀνατρέψωσι τὸ ὑπὸ τῆς Ῥώμης ἐν Ἑλλάδι δημιουργηθὲν καθεστώς, εἶχον ἀνάγκην ἰσχυρῶν συμμάχων, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον πλὴν τῆς Βοιωτίας μικροτάτην εὕρισκον παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἕλλησιν ὑποστήριξιν τῶν

κατὰ τῶν Ῥωμαίων προθέσεών των. Διὰ τοῦτο ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Μέγαν, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν αὐτῶν ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὁ μὲν Φίλιππος ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τῶν Αἰτωλῶν, μὴ τολμῶν νἀναλάβῃ νέον ἀγῶνα ὀλίγα μόλις ἔτη μετὰ τὴν δεινήν του ἧτταν. Ὁ δὲ Ἀντίοχος, ἐν δυσεβούκόλουν αἱ ὑποσχέσεις περὶ ἐξεγέρσεως ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἅμα τῇ ἐμφανίσει του, ὑπεσχέθη προθύμως σύμπραξιν καὶ ἤρχισε νὰ παρασκευάζηται ἐπειγόντως.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Θόας, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἀσίας, προςεπάθει νἀπατήσῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ μεγάλων λόγων καὶ ὑποσχέσεων, ὡς εἶχε πείσει καὶ τὸν Ἀντίοχον, καὶ προήγγελλε τὴν ἄφιξιν ἀπείρου πλήθους ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐλεφάντων καὶ ἀμέτρων χρημάτων, ὁ Φλαμινῖνος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς πρεσβευτὴς τῶν Ῥωμαίων καὶ παραστὰς εἰς τὸ συνέδριον τῶν Αἰτωλῶν, μάτην ἐπειράθη νἀποτρέψῃ ἀπὸ τοῦ πολέμου τὸν ὑπὸ μαινομένων δημαγωγῶν ἐξερεθιζόμενον λαόν.

Οἱ Αἰτωλοί, ἀμετάτρεπτον τηροῦντες τὴν ἀπόφασιν νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον, ἐζήτουν ἐν τούτοις μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀντιόχου συμμάχους ἐν Ἑλλάδι. Ἐπειδὴ δ' ἐν ἑκάστῃ πόλει οἱ ἐξέχοντες τῶν πολιτῶν καὶ οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐξηκολούθουν συμπαθοῦντες πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, θέλοντες νὰ καταδημαγωγήσωσι τὰ πλήθη διὰ λαμπροῦ τινος τολμήματος, ἀπεφάσισαν τὴν κατάληψιν τῆς Δημητριάδος, τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Σπάρτης. Ὡρίσθη δὲ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸ τόλμημα πανταχοῦ περὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, τοῦ μὲν Θόαντος καταλαμβάνοντος τὴν Χαλκίδα, τοῦ δὲ Διοκλέους τὴν Δημητριάδα καὶ τοῦ Ἀλεξαμενοῦ τὴν Σπάρτην. Καὶ ὁ μὲν Θόας ἀπέτυχε καθ' ὁλοκληρίαν, ἡ δὲ Δημητριὰς παρεδόθη εἰς τὸν Διοκλέα διὰ προδοσίας. Ὅλως δὲ περίεργον τροπὴν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν Σπάρτῃ. Οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον πείσει τὸν Νάβιν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνάκτησιν τῶν παραλίων πόλεων τῆς Λακεδαίμονος, ἃς εἶχον ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ δὲ τύραννος, προθύμως ἐπινεύσας, ἔσπευσε νὰ προςβάλῃ τὸ Γύθειον τὸ ἔαρ τοῦ 192 π. Χ. Ἀλλ' οἱ Ἀχαιοί, εἰς οὓς ἤδη ἀνῆκον αἱ πόλεις τῶν Ἐλευθερολακώνων, δὲν ἠδύναντο νἀνεχθῶσι τὴν τολμηρὰν τοῦ Νάβιδος ἐπίθεσιν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον προΐστατο καὶ πάλιν τῆς συμπολιτείας ὡς στρατηγὸς ὁ γενναῖος Φιλοποίμην, ὅςτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Κρήτης. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀπόπειρα τοῦ Φιλοποίμενος πρὸς ἄρσιν τῆς πολιορ-

δυνεύσωσιν, ἂν ὥςπερ αἱ χελῶναι προτείνωσι τὴν κεφαλὴν πορρωτέρω τῆς Πελοποννήσου, ὡς εἰ ἡ χερσόνησος αὕτη ἀπετέλει τὸ ἀσφαλὲς ὄστρακον, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ μένῃ περιωρισμένη ἡ ἀχαϊκὴ δύναμις.

Κατὰ ταῦτα αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, κωλύοντες τὴν ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου ἐπέκτασιν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, δὲν ἠρνοῦντο εἰς ταύτην τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεκταθῇ καθ' ὅλην ταύτην τὴν χερσόνησον. Τοῦτο δὲ κατεδείχθη ὅτε ἡ Ῥώμη δὲν ἐδέχθη τῷ 191 π. Χ. τὰς προτάσεις τῶν Μεσσηνίων, ἀποδεχομένων τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους παράδοσιν ἀντὶ τῆς εἰς τοὺς Ἀχαιούς. Ἀλλ' ἡ ὁπωςδήποτε κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐπιδειχθεῖσα εὔνοια τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Μεσσηνίους ἐνεθάρρυνε τούτους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας εἰς ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, ἣν ἐθεώρουν ὡς ζυγόν. Οἱ Δωριεῖς τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας δὲν ἐλησμόνουν, ὅτι ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ δύναμις τοῦ δωρικοῦ στοιχείου ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀπὸ παλαιοῦ καταδυναστεύσεως τῶν Ἀχαιῶν ἐκείνων οἵτινες τώρα ἠξίουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου. Ἡ δὲ Ῥώμη δὲν ἔβλεπε δυςαρέστως τὴν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς συμπολιτείας γεννωμένην διάσπασιν, ἥτις ἐπέφερεν ἐξασθένησιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ παράλυσιν τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλ' ἡ διάσπασις τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας δὲν περιωρίζετο εἰς τὰς ἀνταρτικὰς διαθέσεις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Μεσσηνίων. Ἤδη ἐν αὐτῇ τῇ διευθύνσει τῶν κατὰ τὴν συμμαχίαν παρετηροῦντο τὰ σπέρματα ῥιζικῆς διχονοίας. Δύο φατρίαι εἶχον σχηματισθῆ, ἐπιδιώκουσαι πολιτείαν διάφορον ἔν τε τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασι καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς, ἰδίως μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου. Καὶ τῆς μὲν ἑτέρας τῶν φατριῶν προΐστατο ὁ Ἀρίσταινος, οὗ στρατηγοῦντος οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον γείνει σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, συνέπραττε δὲ μετ' αὐτοῦ ὁ γενναῖος στρατηγὸς Διοφάνης· τῆς δ' ἀντιθέτου πρὸς ταύτην ἡγεῖτο ὁ Φιλοποίμην, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐτάσσετο Λυκόρτας ὁ πατὴρ τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου.

Πρόγραμμα τοῦ Ἀρισταίνου ἦτο ἡ ἑκουσία παράδοσις τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Ῥώμην ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ ταῦτα ἐξ ἀποκαρτερήσεως καὶ ἐκ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀδυνάτου τῆς πρὸς τὴν Ῥώμην πάλης καὶ χάριν ἀποφυγῆς σπαρακτικῶν ἀγώνων, οὐχὶ δ' ἐκ πνεύματος προδοσίας. Διὰ ταῦτα καὶ αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀρισταίνου δὲν ἐτόλμησαν νἀποκαλέσωσιν αὐτὸν προδότην, ὁποῖος παρουσιάζεται ἀργότερον ὁ Καλλικράτης. Ἀλλ' ἂν ἡ φιλοπατρία τοῦ Ἀρισταίνου ἔφθανε μόνον μέχρι

τοῦ σημείου νὰ μὴ σκέπτηται καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ τὴν προδοσίαν, οἱ περὶ τὸν Φιλοποίμενα ἦσαν κεκηρυγμένοι πατριῶται καὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἡ ἐθνικὴ μερίς. Οὐδεμία ἀντίστασις πρὸς τὴν Ῥώμην, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου προσχώρησις πρὸς αὐτήν, τοιοῦτον ἦτο τὸ σύνθημα τοῦ Ἀρισταίνου. Ὑποχώρησις μόνον ἐν ἀνάγκῃ καὶ βῆμα πρὸς βῆμα οἱονεὶ ἐν ὑπτίῳ ἀμύνῃ ἦτο τὸ πρόγραμμα τοῦ Φιλοποίμενος. Οὐδετέρα τῶν φατριῶν ἠπατᾶτο περὶ τῆς δυσχεροῦς θέσεως εἰς ἣν εἶχε περιέλθει ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ Ἑλλὰς ὅλη. Οὐδεὶς ὑπῆρχεν ὁ φρονῶν, ὅτι ἦτο κατορθωτὴ εἰς τέλος ἀντίστασις νικηφόρος. Μόνον δὲ περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ ἐπετρέπετο διαφωνία, καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἐνέκειτο ἡ διαφορὰ τῶν δύο κομμάτων. Καὶ ὁ μὲν Ἀρίσταινος ἐφαίνετο θέλων νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ μοιραῖον τέλος, ὁ δὲ Φιλοποίμην ἠγωνίζετο μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν νὰ ἐπιβραδύνῃ πάσῃ μηχανῇ τὸ δούλειον ἦμαρ.

Εἰς τοιοῦτο σημεῖον εἶχον περιέλθει τὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε ὁ Φιλοποίμην, ὅστις ἕκτην ἤδη φορὰν ἐστρατήγει, ἠναγκάσθη νὰ στρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον ἐπιδράμει κατὰ τῶν παραλίων πόλεων τῶν περιοίκων, κύριον σκοπὸν ἔχοντες τὴν καταστροφὴν τῶν ἐν αὐταῖς διατριβόντων ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς τυραννίδος φυγάδων, ὧν τὴν εἰς τὴν Σπάρτην κάθοδον ἤνυσεν ὁ Φιλοποίμην. Εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῶν Ἀχαιῶν, ζητησάντων τὴν παράδοσιν τῶν πρωτουργῶν τοῦ τολμήματος ἐκείνου, οἱ Σπαρτιᾶται ἀπήντησαν διὰ τοῦ φόνου τριάκοντα ἐν Σπάρτῃ ὀπαδῶν τοῦ Φιλοποίμενος καὶ φίλων τῶν φυγάδων καὶ διὰ τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τῆς συμμαχίας. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία ἡ προκαλέσασα τὴν ἐν ἔτει 188 π. Χ. ἐκστρατείαν τοῦ Φιλοποίμενος, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὸν ἀφανισμὸν τῆς Σπάρτης. Οἱ ἐξόριστοι κατήχθησαν, ὀγδοήκοντα δὲ Σπαρτιᾶται ἐφονεύθησαν, ἐξεδιώχθησαν δ' ἐκ τῆς πόλεως οἱ ὑπὸ τῶν τυράννων ἐκ ξένων καὶ εἱλώτων γενόμενοι πολῖται, καὶ τρισχίλιοι αὐτῶν, μὴ θελήσαντες νὰ φύγωσιν, ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Τὰ τείχη τῆς Σπάρτης κατηδαφίσθησαν, καὶ μέρος τῶν χωρῶν ἐδόθη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μεγάλης πόλεως, ἐν ᾗ ᾠκοδομήθη καὶ στοὰ ἐκ τῶν χρημάτων τῶν εἰσπραχθέντων ἀπὸ τῆς πωλήσεως τῶν ἐξανδραποδισθέντων. [illegible] δὲ τέλος ὁ Φιλοποίμην μέχρι τῶν ἐσχάτων καὶ [illegible] τὸν ἀρχαῖον σπαρτιατικὸν βίον [illegible] ἠνάγκασε δὲ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς [illegible] τρόπον πολιτείαν [illegible] ἐνωθῶσι [illegible]

Ἡ τιμωρία τῆς Σπάρτης ὑπῆρξεν ἀληθῶς σκληροτάτη καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ Φιλοποίμενος, ἀποτέμνοντος αὐτὰ τὰ νεῦρα τῆς ἀντιπάλου πόλεως, ἥκιστα συνετὴ κατὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας ἃς διέτρεχεν ἡ Ἑλλάς. Ἀλλ' ὁμολογητέον, ὅτι ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία εἶχεν ἐπὶ τέλους τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀποστάτας καθ' ὃν τρόπον αὐτὴ ἐθεώρει ἁρμοδιώτερον. Καὶ ὅμως τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ἐνεργείας τοῦ Φιλοποίμενος δεικνύουσι πασιφανῶς τὴν ἀδυναμίαν εἰς ἣν εἶχε περιπέσει ἡ ἀχαϊκὴ συμμαχία καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς εἰ μὴ ἀπετέλουν πολιτείαν ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον, ἠναγκάζοντο μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἀχαιοὶ νὰ δικαιολογήσωσιν ἐνώπιον Ῥωμαίου ἀπεσταλμένου τὴν διαγωγὴν αὐτῶν πρὸς τὴν Σπάρτην, παρισταμένων ὡς κατηγόρων ἀποστόλων τῶν Σπαρτιατῶν ἐξ αὐτῆς ἐκείνης τῆς τάξεως τῶν φυγάδων, ὑπὲρ ὧν ὁ Φιλοποίμην εἶχεν ἀναγκασθῆ νἀποβάλῃ πάντα ἔλεον πρὸς τοὺς ἡττημένους.

Τότε ἠκούσθη ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ Λυκόρτα, ζητοῦντος νὰ διασώσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς συμπολιτείας. «Ἂν, «εἶπε πρὸς τὸν Ῥωμαῖον πρεσβευτὴν Ἄππιον ὁ πατὴρ τοῦ Πολυβίου, «ἂν ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος τοῦ κηρύξαντος ἐν τοῖς Ἰσθμίοις τὴν ἐλευθε«ρίαν τῶν Ἀχαιῶν δὲν ὑπῆρξε φθέγμα κενὸν, ἂν ἡ συνδέουσα ἡμᾶς συν«θήκη εἶνε ῥητὴ, ἂν ἡ συμμαχία αὕτη καὶ φιλία βασίζωνται ἐπὶ ἀμοι«βαιότητος πλήρους, διὰ τί, ὦ Ῥωμαῖοι, ἔρχεσθε νὰ ζητήσητε παρὰ «τῶν Ἀχαιῶν εὐθύνας περὶ τῆς διαγωγῆς των πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους «οὓς ἐνίκησαν διὰ πολέμου, ἐν ᾧ ἐγὼ δὲν ἐξετάζω τί ἐπράξατε μετὰ τὴν «ἅλωσιν τῆς Καπύης; . . . Θὰ εἴπητε ὅτι κατὰ τύπους ἐσυνθηκολογήσα«τε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους· κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν οὗτοι μὲν «ἔχουσιν ἐλευθερίαν ἐπισφαλῆ, τὴν δὲ δύναμιν κατέχουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. «Τὸ αἰσθάνομαι, ὦ Ἄππιε, καὶ, ἐπειδὴ εἶνε ἀνάγκη, ἀποκαρτερῶ· ἀλλ' «ὁποιαδήποτε ἀπόστασις καὶ ἂν ὑπάρχῃ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀχαιῶν, «σᾶς παρακαλῶ, μὴ φέρεσθε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες εἶνε «ἐχθροὶ ὑμῶν, μετ' εὐνοίας μεγαλειτέρας ἢ πρὸς ἡμᾶς, οἵτινες εἴμεθα «ὑμέτεροι σύμμαχοι . . . Ἀναντιρρήτως, ὦ Ῥωμαῖοι, εὐλαβούμεθα ὑμᾶς «καὶ, ἂν το θέλητε, φοβούμεθα ὑμᾶς· ἀλλὰ πλειότερον ὑμῶν εὐλαβού«μεθα καὶ φοβούμεθα τοὺς θεοὺς τοὺς ἀθανάτους.»

Ἡ δημηγορία ἦτο πράγματι ὡραία καὶ ἴσως συνεκίνησε τὸν Ἄππιον· ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος πρεσβευτὴς δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον χάριν συγκινήσεων, καὶ ἄκαμπτος ἀπήντησεν εἰς τὸν Λυκόρταν, ὅτι καλῶς θὰ ἔπραττον οἱ Ἀχαιοὶ νὰ ἐκτελέσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὅ τι ἄλλως ἔμελλε νὰ

ἐπιβάλῃ εἰς αὐτοὺς ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος. Ἴσως δὲ αὕτη ἔμελλε νὰ δώσῃ πλῆρες δίκαιον εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἂν ἡ Σπάρτη ἀπηύθυνεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐνιαίας ἀπαιτήσεις καὶ δὲν ἐδείκνυε διὰ τῶν ἐνδιαφερομένων αὐτῆς ἀντιπροσώπων εἰς ὁποῖον λαβύρινθον ἀντιπάλων φατριῶν εὑρίσκοντο οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Λεωνίδου. Οἱ Ῥωμαῖοι συγκεχυμένοι ἐχαρίσθησαν μὲν περί τινα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλὰ δὲν ἀπέλυσαν τὴν Σπάρτην ἀπὸ τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἦσαν οἱ μόνοι ἐν Πελοποννήσῳ ἐχθροὶ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας. Ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, ἣν εἶχον προςαρτήσει οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου, πιστοὶ εἰς αὐτοὺς ἔμενον μόνον οἱ δημοκρατικοί. Ἐξηκολούθει δὲ ὑφισταμένη παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις ἰσχυρὰ ὀλιγαρχικὴ φατρία, ἥτις, ὑποκινουμένη προφανῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐξανέστη κατὰ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δεινοκράτους, ἐμπνεομένου ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, οὗ φαίνεται γενόμενος συμπράκτωρ ὁ Μεσσήνιος ἀριστοκρατικός.

Ὁ Φιλοποίμην, ὅςτις πρὸ μικροῦ εἶχεν ἐκλεχθῆ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν δι' ὀγδόην φοράν, καίπερ πυρέσσων ἐν Ἄργει, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ σπεύσῃ διὰ τῆς Μεγάλης πόλεως μετὰ τῶν ἱππέων εἰς τὴν Μεσσήνην, ὅπως καταπνίξῃ τὴν ἀποστασίαν, συνεννοούμενος μετ' ἐκείνων ἐκ τῶν Μεσσηνίων, ὅσοι ἐξηκολούθουν μένοντες πιστοί. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ περὶ τὸν Φιλοποίμενα, συναντήσαντες τὸν Δεινοκράτην κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Μεσσηνίαν, ἔτρεψαν τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς φυγήν, ἀλλ' ἔπειτα, προςβληθέντες ὑπὸ δυνάμεων ὑπερτέρων, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν, ὅπως μὴ κυκλωθῶσι. Κατὰ δὲ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην, ἐν ᾧ ἐξηκολούθει γενναίως μαχόμενος ὁ γηραιὸς τῶν Ἀχαιῶν στρατηγός, ὁ ἵππος αὐτοῦ σφαλεὶς ἔρριψεν αὐτὸν χαμαί. Πληγεὶς δὲ κατὰ τὴν κεφαλήν, ἔμενεν ὁ Φιλοποίμην ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἄναυδος καὶ ἐνομίζετο νεκρός, ἕως οὗ προςελθόντες ἀθρόοι οἱ ἐναντίοι συνέλαβον αὐτόν, καί, δέσαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας, εἵλκυσαν ἐν μέσῳ ὕβρεων καὶ λοιδοριῶν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Μεσσήνην.

Καὶ τὸ μὲν πλῆθος, βλέπον τὸν ἑβδομηκοντούτη γέροντα πάσχοντα ἀνάξια τῆς δόξης καὶ τῶν προτέρων ἔργων καὶ τροπαί[illegible]
ἄνδρα, ὅςτις εἶχε σώσει πρὸ ἐτῶν τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ [illegible]
λέτα περὶ αὐτοῦ φιλάνθρωπα. Οἱ δὲ περὶ τὸν Δειν[illegible]
μὴ διαφύγῃ, κατέκλεισαν αὐτὸν εἰς τὸν λε[illegible]
κατάγειον, οὔτε ἀέρα λαμβάνον οὔτε φ[illegible]

κατακλειόμενον διὰ μεγάλου λίθου περιαγομένου. Ἐκεῖ δ' ἔπιεν ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα τὸ σταλὲν δι' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δεινοκράτους κώνειον, ἐρωτήσας μόνον καὶ μαθὼν εὐχαρίστως, ὅτι εἶχον σωθῆ οἱ πλεῖστοι τῶν μετ' αὐτοῦ ἱππέων (184 π. Χ.).

Μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ διάδοχος τοῦ Φιλοποίμενος ἐν τῇ στρατηγίᾳ Λυκόρτας ἐξεδίκει τὸν φόνον τοῦ φίλου, καταπνίγων τὴν ἀνταρσίαν τῶν Μεσσηνίων καὶ τιμωρῶν τοὺς φονεῖς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Δεινοκράτης εἶχε προλάβει τὴν ποινὴν αὐτοκτονῶν. Καύσαντες δὲ οἱ νικηταὶ τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ παραλαβόντες τὴν τέφραν ἐντὸς ὑδρίας, ἐκόμισαν τὸ λείψανον εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν, τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου νεκροῦ. Πανηγυρικὴ ὑπῆρξεν ἡ νεκρώσιμος πορεία, ἥτις ἦτο συγχρόνως καὶ ἐπινίκιος πομπή. Οἱ Μεσσήνιοι αἰχμάλωτοι ἤγοντο δέσμιοι, ὡπλισμένοι δ' ἔβαινον οἱ στρατιῶται, κεκοσμημένους ἔχοντες τοὺς ἵππους καὶ ἐστεφανωμένοι καὶ δακρύοντες περὶ τὴν ὑδρίαν, ἣν μόλις ὁρωμένην ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ταινιῶν καὶ τῶν στεφάνων ἐκόμιζεν ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, ὁ Πολύβιος, ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς πρώτους τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν πόλεων καὶ κωμῶν προσέτρεχον εἰς τὸν νεκρὸν ὡςεὶ δεξιούμενοι ἐπιστρέφοντα ἐκ νίκης οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ ἐφήπτοντο τῆς ὑδρίας, καὶ συμπροῆγον εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν. Ἐκεῖ δ' ἐν μέσῳ γενικοῦ ὀλοφυρμοῦ ἔθαψαν οἱ συμπολῖται ἐνδόξως τὸν στρατηγόν, καὶ ἐφόνευσαν περὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ διὰ λιθοβολισμοῦ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Μεσσηνίων, ἐν ᾧ ἡ Ἑλλὰς σύμπασα ἐτίμα τὸν νεκρὸν δι' ἐπιγραφῶν καὶ ἀγαλμάτων, οἱονεὶ ἀποδεχομένη τὴν ὀνομασίαν ἣν ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, προςαγορεύσαντες τὸν ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων.

θ'

Αἱ παρασκευαὶ τοῦ Περσέως.

Φίλιππος ὁ Ε', παρέχων εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν αἰτωλικὸν πόλεμον, εἶχεν ἐργασθῆ πολὺ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἢ ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων. Ἀνακτήσας δὲ κατὰ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ ἐκείνην οὐκ ὀλίγας χώρας, ἐπεδόθη μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου εἰς ἐνίσχυσιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τοῦ βασιλείου. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἥτις, φαίνεται, προέβαινεν ἐνιαχοῦ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, προεκάλει τὴν ἀντίδρασιν τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Περραιβῶν, τῶν Ἀθαμάνων. Τὰ δὲ

παράπονα τῶν λαῶν τούτων, μεταβιβαζόμενα εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξηρέθιζον τὴν σύγκλητον, ἥτις ἔβλεπε μετὰ δυσαρεσκείας τὴν αὔξησιν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καὶ προςεπάθει παντὶ σθένει νὰ παρεμβάλῃ ἐμπόδια εἰς αὐτόν. Αἱ δὲ πολλαὶ ταπεινώσεις ἃς ὑπέστη παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐνέπλησαν τέλος αὐτὸν τοιούτου μίσους πρὸς τοὺς ὑπέρφρονας αὐτοῦ συμμάχους, οἵτινες μετεχειρίζοντο αὐτὸν ὡς κύριοι, ὥςτε, μόνην διέξοδον θεωρῶν τὸν πόλεμον, ἤρχισε νὰ παρασκευάζηται δραστηρίως. Ἀλλὰ δὲν προέφθασε νἀντιτάξῃ ἐκ νέου τὰ μακεδονικὰ ὅπλα εἰς τὰ τῆς Ῥώμης, ἀποθανὼν τῷ 179 π. Χ. σχεδὸν ἑξηκοντούτης ἐν θλίψει καὶ συντριβῇ ἐπὶ τῷ ἀδίκῳ φόνῳ τοῦ υἱοῦ Δημητρίου, ὃν προεκάλεσεν ἡ ἀντιζηλία τοῦ πρωτοτόκου Περσέως, μὴ ἀνεχομένου τὴν προστασίαν, ἧς ἐτύγχανεν ὁ Δημήτριος παρὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ οἰκογενειακὴ αὕτη τραγῳδία ἡ δηλητηριάσασα τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἀκαταπονήτου Ἀντιγονίδου ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ Φιλίππου, δι' ἧς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τῆς βασιλείας τὸν φιλέκδικον πρωτότοκον αὐτοῦ υἱόν. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς ἔσπευσε νὰ γείνῃ κύριος τοῦ θρόνου διὰ τοῦ φόνου τοῦ Ἀντιγόνου ἐκείνου, ὃν θνήσκων ἐκήρυξε διάδοχον ὁ πατήρ.

Περσεὺς ὁ Φιλίππου ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καθ' ὃν χρόνον ἤδη ἐνέμετο τοὺς Ἕλληνας οὐ μικρὰ ἀντιπάθεια κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀντισταθμιζομένη ἄλλως ὑπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν πρὸς αὐτοὺς φίλα φρονούντων καὶ μὴ ὀκνούντων νὰ χωρῶσι μέχρι προδοσίας. Ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Περσεὺς μεγάλως νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι καθ' ὅσον μάλιστα παρελάμβανε τὴν Μακεδονίαν μετὰ εἰκοσιὲξ ἔτη εἰρήνης πολὺ ἰσχυροτέραν καὶ πλουσιωτέραν ἢ ὅ τι ἦτο αὕτη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου, καὶ ἐπὶ τούτοις ἑνιαίαν καὶ μετὰ πεποιθήσεως προςβλέπουσαν εἰς τὸν δυναστικὸν οἶκον καὶ ἑτοίμην νἀγωνισθῇ περὶ τῶν ὅλων.

Ο ΠΕΡΣΕΥΣ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

Εἶχε δὲ ὁ Περσεὺς καὶ προςόντα ἱκανὰ δυνάμενα νἀναδείξωσιν αὐτὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἀντιδράσεως καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου, οὐ μὴ σύμπασαν τὴν Ἀνατολήν. Παρὰ τοῦ πατρὸς εἶχε ἀρετὰς αὐξανούσας τὴν αἴσθησιν ἣν ἐνεποίει ἡ στρατιωτικὴν ἀξίαν καὶ πολιτικὴν δεξιότη-

πολλῶν ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων ἐκείνων, ἅτινα εἶχον ἀποστερήσει τὸν Φίλιππον κατ' ὀλίγον πάσης ἑλληνικῆς συμπαθείας. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου δὲν εἶχε τὸν ἀποφασιστικὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρός, ἐρρίπτετο ἀκράτητος εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ μελετωμένου ἔργου καὶ ὠπισθοχώρει ἔμφοβος ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς δράσεως, ἐν δὲ ὀλίγαις λέξεσιν ἐν ᾧ εἶχε πάσας ἐκείνας τὰς ἀρετάς, αἵτινες ἠδύναντο νἀναδείξωσιν αὐτὸν βασιλέα διακεκριμένον ἐν χρόνοις ὁμαλοῖς, δὲν ἦτο ὁ ἀδαμάντινος ἐκεῖνος ἀνήρ, ὃν ἐχρειάζοντο αἱ περιστάσεις.

Ὁ Περσεύς, ἀποφασίσας νἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων πόλεμον, ἐπελήφθη δραστηριώτατα εὐρυτάτων ἐνεργειῶν καὶ συνεννοήσεων ἔν τε τῷ ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ κόσμῳ, ὅπως ἐλαττώσῃ μὲν τοὺς ἐχθρούς του, αὐξήσῃ δὲ τοὺς φίλους καὶ συμμάχους. Καὶ τὸν μὲν βασιλέα τοῦ Περγάμου Εὐμένη, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτόν, ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ, ἀλλὰ γνωρίζομεν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μυσαροῦ τούτου σχεδίου. Μετὰ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου καὶ τοῦ τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος ἐζήτησε νὰ συνδεθῇ, εἰς μὲν ἐκεῖνον δοὺς ὡς σύζυγον τὴν ἰδίαν ἀδελφήν, τούτου δὲ λαβὼν τὴν θυγατέρα Λαοδίκην. Ἡ νύμφη τοῦ βασιλέως, μεταβιβασθεῖσα ἐξ Ἀντιοχείας εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ ῥοδίων πλοίων, συνετέλεσεν εἰς τὴν σύνδεσιν φιλικωτέρων σχέσεων μεταξὺ τῆς αὐλῆς τοῦ Περσέως καὶ τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων δυςηρεστημένης Ῥόδου. Οὐχ ἧττον δὲ φιλικαὶ ὑπῆρχον αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Βυζαντίους καὶ τοὺς ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον Ἕλληνας. Συγχρόνως δὲ ὁ Περσεὺς εἰργάζετο ὅπως ἀνακινήσῃ ἐναντίον τῆς Ῥώμης τοὺς βαρβάρους. Οἱ Βαστάρναι, γερμανικὸν φῦλον οἰκοῦν κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἴστρου, ὑπεκινήθησαν ἐναντίον τῶν κατὰ τὴν σημερινὴν Σερβίαν ποιουμένων τὰς διατριβὰς ἰλλυρικῶν Δαρδάνων, οἵτινες ἦσαν φίλοι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ταῦτα ὅπως παρασκευασθῇ διὰ τῆς κινήσεως ταύτης μεγάλη ἐπιδρομὴ βαρβάρων εἰς αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν. Καὶ ἀπέτυχε μὲν τοῦτο τὸ σχέδιον ἕνεκα τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Δαρδάνων, ἥτις ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τοὺς Βαστάρνας, πνιγέντας ἔπειτα κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Οὐχ ἧττον δὲ κατώρθωσεν ὁ Περσεὺς νὰ συνάψῃ φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ἰλλυριοῦ βασιλέως Γενθίου καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν Θρᾳκῶν ἡγεμόνων, τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Κότυος.

Ἱκανὰ ἔτη παρῆλθον διὰ τὰς τοιαύτας διαπραγματεύσεις καὶ συνεννοήσεις, ὅτε ἐν ἔτει 174 π. Χ. ἀπεφάσισεν ὁ Περσεὺς νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς

ἐν Ἑλλάδι φίλους του καὶ αὐξήσῃ τὰς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν Μακεδόνων συμπαθείας διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως μέχρι Δελφῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐρωτήσεως τοῦ χρηστηρίου. Καὶ ἀνεζωπύρησε μὲν ἀληθῶς ἡ θέα τοῦ εὐπρεποῦς μακεδονικοῦ στρατοῦ τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε καὶ ἄλλως νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας, διὰ τῆς προκηρύξεως ἀμνηστείας μὲν τῶν βεβαρημένων ὑπὸ καταδίκης, ἀφέσεως δὲ τῶν χρεῶν. Καὶ ἀπέκτησε μὲν οὕτω νέους φίλους ὁ Μακεδών, ἀλλὰ τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ τοῦτο σφάλμα ἐνέβαλε τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως τὴν βορείαν, εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς, καὶ προεκάλεσε δυςαπάλλακτον συντάραξιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τάσεις ἀνατρεπτικάς, ὧν τὰ θλιβερὰ ἐπακολουθήματα κατεφάνησαν ἰδίως ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, προςτιθεμένων οὕτω νέων δεινῶν εἰς τὰ ἤδη φθείροντα τὴν παρηκμακυῖαν Ἑλλάδα.

ε'

Ὁ τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος.

Αἱ μακραὶ παρασκευαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Περσέως δὲν διελάνθανον τὴν Ῥώμην, ἥτις ἐμάνθανε τὰ κατ' αὐτὰς διὰ τρόπων διαφόρων καὶ ἀπὸ πολλῶν πηγῶν. Εἶχον δὲ ἤδη γείνει προφανεῖς παρὰ τοῦ Περσέως παραβάσεις τῶν ἐν ἔτει 197 π. Χ. ὁμολογηθεισῶν μετὰ τοῦ Φιλίππου συνθηκῶν, ὅτε ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου Εὐμένης, μεταβὰς αὐτὸς εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 172 π. Χ., ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν σύγκλητον τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ δὲ σύγκλητος, πειθομένη, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔτεινεν ἀπροκαλύπτως εἰς ἀπόσεισιν παντὸς συνδέοντος αὐτὴν μετὰ τῆς Ῥώμης δεσμοῦ, ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπισήμου αὐτοῦ κηρύξεως ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ πρὸς τὸν Περσέα ἀποστολὴ πρεσβείας. Οἱ πρέσβεις ὑπέμνησαν τὰς συνθήκας καὶ ἔψεξαν τὰς παραβάσεις αὐτῆς, ἀπειλοῦντες διακοπὴν τῆς φιλίας, ἂν δὲν ἐξέλειπον αἱ ἀφορμαὶ τῶν παραπόνων. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς ἐκήρυξεν, ὅτι θεωρεῖ ἀκύρους τὰς συνθήκας καὶ ὅτι μόνον ὡς ἴσος πρὸς ἴσους δύναται νὰ συνθηκολογήσῃ, καὶ ἔδειξεν ἐν γένει τοιαύτην εὐστάθειαν καὶ ἀγερωχίαν, ὥςτε οἱ ἀπεσταλμένοι ἠναγκάσθησαν νἀπέλθωσιν ἄπρακτοι ὡς ἐκ χώρας ἐχθρικῆς.

Ὁ πόλεμος ἦτο πλέον ἀναπόφευκτος. Μετ' ὀλίγον δέ, ἤδη τὸ φθι-

νόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 172 π. Χ., ἀπεβιβάζετο εἰς Ἀπολλωνίαν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Περσεὺς, ὃν πᾶς τις, κρίνων ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ δραστηριότητος καὶ ἐπιβολῆς, ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ἀναλαμβάνοντα νὰ κατακλύσῃ διὰ τῆς στρατιᾶς του ἀμελλητὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἱδρύσῃ τὸ κράτος τῆς νίκης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ῥωμαϊκῆς φατρίας συντριβομένης, οὐ μόνον ἔμεινεν ἀργὸς καὶ διστάζων, ἀλλὰ καὶ ἐπείσθη ὑπὸ τῶν δολίων εἰσηγήσεων τοῦ Ῥωμαίου φίλου τῶν Ἀντιγονιδῶν Κοίντου Μαρκίου νὰ ἐπιληφθῇ νέων διαπραγματεύσεων. Ἐν τούτοις δὲ ἡ Ῥώμη, προβαίνουσα σθεναρὰ εἰς τὸ ἔργον, εἰργάζετο ἤδη διὰ τῆς διπλωματίας ὅπως ἀπομονώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἐνδοιαστικὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, κατώρθωσε δὲ τοῦτο σχεδὸν πανταχοῦ πλὴν δύο βοιωτικῶν πόλεων, τῆς Ἁλιάρτου καὶ τῆς Κορινείας, αἵτινες ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν Περσέα.

Οὕτως ὁ Περσεὺς εὑρέθη ἠναγκασμένος ἕνεκα τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀπρονοησίας νἀναλάβῃ σχεδὸν μόνος τὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' οὐχ ἧττον αἱ δυνάμεις αὐτοῦ δὲν ἦσαν ἀξιοκαταφρόνητοι. Περιλαμβανομένων ὀλίγων Θρᾳκῶν καὶ Ἑλλήνων καί τινων μισθοφόρων, ἡ ὅλη στρατιὰ τῶν Μακεδόνων ἀνήρχετο εἰς τεσσαράκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν. Αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἴσως μὲν ἦσαν ἐν ὅλῳ μετὰ τῶν ἐκ Νουμιδίας, Λιγυστικῆς, Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ Περγάμου συμμαχομένων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ στόλου ἀνδρῶν κατά τι ὑπέρτεραι τῶν τοῦ Περσέως. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέρος αὐτῶν ἔμεινεν ἐν Ἰλλυρίᾳ, ὁ δὲ στόλος ἔπλευσε κατ' εὐθεῖαν ἐκ Κεφαλληνίας εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὁ λοιπὸς ῥωμαϊκὸς στρατὸς ὁ διὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀθαμανίας εἰσελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἦτο μόλις ἰσόπαλος πρὸς τὸν μακεδονικὸν, οὗ ἄλλως ὑπελείπετο κατὰ τὴν ἄσκησιν. Ὁ Περσεὺς λοιπὸν, καίπερ θέλων νὰ τηρήσῃ θέσιν ἀμύνης, ἠδύνατο καὶ ὤφειλε, ἅμα μαθὼν τὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν προχώρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὕπατον Λικίνιον Πόπλιον Κράσσον, νἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ καὶ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν διὰ τῶν στενῶν τῶν Γόμφων. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων εἰσήλασεν εἰς τὴν Περραιβίαν, καὶ, καταλαβὼν ὀχυρά τινα τῆς χώρας μέρη, ἀνέμενε τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Ὄσσαν. Ἀλλ' ἔπειτα, ἀποφασίσαντος τοῦ Περσέως νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥωμαίους, στρατοπεδευομένους κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ, συνεκροτήθη πλησίον τῆς Λαρίσης ἡ πρώτη μάχη, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων μετὰ τοῦ Θρᾳκὸς Κότυος ἐνίκησαν ἐπιφανῶς τοὺς ἐχθροὺς, ὧν ἐφονεύθησαν καὶ ἐζωγρήθησαν περὶ τοὺς τετρακισχιλίους καὶ

πενταχοσίους ἄνδρας. Ἡ νίκη αὕτη ἐκερδήθη ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰς τὴν μάχην συμμετοχῆς τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος. Ὁ Περσεύς, ὅςτις ἠδύνατο ἐκ τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἀναμίξεως αὐτῆς νὰ καρπωθῇ μεγάλας ὠφελείας, οὐ μόνον τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλ' οὐδὲ κατεδίωξε μετὰ τὴν νίκην τοὺς ἡττημένους, καὶ ηὐχαριστήθη προτείνων εἰς τὸν Λικίνιον συνθηκολογίαν, ἣν δὲν ἐδέχθη ἐκεῖνος, ἀπαιτῶν τὴν πλήρη ὑποταγὴν τοῦ νικητοῦ.

Τῶν διαπραγματεύσεων ἀποτυχουσῶν, ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ κατὰ τὰ τρία προσεχῆ ἔτη ὑπῆρξεν ἀνταξία τῆς ἐνάρξεως, τοῦ τε Περσέως καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειξάντων ἀδεξιότητα μεγάλην καὶ ἔλλειψιν πάσης στρατηγικῆς τέχνης.

Ὁ μὲν Περσεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς μεγάλης αἰσθήσεως ἣν παρήγαγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ἧττα τοῦ Λικινίου καὶ ἐκ τῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας μεταστάσεως τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Χάροπος. Ὁ δὲ Λικίνιος, καίπερ νικήσας περὶ τὴν περραιβικὴν Φάλανναν καὶ ἀναγκάσας τὸν πτοηθέντα Περσέα νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατέστη μισητὸς διὰ τῆς σκληρότητός του, ἣν ὑπερηκόντισεν ὁ ναύαρχος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στόλου Γάϊος Λουκρήτιος. Οὗτος, ἐκπολιορκήσας τὴν Ἁλίαρτον, τὴν μὲν πόλιν κατέστρεψε, τοὺς δὲ κατοίκους ἐπώλησεν ὡς δούλους, οἱονεὶ δίδων τὸ παράδειγμα διὰ τὴν ὁμοίαν ἔπειτα τύχην τῆς δυστήνου Κορωνείας.

Οὐχ ἧττον δ' ἀνίκανοι περὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐφάνησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Λικινίου στρατηγοί, ὁ ὕπατος Αὖλος Ὁστίλιος Μαγκῖνος (170-169 π. Χ.) καὶ ὁ Κόϊντος Μάρκιος Φίλιππος (169-168 π. Χ.), αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἀπατήσας τὸν Περσέα. Στρατηγικὰ λάθη κατέστησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους στρατηλάτας ἀδύνατον τὴν νικηφόρον εἰςέλασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ὁ Περσεὺς διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνικανότητος περὶ τὸν πορισμὸν ὠφελείας ἐκ τῶν σφαλμάτων τῶν πολεμίων ἐξηκολούθει δεικνύων, ὅτι δὲν εἶχε τὰς στρατηγικὰς ἀρετὰς τοῦ πατρός, ὅςτις ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ἤθελεν ἐξ ἅπαντος νικήσει τοὺς Ῥωμαίους καὶ συγκεντρώσει περὶ ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ Ῥώμη, βλέπουσα παρατεινόμενον ἐπὶ τέσσαρα ἤδη ἔτη τὸν πόλεμον ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐνόησεν, ὅτι πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ἐχρειάζετο ἡ ἀποστολὴ τοῦ προσήκοντος ἀνδρός. Ὁ ... ενθεὶς
ὕπατος ὁ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος, ἀν ... ,
ἔμπειρος δὲ καὶ συνετός. Καὶ ἀληθῶς ...

στρατηγοῦ εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου ὁ Περσεὺς ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Πύδναν, ὅπου συνεκροτεῖτο τῇ 22 Ἰουνίου 168 π. Χ., δύο μόλις ἑβδομάδας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ ὑπάτου παραλαβὴν τῆς στρατηγίας ἡ φοβερὰ ἐκείνη μάχη, δι' ἧς οὐ μόνον ὁ πόλεμος ἀπεπερατοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ Μακεδονία ὑπετάσσετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ φάλαγξ τῶν Μακεδόνων, ἧς ἡ πρώτη προςβολὴ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν νικητὴν φρικίασιν, καθ' ἃ αὐτὸς ὡμολόγει, ἐπολέμησεν ἡρωικῶς, ὡςεὶ προαισθανομένη, ὅτι ἔμελλε τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ συνταφῇ μετ' αὐτῆς ἡ μακεδονικὴ ἐλευθερία. Εἰκοσακιςχίλιοι νεκροὶ ἐκ τῆς στρατιᾶς τοῦ Περσέως ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἕνδεκα χιλιάδες ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὁ ἐπιφανέστατος τῶν αἰχμαλώτων ἦτο αὐτὸς ὁ Περσεὺς, ὅςτις τὸ μὲν πρῶτον ἔφυγε μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τοῦ ὑπολοίπου τῶν θησαυρῶν του εἰς τὴν Σαμοθρᾴκην, ἀκολουθούμενος ὑπ' ὀλίγων μόνον ὀπαδῶν· ἀλλ' ὅτε καὶ οὗτοι ἐγκατέλιπον αὐτόν, παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς θησαυροὺς, θρηνῶν μετὰ μικροψυχίας, ἥτις ἐξήγειρε τὴν ἀηδίαν καὶ αὐτῶν τῶν νικητῶν. Ὁ ἀτυχὴς αἰχμάλωτος καὶ πρὶν ἔτι παραδοθῇ δὲν εἶχε πλέον βασίλειον, διότι ἡ Μακεδονία ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίας εἶχε καταθέσει τὰ ὅπλα πρὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, ὑψοῦντος τὰς νικηφόρους τῆς Ῥώμης σημαίας ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἐξ ἧς πρὸ ἐτῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα καὶ ἓξ πλήρης τόλμης νεανικῆς ἐξεστράτευεν ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολὴν ὁ μέγας υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

ια'

Τὰ μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίαν.

Ἡ ἐν Πύδνᾳ νίκη τοῦ Αἰμιλίου Παύλου δὲν ἦτο τὸ μόνον κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 168 π. Χ. κατόρθωμα τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Ὀλίγας πρὸ αὐτῆς ἡμέρας ὁ πραίτωρ Λεύκιος Ἀνίκιος εἶχεν ὑποτάξει καὶ αἰχμαλωτεύσει τὸν βασιλέα τῶν Ἰλλυρῶν Γένθιον, τιμωρῶν αὐτὸν διὰ τὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου μετάστασιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Περσέα, καὶ εἶχε κυριεύσει τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Σκόδραν. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἰλλυριῶν ἐστράφη ὁ Ἀνίκιος εἰς τὴν Ἤπειρον, ἧς οἱ λαοὶ καὶ ὁ ἡγεμὼν Χάροψ εἶχον ἐπ' ἴσης ἀποστῇ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν παρὰ τὴν Λάρισαν ἧτταν τοῦ Λικινίου. Ἡ ἀντί-

στασις τῶν Ἠπειρωτῶν δὲν ὑπῆρξε μεγάλη. Καὶ αἱ μὲν πόλεις τῶν Χαόνων ὑπετάγησαν ἀμαχητί, ἐκ δὲ τῶν πόλεων τῶν Μολοσσῶν ὀλίγαι παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑπῆρξεν ἀσήμαντος, ὅτε μάλιστα ἠναγκάσθησαν ναὐτοκτονήσωσιν οἱ τολμηρότατοι τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀποστασίας Ἀντίνοος, Θεόδοτος καὶ Κέφαλος. Παραδειγματικῶς σκληρὰ ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία ἣν ἐπέβαλεν ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἠπειρώτας καὶ ἣν ἐξετέλεσεν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ἐπιστρέφων περὶ τὰ τέλη τοῦ 167 π. Χ. εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἑβδομήκοντα πόλεις, αἱ πλεῖσται ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Μολοσσούς, ἐδῃώθησαν οἰκτρῶς καὶ κατεστράφησαν, δεκαπέντε δὲ μυριάδες ἀνθρώπων ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ἀλλ' ἡ εὐθύνη τῆς ὠμῆς ταύτης πράξεως δὲν βαρύνει τὸν ἄλλως πρᾶον νικητήν, ὅςτις προςηνέχθη ὅσον τὸ δυνατὸν συμπαθῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπέδειξε κατὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδείαν αὐτοῦ ἀληθῆ θαυμασμὸν πρὸς τὰ μνημεῖα καὶ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη ὁ Αἰμίλιος, καίπερ οὕτω διατεθειμένος, νἀντιταχθῇ οὔτε εἰς τῆς συγκλήτου τὴν συστηματικὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας τραχύτητα, οὔτε εἰς αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων τῆς ῥωμαϊκῆς φατρίας τὴν ἔνοχον ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων προθυμίαν. Ἐντεῦθεν προεκλήθησαν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος δίκαι καὶ καταδιώξεις τῶν τῆς ἐθνικῆς μερίδος καὶ ἐξορίαι καὶ θάνατοι, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔλαβεν ὄψιν ἀνακριτηρίου ἢ πεδίου μάχης. Τὸ δὲ φρικαλεώτατον τῶν θεαμάτων παρέστη ἐν Ἀχαΐᾳ, ὁπόθεν, πρωταγωνιστοῦντος τοῦ προδότου Καλλικράτους, ἀπήχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν χίλιοι πολῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτάτων, καὶ ἐν Αἰτωλίᾳ, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν, εἰςηγουμένου τοῦ στρατηγοῦ Λυκίσκου, ἀπροκαλύπτου τῶν Ῥωμαίων φίλου, ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους τῶν ἀντιφρονούντων καὶ ἐδημεύθησαν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν.

Καθόλου δὲ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ νίκην δεικνύει, ὅτι οὐδεμίαν εἶχον οἱ νικηταὶ τῆς Μακεδονίας ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἀνάγκην πολεμικῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης ἐνεργείας ἤρκει μόνον ἡ ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, ὅπου ἔστησε τὴν ἕδραν αὐτοῦ ὁ νικηφόρος ὕπατος, ἐνεργουμένη ἀνάκρισις ἐναντίον τῶν δι' οἱουδήποτε τρόπου συμπραξάντων ἢ συμπαθησάντων πρὸς τὸν Περσέα ἢ τῶν ὁπωςδήποτε ἐχόντων δεδηλωμένα ἢ καὶ ἀδήλωτα ἐθνικὰ αἰσθήματα. Λυπηρὸν δὲ εἶνε, ὅτι τῆς τοιαύτης σκληρᾶς ἀνακρίσεως, ἥτις συνήθως ἀπέληγεν εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ο ιν ἐνόχων, ἐκτελεσται

μόνον ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι, κυριώτατα δὲ ὄργανα αὐτοὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι φίλοι καὶ ὀπαδοὶ τῆς Ῥώμης. Ἀκόμη δὲ λυπηρότερον εἶνε, ὅτι ἡ πολυκέφαλος τῆς προδοσίας ὕδρα ἀνεφύη καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μικροτάταις τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ ἐν ταῖς ἀπωτάταις τῶν νήσων, ὡς εἰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ καταστροφὴ τῆς ἐθνικῆς φατρίας καὶ νὰ παρασκευασθῇ δι' αὐτῆς ὁ ὄλεθρος τῆς Ἑλλάδος.

ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

Ἐν δὲ τῇ γενικῇ ταύτῃ διαλύσει μία μόνη πόλις τῶν ἑλληνίδων οὐ μόνον δὲν ἐτιμωρήθη, ἀλλὰ καὶ ἔτυχε προστασίας, ἀμειβομένη διὰ τὴν πίστιν, ἣν εἶχεν ἐπιδείξει εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὰς ζημίας, ἃς εἶχεν ὑποστῇ χάριν αὐτῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες ἔλαβον παρὰ τῶν Ῥωμαίων ὡς δῶρον τὴν Δῆλον, τὴν Λῆμνον καὶ τὴν περιοχὴν τῆς ἠρημωμένης Ἁλιάρτου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, δουλικῶς εὐγνωμονοῦντες πρὸς τοὺς εὐεργέτας, ἵδρυσαν ἐπὶ τῆς σεμνῆς αὐτῶν Ἀκροπόλεως πλησίον τῶν κτισμάτων τοῦ Περικλέους καὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν Ἀτταλικῶν ναὸν νέας θεᾶς, τῆς θεᾶς Ῥώμης, τῆς ἀντιπροσωπευούσης τὴν τύχην καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἤδη προαγγελλομένης τοῦ παντὸς κόσμου δεσποίνης.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, ἀφιχθέντων εἰς Ἀμφίπολιν ἐκ Ῥώμης καὶ δέκα ἐπιτρόπων τῆς συγκλήτου, διερρυθμίσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ Αἰμιλίου τὰ τῆς ἡττημένης Μακεδονίας. Ἡ Ῥώμη δὲν ἀπεφάσισε τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας ὡς ἐπαρχίας, ἢ μᾶλλον εἰς τοιαύτην τινὰ σκέψιν, φαίνεται, ἀντετάχθη ὁ Αἰμίλιος Παῦλος. Ἀλλ' ἐπειδὴ βάσις πάσης ἐνεργείας τῶν Ῥωμαίων ἐπιτρόπων ἔπρεπε νὰ εἶνε τὸ νὰ καταστήσωσι τὴν Μακεδονίαν διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἀκίνδυνον, διετηρήθη μὲν ἡ αὐτονομία τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, διεσπάσθη δὲ ἡ ἑνότης τῆς χώρας διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς *τετράδας*, ἤτοι τέσσαρας ὁμοσπονδιακὰς κοινότητας, ὧν ἡ μὲν *πρώτη* κέντρον εἶχε τὴν Ἀμφίπολιν, ἡ δὲ *δευτέρα* τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ *τρίτη* τὴν Πέλλαν καὶ ἡ *τετάρτη* τὴν Πελαγονίαν. Ἑκάστη δὲ τῶν κοινοτήτων τούτων εἶχεν ἰδίαν διοίκησιν, ἴδιον νόμισμα, ἰδίους ἄρχοντας ἐνιαυσίους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατὰ τὰ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐθιζόμενα, ἀπηγορεύθη δὲ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν τετράδων ἡ ἐπιγαμία καὶ ἡ ἐνοίκησις καὶ ἔγκτησις ἐν τῇ γῇ ἄλλων τετράδων. Καὶ ἐδόθη μὲν εἰς τὰς τετράδας τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττωσιν ἰδίους φόρους ἀντὶ τοῦ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου πληρονομένου εἰς τὸν βασιλέα ἐγγείου φόρου, ἀλλ' ὑπεχρεώθησαν οὗτοι νὰποτίνωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατ' ἐνιαυτὸν ἅπασαι ὁμοῦ ἑκατὸν τάλαντα, ἤτοι περὶ τὰ πέντε ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Οὐ μόνον δ' ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλὰ καὶ ἀπηγορεύθη εἰς αὐτοὺς ἡ κάρπωσις τῶν χρυσωρυχείων καὶ ἀργυρείων τῆς χώρας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ μὲν ἅλατος, ἐξαγωγὴ δὲ ξυλείας. Ὅπως δὲ ἀποσοβηθῇ πᾶς ἀπὸ μελλούσης ἐξεγέρσεως κίνδυνος, ἀφωπλίσθησαν μὲν οἱ Μακεδόνες, ἐπιτραπείσης μόνον ἐν τοῖς βορείοις συνόροις φρουρᾶς πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἐξεδιώχθησαν δ' ἐκ τῆς χώρας πάντες οἱ περὶ τὴν πεσοῦσαν δυναστείαν ἰσχυροί, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ

Μετὰ δὲ τὴν διαρρύθμισιν τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ Αἰμίλιος Παῦλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην,

κατακλειόμενον διὰ μεγάλου λίθου περιαγομένου. Ἐκεῖ δ' ἔπιεν ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα τὸ σταλὲν δι' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δεινοκράτους κώνειον, ἐρωτήσας μόνον καὶ μαθὼν εὐχαρίστως, ὅτι εἶχον σωθῆ οἱ πλεῖστοι τῶν μετ' αὐτοῦ ἱππέων (184 π. Χ.).

Μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ διάδοχος τοῦ Φιλοποίμενος ἐν τῇ στρατηγίᾳ Λυκόρτας ἐξεδίκει τὸν φόνον τοῦ φίλου, καταπνίγων τὴν ἀνταρσίαν τῶν Μεσσηνίων καὶ τιμωρῶν τοὺς φονεῖς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ Δεινοκράτης εἶχε προλάβει τὴν ποινὴν αὐτοκτονῶν. Καύσαντες δὲ οἱ νικηταὶ τὸ σῶμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ παραλαβόντες τὴν τέφραν ἐντὸς ὑδρίας, ἐκόμισαν τὸ λείψανον εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν, τὴν πατρίδα τοῦ μεγάλου νεκροῦ. Πανηγυρικὴ ὑπῆρξεν ἡ νεκρώσιμος πορεία, ἥτις ἦτο συγχρόνως καὶ ἐπινίκιος πομπή. Οἱ Μεσσήνιοι αἰχμάλωτοι ἤγοντο δέσμιοι, ὡπλισμένοι δ' ἔβαινον οἱ στρατιῶται, κεκοσμημένους ἔχοντες τοὺς ἵππους καὶ ἐστεφανωμένοι καὶ δακρύοντες περὶ τὴν ὑδρίαν, ἣν μόλις ὁρωμένην ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ταινιῶν καὶ τῶν στεφάνων ἐκόμιζεν ὁ νεαρὸς υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, ὁ Πολύβιος, ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς πρώτους τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκ δὲ τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν πόλεων καὶ κωμῶν προςέτρεχον εἰς τὸν νεκρὸν ὡςεὶ δεξιούμενοι ἐπιστρέφοντα ἐκ νίκης οἱ Πελοποννήσιοι, καὶ ἐφήπτοντο τῆς ὑδρίας, καὶ συμπροῆγον εἰς τὴν Μεγάλην πόλιν. Ἐκεῖ δ' ἐν μέσῳ γενικοῦ ὀλοφυρμοῦ ἔθαψαν οἱ συμπολῖται ἐνδόξως τὸν στρατηγόν, καὶ ἐφόνευσαν περὶ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ διὰ λιθοβολισμοῦ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Μεσσηνίων, ἐν ᾧ ἡ Ἑλλὰς σύμπασα ἐτίμα τὸν νεκρὸν δι' ἐπιγραφῶν καὶ ἀγαλμάτων, οἱονεὶ ἀποδεχομένη τὴν ὀνομασίαν ἣν ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, προςαγορεύσαντες τὸν ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων.

θ'

Αἱ παρασκευαὶ τοῦ Περσέως.

Φίλιππος ὁ Ε', παρέχων εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν αἰτωλικὸν πόλεμον, εἶχεν ἐργασθῆ πολὺ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἢ ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων. Ἀνακτήσας δὲ κατὰ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ ἐκείνην οὐκ ὀλίγας χώρας, ἐπεδόθη μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου εἰς ἐνίσχυσιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τοῦ βασιλείου. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἥτις, φαίνεται, προέβαινεν ἐνιαχοῦ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, προεκάλει τὴν ἀντίδρασιν τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Περραιβῶν, τῶν Ἀθαμάνων. Τὰ δὲ

παράπονα τῶν λαῶν τούτων, μεταβιβαζόμενα εἰς τὴν Ῥώμην, ἐξηρέθιζον τὴν σύγκλητον, ἥτις ἔβλεπε μετὰ δυςαρεσκείας τὴν αὔξησιν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, καὶ προςεπάθει παντὶ σθένει νὰ παρεμβάλῃ ἐμπόδια εἰς αὐτόν. Αἱ δὲ πολλαὶ ταπεινώσεις ἃς ὑπέστη παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐνέπλησαν τέλος αὐτὸν τοιούτου μίσους πρὸς τοὺς ὑπέρφρονας αὐτοῦ συμμάχους, οἵτινες μετεχειρίζοντο αὐτὸν ὡς κύριοι, ὥςτε, μόνην διέξοδον θεωρῶν τὸν πόλεμον, ἤρχισε νὰ παρασκευάζηται δραστηρίως. Ἀλλὰ δὲν προέφθασε νἀντιτάξῃ ἐκ νέου τὰ μακεδονικὰ ὅπλα εἰς τὰ τῆς Ῥώμης, ἀποθανὼν τῷ 179 π. Χ. σχεδὸν ἑξηκοντούτης ἐν θλίψει καὶ συντριβῇ ἐπὶ τῷ ἀδίκῳ φόνῳ τοῦ υἱοῦ Δημητρίου, ὃν προεκάλεσεν ἡ ἀντιζηλία τοῦ πρωτοτόκου Περσέως, μὴ ἀνεχομένου τὴν προστασίαν, ἧς ἐτύγχανεν ὁ Δημήτριος παρὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ οἰκογενειακὴ αὕτη τραγῳδία ἡ δηλητηριάσασα τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἀκαταπονήτου Ἀντιγονίδου ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ Φιλίππου, δι' ἧς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τῆς βασιλείας τὸν φιλέκδικον πρωτότοκον αὐτοῦ υἱόν. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς ἔσπευσε νὰ γείνῃ κύριος τοῦ θρόνου διὰ τοῦ φόνου τοῦ Ἀντιγόνου ἐκείνου, ὃν θνήσκων ἐκήρυξε διάδοχον ὁ πατήρ.

Περσεὺς ὁ Φιλίππου ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καθ' ὃν χρόνον ἤδη ἐνέμετο τοὺς Ἕλληνας οὐ μικρὰ ἀντιπάθεια κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀντισταθμιζομένη ἄλλως ὑπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν πρὸς αὐτοὺς φίλα φρονούντων καὶ μὴ ὀκνούντων νὰ χωρῶσι μέχρι προδοσίας. Ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Περσεὺς μεγάλως νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι καθ' ὅσον μάλιστα παρελάμβανε τὴν Μακεδονίαν μετὰ εἰκοσιὲξ ἔτη εἰρήνης πολὺ ἰσχυροτέραν καὶ πλουσιωτέραν ἢ ὅ τι ἦτο αὕτη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου, καὶ ἐπὶ τούτοις ἑνιαίαν καὶ μετὰ πεποιθήσεως προςβλέπουσαν εἰς τὸν δυναστικὸν οἶκον καὶ ἑτοίμην νἀγωνισθῇ περὶ τῶν ὅλων. Εἶχε δὲ ὁ Περσεὺς καὶ προςόντα ἱκανὰ δυνάμενα νἀναδείξωσιν αὐτὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἀντιδράσεως καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ σύμπασαν τὴν Ἀνατολήν. Παρὰ τοῦ πατρὸς εἶχε κληρονομήσει πολλὰς ἀρετὰς αὐξανούσας τὴν αἴσθησιν ἣν ἐνεποίει ἡ ἀρρενωπὴ αὐτοῦ ὄψις, στρατιωτικὴν ἀξίαν καὶ πολιτικὴν δεξιότητα, ἦτο δὲ ἀπηλλαγμένος

Ο ΠΕΡΣΕΥΣ ΕΠΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

πολλῶν ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων ἐκείνων, ἅτινα εἶχον ἀποστερήσει τὸν Φίλιππον κατ' ὀλίγον πάσης ἑλληνικῆς συμπαθείας. Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου δὲν εἶχε τὸν ἀποφασιστικὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρὸς, ἐρρίπτετο ἀκράτητος εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ μελετωμένου ἔργου καὶ ὠπισθοχώρει ἔμφοβος ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τῆς δράσεως, ἐν δὲ ὀλίγαις λέξεσιν ἐν ᾧ εἶχε πάσας ἐκείνας τὰς ἀρετὰς, αἵτινες ἠδύναντο νἀναδείξωσιν αὐτὸν βασιλέα διακεκριμένον ἐν χρόνοις ὁμαλοῖς, δὲν ἦτο ὁ ἀδαμάντινος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὃν ἐχρειάζοντο αἱ περιστάσεις.

Ὁ Περσεὺς, ἀποφασίσας νἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων πόλεμον, ἐπελήφθη δραστηριώτατα εὐρυτάτων ἐνεργειῶν καὶ συνεννοήσεων ἔν τε τῷ ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ κόσμῳ, ὅπως ἐλαττώσῃ μὲν τοὺς ἐχθρούς του, αὐξήσῃ δὲ τοὺς φίλους καὶ συμμάχους. Καὶ τὸν μὲν βασιλέα τοῦ Περγάμου Εὐμένη, ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν, ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ, ἀλλὰ γνωρίζομεν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μυσαροῦ τούτου σχεδίου. Μετὰ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσίου καὶ τοῦ τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος ἐζήτησε νὰ συνδεθῇ, εἰς μὲν ἐκεῖνον δοὺς ὡς σύζυγον τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, τούτου δὲ λαβὼν τὴν θυγατέρα Λαοδίκην. Ἡ νύμφη τοῦ βασιλέως, μεταβιβασθεῖσα ἐξ Ἀντιοχείας εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ ῥοδίων πλοίων, συνετέλεσεν εἰς τὴν σύνδεσιν φιλικωτέρων σχέσεων μεταξὺ τῆς αὐλῆς τοῦ Περσέως καὶ τῆς ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων δυςηρεστημένης Ῥόδου. Οὐχ ἧττον δὲ φιλικαὶ ὑπῆρχον αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Βυζαντίους καὶ τοὺς ἀνὰ τὸν Ἑλλήςποντον Ἕλληνας. Συγχρόνως δὲ ὁ Περσεὺς εἰργάζετο ὅπως ἀνακυκήσῃ ἐναντίον τῆς Ῥώμης τοὺς βαρβάρους. Οἱ Βαστάρναι, γερμανικὸν φῦλον οἰκοῦν κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἴστρου, ὑπεκινήθησαν ἐναντίον τῶν κατὰ τὴν σημερινὴν Σερβίαν ποιουμένων τὰς διατριβὰς ἰλλυρικῶν Δαρδάνων, οἵτινες ἦσαν φίλοι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ταῦτα ὅπως παρασκευασθῇ διὰ τῆς κινήσεως ταύτης μεγάλη ἐπιδρομὴ βαρβάρων εἰς αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν. Καὶ ἀπέτυχε μὲν τοῦτο τὸ σχέδιον ἕνεκα τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Δαρδάνων, ἥτις ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τοὺς Βαστάρνας, πνιγέντας ἔπειτα κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Οὐχ ἧττον δὲ κατώρθωσεν ὁ Περσεὺς νὰ συνάψῃ φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ἰλλυριοῦ βασιλέως Γενθίου καὶ τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν Θρᾳκῶν ἡγεμόνων, τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Κότυος.

Ἱκανὰ ἔτη παρῆλθον διὰ τὰς τοιαύτας διαπραγματεύσεις καὶ συνεννοήσεις, ὅτε ἐν ἔτει 174 π. Χ. ἀπεφάσισεν ὁ Περσεὺς νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς

ἐν Ἑλλάδι φίλους του καὶ αὐξήσῃ τὰς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν Μακεδόνων συμπαθείας διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως μέχρι Δελφῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐρωτήσεως τοῦ χρηστηρίου. Καὶ ἀνεζωπύρησε μὲν ἀληθῶς ἡ θέα τοῦ εὐπρεποῦς μακεδονικοῦ στρατοῦ τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε καὶ ἄλλως νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας, διὰ τῆς προκηρύξεως ἀμνηστείας μὲν τῶν βεβαρημένων ὑπὸ καταδίκης, ἀφέσεως δὲ τῶν χρεῶν. Καὶ ἀπέκτησε μὲν οὕτω νέους φίλους ὁ Μακεδών, ἀλλὰ τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ τοῦτο σφάλμα ἐνέβαλε τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως τὴν βορείαν, εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς, καὶ προεκάλεσε δυσαπάλλακτον συντάραξιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων καὶ τάσεις ἀνατρεπτικάς, ὧν τὰ θλιβερὰ ἐπακολουθήματα κατεφάνησαν ἰδίως ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, προστιθεμένων οὕτω νέων δεινῶν εἰς τὰ ἤδη φθείροντα τὴν παρηκμακυῖαν Ἑλλάδα.

ε'

Ὁ τρίτος μακεδονικὸς πόλεμος.

Αἱ μακραὶ παρασκευαὶ καὶ διπλωματικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Περσέως δὲν διελάνθανον τὴν Ῥώμην, ἥτις ἐμάνθανε τὰ κατ' αὐτὰς διὰ τρόπων διαφόρων καὶ ἀπὸ πολλῶν πηγῶν. Εἶχον δὲ ἤδη γείνει προφανεῖς παρὰ τοῦ Περσέως παραβάσεις τῶν ἐν ἔτει 197 π. Χ. ὁμολογηθεισῶν μετὰ τοῦ Φιλίππου συνθηκῶν, ὅτε ὁ βασιλεὺς τοῦ Περγάμου Εὐμένης, μεταβὰς αὐτὸς εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 172 π. Χ., ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν σύγκλητον τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ δὲ σύγκλητος, πειθομένη, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔτεινεν ἀπροκαλύπτως εἰς ἀπόσεισιν παντὸς συνδέοντος αὐτὴν μετὰ τῆς Ῥώμης δεσμοῦ, ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπισήμου αὐτοῦ κηρύξεως ἐθεωρήθη ἀναγκαία ἡ πρὸς τὸν Περσέα ἀποστολὴ πρεσβείας. Οἱ πρέσβεις ὑπέμνησαν τὰς συνθήκας καὶ ἔψεξαν τὰς παραβάσεις αὐτῆς, ἀπειλοῦντες διακοπὴν τῆς φιλίας, ἂν δὲν ἐξέλειπον αἱ ἀφορμαὶ τῶν παραπόνων. Ἀλλ' ὁ Περσεὺς ἐκήρυξεν, ὅτι θεωρεῖ ἀκύρους τὰς συνθήκας καὶ ὅτι μόνον ὡς ἴσος πρὸς ἴσους δύναται νὰ συνθηκολογήσῃ, καὶ ἔδειξεν ἐν γένει τοιαύτην εὐστάθειαν καὶ ἀγερωχίαν, ὥστε οἱ ἀπεσταλμένοι ἠναγκάσθησαν νἀπέλθωσιν ἄπρακτοι ὡς ἐκ χώρας ἐχθρικῆς.

Ὁ πόλεμος ἦτο πλέον ἀναπόφευ [illegible] δὲ, ἤδη τὸ φθι-

νόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 172 π. Χ., ἀπεβιβάζετο εἰς Ἀπολλωνίαν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Περσεύς, ὅν πᾶς τις, κρίνων ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ δραστηριότητος καὶ ἐπιβολῆς, ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ἀναλαμβάνοντα νὰ κατακλύσῃ διὰ τῆς στρατιᾶς του ἀμελλητὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἱδρύσῃ τὸ κράτος τῆς νίκης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ῥωμαϊκῆς φατρίας συντριβομένης, οὐ μόνον ἔμεινεν ἀργὸς καὶ διστάζων, ἀλλὰ καὶ ἐπείσθη ὑπὸ τῶν δολίων εἰσηγήσεων τοῦ Ῥωμαίου φίλου τῶν Ἀντιγονιδῶν Κοίντου Μαρκίου νὰ ἐπιληφθῇ νέων διαπραγματεύσεων. Ἐν τούτοις δὲ ἡ Ῥώμη, προβαίνουσα σθεναρὰ εἰς τὸ ἔργον, εἰργάζετο ἤδη διὰ τῆς διπλωματίας ὅπως ἀπομονώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν ἐνδοιαστικὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων, κατώρθωσε δὲ τοῦτο σχεδὸν πανταχοῦ πλὴν δύο βοιωτικῶν πόλεων, τῆς Ἁλιάρτου καὶ τῆς Κορινείας, αἵτινες ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν Περσέα.

Οὕτως ὁ Περσεὺς εὑρέθη ἠναγκασμένος ἕνεκα τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀπρονοησίας νἀναλάβῃ σχεδὸν μόνος τὸν ἀγῶνα. Ἀλλ' οὐχ ἧττον αἱ δυνάμεις αὐτοῦ δὲν ἦσαν ἀξιοκαταφρόνητοι. Περιλαμβανομένων ὀλίγων Θρᾳκῶν καὶ Ἑλλήνων καί τινων μισθοφόρων, ἡ ὅλη στρατιὰ τῶν Μακεδόνων ἀνήρχετο εἰς τεσσαράκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν. Αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἴσως μὲν ἦσαν ἐν ὅλῳ μετὰ τῶν ἐκ Νουμιδίας, Λιγυστικῆς, Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ Περγάμου συμμαχομένων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ στόλου ἀνδρῶν κατά τι ὑπέρτεραι τῶν τοῦ Περσέως. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέρος αὐτῶν ἔμεινεν ἐν Ἰλλυρίᾳ, ὁ δὲ στόλος ἔπλευσε κατ' εὐθεῖαν ἐκ Κεφαλληνίας εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὁ λοιπὸς ῥωμαϊκὸς στρατὸς ὁ διὰ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀθαμανίας εἰσελάσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἦτο μόλις ἰσόπαλος πρὸς τὸν μακεδονικόν, οὗ ἄλλως ὑπελείπετο κατὰ τὴν ἄσκησιν. Ὁ Περσεὺς λοιπόν, καίπερ θέλων νὰ τηρήσῃ θέσιν ἀμύνης, ἠδύνατο καὶ ὤφειλε, ἅμα μαθὼν τὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν προχώρησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ὕπατον Λικίνιον Πόπλιον Κράσσον, νἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ καὶ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν διὰ τῶν στενῶν τῶν Γόμφων. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων εἰσήλασεν εἰς τὴν Περραιβίαν, καί, καταλαβὼν ὀχυρά τινα τῆς χώρας μέρη, ἀνέμενε τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Ὄσσαν. Ἀλλ' ἔπειτα, ἀποφασίσαντος τοῦ Περσέως νὰ προσβάλῃ τοὺς Ῥωμαίους, στρατοπεδευομένους κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ συνεκροτήθη πλησίον τῆς Λαρίσης ἡ πρώτη μάχη, καθ' ἣν ὁ βασιλεῖ τῶν Μακεδόνων μετὰ τοῦ Θρᾳκὸς Κότυος ἐνίκησαν ἐπιφανῶς τοὺς ἐ θρούς, ὧν ἐφονεύθησαν καὶ ἐζωγρήθησαν περὶ τοὺς τετρακισχιλίους

πεντακοσίους ἄνδρας. Ἡ νίκη αὕτη ἐκερδήθη ἄνευ οὐδεμιᾶς εἰς τὴν μάχην συμμετοχῆς τῆς μακεδονικῆς φάλαγγος. Ὁ Περσεύς, ὅςτις ἠδύνατο ἐκ τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἀναμίξεως αὐτῆς νὰ καρπωθῇ μεγάλας ὠφελείας, οὐ μόνον τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλ' οὐδὲ κατεδίωξε μετὰ τὴν νίκην τοὺς ἡττημένους, καὶ ηὐχαριστήθη προτείνων εἰς τὸν Λικίνιον συνθηκολογίαν, ἣν δὲν ἐδέχθη ἐκεῖνος, ἀπαιτῶν τὴν πλήρη ὑποταγὴν τοῦ νικητοῦ.

Τῶν διαπραγματεύσεων ἀποτυχουσῶν, ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ κατὰ τὰ τρία προσεχῆ ἔτη ὑπῆρξεν ἀνταξία τῆς ἐνάρξεως, τοῦ τε Περσέως καὶ τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειξάντων ἀδεξιότητα μεγάλην καὶ ἔλλειψιν πάσης στρατηγικῆς τέχνης.

Ὁ μὲν Περσεὺς δὲν ἠδυνήθη νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῆς μεγάλης αἰσθήσεως ἣν παρήγαγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ ἧττα τοῦ Λικινίου καὶ ἐκ τῆς εἰς τοὺς Μακεδόνας μεταστάσεως τοῦ βασιλέως τῶν Ἠπειρωτῶν Χάροπος. Ὁ δὲ Λικίνιος, καίπερ νικήσας περὶ τὴν περραιβικὴν Φάλανναν καὶ ἀναγκάσας τὸν πτοηθέντα Περσέα νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, κατέστη μισητὸς διὰ τῆς σκληρότητός του, ἣν ὑπερηκόντισεν ὁ ναύαρχος τοῦ ῥωμαϊκοῦ στόλου Γάϊος Λουκρήτιος. Οὗτος, ἐκπολιορκήσας τὴν Ἁλίαρτον, τὴν μὲν πόλιν κατέστρεψε, τοὺς δὲ κατοίκους ἐπώλησεν ὡς δούλους, οἱονεὶ δίδων τὸ παράδειγμα διὰ τὴν ὁμοίαν ἔπειτα τύχην τῆς δυστήνου Κορωνείας.

Οὐχ ἧττον δ' ἀνίκανοι περὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐφάνησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Λικινίου στρατηγοί, ὁ ὕπατος Αὖλος Ὀστίλιος Μαγκῖνος (170-169 π. Χ.) καὶ ὁ Κόϊντος Μάρκιος Φίλιππος (169-168 π. Χ.), αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἀπατήσας τὸν Περσέα. Στρατηγικὰ λάθη κατέστησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους στρατηλάτας ἀδύνατον τὴν νικηφόρον εἰςέλασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ὁ Περσεὺς διὰ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνικανότητος περὶ τὸν πορισμὸν ὠφελείας ἐκ τῶν σφαλμάτων τῶν πολεμίων ἐξηκολούθει δεικνύων, ὅτι δὲν εἶχε τὰς στρατηγικὰς ἀρετὰς τοῦ πατρός, ὅςτις ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους ἤθελεν ἐξ ἅπαντος νικήσει τοὺς Ῥωμαίους καὶ συγκεντρώσει περὶ ἑαυτὸν τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ Ῥώμη, βλέπουσα παρατεινόμενον ἐπὶ τέσσαρα ἤδη ἔτη τὸν πόλεμον ἄνευ ἀποτελέσματος, ἐνόησεν, ὅτι πρὸς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ἐχρειάζετο ἡ ἀποστολὴ τοῦ προςήκοντος ἀνδρός. Ὡς τοιοῦτος δ' ἐστάλ[illegible] ὕπατος ὁ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος, ἀνὴρ τυχὼν ἑλληνική[illegible] ἔμπειρος δὲ καὶ συνετός. Καὶ ἀληθῶς ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ γενν[illegible]

στρατηγοῦ εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου ὁ Περσεὺς ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Πύδναν, ὅπου συνεκροτεῖτο τῇ 22 Ἰουνίου 168 π. Χ., δύο μόλις ἑβδομάδας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ ὑπάτου παραλαβὴν τῆς στρατηγίας ἡ φοβερὰ ἐκείνη μάχη, δι' ἧς οὐ μόνον ὁ πόλεμος ἀπεπερατοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ Μακεδονία ὑπετάσσετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἡ φάλαγξ τῶν Μακεδόνων, ἧς ἡ πρώτη προςβολὴ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν νικητὴν φρικίασιν, καθ' ἃ αὐτὸς ὡμολόγει, ἐπολέμησεν ἡρωικῶς, ὡςεὶ προαισθανομένη, ὅτι ἔμελλε τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ συνταφῇ μετ' αὐτῆς ἡ μακεδονικὴ ἐλευθερία. Εἰκοσακιςχίλιοι νεκροὶ ἐκ τῆς στρατιᾶς τοῦ Περσέως ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ ἕνδεκα χιλιάδες ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ἀλλ' ὁ ἐπιφανέστατος τῶν αἰχμαλώτων ἦτο αὐτὸς ὁ Περσεὺς, ὅςτις τὸ μὲν πρῶτον ἔφυγε μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τοῦ ὑπολοίπου τῶν θησαυρῶν του εἰς τὴν Σαμοθρᾴκην, ἀκολουθούμενος ὑπ' ὀλίγων μόνον ὀπαδῶν· ἀλλ' ὅτε καὶ οὗτοι ἐγκατέλιπον αὐτὸν, παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς θησαυροὺς, θρηνῶν μετὰ μικροψυχίας, ἥτις ἐξήγειρε τὴν ἀηδίαν καὶ αὐτῶν τῶν νικητῶν. Ὁ ἀτυχὴς αἰχμάλωτος καὶ πρὶν ἔτι παραδοθῇ δὲν εἶχε πλέον βασίλειον, διότι ἡ Μακεδονία ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίας εἶχε καταθέσει τὰ ὅπλα πρὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, ὑψοῦντος τὰς νικηφόρους τῆς Ῥώμης σημαίας ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ γῇ, ἐξ ἧς πρὸ ἐτῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα καὶ ἓξ πλήρης τόλμης νεανικῆς ἐξεστράτευεν ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολὴν ὁ μέγας υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

ια'

Τὰ μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ πανωλεθρίαν.

Ἡ ἐν Πύδνᾳ νίκη τοῦ Αἰμιλίου Παύλου δὲν ἦτο τὸ μόνον κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 168 π. Χ. κατόρθωμα τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Ὀλίγας πρὸ αὐτῆς ἡμέρας ὁ πραίτωρ Λεύκιος Ἀνίκιος εἶχεν ὑποτάξει καὶ αἰχμαλωτεύσει τὸν βασιλέα τῶν Ἰλλυρῶν Γένθιον, τιμωρῶν αὐτὸν διὰ τὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πολέμου μετάστασιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Περσέα, καὶ εἶχε κυριεύσει τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Σκόδραν. Μετὰ δὲ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἰλλυριῶν ἐστράφη ὁ Ἀνίκιος εἰς τὴν Ἤπειρον, ἧς οἱ λαοὶ καὶ ὁ ἡγεμὼν Χάροψ εἶχον ἐπ' ἴσης ἀποστῇ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὴν παρὰ τὴν Λάρισαν ἧτταν τοῦ Λικινίου. Ἡ ἀντ

στασις τῶν Ἠπειρωτῶν δὲν ὑπῆρξε μεγάλη. Καὶ αἱ μὲν πόλεις τῶν Χαόνων ὑπετάγησαν ἀμαχητί, ἐκ δὲ τῶν πόλεων τῶν Μολοσσῶν ὀλίγαι παρεσκευάσθησαν εἰς ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑπῆρξεν ἀσήμαντος, ὅτε μάλιστα ἠναγκάσθησαν ναὐτοκτονήσωσιν οἱ τολμηρότατοι τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀποστασίας Ἀντίνοος, Θεόδοτος καὶ Κέφαλος. Παραδειγματικῶς σκληρὰ ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία ἣν ἐπέβαλεν ἡ ῥωμαϊκὴ σύγκλητος εἰς τοὺς ἀτυχεῖς Ἠπειρώτας καὶ ἣν ἐξετέλεσεν ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ἐπιστρέφων περὶ τὰ τέλη τοῦ 167 π. Χ. εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἑβδομήκοντα πόλεις, αἱ πλεῖσται ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Μολοσσούς, ἐδῃώθησαν οἰκτρῶς καὶ κατεστράφησαν, δεκαπέντε δὲ μυριάδες ἀνθρώπων ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ἀλλ' ἡ εὐθύνη τῆς ὠμῆς ταύτης πράξεως δὲν βαρύνει τὸν ἄλλως πρᾶον νικητήν, ὅςτις προςηνέχθη ὅσον τὸ δυνατὸν συμπαθῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐπέδειξε κατὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιοδείαν αὐτοῦ ἀληθῆ θαυμασμὸν πρὸς τὰ μνημεῖα καὶ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη ὁ Αἰμίλιος, καίπερ οὕτω διατεθειμένος, νἀντιταχθῇ οὔτε εἰς τῆς συγκλήτου τὴν συστηματικὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας τραχύτητα, οὔτε εἰς αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων τῆς ῥωμαϊκῆς φατρίας τὴν ἔνοχον ἐναντίον τῶν ἀντιφρονούντων προθυμίαν. Ἐντεῦθεν προεκλήθησαν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος δίκαι καὶ καταδιώξεις τῶν τῆς ἐθνικῆς μερίδος καὶ ἐξορίαι καὶ θάνατοι, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔλαβεν ὄψιν ἀνακριτηρίου ἢ πεδίου μάχης. Τὸ δὲ φρικαλεώτατον τῶν θεαμάτων παρέστη ἐν Ἀχαΐᾳ, ὁπόθεν, πρωταγωνιστοῦντος τοῦ προδότου Καλλικράτους, ἀπήχθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν χίλιοι πολῖται ἐκ τῶν ὀνομαστοτάτων, καὶ ἐν Αἰτωλίᾳ, ἐν ᾗ ἐφονεύθησαν, εἰςηγουμένου τοῦ στρατηγοῦ Λυκίσκου, ἀπροκαλύπτου τῶν Ῥωμαίων φίλου, ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους τῶν ἀντιφρονούντων καὶ ἐδημεύθησαν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν.

Καθόλου δὲ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ νίκην δεικνύει, ὅτι οὐδεμίαν εἶχον οἱ νικηταὶ τῆς Μακεδονίας ἐν τῷ τότε χρόνῳ ἀνάγκην πολεμικῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἀντὶ δὲ πάσης ἄλλης ἐνεργείας ἤρκει μόνον ἡ ἀπὸ τῆς Ἀμφιπόλεως, ὅπου ἔστησε τὴν ἕδραν αὐτοῦ ὁ νικηφόρος ὕπατος, ἐνεργουμένη ἀνάκρισις ἐναντίον τῶν δι' οἱουδήποτε τρόπου συμπραξάντων ἢ συμπαθησάντων πρὸς τὸν Περσέα ἢ τῶν ὁπωςδήποτε δεδηλωμένα ἢ καὶ ἀδήλωτα ἐθνικὰ αἰσθήματα. Λυπηρ τῆς τοιαύτης σκληρᾶς ἀνακρίσεως, ἥτις συνήθως ἀπέλ ρίαν καὶ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ φυλάκισιν τῶν θεωρουμένων

μόνον ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι, κυριώτατα δὲ ὄργανα αὐτοὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι φίλοι καὶ ὀπαδοὶ τῆς Ῥώμης. Ἀκόμη δὲ λυπηρότερον εἶνε, ὅτι ἡ πολυκέφαλος τῆς προδοσίας ὕδρα ἀνεφύη καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μικροτάταις τῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ ἐν ταῖς ἀπωτάταις τῶν νήσων, ὡς εἰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ καταστροφὴ τῆς ἐθνικῆς φατρίας καὶ νὰ παρασκευασθῇ δι' αὐτῆς ὁ ὄλεθρος τῆς Ἑλλάδος.

ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

Ἐν δὲ τῇ γενικῇ ταύτῃ διαλύσει μία μόνη πόλις τῶν ἑλληνίδων οὐ μόνον δὲν ἐτιμωρήθη, ἀλλὰ καὶ ἔτυχε προστασίας, ἀμειβομένη διὰ τὴν πίστιν, ἣν εἶχεν ἐπιδείξει εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὰς ζημίας, ἃς εἶχεν ὑποστῇ χάριν αὐτῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες ἔλαβον παρὰ τῶν Ῥωμαίων ὡς δῶρον τὴν Δῆλον, τὴν Λῆμνον καὶ τὴν περιοχὴν τῆς ἠρημωμένης Ἁλιάρτου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, δουλικῶς εὐγνωμονοῦντες πρὸς τοὺς εὐεργέτας, ἵδρυσαν ἐπὶ τῆς σεμνῆς αὐτῶν Ἀκροπόλεως πλησίον τῶν κτισμάτων τοῦ Περικλέους καὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν Ἀτταλικῶν ναὸν νέας θεᾶς, τῆς θεᾶς Ῥώμης, τῆς ἀντιπροσωπευούσης τὴν τύχην καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἤδη προαγγελλομένης τοῦ παντὸς κόσμου δεσποίνης.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, ἀφιχθέντων εἰς Ἀμφίπολιν ἐκ Ῥώμης καὶ δέκα ἐπιτρόπων τῆς συγκλήτου, διερρυθμίσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ Αἰμιλίου τὰ τῆς ἡττημένης Μακεδονίας. Ἡ Ῥώμη δὲν ἀπεφάσισε τὴν προςάρτησιν τῆς Μακεδονίας ὡς ἐπαρχίας, ἢ μᾶλλον εἰς τοιαύτην τινὰ σκέψιν, φαίνεται, ἀντετάχθη ὁ Αἰμίλιος Παῦλος. Ἀλλ' ἐπειδὴ βάσις πάσης ἐνεργείας τῶν Ῥωμαίων ἐπιτρόπων ἔπρεπε νὰ εἶνε τὸ νὰ καταστήσωσι τὴν Μακεδονίαν διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἀκίνδυνον, διετηρήθη μὲν ἡ αὐτονομία τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ κατελύθη μὲν ἡ βασιλεία, διεσπάσθη δὲ ἡ ἑνότης τῆς χώρας διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς *τετράδας*, ἤτοι τέσσαρας ὁμοσπονδιακὰς κοινότητας, ὧν ἡ μὲν *πρώτη* κέντρον εἶχε τὴν Ἀμφίπολιν, ἡ δὲ *δευτέρα* τὴν Θεσσαλονίκην, ἡ *τρίτη* τὴν Πέλλαν καὶ ἡ *τετάρτη* τὴν Πελαγονίαν. Ἑκάστη δὲ τῶν κοινοτήτων τούτων εἶχεν ἰδίαν διοίκησιν, ἴδιον νόμισμα, ἰδίους ἄρχοντας ἐνιαυσίους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατὰ τὰ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐθιζόμενα, ἀπηγορεύθη δὲ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν τετράδων ἡ ἐπιγαμία καὶ ἡ ἐνοίκησις καὶ ἔγκτησις ἐν τῇ γῇ ἄλλων τετράδων. Καὶ ἐδόθη μὲν εἰς τὰς τετράδας τὸ δικαίωμα νὰ εἰςπράττωσιν ἰδίους φόρους ἀντὶ τοῦ μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου πληρονομένου εἰς τὸν βασιλέα ἐγγείου φόρου, ἀλλ' ὑπεχρεώθησαν οὗτοι νἀποτίνωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατ' ἐνιαυτὸν ἅπασαι ὁμοῦ ἑκατὸν τάλαντα, ἤτοι περὶ τὰ πέντε ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Οὐ μόνον δ' ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλὰ καὶ ἀπηγορεύθη εἰς αὐτοὺς ἡ κάρπωσις τῶν χρυσωρυχείων καὶ ἀργυρείων τῆς χώρας καὶ ἡ εἰςαγωγὴ μὲν ἅλατος, ἐξαγωγὴ δὲ ξυλείας. Ὅπως δὲ ἀποσοβηθῇ πᾶς ἀπὸ μελλούσης ἐξεγέρσεως κίνδυνος, ἀφωπλίσθησαν μὲν οἱ Μακεδόνες, ἐπιτραπείσης μόνον ἐν τοῖς βορείοις συνόροις φρουρᾶς πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἐξεδιώχθησαν δ' ἐκ τῆς χώρας πάντες οἱ περὶ τὴν πεσοῦσαν δυναστείαν ἰσχυροί, οἵτινες ἠναγκάσθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ μετανα[illegible] Ἰταλίαν.

ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ

Μετὰ δὲ τὴν διαρρύθμισιν τῶν [illegible] Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁ Αἰμίλ[illegible]

ὅπου λαμπρὸς ἐτελέσθη ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφισθεὶς θρίαμβος. Τρεῖς ὅλας ἡμέρας διήρκεσεν ἡ ἐπινίκιος πομπὴ ἐν τῇ πόλει, ἧς οἱ μὲν ναοὶ πάντες ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ πλήρεις στεφάνων καὶ θυμιαμάτων, αἱ δὲ ὁδοὶ ἔβριθον λαοῦ, ὅν δυσχερῶς συνεκράτει ἐν τάξει πλῆθος ὑπηρετῶν καὶ ῥαβδονόμων. Ἐπὶ διακοσίων πεντήκοντα ζευγῶν παρήλασαν τὴν πρώτην ἡμέραν ἄνδρες αἰχμάλωτοι καὶ ἀνδριάντες καὶ ζωγραφίαι καὶ κολοσσοί. Λαμπρὸν δὲ ἅμα καὶ φοβερὸν ὑπῆρξε τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ θέαμα τῶν μακεδονικῶν ὅπλων, φερομένων ἐπὶ ἁμαξῶν. Ἄπειρον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν ὑστεραίαν διαπομπευθείσης λοιπῆς λείας τοῦ πολέμου, νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἐν παμμεγίστοις ἀγγείοις, χρυσόκερῳ βόες καὶ ἀγγεῖα πολύτιμα. Ἀλλ' ἡ ἐπισημοτάτη σκηνὴ τοῦ θριάμβου ἦτο ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν πομπὴ τοῦ νικητοῦ, ἐπιβαίνοντος ἅρματος κεκοσμημένου διαπρεπῶς καὶ φέροντος ἁλουργίδα χρυσόπαστον καὶ προτείνοντος διὰ τῆς δεξιᾶς κλῶνα δάφνης καὶ προπεμπομένου μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν κομιζόντων τετρακοσίους χρυσοῦς στεφάνους, οὓς αἱ πόλεις εἶχον πέμψει μετὰ πρεσβειῶν ὡς ἀριστεῖον, ἀκολουθουμένου δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ δαφνηφοροῦντος καὶ ᾄδοντος ᾄσματα ἐγχώρια καὶ ᾠδὰς ἐπινικίους.

Πλήρη δ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ θριαμβεύοντος ὑπάτου, περιβαλλομένου ὑπὸ τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς νίκης, ἀπετέλει ἡ θέα τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, προπορευομένου τοῦ ἅρματος τοῦ νικητοῦ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ στεφάνων. Εἰς μάτην εἶχε παρακαλέσει ὁ ἡττημένος τὸν Αἰμίλιον νὰ μὴ πομπεύσῃ αὐτόν. Ὁ ἀγέρωχος Ῥωμαῖος ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν, καταγελῶν τῆς ἀνανδρίας αὐτοῦ καὶ φιλοζωίας, ὅτι καὶ «πρότερον ἠδύνατο νἀπαλλαγῇ τῆς διαπομπεύσεως καὶ τώρα ἠδύνατο, ἂν ἤθελεν,» ὑποδεικνύων τὴν αὐτοκτονίαν, ἣν εἶχεν ἀποφύγει ὁ δείλαιος, ὑπὸ κενῶν διαβουκοληθεὶς ἐλπίδων. Καὶ ἔβαινεν ὁ Περσεὺς ὄπισθεν τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ ἅρματος, ἐφ' οὗ ἐφέροντο τὰ ὅπλα αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτῶν τὸ διάδημα, πεζὸς καὶ οἱονεὶ ἀλλόφρων ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν κακῶν, φορῶν ἱμάτιον πένθους φαιὸν καὶ κρηπῖδας ἐπιχωρίους. Ἀλλὰ τοὺς Ῥωμαίους συνεκίνησεν ὑπὲρ πάντα τὰ θεάματα μέχρι δακρύων ἡ θέα τῶν ἀνηλίκων τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως τέκνων, ἅτινα ἤγοντο δοῦλα, περιστοιχιζόμενα ὑπὸ τῶν διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν δεδακρυμένων καὶ ὀρέγοντα εἰς τοὺς θεατὰς τὰς παιδικὰς αὐτῶν χεῖρας.

Καὶ ὁ μὲν Αἰμίλιος εἶχε δικαίωμα νὰ θριαμβεύσῃ οὕτω πανηγυρικῶς, ἐπειδὴ ἡ ἐν Πύδνᾳ νίκη δὲν ἐπήνεγκε μόνον τὸ τέλος τῆς Μακεδονίας

καὶ τῆς Ἰλλυρίας, ἀλλὰ καὶ παρεσκεύασε τὴν ἐπέκτασιν τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἔν τε Ῥόδῳ καὶ Περγάμῳ, ὡς εἴδομεν ἤδη ἐξετάζοντες τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ὁ δὲ τεταπεινωμένος Περσεὺς ἀπέθνησκε βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν διαπόμπευσιν δεσμώτης ἐν Ῥώμῃ, καταπονηθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας, εἰς ἣν ἐξηνάγκαζον αὐτὸν ἀγρίως οἱ φρουροῦντες στρατιῶται. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν αὐτοῦ τέκνων δύο μὲν ἀπέθανον πρὸ τοῦ πατρός, ὁ δὲ μόνος ἐπιζήσας υἱὸς Ἀλέξανδρος ὑπῆρξε μὲν ἐπιτήδειος ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ τορεύειν καὶ λεπτουργεῖν, ἐκμαθὼν δὲ τὰ ῥωμαϊκὰ γράμματα διήγαγε τὸν βίον ὡς ὑπογραμματεὺς ἔν τινι πόλει τοῦ Λατίου. Τοιοῦτον ὑπῆρξεν τὸ οἰκτρὸν τέλος τῶν Ἀντιγονιδῶν!

ιϐʹ

Ὁ Καλλικράτης καὶ οἱ Ἀχαιοί.

Οἱ ἀρχαῖοι, ἐπονομάσαντες τὸν Φιλοποίμενα ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶχον ἄδικον. Ἀναντιρρήτως ἡ μόνη ἑλληνικὴ δύναμις, ἥτις ἠδύνατο νἀνταγωνισθῇ πρὸς τὴν Ῥώμην ἐν συμπράξει μετὰ τῆς Μακεδονίας, ἦτο ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία. Ἀλλ' οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἀνέδειξαν μετὰ τὸν Φιλοποίμενα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἄλλον ἄνδρα, δυνάμενον καὶ θέλοντα νὰ διεκδικήσῃ τελεσφόρως τὰ δικαιώματα τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ ταῦτα δὲ ὁ ἔσχατος τῶν Ἀχαιῶν ὑπῆρξε καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ ἔσχατος.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλοποίμενος ἐξέλιπεν ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς τῆς φατρίας, ἥτις ἐπεθύμει τὴν ὅσον ἔνεστι βραδυτέραν καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ἐνισχύοντο ἐκεῖνοι οἵτινες ἀποκαρτεροῦντες ηὔχοντο τὴν ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς μετεώρου θέσεως εἰς ἣν εὑρίσκετο ἡ Ἑλλάς. Τοῦ Φιλοποίμενος θανόντος, ἡ πατριωτικὴ φατρία ἔμεινεν οἱονεὶ ἄνευ πηδαλίου καὶ ἐκτεθειμένη ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀντιπάθειαν τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἵτινες ἐθρασύνθησαν παρέχοντες τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ὑποστηριζόμενοι ὑπ' αὐτῆς.

Ἡ φατρία τῶν πατριωτῶν δὲν διελύθη ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ ἁγνοῦ Μεγαλοπολίτου, οὐδ' ἀργότε[illegible] [illegible]πραξίᾳ καὶ ἀποκαρτερήσει, ἀλλὰ διεσπάσ[illegible] ἀντιπρά-

ξεως τῆς Ῥώμης καὶ τῆς ἐμφυλίου προδοσίας. Ἤγειρε δὲ αὕτη τὴν κεφαλὴν, ὅτε εἶδε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Φιλοποίμενος κατὰ τὰ πρῶτα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔτη βαίνοντας ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν ἀνακτῶσαν νέας δυνάμεις τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ὁ Λυκόρτας, ἐκλεχθεὶς στρατηγὸς ἀντὶ τοῦ Φιλοποίμενος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀνέλαβε τὸν κατὰ τὸν Μεσσηνίων ἀγῶνα παρ' ὅλας τὰς ἀντιπράξεις τῶν Ῥωμαίων, καὶ διεξήγαγεν αὐτὸν αἰσίως, δῃώσας μὲν τὴν χώραν, κατακτήσας δὲ τὰς μεσσηνιακὰς πόλεις καὶ ἀναγκάσας τοὺς ἀποστάτας νὰ παραδώσωσι τὴν πολιορκουμένην Μεσσήνην ἄνευ ὅρων.

Ὁ Λυκόρτας προσηνέχθη πρὸς τοὺς ὑποταχθέντας Μεσσηνίους μετὰ πολλῆς ἐπιεικείας, μόνον τῶν θρασυτάτων ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν, τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου, φονευθέντων καὶ ἄλλων τινῶν φυγαδευθέντων. Ἡ δ' ἐπιείκεια αὕτη τοῦ στρατηγοῦ προεκάλεσε καὶ τὴν μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμφιλίωσιν τῆς Σπάρτης καὶ τὴν ἐκ νέου προσέλευσιν αὐτῆς εἰς τὴν συμμαχίαν ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ὁριστικῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πόλιν ἐκείνων ἐκ τῶν ἀρχαίων φυγάδων, ὅσοι δὲν εἶχον φανῆ ἀγνώμονες πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ καὶ τῆς διηνεκοῦς ἐξορίας τῶν τὰ ἐναντία πραξάντων. Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς Σπάρτης φυγάδευσις τῶν ὀλίγων τούτων δὲν ἐτύγχανε τῆς ἐπιδοκιμασίας πάντων τῶν Ἀχαιῶν. Ἐν γνώσει δὲ ὄντες οἱ φυγάδες τῆς περὶ ἑαυτῶν διχογνωμίας ταύτης ἀπετάθησαν πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν σύγκλητον. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη, πεπεισμένη πλέον περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς δραστηριωτέρας ἐπεμβάσεως εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ ὑποκινουμένη ὑπὸ τῶν παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς φρονούντων τὰ τῶν Ῥωμαίων, μόνον ἀφορμὴν ἐζήτει, ὅπως διαταράξῃ τὴν διὰ τῆς πολιτείας τῶν περὶ τὸν Λυκόρταν εὐημεροῦσαν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ συγχύσῃ ἐκ νέου τὰ κατ' αὐτὴν, τὸ σκανδαλῶδες τοῦτο ζήτημα ὑπῆρξε λίαν εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς παρὰ τὸν Τίβεριν πατέρας.

Ἡ Ῥώμη ἐξέφρασε τῷ 182 π. Χ. εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς τῶν Λακεδαιμονίων φυγάδων. Καὶ δὲν εἰσηκούσθη μὲν ἡ εὐχὴ αὕτη, ἀλλὰ, τῆς Ῥώμης ἐπιμενούσης, τὸ ζήτημα εἰσήχθη τῷ 180 π. Χ. εἰς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν. Ἐκεῖ κατεφάνη ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο ἀχαϊκῶν φατριῶν. Ὁ μὲν Λυκόρτας ἰσχυρίσθη, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι παρακαλούμενοι δὲν θὰ ἐπιμείνωσιν εἰς ἀπαίτησιν ἐπιφέρουσαν αἰσχύνην καὶ βλάβην εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ πειθαρχήσωσιν εἰς τὴν ἐντολὴν τῆς συγκλήτου χωρὶς νὰ παραβῶσι τὰς στήλας, τοὺς ὅρκους, τοὺς νόμους τοὺς συνέχοντας τὴν κοινὴν συμπο-

λιτείαν. Οἱ δὲ ἀντίθετοι, οἱ περὶ τὸν στρατηγὸν Ὑπέρβατον καὶ τὸν Καλλικράτην, παρήνουν πλήρη ὑποταγὴν εἰς τὰ γραφόμενα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, λέγοντες, ὅτι οὔτε νόμοι, οὔτε συνθῆκαι ἦσαν ἐπιβλητικώτερα τῆς προσταγῆς ἐκείνης. Τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς ἀντιλογίας, ἀπεφάσισαν οἱ Ἀχαιοὶ νὰ στείλωσιν εἰς τὴν Ῥώμην πρεσβευτάς, ὅπως ἐκθέσωσιν εἰς τὴν Ῥώμην τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα. Ἐστάλησαν δὲ τρεῖς, ὧν ἐπισημότατος Καλλικράτης ὁ ἐκ Λεοντίου τῆς Ἀχαΐας.

Οἱ πρέσβεις τῶν Ἀχαιῶν εἶχον ἐντολὴν ὡρισμένην παρὰ τῆς συνόδου. Καὶ ὅμως ὁ Καλλικράτης τὴν ἐντολὴν ταύτην παρέβη ἀναισχύντως, τοῦτο μόνον ἐπιδιώξας, πῶς νὰ γείνῃ ἀρεστὸς εἰς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Ῥώμης καὶ νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τῆς φιλίας αὐτῶν ἰδίαν ἀρχήν, ἀδιαφορῶν ἂν ἐπετάχυνε τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠξιοῦτο τῆς ἐπωνυμίας προδότου. Εἰσελθὼν εἰς τὴν σύγκλητον, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν διαίρεσιν τῶν Ἀχαιῶν καὶ νὰ προτρέψῃ τοὺς Ῥωμαίους ἵνα ὑποστηρίξωσι χάριν τοῦ ἰδίου ἑαυτῶν συμφέροντος τοὺς ἰδίους φίλους, διὰ φανεροῦ τινος δείγματος συμπαθείας πρὸς αὐτοὺς ἀποσπῶντες τὸν λαὸν ἀπ' ἐκείνων οἵτινες ὑπερεμάχοντο τῶν νόμων καὶ τῶν συνθηκῶν. Ἡ δὲ σύγκλητος ἐπείσθη εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Καλλικράτους, καὶ τὴν μὲν αἴτησιν τῶν φυγάδων ὑπεστήριξε πάσῃ δυνάμει, θέλουσα νὰ συντρίψῃ τοὺς Ἀχαιούς, εἰς δὲ τὸν Καλλικράτην ἔδωκε τὸ ἄριστον τῆς εὐνοίας πιστοποιητικόν, εὐχηθεῖσα ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς προσταγαῖς αὐτῆς νὰ εἶνε ἅπαντες οἱ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι πολιτευόμενοι ὁποῖος ἐκεῖνος.

Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπέρχεται ἡ ἀληθὴς καὶ τελεία παρακμὴ τῆς συμπολιτείας, τῆς μὲν συγκλήτου προστατευούσης συστηματικῶς τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τῶν κελευσμάτων αὐτῆς καὶ ταπεινούσης τοὺς ἀντιλέγοντας, τοῦ δὲ Καλλικράτους τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς προδοσίας ζῶντος δι' αὐτῆς καὶ χάριν αὐτῆς. Ἡ δὲ καταπτόησις τῶν πνευμάτων ἄγει κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τοῦ ἐπομένου ἔτους (170 π. Χ.) εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καλλικράτους ὡς στρατηγοῦ, ἥτις οὐδὲν ἐσήμαινεν ἄλλο ἢ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀχαΐας εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἔκτοτε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Λεοντήσιος προδότης εἶνε ἐπὶ ἔτη ὅλα ὁ διέπων τὰς τύχας τῆς συμπολιτείας, ἥτις σχεδὸν δὲν ἔχει ἱστορίαν. Καὶ δὲν ἐκλείπει μὲν παντελῶς ἡ ἀντίδρασις τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἡ ἰσχὺς αὐτῶν εἶνε μικρά, τόσον μικρά, ὥστε παρ' ὅλην τὴν συγκίνησιν ἣν προεκάλεσαν αἱ πα[illegible] τοῦ Περσέως καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ [illegible] ἔζη συνεβούλευε τὴν οὐδετερότητα, οἱ δ'

Ἀχαιοὶ δὲν ὤκνησαν νὰ ψηφίσωσι τὴν σύμπραξιν μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Αὐτὸς δ' ὁ υἱὸς τοῦ Λυκόρτα Πολύβιος, ἐκλεχθεὶς ἵππαρχος τῶν Ἀχαιῶν, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προςφέρῃ εἰς τὸν ὕπατον Μάρκιον τῷ 169 π. Χ. τὰς ὑπηρεσίας τῆς συμπολιτείας, ἐν ᾧ συγχρόνως ὁ ἐν Ἰλλυρίᾳ Ἄππιος Κλαύδιος ἀνέμενε τὴν ἀποστολὴν πεντακιςχιλίων Ἀχαιῶν ἐπικούρων. Ἀλλ' ὁ Μάρκιος, τοῦτο μὲν ἐξ ἀγερωχίας καὶ φιλυπόπτου ἐφεκτικότητος, τοῦτο δ' ἐκ διπλωματικῆς πονηρίας, κατώρθωσε νὰναστείλῃ πᾶσαν εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχὴν τῶν Ἀχαιῶν, ἡ δὲ Μακεδονία καὶ ἡ Ἰλλυρία ἔπεσον χωρὶς τῆς συμπράξεως αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πύδνᾳ ἧτταν τοῦ Περσέως ἄρχεται τὸ δεύτερον στάδιον τῆς προδοσίας τοῦ Καλλικράτους. Ἐν ᾧ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀγομένη καὶ φερομένη ἀχαϊκὴ συμμαχία εἶχε περιστῇ εἰς τοιοῦτο σημεῖον ταπεινώσεως, ὥςτε κατὰ τὰς ἡμέρας ἀγῶνος, ὅςτις ἠδύνατο νὰποβῇ ἐθνικός, νὰποκαρτερήσωσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐθνικῆς φατρίας, ἐν ᾧ οἱ Ἀχαιοὶ εἶχον πολιτευθῇ οὕτως, ὥςτε πᾶς ἄλλος πλὴν τῶν Ῥωμαίων ἠδύνατο νὰ ἔχῃ παράπονα κατ' αὐτῶν, ὁ Καλλικράτης παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ᾐδέσθη ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φοβερᾶς διώξεως τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐχθρῶν τῆς Ῥώμης νὰ γείνῃ καταδότης. Καὶ παρίστανε λοιπὸν ὡς ὑπόπτους ἐκείνους ὧν μόνον ἔγκλημα ἦτο ὅτι συμπαθοῦντες κρυφίως πρὸς τὸν Περσέα καὶ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ προσέκρουον εἰς τὰ συμφέροντα τῶν προδοτῶν καὶ ὡς τοιοῦτοι ἔπρεπε νὰ ἐκλίπωσιν ἐκ τοῦ μέσου. Ὁ Καλλικράτης παρουσίασε τὸν τοιοῦτον κατάλογον εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ δὲν ἦσαν εἷς, οὐδὲ δύο, οὐδὲ δέκα, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς χιλίους, ἄνδρες ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ τιμιωτάτων τῆς δημοκρατικῆς καὶ ἐθνικῆς φατρίας, αἱ κορυφαὶ τέλος τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας.

Ἀπεσταλμένοι τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, παραστάντες εἰς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν, ἀπήγγειλαν τὴν κατηγορίαν, ὅτι ἐπιφανέστατοι Ἀχαιοὶ εἶχον ὑποστηρίξει τὸν Περσέα διὰ χρημάτων καὶ ἄλλως, καὶ ἀπήτησαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην αὐτῶν ὑπὸ τῆς συνόδου. Ἐρωτηθέντες δὲ τίνες ἦσαν κατ' ὄνομα οὗτοι, εἶπον, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρὸς τὸν Περσέα πολέμου προστάντες τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν ὕποπτοι εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Τότε εἷς τῶν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον στρατηγησάντων, ὁ Ξένων, εἶπεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν εἶχε πράξει ὑπὲρ τοῦ Περσέως καὶ οὐδὲν κατὰ τῶν Ῥωμαίων, τὴν δὲ ἀλήθειαν τῶν λόγων του δύναται νὰποδείξῃ ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ. Τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τοὺς

ἀποστόλους τῆς συγκλήτου, καὶ μετ' ὀλίγον οἱ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Καλλικράτους ἤγοντο εἰς τὴν Ἰταλίαν δῆθεν ὅπως ἀπολογηθῶσιν, ἀλλὰ πράγματι ὅπως, ἀποστερουμένη αὐτῶν, μείνῃ ἀκέφαλος ἡ Πελοπόννησος. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὁ Ἄρχων, ὁ Ξένων, ὁ Στράτιος, ὁ Πολύβιος. Ἀλλὰ μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄφιξίν των μάτην παρεκάλουν οἱ ἐξόριστοι καὶ μάτην ἐζήτουν δι' ἐπανειλημμένων πρεσβειῶν οἱ Ἀχαιοὶ τὴν ἐκδίκασιν τῆς ἐναντίον αὐτῶν καταγγελίας. Ἡ Ῥώμη ἔμενε κωφὴ εἰς τὰς παρακλήσεις ἐπὶ δεκαεπτὰ ὅλα ἔτη, καὶ οἱ φυγάδες ἀφέθησαν ἄκριτοι καὶ ἐφυλάσσοντο ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς Τυρρηνίας, ἀπαγορευομένης εἰς αὐτοὺς τῆς ἀναχωρήσεως ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Εἷς μόνον ἔτυχε τῆς ἐξαιρετικῆς ἀδείας νὰ ζήσῃ ἐν Ῥώμῃ, καὶ μάλιστα ἐν τιμῇ, ὁ Πολύβιος. Ὁ υἱὸς τοῦ Λυκόρτα καὶ θαυμαστὴς τοῦ Φιλοποίμενος, φιλοξενούμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου καὶ τῶν Σκιπιώνων, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν Ῥώμην ἐκείνην, ἧς ἐφοβεῖτο τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐκτεινομένην σκιὰν ὁ πατήρ του καὶ ὁ μέγας αὐτοῦ συμπολίτης. Ὁ δὲ κατ' ὀλίγον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ γεννώμενος θαυμασμὸς τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς πολιτικῆς πείρας καὶ συνέσεως τῶν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ἑδραζομένων ἀριστοκρατικῶν τῆς Ῥώμης οἴκων καὶ ἡ παρατηρουμένη ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἐν μυρίᾳ διχονοίᾳ, προβαινούσῃ μέχρι προδοσίας, ἐξηντλημένην Ἑλλάδα ἔπεισαν αὐτὸν βαθέως περὶ τῆς ἀναποφεύκτου τύχης τῆς πατρίου γῆς. Καὶ ἤρχισε λοιπὸν ὁ φιλόπατρις Μεγαλοπολίτης νὰ σκέπτηται φιλοσοφῶν οὐχὶ περὶ τῆς ἀμύνης ἀπὸ τοῦ μοιραίου κακοῦ, ἀλλὰ περὶ τῆς πραγματικῆς καὶ ἱστορικῆς αὐτοῦ δικαιολογίας, λησμονῶν ὅτι ὑπῆρξεν ἵππαρχος τῶν Ἀχαιῶν καὶ παρασκευαζόμενος νὰ γείνῃ ὁ ἱστορικὸς *τῆς καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίας τῶν γεγονότων*, ἅτινα ἤγαγον εἰς τὴν παντοκρατορίαν τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ μέλλουσα αὐτοῦ μετὰ τὸ πεπρωμένον τέλος διαγωγὴ ἔμελλε νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Πολύβιος, γενόμενος φίλος τῶν Ῥωμαίων ἐξ ἐκτιμήσεως, οὐδαμῶς ἀπέβαλε τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, ἣν εἶχε λακτίσει ὁ Καλλικράτης, ἀγαπήσας τοὺς Ῥωμαίους ἐκ συμφέροντος. Διὰ τοῦτο περὶ μὲν τοῦ Πολυβίου δικαίως εἶπον οἱ Ἕλληνες, ἱδρύοντες ἀνδριάντας αὐτοῦ, ὅτι, συμμαχήσας μετὰ τῶν Ῥωμαίων, κατηύνασε τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὀργήν των καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν τῇ πτώσει της εἰς ἐκεῖνον μόνον εὗρε καταφυγήν, τὸν δὲ Καλλικράτην καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀπογείῳ τῆς δυνάμεώς του παρηκολούθει τὸ κοινὸν μῖσος ν [illegible] ' οὐ ὑπεδέχοντο ἐν ταῖς κοιναῖς πανη-

γύρεσι τῶν Ἑλλήνων συριγμοὶ καὶ χλευασμοί, καὶ τὰ παιδάρια κατὰ τὰς ὁδούς, ἐπιστρέφοντα ἐκ τοῦ σχολείου, ἀπεκάλουν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον προδότην. Ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ ἦτο οὕτω δυστυχής, ἂν οἱ μὲν μαθητεύοντες παῖδες ἦσαν ὀλιγώτερον ἰταμοί, οἱ δὲ ἄνδρες ὀλιγώτερον προδόται.

ιγ'

Ἡ ἐπάνοδος τῶν ἐξορίστων.

Μετὰ τὰς προηγηθείσας ματαίας ἀποπείρας τῶν Ἀχαιῶν ὅπως ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡ εἰς τὰς πατρίδας κάθοδος τῶν ἐξορίστων κατώρθωσε τοῦτο ὁ Πολύβιος διὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἰσχυρῶν αὐτοῦ φίλων. Ἐδόθη λοιπὸν τῷ 150 π. Χ. ἡ ἄδεια τῆς ἐπανόδου μετὰ δέκα ἑπτὰ ὅλα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἐξοικισμοῦ. Ἀλλὰ μόνον τριακόσιοι εἶχον ἀπομείνει, τῶν λοιπῶν ἐκλιπόντων ἕνεκα τοῦ γήρατος καὶ τῶν ἐν τῇ ἐξορίᾳ ταλαιπωριῶν.

Οἱ ἐξόριστοι ἐπιστρέφοντες εὗρον τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν παραλελυμένην καὶ τὴν Πελοπόννησον ἐν δεινῇ ἐκπτώσει. Ἡ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀπουσία τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ τιμιωτάτων πολιτῶν εἶχεν ὀλεθρίας συνεπείας. Οὐ μόνον ἡ πολιτικὴ διοίκησις εἶχε παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνικάνων καὶ τῶν προδοτῶν, καὶ ἔμενεν ἀποπεπνιγμένη καὶ βωβὴ πᾶσα ἀντίδρασις κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἔπασχεν, ἐπειδὴ ἀπελύθησαν ἀχαλίνωτα τὰ πάθη καὶ τὰ μίση, καὶ ἐξέλιπε πᾶσα κοινωνικὴ ἰσορροπία, ἀφ' ἑνὸς μὲν σχηματιζομένων μεγάλων κτηματικῶν περιουσιῶν, δι' ὧν ἀπερροφῶντο τὰ μικρὰ κτήματα, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπερχομένης ἀκατασχέτου ἀντιδράσεως τῶν πενήτων καὶ ὀφειλετῶν ἐναντίον τῶν πλουσίων.

Τοιαύτης οὔσης τῆς καταστάσεως τῆς Πελοποννήσου ἐν ἔτει 150 π. Χ. εἶνε κρῖμα, ὅτι ὁ μετὰ τῶν ἐξορίστων ἐπιστρέψας Πολύβιος, ὅστις ἠδύνατο νἀναλάβῃ μετ' ἐπιτυχίας τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, δὲν ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἀνεχώρησε καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Τὸ δὲ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Λυκόρτα δὲν διελάνθανεν ἡ μέλλουσα, ἡ προσεχὴς πτῶσις τῆς Ἑλλάδος, καὶ προετίμησεν, ἀντὶ νὰ παραστῇ εἰς ταύτην τὴν ταπείνωσιν, νὰ παράσχῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀναλαμβάνοντας τὸν ὁριστικὸν κατὰ τῆς Καρχηδόνος ἀγῶνα, καὶ νὰ γεί-

τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων ἄξιος ὅπως ἀκουσθῇ ἡ φωνή του κατὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν μελλόντων νικητῶν αὐτῆς.

Ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πολυβίου ἦτο φυσικόν, ὅτι ἡ κάθοδος τῶν λοιπῶν φυγάδων ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ κίνησιν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ νέαν ἀντίδρασιν ἐναντίον τῆς Ῥώμης, ἣν ἐμίσουν οἱ ὑπ' αὐτῆς ἐπὶ ἔτη πολλὰ οἱονεὶ καθειργμένοι ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἰταλίας. Ἄνευ δὲ δυσχερειῶν ἡ διοίκησις τῶν τῆς συμμαχίας ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἰσχυροτέρους τῶν ἐπιστρεψάντων ἐξορίστων. Ἀλλὰ τότε δυστυχῶς κατεφάνη, ὅτι οὗτοι δὲν ἦσαν ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ὑψωθῶσι μέχρι τῶν περιστάσεων, ὅτι ἦσαν ἐστερημένοι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐκείνων ἀρετῶν, ὧν εἶχε χρείαν ἡ Ἑλλάς, ὅπως, ἂν μὴ νικήσῃ, τοὐλάχιστον πέσῃ ἀξιοπρεπῶς, καὶ ὅτι δὲν εἶχον τὸ ἠθικὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα, ὅπερ παρέχει αἴγλην τινὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἧτταν. Πολιτικὴ ἀπερισκεψία καὶ διαγωγὴ δημεγερτική, μεγάλα προσχήματα καὶ τίμια ὀνόματα, καλύπτοντα ὡς τὸ πλεῖστον τὴν ἐπιδίωξιν ταπεινῶν συμφερόντων καὶ ὠνίου φιλοκερδείας, εἶνε πλὴν μικρῶν ἐξαιρέσεων τὰ συνήθη χαρακτηριστικὰ τῆς πολιτείας τῶν δημαγωγῶν, οἵτινες προέστησαν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτῆς ἔτη, ἅτινα ὑπῆρξαν καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἂν οἱ ὕστατοι στρατηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν εἶχον τὸ εὐρὺ πολιτικὸν βλέμμα τοῦ Πύρρου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου Ε' καὶ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου ἢ τοὐλάχιστον τὴν ἀληθῆ φιλοπατρίαν τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ Λυκόρτα δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀπίθανον, ὅτι ἠδύνατο νὰ σωθῇ ἡ συμμαχία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ Ἑλλάς. Καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀρτιπαγὴς ῥωμαϊκὴ δύναμις διέτρεχε νέους καὶ μεγάλους κινδύνους ἐκ τῆς πατριωτικῆς ἀντιδράσεως ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο νὰ περιπλέξωσι τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς ἀγῶνα ἐπικίνδυνον καὶ ἴσως νικηφόρον, ἂν ὑπῆρχε σύνεσις καὶ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τοὐλάχιστον μεταξὺ αὐτῶν τῶν Ἀχαιῶν. Καὶ ἡ μὲν ἔλλειψις τῶν ἀγαθῶν τούτων ἤγαγεν ἀντὶ τῆς νίκης εἰς τὴν πτῶσιν. Ὅτι δὲ ἀγὼν γινόμενος ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἠδύνατο νὰ εἶνε ὅλως διάφορος τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου, εἰς ὃν ἐνέπλεξαν τὴν Ἑλλάδα οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀχαιῶν, δεικνύουσιν ἐπαρκῶς αἱ δυσχέρειαι ἃς ἀπήντησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς κατεύνασιν τῆς ἐν ἔτει 149 π. Χ. ἐκραγείσης ἐν Μακεδονίᾳ ἀποστασίας.

ιδ'

Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις.

Μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ μάχην ἡ Μακεδονία ὑφίστατο τὰ ἐπακολουθήματα τῆς ἥττης τοῦ Περσέως. Περιστᾶσα διὰ τοῦ δοθέντος εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νέου διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ εἰς πλήρη πολιτικὴν ἀδυναμίαν, δὲν ἐσκέπτετο περὶ ἀποστασίας, μόνη δὲ ἀνησυχία ταράττουσα τὴν χώραν ἦσαν αἱ πρὸς ἀλλήλας ἔριδες τῶν τετράδων καὶ αἱ παντοῖαι στάσεις κατὰ τῶν ἐγχωρίων ἀρχῶν. Αἴφνης ἐν ἔτει 149 π. Χ. εἰςέβαλεν ἐκ Θρᾴκης νεανίας ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν, οὓς εἶχον δώσει εἰς αὐτὸν οἱ βάρβαροι ἡγεμόνες τῆς Θρᾴκης καὶ οἱ Βυζάντιοι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνικήθη ὁ ἐπιδρομεὺς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἔπειτα νικήσας αὐτοὺς ἔγεινε κύριος ὅλης τῆς Μακεδονίας. Τὸ δὲ παρέχον εἰς αὐτὸν τὴν ἐπικράτησιν δὲν ἦτο μόνον ἡ πέραν τοῦ Στρυμόνος νίκη αὐτοῦ, ἀλλὰ κυρίως τὸ πρόσχημα ὑπὸ τὸ ὁποῖον παρουσιάζετο. Ὁ νεανίας, ὅςτις εἶχε μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸν Περσέα, ὠνόμαζεν ἑαυτὸν Φίλιππον, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἦτο ὁ ὁμώνυμος υἱὸς τοῦ τελευταίου τῶν Μακεδόνων βασιλέως. Καὶ ὑπῆρχον μὲν οἱ διστάζοντες νἀποδεχθῶσι τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ὀψιφανοῦς τούτου μνηστῆρος τοῦ συντετριμμένου μακεδονικοῦ θρόνου καὶ δισχυριζόμενοι, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Περσέως εἶχε πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἀποθάνει ὡς αἰχμάλωτος τῶν Ῥωμαίων καὶ ὅτι ὁ Ψευδοφίλιππος ἐκεῖνος ἦτο υἱὸς ἁπλοῦ κναφέως ἐξ Ἀδραμυττίου, ὀνομαζόμενος Ἀνδρίσκος, ὡς τοιοῦτος δὲ οὐδὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἄρξῃ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ τοσοῦτον ἦσαν ζωηραὶ ἀκόμη ἐν τῇ χώρᾳ αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παλαιοῦ τῆς μακεδονικῆς βασιλείας μεγαλείου, ὥςτε τὰ πλήθη, παρασυρόμενα ὑπὸ τῆς ἰδέας, ὅτι πράγματι ἀνεφάνη νέος τῆς δυναστείας τῶν Ἀντιγονιδῶν βλαστὸς, ἐνεκολποῦντο προθύμως τὸν ἐπαγγελλόμενον νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ὑποτελῆ εἰς τοὺς Ῥωμαίους πατρίδα καὶ νἀναστήσῃ τὸν πεπτωκότα θρόνον. Ὑπὸ τοιούτους δὲ ὅρους ἠδυνήθη ὁ Ἀνδρίσκος νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὸν τοὺς Μακεδόνας, οὐ μόνον δὲ τῆς Μακεδονίας νὰ γείνῃ κύριος, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Θεσσαλίαν νὰ εἰςελάσῃ μετ' ἐπιτυχίας.

Ἡ Ῥώμη ἐπίστευσε τὸ κατ' ἀρχὰς, ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασις δὲν ἦτο σοβαρὰ, καὶ ὅτι ἤρκει πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου ἡ ἐμφάνισις ἀπεσταλμένου. Ἀλλ' ὁ ἀποσταλεὶς Πόπλιος Σκιπίων Νασ[ικᾶς]
βλέπων τὴν μεγάλην διάδοσιν τῆς ἀποστασίας καὶ τὴν ἐπέκτασ[ιν]

Μακεδόνων μέχρι Θεσσαλίας, εὑρέθη ἠναγκασμένος νὰ στρατεύσῃ μετὰ Περγαμηνῶν καὶ Ἀχαιῶν, ὅπως ἐκβάλῃ τοὺς ὑπὸ τὸν Ψευδοφίλιππον ἀποστάντας ἐκ τῆς Θεσσαλίας. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἤρκει, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ καταπολεμήσωσι τὴν ἀποστασίαν δι' ἰδίου στρατοῦ. Ἀπεστάλη λοιπὸν πρὸς τοῦτο ὁ Ἰουβέντιος, οὐ μόνον καθ' ἑαυτὸν στρατηγὸς ἀκατάλληλος, ἀλλὰ καὶ ἄγων ἀνεπαρκῆ στρατόν, ἕνα μόνον λεγεῶνα. Μετ' οὐ πολὺ δὲ κατεδείχθη τὸ ἀσύνετον τῆς τοιαύτης ἐκστρατείας, τοῦ μὲν στρατοῦ κατασυντριβέντος ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουβεντίου πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ, τῆς δὲ Θεσσαλίας καὶ πάλιν κατακλυσθείσης ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀνδρίσκον.

Αἱ πρῶται αὗται τῶν Ῥωμαίων ἀτυχίαι ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ σκεφθῶσιν ὡρίμως καὶ μετὰ προσοχῆς περὶ τῆς ἀποστασίας, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον αὕτη ἠπείλει νἀποβῇ ἀκόμη κινδυνωδεστέρα ἕνεκα τῆς ἀρξαμένης συνεννοήσεως τοῦ Ψευδοφιλίππου καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ἐν ἐπαναστάσει εὑρισκομένων Καρχηδονίων. Ὡς κατάλληλος δὲ ἀνὴρ πρὸς παῦσιν τοῦ πολέμου ἐθεωρήθη ὁ Κόϊντος Καικίλιος Μέτελλος, ὅςτις, παραλαβὼν ἐπαρκῆ στρατιὰν καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Β', εἰςήλασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸ ἔαρ τοῦ 148 π. Χ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνίκησαν οἱ Μακεδόνες ἐν ἱππομαχίᾳ παρὰ τὴν Πύδναν· ἀλλ' ἔπειτα ἡ διάσπασις τῶν μακεδονικῶν δυνάμεων, ὧν μέρος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρίσκου εἰς Θεσσαλίαν, ὅπως ἀπειλῇ τὸν Μέτελλον ἐκ τῶν νώτων, ἐπήνεγκε τελείαν νίκην τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ. Ὁ δὲ Ἀνδρίσκος ἠναγκάσθη μετὰ ταύτην τὴν ἧτταν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Θρᾴκην. Καὶ συνήθροισε μὲν ἐκεῖ μετά τινας μῆνας νέαν στρατιάν, ἀλλ' ἡττήθη καὶ πάλιν κατὰ τὰ σύνορα τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Μετέλλου, εἰς ὃν καὶ παρεδόθη ὑπό τινος τῶν Θρᾳκῶν ἡγεμόνων.

Ἡ κατεύνασις τῆς ἀποστασίας ἐθεωρήθη οὕτω σπουδαία ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὥςτε ὁ νικητὴς Μέτελλος ἀπεκλήθη Μακεδονικός. Ἡ δὲ Μακεδονία ἀνέκτησε τὴν παλαιὰν αὐτῆς ἑνότητα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν, γενομένη ἐπαρχία τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἥτις ἐπεξετείνετο μέχρι τῆς Ἰλλυρίας. Καὶ ὑψώθη μὲν μετά τινα ἔτη (142 π. Χ.) καὶ πάλιν ἡ σημαία τῆς ἀποστασίας· ἀλλ' ὁ ὑποκινήσας αὐτήν, ὅςτις, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Ψευδοφιλίππου, παρουσιάζετο ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Περσέως Ἀλέξανδρος, καίπερ συναγαγὼν ἐν βραχεῖ χρόνῳ στρατιὰν δεκαεξακιςχιλίων ἀνδρῶν, δὲν ἠδυνήθη νἀντιστῇ εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν στρα-

τιὰν, καὶ ἔφυγεν ἡττημένος εἰς τὴν ἰλλυρικὴν Δαρδανίαν. Ἡ δὲ Μακεδονία δὲν ἀπεπειράθη ἔκτοτε νἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων, ὅςτις ἐβάρυνεν ἤδη καὶ τὸν τράχηλον τῆς Ἑλλάδος.

ιε'

Ἡ παραμονὴ τῆς καταστροφῆς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔτος, καθ' ὃ ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ ἐξόριστοι Ἀχαιοί, ἐξερράγη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν κατοίκων τοῦ Ὠρωποῦ, οἵτινες μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχον συμβιβασθῆ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ῥώμης, νέα ἔρις, ἧς τὰ ἐπακόλουθα ὑπῆρξαν ὀλέθρια διὰ τὴν ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Ὁ στρατηγὸς τῆς συμμαχίας Μεναλκίδας, κληθεὶς ὑπὸ τῶν Ὠρωπίων εἰς βοήθειαν ἐπὶ ἀμοιβῇ χρηματικῇ καὶ μὴ καταστήσας μέτοχον αὐτῆς καθ' ἃ ὑπεσχέθη τὸν Καλλικράτην, ὅςτις εἶχε συνεργήσει εἰς τὴν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν ἀποστολὴν τῆς ζητηθείσης ἐπικουρίας, κατηγορήθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν κατάθεσιν τῆς στρατηγίας ὡς ἐνεργήσας ποτὲ ἐν Ῥώμῃ προδοτικῶς καὶ ἀποπειραθεὶς νἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς συμμαχίας τὴν πατρίδα του Σπάρτην. Ὁ Μεναλκίδας ἔσπευσε νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ τριῶν ταλάντων τὴν ὑποστήριξιν τοῦ διαδόχου του Διαίου, ὅςτις εἶχεν ἐκλεχθῆ τῷ 149 π. Χ. στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν. Τρία δὲ τάλαντα τοῦ κατηγορουμένου ἤρκεσαν νὰ δελεάσωσι τὸν ἀνώτατον ἐκεῖνον ἄρχοντα τῆς συμπολιτείας, τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ἐξορίστων ὅςτις εἶχε τύχει ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι τῆς ἐμπιστευτικῆς ψήφου τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλ' ἡ ὀργὴ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τῇ αἰσχρᾷ δωροδοκίᾳ ἐχώρισεν ἐκ νέου τὸν δικάσαντα καὶ τὸν δωροδόκον, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ τρία ἐκεῖνα ἄνομα τάλαντα ἐγίνοντο ἀφορμὴ νέας ἀδιεξόδου ἔριδος μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας, ἥτις ἐπὶ τῆς στρατηγίας τοῦ διαδόχου τοῦ Διαίου Δαμοκρίτου (148 π. Χ.) ἤγαγε παρ' ὅλην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας εὔνοιαν, εἰς τὴν κήρυξιν πολέμου τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Χίλιοι Σπαρτιᾶται ἔπεσον ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ μάχῃ, καὶ μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἐκυριεύθη, ἐν ᾧ εὔκολος ἦτο ἡ ἅλωσις αὐτῆς. Ἡ ἀνικανότης τοῦ Δαμοκρίτου ἐτιμωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν διὰ καταδίκης εἰς πληρωμὴν πεντήκοντα ταλάντων, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ διάδοχος τοῦ Δαμοκρίτου Διαῖος (147 π. Χ.) ὑπε-

σχέθη μὲν εἰς τὸν Μέτελλον τὴν παῦσιν τοῦ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας πολέμου, ἀλλ' ὅμως πράγματι δὲν ἔλειψαν ἀμοιβαῖαι μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Ἀχαιῶν ἀντεγκλήσεις καὶ δηώσεις τῆς ἐχθρικῆς χώρας.

Ἐν τούτοις δὲ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον παύσει παρακολουθοῦντες ἔκ τε τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Μακεδονίας τὴν νέαν ταύτην ἔριν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀχαιῶν, ἥτις ἕνεκα τῶν παλαιῶν ἤδη συμπαθειῶν πρὸς τὴν Σπάρτην ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν νέας ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ εὐπρόσδεκτον ἀφετηρίαν πρὸς κατάπνιξιν τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας. Ἐπιστάντος δὲ τοῦ ἔαρος τοῦ 147 π. Χ., ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον πρεσβεία τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου, ἧς προΐστατο ὁ Αὐρήλιος Ὀρέστης. Συνελθούσης δ' ἐν Κορίνθῳ τῆς συνόδου τῶν Ἀχαιῶν, ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὁ τραχὺς καὶ ἀγέρωχος ἀπεσταλμένος, ὅτι ἡ σύγκλητος θεωρεῖ πρέπον νὰ μὴ ἀνήκωσι πλέον εἰς τὴν συμμαχίαν ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Κόρινθος, πρὸς δὲ ἡ πρὸς τῇ Οἴτῃ Ἡράκλεια, τὸ Ἄργος καὶ ὁ ἀρκαδικὸς Ὀρχομενός, αἱ κυριώταται δῆλα δὴ τῶν πόλεων ὅσαι δὲν ἦσαν αὐτόχρημα ἀχαϊκαὶ καὶ εἶχον προςαρτηθῆ εἰς τὴν συμμαχίαν ἀπὸ τοῦ δευτέρου μακεδονικοῦ πολέμου.

Ἡ ἀπαίτησις αὕτη τῆς συγκλήτου, δι' ἧς ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἐταπεινοῦτο καὶ ἐξησθενίζετο, περιοριζομένη εἰς μόνην τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὰς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρὸς τὸν Ἀννίβαν πολέμου τῶν Ῥωμαίων προςκτηθείσας χώρας, ἐξήγειρε μόλις ἐξαγγελθεῖσα τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς συνόδου, ἥτις μετεδόθη καὶ εἰς τὸν λαὸν τῆς Κορίνθου. Βαρεῖα δ' ἐστράφη ἡ ἐκδίκησις τοῦ πλήθους ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς οἱ αἴτιοι τῆς συμφορᾶς. Ἅπαντες οἱ ἐν Κορίνθῳ τυχόντες Λακεδαιμόνιοι οἱ ὁπωσδήποτε συνδεόμενοι πρὸς τὴν Λακωνικὴν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἢ τῆς ἐνδυμασίας συνελήφθησαν, τινὲς δὲ καὶ ἐφονεύθησαν. Οὐδ' αὐτὸς δὲ ὁ οἶκος ἐν ᾧ κατῴκουν οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Ῥωμαίων ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν ὡς εἰς ἄσυλον καταφυγόντας Λακεδαιμονίους, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ὀρέστης περιυβρίσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔμπλεως ἀγανακτήσεως.

Ἡ Ῥώμη ἐφάνη ἐπιεικὴς μὴ θέλουσα νὰ ἐπισπεύσῃ τὰ πράγματα. Ἀπεστάλη δὲ καὶ δευτέρα πρεσβεία ὑπὸ τὸν Σέξτο[ν]
ἥτις παρέστη εἰς τὴν ἐν Αἰγίῳ σύνοδον τῶν Ἀχ[αιῶν]
147 π. Χ.. Αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Ῥωμαίων ὑπ[...]
ὡς μόνη ἱκανοποίησις διὰ τὰς ἐν Κορίνθῳ σκην[...]
τῶν ἐνόχων. Κυρίως δὲ παρεκάλουν οἱ πρέ[σβεις]

τοὺς Ῥωμαίους καὶ αἱ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀδικίαι καὶ ἀντεγκλήσεις. Καὶ οἱ μὲν σωφρονοῦντες τῶν Ἀχαιῶν ἀπεδέχοντο τὰ λεγόμενα, ἐντρεπόμενοι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, ἀγόμενοι ὑπὸ τοῦ Διαίου καὶ τοῦ ὁμόφρονος αὐτῷ Κριτολάου, ἐνόμιζον, ὅτι μόνος λόγος τῆς μετριοπαθείας τῶν Ῥωμαίων ἦτο ἡ κακὴ πορεία τῶν ἐν Καρχηδόνι καὶ Ἰβηρίᾳ πολέμων. Ὑπὸ τῶν τοιούτων δὲ κενῶν ἐλπίδων θρασυνόμενοι, ἐνέπαιζον τοὺς πρέσβεις, παραπέμποντες αὐτοὺς ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ συνεδρίου εἰς συνέδριον καὶ ἐπιζητοῦντες παντοίας ἀφορμὰς ἀναβολῶν. Τέλος ὁ Σέξτος, μὴ ἀνεχόμενος τὸν ἐμπαιγμὸν, ἀνεχώρησε μετὰ τῶν συμπρέσβεων μεστὸς ὀργῆς εἰς τὴν Ῥώμην.

ις'

Ὁ πόλεμος τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ Ἀχαιοί, περιφρονοῦντες τὰς ἐπιεικεῖς προτάσεις τῶν Ῥωμαίων, ἐμπαίζοντες τοὺς πρέσβεις αὐτῶν καὶ ἀναγκάζοντες τὸν Σέξτον Ἰούλιον Καίσαρα νἀπέλθῃ ἄπρακτος, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ὑποχωρήσωσιν. Κακοὶ ὑπολογισμοὶ καὶ κακῶς ἐννοουμένη προσωπικὴ φιλοτιμία ὤθουν πλέον τὸν τότε προϊστάμενον τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας στρατηγὸν, τὸν Κριτόλαον, εἰς τὰ ἔσχατα τῶν μέτρων. Ὁ Κριτόλαος μετῆλθε τὸν χειμῶνα τοῦ 147 πρὸς τὸ 146 π. Χ. πᾶν μέσον ὅπως ἐξερεθίσῃ τὰ πλήθη κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἑλκύσῃ περὶ ἑαυτὸν τοὺς ὄχλους, παραγγέλλων μὲν εἰς τοὺς ἄρχοντας νὰ μὴ εἰςπράττωσι τὰ χρέη καὶ νὰ μὴ καταδιώκωσι τοὺς ὀφειλέτας, δελεάζων δὲ διὰ τῆς παρὰ πόδας ῥᾳστώνης καὶ τῆς δημαγωγίας τὸ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀφροντιστοῦν πλῆθος.

Εἰς τοιοῦτο σημεῖον ἀδιέξοδον εἶχον περιστῇ τὰ πράγματα, ὅτε ἐπῆλθε τὸ ἔαρ τοῦ 146 π. Χ. Ἡ Πελοπόννησος ἐμαίνετο κατὰ τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Ῥώμης· ἤδη δὲ εἶχον ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν σύμπραξιν αὐτῶν οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Χαλκιδεῖς, ἔχοντες ἀφορμὰς παραπόνων ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Ἐφαίνετο δὲ πλέον ἐπικείμενος ὁ πόλεμος, ὅτε ὁ Μέτελλος, ὅςτις, ἤδη καταστεῖλας τὴν ἀποστασίαν τοῦ Ἀνδρίσκου εὑρίσκετο ἀκόμη ἐν Μακεδονίᾳ, διαρρυθμίζων τὰ κατ' αὐτὴν, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τελευταίαν ἀπόπειραν συνδιαλλαγῆς. Παρέστησαν λοιπὸν καὶ πάλιν πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν. Ἀλλὰ τὰ πνεύματα ἦσαν τοσοῦτον ἐξημμένα καὶ ἡ πόλις ἐν

ἡ ἐτελεῖτο τὸ συνέδριον ἦτο μεστὴ τοιαύτης ματαιοφροσύνης, ὥςτε ἡ πρεσβεία τοῦ Μετέλλου ἔτυχεν αἰσχίστης ὑποδοχῆς. Ἦσαν δῆλα δὴ συνηγμένοι οἱ Ἀχαιοὶ ἐν Κορίνθῳ, πόλει βιομηχανικῇ καὶ πλήρει ἐργαστηριακοῦ καὶ βαναύσου ὄχλου ἐμφορουμένου μὲν τῶν δημευτικῶν ἰδεῶν τοῦ Κριτολάου, ἐξάλλου δὲ πρὸς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ λόγους καὶ τὰς τολμηρὰς ὑποσχέσεις καὶ οὐδὲ ἰδέαν κἂν ἔχοντος τῆς συνέσεως ἣν ἀπῄτουν αἱ περιστάσεις. Ὀλίγοι μόνον ἦσαν οἱ ἐπιδοκιμάζοντες τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν· τὸ δὲ πλῆθος ἐβόα, ἐκραύγαζεν, ἐθορύβει. Ὁ δὲ Κριτόλαος, αἰσθανόμενος, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ ἥρως τῆς θεατρικῆς ἐκείνης σκηνῆς, κατεξανίστατο μὲν κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων, λαβὼν δὲ τὸν λόγον ἐκήρυσσεν, ὅτι θέλει μὲν τὴν φιλίαν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται αὐτοὺς ὡς δεσπότας, καὶ παρώξυνε τοὺς ὄχλους λέγων, ὅτι ἂν μὲν εἶνε ἄνδρες δὲν θὰ μείνωσιν ἐστερημένοι συμμάχων, ἂν δὲ ἀνδρόγυνοι θὰ περιπέσωσιν ἐξ ἅπαντος εἰς κυρίους. Φορῶν δὲ οὕτω τὸ πρόσωπεῖον πατριώτου καὶ ὑποκρινόμενος τὸν ἄτρομον πρὸς πᾶσαν κατ᾿ ἀνυπάρκτων προσωπικῶν κινδύνων προςβολὴν, κατώρθωσε νὰ πείσῃ, ὅτι ἦτο ἥρως δυνάμενος νὰ ὁδηγήσῃ εἰς νίκας καὶ δάφνας, καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀσυλλογίστῳ πρὸς αὐτὸν πεποιθήσει ἡ συνέλευσις, οἱονεὶ ἀπαντῶσα εἰς τοὺς χλευαζομένους τοῦ Μετέλλου πρεσβευτὰς, ἐψήφισε τὸν πόλεμον λόγῳ μὲν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔργῳ δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ παρέδωκε τὴν πᾶσαν ἰσχὺν εἰς τὸν Κριτόλαον, περιβαλοῦσα αὐτὸν τρόπον τινὰ διὰ μοναρχικῆς ἐξουσίας.

Ὁ νέος δικτάτωρ εἶχε δείξει σαφῶς διὰ τῆς μέχρι τοῦδε διαγωγῆς του, τῆς ἀσυνεσίας, τῆς ἐμπαθείας, ὅτι δὲν ἦτο ὁ ἀνὴρ ὁ δυνάμενος νὰ ὁδηγήσῃ εἰς λιμένα σωτηρίας τὸ κλονούμενον σκάφος τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Τὸ δὲ πρῶτον αὐτοῦ διάβημα μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ πολέμου ἀνέδειξε τὸν Κριτόλαον ἀνώτερον μὲν ἑαυτοῦ ὡς πρὸς τὸ θάρρος, ἀλλ᾿ ἐπ᾿ ἴσης ἀσύνετον ἐν τῇ στρατηγίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἀντὶ νὰ περιμένῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἥτις ἠδύνατο νἀντιτάξῃ, καλῶς διοργανουμένης τῆς ἀμύνης, τὴν ἀντίστασιν τῆς ἀπελπισίας, ἐθάρρησε νὰ προβῇ ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ, ὅπως συναντήσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι.

Ὁ δὲ στρατηγὸς, μεθ᾿ οὗ ἐπορεύετο ὁ Κριτόλαος, ἦτο ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Μέτελλος ὁ μακεδονικὸς, οὗ τοὺς πρεσβευτὰς ἐξεδίωξε μετὰ χλεύης ἡ ἐν Κορίνθῳ σύνοδος τῶν Ἀχαιῶν. Εἶχε μὲν ἡ Ῥώμη ψηφίσει τὸν πόλεμον καὶ ἀναθέσει τὰ κατ᾿ αὐτὸν εἰς τὸν ἕτερον [illegible]

Μόμμιον· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος οὐδεμίαν εἶχε δείξει σπουδὴν πρὸς διαπεραίωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Μέτελλος ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἀποφάσεως τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου ἀνέπτυξεν ἔκτακτον δραστηριότητα ἐν Ἑλλάδι, ὅπως, προλαμβάνων, εἰ δυνατὸν, τὸν διάδοχον στρατηγὸν, προςθέσῃ νέας δάφνας εἰς τὰ μακεδονικά του τρόπαια.

Ἐκ πασῶν τῶν πόλεων, ὧν ὁ πρέσβυς τῶν Ῥωμαίων Αὐρήλιος Ὀρέστης εἶχεν ἀπαιτήσει παρὰ τῶν Ἀχαιῶν τὴν ἐκ τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας ἔξοδον, μόνη μία, ἡ παρὰ τὴν Οἴτην Ἡράκλεια, εἶχεν ἑκουσίως ἐκτελέσει τὴν ἀπαίτησιν τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ ταύτης λοιπὸν τῆς ἀποστάτιδος πόλεως ἐστράφη ἐν τῇ πρὸς βορρᾶν πορείᾳ του πρὸ τῆς μετὰ τοῦ Μετέλλου συναντήσεως ὁ ὑπὸ τὸν Κριτόλαον στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν. Ἤδη δ' ἐπολιόρκει τοὺς γενναίως ἀνθισταμένους Ἡρακλεώτας ὁ Κριτόλαος μετὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων συμμάχων, ὅτε ἠγγέλθη αἴφνης παρὰ τῶν κατασκόπων αὐτοῦ, ὅτι ὁ Μέτελλος εἶχε διαβῇ τὸν Σπερχειόν. Ἡ φυγὴ εἰς ἣν ἐτράπη τότε ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, λησμονῶν, ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἔκειτο τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἡ ἄμυνα ἦτο τόσον εὔκολος καὶ ὁ θάνατος τόσον ἔνδοξος, δεικνύει τὸν αἰσχρὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ τὴν πλήρη ἀντίθεσιν τῶν ἔργων πρὸς τοὺς λόγους καὶ τὰς καυχήσεις. Τὰς Θερμοπύλας διαβαίνων ἔσπευσεν ὁ Κριτόλαος πρὸς νότον. Ἀλλ' ὀλίγον πρὸ τῆς λοκρικῆς Σκαρφείας οἱ περὶ τὸν Μέτελλον καταφθάνουσι τοὺς φεύγοντας, ἀρχομένου ἤδη τοῦ θέρους τοῦ 146 π. Χ. Συγκροτηθείσης δὲ ἀτάκτου μάχης πολλοὶ μὲν ὑπῆρξαν οἱ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν φονευθέντες, περὶ τοὺς χιλίους δὲ οἱ ζωγρηθέντες. Τὸν δὲ Κριτόλαον οὔτε ζῶντά τις εἶδε μετὰ τὴν μάχην, οὔτε τὸ πτῶμα εὑρέθη μεταξὺ τῶν νεκρῶν, ἡ δὲ τελευτὴ αὐτοῦ ἔμεινε μυστηριώδης. Ἆρα εἶχεν ὁ καυχηματίας τὴν ὑστάτην φιλοτιμίαν νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰ τέλματα τῆς πρὸς τῇ Οἴτῃ θαλάσσης;

Ἡ περὶ τὴν Σκάρφειαν συμφορὰ δὲν ἦτο ἡ μόνη ἣν ὑπέστησαν οἱ Ἀχαιοί. Χίλιοι μὲν λογάδες Ἀρκάδες, στελλόμενοι ὡς ἐπίκουροι τοῦ Κριτολάου, δὲν προέφθασαν νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ, ἐπιστρέφοντες δὲ εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ στρατηγοῦ, ἐσφάγησαν περὶ τὴν Χαιρώνειαν, ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ Μετέλλου. Οἱ δὲ Πατρεῖς καὶ οἱ μετ' αὐτῶν περισωθέντες ἐκ τῆς ἐν Σκαρφείᾳ πανωλεθρίας κατεστράφησαν κατὰ τὴν Φωκίδα. Οἱ δὲ Θηβαῖοι, ἔντρομοι καταλιπόντες τὴν πόλιν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ, ὅτι ὁ Μέτελλος μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην ἐβάδιζε κατ' αὐτῶν, ἔφευγον εἰς τὰς ἄκρας τῶν ὀρέων, φοβούμενοι

δίκησιν τοῦ Ῥωμαίου. Ἀλλ' ὁ Μέτελλος ἀνεκάλεσεν αὐτούς, προςενεχθεὶς μετὰ πολλῆς πραότητος πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἀρκεσθεὶς εἰς τὸν φόνον τοῦ αἰτίου τῆς μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συμπράξεως, τοῦ Πυθέου.

Ἐν τούτοις δὲ μετὰ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ Κριτολάου κατὰ τὰ παρ' Ἀχαιοῖς νενομισμένα ἡ στρατηγία περιῆλθε μέχρι τῆς νέας συνόδου εἰς τὸν προκάτοχον τοῦ τελευτήσαντος. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Δίαιος, οὗ γνωρίζομεν ἤδη τὸν ὁρμητικον καὶ ὤνιον χαρακτῆρα. Ὁ Δίαιος παρέλαβε τὴν ἀρχὴν καθ' ὃν χρόνον ἡ Πελοπόννησος ἵστατο ἐκπεπληγμένη πρὸ τῶν νέων κατορθωμάτων τοῦ Μετέλλου. Οἱ συνετώτεροι ἔβλεπον τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος, ὅςτις οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ πλὴν καταστροφῆς. Φοβερὰ δὲ ἦτο κατὰ τὴν χερσόνησον ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀπελπισία. Καί τινες μὲν ἔφευγον κατεπτοημένοι εἰς τὰ ὄρη, ἄλλοι δὲ παρεσκευάζοντο νὰ παραδώσωσιν ἀλλήλους εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὡς ὑπάρξαντας ἐχθροὺς αὐτῶν, ἄλλοι παρουσιάζοντο μηνυταὶ καὶ κατήγοροι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης, καί τινες τέλος ηὐτοκτόνουν παραβόλως, ὅπως ἐκφύγωσι τὰ δεινὰ ἅτινα ἔβλεπον ἀπειλοῦντα τὴν Ἑλλάδα. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων δὲν ἦσαν ἅπαντες οἱ Ἀχαιοὶ πρόθυμοι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα, ὑπῆρξαν δὲ καί τινες τῶν ἐπιφανῶν, ἀποπειραθέντες νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν Μέτελλον, ὅςτις ἐφάνη πρόθυμος νὰ ὁμολογήσῃ εἰρήνην ὑπὸ ὅρους ἐπιεικεῖς. Ἀλλ' ἡ ὁρμὴ τοῦ Διαίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνέστειλε πᾶσαν ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ. Καλῶς γινώσκοντες, ὅτι δὲν ἠδύναντο αὐτοὶ νὰ τύχωσι χάριτος παρὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξώθουν τὰ πράγματα εἰς τὸ ἔσχατον, δημοκοποῦντες καὶ χαριζόμενοι εἰς τοὺς ὄχλους καὶ ὑποκρινόμενοι μὲν τοὺς ἐθνικοὺς ἥρωας, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο πράττοντες ἢ νὰ ἐπισπεύδωσι τὸν ὄλεθρον διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀπρονοησίας.

Τὰ μέτρα ἅτινα ἔλαβεν ὁ Δίαιος δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀληθῶς ὡς ἐπιτρεπόμενα ἐν ὥρᾳ ἐσχάτου κινδύνου, ὅταν συμπαρομαρτῇ εἰλικρίνεια, ὁμόνοια καὶ θέλησις πραγματική. Ἀλλ' ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα ἐλήφθησαν ἄνευ συστήματος, ἄνευ δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνασκοπῆς, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἐστεροῦντο πάσης σοβαρότητος καὶ συνετέλουν μόνον εἰς αὔξησιν τῆς συγχύσεως καὶ τῆς δυςαρεσκείας.

Ὁ Δίαιος, διενεργῶν τὰς παρασκευὰς ἐκ τοῦ Ἄργους, ἐκάλεσεν εἰς λα πάντας τοὺς Ἀχαιούς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλλεν εἰς τὰς πό-
συμπλήρωσιν τῶν τάξεων διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ

καθοπλίσεως δούλων μέχρι δωδεκακισχιλίων. Ἀλλ' ἤδη ἐν τῇ ἐπιστρατεύσει ταύτῃ κατεφάνη ἡ ἔλλειψις συστήματος καὶ δικαιοσύνης ἐν ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Διαίου, ἐπειδὴ εἰκῇ καὶ ἀνίσως διενεμήθησαν εἰς τὰς πόλεις τὰ βάρη τῆς νεοσυλλεξίας. Διετάχθη δὲ ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐνόπλων ἐν Κορίνθῳ, χωρὶς μηδεμία ἄλλως νὰ ληφθῇ φροντὶς περὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀναγκαίων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ταμεῖον τῆς συμπολιτείας ἐστερεῖτο χρημάτων, διετάχθησαν οἱ εὔποροι, οὓς ἤδη οὐκ ὀλίγον εἶχε ζημιώσει ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν εἰς τὸν στρατὸν καταταχθέντων δούλων, νὰ καταβάλωσι χρήματα, αἱ δὲ γυναῖκες τῶν εὐπόρων ἠναγκάσθησαν νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀνάγκης, ἥτις εἶχε τόσον ἄθλιον ἀντιπρόσωπον καὶ προστάτην, τὰ κοσμήματα αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ἐν Κορίνθῳ συλλεχθέντων στρατιωτῶν τετρακισχίλιοι ἐστάλησαν ὑπὸ τὸν Ἀλκαμένην εἰς Μέγαρα, ὅπως παρακωλύσωσι τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διάβασιν τοῦ ἰσθμοῦ. Ἀλλ' ὁ Μέτελλος, προχωρήσας πρὸς νότον μετὰ τὴν ὁριστικὴν διαρρύθμισιν τῶν ἐν Θήβαις πραγμάτων, οὐδὲ κἂν ἀντιστάσεως ἔτυχε παρὰ τοῦ κομπορρήμονος, ἀλλὰ δειλοῦ Ἀλκαμένους, ὅστις, ὅτε ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἔφθασε πλησίον τῶν Μεγάρων, ἔσπευσε παραυτίκα νὰ φύγῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν, ἀναγκάζων οὕτω τοὺς ἐγκαταλελειμμένους Μεγαρεῖς νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὴν πόλιν ἀμαχητί.

Ὁ Μέτελλος εὑρίσκετο ἤδη πρὸ τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλ' αἱ νέαι πρὸς τοὺς φίλους τῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεις αἱ ἀποτυχοῦσαι ἕνεκα τῆς ἐναντιώσεως τοῦ Διαίου ἀνεχαίτισαν αὐτόν, κωλυόμενον πιθανῶς καὶ ὑπὸ τῶν ὁδηγιῶν ἃς εἶχεν ἐκ Ῥώμης. Ἐν τοσούτῳ δ' ἐπῆλθε τὸ φθινόπωρον τοῦ 146 π. Χ., καθ' ὅ, διαρρεούσης τῆς ἐνιαυσίας στρατηγίας τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ θανόντος Κριτολάου, ὃν εἶχεν ἀντικαταστήσει ὁ Δίαιος, ἔμελλον νὰ γείνωσιν αἱ νέαι τῶν Ἀχαιῶν ἀρχαιρεσίαι. Ἡ δὲ σύνοδος ἀνέδειξε καὶ πάλιν στρατηγὸν τὸν Δίαιον. Ἡ νέα αὕτη ἐκλογὴ ἦτο ἐπικύρωσις τῆς μωρᾶς πολιτείας τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν, ἀπεθράσυνε δὲ αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε διενήργησε τὴν ἐπὶ προδοσίᾳ καταδίκην τῶν μετὰ τοῦ Μετέλλου συνεννοηθέντων, σώζων ἀναισχύντως μόνον ἐκείνους ὅσοι δι' ἁδρᾶς πρὸς αὐτὸν χρηματικῆς δωρεᾶς ἐξηγόραζον τὴν ζωήν.

Ἡ ἀποτυχία τῶν τελευταίων διαπραγματεύσεων ἦτο τὸ ἔσχατον στάδιον τῆς ἐνεργείας τοῦ Μετέλλου. Ἡ Ῥώμη εὑρίσκετο πλέον ἠναγκα-

σμένη νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλ' ἡ δόξα τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ πολέμου δὲν ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν Μέτελλον. Ὁ Μόμμιος ἔλαβε παρὰ τῆς ῥωμαϊκῆς συγκλήτου τὸ κέλευσμα νὰ σπεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ιζ'

Ἡ ἅλωσις τῆς Κορίνθου.

Ὁ Μόμμιος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τελευτῶντος τοῦ 146 π. Χ. ἀκολουθούμενος ὑπὸ μέρους μόνον τοῦ παρασκευαζομένου ἐν Ἰταλίᾳ νέου στρατοῦ, ὅςτις ἔμελλε νὰ διαπεραιωθῇ βραδύτερον. Ἀποπέμψας δὲ ὁ Μόμμιος εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸν Μέτελλον καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, ἀνέμενεν ἐν τῷ ἰσθμῷ τὴν συγκέντρωσιν τῆς ὑπατικῆς αὐτοῦ στρατιᾶς, ἥτις ἠθροίσθη κατ' ὀλίγον περὶ αὐτόν. Ἀνήρχετο δὲ ὁ στρατὸς τοῦ ὑπάτου εἰς ἱππεῖς μὲν τριςχιλίους καὶ πεντακοσίους, πεζῶν δὲ χιλιάδας εἴκοσι τρεῖς· προςῆλθον δὲ καὶ Κρῆτες τοξόται καὶ στρατιῶται σταλέντες ἐκ Περγάμου ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ Β'. Πρὸς τὴν τοιαύτην δὲ στρατιὰν τῶν Ῥωμαίων ὁ Δίαιος παρ' ὅλας αὐτοῦ τὰς πυρετώδεις ἐνεργείας δὲν ἠδυνήθη νἀντιτάξῃ πλείονας τῶν δεκατετρακιςχιλίων ὁπλιτῶν καὶ ἑξακοσίων ἱππέων. Οἱ Ἀχαιοὶ δὲν εἶχον πεποίθησιν ἐπὶ τὸν στρατηγόν των, καὶ ἡ φιλοπατρία ἐκλείπει ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς τρομοκρατίας.

Ἵσταντο λοιπὸν παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἀντιμέτωπα τὰ δύο στρατόπεδα, ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ κριθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, ὁ μὲν στρατὸς τοῦ Μομμίου ἠσκημένος καὶ μεστὸς πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ὑπεροχήν, οἱ δὲ περὶ τὸν Δίαιον ἠθροισμένοι οἱονεὶ διὰ τῆς βίας καὶ ἕτοιμοι νὰ πανηγυρίσωσι μὲν πᾶσαν εὔκολον νίκην, νὰ ἐγκαταλίπωσι δ' ἐν πρώτῃ ἀποτυχίᾳ ἀγῶνα, ὑπὲρ οὗ ἔλειπε πᾶσα πεποίθησις καὶ πᾶς ἐνθουσιασμός.

Ὁ Μόμμιος εἶχε τάξει τὴν προφυλακήν, συνισταμένην ἐκ τῶν ξένων ἐπικούρων καὶ ὀλίγων Ἰταλῶν, ἐν ἀποστάσει δώδεκα σταδίων, ἤτοι ἡμισείας περίπου ὥρας, ἀπὸ τοῦ κυρίου στρατεύματος. Ἀλλ' ἡ ἕνεκα ἀλαζονείας ἐπερχομένη ἀπροφυλαξία τοῦ ἀποσπάσματος ἐκείνου προεκάλεσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τῶν ἐν Κορίνθῳ Ἀχαιῶν. Τὸ δ' αἰφνίδιον τῆς ἐφόδου ταύτης ὑπῆρξεν ὀλέθριον εἰς τὴν προφυλακὴν τῶν Ῥωμαίων, ὧν τινὲς μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ πλεῖστοι κατεδιώχθησαν ὑπὸ

τῶν περὶ τὸν Δίαιον μέχρι τοῦ ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου. Πεντακόσιαι δ' ἀσπίδες τῶν φευγόντων ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν.

Ἡ ἀνέλπιστος αὕτη νίκη ἐνεθάρρυνε τὸν Δίαιον καὶ κατέστησεν αὐτὸν προκλητικόν. Ὑπερτιμῶν δὲ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ δυνάμεις, ἐξῆλθε τῶν ἀσφαλῶν αὐτοῦ χαρακωμάτων, καὶ προεχώρησεν εἰς τὸν μεταξὺ τῶν στρατοπέδων χῶρον, ὄντα κοῖλον. Μεταγενέστερός τις Ῥωμαῖος συγγραφεύς, οὗ τὴν μαρτυρίαν διαφιλονεικοῦσι πολλοὶ τῶν νεωτέρων, καλεῖ τὴν θέσιν ταύτην Λευκόπετραν. Ὁ δὲ Μόμμιος, ἰδὼν τὴν παρακεκινδυνευμένην ἔξοδον τοῦ Διαίου, παρευθὺς ἀπέστειλε λάθρα τινὰς τῶν ἱππέων, ὅπως ἐπέλθωσιν ἐκ πλαγίου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ ἱππεῖς τῶν Ἀχαιῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπομείνωσιν οὐδὲ τὴν πρώτην ἔφοδον τοῦ ἱππικοῦ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Μετὰ δὲ τὴν τροπὴν τοῦ ἱππικοῦ ὁ πεζὸς στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν ἀντέσχε μὲν ὅσον ἠδυνήθη εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ὁπλιτῶν τοῦ ῥωμαϊκοῦ λεγεῶνος, ἀλλὰ τέλος χίλιοι Ῥωμαῖοι λογάδες, προςπεσόντες εἰς τὰ πλάγια, ἐπήνεγκον τοιαύτην συντάραξιν εἰς τοὺς πολεμίους, ὥςτε οἱ Ἀχαιοὶ ἐτράπησαν εἰς τελείαν φυγήν.

Ἡ ἔξοδος καὶ ἐπίθεσις τοῦ Διαίου, γενομένη εἰκῇ καὶ ἄνευ σχεδίου, ὡς πᾶσα πρᾶξις τοῦ ἀσυνέτου στρατηγοῦ, ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Ἀλλ' ἡ ἧττα ἐν τῇ κατὰ τὴν Λευκόπετραν μάχῃ δὲν συνεπέφερε τὴν ἄμεσον πτῶσιν τῆς Κορίνθου καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀχαϊκῆς συμπολιτείας. Δὲν εἶχον ἀπολεσθῆ ἀκόμη τὰ πάντα. Ἡ Κόρινθος ἠδύνατο ἀκόμη νἀμυνθῇ, καὶ ἡ ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νἀντιτάξῃ τελευταίαν καὶ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀξίαν τοῦ παρελθόντος. Ἀλλ' ὅπως γείνωσι πάντα ταῦτα, ἦτο ἀνάγκη τοῦ προςήκοντος ἀρχηγοῦ. Ὁ δὲ Δίαιος οὐ μόνον δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ εἶχε περιστήσει τὰ πράγματα εἰς τὸ ἔσχατον, ἐγκατέλιπεν ἐπαισχύντως τὸν ἀγῶνα, ὃν αὐτὸς εἶχεν ὑποκινήσει καὶ ἐλεεινῶς διεξαγάγει. Ἅμα ἀρξαμένης τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ Δίαιος ἐτράπη φεύγων τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν πατρίδα του Μεγαλόπολιν. Ἀποκτείνας δὲ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν τὴν γυναῖκα, ἵνα μὴ αἰχμαλωτισθῇ, ἐτελεύτησε τὸν βίον πιὼν φάρμακον. Τοσοῦτον δειλὸς καὶ προδοτικὸς ὑπῆρξεν ὁ θάνατος ἐκείνου ὅςτις ἐν ταῖς ἐσχάταις ὥραις τῆς ἀχαϊκῆς συμμαχίας ὑπεκρίνετο τὸν ἥρωα καὶ τὸν πατριώτην.

Τὸ παράδειγμα τοῦ φυγομαχήσαντος στρατηγοῦ ἐπενήργησεν ὀλεθρίως ἐπὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατευομένους. Τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα

τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συνεκροτήθη ἡ μάχη, οἱ ἐξ αὐτῆς περισωθέντες τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Κόρινθον ἀπεδίδρασκον εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας, ἀφίνοντες ἀνυπεράσπιστον τὴν πόλιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Κορίνθιοι, μείναντες μόνοι καὶ ἀπελπιζόμενοι περὶ σωτηρίας, ἐσκεδάσθησαν νύκτωρ κατὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν.

Ὁ ἥλιος τῆς ἐπιούσης, ἔν τινι τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 145 π. Χ., ἐφώτισεν ἀνατέλλων ἔρημον τὴν πόλιν, ἀφύλακτα τὰ τείχη καὶ ἀναπεπταμένας αὐτῶν τὰς πύλας. Ἀλλ' ὁ Μόμμιος, μὴ δυνάμενος κἂν νὰ φαντασθῇ τοιαύτην ἄνανδρον ἐγκατάλειψιν, ἐπεῖχε, φοβούμενος ἐνέδραν. Μόλις δὲ τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς μάχης ἡμέραν, πεισθείς, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἐντελῶς ἀνυπεράσπιστος, εἰςήλασε διὰ τῶν πυλῶν.

Ἡ Κόρινθος διετήρει ἀκόμη παρ' ὅλην τὴν ἔκπτωσιν τῆς Ἑλλάδος μέγα μέρος τῆς παλαιᾶς αὐτῆς εὐκλείας, δι' ἣν εἶχεν ἔκπαλαι ἐπονομασθῇ *ἀφνειός*. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ εἶνε μία τῶν πλουσιωτάτων, ἐμπορικωτάτων καὶ ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἔκθαμβοι εἶδον οἱ εἰς αὐτὴν εἰςελάσαντες Ῥωμαῖοι τὸν πλοῦτον τῶν ἀναθημάτων καὶ τὰ πολυπληθῆ καλλιτεχνήματα τὰ κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁ Μόμμιος, ὅςτις ἦτο ἀνὴρ ἐκ τῶν νεωστὶ ἀπὸ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ προαχθέντων, δὲν εἶχε τὴν παίδευσιν τοῦ Φλαμινίνου, τοῦ Αἰμιλίου Παύλου καὶ τοῦ Μετέλλου, οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων λατρείαν τοῦ οἴκου τῶν Σκιπιώνων. Τραχὺς καὶ ἄγριος εἰςῆλθε λοιπὸν ὁ στρατηλάτης εἰς τὴν ἠρημωμένην πόλιν, τοῦτο μόνον ζητῶν καὶ ἐπιδιώκων, πῶς νὰ καταστρέψῃ τὴν Κόρινθον κατὰ τὰ κελεύσματα τῆς συγκλήτου. Οἱ ὀλίγοι κάτοικοι ὅσοι εὑρέθησαν ἀκόμη ἐν αὐτῇ ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ περισωθέντες τῶν ἀπελευθερωθέντων δούλων ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα. Ἡ πόλις ἐλαφυραγωγήθη ἀνηλεῶς, τὰ δὲ καλλιτεχνήματα, ὅσα δὲν ἐδόθησαν ὡς δῶρον εἰς τοὺς Περγαμηνοὺς ἐπικούρους, τοὺς μόνους δυναμένους νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν, διηρπάγησαν. Ὁ Πολύβιος, οἰκτείρων τὴν ὀλιγωρίαν τῶν στρατιωτῶν περὶ τὰ ἔργα τῶν τεχνῶν καὶ τὰ ἀναθήματα, ἔγραψεν, ὅτι εἶδε περιφανεῖς πίνακας ὀνομαστῶν ζωγράφων ἐρριμμένους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τοὺς στρατιώτας παίζοντας ἐπ' αὐτῶν τοὺς πεσσούς. Ἀλλὰ τίς ἠδύνατο νἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἀπαιδεύτων τῆς Ῥώμης ὁπλιτῶν καλλιτέραν τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων ἐκτίμησιν, ὅτε αὐτὸς ὁ Μόμμιος λέγεται ἀπευθύνας πρὸς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν μεταφορὰν τῶν καλλιτεχνικῶν λαφύρων εἰς τὴν Ῥώμην τὴν χαρακτηριστικὴν

ἀπειλὴν νὰ προςέξωσι μὴ ἀπολέσωσιν αὐτὰ, διότι ἄλλως θἀναγκάσῃ αὐτοὺς νἀντικαταστήσωσιν αὐτὰ δι' ἄλλων ὁμοίων;

Μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς οἰκτρᾶς λαφυραγωγίας τὰ μὲν τείχη κατεσκάφησαν, φοβερὰ δὲ πυρκαϊὰ, ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν πολεμικῶν σαλπίγγων ἀναδίδουσα τὰς πυρίνας αὐτῆς γλώσσας, κατηθάλωσε τὴν πόλιν, οἱονεὶ ἀποτεφροῦσα αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, συναποσβεννυμένην μετὰ τῆς Κορίνθου ἐκείνης, ἣν ὁ μέγιστος τῶν Ῥωμαίων ῥήτωρ μετὰ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα ἀπεκάλει λαμπάδα τῆς Ἑλλάδος.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΩι ΔΕΥΤΕΡΩι ΤΟΜΩι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Α′ ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΝ ΤΩι ΚΕΙΜΕΝΩι

Β' ΕΙΚΟΝΕΣ ΟΛΟΣΕΛΙΔΟΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

ΕΝ ΤΩι ΔΕΥΤΕΡΩι ΤΟΜΩι

'Εν σελ.	24	στ. 36	ἀνάγνωθι	ΙΑΣΟΝΟΣ	ἀντὶ	ΙΑΣΩΝΟΣ
» »	26	» 5	»	*Λακρατίδου*	»	*Λακρατίδα*
» »	62	» 19	»	*σχεδὸν τεσσάρων*	»	*ἑπτὰ*
» »	88	» 36	»	*27*	»	*15*
» »	91	» 32	»	*10 Σεπτεμβρίου*	»	*30 Αὐγούστου*
» »	112	» 3	»	*ὀλιγαρχίας*	»	*δημοκρατίας*
» »	122	» 29	»	*ἀνέῳξε*	»	*ἠνέῳξεν* (ὁμοίως ἐν σ. 126, στ. 13)
» »	137	» 3	»	*ἐν αὐτοῖς πρωτηγωνίστει*	»	*ἐν αὐτοῖς*
» »	171	» 10	»	*Ἠριππίδου*	»	*Ἠριππίδα*
» »	173	» 14	»	*πρόγραμμα*	»	*πρόγραμα*
» »	180	» 4	»	*ἀναθέτοντας*	»	*διαθέτοντας*
» »	183	» 34	»	*395*	»	*495*
» »	186	» 11	»	*ναυτική*	»	*ναυτικὰ*
» »	202	» 11	»	*Ἀφύτει*	»	*Ἀφύτοις*
» »	203	» 18	»	*ἀπέκρουσαν οἱ Ἀθηναῖοι*	»	*ἀπέκρουσαν*
» »	205	» 18	»	*Ἀθηνῶν*	»	*Θηβῶν*
» »	216	» 21	»	*27*	»	*15*
» »	219	» 30	»	*διάφορον*	»	*διαφόρων*
» »	220	» 27	»	*τὰ ἴδια*	»	*τὴν Βοιωτίαν*
» »	223	» 10	»	*δεξιὸν*	»	*ἀριστερὸν*
» »	»	» 11	»	*ἀριστερὸν*	»	*δεξιὸν*
» »	»	» 20	»	*κέρατος*	»	*κέντρου*
» »	240	» 18	»	*ἀσπλάγχνως*	»	*ἀσπλάχνως*
» »	»	» 32	»	*ἀπαιτητῶν*	»	*ἀδελφῶν*
» »	241	» 5	»	*βασιλέα*	»	*ἀδελφὸν*
» »	243	» 36	»	*Μακεδονίᾳ*	»	*Χαλκιδικῇ*
» »	246	» 23	»	*ἀπονοίας*	»	*ἀπουσίας*
» »	»	» 26	»	*ἐπετέλεσαν*	»	*ἀπετέλεσαν*
» »	252	» 36	»	*ἐτῶν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἢ κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Πλουτάρχου τεσσαράκοντα καὶ ἑνός (361 π. Χ.)*	»	*ἐτῶν τεσσαράκοντα καὶ ἑνός (360 π. Χ.)*
» »	257	» 28	»	*Ἀλιάκμονος*	»	*Ἀλιάκμωνος*

Ἐν σελ.	260	στ. 6	ἀνάγνωθι Ἐορδαίων	ἀντὶ Ἐορδιαίων
» »	261	» 36	» Περδίκκου	» Περδίκκα (ὁμοίως σ. 2 στ. 32, σ. 264 στ. 36, 265 στ. 18)
» »	275	» 28	» σφενδονητῶν	» σφενδονήτων
» »	278	» 3	» τῶν συμμάχων κατὰ τῶν Ἀθηνῶν	» τῶν Ἀθηνῶν
» »	281	» 8	» τὸν	» τὴν
» »	293	» 27	» ἑκουσίως	» ἐκουσίως
» »	301	» 18	» 346	» 347
» »	334	» 33	» Ἀλεξάνδρου	» Ἀλελεξάνδρου
» »	384	» 15	» Διαταγὴ τοῦ Δαρείου	» Ἡ διαταγὴ αὕτη
» »	398	» 8	» παλαιμάχου	» πολαιμάχου
» »	402	» 36	» ὑπερήσπισε	» ὑπερίσπισε
» »	408	» 27	» πλημμυρίδος	» παλιρροίας
» »	445	» 16	» Κασσάνδρου	» Κασσσάνδρου
» »	512	ὑπὸ τὴν εἰκ.	ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΩΛΙΟΥ	» ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
» »	515	» 24	» Λαχάρης	» Λεωχάρης
» »	554	» 8	» Πάνειον	» Πάνιον
» »	567	» 2	» μ. Χ.	» π. Χ.
» »	588	» 13	» ἀπ'	» ὑπ'
» »	602	» 31	» τουρανικοῦ	» τυραννικοῦ
» »	628	» 13	» 272	» 262
» »	662	» 1	» ΙΗ'	» ΙΘ'

ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΕΝ ΤΩι ΠΡΩΤΩι ΤΟΜΩι

Ἐν σελ.	37	στ. 10	ἀνάγνωθι Εὐδαίμονος	ἀντὶ Εὐδαίμυνός
» »	38	» 2	» δυτικῆς	» ἀνατολικῆς
» »	63	» 7	» Ἁλικαρνασσῷ	» Ἀλικαρνασσῷ
» »	141	» 31	» ἀνησυχωτέρους	» ἀνησυχοτέρους
» »	155	» 36	» 728	» 729
» »	159	» 14	» μετανάσται	» μεταναάσται
» »	210	» 2	» ἐξάλειψον τὴν λέξιν σημερινῶν	
» »	239	» 4	» διηύθυνον	ἀντὶ διηύθηνον
» »	240	» 25	» ἐκείνους τῶν ὁποίων	» τῶν ὁποίων
» »	257	» 32	» Ἀχραδίνην	» Ἀχραδινὴν
» »	265	» 8	» Νεμείων	» Νεμέων
» »	280	» 36	» Καρχηδονίων	» Κυρηναίων
» »	323	» 2	» Ὀρχίου	» Ἐρχείου
» »	357	» 5	» ὀχυρωτάτη	» ὀχυροτάτη
» »	370	» 15	» Στασήνορος	» Στανήσορος

'Εν σελ. 371 στ. 23 ἀνάγνωθι *τὸ φθινόπωρον* ἀντὶ *τὸν φθινόπωρον* (ὁμοίως σ. 386 στ. 3 492 στ. 4 καὶ 526 στ. 25)

»	»	373	» 24	»	*496*	» *497*
»	»	374	στ. 31	μετὰ τὰς λέξεις	*πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης* πρόσθες *ἤτοι τοῦ περσικοῦ κόλπου κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀρχαίων*	
»	»	381	» 26	ἀνάγνωθι	*δέκα*	ἀντὶ *ἕνδεκα*
»	»	381	» 29	»	*ὄρη*	» *ὅρη*
»	»	387	» 29	»	*ἐννεακισχίλιοι*	» *ἐνεακισχίλιοι*
»	»	407	» 1	»	*πεζικὸν*	» *ἱππικὸν*
»	»	417	» 30	»	*τέσσαρας*	» *τεσσαράκοντα*
»	»	432	» 12	»	*Μουνιχίας*	» *Μουνυχίας*
»	»	434	» 8	»	*τῆς πλαταγῆς*	» *τοῦ πλατάγου*
»	»	498	» 12	»	*Εὐρυπωντιδῶν*	» *Εὐρυποντιδῶν*
»	»	547	» 34	»	*περὶ τὴν*	» *περὶ τὸν*
»	»	550	» 32	»	*τριακοσίων*	» *τετρακοσίων*
»	»	559	» 14	»	*Τρεῖς ὥρας*	» *Μίαν ὥραν*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΝ ΤΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 192.

